

CDA **1**

VERKIEZINGSPROGRAM 2010-2015
SLAGVAARDIG EN SAMEN

COLOFON

CDA-bureau

Postbus 30453

2500 GL Den Haag

Redactie: Marcel Migo, Lillian Bennink en Karin Hoentjen

Opmaak: Hanneke van Os

VERKIEZINGSPROGRAM 2010-2015
SLAGVAARDIG EN SAMEN

CDA **1**

INHOUD

VOORWOORD	5
1. SLAGVAARDIG EN SAMEN	7
2. EEN SOCIAAL EN GEBORGEN NEDERLAND	13
2.1 Vrijheid, vrijheid van meningsuiting en gelijkwaardigheid	13
2.2 Het gezin en de familie	14
2.3 Integratie- en asielbeleid	15
2.4 Veiligheid	17
2.5 Cultuur	21
2.6 Sport	22
3. EEN LEREND EN INNOVATIEF NEDERLAND	25
3.1 Primair en voortgezet onderwijs	25
3.2 Vmbo en mbo	27
3.3 Hbo en wo	28
3.4 Kennisverzilvering en innovatie	29
4. EEN ONDERNEMEND NEDERLAND	33
4.1 Ondernemerschap in Nederland	33
4.2 Vereenvoudiging van wet- en regelgeving	34
4.3 Een adequate verantwoordelijkheidsverdeling	35
4.4 Een toekomst- en mensgerichte financiële sector	36
5. SAMEN AAN HET WERK	41
5.1 De moderne arbeidsmarkt	41
5.2 Moderne sociale zekerheid	42
5.3 De pensioenen	44
6. SAMEN COMMUNICEREN	47
6.1 De publieke omroep	47
6.2 Toegankelijkheid, auteursrechten en privacy	48
7. EEN DUURZAAM EN VERANTWOORD INGERICHT NEDERLAND	51
7.1 Ruimte	51
7.2 Bereikbaarheid	53
7.3 Land- en tuinbouw en visserij	56
7.4 Milieu	59
7.5 Een betaalbare, betrouwbare en duurzame energievoorziening	60

8. EEN GOEDE, BETAALBARE ZORG IS OOK ONZE ZORG	65
8.1 Goede basis in de zorg	65
8.2 Op genezing gerichte zorg	68
8.3 De langdurige zorg	70
9. GOED WONEN IN NEDERLAND	75
9.1 Wonen	75
9.2 Woningcorporaties	77
10. EEN SLAGVAARDIGE OVERHEID	81
10.1 Een betrokken democratie	81
10.2 Naar een slagvaardig bestuur	82
10.3 Samen in het Koninkrijk	85
11. NEDERLAND IN DE WERELD	87
11.1 Nederland wereldwijd	87
11.2 Europese samenwerking	89
11.3 Internationale samenwerking	90
11.4 Internationale veiligheid	91
12. NAAR SOLIDE EN HOUBBARE OVERHEIDSFINANCIËN VOOR NEDERLAND	95
12.1 De Europese begrotingsafspraken	95
12.2 Naar houdbare overheidsfinanciën	96
12.3 De budgettaire beleidsuitgangspunten	97

SAMENSTELLING PROGRAMCOMMISSIE:

Ferdinand Grapperhaus (voorzitter), Yvonne van Rooij (vicevoorzitter), Raymond Gradus (secretaris), Karin Hoentjen (adjunct-secretaris), Peter Arensman, Roel Beetsma, Willem-Jelle Berg, Hans Klein Breteler, Lianne Dekker, Mirjam Depondt-Olivers, Osman Elmaci, Karien van Gennip, Frank van den Heuvel, Michiel Holtackers, Arjan Kaaks, Ayfer Koç, Aike Maarsingh, Harry van der Molen, Elmer Mulder, Paul Schenderling, Mirjam van 't Veld

ADVISEURS

Peter van Heeswijk (partijvoorzitter), Wim van de Camp (delegatieleider CDA in het Europees Parlement), Pieter van Geel (voorzitter CDA Tweede Kamerfractie), Jos Werner (voorzitter CDA Eerste Kamerfractie), Ellen Nauta-van Moorsel (bureau directeur) en Michael Sijbom (campagneleider)

VOORWOORD

Den Haag, mei 2010

Voor u ligt het CDA programma voor de Tweede Kamerverkiezingen 2010. Dit verkiezingsprogramma kijkt niet alleen naar de komende kabinetsperiode, maar ook verder. Nederland is in 2008 -2009 getroffen door de ergste economische crisis sinds de jaren dertig. Afgezien daarvan staat Nederland voor grote uitdagingen vanwege veranderingen in de bevolkingssamenstelling, de invloed van de globalisering op onze economie en de druk op het milieu.

De kabinetten Balkenende hebben ervoor gezorgd dat Nederland er op dit punt in de crisis in economisch en sociaal opzicht beter voor staat dan veel andere landen, maar toch zal er de komende jaren veel gedaan moeten worden: we zullen verder moeten bouwen aan een veilig en welvarend Nederland. We moeten dat slagvaardig, maar samen doen. Iedereen die mee kan doen, moet mee doen en mee kunnen doen. En wie niet in staat is mee te doen, moeten we adequaat beschermen en bij de maatschappij blijven betrekken.

De komende jaren gaat het niet alleen om het op orde krijgen van de financiën en de criminaliteit strenger aan te pakken. Het CDA wil verder gaan. Het gaat ook om hoe wij met elkaar omgaan en hoe wij met de natuur omgaan. Dat betekent voor het CDA rekening houden met elkaar, bewuster consumeren en verantwoordelijk omgaan met de ruimte om ons heen. Maar ook bewust zijn van de talenten die wij hebben meegekregen. Wij zijn het aan onszelf en aan anderen verplicht deze talenten te ontplooien. Daarom investeert het CDA in goed onderwijs.

De crisis doet ook een appel op de overheid. Het CDA is van mening dat de overheid zich moet bezig houden met haar kerntaken. Zij scheidt de randvoorwaarden waarin mensen, bedrijven en organisaties naar behoren kunnen functioneren. De basis is vertrouwen en regels zijn alleen nodig als vertrouwen beschaamd wordt.

Het verkiezingsprogramma is het resultaat van een kort, krachtig en intensief proces. Leden, organisaties binnen het CDA en het maatschappelijk middenveld hebben waardevolle bijdragen geleverd aan het verkiezingsprogramma. Daarnaast hebben de leden van de programcommissie gebruik gemaakt van partijrapporten, zoals 'Morgen begint vandaag' en rapporten van het wetenschappelijk instituut. Een woord van dank gaat ook uit naar alle afdelingen en organen van het CDA die in zeer korte tijd ruim 1000 amendementen op de concepttekst hebben ingediend. Een geweldige prestatie; waarlijk een slagvaardig en samen program!

Met dit program biedt het CDA uitzicht op een toekomstbestendig, welvarender Nederland. Een Nederland waarin wij rekening houden met elkaar, waarin iedereen de kans krijgt zijn talenten te ontplooien, we verzekerd zijn van de menselijke maat in de zorg, baanzekerheid en ons veilig voelen.

Samen werken voor morgen om een zinvol bestaan!

Met hartelijke groet,

Peter van Heeswijk, partijvoorzitter
Ferdinand Grapperhaus, voorzitter programcommissie

1

1. SLAGVAARDIG EN SAMEN

Het CDA gaat de komende jaren vol aan de bak voor Nederland, voor de generaties van vandaag en die van morgen. Het CDA wil de komende jaren doorslaggevende beslissingen nemen op het gebied van economie en innovatie, onderwijs, zorg, sociale voorzieningen, ruimtelijke ontwikkeling, milieu en de plaats van Nederland binnen de wereldeconomie. Alles staat meer dan ooit in het teken van hoe, met wie en met hoeveel wij nu samenleven, maar ook over tien tot dertig jaar.

Het CDA heeft daarbij een duurzame samenleving voor ogen, die niet alleen spaarzaam omgaat met milieu, maar ook oplossingen biedt voor de veranderde samenstelling van onze bedrijvigheid in Nederland, van de behoeften in de zorg en op de arbeidsmarkt. Bovendien houdt het CDA rekening met het feit dat regio's in Nederland als gevolg van al die toekomstige ontwikkelingen in economie, leefmilieu en demografie aanzienlijk zullen veranderen. Voor het CDA is het van belang dat er wordt gewerkt aan een duurzame toekomst, met houdbare overheidsfinanciën, waarin de onderlinge solidariteit in de samenleving wordt versterkt. Het CDA wil daar iedereen bij betrekken en staat ervoor dat iedereen mee kan doen.

Om deze uitdagingen te lijf te gaan, is het goed om terug te vallen op je beginselen. Het CDA gelooft – en heeft dat altijd gedaan – in gespreide verantwoordelijkheid, rentmeesterschap, solidariteit en publieke gerechtigheid als ordenende principes. Op grond van een relationeel mensbeeld, aan het evangelie ontleend, gaan christendemocraten uit van een grote verantwoordelijkheid voor mensen en hun verbanden. De christendemocratie grondt in het perspectief dat zij kan bieden op een eigen zienswijze op verantwoordelijkheid. Het CDA is van mening dat een persoon-

lijke verantwoordelijkheid niet mag worden vereenzelvigd met een beperkte behartiging van het eigenbelang. Het CDA gelooft in een persoonlijke verantwoordelijkheid tegenover onszelf en onze naasten, of ze nu tijdgenoten zijn, mensen van volgende generaties of vertegenwoordigers van een andere geloofs- of levensovertuiging.

Rentmeesterschap betekent dat burgers en overheid zorgvuldig omgaan met hun omgeving. Voor het CDA bevordert de overheid dat mensen zorg dragen voor hun omgeving en wat hen is toevertrouwd en de mogelijkheid hebben om in de maatschappij te participeren, zodat het ook hún maatschappij wordt. Maar zo'n overheid is ook zelf verantwoordelijk om bijvoorbeeld de eigen huishouding op orde hebben, vindt het CDA. Niet alleen omdat de samenleving nu goed beheerd moet worden, maar ook vanuit de gedachte van solidariteit met de volgende generaties. Het CDA vindt dat wij geen onbetaalde rekeningen naar onze (klein)kinderen mogen doorschuiven. Solidariteit heeft een hoge prioriteit. Uiteraard vindt het CDA dat de overheid uit het oogpunt van gerechtigheid zorg moet dragen voor een goed vangnet voor kwetsbare groepen. Maar daar mag het niet bij blijven. Solidariteit ontstaat pas echt in sociale menselijke verhoudingen. Meedoen in de samenleving en zoveel mogelijk je persoonlijke verantwoordelijkheid dragen is heilzaam voor jezelf en anderen; dat moet het uitgangspunt zijn van solidariteit. Volgens het CDA is het essentieel dat de overheid daartoe de ruimte biedt.

Kortom: minder overheid, meer samenleving.

Wat zijn de taken die het CDA de komende jaren wil uitvoeren?

- De ernstigste recessie sinds de jaren dertig heeft de economische groei voor de komende tien jaar in belangrijke mate

teruggezet. De overheid zal alle zeilen moeten bijzetten om de gezamenlijke voorzieningen die zo'n belangrijk fundament vormen voor de Nederlandse maatschappij te kunnen blijven financieren. Om de overheidsfinanciën op termijn op orde te houden (de zogenoemde houdbaarheid van de overheidsfinanciën), stelt het CDA heldere prioriteiten en spitst het de overheidsfinanciën toe op wat nodig is voor de bestendigheid, verdere ontwikkeling en verduurzaming van onze samenleving. Dat kan alleen maar als wij ons tot de noodzakelijke uitgaven beperken.

- Bij alles blijft het beginsel van cohesie leidend. Principieel vindt het CDA dat sociale bescherming voor kwetsbare groepen niet mag lijden onder de ambities op de terreinen van de economie en de overheidsfinanciën. Voor het CDA betekent dit: mensen die mee kunnen doen daarop aanspreken, maar mensen die daar moeite mee hebben of niet mee kunnen doen adequaat beschermen en bij de maatschappij blijven betrekken. Het CDA vindt dat niemand buitengesloten mag raken.
- De natuurlijke hulpbronnen die ons dagelijks leven in belangrijke mate bepalen zijn schaars en raken in sommige gevallen zelfs langzaam uitgeput. De leefruimte in de wereld, maar zeker ook in Nederland, wordt steeds beperkter. En ongeacht de discussie over de snelheid daarvan, zijn er onmiskenbaar wijzigingen in het klimaat als gevolg van menselijk handelen te onderscheiden. Naar de mening van het CDA noodzaken deze ontwikkelingen tot bezinning op de toekomstige inrichting van Nederland, maar het gaat verder: wij gaan nu al aan de slag met die toekomstige inrichting. Het CDA komt binnen afzienbare termijn tot uitvoerbare plannen met betrekking tot verduurzaming van energie, verantwoord gebruik van openbare voorzieningen, maar ook toekomstbestendige aanwending van de openbare ruimte.
- De levensverwachting neemt steeds verder toe, wat is toe te juichen. Wel zal de samenstelling van de bevolking de komende jaren ingrijpend wijzigen door de voortschrijdende vergrijzing. Het CDA ziet dat daarmee collectieve voorzieningen onder druk kunnen komen te staan. Generaties moeten daarom in gezamenlijkheid aan oplossingen werken. Het CDA gelooft dat geleidelijkheid en solidariteit tussen generaties zorgt voor maatschappelijk draagvlak, maar ook dat verworven rechten zoveel mogelijk in acht genomen moeten worden. Nederlanders van alle generaties moeten hun steentje bijdragen aan het op een verantwoorde en tegelijk leefbare wijze inbedden van de vergrijzing in onze samenleving.
- Het CDA is de mening toegedaan dat daar ook een betaalbare, kwalitatief goede zorg bij hoort. Een goede zorg voor iedereen, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen vormt een van de essentiële verworvenheden van de huidige tijd. Daarbij staan betaalbaarheid, kwaliteit en evenwichtige distributie van de zorg centraal. En dat er voldoende handen aan het bed staan.
- De woningmarkt is in de komende jaren gebaat bij rust, stabiliteit en zekerheid voor mensen die in eigen woningbezit willen investeren. Een kwestie waarbij ook de solidariteit van generaties onderling speelt, is het toegankelijk houden van de woningmarkt voor jongeren. Het CDA vindt het noodzakelijk om maatregelen te nemen die woningbezit voor toetreders op de woningmarkt stimuleren en ook te zorgen voor gewenste doorstroming in de huursector.
- Het CDA gelooft sterk in het behoud van de eigen Nederlandse mentaliteit. Tevens moeten wij op een adequate manier willen aansluiten bij de globalisering. Dan is het niet alleen van belang om economisch en moreel sterk te staan. Nederland doet ook mee. Wie internationaal gehoord wil worden en een serieuze rol wil spelen in de besluitvorming en richtingbepaling bij mondiale vraagstukken, denkt mee en

doet mee in de moeilijke kwesties die in de wereld spelen. Het CDA wil die bijdrage leveren en wenst die verantwoordelijkheid ook te nemen. Maar dat betekent ook dat wij in het buitenland een zuiver beeld neerzetten van Nederland, en niet ons land afvallen, omdat misschien niet alles is zoals wij het voor onszelf wensen.

- Het CDA durft onder ogen te zien dat mede dankzij globalisering wij onze welvaart grotendeels in het buitenland verdienen. Dat neemt niet weg dat de globalisering de welhaast vanzelfsprekende positie van Nederland als succesvol distributie- en handelsland onder druk zet. Als wij bedrijvigheid en de daarmee gepaard gaande werkgelegenheid optimaal willen behouden, mag Nederland niet aan economische slagkracht inboeten. Om dat tegen te gaan blijft het CDA investeren in de infrastructuur. Daartoe behoren ook maatregelen om het wegennet bruikbaar te houden en verder te verbeteren.
- Behoud is niet het enige. Het CDA durft zich hardop uit te spreken voor groei, zij het: duurzame groei, die rekening houdt met de begrenzingen die milieu en natuur ons de komende decennia opleggen. Het CDA richt zich op vooruitgang, die ook voor de volgende generaties kansen biedt. Dat alles vereist economische slagkracht. En om die te verwezenlijken wil het CDA blijven investeren in kwalitatief hoog onderwijs in alle stadia van het leerproces. Wij zien dit als een van de grote prioriteiten voor de komende jaren.
- Ook het functioneren van de arbeidsmarkt is gebaat bij goed onderwijs. Het CDA is een voorstander van investeren in permanente scholing en ontwikkeling van deelnemers op de arbeidsmarkt: ook hier geldt dat van mensen meer eigen verantwoordelijkheid mag worden verwacht naarmate zij meer kansen hebben gekregen zich te ontplooiën. En een goed geschoolde beroepsbevolking zal de economische uitgangspositie van Nederland alleen maar versterken en daarmee meer

draagkracht voor de toekomst bieden. Een werkend arbeidsmarktbeleid gaat gepaard met activerende sociale zekerheid. Dat betekent dat wie mee kan doen ook daadwerkelijk meedoet, om wie echt niet kan te beschermen.

- Goed en toegankelijk onderwijs is ook van belang om ervoor te zorgen dat alle inwoners van Nederland een goede basis krijgen om in de maatschappij en op het werk te kunnen meedoen en zich verder te kunnen ontplooiën. Goed onderwijs draagt aldus mee aan het betrokken maken van mensen bij de samenleving. Het leidt ook tot een socialere samenleving, waarin mensen de ander maar ook de samenleving goed leren kennen. Wie de ander kent is meer bereid tot solidariteit.
- Solidariteit heeft als basis veiligheid en geborgenheid. Nederland is de afgelopen jaren aantoonbaar veiliger geworden. Het CDA wil die koers vasthouden door streng op te treden tegen wangedrag en criminaliteit en door herstel van het gezag van politie en justitie. Alleen op die manier kan het nog steeds manifeste gevoel van onveiligheid onder groepen burgers afnemen. Dit vraagt om onverminderde aandacht voor de aanpak van overlast, agressie en geweld, maar ook: zorg voor slachtoffers.
- Het CDA wenst een overheid die de komende decennia slagvaardiger in zal gaan: overheid, geen overhead. Daarbij heeft het ontmantelen van bureaucratie prioriteit, waarbij ook het kritisch beoordelen van het functioneren van bestuurslagen ten opzichte van elkaar aan de orde komt. Ook is een heroverweging van het profijtbeginsel op zijn plaats voor die voorzieningen die buiten de eerste levensbehoeften vallen.

Maar het is niet een kwestie van louter de tering naar de nering zetten. Het CDA wil dat wij als inwoners van Nederland voor eerst betrokken zijn bij de kwesties die we de komende jaren moeten oplossen. Dat betekent dat iedereen zijn best doet om in de

samenleving mee te doen – daarin te integreren, te participeren en een eigen plaats te zoeken – rekening houdend met de ander en aanspreekbaar op gedrag. Het CDA vindt dat wie zich niet gedraagt de gevolgen daarvan moet dragen. Betrokkenheid betekent volgens het CDA ook: alle kanten van de maatschappij onder ogen zien. Wie betrokken is heeft het niet alleen maar over dat ene, in de eigen achtertuin spelende issue, hij of zij is bereid om breder te kijken en vooral: het geduld te tonen om zaken aan te pakken en niet te vervallen in kortetermijnsuccessen of goedkope scoringsdrift.

De wezenlijke, generaties omvattende kwesties pakken we de komende kabinetsperiode met daadkracht aan. Bij een goede aanpak van de problemen in onze samenleving past geen door eigenbelang of kortzichtigheid ingegeven deconstructieve politiek. Bij het CDA gaat het ook om de sociale voetafdruk van ieder mens: wat doet iemand in de samenleving wat niet direct alleen hemzelf voordeel brengt? Wat doe je voor de ander, voor de anderen? Het CDA richt zijn blik positief op de toekomst en is bereid daar offers voor te brengen en er grote inspanningen voor te doen.

Betrokkenheid heeft volgens het CDA twee kanten: het nemen van persoonlijke verantwoordelijkheid, maar tegelijkertijd het actief betonen van solidariteit met de ander. Daarbij vindt het CDA dat niemand uitgesloten mag worden.

Minderheden moeten er bijgehaald worden, net zozeer als degenen die op hun beurt minderheidsstandpunten over die minderheden hebben. Wij moeten de problemen aanpakken, maar daarbij niemand uit het oog verliezen.

De komende jaren draaien om maatschappelijke samenhang en solidariteit, maar evenzeer om slagkracht. Het CDA staat voor de uitdagende taak om ons land een goede toekomst te geven. De mogelijkheden zijn er genoeg, de inspiratie is er, de bereidheid is er

bij velen. Het vereist wel beginselvastheid en toekomstgerichtheid – maar niet minder dat iedereen meedoet. Het perspectief van een duurzame en solidaire samenleving kan alleen tot stand worden gebracht als iedereen daaraan naar vermogen bijdraagt.

Zodat wij samen slagvaardig kunnen zijn.

2.

2. EEN SOCIAAL EN GEBORGEN NEDERLAND

Het CDA staat voor een duurzame omgeving en een leefbare samenleving. Daarin heeft burgerschap een centrale rol; het betekent dat men deel is van de samenleving en zich daar medeverantwoordelijk voor voelt. Niemand mag uitgesloten worden.

Elke Nederlander heeft van oudsher recht op toegang tot basisbehoeften in het leven: de geborgenheid van huis en haard, goede zorg en de mogelijkheid tot levensonderhoud. Dat brengt met zich mee dat de sociale omgeving herkenbaar en veilig moet zijn. Maar het betekent ook dat we van elkaar mogen verwachten dat we naar vermogen meedoen, dat we proberen een bijdrage te leveren aan de maatschappij en de economie. Dat we ons conformeren naar de door de maatschappij breed gedragen beginselen. En dat we aanspreekbaar zijn op ons gedrag.

2.1 VRIJHEID, VRIJHEID VAN MENINGSUITING EN GELIJKWAARDIGHEID

De Nederlandse samenleving is gevormd in een unieke geschiedenis van sociale verhoudingen en de joods-christelijke en humanistische traditie. Deze zijn uitgemond in een rechtsstaat die is gebaseerd op de principes van vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Iedereen die in dit land woont of werkt zal de Nederlandse grondwet moeten respecteren. Het CDA vraagt van nieuwkomers om die waarden te delen op grond waarvan ze hier zijn toegelaten: ruimte bieden aan andersdenkenden en gelovigen. Wie een plek wordt gegeven, hoort deze ook aan anderen te bieden.

Er is geen democratie zonder pluralisme. Het recht om een eigen mening te uiten, is niet alleen van toepassing wanneer ideeën en visies aansluiten bij de opinies van de meerderheid

van de bevolking. Voor afwijkende meningen is ruimte, zelfs als deze als schokkend en door velen als offensief of storend worden ervaren. Wel geldt dat algemene regels van fatsoen daarbij in acht genomen horen te worden. En daarnaast mogen meningen en de wijze waarop ze uitgedragen worden niet leiden tot uitsluiting van anderen in de maatschappij. Evenzeer mogen meningen niet oproepen tot haat of geweld tegen anderen. Religie en levensbeschouwing zijn essentiële pijlers voor onze samenleving. Vreedzame religiositeit is een universele bron van respect voor de medemens en de schepping. In ons land moet er ruimte zijn om je persoonlijk geloof in de publieke ruimte uit te drukken. Er is een scheiding tussen kerk en staat, maar niet tussen geloof en samenleving. Overheid en samenleving bieden plaats aan geloofsgemeenschappen voor zover zij de kernwaarden van onze rechtsstaat respecteren.

2.1.1

De overheid heeft geen opvatting over het geloof van mensen. De vrijheid van godsdienst is even belangrijk als alle andere grondrechten. Religieuze organisaties, die zich betrokken tonen bij en zich inzetten voor maatschappelijke zaken, krijgen daarom op dezelfde wijze steun vanuit de overheid als seculiere organisaties.

2.1.2

Wie naar Nederland komt mag in vrijheid zijn geloof belijden. Want hij komt in een samenleving waar de joods-christelijke en humanistische traditie en cultuur de samenleving kleuren. Dat betekent dat de Westerse cultuur en waarden en normen leidend zijn voor de samenleving.

2.1.3

Geweld dat voortvloeit uit een culturele of religieuze achtergrond, zoals eergereleerd

geweld, vrouwenbesnijdenis of geweld tegen homo's en lesbiennes moet worden aangepakt en er moet goede opvang zijn voor de slachtoffers. Extremisme wordt met kracht bestreden.

2.1.4

Geweldloze religiekritiek is onderdeel van een moderne samenleving. Tegen extremistische uitingen die aanzetten tot geweld, ook van religieuze leiders, moet met alle mogelijke rechtsmiddelen voortvarend worden opgetreden.

2.1.5

Het bestrijden van discriminatie is een eerste voorwaarde voor een goed functionerende diverse maatschappij. Daarom staat het CDA pal voor artikel 1 van de grondwet, dat discriminatie op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, seksuele gerichtheid of op welke andere grond dan ook verbiedt.

2.2 HET GEZIN EN DE FAMILIE

Gezinnen en families zijn het fundament en cement van onze samenleving. Het biedt een veilige basis om op te groeien en is daarin vrijwel onvervangbaar. Opvoedtaken horen dan ook primair bij het gezin en thuis en moeten niet worden uitbesteed aan instituties. De eigen kracht van mensen, gezinnen en de omringende familienetwerken moeten het uitgangspunt zijn. De overheid heeft als taak om te zorgen voor randvoorwaarden die mogelijk maken dat gezinnen goed kunnen functioneren.

Ook andere samenlevingsvormen en eenpersoonshuishoudens verdienen erkenning en aandacht. Of men een alleenstaand leven leidt als gevolg van eigen keus of als uitkomst van omstandigheden doet daarbij niet terzake. Juist wanneer men een alleenstaand leven leidt, moet men kunnen terugvallen op medemensen en de solidariteit van de gemeenschap. Voor een alleenstaande opvoeder moet evenzeer aandacht zijn.

In onze maatschappij komt er veel op jongeren af, ook als het gaat om genotsmiddelen en seksualiteit. Het is belangrijk dat jongeren weerbaar zijn tegen de verleidingen, die op hen afkomen. Ouders dragen hierin een grote verantwoordelijkheid. Ook scholen en verenigingen hebben hier een belangrijke taak.

2.2.1

Familienetwerken vormen – zeker in de gezinsfase – een bron van praktische en emotionele steun. Jonge grootouders zijn actief wanneer het gaat om het bijspringen in het gezin van de kinderen. Later is het andersom, dan zijn het juist de volwassen kinderen die de ouders bijstaan bij de zorg.

Bij bestaande bebouwing dient belemmerende regelgeving voor families om met meerdere generaties bij elkaar te wonen, te worden opgeheven: meergeneratiewoningen, het splitsen van woningen, en het zogenoemde kangoeroewonen zijn prima manieren om informele steun en betrokkenheid te realiseren. Het aantal ouderen zal de komende decennia sterk toenemen. Ouderen zijn waardevol, niet alleen voor de eigen familie maar ook voor de samenleving. Het CDA wil deze rol actief steunen.

2.2.2

Door de kinderbijslag worden lasten van gezinnen verlicht en komt ook maatschappelijke waardering voor hun inspanningen tot uitdrukking. Het kindgebonden budget geeft ouders met een laag en middeninkomen een financiële steun in de rug en moet gestroomlijnd worden. De kinderbijslag en het kindgebonden budget hebben als uitgangspunt dat de noodzakelijke kosten op minimumniveau dienen te worden gedekt. Daarnaast moet strenge controle plaatsvinden bij fraude met kinderbijslag voor kinderen in andere EU-landen.

2.2.3

Het huidige stelsel voor jeugdzorg is te ingewikkeld, waardoor ouders nauwelijks weten waar ze voor hulp terecht kunnen en

jeugdigen vaak te lang moeten wachten op de juiste hulp. De verantwoordelijkheden zijn verdeeld over Rijk, provincie en gemeente en er zijn veel instanties die zich met hulpverlening bezighouden. Het CDA pleit voor een sterke vereenvoudiging van het stelsel en voor bundeling van de financieringsstromen. De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de lichtere vormen van jeugdzorg moet bij de gemeenten komen te liggen. Zware, meer gespecialiseerde hulp zal bovengemeentelijk moeten worden georganiseerd. Indien er sprake is van meerdere problemen (verstandelijke handicap, GGZ-problematiek, verslaving, schulden etc.) dan zal de hulpverlening integraal moeten worden aangeboden. De Centra voor Jeugd en Gezin bieden op lokaal niveau laagdrempelige preventieve en eerstelijnszorg. Het CDA vindt het belangrijk dat ouders en jongeren betrokken worden bij deze centra.

2.2.4

Jongeren die niet naar school gaan, geen werk hebben en dreigen af te glijden in de criminaliteit krijgen een laatste kans in campussen, zo nodig onder dwang. In de campussen wordt er met discipline gewerkt aan de terugkeer naar school of werk. Zo krijgen de jongeren weer zicht op een goede toekomst. De aanpak in de huidige proefcampussen die in de praktijk het beste werkt moet over campussen in heel Nederland uitgerold worden.

2.2.5

Het wordt steeds duidelijker dat alcoholgebruik schadelijk is voor de ontwikkeling van jongeren. Jongeren onder de 16 jaar mogen geen alcohol gebruiken. Handhaving hierop moet stringenter worden vormgegeven. Wij bieden gemeenten de ruimte om een leeftijdsgrens van 18 jaar te hanteren, bij wijze van experiment. Als blijkt dat dit goed werkt, kan de wet hierop worden aangepast.

2.3 INTEGRATIE- EN ASIELBELEID

Een geborgen samenleving vereist vertrouwen tussen mensen. De problemen rond integratie stellen dat vertrouwen op de proef. Wie Nederland binnenkomt moet deelgenoot van de samenleving worden. Wanneer dat niet gebeurt, leidt dat tot alternatieve samenlevingen met eigen waarden en normen. En dat botst, vooral in de wijken en buurten waar het aandeel nieuwkomers, die de taal niet of nauwelijks machtig zijn, groot is. Maar de overgrote meerderheid hier wonende immigranten doet het goed. Ze hebben werk, hun kinderen hebben hun draai gevonden in het onderwijs, ze doen mee met sociale activiteiten. En ze hebben er genoeg van om scheef aangekeken te worden op grond van wangedrag van anderen.

Het vertrouwen tussen bevolkingsgroepen wordt niet hersteld door de scheidslijnen tussen 'wij' en 'zij' te benadrukken. Voor het CDA geldt dat ieder vanuit zijn of haar eigen achtergrond een bijdrage levert aan de samenleving. Integratie is dus iets van de gemeenschap. En die stelt eisen. Nederland is van alle Nederlanders. Nationale feestdagen als Koninginnedag en de viering van 4 en 5 mei geven hieraan uitdrukking.

Van nieuwkomers mogen we verwachten dat zij een extra inzet leveren om hun plaats te vinden in de samenleving. De samenleving moet daartoe kansen en ruimte bieden. De beheersing van de Nederlandse taal, onderwijs en arbeidsparticipatie zijn belangrijke middelen om te zorgen dat nieuwkomers en hun kinderen de kansen benutten. Waar zij dat nalaten kan dat niet zonder consequenties blijven. Van iedereen mag naar vermogen gevraagd worden dat zij zelfredzaam zijn, betrokkenheid bij de samenleving tonen en de gelijkwaardigheid van iedereen erkennen. Voorwaarde voor het welslagen hiervan is dat men over een aantal elementaire vaardigheden beschikt. Het belangrijkste daarbij is het leren van de Nederlandse taal. Mensen kun-

nen alleen functioneren in de samenleving, als ze de taal spreken.

2.3.1

In de huidige inburgeringscursussen moet veel sterker de nadruk liggen op verantwoordelijkheden ten opzichte van de samenleving. Voorwaarde voor het verkrijgen van de tijdelijke verblijfsvergunning is dat de nieuwkomer aantoont dat hij of zij invulling geeft aan de inburgeringsplicht. Het niet of onvoldoende meewerken aan inburgering, of het door de aspirant-inburgeraar afwijzen van de Nederlandse samenleving leidt tot sancties, in elk geval dat een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd niet wordt verkregen; daarnaast kan sprake zijn van boetes of korting op uitkeringen.

2.3.2

Er komt een degelijk, laagdrempelig en toegankelijk cursusaanbod Nederlandse taal, inburgering en algemene ontwikkeling dat is te volgen via internet en digitale televisiekanalen. Gescheiden inburgeringscursussen krijgen geen publieke financiering. Er komen verplichte duale inburgeringscursussen voor allochtone ouders, die kinderen opvoeden.

2.3.3

Het gebruik om aan etnische groepen, of activiteiten die op hen gericht zijn, specifieke subsidies te verstrekken of uitzonderingen aan te bieden wordt kritisch gezien. Leidend bij activiteiten gericht op de ontmoeting tussen bevolkingsgroepen is dat deze gericht zijn op de reguliere leefwereld van alle bevolkingsgroepen: op school, op het werk en in de buurt.

ASIEL EN MIGRATIE

Nederland blijft zich in Europees en internationaal verband inzetten voor de bescherming van mensen, die aan vervolging blootstaan. Wel staat het draagvlak voor de toelating van vreemdelingen in Nederland onder druk.

Alleen heldere keuzes kunnen dit draagvlak behouden. Het CDA staat pal voor de bescherming van vluchtelingen, maar is verder voor een selectief migratiebeleid: streng waar het moet, toegankelijk waar nodig.

2.3.4

De voorstellen voor verbetering van de asielprocedure en het terugdringen van herhaalde aanvragen worden voortvarend ingevoerd. De procedures voor asielmigratie en reguliere migratie moeten strikt gescheiden blijven.

2.3.5

Door het vooralsnog niet tot stand komen van een volledig geharmoniseerd Europees asielbeleid is er geen sprake van een evenwichtige verdeling van asielzoekers over de EU-lidstaten. Daarom wil het CDA zich sterk maken voor een harmonisatie van de regels voor toelating, een evenwichtige verdeling binnen de EU en een gemeenschappelijke aanpak van het terugkeerbeleid. Voor de langere termijn streeft het CDA naar een gemeenschappelijk Europees asielbeleid waarbij asielaanvragen en opvang enkel in de regio plaatsvinden en erkende asielzoekers zo nodig via hervestiging naar de EU-landen komen.

2.3.6

Bij het toelaten van arbeidsmigranten zijn de behoeften van de Nederlandse arbeidsmarkt leidend. De resultaten van de pilots met 'circulaire migratie' bepalen de ruimte voor verdere ontwikkeling van dit concept. Belangrijk is dat 'circulaire migratie' zowel voor Nederland en Europa als voor het land van herkomst een meerwaarde kan hebben. Daadwerkelijke terugkeer na verloop van tijd is hierbij een van de voorwaarden. Fraude en misbruik bij gezinsmigratie via de 'België-route' wordt aangepakt.

2.3.7

De (taal)eisen voor (huwelijks)migranten worden aangescherpt. Nederland zet zich in Europees verband in voor verdere harmonisatie van het gezinsmigratiebeleid.

(Huwelijks)partners kunnen pas na vijf jaar een zelfstandige verblijfsvergunning krijgen en op voorwaarde dat de (huwelijks)partner ten minste de leeftijd van 24 jaar heeft bereikt. Daarnaast worden de mogelijkheden voor een diploma-eis onderzocht.

2.3.8

Van vluchtelingen die om politieke of humanitaire redenen asiel in Nederland krijgen mag het verblijfsrecht niet ter discussie staan als zij bijstand aanvragen. Wel is het van groot belang dat deze groep participeert in de samenleving. Ook voor vluchtelingen moet de toegang tot een uitkering daarom afhankelijk worden van medewerking aan een inburgeringstraject en de vervulling van de wettelijke arbeids- en re-integratieplicht. Van belang, zeker voor hoogopgeleide vluchtelingen, is dat erkenning van reeds opgedane werkervaring en behaalde diploma's in het land van herkomst, bevorderd wordt.

2.3.9

Terugkeer vormt een integraal onderdeel van het asiel- en migratiebeleid. De inspanningen om met landen van herkomst afspraken te maken over terugkeer en het verbeteren van de procedures voor het afgeven van laissez-passers, zijn een kabinetsbrede verantwoordelijkheid en komen aan de orde in alle internationale contacten met deze landen. Daarbij zal moeten worden gestreefd naar meer samenwerking tussen de EU- (en Schengen) lidstaten, zowel op operationeel (charters) als op diplomatiek niveau.

2.3.10

Alleenstaande minderjarige vreemdelingen moeten zoveel mogelijk worden herenigd met hun ouders of familie in het land van herkomst. Het traceren van ouders en familie moet worden geïntensiveerd. Als terugkeer niet mogelijk is, omdat er geen ouders of familieleden (te traceren) zijn, moeten in de landen van herkomst opvangvoorzieningen worden opgezet waarnaar deze minderjarigen kunnen terugkeren.

2.3.11

De mogelijkheden om criminele vreemdelingen versneld uit te zetten worden verruimd. Om illegaliteit effectiever te bestrijden wordt hard opgetreden tegen mensen die van illegalen profiteren, zoals werkgevers, huisjesmelkers en mensensmokkelaars.

2.4 VEILIGHEID

Nederland is in de afgelopen jaren aantoonbaar veiliger geworden. Het CDA wil die koers vasthouden door streng op te treden tegen wangedrag en criminaliteit en herstel van het gezag van politie en justitie. Alleen op die manier kan het nog steeds manifeste gevoel van onveiligheid onder groepen burgers afnemen. Dit vraagt om onverminderde aandacht voor de aanpak van overlast, agressie en geweld maar ook: zorg voor slachtoffers.

2.4.1

Geüniformeerd toezicht door politie of toezichthouders vergroot het gevoel van veiligheid op straat, in de wijk en in het openbaar vervoer en is een noodzakelijke voorwaarde voor handhaving van regels. Ondernemers en winkeliers moeten ondersteund worden om veilig te kunnen ondernemen waardoor de veiligheid van de leefomgeving eveneens ter plekke toeneemt. Het CDA wil dat gebiedsgebonden politiezorg gebaseerd op het 'kennen en gekend worden' verder wordt ontwikkeld. Om de politie te ontlasten komen er meer handhavingstaken- en verantwoordelijkheden voor gemeentelijke BOA's.

2.4.2

Door verhoging van de efficiency en minder bureaucratie kan de politieorganisatie doelmatiger werken. De operationele sterkte (blauw op straat) en recherche blijft minimaal op peil en wordt zo mogelijk verhoogd.

2.4.3

Politie, brandweer, ambulancepersoneel, verpleegkundigen en andere (publieke) functionarissen moeten veilig hun werk kunnen

doen. Belediging, agressie of geweld in hun richting wordt zwaarder bestraft. De mogelijkheden voor schadevergoeding voor publieke functionarissen wordt verruimd. In het geval van bedreiging worden persoonsgegevens van het slachtoffer afgeschermd.

2.4.4

Veel overlast wordt gepleegd door een kleine groep overlastplegers, veelal in de leeftijd tussen 14 en 24 jaar. Het CDA wil dat deze jongeren van de straat worden geweerd. Via een 'strafdienstplicht' moeten zij zich buiten schooltijd nuttig maken voor de samenleving. Een combinatie met nachtdetentie en leerstraf is mogelijk. De nieuwe maatregel kan bij strafbeschikking worden opgelegd door de Officier van Justitie. De overlastplegers en zo nodig hun familie worden financieel aangesproken voor de kosten die ze met hun overlast veroorzaken, om die kosten op hen te verhalen. Bij de aanpak van criminele jongerengroepen moeten, waar nodig, bijzondere opsporingsbevoegdheden kunnen worden ingezet zoals het stelselmatig observeren van deze jongerengroepen. Bestrafing is pas echt effectief als tegelijkertijd wordt gewerkt aan gedragsverandering. De persoonsgebonden aanpak combineert straf met individuele maatregelen als gedragsverandering, verslavingszorg of gebiedsverboden. Het landelijk dekkend netwerk van Veiligheidshuizen vormt de spil in deze nieuwe aanpak en moet zich verder ontwikkelen tot een sluitende aanpak voor overlastgevers en criminelen.

2.4.5

Bestrijding van overlast en criminaliteit gepleegd door kinderen jonger dan 12 jaar vereist een specifieke werkwijze. De aanpak ziet toe op correctie van het gedrag, de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van de ouders en de aanpak van achterliggende problemen.

2.4.6

Huiselijk geweld is de meest voorkomende vorm van geweld in de samenleving. Met de

invoering van het huisverbod beschikt de burgemeester over een effectief instrument om escalatie te voorkomen. De vervolgaanpak na het huisverbod moet zich richten op de hele gezinsproblematiek. Het CDA wil dat de financiering door vier ministeries wordt vervangen door één geldstroom.

2.4.7

Aanhoudende burenoverlast zorgt voor een ernstige aantasting van het gevoel van veiligheid in de eigen woonomgeving en wordt daarom hard aangepakt. Het CDA wil dat de overheid, bestuursrechtelijk, strafrechtelijk, en civielrechtelijk, overlastgevers sneller aanpakt (gebiedsverboden, preventief fouilleren, aansprakelijk stellen voor schade, ook de schade die de slachtoffers lijden zoals verhuiskosten, etc.).

2.4.8

Het CDA is voor een algeheel strafrechtelijk kraakverbod. Kraken vormt een ernstige inbreuk op het eigendomsrecht van woningen en bedrijfsgebouwen. Bestrijding van leegstand wordt aangepakt.

CRIMINALITEIT

De stijging van het aantal overvallen op winkeliers vraagt om harde maatregelen. Door gerichte extra inzet van politie en justitie is gebleken dat regionale problemen effectief kunnen worden aangepakt. Na een overval is een snelle reactie noodzakelijk.

2.4.9

Het CDA is voor de inzet van speciale interventieteams en politiehelikopters die een achtervolging of zoekoperatie ondersteunen. Daders moeten zoveel mogelijk direct via het snelrecht worden gestraft. Het CDA is voor de inzet van technische mogelijkheden als DNA-spray en cameratoezicht.

2.4.10

Hacken en virusverspreiding ondermijnen de betrouwbaarheid van het internet. De

deskundigheid bij politie en Openbaar Ministerie wordt versterkt om deze vorm van criminaliteit te voorkomen en op te sporen. Het CDA wil uitbreiding en bundeling van de opsporingscapaciteit om verspreiding van kinderporno, fraude, terrorisme, haatzaaien en opruiing op het internet tegen te gaan.

2.4.11

Prostitutie is zelden een vrije keuze. Om de weerbaarheid van prostituees te vergroten wordt de minimumleeftijd verhoogd naar 21 jaar. Gemeenten krijgen de mogelijkheid om geen enkel seksbedrijf toe te staan op hun grondgebied.

2.4.12

Het snelrecht is een effectief middel om overlast of criminaliteit direct te bestraffen. Het CDA wil dat snelrecht niet alleen incidenteel wordt toegepast bij grootschalige evenementen, maar ook in wekelijkse snelrechtzittingen voor reguliere delicten.

2.4.13

Slachtoffers en getuigen van misdrijven moeten anoniem kunnen blijven bij het doen van aangifte en gedurende het verdere verloop van het strafproces. Voor slachtoffers of getuigen voor wie het bezwarend is te getuigen in de rechtzaal wordt de mogelijkheid gecreëerd om met gebruikmaking van 'tele-horen' tijdens het strafproces te getuigen.

2.4.14

Misdaad mag nooit lonen. De mogelijkheden voor feitelijke ontneming van criminele inkomsten worden uitgebreid. Om het machogedrag te breken wordt de succesvolle patseraanpak uitgebreid naar jeugdige overlastgevers.

2.4.15

De overheid investeert gericht in onderzoek naar technologische vernieuwing op het gebied van veiligheid en opsporing, waaronder technologieën om cybercrime tegen te gaan. Nieuwe drugstesten kunnen het gebruik

van verdovende middelen in het verkeer of bij geweldsincidenten aantonen. Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van slimme camera's die zelf alarm slaan bij onraad. Bij de ontwikkeling van nieuwe technieken is privacy een belangrijk aandachtspunt, maar nooit op voorhand een belemmering.

Fietsendiefstal wordt verder teruggedrongen. Er worden maatregelen genomen om fietsendiefstal tegen te gaan, zoals het invoeren van een verplicht framenummer bij nieuwe fietsen. Daarnaast worden aan alle politiekorpsen en handhavers scanners beschikbaar gesteld om gestolen fietsen op te sporen. De aangiftebereidheid van gestolen fietsen wordt vergroot en het gebruik van het fietsregister gestimuleerd.

2.4.16

Via Burgernet kunnen burgers per telefoon of internet informatie over criminaliteit of overlast direct melden bij de politie. Het CDA wil Burgernet zo snel mogelijk landelijk invoeren. Ook lokale initiatieven voor burgersurveillance worden ondersteund en bevorderd.

GEORGANISEERDE MISDAAD

Het CDA acht fundamentele keuzes noodzakelijk om de strijd tegen de georganiseerde misdaad te versterken. Zowel de kwaliteit als de kwantiteit van de huidige opsporingscapaciteit schiet tekort om ernstige vormen van misdaad effectief te bestrijden. Aanvullende investeringen in expertise en mankracht zijn noodzakelijk.

2.4.17

De strafrechtelijke aanpak van georganiseerde misdaad gaat hand in hand met een bestuurlijke aanpak. Het CDA wil de reikwijdte van BIBOB vergroten naar meer branches zoals geldwisselkantoren en beluizen. Eventuele belemmeringen in de uitwisseling van bestuurlijke en strafrechtelijke informatie worden weggenomen.

2.4.18

Het bestrijden van mensenhandel blijft onverminderd een prioriteit. Nederland streeft in Europees verband naar een hogere strafmaat voor mensenhandel met het hoge Nederlandse niveau als uitgangspunt.

2.4.19

Er komt een Europees register met informatie over daders van kindermisbruik. Hierdoor wordt voorkomen dat daders uit andere landen zich anoniem vestigen in ons land waardoor toezicht en preventie onmogelijk is.

2.4.20

De overheid treedt krachtig op tegen personen die in verband worden gebracht met terroristische activiteiten. Met contact- of gebiedsverboden en een meldplicht kan hun bewegingsvrijheid worden beperkt. Ook kan de overheid subsidies, vergunningen of ont-heffingen weigeren of intrekken.

2.4.21

De langst mogelijke tijdelijke gevangenisstraf wordt verhoogd van dertig naar veertig jaar. De verjaringstermijn voor ernstige zedendelicten wordt afgeschaft. Voor het vertrouwen in de rechtshandhaving is het cruciaal dat opgelegde straffen worden uitgezeten en boetes ook daadwerkelijk worden geïnd. Het CDA wil de slagkracht van de tenuitvoerlegging van sancties vergroten door justitiegegevens te koppelen aan andere overheidsbestanden. Hierdoor kan iemand met een openstaande straf of boete bijvoorbeeld niet zonder meer een uitkering, nieuw rijbewijs of bouwvergunning aanvragen.

2.4.22

Het CDA wil dat bij besluiten over verlof of gedwongen behandeling van gedetineerden de veiligheid van de samenleving en het belang van slachtoffers nadrukkelijker wordt meegewogen. Ook de interne regels in de gevangenissen worden aangescherpt om bijvoorbeeld het voortzetten van criminele activiteiten vanuit de inrichting aan te pakken.

Omdat persoonsgerichte nazorgprogramma's voor ex-gedetineerden de recidive verminderen, wordt daarop ook ingezet, waarbij ook de inzet van vrijwilligers een meerwaarde kan hebben.

2.4.23

Het CDA wil een eind aan het gedogen van coffeeshops, te beginnen met een vermindering van het aantal coffeeshops. Waarbij de eerste prioriteit zal liggen bij het op de kortst mogelijke termijn sluiten van coffeeshops in de omgeving van scholen, sportaccommodaties, jongerencentra en in kinderrijke buurten. Een afstandscriterium dient onderdeel te worden van de bestaande gedoogcriteria voor coffeeshops. Het CDA bepleit een drugsbeleid dat is gericht op het tegengaan van drugsgebruik en beperking van de maatschappelijke overlast en individuele schade. Om een einde te maken aan het drugstoerisme en de grootschalige verkoop worden de coffeeshops na een legitimatie met paspoort of identiteitsbewijs en een versobering van de horeca-activiteiten teruggebracht tot lokale verkooppunten voor een besloten kring. De handel in drugs, straatverkoop, de illegale verkooppunten en de handel rondom scholen en horeca-gelegenheden wordt steviger aangepakt. Gereguleerde teelt is zowel in internationaal opzicht niet haalbaar als vanuit het tegengaan van gedoogsituaties niet wenselijk en daarom voor het CDA niet aan de orde. Programma's voor verslaafden zoals gratis methadonverstrekking, zijn altijd gericht op afkicken.

2.4.24

Het CDA wil dat de Veiligheidshuizen zich ontwikkelen tot de centrale speler in het lokale en regionale veiligheidsbeleid. Veiligheidshuizen zorgen voor een goede registratie van afspraken en ontwikkelingen op individuele dossiers. Hierdoor kan het effect van de persoonsgebonden aanpak in individuele gevallen periodiek worden gemonitord en vindt tevens dossiervorming plaats in het geval er sprake is van een nieuwe (snel)rechtzitting.

2.4.25

Er komt een landelijke politieorganisatie. Het gezag over de politie blijft voor wat de openbare orde betreft bij de burgemeester en de regionale en lokale driehoek en voor de rechtshandhaving bij de Officier van Justitie. Het beheer van de nieuwe politieorganisatie komt bij de rijksoverheid te liggen, zodat beslissingen over onder meer de aanschaf van materieel en informatiesystemen integraal en snel genomen kunnen worden.

2.4.26

Het CDA pleit voor de harmonisatie van de regionale indeling van de politie, de rechtspraak en het Openbaar Ministerie. De vier bijzondere opsporingsdiensten worden samengevoegd en geïntegreerd in de Nationale Recherche. Ook het Functioneel en Landelijk Parket van het Openbaar Ministerie, de AIVD, de MIVD, Bureau Halt en de reclassering kunnen worden samengevoegd.

2.4.27

Het CDA hecht aan goede regelingen voor slachtoffers van geweldsmisdrijven, verkeersdelicten en bedrijfsongevallen. Ook de positie van nabestaanden van overleden slachtoffers en naasten van slachtoffers met ernstig en blijvend letsel verdient aandacht. Een snelle en adequate vergoeding van materiële schade, alsmede smartengedaanspraken van slachtoffers moet zo nodig bij wet worden afgedwongen. Aandacht verdient de bejegening van slachtoffers en nabestaanden. Bezien wordt hoe in strafrechtelijke procedures erkenning van toegebracht leed door de dader een plaats kan krijgen. Naasten die een slachtoffer met ernstig en blijvend letsel willen bijstaan en verzorgen, behoren daarvoor een adequate compensatie voor inkomensderving te ontvangen. Dit wordt op korte termijn in de wet geregeld. De voorzieningen via het schadefonds geweldsmisdrijven worden dienovereenkomstig uitgebreid. Onderzocht wordt de invoering van een wettelijk verplichte collectieve verzekering tegen gevolgen.

2.5 CULTUUR

Cultuur verbindt mensen. Het is een uitdrukking van het geheel van onze waarden en draagt wezenlijk bij aan onze identiteit. Kennismaken van elkaars cultuuruitingen kan groepen mensen dichter bij elkaar brengen, draagt bij aan het opbouwen en bijhouden van een samenleving die als echte gemeenschap beleefd wordt. Juist in een globaliserende wereld hebben mensen behoefte aan eigenheid en aan verbondenheid. Cultuur vervult daarvoor een wezenlijke rol. Dat geldt voor onze topcultuur maar ook voor de volkscultuur. Kunstenaars houden ons een spiegel voor. Zij openen nieuwe en inspirerende vergezichten. Zij laten ons op een andere, verrijkende manier tegen de samenleving aankijken. Ook de amateurkunst verbindt mensen met elkaar. Kunst geeft invulling aan het begrip participatie en geeft kleur aan de samenleving. Het CDA staat voor een overheid die de condities creëert voor een bloeiende kunst en cultuur, die kwaliteit verhoogt en zorgt voor spreiding en toegankelijkheid.

Cultuur kan bijdragen aan versterking van de economie. Cultuur is belangrijk voor het (internationale) vestigingsklimaat, in het bijzonder in de steden. Ook via toerisme (musea en monumentale steden), architectuur, erfgoed, en design draagt cultuur bij aan werkgelegenheid en economie. Naast verbinding, zijn daarom ook innovatie en bereik belangrijke doelstellingen van cultuurbeleid.

2.5.1

Nederland is rijk aan monumenten. Monumenten zijn niet alleen mooi maar dragen ook bij aan woonplezier, het gevoel van veiligheid en leveren bovendien een economische bijdrage in de sfeer van horeca en toerisme. Het hedendaagse monumentenbeleid moet ertoe bijdragen dat de kwaliteit, identiteit en herkenbaarheid van onze leefomgeving gewaarborgd zijn en verder worden uitgebouwd. Het monumentenbestand moet daarom goed op

orde blijven. Het behoud van religieus erfgoed verdient bijzondere aandacht.

2.5.2

Cultuureducatie en geschiedenis verdienen een vanzelfsprekende plaats in het onderwijs. Het brengt jongeren in verbinding met vragen van zingeving, met dieptelagen van onze cultuur en met de onderliggende waarden van onze samenleving. Het nieuwe Nationaal Historisch Museum zal hieraan, in samenwerking met het Nationaal Openlucht Museum, een belangrijke bijdrage moeten leveren.

2.5.3

Het CDA is voorstander van actieve cultuurparticipatie. Amateur- en volkskunst evenals bibliotheekbezoek moet gestimuleerd worden. Het zelf beoefenen van kunst in verenigingsverband bevordert groepsgevoel en saamhorigheid. Door verdere decentralisatie kan de doelmatigheid worden bevorderd.

2.5.4

De Friese taal is – evenals het Nederlands – een Europees erkende taal en beide verdienen erkenning in de Nederlandse grondwet. Talen en dialecten van stad, streek en provincie, geven de inwoners handen en voeten om te schrijven en spreken in de taal van hun hart. Het CDA moedigt deze ontwikkeling aan. De overheid moet ruimte bieden aan de ontplooiing van hieraan gerelateerde initiatieven.

2.6 SPORT

Sport is in de eerste plaats leuk en gezond. Het CDA vindt dat sport mensen in de gelegenheid stelt mee te doen aan de maatschappij. Door middel van sport leren kinderen spelenderwijs in teamverband te opereren; normen en waarden worden van elkaar geleerd en doorgegeven. Meer dan tien miljoen Nederlanders beoefenen één of meer sporten. Bewegen en gezond leven zijn belangrijke waarden die actief moeten worden uitgedragen. De betrokkenheid van Nederlanders bij de sport is groot. Met meer dan één miljoen

vrijwilligers vormt de sportwereld de vrijetijdsector met de grootste maatschappelijke inzet.

Voor het CDA is ook de topsport van groot belang. Topprestaties van Nederlanders zorgen voor trots en binding. Topsporters zijn vaak rolmodellen. Het topsportklimaat is in Nederland de afgelopen jaren sterk verbeterd. Echter, om tot de top van de wereld te horen, is een verdere verbetering van het topsportklimaat nodig volgens het CDA. Het CDA steunt de ambitie om de Olympische Spelen en Paralympics in Nederland te organiseren. Hetzelfde geldt voor het streven om het wereldkampioenschap voetbal en andere grote toernooien in Nederland te organiseren. Dit brengt niet alleen kansen voor de sport met zich mee, maar ook voor de Nederlandse samenleving als geheel.

2.6.1

Het CDA hecht groot belang aan de breedtesport. Onder breedtesport verstaan we mede: sport beoefend door geestelijk en lichamelijk gehandicapten. Het CDA steunt de breedtesport en niet-commerciële gemeenschapsvoorzieningen in het algemeen in het realiseren van de noodzakelijke infrastructuur en voorkomt onnodige regeldruk en lastenverzwaring. Het CDA wil bovendien dat voor sportbonden die de ambitie hebben om topsportbeoefening te ontwikkelen voldoende professionele ondersteuning van de sportkoepel beschikbaar is en blijft in de aanloop naar en na afloop van grote toernooien. Het CDA wil dat niet-commerciële sportaccommodaties, vanwege hun belangrijke functie als ontmoetingsplaats, kunnen worden vrijgesteld van de WOZ-belasting.

2.6.2

Het CDA vindt het belangrijk dat kinderen een leven lang gezond leven en al op jonge leeftijd in aanraking komen met sport. Het CDA hecht groot belang aan bewegingsonderwijs. Pabo-studenten moeten tijdens hun studie verplicht het vak bewegingsonderwijs volgen.

2.6.3

Het CDA is voorstander van het organiseren van de Olympische Spelen en Paralympics in Nederland. Om de Olympische ambitie waar te kunnen maken, zal volgens het CDA het komende decennium bovendien extra aandacht gegeven moeten worden aan het binnenhalen van internationale kampioenschappen. Ook zullen de daarvoor noodzakelijke accommodaties gerealiseerd moeten worden.

3.

3. EEN LEREND EN INNOVATIEF NEDERLAND

Onderwijs vormt het fundament van onze samenleving. Ieder mens is uniek en beschikt over eigen talenten. Het is de verantwoordelijkheid die wij als mens hebben om onze talenten te ontplooiën. Onderwijs stelt mensen in staat hun talenten te ontwikkelen voor hun eigen ontplooiing, maar evenzeer voor een maatschappelijke bijdrage. Het is de centrale opgave Nederland te ontwikkelen tot een hoogwaardige kennissamenleving door het optimaal ontwikkelen van ieders talent. Kennis kan mensen in staat stellen om langer door te werken. Kennis is ook de sleutel tot een duurzame samenleving en biedt houvast in een tijd van onzekerheid; onderwijs stelt mensen in staat om hun toekomst in eigen hand te houden. Daarom willen wij investeren in de kenniseconomie door doelmatigheidswinsten terug te laten vloeien. Wij willen (jonge) mensen optimaal uitrusten met kennis en vaardigheden. Door goed onderwijs worden jongeren geïnspireerd tot volwaardig participeren in de samenleving, ze leren dat burgerschap iets anders is dan 'klant zijn' van de samenleving.

Het CDA wil investeren in talent, van speciaal onderwijs tot en met de universiteit. Ieders talent is waardevol. Het onderwijs moet zo worden ingericht, dat ieder kind zijn talenten kan ontdekken en ontwikkelen. Dit vergt maatwerk en een school die zo is ingericht dat iedereen – leerling, docent en ouder – gekend wordt. Alleen in zo'n omgeving kunnen mensen excelleren, lef tonen en uitsteken boven het maaiveld. De wil om te investeren in talent betekent ook dat we het niet accepteren dat talent onbenut blijft. Niemand mag de school verlaten zonder een diploma en onderwijsachterstanden moeten worden voorkomen.

Goed onderwijs bouwt voort op de waarden die kinderen in de opvoeding van hun ouders ontvangen. Daarom hecht het CDA aan de vrijheid van ouders om het onderwijs voor hun kinderen te kiezen, dat past bij hun overtuiging en voorkeur. Kinderen moeten de bagage krijgen om later als zelfbewuste en betrokken burgers in de samenleving te staan en zichzelf een mening te kunnen vormen. Het onderwijs speelt daarin een belangrijke rol: leraren dragen vanuit een waardenkader kennis over aan kinderen over belangrijke ontwikkelingen in de samenleving. Waar ouders moeten kunnen rekenen op de school, moet de school ook kunnen rekenen op de ouders. Ouders mogen aangesproken worden op hun betrokkenheid bij de school van hun kinderen en het CDA gaat uit van een partnerschap tussen beide.

3.1 PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

Het CDA staat voor een cultuur van vertrouwen waarin samen met schoolbesturen heldere afspraken worden gemaakt over resultaten. Scholen zijn vrij in de wijze waarop ze deze resultaten behalen. Ze moeten speelruimte hebben om zelf onderwijsvernieuwing in te vullen. De overheid stelt heldere kerndoelen en eindtermen vast (het 'wat'), maar bemoeit zich niet met de manier waarop die eindtermen bereikt worden (het 'hoe'). Dit leidt tot minder regelgeving, minder administratieve rompslomp en meer tijd van leraren voor de leerlingen. Schoolbesturen leggen horizontaal (richting ouders) en verticaal (richting overheid) verantwoording af.

De kwaliteit van ons onderwijs staat of valt met de vrouw of de man voor de klas. Leraren inspireren, stimuleren en motiveren hun leerlingen om het beste uit zichzelf te halen en moeten hun tijd en aandacht kunnen

geven aan de primaire taak: goed onderwijs geven. Het onderwijs moet weer terug naar de kerntaken. Concentratie op de kerntaken en op basisvaardigheden als taal en rekenen is nodig. Dit mag niet ten koste gaan van maatschappelijke doelstellingen die soms te makkelijk op het bordje van het onderwijs worden gelegd. Het CDA wil minder middelmaat en eenvormigheid, wat in salariering tot uitdrukking moet komen.

3.1.1

Het CDA hecht aan de vrijheid van onderwijs, aan de vrijheid om een school op te richten en de vrijheid om een school te kiezen naar eigen voorkeur en overtuiging. Hierbij past geen acceptatieplicht. Scholen brengen hun identiteit tot uitdrukking in verbondenheid met de waarden van onze rechtsstaat. Ouders kiezen ook vaak voor bijzonder onderwijs vanwege de kwaliteit. Zowel voor bijzonder als openbaar onderwijs geldt dat de inspectie ingrijpt als de kwaliteit onder de maat is. Het CDA is van mening dat de kennis van de moderne vreemde talen en in het bijzonder de talen van de buurlanden sterk verbeterd moet worden.

3.1.2

Hogescholen krijgen de ruimte om meer differentiatie en specialisatie te bieden bij de pabo's. Differentiatie maakt ook de lerarenopleidingen aantrekkelijker voor studenten, en draagt bij aan een gevarieerder carrièrepad. Ook voor leraren geldt dat zij zich regelmatig moeten laten bijscholen, zeker ook op het gebied van onderwijskundig leiderschap. Dit draagt bij aan hun motivatie, kwaliteit en vernieuwing.

3.1.3

Voor het primair onderwijs wordt naast een leervolgsysteem een eindtoets verplicht gesteld. Scholen krijgen meer mogelijkheden om zelf invulling te geven aan het onderwijs, via de lumpsumfinanciering. Het aantal subsidies wordt verminderd ten gunste van de lumpsum.

3.1.4

Bij de discussie over segregatie in het onderwijs moet niet de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie centraal staan, maar de kwaliteit van het onderwijs op school. Integratie van nieuwe Nederlanders wordt het best bevorderd door kwalitatief goed onderwijs. Het CDA is tegen gedwongen spreiding.

3.1.5

Kinderen die met een taalachterstand aan het primair onderwijs beginnen lopen een groot risico dat zij in hun ontwikkeling achterblijven. Daarom moeten kinderen met een grote taalachterstand verplicht deelnemen aan de vroeg- en voorschoolse educatie. Dit geldt zowel voor autochtone als allochtone kinderen. De ouders zijn hiervoor verantwoordelijk.

3.1.6

Er is de afgelopen periode stevig geïnvesteerd in achterstandsbestrijding. Scholen krijgen deze extra middelen voortaan alleen als ze hun leerlingen mee laten doen aan taaltoetsen, zodat de investeringen meetbaar zijn. Succesvolle experimenten met schakel- of kopklassen verdienen navolging. Scholen wordt de ruimte geboden om in de inrichting van hun onderwijs meer maatwerk te leveren, waardoor leerlingen sneller kunnen doorstromen of hun achterstanden kunnen wegwerken.

3.1.7

Kinderen moeten zich op school kunnen ontwikkelen in overeenstemming met hun begaafdheden. In elk kind schuilt talent, ook leerlingen met leer- en gedragsproblemen en jonggehandicapten. Voor deze zorgleerlingen geldt: regulier onderwijs als het kan, speciaal onderwijs als het moet. De indicatiestelling wordt integraal uitgevoerd voor de terreinen onderwijs, zorg, wonen en arbeidsmarkt. Om de groei van het speciaal onderwijs te beheersen wordt de huidige openeindfinanciering in overleg met de sector vervangen door budgetfinanciering.

3.1.8

Het schoolcontract is een goed instrument om fatsoenlijk gedrag van ouders en kinderen jegens de school en medeleerlingen te bevorderen en de school te committeren aan goed onderwijs. Ouders en kinderen verbinden zich aan een aantal afspraken: op school wordt Nederlands gesproken, zij gaan verzuim en spijbelen tegen, en zij doen actief mee aan regelmatige oudergesprekken.

3.1.9

De middelen voor huisvesting gaan rechtstreeks naar de schoolbesturen zonder tussenkomst van de gemeenten, zodat er geen gelden bij gemeenten op de plank blijven liggen. Scholen zullen meer moeten gaan kijken naar samenwerking met andere partijen om het schoolgebouw beter en breder te kunnen gebruiken, mogelijkheden om langer open te zijn en aansluitende roosters aan te bieden. Het CDA is voorstander van brede scholen waarbij andere activiteiten gericht op de brede vorming van kinderen, zoals de muziekschool, sport en het leren van vreemde talen, in het schoolgebouw kunnen plaatsvinden. Vormen van private investeringen in schoolgebouwen moeten mogelijk worden gemaakt.

3.1.10

Goed onderwijs heeft ook een vormende taak. De maatschappelijke stage geeft daaraan invulling, en zal de komende tijd verder worden vormgegeven als onderdeel van het curriculum in het voortgezet onderwijs.

3.1.11

Het CDA ondersteunt de ontwikkeling van complete lesmethodes via Wikiwijs. Het voordeel hiervan is dat docenten zelf bijdragen aan optimale leermiddelen. Op termijn kan dit leiden tot besparingen op lesmaterialen (schoolboeken).

3.1.12

Het VM2-traject tussen vmbo en mbo laat veel voordelen zien. Het CDA wil in dit licht óók inzetten op intensievere verbanden tussen ho

en vo (havo-vwo) om de doorlopende leerlijn waar mogelijk te versnellen, de beroepsoriëntatie te verbeteren en daarmee het studeren-dement te vergroten.

3.2 VMBO EN MBO**3.2.1**

Het CDA wil het beroepsonderwijs – van groot belang voor het midden- en kleinbedrijf – versterken. Dat betekent dat in het mbo het accent moet liggen op vakbekwaamheid. Leerlingen verlaten het vmbo met adequate kennis en beheersing van Nederlands, Engels en wiskunde, zodat op het mbo geen herstel nodig is van datgene wat in het vmbo onvoldoende aan de orde is geweest. Het merendeel van het onderwijs in het mbo wordt besteed aan beroepsgerichte vakken. Daarbij moeten regionale opleidingscentra (roc's) zich richten op hun kerntaak: het verzorgen van kwalitatief goede lessen. Centra voor innovatief vakmanschap verdienen navolging als dit in het profiel van het roc past. De kern van goed onderwijs is dat leerlingen/studenten de kans krijgen hun talenten maximaal te ontplooiën opdat zij en de samenleving daarvan profiteren. Good governance waarborgt dat het onderwijs die opdracht zo goed mogelijk vervult.

3.2.2

Het beroepsonderwijs (mbo en hbo) richt zich op (de aansluiting met) de arbeidsmarkt en het vergroten van de instroom. Onderwijs, ondernemers en overheid werken regionaal samen aan een vraaggericht onderwijs- en arbeidsmarktbeleid.

3.2.3

Het beleid gericht op doorlopende leerlijnen wordt voortgezet. Dat geldt zowel tussen het vmbo en het mbo als tussen mbo en hbo als tussen vmbo tl en havo.

3.2.4

De afgelopen jaren zijn veel vakcolleges tot stand gekomen. Deze geavanceerde 'am-

bachtsscholen' zijn branchegericht en werken nauw samen met het regionale bedrijfsleven. Leidende principes zijn vaktrots en een respectvolle relatie tussen meester en leerling. Het CDA is er voorstander van dat meer vmbo-scholen zich omvormen tot vakcolleges. Verder moet de tijd tussen het eindexamen vmbo en de start van het mbo worden teruggedrongen. Dankzij de 'Aanval op de uitval' zijn de afgelopen jaren honderdduizend jongeren alsnog aan een baan geholpen en deze aanpak wordt voortgezet. Het CDA vindt dat uitwisseling van studenten in het wo, ho en mbo moet worden gestimuleerd. Dit versterkt de Europese verbondenheid en doet recht aan de Europese markt. Daartoe zullen Europese stimuleringsprogramma's met kracht moeten worden voortgezet.

3.2.5

Iedere jongere verdient onderwijs van wereldklasse. Zeer zwakke scholen en opleidingen doen afbreuk aan deze ambitie. Daarom dient het aantal zeer zwakke scholen in het basis- en voortgezet onderwijs en het aantal zeer zwakke opleidingen in het mbo in de komende vier jaar minimaal te worden gehalveerd.

3.3 HBO EN WO

3.3.1

Het Nederlandse hoger onderwijs – universiteiten en hogescholen – is te uniform. De kwaliteit in brede zin is goed – bijna al onze universiteiten staan in de top tweehonderd van de wereld – maar echte topuniversiteiten ontbreken. Toptalenten worden onvoldoende benut. Het Nederlandse hoger onderwijs moet daarom meer variatie gaan bieden. Dat vraagt zowel in het hbo als in het wo om meer differentiatie, specialisatie en maatwerk. Langs deze weg kunnen talenten zich optimaal ontplooiën: zowel voor zeer getalenteerde studenten als studenten die een reguliere opleiding volgen. Het CDA is voorstander van het beschermen van de titel bachelor en master.

3.3.2

Binnen het huidige hogeronderwijsstelsel kan meer ruimte geboden worden aan instellingen om topopleidingen zoals University Colleges aan te bieden, zowel in de bachelorfase als in de masterfase. Zij trekken bovendien veel talent uit het buitenland. De numerus fixus wordt vervangen door selectie aan de poort: dit leidt tot een betere match tussen de student en de studie. De ervaring met experimenten in het kader van 'Ruim Baan' wijzen uit dat selectie aan de poort leidt tot meer studiesucces en lagere uitval. Voor dit type topopleidingen wordt een hoger collegegeld toegestaan. Instellingen bieden beurzen aan met het oog op de toegankelijkheid. Van universiteiten en hogescholen wordt verwacht dat zij een eigen helder profiel ontwikkelen en inzetten op verdere specialisatie (focus en massa). Door samenwerking en een goede afstemming tussen universiteiten kan een breed aanbod aan (master)opleidingen geboden worden. Zo ontstaat er meer onderscheid, met name tussen de algemene universiteiten, en neemt de kwaliteit van onderwijs en onderzoek toe. Binnen het hbo is differentiatie ook nodig om beter om te kunnen gaan met de grote variëteit aan studenten en via verkorte opleidingen wordt het hbo aantrekkelijker voor vwo'ers.

3.3.3

Het studiesucces in het hoger onderwijs is te laag. Verhoging van het studiesucces vraagt om meer contacturen. Van de studenten mag een stevige inzet gevraagd worden en studenten mag minder vrijblijvend worden. Om de toegankelijkheid te borgen blijft de studiefinanciering bestaan, wel zal van studenten die langer over hun studie doen dan de nominale studieduur plus één jaar een hoger collegegeld gevraagd worden. Tevens zullen de reismiddelen doelmatiger worden ingezet.

EEN LEVEN LANG LEREN

In de moderne kennissamenleving kan het ontwikkelen van talenten niet stoppen bij het

verlaten van school, hogeschool of universiteit. Voorop staat daarbij een grotere eigen verantwoordelijkheid van de werknemer, die bereid moet zijn in zijn eigen talentontwikkeling te blijven investeren. Een leven lang leren (LLL) leidt ook tot talentontwikkeling van mensen die dat, om welke reden dan ook, niet konden doen tijdens de initiële opleidingsroute. Het biedt hen een tweede kans en is nodig voor het uitbouwen van talent met het oog op een goede positie op de arbeidsmarkt. Dit geldt temeer omdat mensen langer in het arbeidsproces zullen blijven. Het LLL bevordert ook de individuele algemene ontwikkeling ter versterking van actief burgerschap, participatie in de samenleving en gezond ouder worden.

3.3.4

Het CDA kiest voor terughoudendheid met van bovenaf opgelegde onderwijshervormingen. In het geval van onderwijshervormingen en -vernieuwingen wordt, voor er over besloten wordt eerst goed geluisterd naar de leerkrachten en docenten.

3.3.5

De overheid is verantwoordelijk voor een goed dekkend stelsel. Voor het LLL ten behoeve van de arbeidsmarkt is dit een gedeelde verantwoordelijkheid met sociale partners. In dit kader is het van belang dat de toepassing van kwalitatief hoogwaardige EVC-instrumenten wordt bevorderd. Er komt meer aandacht voor techniek en voor ondernemerschap in het basis- en voortgezet onderwijs.

3.4 KENNISVERZILVERING EN INNOVATIE

Kennis en innovatie zijn cruciaal voor onze toekomstige welvaart en werkgelegenheid. Dat vraagt om een sterke kennisinfrastructuur. De kennis als vermogen moet op niveau worden gehouden, zodat kennis als product nu en in de toekomst beschikbaar gemaakt kan worden. Nederland heeft veel in huis om tot de wereldtop vijf van kennislanden

te gaan behoren. Dat vraagt om publieke en private investeringen in kennis en innovatie vergelijkbaar met landen waarmee Nederland concurreert. Daarbij is het perspectief de ‘2020 agenda’ van de EU. Een hoog kennisniveau is belangrijk voor de verbetering van de productiviteit en dus onze welvaart en werkgelegenheid. De huidige kennisbasis kan nog beter benut worden. Door een goede samenwerking tussen het bedrijfsleven en kennisinstellingen kan kennis omgezet worden in economische en maatschappelijke waarde voor de samenleving. Zo versterken we de innovatiekracht van het bedrijfsleven om grensverleggende producten en processen te ontwikkelen. Nederland moet voor innovatieve, internationale bedrijven dé plek zijn om zich te vestigen. Onze kracht ligt steeds meer in de aanwezigheid van open, innovatieve netwerken waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden samen opereren. Deze strategische netwerken worden in de toekomst alleen maar belangrijker. Voor een innovatieversterkend ondernemersklimaat zijn goede algemene voorzieningen nodig, zoals fiscale faciliteiten en specifiek beleid. Tegelijk moeten we ook keuzes durven maken. We kunnen niet overal goed in zijn. Dat vraagt om meer samenhang tussen wetenschap, toegepast onderzoek en innovatiebeleid. Het vraagt om een koppeling van onze kennis- en economische sterktes aan maatschappelijke opgaven, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid, voeding, zorg en veiligheid.

3.4.1

Het innovatieplatform wordt omgevormd tot een Innovatieraad die tot taak krijgt om de strategische kennis- en innovatieagenda te coördineren en te implementeren. De Innovatieraad is ook belast met de toekenning van FES-programma's aan consortia van bedrijfsleven en kennisinstellingen. De sleutelgebieden, inclusief life sciences/zorg, worden leidend voor deze programma's. De procedures worden transparant. De ‘sleutelgebiedenaanpak’ met onder meer de internationale toppers agro-food en water wordt ook het

referentiekader voor het regionaal economisch beleid en voor extra R&D-investeringen bij universiteiten en hogescholen. De uitvoering van dit regionaal economisch beleid geschiedt door de provincies. De innovatieprogramma's van de verschillende ministeries worden samengevoegd, waardoor versnippering wordt tegengegaan en de effectiviteit kan toenemen. De toegankelijkheid voor het midden- en kleinbedrijf wordt daarmee vergroot.

3.4.2

De WBSO (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk) en de innovatiebox en -voucher zijn uitstekende instrumenten om innovatie bij met name het midden- en kleinbedrijf te bevorderen en worden voortgezet.

3.4.3

De Kenniswerkersregeling is een succesvol instrument gebleken om kenniswerkers die werkloos dreigden te worden, tijdelijk aan te stellen bij kennisinstellingen. Een variant op deze regeling blijft behouden. Om het aantal promovendi te vergroten, wordt het mogelijk om naast het systeem van aio's (medewerkers), studenten van buiten de Europese Economische Ruimte (EER) een promotieplaats als PhD/beurs(aal) te bieden.

3.4.4

Publieke onderzoeksinstituten, zoals van de KNAW en NWO kunnen worden samengevoegd met universiteiten, indien een krachtenbundeling ontstaat en de internationale concurrentiepositie van universiteiten wordt versterkt.

3.4.5

Slim versterken van onze kennisbasis vraagt om optimaal inspelen op de EU-programma's, zoals de kaderprogramma's en het Europees instituut voor Innovatie en Technologie (EIT) en de ESFRI-lijst voor grootschalige research infrastructuur/faciliteiten. Kennisinstellingen met projecten die passen in de strategische kennisagenda worden daarin gefaciliteerd. De kennis- en innovatiegemeenschappen (KIC's) van het EIT die aan Nederland zijn toegewe-

zen, bieden een goede mogelijkheid om toegang te krijgen tot de Europese onderzoeksruimte en worden om die reden ondersteund.

3.4.6

Het beroepspraktijkgericht onderzoek van het hbo wordt verder versterkt. Dit onderzoek is met name van belang voor het regionale bedrijfsleven en het innovatieve mkb. Universiteiten en hogescholen werken samen in centra voor ondernemerschap om starters te ondersteunen.

4.

4. EEN ONDERNEMEND NEDERLAND

Het CDA moedigt ondernemerschap aan. Het brengt de samenleving verder. Overheden moeten ondernemers alleen regels opleggen als die voor de samenleving nodig zijn of aan het ondernemen zelf bijdragen. Dat betekent dat, binnen maatschappelijke en wettelijke kaders en spelregels, ondernemingen de ruimte moeten hebben. In Nederland en Europa is een gelijk speelveld nodig. Oranje-gevoel mag hier en daar getoond worden. De wereldwijd opererende handelsnatie Nederland heeft een rijke historie die continuering behoeft. Het is primair aan bedrijven om te ondernemen. De overheid moet zorgen voor gunstige vestigingsfactoren zoals goed opgeleide arbeidskrachten, een gunstig belastingklimaat, veiligheid, goede en betaalbare zorg, infrastructuur, huisvesting en culturele voorzieningen.

4.1 ONDERNEMERSCHAP IN NEDERLAND

4.1.1

Bij winkeltijden moeten de belangen van zondagsrust, toerisme en de openstelling van winkels in balans zijn. Daarom dient de beslis-sing over de winkeltijdenwet en de handha-ving hiervan op gemeentelijk niveau plaats te vinden.

4.1.2

Protectionistische maatregelen van handels-partners gaan in tegen de vrije ontwikkeling van de wereldhandel. Ze belemmeren vaak ook de positie van ontwikkelingslanden. Daarom zet het CDA in op een verantwoorde verdere liberalisering van de wereldhandel. In dat kader is een snelle en succesvolle afronding van de Doha Ronde van belang. Nederland en de EU moeten zich ervoor inzetten dat de Europese economische, soci-ale en ecologische waarden die gericht zijn

op duurzame economische groei ook in de opkomende nieuwe economieën navolging vinden.

4.1.3

Kredietverlening is – zeker onder de huidige economische omstandigheden – belangrijk. Een populaire regeling om de kredietverlening te vereenvoudigen is de borgstellingsregeling voor het mkb, waarbij de overheid zich garant stelt bij banken voor leningen die verstrekt worden aan mkb-bedrijven. Onlangs is deze regeling in reactie op de economische crisis uitgebreid, hetgeen ondernemers heeft geholpen om door de crisis te komen. Het CDA vindt ook dat de pilotprojecten met de CCQ Onder-nemersdesk en de MKB'er Kredietintermediair zo snel mogelijk moeten worden ingevoerd en uitgebreid.

4.1.4

Het CDA wil dat ondernemers voor onderne-merschap en innovatie terecht kunnen bij één ondernemersplein. De samenwerking tussen de Kamers van Koophandel, Agentschap NL en Syntens dient dan ook verder versterkt te worden. Er komt meer aandacht voor onder-nemerschapbevordering in het onderwijs.

4.1.5

Naast de mainports Schiphol en de haven van Rotterdam zal de technologische Topre-gio rond Brainport Zuidoost-Nederland zich ontwikkelen tot de derde hotspot van de Nederlandse economie. Brainport zal daartoe de middelen en mogelijkheden krijgen vanuit het piekenbeleid.

4.1.6

De overheid treedt vaak ook in de rol van afnemer en opdrachtgever. Als afnemer moet de overheid zich een goede partner tonen: binnen dertig dagen moeten facturen worden

voldaan. Doet de overheid dit niet, dan moeten sancties volgen. De overheid moet zorgen dat het mkb bij aanbestedingen een reële kans maakt door de administratieve lasten sterk te beperken en het terugdringen van cluster- en raamcontracten.

4.1.7

Het aantal bedrijven van ondernemers met een allochtone achtergrond stijgt hard in Nederland. Zelfs harder dan het aantal bedrijven van ondernemers met een Nederlandse achtergrond. In aanvulling op de vele goede ontwikkelingen blijven verdere verbetering, voorlichting en netwerkbijskomsten nodig. Daarnaast moet etnisch ondernemen een aandachtspunt blijven in het mkb-beleid.

4.1.8

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) is belangrijk. Het laat zien dat ondernemingen behalve aandacht voor het rendement ook aandacht hebben voor mensen, milieu en maatschappij. MVO heeft betrekking op bovenwettelijke verplichtingen, maar mag niet vrijblijvend zijn. Dat betekent dat ondernemingen niet alleen gericht zijn op het belang van shareholders, maar op alle stakeholders. De continuïteit van ondernemingen moet weer centraal komen te staan. Het denken moet gericht zijn op duurzaamheid, wat betreft de omgeving (milieu), de klant en het product. De overheid kan deze verschillende vormen van duurzaamheid bevorderen door haar inkoop- en aanbestedingsbeleid. MVO werkt alleen wanneer ondernemingen zelf het MVO een nadrukkelijke plaats geven in de kernactiviteit van het bedrijf. Het primaat voor MVO ligt bij de ondernemingen zelf.

4.1.9

Het bedrijfsleven kan in zijn activiteiten ook bijdragen aan de vooruitgang van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Zo moet het mogelijk worden gemaakt dat bedrijven binnen het mededingingskader convenanten opstellen voor maatschappelijk verantwoord concurreren. Dit kan oplossingen bieden voor

grote problemen zoals kinderarbeid en 'vuile' energie.

4.1.10

Het CDA bepleit dat MVO ook aan de orde is in de CAO's, bijvoorbeeld door jonge mensen met een arbeidsbeperking (Wajongers) perspectief te geven op stageplaatsen en werk.

4.1.11

Het CDA vindt de keuze van mensen voor de status van zelfstandige zonder personeel (zzp'ers) positief. Een zzp'er draagt bij aan de dynamiek van onze economie, en vaak ook aan het innovatievermogen. Startende ondernemers, ook zzp'ers, krijgen een steuntje in de rug van de overheid, bijvoorbeeld op fiscaal gebied, op het gebied van regelgeving, en door het UWV Werkbedrijf. Zo is het ook een goede zaak dat het demissionaire kabinet de toepassing van het zogenoemde urencriterium voor zzp'ers in een economisch mindere tijd heeft versoepeld. Zzp'ers moeten wel toegang krijgen tot adequate faciliteiten inzake arbeidsongeschiktheidsverzekering en pensioen.

4.1.12

Het CDA beschouwt het level playing field in de EU als uitgangspunt voor een goed functionerende interne markt. Dat is cruciaal voor de Nederlandse economie. Om die reden vindt het CDA dat Nederland in de Europese Unie de nog bestaande belemmeringen voor het vrije verkeer van goederen, diensten, kapitaal, kennis en personen snel moet afbouwen.

4.2 VEREENVOUDIGING VAN WET- EN REGELGEVING

Er zijn slagen gemaakt op het gebied van het terugdringen van de administratieve lasten. Dit werk is nog niet af. Het schrappen, bundelen en vereenvoudigen van regels is moeilijk. Ook hierbij moeten we uitgaan van *high trust*, gekoppeld aan zware straffen als zaken niet in de haak blijken te zijn, zoals nu het uitgangspunt is in de fiscaliteit. Toezichthouders vanuit de overheid moeten

efficiënt en transparant opereren en niet eigen aanvullende regels stellen. Ondernemers hebben bij het uitoefenen van hun activiteiten steeds te maken met wet- en regelgeving van alle soorten overheden (van gemeente tot Europa). Naast een kwantitatieve, kan ook een kwalitatieve slag worden gemaakt: vereenvoudiging van regelgeving, samenvoeging van loketten, stroomlijning van diensten en versnelling van procedures. Verder moet er bij nationale en internationale wet- en regelgeving steeds een gelijk speelveld voor ogen worden gehouden; daarbij hoort ook het wegnemen van onnodige nationale koppen van Europese richtlijnen.

4.2.1

Het CDA kiest waar mogelijk voor convenanten in plaats van dwingende wet- en regelgeving. Dit omdat convenanten meer maatwerk kunnen leveren en zodanig kunnen worden ingericht dat ze flexibel zijn. Europese regelgeving moet de norm zijn.

4.2.2

De Crisis- en herstelwet moet op de wezenlijke onderdelen een permanent karakter krijgen door inpassing in de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO) en andere wetgeving die gericht is op uniformering van het bestuursrecht.

FISCALITEIT

4.2.3

Het CDA bepleit grondslagverbreding onder gelijktijdige (effectieve) tariefsverlaging, hetgeen het belastingstelsel meer robuust maakt. Bij zowel de loon- en inkomstenbelasting als de vennootschapsbelasting leidt dit tot extra welvaartswinst. Het invoeren van een vermogensaftrek in de vennootschapsbelasting stimuleert investeringen met eigen kapitaal. De fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen wordt zo meer in evenwicht gebracht. Deze impuls voor het fiscale investeringsklimaat zet Nederland weer op de kaart.

4.2.4

Voorts moeten de loonbegrippen geüniformeerd worden. Dit levert het bedrijfsleven een enorme administratieve lastenverlichting op. Een eenduidig loonbegrip is eveneens noodzakelijk om uiteindelijk te komen tot een loonsomheffing voor werkgevers. Het CDA blijft verder werken aan een vereenvoudigd belastingstelsel dat gericht is op ondernemerschap, werkgelegenheid en innovatie. Ten slotte moet het belastingstelsel naar draagkracht opgebouwd zijn, waarbij het streven is dat een alleenverdiener vergelijkbaar wordt belast als een alleenstaande met hetzelfde verzamelinkomen.

4.2.5

Het CDA pleit voor het verminderen van regeldruk voor bedrijven, zoals vereenvoudiging van de rij- en rusttijdenregels voor het wegvervoer en een vereenvoudiging van de Europese aanbestedingsregels.

4.2.6

Een verschuiving van de directe naar de indirecte belastingen zorgt eveneens voor een meer robuust belastingstelsel. Het CDA is voorstander van minder belastingheffing op arbeid en winst (voordeel voor werkgelegenheid en economie) en meer op consumptie en milieuvervuilende activiteiten. De belastingdruk op activiteiten en consumptie in zowel de directe en indirecte belastingen dienen milieudruk te verdisconteren. Door de vergroening van het belastingstelsel kunnen de maatschappelijke kosten van milieuvervuilend gedrag worden meegenomen in de prijzen. Het maakt mensen bewuster bij het maken van keuzen en draagt bij aan een duurzame leefomgeving.

4.3 EEN ADEQUATE VERANTWOORDELIJKHEIDSVERDELING

De afgelopen jaren is in ons land uitvoerig gediscussieerd over de wijze waarop in bedrijven de verantwoordelijkheden moeten worden uitgeoefend: de zogenoemde governance. Bij

governance gaat het erom dat de organisatie vanaf de bovenste laag van een bedrijf goed werkt, maar waarbij er tegelijk duidelijk zicht is op goede verantwoordelijkheidsuitoefening en een helder toezicht daarop. In onze visie zijn vele stakeholders betrokken bij een onderneming. Uitgangspunt is daarbij het Rijnlandse model met waardenoriëntatie en een langetermijnfocus.

4.3.1

Het CDA vindt het een positieve ontwikkeling dat in het bedrijfsleven de eerste stappen tot verbetering van het beloningsstelsel zijn gezet door middel van zelfregulering. De zogenoemde Code Frijns is daarbij weer een verdere verbetering ten opzichte van de voorheen geldende Code Tabaksblat. De Raad van Commissarissen moet ervoor zorgen dat geen verkeerde prikkels uitgaan van het beloningsbeleid en dat er niet wordt aangezet tot het nemen van excessieve risico's. Wanneer een bonus blijkt te zijn betaald op grond van onjuiste financiële informatie, moet dat bedrag worden terugbetaald aan het bedrijf. Daartoe wordt een regeling in de wet opgenomen.

4.3.2

In het algemeen is het CDA van mening dat het governance model van bedrijven zo moet zijn ingericht, dat het rekening houdt met alle bij het bedrijf betrokken belanghebbenden. Dit zogenoemde stakeholders model geeft voldoende ruimte voor de inbreng van werknemers via de medezeggenschap en vakbonden, let op de belangen van de kapitaalverschaffers, maar kijkt ook voldoende naar de positie van partijen die geen rechtstreekse inspraak hebben in het bedrijf: leveranciers, afnemers, overheden en maatschappelijke organisaties.

4.3.3

Het CDA is er voorstander van dat ondernemerschap dat gericht is op continuïteit, langetermijnwaardecreatie en duurzaamheid extra gefaciliteerd moet worden. Dat kan in de vorm van loyaliteitsdividend. Het CDA onderstreept dat het succes van de Neder-

landse arbeidsverhoudingen altijd gebaseerd is geweest op een duurzame relatie tussen arbeid en kapitaal.

4.3.4

Het CDA is voorstander van een verdere versterking van de rol van de Raad van Commissarissen in bedrijven. Tegelijk meent het CDA dat de Raad van Commissarissen over de uitoefening van zijn taken verslag moet doen en zo nodig verantwoording af moet leggen. De beschikbaarheid en de aandacht zijn doorslaggevend, niet zozeer het aantal functies. Bij elke nieuwe benoeming van een commissaris moet worden nagegaan of de betreffende kandidaat voldoende tijd en deskundigheid heeft om geschikt te zijn voor de vacature. Daarnaast onderstreept het CDA het belang van diversiteit van het reservoir waaruit commissarissen kunnen worden geput.

4.3.5

Het CDA onderschrijft de ambitie om aan de top van het bedrijfsleven meer vrouwen en mensen van andere culturele achtergrond te krijgen, zowel in uitvoerende als in toezicht houdende functies. Dit zal leiden tot een verrijking van de inzichten die kunnen bijdragen aan succesvol ondernemingsbeleid. In dit kader is het een verantwoordelijkheid van ondernemingen zelf dat zij duidelijke doelstellingen formuleren en daarover verantwoording afleggen.

4.4 EEN TOEKOMST- EN MENSGERICHTE FINANCIËLE SECTOR

Nederland heeft van oudsher een bloeiende financiële sector met brede internationale vertakkingen. Nederland is de zestiende economie van de wereld, maar staat nog veel hoger in de wereldrangorde als het gaat om onze banken.

Door de kredietcrisis zijn velen het slachtoffer. Het vertrouwen is geschaad. Spaarders, maar ook de banken zelf zijn getroffen. Het is van belang dat het vertrouwen in banken

zo spoedig mogelijk wordt hersteld. Burgers en bedrijven moeten erop kunnen blijven vertrouwen dat ze hun (spaar)gelden veilig kunnen stallen en ook hun activiteiten kunnen financieren. Financiële producten moeten een duidelijk doel hebben en erop gericht zijn toegevoegde waarde te creëren. Consumenten moeten daarbij door goede voorlichting in staat worden gesteld om weloverwogen financiële beslissingen te nemen. De Code Banken is een goed begin bij het in de toekomst voorkomen van problemen ten gevolge van onvoldoende governance. Daarnaast blijft het van belang dat de financiële sector zich realiseert dat ook buiten de in de code vastgelegde zelfregulering het van groot belang is door aanscherping van normen en focus op de kernactiviteiten het vertrouwen van de markt te herwinnen.

4.4.1

Het CDA wil waken voor een overvloed en stapeling van regelgeving in reactie op de kredietcrisis. Nederlandse regels moeten binnen de internationale context worden opgesteld, geen additionele Nederlandse wetgeving. Het CDA streeft ernaar dat het systeemtoezicht zowel op nationaal, als Europees en mondiaal niveau wordt vormgegeven. Bovendien is het zaak bestaande regels beter na te leven. In aanvulling op de vereiste cultuuromslag, zijn ook in de regelgevende sfeer aanpassingen noodzakelijk om beter rekening te houden met crisissituaties. Ook het risicomanagement binnen financiële instellingen moet worden aangescherpt en gemoderniseerd.

4.4.2

Het verantwoorde beloningsbeleid speelt ook in de bankensector. De Code Banken biedt goede aanknopingspunten voor een verantwoord beleid. Het terugwinnen van vertrouwen is niet alleen gebaat bij een strikte naleving van deze code, maar ook bij een sober beloningsbeleid op alle niveaus. Verder geldt ook hier dat bonussen en extra beloningen, die zijn uitgekeerd op grond van onjuiste (financiële) informatie moeten wor-

den terugbetaald. Bij eventueel toekomstige overheidssteun aan (financiële) bedrijven past geen uitbetaling van bonussen.

4.4.3

In de internationale context pleit het CDA voor adequate kapitaaleisen bij banken, zodat zij meer en kwalitatief beter kapitaal moeten aanhouden. Het is van belang dat hierbij een gelijk internationaal speelveld bestaat. De kapitaaleisen moeten worden ingevoerd, zodra de economische omstandigheden dit toelaten. Bij invoering moet versterking van de economische cyclus worden vermeden. Deze kapitaaleisen zouden duidelijk gerelateerd moeten zijn aan het risicoprofiel, en de systeemrelevantie van de instelling.

4.4.4

In de internationale context is het van belang dat Nederland aandringt op sterker Europees toezicht. Dit betreft vooral een betere samenwerking tussen de lokale toezichthouders voor de grensoverschrijdende financiële instellingen. Zo zou de verplichte informatie-uitwisseling tussen toezichthouders, met name in de Europese toezichtcolleges, moeten worden verbeterd. Bovendien moet er op Europees niveau toezicht komen op kredietbeoordelaars.

4.4.5

Het CDA vindt dat het depositogarantiestelsel moet worden hervormd, zodat de rekening komt te liggen bij banken op basis van hun omvang en risicoprofiel.

4.4.6

Het CDA is van oordeel dat de zich voortzettende discussie over de optimale omvang van het Nederlandse bankwezen gevoerd moet worden op basis van een aantal kwalitatieve uitgangspunten (diversificatie van activiteiten, verantwoord risicoprofiel).

4.4.7

Gelet op de overheidssteun die banken hebben ontvangen tijdens de kredietcrisis moet worden bekeken of hiervoor een extra finan-

ciële compensatie van de banken gevraagd kan worden. Ook zou rekening moeten worden gehouden met de forse vergoedingen die hiervoor al door de financiële sector worden betaald. Het CDA is van mening dat deze extra compensatie in een internationale context bekeken moet worden. Het CDA pleit ervoor om die onderdelen van de financiële sector waarin de overheid met kapitaal deelneemt zo snel als verantwoord is weer te privatiseren.

5.

5. SAMEN AAN HET WERK

Arbeid en arbeidsparticipatie zijn de motor van onze welvaart en de basis van bestaanszekerheid en persoonlijke ontwikkeling. Meedoen door arbeid is wezenlijk voor onze sociale voorzieningen, zorg en zekerheid. Maar arbeid is meer dan een bron van inkomen en belasting: het is een wezenlijk aspect van wie we zijn, hoe we samenwerken en hoe we in de samenleving tot ons recht komen. Daarom is de arbeidsmarkt geen gewone markt, waarin alleen schaarste de waarde van arbeid bepaalt. Arbeid verandert en mensen veranderen. De levensverwachting stijgt, banen voor het leven zijn zeldzaam en mensen willen meer hun werk inrichten om dit met zorg en ontspanning te kunnen combineren. Arbeidswetgeving, arbeidsmarkt en sociale zekerheid moeten die veranderingen mogelijk maken, steunen en beschermen. We zitten in zware economische tijden. De werkloosheid loopt nu op. Waar mogelijk moeten we arbeid behouden, waar nodig omschakeling bevorderen en steeds mensen steunen bij het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden. Tegelijk gaat de beroepsbevolking krimpen. Voorkomen moet worden dat arbeidsschaarste straks een rem wordt op groei en welvaart. Daarom: wie kan moet meedoen opdat wie echt niet kan, verzorgd kan worden. Dat vergt een flexibele arbeidsmarkt, een activerende sociale zekerheid en de mogelijkheid om arbeid, gezin en zorg te combineren.

5.1 DE MODERNE ARBEIDSMARKT

Bedrijven in staat stellen tot aanpassing, werknemers stimuleren hun talenten te ontwikkelen, ouderen behouden, jongeren opnemen, werkende ouders ruimte bieden, uitsluiting voorkomen; dat zijn eisen waar een moderne arbeidsmarkt aan moet voldoen. Arbeidsparticipatie mobiliseren, arbeidsmobiliteit vereenvoudigen, flexibiliteit

verzekeren, een werkzaam leven ondersteunen en een leven lang leren bevorderen; het zijn facetten van een moderne arbeidsmarkt zonder welke zij de achilleshiel van de groei wordt. Dat is de inzet van het CDA in de komende jaren.

5.1.1

Het CDA wil een activerende werkloosheidsregeling. Door middel van een loondoorbetalingsverplichting bij ontslag welke afhankelijk is van de duur van het dienstverband met een maximum van een halfjaar, worden werkgevers medeverantwoordelijk bij het vinden van nieuw werk. Wanneer de werknemer binnen de loondoorbetalingsperiode ander werk vindt, delen werkgever en werknemer het aldus tot het einde van de loondoorbetalingsperiode bespaarde loon. Na de loondoorbetalingsperiode komen werknemers in de WW waarbij de duur wordt gemaximeerd tot een jaar. De kosten van een loondoorbetalingsverplichting komen in mindering op een eventuele ontslagvergoeding. Het ontslagrecht komt daarmee meer in het teken van voorzorg te staan. Bij de uitwerking zal bijzondere aandacht zijn voor oudere werknemers met een moeilijke positie op de arbeidsmarkt. Ook zal bij de uitwerking extra aandacht moeten zijn voor het midden- en kleinbedrijf.

5.1.2

Het CDA wil het huidige duale ontslagstelsel vervangen door een eenduidige wettelijke regeling met een gemaximeerde ontslagvergoeding en een repressieve rechterlijke zorgvuldigheidstoets, zodat de rechtsgelijkheid voor werknemers verbetert en de gemiddelde ontslagkosten voor werkgevers dalen.

5.1.3

De arbeidsmarktpositie van oudere werknemers wordt versterkt. Leeftijdscriminatie

wordt actief bestreden. De arbeidsomstandigheden en -voorwaarden worden mede gericht op duurzame inzetbaarheid en het gezond en fit aan de slag kunnen blijven van werknemers tot hun pensioen. Het monitoren van de belasting en belastbaarheid van werknemers is daartoe nodig. Een leven lang leren wordt onderdeel van de arbeidsrelatie via een wederzijdse scholingsplicht.

5.1.4

Het CDA stelt voor de levensloop- en spaarloonregeling te integreren in een nieuwe vitaliteitsregeling, waarmee mensen vanaf hun eerste arbeidsdeelname worden ondersteund bij diverse 'overgangen'. Het CDA wil de vitaliteitsregeling ook van toepassing laten zijn op de perioden tussen twee banen in, de start van een eigen bedrijf, leven lang leren, zorgtaken op latere leeftijd, bijzondere ondersteuning van bepaalde beroepen of deeltijdpensioen. Deze regeling wordt ondergebracht in de inkomstenbelasting. Een dergelijke voorzetting die is gebaseerd op het ondersteunen van de opbouw van een spaarvermogen, past in het algemene perspectief van nazorg naar voorzorg en biedt ruimte voor eigen invulling. Ook kan de vitaliteitsregeling worden gevuld door de specifieke steun van werkgevers, die in een CAO voor bepaalde groepen extra bijdragen kunnen doen. Verder wordt de huidige verlofkorting omgezet in een bonus bij inleg.

5.1.5

Arbeid en zorg moeten beter gecombineerd kunnen worden. Daartoe moeten flexibele arbeidstijden mogelijk zijn voor ouders en mantelzorgers en moeten school- en arbeidstijden beter aansluiten. Er moet voor iedereen toegankelijke, verantwoorde en betaalbare kinderopvang zijn waarbij ouders de vrijheid hebben te kiezen voor een vorm van opvang waar zij behoefte aan hebben. De kinderopvangtoeslag, gebaseerd op een normprijs voor kinderopvang, is inkomensafhankelijk, en wordt gerelateerd aan de arbeidsparticipatie. Het CDA wil de vergoeding beperken tot vier dagen per week.

5.1.6

Veel Nederlandse vrouwen werken in kleine deeltijdbanen. Een toename van de arbeidsparticipatie van vrouwen is nodig. Enerzijds om de gevolgen van de vergrijzing op te vangen en daarmee het tekort aan arbeidskrachten in de toekomst te beperken. Anderzijds leidt arbeidsparticipatie tot economische zelfstandigheid en moet door zowel mannen als vrouwen gezien worden als een investering in zichzelf.

5.1.7

De overgang van werk naar werk moet voor ambtenaren hetzelfde zijn als voor werknemers in de private sector. Het ambtenarenrecht wordt daarom gelijkgetrokken met het arbeidsrecht. De wachtgeldregeling voor politieke ambtsdragers wordt versoerd.

5.1.8

De overheid moet als werkgever het goede voorbeeld geven en jongeren, werklozen en gedeeltelijk arbeidsgeschikten in dienst nemen. Bij investeringen en aanbestedingen van diensten moet de rijksoverheid net als veel gemeenten sociale eisen stellen, zodat er extra stage- en leerwerkplekken worden gecreëerd voor kwetsbare groepen.

5.2 MODERNE SOCIALE ZEKERHEID

Het CDA, en haar voorgangers de KVP, ARP en CHU, hebben in de vorige eeuw actief bijgedragen aan de opbouw en verdere uitbouw van de verzorgingsstaat. Bescherming tegen risico's van werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid is nog steeds nodig. Maar arbeid biedt de beste sociale zekerheid. Daarom: wie kan doet mee om wie echt niet kan wordt beschermd.

5.2.1

Uitkeringen worden gericht op het stimuleren van arbeidsdeelname en economische zelfstandigheid. Wie vanuit een uitkering de arbeidsmarkt betreedt, moet er niet in inko-

men op achteruit gaan. De armoedeval moet niet verder oplopen. Om deze armoedeval te beperken dient de gemeentelijke grens voor het minimabeleid in gemeenten te worden genormeerd. Voor jongere generaties wordt het werken aantrekkelijker gemaakt. Gerichte inkomensondersteuning en armoedevalbestrijding bij lage inkomens worden beter in balans gebracht. Mensen houden zekerheid over hun draagkracht door in het minimumloon en in de normering van de toeslagen voor huur, zorgpremie en kinderen rekening te houden met de noodzakelijke kosten van bestaan. De toeslagen worden gestroomlijnd.

5.2.2

Mensen die niet zelfstandig naar vermogen werk kunnen vinden of behouden, worden hierbij geholpen. Bestaande regelingen zoals de WSW, de Wajong en de loonkostensubsidies van de gemeenten worden op termijn geïntegreerd volgens de systematiek van de Wajong, waarbij begeleiding geboden wordt door werkmeesters en werk op maat. Dit gaat ook toegepast worden voor de huidige WSW'ers en personen met een beperkt arbeidspotentieel die financiële steun ontvangen. Jonggehandicapten moeten zoveel mogelijk kunnen participeren in regulier of beschermt werk. Een levenslange uitkering is voor jongeren die nog arbeidscapaciteit hebben geen vanzelfsprekendheid meer. Voorkomen moet worden dat jongeren te snel het etiket 'arbeidsongeschikt' krijgen opgeplakt. De keuring moet in dat licht worden verbeterd. Jongeren die in de nieuwe systematiek duurzaam en volledig arbeidsongeschikt zijn, houden onvoorwaardelijk recht op een uitkering van 75 procent van het minimumloon. De uitstroom moet worden gestimuleerd, onder meer door de werkgevers aan te moedigen jonggehandicapten in dienst te nemen en te houden.

5.2.3

Gemeenten krijgen de financiële en bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het Werkbedrijf, de sociale werkvoorziening en de Wet Werk en Bijstand. Het Werkbedrijf en de gemeenten

in de regio zijn de spil in de arbeidsbemiddeling en re-integratie op maat. Re-integratie en arbeidsmarktbeleid komen zo in één hand. Dat zal de kwaliteit en effectiviteit van re-integratie verbeteren, doordat eerder in het proces daadkrachtig kan worden ingezet op het juiste re-integratietraject. Re-integratiebedrijven dienen te worden ingezet voor moeilijk plaatsbaren. Een dergelijk samenhangend beleid geeft gemeenten de mogelijkheid om middelen doelmatiger in te zetten.

5.2.4

Publieke middelen voor bemiddeling dienen selectief te worden ingezet ten behoeve van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en arbeidsgehandicapten. Re-integratiegelden worden door een gestandaardiseerde aanpak ingezet die de zelfredzaamheid en activering bevordert, waarbij de vraag van werkgevers centraal komt te staan en de inzet van middelen (bemiddeling, scholing, loonkostensubsidies) wordt gekoppeld aan het vervullen van vacatures. Uitzendbureaus moeten een vaste plek op het Werkplein krijgen.

5.2.5

In de Werkhervattingregeling Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA) kunnen werkgevers en verzekeraars een combinatie maken met de verzuimverzekering voor de eerste twee ziektejaren, waardoor de ketenaanpak sterker wordt. Hierdoor wordt de kans op herstel en re-integratie zo vroeg mogelijk in het traject van ziekte of arbeidsongeschiktheid optimaal benut.

5.2.6

Het aantal mensen met een uitkering in het kader van de Algemene Nabestaanden Wet (ANW) daalt. Dit komt vooral door toenemende arbeidsparticipatie waarbij het recht op een uitkering deels vervalt vanwege het feit dat de langstlevende partner wordt geconfronteerd met toetsen op inkomen en omdat een uitkering voor mensen geboren na 1950 niet langer automatisch beschikbaar is. Voor weduwen en weduwnaars zal een participa-

tie en arbeidsplicht gelden twee jaar na het overlijden en wanneer het jongste kind ten minste 5 jaar is.

5.2.7

Fraude met uitkeringen kost de gemeenschap handenvol geld en ondermijnt de solidariteit. Het CDA wil daarom dat het Rijk en gemeenten de aanpak van uitkeringsfraude intensiveren en hiertoe innovatieve maatregelen inzetten. Het CDA wil behalve meer fraude opsporen, ook meer onterecht verstrekte uitkeringen terugvorderen. Veel gemeenten zijn coulant met het terugvorderen van bijstandsfraude doordat relatief lage fraudebedragen niet worden geïnd. 'Kleine' fraudeurs ontspringen daardoor de dans, waarmee het signaal wordt afgegeven dat fraude loont. Het CDA wil ervoor zorgen dat fraude niet loont en zal gemeenten aansporen om fraudeurs elke cent te laten terugbetalen. Regels rond controle van uitkeringsgerechtigden worden wettelijk verankerd. De mogelijkheden tot beroep op de sociale voorzieningen worden gestroomlijnd. Dit vereist ook medewerking van het OM.

5.2.8

Het CDA wil een meer proactieve schuld-hulpverlening. Het CDA wil stimuleren dat gemeenten proactief budgetadviesgesprekken aanbieden bij de aanvraag van een WW-uitkering, zodat het ontstaan van problematische schuldensituaties kan worden voorkomen. Gemeenten kunnen veel betekenen door actief mee te denken over besparingsopties, samen met stads- en kredietbanken. Omdat jongeren steeds meer schulden krijgen, worden op middelbare scholen financiële bewustwordingslessen gegeven. Er moet meer aandacht uitgaan naar de plichten van schuldenaren.

5.2.9

Arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid van migranten moeten voorop staan. Er moet een duidelijke koppeling zijn tussen immigratiebeleid en sociale zekerheid. Voor arbeidsmigranten is het verblijfsrecht verbonden aan het doel om hier te werken. Bij

beroep op de bijstand wordt het verblijfsrecht beëindigd, behalve bij vluchtelingen. Ook bij arbeidsmigratie binnen Europa wordt de mogelijkheid om binnen vijf jaar het verblijfsrecht te beëindigen bij een beroep op bijstand beter benut, door de informatie van sociale diensten en de IND beter te koppelen.

5.2.10

Het CDA wil de export van de welvaartstoelagen op de uitkeringen staken voor zover deze zijn gebaseerd op het welvaart- en voorzieningenniveau in Nederland. De export van kinderbijslag naar landen buiten de EU wordt gestaakt.

5.3 DE PENSIOENEN

Vanwege de stijgende levensverwachting is verhoging van de AOW-leeftijd noodzakelijk; om de arbeidsparticipatie te bevorderen en om voor ons en onze kinderen het pensioen zeker te stellen zonder dat toekomstige generaties met onbetaalbare lasten worden opgezadeld.

5.3.1

De AOW blijft als volksverzekering de basis van het pensioenstelsel waarop Nederlanders kunnen vertrouwen. De verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar geschiedt geleidelijk over een periode van tien jaar; per 2015 naar 66 jaar, per 2020 naar 67 jaar. Verhoging van de AOW-leeftijd gaat gepaard met aanpassing van de fiscale facilitering van aanvullende pensioenen (Witteveenkader). Het is aan de sociale partners en niet aan de overheid om aan te geven welk beroep vanwege zwaarte of onveiligheid op CAO- niveau een bijzondere behandeling verdient. De sociale partners zijn heel goed in staat hier afspraken over te maken.

5.3.2

De mogelijkheid om door te werken na het bereiken van de pensioenleeftijd verdient aanmoediging. De wet wordt zodanig aangepast dat dit een aantrekkelijke optie is.

5.3.3

Inzet is het behoud van een toekomstbestendig pensioenstelsel dat een redelijk vooruitzicht biedt op een voorspelbare pensioenprestatie, een *defined benefit* dat een groot sociaal goed is. Wel staat de financiële houdbaarheid van het stelsel onder druk en is de rek uit het steeds maar verder verhogen van premies. Er moet meer nadruk komen op de professionele kwaliteit van het bestuur en risicomanagement van pensioenfondsen. Het in 2007 ingevoerde wettelijk Financieel Toetsingskader (FTK) dient met spoed te worden geëvalueerd. Ook het intern toezicht moet worden versterkt. Beleggingen van pensioeninstellingen worden openbaar, evenals alle kosten om daarover ook verantwoording in het publieke domein af te leggen. De voorlichting over het daadwerkelijke pensioen moet worden verbeterd.

6.

6. SAMEN COMMUNICEREN

Het CDA wil een samenleving waarin individuen en groepen burgers in vrijheid met elkaar kunnen communiceren. De mogelijkheden om te communiceren nemen door digitalisering toe. Inmiddels besteedt de gemiddelde Nederlander meer dan vijf uur per dag aan media. Radio en televisie zijn dominant, maar andere activiteiten (o.a. e-mail, chatten, gaming, internet) komen snel langszij. Een ruime meerderheid van de Nederlanders heeft daarvoor de beschikking over internet en mobiele telefoons. Het internet geeft nieuwe vormen van gemeenschap, waar mensen ervaringen uitwisselen, kennis delen, hun mening geven of als groep ergens voor gaan staan. Ook speelt het internet een belangrijke rol in de ontwikkeling van nieuwe leervormen en zorg op maat. Allemaal kansen om het samenleven te versterken en als burgers meer eigen verantwoordelijkheid te nemen. De overheid staat daarbij op afstand, geeft de juiste randvoorwaarden en ziet er in de eerste plaats op toe dat alle Nederlanders toegang hebben tot een pluriform en kwalitatief hoogstaand media-aanbod. Daarnaast vraagt de snelle ontwikkeling van digitale media om overheidsbeleid dat de privacy en de vrije keuze van de consument waarborgt, de transparantie vergroot en innovatie stimuleert.

6.1 DE PUBLIEKE OMROEP

Het CDA hecht aan een brede publieke omroep die stevig is verankerd in de samenleving. Het Nederlandse bestel is uniek binnen Europa en garandeert niet alleen onafhankelijkheid van staat of commercie, het biedt ook een stevige verankering in de samenleving. Het aanbod van de publieke omroep richt zich immers op de volle breedte van de samenleving en is pluriform en gevarieerd.

6.1.1

De landelijke publieke omroep moet kunnen beschikken over voldoende brede netten en zenders om de verschillende groepen in de samenleving te bereiken en moet ruimschoots toegang hebben tot het digitale domein. Internetactiviteiten moeten in het verlengde liggen van de programmatische activiteiten op het hoofdkanaal. Ook van de publieke omroepen mag een efficiencybijdrage gevraagd worden. Het is aan de publieke omroep of dit zal leiden tot een vermindering van het aantal netten van drie naar twee of dat zij dit op een andere wijze wil invullen.

6.1.2

De publieke omroep is niet van de staat of de makers, maar van de burgers zelf. Ledengebonden omroepen vormen het hart van het omroepbestel. In een digitale wereld ontstaan tal van nieuwe mogelijkheden om de miljoenen leden te betrekken bij de totstandkoming van het programma-aanbod. Het CDA wil daarom dat omroepverenigingen uitgroeien tot dynamische organisaties waarbinnen tal van *communities* actief zijn rondom gedeelde interesses en overtuigingen.

6.1.3

Het CDA wil het Nederlandse omroepbestel doelmatig, open en bestuurbaar houden. Het aantal leden van een omroep, in samenhang met de mate waarin leden betrokken worden, moet leidend zijn voor het (gegarandeerde) budget dat een omroep ontvangt. Daarbij wordt het plafond van vierhonderdduizend leden aanzienlijk verhoogd. Dit haalt een drempel weg voor het samengaan van omroepen. De kleine levensbeschouwelijke omroepen worden, met behoud van hun bestuurlijke en programmatische zelfstandigheid, met het oog op de besparing van de overhead gestimuleerd om óf aan te sluiten bij een verwante

omroepvereniging óf onderling te komen tot een intensieve samenwerking.

6.1.4

Bij een dergelijk netwerk van autonome omroepverenigingen en enkele zelfstandige taakorganisaties (voor o.a. nieuws, sport, educatie en minderheden) hoort een kleine koepelorganisatie die zich beperkt tot het toezicht, het coördineren van netten en zenders en de bijbehorende distributie. Op het niveau van ondersteunende diensten gaan omroepen maximaal samenwerken om bij te dragen aan meer efficiency.

6.1.5

De STER is een noodzakelijke financieringsbron voor de landelijke publieke omroep. De niet-exclusieve taken van de publieke omroep worden niet meer uit de collectieve middelen gefinancierd.

6.1.6

Het CDA vindt de regionale en lokale omroepen van grote betekenis voor de herkenbaarheid van onderlinge binding in provincies en gemeenten. De positie van de regionale omroep (radio, televisie en internet) als calamiteitenzender moet formeel geregeld worden. Binnen het totale budget van de publieke omroepen zal daarom een groter deel aan de regionale omroepen toegewezen worden.

6.2 TOEGANKELIJKHEID, AUTEURSRECHTEN EN PRIVACY

Eigenaren van distributienetwerken bepalen in toenemende mate wat er voor burgers op de vele schermen te zien en te doen is. Voorkomen moet worden dat distributeurs hun eigen belangen beschermen door beperkende voorwaarden te stellen aan de aard en omvang van de diensten en aan de inhoud en vorm van de content die via hun netwerken door andere aanbieders worden aangeboden. Het CDA wil dat burgers op alle netwerken vrije keuzes kunnen maken.

6.2.1

Het CDA wil dat mensen meer grip krijgen op hun online privacy. Het gebruik van privacy-vriendelijke technieken wordt gestimuleerd. De overheid moet bij digitale ontwikkelingen daarin het goede voorbeeld geven. Bedrijven moeten nadrukkelijk en expliciet consumenten om toestemming vragen voor het verzamelen van hun onlinegegevens en het koppelen van bestanden (opt-in regeling).

6.2.2

Het auteursrecht garandeert de rechten van de makers en is een onmisbare voorwaarde voor creativiteit en kwalitatief hoogstaand aanbod. Tegelijkertijd is de bestaande praktijk rond auteursrecht niet toegesneden op de digitale ontwikkelingen en belemmert het belangrijke innovaties en de vrije uitwisseling van content. Rechtenbescherming en rechtenafhandeling moeten op een nieuwe, transparante en vereenvoudigde wijze geregeld gaan worden.

6.2.3

Het CDA is voor de 'one-stop-shop-gedachte' zodat gebruikers de te betalen rechten in één keer kunnen regelen en afrekenen met de makers. Belangrijk is tevens in de wet vast te leggen dat bij de bepaling van de auteursrechtelijke vergoedingen het feitelijk gebruik de bepalende factor is.

6.2.4

Door digitalisering ontstaan nieuwe kansen voor samenwerking binnen de media. De samenwerking tussen de geschreven pers en de (regionale) publieke omroep moet worden gestimuleerd en wettelijke belemmeringen moeten worden weggenomen. Dat laatste geldt ook voor de samenwerking tussen kranten onderling waar het gaat om het inrichten en exploiteren van een gezamenlijk distributienetwerk.

6.2.5

Het CDA gaat uit van de verantwoordelijkheid van de media. Programma's en clips met

porno, excessief geweld of kind- of vrouw-onvriendelijke inhoud mogen niet worden getolereerd en de overheid zal hen daarop aanspreken.

7.

7. EEN DUURZAAM EN VERANTWOORD INGERICHT NEDERLAND

De stijgende productie en productiviteit gaan niet meer een-op-een gepaard met toenemend ruimtebeslag. Optimalisering van gebruik van de bestaande bebouwde ruimte (inclusief het wegennet) gaat steeds meer vóór uitbreiding. Vanuit goed rentmeesterschap mogen toekomstige generaties verwachten dat wij geen verloedering laten ontstaan en sturen op optimaal ruimtegebruik. Het CDA zet in op een duurzame economische groei en een ecologisch verantwoorde markteconomie. De overheid kiest hierbij voor instrumenten die het meest bijdragen aan een doeltreffend ruimtelijk en milieubeleid, en die het sterkst appelleren aan de verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven, zoals marktconforme instrumenten, zelfregulering en publieke kaders.

De verantwoordelijkheid op het gebied van ruimte hoort in onze visie zo dicht mogelijk bij de mensen te liggen. Zo zijn gemeenten verantwoordelijk voor bestemmingsplannen op hun eigen grondgebied. Provincies stellen vast welke waarden ze willen beschermen, waar ruimte voor natuur en water moet zijn en zij zorgen dat gemeenten onderling afstemmen waar gebouwd wordt. Het Rijk beperkt zich tot de nationale belangen. Laten we eerst slimmer organiseren in plaats van meer beleid optuigen.

7.1 RUIMTE

Nederland kent prachtige landschappen. Mensen hechten waarde aan ruimte voor een bloeiende economie, goede woonomstandigheden, toegankelijke voorzieningen en een goed functionerend ecosysteem. Tegelijk eist het water ook ruimte en moet er aandacht zijn voor klimaatverandering. In het ruimtelijk beleid dient daarom een verstandige en integrale afweging gemaakt te worden tussen economische, ecologische en sociaal-culturele

ontwikkelingen. Het CDA zet zich voortdurend in voor het combineren van functies, zoals wonen en water, toerisme en landbouw, wonen en werken, bedrijvigheid en natuur. Op het platteland wil het CDA dorpen en steden die vitaal zijn, waar ook jonge gezinnen willen wonen en kinderen opgroeien. Ze moeten 'het kloppende hart' worden van gebieden, die nu steeds meer te maken krijgen met bevolkingskrimp. De komende jaren zullen bepaalde gebieden steeds meer te maken krijgen met een sterke bevolkingsdaling. Hier ligt een belangrijke opgave voor de samenleving en overheden om de voorzieningen op een aanvaardbaar niveau te houden.

7.1.1

Het CDA is voorstander van meer multifunctioneel ruimtegebruik. Er liggen kansen door meer verbindingen te leggen tussen natuur, landbouw, toerisme, wonen, werken, energie en water. Dit vraagt om een integrale aanpak van de ruimte, waarbij aandacht wordt besteed aan het behoud van de waardevolle landschappen zonder dat dit leidt tot extra regelgeving.

In het westen van het land is de druk op de groene ruimte het grootst. Het beleid is erop gericht groene buffers robuust te maken en te houden. Vanuit de grote steden moet het omliggende groene gebied goed toegankelijk zijn.

7.1.2

Het ruimtelijkeordeningsbeleid moet ruimte bieden voor de natuurlijke groei in dorpen en steden. Vitale dorpen zijn gebaat bij een goede balans in de woningvoorraad en werkgelegenheid; krachtige steden bij de herstructurering van oudere wijken met het oog op versterking van de samenleving. Het CDA vindt economische impulsen en bouwactiviteiten van levensbelang voor de sociaal-

culturele samenhang en vitaliteit van dorpen en steden. Daar horen op maat gesneden bouwprogramma's bij, waarbij rekening gehouden wordt met toekomstige demografische ontwikkelingen en de woonbehoefte van jongeren, ouderen en mensen met een functiebeperking uit de gemeenschap zelf.

7.1.3

Voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat zijn investeringen nodig om bestaande bedrijventerreinen te verduurzamen en beter in te passen in de omgeving. Bovendien wordt krachtig ingezet op herstructurering en revitalisering van verouderde bedrijventerreinen. Alleen indien er aanwijsbaar onvoldoende ruimte voor economische ontwikkeling is, worden nieuwe bedrijventerreinen ontwikkeld. Naast een goede wegontsluiting moet daarbij ook aandacht zijn voor een fysiek haalbare ontsluiting over water. Bedrijfsleven en overheid zijn gezamenlijk verantwoordelijk.

7.1.4

Het CDA onderstreept de noodzaak de teruggang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en Natura 2000 zijn slechts middelen om dit doel te bereiken. De implementatie van Natura 2000 en de EHS zorgen soms voor onduidelijkheid onder burgers en agrariërs over wat er nog kan in en rond een Natura 2000-gebied en in de EHS. Het CDA vindt het realiseren van natuurdoelen belangrijk, maar wil ook dat sociaal-economische, recreatieve activiteiten en culturele evenementen in en rond Natura 2000- en de EHS-gebieden door kunnen gaan. Voorwaarde voor gebieden die zijn aangewezen voor Natura 2000 is dat de gevolgen voor de omgeving haalbaar en betaalbaar zijn. Ruimte en toekomstperspectief voor agrarische en andere ondernemers moeten worden meegewogen bij de invulling van de Natura 2000- en EHS-opgave. Het platteland mag niet op slot gaan, dus praktische oplossingen binnen het beheerplan en/of met aanpassingen van begrenzingen moeten mogelijk zijn. Standaard moet worden gekeken

of realisatie van de natuurdoelen kan worden bereikt met beheer en behoud van agrarische grond. Vruchtbare grond moet zoveel mogelijk worden behouden, ook met het oog op de toenemende vraag naar voedsel. Het CDA wil de EHS zoveel mogelijk realiseren door de combinatie van functies als natuur en landbouw, water, landschap en toerisme. Overigens geldt ook hier dat Nederland geen nationale eisen toevoegt aan de Brusselse Natura 2000-richtlijnen.

7.1.5

Ook de agrarische sector moet een maximale bijdrage leveren aan duurzaamheid. Duurzame productie en optimale verbinding met de regionale omgeving verdienen extra aandacht.

7.1.6

Veel Nederlandse en Europese natuurwetgeving is nog steeds teveel gericht op de bescherming van individuele soorten. Dit leidt tot ongewenste situaties waarbij zelfs natuurontwikkelingsprojecten worden geblokkeerd door een vierkante meter officieel beschermde natuur. Het CDA hecht waarde aan behoud van de leefgebieden, waarbij het doel en niet de regelgeving leidend moet zijn. Het CDA vindt dat er niet alleen aandacht voor bescherming en opvang moet zijn, maar ook voor beheer van populaties. Dit inclusief afschot indien populaties te groot worden voor de draagkracht van het leefgebied.

WATER

Nederland wordt internationaal beschouwd als de veiligste delta ter wereld. De waterhuishouding biedt Nederland een stevige opgave. Grote delen van Nederland liggen onder de zeespiegel, en ons land wordt doorsneden door een aantal grote rivieren. De klimaatveranderingen leiden ertoe dat de normen voor bescherming tegen (zee- en rivier)water zonder extra maatregelen niet meer zullen worden gehaald. De kans op overstromingen neemt toe, en daarmee de kans op schade en

bedreiging voor mens en dier. Het verleden dat Nederlanders met water hebben, schenkt vertrouwen voor de toekomst.

7.1.7

Rivieren moeten waar noodzakelijk en mogelijk meer ruimte krijgen; water is mede-ordenend voor de ruimtelijke inrichting. Het werken aan veilige dijken en verbeterde kustwering verdient prioriteit, zodat er geen catastrofale rampen kunnen ontstaan als gevolg van extreme weersomstandigheden, bodemdaling en zeespiegelstijging. De Deltawet vormt hiervoor de wettelijke basis. In stedelijk gebied moeten maatregelen getroffen worden voor het bufferen van (overtollig) regenwater. Naast de veiligheid van water vindt het CDA de kwaliteit van oppervlaktewater uit het oogpunt van volksgezondheid en hygiëne in het stedelijke gebied van uiterst belang. Zoals blijkt uit recent onderzoek komen resten van geneesmiddelen, hormonen en andere milieuvreemde stoffen in het oppervlaktewater terecht. Milieueffecten hiervan moeten inzichtelijk worden gemaakt en zonodig moeten maatregelen aan de bron worden genomen. De kwaliteit van drinkwater mag geenszins door genoemde stoffen worden beïnvloed.

7.1.8

Demografie heeft vele gevolgen voor het ruimtelijk maar ook het sociale beleid. In verscheidene regio's in ons land heeft de krimp ingezet; in andere regio's is de krimp in aantocht. Kenmerkend in ons land is dat vele subsidies en financieringsinstrumenten gekoppeld zijn aan groei en niet aan krimp. Groei levert doorgaans middelen op, krimp kost vaak geld. Nieuwe adequate financieringsinstrumenten worden ontwikkeld om deze ontwikkelingen vroegtijdig te kunnen opvangen.

7.1.9

De Europese waterrichtlijn, de KRW (Kader Richtlijn Water), richt zich met name op de grotere watergangen richting deltagebieden en estuaria. Hiervoor zijn verschillende kwa-

liteitsverbeteringen gepland. In toenemende mate wordt ook wonen aan het water in stedelijk gebied door gemeenten bevorderd. Het CDA is van mening dat ook in stedelijk gebied de waterkwaliteit beter moet worden. Dit kan door structureel afkoppelen van hemelwater van het riool te bevorderen en de overstort van rioolwater te verminderen.

7.2 BEREIKBAARHEID

Een moderne samenleving valt of staat met soepele verbindingen. Dagelijks zijn mensen onderweg naar school, werk of huis. Nederland kent een sterke transportsector en ons land speelt een vooraanstaande rol in het internationale goederenvervoer. Voor een toekomstbestendige rol is de bereikbaarheid van de mainports in de Randstad alsmede de Brainport Zuidoost-Nederland, het logistiek knooppunt Venlo, het energieknooppunt in Groningen en de driehoek Wageningen-Nijmegen-Enschede een aandachtspunt. Het CDA vindt bereikbaarheid van belang voor een gezonde, sociale en economische samenleving. Kwaliteit en snelheid zijn bij uitstek eigenschappen waarvan Nederland het als hoogontwikkeld land met internationale ambities moet hebben. Daarom is het nodig dat het fileprobleem verder wordt aangepakt, zowel via een robuust wegennetwerk met voldoende capaciteit, alsook door verbetering van de kwaliteit, toegankelijkheid en betrouwbaarheid van het openbaar vervoer. Bovendien streeft het CDA naar minder luchtvervuiling en verhoging van de veiligheid. Maatschappelijke kosten moeten voor de gebruiker duidelijk zijn, zodat ze meewegen in de keuze.

7.2.1

Het CDA vindt bereikbaarheid een basisvoorziening. Het CDA wil de betrouwbaarheid van de infrastructuur vergroten. Daarom wil het CDA een betere doorstroming door een breder en robuuster wegennet. Investerings in wegen moeten slim en efficiënt zijn. Voor het CDA gaat optimaliseren en benutting van de

huidige infrastructuur vóór uitbreiding. Het CDA wil de grootste fileknooppunten op het wegennet aanpakken, met onder andere de Spoedwet Wegverbreding.

7.2.2

Het CDA wil een uitbreiding van het netwerk van (inter)regionale snelfietsroutes voor woon-werkverkeer. Het stimuleren van fietsen naar het werk vermindert de filedruk en draagt bovendien bij aan een schoner milieu. Bij de aanpak van het wegennet wordt rekening gehouden met directe verbindingswegen voor fietsers. Barrièrevorming door aanleg van nieuwe wegen wordt tegengegaan.

7.2.3

Naast het wegennet is het spoornet eveneens onderdeel in de basisvoorziening bereikbaarheid. Het CDA vindt dat het huidige spoornet verbeterd moet worden. Daartoe moeten maatregelen genomen worden die ten goede komen aan het beheer, de exploitatie en dienstverleningskwaliteit op het spoor. De overheid ziet daarbij toe op de waarborging van de bereikbaarheid en het verkorten van de reistijden naar de meer perifeer gelegen landsdelen, naast het oplossen van overige knelpunten op het spoor.

De groei van het goederenvervoer per spoor zorgt voor spanning op het gebied van geluidsoverlast, trillingen, bereikbaarheid (overwegen) en leefbaarheid. Daarom moet de komende kabinetsperiode ingezet worden op nieuwe routes en andere prioriteiten, waarbij leefbaarheid en veiligheid kernbegrippen zijn.

7.2.4

Voor het in deze kabinetsperiode te verlengen MIRT (2020-2028) kiest het CDA voor een robuust wegennet en betrouwbaar openbaar vervoer. Daarom wil het CDA met het Programma Hoogfrequent Spoor elke 10 minuten een intercity op belangrijke trajecten. Ook is, voor een gezonde verdeling van de goederenstromen, investeren in faciliteiten voor de binnenvaart nodig. In het verlengde MIRT 2020-2028 wil het CDA ten minste de volgende

regionale projecten opnemen, waarbij voorfinanciering vanuit de regio mogelijk is om projecten eerder te laten starten:

Noord-Nederland: Spoorlijn Coevorden – Rheine geschikt maken voor personenvervoer, N48 Hoogeveen – Raalte uitbreiden tot robuuste 2x2 100 km/h weg: verkeersveiliger, robuuste ruit samen met N34 en A28, RegioRail fase 2 stad en regio Groningen, Ongelijkvloers maken N381 Drachten – Smilde, vervanging bestaande brug in de A6 door aquaduct (Scharsterbrug),

Zuid-Nederland: Goederenspoorlijn Vlissingen – Antwerpen (VeZa), N57/N59 op Schouwen-Duiveland-Hellegatsplein, Goederenspoor RoBel, gedeelte West-Brabant (Sloeboog, omleiding Bergen op Zoom, omleiding Roosendaal), Aanpak N65 waaronder Vught, A2 Eindhoven – Weert, Aanpak A67,

Oost-Nederland: N35 Zwolle-Wierden, Aanpak verbreding A1 tot Duitse grens, Ontbrekende schakel A15, Opwaardering N50 Emmeloord – Hattermerbroek tot A50,

West-Nederland: Westfrisiaweg N23, Rijnlandroute, N23 fase 2: Tunnel bij Roggebot(A) en kortsluiting Baai van Van Eesteren (B) bij Lelystad, Westelijke Oeververbinding, (Oranjetunnel/Oranjebrug), A12-zone Utrecht, A4-corridor.

7.2.5

Op sommige plaatsen zijn nieuwe infrastructuurle schakels gewenst tussen bestaande snelwegen om de reistijden te verkorten. Deze schakels worden bij voorkeur middels publiek-private samenwerking (pps) gerealiseerd.

7.2.6

Het CDA zet zich in voor het principe ‘de gebruiker betaalt’. Het vergroot het kostenbewustzijn en leidt tot minder files. Daarnaast wordt ingezet op de verdere optimalisatie van het gebruik van het wegennet. De gemiddelde rijder gaat niet meer betalen, wat betekent dat de belastingen op het bezit van de auto navenant naar beneden gaan; het draagvlak blijft van essentieel belang. Een vorm van beprijzing die hieraan voldoet is hierbij noodzakelijk.

7.2.7

Door aanvullende eisen aan de inpassing dreigt de aanleg van wegen en spoor onbetaalbaar te worden. De wettelijke normen moeten weer de standaard zijn. De extra kosten die gemaakt moeten worden door eventuele aanvullende inpassingwensen moeten worden gedragen door de regio die het voordeel geniet. Om kostenvoordeel te behalen wordt weg- en spooraanleg waar mogelijk en verantwoord (ruimtelijk en programmatisch) gecombineerd met duurzame gebiedsontwikkeling, waarbij meervoudig ruimtegebruik en innovatieve technieken worden toegepast. Voor de internationale bereikbaarheid van Nederland is het van belang dat intercity's doorrijden tot HST-knooppunten over de grens.

7.2.8

Besluitvorming over de aanleg van wegen moet helder en efficiënt zijn. Op deze punten wil het CDA de Tracéwet wijzigen en de inspraakmogelijkheden herzien conform de voorstellen van de commissie-Elverding. Vroegtijdige brede participatie bij de aanleg van wegen en een brede verkenning vooraf is cruciaal om een goed en helder besluit te nemen.

7.2.9

Met hoogwaardig openbaar vervoer kan, vooral in stedelijk gebied en soms op het platteland, de leefbaarheid fors verbeteren. In verstedelijkte gebieden zal daarom systematisch gewerkt worden aan een hoogwaardig openbaarvervoernet. In de EU moeten de internationale weg-, spoor- en vaarverbindingen verder worden ontwikkeld, onder meer door de aanleg van Euregionale en Europese netwerken. Daarbij moet gebruik worden gemaakt van innovatieve en flexibele ontwikkelingen. Het treinverkeer in grensregio's wordt grensoverschrijdend ontwikkeld, zoals voorgesteld in de initiatiefnota *De Grenzen Voorbij*. Daar waar de gehele regio nieuwe hoogwaardige verbindingen wil aanleggen, is het reëel hiervoor naast een overheidsbijdrage, een extra bijdrage te vragen van degenen die er het meest van profiteren.

7.2.10

Het CDA zet ook in op verbetering van het bestaande openbaar vervoer door organisatorische maatregelen, zoals een betere afstemming van dienstregelingen en vermindering van het aantal keren overstappen op langere trajecten. Het gebruik van de fiets in het voor- en natransport wordt beter gefaciliteerd.

7.2.11

Sinds 2000 wordt in een groot deel van Nederland het stads- en streekvervoer aanbesteed, met uitzondering van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Het CDA wil ook in die drie grote steden het openbaar vervoer aanbesteden om meer kwaliteit voor minder geld te krijgen.

7.2.12

Het CDA wil schoner rijden en duurzame mobiliteit stimuleren op een techniekneutrale wijze, waarbij de overheid een doel stelt en burgers, ondernemingen of organisaties vrij zijn in de wijze waarop en met behulp van welke technieken zij dit doel bereiken. Daarom juicht het CDA de vernieuwingen op het gebied van schonere brandstof en motoren toe, zoals het gebruik van de elektromotor, en bussen die rijden op waterstof en groen gas.

7.2.13

Het CDA wil het gebruik van de fiets voor de korte afstand (tot 10 kilometer) blijven bevorderen. Het CDA is daarom voorstander van de ontwikkeling van een integraal plan voor het fietsgebruik.

7.2.14

Het aantal verkeersslachtoffers is te hoog. Achter elk slachtoffer schuilt een familiedrama. In het bijzonder moet het aantal verkeersslachtoffers in de leeftijd tussen 15 tot 30 jaar worden teruggebracht door gerichte maatregelen te nemen. Het verkeer is veiliger geworden, alleen het aantal ongelukken met alcohol en drugs blijft al jaren gelijk. Goede voorlichting over verkeersveiligheid en het gebruik van genotsmiddelen is nodig, gekop-

peld aan een hardere aanpak voor alcohol- en drugsgebruikers in het verkeer.

LUCHTVAART EN SCHEEPVAART

Nederland is een bijzonder sterke haven- en luchtvaartnatie. Het heeft een uitstekend netwerk van verbindingen met een aantal concurrerende en sterke luchtvaartmaatschappijen. De luchthavens leveren een grote bijdrage aan de werkgelegenheid in de verschillende regio's. Schiphol is een kwalitatief hoogstaande luchthaven die goed meekomt in de mondiale concurrentie. Deze positie is relatief kwetsbaar en niet vanzelfsprekend.

7.2.15

Mainports Rotterdam en Schiphol en de Brainportregio rond Zuidoost-Nederland zijn cruciaal voor de economie en ons vestigingsklimaat. Het netwerk van verbindingen dat de hele wereld bestrijkt moet versterkt en waar mogelijk verder worden uitgebreid. De mainports moeten internationaal leidend zijn op het gebied van duurzaamheid. Stimulering van innovatie en duurzame groei gaan daarbij hand in hand. Het CDA wil het aantal luchtvaartverdragen met opkomende economieën uitbreiden.

7.2.16

Fungerende wetgeving op het gebied van openbaar vervoer moet als uitgangspunt hebben dat ook mensen met een functiebeperking optimaal gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. Op nationaal niveau wil dit zeggen dat waar mogelijk versneld werk wordt gemaakt van de (infrastructurele) aanpassingen van treinen en spoorwegstations.

7.2.17

Het CDA streeft naar het verder ontwikkelen van een concurrerend en duurzaam Schiphol. Luchtvaart is in Nederland haast per definitie grensoverschrijdend en Europees en mondiaal moet er dan ook een gelijk speelveld zijn tussen landen en maatschappijen. Daar passen geen nationale luchtvaartspecifieke

belastingen bij. Voor het optimaal vervullen van de maatschappelijke functie van Schiphol zijn duidelijke wet- en regelgevende kaders nodig. Kaders die duurzame economische groei mogelijk maken en tevens de leefkwaliteit (geluidshinder en luchtkwaliteit) van de omwonenden beschermen. Waar mogelijk verdient overeenstemming tussen alle betrokken partijen de voorkeur boven het opleggen van regels. Om de omwonenden tegen de geluidsoverlast te beschermen is een nieuw handhavingsinstrument nodig. Nederland zet zich in voor een belasting op kerosine in Europees en mondiaal verband.

7.2.18

Groei van de luchtvaart kan plaatsvinden op Schiphol en op regionale luchthavens. De regionale luchthavens zijn van grote betekenis voor de regionale economie. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de leefkwaliteit van omwonenden.

7.2.19

De verschillende havens in Nederland kunnen intensiever samenwerken, waardoor een sterkere mainport ontstaat. Samenwerking met de Vlaamse havens maakt het gebied sterker richting het achterland.

7.3 LAND- EN TUINBOUW EN VISSERIJ

De land- en tuinbouw is een belangrijke en onmisbare sector voor onze economie, voedselvoorziening en beheer en leefbaarheid van het platteland. De Nederlandse land- en tuinbouw staat op het gebied van technologie aan de top en is wereldwijd de tweede agrarische exporteur. Agrariërs hebben hun productiemethoden voortdurend geïnnoveerd, en zijn altijd uitgedaagd op het gebied van milieu en ruimte. Kennisinstellingen op het gebied van landbouw hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld.

Vanuit het oogpunt van voedselkwaliteit en economische belangen is het noodzakelijk om

een vitale agrarische sector in Nederland te houden. Dit kan alleen binnen de grenzen die voor het milieu en de samenleving acceptabel zijn. Op allerlei fronten wordt gewerkt aan de economische, ecologische en sociale duurzaamheid. De landbouw heeft een eigen verantwoordelijkheid voor maatschappelijk verantwoorde productiemethoden, waarbij zij rekening houdt met dierenwelzijn, natuur, milieu en samenleving. Er liggen tal van mogelijkheden voor de land- en tuinbouw om in te spelen op de uitdagingen op het gebied van klimaat, energie, voedsel en water. Het CDA wil werken aan het verbeteren van de positie van de boeren, tuinders en vissers in de keten, verduurzaming van de keten, versterking van de maatschappelijke positie en versterking van de keten door ondernemerschap te bevorderen. Kansen kunnen worden benut door vernieuwing, ontwikkeling en ondernemen.

7.3.1

Het CDA wil voortdurend werken aan duurzaamheid binnen de gehele keten: van boer tot consument. Iedereen draagt een eigen verantwoordelijkheid voor de leefomgeving (grond, lucht, natuur en biodiversiteit). Het CDA wil ruimte geven voor ontwikkelingen zoals mestbewerking, duurzaam energiegebruik en precisielandbouw.

7.3.2

De maatschappelijke binding met de leefomgeving en de voedselproductie moet hersteld worden, zodat mensen bewuster aankopen en omgaan met hun voedsel. De consument moet zich bewust zijn van de impact van zijn consumptiegedrag op mens, milieu en dierenwelzijn, waar ook ter wereld. In dat kader dient ook de verspilling van voedsel te worden tegengegaan. Voor een voedselproduct met een meerwaarde (milieuvriendelijker, welzijnsvriendelijker, etc.) moet de consument ook meer willen betalen. Inspirerende maatschappelijke initiatieven juicht het CDA toe, zoals keurmerken, educatie en voorlichting. Door regionalisering van voedselketens

kan voedsel ook weer dichterbij mensen komen te staan.

7.3.3

Het CDA wil versterking van de landbouwketen, nationaal, Europees en mondiaal. Daarom zet het CDA in op ontwikkeling. Een goede wisselwerking tussen kennis, beleid en praktijk is bij uitstek een succesfactor voor verduurzaming en innovatie. De Nederlandse expertise en ondernemingskracht, bijvoorbeeld in de tuinbouwsector, kan ook benut worden voor internationale efficiencyverbetering en duurzame productieverhoging in de landbouw. Kennisvergroting en kennisoverdracht is daarbij cruciaal. Het CDA zet in op kennisoverdracht tussen onderwijs en bedrijfsleven en gezamenlijke ontwikkeling en innovatie. Kennisinstituten dienen hier adequaat op te reageren. Instrumenten worden ontwikkeld om dit te bevorderen.

Het kwekersrecht moet het leidende intellectueel eigendomsrecht in de plantenveredeling blijven. In het belang van de ontwikkeling van een duurzame land- en tuinbouw, van de keuzevrijheid van de teler en van de concurrentieverhoudingen in de veredeling moet de volledige 'breeders exemption' in het octrooi-recht worden opgenomen.

7.3.4

Het CDA vindt het van belang dat de keuze voor groot- of kleinschaligheid van veehouderij bewust wordt gemaakt, waarbij verschillende belangen zorgvuldig worden afgewogen. Bij de ontwikkeling van de intensieve veehouderij stelt het CDA de gezondheid en het welzijn van mens en dier voorop. Daarnaast zijn de milieudruk en de landschappelijke inpassing van groot belang. Binnen dit kader dient de keuze voor de schaalgrootte van veehouderij bewust te worden gemaakt en dienen de normen te worden vastgesteld. Innovatie kan leiden tot nieuwe vormen van schaaloptimalisatie. De landbouw moet kiezen voor de schaal die past bij het vakmanschap van de ondernemer, zijn omgeving, de eisen van de samenleving en de kansen van

de afzetmarkt. Het CDA wijst de grootschalige intensieve veehouderij die alleen op kostenconcurrentie gericht is en niet op verbetering van de kwaliteit bestaande uit dierengezondheid en welzijn, landschappelijke inpassing, beperking milieudruk en volksgezondheid af. Zodoende wordt wel ruimte geboden aan het op kwaliteitsproductie gerichte bedrijf. Het CDA kiest voor het familiebedrijf als de basis van ons landbouwproductiemodel. Het CDA zet in op beleid waardoor de economische kracht van ondernemers wordt versterkt.

7.3.5

Voor genetische modificatie bij dieren geldt 'nee, tenzij' en bij planten 'ja, mits'. Biotechnologie bij planten kan een belangrijke rol spelen inzake wereldwijde voedselzekerheid, alsmede in de klimaatadaptatie van gewassen. Vanzelfsprekend moet genetische modificatie van planten voldoen aan het criterium dat deze veilig is voor mens, dier en milieu.

7.3.6

Het CDA houdt vast aan de afspraken over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) tot en met 2013. Beleid vanuit de Europese Unie is ook in de toekomst nodig voor een gelijk speelveld. Ook na 2013 blijft een gemeenschappelijk beleid met substantieel budget – in dezelfde orde van grootte als in de periode 2007-2013 – noodzakelijk. Dit is in het belang van de gehele landbouwketen, de voedselzekerheid en voedselveiligheid. Het nieuwe GLB moet uitgaan van de kracht van de landbouw en een vangnet vormen voor ernstige markt- en prijsverstoringen. Er moet aandacht zijn voor de gevolgen van nieuw beleid voor de boereninkomens, de verwerkende industrie, de werkgelegenheid en de vermindering van de verstoring voor ontwikkelingslanden.

7.3.7

Bij diergezondheid moet de nadruk liggen op preventie, bijvoorbeeld vaccinatie zonder handelsbeperkingen. Regels ten aanzien van dierenwelzijn kunnen alleen in EU-verband opgelegd worden om een gelijk speelveld te

houden. Ondernemers die bovenwettelijk aanpassingen willen doen, verdienen de ruimte.

7.3.8

Het teruglopen van het aantal visbestanden is zorgelijk. Duurzaam beheer van visbestanden en een gelijk speelveld moeten uitgangspunten zijn in het Europese visserijbeleid. Nederlandse vissers zijn voorlopers in Europa en willen dat blijven. Het CDA ondersteunt hen daarin. De Nederlandse visserijsector kent een grote uitdaging: de transitie van vloot en visserijtechnieken. Het CDA is van mening dat de Nederlandse overheid de vissers faciliterende ondersteuning bij die transitie moet bieden. Het CDA is voorstander van certificering van duurzaam gevangen en gekweekte vis en voldoende mogelijkheden voor aquacultuur. Het CDA wil een meer decentrale en regionale benadering in het Europese visserijbeleid, met een bottom-upbeleid en breed draagvlak, waarbij direct belanghebbenden deels zelf verantwoordelijk zijn. Bij het gebruik van de Noordzee moet de visserijsector erop kunnen rekenen dat zij haar werk goed kan blijven doen en dat de visserij niet bij voorbaat ondergeschikt wordt gemaakt tegenover ander ruimtegebruik, met name windmolenparken. De Nederlandse overheid moet nu snel een aantal internationale verdragen rond de visserij ratificeren, zodat voor de bemanningen van vissersschepen knelpunten op de arbeidsmarkt worden weggenomen.

7.3.9

De tuinbouwsector, verenigd in 'Greenports Nederland' is een majeure drager van onze economie met een enorme spin-off. De verdere ontwikkeling van Greenports Nederland, inclusief de bereikbaarheid en ontsluiting, wordt versterkt. Het CDA ondersteunt logistieke innovaties en logistieke verduurzamingsinitiatieven.

De tuinbouwsector in de Randstad kampt met steeds minder ruimtelijke mogelijkheden en hoge grondprijzen. Om dit sterke cluster in stand te houden moet er voldoende ruimte

voor productie blijven en geïnvesteerd worden in innovatie ten behoeve van productiviteitsverhoging en verduurzaming.

7.4 MILIEU

Ieder mens, elke organisatie draagt on-
vervreemdbaar verantwoordelijkheid voor
gezonde leefomstandigheden voor mens en
dier. Dat besef wordt gelukkig steeds breder
gedeeld; door alle inzet van de afgelopen
jaren zijn lucht, bodem en water nu schoner
dan ze vele decennia lang zijn geweest. Toch
is er nog veel te doen. Het principe ‘de vervui-
ler betaalt’ is hierbij het uitgangspunt. Het
CDA wil de resterende milieudruk op water,
grond en lucht niet afwentelen op volgende
generaties of op andere landen. We staan
voor de uitdaging om onze manier van leven,
produceren en consumeren zo in te richten
dat we binnen het draagvermogen van de
aarde blijven. *Cradle to cradle* leert ons dat
we kunnen voorzien in onze eigen noden op
een zodanige manier dat toekomstige genera-
ties nog meer mogelijkheden daartoe hebben.
Duurzaamheid, innovatie en ondernemer-
schap; deze gouden driehoek zal Nederland
en de Nederlandse economie sterker en
gezonder maken.

7.4.1

Milieuvervuiling moet bij de bron bestreden
worden. Het CDA wil dat Nederland zijn
voorloperpositie herwint in het bestrijden van
milieuvervuiling. De zorg voor het milieu is
een grensoverschrijdende aangelegenheid.
De aanpak van problemen gebeurt daarom
bij voorkeur mondiaal, als dat niet lukt
Europees, en desnoods nationaal. Bij (fiscale)
stimuleringsmaatregelen zijn de bijdragen
aan duurzaamheid in de gehele keten en op
de lange termijn leidend. Zo zijn elektrische
auto's pas echt duurzaam als niet alleen de
stroom duurzaam wordt opgewekt, maar ook
de grondstoffen van de accu's op een duur-
zame manier worden gewonnen. Het gaat het
CDA om het resultaat, daarom is stimulering
in beginsel techniekneutraal.

7.4.2

Het CDA hecht veel waarde aan een gezonde
leefomgeving. Het nationaal samenwerkings-
programma luchtkwaliteit moet daarom ver-
der worden uitgevoerd. Geluidsoverlast aan
de bron baart veel mensen zorgen en verdient
een steviger aanpak. Bij besluitvorming over
de aanleg en opwaardering van infrastruc-
tuur moet de cumulatie van geluidsbronnen
worden meegenomen. De bestuurslaag die
verantwoordelijk is voor de aanleg van een
infrastructureel werk draagt ook zorg voor de
handhaving van de milieuwetten die met dit
infrastructureel werk te maken hebben. Ook
nadat het infrastructureel werk in gebruik is
genomen. Maar milieuwetgeving mag niet
zó dominant worden, dat er geen kans meer
is voor economische ontwikkelingen. De
reikwijdte wordt in beginsel besloten door de
politiek, niet door de rechter, zoals nu door
onduidelijke of te stringente wetgeving steeds
vaker het geval is.

7.4.3

Bij milieunormering moet de overheid
methoden kiezen die zoveel mogelijk een
appel doen op de verantwoordelijkheid van
mensen, ondernemingen en organisaties.
Dat lokt innovatie uit. De normen moeten
ambitieuw, consistent en stabiel zijn en elkaar
niet overlappen of tegenspreken. Normering
kan in veel gevallen in de plaats komen van
subsidies. Dat is eenvoudiger, effectiever,
kan rekenen op meer draagvlak en leidt tot
minder administratieve lasten. Het CDA heeft
vertrouwen in de naleving van regels door
ondernemers, maar daar hoort bij dat overtren-
dingen hard worden aangepakt en de pakkans
reëel is.

7.4.4

Afval is meer en meer een grondstof. Ook hier
spelen technologie en economie een belang-
rijke rol. Meer dan wetgeving en subsidies.
Het CDA zet de verpakkingsbelasting met een
minimaal milieueffect en met grote admi-
nistratieve lasten om in een milieubelasting
met een eenvoudiger grondslag. Landbouw-

onderzoek moet zich richten op gewassen die grondstof leveren als alternatief voor kunststofverpakkingen. Voedselverspilling moet worden teruggedrongen, ook door de voedselproducerende keten, de horeca en de retail. Op het terrein van afval(verwerking/-beheer) moet beter worden samengewerkt tussen bedrijven, overheid en kennisinstellingen. Afvalverwerking en/of -beheer mag geen nadelige consequenties hebben voor de gezondheid van burgers in de directe omgeving.

7.5 EEN BETAALBARE, BETROUWBARE EN DUURZAME ENERGIEVOORZIENING

Energie raakt mensen en is cruciaal voor het functioneren van de maatschappij. Het beïnvloedt de leefomgeving en is een internationale kwestie geworden. De komende jaren staat vooral het energievraagstuk centraal: hoe komen we aan voldoende, betaalbare energiebronnen, die bijdragen aan een duurzame leefomgeving? Hierbij is van belang ons te realiseren dat grondstoffen en energiebronnen aan geopolitiek belang winnen. Een volledige omschakeling naar duurzame energiebronnen zal enkele decennia kosten. Naast duurzame energie moeten we de komende jaren inzetten op energiebesparing en een schoner gebruik van energiebronnen.

Heldere en consistente governance is ook in de energiesector van belang, waarbij ruimte is voor energiebedrijven van zowel publieke als private partijen. De afgelopen jaren heeft de energiesector met veel veranderingen en structuurwijzigingen te maken gehad: liberalisering, afsplitsing van hoogspanningsleidingen en van de distributienetten, privatisering, fusies, overnames. De energiesector heeft daarom de komende jaren behoefte aan rust: een stabiele omgeving en stabiele randvoorwaarden om te kunnen investeren. De distributienetwerken vormen de logistieke basis van de energievoorziening en presteren op topniveau.

7.5.1

Voor burgers, ondernemingen en instellingen is een stabiele en eerlijke prijs voor energie van belang. Dat is er dus één die conform het beginsel 'de vervuiler betaalt' de CO₂-aantasting van het klimaat bevat (respectievelijk die kosten die nodig zijn om dit te voorkomen). Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van energiebedrijven en overheden. Om ook in de toekomst voldoende energie te hebben volgt het CDA de lijn van energietransitie: 1. besparing, 2. duurzame energie, 3. kernenergie en 4. fossiele energie met CO₂-afvang en -opslag. Er liggen nog grote mogelijkheden in betere benutting van de warmte, die in Nederland wordt geproduceerd. Nederland zet daarom sterk in op benutting van restwarmte, onder andere door het verbinden van warmteaanbod en warmtevraag.

7.5.2

Het CDA wil meer ruimte geven aan creatievere organisatievormen zoals publiek-private samenwerking, coöperaties en concessie-modaliteiten; vormen waarbij eerder naar de private en maatschappelijke kant wordt gekeken dan naar de overheid. Oplossingen voor het energievraagstuk komen niet primair door subsidies, maar van de economie, de innovatie en technologie en het gedrag van mensen en heldere randvoorwaarden voor de lange termijn.

7.5.3

Het CDA vindt dat de infrastructuur in de energiesector (het hoogspanningsnet voor elektriciteit, het landelijk hogedruknet voor gas en de energiedistributienetten) in Nederlandse publieke handen moeten blijven. Het CDA zal zich sterk maken voor een herverkaveling van de energiedistributienetten als dit efficiëncy-winst oplevert. Een deel van deze winst zal dan in zogenoemde *smart grids* geïnvesteerd moeten worden.

7.5.4

Grootschalige benutting van duurzame, maar fluctuerende energiebronnen als wind en zon

vereist een intelligent elektriciteitsnet, zodat aanbod en vraag op elkaar kunnen worden afgestemd. Een plan voor een dergelijk net dient de komende periode te worden opgesteld.

7.5.5

De overheid kan bij het energiezuiniger maken van de bebouwde omgeving een stimulerende en trekkersrol spelen. Bij besparing zal zoveel mogelijk moeten worden aangesloten bij de vervangingsvraag van huizen, auto's en machines; ook kunnen financieringsarrangementen ondersteunend en stimulerend werken. Het CDA streeft ernaar dat vanaf 2020 zoveel mogelijk nieuw te bouwen kantoren en woningen CO₂-neutraal zijn.

7.5.6

Ondanks het probleem van eindige voorraden blijft fossiele energieopwekking noodzakelijk de komende decennia. Investerings- en opslag bieden mogelijk een oplossing voor CO₂-uitstoot. De schadelijke aspecten van fossiele energieopwekking moeten ook daadwerkelijk als kostenpost worden opgevoerd, daarom moet Nederland op Europees en wereldniveau het Emission Trading System (ETS) bepleiten. Dit zal lastenneutraal geschieden.

7.5.7

Naast de vier meest bekende vormen van hernieuwbare energie (zon, wind, biomassa en water) kan Nederland ook gebruikmaken van geothermische energie. Met name voor verwarming van gebouwen en broeikassen is deze vorm van energie goed toepasbaar. Onderzoek naar de mogelijkheden van het gebruik van geothermische energie en het ontwikkelen van commercieel exploitierbare technologieën voor de vier meest bekende vormen van hernieuwbare energie dient met kracht te worden gestimuleerd. Ook de land- en tuinbouw biedt mogelijkheden op het terrein van biomassa en biobrandstoffen als vervanging van kolen in centrales en als eigenstandige sector. Waarbij biobrandstof niet

ten koste mag gaan van de voedselproductie. Overheden moeten zich aan toezeggingen houden op basis waarvan het bedrijfsleven investeert. (Kenniss-)investerings in hernieuwbare energie-opwekking ziet het CDA als een economische groeimotor.

7.5.8

De huidige SDE-regeling ter facilitering van het zelf opwekken van groene energie door burgers en bedrijven moet worden verbeterd. Nederland voert een feed-in-systeem in naar Duits model, zodat burgers en bedrijven die groene stroom produceren daarvoor altijd een garantieprijs ontvangen. Wel moet de hoogte van de terugleververgoeding innovatie blijven stimuleren. Om de kosten voor Nederlandse huishoudens in de hand te houden moet er op voorhand een maximum gesteld worden aan de mogelijke prijsstijging van elektriciteit door deze regeling (bijvoorbeeld 8 euro per maand per gemiddeld huishouden). Voor de productie van duurzame energie moet ingezet worden op een gelijk speelveld ten opzichte van de ons omringende landen. Daarnaast moet deze regeling zodanig vorm worden gegeven dat meer aandacht is voor innovatie. Investeerders in duurzame energie hebben recht op minimaal tienjarige zekerheid over de SDE-regeling. Wijzigingen gelden telkens voor nieuwe gevallen.

7.5.9

Juist uit het oogpunt van de betaalbaarheid en de voorzieningszekerheid, en ook vanwege het ontbreken van CO₂-uitstoot, blijft kernenergie nodig in Nederland. Nederland stimuleert onafhankelijk onderzoek naar veilige en duurzame toepassing van kernenergie. Voorlichting en bewustwording zijn onontbeerlijk om tot een weloverwogen keuze te komen. De informatievoorziening onder de Nederlandse bevolking omtrent kernenergie en andere vormen van energie moet worden verbeterd. Het CDA bepleit ruimte om nieuwe kerncentrales te bouwen wanneer energiebedrijven hierin willen investeren en er draagvlak is in

de regio. Nieuwe kerncentrales komen niet in plaats van duurzame energie, maar vervangen oude kolencentrales. Onverminderd geldt hier dat de vervuiler betaalt en dat deze dus ook zal moeten investeren in afvalopslag en ontmanteling. Veiligheid blijft een permanent punt van aandacht.

7.5.10

De doelstellingen in 2020, geformuleerd op Europees niveau, zijnde het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen met 20 procent, de verhoging van de energie-efficiëntie met 20 procent en een aandeel van duurzame energie van 20 procent blijven fier overeind staan.

7.5.11

Op wereldschaal moet Nederland aanhaken bij een gecoördineerd internationaal energiebeleid en bij internationale onderzoeks- en kennisprojecten, waar de relevante kennis (gas, nucleair, zon) kan worden ingebracht.

7.5.12

Nederland moet samen met de Europese lidstaten, in de geest van solidariteit, streven naar gemeenschappelijke operationele oplossingen bij crisissituaties. Het CDA vindt dat de EU daartoe crisiscapaciteiten en -procedures moet ontwikkelen.

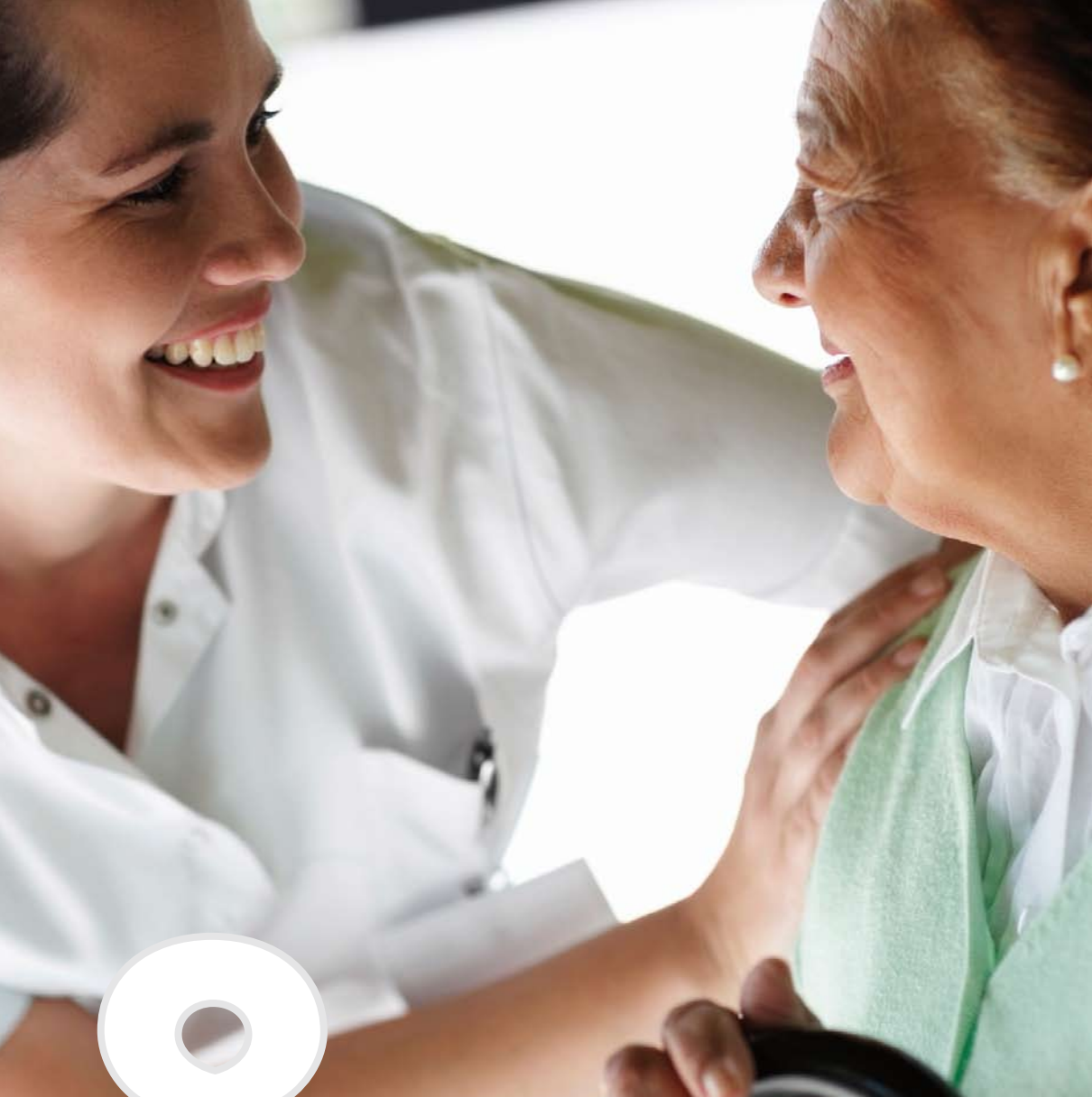
7.5.13

Toename van duurzame energieproductie leidt tot een grotere vraag naar balancerings van het elektriciteitsnet. Om dit beter te kunnen beheersen, moet er in Nederland – net als in de ons omringende landen – een grootschalige energieopslaginstallatie komen. De overheid zal particulier initiatief hiertoe ondersteunen.

7.5.14

Nederland wil Europees een voortrekkersrol vervullen in duurzame energie. Samen met kenniscentra als ECN, de TU's en de maakindustrie kan dat ook. Alert en actief (ook investierend) beleid kan maken dat Nederland dé

Europese producent wordt van commercieel verkoopbare zonnepanelen. Daarmee kan zonne-energie een ongesubsidieerd onderdeel worden van de energiemix. Nederland moet alles op alles zetten om deze kennisvoorsprong om te zetten in industrieel verdienvermogen.

8.

8. EEN GOEDE, BETAALBARE ZORG IS OOK ONZE ZORG

Het CDA staat voor kwalitatief goede gezondheidszorg in Nederland. De solidariteit tussen zieken en gezonden en tussen ouderen en jongeren is in het zorgstelsel verankerd. Zorg moet toegankelijk zijn voor iedereen. Goede zorg heeft te maken met menslievendheid, barmhartigheid en een respectvolle behandeling. Daarvoor is voldoende, goed geschoold en gemotiveerd personeel nodig. Het CDA wil een houdbaar en betaalbaar zorgstelsel waarin de volgende uitgangspunten gelden: patiënt centraal, kwaliteit, betaalbaarheid en toegankelijkheid. Hiervoor is nodig: meer en betere samenwerking professionals en zorginstellingen die aanspreekbaar zijn op kwaliteit en doelmatigheid.

In vergelijking met andere landen is het niveau van zorgverlening in Nederland van kwalitatief hoog niveau en dat willen we graag zo houden. Het CDA wil een aantal verbeteringen aanbrengen, met name in de randvoorwaarden. Waar de structuur verbetert, zal dit immers doorwerken in de kwaliteit van de directe hulpverlening. In de eerste plaats vindt het CDA het van belang dat mensen zelf kunnen kiezen van wie ze waar en op welke manier zorg kunnen ontvangen en dat ze hun eigen huisvesting kunnen kiezen. Overzichtelijke prijs-kwaliteitsvergelijkingen zullen mensen helpen om te bepalen met wie ze in zee willen gaan, wanneer ze te kampen hebben met gezondheidsproblemen. Uiteindelijk zal dit de zorg beter en doelmatiger maken. De samenhang tussen verschillende disciplines in de zorg moet worden verbeterd (ketenzorg). Dossieroverdracht en onderzoeksresultaten moeten vlot worden gecommuniceerd zodat geen onnodig werk wordt gedaan. Betere zorg staat overigens niet altijd gelijk aan meer zorg. Ook het voorkomen van onnodige zorg draagt bij aan de kwaliteit. Extra ziekenhuisopnames

en overbehandeling zijn niet in het belang van de zorgvrager en moeten zoveel mogelijk worden tegengegaan.

8.1 GOEDE BASIS IN DE ZORG

8.1.1

Het tot stand komen van goede richtlijnen voor behandelaren in *cure* en *care* wordt gestimuleerd, onder meer door een op te richten kwaliteitsinstituut. Menslievendheid, barmhartigheid en respect zijn naast betaalbaarheid, toegankelijkheid en doelmatigheid allemaal aspecten van kwaliteit. Door deze richtlijnen is inkoop en keuze op basis van bewust gekozen, waardevolle kwaliteitscriteria mogelijk. De inspectie toetst en zal de instellingen aanspreken op geleverde kwaliteit. Het persoonlijke contact tussen zorgverlener en zorgvrager moet veel meer als specifiek kwaliteitsaspect van de zorg worden gewaardeerd. Dit leidt tot een beter begrip van de zorgvraag door de zorgaanbieder, die via maatwerk en een integrale benadering deze vraag meer adequaat dan voorheen kan beantwoorden.

8.1.2

De patiëntveiligheid is van groot belang. Ieder ziekenhuis moet over een veiligheidsmanagementsysteem beschikken en de resultaten daarvan openbaar maken met voldoende borging van de privacy van patiënten. De patiëntveiligheid moet verder worden verbeterd door de invoering van het Elektronisch Patiëntendossier. Patiënten en zorgvragers moet inzicht worden geboden in kwaliteit van zorg. Kwaliteit moet zichtbaar gemaakt worden door het ontwikkelen van betrouwbare, toetsbare normen. Hierdoor kunnen zorgverzekeraars en patiënten kiezen op basis van kwaliteit op een transparante wijze.

8.1.3

De Raad van Bestuur van de zorgorganisatie wordt verantwoordelijk voor de kwaliteit en kwantiteit van de geleverde zorg. Ze moet de (medische) professional altijd kunnen aanspreken op de kwaliteit en veiligheid van de geleverde zorg. Met medisch specialisten kunnen via de toelatingsovereenkomst zakelijke afspraken worden gemaakt over ieders verantwoordelijkheden. Voor kwaliteitszorgsystemen wordt gebruikgemaakt van door de sector geformuleerde criteria, zoals de normen voor verantwoorde zorg in de langdurige zorg. Dit wordt opgenomen in de Wet Cliëntenrechten Zorg.

8.1.4

Zorgvragers hebben recht op een onafhankelijke, objectieve en integrale indicatiestelling voor langdurige zorg. Het proces van indicatiestelling moet worden vereenvoudigd. Dat kan door de zorgprofessional en de zorgaanbieder daarin een actieve rol te geven en door de inzet van 'slimme' automatiseringssystemen. Dubbele uitvraag van gegevens kan zo worden voorkomen. Het afgeven van het formele indicatiebesluit blijft een verantwoordelijkheid van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ), die steekproefsgewijs, achteraf toetst. De onafhankelijke objectieve indicatiestelling blijft waar nodig beschikbaar. Het stroomlijnen van indicatieprocessen in verschillende beleidsdomeinen moet verder worden doorgezet. Juist mensen die zich voor hun voorzieningen bij verscheidene loketten moeten melden, zijn met een integrale indicatie geholpen. Het CIZ moet efficiënter, transparanter en beter controleerbaar worden.

VOLDOENDE PROFESSIONALS IN DE ZORG

De vraag naar zorg zal de komende tijd flink toenemen. Alleen met voldoende personeel is de toegankelijkheid van de zorg te garanderen en zijn wachtlijsten te vermijden. Het is daarom van belang dat jongeren voor de gezond-

heidszorg kiezen. Het beroep van verzorgende en verpleegkundige moet aantrekkelijk zijn. Minder frustrerende bureaucratie en meer ruimte voor professionaliteit werkt motiverend en versterkt de positie op de arbeidsmarkt. De zorg is doorspekt met regels, veelal gebaseerd op wantrouwen. Zorginstellingen moeten uitgaan van vertrouwen en binnen hun systeemverantwoordelijkheid ruimte (kunnen) geven aan zorgverleners om zich te concentreren op hun kerntaak: het geven van aandacht en zorg aan de mensen. Daardoor neemt ook de arbeidsvreugde van zorgverleners toe. In de zorg werken veel mensen die gekozen hebben voor het vak omdat ze er voor anderen willen zijn. Die ambitie moet de ruimte krijgen op de werkvloer. De cultuur in de zorg moet er een zijn van menslievendheid. Daarbij past een cultuur waarin verspilling geen kans krijgt, waar discussie wordt gevoerd over de morele dilemma's in de zorg, waar collega's elkaar toetsen en waar de zorgvrager betrokken wordt bij de zorg. Een aantrekkelijk werkklimaat kan stimuleren om meer te gaan werken, waardoor de schaarste aan personeel vermindert. Ook investeringen in het opleidingsniveau van werkers in de zorg dragen bij aan het oplossen van het personeelsprobleem. Innovatie in de zorg is van uitermost belang om de zorg toegankelijk te houden voor iedereen.

8.1.5

Een positief klimaat voor werving en behoud van personeel is noodzakelijk om het hoofd te kunnen bieden aan de bedreigingen van de arbeidsmarkt. Zorgaanbieders investeren in het opleidingsniveau en de professionele autonomie van verzorgenden en verpleegkundigen. Zorgaanbieders bieden ruimte voor zzp'ers en flexibele contracten die de combinatie van werk en zorg mogelijk maken. De bureaucratische minutenregistratie in de AWBZ wordt afgeschaft. Daarvoor in de plaats wordt gewerkt met professionele normen die aansluiten bij de praktijk. De instelling van Verpleegkundigen- en Verzorgendenadviesraden wordt bevorderd, waardoor verzor-

genden en verpleegkundigen actief worden betrokken bij de beleidsontwikkeling van zorgaanbieders.

8.1.6

Beschikbaarheid van voldoende medische professionals is van groot belang. De opleidingscapaciteit van met name specialisten moet worden uitgebreid. Topklinische en universitaire ziekenhuizen vervullen een belangrijke rol bij de opleiding van artsen en medisch specialisten.

8.1.7

Door functiedifferentiatie en taakherschikking is nog veel te winnen. Zo kunnen bijvoorbeeld gespecialiseerde verpleegkundigen, zoals de Nurse Practitioners en de Physician Assistants en wijkverpleegkundigen zorg dicht bij mensen aanbieden. Huisartsen kunnen samen met wijkverpleegkundigen een sluitend pakket aanbieden van eerstelijnszorg, dicht bij de mensen. De financiering moet dusdanig wijzigen dat zorg dichtbij, in de eerste lijn, loont.

8.1.8

Preventie is een vitaal aspect van de zorg. Door gezonder te leven en EHBO-kennis, wordt minder beroep gedaan op de zorg. Het meest rendabel is preventie die (arbeidsintensieve) zorg voorkomt. Burgers moeten intensiever gemotiveerd worden om eigen verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen gezondheid. Op artsen en andere zorgverleners wordt een appel gedaan om hun patiënten aan te spreken op hun leefgedrag en hen te wijzen op de relatie tussen gezonde producten en de menselijke gezondheid. Het is derhalve van belang dat in medische en verpleegkundige basisopleidingen aandacht wordt besteed aan preventieve interventies. Ook zorgverzekeraars spelen een belangrijke rol bij de preventie van ziekten. Door het mogelijk te maken om tegen een premiekorting meerjarenpolissen aan te bieden, kunnen ze beter invulling geven aan deze rol. Het voorkomen van overgewicht en obesitas – vooral

bij kinderen en jongeren – heeft prioriteit bij het vormen van een nationaal preventiebeleid.

8.1.9

Onder het motto ‘elke Nederlander een EHBO-diploma’ ondersteunt de overheid initiatieven om zo veel mogelijk burgers een cursus Eerste Hulp bij Ongelukken te laten volgen. Hierdoor kunnen burgers zelf verantwoordelijkheid nemen en neemt de solidariteit toe. Bovendien worden burgers bewuster van de noodzaak van het wel of niet een beroep doen op professionele zorgaanbieders.

8.1.10

Technische ontwikkelingen bieden mogelijkheden voor gerichtere inzet van personeel. Een toenemend deel van de patiënten verkiest bijvoorbeeld GGZ-behandeling via internet boven meer traditionele behandelvormen. De mogelijkheden van begeleide zelfzorg zullen verder worden verkend. De overheid stimuleert het gebruik van domotica, met aandacht voor laagdrempelige toepassingen van technologische ontwikkelingen voor ouderen. Belemmeringen in de implementatie worden weggelaten.

8.1.11

Innovatie biedt veel kansen en mogelijkheden. Om resultaten van wetenschappelijke inspanningen meer te verzilveren in termen van zorginnovatie en economisch renderende activiteiten, zijn stappen nodig. Vernieuwingen in de zorg moeten sneller geïdentificeerd en uitgerold worden. De financiering moet ruimte bieden om innovaties versneld te bekostigen. Daarbij gaat het niet alleen om meer medische mogelijkheden, maar zeker ook om bestaande behandelingen beter te kunnen uitvoeren, zodat ze minder belastend zijn voor de patiënt of juist goedkoper of met minder arbeidsinzet gedaan kunnen worden.

MEDISCH-ETHISCHE VRAAGSTUKKEN

Medisch-ethische vraagstukken ten aanzien van geboorte, ziekte, dood en kwaliteit van het leven zijn door de verdere ontwikkeling van medische technologie gemeenschapsvraagstukken geworden. De grote uitdagingen liggen in het ontdekken van wat verantwoord is. Niet alles wat kan, mag. Zodra de menselijke waardigheid en de veiligheid niet langer verzekerd zijn, vragen zij om handelen door de overheid.

Maatschappelijke ontwikkelingen stellen ons voor nieuwe vraagstukken zoals de discussie over 'het voltooide leven'. Vragen die niet snel te beantwoorden zijn maar waarbij waarden essentieel zijn. Het CDA staat voor een menslievende en barmhartige zorg, waar ruimte en aandacht is voor elk mensenleven, met de emoties en gevoelens die daarbij horen. Wij zien ons leven als iets wat we ontvangen. Een mensenleven, hoe kwetsbaar ook, is altijd volwaardig. We zijn als mens verbonden met anderen. Dat doet een beroep op onze samenleving om zorg voor elkaar te dragen.

8.1.12

Goede zorg, begeleiding en ondersteuning van mensen aan het einde van het leven is van groot belang en moet gegarandeerd zijn. Mensen moeten kunnen kiezen of en waar zij palliatieve zorg willen krijgen: thuis, in een hospice of in een verpleeghuis of -instelling. Naast professionele hulp is er veel inzet van mantelzorgers en vrijwilligers. Deze inbreng draagt er in belangrijke mate aan bij dat palliatieve zorg hoog gewaardeerd wordt en dicht bij de mensen staat. Een grotere bekendheid met de richtlijn bij palliatieve sedatie onder zorgverleners en patiënten is wenselijk.

8.1.13

Euthanasie kan alleen plaatsvinden op eigen verzoek en wanneer sprake is van uitzichtloos en ondraaglijk leiden. De regionale toetsingscommissies zien toe op een strikte naleving van de bestaande wettelijke zorgvuldigheidseisen en procedures bij euthanasie. Art-

sen en verpleegkundigen kunnen niet worden verplicht hieraan mee te werken.

8.1.14

De vraag naar orgaandonatie zal in de toekomst verder toenemen. Het CDA wil orgaandonatie verder stimuleren. De overheid behoort terughoudend te zijn als het gaat om de integriteit van het menselijk lichaam. Door de vraag expliciet en op meerdere momenten voor te leggen of iemand donor wil zijn en door goede voorlichting, wordt ingezet op meer orgaandonoren.

8.1.15

Het afbreken van een zwangerschap is een verstrekkende stap. Mensen moeten in staat zijn om een weloverwogen keuze te maken. Het CDA houdt vast aan de wettelijke bedenktijd en pleit voor onafhankelijke voorlichting over alternatieven (adoptie) en (psychische) gevolgen. Zwangerschapsafbreking moet beperkt blijven tot echte noodsituaties. Extra aandacht moet uitgaan naar het voorkomen van ongewenste zwangerschappen. De wettelijke zorgvuldigheidseisen worden ook bij overtijdbehandeling toegepast. Zwangerschapsafbreking buiten de wettelijke toegestane grenzen en levensbeëindiging bij pasgeborenen is strafbaar. Toch kan in noodsituaties een dergelijke keuze soms in beeld komen. Het CDA onderschrijft in die gevallen het nut en de noodzaak van een deskundigencommissie ter ondersteuning van het werk van de officier van justitie.

8.2 OP GENEZING GERICHTE ZORG

Afgelopen kabinetsperiode zijn fundamentele keuzes gemaakt in de bekostiging van de op genezing gerichte zorg. Het CDA wil verder op de ingeslagen weg van meer kwaliteit, samenhang en doelmatigheid en vraaggeoriënteerde financiering.

8.2.1

Chronisch zieken hebben belang bij afstemming van het zorgaanbod. Daarom wordt ke-

tenzorg verder gestimuleerd. Daarbij gaat het om samenwerkingsverbanden geïnitieerd door huisartsen, fysiotherapeuten, apothekers, diëtenisten of specialisten in ziekenhuizen, rondom veelvoorkomende aandoeningen. De zorg voor patiënten met diabetes of verhoogde kans op hart- en vaatziekten is op weg naar integrale financiering. Voor chronische longziekten en hartfalen kan dit snel gebeuren. Op de langere termijn is ook voor andere aandoeningen ketenzorg wenselijk en is een goede afstemming tussen ketens noodzakelijk. Het is wenselijk ook de kosten van verpleging, diagnostiek, farmacie en op den duur hulpmiddelen op te nemen in de financiering van de ketens. Door de integrale bekostiging wordt samenhangende zorg voor chronisch zieken gestimuleerd.

8.2.2

In deze nieuwe structuur kiest het CDA ook voor meer grip op de inkomens van medisch specialisten, waarvan de vergoeding integraal onderdeel wordt van de prijs voor zorgproducten. De zorgsector heeft meer mogelijkheden gekregen voor het beheren van en investeren in haar vastgoed. De opbrengsten moeten ten goede komen aan de zorgverlening. Er wordt in 2010 helderheid gegeven over de financiering van de kapitaallasten.

8.2.3

Het oude budgetstelsel wordt afgeschaft en ziekenhuizen worden bekostigd op basis van de zorg die zij daadwerkelijk leveren. Hiervoor is het van belang zo snel mogelijk over te stappen op de nieuwe werkbare structuur van herkenbare zorgproducten met meer vrije prijzen. Het huidige B-segment wordt daartoe uitgebreid. De verzekeraars worden gestimuleerd niet alleen op prijs, maar ook op kwaliteit in te kopen. Om de overgang soepel te laten verlopen is een, zo kort mogelijke, overgangstermijn nodig.

8.2.4

Er komt een scherpere fusietoets voor de zorg, waarin rekening wordt gehouden met de gevolgen voor de kwaliteit en bereikbaarheid

van zorg, de keuzevrijheid van cliënten en de maatschappelijke functie van zorgorganisaties. De overheid bevordert de pluriformiteit en de identiteit van zorginstellingen.

8.2.5

Apothekers en zorgverzekeraars zijn op weg naar onderhandelbare prijzen op basis van heldere omschrijving van prestaties, waarbij kwaliteit wordt beloond. Van kortingen en bonussen mag in de toekomst geen sprake meer zijn.

De geestelijke gezondheidszorg (GGZ) heeft veel veranderingen ondergaan. Het is tijd voor stabiliteit in de sector. De onevenredige groei in de ambulante GGZ wordt beperkt.

8.2.6

Continuïteit van zorg wordt gegarandeerd. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt primair bij de zorgverzekeraars middels de zorgplicht. De overheid draagt zorg voor een referentiekader waarin ze aangeeft waar zorg noodzakelijk is. Met universitaire medische centra worden taakverdelingsconcentratieafspraken gemaakt met betrekking tot de topreferente zorg met als criteria: kwaliteit, doelmatigheid en het waarborgen van een landelijke dekking. Indien als gevolg hiervan een UMC bepaalde topreferente zorg niet kan bieden dan wordt de patiënt doorverwezen naar UMC's waar deze zorg wel kan worden geleverd, met behoud van keuzemogelijkheid voor de patiënt. De bereikbaarheid van ambulancezorg, spoedeisende hulp, verloskunde en de huisartsenzorg wordt gegarandeerd doordat minimale kwaliteits- en beschikbaarheidseisen gelden. Dit vraagt om heldere normen, die samen met het veld ingevuld worden. De veldnorm die wordt geadviseerd voor de maximale aanrijdtijden moet wettelijk worden verankerd. In krimpgebieden kan de zorg bereikbaar blijven door het oprichten van gezondheidscentra met gezamenlijke ondersteuners en faciliteiten. Streekziekenhuizen blijven de basisziekenhuiszorg verlenen. Zo blijft de zorg in krimpregio's beschikbaar.

8.2.7

De basisverzekering blijft de ruggengraat van het zorgverzekeringsstelsel. De zorgtoeslag waarborgt dat mensen de premie voor het basispakket daadwerkelijk kunnen betalen, als zij een laag of middeninkomen hebben. Op dit moment ontvangen zes op de tien huishoudens een zorgtoeslag. In de toekomst zal de toeslag gericht op de doelgroep worden toegesneden. De draagkracht van het huishoudinkomen blijft leidend bij de toekenning van de zorgtoeslag. Kinderen blijven gratis verzekerd voor de basisverzekering. De prikkel die uitgaat van het eigen risico wordt beter vormgegeven. De risicoverevening in de Zorgverzekeringswet is essentieel voor de toegankelijkheid en de solidariteit van het stelsel. De risicoverevening achteraf dient te worden afgebouwd. Voor de bekostiging van de grootste kostenontwikkelaar in de totale zorg, technologische ontwikkelingen, is een bredere toepassing van eigen betalingen, bijvoorbeeld via het eigen risico, noodzakelijk.

8.3 DE LANGDURIGE ZORG

We worden gemiddeld ouder, dat is goed nieuws. De keerzijde is dat het onze systemen onder druk zet. De AWBZ is flink uitgedijd en de uitgaven blijven nog steeds flink groeien. De vergrijzing, de dreigende personeelstekorten en de uitbreiding van de AWBZ leiden ertoe dat niet alleen de betaalbaarheid, maar ook de toegankelijkheid en de kwaliteit in gevaar kunnen komen. En dat is moeilijk te verteren, met name voor mensen die levenslang van zorg afhankelijk zijn.

8.3.1

Het CDA pleit voor herijken van de AWBZ. Deze kan worden teruggebracht naar de oorspronkelijke doelstelling: een volksverzekering met een glasheldere polis, voor de niet op genezing gerichte, intensieve, langdurige zorg die langer duurt dan een jaar. Zorg voor mensen met een ernstige handicap en chronisch zieken zal in de AWBZ blijven. Alle zorg die niet goed medisch objectief geïndiceerd

kan worden, wordt overgeheveld naar andere domeinen. Kortdurende AWBZ-zorg, zoals op herstel gerichte revalidatiezorg of verpleegkundige zorg in de eigen omgeving, wordt overgeheveld naar de Zorgverzekeringswet. Dit versterkt de ketenzorg in de eerste lijn. Bij het hervormen van de AWBZ wordt tevens ingezet op het inzichtelijker maken van de geldstromen, om transparantie te bevorderen.

8.3.2

Het wonen maakt zo spoedig mogelijk geen deel meer uit van de AWBZ. De overheid moet samen met de bouwwereld slagvaardig inspelen op de komende behoefte aan voldoende geschikte woningen voor zelfstandig wonende senioren. Wie een woning huurt, kan – afhankelijk van het inkomen – een beroep doen op huurtoeslag. Dat geldt ook voor wie in een zorgcentrum woont, zodat goed wonen voor iedereen betaalbaar blijft. Wanneer er een zelfstandige woning wordt gehuurd, zal de eigen bijdrage voor verblijf vervallen. Zo nodig is voor de overige verblijfskosten een beroep op de WMO mogelijk. Er komt geen vermogenstoets. Het Centraal Administratiekantoor (CAK) moet efficiënter, transparanter en beter controleerbaar gaan functioneren.

8.3.3

De cliëntvolgende bekostiging moet tegemoetkomen aan de nieuwe rol van de zorgvrager die zo lang mogelijk in de eigen omgeving blijft wonen, werken en recreëren. Zo kan de zorg kleinschalig, toegankelijk en betaalbaar blijven. Ook kan het laten uitvoeren van de AWBZ door de zorgverzekeraars een goede impuls zijn voor de cliëntvolgendheid. De zorgkantoren worden afgeschaft. De uitvoering van de AWBZ en de basisverzekering vindt dan plaats bij een zorgverzekeraar naar keuze. Afstemming tussen langdurige en niet op herstel gerichte zorg uit de AWBZ en zorg die wordt vergoed door de basisverzekering komt op die manier vanzelf tot stand zonder ingewikkelde stelselherzieningen. Mensen kunnen ervoor kiezen om de zorg waar zij recht op hebben zelf in te kopen. Het CDA wil het Persoonsgebonden Budget

(PGB) behouden om dynamiek, maatwerk en klantgerichtheid in de zorg te bevorderen. De PGB-subsidieregeling zal onder de reguliere AWBZ-regeling worden gebracht als aanspraak. Daarbij komen er objectieve kwaliteitseisen voor zorg die met het PGB wordt ingekocht door mensen met verminderd regievermogen.

8.3.4

Het aantal mensen dat getroffen wordt door een ouderdomsgerelateerde ziekte zal in de komende jaren aanzienlijk toenemen. Voorzieningen voor dementerende mensen (en hun partner) moeten daarom zo snel mogelijk aan de snel toenemende vraag voldoen. Nieuwe woon-D145 zorgconcepten krijgen de ruimte. Met name meer kleinschalige woonvormen voor senioren, die (nog) geen zorg behoeven of slechts in lichte mate, worden gerealiseerd. Het aanbrenge van een goede infrastructuur, die benodigd is voor het toepassen van zorg op afstand (onder andere door middel van domotica) is daarbij tevens vereist. De cliënt of zijn/haar wettelijk vertegenwoordiger krijgt meer invloed en bepaalt zelf hoe hij of zij woont. Niet het indicatieorgaan, maar de cliënt zelf bepaalt immers welke woonvorm hij of zij wenst.

WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING (WMO)

Gemeenten bieden hulp en ondersteuning aan mensen die dat nodig hebben, op grond van de WMO. Deze wet kijkt eerst naar wat mensen zelf kunnen en naar sociale structuren in de eigen omgeving. Eigen verantwoordelijkheid en solidariteit gaan hand in hand. Door zorg en welzijn dicht bij mensen, kan de zorg voor naasten en het zelfzorgprincipe verder tot bloei komen. Zo biedt de WMO een schild voor kwetsbare mensen, die niet op eigen kracht zelfredzaam kunnen zijn.

8.3.5

De rol van de overheid is vooral het leggen van verbindingen en zo nodig het bieden van een vangnet. In de toekomst zullen meer

delen van de AWBZ naar de WMO overgeheveld worden. Zo worden gemeenten straks verantwoordelijk voor de functiebegeleiding, waar deze niet onlosmakelijk verbonden is met 24-uurszorg. Overheveling van de functiebegeleiding is eerst na 2012 aan de orde.

8.3.6

Vijfentwintig miljoen Nederlanders zetten zich in als mantelzorger of vrijwilliger. Zij stellen hun talenten belangeloos in dienst van de samenleving en nemen zo verantwoordelijkheid voor het leefbaar houden van de samenleving. Deze blijk van solidariteit is van onschatbare waarde. Wij staan een klimaat voor waarin vrijwilligerswerk en mantelzorg wordt beleefd als basis voor het samenleven. Daarnaast moet verloop voor mantelzorgdoeleinden flexibeler opgenomen kunnen worden. Het inrichten van mantelzorgwoningen en meergeneratiewoningen wordt actief bevorderd. Particuliere initiatieven in wijken en buurten om de sociale cohesie te optimaliseren krijgen voorrang. Het CDA stelt voor om ouderen boven de 60 jaar en met een grote afstand tot de arbeidsmarkt vrij te stellen van de sollicitatieplicht, wanneer zij meer dan 24 uur per week als mantelzorger dan wel geregistreerd vrijwilliger zijn in zorg of welzijn.

MENSEN MET EEN BEPERKING

Een beschaafd en welvarend land als Nederland moet zorgen voor de zwakkeren in de samenleving. Zij hebben recht op dezelfde goede kwaliteit van leven als mensen zonder een beperking. Een belangrijk deel van deze groep mensen heeft een dermate zware beperking, dat veelal levenslang en levensbreed zorg en ondersteuning nodig is. Mensen met beperkingen moeten zelfstandig zijn waar het kan en professionele ondersteuning krijgen waar nodig.

8.3.7

Het CDA wil dat op een jonge leeftijd bij kinderen met een beperking de juiste diagnose wordt gesteld, zodat er ook sprake kan zijn

van vroege behandeling. Daarmee wordt erger voor de toekomst voorkomen of is meer ontwikkeling voor het kind mogelijk.

8.3.8

(Openbare) gebouwen en voorzieningen dienen toegankelijk te zijn voor mensen met en zonder beperkingen. Het CDA wil vanuit inclusief beleid het bouwbesluit daartoe aanpassen.

8.3.9

Uiterlijk in 2011 moet het VN-verdrag inzake rechten van mensen met een handicap worden geratificeerd. Mensen die door hun lichamelijke en/of zintuiglijke beperkingen niet (altijd) mee kunnen komen in de maatschappij, en die zelf de kosten van die zorg en ondersteuning niet kunnen opbrengen, moeten verzekerd zijn van adequate zorg en ondersteuning.

8.3.10

De wet Gelijke Behandeling van mensen met een handicap en/of chronische ziekte wordt zo spoedig mogelijk uitgebreid met het onderdeel 'goederen en diensten' opdat discriminatie van mensen met een beperking ook op deze terreinen wordt uitgebannen. Dit zal in EU-verband verder worden bepleit.

?

9. GOED WONEN IN NEDERLAND

Goed wonen is voor iedereen een wezenlijke levensvoorziening. In Nederland heeft altijd een overwegend goed werkend woningstelsel bestaan waarin een aanzienlijke huurmarkt samenging met een omvangrijke eigen woningvoorraad. Uit Europees onderzoek komt naar voren dat Nederlanders tevredener zijn over hun woonsituatie dan de meeste Europeanen. En ook het deel van het inkomen dat de Nederlander aan wonen kwijt is, ligt nog steeds onder het Europese gemiddelde. De woningcorporaties speelden bij het verwezenlijken van volkshuisvestingsdoelstellingen een wezenlijke rol. De afgelopen jaren zijn er desalniettemin nieuwe spanningen ontstaan. Deels zijn die het gevolg van de demografische ontwikkelingen in Nederland. Daarbij is sprake van een aanzienlijke toename van het aantal eenpersoonshuishoudens. Ook vindt een bevolkingsverschuiving plaats van bepaalde regio's naar andere. In bijna de helft van de Nederlandse gemeenten is nu al sprake van bevolkingsdaling.

In de grote stad spelen andere problemen. Er wordt onvoldoende gebouwd voor gezinnen met kinderen. Sommige wijken zijn niet veilig. De doorstroming tussen de huur- en koopsector is beperkt. Op een goede sociale huurwoning moeten degenen die erop zijn aangewezen soms lang wachten. Woningen zijn duur, en op de ene plek duurder dan op de andere, en soms (bijna) onbereikbaar. Dat is vooral een probleem voor degenen die voor het eerst een woning kopen, veelal jongeren en jonge gezinnen. Op de huurmarkt is de keuze voor starters vaak beperkt, mede doordat deze woningen maar traag vrijkomen.

9.1 WONEN

Het is zaak om voor onze toekomstige bevolking de juiste woning op de juiste plek te

realiseren. Door een betere verbinding tussen klantwens en ruimtelijkeordeningsbeleid kunnen we ook in de toekomst voor alle inwoners van Nederland een goede woonsituatie bewerkstelligen.

9.1.1

Het CDA wil de komende jaren komen tot de ontwikkeling van een provinciaal beleid, waardoor zowel in krimp- als in groeiregio's evenwichtig gebouwd wordt. Verder vragen de ontwikkelingen op het gebied van energie en duurzaamheid om kwalitatieve verbeteringen van het woningbestand teneinde dit toekomstbestendig te maken.

Het CDA wil verder de mogelijkheden verruimen voor fiscale maatregelen ter vermindering van de gevolgen van dubbele woonlasten, het verhogen van de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) en het versnellen van (afronding van) planologische procedures door gemeenten en provincies.

9.1.2

Er is in het huurbeleid wat betreft de (sociale) huursector onvoldoende relatie tussen prijs en kwaliteit en daarmee onvoldoende prikkel ingebouwd om door te stromen. Op de huurmarkt bestaat daardoor een beperkte vraag naar middeldure huur en er komen te weinig sociale huurwoningen vrij voor mensen die daarop zijn aangewezen. Dit komt onder meer door het zogenoemde scheef wonen. Bij scheefheid gaat het om huurders met relatief hoge inkomens die wonen in sociale huurwoningen met een relatief lage huurprijs. Het CDA definieert alleen huurders met een bovenmodaal inkomen die geen marktgerelateerde huur betalen als scheefwoner. Het CDA wil experimenten stimuleren met als doel dat een huurder met een bovenmodaal inkomen de woning koopt of uiteindelijk de marktgerelateerde huur betaalt. Verkoop van

huurwoningen is in bepaalde woningmarkten ook wenselijk om een betere balans in de regionale woningmarkt tot stand te brengen. Als middel om meer huurwoningen beschikbaar te krijgen en de doorstroming te bevorderen moet het beleid zich richten op het vergroten van het aantal specifiek voor senioren gebouwde woningen en het stimuleren van levensloopbestendig bouwen. Tegelijkertijd moet van de bestaande voorraad aan huurwoningen een groter aantal door aanpassingen levensloopbestendig worden gemaakt.

9.1.3

Een heel belangrijke overheidstaak als onderdeel van een nieuw huursysteem zal zijn het woningwaarderingssysteem (per regio) vaststellen en bepalen wat de norm is voor de basiskwaliteit voor wonen per huishoudtype en inkomensgroep. Ook zal bepaald moeten worden wat de maximale huurlasten zijn voor de onderscheiden groepen als zij in de basiskwaliteit wonen. Op basis hiervan wordt de korting op de huur bepaald. Dit garandeert dat het woningbeleid in Nederland sociaal zal blijven en tegemoet kan komen aan de specifieke regio'situaties.

9.1.4

Met nadruk wordt opgemerkt dat waar het woonbeleid geregionaliseerd wordt de huurtoeslagen dat ook worden, zodat de betaalbaarheid voor huurders met een laag inkomen gewaarborgd blijft. Omdat de doorstroming vanuit sociale huurwoningen wordt bevorderd, zullen voor mensen die erop zijn aangevoelen sneller woningen beschikbaar komen. Door de invloed die het Rijk blijft houden op het puntensysteem en de daarmee verbonden hoogte van de huren zal het systeem sociaal verantwoord blijven. Het CDA wil dat in het woningwaarderingssysteem de WOZ-waarde mee gaat tellen. Dit zorgt dat nadrukkelijk de locatie en de kwaliteit wordt verdisconteerd in de huurprijs van een woning.

9.1.5

Door verhuur van woningen onder de huurliberalisatiegrens toe te staan om de huurprijs meer te laten toenemen dan de inflatie, wordt de investeringsbereidheid vergroot en daarmee het aanbod van huurwoningen. Tevens groeien de huur- en koopmarkt zo meer naar elkaar toe. De huurtoeslag wordt zodanig vormgegeven dat de afweging voor de prijs-kwaliteitverhouding meer bij de huurder komt te liggen.

9.1.6

Het CDA is voorstander van een beleid dat het eigen woningbezit stimuleert. De doelstelling moet daarbij zijn dat het verwerven van een eigen huis leidt tot duurzaam eigen woningbezit en de daarmee samenhangende vermogensopbouw. De overheid moet het verwezenlijken van die doelstelling met adequate middelen stimuleren. De hypotheekrenteaftrek is daartoe in de afgelopen decennia een belangrijk instrument gebleken. Deze heeft de entree en doorstroom op de markt van woningbezit gefaciliteerd. In de crisis is bovendien gebleken dat van de hypotheekrenteaftrek een zekere stabiliserende werking is uitgegaan. Zolang de hypotheekrenteaftrek huizenbezit stimuleert en doorstroming op de huizenmarkt bevordert, is dit een probaat middel voor de woningmarkt. Zonder een algehele visie op de financiering van de woonsector, zowel huur als koop, leidt een aanpassing van de hypotheekrenteaftrek tot onvoorziene gevolgen. Het CDA is daarom van oordeel dat dit nu geen optie is.

9.1.7

Voor eigenaren van dure woningen is het door aanpassing van het eigenwoningforfait niet langer aantrekkelijk om geld te lenen in plaats van het aanwenden van eigen vermogen voor de aanschaf van een huis. Sinds januari 2009 is het plafond van het eigenwoningforfait door het kabinet losgelaten, waardoor het eigenwoningforfait bij hogere waarde oploopt. Daarnaast wordt een hoger percentage van 2,35 procent ingevoerd ter

vaststelling van het eigenwoningforfait voor woningen met een WOZ-waarde hoger dan 1 miljoen euro, maar alleen voor het deel van de waarde dat uitgaat boven de 1 miljoen. Dit percentage zal geleidelijk oplopen vanaf 2010 tot 2,35 procent in 2016. Voorts wordt het aflossen van de hypotheekschuld fiscaal gestimuleerd door de Wet Hillen (de bijleen-regeling).

9.1.8

De eigen woning heeft een belangrijke positie in de maatschappij. Het is daarom van belang dat eigenaar-bewoners investeren in woningverbetering en duurzaamheid. Dit verlengt de economische levensduur van woningen en bevordert een kwalitatief hoogwaardige woningvoorraad. Om eigenaar-bewoners te stimuleren om te investeren in de eigen woning is het CDA er voorstander van om woningverbetering (fiscaal) mogelijk te maken als deze casco-gerelateerd zijn: kosten voor dak, vloeren, gevels, kozijnen, of ten behoeve van investeringen die de duurzaamheid bevorderen.

9.1.9

De starter heeft een groot probleem op de woningmarkt. Alle huidige instrumenten (zoals garantieregelingen en startersubsidies) om de starter te ondersteunen moeten bespoedigd en versterkt worden. Het CDA wil een bredere inzet van koopvarianten (zoals Slimmer Kopen, Koopgarant etc.) en huur-/koopvarianten (zoals Te Woon e.a.). Tevens wordt de inzet van nieuwe instrumenten mogelijk gemaakt, zoals een bouwvergunning voor meegroeiwoningen.

9.1.10

Eerder heeft het CDA voorgesteld om een bedrag van maximaal 50.000 euro door ouders successievrij te laten schenken aan hun kinderen voor de aankoop van een huis. Bij wijziging van de Successiewet is dit voorstel inmiddels ingevoerd. De voordelen zijn tweeledig. De aankoopprijs van een huis voor een starter wordt verlaagd en ouders kunnen

zonder fiscale afdracht een grote schenking aan hun kind doen. Zo kan een deel van het Nederlandse pensioenvermogen op fiscaal gunstige wijze bijdragen aan herinvestering in eigen woningbezit en komt het vermogen direct terug in de Nederlandse samenleving.

9.1.11

Veel steden kunnen door middel van herontwikkeling van bestaande woon- en werklocaties een beter op de woonwensen aansluitend aanbod creëren. Met name in regio's gekenmerkt door krimp verdient herontwikkeling in plaats van uitbreiding sterk de voorkeur. Bij herontwikkeling moet de nadruk liggen op kwaliteit en duurzaamheid.

9.1.12

We moeten de nieuwbouwproductie weer op niveau brengen. Daarbij moet er meer ruimte komen voor particulier en collectief opdrachtgeverschap. Dit kan vorm krijgen door een ruimere toewijzing van kleine, middelgrote en grote kavels. We moeten toe naar een hoger aanbod van bouwkavels, in het bijzonder in de regio's waar schaarste is en er moet gebouwd worden voor de vraag van morgen: middeldure en dure huur- en koopwoningen van hoge kwaliteit. Het rigide voorschrijven van aantallen sociale huurwoningen bij nieuwe ontwikkelingen moet worden geflexibiliseerd en kunnen worden aangepast aan de lokale vraag.

9.1.13

Het CDA wil dat er beleid komt voor de zogenoemde plattelandswoning. Daarmee kunnen voormalige boerderijen legaal bewoond blijven zonder dat omliggende agrariërs beperkt worden in hun bedrijfsvoering.

9.2 WONINGCORPORATIES

De woningcorporaties zijn de aangewezen organisaties uit het maatschappelijk middenveld om doelstellingen op het gebied van sociale huisvesting, leefbaarheid en wijk aanpak te verwezenlijken. Het maatschappelijk bestemd

vermogen dat wordt beheerd door corporaties willen we inzetten voor bovengestelde doelstellingen, nu en in de toekomst. Dit betekent dat we als rentmeesters moeten omgaan met dit vermogen: investeren waar het nodig is, maar tegelijkertijd de corporaties niet slechts zien als een pot met geld, waarover de politiek naar believen kan beschikken.

9.2.1

Corporaties beheren de woningvoorraad en het vermogen dat daarin is belegd ook voor komende generaties en ontwikkelen een visie daartoe. De politiek moet hen daarbij vrijheid geven en binnen de kaders van een versterkt systeem van intern en extern toezicht erop vertrouwen dat corporaties op verantwoorde wijze aan hun opdracht invulling geven.

9.2.2

Het CDA vindt dat de kerntaken van de woningcorporaties zijn: het bouwen en beheren van huurwoningen voor degenen die geen toegang hebben tot de koopmarkt, en het investeren in maatschappelijk- en zorgvastgoed.

9.2.3

De Vogelaarheffing die alle corporaties in Nederland moeten betalen ten gunste van de corporaties in de veertig Vogelaarwijken, wordt afgeschaft.

9.2.4

Het CDA hecht groot belang aan gezinnen, ook in de stad. Steeds meer gezinnen kiezen ervoor te gaan wonen in de stad. Er moet niet alleen voldoende woningaanbod voor hen zijn, maar er moet ook worden geïnvesteerd in een kindvriendelijke stad. Daarom is het CDA van mening dat er afspraken moeten worden gemaakt met woningbouwcorporaties om te investeren in een programma 'Kindvriendelijke wijken'.

10.

10. EEN SLAGVAARDIGE OVERHEID

Volgens het christendemocratisch beginsel van gespreide verantwoordelijkheid moet de overheid slechts subsidiair en aanvullend optreden. Het bevorderen van het algemeen belang gebeurt zoveel mogelijk op particulier initiatief en alleen waar nodig door de overheid. Maatschappelijke zelfregulering en een samenleving die zelf vorm en invulling geeft aan maatschappelijke verantwoordelijkheden verdient de voorkeur boven een alomtegenwoordige overheid. Misstanden in de maatschappij kunnen het beste worden gecorrigeerd door een krachtige zelforganisatie van de samenleving. Hierin moet rekening worden gehouden met de veerkracht en mogelijkheden tot zelfcorrectie van de samenleving, maar daarom moeten overheidscorrecties zich dan ook richten op de revitalisatie van de maatschappelijke zelfredzaamheid. De ‘wetgevingsreflex’ moet worden uitgebannen. Privaat moet de keus zijn boven publiek, decentraal boven centraal en pluriform tenzij minimumnormen worden geschonden. En wanneer we de maatschappij op deze manier vormgeven, is het duidelijk en logisch dat we voor een aantal zaken zeker ook uitkomen bij de overheid. Een overheid die minder aan zet is, maar dat wat ze doet wel goed en vertrouwenwekkend doet. De taken van de overheid liggen op allerlei niveaus in het openbaar bestuur. Politieke en ambtelijke vertegenwoordigers moeten een voorbeeld zijn voor integer en verantwoordelijk handelen.

Een slagvaardig Nederland betekent dat we geen onrust moeten creëren door nodeloos bestuurlijke zaken, indelingen en bevoegdheden overhoop te gooien. Een slagvaardig Nederland betekent wel dat we steeds moeten kijken hoe we de zaken slimmer, beter en meer betrokken kunnen organiseren. Een efficiënter en goedkoper opererende overheid moet dan het sluitstuk zijn en niet het begin.

Een slagvaardige overheid is dienend aan de samenleving. Bijna alles gebeurt buiten Den Haag. Overheidsfunctionarissen moeten trots zijn bij de overheid te werken en de mensen moeten trots zijn op een slagvaardige overheid.

10.1 EEN BETROKKEN DEMOCRATIE

Het CDA wil de democratie levend houden door een open en eerlijke politiek. Vanuit de eigen visie beloven wat je kunt waarmaken en doen wat je belooft, hetgeen niet betekent dat standpunten niet kunnen veranderen door zich wijzigende omstandigheden in de samenleving. Juist ook het parlement moet een toonbeeld zijn van fatsoen zonder dat het debat over de inhoud vermeden wordt.

10.1.1

In de Tweede Kamer moet ruimte blijven voor de verschillende opvattingen die onder de Nederlanders leven. Daarom blijft de zetelverdeling in de Tweede Kamer evenredig met het percentage stemmen dat de partijen halen bij landelijke verkiezingen.

10.1.2

Het CDA is geen voorstander van het referendum. Referenda passen niet binnen onze representatieve democratie en dragen ook niet bij aan de goede werking daarvan. Bij referenda neemt men heel belangrijke beslissingen, terwijl er later niemand ter verantwoording geroepen kan worden. Hierdoor ontstaat onduidelijkheid over het vervolgtraject.

10.1.3

Het vertrouwen van burgers in de overheid en betrokkenheid bij het openbaar bestuur zijn gediend bij burgerparticipatie. Daarom moet er een brede evaluatie komen van inspraakmogelijkheden en vormen van burgerpartici-

patie, mede in relatie tot de verwachtingen en de beleving van burgers.

10.1.4

Volksvertegenwoordigers en politieke partijen zijn een schakel tussen samenleving en overheid. Om meer ruimte voor overtuigende politiek te scheppen, moet de volksvertegenwoordiging (parlement, Provinciale Staten of gemeenteraad) voor haar informatie minder afhankelijk worden van het openbaar bestuur. Een deel van het budget voor studie en onderzoek dat momenteel gaat naar allerlei instellingen van en rond de overheid verschuift naar de volksvertegenwoordiging en politieke instellingen. De geboden faciliteiten voor volksvertegenwoordigers moeten voldoende zijn om betrokken burgers niet te ontmoedigen de rol als volksvertegenwoordiger op zich te nemen. Integriteit en kwaliteit van volksvertegenwoordigers en bestuurders zijn noodzakelijk voor het vertrouwen van burgers in de politiek. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt in de eerste plaats bij politieke partijen zelf.

10.1.5

Het CDA hecht aan de benoeming van de Commissaris der Koningin en de burgemeester door de Kroon, na inspraak vanuit de Provinciale Staten respectievelijk de gemeenteraad. Dit is een goede garantie voor de bovenpartijdige rol die de Commissaris der Koningin en de burgemeester binnen provincie en gemeente moeten spelen.

10.1.6

Net als in het bedrijfsleven streeft het CDA ook in politiek, openbaar bestuur en (semi) publieke organisaties naar meer vrouwen en mensen van andere culturele achtergronden in vertegenwoordigende en bestuurlijke functies. Ook in een volgende kabinetsperiode moet de overheid hiervoor streefcijfers vaststellen. Een goede afspiegeling van de samenleving en diversiteit in besluitvormende functies creëert meer draagvlak en geeft nieuwe inzichten die bijdragen aan goed bestuur.

10.1.7

Het CDA heeft vertrouwen in mensen en wil de samenleving ruimte geven door voorrang te geven aan (uitvoering door) particulier initiatief, waarbij de overheid het publiek belang, zoals kwaliteit en toegankelijkheid, borgt; de overheid zorgt zelf pas voor het aanbod als de samenleving tekortschiet of als algemeen belang dat noodzaakt.

10.1.8

Wie politiek volwaardig wil meedoen in Nederland zal een keuze moeten maken voor het Nederlands staatsburgerschap. Het kiesrecht voor Provinciale Staten en Tweede Kamer blijft voorbehouden aan Nederlandse staatsburgers.

10.2 NAAR EEN SLAGVAARDIG BESTUUR

Nederland heeft een slagvaardig openbaar bestuur nodig op de verschillende niveaus. Het CDA tornt niet aan de bestuurslagen, van onderop: gemeente, provincie, rijksoverheid, Europese Unie. Bestuurders moeten steeds alert zijn waar welke taak, in lijn met het subsidiair denken, het beste kan worden uitgevoerd. Dat vereist op de juiste momenten inzicht, kundigheid en bescheidenheid. Op enkele punten zal meer naar taakgerichtheid gekeken moeten worden, hetgeen moet leiden tot een kwalitatief beter bestuur op alle niveaus.

10.2.1

Vaak houden te veel bestuurslagen zich met een bepaalde overheidstaak bezig en door die drukte is de uitvoering niet optimaal. Het CDA bepleit zo mogelijk per probleem één bestuurslaag verantwoordelijkheid te geven en daarop ook doorzettingsmacht toe te kennen, zodat het aantal convenanten en (bestuurs) akkoorden tussen bestuurslagen verminderd wordt. In alle andere gevallen beslissen voortaan nog maar twee bestuurslagen op een bepaald dossier. Niet alleen zorgt dat voor minder bestuurlijke drukte, maar het dwingt overheden ook tot taakafbakening. Daarbij is

het goed de mogelijkheden tot differentiatie te gebruiken. De deelgemeenten in Amsterdam en Rotterdam komen te vervallen.

10.2.2

In het openbaar bestuur wordt een efficiencyslag doorgevoerd, die leidt tot een kleinere en slagvaardige overheid met minder ambtenaren. Efficiencymaatregelen zijn gebaseerd op schaal aanpassingen en taakverminderingen. De hierop gebaseerde vermindering zal evenredig over de overheden en binnen de overheden plaats moeten vinden. Bij deze herstructurering kunnen ‘hulpconstructies’ als wgr-plus-regio’s (op den duur) verdwijnen. Het aantal departementen op rijksniveau wordt teruggebracht. Bij een nieuwe indeling wordt gekeken naar meer samenhang op het terrein van ruimte en milieu, kennis, energie, ondernemen en innovatie en veiligheid.

10.2.3

Het CDA bepleit dat op alle niveaus bij de overheid bekeken wordt of creatievere vormen van taakuitoefening kunnen worden ingezet. Hierbij kunnen we denken aan publiek-private samenwerking, het concessiemodel (het beleid op overheidsniveau en de uitvoering privaat), uitbesteding van taken en het opzetten van coöperaties of andere vormen van maatschappelijk ondernemen.

10.2.4

Het CDA is voor gemeentelijke en provinciale herindelingen als de gemeenten of provincies daar zelf toe besluiten, dan wel indien zich concrete structurele bestuurlijke of financiële knelpunten voordoen die niet anders dan door herindeling zijn op te lossen. Wanneer gemeenten onvoldoende in staat blijken tot een unaniem voorstel te komen aan de minister, wordt een actieve rol van de provincies verwacht om tot een structurele en breed gedragen oplossing te komen.

10.2.5

Het CDA wil de gemeentelijke autonomie versterken; het moet helder zijn wat de

gemeenten zelf (zonder bemoeienis van het Rijk) mogen regelen. Zo veel mogelijk doeluitkeringen worden omgezet in een algemene uitkering aan gemeenten. Hun autonomie wordt daarmee vergroot.

10.2.6

Om de decentralisatieaanpak mogelijk te maken wordt het eigen belastinggebied van provincies en gemeenten verruimd met gelijktijdige vermindering van het landelijk belastinggebied en zonder dat dit leidt tot extra uitvoeringskosten.

10.2.7

Het CDA bepleit een slimmer regionaal beleid, waarbij de provincies en de (EU)-regio’s die in een landsgrensoverschrijdend samenwerkingsverband opereren, meer ruimte krijgen om, in samenspraak met hun grenspartners, dit beleid vorm te geven. Het CDA is voorstander van een versterking van de grensoverschrijdende regionale samenwerking in het bijzonder via Euregio’s.

10.2.8

De bestuurlijke drukte vraagt extra aandacht, ook in de Randstad. Het CDA sluit herziening van de provinciegrenzen niet uit om daarmee de bestuurlijke slagkracht te vergroten. Om de bestuursefficiëntie te verhogen, wordt de taakverdeling tussen Rijk, provincies, stadsregio’s en gemeenten nader bekeken. Zolang er geen structurele oplossingen zijn, wordt het programma Randstad Urgent voortgezet.

10.2.9

Provincies richten zich op hun kerntaken, die liggen op het gebied van ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, cultuurhistorie en erfgoed, milieu, natuur, water en regionaal economisch beleid. (Uitvoerende) taken van het Rijk aangaande infrastructuur, ruimtelijke ordening en regionaal economisch beleid zoals het onderhoud van de N-wegen of de Dienst Landelijk Gebied worden overgedragen aan de provincies. Overdracht van beleid en

uitvoering gaat gepaard met overdracht van adequate financiële middelen.

10.2.10

De taken van de waterschappen zijn van groot belang, met name voor de waterveiligheid van Nederland. Het zo efficiënt mogelijk uitvoeren van de taken vraagt om vernieuwing van de bestuurlijke constellatie en meer samenwerking in de waterketen. Deze samenwerking heeft betrekking op de waterzuivering van de waterschappen en de rioleringsactiviteiten van de gemeenten en de drinkwatervoorziening van de drinkwaterbedrijven. Daarbij zijn gemeenten en waterschappen elkaars natuurlijke partner. De provincie is de democratisch gelegitimeerde bestuurslaag waarbinnen de waterschappen als uitvoeringsorganisatie functioneren. Taken en financiering worden daartoe wettelijk verankerd. Het aantal waterschappen dient verder teruggebracht te worden. Met betrekking tot waterveiligheid wordt de besteding van de financiële middelen vastgelegd in de Deltawet.

10.2.11

Om de sterke bevolkingsdaling structureel op te vangen is het CDA voorstander van een tijdelijke extra uitkering op basis van de ongewone bevolkingsontwikkeling.

10.2.12

Zelfstandige bestuursorganen en agentschappen moeten we tegen het licht houden en ze waar mogelijk samenvoegen, waar mogelijk teruggeven aan de samenleving of privatiseren, en ze alleen houden waar ze duidelijk meerwaarde hebben.

10.2.13

Publiek toezicht wordt zo mogelijk vervangen door privaat toezicht (zelfregulering). Regelgeving en beleidsontwikkeling behoren niet tot de taak van toezichthouders. In de zorg en het onderwijs staat verantwoording door de instellingen aan de samenleving voorop. Het toezicht vanuit de overheid is aanvullend en

ondersteunend aan de maatschappelijke rol van de instellingen.

10.2.14

De rijksoverheid wordt georganiseerd als een geïntegreerde en samenhangende organisatie, waardoor flexibeler kan worden ingespeeld op nieuwe maatschappelijke thema's en politieke prioriteiten. Minder managementlagen en een slimmere indeling van staven en ondersteuning zijn noodzakelijk.

10.2.15

Overheidssubsidies worden systematisch doorgelicht en op hun nut en noodzaak getoetst. Subsidieregelingen kennen altijd een einddatum (horizonbepaling). Subsidie moet de eigen kracht van de samenleving en van maatschappelijke verbanden ondersteunen en deze niet te zeer afhankelijk maken van financiering door de overheid.

10.2.16

Om de bureaucratie te verminderen, worden vergunningen zo mogelijk omgezet in algemene regels. Als vergunningen toch nodig zijn, bijvoorbeeld omdat controle vooraf strikt noodzakelijk is, vindt een bundeling plaats. Dat zorgt voor tijdswinst en minder omslachtige procedures. Waar mogelijk (afhankelijk van de betrokken externe effecten en duidelijkheid van rechten en plichten van een vergunningkrijger) wordt ingevoerd dat bij het overschrijden van de beslistermijn een vergunning verleend is ('silencio positivo').

10.2.17

De kwaliteit van de dienstverlening aan de burger blijft belangrijk. Bestaande initiatieven worden doorgezet en niet alleen via de digitale weg; menselijk contact blijft essentieel. In de toekomst wordt de dienstverlening bij voor burgers cruciale levensgebeurtenissen georganiseerd. Dit dwingt partijen tot samenwerking. De overheid legt het initiatief hiervoor zoveel mogelijk bij de samenleving.

10.3 SAMEN IN HET KONINKRIJK

De overzeese gebiedsdelen vormen een wezenlijk onderdeel van ons Koninkrijk. Op veel punten vragen ze dezelfde aandachtspunten als Nederland, maar op enkele andere gebieden zijn ze wezenlijk anders en vragen een andere benadering, die recht doet aan de historie en de positie van de eilanden.

10.3.1

Het CDA beschouwt het Koninkrijk als een verworvenheid. Het is van belang om samen met de partners, Aruba en de huidige eilanden van de Nederlandse Antillen, een visie voor de toekomst van het Koninkrijk te ontwikkelen vanuit een gedeelde historische band en gedeelde waarden.

10.3.2

Een deugdelijk bestuur en een solide financieel beleid, gecombineerd met financieel toezicht, zijn van wezenlijk belang voor de bewoners van de eilanden, zodat geïnvesteerd kan worden in onderwijs, zorg en milieu en er perspectief is voor de eilanden en hun inwoners.

10.3.3

Om die reden wordt de transitie van de staatkundige structuur binnen het Koninkrijk onverminderd voortgezet. Het land Nederlandse Antillen wordt opgeheven, Curaçao en Sint Maarten worden zelfstandige landen binnen het Koninkrijk onder de voorwaarden die in het Slotakkoord zijn overeengekomen. Bonaire, Sint Eustatius en Saba worden integraal onderdeel van het Nederlandse staatsbestel.

11

11. NEDERLAND IN DE WERELD

Nederland is geen eiland. Globalisering betekent dat alles wat er in de wereld gebeurt, ons hier in Nederland raakt. Buitenland is binnenland en andersom. Uitdagingen zoals milieuvuiling, migratie, veiligheid, economische groei, vrede en energievoorziening overstijgen de landsgrenzen en zijn te groot om binnen Nederland alleen aan te pakken. Nederland is sterk verweven met het buitenland en onze welvaart en de banen van de Nederlanders zijn gediend met een internationale actieve houding. Internationaal meedoen betekent ook dat we internationaal kunnen meepraten en meebeslissen over mondiale zaken die ons hier als Nederlandse burgers raken.

Het CDA vindt dat wij internationaal actief moeten participeren vanuit onze kernwaarden: solidariteit, rentmeesterschap, rechtvaardigheid en gespreide verantwoordelijkheid. Daardoor kunnen we gebruikmaken van de mogelijkheden en de kansen die globalisering brengt. Zo kunnen we ook iets doen om de nadelige gevolgen ervan te keren, en de wereld van morgen vormgeven. Een actieve en constructieve rol in de EU, IMF, Wereldbank, WTO, VN, NAVO is van groot belang voor Nederland. Nederland heeft een sterke internationale positie en heeft ervaring en een reputatie op het gebied van democratie, rechtsorde en mensenrechten en beschikt over kennis en innovatie en hoogwaardige industrie. Nederland moet die kennis en expertise ter beschikking stellen aan anderen.

11.1 NEDERLAND WERELDWIJD

Mede vanuit deze waarden heeft Nederland een substantiële bijdrage geleverd in Afghanistan aan een betere toekomst voor de Afghanen, aan stabiliteit in de regio en om te voorkomen dat Afghanistan opnieuw een

toevluchtsoord wordt voor internationale terroristen. De 3D-inzet van *defence*, *diplomacy* en *development* (Defensie, Diplomatie en Ontwikkelingssamenwerking) van Nederland in de Afghaanse provincie Uruzgan is internationaal gewaardeerd. Sinds onze aanwezigheid in 2006 is vooruitgang geboekt in Uruzgan. De provincie is veiliger geworden waardoor economische ontwikkeling weer mogelijk is. Sinds onze aanwezigheid is de mensenrechtensituatie verbeterd en is vooruitgang geboekt als het gaat om een competent bestuur. De realiteit van vandaag is dat we minder geld te besteden hebben en daardoor meer zullen moeten focussen.

11.1.1

Het Nederlands buitenlands beleid functioneert binnen de randvoorwaarden van het internationaal recht en is gericht op het bevorderen van de internationale rechtsorde. Nederland zet zich ervoor in om zo veel mogelijk landen in te bedden in de internationale ordening die is gebaseerd op recht en regels en zet zich in voor het versterken van een geloofwaardig multilateraal systeem bestaande uit onder meer de VN, de Wereldbank, het IMF, het Internationale Strafhof en de WTO.

11.1.2

Het netwerk van ambassades en andere vertegenwoordigingen moet zich concentreren op economische dienstverlening, ondersteuning van het Nederlands bedrijfsleven, het versterken van de culturele betrekkingen in een beperkt aantal landen, dienstverlening aan Nederlanders in het buitenland, het bevorderen van de internationale rechtsorde, op het respecteren van mensenrechten en op ontwikkelingssamenwerking. De mogelijkheden die in de Europese Unie bestaan moeten worden benut zodat Nederlandse posten zich op Nederlandse belangen kunnen concentre-

ren. De noodzakelijke rijksbrede bezuinigingen moeten leiden tot een kleiner en goedkoper postennet. Uitkomst van dat proces moet zijn een rationeel, professioneel en effectief netwerk. Hierdoor hoeven de nationale ambassades minder taken te vervullen en kan een kleiner en goedkoper postennet volstaan.

11.1.3

Het opkomen voor mensenrechten staat centraal in het Nederlands buitenlands beleid. Nederland geeft gezicht aan mensenrechtenverdedigers. Nederland maakt zich in EU-verband en in de Raad van Europa sterk voor het aanspreken van andere landen op mensenrechtenschendingen en voor het voorkomen dat deze landen een plek krijgen in de VN Mensenrechtenraad. Nederland spant zich in voor godsdienstvrijheid wereldwijd, hetgeen onder andere inhoudt dat we ons hard maken voor de rechten van onze medechristenen wereldwijd.

11.1.4

Nederland blijft voorstander van een alomvattend vredesakkoord voor het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Een tweestatenoplossing, met als uitgangspunt de grenzen van 1967, vormt hierbij het uitgangspunt: een Israëliëse staat met veilige grenzen en genormaliseerde betrekkingen met andere landen in de regio en een onafhankelijke, levensvatbare, democratische Palestijnse staat. Daarbij is het cruciaal dat er vertrouwenwekkende stappen worden gezet door beide zijden. Nederland blijft met partners in de EU en de VN en andere kwartetpartners, maar ook actief bilateraal, een beleid voeren dat bijdraagt aan de bevordering van een vredesakkoord tussen de betrokken partijen en aan stabiliteit in de gehele regio. Binnen de partij werkt een Werkgroep Midden-Oosten aan een actualisering van het standpunt inzake het Midden-Oosten-vredesproces.

11.1.5

Nederland moet actief de globalisering mede vormgeven in de verschillende internationale

organisaties. Het is van belang te investeren in relaties met opkomende machten zoals China, India, Rusland en Brazilië. Voor een goed functionerend internationaal systeem is actieve deelname van deze landen essentieel. In internationale organisaties zoals de VN, het IMF en de Wereldbank moet de rol van ontwikkelingslanden versterkt worden. Het is van belang Nederland in de wereld te presenteren als vestigingsplek voor innovatieve, internationale bedrijven.

11.1.6

Het CDA zet in op een verantwoorde verdere liberalisering van de wereldhandel. In dat kader is een snelle en succesvolle afronding van de meest recente onderhandelingsronde van de Wereldhandelsorganisatie (de Doha-ronde) essentieel, als voorwaarde voor economische groei wereldwijd en in Nederland zelf. Binnen de WTO moet meer aandacht komen voor de zogenoemde 'non-trade concerns' (arbeidsomstandigheden, milieu, dierenwelzijn etc.) zoals ook bepleit door de Europese Unie. Daarnaast moet de EU hard werken aan het afsluiten van nieuwe bilaterale handelsakkoorden, met betere afspraken over de toegang van ontwikkelingslanden tot de EU-markt en andere internationale markten.

11.1.7

Nederland neemt deel aan internationale missies en crisisbeheersingsoperaties wereldwijd. 3D-operaties vereisen meer commitment van Nederland dan een harde, kortetermijn einddatum, rekening houdende met internationale ontwikkelingen en omstandigheden. Een exitstrategie moet gekoppeld zijn aan heldere doelstellingen en bereikte resultaten.

11.1.8

Nederland zet actief in op versterking van het non-proliferatieregime waarvan het Non-Proliferatieverdrag de kern is. Europa en de VS moeten zich hardmaken voor eenduidige en afdwingbare afspraken over toegang tot en toezicht op nieuwe nucleaire faciliteiten. Concrete afspraken zijn gemaakt over de

vermindering van het aantal kernwapens; invulling hiervan is de volgende noodzakelijke stap, waarna ook andere kernwapenlanden afspraken moeten maken over hun arsenalen, waaronder ook over de VS-atoomwapens op het grondgebied van andere NAVO-landen. Binnen de NAVO moet Nederland een actieve rol spelen in het stimuleren van het debat over het bevorderen van non-proliferatie en ontwapening, met als uiteindelijke doel een kernwapenvrije wereld.

11.1.9

De mensenrechtensituatie en de strikte naleving van het Non-Proliferatie Verdrag zijn uitgangspunten van het Nederlands beleid inzake Iran. Zolang Iran de internationale afspraken schendt, dienen de sancties tegen het regime opgevoerd te worden, zowel in Nederland als in EU- en VN-verband.

11.2 EUROPESE SAMENWERKING

Het CDA is een pro-Europese partij; onze banen, onze veiligheid en ons leefklimaat zijn erbij gebaat, sterker nog: ze zijn er grotendeels van afhankelijk. Het CDA ziet Europa als de motor voor interne groei, stabiliteit en welvaart en de waarborg op onze cultuur en sociaal-economische verworvenheden. Samenwerking over de grenzen heen en het behoud van de nationale identiteit gaan prima samen. Het CDA wil mede via de Europese Unie opkomen voor onze waarden en belangen in de veranderende wereld. Als de EU meer met één stem spreekt, kan zij haar politieke en economische plaats in de wereld, naast de grootmachten VS en China beter vervullen.

11.2.1

Het CDA steunt concrete voorstellen om de interne markt te voltooien, vooral op het terrein van diensten. Europese regels en nationale regels moeten eenvoudiger worden waar mogelijk, waarbij de belangen van het Nederlands bedrijfsleven niet uit het oog verloren worden.

11.2.2

De EU moet zich hard maken voor vermindering van de regeldruk en administratieve lasten voor burgers en bedrijven en een vereenvoudiging van de Europese aanbestedingsregels met hogere drempelbedragen voor de kleinere projecten realiseren. Daarbij moet speciale aandacht zijn voor het midden- en kleinbedrijf en zelfstandige professionals. Het CDA pleit voor een onafhankelijk Europese ACTAL (Adviescollege toetsing administratieve lasten) die structureel vooraf de administratieve gevolgen van Europese wetgevingsvoorstellen in kaart brengt.

11.2.3

Het Verdrag van Lissabon geeft het nationaal parlement rechtstreeks invloed op de Europese besluitvorming. Het CDA wil dat het Nederlandse parlement zich proactief opstelt om de democratische ruimte die het nieuwe verdrag biedt, volledig te benutten. Het maandelijks vergaderen in Straatsburg moet afgeschaft worden.

11.2.4

Het CDA wil meer afstemming van het buitenlands en defensiebeleid zoals nu dankzij het Verdrag van Lissabon binnen de EU mogelijk is door een actieve Hoge Vertegenwoordiger van Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid met een breed mandaat en een proactieve agenda. Hiervoor moet de Europese Dienst voor Extern Optreden goed samenwerken met de nationale ambassades. Dan hoeven de nationale ambassades minder taken te vervullen en kan een kleiner en goedkoper postennet volstaan.

11.2.5

Het CDA is voorstander van versterking van de grensoverschrijdende regionale samenwerking, in het bijzonder via de Euregio's. Dit heeft zoals de ervaring laat zien een positieve uitwerking voor de burgers wat betreft onder meer de arbeidsmarkt, het voorzieningenniveau, de gezondheidszorg, het onderwijs, de veiligheid, en milieu in de grensprovincies.

11.2.6

Bij het streven naar het uitbannen van de wereldwijde armoede zijn voor het CDA de eigen verantwoordelijkheid van personen en hun gemeenschappen in de betrokken landen uitgangspunt. Economische groei aldaar is de basis om deze eigen verantwoordelijkheid goed in te vullen.

11.2.7

Op termijn zouden de gezamenlijke Europese lidstaten naar één Europese zetel in de Veiligheidsraad, en één Europese vertegenwoordiging in de G20 toe moeten. Daarvoor moeten alle individuele EU-lidstaten tegelijkertijd hun aparte status in deze fora opgeven. Nederland blijft in Europa netto betaler, maar onderzoekt of de te verwachten bijdragen vanuit Europa kunnen worden afgetrokken van onze Europese begrotingsbijdrage teneinde het rondpompen van geld te voorkomen.

11.2.8

Het CDA constateert dat Turkije op dit moment niet voldoet aan de gestelde criteria om toe te kunnen treden tot de Europese Unie en dat momenteel een stagnatie plaatsvindt ten aanzien van de hervormingen in Turkije. Significante verbeteringen zijn nodig om aan de gestelde eisen tegemoet te komen. Het CDA wil dat Turkije en de EU de gemaakte afspraken volledig nakomen. Voor wat betreft landen in Zuidoost-Europa blijft het CDA de nieuwe democratieën in deze landen ondersteunen.

11.2.9

Binnen de Europese Unie is een bijzondere positie toegekend aan de samenwerking tussen België, Nederland en Luxemburg. Het CDA hecht aan deze bijzondere positie en ziet de Benelux als een samenwerkingsverband, waarbij vooruitlopend op Europese regelgeving afspraken gemaakt kunnen worden voor een verbetering van het grensoverschrijdend samenleven.

11.3 INTERNATIONALE SAMENWERKING

In een tijd van zich opstapelende crises en mondiale uitdagingen op het gebied van voedsel- en energieschaarste, conflicten en negatieve gevolgen van klimaatverandering blijkt des te meer het belang van een internationale oriëntatie van Nederland. Daarmee is internationale samenwerking vandaag de dag niet meer alleen gefundeerd in morele verplichtingen en solidariteit, maar dient het ook een welbegrepen eigenbelang. De rijke landen en de ontwikkelingslanden hebben een gemeenschappelijke en wederzijdse verantwoordelijkheid om de grote mondiale problemen waarmee wij worden geconfronteerd op te lossen. De grote mondiale vraagstukken vragen om een gezamenlijke aanpak en inzet van expertise van duurzaam beheer van de gemeenschappelijke goederen van klimaat, veiligheid, voedselvoorziening, natuurlijke hulpbronnen en migratie.

Vanwege deze nieuwe realiteit, is de tijd van hulp voorbij. In onze nieuwe visie op ontwikkelingssamenwerking moet investeren centraal staan. Investeren in mensen en samenlevingen, in versterking van het maatschappelijk middenveld en ondernemersklimaat in ontwikkelingslanden, vanuit het besef dat mensen zichzelf ontwikkelen en hun eigen problemen moeten oplossen. De inzet moet dan ook gericht zijn op ontwikkeling en zelfredzaamheid en op eindigheid. Corruptie ondermijnt ontwikkeling en bestrijding ervan verdient daarom blijvende aandacht. Nederland moet daarbij focussen en investeren op terreinen waar Nederlandse instellingen en bedrijven veel kennis en expertise te bieden hebben: landbouw, voedselvoorziening, water en sanitatie, schone (alternatieve) energie, opbouw van de rechtsstaat en de internationale strijd tegen aids. Multilaterale organisaties moeten zich op termijn richten op basisvoorzieningen zoals gezondheidszorg en onderwijs. Voor Nederland betekent dit specialisatie, concentratie en samenwerking. Nederland moet daarnaast

verder investeren in effectiviteit, efficiency en professionalisering van de OS-sector.

11.3.1

Het CDA staat een ontwikkelingssamenwerkingbeleid voor waarbij naast de focus op de Nederlandse expertise en innovatieve technologieën een grote nadruk komt te liggen op de in de ontwikkelingslanden zelf aanwezige inventiviteit en aan klimaat- en samenlevingsstructuren aangepaste technologieën. Daarbij moet een grotere focus liggen op het gebied van expertise en innovatieve technologieën waar Nederland iets te bieden heeft en het verschil kan maken, zoals de 3D-benadering, landbouw, water, de opbouw van het maatschappelijk middenveld en rechtsstaat en de stimulering van ondernemerschap.

11.3.2

Nederland houdt vast aan 0,7 procent van het BNP aan ontwikkelingssamenwerking. De 0,1 procent van het BNP dat Nederland tot dusverre reserveerde voor natuur, water en milieu wordt flexibel besteed aan interdepartementaal beleid voor ontwikkelingsrelevante activiteiten en internationale crisisbeheersingsoperaties. Flexibel betekent eventueel los van de zogenoemde ODA-criteria.

11.3.3

Binnen het ontwikkelingsbudget moet een sterke focus zijn op voedselproductie, water en milieu, duurzaamheid, landbouw, biodiversiteit en duurzame energie. De middelen moeten daarbij geconcentreerd worden ingezet, gebruikmakend van innovatieve technologieën en expertise, zoals die in Nederland aanwezig zijn.

11.3.4

Het CDA staat achter het belang om de internationaal afgesproken millenniumdoelen in 2015 te halen. Nederland en andere landen moeten daarvoor de nodige financiële middelen beschikbaar stellen. Nederland moet andere landen blijven aanspreken op het nakomen van de gemaakte afspraken om te voldoen aan de internationale norm.

11.3.5

Onverminderde aandacht moet er zijn voor de positie van vrouwen en meisjes in ontwikkelingslanden die extra hard worden geraakt door de economische crisis. De focus moet hierbij liggen op gendergelijkheid en *empowerment* van vrouwen, hetgeen een positieve bijdrage kan leveren aan de opbouw van de samenleving en aan economische ontwikkeling.

11.3.6

Noodhulp blijft altijd nodig en vormt een structureel onderdeel van het ontwikkelingsbeleid. Voorkomen moet echter worden dat noodhulp een structureel karakter krijgt in bepaalde landen en daarmee afhankelijkheid en passiviteit in het desbetreffende land creëert. Noodhulp vereist een duidelijk afgebakende en snelle exitstrategie, maar ook een aanzet tot de overgang naar fundamentele armoedebestrijding op de langere termijn. Aan saneringen van schulden van ontwikkelingslanden blijven strikte condities verbonden.

11.3.7

Fondsvorming van (een deel van) het OS-budget kan helpen om grote fluctuaties in het budget af te vlakken, waardoor er een flexiblere meerjarenaanpak, constanter beleid en een betrouwbaarder partnerschap ontstaat. Hiertoe moet de Nederlandse comptabiliteitswet worden aangepast.

11.3.8

Zorgvuldige en resultaatgerichte ontwikkelingssamenwerking vraagt om professionalisering, zodat kennis van de landen en samenlevingen daar combineert met die van de belangrijkste ontwikkelingsrelevante thema's en de in onze eigen samenleving aanwezige ontwikkelingscapaciteit.

11.4 INTERNATIONALE VEILIGHEID

Nederland stelt zich op als een betrouwbare bondgenoot met een professionele, expeditionaire krijgsmacht, die we ook in risicovolle omstandigheden kunnen inzetten.

De krijgsmacht zal nadrukkelijk ook worden ingezet om op te komen voor Nederlandse belangen, zoals in het kader van bescherming van koopvaardij schepen tegen piraten. Tevens vindt inzet plaats in de strijd tegen drugs, terrorisme en illegale immigratie.

De NAVO is een militair bondgenootschap dat staat voor de verdediging van onze gedeelde waarden. Daarmee vormt de NAVO het hart van het Nederlandse externe veiligheidsbeleid. Voorwaarde voor een goed functionerende NAVO is een sterkere solidariteit binnen het bondgenootschap. Dat betekent ook voor Nederland: er voor de wereld en voor elkaar zijn. Nederland moet een actieve speler blijven in de NAVO en behoort bij te dragen aan de versterking van het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid. Wel meent het CDA dat een efficiëncyslag noodzakelijk is. Daarnaast kan op het punt van het aanhouden van materieel een slag worden gemaakt naar meer gedeelde verantwoordelijkheden binnen de Europese Unie.

11.4.1

Het ambitieniveau blijft gehandhaafd, met de daarbij behorende operationele capaciteiten en extra aandacht voor hoog technologische taken. Wel moet worden gekeken naar een spreiding van verantwoordelijkheid binnen de NAVO ook als het gaat om het aanhouden van materieel.

11.4.2

Verdere doelmatigheids-, efficiency- en besparingsmaatregelen zijn nodig, op het gebied van ondersteuning, dienstverlening, personeel, organisatie en infrastructuur.

11.4.3

Veteranen verdienen blijvende aandacht, erkenning en waardering en zorg. Deze worden verankerd in een Kaderwet veteranen.

11.4.4

De F-16's komen na dertig jaar trouwe dienst aan het einde van hun levensduur. Vervan-

ging van de F-16 is daarom noodzakelijk. Het CDA kiest daarbij voor het beste toestel, voor de beste prijs, met de beste kansen voor de industrie. Nederland blijft daarom partner in het JSF-programma. Wel zal het aantal te bestellen JSF's worden teruggebracht.

11.4.5

Er wordt nadere invulling gegeven aan de Defensie Industrie Strategie, en daarmee aan kennis, innovatie en werkgelegenheid in de Nederlandse economie. De capaciteiten en ambities van het Nederlandse bedrijfsleven en mkb komen tot hun recht bij de ontwikkeling, productie en onderhoud van defensiecapaciteiten, waarbij technische capaciteiten leidend zijn. Overheid en bedrijfsleven versterken de Maatschappelijke Innovatie Agenda Veiligheid.

11.4.6

Defensie is een belangrijke werkgever en in samenwerking met de roc's kiezen veel jongeren voor de opleiding Veiligheid en Vakmanschap. Schooluitval komt verhoudingsgewijs weinig voor en bijna de helft kiest uiteindelijk voor een functie binnen defensie. Het CDA wil dit project in de toekomst verder uitrollen.

11.4.7

Er is blijvende aandacht voor uitvoering van Veiligheidsraadresolutie 1325 inzake de positie van vrouwen en meisjes en het tegengaan van geweld in (post)conflictsituaties nodig. Nederland moet andere landen aanspreken deze resolutie uit te voeren.

11.4.8

Nederland volgt de ontwikkelingen in het Midden-Oosten met aandacht en zorg. De positie van christenen in het Midden-Oosten – die in de regel niet tot de strijdende partijen horen, maar juist daardoor tussen wal en schip dreigen te geraken – verdient speciale aandacht.

12.

12. NAAR SOLIDE EN HOUBBARE OVERHEIDSFINANCIËN VOOR NEDERLAND

De wereldwijde financiële crisis heeft de Nederlandse economie hard geraakt. De economische krimp is de sterkste sinds de jaren dertig. De gevolgen zijn omvangrijk: er wordt dit jaar een overheidstekort van meer dan 35 miljard euro voorzien en ook voor de middellange termijn zijn de overheidsfinanciën zwaar uit het lood geslagen. Deze financiële crisis staat echter niet op zichzelf. De financiële crisis hangt immers nauw samen met andere crises: de voedsel-, energie-, grondstoffen- en ecologische crisis. Steevast gaan achter deze crises keuzes en handelingen schuil waarin de verantwoordelijkheid voor de ander en voor de schepping is miskend. De christendemocratie grondt het perspectief dat zij kan bieden op een eigen zienswijze op verantwoordelijkheid, één van de sleutelbegrippen in haar denken. Ook de overheid zal verantwoord moeten handelen en moet de financiën op orde hebben. Niet alleen omdat we een goed rentmeester willen zijn, maar ook vanuit de gedachte van solidariteit met de volgende generaties.

De overheidsfinanciën vormen geen doel op zich, maar een gezond financieel beleid van de overheid is een voorwaarde voor een goed functionerende maatschappij, waarin mensen solidair en onderling verbonden met elkaar samenleven en waarin toekomstgericht wordt gewerkt en geïnvesteerd. Overheidsfinanciën die uit het lood slaan, zetten de solidariteit onder druk. Het CDA wil op een consistente en betrouwbare wijze het overheidstekort afbouwen, waardoor de stijging van de overheidsschuld tot staan wordt gebracht en het gevaar van een verder oplopende rente wordt beperkt. Dit geeft ook een signaal van betrouwbaarheid naar de financiële markten die het begrotingsbeleid van de landen scherp volgen.

12.1 DE EUROPESE BEGROTINGSAFSPRAKEN

In de huidige tijden van economische crisis wordt het stabiliteit- en groeipact tussen de eurolanden danig op de proef gesteld. Zo is in de afgelopen periode gebleken dat de Griekse overheidsfinanciën er veel slechter voor staan dan aanvankelijk werd aangenomen. Er zijn echter meer landen, waaronder Nederland, die te kampen hebben met omvangrijke tekorten op de begroting. Het CDA vindt het van groot belang dat het vertrouwen in de euro gehandhaafd blijft. Landen die deelnemen aan de eurozone moeten hun begrotingen zo spoedig mogelijk weer op orde krijgen. Dit is een goede invulling van het subsidiariteitsbeginsel. De overheidsbegrotingen moeten voldoen aan de voorwaarden, zoals die zijn gesteld in het stabiliteit- en groeipact, met als meest belangrijke voorwaarden dat het begrotingstekort niet hoger mag zijn dan 3 procent van het BBP en de staatsschuld maximaal 60 procent van het BBP mag zijn of hier ten minste naartoe beweegt. In Europees verband zijn afspraken gemaakt om het Nederlandse overheidstekort uiterlijk in 2013 te verbeteren tot maximaal 3 procent.

12.1.1

Om het vertrouwen in de euro te vergroten, moet de geloofwaardigheid van de economische statistieken worden hersteld. Een strengere controle op de kwaliteit van de nationale statistieken is hiertoe noodzakelijk. Bovendien moeten de Europese begrotingen nog nadrukkelijker op elkaar worden afgestemd, bijvoorbeeld door de economische (stabiliteit) plannen van de landen uit de eurozone in een vroeger stadium te coördineren.

12.1.2

Tevens moet de controle op de nationale besteding van Europese gelden worden ver-

sterkt. Elke lidstaat van de Unie dient via een nationale managementverklaring verantwoording af te leggen over zijn beheer van deze middelen. Landen, zoals Nederland, die dit nu al doen kunnen aan een lichter controle-regime onderworpen worden vanuit de EU, dan lidstaten die nog geen managementverklaringen kennen.

12.2 NAAR HOUBBARE OVERHEIDSFINANCIËN

Houdbare en solide overheidsfinanciën vormen een belangrijk uitgangspunt voor het CDA. Hiermee voorkomen we dat de rekening wordt doorgeschoven naar de volgende generatie. Het is wenselijk om te streven naar uiteindelijk een structureel overschot op onze begroting. Het CDA kiest ervoor om in twee kabinetsperiodes het forse structureel tekort omgezet te hebben in een structureel overschot. We kiezen nadrukkelijk voor twee periodes, omdat een langere periode een onverantwoorde wissel op de toekomst trekt. Ook omdat het zeker mogelijk is dat zich over zo'n lange periode opnieuw een (ernstige) recessie voordoet. Bovendien betekent een langere periode vele tientallen miljarden extra aan rentelasten, wat uiteindelijk de ruimte voor essentiële collectieve voorzieningen beperkt. Het CDA wil daarmee toekomstige generaties niet met grote schulden opzadelen en kiest als uitgangspunt dat binnen tien à twintig jaar het niveau van de staatsschuld weer terug is op het niveau van voor de crisis. Hiervoor is nodig dat het structureel saldo op het einde van de kabinetsperiode substantieel zal verbeteren tot (bijna) nul op het einde van de volgende kabinetsperiode. Dit zal geschieden op basis van een jaarlijkse verbetering van het overheidssaldo op basis van maatregelen, die de structuur van de economie verbeteren. Het weer houdbaar maken van de overheidsfinanciën kan worden bereikt door vergroting van de inkomsten van de overheid of vermindering van de collectieve uitgaven, in het bijzonder de uitgaven die gerelateerd zijn aan de toenemende vergrijzing. Hogere overheids-

inkomsten kunnen worden bereikt door de belastingtarieven te verhogen of door een toename van de arbeidsproductiviteit waardoor de belastinginkomsten zullen toenemen. Het CDA vindt belastingverhoging niet wenselijk, omdat betere oplossingen uit de weg worden gegaan en de burger de rekening gepresenteerd krijgt. Ook is het onwenselijk dat de overheid in relatieve omvang toeneemt. Het gaat ten koste van economische groei en banen. Het CDA wil juist ruimte scheppen voor de samenleving en ondernemerschap.

Het CDA wil een hogere structurele economische groei nastreven met inspanningen op het terrein van de arbeidsmarkt en met beleid dat uitzicht biedt op een snellere groei van de structurele arbeidsproductiviteit. Het vermogen om nieuwe kennis en technologie te genereren, te absorberen en toe te passen is voor onze open economie van groot belang. Een goede kennisinfrastructuur, een uitstekend uitgeruste beroepsbevolking en een adequaat mededingingsbeleid zijn daarbij essentieel. De komende jaren zijn forse inspanningen nodig om Nederland op een hoger groeipad te brengen.

Het CDA streeft naar een kleine en slagvaardige overheid, die de samenleving faciliteert en zich beperkt tot essentiële taken. In dit licht stelt het CDA in dit programma voor om een aantal belangrijke stappen te zetten ten gunste van de samenleving en ondernemerschap:

- Bij een moderniseringsagenda voor de Nederlandse economie past een ander en slagvaardiger openbaar bestuur. Daarom willen we het aantal departementen verminderen en de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen centrale en decentrale overheden stroomlijnen.
- We gaan de uitvoering van overheidstaken organiseren naar doelgroepen en werkprocessen.
- Minder bureaucratie en subsidies en een aanzienlijke vermindering van de administratieve lasten.

- In de zorg stellen we de patiënt centraal, geven we ruimte aan maatschappelijk ondernemerschap, en wordt ondoelmatigheid en onnodige regeldruk tegengegaan.
- Delen van de sociale zekerheid worden meer activerend gemaakt.

Tot slot, past het naar ons oordeel dat iedereen een offer brengt. Na de forse loonstijgingen met name in delen van de collectieve sector, past nu enige terughoudendheid. Terwijl door de recessie de productie in de marktsector terugliep en de inflatie sterk daalde, stegen de lonen de afgelopen twee jaar nog sterk door. Door deze bovenmatige loonontwikkeling stegen de overheidsuitgaven en is de concurrentiepositie verzwakt. Het is van groot belang dat een dergelijke aanpassing plaatsvindt, zowel vanuit het gezichtspunt van de overheidsfinanciën als om bevordering van werkgelegenheid. In een volgende kabinetsperiode is een stijging van de lonen in de collectieve sector gekoppeld aan de inflatie de aangewezen weg om te komen tot een verantwoord loonaanpassing. Het CDA gaat ervan uit dat ook in de marktsector een dergelijke loonaanpassing zal plaatsvinden.

12.3 DE BUDGETTAIRE BELEIDSUITGANGSPUNTEN

Naar het oordeel van het CDA zal in een volgende kabinetsperiode het trendmatig begrotingsbeleid weer het uitgangspunt moeten zijn. Dit leidt tot heldere afspraken en bestuurlijke stabiliteit. Bovendien wordt de conjunctuurcyclus daardoor gedempt. Dit betekent een volledige scheiding tussen uitgaven en inkomsten. Inkomstenmeevalers moeten volledig worden gebruikt om de overheidsschuld te verlagen.

12.3.1

Indien het economisch herstel uitbundiger is dan bij opstelling van het regeerakkoord wordt voorzien, worden de inkomstenmeevalers gebruikt voor extra vermindering van de overheidsschuld. De budgettaire ruimte moet

worden geraamd op basis van een voorzichtige economische groei.

12.3.2

De huidige indeling van de budgetdiscipline sectoren in de Rijksbegroting in enge zin, zorg en sociale zekerheid en arbeidsmarkt (SZA) dient gehandhaafd te blijven. Wel is het van belang om zo snel mogelijk de werkloosheids- en bijstandsuitgaven weer onder het SZA-kader te laten vallen. Het gaat het hierbij om een raming die voor de conjunctuur is gecorrigeerd. De sociale premies worden lastendekkend vastgesteld over de conjunctuurcyclus heen.

12.3.3

De verdeling van het gemeentefonds moet herzien worden. Er wordt onvoldoende rekening gehouden met situaties als bevolkingskrimp en de structuur van gemeenten. Met het oog op de toekomstige bevolkingsontwikkeling is daarom aanpassing van de ontwikkeling noodzakelijk. De maatstafkernen moeten anders worden gedefinieerd, zodat de structuur van plattelandsgemeenten meeweegt.

CDA

Buitenom 18

Postbus 30453

2500 GL Den Haag

 070 3424888

 070 3643417

 www.cda.nl

Verkiezingsprogramma
Tweede-Kamer
verkiezingen 2010

Iedereen telt mee

De kracht van Nederland

PvdA

Iedereen telt mee

De kracht van Nederland

PvdA verkiezingsprogramma 2010

Inhoudsopgave

Colofon

Samenstelling programmacommissie:

Hans Kamps (voorzitter), Job Cohen,
Lilianne Ploumen, Wouter Bos, Mariëtte Hamer,
Sharon Dijksma, Jeroen Dijsselbloem,
Monika Sie Dhian Ho.

Ondersteuning: Sander Schaap, Kirsten Boer,
Michael Juffermans, Pieter Paul Slikker,
Lianne Raap, Hayte de Jong.

Eindredactie: Tino Wallaart

© 2010 Partij van de Arbeid

Vormgeving: Studio Pollmann, Amsterdam

Druk: StyleMathôt

1 Unieke tijden, nieuwe kansen	5
1.1 Unieke tijden: de uitdagingen	5
1.2 De Rode Draad: iedereen telt mee	11
1.3 Nieuwe Kansen: de hervormingen	15
2 Onze keuzes	21
2.1 Emancipatie, onderwijs en cultuur	21
2.2 Werk en inkomen	30
2.3 Ondernemerschap	40
2.4 Een duurzame toekomst	43
2.5 Zorg	49
2.6 Samen leven in buurt of wijk	55
2.7 Wonen	64
2.8 Burger en Bestuur	67
2.9 Nederland in een betere wereld	73
Bijlage: Financiële onderbouwing	83

1. Unieke tijden, nieuwe kansen

1.1 Unieke tijden: de uitdagingen

Hoe mobiliseren we de kracht van Nederland? Dat is de grote politieke vraag de komende jaren.

Maar als het lukt, kunnen we ook heel wat aan. Zelfs na de heftigste economische crisis van de laatste tachtig jaar is Nederland één van de rijkste landen ter wereld. Nederlanders behoren tot de gelukkigste mensen op aarde. Hoe heftig die crisis ook is, we zijn en blijven een land dat barst van talent, met goede collectieve voorzieningen, initiatiefrijke ondernemers en hardwerkende burgers.

Die kracht van Nederland hebben we de komende jaren hard nodig. We staan als samenleving voor grote en unieke uitdagingen. Terugklimmen uit de crisis, de overheidsfinanciën gezond maken, de wereldeconomie verduurzamen, de verzorgingsstaat gereed maken voor de vergrijzing, een nieuw saamhorigheidsgevoel smeden dat alle onderlinge verschillen overstijgt – wij geloven dat het kan. Door perspectief te bieden, door eerlijk te delen, door krachten te bundelen en door niemand aan de kant te laten staan.

1.1.1 De crisis

De wereld klimt uit het dal omhoog. Een dal waar we met zijn allen in terecht zijn gekomen door wangedrag binnen financiële instellingen en door falend toezicht. Maar ook door een volstrekt naïef geloof in de zaligmakende werking van vrije markten, waar de overheid zo ver mogelijk vandaan gehouden moest worden. En zeker ook door de overwinning van hebzucht en kortetermijnbelang op matiging, verantwoordelijkheidsbesef en duurzaamheid.

De crisis begon in de financiële markten, maar raakte uiteindelijk hele economieën op een manier die niet eerder vertoond was. Banken vielen om,

geldstromen droogden op, overal ter wereld moesten overheden te hulp schieten om erger te voorkomen. De tweede klap was zo mogelijk nog harder. De werkloosheid liep op, evenals het aantal faillissementen en we werden allemaal armer.

Gelukkig had de wereld geleerd van de grote crisis in de jaren '30 van de vorige eeuw. Dit keer reageerden overheden wel. Niet met bezuinigingen, maar juist door de begrotingsteugels te laten vieren. Internationale samenwerking kwam op gang. Protectionisme werd bestreden, hoewel niet altijd met succes.

Ook in Nederland had dat resultaat. Door juist in tijden van crisis te blijven investeren is onze economie niet met 6% maar 'slechts' met 4% gekrompen. We hebben voor 150.000 mensen werkloosheid voorkomen. Mede daarom heeft Nederland momenteel de laagste (jeugd)werkloosheid van Europa.

In de schatkist zijn wel harde klappen gevallen. De extra crisisinvesteringen en het afzien van bezuinigingen bij teruglopende belastinginkomsten droegen bij aan een groot financieringstekort. Vóór de crisis gaven we minder geld uit dan we binnenkregen. Nu is precies het omgekeerde het geval. Een probleem dat we hoe dan ook, vroeg of laat, moeten oplossen. Op andere gebieden is de schade even groot. Bedrijven zijn failliet gegaan. Veel ondernemers zagen hun eigen vermogen als sneeuw voor de zon verdwijnen. Tal van huiseigenaren zijn in de problemen gekomen. Spaar- en pensioenvermogens zijn verschrompeld. En hoe goed we het in internationaal opzicht ook doen, de werkloosheid is sterk toegenomen. Voor iedereen die dat treft, is het een drama.

De klim terug uit het dal is onze eerste grote uitdaging. Fouten uit het verleden mogen we niet opnieuw maken. De oorzaken van de crisis vragen allereerst om een fundamentele herbezinning op de verhouding tussen overheid, markt en toezicht. Maar we moeten ook consequenties verbinden aan het morele verval dat zichtbaar is geworden. Nooit meer mogen wij toestaan dat besmettelijke hebzucht hele economieën aan de rand van de afgrond brengt. Overheden en politici kunnen daar iets aan doen, bijvoorbeeld met streng beloningsbeleid en stevig toezicht. Middelen die aan kracht winnen naarmate we er beter in slagen tot internationale afspraken te komen. Maar

uiteindelijk bestaat er geen wereld waarin alle risico's uitgebannen zijn door perfecte regels en onfeilbaar toezicht. Uiteindelijk gaat het om mensen. Om individuen die bereid zijn verantwoordelijk te handelen en zich voor dat handelen volledig te verantwoorden. De taak van de politiek is moreel leiderschap.

1.1.2 Nederland, Europa en de wereld

Financiële markten moeten weer dienstbaar worden aan de reële economie. We moeten het tekort wegwerken. We zullen moeten besparen aan de hand van de ideeën uit de Brede Heroverwegingen. De werkloosheid moet omlaag. De handel moet weer aantrekken. En de economische groei, die zich voorzichtig aandient, moet robuust blijken.

Dat laatste hebben we al lang niet meer alleen in de hand. De Nederlandse economie is onderdeel van de wereldeconomie. We verdienen het gros van ons geld in het buitenland. Gaat het daar goed, dan gaat het goed bij ons. Het Nederlandse bedrijfsleven heeft veel profijt gehad van het openen van wereldmarkten, van het feit dat ondernemers steeds makkelijker over de grens zaken konden doen.

Maar ook in een ander opzicht zijn we economisch steeds sterker verbonden met het buitenland. In Europa spreken we af hoe we economische groei stimuleren zonder in protectionisme te vervallen. We delen met zestien andere landen één munt, de euro. Daarom zijn we erbij gebaat dat ieder land zijn huishoudboekje op orde heeft. Laksheid van de één mag niet ten koste gaan van welvaart bij de ander. Nederland moet zich dus ook houden aan de Europese afspraken om het financieringstekort weer naar beneden te brengen.

Die internationale verwevenheid is voor onze eigen bestwil. Had Nederland geen deel uitgemaakt van het grote Europa met een sterke gemeenschappelijke munt, dan zouden we de crisis niet zo goed zijn doorgekomen. Maar laten we niet romantiseren. Bedrijven kunnen makkelijk de grens over. Werknemers hebben het nakijken. Het risico dat bedrijven de wijk nemen beperkt overheden in hun handelen. De concurrentie met opkomende economieën elders ter wereld is zo groot, dat we allang niet meer kunnen volstaan met gematigde loonontwikkeling. Wel zullen we het in toenemende

mate moeten hebben van innovatief ondernemerschap, van een goed opgeleide beroepsbevolking en van een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Dat vergt veel meer dan lage belastingen. Minstens zo belangrijk zijn stabiele arbeidsverhoudingen, effectieve handhaving van wetten en regels, aantrekkelijk wonen, goede bereikbaarheid en veilige buurten. Neem bijvoorbeeld de Scandinavische landen. De belastingdruk is er verhoudingsgewijs hoog, inkomensverschillen zijn klein – en toch staan zij al jarenlang bovenaan de ranglijstjes van landen met een goed vestigingsklimaat.

De opgave is enorm. We willen én weer groeien na de crisis én de werkloosheid omlaag brengen én de overheidsfinanciën gezond maken én aantrekkelijk blijven voor het internationale bedrijfsleven.

En dat is nog niet alles. We moeten ons ook meer dan ooit realiseren dat reparatie, terug naar het verleden, niet kan en niet moet. Juist nu moeten we onze economische structuur moderniseren omdat de oude niet meer houdbaar is.

1.1.3 De vergrijzing

Nederland wordt in hoog tempo ouder. Kinderen groeien gezonder op, oudere mensen leven langer, nieuwe generaties kunnen steeds langer van het leven genieten. Dat is goed nieuws. Maar helemaal zonder problemen is het niet. De eerste babyboomers worden dit jaar 65. Ze staan aan het begin van een golf van uittreedende werknemers in ons land. Zij doen een terecht beroep op de welvaartsstaat, maar kunnen steeds minder een bijdrage leveren aan het productieve vermogen van ons land. Rond 2040 bereikt de vergrijzing haar hoogtepunt. Er zullen niet alleen meer oude mensen zijn, er zijn ook steeds minder jonge mensen. Daar tussenin bevindt zich een steeds kleinere groep die onze samenleving draaiende zal moeten houden, met steeds minder tijd en steeds drukkere bezigheden.

Deze dubbele druk, minder jongeren die de arbeidsmarkt opkomen en meer ouderen die er vanaf gaan, levert tenminste twee problemen op. Ten eerste komt de financiering van de verzorgingsstaat in de problemen. Een krimpende beroepsbevolking zal steeds minder kunnen opbrengen om de voorzieningen als goede zorg en goede sociale zekerheid op peil te houden. Tegelijkertijd worden voorzieningen als de AOW en de gezondheidszorg

duurder door het toenemend aantal ouderen. Dit wordt maar ten dele gecompenseerd doordat ouderen ook meer belasting gaan betalen over hun steeds hogere aanvullende pensioenen.

Een tweede probleem dreigt op de arbeidsmarkt. Bedrijven, maar zeker ook instellingen in de collectieve sector, zullen tegen grote tekorten aan werknemers oplopen. Hoe houden we straks voldoende docenten voor de klas en voldoende verpleegkundigen aan het bed? Willen we onze economie en onze collectieve voorzieningen overeind houden in een vergrijzende samenleving, dan moeten we behalve een financieringsprobleem ook een arbeidsmarktprobleem oplossen.

Het financieringsprobleem moeten we oplossen door onze publieke sector goedkoper te maken of door er meer voor te betalen. Bezuinigen of belastingverhoging. Maar daar heb je niets aan als er geen mensen zijn om de zaak draaiende te houden. Iedereen, jong of oud, zal dus meer en langer moeten blijven werken.

1.1.4 Duurzaamheid

Innovatie biedt de helpende hand om mensen langer aan het werk te houden. Daarvan bestaan, zeker in de zorg, vele voorbeelden. Maar innovatie is op verschillende gebieden hard nodig. Vooral bij de verduurzaming van onze economie. We putten de planeet uit en zijn te afhankelijk van een eindige voorraad grondstoffen. We produceren te veel afvalstoffen en belasten zo bodem, water en lucht. Het wil maar niet lukken om op wereldschaal het klimaatprobleem, de opwarming van de aarde, dichter bij een oplossing te brengen.

Dit vraagt om grote aanpassingen in economie en samenleving. Een kwestie van solidariteit tussen onze en volgende generaties – maar ook tussen ons en mensen in ontwikkelingslanden. Aanpassingen die bepaald niet pijnloos zullen zijn: aanpassingen in consumptiepatronen, aanpassingen in prijzen, aanpassingen in waar we ons geld mee verdienen.

Die aanpassingen zullen veel van ons vergen. De grote stap zullen we de komende jaren moeten zetten. Uitstel maakt de oplossing alleen maar duur-

der. Het perspectief is aantrekkelijk: de aarde in betere staat aan onze kinderen overdragen dan we haar zelf aangetroffen hebben.

1.1.5 En wat betekent dit voor mij?

Herstel na de crisis, op de been blijven in een globaliserende economie, de verzorgingsstaat aanpassen aan de vergrijzing en de economie aanpassen aan de noodzaak van duurzaamheid. Juist de opeenstapeling van uitdagingen maakt de huidige tijd uniek in de geschiedenis van de samenleving.

Kunnen we dat allemaal wel aan, zullen vele mensen zich afvragen? Wat is wijsheid als we de uitdagingen te lijf gaan? Wie ontspringt de dans? Wie betaalt de rekening? Wie moet er langer werken? Welke subsidie wordt minder? Welke belasting gaat omhoog? Is mijn zorg nog betaalbaar als ik straks oud ben? Staan er nog wel voldoende docenten voor de klas als mijn kinderen naar school gaan?

Zo bezien is het begrijpelijk dat de onzekerheid toeslaat in veel Westerse landen. Grote groepen in de middenklasse zijn pessimistisch over de toekomst. Voor het eerst sinds lange tijd zijn mensen er niet zo zeker van dat de generatie na hen het beter krijgt. En al zijn ze tevreden met hun eigen leven, dan zijn ze vaak een stuk somberder over de samenleving.

Veel mensen voelen zich onvoldoende vertegenwoordigd in het politieke systeem. Ze voelen zich machteloos tegenover grote ontwikkelingen die zich buiten hen om lijken voor te doen en waar zij zelf geen greep op lijken te hebben. Niet alleen machteloos maar ook onbegrepen en niet gewaardeerd. En in welke onderlinge verhouding deze gevoelens ook bij mensen spelen, ze vormen tezamen een cocktail van frustratie met politiek, democratie en overheid.

Deze gevoelens van vervreemding en –in essentie- onveiligheid spelen mede op door het ongemak dat mensen ervaren bij veranderingen in bevolkings-samenstelling die iedereen kan zien. Veel, soms grote, culturele en religieuze verschillen. Steeds meer talen. Minder duidelijke identiteiten. De veiligheid en geborgenheid van mensen in hun eigen kleine wereld staan onder druk. Juist in een tijd waarin mensen dat het hardst nodig hebben, vanwege de grote veranderingen op wereldschaal die op ons afkomen.

Daarmee is de grootste uitdaging van deze tijd geschetst: hoe organiseren we de kracht van Nederland over alle verschillen, vervreemding, ongemakken en misverstanden heen?

1.2 De Rode Draad: iedereen telt mee

Wij weten dat het moet en wij weten dat het kan. Leidende gedachte daarbij is dat iedereen in ons land mee moet doen en mee moet kunnen doen. Ieder op zijn of haar eigen manier. Iedereen moet de komende jaren zijn of haar bijdrage leveren, groot of klein, aan het oplossen van de grote problemen van deze tijd. Dat vraagt om perspectief. En om de zekerheid dat, in goede en slechte tijden, de lusten en lasten eerlijk verdeeld worden. Het vraagt ook om het vermogen morele helderheid te verschaffen, bruggen te slaan, iedereen het gevoel te geven er bij te horen en iedereen aan te sporen mee te doen. Voor ons is daarbij het volgende essentieel.

1.2.1 Een vitale rechtstaat

Nederland is altijd een land van minderheden geweest. Minderheden die er altijd in geslaagd zijn op een fatsoenlijke manier samen te leven. Vaak uit eigenbelang: wie anderen de kans gaf, kreeg ook zelf kansen. Wie anderen bescherming bood, werd ook zelf beschermd. Onze Grondwet en rechtstaat zijn van die wederkerigheid doordrenkt. Daarom zijn ze juist nu cruciaal. Juist nu het vermogen om te denken in termen van een gemeenschappelijk belang en een gemeenschappelijke toekomst onder druk staat.

Dat geldt zeker ook voor één van de grote sociale kwesties van deze tijd: hoe nieuwkomers en hun kinderen en kindskinderen een volwaardige plek in onze samenleving krijgen. Onze meest recente geschiedenis heeft ons geleerd dat dit meestal niet vanzelf gaat. En daar waar het wel vanzelf gaat, duurt het vaak (te) lang. Deze grote sociale kwestie vraagt om inzet en initiatief van iedereen vanuit een moreel heldere positie en in het besef dat we het in dit land hoe dan ook met elkaar zullen moeten doen. De rechtstaat is daarbij cruciaal. In de eisen die zij stelt maar ook in de bescherming die zij biedt.

1.2.2 Veiligheid

Veiligheid in de klassieke zin van het woord behoort tot de kern van de recht-

staat. Veilig ben je als je niet bang hoeft te zijn voor geweld of intimidatie. Niet bang voor discriminatie of voor het verlies van vrijheid of bescherming. De overheid heeft in een rechtstaat het geweldsmonopolie om daarop toe te zien.

Maar de betekenis van veiligheid gaat veel verder. Wie zich niet veilig voelt, voelt zich niet thuis, heeft geen zelfvertrouwen, steekt geen hand uit naar anderen, neemt geen initiatief, keert naar binnen, durft niet, ziet kansen aan voor bedreigingen. Zo bezien is veiligheid juist in onzekere tijden een absolute voorwaarde om mensen in staat te stellen hun bijdrage te leveren, de krachten te bundelen en mee te doen.

1.2.3 Betrokken burgers

De rechtstaat is neutraal, hij geldt voor iedereen in gelijke mate. Dat is een grote kracht in een samenleving waarin al die verschillende Nederlanders in toenemende mate uiteenlopen in achtergrond, ambitie, levensloop en talenten. De rechtstaat waarborgt de mogelijkheid om verschillend te kunnen en mogen zijn.

De rechtstaat vormt daarmee een belangrijk kader voor emancipatie. Maar waar het bij emancipatie vaak gaat over de verschillen tussen mensen, is er ook aandacht nodig voor wat ons bindt. Dan hebben we het over burgerschap.

Burgerschap gaat in de eerste plaats over mensen zelf. De overheid is voor tal van voorzieningen onmisbaar. Maar de betrokkenheid van burgers onderling, als burens, als ouders, als leden van dezelfde sportclub of zangvereniging, is vele malen belangrijker. Onze samenleving draait op die betrokkenheid, op vrijwilligerswerk en mantelzorg die mensen, dag in dag uit, onbaatzuchtig voor elkaar over hebben. Dat moet beschermd, gewaardeerd en bevorderd worden. Onderwijs en opvoeding zijn daarbij van groot belang.

Burgerschap gaat over het versterken van wat ons bindt. Het komt aan op een fatsoenlijke en respectvolle omgang met elkaar. Op kennis van onze afzonderlijke en gemeenschappelijke geschiedenis. Dat is net zo belangrijk als een gedeeld perspectief op de toekomst van onze samenleving en de rol die een ieder daarbij te spelen heeft. Ook daarbij spelen opvoeding en onderwijs een belangrijke rol.

Burgerschap gaat over omgaan met verschillen. De toegenomen individualisering en diversiteit hebben geleid tot uiteenlopende leefstijlen en minder vanzelfsprekend gedeelde waarden. Tolerantie en verdraagzaamheid zijn dan minder makkelijk op te brengen, maar wel dubbel zo hard nodig. Onze benadering van tolerantie is actief en breed. Acceptatie van de rechtstaat en haar grenzen is een absoluut onwrikbare voorwaarde. Maar we verdedigen hartstochtelijk een grote individuele vrijheid om binnen de grenzen van de wet eigen opvattingen en voorkeuren te tonen. We investeren in debat, dialoog en confrontatie om waarden te vormen en te verdedigen die wij niet bij wet of regel willen afdwingen.

Burgerschap gaat verder dan je plichten nakomen. Iedereen moet zijn rol spelen als burger in de democratische rechtstaat. Door te kiezen of gekozen te worden. Door mee te praten en te helpen in een bestuur of vereniging. Samenleven betekent samen de schouders eronder. Dat je verantwoordelijkheid voelt en neemt voor je straat, je school, de sportclub en ga zo maar door. Zo houden we de samenleving draaiend.

1.2.4 Vertrouwen in democratie

Iedereen een stem geven in de toekomst is de manier om ons allemaal betrokken te houden bij de samenleving. Daarom is het een voorrecht om in een democratie te leven. In een democratie heeft iedereen de ruimte om zichzelf te zijn. Democratie en de rechtstaat zijn de beste garantie op het vreedzaam samenleven van verschillende groepen. Maar die democratie vraagt onderhoud, zij moet aan de eisen van onze tijd worden aangepast. Mensen nemen tegenwoordig veel minder vanzelfsprekend het gezag aan van diegenen die ons vertegenwoordigen en besturen. Eens in de vier jaar stemmen is niet genoeg om mensen de invloed te bieden die ze verlangen. Burgers willen meer invloed dan zij nu hebben. De kern van democratie is dat iedereen meetelt. Burgers moeten vertrouwen hebben in politici, politici in burgers. Aan beide kanten van die streep ervaren velen het in de praktijk anders. Politiek en overheid moeten het vertrouwen (her)winnen. Deels is dat een kwestie van lange adem, deels kunnen we stappen zetten die snel effect hebben. Minder bureaucratie, een effectiever parlement en de introductie van enkele vormen van meer directe democratie dragen bij aan het herstel van vertrouwen. Dit vraagt het doorbreken van de huidige

patstellingen. Het is zaak om breed en langjarig politiek draagvlak te organiseren.

1.2.5 Activerende solidariteit

Mensen voelen zich met elkaar verbonden als ze zich door elkaar gesteund weten. En mensen steunen elkaar als ze zich met elkaar verbonden voelen. De verzorgingsstaat is met haar georganiseerde solidariteit dus veel meer dan een stelsel van verzekeringen tegen pech of ongemak. Het geeft uitdrukking aan de lotsverbondenheid. Als we er niemand alleen voor laten staan, weten we dat we er zelf ooit ook baat bij kunnen hebben. Zo stelt de verzorgingsstaat iedereen in staat mee te doen, initiatief te tonen en risico te lopen.

Maar solidariteit is niet gratis. De bereidheid van mensen om te betalen voor solidariteit is niet eindeloos. Wederkerigheid is essentieel. Tegenover de plicht tot meebetalen naar draagkracht staat het recht op goede publieke diensten. Tegenover de plicht de overheid en haar personeel fatsoenlijk te bejegenen staat het recht door diezelfde overheid fatsoenlijk bejegend te worden. Wederkerigheid betekent ook dat we mensen helpen als het tegenzit. Maar daar staat tegenover dat we mensen maximaal aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid en dat we fraude en misbruik keihard bestrijden.

1.2.6 Eerlijk delen

Door de economische crisis zal het de komende jaren meer geven dan nemen worden. Iedereen zal zijn steentje moeten bijdragen. Soms als burger, soms als belastingbetaler, soms als gebruiker van voorzieningen, soms als consument. Dat accepteren mensen zolang ze ervan op aan kunnen dat iedereen naar vermogen meedoet, dat hun bijdrage goed terecht komt, dat de allerkwetsbaarste mensen beschermd worden en dat van de sterksten het meest gevraagd wordt. Niet uit afgunst maar omdat ook zij de overtuiging delen dat dit de beste weg is naar een betere toekomst voor ons allemaal.

Eerlijk delen is natuurlijk al lang niet meer alleen een kwestie van wie hoeveel betaalt. Eerlijk delen gaat steeds vaker over kansen in het leven. Dat het niet uit mag maken waar je ouders geboren zijn, wat je postcode is, of je man, vrouw, homo of hetero bent. Iedereen verdient een gelijke kans om wat van zijn of haar leven te maken. Daarom moeten we niet alleen kansen scheppen

maar ook achterstand en achterstelling bestrijden en emancipatie bevorderen. Zo nodig dwars tegen de remmende krachten van cultuur, religie of het ouderlijk huis in.

1.3 Nieuwe Kansen: de hervormingen

Dit verkiezingsprogramma gaat over de periode 2011-2015. Veel voorstellen kunnen al in die periode hun effect hebben. Maar voor echt grote hervormingen is meer tijd nodig. De zorgvuldigheid vraagt dat. Mensen moeten de gelegenheid krijgen zich aan te passen. Soms is dat ingewikkeld en is tijd nodig. Onze hervormingsagenda voor Nederland is ambitieus en veeleisend, maar ook inspirerend en uitdagend. Zij omvat in ieder geval de volgende verrealisatie ambities, die stuk voor stuk vragen om fundamentele hervormingen:

- Houdbare overheidsfinanciën
- Excellent onderwijs
- Langer werken
- Betaalbare huizen
- Bereikbaar Nederland
- Duurzame energievoorziening
- Dienstbare financiële markten
- Grip op de wereldeconomie
- Slagvaardige en herkenbare overheid

1.3.1 Houdbare overheidsfinanciën

De crisis en de vergrijzing presenteren ons een gepeperde rekening. Die kosten moeten we eerlijk verdelen tussen huidige en toekomstige generaties. De komende twee kabinetsperiodes willen wij alle daartoe noodzakelijke maatregelen treffen. De sterkste schouders dragen daarbij de zwaarste lasten. Daarom kunnen we niet volstaan met enkel snijden in de uitgaven. We moeten ook kijken naar een eerlijke verdeling van de lasten en dus naar de structuur van ons belastingstelsel. Voorop staat onze overtuiging dat welvaart niet alleen maar bepaald wordt door wat ieder van ons individueel in de portemonnee heeft. Minstens even bepalend is wat we samen tot stand weten te brengen: goed onderwijs, veilige buurten, menswaardige zorg.

Grote besparingen door fundamentele hervormingen, bijvoorbeeld van de woningmarkt, voeren we zorgvuldig, langzaam (2015-2040) en voorspelbaar in, teneinde de zich herstellende economie niet te schaden. Burgers moeten de gelegenheid krijgen zich in te stellen op de gevolgen van deze hervormingen.

1.3.2 Excellent onderwijs

Beter onderwijs loont. Voor heel veel van wat wij willen is goed onderwijs onmisbaar: voor burgerschap en verheffing, voor emancipatie en economische zelfstandigheid, voor groei en voor onze concurrentiepositie. Wij willen tot de top 5 van de wereld behoren. Dat kan en dat moet ook. We gaan door met het verminderen van schooluitval. We blijven investeren in de voorschool om te voorkomen dat de allerjongste kinderen al op een onoverbrugbare achterstand worden gezet. Het niveau van het middelbaar beroepsonderwijs moet omhoog. De lerarenopleidingen moeten beter. Het Hoger Onderwijs snijden we toe op de behoeften en mogelijkheden van een steeds grotere en steeds minder homogene groep studenten.

1.3.3 Langer werken

Iedereen die dat kan vragen wij om langer door te werken. Het is een onmisbaar element in ons streven ook toekomstige generaties solidaire voorzieningen na te laten. We verhogen de AOW-leeftijd. Maar de echte uitdaging ligt in het verbeteren van de arbeidsmarkt. Kennelijk is het voor werkgevers nog steeds niet aantrekkelijk om te investeren in oudere werknemers. Veel talent belandt vroegtijdig langs de kant. Dat roept om scholing, loonkostensubsidies, betere arbeidsomstandigheden, een andere houding van werkgever en werknemer. Wij introduceren daarom één scholingsrecht en scholingsplicht. Net als het recht om door te mogen werken na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Een nieuw Sociaal Akkoord is de beste manier om deze grote veranderingen door te voeren met een breed maatschappelijk draagvlak.

1.3.4 Betaalbare huizen

De Nederlandse woningmarkt zit op slot. Mensen met een laag inkomen subsidiëren mensen met een hoog inkomen en een duur eigen huis. De huizenprijzen zijn hoog, zeker voor starters. Huurders stromen maar mondjesmaat door naar een koopwoning. We bouwen te weinig huizen.

Wij gaan de fiscale behandeling van het eigen huis geleidelijk moderniseren. Zodat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen, wonen betaalbaar blijft en starters zich makkelijker een koophuis kunnen veroorloven. We ontmoedigen het scheefhuren zodat ook de doorstroming in de huursector op gang komt. We maken bouwen voor de huursector aantrekkelijker. En we zorgen ervoor dat woningbouwcorporaties gaan doen waarvoor zij opgericht zijn, namelijk bouwen waar commerciële ontwikkelaars dat niet doen.

1.3.5 Bereikbaar Nederland

Nederland raakt verstopt. Door de crisis zijn er minder files, maar als de groei weer aantrekt staan we weer muurvast en raken de treinen weer overvol. Dat leidt niet alleen tot veel ergernis maar ook tot hoge kosten. En het is ook nog eens slecht voor het milieu. Dat moet anders. Dus investeren wij in modern openbaar vervoer. We willen het autogebruik op een eerlijke manier belasten en de bereikbaarheid verbeteren. Het gebruik van de auto is de basis voor belasting en niet het bezit. In plaats van het bezit wordt het gebruik van de auto belast naar milieubelasting, plaats en tijd. Voor vrachtauto's wordt het systeem ingevoerd waarmee in Duitsland goede ervaringen zijn opgedaan. Met het aanleggen van nieuwe wegen betrachten wij grote terughoudendheid. Duurzame inpassing in het landschap is altijd voorwaarde.

1.3.6 Duurzame energievoorziening

Wij willen in 2020 de duurzaamste energievoorziening van Europa hebben. Zo leveren we onze bijdrage aan een houdbaar klimaat. Het prikkelt tot innovatie en ondernemerschap en het draagt bij aan onze welvaart. Het geeft de natie trots en zelfvertrouwen als het lukt. En het maakt ons minder afhankelijk van olie en gas uit windstreken met politieke instabiliteit en dubieuze regimes. We gaan dat bereiken met een verdere vergroening van de belastingen, door subsidies toe te spitsen op duurzaamheid, en door grote investeringen in duurzame energievoorziening. We stellen strakke milieuwetten op en maken ruim baan voor 'groen' ondernemerschap.

1.3.7 Dienstbare financiële markten

Hebzuchtige bankiers en falende toezichhouders hebben hele economieën aan de rand van de afgrond gebracht. Zij konden hun gang gaan dankzij

een onverantwoordelijke economische en rentepolitiek. Er heerste een onbegrensd geloof in globalisering en deregulering van financiële markten. Aandeelhouders waren eenzijdig gefixeerd op het grote gewin op korte termijn. Consumenten en beleggers hadden slechts oog voor nog hogere rendementen. Op al die fronten zijn ingrijpende veranderingen nodig. Bankiers moeten weer verantwoordelijk en transparant bankieren. Toezichhouders moeten strakker hun taak uitvoeren en internationaal beter samenwerken. Politici moeten daartoe internationaal bindende afspraken durven maken. Bankbestuurders moeten hun prioriteit bij de klant en de spaarder leggen. Ze moeten activistische aandeelhouders durven en kunnen trotseren. Er moet een einde komen aan de extreme bonuscultuur bij financiële instellingen. En we moeten ons allemaal, als consument, belegger en pensioengerechtigde, minder blindstaren op rendement en meer stilstaan bij risico.

1.3.8 Grip op de wereldeconomie

Globalisering blijkt ineens toch in de greep te krijgen – dat is een hoopgevend lichtpuntje in de economische duisternis. Regeringen blijken in staat afspraken te maken om markten in te tomen, zwakken te beschermen en toezicht te versterken. Zeker als de Verenigde Staten meedoen en als Europa zich verenigt. Een paar jaar terug hielden we dat nog voor onwenselijk en onmogelijk. Nederland moet zich ervoor inspannen dat deze prille internationale samenwerking uit te bouwen. Dat vergt versterking van internationale instituties zoals het IMF en de G20.

Maar het vergt vooral een inzet om macht en welvaart op wereldschaal eerlijk te delen. Alle landen moeten op gelijke voet de vruchten kunnen plukken van de groei van de wereldeconomie. Pas dan zal ieder land bereid zijn om verantwoordelijkheid te nemen bij het beteugelen van de negatieve gevolgen van groei, zoals de opwarming van de aarde en de groei van armoede.

1.3.9 Slagvaardige en herkenbare overheid

De overheid moet zich alleen daar laten gelden waar haar optreden effectief is. Iets pretenderen te beschermen of te beïnvloeden en dat vervolgens niet waarmaken schaadt het vertrouwen in haar functioneren. Ons pleidooi voor een slagvaardige overheid begint dus allereerst met het paren van ambitie aan effectiviteit. Dan: tempo. Dan: resultaat. En tenslotte: verantwoording.

Dat vraagt om minder bureaucratie, meer snelheid, minder bestuurslagen, een effectief parlement en meer betrokkenheid van burgers.

Rond dit laatste onderwerp houden politieke partijen elkaar al jarenlang in een wurggreep met als resultaat een volstreekte patstelling en nul vooruitgang. Wij willen op dit punt een doorbraak bereiken met een Nationaal Democratie Akkoord. Wij vragen alle partijen de bekende loopgraven te verlaten.

Publieke dienstverleners moeten hun maatschappelijk opdracht weer voorop stellen. Het management moet beter, de verkokering minder en de ruimte voor professionals groter. Het maatschappelijk middenveld blijft van belang, maar wij zijn kritisch zodra het zich onttrekt aan zowel de tucht van de markt als aan democratische controle.

Wij staan negatief tegenover het introduceren van commerciële motieven bij publieke diensten waar toegankelijkheid voorop staat. Investeren in goed management is vaak veel effectiever en efficiënter.

Zo kunnen we de uitdagingen van deze unieke tijd aan. Met vereende krachten, samenwerking en solidariteit. We weten dat het niet makkelijk zal worden. Mensen die geen perspectief hebben, zien in de buitenwereld meer bedreigingen dan kansen. Mensen die niets met elkaar hebben, werken moeilijk samen. Mensen die zich niet met elkaar kunnen identificeren, tonen zich nauwelijks solidair. Mensen die tegenover elkaar staan zijn tot minder in staat dan mensen die naast elkaar staan.

Toch zal het moeten. En het kan ook. Door perspectief te bieden en door zo te hervormen dat iedereen het kan meemaken. Door te binden en verbinden. Door alle talent aan te boren dat we in huis hebben. Want willen we dat iedereen meedoet, dan moeten we zorgen dat iedereen meetelt. En als we willen dat iedereen meetelt, dan moet iedereen meedoen.

Geen land kan de toekomst aan op basis van verdeeldheid, isolement, fragmentatie, wantrouwen en onbegrip. Maar met vereende krachten, samenwerking en solidariteit kan dit land de hele wereld aan.

2. Onze keuzes

2.1 Emancipatie, onderwijs en cultuur

2.1.1 De visie

De PvdA is de partij van de emancipatie. Onderwijs en cultuur zijn daarbij onmisbaar. Niet alleen voor de ontplooiing van betrokkenen maar uiteindelijk voor de hele samenleving.

Iedereen moet een gelijke kans krijgen om zijn of haar eigen talenten maximaal te ontwikkelen. Iedereen telt mee, naar aanleg en vermogen, van kansarm tot kansrijk. Daarom leggen wij onszelf een ambitieuze doelstelling op. Wij wijzen bezuinigingen in het onderwijs af, we moeten juist investeren in onderwijs. We vinden wel dat er kritisch gekeken moet worden naar de wijze waarop het geld in het onderwijs besteed wordt.

Ons onderwijs moet tot de top-5 van de wereld behoren. Deze ambitie bereiken we niet door van bovenaf opgelegde grote systeemveranderingen, over de hoofden van de docenten, leerlingen en ouders heen. De overheid gaat over het 'wat', maar de scholen en docenten gaan over het 'hoe'. Zo garandeert de overheid een gedegen ontwikkeling van basisvaardigheden als rekenen en taal en dat examens en diploma's ook echt wat voorstellen. Maar hoe die prestaties het beste te behalen zijn, is aan de scholen en hun leerkrachten. Zij moeten zoveel mogelijk uitgaan van de belangen en mogelijkheden van leerlingen en studenten. De kwaliteit van ons onderwijs moet op vele fronten omhoog. Vaak betekent dit dat kinderen, scholieren en studenten eenvoudigweg langer les moeten krijgen. De top 5 willen bereiken vergt extra investeringen van overheid, bedrijfsleven en particulieren in onderwijs en een 'leven lang leren'.

2.1.2 De prioriteiten

De PvdA kiest voor de volgende prioriteiten:

1. Beter onderwijs over de hele linie

De overheid ziet toe op de deugdelijkheid van ons onderwijs, zo staat het in de Grondwet. Die kerntaak staat sinds een paar jaar weer voorop. Scholen zijn er in de eerste plaats weer om kinderen taal, rekenen en kennis van de wereld en de eigen leefomgeving bij te brengen. Vooral kennis van de leefomgeving en de geschiedenis zijn middelen om vervreemding tegen te gaan en om de identificatie met de eigen omgeving te bevorderen. Daarnaast is de school ook een plek waar kinderen belangrijke (sociale) vaardigheden ontwikkelen die onmisbaar zijn in hun latere deelname in de maatschappij.

Dat moet doorlopen tot aan het hoger onderwijs. De vastgestelde referentieniveaus voor taal en rekenen zetten de standaard waarnaar scholen en docenten streven. Scholen moeten veel meer de ambitie uitspreken om het best denkbare onderwijs te geven. Docenten moeten de ruimte krijgen om hun kennis en vaardigheden met bezieling over te dragen. De inspectie moet de kwaliteit van scholen beoordelen op basis van de objectieve toegevoegde waarde van scholen. Zwakke scholen nemen we actief op sleeptouw. Als het dan nog niet lukt, moet een zeer zwakke school onherroepelijk dicht. We verscherpen de exameneisen in het middelbaar onderwijs en stellen de betrouwbaarheid van diploma's zeker. De vrijheid van onderwijs (artikel 23) mag nooit worden uitgelegd als een recht op het geven van slecht of discriminatoir onderwijs. Deze vrijheid vraagt in de eerste plaats van schoolbesturen dat zij verantwoording afleggen over de onderwijsprestaties en hun bestuurlijk handelen.

Vanuit de aanhoudende zorg voor het onderwijs grijpt de overheid in als de kwaliteit van scholen achteruit gaat. We belemmeren schoolbesturen die zeer zwakke scholen beheren actief als zij nieuwe scholen willen stichten. Geldstromen hoeven niet altijd via besturen te lopen, maar mogen ook rechtstreeks naar vestigingen. Voor goed onderwijs zijn lerarenopleidingen van een hoog niveau nodig. Daarom stellen we daaraan strenge in- en uitstroomeisen. Scholen streven ernaar te werken met leraren afkomstig van deze volwaardige lerarenopleidingen. Lesgeven is een vak en dat erkennen wij.

Het scholingsfonds voor leraren is een groot succes. Het Actieplan Leraren voeren we doortastend en onverkort uit; de salarisontwikkeling van leraren moet gekoppeld blijven aan de salarissen in de markt. Met een Actieplan Leraren 2.0 stimuleren we de bij- en nascholing van docenten verder. Nieuwe docenten verdienen goede begeleiding op hun school. De menselijke maat in het onderwijs krijgt veel aandacht. Een fusietoets moet de neiging tot verdere schaalvergroting temperen. De beleidsvrijheid van afzonderlijke scholen wordt vergroot, zodat er op lokaal niveau met hen over beleid en resultaten gesproken kan worden. Daarmee wordt ook de invloed van ouders vergroot.

2. Meer en betere voor- en vroegschoolse educatie, opvang, brede buurtscholen

Het is onverteerbaar dat kinderen met een onoverbrugbare achterstand aan de basisschool beginnen. Daarom moeten we taal- en ontwikkelingsachterstanden bij kinderen zo vroeg mogelijk signaleren en verhelpen. We streven ernaar om van de voor- en vroegschoolse educatie een standaardvoorziening te maken voor kinderen vanaf tweeënhalf jaar. Ouders zijn mede verantwoordelijk voor de ontwikkeling van hun kind in het onderwijs. Zij worden geacht te participeren, zowel bij de voorschoolse educatie als in het basisonderwijs. De school/voorschool spant zich in om ouders te wijzen op hun verantwoordelijkheid en te stimuleren dat zij meer betrokken zijn bij de school- en voorschoolse activiteiten.

School en opvang komen steeds dichterbij elkaar, maar sluiten nog steeds niet naadloos aan. Tussenschoolse opvang moet op elke school mogelijk zijn. De school van de toekomst is een brede school, met behalve goed onderwijs ook aanbod van opvang, sport en cultuur. Zo kan de brede school ook een belangrijk spil vormen in wijken en dorpen. Het opzetten van brede scholen zullen we waar mogelijk stimuleren; regels die de ontwikkeling van de brede school in de weg staan schaffen we af.

3. Beter selectie, meer ruimte voor doorstromen en stapelen

Ieder kind is verschillend en verdient onderwijs dat het uiterste haalt uit zijn of haar talenten. Dat vraagt om alerte leraren die talent herkennen. En om een schoolsysteem dat maatwerk biedt en waarin makkelijk tussen niveaus geschakeld kan worden. Kinderen worden vaak te vroeg en soms te laat

gedwongen tot keuze van school of studie. Zo raken jongeren gefrustreerd in hun ambities. We moeten daarom flexibeler omgaan met het moment waarop leerlingen kiezen. Er komen schakelklassen, kopklassen en/of voetklassen bij de overgang van de basis- naar de middelbare school voor leerlingen die meer tijd nodig hebben om hun pad uit te stippelen. Brede brugklassen zijn gewenst in het eerste en tweede jaar van het voortgezet onderwijs, met name VMBO-t en HAVO, zodat de precieze selectie later plaatsvindt. Elk kind houdt recht op een objectieve toets en advies aan het einde van de lagere school.

Leerlingen die met een achterstand aan school beginnen, of leerlingen die laat tot bloei komen, hebben veel moed en doorzettingsvermogen nodig om via omwegen het uiterste uit zichzelf te halen. Die moed belonen we en stimuleren we door barrières tegen het stapelen van opleidingen weg te nemen. De aansluiting van het VMBO-t naar de HAVO moet beter, onder andere door in de derde klas extra lessen aan te bieden in studievastigheden en basisvakken. Doorstroming van VMBO naar MBO maken we soepeler door meer aandacht te besteden aan beroepsoriëntatie. Doorstroming van MBO naar HBO moet verbeteren door een hoger niveau van MBO4.

4. Bestrijding lesuitval en schooluitval in het beroepsonderwijs

Het beroepsonderwijs is de ruggengraat van onze kenniseconomie. Goede samenwerking met het bedrijfsleven is essentieel. Des te pijnlijker is het dat de regionale opleidingscentra (ROC's) worden geteisterd door problemen. Lessen vallen uit, vakdocenten zijn er soms gewoonweg niet, lesverzuim blijft onopgemerkt. Schooldirecties moeten deze problemen snel oplossen. Bij dit proces moet de leraar meer betrokken worden. Bij de financiering van het beroepsonderwijs moet de student het uitgangspunt zijn. De overhead moet verminderd worden. Het beroep van docent in het beroepsonderwijs moet weer aantrekkelijk worden. Voortijdig schoolverlaten in het beroepsonderwijs kan teruggedrongen worden, bijvoorbeeld door de succesvol gebleken experimenten met doorlopende leerlijnen in één school van VMBO en MBO niveau 1 en 2 uit te breiden. In lijn met het rapport 'Dijsselbloem' zal de ontwikkelingen van nieuwe hoogwaardige beroepsgerichte leerwegen, zoals de vakcolleges en de werkscholen, krachtig worden voortgezet.

Als de schaal van de scholen zo onbestuurbaar heeft gemaakt, dan is defuseren een serieuze optie. Het aantal managementlagen kan dan in ieder geval omlaag. De inspectie moet de scholen onder verscherpt toezicht plaatsen en zeer zwakke opleidingen bij het uitblijven van verbeteringen na een jaar sluiten. Er moeten landelijke, objectieve examens en examennormen komen voor de basisvakken, Nederlandse taal, Engels en rekenen. Volwassenen-educatie blijft gevrijwaard van marktwerking.

Het vroegtijdig schoolverlaten neemt af maar is nog steeds te hoog. Winst valt te behalen door de doorstroom tussen verschillende vormen van beroepsonderwijs te vereenvoudigen en meer aandacht te geven aan beroepsoriëntatie en stagebegeleiding. Vakcolleges en zorgcolleges, samenwerkingsverbanden van VMBO en MBO, vormen voor veel jongeren een fantastisch perspectief. Om genoemde maatregelen te nemen zal extra worden geïnvesteerd in het VMBO en MBO.

5. Zorg en onderwijs voor kwetsbare jongeren

Kinderen en jongeren brengen hun sores elke dag mee naar school. Om te zorgen dat leraren aan lesgeven toe blijven komen, wil de PvdA de zorg in en om school beter organiseren. De zogenoemde Zorg- en Adviesteams op de scholen passen daarbij. Het schoolmaatschappelijk werk is in het voortgezet onderwijs en MBO onmisbaar.

Zorg en onderwijs moeten ook beleidsmatig goed samenvallen. Onderlinge inconsistenties tussen Jeugdzorg en Passend Onderwijs moeten we dan ook opheffen. Alle kinderen hebben recht op goed onderwijs, ook kinderen met een handicap, een gedragsstoornis of autisme. De ondersteuning van deze kinderen verdient onze volle aandacht. Zowel het regulier als het speciaal onderwijs voor deze kinderen moet een stuk beter. Voorop staan betere docenten en een sterkere positie van de ouders. Kinderen mogen niet zonder onderwijs thuis zitten omdat er geen plek voor ze is op een speciale school.

Voor leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs is de werkschool van grote waarde. Ook voor leerlingen die moeite hebben met theoretisch onderwijs heeft de werkschool grote toegevoegde waarde. Deze werkschool zorgt ervoor dat deze leerlingen langer binnen het

onderwijs kunnen blijven en betere aansluiting krijgen op het bedrijfsleven en niet gevangen worden in een uitkering.

6. Meer kwaliteit door meer verschil binnen het hoger onderwijs

Het stelsel van hoger onderwijs barst uit zijn voegen. Ongeveer de helft van alle jongeren komt uiteindelijk in het hoger onderwijs. Voor deze diverse studentenpopulatie zijn maar twee typen onderwijs beschikbaar: HBO en wetenschappelijk onderwijs. Het is voor sommigen te zwaar en voor anderen niet uitdagend genoeg. Er komt ruimte voor nieuwe onderwijsvormen en maatwerk. Opleidingen worden gestimuleerd om via intakegesprekken goede studievoorzichting aan studenten te geven.

Het hoger onderwijs moet beter en studenten hebben recht op voldoende colleges, werkgroepen of begeleiding vanuit hun instelling. Zo kan de uitval een stuk omlaag. De trend dat het aantal colleges en werkgroepen steeds beperkter wordt en de verhouding student/docent steeds ongunstiger, dient gestopt te worden. Studenten moeten collegegeld terug kunnen vorderen als hun opleiding qua niveau of organisatie beneden de maat blijkt. Het bedrijfsleven zal moeten meebetalen aan de financiering van beroepsgerichte studies van werkenden. De PvdA vindt dat de instellingen een zichtbare inzet moeten tonen op het verbeteren van de onderwijskwaliteit van het gegeven onderwijs, juist ook op dit hoogste niveau. Uitval kan omlaag door in te zetten op het verwijzen van het juiste talent naar de juiste opleiding. Daartoe kan deels worden geput uit de voorstellen die gedaan zijn in het recent verschenen rapport van de Commissie Veerman.

7. Invoering van het sociaal leenstelsel

Nederlands hoger onderwijs is toegankelijk voor studenten uit rijke en arme families. Dat willen we graag zo houden. Een goed stelsel van studiefinanciering is daarbij onmisbaar. Studeren wordt dan ook fors gesubsidieerd. Van de 8000 euro die een student jaarlijks gemiddeld kost, draagt hij 1500 euro zelf bij in de vorm van collegegeld. De resterende 6500 euro betaalt de belastingbetaler. Hier komt de studiefinanciering nog bovenop. Ook de komende jaren zijn weer extra middelen voor het onderwijs nodig. De PvdA wil daarom de basisbeurs in het hoger onderwijs op termijn omzetten in een sociaal leenstelsel waarmee de studiefinanciering naar draagkracht wordt

gefinancierd door diegenen die hoger onderwijs hebben genoten.

De eerdergenoemde subsidie van 6500 euro blijft in stand. De huidige aanvullende beurs voor studenten uit gezinnen met lagere inkomens blijft bestaan. De opbrengsten komen ten goede aan de kwaliteit van het onderwijs en kunnen tevens ten goede komen aan een OV-kaart voor MBO-studenten.

Er moet tijdig goede voorlichting worden geboden over het sociaal leenstelsel. Doordat de terugbetaling van de studielening plaatsvindt naar draagkracht voorkomen we financiële problemen voor afgestudeerden. De aflossing zal niet meer dan een klein percentage van het maandinkomen zijn. Als iemand zonder inkomen zit wordt de afbetaling van de studieschuld opgeschort. De eventuele restschuld aan het eind van de afbetalingstermijn wordt kwijtescholden. De reiskostenvergoeding (OV-jaarkaart) blijft bestaan.

8. Excellente wetenschappers

Excellente wetenschappers zijn de motor voor goed onderwijs, maatschappelijke vooruitgang en een innovatieve kenniseconomie. Nederlandse wetenschappers behoren op verschillende terreinen tot de internationale top. Om deze positie te behouden en uit te bouwen zullen we onderzoeksmiddelen selectief moeten toekennen aan de beste onderzoeksgroepen.

Het is van groot belang dat onderzoeksresultaten ook worden verspreid en benut buiten de wetenschap. De PvdA wil deze kennis verder ontsluiten voor het MKB door de samenwerking met in de beroepspraktijk gewortelde kennisinstellingen te stimuleren. De inkoopkracht van de overheden moet worden gebruikt om innovatie aan te jagen. Nederland zal zijn aardgasbaten minder in beton en meer in kennis moeten investeren. Maar willen we ook qua onderzoek tot de top-5 van de wereld gaan behoren dan zullen ook de private investeringen in onderzoek en ontwikkeling omhoog moeten. De overheid ondersteunt dit onder andere met fiscale faciliteiten voor speur- en ontwikkelingswerk.

9. Ambitieuzer emancipatiebeleid

De emancipatie is nog niet af. Dat geldt zowel voor vrouwen, minderheden, gehandicapten als chronische zieken. Nog steeds verdienen vrouwen minder dan mannen, nog steeds zijn vrouwen ondervertegenwoordigd in

hoge functies. Alle overheden dienen het goede voorbeeld te geven bij de benoeming van hoge ambtenaren. Blijven overheden en bedrijfsleven achter, dan komen er quota. *(Zie ook Werk en Inkomen)*

Strijd voor emancipatie betekent ook strijd tegen alle vormen van onderdrukking. Geweld in afhankelijkheidsrelaties is onaanvaardbaar. Dat geldt voor huiselijk geweld, maar evengoed voor bijvoorbeeld eerwaak, genitale verminking, prostitutie en mensenhandel. Deze praktijken zijn alleen effectief te bestrijden als preventie, signalering, opvang en repressie hand in hand gaan. Daarom komt er onder andere een verplichte meldcode voor professionals, evenals een medisch certificaat om meisjes tegen genitale verminking te beschermen. En moeten altijd voldoende opvangplekken voor slachtoffers beschikbaar zijn. Dit kan ook bijdragen tot succesvoller vervolging van daders. De PvdA wil niet alleen discriminatie op basis van handicap of chronische ziekte bestrijden, maar richt zich ook op de emancipatie van mensen met een beperking. Mensen met een beperking moeten niet aangesproken worden op hun zwakte maar op hun kracht.

De PvdA zet zich sterk in voor de acceptatie van homoseksualiteit. We verplichten scholen intolerantie te bestrijden en aandacht te besteden aan seksuele diversiteit en weerbaarheid, onder andere door modernisering van de kerndoelen zodat daarin ook expliciet aandacht wordt besteed aan seksuele diversiteit en weerbaarheid. De wet wordt zo aangepast dat geen enkele school leerlingen en leraren vanwege hun seksuele geaardheid mag weigeren of ontslaan. Iedereen moet durven uitkomen voor zijn of haar seksuele identiteit. Binnen het homo-emancipatiebeleid is er bijzondere aandacht voor lesbische vrouwen en personen met een transgenderidentiteit. De PvdA wil dat homoseksualiteit bespreekbaar wordt in religieuze kringen waar dit traditioneel moeilijk ligt. De PvdA vindt dat geen enkele trouwambtenaar mag weigeren een homostel in de echt te verbinden. De aangiftebereidheid bij geweld tegen homo's moet omhoog, zodat er adequate hulp aan de slachtoffers gegeven kan worden en daders kunnen worden opgespoord. De PvdA vindt het (opnieuw) onderbrengen van het homo-emancipatiebeleid op ministersniveau wenselijk.

10. Een rijk cultureel leven

Nederland is als klein land groot in kunst en cultuur. Dutch Design, mode en moderne architectuur veroveren de wereld. Onze musea, monumenten, landschap en molens trekken grote aantallen toeristen naar ons land. Kunstvormen zoals beeldende kunst, dans, opera en orkesten behoren tot de absolute wereldtop. Dat biedt geweldige mogelijkheden tot leren en begrijpen, tot verheffen en ontplooien. Maar ook de cultureel- economische uitstraling is immens. We blijven in ons cultuurbeleid tegelijkertijd gaan voor internationale excellentie en brede toegankelijkheid.

Culturele instellingen, kunstenaars en scholen kunnen door nieuwe vormen van samenwerking de kwaliteit van muziek- en cultuuronderwijs een nieuwe impuls geven. Cultuur(educatie) moet voor iedereen, zowel fysiek als sociaal, toegankelijk zijn. Brede scholen bieden nieuwe kansen. Van groep 1 tot het examenjaar van de middelbare school moeten kunst en cultuur in het onderwijs worden ingebed. Van groep één tot het examenjaar van de middelbare school moeten kunst en cultuur in het onderwijs worden ingezet, waarbij kunstenaars en andere kunst professionals een toongevende rol kunnen spelen. Het Nationaal Historisch Museum in Arnhem zal de geschiedenis van ons land op eigentijdse wijze presenteren aan een breed publiek. Van culturele instellingen wordt verwacht dat ze actief een eigen publiek zoeken, en nieuwe groepen interesseren voor wat ze te bieden hebben; instellingen die meer eigen inkomsten verwerven, hebben recht op beloning. Instellingen zullen verder worden gestimuleerd om eigen inkomsten te verwerven onder andere om vernieuwende cultuur te presenteren. Als de Nederlandse taal de komende jaren in de Grondwet wordt opgenomen, dan ook de Friese taal.

11. Pluriforme media

Vitale en pluriforme journalistiek is cruciaal voor iedere democratie. De sector staat echter onder druk. De media zullen daarom moeten vernieuwen om hun functie te blijven vervullen. De publieke omroep zal zich in de volgende concessieperiode verder moeten aanpassen aan de veranderende technologie en het veranderd kijkgedrag. Om de pluriformiteit in het media-aanbod te kunnen garanderen, blijft een sterke publieke omroep van levensbelang. Omroepen moeten multimediaal werken en diversiteit bieden. De publieke omroep is de eerst aangewezen voor het uitzenden van grote sportevene-

menten en voetbal. Van alle mediamakers verwachten we dat ze zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid van de effecten die uitzendingen en games kunnen hebben op met name kinderen en jongeren, onder andere als het gaat om geweld.

De krantensector zal, om te overleven, verregaand moeten innoveren. Samenwerking met omroepen moet mogelijk zijn. Daarom zullen wettelijke beperkingen zoveel mogelijk verdwijnen. Het lopende experiment met ondersteuning van innovatie door het Stimuleringsfonds voor de Pers verdient, indien succesvol, navolging. Iedereen heeft het recht op een goede internetverbinding. Net zoals dat geregeld is voor de telefonie. Een internetverbinding mag dan ook niet worden afgesloten als sanctiemiddel voor bijvoorbeeld downloaden. Het internet is open en neutraal, dus bedrijven mogen niet diensten van concurrenten blokkeren of informatie afsluiten. De vrijheid van meningsuiting, het recht op informatie en de privacy van burgers moeten worden gerespecteerd. Dat betekent dat de PvdA het niet aanvaardbaar vindt als providers het internetverkeer van hun gebruikers gaan controleren of filteren.

De openbare beschikbaarheid van kennis wordt groter dankzij de Open Standaarden en Open Source Software (OSOSS). De PvdA stimuleert de invoering hiervan bij de overheid. Innovaties die de toegankelijkheid vergroten van nieuwe media voor mensen met een beperking, en met mensen met beperkte kennis van het internet, waaronder ouderen, krijgen steun.

2.2 Werk en inkomen

2.2.1 De visie

Werkloosheid leidt tot uitsluiting van mensen. Werk leidt tot meedoen. De economische crisis maakt werkloosheid weer tot een tastbare realiteit. De PvdA zet alles op alles om banen te behouden, de groei te stimuleren en de overgang van bedreigd werk naar nieuw werk te bevorderen. ‘Werk, werk, werk’, en vooral goed werk, blijft voor de PvdA een belangrijk motto. Deze ambitie is maatschappelijk gewenst en economisch noodzakelijk. Een hoge arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen zorgt voor een betere benut-

ting van talent en voor een kleiner beroep op uitkeringen. Los van de crisis eist de vergrijzing zijn tol op de arbeidsmarkt. Ook de vergrijzing zal grote invloed hebben op de arbeidsmarkt. Daarom zullen te nemen maatregelen stimulerend moeten werken op het zo lang mogelijk aan het arbeidsproces deelnemen van oudere werknemers teneinde zowel kwantiteit als kwaliteit langer te waarborgen. Specifieke aandacht moet worden besteed aan het verschijnsel van overerving van armoede en werkloosheid. De vicieuze cirkel waarbij werkloosheid, armoede en sociale uitsluiting van generatie op generatie worden doorgegeven zonder toekomstperspectief voor de kinderen moet worden doorbroken.

De ontwikkeling van de werkgelegenheid noopt tot behoedzaam bezuinigen in de komende kabinetsperiode. De werkloosheid stijgt nog steeds en die trend vererger je door teveel en te snel te bezuinigen. Ook op de arbeidsmarkt zijn wij voor solidariteit. Mensen met een zwakke positie helpen we om op de arbeidsmarkt naar beste kunnen productief te zijn. Tegenover deze solidariteitstaat voor iedereen de plicht al het mogelijke te doen om aan het werk te komen. Sociale zekerheid is wederkerig. Mensen die buiten hun schuld zonder werk raken verdienen onze steun en hebben recht op een goede inkomensverzekering. Maar de eigen verantwoordelijkheid van burgers om een redelijk aanbod van werk te accepteren staat voorop. Uitkeringen willen wij waar mogelijk actief omzetten in betaling voor algemeen aanvaard werk vanuit de overtuiging dat mensen meer geholpen zijn met een baan dan met een uitkering.

Nederland wordt ouder. Het is fantastisch dat we in staat zijn om met goede voorzieningen zoveel mensen zoveel langer onder ons te houden. Maar daartegenover staat wel dat steeds minder jonge mensen de verantwoordelijkheid dragen voor het productieve vermogen van ons land. Dat is een zware last die vraagt om solidariteit tussen en binnen generaties. Het is onvermijdelijk dat mensen meer en langer gaan werken. Vooral in de zorg en het onderwijs zal het tekort aan menskracht snel zichtbaar en voelbaar worden. Die wetenschap vraagt om herwaardering van het werken in de publieke sector. Mensen moeten tot hun 67e kunnen blijven doorwerken. Met mensen die dat niet kunnen, houden we vanzelfsprekend rekening.

2.2.2 De prioriteiten

De PvdA kiest op basis van deze ambities voor de volgende beleidsmaatregelen:

1. Een nieuw Sociaal Akkoord

Net als aan het begin van de jaren '80, toen het Akkoord van Wassenaar uiteindelijk in 1982 tot stand kwam, is de economische uitdaging voor werkgevers, werknemers en de overheid uitermate groot. Geld voor nieuw beleid is er nauwelijks, er moet fors bespaard worden. De werkloosheid loopt op. De WW wordt door velen een onvoldoende stimulans voor het zoeken van een nieuwe baan gevonden. Ondernemers en bedrijven hebben het zwaar, krijgen moeilijk krediet, hebben hele markten zien opdrogen, maar moeten desondanks gaan investeren om die neerwaartse spiraal te doorbreken. En vanwege de vergrijzing en de noodzaak het pensioenstelsel houdbaar te houden, vinden we dat mensen langer moeten blijven werken. Dit is zowel voor werknemer als werkgever geen sinecure, want de pensioenkosten worden een steeds groter probleem dat werkgevers en werknemers samen moeten oplossen.

De concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven staat onder druk en de loonontwikkeling is daarbij relevant. Kortom, er zijn veel problemen die schreeuwen om een oplossing. Dat kan niet zonder breed draagvlak onder werkgevers en werknemers. De koers van de PvdA is duidelijk. Werkgevers en werknemers zijn verantwoordelijk voor een gematigde loonontwikkeling. Mensen die dat kunnen, moeten langer doorwerken. Werkgevers moeten meer investeren in oudere werknemers. Ook streven we naar een werketos waarin oudere werknemers niet worden afgedankt zodra hun prestaties afnemen. Er zal moeten worden gewerkt aan beter afgestemde beloningsstructuren die ervoor zorgen dat de nuttige bijdragen van senioren aan onze economie op waarde worden geschat.

Meer dan ooit moeten werkgevers, werknemers en overheid de handen ineenslaan en allen bereidheid tonen om over hun eigen schaduw heen te springen. Alleen samen kunnen we meer werk creëren. Daarom pleiten wij voor een nieuw Sociaal Akkoord. Werkgevers zouden zich moeten verplichten tot het aan het werk krijgen en houden van zoveel mogelijk mensen, in het bijzonder oudere en kwetsbare werknemers. Werknemers zouden

zich moeten verplichten tot een verantwoorde loonontwikkeling. Ook het introduceren van een periode van loondoorbetalingsverplichting in de WW onder gelijktijdige verkorting van de WW-duur met een zelfde periode, moet bespreekbaar zijn.

Ook het in de klauwen krijgen van de stijging van pensioenpremies is onderwerp van gesprek. De overheid kan een bijdrage leveren door vrijvallende (re-integratie-)gelden in te zetten als loonkostensubsidies voor met name oudere werknemers en werknemers aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

2. Iedereen doet mee

De PvdA laat niemand aan de kant staan. Voor wie regulier werk (nog) niet is weggelegd vormt de sociale werkvoorziening of vrijwilligerswerk een zinvolle vorm van participatie. Veel mensen zullen niet (meteen) een volledige betaalde baan kunnen vinden. Hen helpen we actief hun positie te verbeteren. Zonodig krijgen ze een opleiding of een leer-werkbaan aangeboden. De PvdA blijft integratie van gehandicapten in het reguliere bedrijfsleven stimuleren, evenals de doorstroming vanuit de sociale werkvoorziening om zo de wachtlijst te verkorten. De beste manier om te emanciperen is werk. Daarom is gelijke toegang tot de arbeidsmarkt voor mannen en vrouwen, minderheden en mensen met een beperking van groot belang. De overheid geeft het goede voorbeeld en stimuleert waar mogelijk werkgevers. Als stimuleren niet werkt, komen er quota.

Sinds een aantal jaren zijn gemeenten verantwoordelijk voor de Wet Werk&Bijstand. Veel mensen zijn daardoor sneller aan het werk geholpen. Dat succes willen we voortzetten. Gemeenten moeten ook verantwoordelijk worden voor de ondersteuning van jonggehandicapten in werk en inkomen (WAJONG). Om meer integraal beleid te kunnen voeren, zullen onderdelen van de AWBZ naar de gemeenten gaan. Zo kunnen de gemeenten hulp en voorzieningen bij elkaar brengen om zoveel mogelijk mensen volwaardig te laten participeren. Uitgangspunt daarbij is wat mensen wel kunnen, rekening houdend met wat ze niet kunnen.

Veel arbeidsgehandicapten moeten aanspraak doen op verschillende regelingen (WAJONG, WSW, AWBZ, WMO) om te kunnen participeren. De PvdA

zet zich in om deze regelingen en de daarbij behorende indicatiestellingen zo snel mogelijk te stroomlijnen. Er moet één loket en indicatiestelling komen, zodat er voor deze mensen eenduidigheid en duidelijkheid komt. Naast de WWB komt er zo een WWB plus voor alle mensen met een arbeidshandicap. Via één indicatiestelling wordt bepaald welke ondersteuning je nodig hebt om te kunnen participeren. Het uitgangspunt daarbij is of je zelfstandig het minimumloon kunt verdienen. Salarissen in de WSW worden in de loop ter tijd aangepast, rekening houdend met bestaande rechten.

Bij aanbestedingen van de overheid (rijk en gemeenten) wordt het een voorwaarde dat 5% van de aannamesom ingezet moet worden om langdurig werkzoekenden en/of arbeidsgehandicapten aan het werk te helpen.

3. Leven lang leren

Een vaste baan bij een vaste baas behoort tot het verleden. Om mee te kunnen blijven doen op de arbeidsmarkt, is het belangrijk te blijven leren. Daarom moeten we toe naar scholingsrechten en scholingsplichten. Werkgevers moeten hun werknemers in staat stellen zich verder te scholen. En werknemers moeten er gebruik van maken. Onderwijsinstellingen en sociale partners moeten samen werken aan een flexibel aanbod van opleidingen voor werkenden, bijvoorbeeld kortere cursussen, in de avonduren en beroepsgericht. Gestimuleerd wordt dat O&O-fondsen worden ingezet voor (om)scholing voor werk in andere sectoren. Niet gebruikte gelden kunnen ze meenemen naar werk in andere sectoren. Zo vormen de fondsen een bijdrage aan een leven lang leren.

4. Een goede baan bij een goede baas

De PvdA gunt iedereen werk, maar vooral ook goed werk. Wij bepleiten een sociaal werkgeverschap dat gericht is op de zorg voor goede arbeid en op investering in werknemers. Wij introduceren een scholingsrecht en scholingsplicht: werknemers hebben het recht op scholing, maar ook de plicht zich te laten scholen. Met duurzaam loopbaanbeleid en goede arbeidsomstandigheden voorkomen we dat mensen vroegtijdig verslijten. Arbeidsvoorwaarden zijn in ons land gewaarborgd door collectieve afspraken in CAO's. Daarnaast hebben we goede wettelijke regels voor de arbeidsomstandigheden. Werkgevers die zich daar niet aan houden concurreren

oneerlijk en misbruiken hun werknemers. Deze misstanden vereisen een hardere aanpak, met scherpere controles en lik- op- stuk boetes.

Medezeggenschap over het bedrijfsbeleid en over de organisatie van het eigen werk is een onmisbare schakel tussen arbeid, maatschappelijke verheffing en individuele ontplooiing. De verplichting tot het hebben van een ondernemingsraad is een onvervreemdbaar recht. Samen met werknemersorganisaties bekijken we hoe de ondernemingsraden, ook bij internationaal opererende bedrijven, nauwer betrokken kunnen worden bij overnames, fusies, splitsingen of verplaatsingen van ondernemingen. Werknemers blijven goed beschermd tegen onrechtmatig ontslag.

5. Arbeid en zorg

De PvdA streeft naar een evenwichtige verdeling van arbeid tussen mannen en vrouwen. Wij strijden tegen ongelijke betaling voor gelijk werk. Voor deeltijdwerkers gaat het lonen om meer uren te werken. Dit is vooral voor vrouwen van belang omdat zij veelal in deeltijd werken. De huidige fiscale kortingen passen we met dat doel aan.

Er is nog veel winst te behalen door flexibilisering van arbeidsuren en arbeidsplaatsen. Werknemers moeten daar zelf veel meer invloed op krijgen. Op diverse momenten in het leven hebben mensen behoefte aan verlof, bijvoorbeeld vanwege ziekte, de geboorte van een kind, adoptie of mantelzorg. De PvdA bepleit een verlofstelsel dat mensen flexibiliteit biedt en waarin de diverse verlofregelingen goed op elkaar zijn afgestemd. Om te komen tot een betere verdeling van werk en zorgtaken tussen partners stimuleren wij bedrijven om 'voltijd-min' aanstellingen beter mogelijk te maken. De komende jaren blijven we ons ook inzetten voor de verbetering van de verlofregelingen. Hiertoe voegen we de verschillende regelingen samen, inclusief het babyverlof.

Ouders moeten werk en zorg goed kunnen combineren. Daarvoor is hoogwaardige en betaalbare kinderopvang cruciaal. Kinderopvang is goed voor de persoonlijke ontwikkeling van kinderen. De kinderopvang is in de afgelopen kabinetsperiode met meer dan 100.000 plaatsen uitgebreid. Er moeten nog meer plaatsen bijkomen. De opvang moet bovendien beter worden en

naadloos aansluiten op het onderwijs. Ook voor ouders die met onregelmatige werktijden voor de samenleving essentiële taken vervullen (zorg, veiligheid, etc.) moet kinderopvang beschikbaar zijn.

Op dit moment kent ons land maar liefst negen regelingen om ouders met kinderen financieel te ondersteunen. De doelstellingen, doelgroepen, grondslagen en effecten van al deze regelingen lopen nogal uiteen. Er is geen enkel zicht op de optelsom.

De PvdA wil deze regelingen vereenvoudigen en waar mogelijk samenvoegen. Hierbij ligt het accent op enerzijds het ondersteunen van de koopkracht van ouders met kinderen en het stimuleren van de combinatie van arbeid en zorg anderzijds.

6. Langer doorwerken en een goed pensioen

Ook in de toekomst willen we goed onderwijs en goede zorg. Nu we allemaal ouder worden en er minder jongeren zijn, zullen we langer moeten doorwerken. Dat kan ook. De AOW leeftijd wordt in 2020 naar 66 jaar verhoogd en in 2025 naar 67 jaar, zodat toekomstige gepensioneerden ruimschoots de tijd hebben zich op deze verandering in te stellen. De fiscaal relevante pensioengerechtigde leeftijd volgt deze verhoging. De periode tot 2020 benutten we om de arbeidsmarktpositie van oudere werknemers te verbeteren. Voor het verbeteren van deze arbeidsmarktpositie voor oudere werknemers vragen wij een inspanningsverplichting van werkgevers die tot uiting moet komen in een kwantitatieve afspraak in het nieuwe Sociaal Akkoord.

Er komt een mogelijkheid om de AOW-uitkering één of twee jaar eerder of later te laten ingaan (flexibilisering ingangsheeftijd), met aanpassing van de uitkeringshoogte. Werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen van oudere werknemers lopen door tot 67 jaar zodat zij niet tussen het 65e en het 67e levensjaar in de bijstand belanden. Waar nodig komt vanaf 65 jaar een overbruggingsuitkering zonder partner en vermogenstoets. De doorwerkbonus vervalt, maar het recht op langer doorwerken wordt ingevoerd. Het wettelijk leeftijdsontslag verdwijnt. Daarnaast wil de PvdA in het nieuw te sluiten Sociaal Akkoord waarborgen opnemen m.b.t. het voorkomen van het verslijten van werknemers in zware beroepen.

Voor mensen met een laag inkomen wordt het makkelijker te sparen voor hun pensioen. Daarnaast wordt het voor mensen die tot hun 65e doorwerken mogelijk zich op hun 64e te laten keuren op basis van nader te bepalen criteria. Als zij 'versleten' blijken, mogen zij stoppen met werken. Dit wordt betaald uit door werkgevers op te richten sectorfondsen, zodat zij gedwongen worden te voorkomen dat werknemers vroegtijdig verslijten.

7. Ook zekerheid voor flexwerkers

Het vaste contract is op z'n retour. Er zijn steeds meer mensen met verschillende, tijdelijk banen. Hun sociale rechten zijn slechter op orde. De PvdA wil dat werkgevers ook voor flexwerkers verantwoordelijkheid dragen bij ziekte en bij re-integratie na langdurige ziekte.

Flexibiliteit en sociale zekerheid horen bij elkaar. De PvdA vindt dat de balans zoek is bij flexibele vormen van arbeid als nulurencontracten en oproepcontracten. De PvdA wil deze vormen van flexibel werk sterk ontmoedigen, tenzij werknemers er vrijwillig voor kiezen. Om de arbeidsmarktpositie van alle flexwerkers te verbeteren, stimuleren we scholingsmogelijkheden.

8. Jeugdwerkloosheid

Jaarlijks verlaten 50.000 jongeren een opleiding zonder behoorlijk diploma. Dat is te veel. Voor de PvdA geldt dat alle jongeren onder 27 jaar of op een opleiding zitten, of een baan dan wel leer/werkplek hebben. Er moet een warme overdracht zijn tussen school en arbeidsmarkt. Op school komt er meer ruimte voor oriëntatie op de toekomstige baan. Scholen gaan ook langer nazorg verlenen aan ex-scholieren richting participatie. Vanwege de crisis zijn er minder stageplekken. Daarom wil de PvdA leer- werkbanen voor jongeren van 16 en 17 jaar die nog op school zitten.

9. Een activerende sociale zekerheid

De PvdA wil uitkeringen actief omzetten in algemeen aanvaardbaar werk. En waar dat (nog) niet kan is vrijwilligerswerk vanzelfsprekend. Een groot deel van de mensen in de bijstand bestaat uit alleenstaande ouders, vooral moeders. Zij dragen de zorg voor jonge kinderen en kunnen niet veertig uur in de week werken. Deeltijdwerk levert vaak te weinig op om van te kunnen leven. De PvdA wil een inkomenstoets voor alleenstaande ouders als zij alsnog in deeltijd gaan werken. Een dergelijke regeling stimuleert participa-

tie, leidt tot een hoger besteedbaar inkomen en bespaart netto op uitkeringen. Fraude ondermijnt het draagvlak voor sociale zekerheid en pakken we dus hard aan. De PvdA wil fraude vooral aanpakken via bestandskoppeling. Op de arbeidsmarkt vallen nu teveel mensen uit door te hoge werkdruk. Gemeenten moeten gaan bijdragen aan de loonkosten van werknemers die niet 100% productief zijn. Er komt een compensatieregeling om het werkloosheidsrisico voor groepen met een zwakke arbeidsmarktpositie voor werkgevers weg te nemen.

10. Inkomensbeleid en belastingpolitiek

Het minimumloon biedt mensen de garantie van een menswaardig bestaan. Wij wijzen daarom werken onder het minimumloon af, tenzij het tijdelijk is en er sprake is van toeleidingsactiviteiten naar de arbeidsmarkt. Wij koppelen het minimumloon aan de loonontwikkeling in de markt. Ook de uitkeringen blijven gekoppeld aan deze loonontwikkeling.

Werk moet lonen. Nog steeds is er sprake van een armoedeval onderaan de arbeidsmarkt. Aan de onderkant van de arbeidsmarkt moeten de tarieven omlaag en de belastingkortingen omhoog. Dit betalen we door hogere belasting op consumptie, vermogen en milieuvriendelijk gedrag. Nederlandse multinationals betalen gezien hun winst in feite te weinig vennootschapsbelasting, doordat ze hun hoofdvestiging administratief verplaatsen naar een fiscaal aantrekkelijker land. Omgekeerd gebruiken buitenlandse bedrijven Nederland op eenzelfde wijze. Aangezien een dergelijke inkomstenstroom een aanzienlijk onderdeel kan uitmaken van de bezuinigingsopgaaf van komende kabinetten zal de regering zowel in Europees als in G20 verband een eind maken aan dergelijke fiscale concurrentie.

De aanstaande besparingen die nodig zijn om de overheidsfinanciën op orde te brengen doen vaak meer pijn bij mensen met een laag inkomen dan bij mensen met een hoog inkomen. Dat vinden wij oneerlijk. Eerlijk delen betekent dat wij van mensen met een zeer hoog inkomen of een zeer hoog vermogen een bijdrage vragen. Wij voeren een solidariteitsbijdrage in: een nieuw belastingtarief van 60% over het belastbaar inkomen boven 150.000 euro.

11. Armoedebestrijding en schuldhulpverlening

Wij blijven ons op alle mogelijk manieren inzetten voor de strijd tegen armoede en tweedeling in de samenleving. Waar landelijke hervormingen in het armoedebeleid noodzakelijk zijn om de voedselbanken op lokaal niveau overbodig te maken, zullen wij die doorvoeren. Wij spreken de ambitie uit dat het aantal kinderen dat in armoede opgroeit de komende periode met een kwart omlaag moet. En voor kinderen die niettemin in armoede opgroeien, moeten we alles op alles zetten om ervoor te zorgen dat zij mee kunnen blijven doen met hun vriendjes en vriendinnetjes, bijvoorbeeld in sportclubs en bij schoolreisjes.

Het aantal mensen, onder wie steeds meer jongeren dat te maken krijgt met schuldenproblemen, groeit sterk. Niet alleen schulden maar ook de oorzaken hiervan (verslaving, langdurige werkloosheid, geen diploma) moeten in samenhang worden aangepakt. Wachtlijsten voor schuldhulpverlening moeten fors korter. De totstandkoming van een Landelijke Informatie Systeem schulden wordt bevorderd. Misleidende kredietreclames worden verboden en er zal meer gedaan moeten worden aan het verhogen van het financiële bewustzijn van mensen. Ook jongeren onder 18 jaar hebben recht op schuldhulpverlening.

12. Arbeidsmigratie

De PvdA is voor het selectief toelaten van arbeidsmigranten. De situatie van de Nederlandse arbeidsmarkt, nu en in de nabije toekomst, is het uitgangspunt. Arbeidsmigratie kan een antwoord zijn op specifieke tekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt. De nadelige gevolgen voor ontwikkelingslanden van migratie (de zogenaamde braindrain) moeten worden beperkt en de voordelen ervan bevorderd (geldovermakingen, investeringen, kennisoverdracht). Arbeidsmigranten bouwen pas na verloop van tijd recht op sociale zekerheid op. Daarnaast moet er meer aandacht komen voor de sociale gevolgen voor de wijken waar nieuwe arbeidsmigranten zich vestigen. Het inzetten van illegale werknemers haalt ook de solidariteit van onze sociale verzekeringen en de werking van collectieve arbeidsovereenkomsten onderuit.

Bij gelijk werk past altijd een gelijke betaling. Daarom moeten we fraudeleuze constructies streng controleren en aanpakken. Boetes gaan omhoog

voor werkgevers die illegaal mensen tewerk stellen, uitbuiten of die zich niet houden aan de in de sector geldende CAO-lonen. Net als de boetes voor huisjesmelkers.

2.3 Ondernemerschap

2.3.1 De visie

Ondernemerschap is de bron van innovatie en economische groei. Ondernemerschap is met name te vinden in het midden- en kleinbedrijf, dat moet worden gekoesterd. Het MKB zien wij als motor van de economie en als een belangrijke banenmachine. Dit ondernemerschap willen wij stimuleren.

De 650.000 zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) vormen een belangrijk deel van onze arbeidsmarkt en zijn een economische factor van betekenis. In stilte hebben zzp'ers een flink deel van de economische terugloop opgevangen. Ze kregen minder opdrachten tegen lagere tarieven. Dat is een van de andere redenen waarom onze werkloosheid relatief laag is. Wij willen de economische kracht van zzp'ers waarderen en hun positie in onze sociale en fiscale voorzieningen verbeteren.

De maakindustrie blijft belangrijk voor Nederland. Daarnaast onderkennen we dat de kennisindustrie voor onze economie steeds belangrijker wordt en verdere aanmoediging verdient. Meer nadruk en regie op innovatie, R&D, ontwerp en aansturing zijn van groot belang. Een goed industrie- en innovatiebeleid versterkt de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven. Daarbij komt verhoging van arbeidsproductiviteit tot stand door een samenspel van technologische en sociale innovatie. Bedrijven worden zelden wijzer van grote overnames met fiscaal aftrekbaar vreemd vermogen. Dat gaan we daarom ontmoedigen.

De vrije markt kent beperkingen. Het mag nooit meer gebeuren dat een hele economie aan de rand van de afgrond wordt gebracht door falende markten, falend toezicht en falende moraal. We dienen te leren van de gebeurtenissen van de afgelopen tijd. Veel maatregelen zullen alleen maar effectief zijn in internationaal verband. Maar we zullen ook nationale maatregelen moeten

nemen. Een relatief klein land als Nederland is bijzonder kwetsbaar als grote banken in de problemen komen. De risico's voor de Nederlandse belastingbetaler moeten beheersbaar blijven, ook als dat slecht is voor het vestigingsklimaat voor financiële instellingen.

2.3.2 De prioriteiten

Deze visie vertalen wij in de volgende beleidsprioriteiten:

1. Ondersteuning kleine ondernemers

Wij streven naar één winstbox in de belastingen voor ondernemers en naar afschaffing van het urencriterium. We stimuleren starters en doorgroeiers. De aftrek voor starters gaat omhoog evenals de MKB- winstvrijstelling. Tegelijkertijd verlagen we de zelfstandigenaftrek.

Er komt een wettelijk verplichte verzekering voor zzp'ers voor de financiële gevolgen van ziekte en arbeidsongeschiktheid. Zo voorkomen we dat onverzekerde zzp'ers bij ziekte of arbeidsongeschiktheid in de bijstand belanden. De pensioenopbouw van zzp'ers verdient aandacht. Als je van werknemer zzp'er wordt, mag je een aantal jaren aangesloten blijven bij je oude pensioenfondsen. Dit willen we fiscaal ondersteunen, vergelijkbaar met de faciliteiten voor individuele pensioenverzekeringen, inclusief de aftopping die daarbij geldt. De overheid moet haar aanbestedingsbeleid zo aanpassen dat het MKB en zzp'ers vaker kunnen meedingen naar opdrachten.

2. Minder bureaucratie

We gaan door met het verminderen van de administratieve lasten. We gaan snoeien in het woud van regels bij het aannemen en doorgroeien van personeel. We stellen een nullijn in voor wetgevingskosten: baten voor ondernemers moeten groter zijn dan kosten. Er komt één digitaal overheidsloket voor alle ondernemingszaken. Alle formulieren worden digitaal.

3. Industrie

De kennis- en innovatie industrie versterkt de Nederlandse concurrentiepositie. Het leidt tot werkgelegenheid en draagt bij aan maatschappelijke ontwikkelingen. Het onderwijs- en arbeidsmarktbeleid dient dit te ondersteunen door bijvoorbeeld aandacht voor techniek, een geschikte kennis-

werkersregeling, behoud van vakmensen in bedrijven en, indien noodzakelijk, verlenging van de deeltijd WW. We willen aanhaken bij Europese programma's en kennisinfrastructuur.

4. Kredietverlening

Door de crisis komen bedrijven vaak moeilijk aan kredieten. Dit moeten we voortdurend in de gaten houden. We grijpen meteen in als blijkt dat banken hun maatschappelijke verantwoordelijkheid niet nemen. Mocht de kredietverlening structureel in het nauw raken, dan moet de overheid bereid zijn een (tijdelijk) fonds op te richten om de kredietverlening aan de praat te krijgen.

We zijn voor particuliere initiatieven ter ondersteuning van kredietverlening aan en ter bevordering van vermogensvorming binnen het MKB onder meer in de vorm van durfkapitaal. Ook valt bijvoorbeeld te denken aan microfinanciering voor starters.

5. Een dienstbare financiële sector

De laatste jaren heeft er een cultuuromslag plaats gevonden in het bedrijfsleven. Onder invloed van het Angelsaksische model zijn banken zich steeds meer gaan richten op de korte termijn belangen van de aandeelhouders en management en steeds minder op de lange termijn belangen van andere 'stakeholders', zoals de werknemers, de klanten en de toeleveranciers. Om de korte termijn winst te vergroten, worden steeds meer risico's genomen. Ondoorzichtige producten werden aangeboden, bedrijven werden onvrijwillig overgenomen, opgeknipt en aan de hoogste bidder verkocht. Bijna altijd waren deze activiteiten niet in het belang van het land. Beschermingsconstructies die eerder ook in Nederland bestonden, zoals de structuurwet 1971, zijn afgeschaft. Deze waarborgen dienen hersteld te worden.

Banken moeten kleiner en transparanter. Natuurlijk moeten Nederlandse ondernemers ook in het buitenland op dienstverlening van hun bank kunnen rekenen. Maar Nederlandse banken zullen kleiner moeten zijn dan in het verleden het geval was. Anders zijn de risico's voor de belastingbetaler te groot als het misgaat. We bereiken dit door hogere kapitaaleisen te stellen en door strenger toezicht te houden op het risicomanagement. Nederland moet dan ook zijn inspanningen voortzetten om te komen tot een gecoördineerd

en samenhangend Europees beleid ten aanzien van banken en de financiële sector. De PvdA zal zich blijven inzetten tegen excessieve bonussen.

Het deposito-garantiestelsel moet hervormd worden op basis van de veruiler betaalt: banken moeten premies storten in een fonds dat spaarders schadeloos stelt bij een bankfaillissement. Meer risicovolle banken betalen een hogere premie dan minder risicovolle banken. Consumenten worden adequaat beschermd tegen onverantwoordelijke producten en diensten. Burgers moeten veel beter worden beschermd tegen risicovolle producten. Toezichthouders krijgen meer mogelijkheden voor preventie en sanctienering.

Nederland voert een bankbelasting in, liefst in internationaal verband. Nederland steunt initiatieven voor het scheiden van meer en minder risicovolle bankactiviteiten. Er komt een moderner faillissementsrecht voor banken. Hierbij werken we het idee van een banktestament (living will) verder uit. Het wordt mogelijk ook obligatiehouders mee te laten betalen bij bancaire falen (convertible capital). Een nieuwe nationalisatiewet stelt de overheid in staat om onder uitzonderlijke omstandigheden banken te nationaliseren, bijvoorbeeld als de rekening voor de belastingbetaler te hoog dreigt op te lopen. De code banken wordt strikt gehandhaafd. Als banken zich er niet aan houden, met name voor wat het bonusbeleid betreft, komt er een speciale wet.

2.4 Een duurzame toekomst

2.4.1 De visie

Hoe laten we de wereld na aan onze kinderen en kleinkinderen? En willen we zelf leven in een wereld waarin zuivere lucht steeds schaarser wordt, grondstoffen opraken en het leefklimaat door de uitstoot van bijvoorbeeld CO2 wordt verpest? De PvdA kiest voor een ander perspectief. Een perspectief dat uitgaat van duurzaamheid. Een perspectief dat uitgaat van de gedachte dat welvaart meer behelst dan koopkracht en economische groei. Daarin waren wij in het recente verleden succesvol. Het bewust zijn dat duurzaam handelen vanzelfsprekend moet zijn, is gegroeid onder burgers en bedrijven.

De PvdA wil verder op de weg van duurzaam handelen door verduurzaming van ketens, door certificering van producten, duurzame inkoop van overheden en groene belastingen volgens het principe 'de vervuiler betaalt'.

Het huidige nationaal klimaatbeleid kent ambitieuze doelen op het gebied van duurzame energie, energiebesparing en vermindering van uitstoot van broeikasgassen. Ons land behoort tot de kerngroep van landen die zich inzet voor een ambitieus internationaal klimaatbeleid. De lucht in ons land is schoner geworden en onze open ruimte wordt beter beschermd. Maar het is niet genoeg. We willen ambitie tonen. In 2020 moeten we de schoonste en meest efficiënte energievoorziening van Europa hebben. Dan zijn we minder afhankelijk van olie, uranium en gas uit het Midden-Oosten en Rusland. We stimuleren groene wetenschap, groene investeringen door particulieren, groene productiemethodes, verdere vergroening van belastingen, groene energie en een groen ruimtelijk beleid en verkeers- en vervoersbeleid.

We scheppen nieuwe, groene banen en groei in sectoren waar er voor Nederland wereldwijd grote kansen liggen. En we realiseren een CO₂-arme economie, een noodzakelijke voorwaarde om de toekomst van volgende generaties veilig te stellen. We stimuleren het vervoer van goederen over de waterwegen, ook de kleinere, onder voorwaarde dat dit duurzamer is. We willen in 2020 minimaal 20% duurzame energie, een 20% efficiëntere economie en 30% minder uitstoot van CO₂ dan in 1990. Kernenergie zien wij niet als lange termijn oplossing om een duurzame samenleving te bereiken zolang een oplossing voor het afvalprobleem nog niet in zicht is.

2.4.2 De prioriteiten

1. Vergroening van het energieverbruik

De PvdA wil de energievoorziening in hoog tempo verduurzamen. Dat betekent niet dat wij vinden dat de subsidie flink omhoog moet. Sterker nog, de vele subsidies kunnen beter plaatsmaken voor wettelijke normen die energiebesparing afdwingen en het aandeel van duurzame energie opvoeren. Subsidies aan energieproducenten voor groene stroom vervangen we door een verplicht aandeel groene stroom (35% in 2020). Veranderende subsidie-stelsels zijn funest voor de wil om te investeren. De PvdA voorkomt wijzigingen daar waar mogelijk. De PvdA zal onderzoeken, mede op basis van

het rapport 'Nederland Krijgt Nieuwe Energie', of het mogelijk is met andere partijen een duurzaamheidsakkoord te sluiten.

We verplichten de energieleveringbedrijven om ook bij hun klanten energiebesparing te stimuleren. Kolencentrales moeten meer duurzaam stroom opwekken door duurzame biomassa bij te stoken. Met woningbouwcorporaties spreken we af dat hun woningvoorraad versneld geïsoleerd wordt. De eisen aan nieuwbouwhuizen gaan omhoog. Bestaande woningen moeten actief verduurzaamd worden. Energie-Coöperaties zullen worden bevorderd om bewoners, zowel huurders als eigenaren, te stimuleren in de eigen buurt te investeren in duurzame energie.

2. Uitbouw internationale voortrekkersrol

Schone lucht en klimaatverandering houden niet op bij de grens. Daarom bouwt Nederland haar voortrekkersrol op internationaal gebied uit. Harmonisatie van belastingen op energie is in ieders belang. Zo voorkomen we oneerlijke concurrentie tussen bedrijven en overheden: een 'race to the bottom' ten koste van een duurzame wereld. We houden de Europese landen aan de ambitieuze doelstelling van 30% minder CO₂-uitstoot in 2020. Deze doelstellingen moeten worden vastgelegd in een internationaal juridisch bindend klimaatverdrag.

3. Beter openbaar vervoer

Modern openbaar vervoer is van groot belang om de bereikbaarheid van steden en dorpen te verbeteren. Het openbaar vervoer is een belangrijk duurzaam alternatief voor de auto. Een aantrekkelijk alternatief vraagt permanente verbetering. Veiligheid, betrouwbaarheid, betaalbaarheid en een optimale service zijn voor veel reizigers het belangrijkste bij het bepalen van een keuze voor vervoer. Slechte weersomstandigheden mogen de dienstregeling niet totaal in het honderd laten lopen. Stations moeten veilig zijn, treinen en bussen schoon, en de trein moet standaard uitgerust zijn met een internetverbinding. Om dat te realiseren zullen wij alle concessiehouders aanspreken en stimuleren om de dienstverlening verder te verbeteren. Dit vergt een sterkere positie van de overheid als opdrachtgever en concessieverlener. Over de hele linie moet het openbaar vervoer als één integraal systeem (trein, metro, tram, bus, taxi) een kwaliteitsverbetering ondergaan.

Het openbaar vervoer moet beter bereikbaar, toegankelijk en bruikbaar worden voor mensen met een beperking. Materieel, infrastructuur en dienstverlening moeten hierop worden afgestemd.

De komende jaren staan miljarden investeringen gepland in nieuw spoor en nieuw materieel om in grote delen van Nederland het rijden zonder spoorboekje mogelijk te maken. We gaan daarbij niet het onzekere pad van marktwerking en aanbestedingen op en verwachten van de NS verdere investeringen in de dienstverlening.

4. Stimuleren verantwoord autogebruik

We willen het autogebruik op een eerlijke manier belasten en de bereikbaarheid verbeteren. Het gebruik van de auto is de basis voor belasting en niet het bezit. In plaats van het bezit wordt het gebruik van de auto belast naar milieubelasting, plaats en tijd. Verder stimuleren wij het deelautogebruik. Voor vrachtauto's wordt het systeem ingevoerd waarmee in Duitsland goede ervaringen zijn opgedaan. Met het aanleggen van nieuwe wegen betrachten wij grote terughoudendheid. Duurzame inpassing in het landschap is altijd voorwaarde. Nederland moet tot proeftuin worden gemaakt van elektrisch vervoer.

5. Stimuleren fietsgebruik

We willen het fietsgebruik stimuleren, omdat hiermee niet alleen de bereikbaarheid en het milieu wordt verbeterd, maar ook de gezondheid wordt bevorderd. Het aantal snelfietsroutes tussen woon- en werklocaties en de stallingplekken bij treinstations wordt sterk uitgebreid. De verkeersveiligheid van kwetsbare verkeersdeelnemers wordt bevorderd. Vernieuwend fietsbeleid in gemeenten en provincies wordt ondersteund.

6. Natuurherstel vergt doorzetten

Vitale natuur is onmisbaar in een leefbare samenleving. De natuur herstelt zich langzaam, maar blijft kwetsbaar. Daarom werken we stug door aan het netwerk van beschermde natuurgebied en in ons land, de Ecologische Hoofdstructuur. Van het Geuldal in Limburg tot het Drentsche Aa gebied in het noorden, van de Waddenzee via het Bargerveen tot de Biesbosch. Als er minder geld is, nemen we er meer tijd voor. Het veranderende klimaat

dwingt ons de komende decennia natuurbescherming, recreatie en waterbeheer met elkaar te combineren. Betere bescherming van de kust is hoogst noodzakelijk en de rivieren vragen om meer ruimte. We kunnen ons geen overstroming permitteren. De komende jaren dient een visie ontwikkeld te worden op de drinkwatervoorziening met bijzondere aandacht voor bijvoorbeeld het eigendom en de betekenis van drinkwater als exportartikel. We hebben ook een verantwoordelijkheid voor natuur buiten Nederland. We gaan actief ontbossing tegen. Zo verbieden we, liefst in Europees verband, de handel in illegaal gekapt hout. We voeren strenge, bindende duurzaamheidscriteria in voor biobrandstoffen.

7. Ruimtelijke ordening

De verrommeling van ons landschap moet stoppen. Niet ieder dorp hoeft een eigen industrieterrein. De provincies krijgen een sterkere rol in het ruimtelijk beleid en zullen op regionaal niveau onvermijdelijke keuzes moeten maken. Investerings van de rijksoverheid in infrastructuur moeten altijd in samenhang met ruimtelijke ordening en woningbouw plaatsvinden. De verschillende fondsen voegen we daarom samen in één MIRT (Milieu Infrastructuur Ruimte en Transport)-fonds. Het Nederlandse landschap is iets om trots op te zijn. We zullen echter moeten blijven investeren om het te behouden en te versterken. Een goede balans tussen landbouw, cultuurhistorie, natuur, recreatie, wonen en kleinschalige bedrijvigheid is daarbij een voorwaarde. Er moeten duidelijke keuzes gemaakt worden om de kwaliteit van het platteland te waarborgen. Economische groei moet niet langer ten koste gaan van milieu, welzijn, gezondheid en de groene ruimte. Creatieve oplossingen op dit gebied zullen worden gestimuleerd.

8. Landbouw en intensieve veehouderij

De voedselproductie kan en moet duurzamer. Economie en ecologie moeten ook op het platteland hand in hand gaan. De biologische land- en tuinbouw kan daarbij een belangrijke voortrekkersrol vervullen. Het voorzorgprincipe is leidend om voedselveiligheid te garanderen. Dat betekent dat het belang van de volksgezondheid prevaleert boven economische belangen. We moeten toe naar een vitale, gezonde en duurzame landbouw, waarbij we efficiënt omgaan met bodem, grondstoffen en energie en bijdragen aan een landschap dat karakteristieke waarde weet te behouden.

De intensieve veehouderij blijft botsen met de volksgezondheid, het milieu, het dierenwelzijn en de kwaliteit van ons landschap. Het maatschappelijk draagvlak neemt steeds verder af. De overheid neemt zodanige maatregelen dat de sector veel sneller tegemoet zal moeten komen aan de eisen die de samenleving stelt aan verantwoorde veehouderij.

Er komt een verbod op de nertsenhoudery. We perken het gebruik van antibiotica in de veehouderij sterk in. Het aantal dierproeven dringen we verder terug. Het vervoer van dieren door heel Europa moet sterk worden teruggedrongen en daar waar nog nodig aan veel strengere eisen voldoen, zodat wantoestanden worden uitgebannen.

De PvdA is voorstander van het verlagen van Europese landbouwsubsidies. We hebben de Europese boeren hard nodig, maar wel op een andere manier. Oude inkomens- en exportsubsidies en de genereuze opkoopregelingen moeten plaatsmaken voor Europees beleid dat is gericht op versterking van het platteland en verduurzaming van landbouw en veeteelt. Dat is goed voor het landschap, de ecologie en biodiversiteit en het voorkomt dat we de internationale handel in landbouwproducten verstoren. Daar hebben juist ontwikkelingslanden veel last van. Het Nederlands en Europees visserijbeleid moet gericht zijn op het in stand houden van de ecologie van de zee. De visstand moet beschermd worden en ruimte krijgen zich te herstellen. Daarom willen we de Nederlandse visserijvloot verkleinen en strenge, door de wetenschap en de visserij samen vastgestelde, visquota handhaven. We willen zeereservaten in de Noordzee, waar, afhankelijk van het effect op de ecologie, geen of in beperkte mate economische activiteit mag worden ontplooid en waar de natuur en visstand zich kunnen herstellen. Het Europees visserijbeleid wordt omgevormd, subsidies voor de grootschalige visserijvloot worden afgebouwd en kleinschalige en duurzame visserij wordt gestimuleerd.

9. Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Het bedrijfsleven speelt een belangrijke rol in de bevordering van duurzaamheid en ontwikkeling in ontwikkelingslanden. Om voorlopers binnen het bedrijfsleven aan te moedigen en achterblijvers aan te sporen tot een fatsoenlijk sociaal en duurzaamheidsbeleid, is vanuit de overheid een combinatie nodig van positieve prikkels, sancties en regelgeving. De overheid zet

zich in voor uitbreiding van de mogelijkheden om extraterritoriale schendingen van mensenrechten door Nederlandse bedrijven (zoals dwangarbeid of kinderarbeid) strafrechtelijk te vervolgen. Een rechtsbijstandfonds voor benadeelden van investeringen van bedrijven wordt opgericht. Tenslotte moeten bedrijven meer inzicht geven in de relatie moederbedrijf en dochterbedrijven in jaarverslagen.

2.5 Zorg

2.5.1 De visie

We kunnen in Nederland trots zijn op de goede zorg die vele werkers in de zorgsector dag in dag uit verlenen. Gezondheid en welzijn behoren tot de belangrijkste waarden in het leven en vormen een grondrecht. Het welbevinden van patiënten en cliënten in de zorg moet weer centraal komen te staan. Dat is waar mensen recht op hebben. Medewerkers moeten in staat zijn hun tijd daaraan te besteden. De overheid moet garant staan voor toegankelijke, betaalbare en goede zorg. Niet omzet, niet winst, maar de belangen van patiënten en cliënten moeten leidend zijn.

Burgers moeten ook meer invloed krijgen op zorginstellingen. Deze maatschappelijke ondernemingen lenen zich prima voor corporatief bestuur waarin ook patiënten- en cliëntenvertegenwoordigers plaatshebben. Meer dan nu moet de participatie van patiënten of cliënten goed en eenduidig geregeld worden.

Gezondheid is oneerlijk verdeeld. Je levensverwachting hangt vaak samen met de buurt waarin je woont of van de opleiding van je ouders. Dat vinden wij niet passen in een fatsoenlijke samenleving. Slechte gezondheid gaat samen met hoge kosten en staat participatie in de weg. Onze conclusie is dat goede gezondheidszorg niet zonder solidariteit kan. Tussen ziek en gezond, jong en oud, hoge en lage inkomens. Iedereen telt mee.

2.5.2 De prioriteiten

Om de zorg kwalitatief goed en betaalbaar te houden, kiest de PvdA voor de volgende prioriteiten:

1. Het begint met voorkomen

Grote winst in de gezondheidszorg is te boeken door preventie. Onze leefstijl brengt te vaak gezondheidsklachten met zich mee. Voorlichting over goede voeding, het bevorderen van sport en beweging, mogelijkheden creëren voor kinderen om buiten te spelen, het bestrijden van eenzaamheid bij ouderen, ontmoedigen van alcohol- en drugsgebruik bij jongeren en handhaving zijn van groot belang.

Gemeenten krijgen meer taken uit de AWBZ en de jeugdzorg en ontvangen daarvoor ook de adequate middelen die voor de uitvoering van deze taken noodzakelijk zijn. Daardoor kunnen zij, in samenhang met onderwijs, werk en welzijn, het beroep op de zorg rechtstreeks voorkomen. Gemeenten verdienen meer dan nu een beloning voor actief preventie- en welzijnsbeleid. Dat verkleint immers het beroep dat later op de zorg wordt gedaan. Bij de overheveling van taken vanuit de AWBZ en Jeugdzorg naar gemeenten zullen randvoorwaarden worden gesteld om samenwerking op regionale schaal te waarborgen onder meer door het benutten van de centrumgemeenten-constructie.

2. Zorg dichtbij

De PvdA wil dat de zorg zo dicht mogelijk bij mensen is. De mantelzorg, waarbij de naasten zelf de zorg op zich nemen, verdient actievere steun van de lokale en landelijke overheid. De zorgverlening is, waar mogelijk, wijkgericht georganiseerd en zonder financiële belemmeringen toegankelijk. De zorgverleners in de wijk kunnen het merendeel van de aandoeningen behandelen. Dit geldt ook voor de langdurige zorg voor chronisch zieken en gehandicapten. Nieuwe initiatieven als Buurtzorg laten zien dat thuiszorg nabij en toch betaalbaar (zelfs goedkoper) kan zijn. Het persoonsgebonden budget (PGB) is een belangrijk instrument voor mensen met een beperking. Een PGB versterkt de cliëntenpositie en de eigen regie van degene die een indicatie voor zorg of voorzieningen heeft. Voorwaarde is dat die regie ligt bij direct betrokkene of zijn of haar wettelijke vertegenwoordiger. Onjuist gebruik van PGB's wordt bestreden. De wetgeving wordt verduidelijkt en waar nodig aangescherpt.

Er komen meer ouderen. De meeste van hen willen zo lang mogelijk zelfstandig blijven. Daarom moet er meer te kiezen zijn qua woonvormen. Zorg-aan-huis is een uitkomst, waarbij echter ook de omgeving hiervoor toegerust moet worden. Ook in de AWBZ moet wonen en zorg geleidelijk worden gescheiden. Verouderde verzorgings- en verpleeghuizen worden bij gebleken behoefte vervangen door nieuwe, als ook door woonzorgcentra en zorg op maat. Wij zijn tegen marktwerking in de AWBZ.

3. Samenwerken

In de zorg staat het publieke belang van toegankelijkheid en kwaliteit voorop. Een beslissing over wie wel of geen medische zorg krijgt mag nooit afhankelijk zijn van commerciële motieven van een instelling of haar kapitaalverschaffers. Wij wijzen het winstmotief bij maatschappelijke zorgorganisaties af, evenals de mogelijkheid van beursnotering en de verschaffing van aandeelhouderskapitaal met de daarbij horende invloed van investeerders. Wij verkiezen samenwerking boven concurrentie en stellen grenzen aan marktwerking. Wij stimuleren doelmatigheid, bijvoorbeeld via zorgketens of coöperaties waarin partners als een ziekenhuis, thuiszorg en gemeenten samenwerken.

4. Goede ziekenhuiszorg

De zorg verandert snel van karakter. Ieder jaar opnieuw moeten we kritisch kijken naar het zorgpakket. En de organisatie van de zorg moet meegroeien met steeds nieuwe eisen en mogelijkheden. Op dit moment loopt de organisatie achter bij de ontwikkelingen. Voor ons staat daarbij voorop dat niet de markt maar de overheid sturend moet zijn om publieke belangen als toegankelijkheid, betaalbaarheid en kwaliteit zeker te stellen. In elke regio dient een goed ziekenhuis te zijn waar gedegen zorg wordt geleverd. Dat geldt zeker voor spoedeisende hulp. Zeer specialistische zorg kan worden geboden in een netwerk van landelijke voorzieningen. Mogelijke overlap verdwijnt. De overheid zal dit moeten regisseren.

We maken pas op de plaats met de marktwerking in de ziekenhuiszorg. Prioriteit heeft nu het doelmatiger inkopen door verzekeraars, het vereenvoudigen van de DBC- bureaucratie en het doelmatig spreiden van het aantal medische voorzieningen over het land. Samenhang en samenwerking

moeten we belonen. Onnodige medische ingrepen en onacceptabele kostenoverschrijdingen, zoals bij medische specialisten, moeten we inperken. Met het oog op het publieke belang zullen bestaande particuliere initiatieven kritisch worden gevolgd. Om budgetoverschrijdingen te voorkomen houden we vast aan budgettaire kaders gebaseerd op een reële schatting van toekomstige zorgbehoefte. Ook komen we met een budgettair beheersingsinstrument. Inkomens van artsen en specialisten koppelen we daarom los van omzet, bijvoorbeeld door hen in loondienst te nemen. Medisch specialisten hoeven in ieder geval niet meer te verdienen dan de MP-norm.

5. Kwaliteit zichtbaar maken

De overheid is verantwoordelijk voor goede zorg en patiëntveiligheid. In de dagelijkse praktijk zijn het de werkers en de instellingen die het moeten doen. De inspectie houdt actief toezicht. Vermijdbare medische missers komen nog te vaak voor. Daarover moet meer openheid komen. Of een ziekenhuis goed is, of patiënten van een verpleeghuis tevreden zijn, of een arts een berisping heeft gekregen van het tuchtcollege, dat soort zaken moeten openbaar zijn. Wat goed is, mag gezien worden. Wat slecht gaat, moet bekend zijn. Kwaliteitssystemen moeten het dagelijkse werk van de zorgprofessional niet onderbreken, maar ondersteunen.

6. Het bestrijden van bureaucratie en bevorderen van professionaliteit

De zorg kent heel veel bureaucratie. Denk aan eindeloze indicatieprocedures, tijdslurpende minutenregistratie, het rondpompen van toeslagen en eigen bijdragen en de tienduizenden diagnose- behandelcombinaties (DBC's) in de ziekenhuizen. Zorginstellingen moeten soms aan tientallen organen verantwoording afleggen. Dit kost veel menskracht en moet eenvoudiger kunnen. Professionele hulpverleners kunnen doorgaans heel goed zelf bepalen wat een cliënt of patiënt nodig heeft. Ook het toezicht op de zorg willen wij efficiënter en effectiever organiseren.

7. Voldoende personeel

De komende jaren zal het steeds meer moeite kosten voldoende medewerkers voor de zorg te vinden. Daarom moet er meer aandacht komen voor de inhoud van het werk (minder bureaucratie en meer zelfsturing!), voor arbeids-

omstandigheden, in het bijzonder voor oudere werknemers, en voor goede beloningen en voorzieningen om arbeid en zorg te kunnen combineren.

Het werken in de zorg verdient een beter imago. Voldoende stageplekken zijn onontbeerlijk. We willen af van de kunstmatige schaarste onder specialisten en schaffen de numerus fixus voor de studie geneeskunde af. De PvdA wil inzetten op betere functiedifferentiatie waarbij andere zorgverleners taken van artsen verantwoord kunnen overnemen. Om vormen van zelfzorg en langer zelfstandig thuis wonen mogelijk te maken stimuleren we nieuwe, innovatieve oplossingen en technologieën.

8. Lasten eerlijk verdelen

Iedereen betaalt nu een hoge zorgpremie. Een groeiende groep mensen moet geld terugvragen via de zorgtoeslag. Dat leidt tot onnodig veel bureaucratie, met grote kans op fouten. De PvdA wil een kleine nominale premie voor de zorgverzekering en daarboven een inkomensafhankelijke premie. De zorgtoeslag wordt dan overbodig. Dat is eenvoudiger, doelmatiger, eerlijker en scheelt een hoop bureaucratie. Wij zijn terughoudend met eigen bijdragen, en maken deze, net als in de AWBZ, inkomensafhankelijk.

9. Chronisch zieken en gehandicapten

De compensatie van het eigen risico in de ziektekostenverzekering voor chronisch zieken en gehandicapten blijft in stand. Het parlement moet het VN- verdrag over rechten van personen met een handicap zo spoedig mogelijk ratificeren. De wet gelijke behandeling voor gehandicapten en chronisch zieken zal ook gelden voor het openbaar vervoer. Later zal hij ook van kracht zijn voor goederen en diensten. De PvdA blijft zich inzetten voor gratis parkeren voor gehandicapten in alle gemeenten. Nu de betreffende wijziging van de Gemeentewet na aanvaarding in de Tweede Kamer in de Eerste Kamer is verworpen neemt de PvdA hiertoe initiatieven op provinciaal en gemeentelijk niveau om zo snel mogelijk resultaat te boeken. De rechten van de patiënt/cliënt en diens wettelijke vertegenwoordiger dienen versterkt te worden, evenals de positie van de cliëntenraden. Organisaties van mensen met een beperking worden door de overheid bij het beleid betrokken. Zij worden daartoe ook materieel in staat gesteld.

10. Zelfbeschikkingsrecht bij medisch-ethische vragen

Technologische veranderingen, toenemend zelfbewustzijn bij burgers en een toename van nieuwe ziekten (zoals de ziekte van Alzheimer) leiden tot nieuwe medisch-ethische vragen. Voor de PvdA is het beginsel van zelfbeschikking leidend, maar altijd in samenhang met menselijke waardigheid, goede zorg en beschermwaardigheid van het leven. Ook de positie van artsen en andere zorgverleners moet daar zorgvuldig bij worden betrokken. Om orgaandonatie te bevorderen steunen wij een systeem waarbij in principe iedereen donor is tenzij je daar actief bezwaar tegen hebt aangetekend. De overheid benadert iedereen actief om een keuze te maken. De komende jaren zal er meer aandacht moeten gaan naar de kwaliteit van leven in de laatste levensjaren, waaronder een vrijwillig levenseinde en stervensbegeleiding. De PvdA zal de discussie over de kwaliteit van leven in de laatste levensfase op korte termijn verder voeren en steunt actief het initiatief om ‘vrijwillig levenseinde’ ook in de Tweede Kamer te bespreken.

11. Versterking van de Jeugdzorg

In de jeugdzorg verschuift het accent naar preventie. Gezinnen krijgen ondersteuning bij wat ze zelf kunnen doen. We willen minder kinderen in de jeugdzorg – en ook minder bureaucratie. Dit kan door de professional meer ruimte te geven om te doen wat nodig is. Vaak is een indicatiestelling dan overbodig. Plaatselijk moeten alle vormen van jeugdhulpverlening samenkomen, inclusief de zorg in het onderwijs. De hulpverlening moet zijn waar jongeren komen. Op scholen, in Centra voor Jeugd en Gezin. De verkokering tussen regelingen, financieringsstromen en instellingen willen we aanpakken, juist omdat de problemen van veel kinderen niet in één hokje zijn onder te brengen. Als in en om een gezin meerdere hulpverleners actief zijn, moeten we waarborgen dat één gezinscoach de leiding krijgt. Alle vormen van vrijwillige jeugdzorg worden overgeheveld naar de gemeenten. Ouders van kinderen onder de 12 jaar die met politie in aanraking komen, kunnen door de kinderrechter verplicht worden om gezinscoaching of opvoedingsondersteuning te accepteren. Kindermishandeling is een probleem (ca. 80.000 gevallen per jaar) dat met meer urgentie bestreden moet worden.

12. Bestrijding Gezondheidsachterstand

Te vaak hangt een slechte gezondheid samen met een sociaaleconomische

achterstandspositie. De PvdA wil dit aanpakken door preventie en voorlichting. Door communicatie te richten op mensen in achterstandssituaties, het stimuleren van lokale zorgnetwerken en de samenwerking tussen verschillende vormen van dienstverlening moet de gezondheidsachterstand bestreden worden. Hierbij past ook de bevordering van het gebruik van bestaande voorzieningen door de mensen die daar recht op hebben en zelf de weg hiernaartoe onvoldoende vinden.

13. Bestrijding alcoholmisbruik bij jongeren

Eén van de grootse bedreigingen van de gezondheid is het alcoholmisbruik onder jongeren. Het grootste probleem zit bij jongeren van in de leeftijd van 12 tot 14 jaar. De PvdA wil daarom effectieve preventie en strikte handhaving van de huidige leeftijdsgrens voor de verkoop van alcohol. Gemeenten dienen beter ondersteund te worden bij hun handhaving en preventietaken.

2.6 Samen leven in buurt of wijk

2.6.1 De visie

Een groot deel van het dagelijks leven van mensen speelt zich af in de buurt. Het is hun buurt. De overheid kan veel doen om bewoners die er iets moois van willen maken te ondersteunen. Zo moet de veiligheid gewoon op orde zijn. De overheid is voor tal van voorzieningen onmisbaar. Maar ook bewoners zelf hebben de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de kwaliteit en veiligheid van hun buurt. Ook de betrokkenheid van burgers onderling, als burens, als ouders, als leden van dezelfde sportclub, is onmisbaar. Onze samenleving draait op die betrokkenheid, op vrijwilligerswerk en mantelzorg die mensen dag in dag uit onbaatzuchtig voor elkaar over hebben. De waardering daarvoor is enorm. We moeten de samenleving en de voorzieningen zo organiseren dat deze betrokkenheid volop mogelijk blijft en nog meer mensen de keuze zullen maken om bij te dragen.

De toegenomen individualisering en diversiteit hebben geleid tot uiteenlopende leefstijlen en minder vanzelfsprekend gedeelde waarden. Het versterken van dat wat we gemeenschappelijk hebben, draagt bij aan vitale gemeenschappen. Daarbij past intolerantie noch onverdraagzaamheid.

Integratie gaat niet vanzelf. De boel bij elkaar houden vraagt heel veel; van de overheid en van alle burgers.

2.6.2 De prioriteiten

De PvdA stelt de volgende prioriteiten:

1. Wijkaanpak in een nieuwe fase

De PvdA wil door met de wijkaanpak. We willen de komende jaren nog meer ruimte bieden aan initiatieven en prioriteiten van bewoners zelf. De ervaringen van de laatste jaren verdienen navolging in veel meer wijken in het land. Geleidelijk kan de aandacht verschuiven van herstructurering naar goed onderhoud en beheer. En we blijven werken aan goede voorzieningen als de brede buurtschool. Ook in deze buurten hebben kinderen recht op gelijke kansen; ook zij hebben recht op schooladviezen passend bij hun talenten. Bijzondere aandacht gaat uit naar gebieden die te maken krijgen met een krimpende bevolking.

2. Veilige buurten

De buurt is van zijn bewoners. De vrijheid van deze burgers is sterk afhankelijk van veiligheid. Wie zich niet veilig voelt gaat 's avonds de deur niet meer uit voor de bewonerscommissie. Als het niet veilig is, spelen de kinderen niet op straat. Als je je niet veilig weet, kun je als homo niet eens hand in hand over straat lopen. Daarom is veiligheid zo essentieel. Maar ook veiligheid is oneerlijk verdeeld. Juist kwetsbare wijken met veel lage inkomens zijn het meest onveilig.

Zodra mensen wat meer gaan verdienen, komt de verhuishagen voorrijden en de verlaten ze de wijk. Die negatieve spiraal willen we doorbreken. Veiligheid verdient topprioriteit. Er kan nog veel winst worden geboekt in een betere organisatie van de politie. Burger en overheid zijn samen verantwoordelijk. Dat moet wel mogelijk gemaakt worden, zodat de burger zijn verantwoordelijkheid ook kan nemen. Het ontnemen van criminele winsten met 'pluk-ze' wetgeving moet de komende jaren meer opleveren. Het geld dat door deze maatregelen binnenkomt moet ten goede komen aan meer wijkagenten waar dat nodig is.

Het gedoogbeleid aan de achterdeur van de coffeeshop veroorzaakt overlast in buurten. Het leidt tot illegale thuisteelt en trekt georganiseerde criminaliteit aan. Daar kunnen we vanaf als we de teelt strikt reguleren en de coffeeshops behandelen als een normaal horecabedrijf. Strikte handhaving van de shops en voorlichting aan jongeren over softdrugs blijft nodig. Met de justitiële capaciteit die hierdoor vrijvalt kan het aantal buurtagenten verder omhoog. Regionale experimenten met gereguleerde teelt zijn een zinvolle eerste stap. Het succesvolle beleid voor begeleide heroïneverstrekking wordt voortgezet in die gemeenten waar dit nodig is.

3. Overlast, intimidatie en criminaliteit

Te vaak komt het voor dat een relatief kleine groep jongeren een grote groep bewoners het leven zuur maakt. Overlast, intimidatie en criminaliteit lopen in elkaar over. Wat je afkomst ook is, wie je ook bent, je hebt je te gedragen. We pakken dit langs drie wegen aan. We ondersteunen de thuiscultuur en spreken ouders aan op hun eigen verantwoordelijkheid. Ze krijgen zo nodig begeleiding van gezinscoaches. Veroorzaken hun kinderen schade, dan stellen we de ouders aansprakelijk. Wij binden de strijd aan met de harde straatcultuur. Dit doen we door zowel preventieve en repressieve maatregelen als het bieden van betere perspectieven.

Behalve voor extra wijkagenten en straatcoaches is de PvdA voor intelligenter straffen. Heel gericht kan een straatverbod of meldingsplicht worden opgelegd. Als jongeren naast hun straf een gedragsmaatregel weigeren, krijgen ze direct een strafmaatregel, niet terug naar de rechter. Er moet steeds onderscheid worden gemaakt tussen de meelopers en de harde kern die tegen de georganiseerde criminaliteit aanzit. Rechters kunnen tegenwoordig naast celstraf bijzondere maatregelen opleggen zoals verplichte deelname aan onderwijs of werk. We willen invoering van wijkrechters die zaken in één buurt afhandelen, van leerplicht tot diefstal. Op die manier houden we jongeren langer onder toezicht. Tenslotte is de PvdA voor het versterken van de schoolcultuur, met nieuwe vormen van onderwijs waarin het leren van een vak gepaard gaat met structuur en goede begeleiding. Maar ook door een radicale aanpak van lesuitval en schoolverzuim. Kwetsbare jongeren krijgen betere begeleiding op school. Jonge ex-gedetineerden hebben structuur nodig van werk, stage en/of school.

Dak- en thuislozenopvang is de afgelopen jaren sterk verbeterd. Gemeenten hebben mede dankzij de WMO de maatschappelijke opvang goed kunnen regelen met alle betrokkenen. Dit succes moet nu geëvenaard worden op het gebied van opvang, scholing en het aan het werk krijgen van zwerfjongeren in heel Nederland.

Allerlei vormen van woonoverlast, veroorzaakt door onder meer huisjesmelkers, ongecontroleerde woningsplitsing en illegale bewoning zorgen in veel wijken voor toenemende ergernis en verslechtering van de leefbaarheid. We willen de boetes voor huisjesmelkers verhogen en de BIBOB-screening verscherpen. Juridische procedures zijn niet altijd toereikend. Wij zijn voorstander van lokale meldpunten woonoverlast en een integrale aanpak door de brandweer, politie, gemeente en belastingdienst.

Wat betreft de begeleiding van ex delinquenten en het voorkomen van recidive is nog een lange weg te gaan. Het landelijke gemiddelde van recidive ligt op 70 %. Wij geloven in een aanpak waarin gemeenten regie nemen op het coördineren van alle voorzieningen (woning, uitkering, werk, gezondheidsvoorzieningen) die nodig zijn om recidive te beperken. Gemeenten die hierin aantoonbaar resultaten bereiken, dienen hierin financieel ondersteund te worden.

4. Radicalisering en terrorisme

Het tegengaan van dreigingen voor Nederland, zoals het voorkomen van aanslagen en andere terroristische activiteiten zal ook in de komende jaren om een afgewogen effectieve aanpak vragen. Nederland kan dit niet alleen en samenwerking met andere landen is essentieel, bijvoorbeeld via het gezamenlijk uitvoeren van versturende acties of door juridische kaders beter af te stemmen. Omdat de PvdA pal staat voor een goede bescherming van de privacy van burgers moeten we kritisch kijken naar de effectiviteit van de maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen. Staan die voldoende in verhouding tot de bescherming van de privacy? Veiligheid gaat niet boven privacy, net zoals privacy niet boven veiligheid gaat. Samenwerking tussen de verschillende overheidsdiensten kan efficiënter zonder afbreuk te doen aan de effectiviteit. Het opslaan van allerlei privé-gegevens van burgers, bijvoorbeeld als men vliegt, is voor de PvdA alleen aanvaardbaar als dat een

direct en aantoonbaar substantieel effect heeft in de bestrijding van terrorisme, en deze voordelen opwegen tegen de nadelen, die helder in kaart moeten zijn gebracht door het College Bescherming Persoonsgegevens, zij brengt een zwaarwegende advies uit over de impact van wet- en regelgeving op de privacy van burgers. Wet- en regelgeving die de privacy van alle burgers vergaand inperkt, geldt slechts voor een in de tijd beperkte periode en vóór het verstrijken van deze periode worden de maatregelen grondig geëvalueerd. Zij worden alleen voortgezet als de noodzaak hiervan overtuigend is aangetoond. Ook reeds bestaande maatregelen worden aan een grondig onderzoek onderworpen.

Radicalisering vroegtijdig en actief tegengaan kan terrorisme voorkomen. Radicalisering bestrijd je het best door mensen te binden aan de samenleving. Goede voorlichting maakt weerbaar. Het bieden van perspectief op werk en wonen zijn een probaat tegengif, net als een stabiele opvoeding en gezinsleven. De omgeving moet alert zijn op signalen van met name jongeren die dreigen te radicaliseren.

5. Bevordering van actieve sportdeelname

Sport verbreedert. Sport is niet alleen goed voor de gezondheid maar leert jongeren ook spelenderwijs belangrijke sociale vaardigheden. Vijf miljoen mensen doen mee in 27.000 sportclubs. Steeds meer clubs zijn zich bewust van hun maatschappelijke positie. Dat juichen wij toe en verdient onze ondersteuning. De deelname van jongeren aan sport blijven we stimuleren. Dat vereist ook sport- en speelvoorzieningen in de buurt. De PvdA wil de zogenoemde 'Jantje Beton'-norm invoeren, die stelt dat bij de inrichting van nieuwe wijken 3 procent van de ruimte voor sport en spel wordt gereserveerd. Speciale aandacht voor actieve sportdeelname door mensen met een functiebeperking blijft nodig.

Topsportevenementen zijn belangrijk vanwege de positieve uitstraling naar de breedtesport.

6. Ondernemerschap

Ondernemerschap, buurtwinkels en bedrijvigheid dragen bij aan de kracht van een wijk. Wij willen lokale ondernemers nog meer betrekken bij de

wijkaanpak. Er valt wat te beleven en er valt wat te verdienen. De leefbaarheid neemt toe. Gemeenten zijn leidend bij het stimuleren van de wijk economie, samen met woningcorporaties, wijk- en buurtcentra, ondernemersorganisaties, Kamers van Koophandel, onderwijsinstellingen, banken en sociale diensten. De Zondagssluiting wordt uit de winkeltijdenwet gehaald en overgelaten aan de lokale overheid. Wat de PvdA betreft wordt daarbij wel rekening gehouden met de belangen van werknemers en kleine zelfstandigen.

Maar de rijksoverheid is wel degelijk betrokken bij het verbeteren van het vestigingsklimaat en het stimuleren van ondernemerschap. Bijvoorbeeld door leegstand tegen te gaan, betere rechtsbescherming van huurders van winkelpanden en door diversiteit in branches en functies te stimuleren door de veiligheid te verbeteren. Bedrijven Investerings Zones juichen wij toe.

7. Integratie

Integratie is in essentie een taak van burgers zelf. Het vergt van nieuwe Nederlanders de grootste inspanning. Een plek vinden in een nieuwe samenleving betekent loslaten, soms meer dan je lief is. En tegelijkertijd je verbinden met Nederland. Je kiest voor Nederland, maar je mag trots blijven op je afkomst. Mensen die hier hun wortels hebben, moeten ook ruimte bieden aan nieuwe culturen die van oudsher niet tot de Nederlandse samenleving behoorden. De PvdA vindt dat het hebben van een dubbele nationaliteit niets te maken heeft met loyaliteit aan Nederland, noch met een integratieprobleem. Het verschijnsel vloeit simpelweg voort uit de uiteenlopende nationaliteitswetgeving van landen en uit het feit dat steeds meer mensen migreren en met buitenlandse partners trouwen. Wel vindt de Partij van de Arbeid het onwenselijk dat mensen niet zelf kunnen besluiten om afstand te doen van hun oude nationaliteit. Hier geboren kinderen van niet-Nederlandse ouders die legaal permanent in Nederland verblijven krijgen bij geboorte de Nederlandse nationaliteit.

In ons Nederland bouwt iedereen mee aan een gezamenlijke toekomst. Natuurlijk door zich te houden aan de wetten en de regels van de rechtstaat. Maar ook door als burger actief mee te doen in de samenleving, door het spreken van de taal, door te leren en te werken. Dat vragen we van iedere burger van dit land. Iedereen moet ruimte bieden aan en respect hebben

voor tradities, gewoontes en religies van anderen. Iedereen moet in vrijheid zijn of haar geloof kunnen belijden en er ook afstand van kunnen doen.

Een geslaagd integratiebeleid vraagt om een overheid die haar taken serieus neemt. De overheid bewaakt de rechtstaat door een consequente verdediging van de daarin neergelegde vrijheden. De overheid treedt consequent op bij de handhaving van de aan die vrijheden gestelde grenzen, de overheid schept kansen, bestrijdt achterstelling en achterstand en investeert in ieders talent. Goed onderwijs, inclusief de voorschoolse opvang, actief arbeidsmarktbeleid tegen de jeugdwerkloosheid, onderwijsbeleid, het bestrijden van discriminatie; het hoort er allemaal bij.

8. Omgaan met diversiteit

Samenleven gaat niet altijd vanzelf. We moeten ook weer leren omgaan met verschillen in afkomst, etniciteit, cultuur en religie. Daarbij staan drie wegen voor ons open. In de eerste plaats hebben we gezamenlijke gedragen normen vastgelegd in wetten en regels; die moeten we zonder aanzien des persoon handhaven. Toch zullen zich botsingen of wrijvingen voordoen over normen en waarden die niet in de wet vastliggen. Dan ligt de tweede weg zeer voor de hand, namelijk de confrontatie aangaan, de dialoog opzoeken. De kracht van het open debat mag niet worden onderschat.

Er is ook altijd nog een derde optie van acceptatie van verschillen, door neutrale tolerantie, waardering of respect te betonen. Soms worden meerdere wegen bewandeld. Zo kan emancipatie niet alleen door wetten verder worden gebracht maar zeker ook door overtuiging in het maatschappelijk debat. De PvdA zal daarbij de verworvenheden van de emancipatie breed uitdragen.

9. Inburgering en huwelijksmigratie

Iedereen moet meedoen en dus de taal spreken en de weg in de maatschappij kennen. Inburgering is een onmisbare eerste stap: op de werkvloer, in de buurt, op school. Dit geldt zowel voor nieuwe Nederlanders afkomstig uit landen binnen de EU, als voor nieuwe Nederlanders afkomstig uit andere landen buiten de EU. We zijn nu bezig de achterstand in te lopen. De klassen zitten weer vol. De komende tijd moet we ook taallessen op de werkvloer

mogelijk maken, inburgering koppelen aan school van jonge kinderen met achterstanden en het niveau van de lessen verder opkrikken. In het inburgeringstraject wordt onderwijs gegeven over grondrechten, maar in het bijzonder aandacht besteed aan het non-discriminatiebeginsel. Zo moeten normale bevoegdheidseisen voor docenten ook gelden in de inburgeringsklas. Als de achterstanden weggewerkt zijn, kan het budget weer verlaagd worden en kan inburgering deels opgaan in het reguliere volwassenenonderwijs. Volwassenonderwijs blijft gevrijwaard van marktwerking.

Huwelijksmigratie blijkt nog te vaak een rem op integratie. Ieder moet vrij zijn om zijn of haar partner zelf te kiezen. Maar de PvdA stelt daarbij de eis dat de partner in Nederland zijn nieuwe partner zelf moet kunnen onderhouden; de extra verhoogde inkomenseis wordt daartoe verlaagd naar het oude aan de bijstand gekoppelde niveau. Bovendien eisen wij van de partner een gedegen voorbereiding op, en kennis van, Nederland en de Nederlandse taal. In de toekomst zullen we daar tevens een alfabetiseringstoets aan verbinden.

We willen scherpere controle op schijnhuwelijken. Gedwongen huwelijken willen we expliciet strafbaar stellen. Ook gaan we de mogelijkheden onderzoeken om het fenomeen van herhaalde huwelijksmigratie, waarbij een man met grote regelmaat nieuwe vrouwen laat overkomen uit het land van herkomst, aan te pakken.

10. Segregatie bestrijden

Wij staan voor een ongedeelde samenleving. Gescheiden werelden langs etnische lijnen bedreigen de sociale samenhang van ons land. Leerlingen, collega's en stadsgenoten moeten met elkaar in plaats van naast elkaar leren, werken en leven. Discriminatie op de arbeidsmarkt moet actief worden bestreden. De toename van aparte witte en zwarte scholen in gemengde wijken moet een halt worden toegeroepen. Om dit te bewerkstelligen moet een algemene acceptatieplicht gaan gelden voor alle scholen van alle leerlingen die de grondslag van de school erkennen. Om het samen leren te bevorderen wordt een acceptatieplicht voor alle scholen ingevoerd. De succesvolle experimenten met een transparant aanmeldingssysteem, inclusief een vast aanmeldmoment, verdienen landelijke invoering. En gemeentes krijgen de

bevoegdheid samenwerking tussen scholen op dit vlak tot stand te brengen, bijvoorbeeld door het instrument dubbele wachtlijsten.

11. Asiel en migratie

Ons asiel- en migratiebeleid is restrictief, selectief, streng en rechtvaardig. Restrictief daar waar de spankracht van onze samenleving, of van buurten, wijken en voorzieningen in het geding is. Restrictief ook in de afschaffing van het categoriale beschermingsbeleid. Selectief en mogelijkheden schepend daar waar migranten een bijdrage kunnen leveren aan de economische, wetenschappelijke en culturele ontwikkeling van Nederland. Streng waar misstanden, fraude en misbruik van voorzieningen en procedures moet worden bestreden. En rechtvaardig omdat mensen die in Nederland mogen blijven, participeren in de samenleving en een toekomst hier kunnen opbouwen. Zoals de mensen met een pardonvergunning: velen van hen zijn al aan het werk. Rechtvaardig ook omdat Nederland een veilig toevluchtsoord blijft voor echte vluchtelingen in nood. Aan hen wordt bescherming geboden op grond van het Vluchtelingenverdrag, de richtlijnen van de UNHCR en de internationale mensenrechtenverdragen.

Asielverzoeken worden, dankzij een beter werkende vreemdelingenwet, al veel sneller afgehandeld dan vroeger. Sneller beslissen, met behoud van zorgvuldigheid, en in geval van afwijzing sneller werken aan terugkeer, zijn van belang. We willen geen gezinnen met kinderen in de cel of op straat. De PvdA vindt dat Nederland gehouden is aan de zorgplicht. Elk kind dat in Nederland woont en leerplichtig is, heeft recht op fatsoenlijke huisvesting en de noodzakelijke sociale basisvoorzieningen. Vluchtelingen en asielzoekers dienen in de gelegenheid worden gesteld om (een deel) van het jaar te kunnen werken. De toekomst van het asielbeleid ligt in Europa. Gezamenlijk kunnen de lidstaten beter de toestroom effectief en eerlijk controleren, de verantwoordelijkheid verdelen en een betere gezamenlijke standaard voor bescherming en opvang afspreken. Mensensmokkel moet nationaal en internationaal worden bestreden. De hoge leges voor verblijfsvergunningen worden teruggebracht naar een redelijk tarief en mogen in ieder geval geen belemmering vormen voor het uitoefenen van gezinshereniging of het verkrijgen van een verblijfsvergunning waar men recht op heeft.

2.7 Wonen

2.7.1 De visie

Goed en betaalbaar wonen moet voor iedereen mogelijk zijn. Slechte huisvesting zet volwassenen en kinderen op een achterstand. De woningmarkt functioneert slecht waardoor de tweedeling tussen zwak en sterk groeit. Voor betaalbare huurwoningen bestaan lange wachtlijsten. Een koophuis is bijna niet meer bereikbaar voor starters op de woningmarkt. De hypotheekrenteaftrek stimuleert mensen om grote leningen aan te gaan met flinke risico's als de rente stijgt of de woningprijzen dalen. En dat terwijl vermogende woningbezitters meer inkomensondersteuning van de overheid ontvangen dan minder bedeelde huiseigenaren en huurders: dankzij de aftrek van de hypotheekrente.

De onbegrensde subsidiëring van de rentelasten drijft de prijzen van koophuizen verder op, verspert voor starters de toegang tot de woningmarkt en belast de schatkist zwaar. Juist in een tijd van een hoog begrotingstekort is dat onverantwoord. De houdbaarheid van het stelsel staat op het spel. Solidariteit tussen burgers is ondergraven en van eerlijk delen is geen sprake. Daarom wil de PvdA ingrijpen in de woningmarkt. Wij streven naar een woningmarkt die eerlijk en rechtvaardig is. Dat vereist actieve en betrokken woningcorporaties. Zij moeten voor een maatschappelijke taak met een publieke moraal staan. Dat betekent een betrokken en verantwoord bestuur en meer grip voor zowel de overheid als de bewoner.

2.7.2 De prioriteiten

Om de burger dit perspectief te kunnen bieden, kiest de PvdA voor een aantal prioriteiten:

1. Hervorming van de fiscale behandeling van het eigen huis

De fiscale behandeling van het eigen huis omvat de hypotheekrenteaftrek, het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelasting. De PvdA wil dit dure, complexe en inefficiënte systeem geleidelijk aanpassen. Verstoring van de woningmarkt moet in deze overgangperiode zoveel mogelijk worden voorkomen. En woningeigenaren moeten zich kunnen aanpassen aan de noodzakelijke veranderingen.

Vanaf 2014 zal gedurende een periode van 30 jaar*) een nieuw stelsel worden ingevoerd wat er toe moet leiden dat uiteindelijk alle huizenbezitters met hypotheekschuld een hypotheekrenteaftrek van 30% krijgen voor de rente over een schuld van maximaal de gemiddelde huizenprijs. Het maximale aftrektarief zal vanaf 2014 op 52% worden bevroren en vervolgens in stappen van 1%-punt per jaar omlaag worden gebracht naar 30%. De maximale schuld waarover renteaftrek mag worden genoten bedraagt in 2015 1 miljoen euro. Deze zal in 30 stappen worden afgebouwd naar het bedrag van de dan geldende gemiddelde huizenprijs.

2. Maatwerk in het huurbeleid

De PvdA wil het zogenoemde scheefwonen ontmoedigen: mensen met een hoog inkomen bezetten woningen met een relatief lage huur. Huren zullen meer aan de draagkracht worden aangepast. Op dit moment vinden experimenten plaats met huur-op-maat. Mede op basis hiervan wordt dit uitgewerkt en ingevoerd. De PvdA ontziet daarbij de lage en middeninkomens om zo een armoedeval te voorkomen. Scheefwonen kan worden geaccepteerd in het geval dat het positief bijdraagt aan de sociaal-economische diversiteit in de wijk. Het huurbeleid blijft gericht op betaalbaarheid maar moet beter inspelen op de verschillen tussen de regio's. Op sommige plekken staan woningen leeg, in andere delen van het land bestaat grote woningnood. Dat moet consequenties hebben voor het toekomstig huurbeleid. In regio's met woningtekorten moet het puntenstelsel zo worden aangepast dat het aantrekkelijker wordt meer huurwoningen te bouwen voor starters en middengroepen. In het puntenstelsel, op basis waarvan een redelijke huur wordt vastgesteld, zou ook rekening moeten worden gehouden met de energiezuinigheid van de woning.

3. Versterking van de maatschappelijke rol van corporaties

Corporaties zijn een onmisbare speler voor het realiseren van sociaal-democratische doelen als betaalbaar wonen voor mensen met een laag inkomen. Het is hun taak een bijdrage te leveren aan leefbare buurten en

*) De periode van 30 jaar is gekozen omdat reeds nu de hypotheekrenteaftrek vervalt na 30 jaar en reeds nu huiseigenaren geacht worden met het geleidelijk wegvallen van het renteaftrekvoordeel gedurende 30 jaar rekening te houden.

buurtvoorzieningen (zoals bouw en beheer van brede scholen, buurtcentra en woonvoorzieningen voor gehandicapten). De PvdA wil de corporaties aan deze kerntaak binden en commerciële activiteiten scherp begrenzen en aan voorwaarden binden. Salarissen boven de MP-norm en bonussen passen daar niet bij. Tegelijkertijd wil de PvdA de directe invloed van bewoners op de corporaties vergroten. Zij moeten worden uitgedaagd om met eigen ideeën te komen om de buurt op te krikken en dat samen met de corporaties te realiseren. Particulier collectief en/of kleinschalig opdrachtgeverschap, de starterslening en een minimaal quotum van 30% sociale huur- en koopwoningbouw voor nieuwbouwprojecten kunnen aangegrepen worden als middel om meer woningen voor starters beschikbaar te maken.

Huren mogen in principe beperkt stijgen boven inflatie mits tenminste een deel van de meer opbrengst bij verhuurders ten goede komt van de (uitbreiding van de) wijkaanpak. Het eigen vermogen van corporaties moet vrijkomen voor sociale doelstellingen. We vervangen de Vogelaarheffing door een heffing waarmee geld wordt overgeheveld van rijke naar armere corporaties, mogelijk in de prachtwijken of in krimpregio's.

4. Toegankelijke woningen

In Nederland moeten woningen aanpasbaar en levensloopbestendig worden gebouwd, mede vanwege de vergrijzing en vanwege het belang van kostenbeheersing. Alle overheidsgebouwen en gebouwen met een publieke functie moeten volledig toegankelijk zijn, dat wil zeggen toegankelijk via gelijkvloerse entree, hellingbaan of lift en met een rolstoeltoegankelijke toiletvoorziening. Ook moeten er voorzieningen zijn voor mensen met zintuiglijke beperkingen.

5. Uitvoering actieplan bevolkingsdaling

In een toenemend aantal gemeenten daalt het aantal inwoners met name door vergrijzing. Aantal en type woningen moet tijdig worden aangepast. Extra inzet kan nodig zijn om voorzieningen, zoals voor zorg en mobiliteit, overeind te houden en de economische ontwikkeling te stimuleren. Het bouwen aan vitale regio's behoeft een omslag van kwantiteit naar kwaliteit. Structurele financiering is nodig, bijvoorbeeld door in de criteria voor de verdeling van het Gemeentefonds rekening te houden met krimp, net

als bij de bekostiging van scholen. De PvdA wil de lijn die in het actieplan bevolkingsdaling is ingezet om de nadelige gevolgen van deze krimp te compenseren, doorzetten. Ook de introductie van het principe dat rijke corporaties arme corporaties moeten helpen kan gunstig uit werken voor corporaties in krimpgebieden. Dit gaat naast wonen om het op niveau houden van werkgelegenheid, zorg en decentralisatie van de Rijksdiensten.

6. Aangepast bouwen voor de vergrijzing

Ouderen moeten langer thuis in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen. De vergrijzing vereist dat woningen hiervoor tijdig en op grote schaal worden aangepast. In combinatie met technische hulpmiddelen (domotica) kan het toenemende aantal chronische zieken als Alzheimerpatiënten verantwoord thuis blijven. Bij nieuwbouw zal aangepast bouwen wettelijk worden bevorderd. Aangepast bouwen in bestaande als wel in nieuwbouw wordt bereikt door introductie van een chronischzieken-label voor woningen.

2.8 Burger en bestuur

2.8.1 De visie

'Den Haag' staat er niet goed op bij de burger. Veel mensen hebben het gevoel dat hun inbreng er niet zo toe doet in de politieke arena. Het vertrouwen in politici en politieke partijen is de laatste jaren sterk teruggelopen. Na een intensieve verkiezingstijd trekt de politiek zich voor het gevoel van de burger terug op de vierkante kilometer die wij 'Den Haag' noemen. We moeten wegen vinden om het vertrouwen van de burger in het proces van de democratie terug te winnen. We moeten nieuwe wegen vinden om de burger in het proces van de democratie serieus te nemen.

2.8.2 De prioriteiten

1. Een Nationaal Democratie Akkoord

Vertrouwen in het openbaar bestuur win je niet alleen met een transparante en efficiënte overheid. Burgers willen directe invloed op het bestuur en vaker dan één keer per vier jaar. De vernieuwing van onze democratie is veelbesproken maar heeft nog weinig voortgang gemaakt in de afgelopen decennia. De PvdA heeft stelling genomen voor de door de Raad gekozen

burgemeester, voor correctieve referenda, voor burgerinitiatieven, voor verbeteringen van het kiesstelsel. Maar om hierin betekenisvolle vooruitgang te boeken is een breed en langjarig maatschappelijk en politiek draagvlak nodig. Zeker wanneer grondwetswijzigingen nodig zijn voor verdergaande stappen. Het maatschappelijk klimaat vraagt hier nadrukkelijk om.

Tot nu toe is het niet gelukt op dit punt een doorbraak te forceren vanwege politieke verdeeldheid en wisselende (regering-)coalities. Met name daar waar een grondwetswijziging is vereist stranden pogingen tot bestuurlijke vernieuwing. De frustratie binnen en buiten de politiek neemt rechtvaardig toe.

Voor ons is het nu belangrijker een doorbraak te forceren dan eindeloos aan het eigen standpunt vast te houden. Als iedereen dat doet gebeurt er immers weer niets. Dus stellen wij voor om met zoveel mogelijk partijen, zonder taboes vooraf, in korte tijd te komen tot een langjarig Nationaal Democratie Akkoord. Doel is de modernisering van de representatieve democratie door op een verantwoorde manier vormen van directe invloed voor de burger in te voeren. Dat kan daadwerkelijk bijdragen aan herstel van vertrouwen in de politiek bij burgers.

2. Een nieuwe bestuursstijl

De PvdA zet zich in voor een bestuursstijl, met een betekenisvolle dialoog tussen burger en bestuur. Binden en verbinden moet ons handelsmerk zijn. De stijl van werken in het parlement is daarbij belangrijk. De Kamer moet het goede voorbeeld geven met respectvolle omgangsvormen. Een fatsoenlijke samenleving impliceert een parlement dat toont dat politiek bedrijven een eervol ambacht is.

Wij beschouwen het als onze verantwoordelijkheid het aanzien van de Kamer te verbeteren. Het beeld wordt te zeer bepaald door incidentenpolitiek, spoeddebatten en eindeloze reeksen kamervragen. De kwaliteit van de wetgevende en controlerende taak van de Kamer moet voorop staan. De Kamer moet de komende jaren verder vorm geven aan haar Onderzoeksagenda bestaande uit uitvoeringsonderzoeken en toekomstverkenningen. De Eerste Kamer krijgt een eenmalig terugzendrecht, in plaats

van het afstemrecht zoals dat nu bestaat. De Tweede Kamer zal zich dan opnieuw over het wetsvoorstel moeten buigen.

3. Centrale rol lokale overheid

Het aantal bestuurslagen en bestuurders is de afgelopen decennia alleen maar toegenomen. Dit ondanks de geleidelijke schaalvergroting van gemeenten. Er zijn ook veel overlappende verantwoordelijkheden. Ons uitgangspunt is dat het fors minder kan met die bestuurslagen. Dat betekent een herverdeling van verantwoordelijkheden en het schrappen van bestuurslagen. Leidraad is daarbij een duidelijke keuze voor decentralisatie. Het lokaal bestuur staat het dichtst bij de burger. Denk aan zorg, veiligheid, sociale zekerheid en participatie. De schaal van veel gemeenten wordt een groter knelpunt naarmate meer taken aan het lokaal bestuur worden overgedragen.

De PvdA kiest daarbij in beginsel niet voor van bovenaf opgelegde schaalvergroting of herindelingen. We willen waar nodig onderscheid maken tussen grotere centrumgemeenten en kleinere regiogemeenten. De grotere centrumgemeenten zullen vaker voor een gehele regio bepaalde taken op zich moeten nemen. Deze taakdifferentiatie voorkomt verdere wildgroei van regionale samenwerkingsverbanden of overbelasting van kleine gemeenten. Komen die centrum -en regiogemeenten niet snel tot stand dan is sturing door het Rijk onvermijdelijk. Alsdan zal ook de vormgeving van het middenbestuur voor de langere termijn opnieuw bezien worden.

Op korte termijn en in afwachting van de groeiende rol van centrumgemeenten, is het noodzakelijk de verantwoordelijkheden van de verschillende overheden beter af te bakenen. Daarom stellen wij voor provincies een duidelijke rol te geven in het ruimtelijk beleid. Denk daarbij aan gebiedsontwikkeling, planning bedrijventerreinen, regionale infrastructuur, waterbeleid, natuur- en landschapsbeheer. Voor wezenlijke nationale investeringen in duurzaamheid en infrastructuur is nationale doorzettingsmacht nodig. De Waterschappen worden uitvoeringsorganisaties onder bestuur van de provincies. De rol van provincies op andere terreinen wordt afgebouwd. Uiteindelijk is het streven om, op basis van een afgebakende taak -en verantwoordelijkheidstoedeling aan de provincies, tot een gesloten huishouding te komen.

4. Modernisering rijksoverheid

Een slankere rijksoverheid is mogelijk door vergaande decentralisatie en taakafstoting. Het ministerie als permanente organisatievorm dient op den duur te verdwijnen. De Rijksoverheid bestaat nu uit circa 150 beleidsdirecties, 200 uitvoeringsorganisaties, en 50 handhavende diensten. De beleidsdirecties moeten één gezamenlijke Rijksdienst gaan vormen waarbij de groepering rond verantwoordelijke ministers en staatssecretarissen de politieke prioriteiten cq portefeuilles volgt. Uitvoeringsorganisaties brengen we samen in clusters van samenhangende taken en doelgroepen; bijvoorbeeld de vier Rijksdiensten die zich nu bezig houden met inkomens(ondersteuning). Per cluster wordt één bewindspersoon verantwoordelijk. Deze vorm van bundeling leidt tot aanzienlijke besparingen.

De eerste stap die nu gezet moet worden is de stroomlijning van de uitvoeringsorganisaties en de vorming van een kernkabinet, waarbij een beperkt aantal kabinetsministers wordt bijgestaan door departementsministers die het feitelijke politieke beheer van de ministeries voor hun rekening nemen. De kabinetsministers krijgen de verantwoordelijkheid voor tenminste twee departementen. Zo vermijden we grote tijdrovende departementale herindelings- en reorganisaties terwijl we wel degelijk een eerste stap zetten richting minder verkokerde besluitvorming en organisatie. Het doel is een betere, meer wendbare overheid, die verantwoordelijkheden weet te delen met partners in de samenleving. 'Den Haag' kan kleiner, maar moet vooral beter, toegesneden op een zelfbewuste overheid, die bindend leiding weet te geven.

5. Een dienstbare semi-publieke sector

Topinkomens in de semi-publieke sector moeten aan banden. In het onderwijs, de culturele sector, de gehele zorgsector en bij woningbouwcorporaties gaat de MP-norm als maximumnorm gelden. De Kamer neemt de wet die dit regelt wat de PvdA betreft snel in behandeling.

(Semi-)publieke organisaties moeten er een eer inleggen om door slimmer werken en verhoging van de productiviteit meer te doen voor minder geld. Een 'cultuur van zuinigheid' moet een wezenlijk onderdeel van hun doelstelling en werkwijze worden. Organisaties dienen een positieve prikkel te krijgen om uit zichzelf dezelfde doelstellingen te realiseren tegen lagere kosten.

Tegelijkertijd dienen prikkels om het budget hoe dan ook uit te geven omdat het anders het volgende jaar wordt verminderd, te worden weggenomen.

Kwaliteit van bestuur en toezicht in de semi-publieke sector moet beter. Daarom beperken we het aantal bestuursfuncties en commissariaten dat een persoon tegelijkertijd kan hebben in de semi-publieke sector. Er komt een einde aan de situatie dat organisaties in de semi-publieke sector zijn onderworpen aan democratische controle noch aan de tucht van de markt. Als er sprake is van maatschappelijk kapitaal en een publieke moraal wordt verwacht, dient publieke controle leidend te zijn.

Kwaliteit, dienstbaarheid en keuzevrijheid staan weer voorop in onderwijs, zorg en het wonen. Docenten, verplegers en verzorgenden voelen zich miskend door de vele managementlagen die hen iedere professionele zuurstof ontnemen. Verdere schaalvergroting in de semi-publieke sector kan slechts onder zeer strenge voorwaarden. Het onderwijs kent inmiddels een fusietoets. Die willen wij uitbreiden naar de zorgsector en de woningbouwcorporaties. Schaalverkleining moet makkelijker worden en nieuwe burgerinitiatieven moeten ruimte krijgen.

6. Een doelmatige en effectieve politieorganisatie

De organisatie van de politie kan beter. De minister moet verantwoordelijk zijn voor alle besluiten ten aanzien van het aantal agenten, hun arbeidsvoorwaarden en hun rechtspositie. Tevens is de minister verantwoordelijk voor centrale inkoop en automatisering. De minister legt hier uiteraard verantwoording over af aan de Tweede Kamer. Het aantal politieregio's (en veiligheidsregio's) wordt teruggebracht tot 10, aansluitend op de nieuwe arrondissementen van Justitie. Dat vraagt om maatregelen om het lokale beleid voldoende tot zijn recht te laten komen. De burgemeester van de grootste gemeente in de regio blijft korpsbeheerder en legt in die rol verantwoording af aan het regionaal college en aan de minister.

Alle burgemeesters leggen een Veiligheidsplan voor aan hun gemeenteraad om de lokale prioriteiten vast te stellen en brengen dit in het regionaal overleg in. Het Korps Landelijke Politiediensten krijgt de leiding over alle bovenregionale (recherche)zaken, onder gezag van één parket van het Openbaar

Ministerie. Zo kan de slagkracht van de politie nog verder verbeteren. Efficiencywinsten in de veiligheidsketen worden ingezet om de operationele sterkte van de politie, met name op straat, te vergroten.

7. De rechtsstaat

De rechtstaat is van ons allemaal. Daarom moet ook iedereen de kernbeginselen van de rechtstaat (kunnen) kennen. De rechten, vrijheden en verantwoordelijkheden uit de Grondwet en hun achtergrond moeten deel uitmaken van het (burgerschaps-)onderwijs. Daarnaast staan wij voor een toegankelijker Grondwet, die iedereen inzicht biedt in de belangrijkste elementen van de rechtsstaat. Bij een toegankelijker Grondwet hoort een opheffing van het toetsingsverbod: het is vreemd dat een rechter wel aan internationale verdragen, maar niet aan de Grondwet mag toetsen.

Grote informatiseringsprojecten van de overheid kunnen beter worden ontworpen. De bescherming van privacy dient één van de leidende uitgangspunten te zijn bij deze projecten. Deze systemen moeten niet meer informatie opslaan dan strikt noodzakelijk en anoniem zijn waar mogelijk. De gegevens moeten, indien mogelijk, zo kort mogelijk worden opgeslagen, de burger inzicht bieden in het gebruik én toekomstig gebruik van zijn privé-gegevens, en alleen de burgerlaten bepalen wat er met de gegevens gebeurt.

De Partij van de Arbeid ziet een efficiënte en effectieve ICT als noodzakelijke randvoorwaarde voor een moderne en open overheid. Ook in het kader van de brede heroverwegingen ziet de PvdA een sterke inzet op Open Standaarden, Open Source Software en Open Data als randvoorwaardelijk. Hiermee kan een aanzienlijke en aantoonbare kostenbesparing worden gerealiseerd. De inzet van de PvdA zal zijn dat Open Standaarden verplicht moeten worden gesteld voor alle overheden, en Open Data en Open Source Software het uitgangspunt zijn.

8. Koninkrijksrelaties

De PvdA maakt zich samen met de Nederlandse Antillen en Aruba sterk voor een succesvolle afronding van de hervorming van het Koninkrijk. Met de opheffing van de Nederlandse Antillen en het aangescherpte toezicht werken we toe naar goed bestuur, krachtige rechtshandhaving en gezonde openbare financiën op de eilanden.

2.9 Nederland in een betere wereld

2.9.1 De visie

Nederland is een klein land met grote ambities – voor ons eigen land en voor een betere wereld. Ambities die we waar kunnen maken als we de handen ineen slaan. Met mensen overal ter wereld, met ondernemers, met organisaties die initiatief tonen, met gelijkgezinde landen, in Europa, in de NAVO en in de Verenigde Naties. Samen strijden we voor een rechtvaardige wereld. Samen werken we aan eerlijke ontwikkeling, aan veiligheid voor alle wereldburgers. En samen bevechten we de perverse effecten van een economisch systeem louter gericht op winstmaximalisatie. Elke dag biedt een kans om de rijkdom van de wereld eerlijker te verdelen.

Een rechtvaardiger wereld is ook een kwestie van eigenbelang. Een eerlijke verdeling van macht en welvaart op wereldschaal kan matigend werken op migratiestromen, is goed voor onze export en werkt stabiliserend op internationale politieke verhoudingen.

De internationale verhoudingen veranderen diepgaand. Opkomende economieën als China, India en Brazilië eisen nadrukkelijk een rol op het wereldtoneel. Armere landen maken terecht aanspraak op meer inspraak. Steeds meer mensen behoren tot een wereldwijde middenklasse, die in veel landen de ruggengraat van de economie vormt. Zij nemen steeds vaker verantwoordelijkheid voor een eerlijke verdeling in eigen land. Macht en rijkdom worden onder een grotere groep mensen verspreid.

Maar er is ook een bittere keerzijde. Door de globalisering heeft de economische en financiële crisis ingrijpende gevolgen voor kwetsbare mensen die op geen enkele manier hebben geprofiteerd van de welvaarts-groei, ‘Trickle down’-effecten van economische groei zijn nauwelijks opgetreden. De klimaat- en voedselcrisis raken velen. Het aantal mensen dat in diepe armoede leeft, neemt amper af. En ook geweld kent globalisering. Regionale conflicten hebben wereldwijd impact. De proliferatie van massavernietigingswapens ondermijnt de veiligheid van veel burgers.

Maar een betere wereld is mogelijk – Nederland heeft bewezen daaraan bij te

kunnen dragen. Nederland moet zich richten op de actuele en veranderende vredesvraagstukken en op de wereldwijde verdeling van natuurlijke hulpbronnen. De inbreng van Nederland in de wereld moet verschil maken – door slimme coalities in ‘axes of justice’ te smeden en zo politieke en diplomatieke doorbraken te realiseren. We kunnen internationaal alleen een vuist maken als onderdeel van een sterk, assertief en verenigd Europa dat opgewassen is tegen de andere wereldmachten.

2.9.2 De prioriteiten

Dit zijn onze prioriteiten:

1. De internationale rechtsorde en mensenrechten

Handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde is de kernopdracht van de internationale gemeenschap. Den Haag speelt daarbij, als stad van vrede en recht, een belangrijke rol. Nederland zet zich daarvoor blijvend in en zal zelf ook de internationale verdragen voorbeeldig naleven. Effectieve handhaving gaat niet vanzelf. Nederland moet blijven aandringen op ratificatie van internationale verdragen door wereldspelers en schendingen van internationaal recht moeten niet zonder consequenties blijven. Het Internationaal Strafhof moet hierbij maximaal effectief kunnen zijn. Nederland blijft actief democratiseringsprocessen ondersteunen en versterken. Nederland moet het mandaat, de doorzettingmacht en de uitvoeringskracht van de Verenigde Naties kritisch beschouwen en duurzaam versterken. De EU moet een permanente zetel in de VN Veiligheidsraad krijgen.

2. Veiligheid is de hoeksteen van ontwikkeling

Ontwikkeling kan niet zonder veiligheid. Niet-functionerende staten zijn een bedreiging voor de veiligheid en ontwikkeling van hun burgers. Ze dragen bij aan de instabiliteit binnen regio's. De internationale gemeenschap moet zo vroeg mogelijk betrokken raken bij fragiele staten om erger te voorkomen. De Verenigde Naties moeten daarbij een sterke vredeshandhaver zijn. Nederland moet een meer vooraanstaande rol spelen bij VN-vredesoperaties. Politiefunctionarissen spelen een steeds prominentere rol in VN-vredesmissies. Om aan de toegenomen vraag te voldoen, streeft Nederland ernaar om het aantal politiefunctionarissen dat kan worden uitgezonden, te vergroten.

De PvdA is voor internationaal ingrijpen in crisissituaties, onder de voorwaarden van een juist oogmerk, proportionaliteit, naleving van het internationaal humanitair (oorlogs-) recht en een redelijke kans op militair en politiek succes. Een volkenrechtelijk mandaat is altijd vereist. Vanzelfsprekend geldt voor elke militaire inzet het toetsingskader voor de inzet van de krijgsmacht aan de hand waarvan de Tweede Kamer beoordeelt of Nederlandse deelname gewenst is.

3. Een moderne en efficiënte krijgsmacht in dienst van nationale en internationale veiligheid

Onze internationale agenda voor vrede en veiligheid vraagt om een moderne multifunctionele krijgsmacht. Die moet in staat zijn om Nederland en zijn burgers te beschermen en om de internationale rechtsorde te bevorderen. De Nederlandse krijgsmacht staat hoog aangeschreven en is in staat moeilijke taken te vervullen. Niettemin kan het ambitieniveau van de krijgsmacht omlaag en de doelmatigheid omhoog. Onze prioriteit ligt bij de bevordering van de internationale rechtsorde door deelneming aan stabilisatie en vredeshandhavende missies waarbij de nadruk ligt op de bescherming van de bevolking.

Het lange termijn perspectief van onze krijgsmacht is taakspecialisatie in EU-verband. Investerings in de krijgsmacht, zowel in mensen als in materieel, moeten proportioneel zijn met realistische ambities over zijn rol en taak. Het boeken van doelmatigheidswinst binnen deze taakopvatting is mogelijk. Ook moet er beter afgestemd worden met andere landen van de EU; nu is de opgetelde krijgsmacht van de Europese landen nog teveel van hetzelfde. Nederland moet streven naar meer samenvoeging van taken in NAVO- en EU-verband. Daarop moet de aanschaf van groot materieel afgestemd zijn. Om de Nederlandse inzet adequaat te kunnen bepalen dienen budgettaire afwegingen binnen de krijgsmacht integraal plaats te vinden. In dit kader worden alle opties overwogen.

Het personeel van defensie vormt de ruggengraat van de krijgsmacht. Hun inzet verdient goede arbeidsomstandigheden en adequate nazorg. Deze zorg moet worden belegd in een Veteranenwet.

De definitieve beslissing over de vervanging van de F16 is uitgesteld. Verlenging van de levensduur van de F16's is mogelijk en heeft onze voorkeur. Pas wanneer dit niet langer mogelijk is, is een beslissing over de vervanging aan de orde zonder dat daarbij sprake is van een voorkeurspositie van de JSF of enig ander type toestel. Op dat moment zullen we keuzes maken ten aanzien van het gewenste type toestel en de aantallen, op basis van het dan beschikbare aanbod en prijzen passend in onze visie op de toekomst van de krijgsmacht.

4. Nederland in de NAVO

Nederland is en blijft een toegewijd NAVO-lid. De PvdA vindt dat de NAVO terughoudend moet zijn in het ondernemen van militaire acties buiten het eigen grondgebied ter verdediging van de eigen belangen. In de discussie over het nieuwe strategisch concept voor de NAVO is aandacht nodig voor de verdeling van taken en verantwoordelijkheden bij NAVO-operaties buiten het eigen grondgebied, de functie van kernwapens in de collectieve verdediging van het NAVO-grondgebied, de rol van de NAVO in het veiligstellen van de aanvoer van energie en grondstoffen en de veiligheid van telecommunicatie-infrastructuur tegen aanvallen via internet. Uitbreiding van de NAVO in oostelijke richting is niet uitgesloten, maar ligt op korte termijn niet voor de hand. Een lidmaatschap voor Rusland is geen optie, nauwe samenwerking wel.

5. Naar een kernwapenvrije wereld

Sinds President Obama in 2009 aankondigde dat de VS een kernwapenvrije wereld nastreeft, is er wereldwijd een nieuwe beweging op gang gekomen om dit te realiseren. Nederland kan bijdragen door bij de NAVO te pleiten voor het afschaffen van de zogeheten kernwapentaak. Nederland heeft geen straaljagers nodig die kernwapens kunnen vervoeren en afwerpen. Nederland moet daarnaast pleiten voor terugtrekking van de Amerikaanse kernwapens van Europees grondgebied.

6. De Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen

De Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen zijn de praktische vertaling van de universele mensenrechten. Wij steunen deze doelstellingen onvoorwaardelijk. Ze zijn het ijkpunt voor de inzet van de internationale gemeenschap

– en wij moeten onszelf moreel én materieel verantwoordelijk houden voor het bereiken van de doelstellingen. Daarom moet de ontwikkelingssamenwerking verder gemoderniseerd en effectiever worden. De vergroting van de effectiviteit kan bereikt worden door herbezinning op het aantal partnerlanden en door betere afstemming met overige donoren te bewerkstelligen. Er dient te worden gestreefd naar een samenhangend Europees beleid voor ontwikkelingssamenwerking. Tevens wordt de effectiviteit vergroot door onverminderd te werken aan de kwaliteit van de uitvoering. Het is een katalysator die zich richt op groei en de eerlijke verdeling daarvan.

De instrumenten die we inzetten voor ontwikkeling moeten samenhangend zijn – we kunnen niet met de ene hand geven en met de andere hand nemen. Daarom pleiten we voor een 'vereerlijking' van het (internationale) handelsbeleid. Er moeten rechtvaardige internationale handels- en klimaatverdragen komen, evenals eerlijke belastingverdragen. Nederland moet zich inzetten om in Europees verband afspraken te maken waardoor het niet langer mogelijk is dat multinationale ondernemingen winsten onbelast uit ontwikkelingslanden wegsluizen. Handelsakkoorden dienen een sociale paragraaf te bevatten en moeten daadwerkelijk bijdragen aan lokale en regionale ontwikkeling. De onderhandelingen van deze verdragen moeten op een gelijkwaardige manier worden gevoerd. Reeds bestaande, voor ontwikkelingslanden oneerlijke handelsverdragen worden herzien.

De Europese markt moet zich verder openstellen voor alle producten – dus ook voor eindproducten – uit de minst ontwikkelde landen. Dumpingpraktijken moeten we uitbannen. Exportsubsidies voor de landbouw moeten verdwijnen. Wij maken ons sterk voor een certificeringssysteem van herkomst voor producten uit landbouw, bosbouw en mijnbouw, die vanuit ontwikkelingslanden toegelaten worden tot de Nederlandse cq de Europese markt.

Wij zetten ons in internationaal verband in voor een internationale heffing op de financiële sector of op financiële transacties (FTT). De opbrengsten kunnen ten goede komen aan het herstel van de schade die de crisis in de financiële sector heeft aangericht in de economie. Met gelijkgezinde landen bekijken we of we de opbrengsten toe kunnen rekenen aan budgetten voor de Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen.

Nederland schuwt in haar bilaterale relaties de kritische politieke dialoog niet. Landen waarmee we een relatie onderhouden spreken we aan op de invloed van politieke machtsverhoudingen op de ontwikkeling van hun land en haar burgers. Goed bestuur is cruciaal, corruptie bestrijden we en versnippering gaan we tegen. Nederland zet zich in voor een internationale oplossing voor de klimaatcrisis. Daarbij hoort een overdracht van middelen van ontwikkelde landen naar ontwikkelingslanden. Ontwikkelingslanden en de private sector hebben ook een verantwoordelijkheid.

Nederland blijft voorstander van een robuust wapenhandelsverdrag en voor een betere naleving van de wapenexportcode van de EU. Wapenhandel en wapendoorvoer in Nederland worden strikt aan banden gelegd. De overheid neemt een kritische houding ten aanzien van pensioenfondsen en banken, die investeren in bedrijven die kernwapens, landmijnen en clusterbommen produceren en bedrijven die wapens leveren aan omstreden regimes.

De PvdA wil haar visie op ontwikkeling en internationale samenwerking laten uitvoeren door een Minister voor Internationale Samenwerking. Deze minister kan de bredere coherentieagenda tussen de beleidsterreinen handel, migratie, landbouw en ontwikkelingssamenwerking beter waarborgen in het kabinet. De beschikbare ODA-HGIS middelen kunnen zo binnen één kader worden afgewogen. Daarin handhaven we 0,8% BNP voor ontwikkelingssamenwerking (ODA).

7. Instabiele regio's

De internationale rechtsorde wordt voortdurend beproefd door bittere conflicten die consequenties hebben voor de betrokken landen en regio's, maar ook ver daarbuiten.

Instabiele regio's zijn haarden voor conflict en internationaal terrorisme en daardoor ook een bedreiging voor de Nederlandse veiligheid. De situatie in de Hoorn van Afrika en het Grote Merengebied blijft uiterst precair. De PvdA vindt dat Nederland daar gezien zijn diplomatieke staat van dienst een actieve rol moet spelen.

De PvdA steunt de twee-statenoplossing voor het Palestijns-Israëlijs conflict. Daarin worden de grenzen van Israël en de Palestijnse staat van

weerszijden erkend en krijgen beide volken voldoende veiligheids garanties en ontwikkelingskansen. Uitgangspunt daarbij is de grens van 1967 en een deling van Jeruzalem als hoofdstad van beide staten. De EU dient de uitslag van de Palestijnse verkiezingen te accepteren en kan contact onderhouden met elke Palestijnse factie die langs democratische weg aan de macht komt. De PvdA streeft hierbij een evenwichtige benadering van het Israelisch-Palestijns conflict na, waarbij één maatstaf telt: het internationale recht. Schendingen van het internationaal recht kunnen niet zonder consequenties blijven. Dit betekent dat er een einde moet komen aan de Israëlijsche nederzettingenpolitiek. De afscheidingsmuur mag niet op Palestijns grondgebied staan. De blokkade van Gaza moet worden beëindigd. Tegenover de verplichtingen die we op basis van het internationale recht aan Israël stellen, staat dat ook de raketbeschietingen vanuit Gaza op Israël moeten worden gestopt. Ook dit is in strijd met het internationale recht. Beide partijen moeten daarom onder druk worden gezet om zich te houden aan het internationaal recht. Alleen met de bereidheid van beide partijen om zich hieraan te houden, is er een kans op een duurzame, vreedzame oplossing voor het Israelisch-Palestijns conflict.

Het EU-Israël associatieverdrag bepaalt dat de relatie gebaseerd moet zijn op respect voor de mensenrechten. In geval van schending hiervan zou het associatieverdrag met Israël ingezet moeten worden als drukmiddel. De PvdA is zich ervan bewust dat er grote verschillen bestaan in de machtsverhouding tussen de staat Israël en de Palestijnse Autoriteit.

8. Nederland in een beter Europa

De PvdA zet zich in voor een beter Europa in een betere wereld. Wij zullen onze invloed in Den Haag en Brussel aanwenden om Europa socialer, innovatiever en duurzamer te maken. Herbezinning op de verdeling van Europees geld is daarom hard nodig. Alle Europese lidstaten moeten de komende jaren hun financiën op orde brengen. De Europese begroting moet daarom ook omlaag. De Nederlandse bijdrage kan omlaag en de Nederlandse nettobetalingspositie dient te verbeteren. De EU-afrachtkorting van 1 miljard euro dient na 2013 te worden gecontinueerd. We blijven ons inzetten voor één vergaderplaats van het Europees Parlement in Brussel.

Een lagere begroting zal Europa dwingen scherpere prioriteiten te stellen. Ook in Europa moeten we stoppen met het rondpompen van gelden en het

achterhaalde landbouwbeleid moet worden afgebouwd. Meer geld dient dus te gaan naar innovatie-, energie- en klimaatbeleid, minder naar structuur- en landbouwfondsen.

De EU moet in 2020 de beslissende omslag hebben gemaakt naar een duurzame maak- en kenniseconomie, waarbij werkgelegenheid en sociale zekerheid maximaal gewaarborgd zijn. De PvdA wil dat de EU een gemeenschappelijk energiebeleid voert, waarbij verduurzaming hand in hand gaat met het verminderen van de afhankelijkheid van een beperkt aantal (instabiele) energieleveranciers.

Wij streven binnen de EU naar gemeenschappelijke criminaliteitsbestrijding en naar een gemeenschappelijk asiel- en migratiebeleid, zonder dat daarbij de bescherming van onze privacy gevaar loopt. De EU ambassades zorgen voor adequate dienstverlening aan Nederlanders in het buitenland. Het posten- netwerk van Nederland kan slanker, omdat we meer samen met andere Europese landen kunnen doen.

De grootste kracht van de EU is het brengen van vrede, stabiliteit en voorpoed naar landen die de ambitie hebben lid te worden van de EU. Die kracht is alleen effectief als de landen die lid willen worden ook aan alle voorwaarden voor lidmaatschap voldoen.

9. Europa als assertieve toezichhouder op financiële instellingen

Europa is de bewaker van de integriteit van financiële instellingen. De PvdA wil een sterk Europees toezichtstelsel waarin alle toezichthouders en centrale banken echt samenwerken. Het Groei- en Stabiliteitspact dient zo te veranderen dat we scherpere sancties kunnen opleggen aan landen die zich niet aan de afspraken houden. Bij de normering dient de schuld- en houdbaarheidspositie ten opzichte van de tekortpositie aan belang te winnen.

Bijlage

Financiële onderbouwing¹

1. Context en uitgangspunten

De overheidsfinanciën dienen op orde te worden gebracht. Dit betekent dat er de komende jaren grote besparingen moeten worden gerealiseerd. Dat vergt wel behoedzaamheid. Immers, het economisch herstel is broos, de financiële markten zijn nog immer kwetsbaar en de werkloosheid wordt nog elke maand hoger. Het komt dus aan op een goede maatvoering teneinde dit broze herstel niet in de knop te breken.

Economisch gezien is het beter om structurele hervormingen met opbrengsten op de langere termijn te realiseren dan willekeurig te snijden in de uitgaven alleen maar om zoveel mogelijk opbrengsten op de korte termijn te realiseren. Dat zou ook voor de herstellende economische groei funest zijn. Deze benadering wordt dan ook zo veel mogelijk gevolgd maar is uiteraard begrensd door de minimumtekortreductie die uit het Groei en Stabiliteitspact volgt.

Meer specifiek ligt onze prioriteit bij het vinden van besparingsmogelijkheden bij het bestrijden van ondoelmatigheden en onrechtvaardigheden in de aanwending van belastinggeld. Dus bezuinigen we waar mogelijk op bijvoorbeeld bureaucratie, bestuurlijke drukte en ineffectieve subsidies; en corrigeren we fiscale systemen zodat door de sterkste schouders daadwerkelijk de zwaarste lasten gedragen worden.

Een ander uitgangspunt is dat we de productieve kracht van de Nederlandse economie niet willen aantasten, liefst nog willen versterken. Dus investeren

1. De financiële onderbouwing van dit verkiezingsprogramma is werk in uitvoering. De lopende gesprekken met het Centraal Planbureau zijn nog niet in de plannen verwerkt. De uitgewerkte financiële plannen en de doorrekening daarvan door het Centraal Planbureau worden op 20 mei gepubliceerd.

we in onderwijs, verlagen we de kosten van arbeid en halen we de woningmarkt van het slot.

Uiteraard vinden wij het ook belangrijk participatie te stimuleren en armoede te bestrijden. Dat is goed voor de mensen die het aan gaat en uiteindelijk ook voor onze economie. Dus stimuleren we dat gezonde mensen langer doorwerken en besteden we extra aandacht aan schuldhulpverlening en (het bestrijden van) armoede onder kinderen.

Tenslotte is het soms niet anders mogelijk dan dat we ook ambities aanpassen. Om die reden pleiten we bijvoorbeeld voor een nieuwe visie op de krijgsmacht en pleiten we voor een lagere Europese begroting. Dat leidt ook tot besparingen.

Bij ongewijzigd beleid ontwikkelt het begrotingstekort zich als volgt:

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Feitelijk						
EMU Saldo	-6.3%	-4.9%	-3.8%	-3.0%	-3.0%	-2.9%
Structureel						
EMU Saldo	-4.9%	-4.0%	-3.4%	-2.8%	-3.0%	-3.1%

Uit deze cijfers blijkt het volgende:

- Ook zonder aanvullend beleid voldoet Nederland aan de in Europa gemaakte afspraken om het structurele en feitelijke tekort in 2013 weer onder de -3% gebracht te hebben.
- Vanaf dat moment gelden de gewone normen van het Stabiliteits- en Groei Pact. Deze vragen een stelselmatige structurele verbetering van het saldo met tenminste 0.5% totdat het saldo de zogeheten middellange- termijn-doelstelling heeft gehaald van om en nabij 0.
- Dit betekent dat het minimaal noodzakelijke saldo- verbeteringspad er als volgt uit ziet:

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2019	Houdbaar
Structureel								
EMU Saldo	-4.9%	-4.0%	-3.4%	-2.8%	-2.3%	-1.8%	0%	+1.5% (29 mjd)

Er zal in de komende kabinetsperiode om tenminste aan de normen van het Stabiliteits- en Groei Pact te voldoen, dus minstens 1.3% extra (netto 8.5 miljard euro) bespaard moeten worden door te bezuinigen op de uitgaven of door de lasten te verhogen.²

2. Besparingen

Wij stellen het volgende voor, uitgaande van een totale opgave van 30 miljard euro (afgerond). Uitgangspunt is daarbij dat het begrotingstekort in 8 jaar tot 0 wordt teruggebracht:

- In de komende kabinetsperiode 2011-2015³ zullen wij 10 miljard besparingen realiseren
- In de komende kabinetsperiode 2011-2015 zullen wij voor nog eens 10 miljard besluiten nemen die op langere termijn 10 miljard opleveren (en het houdbaarheidstekort met een zelfde bedrag verminderen)
- In de volgende kabinetsperiode 2015-2019 zal nog eens 10 miljard moeten worden bespaard.

De besparingen^{4,5} zullen o.a. op de volgende terreinen plaatsvinden⁶:

- Verhogen AOW-leeftijd: 4 miljard
- Aanpassing hypotheekrente-aftrek: 5-6 miljard
- Leenstelsel basisbeurs: 0,75 miljard
- Aanpassen ambitieniveau krijgsmacht: 1 miljard
- Nieuw toptarief: 0,25 miljard
- Bedrijfsvoering Rijksoverheid: 2 miljard
- Vermindering Bestuurlijke Druk: 1,5 miljard
- Vermindering subsidies: 0,75 miljard
- Decentralisatie uitvoering sociale zekerheid: 1 miljard
- Doelmatigheidswinsten zorgkosten: 2 miljard
- Vermindering afdracht EU: 1+ miljard

2. 1.3% is het verschil tussen een tekort van 3.1% bij ongewijzigd beleid en de tekortwaarde van 1.8% die minimaal noodzakelijk is in 2015.

3. We spreken over kabinetsperiodes 2011-2015 en 2015-2019. We gaan er daarbij vanuit dat het komende kabinet verantwoordelijk is voor de begrotingen van 2011 t/m 2015.

4. De genoemde bedragen zijn schattingen van de structurele opbrengsten.

5. Wanneer de precieze opbrengsten precies gerealiseerd worden is onderwerp van bespreking met het Centraal Planbureau.

3. Belastingen

In zijn algemeenheid wordt ons stelsel van belastingen beter in lijn gebracht met twee leidende principes: 'de sterkste schouders moeten de zwaarste lasten dragen' en 'de vervuiler betaalt'. Fiscaal zal bij burgers vooral een schuif plaatsvinden waarbij vermogen en milieubelastend gedrag zwaarder belast worden en de opbrengsten daarvan gebruikt worden om de belastingdruk op arbeidsinkomen aan met name de onderkant te verlagen (tarieven omlaag en schijven verlengen). Ook zullen bestaande fiscale regelingen (zoals de hypotheekrente-aftrek) in lijn gebracht worden met het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Bij bedrijven zal de lastenverzwaring vooral plaats vinden door milieubelastende activiteiten zwaarder te belasten en zal de opbrengst voor een groot deel worden ingezet door het aantrekkelijker te maken voor bedrijven om zich met eigen vermogen te financieren (met als consequentie dat het minder aantrekkelijk wordt voor bedrijven om zich met schulden te financieren). Ook wordt een bankbelasting geïntroduceerd.

4. Intensiveringen

Er wordt extra geld uitgetrokken voor met name onderwijs. Het totale bedrag zal in de orde van grootte van ruim 2 miljard liggen. Dit wordt o.a. besteed aan verbetering van de Voor- en Vroegschoolse Educatie, de verdere verbetering van de positie van leraren, kwaliteitsverbetering van het onderwijs in het MBO, de introductie van meer differentiatie en maatwerk in het WO/HBO en het mogelijk maken van 'stapelen' en doorstromen richting het hoger onderwijs. De opbrengsten van de introductie van het sociaal leenstelsel zullen hier geheel voor worden aangewend. Daarnaast zal een deel gefinancierd worden uit herprioritering binnen het onderwijsbudget bijvoorbeeld door het bekostigingsmodel te vereenvoudigen en subsidies te verminderen. Tenslotte zal ook nieuw geld worden vrijgemaakt door elders op de rijksbegroting te bezuinigen. In die zin beogen we met maatregelen

6. Al deze bedragen zijn eerste schattingen ofwel op basis van de Heroverwegingsrapporten (bijvoorbeeld bij defensie, rijksoverheid en bestuur) ofwel op basis van eerste inschattingen naar aanleiding van de eerste gesprekken met het Centraal Planbureau.

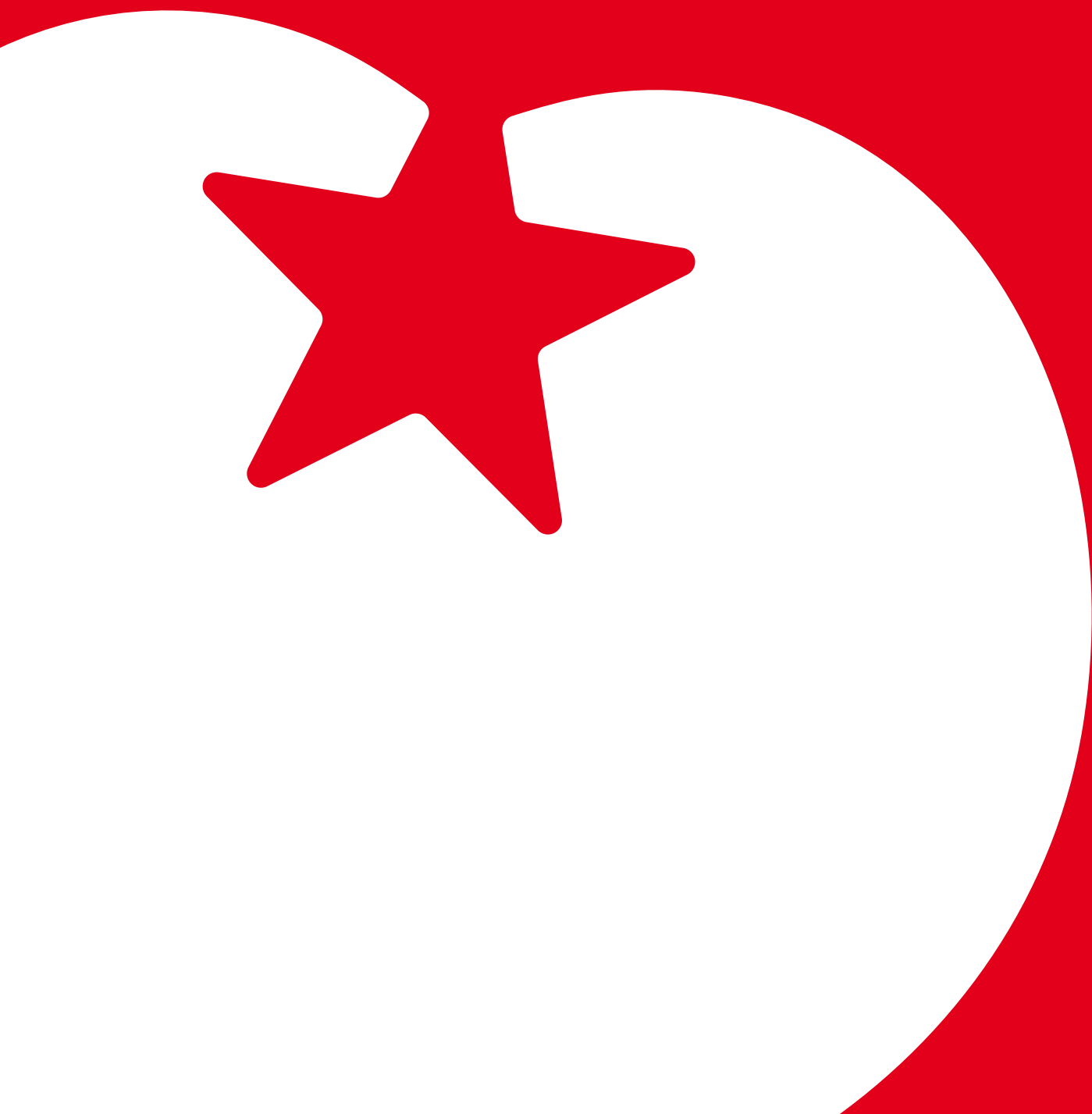
7. Ook hier geldt dat we over precieze bedragen en maatregelen nog in gesprek zijn met het Centraal Planbureau.

als in paragraaf 2 van deze bijlage beschreven, meer te besparen dan nodig voor de reductie van het begrotingstekort zodat er ook middelen overblijven voor intensiveringen in met name onderwijs. Ook voor de wijkenaanpak, loonkostensubsidies, schuldhulpverlening en bestrijding van armoede onder kinderen zal extra geld worden uitgetrokken.⁷

**EEN BETER
NEDERLAND
VOOR
MINDER GELD**

VERKIEZINGSPROGRAMMA SP 2011-2015

SP.

INHOUD

	1
	2
	3
	4
	5
	6
	7
	8
	9
	10
	11
	12
	13
	14
	15
	16
	17
	18
	19
	20
	21
	22
	23
	24
	25
	26
	27
	28
	29
	30
	31
	32
	33
	34
	35
	36
	37
	38
	39
	40
	41
	42
	43
	44
	45
	46
	47
	48
	49
	50
	51
	52
	53
	54

1 EEN BETER NEDERLAND, VOOR MINDER GELD 5

2 ZEKERHEID IN CRISISTIJD 7

Economie en financiële wereld

3 U MOET HET ZEGGEN 11

Democratie en bestuur

4 EEN GEDEELDE TOEKOMST 13

Integratie en emancipatie

5 SOCIALE WEDEROPBOUW 17

Sociale zaken en werkgelegenheid

6 DE ZORG IS GEEN MARKT 19

Zorg en welzijn

7 VEILIGHEID IS MENSENWERK 23

Politie en justitie

8 ONDERWIJS VOOR IEDEEREEN 25

Onderwijs en wetenschap

9 ZUINIG ZIJN OP ONS LAND 27

Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

10 NEDERLAND UIT DE FILE 29

Wegvervoer en openbaar vervoer

11 BESCHERMEN WAT KWETSBAAR IS 31

Kinderen, jongeren, gehandicapten

12 EEN SCHONE TOEKOMST 35

Klimaat, landbouw, dierenwelzijn

13 NIET BIJ BROOD ALLEEN 39

Cultuur, sport, media

14 INTERNATIONAAL SAMENWERKEN 43

Buitenlandse politiek

15 GEZONDE FINANCIËN 45

ONZE ONDERZOEKEN 47

1 EEN BETER NEDERLAND, VOOR MINDER GELD

U MOET BESLISSEN

Politici hebben gefaald, u bent nu aan het woord. De verkiezingen van 9 juni 2010 zijn de belangrijkste verkiezingen sinds tijden. U bepaalt nu bij wie u de sturing van de samenleving in handen legt. Vertrouwt u de rechtse partijen? Gelooft u dat de vrije markt alle problemen zal oplossen? Dat de politiek wel banken kan redden, maar geen verantwoordelijkheid kan nemen voor de samenleving? In plaats van het oude geluid van sociale afbraak plaatsen wij een nieuw perspectief van sociale wederopbouw. Van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. U mag het zeggen. U moet beslissen.

DE CRISIS VAN HET CASINOKAPITALISME

Mensen die we ons vertrouwen gaven, namen onverantwoorde risico's. Door het graai- en grijpgedrag van bankiers, speculanten, managers en aandeelhouders, en het weggijken van hen die toezicht moesten houden. Overall zijn regeringen gedwongen duur belastinggeld in bijna bodemloze bankputten te storten. Zij die zichzelf belachelijke salarissen, bonussen en winsten toekenden, hebben van de economie een casino gemaakt. Nooit eerder zagen we een zo pijnlijke ontmaskering van de politieke en economische elite. Zij staan voor schut, maar de mensen staan voor het blok. Miljoenen mensen, overall in de wereld, verliezen hun werk en bestaanszekerheid. De winsthonger van enkelen leidt tot echte honger voor velen.

POLITICI STONDEN ERBIJ EN KEKEN ERNAAR

Wie ons beginselprogramma Heel de mens uit 1999 leest, ziet dat wij toen waarschuwden voor wat nu is gebeurd. De meeste politieke partijen in Nederland leverden hun opvattingen en idealen in voor de een of andere vorm van neoliberal denken. Politici van rechts tot links lieten zich leiden door de luie gedachte dat de vrije markt alles beter kan. En weigerden nog langer verantwoordelijkheid te nemen voor de samenleving. Het is niet fijn om achteraf gelijk te krijgen. Nu zegt elke partij dat het nooit zo ver had mogen komen. Nu zegt iedereen dat het nooit meer zo uit de hand mag lopen. Het is niet voldoende dat politici spijt betuigen. Politici moeten de wereld niet anders interpreteren, zij moeten de wereld veranderen.

WIJ ZIJN ER KLAAR VOOR

Het vierde kabinet-Balkenende was de regering van de gemiste kansen. In 2006 kozen veel kiezers voor een progressieve en sociale koers. Daarmee hadden we de bakens kunnen verzetten. Maar terwijl de SP de verkiezingen won, vormden de verliezers CDA en PvdA het nieuwe kabinet. Balkenende wilde niet met de SP, Bos durfde het niet. Zo kreeg Nederland een regering die niemand wilde. CDA, PvdA en Christen-Unie regeerden met de rug naar de kiezers. Zij hebben drie jaar lang gesteggeld en belangrijke beslissingen uitgesteld. Dit land heeft nu een stabiele en sociale regering nodig. De SP is klaar voor een regering die wel keuzes maakt:

Wij laten de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

Alleen dan kunnen we de veroorzakers de crisis laten betalen.

Wij pakken de oorzaken van de crisis aan.

Alleen dan kan het vertrouwen van mensen worden herwonnen.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

Wij nemen onze verantwoordelijkheid.

Alleen dan kunnen we sociale voorzieningen in stand houden.

Wij bieden mensen sociale zekerheid.

Alleen dan kan het vertrouwen in elkaar worden hersteld.

Wij kiezen voor duurzame ontwikkeling.

Alleen dan kunnen we de toekomst met vertrouwen tegemoet zien.

Lokaal hebben we laten zien dat we goed kunnen besturen. Nu vragen we u om ons die kans te geven voor het hele land. De SP is nodig voor een regering die weet dat de politiek er is voor u – en niet omgekeerd. Een regering die het lef heeft om de oorzaken van de crisis aan te pakken. En te beginnen aan de opbouw van een menselijker, socialer en duurzamer Nederland. Hoe, dat vertellen we u in dit verkiezingsprogramma.*

Natuurlijk zijn we benieuwd naar uw commentaar. En we vertrouwen op uw wijsheid op 9 juni. Dat wordt de dag van de waarheid.

In dit verkiezingsprogramma geven we de hoofdlijnen van het door ons voorgestelde beleid. De onderbouwing ervan is te vinden in een groot aantal rapporten die we de afgelopen tijd hebben gemaakt. De financiële onderbouwing is in een apart document vastgelegd. Alle rapporten kunt u raadplegen op onze website: www.sp.nl. Daar vindt u ook een overzicht van al onze standpunten.

2 ZEKERHEID IN CRISISTIJD

Economie en financiële wereld

Mensen die part noch deel hebben aan de economische crisis, dreigen nu de rekening te moeten betalen. Waar politici in een handomdraai miljarden uitgaven aan de banken, willen ze nu miljarden bezuinigen op de samenleving. Het lijdt geen twijfel: de crisis kwam van rechts. Partijen die alle ruimte boden aan bankiers en bestuurders, aandeelhouders en speculanten, dragen een zware verantwoordelijkheid. Zij kozen voor private rijkdom en publieke armoede. Zij zijn uitgeregereerd, het roer moet om.

We zullen de komende jaren de puinhopen van rechts moeten opruimen. Zij die de crisis hebben veroorzaakt en het meest hebben geprofiteerd, laten we nu het eerst en het meest betalen. We moeten een volgende crisis zien te voorkomen. Demacht van banken, grote bedrijven en aandeelhouders leggen we aan banden en de macht van speculanten breken we. En de invloed van burgers maken we een stuk groter.

Maar regeren is meer dan de pijn eerlijk verdelen. De komende vier jaar willen we met minder geld toch een menselijker en socialer Nederland in de steigers zetten. Door te stoppen met de uitverkoop van publieke diensten en een einde te maken aan het graaien aan de top. Door mensen aan het werk te krijgen en te houden. En kleine ondernemers door de crisis te helpen. Honderdduizenden kleine bedrijven zorgen voor veel vernieuwing en werkgelegenheid. In ons rapport Hart voor de zaak leggen we uit hoe we deze echte ondernemers meer steun gaan bieden.

ONZE VOORSTELLEN

- Mensen krijgen meer zeggenschap over dat wat van ons allemaal is. We stoppen met de uitverkoop van publieke diensten en sociale woningbouw en draaien de uitverkoop waar mogelijk terug. De overheid wordt weer hoofdvantwoordelijke voor de organisatie van goede zorg en goed onderwijs, voldoende openbaar vervoer en duurzame energie.
- We stellen paal en perk aan de topinkomens. Bestuurders in de publieke en semi-publieke sector verdienen niet meer dan de minister-president. We steunen het streven van vakbonden om alle werknemers onder de bedrijfs-cao's te brengen, zodat er een koppeling komt tussen de hoogste en laagste inkomens en de tweedeling wordt tegengegaan. De algemeenverbindendverklaring van cao's blijft bestaan.
- De AOW blijft een volksverzekering, de AOW-leeftijd blijft 65 jaar en vervroegd uittreden blijft mogelijk. Mensen krijgen wel het recht om na hun 65^e door te werken, met dezelfde rechten en plichten als andere werknemers. We moeten mensen tot 65 jaar aan het werk helpen en aan het werk houden.
- Er wordt niet gemorreld aan de ontslagbescherming. Wij zijn tegen de verkorting van de duur van de WW. De sollicitatieplicht wordt afhankelijk van de individuele omstandigheden en de perspectieven op werk ingevuld.
- We maken een nieuwe nationale investeringsbank. Die gaat kredieten verstrekken aan gezonde en goed geleide bedrijven, die nu van gewone banken geen krediet kunnen krijgen.
- Met een bankenheffing gaan banken bijdragen aan het oplossen van de schade die ze eerder hebben aangericht. Dat doen we het liefst internationaal. Maar als het moet, doen we het zelf, net als België en de Verenigde Staten.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

- 1 • Banken die staatssteun ontvangen, mogen geen bonussen betalen. Bij de overheid en bij overheids-
2 bedrijven stoppen we eveneens met het geven van bonussen. Bij andere bedrijven worden bonussen
3 de komende vier jaar beperkt en daarna afgeschaft.
4
- 5 • Het verstrekken van onverantwoord hoge hypotheeklen verbieden we. Zo voorkomen we wantoestanden.
6 Provisies worden gemaximeerd en op termijn vervangen door een uurtarief of abonnementensysteem.
7 Voor bepaalde categorieën producten - zoals schadeverzekeringen - kan een uitzondering worden ge-
8 maakt.
9
- 10 • De hypotheekrenteaftrek wordt gegarandeerd, en in de komende tien jaar gemaximeerd, tot 350.000
11 euro hypotheekschuld. Tegen een maximale belastingaftrek van 42 procent. Het aflossen van hypotheek-
12 schuld wordt aangemoedigd.
13
- 14 • De financiële sector wordt grondig hervormd, om nieuwe ontsporingen te voorkomen. Met een
15 nieuwe nationaliseringswet geven we de overheid de kans sneller in te grijpen bij falende banken
16 en verzekeraars.
17
- 18 • We scheiden spaar- en zakenbanken. Zo verhinderen we dat banken ooit nog gokken met het spaargeld
19 van hun klanten. Dit doen we in Europees verband. In afwachting daarvan moeten Nederlandse banken
20 alvast intern risicovolle en minder risicovolle activiteiten scheiden. De reserve-eisen voor banken worden
21 scherper.
22
- 23 • Nieuwe financiële producten worden voortaan vooraf gecontroleerd door de Autoriteit Financiële
24 Markten. Die grijpt meteen in als die producten niet deugen, zoals bij woekerpolissen.
25
- 26 • Aan flitskapitaal wordt in internationaal verband paal en perk gesteld. Hedgefondsen die misbruik maken
27 van het vrije kapitaalverkeer, worden aangepakt.
28
- 29 • Opkoopfondsen die bedrijven overnemen en als sprinkhanen leegeten, gaan we kortwieken. Onder
30 andere door beperking van de renteaftrek bij de winstbelasting.
31
- 32 • Met minder macht voor aandeelhouders en meer macht voor werknemers brengen we meer stabiliteit in
33 grote ondernemingen. Werknemers van die bedrijven kunnen vierjaarlijks de helft van de leden van de
34 Raad van Commissarissen kiezen.
35
- 36 • De belastingdienst sluit geen deals met multinationals. Ook die moeten gewoon belasting gaan betalen.
37
- 38 • Er komen meer juridische mogelijkheden om wanpresterende bestuurders aan te pakken. De civiele
39 aansprakelijkheid van bestuurders wordt uitgebreid. Er komt een aparte strafrechtelijke bepaling voor
40 financieel wanbeleid.
41
- 42 • Een mondiale Financiële Autoriteit, waarin het Internationaal Monetair Fonds (IMF) opgaat, moet het
43 financiële stelsel beter beschermen. Andere landen – buiten de G20 – krijgen daar een stevigere stem in.
44 Ook de Wereldbank wordt gedemocratiseerd.
45
- 46 • De dollar werkt instabiliteit in de hand. De centrale rol van de dollar wordt overgenomen door een vol-
47 waardige internationale reservemunt, gebaseerd op de al bestaande speciale trekkingsrechten (SDR's)
48 van het Internationaal Monetair Fonds (IMF).
49
- 50 • Een systeem van meer vaste wisselkoersen helpt nieuwe chaos te voorkomen. Een Tobintaks op interna-
51 tionale financiële transacties en dus ook op flitskapitaal zorgt ook voor meer rust (de zogenaamde Robin
52 Hood-belasting). Met de opbrengst ervan helpen we extreme armoede en klimaatproblemen tegen te
53 gaan.
54

FOTO: BAS STOFFELSEN

3 U MOET HET ZEGGEN

Democratie en bestuur

In een democratie is het laatste woord aan u. Maar bij belangrijke beslissingen heeft u steeds minder te zeggen gekregen. CDA, PvdA en ChristenUnie braken keer op keer hun beloften. Zij onthielden u een referendum over de Europese Grondwet. Ze wilden de AOW-leeftijd verhogen, in strijd met hun verkiezingsprogramma's. Bestuurders veranderden uw woningcorporatie in een beleggingsmaatschappij. En zij verkochten uw openbaar vervoerbedrijven en uw energiebedrijf, zonder naar uw mening te vragen. Gemeenten werden samengevoegd, ook als u dat niet wilde.

In de politiek geldt steeds meer de macht van het geld en steeds minder het belang van de burgers. Bestuurders die tientallen bijbanen nemen zijn hun geld niet waard. Politieke partijen die zichzelf laten sponsoren zijn gevoelig voor commerciële belangen. Daar tegenover staat het droevige lot van klokkenluiders, die maatschappelijke misstanden melden, maar niet zelden eindigen zonder werk en zonder geld. We moeten ervoor zorgen dat niet het geld, maar u het weer voor het zeggen krijgt.

Er gaapt een diepe kloof tussen de papieren werkelijkheid van de ministeries en de werkelijkheid van de mensen die het werk moeten doen. Doordat de regering de problemen van mensen niet kent, worden verkeerde beslissingen genomen. De SP hield de afgelopen jaren grootschalige onderzoeken, over de problemen en de oplossingen van de mensen op de werkvloer. We lieten tienduizenden agenten, gevangenispersoneel, leraren, jeugdhulpverleners, binnenvaartschippers en medewerkers in de geestelijke gezondheidszorg aan het woord. De komende jaren blijven we onderzoeken doen en gaan we met de oplossingen van mensen aan de slag.

ONZE VOORSTELLEN

- Mensen krijgen meer zeggenschap over dat wat van ons allemaal is. We stoppen met de uitverkoop van publieke diensten. De overheid wordt weer hoofdverantwoordelijke voor de organisatie van goede zorg en goed onderwijs, voldoende openbaar vervoer en duurzame energie.
- Het staatshoofd zou in de toekomst een ceremoniële functie moeten bekleden. Leden van het Koninklijk Huis gaan hun eigen privé-kosten betalen en – net als ieder ander – gewoon belasting.
- We stellen paal en perk aan topinkomens. Bestuurders in de publieke en semi-publieke sector verdienen niet meer dan de minister-president.
- Volksvertegenwoordigers verliezen overbodige voorrechten, zoals een riante wachtgeldregeling. Betaalde bijbanen voor burgemeesters en commissarissen van de koningin verbieden we. De vergoedingen voor alle politici gaan omlaag. Hiermee beperken we eveneens de zogenaamde Balkenende-norm.
- Het grondwettelijke recht van petitie wordt wettelijk uitgewerkt, zodat burgers meer grip krijgen op de volksvertegenwoordiging.

- 1 • Er komt een instituut voor klokkenluiders, waar iedere burger die misstanden meldt goede begeleiding, en
2 financiële ondersteuning en rechtsbescherming krijgt.
- 3
- 4 • Het toezicht van het parlement op de veiligheidsdiensten wordt verbeterd. De commissie van toezicht
5 (CTIVD) gaat voortaan ook toezien op de doelmatigheid van de diensten.
- 6
- 7 • Herindeling van gemeenten vindt alleen plaats als de inwoners daarmee instemmen, bijvoorbeeld via een
8 referendum.
- 9
- 10 • We geven mensen de mogelijkheid om via referenda hun mening te geven en hun vertegenwoordigers
11 te corrigeren.
- 12
- 13 • Beslissingen over de buurt worden vaak over de hoofden van de bewoners heen genomen. Buurtbewo-
14 ners krijgen meer inspraak over de inrichting van en de voorzieningen in hun buurt.
- 15
- 16 • Als het rijk taken overhevelt naar gemeenten, moet ook voldoende geld worden bijgeleverd om die taken
17 goed te kunnen uitvoeren.
- 18
- 19 • We kunnen toe met minder ministeries, door betere samenwerking en samenhang in beleid.
- 20
- 21 • De bestuurlijke drukte in ons land verminderen we. We maken de bestuurslaag tussen Rijk en gemeente
22 eenvoudiger en democratischer. De bestuurlijke functies van de waterschappen brengen we onder bij de
23 provincies. We onderzoeken hoe we grote provincies kleiner kunnen maken, waardoor bestuursregio's
24 overbodig worden. We gaan flink schrappen in de kosten van het bestuur.
- 25
- 26 • Het aantal externe medewerkers van de overheid wordt drastisch verminderd.
- 27
- 28 • De inwoners van de Nederlandse Antillen beslissen zelf over hun staatsrechtelijke toekomst. Nederland
29 kan hun schulden pas saneren als ze een goed bestuur en voldoende eigen inkomsten hebben.
- 30
- 31 • Internet behoort voor ieder mens toegankelijk te zijn. Het is een taak van de overheid om dat te bevorde-
32 ren. Internetproviders mogen zich niet inlaten met het verkeer van hun internetgebruikers, net zoals post-
33 telefoniebedrijven zich niet mogen inlaten met de brieven of telefoongesprekken van hun klanten.
- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39
- 40
- 41
- 42
- 43
- 44
- 45
- 46
- 47
- 48
- 49
- 50
- 51
- 52
- 53
- 54

4 EEN GEDEELDE TOEKOMST

Integratie en emancipatie

In het verleden zijn altijd mensen uit Nederland geëmigreerd, en mensen uit het buitenland hier komen werken. In de vorige eeuw werden ‘gastarbeiders’ naar hier gehaald, door bedrijven die goedkope arbeidskrachten zochten. De discussie over de problemen met de integratie van deze migranten is lange tijd taboe verklaard. Pogingen van de SP om dat debat aan te gaan, botsten jarenlang op verzet van vooral andere linkse partijen. De discussie over de integratie kwam daardoor in handen van rechtse partijen.

Integratie komt van twee kanten. Migrantten moeten zich openstellen voor de waarden en de cultuur van de samenleving waar ze nu deel van uitmaken. Voor hen gelden dezelfde rechten en plichten als voor iedereen. En de samenleving moet een goede integratie mogelijk maken. Door niemand achter te stellen en hard op te treden tegen discriminatie. En door goede voorwaarden te scheppen voor scholing, wonen en werk. Waar we ook zijn geboren, we staan er samen voor om ons land weer op te bouwen.

Vrijheid van religie is geen vrijbrief om mensen uit te sluiten. Vrijheid van meningsuiting is geen rechtvaardiging om mensen te beledigen. Samenleven is geen kwestie van dezelfde religie hebben of dezelfde cultuur. Samenleven is dezelfde taal spreken, samen wonen, samen naar school gaan en samen werken. Politici hebben te lang weggekeken en buurten aan hun lot overgelaten. In het rapport *Gedeelde toekomst. Voorstellen voor participatie, emancipatie en integratie* doen we een groot aantal voorstellen om de segregatie in onze samenleving te bestrijden, de integratie te bevorderen en discriminatie tegen te gaan.

ONZE VOORSTELLEN

- We werpen een dam op tegen segregatie en gettovorming en werken aan gemengde beurten en gemengde scholen. We geven iedereen een eerlijke kans om er bij te horen.
- Scholen gaan met gemeenten zorgen voor gemengd onderwijs en maken daarvoor een schoolplan. Met betere voorlichting aan ouders over de schoolkeuze, een vast aanmeldmoment voor kinderen en maximalisering van de ouderbijdragen. Waar dat kan, werken we met dubbele wachtlijsten, voor leerlingen met en zonder achterstand.
- Wijken worden gemengd, jong en oud, allochtoon en autochtoon, rijk en arm. Door een huisvestingswet krijgen gemeenten meer mogelijkheden om wijken te mengen.
- De marktwerking in de inburgering stoppen we en aan de voorgenomen marktwerking in de volwasseneneducatie beginnen we niet eens. Inburgering moet maatwerk zijn, dicht bij huis, in de buurt. De onderwijsinspectie ziet toe op de kwaliteit. Mensen boven de 55 jaar hoeven niet mee te doen aan de inburgering, maar het wordt hen wel aangeboden.

- 1 • We pleiten in Europees verband voor herinvoering van werkvergunningen voor Oost-Europese werk-
2 nemers. We stellen bedrijven verantwoordelijk voor huisvesting, taallessen en opleiding van arbeidsmi-
3 granten. Wie de cao ontduikt, wordt hard aangepakt. De arbeidsinspecties in Europa gaan beter samen-
4 werken, om koppelbazen aan te pakken.
5
- 6 • Bestrijding van discriminatie op de arbeidsmarkt krijgt grote prioriteit. De arbeidsinspectie krijgt de
7 mogelijkheid om meldingen van (leeftijds)discriminatie te onderzoeken en overtreders te beboeten.
8
- 9 • We accepteren niet dat ambtenaren weigeren mensen van hetzelfde geslacht te huwen.
10
- 11 • De werkloosheid onder migranten, vooral onder jongeren, pakken we aan. Uitval in het vmbo en het be-
12 roepsonderwijs worden bestreden door intensievere begeleiding. Leerlingen die dat nodig hebben krijgen
13 praktijkgerichte lessen.
14
- 15 • Wij schaffen het voor huwelijks- en gezinsmigranten verplichte inburgeringsexamen in het buitenland af.
16
- 17 • Asielzoekers moeten waar mogelijk worden opgevangen in de eigen regio. In Nederland hebben zij altijd
18 recht op een humane opvang. Asielzoekers mogen in geen geval worden opgesloten in detentiecentra
19 als daar geen gegronde reden voor is. Asielzoekers mogen niet worden gezien als criminelen en dus ook
20 niet als zodanig worden behandeld. Asielzoekers horen niet thuis in tenten en mogen gewoon werken.
21 Een gemeenschappelijk Europees asielbeleid mag niet leiden tot een slechtere behandeling van vluchte-
22 lingen.
23
- 24 • Asielzoekers die niet als vluchteling worden erkend moeten terugkeren. Uitgeprocedeerde asielzoekers
25 houden recht op opvang zolang zij actief bezig zijn met de voorbereiding van hun terugkeer. Gemeenten
26 hebben het recht om noodopvang te bieden. Het Rijk zorgt daarbij voor financiële middelen.
27
- 28 • Slachtoffers van mensenhandel krijgen het recht op een permanente verblijfsvergunning en krijgen maxi-
29 male bescherming, als zij bereid zijn te getuigen tegen degenen die hen hebben verhandeld. Mensen-
30 handel wordt hard bestreden.
31
- 32 • Nederland gaat zich strikt houden aan het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind. Vreemde-
33 lingenbewaring mag alleen als zicht is op een snelle uitzetting – en nooit bij kinderen. Kinderen bouwen
34 zélf verblijfsrechten op.
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

FOTO: DAVID ROZING / HOLLANDSE HOOGTE

**Bij wie mag ik
straks aanklopp
voor lichter werk?**

5 SOCIALE WEDEROPBOUW

Sociale zaken en werkgelegenheid

In tijden van economische onzekerheid hebben mensen behoefte aan sociale zekerheid. Als mensen hun werk en inkomen verliezen, moet de overheid banen beschermen en inkomens op peil houden. We moeten kleine ondernemers en zelfstandigen zonder personeel door de crisis helpen en jongeren en migranten aan het werk houden. We willen voorkomen dat kinderen opgroeien in armoede. We helpen mensen uit de schulden en voorkomen dat mensen die werken toch niet rond kunnen komen.

We mogen de prijs van de crisis niet afschuiven op de mensen die ons land hebben opgebouwd. Het domweg verhogen van de AOW-leeftijd is onzinnig en overbodig. Laten we mensen onder de 65 jaar eerst een baan geven en aan het werk houden. We starten een offensief tegen de nieuwe armoede. Door de crisis dreigt het aantal armen in Nederland te verdubbelen. Dat mogen we niet laten gebeuren. Juist nu is solidariteit hard nodig.

In de discussie over de verhoging van de AOW-leeftijd worden veel sprookjes verteld. Politici creëren angst-beelden, om zo de geesten rijp te maken voor verslechtering van onze pensioenvoorziening. In Verhoging AOW-leeftijd, ongewenst, onnodig en onzinnig laten we zien dat de AOW in de toekomst wel betaalbaar is. En dat veel mensen na hun 65e helemaal niet langer kunnen doorwerken. Bovendien blijkt dat verhoging van de AOW-leeftijd helemaal geen oplossing is voor de crisis. Wat wel helpt, is zorgen dat ouderen die kunnen en willen werken aan het werk komen.

ONZE VOORSTELLEN

- Het minimumloon en het sociale minimum worden de komende jaren met in totaal 5 procent verhoogd. De minimumjeugdlonen vanaf 18 jaar worden verhoogd en op termijn gelijkgetrokken met de volwassen minimumlonen.
- De AOW-leeftijd blijft 65 jaar en vervroegd uitreden blijft mogelijk. Mensen krijgen wel het recht om na hun 65e door te werken, met dezelfde rechten en plichten als andere werknemers. We moeten mensen tot 65 jaar aan het werk helpen en aan het werk houden.
- We stellen paal en perk aan de topinkomens. Bestuurders in de publieke en semi-publieke sector verdienen niet meer dan de minister-president. We steunen het streven van vakbonden om alle werknemers onder de bedrijfs-cao's te brengen, zodat er een koppeling komt tussen de hoogste en laagste inkomens en de tweedeling wordt tegengegaan. De algemeenverbindendverklaring van cao's blijft bestaan.
- Er wordt niet gemorrelt aan de ontslagbescherming. De sollicitatieplicht wordt afhankelijk van de individuele omstandigheden en de perspectieven op werk. We zijn tegen de verkorting van de duur van de WW.
- Mensen met een tijdelijk contract en uitzendkrachten bieden we meer zekerheid. Zij krijgen eerder recht op een vast contract. Om misstanden te bestrijden komt er een vergunningsplicht voor uitzendondernemingen. Ook mensen met een tijdelijk contract krijgen recht op een ontslagvergoeding.
- We onderzoeken hoe we zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) die werk verrichten dat in hun sector voornamelijk in loondienst wordt gedaan onder de sociale zekerheid kunnen brengen. Bijvoorbeeld door de opdrachtgever die onder een cao valt de pensioen- en arbeidsongeschiktheidspremie te laten betalen.

- 1 • We accepteren geen loondiscriminatie tussen mannen en vrouwen. Om vrouwen gelijke kansen te geven
2 om te werken worden beloningsverschillen aangepakt en komen er meer mogelijkheden om arbeid en
3 zorg te combineren, zowel voor moeders als voor vaders.
4
- 5 • Jongeren onder de 27 jaar krijgen weer recht op bijstand.
6
- 7 • We reguleren de postmarkt. We stellen eisen aan het loon en de arbeidsomstandigheden van postbodes.
8
- 9 • Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om leerwerkbedrijven op te richten, om mensen die (nog) geen
10 werk kunnen vinden scholing en praktijkervaring te bieden, tegen een eerlijk loon.
11
- 12 • Sociale werkplaatsen blijven als voorziening behouden voor de doelgroep. Arbeidsomstandigheden, de
13 veiligheid en de begeleiding worden verbeterd. De sociale werkvoorziening biedt zinvol werk voor een
14 eerlijk loon.
15
- 16 • Deeltijdarbeid moet lonen. Ook voor mensen met een bijstandsuitkering die niet in staat zijn voltijds
17 arbeid te verrichten zoals alleenstaande ouders en mensen met een arbeidshandicap. Daarom verruimen
18 we de vrijlatingsregeling in de Wet Werk en Bijstand.
19
- 20 • Grootschalige commerciële reïntegratiebedrijven zijn een geldverslindende flop. We draaien de markt-
21 werking in de reïntegratie terug, zodat niet winst maken maar werk bieden centraal komt te staan. We
22 schaffen het UWV af en brengen de taken onder bij de gemeente.
23
- 24 • Voedselbanken moeten overbodig worden. Het is beschamend dat de overheid mensen niet voldoende
25 kan helpen. Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om armoede te bestrijden, schulden te saneren en
26 te voorkomen dat kinderen opgroeien in armoede. Het geld dat bestemd is voor gemeentelijke armoede-
27 bestrijding en schuldhulpverlening moet daar ook daadwerkelijk voor worden gebruikt.
28
- 29 • Er komt een wettelijk maximum voor het tarief dat incassobedrijven in rekening brengen voor openstaan-
30 de rekeningen. Geldleenreclames worden verboden.
31
- 32 • We schaffen de product- en bedrijfsschappen af. Hun taken worden, voor zover van toepassing, over-
33 genomen door de overheid.
34
- 35 • Zelfstandigen die een bedrijfspand huren, krijgen een betere huurbescherming.
36
- 37 • De lasten voor het doorbetalen van ziek personeel worden voor kleine bedrijven eerlijker verdeeld.
38
- 39 • Besturen van pensioenfondsen bestaan voortaan voor 1/3 uit werknemers, voor 1/3 uit werkgevers en
40 voor 1/3 uit vertegenwoordigers van gepensioneerden.
41
- 42 • Met minder macht voor aandeelhouders en meer macht voor werknemers brengen we meer stabiliteit in
43 grote ondernemingen. Werknemers van die bedrijven kunnen vierjaarlijks de helft van de leden van de
44 Raad van Commissarissen kiezen.
45
- 46 • Nederlandse bedrijven en hun dochterondernemingen die in het buitenland betrokken zijn bij misstanden
47 kunnen aansprakelijk worden gesteld voor de schade die zij hebben aangericht. Bedrijven die overheids-
48 subsidie willen ontvangen, moeten arbeidsrechten in het buitenland respecteren. Door geen gebruik te
49 maken van dwangarbeid en vakbonden te respecteren.
50
51
52
53
54

6 DE ZORG IS GEEN MARKT

Zorg en welzijn

We hechten veel waarde aan onze gezondheid en zijn graag bereid daarin te investeren. Investeren in een huisarts om de hoek en een zorgcentrum in de buurt. In verzorgingshuizen die onze ouderen een fatsoenlijke oude dag bezorgen en een jeugdzorg die onze kinderen een toekomst biedt. Mensen met een lage opleiding leven gemiddeld 6 tot 7 jaar korter dan mensen met een hoge opleiding. Wij willen geen tweedeling, met goede zorg voor wie het kan betalen en slechte zorg voor de rest. Toch is dat nu aan het gebeuren.

Door de invoering van meer marktwerking, worden ziekenhuizen straks niet meer afgerekend op de zorg die ze leveren aan patiënten, maar op de winst die ze uitkeren aan aandeelhouders. Door de aanbestedingen is de thuiszorg in grote problemen geraakt. Wij snijden fors in de bureaucratie en maken een einde aan de schaalvergroting in de zorg. De verplichte aanbesteding van de thuiszorg en de marktwerking in de ambulancezorg hebben we na veel acties gestopt. Nu de rest nog.

Ook de marktwerking in de geestelijke gezondheidszorg moet stoppen. Dat zeggen 5.000 medewerkers, in het onderzoek dat we deden in De GGZ ontwricht. De marktwerking leidt tot nodeloze concurrentie tussen zorgaanbieders en zorgverzekeraars en hopeloze bureaucratie voor zorgverleners. Marktwerking botst met de bezieling van medewerkers en is funest voor hun motivatie. Zorgverleners willen af van de managerscultuur, waarin zij worden afgerekend op cijfers. Ze willen meer ruimte voor de eigen professionaliteit, om mensen in geestelijke nood te helpen.

ONZE VOORSTELLEN

- We investeren extra in de zorg en de marktwerking in de zorg wordt gestopt en op termijn teruggedraaid. Winstuitkeringen aan kapitaalverschaffers leiden namelijk tot verkeerde prikkels in de zorg en dat wijzen we af. De premies voor de zorgverzekering worden inkomensafhankelijk. Het bureaucratische systeem van diagnosebehandelingcombinaties (DBC's) verdwijnt en de vrije prijsvorming wordt vervangen door financiering op basis van het aantal patiënten en de intensiteit van de benodigde zorg. Het werken in loondienst wordt bevorderd. Nieuwe zorgaanbieders moeten vooraf aan kwaliteitseisen voldoen.
- Van schaalvergroting gaan we naar schaalverkleining in de zorg. We kiezen voor zoveel mogelijk zorg in de buurt, met wijkgezondheidscentra, poliklinieken en consultatiebureaus. Ook thuiszorg bieden we zoveel mogelijk aan op buurtniveau, net als verpleging, verzorging en dagbesteding.
- Voor kleinschalig werkende ziekenhuizen en thuiszorgorganisaties wordt een fusiestop ingevoerd. Volwaardige ziekenhuiszorg moet behouden blijven in de regio.
- De numerus fixus (of 'loting') in de opleiding tot arts en tandarts wordt afgeschaft.
- Voorkruiptzorg gaan we tegen. Voorrang krijgen in de zorg op andere dan medische gronden is niet toegestaan.
- De nominale premie voor de zorgverzekering wordt fors verlaagd. We voeren een inkomensafhankelijke ziektekostenpremie in. Inkomens tot omstreeks het sociale minimum worden hierbij vrijgesteld. De zorgtoeslag wordt dan overbodig. Het eigen risico wordt afgeschaft.
- We verbeteren de AWBZ in plaats van hem uit te kleden. We gaan de zorgzwaartepakketten omvormen tot betere betaalvormen, op basis van zorgvraag, personeelsbezetting en omgevingseisen.

- 1 • In de verpleegzorg krijgen ouderen recht op zelfstandige woonruimte en privacy, met op hen afgestemde
2 zorg en voorzieningen. Palliatieve zorg in verpleeghuizen, van hospices en de thuiszorg, wordt uitgebreid.
3
- 4 • We pakken de bureaucratie in de zorg aan. Indicaties worden niet meer gedaan door logge bureaucrati-
5 sche organen (zoals het CIZ), maar door verpleegkundigen in de wijk. Er komen minder managers in de
6 zorg en meer handen aan het bed.
7
- 8 • In de geestelijke gezondheidszorg wordt de marktwerking teruggedraaid en de bureaucratische DBC-
9 financiering afgeschaft.
10
- 11 • De geestelijke gezondheidszorg richt zich, behalve op genezing, vooral op preventie en sociaal herstel
12 van mensen met psychische aandoeningen. Om te voorkomen dat mensen zonder zorg op straat ver-
13 kommeren of een gevaar zijn voor zichzelf of voor anderen, moet een tijdelijke gedwongen opname en
14 behandeling mogelijk zijn.
15
- 16 • Gemeenten moeten daadwerkelijk voldoende financiële ruimte hebben om de Wet maatschappelijke
17 ondersteuning (Wmo) uit te voeren. Dit geld moet ook worden besteed aan waar het voor is bedoeld.
18
- 19 • De zorgverzekeraars gaan regionaal werken. Eén zorgverzekeraar wordt regionaal hoofdverantwoordelijk
20 voor voldoende zorg.
21
- 22 • De bevoegdheden van de Inspectie voor de Gezondheidszorg worden uitgebreid.
23
- 24 • Meer investeringen worden gedaan in preventie en bestrijding van sociaal economische gezondheids-
25 verschillen. De publieke gezondheidszorg wordt expliciet een overheidstaak. Door het bevorderen van
26 gezond gedrag, verandering van omgevingsfactoren en een actievere rol van de zorg, bijvoorbeeld door
27 preventie door huisartsen en wijkverpleegkundigen in achterstandswijken. Verkleining van de gezond-
28 heidsverschillen leggen we wettelijk vast als doel van beleid.. Hierin past ook het nemen van maatreg-
29 len om het alcoholgebruik te matigen.
30
- 31 • Er komt een medisch letselschadefonds voor patiënten, waaruit snel een vergoeding voor de geleden
32 schade kan worden betaald. Op deze manier worden ingewikkelde procedures voorkomen.
33
- 34 • De agressieve marketing en beïnvloeding van onderzoek door de farmaceutische industrie pakken we
35 aan, door een betere inspectie en een onafhankelijk onderzoeksfonds.
36
- 37 • De inkoop van receptgeneesmiddelen doen we via landelijke centrale inkoop door alle zorgverzekeraars.
38 Zo kunnen we scherpe prijsafspraken maken. En zijn voor iedereen receptgeneesmiddelen beschikbaar.
39 Apothekersbonussen en -kortingen verdwijnen.
40
- 41 • We voeren het actieve donorregistratiesysteem in, om het aantal potentiële orgaandonoren te verhogen.
42
- 43 • Er komt een klokkenluidersregeling voor zorgpersoneel dat in instellingen geen gehoor krijgt.
44
- 45 • Mantelzorgers en vrijwilligers krijgen meer ondersteuning. Thuiszorg wordt ruimhartiger toegewezen en
46 de respijtzorg wordt verruimd. We maken de bouw van mantelzorgwoningen op eigen erf mogelijk en
47 laten mantelzorg zwaar meetellen bij de toewijzing van een woning. Ook wordt het voor mantelzorgers
48 mogelijk zorgverlof op te nemen.
49
- 50 • Iedereen heeft recht op acute medische zorg. Uitgeprocedeerde asielzoekers en onverzekerde daklozen
51 mogen niet worden uitgesloten van medische hulp, ook niet wanneer ze niet kunnen voldoen aan de
52 identificatieplicht.
53
54

FOTO: BAS STOFFELSEN

FOTO: DANIEL COHEN

7 VEILIGHEID IS MENSENWERK

Politie en justitie

Veel mensen hebben gelukkig nog veel voor anderen over. Toch is onze samenleving harder geworden. Mensen zijn steeds minder in staat om samen problemen op te lossen. We doen dan ook steeds vaker een beroep op de politie. Die moet optreden als anderen falen. Dan moeten we ook bereid zijn om meer te investeren in onze agenten. Meer blauw op straat leidt tot meer veiligheid in de buurt. Meer wijkagenten en wijkposten kunnen misdaad en agressie voorkomen. Agressie tegen politie, brandweer en hulpverleners is onaanvaardbaar.

Wie zich misdraagt, wordt hard gestraft en moet de schade betalen. Mensen die hun straf hebben uitgezeten, bieden we een nieuwe kans. Door het aanpakken van verslaving en het begeleiden naar werk. De aanpak van witteboordencriminaliteit krijgt meer prioriteit. Politie en justitie krijgen meer mogelijkheden om mensenhandel, belastingontduiking en internetfraude effectief te bestrijden. In ons rapport *Het gevangenispersoneel aan het woord* doet gevangenispersoneel voorstellen om de arbeidsomstandigheden te verbeteren en het land veiliger te maken.

De werkdruk van agenten is te groot, de bureaucratie blijft groeien en de arbeidsvoorwaarden zijn slecht. Dat blijkt uit ons rapport *De agent aan het woord*, een onderzoek onder 10.000 politiemensen. Veel agenten worden nog steeds afgerekend op het aantal bonnen dat ze uitdelen, moeten werken met slechte computer- en communicatiesystemen en kunnen onvoldoende aanwezig zijn in de buurt. Agenten maken zich zorgen over de samenleving. Over de toenemende agressie en het aantal jongeren dat ontspoot. Maar ook over de toenemende eenzaamheid van onze ouderen en de toenemende armoede in de gezinnen. Die problemen moet de politiek aanpakken.

ONZE VOORSTELLEN

- We investeren in 1.500 extra politieagenten. Die horen vooral thuis op straat en niet achter een bureau. De computersystemen waar agenten mee moeten werken worden aangepast aan de behoeften van de agenten. Agenten worden niet meer afgerekend op het aantal bonnen dat ze uitschrijven.
- Met kleinschalige politieposten in de buurt brengen we de politie dichterbij huis. Wijkagenten zetten we niet meer in voor andere politietaken. Hun plek is in de buurt. Politietaken laten we niet over aan particuliere beveiligers. Dat is slecht voor de politie en voor de veiligheid.
- We starten een campagne om meer vrijwilligers te werven voor de brandweer. Brandweerlieden krijgen meer inspraak in hun werk en hun opleiding wordt verbeterd.
- Agressie tegen politieagenten, brandweerlieden en andere publieke hulpverleners wordt extra hard aangepakt, met stevige straffen en boetes.
- Er komt voldoende capaciteit bij de politie en het Openbaar Ministerie om alle aangiften in behandeling te nemen. Anoniem aangifte doen wordt mogelijk.
- Politie en Openbaar Ministerie moeten slachtoffers op de hoogte houden hoe hun zaak verloopt. Slachtoffers krijgen hulp bij het verhalen van hun schade op de dader. Door de rechter opgelegde schadevergoedingen worden voorgeschoten door de overheid, die het geld vervolgens bij de dader int.

- 1 • Voor ingewikkelde zaken zoals kinderporno, cybercrime, milieudelicten, mensenhandel en zedendelicten
2 moet bij politie, Openbaar Ministerie en rechters meer kennis en expertise komen. Pooierboys worden
3 hard aangepakt, ook als geen aangifte van strafbare feiten is gedaan – bijvoorbeeld omdat het slachtoffer
4 dit niet durft – moeten daders worden opgespoord en vervolgd.
- 5
- 6 • Meer en blijvende aandacht is nodig voor het voorkomen van huiselijk geweld en eerwraak.
- 7
- 8 • Discriminatie van homo's, lesbo's en transseksuelen tolereren we niet. Geweld tegen deze groepen
9 wordt altijd door politie en justitie aangepakt.
- 10
- 11 • Fraudebestrijding krijgt meer prioriteit. Het Openbaar Ministerie krijgt meer forensisch accountants en
12 fiscalisten en ook de rechterlijke macht krijgt meer deskundigheid. Er komt een nationaal coördinator
13 fraudebestrijding.
- 14
- 15 • De verkoop en teelt van softdrugs voor de Nederlandse markt wordt gelegaliseerd, om overlast en crimi-
16 naliteit tegen te gaan. En de controle op de kwaliteit te verbeteren. Verkoop en productie van harddrugs
17 blijven strafbaar.
- 18
- 19 • Er komt betere voorlichting over de gevolgen van drugsgebruik bij jongeren onder de 18 jaar. Ouders
20 worden aangesproken op de verantwoordelijkheid die zij hierin hebben.
- 21
- 22 • Boetes worden waar mogelijk inkomensafhankelijk. Dat is eerlijker en effectiever.
- 23
- 24 • Mensen met minder geld kunnen altijd een beroep doen op een toegankelijk stelsel van rechtsbijstand.
25 Voor marktdenken is in de rechtsbijstand geen plaats.
- 26
- 27 • Er komt een onafhankelijke Revisieraad. Die krijgt de mogelijkheid om bij twijfel afgesloten strafzaken
28 opnieuw te laten onderzoeken.
- 29
- 30 • Gebiedsverboden kunnen helpen overlastgevers tijdelijk te weren en mensen weg te houden uit de om-
31 geving van hun slachtoffers.
- 32
- 33 • Gevangenen krijgen speciaal geschoold personeel voor de resocialisatie van gevangenen. In de
34 gevangenis beginnen we met de aanpak van verslaving en psychosociale problemen. Ernstig psychisch
35 gestoorde gedetineerden horen thuis in een beveiligd psychiatrisch ziekenhuis. Ex-gedetineerden krijgen
36 een betere begeleiding bij hun terugkeer in de maatschappij. De bureaucratie bij de reclassering gaan we
37 flink te lijf.
- 38
- 39 • Internet is een nieuwe bron van inkomsten voor tal van criminelen. Veel actiever moet worden opgetre-
40 den tegen allerlei vormen van internetcriminaliteit. Illegaal gokken via het internet moet beter worden
41 bestreden.
- 42
- 43 • Het College Bescherming Persoonsgegevens krijgt meer sanctiemogelijkheden en moet hogere boetes
44 kunnen opleggen als er sprake is van schending van privacy.
- 45
- 46 • In Europees verband pleiten we voor afschaffing van de vingerafdruk in het paspoort. Die vingerafdruk-
47 ken gaan we niet opslaan in een groot databestand.
- 48
- 49 • We moeten de samenleving beschermen tegen nieuwe dreigingen van criminaliteit en terrorisme. Als der-
50 gelijke maatregelen echter onnodig de privacy en de burgerrechten inperken, moeten we ze aanpassen.
- 51
- 52
- 53
- 54

8 ONDERWIJS VOOR IEDEREEN

Onderwijs en wetenschap

Investeren in beter onderwijs, inzetten op de kenniseconomie. De politiek heeft er de mond vol van. Maar ondertussen lopen we achter bij de rest van Europa. We hebben ons onderwijs teveel ingericht naar de grillen van zogenaamde onderwijsdeskundigen. En te weinig naar de wensen van scholieren en studenten en de kennis van leraren en docenten. Wij stellen het belang van de scholier en de student centraal en geven het onderwijs terug aan de leraar en de docent. We bezuinigen niet, maar investeren in onderwijs.

Beter onderwijs vergt betere leraren en dus betere opleidingen. De eisen moeten hoger, de vakinhoudelijke kennis breder. Beroepsonderwijs moet opleiden tot een vak waar je echt wat aan hebt. Universiteiten en hogescholen horen geen leerfabrieken te zijn waar je het allemaal maar zelf moet uitzoeken. Persoonlijke begeleiding en bereikbare docenten maken studeren aantrekkelijker en effectiever. Om de toegang tot het onderwijs te garanderen, gaan we niet morrelen aan de studiefinanciering.

Na jarenlange onderwijshervormingen is de leraar buiten spel komen te staan. Of het nu gaat om de tweede fase, het vmbo, de schaalvergroting of 'Weer samen naar school'; aan de betrokkenen werd niets gevraagd. In het rapport De leraar aan het woord blijkt dat leraren bij uitstek weten hoe het beter kan. De opleidingen moeten beter, de klassen moeten kleiner en de bureaucratie moet aan banden. Maar bovenal moet de macht van managers en schoolbestuurders worden ingeperkt. Leraren willen weer zeggenschap in de klas.

ONZE VOORSTELLEN

- We gaan extra investeren in het onderwijs. En zorgen dat de beschikbare middelen ook naar onderwijs gaan en niet naar overhead. Dat betekent meer tijd om te onderwijzen en minder tijdverlies aan bureaucratie en regeldrift. Schoolmanagers horen vanaf nu ook zelf les te geven.
- Onderwijsvernieuwing bleek te vaak onderwijsvernieling. Grote onderwijshervormingen worden nooit meer over de hoofden van scholieren, studenten en docenten doorgevoerd.
- Goed onderwijs heeft bevoegde leraren nodig. En dus horen onbevoegde leraren in twee jaar hun bevoegdheid te halen. Lerarensalarissen stellen we landelijk vast. Gaandeweg komt er op elke basisschool extra ondersteuning, bijvoorbeeld via een schoolconciërge.
- Voor leerlingen met een stoornis of handicap moet speciaal onderwijs beschikbaar zijn. Geld voor zorgleerlingen wordt besteed aan hun begeleiding. Het zogenaamde 'passend onderwijs' is een bezuiniging en moet daarom van tafel.
- De inkoop van schoolboeken hoeft niet meer via aanbesteding. Scholen en leraren hebben het recht hun eigen schoolboeken te kiezen.

- 1 • Schaalvergroting pakt vaak verkeerd uit. Scholen worden leerfabrieken, met weinig persoonlijke relaties
2 en veel bureaucratie. Fusies tussen scholen gaan we streng toetsen en scholen krijgen de kans uit een
3 volgens hen te groot schoolbestuur te stappen. We stimuleren de bouw van kleine scholen.
4
- 5 • Iedereen onder de 23 jaar leert of werkt. Zonder startkwalificatie hoort niemand het onderwijs te verlaten.
6 Voor jongeren die wegens beperkingen geen startkwalificatie kunnen halen komen er volop mogelijkhe-
7 den om een - op hun talenten gerichte - opleiding, werk of dagbesteding te volgen. Uitval in het voortge-
8 zet en beroepsonderwijs pakken we aan door intensievere begeleiding.
9
- 10 • Leerlingen in het voortgezet onderwijs moeten soepel kunnen doorstromen. Belemmeringen om te 'sta-
11 pelen' (van vmbo naar havo en vwo) ruimen we op. En leerlingen die daarmee geholpen worden, bieden
12 we praktijkgericht onderwijs.
13
- 14 • Het eindniveau van het mbo wordt centraal vastgesteld en er komen landelijke examens. Daarmee
15 maken we invoering van competentiegericht onderwijs in het mbo overbodig.
16
- 17 • Functioneel analfabetisme gaan we beter aanpakken. Daarmee helpen we veel mensen die nu vaak pro-
18 blemen hebben om mee te komen in de maatschappij.
19
- 20 • We gaan niet morrelen aan de studiefinanciering en de basisbeurs. Om de toegankelijkheid voor studen-
21 ten uit gezinnen met een laag inkomen te verbeteren verhogen we de aanvullende beurs. Aan een nieuw
22 leenstelsel hebben we geen behoefte, omdat scholieren en studenten hier geen belang bij hebben. Het
23 collegegeld mag maximaal met de algemene inflatie stijgen. Aan collegegelddifferentiatie doen we niet.
24 En mbo'ers krijgen een gratis ov-jaarkaart.
25
- 26 • Sponsoring en reclame horen niet thuis op scholen. Ouderbijdragen moeten aan een maximum worden
27 gebonden en iedereen hoort te weten dat betaling niet verplicht maar vrijwillig is.
28
- 29 • We hebben belang bij meer onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Daar willen we meer geld voor
30 beschikbaar stellen. Opdrachtgevers moeten zich houden aan de gedragscode voor onafhankelijk
31 onderzoek van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).
32
- 33 • Alle leerlingen krijgen een acceptatierecht, mits de ouders de grondslag van de school erkennen. Alle
34 scholen hebben een acceptatieplicht.
35
- 36 • Leraren en leerlingen weigeren of hinderen omdat ze homo of lesbo zijn, wordt niet getolereerd.
37
- 38 • We helpen scholen en gemeenten om zo veel en zo snel mogelijk gemengde scholen te krijgen, met kin-
39 deren van verschillende af- en herkomst. Zo leren jongeren elkaar kennen, goed met elkaar om te gaan
40 en samen op te trekken.
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

9 ZUINIG ZIJN OP ONS LAND

Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

We leven met veel mensen op een klein stukje aarde. Die ruimte moeten we slim gebruiken, voor wonen en natuur, economie en recreatie. De grenzen tussen bebouwd en onbebouwd gebied moeten scherp blijven, om verrommeling van het landschap tegen te gaan. De grondmarkt moet grondig op de schop. De overheid moet zijn greep op onze grond terugkrijgen en speculatie de kop indrukken. In sommige gebieden krimpt de bevolking. Maatregelen zijn nodig om die gebieden leefbaar te houden.

Nederland heeft een mooie traditie van volkshuisvesting, om iedereen een fatsoenlijk en betaalbaar thuis te bieden. In een plezierige buurt, met voldoende voorzieningen. Die verworvenheid is te grabbel gegooid. De woningcorporaties zijn de markt op gedreven, waardoor ze nu goedkope woningen slopen en dure huizen bouwen. De woningcorporaties moeten weer de woningen gaan bouwen die mensen nodig hebben.

In het rapport *Langs de slooplat*. Vijf voorwaarden voor het slopen van betaalbare huurwoningen stellen we eisen aan de sloop van woningen. We slopen alleen huizen die aantoonbaar slecht zijn en voorkomen dat bewoners naar een andere slechte woning moeten. Corporaties moeten aantonen dat huizen niet te verhuren zijn en sloop niet leidt tot langere wachtlijsten. Maar vooral: de bewoners moeten meer inspraak hebben bij de sloop van hun eigen huis.

ONZE VOORSTELLEN

Volkshuisvesting

- De hypotheekrenteaftrek wordt gegarandeerd, en in de komende tien jaar gemaximeerd, tot 350.000 euro hypotheekschuld. Tegen een maximale belastingaftrek van 42 procent. Het aflossen van hypotheekschuld wordt aangemoedigd.
- De zeggenschap van de huurders over de corporaties wordt versterkt. Grote corporaties die onder de maat presteren, kunnen voortaan worden opgeknipt.
- De gemiddelde huurstijging van corporatiewoningen hoort niet hoger te zijn dan de inflatie. De uitvoering van de huurtoeslag door de Belastingdienst wordt verbeterd. De huurbescherming wordt uitgebreid, van 650 euro naar 850 euro.
- Woningcorporaties moeten terughoudend zijn bij de verkoop van woningen. De betaalbaarheid van woningen voor starters vergroten we door bij verkoop van corporatiewoningen een korting te geven, in combinatie met een terugkoopregeling bij doorverkoop ('maatschappelijk gebonden eigendom').
- Sociale huurwoningen worden alleen gesloopt als uit onafhankelijk onderzoek blijkt dat dit bouwtechnisch noodzakelijk is of als permanente leegstand dreigt.

- Er komt een solidariteitsfonds voor woningcorporaties, voor het verbeteren van buurten en dorpen. Dat fonds vullen we op basis van de draagkracht van de corporaties. De ‘Vogelaarheffing’ en de vennootschapsbelasting verdwijnen.
- We spreken woningcorporaties aan op hun publieke verantwoordelijkheid. Gemeenten en woningcorporaties maken prestatieafspraken over de woningbouw. Over nieuwbouw, onderhoud van bestaande woningen en de leefbaarheid van de buurt. In grote woningcomplexen komt waar nodig een conciërge.
- Zolang er leegstand is wordt het kraakverbod teruggedraaid. Daar waar woningnood is moeten gemeenten leegstand bestrijden.
- De overheid stimuleert duurzaam en energiezuinig bouwen. Bouwvergunningen voor bestaande gebouwen worden alleen afgegeven als het gebouw daarna minimaal voldoet aan energielabel D. Woningcorporaties gaan verplicht meer werk maken van de warmte-isolatie van bestaande woningen.
- Wij maken een begin met een omvangrijke bouw van sociale huurwoningen om het woningtekort in Nederland tegen te gaan.
- Gemeenten worden verantwoordelijk voor een sluitend vangnet van opvangvoorzieningen voor dak- en thuislozen, voor begeleide woonplekken en werkprojecten. Ontslag uit een psychiatrische of justitiële inrichting wordt gekoppeld aan opvang en begeleiding.
- Wijken worden gemengd, jong en oud, allochtoon en autochtoon, rijk en arm. Door een huisvestingswet krijgen gemeenten meer mogelijkheden om wijken te mengen.

Ruimtelijke ordening

- De rijksoverheid neemt de verantwoordelijkheid voor een duurzame ruimtelijke inrichting van ons land. Alleen zo krijgen we een goede spreiding van wonen en natuur, economie en recreatie.
- Voor de leefbaarheid moet het mogelijk blijven om woningen te bouwen in de kleinere kernen. Er komt een aanpak voor krimpregio's en kleine kernen. Ook in delen van Nederland waar de bevolking krimpt, moet de leefbaarheid worden gegarandeerd. Voorzieningen moeten zo dicht mogelijk in de buurt blijven, van basisschool tot gemeenteloket, van thuiszorg tot winkelfiliaal, brievenbus, pinautomaat en bibliobus. Van winkelbedrijven en banken die veel geld verdienen in dichtbevolkte gebieden, vragen we om ook op het dunner bevolkte platteland redelijke voorzieningen aan te bieden.
- In gebieden waar bovenmatige krimp optreedt, springt de rijksoverheid bij om de noodzakelijke herstructurering mogelijk te maken.
- In plaats van nieuwe kantoorruimte te bouwen kunnen we beter eerste ruim 8 miljoen m² aan leegstaande kantoorruimte vullen. Verouderde bedrijventerreinen kunnen we met een opknapbeurt weer aantrekkelijk maken voor ondernemers.
- Het bestaande groen wordt toegankelijker gemaakt. Historische stadsparken krijgen de status van beschermd stadsbeeld.
- Woningbouw vindt vooral plaats in en rond stedelijke kernen, waartussen voldoende groene, open ruimte blijft. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) wordt daadwerkelijk gerealiseerd.
- We voorkomen grondspeculatie. De meerwaarde die de grond oplevert als gevolg van de verandering van bestemming komt ten goede aan de gemeenschap.

10 NEDERLAND UIT DE FILE

Wegvervoer en openbaar vervoer

Weinig onderwerpen in Nederland worden meer besproken dan de files. Die lossen we niet op door alleen maar meer asfalt aan te leggen. Ook helpt het niet om mensen in de file meer te laten betalen. We stoppen dan ook met de filebelasting. En nemen slimme maatregelen om in drukke tijden en op drukke plaatsen de doorstroming te bevorderen. De eindeloze groei van luchthaven Schiphol leggen we aan banden. Goederenvervoer via de binnenvaart gaan we stimuleren.

De politiek heeft steeds minder te zeggen over het openbaar vervoer. De vervoersbedrijven zijn verzelfstandigd, of verkocht aan buitenlandse ondernemingen. We geven de overheid meer verantwoordelijkheid voor het organiseren van de bus, de trein, de tram en de metro. Bijvoorbeeld door zelf een vervoersbedrijf op te richten. We investeren in een fijn vertakt netwerk van fatsoenlijk openbaar vervoer. Ook nemen we maatregelen tegen overlast en agressie in het openbaar vervoer.

Een gemakkelijke oplossing voor de files bestaat niet. Slimme oplossingen om de files te verminderen zijn er wel. In het rapport Van stilstand naar vooruitgang noemen we maatregelen om de doorstroming in het verkeer te verbeteren. Met wegmarkeringen, verkeerslichten en navigatiesystemen kan het verkeer beter worden gedoseerd. Sneller bergen bij ongelukken voorkomt ook veel fileleed. Beter openbaar vervoer op industrieterreinen en kantoorgebieden helpt ook om files te bestrijden. De overheid kan een bijdrage leveren door de werktijden beter te spreiden.

ONZE VOORSTELLEN

- Zolang de kilometerheffing niet meer is dan een filebelasting, gaan we er niet aan beginnen.
- Flessenhalzen in snelwegen lossen we op, zodat we de doorstroming bevorderen. Met meer asfalt alleen lossen we de files echter niet op.
- We nemen slimme maatregelen om de doorstroming in het verkeer te verbeteren, met wegmarkeringen, verkeerslichten en navigatiesystemen.
- Minder files krijg je door beter openbaar vervoer. Daarom breiden we het netwerk flink uit en eisen we van vervoersbedrijven op die lijnen gegarandeerde frequenties.
- Gehandicapten mogen voortaan gratis parkeren. Er komen meer en ruimere gereserveerde parkeerplaatsen voor gehandicapten.
- De verplichte aanbesteding van bus- en treinvervoer wordt afgeschaft. De overheid kan weer zijn eigen vervoersbedrijven beginnen.

- 1 • In meerdere plaatsen in Nederland moet geëxperimenteerd worden met gratis openbaar vervoer. Ge-
2 meenten en provincies krijgen steun bij initiatieven voor verbetering van het openbaar vervoer, zoals
3 aanleg en uitbreiding van tramnetten en stappen naar gratis openbaar vervoer.
- 4 • Met hoogwaardig openbaar vervoer op maat maken we woon-werkverkeer meer milieuvriendelijk.
5 Thuiswerken en gespreide werktijden gaan we stimuleren.
- 6
- 7 • We leggen nieuwe spoorlijnen, inhaalsporen en stations aan, zoals langs de A27 tussen Utrecht en
8 Breda.
- 9
- 10 • Om het gebruik van de trein te stimuleren wordt het treinkaartje na de ochtendspits 50 procent goed-
11 koper.
- 12
- 13 • Het nachtnet dat op voorstel van de SP in Noord-Brabant in gebruik is genomen wordt uitgebreid tot een
14 nationaal nachtnet.
- 15
- 16 • Gegevens over het reisgedrag van reiziger mogen niet langer worden opgeslagen dan noodzakelijk is
17 voor het vervoer. Deze gegevens mogen niet worden gebruikt voor marketing-doeleinden.
- 18
- 19 • De ov-chipkaart mag pas verplicht worden als de problemen met de kosten en het gebruik zijn opgelost.
20 Invoering mag ook niet leiden tot duurder openbaar vervoer.
- 21
- 22 • Vervoersmaatschappijen gaan zorgen voor goede en gratis reisinformatie. De NS worden samengevoegd
23 met ProRail. Zij worden een volledig overheidsbedrijf, onder verantwoordelijkheid van de betreffende
24 minister. Dit nieuwe bedrijf moet de dienstverlening op een hoger niveau brengen.
- 25
- 26 • Voor mensen met een handicap maken we het openbaar vervoer beter toegankelijk. Het (bovenregionaal)
27 gehandicapten, ouderen- en leerlingenvervoer worden verbeterd, bijvoorbeeld door het in gemeentelijk
28 beheer te nemen of bij aanbesteding kwaliteitseisen te stellen.
- 29
- 30 • We willen weer betrouwbaar taxivervoer. Gemeenten krijgen meer zeggenschap over de taxi. De taxi-
31 markt gaan we reguleren, door een capaciteitsbeleid en door eisen te stellen aan de kwaliteit van de
32 chauffeurs.
- 33
- 34 • Luchthaven Schiphol kan niet eindeloos blijven groeien. De overlast moet minder. Daarom zijn Europese
35 afspraken nodig over beperking en verdeling van het vliegverkeer. De aandelen van Schiphol blijven in
36 handen van de overheid.
- 37
- 38 • Vliegveld Twente moet dicht blijven. Luchthaven Lelystad en Eindhoven Airport mogen geen nieuwe
39 groeilocatie worden voor Schiphol en slechts groeien tot de grenzen zoals vastgelegd in de Planolo-
40 gische Kern Beslissing van 2004. Verplaatsing van Luchthaven Lelystad naar een andere locatie in
41 Flevoland is geen optie. Ook voor andere luchthavens stellen we grenzen aan de groei. De overlast van
42 militaire Awacs-vliegtuigen wordt aangepakt..
- 43
- 44 • Binnenvaart en kustvaart gaan we beter inzetten voor het goederenvervoer, ter ontlasting van het spoor-
45 en wegennet.
- 46
- 47 • Het gebruik van de fiets gaan we volop stimuleren. Er komen meer bewaakte gratis fietsenstallingen bij
48 (bus)stations.
- 49
- 50
- 51
- 52
- 53
- 54

11 BESCHERMEN WAT KWETSBAAR IS

Kinderen, jongeren, gehandicapten

Beschermen wat kwetsbaar is, dat is een kwestie van beschaving. Bijna 380.000 kinderen groeien op in armoede. Elk jaar vallen bijna 50.000 jongeren uit in het onderwijs. Wij hebben de taak onze kinderen een eerlijke kans te geven op een goede toekomst. Daarom helpen we gezinnen met een lager inkomen. En zorgen we voor hulp bij opvoeding. We nemen maatregelen om kindermishandeling te voorkomen en de jeugdzorg op orde te brengen.

Mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking moeten volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Met een beetje steun maken we het leven voor mensen met een handicap een stuk gemakkelijker. We nemen maatregelen om het vervoer voor gehandicapten te verbeteren, de toegankelijkheid van gebouwen te vergroten en meer onderwijs op maat te bieden. Ook verbeteren we de toegankelijkheid van overheidswebsites.

Bijna nergens is het falen van de politiek zo duidelijk als in de jeugdzorg. Miljarden worden uitgegeven aan managers, bureaucratie en instanties die langs elkaar heen werken. Met als gevolg ontwrichte gezinnen, ouders en kinderen zonder toekomst. In het rapport De jeugdhulpverlener aan het woord blijkt dat de werkdruk veel te hoog is; medewerkers verdrinken in het papierwerk en hulpverleners hebben veel te weinig tijd voor de kinderen. Jeugdhulpverleners willen meer zeggenschap over hun eigen werk en minder controle van bovenaf. Ook willen zij geen marktwerking in de jeugdzorg.

ONZE VOORSTELLEN

Kinderen

- De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk en vervalt voor gezinnen met de hoogste inkomens.
- Kinderopvang dient betaalbaar te zijn en van goede kwaliteit. Ook voor kinderen met een specifieke sociale of medische indicatie moet goede opvang worden gegarandeerd. Ouders gaan voor het tweede en de volgende kind(eren) zelf naar draagkracht meer bijdragen aan de kinderopvang.
- Vanuit laagdrempelige centra in de buurt worden ouders ondersteund bij de opvoeding, wordt hulp en zorg geboden en als dat nodig is rechtstreeks doorverwezen naar specialistische hulp.
- Er komt een permanente campagne tegen kindermishandeling. Er komen meer behandelplaatsen voor kinderen die het slachtoffer zijn van kindermishandeling.
- Overgewicht bij kinderen gaan we terugdringen. Reclame voor ongezonde voeding gericht op kinderen tot twaalf jaar wordt verboden. Snoep- en frisdrankautomaten werven we uit scholen. Voorlichting aan ouders verbeteren we.

Jongeren

- Jeugdwerkloosheid gaan we aanpakken, met bindende afspraken tussen overheid, werkgevers, werknemers en onderwijsinstellingen, over opleidingen, banen, stages en leerwerkplaatsen. Voor jongeren zonder startkwalificatie komen volop mogelijkheden om een opleiding te volgen.
- De werkloosheid onder kinderen van migranten vraagt extra aandacht. Uitval in het vmbo en het beroepsonderwijs wordt bestreden door intensievere begeleiding. Leerlingen die dat nodig hebben krijgen praktijkgerichte lessen. Discriminatie op de arbeidsmarkt accepteren we niet.
- Iedereen onder de 23 jaar leert of werkt. Zonder startkwalificatie hoort niemand het onderwijs te verlaten. Uitval in het voortgezet en het beroepsonderwijs pakken we aan door intensievere begeleiding.
- Jongeren onder de 27 jaar krijgen weer recht op bijstand.
- Er komen meer plekken in de jeugdzorg, zodat jongeren niet meer hoeven te wachten op de noodzakelijke hulp. Het opsluiten van jongeren in de jeugdzorg gaan we voorkomen. We willen meer gezinshuizen en pleeggezinnen en meer plekken voor opvang van zwerfjongeren. We investeren meer in preventie, zodat we problemen kunnen voorkomen. Jeugdzorg gaat waar mogelijk naar de gemeenten.
- De marktwerking in geestelijke gezondheidszorg voor jongeren wordt teruggedraaid. Jeugdhulpverleners krijgen meer tijd voor contact met kinderen en gezinnen.
- Er komen meer jongerenwerkers en meer voorzieningen voor jongeren in de buurt, zoals buurtcentra en skatebanen. We willen geen 'mosquito's' (piepkastjes) die jongeren weggagen.
- Veel adoptieouders zetten zich met hart en ziel in voor hun kinderen. Over het algemeen is het echter beter voor kinderen als ze in hun oorspronkelijke omgeving kunnen opgroeien. Adoptie van buitenlandse kinderen moet daarom niet onbeperkt zijn. De overheid controleert nauwgezet of er sprake is van kindertoonvoering, kinderverhandeling of corruptie.

Gehandicapten

- Gehandicapten mogen voortaan gratis parkeren. Het gehandicaptenvervoer wordt verbeterd, door het in gemeentelijk beheer te nemen of bij aanbesteding kwaliteitseisen te stellen. En bij vertraging krijgen mensen geld terug.
- Voor mensen met een handicap maken we treinen en perrons, maar ook bussen, trams en metro's beter toegankelijk. Ook de toegankelijkheid van de openbare ruimte en van gebouwen wordt verbeterd voor mensen met een beperking.
- De zakgeld- en kledingregeling wordt verruimd
- De overheid en grote bedrijven moeten meer mensen met een handicap of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid in dienst nemen en passende stageplekken organiseren. Daarvoor maken we een wettelijke regeling.
- Overheidswebsites en diensten maken we beter toegankelijk voor mensen met een beperking.
- Nederland moet het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap van de VN met spoed ondertekenen.

FOTO: DANIEL COHEN

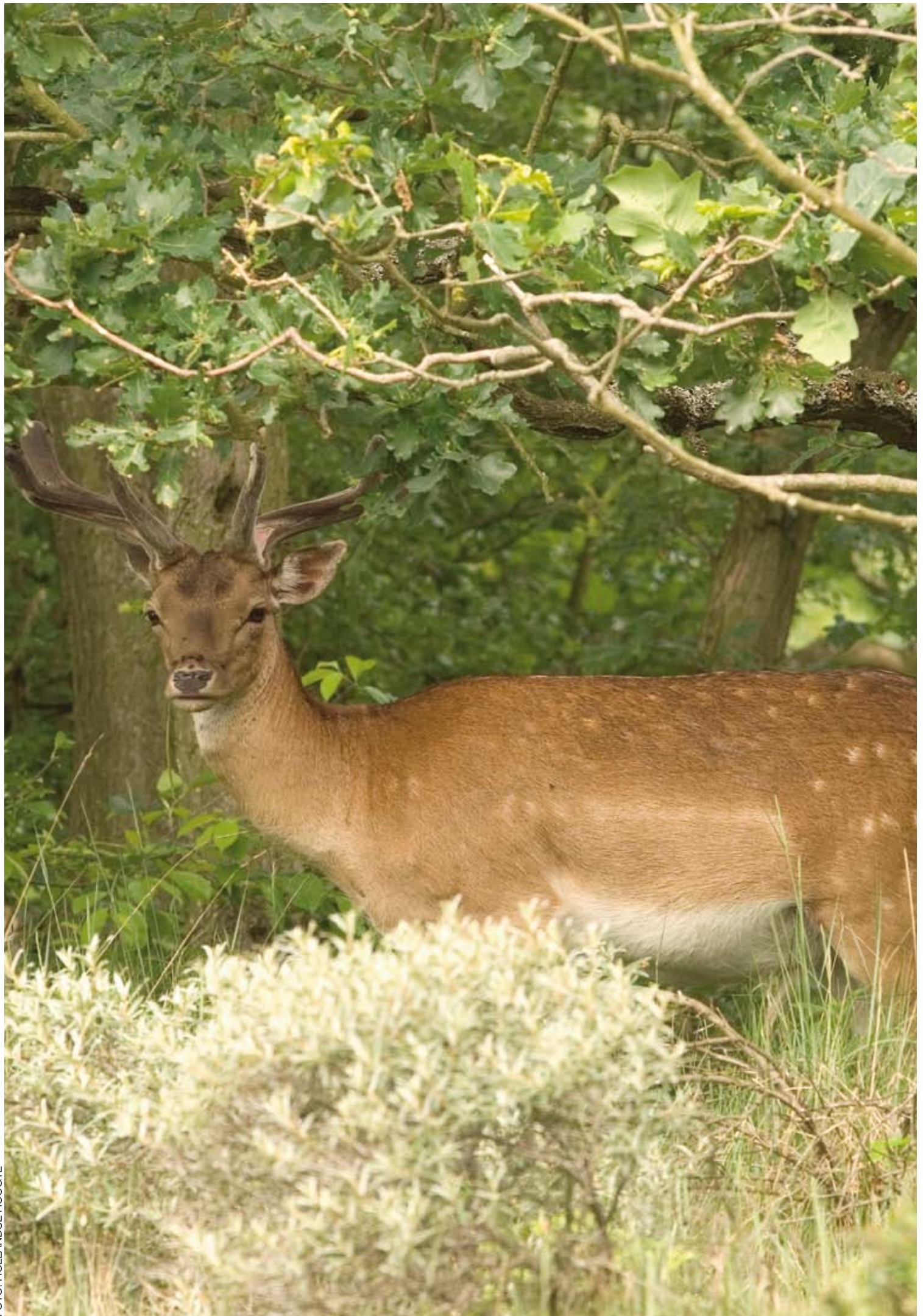

FOTO: HOLLANDSE HOOGTE

12 EEN SCHONE TOEKOMST

Klimaat, landbouw, dierenwelzijn

We hebben niet alleen een economische crisis het hoofd te bieden. Op termijn dreigt ook een klimaatcrisis. Ons milieu wordt bedreigd en de zeespiegel zal stijgen, wat grote gevolgen kan hebben voor ons lage land. Het toekomstige tekort aan fossiele brandstoffen kan leiden tot mondiale conflicten. Reden genoeg om een stevig klimaatbeleid te voeren, met nadruk op energiebesparing en duurzame energie- en voedselproductie. En op investeringen in een duurzame economie en een groen belastingstelsel.

Het is een grote fout dat bestuurders onze grote energiebedrijven hebben verkocht aan buitenlandse ondernemingen. Dat maakt het voeren van een duurzaam energiebeleid onnodig moeilijk. De overheid neemt de komende jaren haar verantwoordelijkheid voor energiezuinig produceren en meer duurzame stroom- en gasproductie.

Landschap en natuur worden te gemakkelijk opgeofferd aan commerciële kortetermijnbelangen. Boeren die ons landschap beheren, gaan ten onder in een moordende wereldconcurrentie. Willen we een gezonde boerenstand zijn werk naar behoren laten doen, het dierenwelzijn bewaken, het landschap behouden, de natuur onderhouden en het milieu beschermen, dan dient de komende regering op dit gebied andere keuzes te maken.

ONZE VOORSTELLEN

Klimaat en energie

- Naast de bestaande klimaatdoelstellingen voor 2020, worden ook doelstellingen voor de langere termijn (2050) geformuleerd. We gaan ontwikkelingslanden een stevige hand helpen met het opzetten van een goed klimaatbeleid.
- De energiebelasting voor bedrijven wordt op termijn gelijkgesteld aan die voor consumenten.
- De Gasunieconstructie - waarbij Shell en Esso 50 procent van de opbrengst van het gas krijgen - wordt ongedaan gemaakt. Geld dat hierdoor vrijkomt wordt gestopt in een investeringsfonds voor duurzame energie.
- We pakken onze energievoorziening terug. Daarom stimuleren wij gemeenten die alleen of gezamenlijk een duurzaam gemeentelijk of regionaal energiebedrijf willen oprichten.
- De uitstootrechten in de emissiehandel in CO₂ gaan we stapsgewijs verlagen. We stoppen met het gratis weggeven van emissierechten.
- Voordat we overgaan tot ondergrondse opslag van CO₂ moeten de effecten daarvan beter worden onderzocht. In plaats van dure en onzekere investeringen te doen in het opslaan van CO₂ kunnen we beter investeren om de uitstoot van CO₂ terug te dringen.

- We bevorderen energiezuiniger bouwen, transport en productie, het nuttig gebruik van restwarmte van elektriciteitscentrales en industrie en andere energiebesparende technieken, en de uitbreiding van duurzame stroom- en gasproductie. Kolen-, olie- en kerncentrales moeten worden vervangen door zonne-, wind- en andere duurzame energie. Er komt een ruimere subsidie voor zonnepanelen.
- In een Klimaatwet nemen we maatregelen voor een duurzame energievoorziening. De subsidie voor duurzame energie wordt beperkt tot technieken die nog volop in ontwikkeling zijn, zoals zonnestroom. Voor wind, biomassa en andere technieken die al bijna volwassen zijn, komt er een verplicht aandeel duurzame productie voor de energieleveranciers.
- De overheid geeft zelf het goede voorbeeld op het gebied van energiebesparing, zuinige auto's en het gebruik van duurzame energie en bouwmaterialen.
- Er komt een heffing op het landen en opstijgen van vliegtuigen om de schadelijke milieugevolgen van het vliegverkeer terug te dringen, zolang er geen Europese kerosineheffing is.
- We streven naar een zo sterk mogelijke vergroening van het belastingstelsel, waarbij milieuvriendelijk produceren wordt bevorderd en vervuilende productie zwaarder wordt belast.
- We moeten zuinig zijn met het gebruik van grondstoffen. Producenten worden verantwoordelijk gesteld voor de afvalproductie en de verpakkingindustrie wordt aangepakt. De illegale handel in afval via Nederland gaan we aanpakken door streng te handhaven in de havens en toe te zien op de afvalmakers. In Europees verband stellen we voorwaarden voor een verantwoorde verwerking van ons afval.
- De controle op en bestraffing van illegale lozingen op zee krijgt een hogere prioriteit.
- Het transport van gevaarlijke stoffen dient tot een minimum te worden teruggebracht. Gemeenten moeten op de hoogte zijn van het vervoer van gevaarlijke stoffen en rampenplannen opstellen. Zij moeten de bevolking adequaat informeren.
- Om bureaucratie te voorkomen komt er één landelijke inspectiedienst die toezicht houdt op milieu, arbeidsomstandigheden, volksgezondheid en ruimtelijke ordening. De handhavers krijgen een ruim mandaat en doorzettingmacht.
- Er komen betere regels voor bescherming tegen bodemverontreiniging. Er komt een nationaal plan om asbest te inventariseren en te verwijderen.
- De intensieve veehouderij is in Nederland verantwoordelijk voor 14 procent van de uitstoot van broeikasgassen. Alleen al daarom zal de veestapel verkleind moeten worden. We stimuleren warmtekrachtkoppelingscentrales en CO₂-gebruik bij tuinders. Uitstoot gaan we ook tegen door het bevorderen van duurzame landbouw en kortere transportafstanden.

Landbouw en dierenwelzijn

- 1/3 van de boerenbevolking leeft onder de armoedegrens. Elke week verdwijnen tientallen boerenbedrijven. Boeren horen een eerlijke prijs te krijgen voor een eerlijk product. Verkoop onder de kostprijs wordt aangepakt.
- Ruim 95 procent van de 450 miljoen landbouwdieren leeft in de bio-industrie. De bio-industrie dringen we terug. Nederland wordt een land met een diervriendelijke veehouderij. Verdere schaalvergroting en megastallen gaan we tegen. We bevorderen grondgebonden veehouderij.

- Dierenwelzijnsnormen worden aangescherpt. Verminking van dieren wordt verboden. Het fokken en doden van dieren uitsluitend om hun bont of verenkleed wordt eveneens verboden. Om dierenmishandeling tegen te gaan kan de rechter een verbod opleggen op het houden van dieren. Transporten van slachtdieren over lange afstanden wordt verboden. 'Plezierjacht' wordt eveneens verboden. 1
2
3
4
5
- Het preventieve gebruik van antibiotica in de intensieve veehouderij dient verboden te worden. Het algemene gebruik moet tot het minimum worden beperkt. 6
7
8
- In de Noordzee maken we beschermde natuurgebieden, om natuurherstel en herstel van de visstand te bevorderen. Overbevissing gaan we voorkomen. 9
10
11
- Het onderzoek naar vleesvervangende producten wordt bevorderd. Biologische voeding wordt door de overheid gepromoot. 12
13
14
- Het aantal dierproeven wordt tot een minimum beperkt. Waar alternatieven voor dierproeven voorhanden zijn, worden deze verplicht gesteld. 15
16
17
- Er komt een (grond)wettelijke zorgplicht voor het welzijn van dieren. 18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

FOTO: PETER VILLERIUS

13 NIET BIJ BROOD ALLEEN

Cultuur, sport, media

In een gezonde samenleving werken we om te leven – en niet andersom. Na ons werk willen we op een prettige manier ontspannen. En voldoende gelegenheid hebben om onze creativiteit te ontplooien. Dat vereist voldoende betaalbare voorzieningen voor sport en amusement en mogelijkheden om bezig te zijn met kunst en cultuur. En het vereist een rigoureuze indammen van de almaar uitdijende recreatie- en cultuurmarkt, waarop alles van waarde een koopwaar wordt en de dikte van de portemonnee bepaalt wie zich wat kan permitteren.

In tijden van crisis is de cultuur vaak het eerste slachtoffer. Maar juist in crisistijd kunnen kunst en cultuur een signaal zijn van nieuwe hoop en creativiteit. Een creatieve samenleving daagt iedereen uit zichzelf te blijven ontwikkelen. Dat kan in bibliotheken en musea, in muziekscholen en fanfares, in zangkoren en toneelclubs, op poppodia, in ateliers voor beeldende kunst en andere kleinschalige centra. De media vormen een bron van vermaak, maar ook van informatie en confrontatie van opvattingen. Voor een vrije en democratische samenleving is het van belang dat de media niet geheel afhankelijk worden van de commercie. De overheid helpt daarom de vrije nieuwsgaring te beschermen.

Wie zijn geschiedenis niet kent, is slecht toegerust voor de toekomst. Juist in een land waar de tweedeling groeit, is het van belang kennis te nemen van ons verleden. Het door de SP gelanceerde idee voor de oprichting van een Nationaal Historisch Museum is inmiddels door het parlement en de regering omarmd. Binnenkort kan daardoor iedereen die dat wil, daar het verhaal van onze gezamenlijke geschiedenis zien, beleven en overdenken.

ONZE VOORSTELLEN

- De toegang tot rijksmusea wordt gratis. Andere gesubsidieerde musea horen minstens één dag per week gratis toegankelijk te zijn.
- Nederlandse muzikanten moeten een eerlijke kans krijgen om met muziek maken de kost te verdienen. Concertbezoekers moeten wettelijk beschermd worden tegen het opdrijven van de prijzen van tickets voor concerten en evenementen.
- De overheid moet in samenspraak met kunstenaars en artiesten maatregelen nemen voor subsidiëring en ondersteuning.. Beroepskunstenaars moeten een eerlijke kans krijgen om met hun eigen werk een fatsoenlijk inkomen te verdienen.
- Bibliotheken zijn niet alleen kenniscentra, maar ook ontmoetingsplaatsen voor de inwoners van wijken en dorpen. Ze verdienen daarom blijvende steun van de overheid.
- Muziekscholen en fanfares, zangkoren en toneelclubs, poppodia, ateliers voor beeldende kunst en andere kleinschalige creatieve centra zijn de basis voor een breed cultureel leven. De overheid erkent haar verantwoordelijkheid om dit culturele leven levendig te houden en waar nodig te ondersteunen.

- 1 • Het maken van kunst en genieten van cultuur dicht bij huis – niet alleen in de stad, maar ook op het
2 platteland – moet door de overheid worden aangemoedigd.
- 3
- 4 • Tenminste 3 procent van de ruimte in een wijk moet worden bestemd voor sport- en speelruimte.
5 Jongeren hebben recht op eigen plekken in hun buurt.
- 6
- 7 • Sportvelden in buurten en dorpen worden zoveel mogelijk behouden. De compensatie van de ecotaks
8 voor sportverenigingen blijft bestaan. Investerings van de overheid in de topsport horen in ieder geval
9 gepaard te gaan met investeringen in de breedte- en amateursport.
- 10
- 11 • Er komt een betere vervoersregeling voor gehandicapte sporters. Naast sportrolstoelen komen ook
12 andere hulpmiddelen voor gehandicapte sporters voor vergoeding in aanmerking.
- 13
- 14 • De Nederlandse Publieke Omroep verdient bescherming én verdere ontwikkeling. Voor omroepverenigin-
15 gen wordt een promotie-degradatiesysteem ingevoerd op grond van bereik en waardering. Het ledental
16 bepaalt slechts een deel van de zendtijd. Er komt een onafhankelijke kijkwijzer.
- 17
- 18 • Kranten staan onder druk. Verdergaande concentratie leidt tot verschraling van nieuws en opinie. De
19 overheid moet zich inzetten om de onafhankelijke regionale pers overeind te houden.
- 20
- 21 • Om ons cultureel erfgoed en kennis ook voor de toekomst digitaal te bewaren moet gebruik worden
22 gemaakt van open standaarden.
- 23
- 24 • Internet is een vitale infrastructuur die voor ieder mens toegankelijk hoort te zijn. Het is de taak van de
25 overheid dat te bevorderen. Burgers mogen niet worden afgesloten vanwege downloaden. In internatio-
26 naal verband worden voorstellen gedaan om de almacht van enkele gigaconcerns aan banden te leggen.
27 Gebruik van open standaarden kan helpen het internet voor iedereen open te houden.
- 28
- 29 • Het toekomstige Nationaal Historisch Museum wordt voor iedereen gratis toegankelijk.
- 30
- 31
- 32
- 33
- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39
- 40
- 41
- 42
- 43
- 44
- 45
- 46
- 47
- 48
- 49
- 50
- 51
- 52
- 53
- 54

14 INTERNATIONAAL SAMENWERKEN

Buitenlandse politiek

Mensen over heel de wereld zoeken elkaar steeds meer op en werken steeds meer samen. Voor de bestrijding van armoede en rampen. In de strijd tegen de vervuiling en voor een beter klimaat. Om conflicten te bestrijden en oorlogen te voorkomen. Door effectieve ontwikkelingssamenwerking, internationale afspraken en goede diplomatie. Denken dat we met militair ingrijpen problemen kunnen oplossen, is meestal een grote vergissing, die geen mensenlevens redt, maar kost.

De oorlogen in Irak en Afghanistan bleken dodelijke vergissingen, waarbij onze regering ernstig faalde en niet luisterde naar de bevolking. Dat mag nooit meer gebeuren. Daarom moeten we de NAVO – die een overblijfsel is uit de Koude Oorlog – omvormen en inbedden in een nieuwe mondiale veiligheidsorde. Daarin horen de Verenigde Naties de leiding te nemen. Dan kunnen we in de toekomst conflicten helpen voorkomen en de voedingsbodemp voor terroristen wegnemen.

Internationale politiek is gebaseerd op een verkeerd uitgangspunt: het recht van de sterkste. Een internationale machtsorde waarin de landen die militair dominant zijn hun zin kunnen doorzetten. Het falen van de NAVO in Afghanistan laat zien dat zo'n orde leidt tot chaos. In *Brandhaard aarde. Internationale machtsorde of internationale rechtsorde?* geven we onze visie op een betere wereldorde, die niet is gebaseerd op permanente oorlog, maar op het internationale recht. In het rapport staat ook hoe we de Verenigde Naties willen versterken, de NAVO willen omvormen en het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank willen democratiseren.

ONZE VOORSTELLEN

- Alle Nederlandse militairen trekken we terug uit Afghanistan. We beginnen daar geen nieuwe missie. Wel geven we civiele steun. En leveren we een bijdrage in de ontwikkeling van het land.
- Elke uitzending van Nederlandse militairen wordt gevolgd door een grondige parlementaire evaluatie, om te beginnen die in Afghanistan. Omdat de Commissie-Davids niet alle vragen heeft kunnen beantwoorden, blijft een parlementaire enquête naar de inval in Irak nodig.
- We zien af van de aanschaf van JSF-gevechtsvliegtuigen.
- Er komt een 'afzwaaitraject' voor het verlaten van de militaire dienst. Iedere militair die op uitzending is geweest wordt als veteraan beschouwd. Veteranenzorg gaan we wettelijk regelen, zodat een goede nazorg voor de lange duur wordt gegarandeerd.
- De leeftijd voor uitzending van militairen verhogen we van 18 jaar naar 21 jaar, zoals voorgesteld door de Verenigde Naties.

- 1 • Nederlandse militairen kunnen alleen onder strikte voorwaarden en in het kader van de Verenigde Naties
2 worden ingezet voor vredesoperaties. Bij militaire missies moet respect voor internationaal recht zijn
3 gegarandeerd, waaronder de Conventies van Genève en de mensenrechten. Dat geldt ook voor moge-
4 lijke samenwerking met militairen uit andere landen.
- 5
- 6 • Nederland neemt het initiatief voor vermindering van de wapenhandel en de naleving van de regels voor
7 wapenexport. Aan landen die mensenrechten schenden of in een spanningsgebied liggen worden in
8 geen geval meer wapens geleverd. Wapenbeurzen houden we voortaan buiten de deur.
- 9
- 10 • Pensioenfondsen gaan ons pensioengeld niet meer beleggen in de wapenindustrie. Nederland blijft het
11 voortouw nemen in een internationaal verbod op investeringen in deze wapensystemen. Mede door de
12 inzet van de SP is er een internationaal verbod gekomen op clustermunition.
- 13
- 14 • Brussel moet goedkoper. Bij de onderhandelingen over de bijdrage van Nederland aan de Europese Unie
15 zetten we in op verlaging van deze bijdrage. Het onnodig rondpompen van Europese subsidies moet
16 stoppen. De wildgroei aan agentschappen moet beperkt en de bureaucratie moet aan banden.
- 17
- 18 • Nederland spreekt haar veto uit over de volgende lange termijn begroting van de Europese Unie wanneer
19 lidstaten daarbij niet worden verplicht hun Europese subsidies te verantwoorden.
- 20
- 21 • Brusselse bemoeienis met ons onderwijs, onze gezondheidszorg, volkshuisvesting, sociale zekerheid en
22 openbaar vervoer willen we niet.
- 23
- 24 • In Europa is concurrentie ontstaan die heeft geleid tot steeds lagere belastingen op winst van bedrijven.
25 Betere samenwerking moet er toe leiden dat grote bedrijven landen niet tegen elkaar uitspelen en fat-
26 soenlijk belastingen gaan betalen.
- 27
- 28 • Arme landen moeten geholpen worden een fatsoenlijk belastingstelsel te ontwikkelen. Multinationals
29 moeten voortaan ook in die landen voldoende belasting betalen.
- 30
- 31 • Nederland mag niet meewerken aan een gevechtsgroep van de Europese Unie.
- 32
- 33 • De sociale rechten die in het Europese Verdrag zijn opgenomen werken we uit, met gelijk loon voor gelijk
34 werk voor alle bedrijven. De concurrentieregels van de interne markt worden ondergeschikt gemaakt aan
35 vakbondsrechten en cao-afspraken.
- 36
- 37 • Europese aanbestedingsregels worden herzien. Door de lasten voor lagere overheden te verminderen en
38 kleinere bedrijven een eerlijke kans te geven.
- 39
- 40 • Terrorisme moet effectief worden bestreden, door betere internationale samenwerking van inlichtingen-
41 diensten en het opsporen en bevriezen van financieringsbronnen van terroristische organisaties. En door
42 het aanpakken van de structurele oorzaken van terrorisme. Aan nog meer Europese richtlijnen die onze
43 privacy inperken hebben we geen behoefte.
- 44
- 45 • Nucleaire ontwapening in Europa krijgt prioriteit. Amerikaanse kernwapens op Nederlandse bodem
46 sturen we retour.
- 47
- 48 • Nederland neemt het initiatief tot een internationale stop op het gebruik van wapens met verarmd
49 uranium.
- 50
- 51 • We verzetten ons tegen de sluipende ontwikkeling van de regionaal gerichte 'oude' NAVO naar een
52 'nieuwe' NAVO, die wereldwijd opereert als offensieve en agressieve interventiemacht, onder leiding van
53 de Verenigde Staten.
- 54

- Het nieuwe strategische concept van de NAVO moet worden voorgelegd aan het parlement, zodat de volksvertegenwoordiging een uitspraak kan doen over welke internationale veiligheidsstructuur in de toekomst het beste de vrede, veiligheid en rechtvaardigheid kan waarborgen. En welk aandeel Nederland daarin moet hebben. De NAVO moet in ieder geval de nucleaire doctrine laten vallen. 1
2
3
4
5
- De Raad van Europa, de OVSE en de Verenigde Naties horen een belangrijker taak te krijgen in het voorkomen en vreedzaam oplossen van conflicten. Het respecteren van de internationale mensenrechtenverdragen dient door ons land nadrukkelijk te worden bevorderd. 6
7
8
9
- Nederland investeert in crisispreventie, vredesopbouw en bescherming van mensenrechten. Daartoe verleent ons land steun aan lokale en internationale niet-gouvernementele organisaties die zich richten op waarneming, bescherming van mensenrechten en stille diplomatie. 10
11
12
13
- Het totale budget voor ontwikkelingssamenwerking handhaven we op 0,8 procent bnp, zeker nu de crisis de arme landen zo hard treft. Die hulp moet wel een stuk effectiever en transparanter. Hulp moet ten goede komen aan de allerarmsten in de wereld. Verspilling van hulp bestrijden we krachtig. 14
15
16
17
- Minimaal 85 procent van de ontwikkelingshulp moet worden besteed in de ontwikkelingslanden zelf. Directe steun voor de overheidsbegroting is riskant. Oneigenlijke uitgaven uit het hulpbudget, zoals het kwijtschelden van schulden die nooit meer worden afbetaald, dient te worden beëindigd. 18
19
20
21
- Belangrijker nog dan ontwikkelingssamenwerking is dat ontwikkelingslanden eerlijke kansen krijgen op de wereldmarkt. De wereldhandelsorganisatie WTO moet zich minder richten op vrijhandel en veel meer op eerlijke handel. Nederland en de EU dienen - ook als de WTO-onderhandelingen blijven vastzitten - de exportsubsidies in het Europees landbouwbeleid uiterlijk in 2013 af te schaffen. Verdere beperking van de landbouwsubsidies is wenselijk, om te beginnen die subsidies die dierenleed, overbevissing en oneerlijke concurrentie met ontwikkelingslanden bevorderen. 22
23
24
25
26
27
28
- Ontwikkelingslanden moeten meer vrijheid krijgen bij het maken van economische keuzes en niet worden gedwongen tot privatisering en liberalisering van publieke diensten. In handelsverdragen van de WTO en de Europese Unie krijgen ontwikkelingslanden de ruimte om delen van hun markt te beschermen. 29
30
31
32
- Israël heeft recht op erkende en veilige grenzen, de Palestijnse bevolking heeft ook recht op een eigen staat, eveneens met erkende en veilige grenzen. Wanneer de Palestijnse Autoriteit de Verenigde Naties om erkenning van een onafhankelijke Palestijnse staat vraagt, hoort Nederland dat verzoek te steunen. Nederland houdt vast aan uitvoering van eerdere resoluties van de Veiligheidsraad en van het internationaal recht. Daarnaast maakt Nederland zich sterk voor een internationale dialoog met alle vertegenwoordigers van de Palestijnen. Indien Israël doorgaat met het illegaal bouwen van woningen in bezet gebied moet Nederland in de EU aandringen op het opschorten van de associatieovereenkomst die Israël belastingvoordeel geeft bij export naar de landen van de EU. 33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

15 GEZONDE FINANCIEN

Nederland is eind 2008 in de diepste recessie beland sinds de Tweede Wereldoorlog. In 2009 kromp de economie met maar liefst vier procent. Vanaf dit jaar lijkt de economie weer heel voorzichtig uit een diep dal op te klimmen. Dit herstel is echter nog uitermate kwetsbaar. Als gevolg van de diepe recessie zijn de belastinginkomsten van de overheid dramatisch teruggelopen. De overheidsuitgaven zijn fors gestegen, bijvoorbeeld omdat het aantal werkloosheidsuitkeringen is toegenomen. Het overschot op de overheidsbegroting van 0,7 procent bbb in 2008 is omgeslagen in een fors tekort van naar verwachting 6,3 procent bbb in 2010. Bij ongewijzigd beleid verbetert dit tot zo'n 2,9 procent bbb in 2015. Op de langere termijn dreigen echter ook hogere kosten als gevolg van vergrijzing en duurdere zorg.

Het is niet reëel en ook niet verstandig om dit gat in één kabinetsperiode van vier jaar volledig te willen dichten. Als we in één keer zoveel bezuinigen, is de kans op een 'double dip' – een nieuwe recessie – groot. Gezien de omvang van het tekort ligt een geleidelijke beperking van het tekort in de komende 10 tot 15 jaar meer voor de hand. We willen de economie niet kapotbezuinigen of het herstel in de knop breken. Als het economisch herstel stopt of niet doorzet, zullen we niet aarzelen om onze plannen te temporiseren. We willen de crisis ook niet afschuiven op de gemeenten, omdat bezuinigingen daar direct van invloed zijn op de burgers. Een gedetailleerde financiële onderbouwing vindt u als aparte bijlage bij dit verkiezingsprogramma.

ONZE VOORSTELLEN

- Het begrotingsbeleid moet rekening houden met de kracht van het economische herstel. Indien dat herstel niet of onvoldoende doorzet moeten al te grote bezuinigingen worden uitgesteld, om te voorkomen dat het herstel in de knop wordt gebroken. Hierbij moet worden gekeken naar zowel de hoogte als de samenstelling van de groei.
- Bij voldoende herstel moet door middel van bezuinigingen en lastenverzwaring het begrotingstekort aan het einde van de komende kabinetsperiode tot onder de 2 procent worden teruggebracht.
- Forse bezuinigingen zijn mogelijk op de defensie-uitgaven en de uitgaven voor externen door de rijksoverheid en de lagere overheden. Op de bureaucratie in de zorg, het onderwijs en bij de overheid en door een betere inzet van ICT-middelen. Daar staat tegenover dat de komende jaren ook miljarden nodig zijn voor verbetering van de publieke sector en bestrijding van de armoede.
- De AOW-leeftijd blijft 65 jaar. Dit wordt gefinancierd door een geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek. De opbrengst daarvan slaat pas ver na de komende kabinetsperiode neer. Maar het omgekeerde geldt ook voor de hogere kosten bij handhaving van de AOW-leeftijd op 65 jaar.

- Naast bezuinigingen kan de overheid miljarden euro's meer inkomsten verkrijgen, door meer belasting op hogere inkomens, vermogens en winsten. Er komen een vermogens- en een vermogenswinstbelasting. Ook milieuheffingen kunnen worden verhoogd.
- Het hoogste tarief in de inkomstenbelasting wordt verhoogd van 52 naar 55 procent. Er komt een nieuw toptarief van 65 procent vanaf een belastbaar inkomen van 150.000 euro.
- Aftrekposten worden over de hele linie beperkt, waardoor de overheid meer inkomsten binnenkrijgt. De belastingtarieven zelf hoeven daardoor maar beperkt te worden verhoogd. De progressiviteit van ons belastingstelsel neemt hierdoor fors toe.
- De belasting op winsten boven 200.000 euro wordt verhoogd van 25,5 procent naar 30 procent. Die van 20 procent blijft ongewijzigd. Tegelijkertijd wordt de renteaftrek beperkt tot 30 procent van het brutobedrijfsresultaat, om opkoopfondsen te ontmoedigen. Deze beperking geldt niet voor kleine bedrijven.
- Er komt een strafheffing voor Nederlandse bedrijven die zich vestigen in belastingparadijzen. Zij moeten voortaan in hun jaarverslag vermelden hoeveel belasting zij in Nederland betalen. Nederland stopt met het kritiekloos sluiten van belastingverdragen met belastingparadijzen. Nederland kan het initiatief nemen tot een onafhankelijk internationaal expertisecentrum voor de aanpak van belastingconcurrentie.
- De hypotheekrenteaftrek wordt gegarandeerd tot een hypotheeksom van maximaal 350.000 euro, tegen 42 procent aftrek. Deze beperking gaat geleidelijk – over een periode van 10 jaar – in. De aftrek van pensioenpremies wordt gemaximeerd op anderhalf keer modaal. Het aflossen van hypotheekschuld wordt aangemoedigd.
- De nominale premie voor de zorgverzekering wordt fors verlaagd. We voeren een inkomensafhankelijke ziektekostenpremie in. Inkomens tot omstreeks het sociale minimum worden hierbij vrijgesteld. De zorgtoeslag wordt dan overbodig. Het eigen risico wordt afgeschaft.
- Om werken lonend te maken voor mensen met een minimumloon of net daarboven, wordt voor deze groepen mensen een inkomensafhankelijke belastingkorting ingevoerd.

ONZE ONDERZOEKEN

In dit verkiezingsprogramma geven we de hoofdlijnen van het door ons voorgestelde beleid. De onderbouwing ervan is te vinden in een groot aantal rapporten die we de afgelopen tijd gemaakt hebben. Alle rapporten kunt u raadplegen op onze website: www.sp.nl.

Crisisplan SP: een nieuwe koers voor Nederland (maart 2009)
De lessen uit de kredietcrisis (oktober 2008)
De buurt – de schaal van de toekomst (september 2008)
De agent aan het woord (november 2009)
De leraar aan het woord (september 2009)
De jeugdhulpverlener aan het woord (november 2009)
Het gevangenispersoneel aan het woord (augustus 2009)
De schipper aan het woord (september 2009)
De GGZ ontwricht (oktober 2008)
Een parel zonder glans. De sociale werkvoorziening volgens WSW'ers (juli 2008)
Competentiegericht onderwijs: vernieuwing of vernieling? (april 2009)
Onderzoek Ouderbijdrage 2008 (november 2008)
Rapport studiefinanciering (april 2008)
Verhoging AOW-leeftijd; ongewenst, onnodig en onzinnig (oktober 2009)
Gedeelde toekomst. Voorstellen voor participatie, emancipatie en integratie (december 2008)
Gedeelde toekomst op school en in de buurt (december 2008)
Naar een betere inburgering (januari 2009)
Hart voor de zaak. Steun de kleine ondernemer (2010)
Oorstrelend en hartverwarmend. Kwaliteit en diversiteit in de Nederlandse popmuziek (september 2005)
Huisartsenzorg dichtbij. Pleidooi voor meer kleinschaligheid en betere bereikbaarheid (november 2007)
WMO in uitvoering (februari 2007)
WMO in uitvoering II (oktober 2007)
WMO in uitvoering III (maart 2008)
Over de top in de gehandicaptenzorg (november 2008)
Kansen voor alle kinderen? (februari 2008)
Kansen voor alle kinderen? II (november 2009)
Bijzondere Bijstand: een nieuwe schuld is geen oplossing (maart 2009)
Incasso? In-kassa! (november 2008)
Het zwarte gat van de reïntegratie (april 2008)
Red de reclassering (mei 2008)
Langs de slooplat. Vijf voorwaarden voor het slopen van betaalbare huurwoningen (november 2008)
Schrap de wachtlijstbelasting (maart 2008)
Help, mijn winkel wordt gerenoveerd (oktober 2008)
Van stilstand naar vooruitgang. Voorstellen van de SP voor betere doorstroming in het verkeer (voorjaar 2008)
Komt de bus wel zo? Aanbesteding OV, slecht idee (april 2008)
Spoorboekje. SP-plannen voor een beter vervoer per trein (december 2008)
Ga toch fietsen? Zorg voor stalling! (juni 2007)
Sanering asbestcementdaken, niets doen geeft ook veel kosten (november 2009)
Waterschapslasten: met recht een aanslag te noemen (december 2008)
Afval heeft toekomst. De falende controle op afvalverwerking en -transport (april 2007)
Brandhaard aarde. Nationale machtsorde of internationale rechtsorde? (februari 2009)
Een betere wereld begint nu (november 2007)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

Vijverhofstraat 65
3032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 55
F (010) 243 55 66
E sp@sp.nl

www.sp.nl

Orde

op

zaken

Verkiezingsprogramma 2010-2014

ZEKER NU

Samenstelling verkiezingsprogramma commissie

Jan Anthonie Bruijn (voorzitter), Meiny Prins (vicevoorzitter),
Dimitri Gilissen (secretaris), Frans de Graaf (schrijver), Bart Groothuis (schrijver),
Joost van den Akker, Tjeerd van Bekkum, Michel Bezuijen, Sander Dekker, Klaas Dijkhoff, Tjibbe Joustra,
Marco van Kalleveen, Richard Krajicek, Anne-Wil Lucas-Smeerdijk, Raja Moussaoui, Coen van Oostrom,
Dick Sluimers, Tatjana Sormaz, Tamara Venrooy-van Ark, Herna Verhagen

Voorwoord

Den Haag, 6 mei 2010

Beste lezer,

Voor u ligt het verkiezingsprogramma *Orde op zaken* van de VVD. Het programma is geschreven door de verkiezingsprogramma commissie die op 10 november 2009 door het VVD-hoofdbestuur is ingesteld. De commissie kreeg als opdracht: het schrijven van het VVD-verkiezingsprogramma bij de komende Tweede Kamerverkiezingen op woensdag 9 juni 2010.

Het verkiezingsprogramma is op de algemene vergadering van 24 en 25 april 2010 in Papendal door de leden van de VVD vastgesteld.

Het programma bevat een samenhangend pakket aan maatregelen waarmee de VVD orde op zaken stelt. De prioriteiten van de VVD liggen bij een sterke economie, een veilige samenleving, het beperken van immigratie en het op orde brengen van de overheidsfinanciën. De VVD wil Nederland op deze manier door de crisis loodsen.

Het programma gaat over een Nederland waarin mensen in hun kracht kunnen staan. Een land waar de inzet en talenten van burgers leidend zijn voor de toekomst, waar de overheid ruimte biedt en niet onnodig hindert en waar het veilig en goed wonen is. Daarvoor is een liberale agenda nodig. Zeker nu!

Mark Rutte
Lijsttrekker

Inhoudsopgave

Inleiding - Orde op zaken, zeker nu!	5
1 Orde op zaken in de economie	7
1.1 Ondernemerschap: dé bron van toekomstige welvaart	8
1.2 Belastingen	9
1.3 Dynamische arbeidsmarkt	10
1.4 Pensioenen	12
1.5 Innovatie	13
1.6 Versterken van regio's, clustering en vestigingsbeleid	14
2 Orde op zaken in de samenleving	15
2.1 Onderwijs	15
2.2 Jeugd	17
2.3 Gezondheidszorg	18
2.4 Sport	21
2.5 Cultuur	22
3 Orde op zaken in de leefomgeving	24
3.1 Investeren in mobiliteit	24
3.2 Woningmarkt	25
3.3 Duurzaamheid en energie	26
3.4 Ruimtelijke ordening	27
3.5 Natuur	28
3.6 Agrarische sector	28
3.7 Dierenwelzijn	29
4 Orde op zaken bij de overheid	30
4.1 De overheid	30
4.2 Veiligheid	31
4.3 Integratie	34
4.4 Immigratie	36
4.5 Buitenlandse zaken	37
4.6 Europa	38
4.7 Defensie	39
4.8 Ontwikkelingssamenwerking	40

Orde op zaken, zeker nu!

De afgelopen vier jaar is er een zware hypotheek gelegd op onze toekomst en op die van onze kinderen. De overheidsfinanciën zijn volkomen uit de hand gelopen. Nog afgezien van het feit dat de wereldwijde economische crisis ons land het nodige heeft gekost, heeft onze overheid buitensporig veel geld uitgegeven. Als we niet snel orde op zaken stellen, krijgen onnodig veel mensen daarvan de rekening gepresenteerd. Om Nederland weer op de rit te krijgen, moeten ondernemers meer kansen krijgen en is beter onderwijs nodig. Mensen moeten zich weer veilig kunnen voelen en de immigratie van kansarmen moet stoppen. Files moeten sterk worden teruggedrongen en het huishoudboekje van de overheid moet op orde worden gebracht.

Wij leven in een land waarin veel mogelijk is. Nederland is een mooi en rijk land dat barst van het talent. De VVD ziet voor Nederland dan ook veel kansen en is optimistisch over de toekomst van ons land en zijn bewoners. Vrijheid en een vrije uitwisseling van kennis, gedachten en gevoelens zijn de basis van onze moderne markteconomie en onze welvaart. De VVD staat pal voor de vrijheid van alle Nederlanders die van goede wil zijn. Eenieder die de handen uit de mouwen wil steken en wat wil maken van zijn leven, is bij de VVD aan het goede adres. Wij komen als volkspartij op voor alle mensen in onze samenleving: rijk en arm, allochtoon en autochtoon, man en vrouw, ziek en gezond. Wat ons verbindt, is de wil om vooruit te komen en niet bij de pakken neer te zitten. Niet door mensen afhankelijk te maken van de overheid maar door hen te helpen op eigen benen te staan.

Ons land wordt geconfronteerd met een aantal grote problemen, wat vraagt om een stevige aanpak. Mensen voelen zich niet meer veilig op straat. Politieagenten doen hun uiterste best de burgers veiligheid te bieden, maar dat kan een stuk efficiënter gebeuren. Ook zijn zij met te weinig. Te veel overtredingen blijven bovendien onbestraft, en straffen komen niet altijd overeen met ons gevoel van rechtvaardigheid. Daarnaast zijn er de aanhoudende problemen met immigratie en integratie. Allochtonen zijn nog altijd oververtegenwoordigd in werkloosheids- en criminaliteitsstatistieken. Veel mensen bekruipen het gevoel dat de overheid de situatie uit de hand heeft laten lopen.

De VVD is niet alleen glashelder in het benoemen van de problemen die op ons afkomen, wij lossen deze problemen ook op. In de toekomstvisie van de VVD kan dat alleen wanneer de samenleving weer de ruimte krijgt om te ademen. Nederland kan zich geen stilstand veroorloven als het zijn welvaart en voorzieningenniveau op peil wil houden. De VVD wil een duurzame ontwikkeling. Dat betekent dat wordt gestreefd naar betere leefomstandigheden voor toekomstige generaties, dat geen onherstelbare schade wordt toegebracht aan de leefomgeving, en dat bronnen van energie, voedsel en water niet worden uitgeput. Beleid, wet- en regelgeving zorgen voor praktische, toekomstgerichte en betaalbare oplossingen. De VVD zet zich in voor het ontwikkelen en invoeren van methoden die in samenhang de economie versterken én het milieu verbeteren. Kennis, ontwikkeling en onderzoek spelen hierbij een belangrijke rol.

Een krachtige, kleine staat is een noodzakelijke voorwaarde voor gezonde overheidsfinanciën. De overheid moet zich minder bemoeien met de privélevens van mensen, minder belastingen heffen, meer veiligheid bieden en overtuigend optreden. Dat moet volgens de VVD gebeuren vanuit een duidelijke visie op de toekomst van Nederland. Die visie gaat over verantwoordelijkheid, eerlijkheid en rechtvaardigheid.

In dit verkiezingsprogramma wordt een samenhangend pakket aan maatregelen beschreven waarmee de VVD orde op zaken stelt. De prioriteiten van de VVD liggen bij de economie, onze veiligheid en integratie en immigratie.

Economie

Voor onze economie is de vraag belangrijk waarmee wij in de toekomst ons geld kunnen verdienen. Landen als Brazilië, India en China hebben de afgelopen decennia een enorme groei doorgemaakt. De verwachting is dat deze landen ook de komende jaren hard zullen groeien. In die internationale concurrentieslag moet ons land het hebben van zijn unieke ligging als toegangspoort naar Europa. Nederland moet zijn functie als ingang en doorvoerroute van Europa verder versterken. De verdere

ontwikkeling van de Rotterdamse haven en Schiphol moet daarom ruim baan krijgen. Hetzelfde geldt voor goede verbindingen tussen deze toegangspoorten en belangrijke economische centra, zoals het Ruhrgebied. De VVD wil daarom investeren in betere infrastructuur en beter openbaar vervoer.

Behalve van Nederlands unieke ligging zal onze economie het in de toekomst moeten hebben van onze belangrijkste grondstof: kennis. De VVD wil daarom een goed opgeleide beroepsbevolking. Daarvoor zijn naast goed (vak)onderwijs ook onderzoek en innovatie van groot belang. De VVD voegt de daad bij het woord en wil jaarlijks twee en een half miljard euro extra investeren in de kwaliteit van het onderwijs.

Veiligheid

Aan de onzekerheid over onze veiligheid moet een einde komen. De VVD wil dat kinderen buiten kunnen spelen, en dat ouderen - ook 's avonds - zonder angst in de wijk kunnen lopen en gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. Criminelen, vandalen en reljeugd moeten van de straat. Bedreigingen en geweld moeten snel en stevig worden bestraft. Daarvoor is het nodig dat de politie op sterkte is en kan ingrijpen. De VVD investeert in 3500 extra agenten op straat. De VVD wil meer blauw, beter blauw én zichtbaar blauw.

Integratie en immigratie

Problemen rondom integratie en immigratie verdwijnen niet vanzelf. De VVD wil immigratie beperken, integratie bevorderen en discriminatie bestrijden. De VVD lost problemen op, maar op een fatsoenlijke manier. Liberalen kijken niet naar geloof maar naar gedrag, niet naar iemands afkomst maar naar zijn toekomst, en niet naar de groep maar naar het individu.

Nog steeds komen er kansarme immigranten ons land binnen. Tegelijkertijd treedt de overheid onvoldoende op bij integratieproblemen en sluit zij de ogen voor het culturele drama dat zich onder onze ogen afspeelt. De voorbije decennia hebben laten zien dat een grote toestroom van kansarme migranten ontwrichtend kan werken op de samenleving. De VVD wil deze toestroom daarom tot nul terugdringen.

Overheidsfinanciën

En dan ten slotte de overheidsfinanciën. Als wij die niet op orde brengen, dan komt van de meer dan zestien miljoen ambities die dit land rijk is weinig terecht. De VVD vindt het onverantwoord om voor de grote financiële problemen de ogen te sluiten of om deze op de lange baan te schuiven. Sinds 2006 zijn de uitgaven van de overheid totaal uit de hand gelopen, door verkeerd overheidsbeleid. Als er niet op korte termijn wat verandert, zullen deze uitgaven alleen maar oplopen. De staatsschuld neemt op dit moment toe met ruim 100 miljoen euro per dag. Het geld dat wordt uitgegeven aan rentelasten kan niet worden besteed aan veiligheid, zorg of onderwijs.

De VVD ziet goede mogelijkheden om de overheidsfinanciën op korte termijn en op een redelijke manier weer op orde te brengen. Onze overheid is uit zijn voegen gegroeid. Iedereen kan in zijn omgeving zien hoe steeds meer ambtenaren steeds meer regels opleggen en handhaven. Iedere werkende kan maandelijks zien hoeveel geld er voor allerlei regelingen van zijn salaris wordt ingehouden. Iedere familie die met een nalatenschap wordt geconfronteerd, weet dat de staat onredelijke belasting heft op geld dat de familie rechtmatig toekomt. Iedereen weet ook dat er belastinggeld wordt verspild. Door de burger weer te laten ademen en de overheid de broekriem te laten aantrekken, kan ons land weer financieel gezond worden. Op deze manier blijven goede gezondheidszorg, onderwijs en maatschappelijke opvang betaalbaar.

Orde op zaken

Dit verkiezingsprogramma beschrijft hoe de VVD langs bovenstaande lijnen aan de toekomst van ons land wil werken. Dat vraagt om durf, duidelijkheid en daadkracht. De VVD loopt niet weg voor het maken van moeilijke keuzes. Het is tijd voor een nieuw Nederland: een land waar de inzet en talenten van burgers leidend zijn voor de toekomst, waar de overheid ruimte biedt en niet onnodig hindert en waar het veilig en goed wonen is. Het is tijd om de handen uit de mouwen te steken en aan het werk te gaan. Het is tijd om orde op zaken te stellen in ons mooie land. Daarvoor is een liberale agenda nodig. Zeker nu!

1 Orde op zaken in de economie

Achter cijfers over economische groei gaat een wereld schuil. Die cijfers gaan over mensen. Een sterke economie zorgt voor banen, biedt kansen aan ondernemers en genereert welvaart voor burgers. Bovendien is een gezonde economie nodig om onze sociale voorzieningen te kunnen betalen. De VVD kiest voor een kleine en krachtige staat met lage belastingen en zonder overbodige regels. Tegelijkertijd moet de staat de juiste randvoorwaarden creëren waarbinnen de economie kan groeien. Goed opgeleide mensen zijn namelijk onze belangrijkste bron van welvaart. Ook een goede infrastructuur is een noodzakelijke voorwaarde voor een sterke economie. Daarom investeert de VVD extra in onderwijs, meer wegen en beter openbaar vervoer.

Echte economische groei komt uit de handen van mensen. Ondernemerschap en hardwerkende mensen zijn dé motoren van onze economie. Ondernemers moeten daarom ruimte krijgen en niet worden gehinderd door overbodige regelgeving of vergunningen. De VVD heeft zich altijd ingezet voor zo'n economie, waarin goede prestaties worden beloond en niet worden wegbelast, en waarin de overheid de economische groei niet hindert maar ondersteunt. Zeker nu is zo'n beleid hard nodig.

Sinds 2008 is er sprake van een ernstige economische crisis. Ook de komende jaren nog zullen mensen hun baan verliezen en krijgen ondernemers het moeilijk. Onze economie heeft een flinke dreun gehad en bevindt zich nu op een lager niveau dan voor de crisis. Als we nu niets doen, betekent dat minder kansen voor ondernemers en minder banen.

De VVD is en blijft voorstander van een vrije markt. De crisis heeft echter andermaal aangetoond dat de vrije markt een goede toezichthouder nodig heeft. De VVD heeft zich altijd hard gemaakt voor de overheid als marktmeester. Zeker nu is deze strenge marktmeester nodig. De in en door de crisis ontwikkelde betrokkenheid bij de financiële sector dient niet langer dan noodzakelijk te duren. De VVD is voor een vrije markt omdat daar de voorkeuren van consumenten centraal staan. Zo nodig moet de positie van consumenten verder worden versterkt.

In Nederland is er een structurele ontwikkeling gaande: de bevolking vergrijsst en ontgroent. Dat betekent dat een steeds kleiner deel van de bevolking een steeds groter deel van de lasten draagt. Daarnaast is er nog een wereldwijde trend: landen als China, India en Brazilië hebben de afgelopen decennia een enorme groei doorgemaakt, en de verwachting is dat deze landen ook de komende jaren hard zullen groeien. Dat roept de nodige vragen op. Hoe gaan wij hierop reageren? Waarmee verdient Nederland in 2020 zijn geld?

Het is naïef te denken dat wij ons kunnen isoleren van deze ontwikkelingen. Daarvoor is Nederland als handelsland te afhankelijk van het buitenland. Maar het is net zo naïef te veronderstellen dat Nederland zich zonder slag of stoot zal aanpassen aan de nieuwe economische omstandigheden. De Nederlandse economie moet sterker worden om overeind te blijven in een steeds feller concurrerende wereldeconomie. Daarvoor is het nodig orde op zaken te stellen in onze economie. Dat kan door in te zetten op ondernemerschap, innovatie en een hogere arbeidsparticipatie. In dit hoofdstuk doet de VVD hier voorstellen voor.

Overheidsfinanciën

De overheid heeft de afgelopen jaren op veel te grote voet geleefd. Er is veel meer geld uitgegeven dan er binnen is gekomen. Deels komt dit door de financiële crisis, maar ook het vorige kabinet heeft de uitgaven op de ministeries zeer fors laten oplopen. Uitgavenstijgingen op ministeries van zo'n 20 a 30 procent over de afgelopen vier jaar zijn eerder regel dan uitzondering. Met als triest resultaat dat de staatsschuld de afgelopen jaren met meer dan de helft is gestegen, van 256 naar maar liefst 389 miljard euro. Dat is zo'n 23 duizend euro per Nederlander, oftewel ongeveer een ton voor een gemiddeld gezin. De VVD wil niet dat toekomstige generaties deze last blijven dragen.

Deze scheefgroei in de overheidsfinanciën vloeit rechtstreeks voort uit het feit dat het vorige kabinet in de periode 2006-2010 ruim 50 miljard euro extra heeft uitgegeven, tegenover een groei van de economie van 45 miljard euro. Dit is een onhoudbare situatie. Niemand kan meer uitgeven dan hij verdient. Het

financiële gat dat het gevolg is van dit beleid wordt gefinancierd door buitenlandse spaarders in landen waar de overheid wel de tering naar de nering zet. Maar aan deze spaarders zal rente moeten worden betaald en uiteindelijk zullen de leningen moeten worden afgelost. En de rekening daarvoor wordt vroeg of laat bij de belastingbetaler neergelegd.

Deze aanpak is uitzichtloos en leidt ertoe dat de problemen alleen maar naar de toekomst worden verschoven, naar onze kinderen. Die erven in feite een failliete overheidsboedel. Dat kan en dat mag niet gebeuren. Een verantwoordelijke overheid pakt de problemen nu aan en loopt niet weg voor moeilijke keuzes. We moeten ons realiseren dat het huidige uitgavenpatroon van de overheid gebaseerd is op een welvaartsniveau dat door de economische crisis gewoonweg niet meer bestaat. Dat is een harde, maar ook eerlijke en noodzakelijke boodschap. Dat betekent dat de groei van de overheidsuitgaven aanmerkelijk moet worden teruggebracht, maar wel op een verantwoorde manier. Om te beginnen draait de VVD de extra uitgaven terug die het afgelopen kabinet voor 2011 heeft begroot.

Volgens het Centraal Planbureau (CPB) moet er de komende vier jaar 19 miljard euro worden bezuinigd om in 2015 de begroting weer in evenwicht te krijgen. Om op lange termijn houdbare overheidsfinanciën te realiseren, zou een positief EMU-saldo nodig zijn van 1,5 procent. Dit vereist een structurele bezuiniging van maar liefst 29 miljard euro. Deze zeer omvangrijke bedragen geven aan hoezeer de overheidsfinanciën uit de hand zijn gelopen en welke zware ingrepen nodig zijn om bij de rijksbegroting orde op zaken te stellen. De VVD is het met het CPB eens dat een fors begrotingsoverschot nodig is om financiële ruimte te creëren voor de toekomstige vergrijzingskosten. Ook vindt de VVD dat het tekort in 2015 moet worden teruggebracht naar nul om de groei van de veel te hoge overheidschuld zo snel mogelijk te stoppen. Dat betekent dat de VVD een pakket aan tekortbeperkende maatregelen voorstelt van zo'n 20 miljard euro tot 2015, met een structurele doorwerking van ruim 30 miljard euro. Meer tijd nemen leidt alleen maar tot hogere rentelasten. De VVD wil de overheidsfinanciën nu aanpakken en de jongeren in ons land vrijwaren van veel te hoge lasten in de toekomst. Dat is een lastige maar weloverwogen keuze. De babyboomgeneratie moet zijn eigen financiële problemen oplossen.

1.1 Ondernemerschap: dé bron van toekomstige welvaart

Voor een gezonde economische toekomst zijn ondernemers onmisbaar. Het zijn ondernemers in kleine en (middel)grote bedrijven die investeren in nieuwe ideeën en innovatieve technieken. Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is dé banenmotor van Nederland. De overheid moet ondernemers niet vertellen hoe zij moeten ondernemen. Dat weten ondernemers zelf het beste. De VVD wil ondernemers de ruimte geven. Dus geen hoge belastingen, overbodige regels en ingewikkelde procedures. De VVD verlaagt de vennootschapsbelasting de komende jaren daarom met 1 procentpunt en gaat de strijd aan met regels die ondernemers belemmeren. Voor elke nieuwe regel die er gemaakt wordt, moeten er twee bestaande regels geschrapt worden. Een zeer storende en overbodige regel is bijvoorbeeld de bepaling over koopzondagen. Nu is het zo dat de overheid bepaalt of een winkelier op zondag zijn zaak mag openen. De VVD wil dat ondernemers hier te allen tijde zelf over mogen beslissen.

De VVD wil dat ondernemers minder tijd kwijt zijn aan hun contacten met de overheid. Dat kan door het aantal regels terug te brengen. De VVD blijft daarom voorstander van het verminderen van de regeldruk. Zo moeten gemeenten ondernemers voortaan één factuur per jaar sturen waarop alle lokale lasten staan vermeld. Ook moet er één loket komen waar ondernemers voor al hun overheidszaken terecht kunnen. En er moet worden toegewerkt naar één controle- en inspectiedienst. Daarnaast is de VVD voor een overheid die ondernemers vertrouwt. Als een ondernemer controles en inspecties goed doorstaat, kunnen deze worden afgebouwd. Als de overheid een ondernemer geld schuldig is, moet het betreffende bedrag zo snel mogelijk worden voldaan. Als maximum moet hier een termijn van dertig dagen voor gelden. Als overheden deze termijn overschrijden, moeten zij een boete betalen aan de wachtende ondernemer.

De VVD wil mkb'ers meer kansen geven, bijvoorbeeld door hun toegang te geven tot overheidsaanbestedingen. Als de overheid een opdracht wil aanbesteden, moeten bedrijven die deze opdracht willen hebben aan zo veel voorwaarden voldoen dat mkb'ers nauwelijks een kans maken. De VVD wil dat voor kleine aanbestedingen minder strenge voorwaarden gaan gelden, zodat ook kleine en

middelgrote bedrijven een reële kans maken bij aanbestedingen. De product- en bedrijfschappen worden afgeschaft.

De VVD wil ook nieuwe ondernemers kansen bieden. Dat is hard nodig, want de drempel voor het starten van een onderneming is nog steeds hoog. Ingewikkelde vergunningen en regels en een beperkte toegang tot kredietverlening weerhouden mensen ervan een onderneming te starten. De VVD wil dat de overheid iemand die het lef heeft een eigen onderneming te beginnen niet moet lastigvallen maar moet ondersteunen. Daarom worden startende ondernemers de eerste drie jaar vrijgesteld van belastingen op de eerste 15.000 euro rendement en blijven verliezen verrekenbaar. Wie als particulier in een startende onderneming investeert, betaalt bovendien de eerste drie jaar geen belasting op rendement. De VVD kiest hiermee voor uitbreiding van de 'tante-agaathregeling', waarmee de procedure voor het starten van een onderneming wordt vereenvoudigd. Als een (startende) ondernemer een vergunning aanvraagt en de vergunningverlener reageert te traag, moet de vergunning automatisch worden verstrekt.

Steeds meer mensen zijn zelfstandige zonder personeel (zzp'er). Nederland telt 850.000 zzp'ers. Deze mensen nemen zelf verantwoordelijkheid voor hun inkomen en groeien regelmatig uit tot succesvolle ondernemers. Zzp'ers hebben echter te maken met een enorme regelbrij en onduidelijkheid over hun rechten. De VVD wil de wettelijke regeling voor zzp'ers verbeteren. Er moet één definitie van 'zelfstandige' zijn, die gelijk is voor alle wetten. De status van zelfstandige hoeft dan maar één keer te worden aangemeld en geldt totdat de zzp'er zichzelf weer afmeldt. Daarnaast moet het pensioen voor zzp'ers beter worden geregeld. Als iemand vanuit loondienst zzp'er wordt (of anderszins ondernemer wordt), moet hij nog tien jaar aangesloten kunnen blijven bij zijn pensioenfonds.

De VVD ziet zzp'ers als volwaardige ondernemers. Het is daarom onwenselijk als zij worden verplicht aan collectieve regelingen deel te nemen.

1.2 Belastingen

Een nog hogere belasting is voor de VVD onacceptabel. De VVD wil een rechtvaardig belastingstelsel. Rechtvaardigheid betekent dat hard werken en ondernemerschap mogen worden beloond. Goede prestaties moeten niet worden wegbelast.

Prestaties op de arbeidsmarkt worden nu te weinig beloond. Daarom doet de VVD in dit programma voorstellen voor verlaging van de inkomstenbelasting. Velen die van een uitkering naar een baan gaan, merken dat nauwelijks in de portemonnee. De VVD wil dat mensen die werken en geld verdienen een groter deel daarvan overhouden om zelf te besteden. Daarom wil de VVD dat iedereen over het eerste deel van zijn inkomen geen belasting betaalt en dat de arbeidskorting substantieel wordt verhoogd. Iedereen die werkt profiteert daarvan. Ook blijft de arbeidskorting niet langer inkomensafhankelijk.

Hard werken wordt ook ontmoedigd door een hoge inkomstenbelasting. Om de werkgelegenheid en de economie te stimuleren, wil de VVD de komende periode alle schijven van de inkomstenbelasting met een procentpunt verlagen. Daarnaast is de VVD tegen een nieuw toptarief voor hoge inkomens. Hard werken moet kunnen worden beloond. Dat geldt nog sterker bij het nemen van ondernemersrisico.

De VVD is geen voorstander van de levensloopregeling, aangezien we mensen zelf verantwoordelijkheid willen geven voor de inrichting van hun leven. Bovendien betekent de levensloopregeling samen met alle afgeleide regelingen een enorme administratieve last voor werkgevers. Afschaffing van de levensloopregeling én de ouderschapsverlofkorting betekent een aanzienlijke vereenvoudiging van de loonheffing.

De VVD is tegen hoge beloningen in de financiële en (semi)publieke sector als die niet gebaseerd zijn op goede prestaties. Beloningen waar een verkeerde werking van uitgaat - zoals het nemen van onverantwoord grote risico's - moeten worden beperkt. Hoge inkomens in de publieke sector mogen nooit hoger zijn dan vergelijkbare functies in de marktsector.

De VVD wil de renteaftrek bij overnames door bedrijven beperken. Deze aftrek leidt er nu toe dat buitenlandse investeerders grote schulden bij Nederlandse bedrijven parkeren, waarvoor de

belastingbetaler dan kan opdraaien. Daar staat tegenover dat de VVD de vennootschapsbelasting verlaagt.

Gemeenten zullen, net als de rijksoverheid, de komende jaren gaan bezuinigen. De VVD wil niet dat gemeenten deze bezuiniging op burgers afwentelen. Daarom wil de VVD voor het eigenarendeel van de onroerendezaakbelasting (ozb) een maximum instellen. Dit geldt ook voor de ozb op bedrijfspanden. Om de doorstroming op de woningmarkt te verbeteren en om de arbeidsmobiliteit te bevorderen, wil de VVD de overdrachtsbelasting voor woningen halveren en op termijn helemaal afschaffen. De VVD is voor een verantwoorde stimulering van het eigenwoningbezit en wil niet morrelen aan de hypotheekrenteaf trek. De meest recente verhoging van het eigenwoningforfait wordt teruggedraaid.

De belasting op de AOW (de zogeheten bosbelasting) die door het vorige kabinet is ingevoerd, wordt teruggedraaid. Mensen die hun hele leven hebben gewerkt en hebben bijgedragen aan hun oudedagsvoorziening hoeven daar niet nog eens belasting over te betalen. De doorwerkbonus, die samen met de AOW-belasting werd ingevoerd, gaat van tafel. Ook de erfbelasting is een onrechtvaardige belasting. Over nalatenschappen is immers al ruim voldoende belasting betaald. Ook maakt deze belasting het voor ondernemers moeilijk - zo niet onmogelijk - hun familiebedrijf na te laten aan hun kinderen. De VVD wil daarom de erfbelasting de komende periode halveren, waarna deze op termijn helemaal wordt afgeschaft.

De VVD is ook tegen belastingen die het economisch verkeer hinderen. Daarom wil de VVD de verpakkingenbelasting afschaffen.

1.3 Dynamische arbeidsmarkt

Werken betekent niet alleen de kost verdienen voor jezelf en je naaste omgeving, het is ook goed voor de Nederlandse economie. Werk helpt bovendien bij het leggen van sociale contacten. Om deze redenen is het hebben van werk essentieel voor het verkrijgen van een positie binnen de Nederlandse samenleving en voor het voorkomen van sociale uitsluiting. De VVD wil dat de overheid bij het bieden van sociale zekerheid uitgaat van wat mensen nog wél kunnen in plaats van wat zij níet meer kunnen.

Er zijn in Nederland te veel mensen die niet meedoen aan het arbeidsproces. Soms komt dat doordat zij niet kúnnen werken. In dat geval moeten deze mensen een uitkering krijgen. Maar in te veel gevallen staan mensen langs de kant als gevolg van slecht beleid. De VVD wil dat deze groep (weer) aan de slag gaat. Een beroep doen op een uitkering betekent daarom dat de samenleving een tegenprestatie naar vermogen mag vragen. Wie werken kan maar een werkgever nog onvoldoende te bieden heeft, moet zich aantoonbaar fulltime inzetten om zijn tekortkomingen weg te werken, zichzelf in voldoende mate te verbeteren en een baan te zoeken. Gemeenten moeten bovendien contact houden met uitkeringsgerechtigden, waardoor ook andere problemen (zoals schulden) eerder kunnen worden gesignaleerd en opgelost.

De VVD staat ervoor dat mensen die hun baan zijn kwijtgeraakt niet te lang aan de zijlijn blijven staan, en wil tegelijkertijd de klap van werkloosheid verzachten. De VVD wil de WW-uitkering verhogen en de duur ervan verkorten. Zo komen mensen die hun baan verliezen niet onnodig in problemen. Tegelijk moet iedereen die ongewild aan de kant staat zo snel mogelijk weer aan de slag.

Het moet lonen om te gaan werken. In Nederland gaan werkloze alleenstaande ouders die vier dagen in de week tegen het minimumloon gaan werken er flink in inkomen op achteruit. Dat vindt de VVD onacceptabel. Er moet daarom een reëel en als stimulerend ervaren verschil in netto besteedbaar inkomen tussen uitkering en loon worden gecreëerd. Veel van de inkomensafhankelijke maatregelen die deze 'armoedeval' creëren, komen van gemeenten. De VVD is tégen inkomenspolitiek door gemeenten. De VVD wil daarom de bevoegdheid van gemeenten aan banden leggen om de bijzondere bijstandsnorm uit te breiden, zodat lokaal zo min mogelijk aan inkomenspolitiek wordt gedaan.

Op dit moment zijn er maar liefst zeventig inkomensafhankelijke regelingen. De VVD wil daar flink in snoeien. Een bijstandsuitkering zou in de toekomst alleen nog aangevuld moeten kunnen worden met huurtoeslag, zorgtoeslag, kinderbijslag, een tegemoetkoming in de kosten van scholing en de bijzondere

bijstand. Bij dat laatste moet de betrokkene zich zélf melden voor hulp en aannemelijk maken dat deze hulp noodzakelijk is. Vervolgens moet per situatie iedere keer opnieuw gekeken worden wat de beste hulp is. Uiteraard gelden passende regelingen wanneer sprake is van een (tijdelijke) ziekte of chronische handicap. Om werken aantrekkelijker te maken, worden de uitkeringen gekoppeld aan de prijsontwikkeling in plaats van aan de loonontwikkeling. De AOW als basisouderdagvoorziening wordt van deze koppeling uitgesloten. De VVD wil een welvaartsvaste AOW door vast te houden aan de koppeling met de loonontwikkeling. De zogenoemde aanrechtsubsidie (overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting) maakt het minder aantrekkelijk te gaan werken als je partner al werkt. De VVD wil dat deze aanrechtsubsidie wordt afgeschaft.

Te veel jongeren raken verstrikt in een uitkeringstraject. De VVD wil daarom de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wet Wajong), de Wet investeren in jongeren (WIJ) en de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) samenvoegen en bij gemeenten neerleggen. Zo kunnen gemeenten erop toezien dat iedere jongere een bijdrage levert aan de samenleving. Veel jongeren worden in de visie van de VVD te snel afgeschreven, terwijl er in veel situaties passend werk is. Aangezien veel jongeren met ontwikkelingsstoornissen en -achterstanden in de Wajong stromen en daarmee een groot risico lopen tot hun pensioen arbeidsgehandicapt te zijn, wil de VVD een aantal verplichte herkeuringsmomenten invoeren. Jongeren met een Wajong-uitkering van wie duidelijk is dat zij nooit aan het arbeidsproces zullen kunnen deelnemen (bijvoorbeeld jongeren met een zwaar downsyndroom), worden niet opgenomen in de verplichte herkeuringsmomenten. De lange wachtlijsten in de sociale werkvoorziening kunnen deels worden weggewerkt door cao's aan te passen, zodat minder mensen aanspraak hoeven te maken op de Wsw. Jongeren onder de 27 jaar kunnen geen aanspraak meer maken op bijstand. De tegemoetkoming in de schoolkosten voor meerderjarigen en de aftrek van scholingsuitgaven worden afgeschaft.

Naast de re-integratietaken voor wat betreft de Wwb, Wsw, WIJ en de Wet Wajong worden ook de overige re-integratietaken exclusief neergelegd bij de gemeenten. Zolang de effectiviteit van re-integratiebeleid niet is aangetoond, worden re-integratietrajecten alleen nog voor bijzondere doelgroepen als arbeidsgehandicapten ingezet en kunnen gemeenten met minder geld toe. Re-integratiebeleid wordt effectiever als het gericht is op werk in niet-gesubsidieerde banen en voldoende inkomensprikkels bevat, zodat een baan meer oplevert dan een uitkering. Bovendien heeft het schrappen van de langdurigheidstoelage in de Wwb een positief effect op de arbeidsparticipatie van mensen in de bijstand. Het UWV als uitkeringsinstantie wordt opgeheven, maar het UWV blijft wel keuringen uitvoeren. De uitvoering van uitkeringen als WW en WIA wordt overgedragen aan marktpartijen. Om jeugdwerkloosheid verder terug te dringen, worden de mogelijkheden uitgebreid om jongeren tijdelijk aan te stellen.

Met deze voorstellen worden mensen gestimuleerd deel te nemen aan het arbeidsproces. Maar zij moeten daarvoor wel de kans krijgen. Als een ondernemer iemand wil ontslaan, raakt hij verstrikt in een lange en dure procedure. Die was aanvankelijk opgetuigd om werknemers te beschermen. Maar het gevolg van deze procedure is dat ondernemers minder snel mensen aannemen, waardoor veel werknemers onnodig aan de kant staan. De VVD wil het daarom voor ondernemers makkelijker maken om mensen in dienst te nemen. Dat kan door ervoor te zorgen dat een ondernemer die gedwongen is iemand te ontslaan niet samen met de betrokkene in een dure en zeer langdurige procedure terecht komt. De kantonrechttersformule en de gang naar het UWV Werkbedrijf (het voormalige CWI) maken ontslag erg duur, en moeten dan ook worden afgeschaft. Door in de wet een vaste ontslagvergoeding van twee weken per gewerkt jaar op te nemen (met een maximum van één jaarsalaris), wordt het ontslagrecht eerlijker en eenvoudiger. Bij slecht werkgeverschap of ontslag op staande voet blijft de gang naar de rechter mogelijk. Deze maatregelen gelden voor de gehele arbeidsmarkt.

Fraude met uitkeringen is diefstal van gemeenschapsgeld. Onterecht betaalde uitkeringen dienen tot op de laatste cent te worden teruggevorderd. De VVD wil geen minimumbedrag waaronder niet wordt teruggevorderd. De VVD geeft fraudepreventie een hoge prioriteit door controles op rechtmatigheid uit te voeren. De VVD wil bovendien stoppen met de export van fraudegevoelige sociale voorzieningen, zoals de kinderbijslag buiten de EU.

De VVD wil een grotere eigen verantwoordelijkheid in de verzekerings sfeer. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen worden tegen concurrerende en aantrekkelijke tarieven op de private markt aangeboden. Mensen kunnen zich daar zelf tegen verzekeren, net als voor inkomensvoorzieningen bij het overlijden van een partner. Daar hoort ook een degelijke controle op de verzekeraars bij.

Ouderen en werk

In lijn met de liberale beginselen is de VVD van mening dat er veel meer flexibiliteit in onze maatschappij moet komen, opdat ouderen zelf kunnen beslissen op welke wijze zij aan het arbeidsproces deelnemen. Veel 55-plussers staan ongewild aan de zijlijn van de arbeidsmarkt. Zij komen moeilijk aan een baan, onder meer omdat zij te duur zouden zijn. Om dit tegen te gaan, moet er ook meer ruimte komen om naar toegevoegde waarde in plaats van naar leeftijd te belonen. Rigide cao's die dit belemmeren, moeten niet algemeen verbindend worden verklaard. Voortzetting van een bestaande functie op flexibele condities moet mogelijk zijn. Ook moet het eenvoudig mogelijk zijn om als zelfstandige te gaan werken. Aan door de belastingdienst opgeworpen rigide belemmeringen in dezen moet een einde komen. Het is de persoonlijke keuze van individuele ouderen hoe zij hun leven willen inrichten. Ook moeten werknemers meer mogelijkheden krijgen om zich gedurende hun loopbaan om of bij te scholen. Nascholing wordt steeds belangrijker voor het kunnen blijven deelnemen aan het arbeidsproces, vooral voor oudere werknemers. Een leven lang leren moet ervoor zorgen dat mensen blijvend kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt in de snel veranderende economie.

1.4 Pensioenen

De afgelopen periode zijn de voorspellingen rond de levensverwachting snel opgelopen. In 2004 werd nog een stijging voorzien van twee jaar tot 2050. Recente voorspellingen van het CBS laten zien dat deze stijging van de levensverwachting al dit jaar is gerealiseerd. De invloed van deze snelle stijging van de levensverwachting zal de komende jaren zeer groot zijn. Vooral de pensioenverplichtingen in ons land zullen met vele tientallen miljarden oplopen. De VVD wil een sterk pensioenstelsel dat op lange termijn voldoende waarborgen biedt voor een duurzaam en betaalbaar pensioen, ook als de levensverwachting in de toekomst verder stijgt. Als we dit stelsel betaalbaar willen houden, dan moet een aantal onvermijdelijke aanpassingen worden doorgevoerd.

Allereerst geldt dat voor de AOW. De VVD vindt dat er op korte termijn maatregelen moeten worden genomen om de toekomst van de AOW veilig te stellen. Dat doen we niet door de noodzakelijke maatregelen pas over tien of vijftien jaar door te voeren, zoals in het voorliggende wetsvoorstel van het vorige kabinet. De VVD stelt daarom voor vanaf 2011 de AOW-leeftijd jaarlijks met twee maanden te verhogen tot 67 jaar. Deze leeftijd wordt dan bereikt in 2023. Op deze wijze wordt het AOW-probleem geleidelijk aangepakt, zonder allerlei ingewikkelde overgangsmaatregelen en uitzonderingen. Een belangrijke uitzondering die de VVD wil toestaan, geldt voor mensen die op hun 65e al 45 jaar hebben gewerkt.

Alhoewel de aanvullende pensioenen binnen het domein van de sociale partners vallen, is de VVD er voorstander van de aanvullende pensioenen te harmoniseren met de aanpassingen in de AOW. Wettelijk wordt vastgelegd dat een evenwichtige vertegenwoordiging van gepensioneerden in besturen van pensioenfondsen wordt opgenomen. De gevolgen van de sterke verhoging van de levensverwachting spelen immers evenzeer voor de aanvullende pensioenen. De recente, omvangrijke aanpassingen door de verschillende pensioenfondsen van hun verplichtingen spreken wat dit betreft boekdelen. Dit betekent dat de leeftijd voor aanvullende pensioenen stapsgewijs naar 67 jaar wordt verhoogd. De fiscale behandeling van de premies voor het aanvullende pensioen kan hiermee worden geharmoniseerd. Deze maatregelen leiden via lagere loonkosten voor werknemers tot een betere concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven en tot meer koopkracht voor werknemers.

Een groep werkenden die niet volledig kunnen profiteren van het collectieve pensioensysteem, zijn de zzp'ers. In de huidige wetgeving kunnen zij na uitreding bij een fonds nog kiezen voor tien jaar vrijwillige aansluiting. Daarvan wordt drie jaar fiscaal ondersteund. De VVD wil die termijn optrekken tot tien jaar.

1.5 Innovatie

Innovatie is het ontwikkelen en gebruiken van nieuwe producten, technologieën en werkwijzen. Innovatie zorgt voor grotere welvaart en daardoor voor meer banen. Onze economie heeft de komende jaren innovatie hard nodig om zich staande te houden in de steeds competitiever wordende wereld.

Naast een goed opgeleide beroepsbevolking, meer ondernemerschap en een hogere arbeidsparticipatie is innovatie dé motor voor toekomstige economische groei. De VVD is overtuigd van de innovatieve kracht van ondernemend Nederland. Door de juiste voorwaarden te creëren, kan ons land binnen afzienbare tijd bij de top van innovatieve landen in Europa horen. In enkele sectoren is zelfs de wereldtop mogelijk. Daarvoor moeten we in het innovatiebeleid wel orde op zaken stellen.

In Nederland blijven particuliere investeringen in innovatie achter. Het moet voor (buitenlandse) investeerders aantrekkelijker worden om te investeren in innovatieve bedrijven in Nederland. Ook moet het voor buitenlandse bedrijven aantrekkelijker worden om zich hier te vestigen, en moet innovatie verder worden bevorderd door sterke economische sectoren. In de volgende paragraaf (1.6) doet de VVD hier specifieke voorstellen voor.

Het geld dat de overheid besteedt aan innovatie komt niet altijd goed terecht. De afgelopen jaren zijn er veel verschillende subsidieregelingen opgezet die innovatie moeten stimuleren. Het gevolg is dat veel ambtenaren bezig zijn die regelingen uit te voeren, dat ondernemers veel tijd kwijt zijn om uit te zoeken welke regeling voor hen geschikt is en dat middelen versnipperd raken. Bovendien bemoeien verschillende ministeries zich met onderzoeks- en innovatiebeleid. De VVD wil daarom het innovatiebeleid vereenvoudigen en moderniseren. Regelingen die ten doel hebben onderzoek en innovatie te stimuleren, moeten vanuit één visie worden uitgevoerd. In die visie moet de nadruk liggen op het samenspel tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Op die manier kan kennis worden omgezet in economische groei. Dat moet gebeuren door onderzoeks- en innovatiebeleid met bijbehorende geldstromen in zijn geheel onder te brengen bij een nieuw ministerie, dat verantwoordelijk is voor onderwijs, wetenschap en innovatie. In hoofdstuk 4 doet de VVD voorstellen voor een nieuwe indeling van ministeries, waardoor het aantal ministeries wordt teruggebracht. Agentschap NL (voorheen SenterNovem) kan dan fors worden ingekrompen. Er moeten enkele eenvoudige regelingen worden opgezet die generiek van aard zijn. Dat betekent dat niet een bepaalde technologie of werkwijze wordt gestimuleerd maar dat de innovatie in algemene zin wordt bevorderd. Kleine, specifieke innovatiesubsidies worden geschrapt. De generieke subsidies die overblijven, moeten sneller worden toegekend.

Veel innovatieve kennis wordt ontwikkeld op Nederlandse universiteiten en andere kennisinstututen. De VVD wil dat deze kennis meer beschikbaar komt voor ondernemers. Universiteiten en andere kennisinstututen moeten zich daarom meer gaan inspannen om hun kennis te delen met bedrijven en laagdrempeliger te worden, om bedrijven in hun innovaties te ondersteunen. Het nieuw op te richten ministerie treedt hier coördinerend op. Verder moet de overheid ook, in nauw overleg met sectoren en sterke clusters, blijven werken aan lagere administratieve lasten, betere toepassing van ICT, minder bureaucratie, een betere infrastructuur en beter onderwijs dat aansluit bij de vraag van ondernemingen.

Het grootschalig gebruik van biomassa - zoals planten, algen en organische resten - voor de productie van energie, materialen en chemicaliën zal de komende jaren sterk toenemen. Deze ontwikkeling naar een *biobased economy* is op veel plaatsen in de wereld al aan de gang. De Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen zijn bij uitstek geschikt om deze uitdaging op te pakken. Nu al zijn voorbeelden zichtbaar uit de chemische industrie, de papiersector en de agrarische sector. De VVD wil de innovatieve kracht van het bedrijfsleven hiervoor versterken en wil een samenhangende aanpak van de overheid. Dit is goed voor onze economie en vermindert onze afhankelijkheid van het buitenland met betrekking tot onze energievoorziening. Ook levert dit een bijdrage aan het oplossen van het klimaatprobleem. Met de Europese Unie (EU) en onze belangrijkste handelspartners moet ons land regelen dat de biobased economy ook internationaal duurzaam wordt georganiseerd.

1.6 Versterken van regio's, clustering en vestigingsbeleid

Op een aantal plaatsen in Nederland laten verschillende bedrijven zien dat zij samen voor veel dynamiek, innovatie en werkgelegenheid kunnen zorgen. Zoals de *greenports*, waarin glastuinbouwbedrijven, veilingen en leveranciers gezamenlijk voor meer dan een kwart miljoen banen zorgen. Of de Brainport Eindhoven, de Maintenance Valley in Midden- en West-Brabant, de Zuidas in Amsterdam, Schiphol en de haven van Rotterdam. Deze clusters van bedrijven zijn belangrijk voor de economische toekomst van Nederland. De VVD is daarom tegen specifieke belastingen die een sector treffen - zoals de tickettaks, die de internationale concurrentiepositie van Schiphol aantastte. De VVD wil de juiste voorwaarden creëren waarbinnen deze clusters nog verder tot bloei kunnen komen. Daarvoor moeten deze clusters ook fysiek de ruimte krijgen. De overheid moet zich er in haar Europeabeleid voor inspannen dat de clusters eerlijk kunnen concurreren met het buitenland.

Als liberale partij weet de VVD dat de overheid de economie niet moet sturen. De economie is het beste af als de overheid ondernemers de ruimte biedt en zorgt voor de juiste randvoorwaarden. Toch kan de overheid economische regio's en clusters versterken door bijvoorbeeld opkomende sectoren en clusters zo min mogelijk voor de voeten te lopen met regels en vergunningen. Ten tweede kan de overheid de problemen waar een sector of cluster tegen aanloopt proberen integraal op te lossen. Als een sector of cluster in zijn geheel wordt belemmerd in de ontwikkeling, kan het helpen wanneer de overheid alle partijen bij elkaar brengt en zoekt naar oplossingen. Niet door het geven van subsidies maar door hinderende regelgeving te schrappen.

Tot slot vindt de VVD dat de overheid zich meer moet inzetten voor de vestiging van buitenlandse bedrijven in ons land. Dat levert namelijk extra werkgelegenheid op in Nederland. Daarvoor moeten vestigingsregels, vergunningen en visa worden verbeterd. De Nederlandse regering moet zich hier bij buitenlandse handelsmissies altijd sterk voor maken. Op deze missies moet onze regering zich ook inzetten voor de belangen van Nederlandse bedrijven in het buitenland. Dit gebeurt in overleg met provincies en andere lokale overheden. Buitenlandse bedrijven moeten zich welkom weten in ons land. Daarvoor is het onder meer nodig dat de procedures van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) voor buitenlandse bedrijven eenvoudiger worden. Ook voor de kinderen van buitenlandse werknemers moeten er goede voorzieningen zijn. Internationale scholen, zoals de Europese school, moeten daarom de ruimte krijgen. Er komt een speciaal loket dat buitenlandse bedrijven helpt zich hier te vestigen.

2 Orde op zaken in de samenleving

2.1 Onderwijs

De VVD vindt dat ieder kind de beste kansen verdient om zijn talenten te ontwikkelen. De jeugd heeft immers de toekomst. Om ervoor te zorgen dat onze kinderen in alle opzichten kunnen meedoen in de samenleving is het van levensbelang dat zij goed onderwijs krijgen. Goed onderwijs helpt hen bovendien om zich te ontplooiën tot mensen met verantwoordelijkheidsbesef en respect voor ieder individu. Ook biedt goed onderwijs iedere leerling - ongeacht zijn afkomst - kennis van en inzicht in de Nederlandse samenleving en rechtstaat. Goed onderwijs sluit aan bij de arbeidsmarkt en stimuleert ondernemerschap. Ons land heeft een goed opgeleide beroepsbevolking nodig die alle talenten optimaal benut, van jong en oud. Talent zit volgens de VVD niet alleen in de hersens maar ook in de handen. Goede vaklui brengen ons land verder, of je nu loodgieter bent of advocaat.

Talent krijgt in het onderwijs te weinig kans. Met tal van onderwijsvernieuwingen is geprobeerd om gelijk te maken wat niet gelijk is. Leerlingen moeten als gevolg daarvan te veel 'passen in het systeem'. De VVD wil dat omdraaien, zodat het systeem zich weer aanpast aan de leerling. Alle individuen zijn immers verschillend, zowel in achtergrond als in ambities en talenten. De VVD kiest voor beter onderwijs om de eisen die aan toekomstige generaties gesteld worden voor te zijn. De VVD investeert daarom 2,5 miljard euro extra in het onderwijs.

De leerling

De VVD vindt dat onderwijs in het teken moet staan van de leerling. Scholen moeten het beste uit iedere leerling zien te halen. Dat kan alleen als de overheid de kwaliteit van het onderwijs centraal stelt. De VVD wil dat onze kinderen beter gaan spellen en rekenen. Dat begint met het verbeteren van de kwaliteit van de nieuwe docenten die van de pabo komen en actieve bijscholing van de huidige docenten op korte termijn. Kinderen met een taalachterstand worden opgespoord en bijgespijkerd met voorschools onderwijs in peuterspeelzalen en kinderopvanginstellingen.

De VVD tolereert niet dat kinderen ondermaats onderwijs krijgen. De overheid moet er daarom niet voor terugdeinzen om scholen te sluiten of de rijksbekostiging te stoppen als scholen stelselmatig ondermaats presteren. Het sluiten van slechte scholen neemt nu te veel tijd in beslag, wat niet in het belang is van de leerlingen. De snelheid waarmee een school gesloten kan worden, moet daarom worden verhoogd. Subsidies die niet aantoonbaar bijdragen aan verbetering van de kwaliteit van het onderwijs worden bovendien afgeschaft. De VVD is ook tegen onderwijsfabrieken, die de laatste jaren een zware wissel hebben getrokken op de kwaliteit van het onderwijs. Wij willen aandacht voor ieders unieke talenten en mogelijkheden. Die komen volgens de VVD het best tot zijn recht in kleinere klassen. Schaalvergroting is daarvoor geen voorwaarde. Financiële prikkels voor scholen om te fuseren, worden daarom afgeschaft.

De VVD heeft veel waardering voor vakmensen. Er is in Nederland volop vraag naar ambachtslieden. We moeten in Nederland niet alleen dingen kunnen bedenken maar ze ook kunnen maken. Dat betekent dat de mavo weer in ere wordt hersteld en dat de vakwerkscholen aantrekkelijker moeten worden voor talentvolle jongeren. Er komt meer aandacht voor techniek en ondernemerschap in het basis- en voortgezet onderwijs, om het beste uit praktisch ingestelde leerlingen te halen. Dat kan door minder bijvakken en meer vakonderwijs te geven. Het beroepsonderwijs moet orde op zaken stellen; de onderwijsinstellingen moeten de basistaken gewoon goed uitvoeren. Het bedrijfsleven moet ook veel meer bij deze beroepsopleidingen worden betrokken. Zo kan het onderwijs beter aansluiten bij de arbeidsmarkt. De VVD wil ook ruim baan geven aan het gymnasium, en hoogbegaafdheid moet serieus worden genomen in het onderwijs: bijzonder talent verdient bijzondere aandacht.

Uitval van scholieren en studenten is in het hele onderwijs een groot probleem, dat krachtig moet worden bestreden. Scholieren vallen uit vanwege een verkeerde studiekeuze, zorgvraagstukken en de massaliteit van opleidingen. Dat leidt tot werkloosheid en criminaliteit. Leerlingen moeten van tevoren veel beter weten wat een opleiding inhoudt en wat je ermee kunt worden, om teleurgestelde uitvallers te voorkomen. De VVD wil bovendien een leerwerkplicht van jongeren tot 27 jaar, om te garanderen dat

jongeren werken of verder in zichzelf investeren om de kans op een baan te vergroten. Schooluitval in het basis- en voortgezet onderwijs begint vaak met spijbelen. Om uitval te bestrijden, wordt de kinderbijslag ingehouden wanneer kinderen structureel spijbelen. Spijbelen moet vroegtijdig worden gesignaleerd en tegengegaan. Scholen en gemeenten hebben hier een belangrijke taak. Goede registratie en melding van absentie, en vroegtijdige signalering van herhaaldelijke en langdurige absentie zijn essentieel in de strijd tegen schooluitval. Als scholen verzuimen om spijbelaars te melden, worden zij beboet. De VVD geeft 100 miljoen euro uit om uitvallers weer bij de les te krijgen. Dit kan met een verdere uitrol van vakcolleges.

Te veel jongeren zitten vast in een onderwijstraject doordat ze de verkeerde studierichting hebben gekozen. Dat is vooral op het mbo een probleem. Bij de entree in het mbo moet daarom beter worden getoetst op geschiktheid en motivatie. Een leerling moet eerst het vmbo hebben afgesloten met een diploma voordat hij wordt toegelaten tot het mbo. Ook wil de VVD dat leerlingen betere voorlichting krijgen over beroepen en arbeidsmarktperspectieven. Tot slot moeten de leerroutes verder worden geflexibiliseerd. Diplomastapelen van vmbo naar havo en vwo moet weer mogelijk zijn. Ook in het mbo moet diplomastappen mogelijk blijven,

Het Nederlandse onderwijssysteem moet goed aansluiten bij de internationale omgeving waarin leerlingen en studenten later terechtkomen. Daarom moeten onderwijsinstellingen voldoende aandacht besteden aan internationalisering, door bijvoorbeeld vreemde talen in het reguliere onderwijs vanaf jonge leeftijd aan te bieden. Het binnenhalen van buitenlandse topstudenten en -onderzoekers lukt alleen als het onderwijs dat zij hier aantreffen voldoende is geïnternationaliseerd.

De VVD heeft oog voor het speciaal onderwijs. De VVD kijkt bij jongeren met een beperking vooral naar wat zij wel kunnen. Wij leggen niet de nadruk op wat zij niet kunnen. Het reguliere onderwijs moet voorwaarden scheppen om leerlingen die onnodig in het speciaal onderwijs terecht zouden komen doeltreffend op te vangen. De VVD wil een betere verdeling van de middelen voor zorgonderwijs in relatie tot het regulier onderwijs. Ieder kind heeft recht op onderwijs dat recht doet aan zijn talenten, en de overheid dient dit te faciliteren. Jongeren uit het speciaal onderwijs verdienen bovendien extra aandacht als het gaat om aansluiting op de arbeidsmarkt, het ontwikkelen van zelfredzaamheid en bij leerlingen met een beperking leerlingenvervoer. Leerlingenvervoer voor kinderen die slechts op geloofsgronden aanspraak maken op bekostigd vervoer van huis naar school moet worden afgeschaft. Geloof is een keuze, een handicap niet.

De leraar

Goed onderwijs begint bij de leraar. De VVD is bezorgd over de hoeveelheid bureaucratie waarmee docenten te maken krijgen. De overheid lijkt te vergeten waar het in de kern om draait: een goede docent die goed onderwijs geeft aan leerlingen en studenten. Al het andere is bijzaak en moet volgens de VVD ten dienste staan van het geven van goed onderwijs. Om de leraar zijn vak terug te geven, wil de VVD dat de overheid voor alle onderwijssectoren harde afspraken maakt over wát er gedoceerd wordt en wat de leerdoelen zijn. De docent bepaalt vervolgens zelf hoe die doelen gehaald worden en wordt vrijgelaten om zijn vak uit te oefenen. Daar staat tegenover dat de VVD wil dat scholen anders, slimmer en onafhankelijk toetsen of de afgesproken leerdoelen gehaald worden. Door de voortgang van leerlingen via verplichte begin-, voortgangs- en eindtoetsing per onderwijssoort te monitoren, worden achterstanden vroegtijdig gesignaleerd. Dan kan de inspectie uiteindelijk beoordelen hoe de school presteert. De inspectie kan als gevolg van deze maatregelen inkrimpen tot een kleinere en onafhankelijke 'onderwijskamer', die strikt toeziet op de kwaliteit van het onderwijs.

Als leraren mogelijkheden krijgen om zich te ontplooien en te groeien in het onderwijs, profiteren de leerlingen daar ook van. Het moet mogelijk worden om als leraar een aantrekkelijke carrière op te bouwen in het onderwijs, zonder daarvoor de klas te verlaten. De start- en eindsalarissen van leraren moeten daarom fors van elkaar kunnen verschillen. Ook is de VVD voorstander van gedifferentieerde beloning: een goede docent die aantoonbaar presteert, moet ook meer verdienen. De VVD wil bovendien de kwalificaties verhogen van docenten die voor de klas staan. Er worden daarom afspraken gemaakt over stapsgewijze verhoging van het minimumopleidingsniveau van docenten in alle onderwijssectoren, waarbij het doel is meer academici voor de klas te krijgen. Ook worden docenten gestimuleerd om hun leven lang bij en na te scholen. Het aktensysteem wordt weer ingevoerd. Hiermee kunnen docenten via

vakstudie in deeltijd 'akten' behalen die hun verdere onderwijsbevoegdheden verschaffen. Zo wordt het lerarenvak in ere hersteld.

Hoger onderwijs

De VVD trekt ruim 1 miljard euro uit om te investeren in de kwaliteit van hoger onderwijs. Want dat is hard nodig. Het hoger onderwijs verkeert in een crisis. Perverse financiële prikkels rekenen universiteiten en hogescholen vooral af op de studentenaantallen die zij afleveren, niet op de toegevoegde waarde die zij bieden. De VVD wil dat zij worden afgerekend op kwaliteit. Ook de kennisoverdracht aan studenten moet beter. Veel wetenschappers maken carrière door wetenschappelijk onderzoek te doen en worden daar - terecht - op afgerekend. De onderwijskundige kwaliteit van een docent wordt echter nauwelijks langs de meetlat gelegd en gehonoreerd, waardoor de kwaliteit van het onderwijs niet wordt gestimuleerd. Het ontbreekt daarenboven aan bezieling om ons hoger onderwijs naar de top te brengen. De VVD wil dat er de komende periode hard wordt gewerkt om orde op zaken te stellen. De VVD vindt dat Nederlandse scholen en universiteiten diploma's moeten bieden die tot de top van Europa behoren.

Om de kwaliteit van het onderwijs aan universiteiten en hogescholen te verbeteren, zal fors moeten worden geïnvesteerd in zaken als opleiding en bij- en nascholing van docenten, kleinere groepen studenten, onderzoek naar onderwijs, digitale leermiddelen en internationalisering. Gezien de staat van de overheidsfinanciën is het miljard euro dat hiervoor nodig is de komende jaren niet makkelijk vrij te spelen. De VVD maakt daarom een fundamentele keuze en voert geleidelijk een toegankelijk en sociaal leenstelsel in. Zo worden de kosten van het onderwijs eerlijker verdeeld tussen overheid en student.

Beter onderwijs hangt niet alleen af van de hoeveelheid geld die erin wordt gepompt. Ook slimmer investeren en belonen kan bijdragen aan betere onderwijsresultaten. Zo wil de VVD onderwijsinstellingen niet langer belonen op basis van het aantal scholieren en studenten maar op basis van wat die scholieren en studenten is bijgebracht, oftewel de toegevoegde waarde. Hogescholen en universiteiten krijgen tegelijkertijd de ruimte om excellente opleidingen aan te bieden. Door instellingen de gelegenheid te geven om zelf de hoogte van het collegegeld te bepalen, neemt de concurrentie tussen onderwijsinstellingen toe, terwijl de student meer waar voor zijn geld krijgt. Ook mogen instellingen van de VVD selecteren aan de poort. De door hogescholen en universiteiten ingezette beweging om tot meer focus in onderwijs en onderzoek te komen, wordt door de VVD gesteund.

Investerings in onderzoek en innovatie zijn onmisbaar voor de toekomst van Nederland. Fundamenteel onderzoek blijft daarbij een fundamentele investering. De VVD wil daarom niet dat er wordt bezuinigd op geld voor wetenschappelijk onderzoek aan Nederlandse universiteiten. De financiering van het onderzoek moet met zo min mogelijk bureaucratie gepaard gaan. Bovendien is het voor onze economie essentieel dat er een goede aansluiting is tussen onderzoek en innovatie. De overheid geeft continuïteit aan wetenschappelijk onderzoek dat de top vertegenwoordigt binnen sleutelgebieden en tegelijk de innovatiekracht van het bedrijfsleven ondersteunt. Onderzoek en innovatie moeten vanuit één visie en één goed toegankelijk loket worden aangestuurd. De VVD wil dat onderzoeks- en innovatiegelden daarom rechtstreeks naar de onderzoeksinstituten en bedrijven stromen.

De VVD juicht samenwerking tussen hogescholen en universiteiten toe. Wel moet het verschil tussen beroepsgerichte en wetenschappelijke opleidingen voor iedereen herkenbaar blijven. Universiteiten moeten de arbeidsmarktoriëntatie van hun wetenschappelijke opleidingen scherper vormgeven. Masteropleidingen en onderzoek op hogescholen zijn gericht op praktische beroepsuitoefening.

2.2 Jeugd

Ieder kind heeft het recht om op te groeien tot een jongvolwassene die vrij en verantwoordelijk op eigen benen kan staan en zijn talenten naar eigen keuze gebruikt. Om die talenten te ontdekken, verdient elk kind een veilige omgeving die uiteenlopende kansen en uitdagingen biedt. De VVD vindt dat ouders en verzorgers primair verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kinderen. Ouders hebben in beginsel de plicht om de ontwikkeling zo goed mogelijk te faciliteren. De overgrote meerderheid van onze jeugd groeit dan ook op zonder noemenswaardige problemen. Soms verloopt de opvoeding echter moeizaam en hebben ouders hulp nodig. Als de ouders het belang van het kind schaden, dan kan de overheid ingrijpen.

De problemen waar kinderen mee te maken hebben, zijn zeer divers. Niet ieder kind is echter even kwetsbaar en niet ieder kind heeft hulp nodig. De VVD wil meer energie steken in preventie. Door tijdig problemen te signaleren bij gezinnen en kinderen kan hun snel gepaste hulp worden geboden. De huidige jeugdhulpverlening lijkt hier echter niet in te slagen. De sector barst van de bureaucratie en is onnodig versnipperd. De VVD vindt dat onacceptabel.

De praktijk van de jeugdzorg laat een verontrustend beeld zien. Door de versnippering wordt er te laat ingegrepen, wordt geen goede hulp geboden en worden wachtlijsten niet weggewerkt. De professionals die de jeugdzorg uitvoeren, zitten eveneens gevangen in dit systeem en kunnen minder doen dan zij willen. Er wordt in Nederland te snel en te veel een beroep op de jeugdzorg gedaan. Er is bovendien een inefficiënte zorgindustrie en -bureaucratie rondom onze jeugd ontstaan. Het gevolg: niet-aflatende, onnodige professionele zorg voor kinderen met 'normale' problemen en aanhoudende wachtlijsten voor kinderen die dringend zorg nodig hebben. Het terugdringen van de wachtlijsten wordt volgens de VVD niet opgelost door meer gemeenschapsgeld te stoppen in een blijvend inefficiënte uitvoering van de jeugdzorg. Het werpt meer vruchten af om minder bureaucratie en regelgeving op te leggen, om geldstromen te verleggen naar preventie en om efficiëntie binnen de sectoren te vergroten. Dat kan organisatorisch het best door de regie voor de jeugdzorg bij de gemeenten te leggen. Om gemeenten de ruimte te geven maatwerk te leveren, wil de VVD gemeenten vrijlaten in hoe zij dit organiseren. Kindermishandeling en -misbruik moet krachtig worden bestreden. De VVD wil daarom een meldplicht voor kindermishandeling en -misbruik.

De overheid bemoeit zich in beginsel niet met de opvoeding van kinderen. Voor problemen rondom overgewicht, (soft)drugsgebruik, alcohol- en tabaksmisbruik gebruikt de overheid voorlichtingsmiddelen om jongeren en ouders te informeren. Bij de handhaving van het alcoholverbod voor jongeren, de leerplichtwet en het rookbeleid in de horeca dient zij echter daadkrachtig op te treden.

Een gezin wordt als risicogezin aangewezen als er aantoonbare problemen zijn bij de ouders (onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal, werkloosheid, het niet volgen van een inburgeringscursus, huiselijk geweld, criminaliteit) of problemen die later op school of op straat bij de kinderen blijken. Op dit moment werken hulpverleners in risicogezinnen langs elkaar heen. Het resultaat is dat deze gezinnen niet goed worden begeleid. De VVD wil daarom dat er per risicogezin slechts één begeleider met doorzettingsmacht wordt aangesteld die verantwoordelijk wordt voor het geheel van het overheidsoptreden richting het gezin en de individuele gezinsleden.

Kwalitatief goede en betaalbare kinderopvang is volgens de VVD een belangrijke voorwaarde voor bevordering van de arbeidsparticipatie en de economische zelfstandigheid van vrouwen en mannen. De VVD wil een kwalitatief goede en betaalbare regeling voor kinderopvang. De VVD vindt het belangrijk dat gezinszorg en carrière kunnen samengaan. De laatste jaren heeft een enorme groei plaatsgevonden in de gastouderopvang. De VVD juicht dit van harte toe. Gastouderopvang zorgt voor flexibiliteit in de kinderopvang en biedt kinderen opvang in een vertrouwde omgeving. De VVD komt op voor de hardwerkende Nederlander die zonder bureaucratische zorgen arbeid en kinderen wil combineren. De VVD staat daarom ook voor het behoud van betaalbare kinderopvang met vrijheid voor ouders om die opvang zelf te kiezen. Om de betaalbaarheid van de kinderopvang te garanderen, draagt de overheid bij aan de kosten voor kinderopvang en gastouderopvang, met een maximum van 5 euro per uur. De regelingen voor kinder- en gastouderopvang worden van alle bureaucratie ontdaan.

Kinderbijslag helpt ouders bij het geven van goede kansen aan hun kinderen. Om ouders te ondersteunen, wil de VVD de kinderbijslag voor de eerste twee kinderen ongewijzigd laten. De komst van een derde kind heeft beperkte gevolgen voor de financieel-economische situatie van de ouders. De kinderbijslag wordt daarom vanaf het derde kind afgebouwd. Het kindgebonden budget is deels inkomensafhankelijk en heeft een ongewenst nivellerend karakter. De VVD wil dit afschaffen.

2.3 Gezondheidszorg

Goede gezondheid is essentieel voor de kwaliteit van leven. Daarom is het van groot belang dat wij een goede maar ook betaalbare gezondheidszorg hebben. De VVD wil dat er ook in de toekomst voor iedereen goede zorg beschikbaar is. We moeten voorkomen dat kwetsbaren in de samenleving de dupe

worden van de sterk stijgende kosten in de gezondheidszorg. Het voorkomen van een beroep op zwaardere zorg is daarbij van belang. Er zullen nu duidelijke keuzes gemaakt moeten worden. De VVD wil de zorg kleinschalig, in de buurt en persoonsgericht inrichten en tegelijkertijd betaalbaar en toegankelijk houden. Patiënten verdienen de best mogelijke zorg. Zorgverleners en zorgverzekeraars moeten daarom het onderste uit de kan halen voor hun patiënten en hun verzekerden, terwijl consumenten en zorgondernemers meer zeggenschap moeten krijgen in de zorg.

De kwaliteit van de zorg staat bij de VVD altijd voorop. Een patiënt moet erop kunnen vertrouwen dat goede zorg wordt verleend. Daarnaast kan en moet de Nederlandse zorg efficiënter worden ingericht. Dit kan zonder nadelige invloed op de kwaliteit. Zorginstellingen moeten op een doelmatige en doeltreffende manier worden bestuurd. Dat leidt niet alleen tot betere kwaliteit maar ook tot lagere kosten. De VVD wil ook voorkomen dat er onnodig een beroep op zorg wordt gedaan. Daarom moet iedereen eerst naar de huisarts voordat er voor de eerste keer een specialist wordt geraadpleegd, behalve bij spoedeisende zaken. De VVD ziet de huisarts als poortwachter. De bereikbaarheid van de huisarts buiten kantooruren moet dan ook verbeterd worden. Dit kan bijvoorbeeld door het inzetten van extra mobiele huisartsen die mensen thuis komen opzoeken - de zogeheten SOS-artsen - en het vestigen van huisartsenposten in ziekenhuizen.

We staan met de zorg op een kruispunt. Gaan we door met versterking van de positie van de patiënt, en met verbetering van de kwaliteit en betaalbaarheid van de zorg? Of gaan we terug naar de wachtlijsten van vroeger? Voor de VVD is de keuze helder. We moeten doorgaan op de ingeslagen weg. Zorgverzekeraars moeten zich verder ontwikkelen tot concurrerende en risicodragende verzekeraars. Zij moeten ervoor zorgen dat hun patiënten de beste kwaliteit zorg tegen een zo goed mogelijke prijs krijgen.

De VVD vindt de verhoging van het eigen risico zoals voorgesteld in de 'brede heroverwegingen' onaanvaardbaar. De VVD houdt vast aan het eerder voorgestelde eigen risico van 300 euro per jaar. Ook een eigen bijdrage voor een bezoek aan de huisarts is voor de VVD niet acceptabel; het onder het eigen risico brengen van de huisarts volstaat. De VVD kiest voor een kleiner collectief verzekerd pakket. Middelen die niet op medische behandeling of genezing zijn gericht of individueel verzekeraar zijn, blijven buiten het pakket. Innovatie maakt de zorg beter en soms goedkoper. Door zorgondernemers de ruimte te geven, zullen de kwaliteit van zorg, de service en de klantvriendelijkheid naar patiënten toenemen. Zo verbetert nieuw zorgondernemerschap de kwaliteit van zorg en verzorging - en kan de premie omlaag.

De gemiddelde zorgtoeslag loopt nog steeds op, en het aantal ontvangers van zorgtoeslag zal uiteindelijk zo'n 85 procent van de volwassen populatie beslaan. Het oorspronkelijke doel, namelijk compensatie van hoge zorgkosten voor de laagste inkomens, is daarmee voorbijgestreefd. Als gevolg hiervan komt de betaalbaarheid van de zorg in het gedrang. De uitgaven voor de zorgtoeslag zullen zonder extra maatregelen in 2015 verdubbeld zijn tot meer dan 6 miljard euro. Daarbij komt dat de uitgekeerde toeslag niet gebaseerd is op de daadwerkelijk betaalde premie maar op de vastgestelde nominale premie. De overheid vergoedt zo kosten die mensen niet hebben gemaakt. De systematiek van de zorgtoeslag moet daarom worden aangepast. Ook vindt de VVD dat de doelgroep moet worden beperkt.

De patiënt

De patiënt neemt in de zorg een centrale plaats in. De zorg is er immers voor de patiënt, niet andersom. Daarom is keuzevrijheid voor de patiënten uitermate belangrijk. Patiënten moeten zelf kunnen bepalen naar welk ziekenhuis ze gaan en door welke specialist ze geholpen worden. Patiënten moeten bovendien inzicht hebben in eventuele wanprestaties van zorgverleners. Kwakzalverij moet harder worden aangepakt.

De positie van de patiënt komt onder druk te staan als zorgverleners en zorgverzekeraars met elkaar fuseren. De VVD wil dit soort fusies daarom niet toestaan. In dit krachtenspel zijn patiëntenorganisaties van groot belang. Hun positie moet worden versterkt. Ook moet de patiëntveiligheid worden vergroot. Hoewel iedereen een eigen verantwoordelijkheid heeft, dient de inspectie extra toe te zien op patiëntveiligheid en privacy.

De patiënt heeft echter ook plichten. Van iedereen mag worden verwacht dat hij een afgesproken therapie netjes afmaakt. Ook mogen kosten in rekening worden gebracht als iemand niet komt opdagen voor een afspraak. Agressie tegen zorgpersoneel is altijd uit den boze. De VVD verwacht van patiënten dat zij zich netjes gedragen en hun premie betalen. Om de solidariteit van het zorgstelsel overeind te houden, moet de overheid wanbetaling van ziektekostenpremies actief tegengaan.

Stamcelonderzoek, biomedisch onderzoek en protonentherapie om kanker te bestrijden, zijn de komende jaren belangrijke sleutels voor doorbraken op het terrein van ernstige, nu nog onbehandelbare of ongeneeslijke ziekten. De VVD vindt dat deze vormen van onderzoek niet geblokkeerd mogen worden. Als het wetenschappelijk aannemelijk is dat er betekenisvolle stappen gezet kunnen worden, dan moet het binnen ethische grenzen mogelijk zijn dergelijk onderzoek te verrichten. De VVD is van mening dat embryoselectie op medische grond mogelijk moet zijn bij levensbedreigende ziektes. Het politiek bepaalde afwegingskader volstaat. De VVD is geen voorstander van het selecteren van embryo's op niet-medische grond. Wij zijn er trots op dat mede door de steun van de VVD selectie van embryo's bij vrouwen met erfelijke borstkanker nu wel is toegestaan.

Zorgpersoneel

Werving en behoud van voldoende zorgpersoneel is een van de belangrijkste uitdagingen in de zorg. Aan het zorgpersoneel worden meer autonomie, ontwikkeling en groeikansen geboden. Zo zal er geïnvesteerd moeten worden in deskundigheidsbevordering. Algemene maatregelen ter verhoging van de arbeidsparticipatie hebben ook een goede uitwerking op de zorg. De hoge administratieve lastendruk maakt het beroep van verpleegkundige onnodig onaantrekkelijk. De VVD wil deze lastendruk verminderen tot strikt noodzakelijke administratieve handelingen. Ook de herschikking van taken is een oplossingsrichting. Zowel in de eerste als in de tweede lijn kunnen taken van artsen worden overgenomen door verpleegkundig specialisten en verpleegkundigen. De mogelijkheden voor verpleegkundigen om zich te specialiseren, worden verruimd.

In Europees verband is en blijft gezondheidszorg in beginsel de verantwoordelijkheid van de lidstaten zelf. Meerwaarde zit in overleg over infectieziekten, hulpmiddelen en geneesmiddelenonderzoek. Met andere zaken in de gezondheidszorg moet de EU zich niet bemoeien.

Paternalistisch overheidstoezicht op het privéleven van burgers is ongepast en verwerpelijk, hoe goed de bedoelingen ook zijn. De VVD is daarom tegen het afstraffen van ongezond gedrag met hogere ziektekostenverzekeringspremies. Het is daarentegen de expliciete taak van de overheid om adequate voorlichting te geven over alcoholgebruik, tabaksgebruik en voeding om gedrags- en gewichtsproblemen te voorkomen. Voorlichting heeft een preventieve werking en werkt kostenbesparend. De VVD is tegen het huidige rookverbod, omdat dit noch aan rokers noch aan niet-rokers keuzevrijheid biedt.

Ethiek

Vanzelfsprekend zijn regels nodig om met zestien miljoen mensen goed samen te leven. In hun privé-domein komt mensen maximale vrijheid toe. Dit vergt uiterste terughoudendheid van de overheid op het gebied van privé-zaken als seks, ouderschap, levensstijl, levensvervulling, omgang met ziekte en dood. De overheid moet wel ingrijpen als er privé misstanden plaatshebben, zoals kindermishandeling of huiselijk geweld. Ze mag echter niet, hoe goed bedoeld ook, de mens opleggen hoe te leven en hoe te sterven.

Zelfbeschikking is voor liberalen een belangrijk principe. Een steeds grotere groep wilsbekwame meerderjarigen wil zelf kunnen beschikken over een waardig levenseinde. De VVD zal onderzoeken hoe deze wens in deugdelijke wetgeving is vast te leggen.

Langdurige zorg

Chronisch zieken, gehandicapten en psychiatrische patiënten hebben vaak hun hele leven en bij vrijwel alles wat ze doen hulp van anderen nodig. Ook ouderen kunnen te maken krijgen met lichamelijke en psychische beperkingen. Hoewel wij vinden dat mensen zo veel mogelijk op een normale manier moeten kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven zijn er voor hen soms speciale voorzieningen nodig.

In het verleden woonden deze mensen vaak in grote instellingen. De laatste jaren vindt er een verschuiving plaats naar meer kleinschalige voorzieningen. Soms wonen mensen zelfstandig of bij familie, maar vaker nog in kleine leefgemeenschappen. Ook hier is - net als in de instellingen - professionele begeleiding noodzakelijk. De VVD is van mening dat je ziekte niet bepalend hoeft te zijn voor hoe je leeft, waar je leeft en met wie je je leven deelt. Wij vinden dat dit past in de 21ste eeuw. We stimuleren mensen om zo veel mogelijk de regie over hun eigen leven te nemen en spreken mensen aan op wat ze kunnen, niet op wat ze niet meer kunnen. Op deze manier kan iedereen op een volwaardige manier deelnemen aan onze samenleving.

De noodzakelijke zorg voor ouderen en gehandicapten dreigt in het gedrang te komen door sterke kostenstijgingen en de vergrijzing. Het pakket is onvoldoende afgebakend. Wat ontbreekt, is een duidelijke polis. Langdurig zieke mensen zijn voor de hulp die zij nodig hebben vaak afhankelijk van verschillende instanties. De dokter wordt betaald door de zorgverzekering. De verzorging en hulp worden vergoed vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). En voor hulpmiddelen, vervoer en vrijetijdsbesteding zijn mensen afhankelijk van de gemeente via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Kortom: één aandoening, drie loketten. Dit betekent heel veel papieren rompslomp en veel tijdrovend georganiseer en ergernis voor patiënten. Hetzelfde geldt voor de indicatiestelling voor langdurige zorg. Die veroorzaakt veel onnodige bureaucratie en moet daarom worden hervormd.

De VVD kiest ervoor om, op basis van de verschillende voorstellen uit de heroverwegingsrapporten, te komen tot belangrijke aanpassingen in de AWBZ. Daarbij kiest de VVD niet voor een ingewikkelde eigenbijdrageregeling. Mensen met een chronische aandoening krijgen een vergoeding voor zorg en moeten net als ieder ander zelf de kosten voor wonen en levensonderhoud betalen. Zo krijgen zij veel meer invloed op hun eigen woonomgeving en zijn ze vrij om zelf te bepalen met wie ze willen samenwonen. Dit staat haaks op de huidige situatie, waarin voor mensen met een chronische aandoening veel beslissingen door anderen worden genomen. Voor mensen die hun zorg helemaal zelf willen regelen, zal de VVD het persoonsgebonden budget wettelijk verankeren.

Ieder individu kan meedoen in de samenleving. Welzijn is voor iedereen een unieke balans tussen gezondheid, sociale relaties, presteren, inkomen en zingeving. Welzijnsvoorzieningen houden mensen langer uit de zorg. Zij dragen bij aan een veilige leefomgeving en ondersteunen mensen op weg naar een zelfstandig bestaan. Welzijnsvoorzieningen en beroepskrachten zijn er om deze zaken te stimuleren, niet om te betuttelen. Mensen hebben behoefte aan zorg op buurt- en wijkniveau.

De VVD handhaaft de begeleiding naar zorg (MEE) voor de groep licht verstandelijk gehandicapten. Daarmee waarborgen wij ook voor hen dat zij zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen en werken, ook wanneer zij niet kunnen terugvallen op familie of vrienden. Het vergoedingensysteem van de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) wordt vereenvoudigd. De VVD wil dat ook de meest kwetsbare groepen die een beroep doen op de langdurige zorg een kwalitatief goed leven kunnen leiden.

2.4 Sport

De VVD is de sportpartij bij uitstek. Wij zien investeringen in sportvoorzieningen als investeringen in de toekomst. Sport bevordert sociale cohesie, veiligheid en gezondheid en helpt schooluitval en criminaliteit te voorkomen. Onze jeugd moet daarom vroeg in aanraking komen met sport. Hier ontdekken kinderen hun talenten en leren ze discipline, sociaal gedrag en groepsverantwoordelijkheid.

Topsport en breedtesport, ook voor mensen met een beperking, moeten daarom worden gestimuleerd. Sportverenigingen, scholen en buitenschoolse opvang moeten nauw samenwerken om de schoolgaande jeugd zo veel mogelijk te laten bewegen. Leerlingen in het basis-, beroeps- en voortgezet onderwijs moeten voldoende sporten, liefst drie lesuren per week. Ook voor werkgevers en werknemers loont het om te sporten. Bedrijven mogen daarom investeringen in sportvoorzieningen voor medewerkers fiscaal in mindering brengen op hun winst.

De VVD is trots op de topsporters die Nederland voortbrengt. Zij zetten ons land op de kaart en geven het goede voorbeeld aan onze jeugd. Topsporters moeten daarom ruimte krijgen om zich te ontwikkelen door middel van goede onderwijsvoorzieningen en (medische) technologie. De overheid faciliteert bovendien waar mogelijk de oprichting van private studiebeurzen om topsporters te ondersteunen.

Sport moet toegankelijk zijn, en dicht bij de mensen. Het Rijk en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) maken daartoe gerichte afspraken, zodat elke wijk de openbare ruimte zo effectief mogelijk benut voor sport, spel en bewegen, ook in het groen. Niet alleen de achterstandswijken krijgen goede sport- en speelplekken maar ook de kansrijkere buurten. De sportvereniging of sportclub moet terug de wijk in. Gemeenten krijgen de mogelijkheid om sportfaciliteiten vrij te stellen van onroerendezaakbelasting (ozb). De VVD laat het niet alleen bij woorden. Wij trekken ruim 200 miljoen euro extra uit voor de stimulering van de sport in Nederland, te realiseren door verhoging van de afdracht van de Staatsloterij en De Lotto naar een percentage van 40 procent van de omzet.

De overheid dient alles in het werk te stellen om in 2028 de Olympische Spelen naar Nederland te halen. Dat betekent een positieve impuls voor de sport, onze economie en de ruimtelijke dynamiek in ons land. Daarbij past ook de ambitie om gastheer te zijn voor andere grote sportevenementen, zoals het WK voetbal in 2018 of 2022.

2.5 Cultuur

Kunst en cultuur dragen bij aan een vrije, tolerante en dynamische Nederlandse samenleving. De VVD wil dat de goede naam van Nederland in de wereld op het gebied van kunst, architectuur, design, (klassieke) muziek en cultuur verder en beter wordt uitgedragen. De cultuursector zit echter in de houdgreep van de overheid. De staat betaalt en bepaalt. Een terugtrekkende, krachtige en kleine overheid kan in de visie van de VVD weer orde op zaken stellen en de directe relatie herstellen tussen de mensen die cultuur maken en zij die ervan genieten. Slechts een kwart van de uitgaven aan cultuur wordt opgebracht door kaartverkoop of bestedingen afkomstig uit loterijen, sponsoring, giften en dergelijke. Nationaal cultureel erfgoed verdient wel bijzondere bescherming van de rijksoverheid.

De VVD wil meer ruimte geven aan de samenleving en minder aan de overheid. Cultuur moet terug naar de samenleving. De VVD bepleit daarom een grotere rol voor verzamelaars, mecenasen, sponsors, stichtingen en fondsen in de kunstsector. Met een 'geefwet' worden bestaande fiscale mogelijkheden samengebracht, waarmee extra privaat kapitaal vrijkomt voor de cultuursector. Culturele instellingen moeten een groter deel van hun inkomen zelf verwerven. Subsidies worden in toenemende mate vervangen door leningen met lage rentes via publiek-private fondsen.

Kunstenaars die gebruikmaken van de Wet werk en inkomen kunstenaars (Wwik) genieten een uitzonderingspositie in de sociale zekerheid. Sociale voorzieningen moeten echter alleen toegankelijk zijn voor mensen die echt niet kunnen werken. Kunstcreatie is een bijzondere vorm van ondernemerschap, die geen uitzonderingspositie in ons sociaal bestel moet hebben. Daarom wil de VVD de Wwik afschaffen. Zo behouden we de sociale zekerheid voor diegenen die het echt nodig hebben.

Versterking van de cultuursector via extra overheidsprogramma's gaat uit van een maakbaarheidsgedachte die niet past bij onze tijd. Een overheid die beoordeling en financiering van cultuur op afstand zet, kan niet tegelijkertijd zelf groeien. De VVD wil daarom de overheidsonderdelen die zich bezighouden met de cultuursector verkleinen. De VVD ziet bovendien geen toegevoegde waarde in de cultuurkaart. De werking ervan ten opzichte van andere kortingsystemen is niet aangetoond, en de uitvoeringskosten zijn veel te hoog.

Het behoud van cultureel erfgoed en monumentenzorg zijn taken waarbij de VVD wel een belangrijke rol voor de overheid weggelegd ziet. Bij monumentenzorg dient de overheid ook particulieren te faciliteren. Daarbij werkt fiscale stimulering vaak beter dan subsidiëring.

In een divers medialandschap is een kwalitatief hoogwaardige publieke omroep nodig, die zich beperkt tot informatie, opinie, educatie, kunst en cultuur. De VVD ziet slechts een beperkte taak voor de overheid op het terrein van de media. De technologische ontwikkelingen en de veranderende wijze waarop het

publiek gebruikmaakt van nieuwe media vergen een modernisering van het omroepbestel. De publieke omroepen en de commerciële omroepen hebben ieder een eigen plek in het stelsel. Het is aan de overheid erop toe te zien dat de activiteiten van de publieke omroep de marktordering niet verstoren. Voor de invulling van de publieke taak kan worden volstaan met hoogstens twee algemene tv-netten en vier radiozenders. Daarnaast is een herbezinning op de functie van de Wereldomroep noodzakelijk. De programmeergegevens worden gratis en zonder beperkingen ter beschikking gesteld.

Internet

Het internet speelt een belangrijke rol bij de productie en verspreiding van cultuur, kennis en innovatie. De overheid dient een terughoudende rol te spelen bij het reguleren van internet. Bovendien realiseert de VVD zich dat het internet de burger en ondernemers zo veel kansen biedt omdat internetserviceproviders zich niet inlaten met het verkeer van hun gebruikers. De VVD vindt dat providers diensten als internettelefonie en websites als YouTube en Wikipedia niet mogen blokkeren.

3 Orde op zaken in de leefomgeving

Een prettige woon- en leefomgeving is voor mensen belangrijk. Daaronder vallen bijvoorbeeld recreatie en natuur dicht bij huis, voldoende openbare voorzieningen en een schone economie. Mensen moeten kunnen wonen en ontspannen waar zij willen. Bedrijven moeten zelf hun vestigingsplek kunnen bepalen. Kraken past daar echter niet bij. Kraken is een inbreuk op het eigendomsrecht van eigenaren van panden. Daarom wil de VVD dat kraken altijd en overal verboden is. Ook de zogenoemde culturele broedplaatsen waar kraken gedoogd wordt, horen in Nederland niet thuis.

Nederland is een klein land, waar de overheid heldere randvoorwaarden mag stellen voor hoe de ruimte wordt ingericht, gebruikt en beheerd. De VVD wil Nederland mooi en dynamisch houden. Daarvoor geeft de VVD binnen randvoorwaarden graag ruimte aan particuliere initiatiefnemers die willen investeren in steden en dorpen met een hoge ruimtelijke kwaliteit, in een betere benutting van bedrijventerreinen en in een mooier landschap.

De VVD wil een duurzame samenleving die in de toekomst niet langer afhankelijk is van fossiele brandstoffen. Duurzaamheid is voor de VVD een aanpak waarin evenwicht is tussen economie, ecologie en de wensen uit de samenleving. Een duurzame samenleving wordt niet bereikt door ondernemers en burgers voor te schrijven wat zij wel en niet mogen en moeten doen. De overheid moet heldere doelen stellen en ondernemers uitdagen met oplossingen te komen. Juist innovatieve ondernemers kunnen een grote bijdrage leveren aan schonere vormen van duurzame energie, minder CO₂-uitstoot en creatieve ruimtelijke oplossingen. Die innovatiekracht moeten we benutten om tot een schonere en toekomstbestendige economie te komen. Daar liggen grote kansen voor de Nederlandse economie.

3.1 Investeren in mobiliteit

Iedereen in Nederland moet zich vrij kunnen bewegen op de manier waarop hij dat wil. De VVD ondersteunt de keuzevrijheid van de reiziger voor een transportmiddel. Alle modaliteiten zijn noodzakelijk: weg, water, spoor en lucht.

Nederland ligt aan de Noordzee en is daarmee een van toegangspoorten van Europa. De kansen die dat biedt, moeten we benutten. Een goede infrastructuur voor het vervoer van personen, goederen en informatie is daarvoor noodzakelijk. Op dit moment is de infrastructuur van Nederland echter niet in orde. Mensen staan in de file, treinen rijden niet op tijd. Dat is niet alleen vervelend voor de mensen die er last van hebben maar het is ook slecht voor ons land als geheel. Files veroorzaken maatschappelijke kosten en zijn slecht voor het milieu.

Daarom wil de VVD de mobiliteit in Nederland snel verbeteren. Dat kan alleen worden bereikt via beleid met aandacht voor weg, spoor, water en lucht. Zowel het capaciteitsprobleem als het gebruiksprobleem moet worden aangepakt volgens het principe 'bouwen met de natuur'. Door meer wegen aan te leggen, maar ook door mensen te stimuleren meer thuis te werken of dichterbij het werk te gaan wonen. Automobilisten zijn nu al genoeg geld kwijt aan het bezit en het gebruik van hun auto. Bovenstaande maatregelen moeten daarom worden betaald uit de inkomsten die de overheid ontvangt van automobilisten. De lasten voor de automobilist mogen daarbij, voor zover beïnvloedbaar door de overheid, niet verder stijgen. De VVD is tegen invoering van de kilometerheffing. Het niet invoeren van dit systeem levert de overheid een fikse besparing op.

De VVD wil voor het uitbreiden van het wegennet jaarlijks 500 miljoen euro boven op de bestaande budgetten uittrekken. Op dit moment is slechts 2 procent van onze oppervlakte bestemd voor infrastructuur. Als de belangrijkste knelpunten worden aangepakt, komt daar slechts een fractie bij. De procedure die moet worden doorlopen voordat met het aanleggen van een weg of spoorlijn kan worden begonnen, moet verder worden vereenvoudigd. Bezwaarschriften tegen het aanleggen van nieuwe infrastructuur mogen wat de VVD betreft alleen nog maar worden ingediend door direct belanghebbenden, zoals omwonenden. De publiek-private samenwerking bij het aanleggen van wegen moet efficiënter worden vormgegeven.

De VVD is voor het scheiden van lokaal, regionaal en interregionaal verkeer, waardoor doorgaand verkeer minder last heeft van verkeersdrukte rond steden en op knooppunten. Aanpassingen van ringwegen rond de grote steden en uitbreiding van het regionale wegennet zijn daarvoor noodzakelijk. Nieuwe infrastructuur moet ook door particuliere partijen kunnen worden gefinancierd.

De maximumsnelheid moet worden afgestemd op de actuele omstandigheden ter plekke. De absolute maximumsnelheid op de Nederlandse autosnelwegen wordt verhoogd naar 130 km per uur. Niet alleen uitbreiding van het wegennet leidt tot minder files, ook 'kleine' maatregelen verzachten het fileleed. Zoals Parkeer en Reis-voorzieningen (P+R), transferia, goede fietspaden, carpooling, incidentenmanagement en de intensivering van telewerken.

De VVD wil de openbare ruimte zo inrichten dat de doorstroming zo goed mogelijk is. Goede doorstroming wordt ook bevorderd door goede reisinformatie voor automobilisten en mensen die per openbaar vervoer reizen. Maar betere doorstroming mag nooit ten koste gaan van de veiligheid, zeker niet op plaatsen waar veel kinderen zijn. De VVD is daarom voorstander van het invoeren van schoolzones: gebieden rond de school waar de veiligheid van ouder en kind vooropstaat.

Het openbaar vervoer moet een goed alternatief worden voor de andere vormen van vervoer. De VVD wil alle hoofdverbindingen op het spoor vierbaans maken en deze sporen geschikt maken voor snellere treinen. Voor de realisatie hiervan in de steden moeten inventieve oplossingen worden gezocht, zodat de overlast voor omwonenden minimaal is. Het huidige spoorwegennet moet zodanig worden verbeterd dat de treinen ook onder - voor Nederlandse begrippen - barre weersomstandigheden blijven rijden. Het Nederlandse intercitynet moet beter aansluiten op dat van België en Duitsland. Tot slot moet er meer aandacht komen voor een schoner en veiliger openbaar vervoer.

Het vervoer per tram, bus en metro wil de VVD door particuliere bedrijven blijven laten uitvoeren. Hiermee zijn de afgelopen jaren goede resultaten geboekt. Ook het openbaar vervoer in de steden moet zo worden geregeld. De Randstad is een drukbevolkt gebied waarin goed openbaar vervoer zeer belangrijk is. Daarom wil de VVD dat in de Randstad één instantie het openbaar vervoer gaat organiseren, in afstemming met het door het Rijk aanbestede openbaar vervoer. In 2015 wordt het hoofdspoorwegennet aanbesteed. Het vervoer van goederen per spoor gebeurt zo veel mogelijk via speciaal hiervoor bestemde spoortrajecten (bijvoorbeeld de Betuwelijn).

3.2 Woningmarkt

De VVD vindt dat mensen zelf mogen bepalen waar en hoe ze wonen. De VVD wil het eigenwoningbezit stimuleren. Het bezitten van een eigen woning is een solide investering in de toekomst en biedt mensen de mogelijkheid hun persoonlijke woonwensen te realiseren.

De VVD is voor een vrije woningmarkt, maar met steun voor hen die het nodig hebben. Mensen met een laag inkomen moeten worden ondersteund in hun woonbehoefte. De woningmarkt wordt nu compleet verstoord door het grote aantal sociale huurwoningen. Ruim een derde van de Nederlandse woningen is gesubsidieerd, terwijl slechts 17 procent van de huishoudens in Nederland een inkomen heeft waarmee zij niet zelfstandig een woning kunnen betalen.

Huursector

In de sociale huursector wordt flink gesubsidieerd. Zelfs dubbel: de huurprijs wordt kunstmatig laag gehouden én er wordt huurtoeslag betaald. Mensen met een gesubsidieerde huurwoning zullen niet snel verhuizen, omdat zij dan vaak ineens veel meer gaan betalen. Het gevolg is een huursector die op slot zit. Daardoor zijn er te weinig huurwoningen beschikbaar voor mensen die het echt nodig hebben. Zij komen vaak op een lange wachtlijst terecht. Hierdoor kunnen mensen niet wonen waar en hoe zij willen maar zijn ze afhankelijk van een bureaucratisch toewijzingssysteem. Dat vindt de VVD onacceptabel. De VVD wil dat niet langer de woning maar de mens centraal staat.

Woningbouwcorporaties spelen een belangrijke rol in de verstoring van de markt. Door de niet-conforme huurprijzen die zij moeten hanteren, is het gat tussen de private huurmarkt en de sociale huurmarkt groot en is ook de stap van huren naar kopen moeilijk te maken. Enerzijds hebben

woningbouwcorporaties een commerciële doelstelling, namelijk winst maken. Anderzijds dwingt de overheid corporaties om maatschappelijke doelen na te streven, zoals het investeren in maatschappelijk vastgoed. De VVD wil af van deze onduidelijkheid. De corporaties zijn in de eerste plaats verhuurder. Zij hebben gezamenlijk 300 miljard euro aan woningkapitaal in bezit dat met gemeenschapsgeld is opgebouwd. De VVD wil dat corporaties een deel van hun woningbezit verkopen, zodat er meer starterswoningen beschikbaar komen. De opbrengst moet worden aangewend om mensen te ondersteunen die niet zelfstandig in hun woonbehoefte kunnen voorzien.

De VVD wil af van het predicaat 'sociale huurwoning'. Dat kan als voor alle woningen de huurprijzen geleidelijk worden vrijgelaten. De huurder en verhuurder, en niet de overheid, moeten bepalen hoe hoog de huurprijs is. Het gat tussen sociale huur, particuliere huur en de koopmarkt wordt zo verkleind. Wie op deze huurmarkt niet zelfstandig uit de voeten kan, wordt ondersteund.

Veel huurwoningen zijn eigendom van woningcorporaties. Zij krijgen door de vrije huurprijzen extra inkomsten. Deze extra huurinkomsten moeten worden aangewend als voeding voor een specifiek huurtoeslagenfonds, waaruit de huurtoeslag wordt betaald. Dit past bij de sociale doelstelling die corporaties oorspronkelijk hadden.

In zo'n stelsel wordt de doorstroming op de huurmarkt sterk verbeterd. Daardoor komen er meer woningen beschikbaar voor starters. Omdat de huursector momenteel ernstig verstoord is, zal de overgang naar een vrije huurmarkt - waarin iedereen gelijke kansen heeft - geleidelijk moeten verlopen.

Koopsector

De VVD wil de woningmarkt bevrijden van regelzucht en andere overheidsbemoeyenis. Er moet bijvoorbeeld meer ruimte komen om woningen te bouwen op plaatsen waar er vraag naar is - ook in de Randstad. Dat hoeft niet ten koste te gaan van de natuur. De VVD wil dat de overheid duidelijk aangeeft waar natuur is die niet verloren mag gaan. Op andere plekken moet woningbouw de ruimte krijgen.

Nieuwe wijken moeten geen eenheidsworst zijn. Als ergens grootschalige woningbouw komt, moet er veel ruimte zijn voor particulier opdrachtgeverschap. Dan bepaalt de nieuwe woningeigenaar zelf hoe zijn woning eruit komt te zien. Een groot probleem op de woningmarkt is het gebrek aan doorstroming, doordat het duur is om te verhuizen. Steeds als iemand verhuist, moet hij 6 procent overdrachtsbelasting betalen over de waarde van zijn nieuwe woning. De VVD wil deze overdrachtsbelasting aanpakken om zo de doorstroming op de woningmarkt te verbeteren. De overdrachtsbelasting wordt daarom gehalveerd naar 3 procent. Op termijn wil de VVD deze belasting helemaal afschaffen. Op de onroerendezaakbelasting (ozb) komt een wettelijk maximum en aan de hypotheekrenteaftrek wordt niet gemorrelt. De VVD wil de recente verhoging van het eigenwoningforfait terugdraaien. De Nationale Hypotheek Garantie (NHG) is tijdelijk verruimd om de huizenmarkt uit het slop te trekken. De VVD wil deze verruiming verlengen tot 2015. Om de werkgelegenheid in de bouwsector te stimuleren, wil de VVD een verlaagd btw-tarief invoeren voor groot onderhoud en verbeteringen aan de woning.

3.3 Duurzaamheid en energie

De VVD wil een verantwoord energie- en klimaatbeleid voeren. De fossiele brandstoffen raken op en zorgen voor vervuiling. Bovendien komen deze brandstoffen uit instabiele regio's als Rusland en het Midden-Oosten. Dit geldt evenzeer voor grondstoffen als voor brandstoffen. Ons land wordt in toenemende mate afhankelijk van deze gebieden. Er moeten daarom maatregelen komen om de beschikbaarheid van energie en grondstoffen voor onze samenleving ook in de toekomst zeker te stellen. De VVD wil toe naar schone en hernieuwbare vormen van energie. Dit biedt kansen voor het milieu én voor onze economie.

De komende jaren zullen we grotendeels nog afhankelijk blijven van fossiele brandstoffen. Daarom is een betere spreiding van het gebruik van fossiele bronnen en andere primaire energiebronnen nodig. We kunnen ons niet veroorloven opties buiten beeld te houden. Kernenergie is nodig vanuit het oogpunt van zelfvoorzienendheid en klimaatdoelstellingen. Daarnaast moeten we fors inzetten op energiebesparing en het bepalen van de wenselijke energiemix voor de komende decennia. De VVD ziet

het vraagstuk van duurzame energie niet somber in. Integendeel. Juist ook voor de economie liggen er grote kansen in het exporteren van onze kennis over schone technologieën. Zo werken we aan een schoner milieu, maar ook aan meer banen.

De VVD wil dat Nederland minder afhankelijk wordt van fossiele brandstof, zuinig omgaat met energie en dat de uitstoot van CO₂ wordt teruggebracht. Dat zijn heldere doelstellingen. Maar de VVD wil niet dat de overheid de markt gaat voorschrijven hoe deze doelstellingen moeten worden bereikt. Dus: geen specifieke technologieën subsidiëren maar ruim baan geven aan nieuwe technieken. Veel subsidieregelingen op het gebied van duurzaamheid kunnen worden afgeschaft. Het Agentschap NL (voorheen SenterNovem) kan dan sterk worden ingekrompen. Er moeten slechts enkele eenvoudige, generieke regelingen overblijven die niet de exploitatie subsidiëren maar gericht zijn op het stimuleren van innovatie. De VVD maakt de komende jaren een bedrag van 450 miljoen euro vrij om innovatie in schone en hernieuwbare energie te stimuleren. De energietransitie naar hernieuwbare bronnen is dé kans om nieuwe economische activiteiten te ontwikkelen en als land een koppositie te verwerven op het gebied van kennis, innovatie en toepassing ervan.

Daarnaast wil de VVD energievervalsing tegengaan. Zeker in bebouwde gebieden is hier nog veel te bereiken, met eenvoudige maatregelen. De VVD wil ambitieuze doelstellingen ten aanzien van energieneutraal bouwen. De overheid moet als klant het goede voorbeeld geven. De VVD wil dat de beschikbare gelden worden ingezet om ondernemerschap te belonen, bijvoorbeeld door lagere belastingen voor *greentech*. Ook kan de overheid een (startende) duurzame ondernemer garantieregelingen geven.

Tot slot wil de VVD ruimte voor kernenergie, als veilige en schone technologie om energie op te wekken. Nu importeert ons land veel kernenergie uit het buitenland. De VVD wil dat deze vorm van energie ook in ons land wordt opgewekt. In het Zeeuwse Borsele kan een tweede kerncentrale worden gebouwd. Dit dient een centrale te worden van het modernste type, waar op zeer schone en veilige wijze energie wordt opgewekt. Als het aan de VVD ligt, worden er geen nieuwe kolencentrales gebouwd.

3.4 Ruimtelijke ontwikkeling

De VVD wil dat bij de inrichting van Nederland niet behoudzucht maar dynamiek centraal staat. De VVD wil meer ruimte voor woningbouw in de Randstad. De Randstad moet zich kunnen ontwikkelen tot een metropool waarin wonen en werken centraal staan. De VVD wil niet kosten wat het kost alle groene gebieden in de Randstad behouden. Echt bijzondere groene gebieden moeten worden beschermd. Ook andere stedelijke gebieden moeten de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen. Bij een drukbevolkt gebied horen ook goede voorzieningen. Daarom moet er in de Randstad één goed werkend systeem van openbaar vervoer komen. Buiten de stedelijke gebieden is ruimte voor landelijk wonen, landbouw, natuur en duurzame energieopwekking. In de vele plattelandsregio's die Nederland rijk is, dient ontvolking te worden tegengegaan door een gelijkmatige spreiding van bedrijfsmatige ontwikkeling mogelijk te maken. Nederland moet dus geen eenheidsworst worden. Er moet juist verschil zijn tussen drukke, bruisende steden en een aantrekkelijk landelijk gebied.

In sommige regio's daalt de bevolking. Daar moet worden gezocht naar nieuwe economische motoren en slimme manieren om voorzieningen in de dorpen te behouden. Er moet kritisch worden gekeken naar regelgeving op het gebied van zorg en onderwijs die het behoud van voorzieningen in dorpen bemoeilijkt.

De VVD wil niet dat de overheid precies voorschrijft hoe de omgeving eruit moet zien. Maar de overheid moet wel kaders stellen. Verschillende regio's moeten zelf keuzes met betrekking tot hun ruimtelijke ordening kunnen maken. Door deze keuzes te durven maken, komt er weer ruimte voor ontwikkeling van zowel woningbouw als natuur en landbouw.

Om het bovenstaande te bereiken, moeten vergunningsprocedures worden versneld. Hinderende milieuwetgeving moet worden afgeschaft. Daarnaast moet de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) worden versimpeld. Alleen zo komt er weer ruimte in Nederland om te ondernemen en om aan de wensen van de samenleving te voldoen.

De VVD wil vóór alles dat de leefomgeving veilig is. De oudste onveilige 'factor' die ons land kent, is het water. Veel Nederlandse dijken en waterkeringen vertonen achterstallig onderhoud. De VVD wil deze achterstand wegwerken en is daarom tegen iedere bezuiniging op het onderhoud van dijken en waterkeringen. De beschikbaarheid van voldoende zoet water is een voorwaarde voor economische ontwikkeling en de levering van drinkwater. De VVD neemt maatregelen om deze beschikbaarheid in de toekomst te borgen.

3.5 Natuur

De VVD vindt natuur belangrijk, voor de biodiversiteit en voor de mens. Grote aaneengesloten natuurgebieden bieden kansen voor de biodiversiteit, maar bieden ook ruimte voor recreatief gebruik en wonen aan de randen van de natuur. Op die manier krijgen we natuur waarvan mensen kunnen genieten. In Nederland worden deze natuurgebieden aangekocht en ingericht in het kader van de ecologische hoofdstructuur (ehs). Afgesproken is dat deze hoofdstructuur in 2018 gereed is. De realisatie gaat echter veel langzamer dan verwacht. Van de al aangekochte gebieden is slechts 30 procent ingericht als natuurgebied. Verandering van het ehs-beleid is noodzakelijk, door te concentreren op grote gebieden. De komende jaren moet de nadruk liggen op het inrichten en beheren van al aangekochte gebieden, voordat extra grond wordt aangekocht. De ontwikkeling van nieuwe natuur blijkt op veel plaatsen veel duurder te zijn dan verwacht. De VVD wil op korte termijn de kosten en baten daarvan evalueren en veel te dure projecten staken. De inrichting van natuurgebieden kan worden versneld door particulier natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer te stimuleren. De bovenstaande maatregelen betekenen een beperking van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG).

Op dit moment wordt ons natuurbeleid gedomineerd door de Nederlandse invulling van het Europese Natura 2000-beleid. Dat richt zich eenzijdig op allerlei plant- en diersoorten en houdt weinig rekening met de mens in de natuur. De gevolgen van dit beleid voor omliggende bedrijven zijn vaak groot. Eindeloze procedures houden economische en recreatieve ontwikkelingen tegen. De VVD wil toe naar een positief natuurbeleid. Daarin staan kansen centraal voor zowel economie als ecologie. We moeten niet terugkijken naar wat er ooit was maar een visie hebben op hoe het kan worden. En we moeten realistisch en vooral praktisch blijven. Geen ingewikkelde regelingen, maar ruimte bieden aan de natuur om zich te ontwikkelen en aan de mens om ervan te genieten.

Veel Natura 2000-gebieden worden al beschermd door andere natuurwetgeving of zijn zo klein dat een duurzaam herstel van natuurwaarden nauwelijks mogelijk is. De VVD wil daarom dat het aantal Natura 2000-gebieden fors wordt teruggebracht. De ontwikkeling rondom Natura 2000-gebieden moet niet worden beperkt.

Door de diverse Europese en Nederlandse natuurwetten (de Flora- en faunawet, de Vogel- en Habitatrichtlijn, Natura 2000, de Natuurbeschermingswet) en beschermingsregimes voor waardevolle landschappen is er een woud van regels ontstaan dat Nederland lam legt. Het stapelen van regels moet worden tegengegaan. Het wordt tijd om orde op zaken te stellen en te komen tot begrijpelijk, haalbaar en uitvoerbaar natuurbeleid.

3.6 Agrarische sector

De landbouw is in Nederland economisch en voor de handelsbalans van grote betekenis. Landbouw is onmisbaar voor zowel onze als de Europese voedselvoorziening, en is met de groei van de wereldbevolking van steeds groter belang voor onze export. Daarnaast speelt de agrarische sector een belangrijke rol als beheerder van ons typisch Nederlandse landschap, onze cultuur en onze tradities. De VVD kiest voor een sterke agrarische sector die op de wereldmarkt kan concurreren. Bij een wereldwijd gelijk speelveld - dus zonder concurrentievervalsing doordat er verschillende eisen worden gesteld aan de productie en producten - kunnen subsidies worden afgeschaft.

Diensten van de agrarische sector aan de gemeenschap (bijvoorbeeld voor landschap, natuur of recreatie) moeten worden beloond, en opgelegde beperkingen moeten voldoende worden vergoed. In gebieden waar sprake is van bijzonder landschap zal de landbouw zich moeten aanpassen aan deze beperkende omstandigheden. De productie van energie door de landbouw (biobrandstoffen en

restverwerking) zal door de overheid worden gestimuleerd met stimulerende in plaats van remmende regelgeving en met startsubsidies. Er mag slechts één dienst zijn die landbouwbedrijven controleert. Bedrijven die zich goed aan de regels houden, moeten minder vaak worden gecontroleerd. De agrarische sector kan het zich niet permitteren om bij de ontwikkeling van genetisch gemodificeerde gewassen (GMO) achterstand op te lopen ten opzichte van andere landen. De onderzoeksmogelijkheden moeten worden verruimd, uiteraard onder strikte voorwaarden. Daar waar sprake is van een duidelijk conflict tussen economische belangen en de volksgezondheid vindt de VVD dat de volksgezondheid niet ondergeschikt is.

3.7 Dierenwelzijn

Vanuit de samenleving wordt kritisch gekeken naar productiemethoden en dierenwelzijn. De overheid dient wensen op dit gebied te vertalen in heldere en haalbare doelstellingen. We moeten ons daarbij wel bewust blijven van de concurrentiepositie van de Nederlandse veehouderij ten opzichte van het buitenland. Afspraken over dierenwelzijn en productiemethoden moeten daarom in internationaal verband worden gemaakt. De VVD blijft zich hiervoor inzetten.

Verreweg de meeste huisdiereigenaren gaan liefdevol en verantwoord om met hun huisdier. De VVD is daarom tegen allerlei betuttelende maatregelen voor mensen met een huisdier, zoals het verplicht chippen van honden en katten. Een eigenaar zal immers zelf zorgen dat zijn huisdier te traceren is. Mensen die hun huisdier mishandelen of er op andere wijze onverantwoord mee omgaan, worden wat de VVD betreft hard aangepakt. Dit kan via hogere straffen of door het opleggen van een houdverbod voor dieren. De VVD accepteert niet dat dieren in omheinde gebieden, zoals de Oostvaardersplassen, doodgaan van de honger.

4 Orde op zaken bij de overheid

4.1 De overheid

De VVD wil een krachtige, kleine overheid. Het overheidsbestuur is er voor de burger, niet andersom. Ambtenaren dienen zich daarom dienstverlenend en klantvriendelijk op te stellen tegenover burgers. Daadkrachtig en op tijd handelen bepaalt in belangrijke mate de effectiviteit van een kleine overheid die burgers ten dienste staat.

De laatste jaren is de afstand tussen de burger en de overheid gegroeid en is het wantrouwen tegenover de staat groter geworden. Er heerst in Nederland een ernstige vertrouwenscrisis. Mensen hebben weinig vertrouwen in de rechtsstaat en het optreden van de overheid. Spreekt de overheid wel de waarheid? Is de overheid wel betrouwbaar? Is de overheid niet meer een 'partij' dan het verlengstuk van het algemeen belang? Is de rechtszekerheid nog wel gewaarborgd?

De VVD wil deze crisis beëindigen en het vertrouwen van de burger in de overheid terugwinnen. De oplossingen voor de vertrouwensbreuk moeten niet alleen in de structuur maar ook in de cultuur van de overheid worden gevonden. De overheid is niet de vertegenwoordiger van een kleine elite maar is van en voor iedere burger. De slagvaardigheid van de overheid wordt te zeer beperkt door bestuurlijke drukte. De overheid moet dan ook terughoudendheid zijn ten aanzien van nieuwe taken, en moet bestaande taken kritisch bekijken. Een compact en overzichtelijk georganiseerde overheid moet voor burgers een betrouwbare partner zijn, die waar nodig handhavend optreedt. Een dienstverlenende en klantvriendelijke werkwijze draagt bij aan het terugwinnen van het verloren vertrouwen. Dit betekent: orde op zaken stellen bij alle bestuurslagen.

De VVD staat voor minder bestuurders, minder politici en minder ambtenaren. Nederland functioneert beter met een derde minder bestuurders en ambtenaren. Dat betekent ook minder Tweede Kamerleden (van 150 naar 100), minder Eerste Kamerleden (van 75 naar 50), minder ministers en staatssecretarissen, en op provinciaal en lokaal niveau minder raadsleden, statenleden en bestuurders.

De VVD wil de bestuurlijke drukte in Nederland aanpakken. Te vaak zijn het maken van beleid, de uitvoering van dit beleid en het toezicht versnipperd over verschillende bestuurslagen. De VVD wil per beleidsterrein een duidelijke afbakening van de verantwoordelijkheden en betrokkenheid van de verschillende bestuurslagen. Stelregel hierbij is dat er niet meer dan twee bestuurslagen betrokken zijn bij het vaststellen en uitvoeren van beleid en het toezicht hierop.

Daarnaast kan de overheid geld besparen. Dit kan door betere samenwerking, door een beperking tot kerntaken, door meer gezamenlijke inkoop en door minder mensen in te huren. Alle overheidsinstellingen moeten een kwart minder gaan inhuren. Ook wat betreft de loonkosten moet de overheid de tering naar de nering zetten. Het salaris van ambtenaren neemt tot 2015 met ten hoogste de inflatie toe. De secundaire arbeidsvoorwaarden van ambtenaren en (politieke) bestuurders worden geharmoniseerd met de private sector. Dit geldt dus ook voor procedures rond ontslagrecht en het harmoniseren van wachtgeldregelingen met het beleid rond WW-uitkeringen. De ministerraad moet een slagvaardig en collegiaal orgaan zijn. Met een wijziging van de departementale structuur wordt enerzijds beoogd de slagkracht zo veel mogelijk te vergroten, en anderzijds het aantal ministers en ambtenaren te beperken. Dit leidt tot ingrijpende veranderingen in de bestuursstructuur, gericht op een halvering van de omvang van de ministerraad. Ministers zonder portefeuille verdwijnen, evenals programmaministeries als dat voor Jeugd en Gezin.

Provincies moeten zich beperken tot taken op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu, openbaar vervoer, ontwikkeling en beheer van de regionale infrastructuur, beheer van het landelijk gebied, economische ontwikkeling en toezicht op de waterschappen. Andere taken – zoals jeugdzorg, cultuurbeleid, arbeidsmarktbeleid, onderwijs en daklozenzorg - worden inclusief budget afgestoten naar het Rijk of de gemeenten. De VVD is voorstander van een Randstadprovincie. Voor andere provinciebesturen moet het makkelijker worden gemaakt om te fuseren.

De waterschappen zijn door schaalvergroting in korte tijd uitgegroeid tot een omvang die vergelijkbaar is met die van provincies. De beleidsvormende provincies en de vooral uitvoerende waterschappen kunnen elkaar aanvullen. Daarom staat de VVD getrapte verkiezingen van waterschapsbesturen voor. De moeizame en weinig populaire rechtstreekse verkiezingen van waterschapsbesturen kunnen achterwege blijven.

Op gemeentelijk niveau is de positie van de burgemeester aan herwaardering toe. De huidige situatie - een tussenvorm van benoeming en verkiezing - is niet helder en valt internationaal uit de toon. De VVD is voor een rechtstreeks door de bevolking gekozen burgemeester. Het versterken van het mandaat van de burgemeester zal een krachtiger en stabiel bestuur van de gemeente mogelijk maken. De VVD wil overbodige en bureaucratische bestuurlijke tussenlagen afschaffen. Deelgemeenteraden en andere ongewenste bestuurlijke tussenlagen worden daarom opgeheven, terwijl de gemeentelijke dienstverlening in de wijken in stand wordt gehouden. Bovendien wil de VVD gemeentelijke herindeling stimuleren. Drempels voor burgers om gebruik te maken van hun actieve kiesrecht worden geslecht.

De nieuwe staatkundige verhoudingen met de eilanden die voorheen de Antillen vormden, krijgen langzaam vorm. De VVD wil bij voorkeur in een gemenebest-achtige constructie een relatie met de eilanden onderhouden, met veel autonomie voor de grote eilanden en minder bemoeienis van Nederland. Nederland draagt zorg voor een adequaat toezicht op de kwaliteit van het bestuurlijk, justitieel en politieel apparaat. Ook heeft het Koninkrijk der Nederlanden een verantwoordelijkheid op het gebied van defensie en buitenlandse zaken. Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden moet daartoe ingrijpend worden herzien. Overigens moeten de grote eilanden de eigen financiële broek ophouden.

4.2 Veiligheid

Het bieden van veiligheid is een klassieke taak van de overheid. Burgers maken zich veel zorgen over hun veiligheid. Het - ook 's avonds - onbekommerd kunnen gaan en staan waar je wilt zonder gevoelens van onveiligheid is een basisvoorwaarde voor een goed functionerende maatschappij. Mensen die door hun gedrag (het gevoel van) veiligheid ondermijnen, dienen een krachtig en voortvarend optredende overheid tegenover zich te vinden. Er dient respect te bestaan voor de personen die namens de overheid optreden: uiteraard de politieagent, maar ook al die anderen die in het algemeen belang en voor ons allen werkzaam zijn, zoals ambulancepersoneel, leerkrachten, bus- en treinpersoneel en ambtenaren. De VVD staat pal voor deze mensen. Geweld tegen hen is onaanvaardbaar.

Nederland moet veiliger, want zonder veiligheid is er geen vrijheid. De VVD wil het vertrouwen in de rechtsstaat herstellen en onze vrijheid waarborgen. Vertrouwen in de rechtsstaat kan deels worden hersteld door het opnieuw inrichten van die rechtstaat en door extra te investeren in veiligheid. Daarom investeert de VVD in extra blauw op straat door 3500 extra agenten aan te stellen. Hierbij streeft de VVD naar een evenwichtiger verdeling van politiesterkte over steden en regio's, met extra aandacht voor het landelijk gebied. Van de 3500 extra agenten gaan er 1000 naar het landelijk gebied. Op sommige plaatsen in ons land moeten mensen onverantwoord lang wachten op de politie als zij die bellen. De VVD vindt dit onaanvaardbaar en wil de aanrijtijden van de hulpdiensten terugbrengen.

Veiligheid kan in gevaar worden gebracht door tal van zaken, van vandalisme tot terrorisme. In al deze gevallen is een krachtiger antwoord van de overheid nodig, waarbij het slachtoffer een prominentere plaats moet innemen dan tot nu toe. Het strafrecht richt zich uiteraard op de dader van een strafbaar feit, maar de bescherming van het slachtoffer moet worden verbeterd. De VVD wil daarom dat de schade van slachtoffers altijd wordt verhaald op de dader. Als de dader minderjarig is, worden de ouders aansprakelijk gesteld. Een uitbreiding van de beslagmogelijkheden op eigendommen van daders moet juridisch worden verankerd. Een dader kan in beginsel maar eenmaal een taakstraf opgelegd krijgen. Bij een veroordeling worden de proceskosten altijd op de dader verhaald. Gewelddelicten en overvallen worden zwaarder bestraft en mogen volgens de VVD niet langer worden afgedaan met een taakstraf.

Als het gaat om relatiemisdrijven, krijgen veroordeelde daders minder rechten om hun kinderen te bezoeken of het ouderlijk gezag uit te oefenen. Aan mensen die ter verdediging van zichzelf of van hun woning of bedrijf genoodzaakt zijn geweld tegen de dader te gebruiken, moet grotere bescherming

worden geboden. Bij de strafoplegging door de rechter moet duidelijk zijn hoe de straf ten uitvoer wordt gelegd. Als er een gevangenisstraf is opgelegd, krijgt een dader geen elektronisch huisarrest. Om veelplegers van kleine criminaliteit aan te pakken, moet in de wet het principe *three strikes, maximum punishment* worden vastgelegd: daders krijgen bij de derde veroordeling voor een misdrijf de daarvoor geldende wettelijke maximumstraf. De recidiveperiode wordt van vijf naar tien jaar opgerekt. Los van repressieve maatregelen als een gevangenisstraf is het noodzakelijk dat stelselmatige daders een zorgaanbod krijgen met verplichtend karakter. Dit is goed mogelijk in het kader van het programma Terugdringen Recidive (TR) en andere justitiële en civiele maatregelen die de rechter ter beschikking staan. Ook de afbouw van de tbs-maatregel is daarom ongewenst.

Politie

Organisatorische onkunde of een tekort aan geld mag volgens de VVD geen excuus zijn voor een tekort aan veiligheid. De VVD wil daarom een effectievere organisatie van de bestrijding van criminaliteit. Hoewel de Nederlandse politie qua professionaliteit vergelijkingen met het buitenland goed kan doorstaan, kan de effectiviteit van de politie aanmerkelijk worden vergroot door een einde te maken aan de versnippering. Er zijn in Nederland 26 afzonderlijke politiekorpsen. De gebrekkige samenwerking tussen de korpsen leidt tot te veel bureaucratische afstemming en gaat ten koste van de echte taken van de politie. De VVD wil daarom de 26 korpsen samenvoegen tot één 'Politie Nederland'. Het samenvoegen van de korpsen komt de dienstbaarheid aan burgers ten goede, leidt tot meer professionaliteit en stelt de politie in staat om beter kennis en informatie te delen. Minder bureaucratie leidt tot meer blauw op straat - in plaats van achter een bureau. De VVD wil de politie kunnen afrekenen op resultaten. Het verplichte aantal boetes dat de politie nu moet uitschrijven, tast echter het gezag van de politie aan. De VVD wil dan ook een eind maken aan deze bonnenquota als sturingsinstrument. De VVD wil dat de (vrijwillige) reservepolitie nieuw leven wordt ingeblazen.

Bij de nieuwe politiestructuur staat wat de VVD betreft voorop dat de politie zichtbaar moet zijn in buurt, wijk of dorp en adequaat begeleidt, toezicht houdt en handhaaft. Ook dient de politie betere opvolging te geven aan gedane aangiften. Te vaak hoort een burger die aangifte heeft gedaan er niets meer van. Een aantal beveiligingstaken kan goedkoper en beter door beveiligingsorganisaties worden uitgevoerd. De politie kan zich dan richten op echte politietaken. De veiligheid op straat wordt eveneens bevorderd door het inzetten van gemeentelijke toezichthouders. Het beter delen van informatie maakt effectiever optreden mogelijk. De bescherming van politieagenten, brandweerlieden en andere hulpverleners moet worden aangescherpt.

Ook op centraal niveau is het noodzakelijk tot een betere organisatie van onze veiligheid te komen. Veiligheid wordt niet gediend met tijdverlies vanwege onheldere structuren en onnodig overleg. Er komt één minister die zowel het Openbaar Ministerie als de 'Politie Nederland' onder zijn beheer heeft. Deze minister is verantwoordelijk voor een optimale afstemming tussen beide. Binnen de nationale context is iedere burgemeester samen met de hoofdofficier van justitie verantwoordelijk voor de lokale inzet en prioriteitsstelling, op basis van heldere prestatieafspraken met de politie. De burgemeester legt hierover verantwoording af in de gemeenteraad.

De VVD ondersteunt de samenwerking tussen verschillende hulpdiensten in de veiligheidsregio's met het oog op crisis- en rampenbestrijding. Daarbij wordt aandacht besteed aan afstemming van werkzaamheden binnen de veiligheidsregio's met werkzaamheden van de politie.

Tegen overlastgevend gedrag wordt in Nederland onvoldoende opgetreden. Niet alleen doordat zulk gedrag in sommige gevallen niet strafbaar is, ook door prioriteitstelling bij de politie. Overlast door hangjongeren is hier een goed voorbeeld van, evenals vervuiling. De VVD wil dat overlastgevend gedrag niet meer door de vingers wordt gezien. Mensen die zich herhaaldelijk schuldig maken aan hetzelfde foute gedrag krijgen een officiële waarschuwing, opgelegd door het Openbaar Ministerie. Gaan zij opnieuw in de fout, dan volgt strafvervolging. Ook jongeren die weigeren om zich op een positieve manier in te zetten voor de maatschappij en ernstige overlast veroorzaken, moeten hard worden aangepakt. Voor de VVD is het onaanvaardbaar dat mensen zich onveilig voelen in hun huis of buurt, en machteloos moeten toezien hoe daders onbelemmerd hun gang kunnen gaan. De VVD kiest voor de kant van de slachtoffers. Wij willen daarom effectief cameratoezicht in probleemgebieden, gebiedsverboden, huisarresten met enkelbandjes, effectief snelrecht, verhaal van schadevergoedingen op ouders en toepassing van volwassenenstrafrecht bij ernstige geweldsdelicten.

Criminaliteitsbestrijding

Naast arbeidsparticipatie en onderwijs draagt ook het tegengaan van criminaliteit bij aan goede integratie. Allochtonen die het goed doen, krijgen vaak onterecht de rekening gepresenteerd voor het wangedrag van anderen. De VVD accepteert niet dat de goeden lijden onder de kwaden. Dat probleem moet daarom worden aangepakt bij de bron. Overlast en crimineel gedrag moeten snel en keihard worden aangepakt. Bij aanhouding worden jongeren direct voorgeleid en berecht, en niet eerder vrijgelaten dan nadat zij hun straf hebben ondergaan (lik-op-stuk). Goederen waarvan de financiering niet kan worden aangetoond, worden in beslag genomen. In buurten en wijken wordt consequent toezicht gehouden en gehandhaafd. Het ontbreekt er te vaak aan duidelijkheid over welk gedrag kan en welk gedrag niet. Gedoogbeleid tast de vanzelfsprekendheid van (straf)rechtshandhaving aan en creëert voor burgers de mogelijkheid er eigen normen op na te houden. In de strijd tegen criminaliteit en overlastgevend gedrag dient de overheid de vastgestelde wet- en regelgeving strikt te handhaven. Dat betekent dat iedere overtreding wordt gevolgd door een sanctie.

Softdrugs

Het onderscheid tussen hard- en softdrugs vervaagt. Ook softdrugs kunnen voor jongeren tot verslavingsproblemen of geestesziekten leiden. Daarnaast veroorzaken coffeeshops soms veel hinder en overlast voor omwonenden. De VVD wil overlastgevendende coffeeshops onmiddellijk sluiten. Buitenlandse gebruikers worden aangetrokken door het Nederlandse drugsbeleid. Een legitimatiesysteem dat de verkoop van softdrugs aan buitenlanders aan banden legt, moet de aantrekkingskracht terugdringen en een einde maken aan de overlast die het drugstoerisme veroorzaakt. De VVD wil bovendien geen coffeeshops meer in woonwijken of dichtbij scholen, waarbij rekening gehouden wordt met de grootstedelijke context.

Als kansspelen leiden tot verslaving en criminaliteit, zoals het witwassen van geld, moet de overheid sterk optreden. Dit optreden moet echter niet leiden tot bevoogding en betutteling van weldenkende Nederlanders. Pokeren voor kleine bedragen moet in het café of de sportclub daarom gewoon worden toegestaan. De overheid mag niet langer het monopolie op casino's hebben.

Privacy

De bescherming van de persoonlijke levenssfeer van burgers is van groot belang. Vrijheid is immers een groot goed. Internet en hedendaagse technieken maken het mogelijk grote hoeveelheden persoonsgegevens te verzamelen, of het nu gaat om het patiëntendossier of terrorismebestrijding. Te vaak moeten we maar uitgaan van de goede bedoelingen van de overheid, zonder dat voldoende garanties en waarborgen tegen misbruik worden geboden. Heldere regels over wat wel en niet mag en technische garanties die onjuist gebruik verhinderen, zijn waarborgen voor de vrijheid van de burger.

Databanken moeten te allen tijde goed beveiligd zijn. De VVD wil dat er bij grote informatiseringsprojecten in een vroeg stadium nagedacht wordt over het op een goede manier opslaan, gebruiken en ontsluiten van persoonsgegevens, over de *noodzaak* om ze te verzamelen, op te slaan en ter beschikking te stellen en over de bescherming ervan. Inbreuken op de privacy zijn toegestaan voor criminaliteitsbestrijding, met inbegrip van terrorismebestrijding. Het moet hierbij echter gaan om opsporingsactiviteiten of inlichtingenoperaties, niet om het willekeurig aanleggen of toegankelijk maken van hele databestanden. De overheid bewaakt de vrijheid en beschermt burgers tegen willekeur.

Ten slotte is het voor de VVD onacceptabel dat in een moderne economie als Nederland moet worden gestemd met het rode potlood. De VVD wil zo snel mogelijk een veilige, betrouwbare maar vooral efficiënte automatisering van het stemproces invoeren.

Discriminatie

Tegen discriminatie, van welke aard dan ook, moet de overheid alert en adequaat optreden. Gewelddsmisdrijven met discriminatie als achtergrond moeten daarom extra zwaar worden bestraft. De VVD staat als liberale partij borg voor de emancipatie van onder anderen homoseksuelen. Hoewel op dit gebied reeds veel is bereikt in Nederland mogen verworvenheden niet worden uitgehold en is niet-aflatende aandacht nodig voor onderwerpen waarvoor gelijke rechten voor homoseksuelen nog niet volledig zijn geregeld. Het toenemende geweld tegen homoseksuelen vraagt om extra aandacht en zwaardere straffen. De 'enkele-feitconstructie' in de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb) moet bovendien worden geschrapt, en er moet een eind komen aan de mogelijkheid voor confessionele

scholen om homoseksuele leerlingen en docenten te weren. De VVD is daarenboven duidelijk over het recht van homoseksuelen om met elkaar te trouwen: er is in Nederland geen ruimte voor weigerambtenaren.

4.3 Integratie

De VVD staat voor een samenleving waarin iedereen meedoet - ongeacht geloof, ras of afkomst. De VVD sluit niemand uit. Bij de VVD staat niet je afkomst maar je toekomst centraal. Niet je geloof maar je gedrag. Niet de groep maar het individu. Wij accepteren niet dat mensen in een hoek worden gezet - maar ook niet dat mensen dat zelf doen. De VVD verwacht dat mensen de kansen grijpen die hun worden geboden. Gelijke rechten zijn er voor iedereen. Maar ook gelijke plichten. Wij treden op daar waar het fout gaat, maar moedigen iedereen die wil meedoen en op een positieve manier bijdraagt aan de samenleving juist aan. De VVD staat voor zelfontplooiing van ieder individu, onafhankelijk van waar je wieg heeft gestaan.

Inburgering

De VVD waardeert en erkent mensen die erin slagen op eigen benen hun weg in onze samenleving te vinden en te integreren. En dat zijn er veel. Het is echter niet de overheid die integreert, dat doen mensen zelf. De VVD verwacht dan ook dat iedereen die de keus maakt om in Nederland te komen wonen zelf verantwoordelijkheid neemt om volwaardig mee te draaien in de samenleving. Allochtonen zijn niet zielig. Zij kunnen gewoon worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid, net als iedere andere Nederlander. Daarbij past geen overheid die via talloze projecten en integratiesubsidies de eigen verantwoordelijkheid van hun schouders neemt. Dat wél doen, lijkt sympathiek. Maar daarachter gaat een diep neerbuigende, stigmatiserende houding van zieligheid schuil. De overheid is geen plaatsvervangende geluismachine die alle problemen oplost. De VVD wil daarom een einde maken aan de gesubsidieerde integratie-industrie. De inburgeringscursussen zijn te bureaucratisch geworden. De kosten ervan - die op de samenleving worden afgewenteld - zijn te hoog, de opbrengsten te laag. Inburgeraars moeten wel de Nederlandse grondrechten kennen en accepteren. Het examenonderdeel (van het inburgeringsexamen) 'Kennis van de Nederlandse samenleving' moet hierop worden toegespitst. Omdat de VVD beheersing van de Nederlandse taal cruciaal vindt voor succesvol inburgeren, wordt het examen Nederlandse taal gehandhaafd. Inburgeraars gaan dit examen zelf betalen, eventueel ondersteund met een leenfaciliteit. Inburgeraars kunnen cursussen zelf inkopen op de markt. Dit 'rijbewijsmodel' levert de beste garanties voor individueel maatwerk. Wie het examen Nederlandse taal niet aflegt of niet met succes afrondt, verliest zijn verblijfsrecht, krijgt geen toegang tot de bijstand of wordt op de bijstand gekort.

Arbeidsparticipatie is volgens de VVD de beste manier om te integreren. Werk je, dan leer je de Nederlandse taal, geef je het goede voorbeeld aan je omgeving en investeer je in jezelf en in de samenleving. Daarom wordt de integratieportefeuille voortaan ondergebracht bij het nieuwe ministerie van Sociale Zaken, Werkgelegenheid en Integratie. De overheid moet werken noodzakelijk maken voor wie werken kan. Voor het vinden van werk is iemand in beginsel zelf verantwoordelijk. Wie werken kan maar een werkgever nog onvoldoende te bieden heeft, moet zich aantoonbaar fulltime inzetten om zijn tekortkomingen weg te werken en zichzelf in voldoende mate te verbeteren. Er moet een reëel en als stimulerend ervaren verschil in netto besteedbaar inkomen tussen uitkering en loon worden gecreëerd.

De VVD wil de toegang tot de sociale zekerheid voor vreemdelingen beperken. Wij vinden het niet eerlijk dat mensen door foute prikkels te snel in een uitkering belanden en daarmee worden veroordeeld tot een leven in een vaak langdurige achterstandssituatie. Bovendien staan de bijdragen aan de opbouw van onze sociale zekerheid vaak niet in verhouding tot de aanspraken erop. De VVD wil WW-uitkeringen baseren op daadwerkelijk betaalde premies. De eerste tien jaar na aankomst in Nederland wordt geen recht op bijstand verleend. Wordt via frauduleuze ingrepen toch een beroep op de bijstand gedaan, dan zal de verblijfsvergunning worden ingetrokken. Migrantanten die de Nederlandse taal niet goed beheersen, hebben wat de VVD betreft geen recht op bijstand.

De termijn voor het verkrijgen van een permanente verblijfsvergunning wordt opgerekt naar tien jaar. Dat voorkomt onder meer de zogenoemde repeteerhuwelijken, waarbij oneigenlijke huwelijken worden ingezet om een verblijfsvergunning te krijgen. Inkoop van AOW geschiedt op basis van een reële

kostprijs. De export van kinderbijslag buiten de EU wordt gestopt. Jongeren onder de 27 jaar kunnen geen aanspraak meer maken op bijstand. Deze maatregelen voorkomen dat er oneerlijk aanspraak wordt gemaakt op onze sociale voorzieningen en bieden een goed uitgangspunt om te integreren door middel van arbeidsparticipatie. Iedereen die van de bijstand leeft, is ten minste de Nederlandse taal machtig, op straffe van een korting op de uitkering.

Taalachterstanden

Hoogwaardig en toegankelijk onderwijs is een belangrijke voorwaarde voor succesvolle integratie. Het creëert eerlijke kansen, ook op latere leeftijd. Al op het consultatiebureau wordt daarom via een verplichte taaltoets op 3-jarige leeftijd geconstateerd of een kind een taalachterstand heeft. Is dat het geval, dan kunnen ouders worden verplicht om hun kinderen via voorschoolse educatie bij te laten spijkeren. Hiermee wil de VVD voorkomen dat kinderen die voor het eerst naar de basisschool gaan onvoldoende Nederlands spreken en zo een blijvende achterstand oplopen.

Op de basisscholen wil de VVD het onderwijs zodanig intensiveren en toesnijden op de doelgroep (kinderen met weinig taalvaardigheid, tekortschietende opvoeding, weinig discipline) dat aan het eind geen achterstand meer bestaat. De ouders moeten bij het onderwijs een grote en actieve rol spelen. Werken zij niet optimaal mee, dan kan de kinderbijslag worden gekort of komen te vervallen.

Al in een vroeg stadium, bij de consultatiebureaus, wordt zoals gezegd het risico op achterstand voor kinderen vastgesteld. Afgezien van het al genoemde voorschoolse onderwijs moet ook de ouders duidelijk worden gemaakt wat van hen wordt verwacht (Nederlands spreken, werken, opvoeden, actief betrokken zijn bij het onderwijs) en hoe zij geholpen kunnen worden (opvoedingsondersteuning, bemiddeling naar werk).

Religie

Voor veel mensen biedt religie inspiratie en troost. De VVD staat respectvol maar neutraal ten opzichte van religies. Het subsidiëren van religieuze activiteiten, interreligieuze dialogen, moskeeën, kerken of geloofsgemeenschappen is geen taak van de overheid. Deze neutrale houding is in het belang van religies zélf. Daarmee wordt voorkomen dat de overheid partij wordt in een concurrentie tussen religies en dat de ene religie wordt voorgetrokken boven de andere, of wordt achtergesteld. Juist deze neutraliteit garandeert ieders vrijheid in ons land om te geloven wat hij wil. Of om van zijn geloof af te vallen. De VVD bemoeit zich in beginsel niet met religie, maar accepteert niet dat onder de vlag van religie inbreuk wordt gemaakt op onze kernwaarden, onze democratische rechtsorde en de bijbehorende instituties en wetten. Shariarechtspraak is fundamenteel in strijd met onze rechtsstaat en voor de VVD onacceptabel. Kernwaarden van onze samenleving - zoals de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen, hetero- en homoseksuelen, gelovigen en ongelovigen - zijn juist door liberalen hard bevochten en zijn voor de VVD ononderhandelbaar. De overheid mag geen instrument zijn van een religie om de vrijheid en gelijkwaardigheid van individuele burgers te beknotten. De VVD accepteert daarom niet langer de druk vanuit religieuze kring om vrouwen en mannen, jongens en meisjes gescheiden te houden of apart te behandelen in publieke ruimten, zoals het openbaar vervoer, zwembaden of ziekenhuizen. De VVD komt op voor de rechten van vrouwen en homoseksuelen in verdrukking. Cultureel bepaald geweld als genitale verminking, eerwraak, ontvoering of achterlating wordt opgespoord en zwaar bestraft - en kan leiden tot het verlies van de verblijfsvergunning van de dader. Voor kindermishandeling en genitale verminking wordt een verplichte melding ingevoerd. Salafistische moskeeën die integratie actief tegenwerken, passen niet in de Nederlandse samenleving.

De VVD accepteert niet langer dat slecht presterende scholen, die niet aan de kwaliteitseisen voldoen, openblijven. Die scholen moeten veel sneller worden gesloten. De VVD maakt zich in het bijzonder zorgen over sommige islamitische scholen die de integratie van moslims tegenwerken. Het recht van een kind op goed onderwijs en een eerlijke kans om later volwaardig in onze samenleving mee te draaien, weegt voor de VVD zwaarder dan het recht van ouders om hun kind naar slechte of anti-integratieve scholen te sturen. De procedure die doorlopen moet worden om slecht presterende scholen te sluiten, wordt versneld.

4.4 Immigratie

De VVD wil een eerlijk en restrictief vreemdelingenbeleid. De VVD ziet kansen voor hoogopgeleide kennismigranten om ons land en onze economie te versterken. De ongecontroleerde toestroom van kansarme en laagopgeleide migranten echter, leidde tot grote problemen in de wijken, op scholen, op de arbeidsmarkt en op het vlak van criminaliteit. De aanhoudende toestroom van kansarme migranten werkt het oplossen van integratieproblemen tegen en moet daarom worden gestopt. Dankzij de VVD zijn vanaf 2002 belangrijke stappen genomen om het asiel- en immigratiebeleid streng, rechtvaardig en consequent toe te passen. Dit beleid wil de VVD voortzetten. Goede bewaking en controle van de Europese buitengrenzen zijn daarbij van belang.

Zolang sociaaleconomische karakteristieken van immigranten overeenkomen met die van niet-westerse migranten, blijft immigratie een belastende factor voor de samenleving en de overheidsfinanciën. De VVD wil daarom met een samenhangend pakket maatregelen kansarme immigranten weren en hoogopgeleide kennismigranten aantrekken. Huwelijksimmigranten worden alleen toegelaten wanneer zij naar Nederlandse maatstaven voldoende zijn opgeleid, de Nederlandse taal in woord en geschrift beheersen en kunnen aantonen voldoende kennis te hebben van en positief te staan tegenover de Nederlandse samenleving. Er wordt geen verblijfsvergunning toegekend als de partner jonger is dan 24 jaar, als de partner een neef of nicht is van de aanvrager en als de aanvrager over een inkomen beschikt van minder dan 120 procent van het minimumloon. Gezinshereniging wordt bovendien beperkt tot de partner en tot kinderen die niet ouder zijn dan 16 jaar. Een verblijfsvergunning 'asiel' krijgt de aanvrager alleen als hij te goeder trouw is. Van de aanvrager wordt verwacht dat hij juiste en volledige informatie verstrekt en beschikt over de juiste reis- of identiteitsdocumenten. De VVD wil dat er een eind komt aan het categoriale beschermingsbeleid op grond waarvan personen die tot bepaalde groepen behoren of uit bepaalde landen of regio's afkomstig zijn zich verzekerd weten van een verblijfsvergunning 'asiel'. Buitenlandse geestelijken van wie is aangetoond of een gegrond vermoeden bestaat dat zij zullen aanzetten tot non-acceptatie van de Nederlandse samenleving of erger, worden niet langer toegelaten.

Voor kennismigranten moeten de procedures worden versoepeld. Het aantrekkelijker maken van Nederland voor kenniswerkers en talent versterkt onze economie. Bedrijven en kennisinstellingen moeten (top)talent met een minimum aan bureaucratie naar Nederland kunnen halen. Vergunningen voor deze kennismigranten moeten sneller worden toegekend.

De VVD wil het stapelen van asielaanvragen stoppen. Stapeling van procedures leidt tot onzekerheid, en trekt een zware wissel op asielvoorzieningen en de rechtelijke macht. De VVD streeft ernaar dat elke aanvrager maximaal één aanvraag kan indienen voor een verblijfsvergunning 'asiel' of 'regulier'. Nadat een afwijzing van een aanvraag in rechte is komen vast te staan, kan er geen herhaalde aanvraag worden ingediend. Het Rijk neemt de verantwoordelijkheid voor een effectief uitzettingsbeleid en de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers, tot het moment dat de vreemdeling dient terug te keren naar het land van herkomst. De VVD wil bovendien een eind maken aan de mogelijkheid tot 'loketshoppen'. Vraagt iemand een verblijfsvergunning 'asiel' aan, dan kan dus niet tegelijkertijd of na afwijzing van deze aanvraag een verblijfsvergunning 'regulier' worden aangevraagd. Komt iemand op een visum Nederland binnen, dan dient hij na het verlopen van de visumtermijn Nederland onverwijld te verlaten. Een 'machtiging tot voorlopig verblijf' (MVV) kan voortaan uitsluitend nog vanuit het buitenland worden ingediend. Verblijfsvergunningen worden geweigerd tijdens of na voorafgaand illegaal verblijf in Nederland. Medicalisering van de asielprocedure wordt tegengegaan.

Illegaliteit

Een groot aantal personen verblijft illegaal in ons land. Illegaliteit leidt vaak tot uitbuiting, criminaliteit en prostitutie en moet keihard worden bestreden. De VVD wil illegaliteit - en het in staat stellen tot illegaal verblijf - strafbaar stellen en is voorstander van een actief opsporings- en uitzettingsbeleid waarbij de prioriteit moet liggen bij illegale, criminele vreemdelingen. Gemeenten dienen de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers en/of illegalen, in welke vorm dan ook, te beëindigen. Zolang gemeenten opvang blijven bieden, is er geen prikkel om Nederland daadwerkelijk te verlaten. Integendeel: dat stimuleert juist om zo lang mogelijk te blijven, in de hoop alsnog een verblijfsvergunning te verkrijgen. Ook het uitzettingsbeleid voor criminele vreemdelingen moet worden aangescherpt. Nu wordt minder dan 1 procent van alle criminele vreemdelingen ongewenst verklaard en het land uitgezet. De VVD wil dat

elke veroordeling binnen de eerste drie jaar van het verblijf in Nederland kan leiden tot ongewenstverklaring en uitzetting. De uitzetting moet direct aansluiten op de detentie, om te voorkomen dat de criminele vreemdeling in de illegaliteit verdwijnt.

Europese afspraken en (onderdelen van) internationale verdragen moeten het restrictieve Nederlandse beleid ondersteunen, niet tegenwerken. Onnodige of verouderde afspraken of regels moeten daarom worden herzien. De VVD wil dat de Dublin-afspraken consequent worden nageleefd, dat het generaal pardon wordt uitgebannen en dat de buitengrenzen effectief worden bewaakt. Sinds 1997 zijn in Europese landen minstens 3 miljoen vluchtelingen en illegalen gelegaliseerd door middel van een generaal pardon. Zolang aan deze aanhoudende praktijk geen einde wordt gemaakt, is een Europees asielbeleid ongeloofwaardig. Nederland kan momenteel internationaalrechtelijk bovendien geen inburgeringseisen aan EU-migranten stellen. De zogenoemde België-route is alleen te dichtn door internationale regels aan te passen. Voor zover internationale regels in de weg staan aan voorstellen voor een eerlijk maar restrictief vreemdelingen- en asielbeleid moeten die regels worden aangescherpt of gewijzigd, of moet waar mogelijk een *opt-out* worden bedongen. De VVD wil zich daarvoor tot het uiterste inspannen.

Opvang van vluchtelingen dient, met behulp van de UNHCR, plaats te vinden in de regio. Als die regionale opvangmogelijkheden er niet zijn, kan asiel in de EU worden aangevraagd. Iedereen die asiel wil vragen in de EU heeft de mogelijkheid en de verplichting om dat onmiddellijk bij binnenkomst te doen. Dat gebeurt dus aan de zee grenzen (vooral in Zuid-Europa), aan de landgrenzen (vooral in Oost-Europa) en op alle luchthavens met internationale vluchten. De facto neemt Nederland dus nog alleen asiolverzoeken op Schiphol in behandeling. Zij die toch elders in de EU asiel vragen, worden terugverwezen naar de plaats waar ze de EU binnenkwamen. De VVD wil tot slot geen laaggeschoolde arbeidskrachten van buiten de EU toelaten, ook niet op tijdelijke basis.

4.5 Buitenlandse zaken

Onze welvaart hangt voor het grootste gedeelte af van het buitenland. Wereldwijde groei van vrijheid en democratie stimuleert de economische groei. De VVD wil dat Nederland een krachtig en zelfbewust buitenlandbeleid voert dat welvaart en vrede en veiligheid vergroot. Dat doet ons land met financiële, economische, diplomatieke of militaire middelen. De Nederlandse regering verzet zich tegen tariefmuren, staatssteun en andere vormen van marktafsluiting. Nederland hecht er bovendien aan gastland te zijn van instellingen die vrede, mensenrechten en democratie bevorderen.

De VVD vindt dat de twee hoofddoelstellingen van het buitenlandbeleid 'vrede en veiligheid' en 'bevordering welvaart' moeten zijn; daarmee is het Nederlandse belang gediend. De rest van het beleid is hieraan ondergeschikt. Het ministerie van Buitenlandse Zaken richt zich daarom nadrukkelijk op het waarborgen van vrijhandel, energiezekerheid, internationale veiligheid en terrorismebestrijding. De minister van Buitenlandse Zaken wordt volledig verantwoordelijk voor ontwikkelingssamenwerking en neemt bovendien de portefeuille handelspolitiek op zich. Meer dan ooit is bevordering van de internationale rechtsorde en de bescherming van mensenrechten nodig. Veiligheid en welvaartsbevordering vergen onze niet-aflatende aandacht, ook buiten Nederland.

De kracht van de internationale diplomatie wordt bepaald door de mate van samenwerking en eensgezind optreden van landen en het inspelen op nieuwe machtsverhoudingen. Het aantal ambassades en consulaten dat Nederland wereldwijd in stand houdt, is onnodig groot geworden voor deze tijd. Door met bevriende staten samen te werken, kan een selectievere landenkeuze worden gemaakt voor onze diplomatieke vertegenwoordiging. De VVD staat een aanzienlijke reductie van het postennetwerk voor. Bij deze herverdeling zal de nadruk liggen op het samenvoegen van ambassades en consulaten binnen de EU.

De NAVO blijft de hoeksteen van de buitenlandse veiligheidspolitiek. In dit beleid dient de band met de VS stevig verankerd te blijven. De NAVO en de EU vullen elkaar effectief aan op politiek, militair en diplomatiek terrein. De VVD wil dat de EU zich met de VS - waar mogelijk - eensgezind opstelt om binnen de VN en de NAVO een bijdrage te leveren aan het realiseren van het veiligheidsbeleid.

4.6 Europa

De VVD vindt de EU van groot belang. De EU is het resultaat van een integratieproces dat vrijhandel, vrede en veiligheid bevordert, en daarmee de welvaart voor Nederland. De VVD staat voor een EU waarvoor je iets terugkrijgt. Dat kan alleen als Europa geloofwaardig optreedt. Europa moet zich daarom concentreren op zijn kerntaken: alles wat Europeanen en Nederlanders vrijer, welvarender en veiliger maakt. De EU levert Nederland het meeste op als de EU zich concentreert op de gemeenschappelijke markt en op reële, grensoverschrijdende problemen en kansen. De VVD ziet Brussel als de zetel voor Europa.

De interne markt en vrijemarkteconomie vormen in Europa de beste kans op economisch herstel. De VVD wil dat de concurrentieregels en afspraken van het Stabiliteits- en Groeipact gehandhaafd worden, zodat Nederland welvarender wordt. Bovendien moet de liberalisering van post-, telecom-, spoor- en energiemarkten worden doorgezet, op uitdrukkelijke voorwaarde dat dit op Europees niveau effectief is geregeld en dat er duidelijke afspraken zijn gemaakt over marktmeesters. Een Europese marktmeester op de financiële markten ziet toe op het grensoverschrijdende financiële verkeer. Ook moet het Europees mededingingsrecht onverkort worden toegepast. Eerlijke concurrentie is volgens de VVD het enige instrument om als marktmeester een eerlijk, vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal te waarborgen. Dit betekent: uiterst stringent omgaan met staatssteun, en prijsafspraken tussen kartels hard aanpakken. De VVD pleit voor een strenger Europees financieel toezicht dan nu wordt voorgesteld. Zoals de Europese Commissie waakt over het grensoverschrijdende mededingingsbeleid, zo moet een onafhankelijke Europese financiële toezichthouder gaan waken over het grensoverschrijdende financiële systeem. De euro heeft als stabiele munt de Nederlandse economie behoed voor devaluatie en bankroet. Daarom wil de VVD dat de economische criteria voor toetreding tot de eurozone onverkort worden toegepast, zodat de euro de sterkste munt ter wereld is.

Europa neemt ingrijpende besluiten waar iedereen dagelijks mee te maken heeft. De VVD wil zeker weten of Europese regelgeving noodzakelijk is of dat landen het beter zelf kunnen afhandelen. Het is daarom van groot belang dat nut en noodzaak van nieuwe Europese regelgeving scherp tegen het licht worden gehouden. De VVD wil dat de Tweede en Eerste Kamer steeds kritisch kijken naar Europees beleid en zich tijdig een gedegen oordeel vormen over de noodzaak en evenredigheid van voorgestelde Europese regelgeving. Waar nodig zorgen de Tweede en Eerste Kamer er samen met andere parlementen in Europa voor dat overbodige Europese regelgeving wordt teruggedraaid. Ook de adviserende afdeling van de Raad van State toetst Europese voorstellen tijdig op subsidiariteit en proportionaliteit. Minstens zo belangrijk is dat de Tweede Kamer effectieve controle uitoefent op de opstelling van ministers die Nederland in Brussel vertegenwoordigen. De Tweede Kamer zorgt er dan ook voor dat zij volledig wordt geïnformeerd over de standpunten die Nederlandse ministers in Brussel innemen. De opstelling van de ministers wordt achteraf kritisch in de kamer getoetst. De VVD wil dat de Nederlandse regering Europese richtlijnen niet strikter implementeert dan wordt voorgeschreven. De VVD vindt bovendien dat Europese regeldruk verminderd moet worden.

De VVD wil in EU-verband bindende afspraken maken voor versterkte coördinatie van het economisch beleid, opdat de stabiliteit van de euro gewaarborgd blijft. Dit betekent dat alle lidstaten zich vastleggen op duidelijke doelstellingen per lidstaat om hun arbeids- en pensioenstelsels te hervormen en toekomstbestendig te maken. De VVD pleit voor meer investeringen in onderzoek, innovatie en infrastructuur (bijvoorbeeld in een EU-breed ultrasnel glasvezelnetwerk en snellere, grensoverschrijdende transportverbindingen) ter versterking van de Nederlandse concurrentiepositie op de wereldmarkt. Voor de vele grensregio's in ons land moeten obstakels (bureaucratie) die er nu nog zijn op het terrein van grensoverschrijdende zorg en onderwijs op korte termijn worden opgeheven.

Met het Verdrag van Lissabon is aan het institutioneel gesleutel een einde gekomen. Dit geldt ook voor de uitbreiding van de EU. Het is nu tijd om de EU te consolideren, voordat de EU in staat is nieuwe leden op te nemen. Daarom worden tot 2015 geen nieuwe kandidaat-lidstaten aangewezen. Turkije treedt niet toe zolang het niet voor 100 procent aan de EU-toetredingsvoorwaarden (Kopenhagen-criteria) voldoet en alle lidstaten van de EU zich voor toetreding hebben uitgesproken. Bovendien moeten de toetredingsonderhandelingen worden stopgezet zolang Turkije weigert Cyprus te erkennen door het Ankara-protocol niet te ratificeren.

De Europese begroting moet volgens de VVD kritisch worden gezien. De uitgaven moeten worden teruggebracht tot onder 1 procent van het bruto nationaal product, om de EU efficiënter, moderner en effectiever te maken. De handhaving van een strikt uitgavenplafond staat daarbij voorop, en er moet worden afgewogen welke taken wel en niet tot het domein van de EU behoren. Er moet meer samenwerking komen op het gebied van energie, migratie, infrastructuur, onderzoek en ontwikkeling, en criminaliteit- en terrorismebestrijding. De VVD vindt dat de Nederlandse bijdrage aan de EU in pas moet gaan lopen met die van landen als Duitsland, Denemarken, Zweden en Finland. De VVD vindt dat te allen tijde voorkomen moet worden dat de Nederlandse bijdrage per inwoner aan de EU opnieuw stijgt. Als lidstaten hun EU-uitgaven niet kunnen verantwoorden, worden zij gekort op hun inkomsten uit EU-fondsen.

4.7 Defensie

De VVD heeft diep respect voor alle Nederlandse uitgezonden militairen en alle veteranen. In vaak moeilijke omstandigheden dragen of droegen zij bij aan het brengen van vrede en veiligheid.

De internationale veiligheidssituatie is de laatste decennia instabieler geworden en verandert in hoog tempo. Veiligheid is geen vanzelfsprekendheid, zeker niet internationaal. Zoals de politie de maatschappelijke orde en geweldsbeheersing in ons land beheerst, is er ook een internationale, op veiligheid gerichte organisatie nodig. In VN-, EU-, NAVO- of wisselend bondgenootschappelijk verband wordt daarom onze krijgsmacht ingezet om op te treden tegen grootschalige schending van de mensenrechten of ernstige aantastingen van de internationale rechtsorde. Nederland heeft een actieve buitenlandpolitiek, waarvan veiligheid een essentieel onderdeel is en waaraan de Nederlandse krijgsmacht bijdraagt.

Ons land beschikt over een moderne, goed opgeleide en goed uitgeruste krijgsmacht, die in internationaal verband veel waardering oogst. Voor een open economie en internationaal gerichte samenleving als de Nederlandse is internationale veiligheid van cruciaal belang. Nederland mag er trots op zijn dat het ondanks jarenlange bezuinigingen is gelukt om de krijgsmacht af te blijven stemmen op veranderingen in de internationale veiligheidssituatie, en in het kader daarvan om te vormen tot een volledig inzetbare, goed opgeleide, expeditieaire krijgsmacht onder één commando. Onze krijgsmacht heeft als gevolg hiervan op het hoogste niveau kunnen meedoen in verschillende vredesoperaties. De huidige deelname aan de vele vredesondersteunende operaties wordt gedeeltelijk betaald door verkoop van de eigen inboedel en kan niet structureel worden gefinancierd. Versleten of opgeofferd materieel kan bovendien maar voor een deel uit de defensiebegroting worden gecompenseerd, en het kost de krijgsmacht grote moeite om voldoende te blijven investeren in materieel en personeel. Wapensystemen zijn bovendien niet inzetbaar door tekorten aan reservedelen, en schietoefeningen kunnen niet doorgaan door tekorten aan munitie. Er is onvoldoende geld uitgetrokken voor het personeel. De VVD wil daarom de dalende lijn in de defensiebegroting een halt toeroepen en draait de voorgenomen bezuinigingen op de krijgsmacht terug.

De missie in Uruzgan heeft een enorm beslag gelegd op defensiematerieel en -personeel. De krijgsmacht moet daarom de middelen behouden die nodig zijn om weer op kracht te komen. Om dat te garanderen, moet het defensiebudget in de toekomst worden opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel financiert de staande defensieorganisatie, exclusief de operationele inzet. Hierin zijn tevens de investeringen opgenomen die nodig zijn om de defensieorganisatie ook in de toekomst relevant te houden. Het andere deel financiert de operationele inzet. Het betreft hierbij vooral het HGIS-budget (Homogene Groep Internationale Samenwerking), waaruit bepaalde onderdelen van vredesoperaties kunnen worden bekostigd - zoals oorlogsverliezen en bovenmatige slijtage van materieel en transport maar ook de door militairen te verrichten activiteiten in het civiele domein die noodzakelijk zijn om een bestendige vrede te creëren. In de toekomst wil de VVD dat onze veelzijdig inzetbare krijgsmacht een evenredige bijdrage blijft leveren aan vredesondersteunende operaties.

Ook op het eigen grondgebied heeft defensie een veelheid aan taken. De krijgsmacht dient zich in Nederland verder te ontwikkelen tot een volwaardige veiligheidspartner, door nationale inzet van hoogwaardige defensiecapaciteiten bij de beveiliging van havens en bescherming van het luchtruim. De Nederlandse krijgsmacht zal zich daarenboven in toenemende mate moeten toeleggen op het verlenen

van bijstand aan de Nederlandse handelsbelangen overzee en het bestrijden van piraterij. Door bij het aanschaffen van hoogwaardig materieel op te treden als *launching customer* draagt defensie bij aan de Nederlandse industriële positie op de wereldmarkt.

Bij het ontwikkelen en verwerven van materieel voor de krijgsmacht is internationale samenwerking van het grootste belang. Door samenwerking kunnen kosten worden bespaard en effectievere producten worden gecreëerd. De VVD streeft een grotere rol na van het European Defence Agency (EDA). Daarbij moet het functioneren van deze organisatie en de samenwerking van de EDA met de Europese krijgsmachten dan wel worden verbeterd.

Het is in het belang van Nederland om bij voorkeur deel te nemen aan internationale operaties die worden uitgevoerd door of onder leiding staan van de NAVO, zo mogelijk gemandateerd door de Veiligheidsraad. Binnen de NAVO moet de financiering van de missies echter veranderen. Er moet meer sprake zijn van *common funding* en *burden sharing*, in plaats van dat de financiële last van missies bij afzonderlijke landen wordt neergelegd. Dat komt ten goede aan de solidariteit binnen het trans-Atlantische bondgenootschap en betekent een stimulans voor de defensiebegroting. De EU en de NAVO moeten waar mogelijk kunnen samenwerken.

De VVD staat pal voor alle veteranen. Veteranenzorg vormt een blijvend en groot aandachtspunt van de krijgsmacht. Defensie draagt een grote verantwoordelijkheid voor het uitgezonden personeel, zowel in de voorbereiding op een uitzending als bij de ondersteuning tijdens de uitzending en de nazorg. De VVD houdt vast aan het defilé in Wageningen, zolang veteranen kenbaar maken daaraan behoefte te hebben. De VVD wil stimuleren dat op de nationale veteranendag een witte anjer wordt gedragen, om het respect en de waardering voor onze veteranen tot uitdrukking te brengen. De VVD juicht het toe dat militairen en veteranen op een herkenbare manier in het openbaar verschijnen. Om de brede zorgplicht van de overheid tegenover veteranen vast te leggen, komt er een 'veteranenwet'.

De VVD bevordert meer en beter gebruik van reservemilitairen om de krijgsmacht flexibeler en verhoogd inzetbaar te maken. Reservisten vormen een essentiële kwalitatieve en kwantitatieve aanvulling op de staande krijgsmacht en zijn een kosteneffectieve oplossing. Daarnaast vervullen ze een belangrijke rol bij de integratie van de krijgsmacht in de samenleving. Wetgeving rond reservisten moet worden aangepast om goede beschikbaarheid, brede inzet en het aanzien van reservemilitairen te garanderen.

Voor de burgerslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog ten gevolge van de Duitse bezetting en de Japanse bezetting in Zuidoost-Azië blijven de bestaande nationale herdenkingen op 4 mei en 15 augustus gehandhaafd, zolang de behoefte daaraan bestaat.

4.8 Ontwikkelingssamenwerking

De VVD heeft ook internationaal het hart op de goede plaats. Nederland is een welvarend land, dat internationaal zijn verantwoordelijkheid moet nemen. Behalve met onze krijgsmacht en de diplomatieke dienst dragen we met ons ontwikkelingsamenwerkingbeleid bij aan de veiligheid, zelfstandigheid en zelfredzaamheid van mensen en landen in nood. Deze steun mag echter niet meer kwaad dan goed doen - wat helaas te vaak het geval is geweest.

Een te groot deel van de huidige ontwikkelingshulp komt terecht bij corrupte regeringen en draagt niet bij tot feitelijke verbetering van de economische, sociale of humanitaire situatie. Ook werkt ontwikkelingshulp in zijn huidige vorm hulpverslaving en machtsbestending in de hand. De VVD wil daarom steun voor dubieuze regimes stopzetten. Het budget voor ontwikkelingsamenwerking kan dan ook met minder geld toe. De VVD wil de omvang van het ontwikkelingsbudget halveren, dat daardoor beter aansluit bij het Europese gemiddelde.

Ondanks een toenemende stroom verontrustende wetenschappelijke studies en publicaties lijkt het debat over effectieve besteding van ontwikkelingsgelden in het parlement muurvast te zitten. De VVD wil daarom het Nederlandse ontwikkelingsamenwerkingbeleid jaarlijks onderwerpen aan een evaluatie. Vooruitlopend daarop wil de VVD een parlementaire enquête starten naar de effectiviteit van de Nederlandse hulpverlening.

Door economische groei hebben vele miljoenen mensen hun leefsituatie en die van hun medemensen kunnen verbeteren. Economische groei creëert bovendien een middenklasse die ontwikkelingslanden van binnenuit kan democratiseren. Bevordering van economische groei in de private sector zal uiteindelijk de hulpbehoevenden meer helpen dan sociale programma's. De VVD vindt dat economische groei in de private sector gestimuleerd dient te worden uit het budget van ontwikkelingssamenwerking. Ook wil de VVD geen ontwikkelingshulp meer in de vorm van betalingsbalanssteun geven. Daarbovenop draait de VVD de extra uitgaven voor duurzame-energieprojecten in ontwikkelingslanden terug; die kunnen uit het reguliere budget voor ontwikkelingssamenwerking worden gefinancierd.

Nederland zet zijn expertise in om financiële systemen in ontwikkelingslanden te ontwikkelen. Zo kunnen ontwikkelingslanden door middel van belastingheffing eigen beleid financieren, wat afhankelijkheid van hulp gelden voorkomt en democratie in de hand werkt. Ook helpt Nederland met het opzetten en bijhouden van kadasters, zodat eigendommen in de officiële economie kunnen worden opgenomen en ingezet voor bedrijvigheid en economische groei. De VVD wil terug naar de situatie waarin het Nederlandse bedrijfsleven kan meewerken aan het invoeren van praktische systemen, zoals watertechnologie en 'agrobusiness'.

De VVD heeft vertrouwen in individuele mensen en bedrijven die aan ontwikkelingshulp willen doen. Wij zijn er voorstander van dat de overheid meer investeringen in ontwikkelingslanden faciliteert die zich terugbetalen, zoals het microkrediet. Ontwikkelingsamenwerking is echter geen taak van lagere overheden. Het ontbreekt ze aan expertise en toezicht op de effectiviteit van de hulp gelden, waardoor de hulpinspanning te vaak weggegooid geld is.

Colofon

VVD Algemeen Secretariaat

Laan Copes van Cattenburch 52

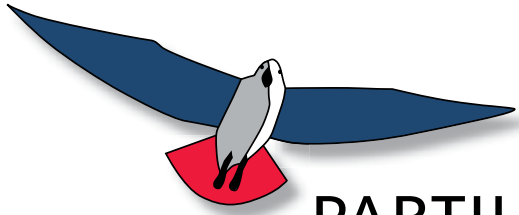
Postbus 30836

2500 GV Den Haag

T 070 – 361 30 33

F 070 – 360 82 76

E verkiezingsprogramma@vvd.nl

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

De agenda van hoop en optimisme

Een tijd om te kiezen: PVV 2010-2015

Inhoud

Voorwoord	5
Kiezen voor veiligheid	9
Kiezen voor islambestrijding en tegen de massa-immigratie	13
Kiezen voor democratisering	17
Kiezen voor een sociaal Nederland	21
Kiezen voor de zorg	25
Kiezen voor onderwijs	29
Kiezen voor onze cultuur	33
Kiezen voor ondernemen	37
Kiezen voor Nederland in ons buitenlandbeleid	41
Kiezen voor een beter milieu	45
Kiezen voor veilig wonen en meer wegen	49
Kiezen voor dieren, boeren en vissers	53
Kiezen voor een gezonde financiële basis	57

Voorwoord

Noem ons maar ouderwets.

Maar wij geloven nog steeds dat de mooiste dagen van Nederland voor ons liggen. Dat we een toekomst tegemoet gaan die vele malen prachtiger is dan wat we achter de rug hebben. En waarom ook niet? Nederlanders zijn een volk dat zijn gelijke niet kent. We zijn geboren uit een Opstand, een vrijheidsstrijd. Onze voorouders hebben een zompige moerasdelta omgevormd tot iets waar de hele wereld jaloers op is. Hier, achter de dijken, is een welvaart en een solidariteit bereikt die zijn gelijke niet kende, met vrijheid voor iedereen en met van oudsher een tolerantie tegen mensen die ook tolerant waren.

Hier werd ook de Acte van Verlatinghe geschreven. Waarin de Staten-Generaal de machtigste man van Europa de wacht aanzegden. De koning van *Hispanien* werd medegedeeld dat zijn macht verviel als het niet gestoeld was op steun van de burgers. Ons volk verklaarde zich onafhankelijk en stond alleen toen het tachtig jaren vocht tegen de grootste macht van Europa.

Eeuwen wapperde onze vlag over alle zeeën en was de driekleur het symbool van vrijheid. Van een volk dat zelf zijn eigen lot bepaalde.

Maar dat is lang geleden.

Steeds meer Nederlanders vragen zich anno 2010 af of hun toekomst nog wel in Nederland ligt. Tienduizenden Nederlanders verlaten onze steden, tienduizenden Nederlanders verlaten ons land. Onze democratie verkeert in de grootste crisis sinds Thorbecke. De vraag waarom Den Haag doorgaat met heilloze maatregelen die niet gesteund worden door ons volk dringt zich bij steeds meer Nederlanders op.

Ondertussen bestaat bij velen het gevoel dat we Nederland aan het kwijtraken zijn. Wijk na wijk, straat na straat, school na school wordt geïslamiseerd. De massa-immigratie bereikt jaar op jaar een triest record en zal de komende jaren alleen nog maar verder exploderen. Criminaliteit tiert welig. Onze vlag wappert niet meer in vrijheid maar moet een vlag naast zich tolereren van een Europese superstaat.

Bij veel van de problemen die Nederland teisteren is de diagnose hetzelfde: elites zijn losgeslagen van de werkelijkheid en zijn op eigen houtje dingen gaan doen waar gewone mensen niet beter van worden. Onze elites hebben zich bekeerd tot de illusie dat alle culturen (en daaraan verbonden waarden) gelijk zijn. Alles moet kunnen. Er bestaat geen goed of kwaad, alle culturen zijn voor hen gelijk, de islam of het christendom, meisjesbesnijdenis, handen schudden of niet - wat maakt het uit.

Onze trots waar Nederlanders met overtuiging decennialang een gedeelte van hun salaris aan hebben overgemaakt, de verzorgingsstaat, is geworden tot een magneet voor gelukszoekers uit islamitische landen. Niet meer een schild voor de zwakken, maar een afhaalloket voor onevenredig veel lanterfantende moslimimmigranten. *Henk en Ingrid betalen voor Ali en Fatima.*

Staan we machteloos? Moeten we lijdzaam toezien hoe alles dat ons dierbaar is vernacheld wordt door een losgeslagen elite?

Natuurlijk niet. Nederland moet kiezen voor oplossingen. Als we willen kunnen we alles. Onze voorouders zagen de ondergelopen delta en dachten: dit wordt een oase. Willem Drees zag een land vernietigd door oorlog en zei: samen de schouders er onder. De Partij voor de Vrijheid ziet een land dat nu echt afscheid moet nemen van de vermolmde linkse idealen van vroeger. Al Gore is door de mand gevallen, het gehate multiculturele experiment heeft ons vooral nadelen opgeleverd en de islam brengt ons geen culturele verrijking maar sjaria-fatalisme, jihadterrorisme en haat tegen homo's en Joden. Overal in Europa zien we dezelfde problemen met de islam.

Wie mee wil doen: welkom! Ons geluid is er een van hoop en optimisme; het rotsvaste geloof dat de mooiste dagen van Nederland nog steeds voor ons liggen. Wij zijn gewone burgers die naar Den Haag komen om de vierkante kilometer van het Binnenhof weer onderdeel te laten zijn van Nederland. Wij zijn patriotten. Tot de verkiezingen negen man sterk, daarna hopelijk met meer. We doen al mee in Brussel, in Almere en in Den Haag. Na juni trekken we verder: naar alle Provinciale Staten en daarna de Eerste Kamer.

Wij doen een oproep aan alle Nederlanders zich aan te sluiten.

Onze strijd is niet eenvoudig. Niet alleen hebben de linkse elites bezit genomen van veel cruciale plaatsen in de samenleving, hun alliantie met de islam betekent dat ook fysiek gevaar dreigt. Het lot van Pim Fortuyn en Theo van Gogh is een waarschuwing en een herinnering.

Maar onze strijd is een juiste en wij staan op de schouders van de mensen die ons voorgingen. En we moeten hetzelfde doen als onze voorouders: de Staten-Generaal zegt het machtigste instituut van Europa de wacht aan, in dit geval de multiculturele superstaat met als hoofdstad Brussel – het rijk dat ons nog meer islam wil opdringen om elke herinnering aan een onafhankelijk en herkenbaar Nederland te ontnemen. Opnieuw: een volk dat geleid wordt door de verkeerde leiders moet afscheid van de heersende ideologie kunnen nemen.

Dat doen we. Wij verklaren ons weer onafhankelijk van de elites en hun 'idealén'.

Dit is een tijd om te kiezen. De PVV kiest bij uitstek voor de mensen die het niet cadeau krijgen. Wij kiezen voor een veilig en sociaal Nederland. Voor een financieel-economisch robuust Nederland en voor een goede zorg voor onze ouderen. De PVV kiest voor rechten van vrouwen en homo's. De Partij voor de Vrijheid zet zich in voor de traditionele Joods-christelijke en humanistische waarden die van Nederland het succes hebben gemaakt dat het nu is. Wij willen een economisch welvarend Nederland waar ondernemers bijdragen aan innovatie en werkgelegenheid. Waar burgers zo min mogelijk belasting betalen zodat ze hun eigen geld kunnen uitgeven op de manier die ze zelf willen. Een kleine overheid, zonder te veel betutteling. Voor een sprankelende democratie, met volop referenda. Laat ons volk zich maar uitspreken; samen weten burgers het beter dan de linkse klik. Geen Europese superstaat, maar wel economische samenwerking. Geen netwerk van gesubsidieerde linkse actiegroepen. Wij kiezen voor een goed milieu. Voor een veilig Nederland waar het tuig wordt opgepakt en uitgezet, niet gesubsidieerd en geknuffeld. Voor veilige straten.

Wie denkt dat islamisering een kwestie is van *one issue* kan niet tellen. De massa-immigratie heeft enorme gevolgen voor alle facetten van onze samenleving. Het is economisch gezien een ramp, het tast de kwaliteit van ons onderwijs aan, vergroot de onveiligheid op straat, leidt tot een uittocht uit onze steden, verdrijft Joden en homo's en spoelt decennia vrouwenemancipatie door de wc. Om er even een sector uit te lichten: zelfs de zorg islamiseert in rap tempo. Moslimvrouwen die behandeling door mannelijke artsen weigeren, moslima's die niet door mannelijke broeders willen worden gewassen, islamitische ouderen die van de koks in hun verzorgingshuis halal voedsel eisen, medewerkers van de thuiszorg die een tolk moeten

meenemen omdat de patiënt slechts het Turks of Arabisch beheerst. En wie, denkt u, betaalt die tolk? En waarom is die tolk eigenlijk nodig?

Theo van Gogh zei het zo mooi over Job Cohen en zijn houding tegenover Marokkanen. Van Gogh schreef dat Cohen betoogde: “Jullie horen bij ons!”, in plaats van te vragen: “Wat doen jullie eigenlijk hier?”.

Wij stellen die vraag wel. Wat doen ze hier eigenlijk? Wie heeft ze binnengelaten?

De multiculturele nachtmerrie die ons wordt aangedaan kunnen we en willen we niet als een vaststaand feit aanvaarden. Het Nederlandse volk heeft niet om de massa-immigratie gevraagd en moet daar dan ook niet de prijs voor betalen. De schuld ligt niet bij Henk en Ingrid. De schuld ligt bij de linkse elites die denken dat de wereld er uit ziet als Woodstock.

De keuze die 9 juni voor ons ligt is een simpele: nog verder de multiculturele afgrond in of herstel van onze traditionele normen en waarden. Kiezen voor veiligheid of kiezen voor nog meer criminaliteit. Kiezen voor de islam of kiezen voor Nederland. Kiezen voor onze vlag of voor de vlag van de multiculturele EU-heilstaat. Kiezen voor meer van hetzelfde of kiezen voor hoop en optimisme. Dit is een tijd om te kiezen. De PVV heeft gekozen. Dit zijn onze keuzes.

Geert Wilders
Voorzitter Partij voor de Vrijheid

Kiezen voor veiligheid

Onze straten worden geteisterd door tuig. Nederland is op veel plekken zeer onveilig. Waar vroeger criminaliteit een incident was, zien we nu dat hele wijken worden overgenomen. De straatterroristen hebben het voor het zeggen. De politie treedt te weinig op. Onze agenten zitten te veel binnen, achter de computer.

Vaak is angst voor de lieve vrede een reden de agenten binnen te houden. Bazen willen niet dat er wordt opgetreden – bang voor escalatie en confrontatie. Politie wordt te veel gezien als sociale instelling waarvan de leden de problemen met de mond moeten oplossen. De politie wil te veel een beste vriend zijn.

Aangiften worden vaak niet aangenomen. In politietermen heet dat ‘platlullen’, mensen worden met een oeverloos gesprek overgehaald geen aangifte te doen. Te veel aangiften betekent ingrijpen en dat kost tijd.

De Partij voor de Vrijheid kiest voor *zero tolerance*. Elk afdingen van het gezag van de politie moet worden tegengegaan. De politie moet heer en meester zijn op straat. Er mag nooit enig misverstand over bestaan wie de baas is in onze wijken, dorpen en steden. Toegeven aan het tuig is het begin van het einde.

De PVV kiest voor fors extra geld voor veiligheid. Dat zijn 10.000 agenten meer op straat. Uiteraard zorgen we ervoor dat die nieuwe agenten niet achter het bureau terecht komen, maar volop zichtbaar zijn op straat. De politie moet minder bonnen uitschrijven en meer boeven vangen. Op veel plekken had dat allang moeten gebeuren; Culemborg, Veenendaal, Amsterdam-Slotervaart, Utrecht - noem alle probleemwijken maar op.

De PVV kiest ook voor hoge minimumstraffen en zwaardere maximumstraffen. Nu besluiten D66'ers in toga nog graag tot taakstraffen, want anders kwetst dat de tere ziel van de misdadigers maar. De Partij voor de Vrijheid wil de vrijheid van rechters aan banden leggen.

Om maar een paar voorbeelden te noemen. Verkrachting: minstens 10 jaar gevangenisstraf. Wie nogmaals in de fout gaat (recidive) gaat voor minstens 20 jaar achter de tralies. Voor zware mishandeling niet zoals nu maximaal 8 jaar cel, maar maximaal 20 jaar. Na drie zware geweldsmisdrijven levenslang; *three strikes you're out*.

De kosten van tenuitvoerlegging van straffen moet op de veroordeelden worden verhaald. Criminelen moeten hun slachtoffers, meer dan nu gebeurt, compenseren.

POLITIE

BRANDWEER

Oplossingen:

- 900 miljoen extra voor politie
- Politieagenten weg achter het bureau en de straat op
- Agenten moeten minstens 80 procent van hun werktijd zichtbaar op straat zijn
- Geen versnippering, maar één nationale politie
- Einde bonnenquota bij de politie
- Ministerie van Veiligheid
- Invoeren van hoge minimumstraffen en hogere maximumstraffen
- Minimum prostitutieleeftijd naar 21 jaar
- Preventief fouilleren in het hele land
- Etnische registratie van iedereen. Inclusief vermelding 'Antilliaan'
- Geen alcohol achter het stuur
- Na drie zware geweldsmisdrijven levenslang; *three strikes you're out*
- Geen taakstraffen
- Geen TBS
- Geen vervroegde invrijheidstelling bij goed gedrag
- Bezuinigen op de reclassering
- Afschaffen verjaring van gewelds- en zedenmisdrijven
- Heropvoedingskampen
- Versobering gevangenen
- Geen coffeeshops in een straal van 1 kilometer rond scholen
- Kraken verbieden
- Niet-Nederlanders die een misdrijf plegen direct uit Nederland verwijderen
- Nederlandse nationaliteit van criminelen met een dubbele nationaliteit intrekken
- Criminele Antillianen sturen we terug
- Verlagen strafrechtelijke meerderjarigheidsgrens van 18 naar 16 jaar
- Omkering bewijslast bij noodweer in eigen woning/bedrijf
- Falende leden van zittende en staande magistratuur weg

En vooral: 10.000 politieagenten erbij

Kiezen voor islambestrijding en tegen de massa-immigratie

De islam is vooral een politieke ideologie; een totalitaire leer gericht op dominantie, geweld en onderdrukking. Gericht ook op de invoering van een stelsel van wetten, de sjaria. Op veel plekken zien we dat de islam zeggenschap aan het verwerven is over territorium. Natuurlijk zijn er veel gematigde moslims. Maar een substantieel gedeelte van de islamieten is dat niet. Er bestaat onder mohammedanen een brede steun voor de invoering van de sjaria, de jihad-aanslagen van 11 september en de afkeer van Joden en het Westen.

Wat zeker niet bestaat is een gematigde islam. De islam is gebouwd op twee onveranderbare pijlers: de letterlijkheid van de koran (het ongecreëerde woord van Allah) en de volmaaktheid van Mohammed, hun profeet. De islam gaat uit van de fundamentele ongelijkheid van mensen. Het ziet twee categorieën: moslims en kaffirs (niet-moslims). De een is superieur, de ander minderwaardig. De islam streeft naar wereldheerschappij. Jihad is de plicht van elke moslim. De koran schrijft gedrag voor dat strijdig is met onze rechtsstaat, zoals antisemitisme, discriminatie van vrouwen, het doden van ongelovigen en heilige oorlog tot de werelddominantie van de islam een feit is.

Veel problemen, of de intensiteit ervan, vinden hun oorsprong in het 'opengrenzenbeleid' zoals dat de afgelopen decennia is gevoerd. Er zou zonder massa-immigratie uiteraard ook misdaad zijn, maar 'nieuwe Nederlanders' eisen wel een erg groot aandeel in de criminaliteit voor zich op. Uitkeringsafhankelijkheid, geweld tegen homo's en vrouwen, eerwraak, schooluitval etc. zijn van alle tijden, maar zouden een stuk minder zijn als de elites zich niet hadden bekeerd tot het cultuurrelativisme.

Dankzij die club in Brussel wordt Europa in rap tempo Eurabië. Nederland moet daarom net als Denemarken onmiddellijk een *opt-out* bedingen, zodat de EU niets meer te zeggen heeft over ons immigratiebeleid. Alle beslissingen van Brussel op het gebied van de massa-immigratie moet Nederland onmiddellijk naast zich neer leggen.

Criminelen met een niet-Nederlandse nationaliteit gaan, nadat ze hun straf hebben uitgezeten, meteen en onvrijwillig retour afzender. Zij zijn de Nederlandse samenleving niet waard gebleken. Maar we nemen ook afscheid van vreemdelingen die geen baan hebben – met het programma 'Werken of Wegwezen'.

Nederland wordt door velen in het buitenland gezien als een afhaaloket van gratis uitkeringen. De liefde voor ons land zal snel afnemen als we immigranten voor tien jaar uitsluiten van de sociale zekerheid.

Elke vier of vijf jaar een generaal pardon is natuurlijk waanzin. Mensen weigeren na een afwijzing te vertrekken, vervolgens organiseert de staatstelevisie acties om deze weigeraars als zielig te portretteren, gesteund door linkse gesubsidieerde actiegroepen. Gevolg is dan steeds het zoveelste miljardenverslindende generaal pardon. Wij willen een wet die dat onmogelijk maakt. Een wet tegen het generaal pardon.

We bestrijden de dubbele nationaliteit. Niemand kan Nederlander worden zolang hij of zij nog een andere nationaliteit bezit.

Oplossingen:

- De islam is vooral een politieke ideologie en kan dus op geen enkele manier aanspraak maken op de voorrechten van een godsdienst
- Geen moskee er meer bij
- Alle islamitische scholen dicht
- Moskeeën sluiten waar geweld wordt gepropageerd
- Geen islamitische sekseapartheid; niet bij inburgeringscursussen, niet bij theaters, niet bij bibliotheken, niet bij zwembaden of waar dan ook
- Geen subsidies meer voor islamitische media: Marokko.nl, Maroc.nl etc.
- Snij in de afdeling propaganda van multicultureel Nederland: de publieke omroep
- Geen hoofddoekjes in de zorg, het onderwijs, het gemeentehuis of waar dan ook bij de overheid, en evenmin bij welke gesubsidieerde organisatie dan ook
- De stekker uit de Commissie Gelijke Behandeling, de multiculturele schijnrechtbanken
- EU: Turkije er in, Nederland er uit
- Dubbele nationaliteit stoppen. Wie een andere nationaliteit behoudt, kan geen Nederlander worden
- Vrouwenbesnijdenis zwaar bestraffen
- Verbied de boerka en de koran, belast hoofddoekjes
- Verbod op koranlessen op school, evenals in gebouwen die door schoolbesturen worden beheerd, dus ook geen koranlessen 'na schooltijd' of in het gebouw van de school
- Assimilatiecontracten. Niet tekenen of niet naleven = het land uit
- Voor vreemdelingen geldt: werken of wegwezen. Geen baan = geen plaats in Nederland
- Criminelen na bestraffing eruit als zij alleen een verblijfsvergunning hebben of een dubbele nationaliteit
- Weg met procedurestapelen. Afgewezen = meteen weg
- Een wettelijk verbod op het generaal pardon
- Inburgeringsexamen in het land van herkomst, tot het zover is: inburgeringscursus in Nederland niet gehaald, dan het land weer uit
- Zelf taalcursussen en inburgeringscursussen betalen
- Registratie van dubbele nationaliteiten
- Illegaal verblijf in Nederland moet strafbaar worden
- Invoering van een quotum voor asielzoekers – maximaal 1.000 personen per jaar, opvang bij voorkeur in de regio
- Nederland moet zelf over het immigratiebeleid gaan, niet Brussel (dus een *opt-out*)
- Nederlandse nationaliteit pas na tien jaar rechtmatig verblijf in Nederland, mits geen strafblad
- Eerst tien jaar wonen en werken in Nederland, dan pas recht op een uitkering. Alleen uitkeringen voor wie goed Nederlands spreekt
- Terugdraaien openstelling arbeidsmarkt voor Polen en niet openstellen voor Roemenen en Bulgaren

En vooral: volledige immigratiestop voor mensen uit islamitische landen

Kiezen voor democratisering

Hebben we een echte democratie, of is dat vooral een façade? De democratie verkeert in haar grootste crisis sinds Thorbecke. Er bestaat een wereld van verschil tussen wat het Nederlandse volk vindt en wat de elites vinden. Als het gaat om de klimaattheorieën van Al Gore, de massa-immigratie, de islamisering, de Europese superstaat, de ontwikkelingshulp, de kunstsubsidies, strenger straffen; de burger snapt het en de elites niet. Laat het duidelijk zijn: De PVV staat aan de kant van de gewone man en vrouw. Wat we moeten doen is de macht teruggeven aan de burger. Alleen een radicale democratisering kan de dominantie van de linkse elites breken. Dus kiest de PVV om te beginnen voor het bindend referendum. Dat betekent dat de burger over elk besluit met een bepaald aantal handtekeningen om een volksraadpleging kan vragen.

Maar de democratisering van Nederland gaat veel verder. Wij willen dat u straks zelf uw burgemeester kiest in plaats van dat menig gemeente wordt opgezaald met een afgebrande PvdA-politicus. De Eerste Kamer had zijn nut in de negentiende eeuw, maar nu niet meer. De taken van provincies kunnen sterk worden ingeperkt. Wij willen dat u zelf de minister-president kiest.

Een vijfde van de ambtenaren kan wat ons betreft wat anders gaan doen. De salarissen van politici moeten omlaag. Ministeries als Economische Zaken, Landbouw en VROM willen wij samenvoegen of opheffen. Hetzelfde geldt voor Wonen Wijken en Integratie en Jeugd en Gezin.

Niet alleen politici moeten gekozen worden, maar ook de rechters en de officieren van justitie. De beste manier om een eind te maken aan de wereldvreemdheid van rechters is niet alleen het invoeren van minimumstraffen, maar ook de democratisering van de rechterlijke macht. Reken maar dat hun straffen dan een stuk meer in lijn zullen zijn met hoe de burgers er over denken.

Equality of arms is een belangrijk uitgangspunt in onze democratie. In de praktijk zijn het slechts linkse actiegroepen die aan het subsidie-infuus liggen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat, Israël, massa-immigratie, ontwikkelingshulp. Dat moet stoppen. Ons volk moet niet met haar eigen belastinggeld iets worden aangepreut waar het tegen is.

Een andere aantasting van onze democratie heet Europese Unie. Die gaat steeds meer lijken op de oude Sovjet-Unie. De EUssr. Het is een superstaat met vergaande bevoegdheden zonder voldoende democratische controle. Het zogenaamde parlement heeft geen enkele invloed. Met massieve propaganda probeert Brussel zich overeind te houden. Maar ook de miljarden belastinggeld die men daar in stopt kan niet verhullen dat het EU-nationalisme op steeds minder steun kan rekenen. Het referendum over de Europese grondwet was daar een mooi voorbeeld van. Tweederde van de Nederlandse Tweede Kamer was er voor, tweederde van de Nederlandse burgers stemden tegen. Hoezo kloof?

Het EU-nationalisme moet de kop worden ingedrukt. Economische en monetaire samenwerking is prima, maar Nederland als provincie van de Europese superstaat daar zit niemand op te wachten. Dus moet de EU zich beperken tot een Europese Economische Gemeenschap. Hun vlag halen we neer, hun 'president' gaat zijn kleinkinderen vermaken en hun volkslied zingen ze maar onder de douche. Nederland moet blijven!

Oplossingen:

- Schaf de Eerste Kamer af
- Aantal leden Tweede Kamer terug naar 100
- Gekozen minister-president
- De Koning uit de regering
- 20 procent salarisverlaging voor bewindslieden, Kamerleden en Europarlementariërs
- Afschaffen luxe wachtgeldregelingen voor politici: onder het normale ww-regime
- 20 procent minder ambtenaren
- Ook het Koninklijk Huis moet 20 procent bezuinigen
- Geen subsidies aan politieke partijen
- Staak de donaties aan het subsidienetwerk van links
- Maak topfuncties in de rechterlijke macht en het OM verkiesbaar
- Stop de overheidspropaganda (tegen het roken, voor de klimaathysterie)
- Europese samenwerking op economisch en monetair terrein is goed, maar geen Europese superstaat
- Schaf het parlement dat geen parlement is maar af (we bedoelen die club die heen en weer reist tussen Brussel en Straatsburg)
- Tot die tijd: het Europees 'parlement' alleen in Brussel laten vergaderen
- Repatrieer de macht uit Brussel naar Nederland
- Nederland krijgt al zijn bevoegdheden en vetorechten terug
- Absolute transparantie van Europees besteed geld
- Geen Europees leger en buitenlandse dienst
- Elk EU-voorstel dat de nationale soevereiniteit van Nederland raakt moet worden voorgelegd aan de Tweede Kamer. Slechts bij tweederde meerderheid wordt een besluit eventueel goedgekeurd
- Corruptie altijd keihard aanpakken
- Vermindering van inhuur externen met 80 procent
- Geen stemrecht meer voor niet-Nederlanders bij gemeenteraadsverkiezingen
- Geen mensen met een dubbele nationaliteit in regering, parlement, Provinciale Staten, gemeenteraden en bepaalde overheidsfuncties. Wie bijvoorbeeld ook de Turkse of Marokkaanse wet moet gehoorzamen kan niet vrijuit spreken
- Bestuurlijke ongehoorzaamheid moet bestraft worden
- De Nederlandse Antillen en Aruba alsnog uit het Koninkrijk

En vooral: we voeren het bindend referendum in

Kiezen voor een sociaal Nederland

De Partij voor de Vrijheid zet zich in voor de verdediging van onze verzorgingsstaat. Onze met veel moeite opgebouwde verzorgingsstaat is een bron van trots, maar is de afgelopen decennia tevens verworpen tot een magneet voor slecht opgeleide immigranten. 40 procent (!) van het geld in de bijstand wordt gebruikt voor niet-westerse allochtonen.

Op termijn zal dit het einde betekenen van de verzorgingsstaat. Wat met veel strijd is opgebouwd, draagt nu bij aan de islamisering van Nederland. Ons stelsel van uitkeringen zal snel impopulair worden als Nederlanders doorkrijgen dat ze bezig zijn met het subsidiëren van moslimimmigratie. “Geen enkele samenleving heeft een onbeperkt absorptievermogen voor nieuwkomers en geen enkele samenleving heeft een oneindige capaciteit om achterstanden te bestrijden en mensen te emanciperen. Dus we hebben behoefte aan een selectief migratiebeleid. Dit vraagt grote terughoudendheid om mensen binnen te laten die door te grote achterstanden geen kans van slagen hebben in de Nederlandse samenleving”. Dat schreef Wouter Bos in 2006. Daarna is nooit meer iets van die gedachte gehoord.

Alleen de PVV komt op voor het behoud van de verzorgingsstaat en pleit daarom voor het stopzetten van de immigratie uit islamitische landen. Het is kiezen of delen: *of* een verzorgingsstaat *of* een immigratieland. Alle andere partijen kiezen voor dat laatste.

Verder wil de PVV dat arbeidsmigratie altijd tijdelijk is. Einde contract is einde verblijf. Immigranten moeten 10 jaar in Nederland hebben gewoond en gewerkt alvorens aanspraak te kunnen maken op de voorzieningen van de verzorgingsstaat.

De overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting willen we versneld afschaffen. Het ontslagrecht willen we niet versoepelen.

De arbeidsmigratie moet worden gestopt. Redenen: het verlies van banen (voornamelijk aan de onderkant van de arbeidsmarkt), nieuwe integratieproblematiek van de volgende golf immigranten en de enorme kosten die dit voor de sociale zekerheid met zich meebrengt. Willen we deze problemen het hoofd bieden dan zullen we een aantal maatregelen moeten treffen.

Om ons stelsel van uitkeringen weer in topvorm te krijgen is het tevens van groot belang dat alle vormen van misbruik worden aangepakt. Keihard. Wie fraudeert krijgt nooit meer een uitkering.

De Partij voor de Vrijheid vecht keihard voor behoud van de AOW op 65 jaar. Voor de PVV is de handhaving van deze oudedagsvoorziening het enige breekpunt bij de formatie van een kabinet.

Daarnaast wil de PVV een stringent beloningsbeleid voor de (semi) publieke sector, staatsondernemingen en financiële instellingen met staatssteun. Voor hen geldt de Balkenendenorm als maximumsalaris en de bonuscultuur moet verdwijnen.

65

Oplossingen:

- De hypotheekrenteaftrek blijft 100 procent gehandhaafd
- Stoppen re-integratie, het werkt niet en kost miljarden
- Bestrijding fraude en bedrog, bij fraude vervalt het recht op een uitkering
- Geen toegang van Roemenen en Bulgaren tot de Nederlandse arbeidsmarkt, terugdraaien toegang Polen
- Ontslagrecht niet versoepelen
- Geen 'positieve' discriminatie
- Verblijf arbeidsimmigranten koppelen aan contractduur (dus geen bijstand voor gastarbeiders)
- Intrekken uitkering bij geweld tegen personeel sociale dienst
- Kinderbijslag en kindgebonden budget maximaal voor 2 kinderen
- Geen uitkeringen voor boerkadragsters of mensen die slecht Nederlands spreken
- Acceptatieplicht arbeid koppelen aan ontvangen bijstand
- Schrappen langdurigheidstoelage
- Afschaffen UWV/CWI, taken gaan naar gemeente
- Stopzetten alle kinderbijslag naar het buitenland
- Geen enkele uitkering naar het buitenland – uitzondering: AOW
- Bij fraude kinderbijslag vervalt het recht hierop
- Te allen tijde terugvorderen van onterecht uitgekeerde uitkeringsgelden, met rente
- Vreemdelingen met een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd geen recht meer op bijstand
- Eén keer gebruik maken van schuldhulpverlening is het maximum
- Verplichte budgetcursus voor personen in de schuldhulpverlening, uiteraard op eigen kosten
- Controle op tweede huizen in Marokko en Turkije

En vooral: de AOW blijft op 65 jaar, geen dag later

Kiezen voor de zorg

Zorg moet altijd betaalbaar zijn en van goede kwaliteit. Niet winst maar de patiënt dient centraal te staan. Iedereen heeft recht op de beste zorg die hij kan krijgen. Deze uitgangspunten zijn de laatste jaren steeds meer onder druk komen te staan.

De zorgsector is de afgelopen kabinetsperioden gekweld door voortdurende stelselwijzigingen en problemen die werden veroorzaakt door zorggiganten zoals Meavita en Philadelphia. Wij willen rust in de sector. Een pas op de plaats. Kijken wat goed werkt en wat niet. Nu geen uitbreiding van de marktwerking in de ziekenhuiszorg. Nu geen stelselwijzigingen meer in de langdurige zorg, eerst ruimte voor goede zorg creëren.

Het grootste probleem van de zorg zit niet in het systeem maar in het tekort aan zorgverleners. De vraag naar zorg zal de komende jaren enorm toenemen. De druk op verpleegkundigen die zich met hart en ziel inzetten zal alleen maar groter worden. Wij maken daarom extra geld vrij voor 10.000 extra handen aan het bed in onze verpleeg- en verzorgingshuizen.

Voor de langere termijn pleiten wij voor veel kleinere zorginstellingen en kleinschalig georganiseerde thuiszorg en we willen flink het mes zetten in de managementlagen. Ook moet de huisarts een deel van de taken van het ziekenhuis overnemen. Dat leidt niet alleen tot veel betere zorg, het maakt de zorg ook nog eens een stuk goedkoper. Voor nu zeggen we: Geen nieuwe fusies, geen nieuwe zorggiganten, één manager erbij, dan twee eraf.

De PVV wil geen verhoging van het eigen risico in de zorgverzekeringswet. Zorg moet toegankelijk zijn, voor iedereen. Een hoog eigen risico zorgt niet voor lagere zorgkosten, maar zorgt ervoor dat mensen zorg gaan mijden, langer met problemen blijven rondlopen. Dit zal uiteindelijk tot veel hogere zorgkosten leiden.

In vergelijking met gevangenen hebben ouderen, chronisch zieken en gehandicapten geen rechten in onze zorginstellingen. Dat is ons een doorn in het oog. Criminelen in gevangnissen hebben recht op vrijetijdsbesteding, op luchten, op tv, op roken op de kamer, gratis kleding en noem het maar op. De PVV wil dat ouderen en gehandicapten in zorginstellingen veel meer rechten krijgen en dat gevangenen juist rechten worden afgepakt.

Symbicort®

Turbuhaler® 400/12

400 microgram budesonide/
12 microgram formoterolfumaraat-
dihydraat per dosis

inhalatiepoeder

60 inhalatir

Symbicort®
budesonide/formoterol
Turbuhaler®
400/12 µg par dose
Poudre pour inhalation
60 doses

Asasantin® Retard

capsules met

CONCERTA®
36 mg
30 tabletten met
verlengde afgifte
36 mg methylfenidaathydrochlorid
per tablet

CONCERTA®

36 mg

tabletten met verlengde afgifte

36 mg methylfenidaathydrochlorid
per tablet

30 tabletten
met verlengde afgifte

JANSSEN-CILAG

0050741
Avamys®
27,5 microgram/dosis
27,5 Mikrogramm /
Sprühstoß
neusspray suspensie
Nasenspray, Suspension
fluticasonfuroaat
Fluticasonfuroaat
120
verstuivingen
Sprühstöße

ipitor® 40

rosuvastatinecalcium (trihydraat) 40 mg
ATORVASTATINE

30 tabletten

30 tabletten

SANDOZ

RVG 30504 U.R. Sandoz B.V.

CHLOORAMFENICOL ratiopharm 10 mg/g

per gram oogzalf: 10 mg chlooramfenicol

5 g oogzalf - voor gebruik in het oog

CHLOORAMFENICOL ratiopharm 10 mg/g

RVG 57557 U.R.
Z-indexnr. 14255022
ratiopharm Nederland bv, Zaandam

8 717152 011632

Gebruik: zie bijsluiter
Buiten het bereik
van kinderen

3x21 tabletten

Stedinal® 20

levomepromaan 0,150 mg + ethanol

Oplossingen:

- Geen verhoging van het eigen risico
- Kleinere zorginstellingen en geen zorggiganten meer
- Kleinschalige buurtzorg in plaats van grootschalige thuiszorg
- Minder zorgmanagers, meer handen aan het bed
- Pilot managementvrije zorginstellingen, geef de zorgverleners de ruimte
- Eén manager erbij, dan twee eraf
- Geen elektronisch patiëntendossier
- Voorlopig geen uitbreiding marktwerking ziekenhuissector
- Stop de islamisering in de zorg, stop voortrekken allochtonen en illegalen
- Geen centra Jeugd en Gezin, dat is een extra en overbodige laag
- Efficiëntere jeugdzorg
- Programma's tegen ondervoeding, uitdroging en doorligwonden in alle zorginstellingen
- Ouderen en gehandicapten in zorginstellingen moeten meer rechten krijgen dan gevangenen
- Zorgbobo's financieel verantwoordelijk stellen voor misstanden en einde gouden handdrukken
- Einde aan bobocultuur in de zorgsector, Balkenendenorm invoeren
- Salarissen specialisten en zorgbestuurders korten
- Huisarts eenvoudige ziekenhuistaken laten uitvoeren
- De Inspectie voor de gezondheidszorg moet gezag krijgen
- Versoberen geestelijke gezondheidszorg

En vooral: 10.000 extra zorgmedewerkers

Kiezen voor onderwijs

Wij zijn geen land dat gezegend is met veel natuurlijke hulpbronnen. Daarom zijn we aangewezen op onderwijs en creativiteit. Goed onderwijs wordt gevormd door gedreven docenten, goede leermiddelen en gemotiveerde leerlingen. Dit vormt het fundament van onze kenniseconomie. Nederland moet alles op alles zetten haar toppositie te behouden. Ons onderwijsstelsel kent grote uitdagingen. De afgelopen decennia is te weinig vooruitgang geboekt. Nederland is niet langer aanwezig in de top 5 van best presterende landen op het gebied van lezen en rekenen. Bijna 1 op de 10 basisscholen scoort onvoldoende. In het voortgezet onderwijs ligt dat nog hoger. Dat betekent dat meer dan 127.000 (!) leerlingen onderwijs op een te laag niveau krijgen. De Onderwijsinspectie vindt zelfs dat de samenleving inmiddels onvoldoende kan vertrouwen op de waarde van een diploma. Dat kan echt niet.

De herbouw van het onderwijs begint bij de basis: de pedagogische academie. Juist daar moet vakinhoud weer centraal staan. Onze kinderen in het basisonderwijs hebben recht op goed opgeleide onderwijzers. Dat geldt voor alle onderwijslagen. Op school kom je om hard te werken. Dus zeggen we gedag tegen de 'alles-is-leuk'-cultuur. De onderwijzer wordt weer gewoon aangesproken met 'meester' of 'juf'. De Canon van Nederland wordt verplicht op de basisschool, het volkslied wordt geleerd en op elke school hangt onze vlag. Goede scholen zijn veilige scholen.

In het MBO is het onderwijs bij uitstek losgeslagen van haar doelstellingen. De afgelopen tien jaar heeft men zich te veel beziggehouden met fuseren en onroerend goed. De gebouwen glimmen, maar het diploma steeds minder. De overheid moet hier bij uitstek haar verantwoordelijkheid nemen, bijvoorbeeld door centraal te examineren op de kernvakken. De ontwikkeling richting steeds grotere scholen is een verkeerde. Het competentiegericht leren, waarbij leerlingen 'zelf verantwoordelijk zijn voor hun leerproces' met concentratie op ongrijpbare competenties (zoals integriteit) in plaats van op kennis, is volledig verkeerd. Kennisoverdracht moet, zoals in het hele onderwijs, centraal staan. Managementlagen worden teruggedrongen.

HBO-scholen en universiteiten moeten voor iedereen toegankelijk blijven. Helaas staat ons systeem van studiefinanciering onder druk. Steeds meer politieke partijen willen hier aan tornen. Dat is verkeerd. Dat je ook kunt studeren als je vader geen GroenLinkser of D66'er is, vinden wij een groot goed. De kinderen van Henk en Ingrid moeten gewoon kunnen doorleren, ook als er van huis uit geen geld voor is. De scholen waar zij naar toe gaan moeten van topkwaliteit zijn. Daarom moeten instellingen meer zelf kunnen bepalen wie ze binnenlaten. Het HBO speelt een cruciale rol bij het opleiden van de top van onze beroepsbevolking, terwijl universiteiten verantwoordelijk zijn voor wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. De scheiding tussen HBO en universiteit moet gehandhaafd blijven.

Christelijke, Joodse en openbare scholen moeten naast elkaar kunnen bestaan. Wij zijn dus voor behoud van artikel 23 Grondwet. Islamitische scholen gaan daarentegen dicht.

Oplossingen:

- Zoveel mogelijk centraal examineren, elke opleiding wordt afgerond met heldere eindtermen
- Ambachtsschool terug
- Het bedrijfsleven direct betrekken bij het beroepsonderwijs
- Geen fusies meer, kleinere scholen genieten de voorkeur
- School laten leiden door (ex-)professional met afgeronde schoolleidersopleiding
- Extreme zorgleerlingen herplaatsen op aparte school (speciaal onderwijs)
- Hakken in de managementlagen, investeren in het primaire proces
- Verbetertijd van maximaal één jaar voor (zeer) zwakke scholen
- Op de basisschool taal en rekenen centraal stellen
- Meer aandacht voor sport en bewegen in het basis- en voortgezet onderwijs
- Vakinhoud centraal op de pedagogische academies, niet didactiek
- Verplichte aangifte voor schoolleiders van alle geweld, wapen- of drugsincidenten
- Taaltoets voor peuters om snel te kunnen bijsturen. De kosten van extra scholing zijn voor de ouders
- Handhaving van het bijzonder onderwijs en artikel 23 van de Grondwet, maar islamitische scholen gaan dicht
- Vrijheid van onderwijs is een grondrecht
- Geen verplichte spreiding van leerlingen
- Schooluitval en spijbelen tegengaan
- Buitenlandse studenten hun eigen studiekosten laten betalen
- Geen samenvoeging HBO en universiteit

En vooral: handhaving studiefinanciering en ov-jaarkaart

Kiezen voor onze cultuur

Wij zijn een land met Joods-christelijke en humanistische wortels. Alles wat we hebben komt daaruit voort: onze welvaart, scheiding van kerk en staat, democratie. Iedereen in Nederland, gelovig of seculier, mag daar trots op zijn. De laatste decennia wordt geprobeerd het vertrouwde welvarende, gezellige en democratische Nederland in de afgrond te werpen van een multiculturele heilstaat. Onze cultuur staat zwaar onder druk. Islamisering, cultuurrelativisme, haat tegen het Westen, afkeer van alles dat riekt naar patriottisme bepaalt de denkwijze van onze elites.

We moeten nu echt afscheid nemen van de cultuur van de *sixties*. Dat begint op school. De Canon van de Nederlandse geschiedenis wordt verplicht. Kinderen leren nu over hoe mooi de islam is en dat het een verrijking is van Nederland, maar wat de Tachtigjarige Oorlog was, is hen onbekend. Onze heroïsche vaderlandse geschiedenis mag meer in het zonnetje worden geplaatst. Het Nationaal Historisch Museum wordt geen weg-met-ons-museum.

De staatsomroep excelleert de laatste jaren vooral in het waarschuwen tegen de Partij voor de Vrijheid. Avond aan avond paraderen er linksmensen die door linkse omroepen worden uitgenodigd hun politiek-correcte meningen te debiteren. Dat allemaal op uw kosten. De staatsomroep heeft de afgelopen jaren miljoenen misbruikt om propaganda te maken voor de klimaathysterie. We wachten nog steeds op excuses hierover. De omroepen doen alsof ze een kleur hebben, maar ze zijn allemaal even links. De KRO maakt niet één katholiek programma meer en de IKON misbruikt haar zendtijd voor de kerken om de PVV neer te zetten als NSB.

Dat is mooi geweest. We hakken flink in het budget van de staatsomroep. Uitgangspunt op het gebied van de staatsomroep is dat publieke omroep een aanvulling moet zijn op het commerciële aanbod. Het bestaansrecht is marktfaal. De staatsomroep moet amusement overlaten aan de commercie. Die kan dat veel beter. Nederland 1 zou prima een commerciële zender kunnen zijn. Boer zoekt Vrouw of Spoorloos kunnen zonder probleem worden uitgezonden door RTL of SBS. De publieke omroep kan fors kleiner als het zich concentreert op de kerntaken informatie en educatie. Dan is één publieke tv-zender voldoende. Staatsradio hoeft niet langer. Elk *format* kan ook commercieel geëxploiteerd worden. Waarom *Paradise by the Dashboard light* van staatswege moet worden uitgezonden is niet duidelijk. De Wereldomroep is overbodig door de komst van satellieten en internet. Er kan dan ook fors bezuinigd worden op 'Hilversum'.

Dagbladen zijn van levensbelang voor informatievoorziening. Het niveau van veel kranten is de afgelopen jaren danig gedaald. Trouw verwerd van een eerbiedwaardige protestantse krant tot een benoemen-en-bouw-krantje en het eens gezaghebbende NRC Handelsblad is tegenwoordig in handen van de financier van de SP. Toch biedt een dagblad altijd meer informatie dan radio of tv. Daarom moet de krant voorrang krijgen. Dus: geen reclame meer bij de staatsomroep, want dat drijft de reclame-inkomsten voor dagbladen naar beneden. Ook de wildgroei van websites van de staatsomroep moet ophouden, dat concurreert volop met kranten en op internet bestaat geen schaarste.

Het is nu ook tijd om te kiezen voor de verdediging van wezenlijke onderdelen van onze cultuur: de vrijheid van homoseksuelen en de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen.

Oplossingen:

- Nederlands onderwijs in het Nederlands
- Geen folders of andere overheidscommunicatie in een taal anders dan Nederlands (of Fries)
- Op elke school en elk overheidsgebouw moet onze vlag wapperen
- De Canon van onze vaderlandse geschiedenis verplichten op school
- Verstevig de samenwerking met Vlaanderen, om te beginnen op het gebied van economie
- Nederlands in de Grondwet (en het Fries)
- Flink bezuinigen op de staatsomroep, één publieke tv-zender
- Bescherm kunstenaars die bedreigd worden door de islamisering
- Respect voor de vele lokale tradities: kievietseieren zoeken in Friesland, carnaval in Limburg etc.
- Op 4 mei gedenken wij de slachtoffers van het (nationaal) socialisme. Op 5 mei vieren wij onze bevrijding. Dat blijft zo. 5 mei wordt weer een jaarlijkse landelijke vrije dag
- We houden de subsidies voor musea, bibliotheken en ons erfgoed in ere, maar kunstsubsidies schaffen we af

En vooral: in artikel 1 van de Grondwet verankeren we de Joods-christelijke en humanistische wortels van Nederland als dominante cultuur

Kiezen voor ondernemen

Nederland bevindt zich midden in de zwaarste crisis sinds de jaren dertig. De financiële crisis laat zien hoe kwetsbaar ons economisch stelsel is. Als we onze economie er weer bovenop willen helpen moeten het midden- en kleinbedrijf centraal staan. De Partij voor de Vrijheid zegt: laat ondernemers ondernemen, geef ze vrijheid.

Dat begint met lagere belastingen voor burgers en een groot deel van de MKB'ers: De PVV wil het belastingtarief in de tweede schijf met 2 procentpunt verlagen, ook voor AOW'ers. Mensen met een modaal inkomen gaan er dan 300 euro op vooruit. Meer geld in de zakken van de burgers betekent ook meer uitgeven bij onze ondernemers.

De PVV zet zich in de Kamer in voor 25 procent merkbare administratieve lastenverlichting op korte termijn. Daarnaast moet gaan gelden: één nieuwe regel erbij, twee weg. Dat dwingt de overheid aan te geven welke regels er moeten verdwijnen. Ook: snellere en kortere vergunningsprocedures. Nu staan ondernemers veel te lang voor het loket, terwijl ze eigenlijk zouden moeten doen waar ze goed in zijn: het uitbouwen van hun bedrijf en het creëren van werkgelegenheid.

Graag wat minder controles, denk aan de arbo en de milieudienst. Een bedrijf dat het goed doet moet hooguit eens per jaar een controle krijgen. Ondernemers hebben wel wat beters te doen dan controleurs te woord staan.

Wij willen een onbeperkt aantal koopzondagen. Ondernemers moeten zelf beslissen over openstelling van hun bedrijven op die dag. Het rookverbod in de horeca willen we terugdraaien. Een bordje aan de deur (hier wordt wel of niet gerookt) moet voldoende zijn. De ondernemer in de horecasector moet weer de mogelijkheid krijgen zijn zaak fatsoenlijk uit te baten.

De afgelopen jaren zijn veel grote staatsbedrijven geliberaliseerd. De PVV is daar in principe niet op tegen. Maar wij willen dat alleen als aan drie criteria is voldaan: een gelijk speelveld, voldoende concurrentie en voordeel voor de consument. Dit betekende in de praktijk dat de PVV tegen de liberalisering van TNT Post was.

XL

7 dagen
o p e n !
woensdag t/m vrijdag
koopavond

gang

visit ons

Oplossingen:

- Werken moet lonen
- Minder wet- en regelgeving: één regel erbij, twee er vanaf
- Versnellen en versimpelen vergunningsprocedures
- Geen beperking koopzondagen
- Geen Europese bemoeienissen met onze boeren, tuinders, vissers en natuur
- Geen gedwongen lidmaatschap van publiekrechtelijke organisaties zoals het Landbouwschap
- Markttoezichthouders NMa en OPTA in één organisatie
- Tegengaan van oneerlijke concurrentie van de overheid met bedrijven
- Terugdraaien rookverbod
- Crisis- en Herstelwet permanent maken
- Afschaffen product- en bedrijfschappen

En vooral: lagere belastingen voor burgers en ondernemers

Kiezen voor Nederland in ons buitenlandbeleid

De PVV wil dat de belangen van Nederland weer leidend worden in het buitenlands beleid. Wij hebben geen behoefte aan een Europese bureaucraat die namens Europa buitenlands beleid voert.

Wij willen af van de ontwikkelingshulp. Alleen noodhulp blijft bestaan. De PVV kiest niet voor hulp maar voor handel. Handelsbarrières moeten worden afgebroken. Als mensen geld willen geven aan goede doelen dan kunnen ze die beslissing heel goed zelf nemen in plaats dat de overheid dat doet met belastinggeld.

Een sterke defensie is van belang voor de positie van Nederland in de wereld. Toch zijn wij tegen de aanschaf van de JSF. Ook willen we Defensiecapaciteit deels anders inzetten. Van buitenlandse veiligheid naar binnenlandse veiligheid. De burgemeester van Zaltbommel zegt: "Hebben wij een dure luchtmacht nodig voor vage oorlogen in verre landen, of bevindt de vijand zich in eigen land?"

Hij doelt daarmee op de problemen in zijn stad met straatterroristen. De PVV kiest daarom voor binnenlandse veiligheid. Geld van Defensie verhuist daarom naar politie om zo de problemen in Nederland zelf te bestrijden.

Nederland moet in de toekomst slechts in zeer beperkte mate meedoen met vredesmissies. De inzet van andere NAVO-landen is belangrijk. Maar ook dan moeten we selectiever worden. Nederland hoeft niet langer haantje de voorste te zijn bij internationale militaire acties. We schrappen daarom ook de kreet "handhaving internationale rechtsorde" uit de Grondwet.

Defensie is nu te veel ontwikkelingswerker aan het spelen. In Afghanistan is het onder andere bezig met het bouwen van waterputten en moskeeën. De missie in Uruzgan loopt nu ten einde. Dat is goed. De PVV is tegen een langere aanwezigheid van Nederlandse militairen in Afghanistan.

Israël is een weergaloos succes. Geboren in het donkerste moment van de twintigste eeuw en uitgegroeid tot een centrum van technologische vooruitgang. Israël is de enige democratie in het Midden-Oosten, de thuisbasis van het Joodse volk na tweeduizend jaar ballingschap en het land dat als geen ander de klappen van de jihad opvangt. Israël vecht voor ons. Als Jeruzalem valt, dan zijn Athene en Rome aan de beurt. Daarom is Israël het centrale front in de verdediging van het Westen.

Daarom moeten we alles op alles zetten om het offensief van de linksen en de mohammedanen om Israël te vernietigen te stoppen. Nederland en de EU dienen onmiddellijk op te houden met eisen dat Israël zichzelf met het doen van territoriale concessies veroordeelt tot onverdedigbare grenzen. Land voor vrede heeft geen zin. Het is geen territoriaal maar een ideologisch conflict, een conflict tussen de rede van het vrije Westen en het barbarisme van de islamitische ideologie.

Oplossingen:

- Buitenlands beleid moet uitsluitend in dienst staan van het Nederlands belang
- Schrap 'handhaving internationale rechtsorde' uit de Grondwet
- Herziening van Nederlandse deelname aan internationale verdragen
- Strijd tegen islam moet het kernpunt van ons buitenlands beleid worden
- Geld van Defensie verhuizen naar politie om zo de problemen in Nederland zelf te bestrijden
- De VN wordt gedomineerd door de OIC, het islamitische blok. We moeten er dus niet te veel van onder de indruk zijn
- Ontwikkelingshulp beperken tot noodhulp, handelsbarrières afschaffen
- Banden met frontlijnstaten van de islam die in het defensief zitten aanhalen
- Ook andere landen verdienen onmiddellijk onze steun als zij getroffen worden door de jihad, zoals Denemarken en Zwitserland
- Een internationaal tribunaal tegen de Iraanse president Ahmadinejad c.s. wegens het ophitsen tot genocide en de vernietiging van Israël
- Staak alle subsidies aan de anti-Israël-industrie, zoals ICCO, OxfamNovib etc.
- Sinds 1946 bestaat er een onafhankelijke Palestijnse staat, daarom noemt de Nederlandse regering 'Jordanië' voortaan gewoon 'Palestina'
- Onze ambassade moet verhuizen naar de hoofdstad van Israël: Jeruzalem

En vooral: we zijn tegen de aanschaf van de JSF

Kiezen voor een beter milieu

Het gaat goed met het milieu in Nederland. De lucht is sinds decennia niet zo schoon geweest, zelfs allerlei dieren komen terug die we lang gemist hebben, zoals de das, de ooievaar, de bever en de zeearend. Toch zijn er bedreigingen voor onze leefomgeving. Zo zitten de zeeën en oceanen vol met ronddrijvend plastic. Illegale lozingen moeten met kracht worden tegengegaan. Wetten moeten strikt worden nageleefd. Straatvuil is voor veel mensen ergernis nummer één. Bij sommige flats vliegen de vuilniszakken je om de oren. Er is dus volop werk aan de winkel op milieugebied, maar we moeten wel realistisch zijn.

De gesubsidieerde milieubeweging moet steeds nieuwe zaken verzinnen om ons bang te maken om zo hun subsidiestroom in stand te houden. Daarbij worden ze steeds geholpen door hun trawanten bij de staatsomroep. Zo hobbelen we van 'zure regen', 'gat in de ozonlaag' naar de Brent Spar-affaire. De laatste hype heet *global warming*.

Het klimaat verandert, natuurlijk, maar dat doet het altijd. De mens kan de temperatuur op aarde niet een paar graden warmer of kouder zetten. Bovendien daalt de mondiale temperatuur al sinds 1998. Ondertussen grijpen socialisten de klimaattheorieën aan om te doen wat ze altijd willen: hogere belastingen, schuldgevoel en veel regels, terwijl van alle CO₂-uitstoot slechts 3 tot 4 procent veroorzaakt wordt door de mens. De rest wordt door de natuur (vulkanen, oceanen en moerassen) zelf geproduceerd. We moeten stoppen met paniek over de opwarming van de aarde en stoppen met het geven van geld aan een onbewezen klimaathype. Van Europese klimaatverplichtingen moeten we uiteindelijk af. We zijn tegen ondergrondse CO₂-opslag.

De gesubsidieerde milieubeweging draagt er aan bij dat wij in Nederland straks geen gloeilampen meer kunnen kopen. Hele beroepsgroepen worden door de milieulobby in de problemen gebracht. Onze mosselvisserij, bij uitstek het symbool van Hollands ondernemerschap en traditie, zijn finaal aan banden gelegd. Vissers wordt het werken onmogelijk gemaakt door allerlei vreemde EU-maatregelen.

De PVV is tegenstander van het onder water zetten van vruchtbare landbouwgrond. Ons land kenmerkt zich door de strijd tegen het water. Van de zee gewonnen land zet je niet onder water. Dus geen ontpoldering.

De PVV kiest voor kernenergie. De derde en vierde generatie kerncentrales zorgen bij uitstek voor veilige en constante energie. Kerncentrales kennen hoge opstartkosten maar zijn snel rendabel te krijgen. Er moeten de komende decennia meer kerncentrales worden gebouwd. Op die manier worden we een stuk minder afhankelijk van buitenlandse energie en fossiele brandstoffen.

Het geld dat nu naar onrendabele windmolens gaat kan daar prima voor gebruikt worden. Nu wordt op veel plaatsen in Nederland het mooie traditionele Hollandse landschap verstoord met windmolens die niet op wind draaien, maar op subsidie. U betaalt, zij draaien. Er is nog een belangrijk argument voor kernenergie: het maakt ons onafhankelijk van bijvoorbeeld Rusland en de islamitische landen.

Oplossingen:

- Er moeten de komende decennia meer kerncentrales gebouwd worden
- Scheiding klimaatbeleid, milieubeleid en energiebeleid. Het milieu kun je beïnvloeden, het klimaat niet
- Stop klimaatsubsidies
- Geen ontpoldering
- Westerschelde: geen nieuwe verdiepingen meer
- Geen CO2-opslag
- Geen emissiehandel
- De overheid moet het goede voorbeeld geven en voor haar eigen energievoorziening zo snel mogelijk overschakelen op kernenergie
- Het nieuwe en veel schonere model kolencentrales is goed voor de energieprijis en leveringszekerheid

En vooral: geen 'klimaatbeleid'

Kiezen voor veilig wonen en meer wegen

Goede buurten zijn veilige buurten. Daar moet de nadruk op liggen. Het tuig moet van de straat: de straat uit, de wijk uit en desnoods het land uit. Geldverslindende Vogelaarwijken-projecten kunnen we missen als kiespijn. Veiligheid eerst.

De woningcorporaties moeten terug naar hun eigenlijke taak: Sociale woningbouw waar dit niet via de markt gerealiseerd kan worden. We willen een corporatieheffing invoeren. Woningcorporaties betalen een heffing over hun vermogen. Hierdoor worden corporaties gestimuleerd om een deel van hun woningenbestand te verkopen.

Er zijn te weinig betaalbare koopwoningen. In zowel dorpen als steden moet gebouwd worden naar de behoefte van de burger. Wij tornen niet aan de hypotheekrenteaftrek.

Nederland staat stil in de file. Dat schaadt de economie. Het aantal motorvoertuigen verdubbelde sinds 1992 maar de aanleg van wegen bleef achter. Wij gaan daar iets aan doen. We steken de komende vijf jaar maar liefst 2 miljard euro extra in nieuwe wegen en wegverbreding.

We willen geen kilometerheffing. Deze verkapt belastingmaatregel lost de files niet op. Wij willen geen spionagekastjes in onze auto's. Wel willen we de maximumsnelheid op snelwegen verhogen: Buiten de files 140 km/uur en de 80-kilometerzones afschaffen.

Het moet veiliger in het openbaar vervoer. Veel veiliger. Conducteurs en de spoorwegpolitie zouden meer bevoegdheden moeten krijgen en *mystery guests* moeten de rotte appels tussen de taxichauffeurs opsporen zodat we ze hun vergunning kunnen afnemen.

Oplossingen:

- Aanleg van meer en bredere wegen
- Na het mislukken van de OV-chipkaart, strippenkaart behouden
- Veilig en goed openbaar vervoer
- Taxi's veiliger, geen criminele vrije rijders, eerlijke prijzen; nette chauffeurs
- Keiharde aanpak verkeersagressie of hufteerig gedrag
- Beter onderhoud wegen
- Schiphol: stimuleren van de groei door vermindering van de regelgeving (milieumaatregelen, geluidsnormen)
- Nooit meer een vliegtax
- 80-kilometerzones afschaffen
- Geen CO2-belasting op vliegtuigen
- Van Groene Hart naar Kloppend Hart
- Handhaaf de hypotheekrenteaftrek en huursubsidie
- Stoppen met de Vogelaarwijken
- Weg met de welstandcommissies
- Er komt een corporatieheffing

En vooral: geen kilometerheffing

Kiezen voor dieren, boeren en vissers

Dieren zijn het waard om je voor in te zetten. Ook in Den Haag. Fatsoen en respect voor weerloze levende wezens staat voor de PVV voorop. Geen dierenactivisme, maar wel een gezonde dierenliefde. Het gaat niet alleen om huisdieren maar ook om onze primaire levensbehoefte melk, kaas en vlees.

Noodhulp voor dieren is slecht geregeld. De PVV wil daarom een speciaal dierenalarmnummer, dierenpolitie en een verbetering van de organisatie van de dierenambulance.

Dierenmishandeling moet stoppen. Dierenbeulen moeten hard worden aangepakt en natuurlijk altijd een levenslang verbod op het houden van dieren krijgen. Een professionele dierenpolitie is dringend noodzakelijk om de dieren te beschermen. Driehonderd *animal cops* zou een mooi instrument zijn. Dierenmishandelaars moeten zwaar worden bestraft. Wie een dier zwaar mishandelt gaat wat ons betreft naar de gevangenis.

De PVV is voor een gecontroleerde afbouw van de bio-industrie, op de lange termijn. Afbouw van de bio-industrie kan alleen als we boeren niet de nek willen omdraaien. Onze agrarische ondernemers moeten niet gedwongen worden voorop te lopen en zo weggeconcurrerd te worden door boeren in andere landen die de kantjes er af lopen.

Boeren moeten bevrijd worden uit de klauwen van Europa. Ons landbouwbeleid moet helemaal worden gerespecteerd. Nederland moet weer zelf uitmaken hoe wij onze boeren, tuinders, vissers en landeigenaren aansturen. Vissers kunnen altijd op de volle steun rekenen van de PVV. Onze mosselvissers, bij uitstek het symbool van oer-Hollands ondernemerschap, onze cultuur en traditie, zijn finaal aan banden gelegd. Milieu- en natuurdeskundigen in Brussel beslissen nu wat onze vissers mogen doen. Dat moet stoppen. Daarbij moet zeker gekeken worden naar het leegvissen van de zee. Daar is immers niemand bij gebaat, ook vissers niet. Daarom moet er met de sector naar oplossingen worden gezocht.

Jacht speelt een rol in het wildbeheer. Wij zijn tegen plezier- druk- en drijfjacht maar voor noodafschot en/of beheersjacht als er gevaar dreigt voor mens of dier. Gewonde dieren mogen ook worden afgeschoten, maar alleen door professionele jagers die een jaarlijkse schiettest moeten afleggen.

Oplossingen:

- Alarmnummer voor dieren in nood **113**
- Professionele dierenpolitie
- Professionalisering dierenambulance
- Rechten van het dier in de Grondwet
- De bio-industrie op lange termijn afbouwen
- Na veroordeling wegens dierenmishandeling, levenslang verbod op het houden van dieren
- Verbod op ritueel slachten
- Bescherming vissers tegen EU-regelgeving

En vooral: hoge minimumstraffen voor dierenmishandelaars

Kiezen voor een gezonde financiële basis

De Partij voor de Vrijheid kiest voor een deugdelijk financieel beleid. Door de crisis is de economie met 5 procent gekrompen. Dit heeft een gat in de begroting geslagen. De rekening moet niet bij de burger en ook niet bij toekomstige generaties worden gelegd. Zij hebben de crisis niet veroorzaakt. Wij kiezen voor snijden in het vet van de overheid.

De PVV legt de rekening bij de politiek: minder politici, minder salaris en afschaffen van de wachtgeldregeling. Bij de overheid: minder ambtenaren, minder bureaucratie, we korten provincies en gemeenten en brengen de waterschappen onder bij de provincies. Bij de criminelen: kaalplukken, stoppen met TBS en versoberen van de gevangenen. Bij de banken: we introduceren een bankenheffing, waarbij ongedekte schulden worden belast tegen een vast tarief van 0,15 procent. Bij de massa-immigratie: immigratiestop voor mensen uit islamitische landen, voor immigranten de eerste tien jaar geen sociale zekerheid, inburgeren zelf betalen en geen export van kinderbijslag en uitkeringen (behalve AOW). Bij de linkse hobby's: we stoppen met ontwikkelingshulp (wel noodhulp), een kleinere staatsomroep, geen onrendabele windmolens, geen onhaalbare klimaatuitgaven, geen kunstsubsidies en stoppen met de Vogelaarwijken. We willen ons geld terug van Europa en versoberen de Defensie-uitgaven door minder internationale militaire operaties. We stroomlijnen de innovatie-uitgaven, schaffen de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting versneld af en zetten het mes in fiscale subsidies. Verder gaat er geen cent naar Griekenland en IJsland moet haar lening terstond terugbetalen.

Wij leggen de rekening niet bij de burger. Wij rommelen niet aan de hypotheekrenteaftrek en de WW, geen versoepeling van het ontslagrecht, de ov-jaarkaart en studiefinanciering blijven behouden, geen kilometerheffing, geen verhoging van het eigen risico in de zorg en de AOW-leeftijd blijft op 65 jaar.

We investeren in een veiliger Nederland: 10.000 agenten erbij. Het tuig moet van de straat. We investeren in de zorg: 10.000 extra handen aan het bed voor de ouderen die ons land hebben opgebouwd. We verlagen de tweede belastingschijf voor burgers en veel ondernemers met 2 procentpunt waardoor mensen met een modaal inkomen er 300 euro op vooruitgaan. In vijf jaar investeren we 2 miljard extra in wegen.

De PVV wil het financieringstekort aan het einde van de volgende kabinetsperiode zo goed als weggewerkt hebben. In 2015 buigen we 21 miljard om, waarvan we 16 miljard aan het tekort besteden. Op de lange termijn bespaart een immigratiestop voor mensen uit islamitische landen Nederland miljarden, deze besparing kan deels worden aangewend voor het houdbaarheidstekort. De precieze kosten van de massa-immigratie worden momenteel berekend door onderzoeksinstituut Nyfer.

Dit is onze agenda van hoop en optimisme.

EZB EKT EKP 2002

50

EZB EKT EKP 2002

20

EKT EKP 2002

10

BCE ECB EZB EKT EKP 2002

	2015	
Begrotingstekort (zonder maatregelen)	- 18,5 mld (-2.9% BBP)	
Ombuigingen		+ 21 mld
Intensiveringen		- 5 mld
PVV naar tekort	+ 16 mld	
Begrotingssaldo (met PVV programma)	- 2,5 mld (-0,39% BBP)	

KLAAR VOOR DE TOEKOMST

VERKIEZINGSPROGRAMMA 2010

GROENLINKS

KLAAR VOOR DE TOEKOMST

VERKIEZINGSPROGRAMMA 2010

INHOUDSOPGAVE

KLAAR VOOR DE TOEKOMST	P. 5
1. NEDERLAND WERELDLAND	P. 9
2. GROENE ECONOMIE	P. 13
3. WERK VOOR IEDEREEN	P. 19
4. MEER ONDERWIJS	P. 23
5. RUIMTE OM TE LEVEN	P. 27
6. REGIE OVER ZORG	P. 31
7. VRIJZINNIG SAMENLEVEN	P. 35
8. BETER BESTUUR	P. 41
9. SOLIDE EN SOLIDAIR	P. 45
COLOFON	P. 47

KLAAR VOOR DE TOEKOMST

Niets doen is geen optie.

De economische crisis hakt erin. Banen gaan verloren, de overheid staat zwaar in het rood en de armoede neemt toe.

Een volgende regering moet leiderschap tonen en de crisis gebruiken als scharnier naar een betere, duurzame toekomst. Onze economie moet weer gaan draaien. En onze welvaart mag niet ten koste gaan van toekomstige generaties. Stilzitten of bezuinigen met de kaasschaaf brengt ons nergens. Links en groen hervormen is het alternatief. GroenLinks wil vooruitkijken. Politici moeten nu doen wat nodig is en denken aan de toekomst van onze kinderen.

GroenLinks wil graag meeregeren om twee doorbraken te realiseren.

- Allereerst moeten we nu werk behouden en creëren. Juist in deze tijden van crisis is het aan de overheid om investeringen aan te jagen. Maar wel voor banen met perspectief. GroenLinks is de bondgenoot van creatieve en groene ondernemers, actieve werknemers en bewuste burgers die voorop gaan in de groene revolutie. Zij zijn erbij gebaat dat schoon en zuinig produceren en consumeren lonend wordt. Als ons land snel werk maakt van groene innovatie, staan we sterk op de wereldmarkt van de toekomst.
- In de tweede plaats mogen we nieuwe generaties niet langer opzadelen met onze problemen. Daarom zijn nu forse investeringen in het onderwijs nodig, hervormingen om de vergrijzing op te vangen, effectieve klimaatpolitiek en sanering van de overheidsfinanciën. De overheid moet actiever én selectiever worden. Van veelverdieners mag een grotere bijdrage worden gevraagd, zodat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. De vervuiler dient te betalen. En de arbeidsparticipatie moet omhoog.

Met deze doorbraken slaat Nederland een nieuwe koers in die velen wensen. Er zijn talloze Nederlanders die de handen uit de mouwen steken voor de samenleving van de toekomst. Duurzame ondernemers verenigen zich in de nieuwe werkgeversorganisatie De Groene Zaak. Bestuurders van vakbonden en bedrijven pleiten voor een nieuw Sociaal Akkoord, dat mensen niet tot een uitkering veroordeelt, maar van werk naar werk helpt.

In wijken produceren bewoners gezamenlijk duurzame energie. Mensen zoeken hun burens op, om samen overlast aan te pakken. Zulke initiatieven zijn de motor van verandering en verdienen steun van de overheid.

VAARWEL CREDITCARDECONOMIE

De financiële crisis markeert het failliet van het neo-liberale marktdenken. Maximaal winstbejag, absurde bonussen en minimaal toezicht, dat moest wel misgaan. De economie maakt daardoor een zware inzinking door. Veel mensen verliezen hun baan, ondernemers krijgen geen krediet meer en de overheid komt geld tekort. Deze crisis kwam van rechts, de oplossingen komen nu van links. Bankiers moeten weer dienstverleners worden, die hun klanten centraal stellen: spaarders, ondernemers, hypotheeknemers. Om te voorkomen dat ons spaargeld weer als gokkapitaal wordt ingezet, wil GroenLinks een heffing op banken invoeren, waarvan de hoogte afhankelijk is van de risico's die zij nemen. Ook mogen financiële producten alleen na goedkeuring op de markt komen. De lange termijn moet leidend worden. We hebben goede banken hard nodig voor een duurzame doorbraak.

De kredietcrisis staat symbool voor een samenleving waarin mensen, in de jacht op steeds meer consumptie, steeds hogere schulden maken. Ook dat is onhoudbaar. GroenLinks wil het aflossen – en niet het aangaan – van schulden stimuleren en de aftrek van de hypotheekrente beperken. Dit geldt tevens voor het bedrijfsleven, waar vreemd vermogen nu fiscaal bevoordeeld wordt.

Deze crisis is ook een morele crisis. Van bankiers die hun bonussen boven hun klanten stellen. Van aandeelhouders en managers die de prestaties van bedrijven louter afmeten aan de kortetermijnwinst. Van consumenten, ondernemers en politici die gevangen zitten in hyperconsumptie en een creditcardcultuur. Het debat over normen en waarden gaat niet alleen over fatsoen op straat. We moeten af van de fixatie op geld als hoogste waarde.

BRUTO NATIONAAL GELUK

Het is tijd voor een andere kijk op welvaart. Cijferfetisjisme vertroebelt de blik op de toekomst. Van alles meer produceren levert voor korte tijd mooie groeicijfers op, maar op termijn een uitgeputte aarde.

Nobelprijswinnaars en regeringen werken daarom aan een bredere definitie van welvaart, die welzijn,

gezonde levensjaren en milieubehoud meeweegt: het Bruto Nationaal Geluk in plaats van het Bruto Nationaal Product. Geluk is een betere maatstaf voor geslaagde politiek. Want cijfers moeten kloppen, maar het zijn de mensen die tellen. Zowel de mensen die hier en nu leven, als de mensen elders en in de toekomst.

Als iedereen gaat leven zoals de gemiddelde Nederlander, dan hebben we aan één aardbol niet genoeg. Het behoud van natuurlijke hulpbronnen voor toekomstige generaties vraagt om een grote omwenteling. Elk jaar uitstel leidt tot meer vervuiling, minder leefbaarheid, minder dieren- en plantensoorten. We moeten nu de uitstoot van broeikasgassen verminderen, bossen beschermen en de visvangst beperken. Als het klimaat echt op hol slaat en de natuur is uitgeput, dan is de mensheid pas echt duur uit. Dan jagen voedseltekorten, watergebrek en onbewoonbare kuststreken miljoenen mensen op de vlucht. Hoe hoog we de dijken ook maken, de klimaatcrisis gaat aan ons land niet voorbij.

Daarom wil GroenLinks niet alleen de financiële en economische crisis aanpakken, maar meteen ook de klimaatcrisis en de dreigende schaarste aan voedsel, energie en grondstoffen. Dat moet samengaan. Nederland moet koploper worden in Europa, en Europa koploper in de wereld.

GROEN WERKT

De doorbraak naar een groene economie is onvermijdelijk. Iedereen lijkt ervan overtuigd, maar toch gebeurt het tegenovergestelde. In de afgelopen tien jaar zijn we in Nederland dertig procent meer energie gaan gebruiken. In plaats van fors te investeren in hernieuwbare energie maakt de overheid ruimte voor vier nieuwe kolencentrales. Onderzoeksgeld gaat vooral naar fossiele energiebronnen. Als wind- en zonne-energie net zoveel steun hadden gekregen, was de groene economie al een stuk dichterbij geweest.

Cruciaal is dat de vervuiler gaat betalen en dat de eisen aan producten en productieprocessen worden opgeschroefd. Dan veroveren groene voorlopers sneller de markt. Zo ontstaat nieuwe werkgelegenheid. In Duitsland heeft alleen al de omschakeling naar hernieuwbare energie honderdduizenden banen opgeleverd. Het is doodzonde dat Nederland de eerste slag heeft gemist. GroenLinks wil een stevige impuls geven aan groene energie: burgers

die zonnepanelen op hun dak plaatsen, krijgen altijd een kostendekkende vergoeding.

Als we nu het geld en de daadkracht opbrengen voor groene investeringen, kan de aanpak van de klimaatcrisis tevens de weg uit de economische crisis zijn.

ACTIEVER EN SELECTIEVER BESTUUR

De overheid moet een strenge marktmeester zijn. Niet alleen om de economie te vergroenen, maar ook om de consumenten en de belastingbetalers te beschermen. Markten kunnen falen. Soms vormt het winsttoogmerk van bedrijven een te groot risico voor het welzijn van burgers. Publieke taken als zorg en onderwijs moeten we daarom niet prijsgeven aan de markt, maar koesteren en verbeteren. Een overheid die niet langer kan worden aangesproken op haar kerntaken, veroorzaakt vervreemding en irritatie. GroenLinks kiest voor een overheid die achter haar bureau vandaan komt. Niet de procedures, vergunningen of indicaties moeten leidend zijn, maar de mensen.

De overheid moet niet alleen actiever, maar ook selectiever worden. Het openbaar bestuur in Nederland is aan een grote opknappbeurt toe. Verantwoordelijkheden moeten scherper worden afgebakend. We kunnen toe met minder ministeries, minder provincies en minder bestuurders.

De overheid mag niet meer beloven dan zij kan waarmaken. Bij het oplossen van maatschappelijke problemen is de medewerking van burgers onmisbaar. Eigen initiatief verdient ondersteuning. Of het nu gaat om bewoners die de straat opknappen, mensen die een eigen huis neerzetten, bureaus die samen groene energie willen opwekken, ouders die een plan maken voor een brede school, ouderen die hun eigen zorg organiseren of sociale partners die een cao sluiten voor levenslang leren.

IEDER TALENT TELT

Goed onderwijs hoort bij een beschaafd land. Het is ons entreebiljet naar de toekomst. Maar veel talent wordt in de knop gebroken. Laatbloeiërs krijgen niet het onderwijs dat bij hen past. Anderen krijgen niet de persoonlijke aandacht die zij nodig hebben. Maar liefst een kwart van onze jongeren verlaat de school met te weinig of helemaal geen diploma's. Zij dreigen langdurig aan de kant te blijven staan.

Een socialer Nederland begint met beter onderwijs. Elk kind moet zijn talenten kunnen ontplooiën. Of het nu wordt geboren met een paar gouden handen, een wiskundeknobbel of een autistische stoornis. Dat vergt individuele aandacht, vertrouwen en klassen waarin ieder kind gedijt.

Met GroenLinks in de regering wordt er niet bezuinigd op onderwijs. Integendeel. Hier is de grootste investering nodig, vooral in het basis- en beroepsonderwijs. Meer leraren. Beter leraren. Minder segregatie. GroenLinks wil dat alle scholen in Nederland brede scholen worden, met een programma van zeven tot zeven. Elke basisschool moet een voorschool krijgen, waar peuters zich spelenderwijs ontwikkelen.

Zo bestrijden we achterstanden. Zo krijgt ieder kind de begeleiding die het nodig heeft. Een land dat vergrijsd kan het zich niet veroorloven om jongeren af te schrijven.

MODERNE ARBEIDSMARKT

Onze verzorgingsstaat moet met de tijd mee. De arbeidsmarkt is veranderd. Steeds minder werknemers hebben de zekerheid van een vaste baan voor het leven. Een moderne arbeidsmarkt vereist meer zekerheden voor flexwerkers, betere sociale bescherming voor zelfstandigen en forse investeringen in om- en bijscholing. GroenLinks wil dat elke werknemer een individueel scholingsbudget krijgt. Wie een leven lang leert, kan een nieuwe baan aan. Werkzekerheid is het uitgangspunt van de moderne participatiestaat.

Dat werk hoeft niet altijd fulltime te zijn. Werk kan te zwaar zijn als je ook nog voor kleine kinderen of zieke ouders moet zorgen. Het leven wordt een sleur als je steeds maar niet toekomt aan vrijwilligerswerk of een studie. Het bedrijf van de toekomst biedt de ruimte om te kiezen voor minder inkomen en meer geluk.

Het land vergrijsd en we komen straks mensen tekort. Daarom vragen we van iedereen een bijdrage. De meesten van ons zullen langer door moeten werken. Maar het pakt niet eerlijk uit als we allemaal pas met 67 AOW ontvangen, zoals het vorige kabinet heeft voorgesteld. GroenLinks heeft een eerlijker voorstel. Mensen die vroeg zijn begonnen met werken, vaak in een zwaar beroep, kunnen voor hun 65ste al AOW krijgen. Wie lang studeert en later begint, werkt langer door.

GroenLinks staat pal voor mensen in kwetsbare situaties. De armoede moet aangepakt worden, vooral in gezinnen met kinderen. Wie hard werkt voor een laag loon, verdient het om minder belasting te gaan betalen. In ruil voor bescherming tegen armoede mag de overheid van iedereen een bijdrage naar vermogen vragen.

Meer mensen aan het werk helpen, dat is de uitdaging waar heel Europa voor staat. De kracht van onze euro staat of valt met het tempo waarin alle landen hun verzorgingsstaat hervormen. Dat is de les van de Griekse begrotingscrisis. Een muntunie moet het politieke gezag hebben om in te grijpen wanneer nationale politici falen.

INTEGRATIE DOOR EMANCIPATIE

Door beter onderwijs en gelijke kansen op de arbeidsmarkt werkt GroenLinks aan emancipatie. In een vrijzinnige samenleving kun je zelf vormgeven aan je leven, niet gehinderd door vooroordelen of groepsdwang. Moslima's mogen niet worden gedwongen om een hoofddoek te dragen, maar evenmin worden verplicht om deze af te leggen. Homostellen moeten, net als hetero's, hand in hand over straat kunnen lopen, zonder angst voor geweld.

De toegenomen diversiteit in Nederland maakt het samenleven niet altijd makkelijk. Juist daarom eisen we van nieuwkomers dat ze onze taal leren. Zo kunnen we in gesprek gaan over de kwesties die ons verdelen, zonder elkaar de hersens in te slaan. De rechtstaat is ons gemeenschappelijk vertrekpunt. Die maakt een open samenleving mogelijk.

Vrijzinnig samenleven gaat niet zonder respect voor mensenrechten en minderheden. We moeten daarom zorgvuldig zijn bij het benoemen en het aanpakken van de problemen rond migratie. Niemand hoeft zijn paspoort of haar geloof op te geven, iedereen moet participeren. Te veel migranten hebben een sociaal-economische achterstand. Die moet worden ingelopen. GroenLinks investeert in onderwijs en vormt onze schrale verzorgingsstaat om tot een activerende participatiestaat. Te veel jongens uit migrantengezinnen gaan het criminele pad op. GroenLinks wil dat probleemgezinnen stevige begeleiding krijgen en dat straf niet alleen vergelding is, maar ook het begin van een opleiding of werk.

Discriminatie is en blijft uit den boze. Het is funest om mensen uit minderheden die hun eigen weg gaan steeds weer aan te spreken op hun afkomst.

Emancipatie van nieuwkomers is de sleutel tot hun integratie in de samenleving. GroenLinks wil de achterblijvers erbij trekken en de voorlopers vooruit helpen. De Poolse migrant die een delicatessenwinkel opent. De student uit Afrika die in Nederland openlijk homo kan zijn. De jonge moslima's die, met of zonder hoofddoek, de collegezalen bestormen. Zij zijn bruggenbouwers tussen meerderheid en minderheden, tussen Nederland en de wereld.

NIETS DOEN IS GEEN OPTIE

De toekomst mag ons niet overkomen. Die moeten we zelf vormgeven. Juist een crisistijd biedt daarvoor kansen. Ingesleten patronen verliezen hun vanzelfsprekendheid, oude coalities vallen uiteen. Nieuwe ideeën winnen aan geloofwaardigheid. GroenLinks heeft een agenda voor de toekomst. Groene en sociale politiek verbinden. Kracht putten uit verschil. Gelijke kansen bieden aan iedereen. Nu. Straks. Hier. Daar.

HOOFDSTUK 1.

NEDERLAND WERELDLAND

Het wemelt in ons land van de praktische idealisten. Zij wachten niet op de politiek om de klimaatcrisis of de kredietcrisis aan te pakken, maar komen zelf in actie. Ze bedenken groene innovaties of importeren eerlijke producten uit Afrika. Ze twitteren hun steun voor Iraanse democraten en helpen Chinese internetters de censuur te omzeilen. Ze switchen naar een duurzame bank. Deze wereldburgers verdienen een regering die hen aanmoedigt, niet afremt. Den Haag moet de oogkleppen inruilen voor de brede blik naar buiten.

Nederland heeft baat bij een krachtige internationale aanpak van falende markten, mensenrechtenschendingen en de roofoverval op de aarde. We zijn een wereldland. Onze economie draait op energie en grondstoffen van elders. We verdienen de helft van onze welvaart met export. Onze munt is Europees. We zijn kwetsbaar voor de stijging van de zeespiegel. Onze toekomst hangt af van goede burens en verre vrienden.

EERLIJKE GLOBALISERING

Handel, reizen en internet maken de wereld steeds kleiner. De globalisering biedt grote kansen, maar nog niet voor iedereen. De wilde globalisering van vandaag brengt veel ontwikkelingslanden meer lasten dan lusten. De klimaatverandering spoelt hun bestaansmiddelen weg. De financiële crisis heeft de kredietstroom drooggelegd.

Alleen als we de globalisering in goede banen leiden heeft iedereen er voordeel bij. Daarvoor is eerlijke handel nodig: arme landen moeten beter kunnen verdienen aan hun export. Bij open markten horen ook arbeidsmigranten. Zij brengen rijke landen werk- en denkkracht. Bij terugkeer nemen ze kapitaal en kennis mee naar hun moederland.

Een eerlijke globalisering blijft een illusie zolang we met de ene hand afpakken wat we met de andere geven. Rijke landen staan toe dat multinationals hun winsten wegsluizen uit ontwikkelingslanden, zonder er daar belasting over te betalen. Zo lopen arme landen meer inkomsten mis dan zij via ontwikkelingshulp ontvangen. Deze belastingroof moet stoppen, om te beginnen in Nederland.

Als overheden in ontwikkelingslanden meer belastingen innen, kunnen we onze hulp sterker richten

op groepen die niet vanzelf kansen krijgen: kleine boeren die markten zoeken voor hun voedsel, vrouwen en minderheden die willen emanciperen. Landbouw, mensenrechten en goed bestuur, dat zijn onderwerpen waar ons land veel kennis over heeft. Deze sterke punten moeten we inbrengen in een gezamenlijk Europees ontwikkelingsbeleid. Nederland kan niet alles doen, maar wat we doen kan effectiever en minder versnipperd.

Eerlijk globaliseren is het eerlijk delen van schaarse hulpbronnen, met arme landen en met toekomstige generaties. Rijke landen moeten zuiniger omspringen met energie, grondstoffen, landbouwgrond en kwetsbare ecosystemen. Maximale economische groei mag niet langer ons hoogste doel zijn. Te meer omdat de kwaliteit van ons leven ook door andere factoren wordt bepaald, zoals gezondheid, onderwijs, vriendschappen en familiebanden, zinvol werk en een groene leefomgeving. Rijke landen zoals Nederland doen er goed aan het Bruto Nationaal Geluk tot graadmeter van hun ontwikkeling te maken.

Door het temperen van onze consumptiedrift scheppen we ruimte voor welvaartsgroei in ontwikkelingslanden. Pas wanneer het leven niet langer een strijd is om te overleven, mogen we van mensen verwachten dat zij oog krijgen voor de toekomst van onze planeet. Dat zij in een boom een klimaatredder zien, in plaats van brandhout. Het terugdringen van armoede is een onmisbaar onderdeel van duurzame ontwikkeling.

KRACHTEN BUNDELEN

Het casinokapitalisme temmen, onrecht en geweld uit de wereld helpen, dat kan ons land niet alleen. Samen met onze burens staan we sterker. Nederland heeft baat bij een krachtige Europese politiek op het wereldtoneel. Ons opgeheven vingertje moet niet machteloos in de lucht prikken, maar Europa porren tot actie.

De klimaatop van Kopenhagen, eind 2009, bewees dat er nog veel schort aan de Europese daadkracht. Op het beslissende moment stonden onze vertegenwoordigers buitenspel. Zij hadden te weinig onderhandelingsruimte meegekregen van de 27 lidstaten. Dat moet beter in Mexico, eind dit jaar. Die top zal bepalen of we de klimaatverandering in de hand houden. Europa

moet weer een voortrekker worden, maar ook allianties smeden. Samen met China werken aan schone technologie. Klimaatsteun bieden aan arme landen, zodat zij in één keer de sprong kunnen maken van houtskoolvuur naar groene stroom.

Europa heeft geen tekort aan diplomaten, soldaten en ontwikkelingswerkers. Maar hun inzet is versnipperd. Nationaal vlagvertoon dient plaats te maken voor Europese krachtenbundeling. Dan krijgen de Europese burgers meer waar voor hun geld. En een grotere stem in de wereldpolitiek. Die kunnen we niet overlaten aan de Verenigde Staten en China. Europa moet meebeslissen over de toekomst van onze wereld.

PROGRAMMAPUNTEN

EERLIJKE GLOBALISERING

1. De nieuwe regering krijgt een minister van Internationale Samenwerking, die Buitenlandse Zaken, Ontwikkelingssamenwerking, Handel en Defensie onder zich heeft. Deze minister stelt een agenda voor eerlijke globalisering op en ziet toe op een coherente uitvoering op alle beleidsterreinen.
2. Nederland zet zich in voor Europese en internationale handelsregels die meer kansen bieden voor duurzame ontwikkeling van arme landen. Deze landen krijgen meer markttoegang en steun bij het exporteren van bewerkte producten waar ze beter aan verdienen dan aan ruwe grondstoffen.
3. Ons land maakt zich sterk voor het recht van ontwikkelingslanden om opkomende sectoren, publieke diensten en de landbouw te beschermen tegen concurrentie uit rijke landen.
4. Nederland ijvert voor het reguleren van internationale aankopen en concessies van land, om te voorkomen dat lokale gemeenschappen en kleine boeren van hun land worden verdreven.
5. Nederland mag geen belastingparadijs meer zijn voor multinationals. Er komt een einde aan wetgeving, zoals de groepsrentebox, die financieringsconstructies in de hand werkt waarmee bedrijven hun winst vrijwel onbelast wegslijzen uit ontwikkelingslanden.
6. De regering zet zich in voor Europese coördinatie van de belasting op bedrijfswinsten, om belastingconcurrentie tegen te gaan.
7. Nederland ijvert voor een multilateraal systeem van informatie-uitwisseling tussen belastingdiensten, rapportage door multinationals van gemaakte winsten en betaalde belastingen per land en ondersteuning van ontwikkelingslanden bij de verbetering van hun belastinginning.
8. Nederland zet zich in voor versoepeling van octrooien op medicijnen en milieutechnologie ten behoeve van ontwikkelingslanden.
9. Nederland speelt een aanjagende rol op klimaatgebied. Binnen de EU en aan de internationale onderhandelingsstafel knokt Nederland voor eerlijke en effectieve klimaatafspraken, die aansluiten bij de conclusies van de klimaatwetenschap.
10. Binnen de EU pleit Nederland voor de oprichting van een internationaal platform voor groene technologie, waarin onder meer China en India deelnemen.
11. Nederland oefent druk uit op de rijke landen om zich te houden aan de afspraak om minstens 0,7 procent van hun bruto nationaal inkomen (bni) aan ontwikkelingssamenwerking te besteden. Nederland bepleit bovendien dat rijke landen zich ertoe verplichten een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van arme landen door middel van handel, arbeidsmigratie, studiemigratie, belastingpolitiek, landbouwbeleid en conflictpreventie.
12. Ons land geeft zelf het goede voorbeeld, onder andere door minstens 0,8 procent van het bni te besteden aan ontwikkelingssamenwerking, onder meer via maatschappelijke organisaties. Structurele klimaatsteun aan ontwikkelingslanden komt daar bovenop.
13. Nederland maakt zich sterk voor een betere coördinatie van de ontwikkelingshulp, waarbij elk ontvangend land nog maar aan één leidende donor verantwoording aflegt.
14. Binnen de EU ijvert Nederland, met een kopgroep van bereidwillige lidstaten, voor een bundeling van nationale en Europese expertise en middelen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Deze Europese dienst voor ontwikkelingssamenwerking werkt nauw samen met de Europese diplomatieke dienst.
15. De Nederlandse ontwikkelingssamenwerking legt zich toe op duurzame landbouw, mensenrechten en goed bestuur. Deze speerpunten omvatten:
 - a) voedselzekerheid, behoud van biodiversiteit, watermanagement en aanpassing aan klimaatverandering. Nederland bevordert investeringen in een duurzame verhoging van de landbouwproductiviteit, vooral van kleine boeren;
 - b) seksuele en reproductieve gezondheid. De regering maakt zich sterk voor het recht van vrouwen en mannen om zelf te beslissen over seksualiteit, partnerkeuze en het krijgen van kinderen. Zij onderstreept het belang hiervan voor de verwezenlijking van de Millenniumdoelen van de Verenigde Naties;

- c) het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes, alsmede het bevorderen van hun toegang tot (beroeps) onderwijs, werk en kapitaal;
 - d) de emancipatie van minderheden zoals homo's, transgenders, etnische minderheden en mensen met een handicap;
 - e) corruptiebestrijding.
16. Kwijtschelding van schulden die het gevolg zijn van exportkredietverzekeringen komt niet langer ten laste van het ontwikkelingsbudget. Het Nederlandse exportkredietfonds moet zichzelf bedruipen uit geïnde premies.

FINANCIËLE MARKTEN TEMMEN

17. Er komt een bindende code voor maatschappelijk verantwoord bankieren, om te beginnen voor banken die een beroep doen op overheidssteun, en een beroepseed voor bankiers.
18. Nederland spant zich in voor een krachtig Europees en mondiaal toezicht op de financiële markten.
19. De markt voor financiële derivaten wordt transparanter. Nieuwe financiële producten worden vooraf getoetst op begrijpelijkheid en risico's door toezichthouders. Zij leggen speculatie aan banden.
20. Grote banken gaan een toeslag op de vennootschapsbelasting betalen, waarvan de hoogte afhankelijk is van de risico's die zij nemen.
21. Binnen de EU en het Internationaal Monetair Fonds pleit Nederland voor een heffing op financiële transacties, die speculatieve handel tegengaat en markten stabiliseert.
22. Nederland pleit voor een scheiding tussen consumentenbanken en handelsbanken.
23. Er komen maatregelen tegen aasgierfondsen die schulden van ontwikkelingslanden opkopen. Zij mogen niet parasiteren op schuldverlichting of beslag leggen op ontwikkelingsgelden.

VEILIGHEID DOOR RECHT

24. Mensenrechten zijn leidend bij internationale samenwerking. Nederland pleit waar mogelijk voor participatie in plaats van uitsluiting, dialoog in plaats van boycot. Zowel bilateraal als binnen de EU en de VN zet Nederland zich in voor de naleving van de mensenrechten en het internationaal recht, met het oog op het uitbannen van de gruwelen van de oorlog. Tegen landen die herhaaldelijk weigeren mensenrechten na te leven wordt passend opgetreden.
25. Nederland maakt zich sterk voor humanisering van het volkenrecht: de veiligheid van mensen gaat boven de soevereiniteit van staten. Ons land zet zich ervoor in dat de internationale gemeenschap beter wordt toegerust om

- genocide, oorlogsmisdaden en ernstige mensenrechtenschendingen te voorkomen, te stoppen en te bestraffen.
26. Nederland zet zich in voor een rechtvaardige oplossing van het Israëliësch-Palestijnse conflict conform het internationaal recht. De regering praat met alle partijen, inclusief Hamas. Zij stelt schendingen van mensenrechten, zowel van Israëliësch als van Palestijnse zijde, aan de kaak. Binnen de EU zoekt zij steun om het associatieverdrag met Israël op te schorten als Israël het internationaal recht en de mensenrechten blijft schenden.
27. Nederland laat Afghanistan niet in de steek. De opbouw van een democratische, veilige rechtsstaat heeft er prioriteit. Dat vereist grotere inspanningen voor corruptiebestrijding, versterking van bestuur, rechtspraak, civiele organisaties en de positie van vrouwen, alsmede onderhandelingen met gematigde Taliban. Nederland draagt meer politietrainers bij aan de EU-opleidingsmissie. Ons land steunt geen offensieve militaire operaties.
28. Uitbreiding van de Europese vredeszone is een Nederlands belang. Ons land houdt de EU aan haar toetredingsbeloften én aan haar toetredingsvoorwaarden. De landen van de Westelijke Balkan en Turkije mogen lid worden als zij aan de voorwaarden van democratie, mensenrechten en non-discriminatie voldoen. Ook IJsland, Noorwegen en Zwitserland mogen desgewenst toetreden, onder dezelfde voorwaarden.
29. EU-lidstaten die mensenrechten schenden worden daar stevig op aangesproken.

VREDESMACHT

30. De regering geeft steun aan organisaties die zich inzetten voor crisispreventie, vredesopbouw en de bescherming van mensenrechtenactivisten en journalisten. Binnen de EU pleit zij voor versterking van het programma voor de uitzending van getrainde burgers ter ondersteuning van vredes- en verzoeningsprocessen. Ook diplomaten bekwaamen zich in onderhandelingen, lokale talen en cultuur.
31. Het Nederlandse leger legt zich toe op conflictbeheersing, vredesbewaring, vredesafdwinging en ondersteuning van crisisbestrijding, mits deze missies gesteund worden door de VN en uitzicht bieden op verzoening en wederopbouw. Nederland zet zich in voor samenwerking en specialisatie van de legers van de EU-landen, teneinde hun efficiency, effectiviteit en inzetbaarheid te vergroten.
32. Nederland streeft ernaar dat de NAVO op termijn wordt afgeschaft, waarbij de functies van de NAVO deels worden overgenomen door de VN en deels door regionale militaire samenwerkingsverbanden zoals de EU.
33. Nederland stapt uit het project voor de ontwikkeling van

de *Joint Strike Fighter*.

34. Nederland start een politiek en diplomatiek offensief voor de afschaffing van alle kernwapens. De kernwapens op ons grondgebied worden verwijderd. Nederland ijvert voor beëindiging van de kernwapentaak van de NAVO en toetreding tot het Non-Proliferatieverdrag door (vermoedelijke) kernwapenstaten die geen lid zijn.
35. Ons land leeft de wapenexportcode van de EU beter na en maakt zich sterk voor een internationaal verdrag tegen wapenhandel. Wapenhandel en -doorvoer in Nederland worden strikt aan banden gelegd.

BETER MONDIAAL BESTUUR

36. Nederland zet zich in voor een hervorming van de Verenigde Naties, die de Veiligheidsraad besluitvaardiger en representatiever maakt en de positie van de secretaris-generaal versterkt.
37. Nederland pleit voor de oprichting van een sterke VN-organisatie voor Duurzame Ontwikkeling, die tegenwicht biedt aan de Wereldhandelsorganisatie (WTO). Tevens bepleit Nederland hervorming van de WTO, zodat duurzaamheid en eerlijke handel een groter gewicht krijgen.
38. Nederland bevordert dat de EU en de eurozone met één stem spreken in de wereld. Ons land streeft naar een gemeenschappelijke Europese zetel in de VN-Veiligheidsraad, het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank.
39. Nederland zet zich in voor een eerlijkere stemverdeling binnen de Wereldbank en het IMF, waarbij ontwikkelingslanden een veel zwaardere stem krijgen in de besluitvorming.
40. De ambassades en consulaten van de EU-landen worden zoveel mogelijk samengevoegd binnen de nieuwe Europese diplomatieke dienst. De geldigheidsduur van paspoorten wordt verlengd naar 10 jaar.

HOOFDSTUK 2. GROENE ECONOMIE

Duurzaam ondernemen is al lang geen modegril meer. In Europa trekt geen enkele energiebron zoveel investeringen aan als windmolens. In Nederland hebben groene bedrijven zich verenigd in De Groene Zaak, om een progressief geluid van werkgevers te laten horen. Steeds meer boeren gaan biologisch. Elke zakenman die verder denkt dan zijn eigen jaarbonus weet het: groen ondernemen heeft de toekomst.

Ook de Nederlandse burgers willen vooruit. Ze stappen massaal over op groene stroom. Ze plaatsen zonnepanelen op hun dak. Ze komen in actie tegen varkensflats. Het Brabantse burgerinitiatief 'Megastallen Nee' verzamelde tienduizenden handtekeningen. Het besef is er: een land dat werkt aan duurzaamheid en groen, werkt aan zijn geluk.

En wat doet de overheid? Die staat de bouw van vier nieuwe kolencentrales toe en investeert nauwelijks in groene energie. Zij laat de vee-industrie uitdijen en stuurt brieven naar Brussel om te klagen over dat lastige Europese natuurbeleid. De politiek laat vooruitziende ondernemers en consumenten in de steek.

GroenLinks kiest partij voor de vernieuwers. Zij zijn gebaat bij duidelijke milieuregels, want die helpen innovatieve bedrijven de markt te veroveren. Zo sturen we de economie in een groene richting. Zo scheppen we banen met toekomst.

Met schone technologie, uitmuntend onderwijs, top-onderzoek en sterke groene bedrijven kan Nederland een voorsprong nemen in de wereldeconomie. We hebben een kans om de energie en de mobiliteit van de toekomst uit te vinden. De materialen die duurzaam en recycleerbaar zijn. Gezond voedsel zonder de bijsmaak van dierenleed of vervuiling. De watertechnologie die ontwikkelingslanden behoedt voor misoogsten en overstromingen. Financiële diensten die durfkapitaal voor investeringen aantrekken, in plaats van flitskapitaal voor speculatie. Wetenschap, kunst en creatieve industrie vormen de ideeënmotor van deze innovatieve economie.

NIEUWE ENERGIE

Groen is het meest belovende exportartikel in een wereld die linksom of rechtsom duurzamer wordt. Ook op korte termijn is groene politiek winstgevend. Energiebesparing verlaagt de stroom- en gasrekening, maakt ons minder

afhankelijk van olie-import en schept nieuwe banen. Alleen al het isoleren van oude huizen levert jaren werk op voor tienduizenden bouwvakkers. De bewoners krijgen meer wooncomfort voor minder geld.

Vergroening van onze energie- en belastingpolitiek maakt ook hernieuwbare energie rendabel. Als investeringen sneller worden terugverdiend, kan Nederland uit de Europese achterhoede komen. Onze bedrijven kunnen koploper worden in windparken op zee, aardwarmte en echt duurzame biobrandstoffen. Burgers kunnen de macht van vuile energieproducenten doorbreken, door zelf stroom te gaan opwekken uit zon en wind. Duitsland laat zien wat het consequent bevorderen van grote en kleine initiatieven oplevert. Dat land verwacht al rond 2020 meer groene dan grijze stroom te produceren.

Ons klimaatbeleid is verknoopt met dat van onze burens. 20 Procent hernieuwbare energie in 2020 is een harde Europese afspraak. GroenLinks wil de landen van Europa ook letterlijk met elkaar verbinden. Een Europees netwerk van efficiënte hoogspanningskabels moet onze elektriciteitsvoorziening robuust maken. Dit supernet vangt de schommelingen in het aanbod van groene energie op. Als het op de Noordzee even niet waait, krijgen we zonnestroom uit Spanje, of zelfs uit de Sahara.

DUURZAME LANDBOUW

Alleen al de zon biedt duizendmaal meer energie dan de mensheid nodig heeft. Met groene technologie kunnen we het fossiele tijdperk achter ons laten. Maar techniek lost niet alle milieuproblemen op. We moeten ook kritisch naar ons gedrag kijken. Naar overdadige vleesconsumptie, bijvoorbeeld. Onze vee-industrie degradeert dieren tot machines, vervuult de natuur en vergroot het risico dat dierziekten zoals de Q-koorts op mensen worden overgedragen. Het veevoer slepen we aan van over de hele wereld. Tropisch bos wordt gekapt om soja te verbouwen voor onze varkens. Dat kan en moet anders. We hoeven niet allemaal vegetariër te worden, maar één vleesloze dag in de week maakt al verschil.

Bewuste consumenten verdienen een betere landbouw. Nog altijd subsidieert het Europese landbouwbeleid milieubederf en dierenleed. Overproductie scheept boeren af met lage prijzen. GroenLinks wil dat Nederland voortrekker wordt van een nieuwe landbouwpolitiek. Een politiek die kwaliteit boven kwan-

titeit stelt en meer marktmacht geeft aan boeren. Zij moeten de handen ineen kunnen slaan, om een betere prijs te bedingen bij supermarktketens en de voedingsindustrie. Boeren verdienen ook een goede beloning voor hun diensten aan de samenleving, zoals natuurbeheer. Zo worden boeren partners bij een opknapbeurt van het landschap, die meer ruimte schept voor water en recreatie. Zo gaan onze landbouwers meebouwen aan een mooier Nederland.

PROGRAMMAPUNTEN

GROEN LOONT

1. De nieuwe regering krijgt een minister van Duurzaamheid en Ruimte, die Milieu, Natuur, Energie, Landbouw, Visserij, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening onder zich heeft. Deze minister stelt een agenda op voor efficiënt (her)gebruik van natuurlijke hulpbronnen.
2. De overheid ondersteunt op alle mogelijke manieren maatschappelijk verantwoord ondernemen. Zij gaat duurzaam inkopen en groen aanbesteden. Zij verleent snel vergunningen aan groene initiatieven van burgers en bedrijven.
3. De overheid richt een Groene Investeringsbank op, die gunstige kredieten beschikbaar stelt voor groene investeringen en duurzame woningbouw.
4. Kleine en nieuwe bedrijven krijgen meer kans op overheidsopdrachten, zodat zij (groene) innovaties sneller op de markt kunnen brengen.
5. Nederland maakt zich sterk voor strenge Europese voorschriften voor producten en productieprocessen, die aanzetten tot een zuinig gebruik van energie, water en grondstoffen. Bedrijven worden gestimuleerd om warmte, water en restproducten uit te wisselen voor hergebruik.
6. Nederland streeft naar 3 procent energiebesparing per jaar. Via kredietgaranties wordt het besparingspotentieel in de industrie benut.
7. Eigenaren van oude huizen krijgen een tegemoetkoming om de kosten van woningisolatie sneller terug te verdienen. Ook energiebedrijven en woningcorporaties investeren in woningisolatie. Huurders en huiseigenaren met lage inkomens krijgen daarbij voorrang, zodat zij als eersten kunnen profiteren van een lagere energierekening.
8. Er komt toezicht op de naleving van de energielabelplicht bij verkoop of verhuur van gebouwen.
9. Het Bouwbesluit mag de groene ambities van gemeenten niet in de weg staan; gemeenten mogen verdergaande duurzaamheidseisen stellen dan het Bouwbesluit voorschrijft.
10. Binnen 5 jaar wordt alle nieuwbouw minstens energie-neutraal, te beginnen met alle nieuwe gebouwen van de rijksoverheid.
11. Er komt een statiegeldsysteem voor blikjes en kleine petflessen.

DE VERVUILER BETAALT

12. Alle subsidies die niet passen in een duurzame economie worden afgebouwd. Resterende subsidies worden, waar mogelijk, vervangen door overheidsgaranties en -kredieten.
13. Het belastingstelsel wordt vergroend, ook op provinciaal en gemeentelijk niveau. Bestaande milieubelastingen op verpakkingen, energie, afvalstoffen en brandstoffen worden verhoogd. De opbrengsten van deze belastingen worden gedeeltelijk gebruikt om de belasting op arbeid en de loonkosten voor met name laagbetaalde arbeid voor werkgevers te verlagen.
14. In 2020 is de Nederlandse uitstoot van broeikasgassen minstens 30 procent lager dan in 1990. Binnen de EU pleit de regering voor een reductiedoel van min 40 procent in 2020 en tenminste min 90 procent in 2050, alsmede voor een eerlijke lastenverdeling.
15. Nederland knokt voor verbetering van het Europese stelsel van handel in emissierechten: het veilen van alle emissierechten in plaats van gratis weggeven en een minimumprijs per ton broeikasgas die innovatie stimuleert.
16. Er komt een milieubelasting op de uitstoot van broeikasgassen in sectoren die niet onder de Europese emissiehandel vallen. Deze belasting stimuleert ondernemers om in groene innovatie te investeren.
17. Grootverbruikers gaan, net als consumenten, een energieheffing betalen.
18. Er komt een strenge CO₂-norm voor nieuwe energiecentrales, die de bouw van kolencentrales verhindert. Bestaande kolencentrales gaan een kolenbelasting betalen, zolang de Europese emissierechten te goedkoop zijn.
19. Nederland kiest voor aardgas, de minst vervuilende fossiele brandstof, zolang de overgang naar een duurzame energievoorziening nog niet is voltooid. De regering pleit in EU-verband voor een gemeenschappelijke energiepolitiek om de Europese gasvoorziening zeker te stellen.
20. Opslag van CO₂ wordt door elektriciteitsproducenten zelf betaald. Experimenten vinden niet plaats onder bewoond gebied. Er wordt rekening gehouden met de gevolgen voor kwetsbare natuurgebieden.
21. De kerncentrale in Borssele wordt gesloten. Er komen geen nieuwe kerncentrales voor energieopwekking.

NIEUWE ENERGIE

22. Er komt een Deltawet nieuwe energie. Die zorgt voor voldoende bestuurskracht en middelen om het doel van 20 procent hernieuwbare energie in 2020 te halen. Zowel voor groene stroom als voor duurzame energie ten behoeve van verwarming komt er een specifiek doel van 35 procent in 2020.
23. Zelf opwekken van energie door burgers, bedrijven, lokale en regionale overheden wordt krachtig bevorderd. Nederland voert het Duitse *feed-in* systeem in, zodat burgers en bedrijven die groene stroom produceren daarvoor altijd een garantieprijs ontvangen. Bureaucratische obstakels verdwijnen.
24. Energiebedrijven worden verplicht een jaar op jaar toenemend aandeel duurzame energie te produceren.
25. De overheid selecteert en regelt voldoende locaties voor windmolens op het land en geeft concessies uit aan uitbaters. De inkomsten worden opnieuw geïnvesteerd in groene energie.
26. Er komt een spoedwet voor wind op zee, gericht op 10.000 megawatt Noordzeestroom in 2020. Geplande investeringen voor de komende 10 jaar worden naar voren gehaald.
27. Er komt snel een 'stopcontact op zee', dat windstroom van de Noordzee afvoert en verdeelt. Nederland ijvert binnen de EU voor een ondergronds en onderzees supernet van hoogspanningskabels op gelijkstroom, dat de belangrijkste aanbod- en vraaglocaties van groene stroom met elkaar verbindt.
28. Nederland zet zich in voor bindende Europese duurzaamheidseisen voor alle vormen van bio-energie. Bij biobrandstoffen worden de effecten op het landgebruik meegewogen, zodat de teelt ervan niet ten koste gaat van natuur, voedselvoorziening en inheemse volkeren.

DUURZAME LANDBOUW

29. Boeren krijgen meer mogelijkheden om een deel van hun inkomen te verdienen met de ontwikkeling van (agrarische) natuur, recreatie, dienstverlening en zorg.
30. De overheid bevordert duurzame innovaties op het platteland, zoals biologische landbouw, energieleverende kassen en regionale afzetcoöperaties.
31. De overheid bevordert het herstel van de band tussen stad en platteland en tussen boer en burger, onder andere via boerencoöperaties rond stedelijke gebieden en door educatie over gezondheid en voedsel.
32. Nederland dringt de vervuiling van bodem, water en lucht door grootschalige landbouw terug; de veestapel wordt verkleind.
33. Het gebruik van (preventieve) antibiotica in de veehouderij wordt fors teruggedrongen, om het ontstaan van resistente bacteriestammen tegen te gaan.

34. Voor vlees gaat het hoge btw-tarief gelden.
35. Nederland bepleit in Europees verband dat plantaardige producten uit de biologische landbouw worden vrijgesteld van btw.
36. Nederland ijvert voor een ingrijpende herziening van het EU-landbouwbeleid, waarbij:
 - a) mondiale en regionale voedselzekerheid, bescherming van natuurlijke hulpbronnen, eerlijke handel met ontwikkelingslanden en een redelijk inkomen voor boeren voorop staan;
 - b) exportsubsidies onmiddellijk worden afgeschaft en structurele overschotten worden tegengegaan;
 - c) biologische en diervriendelijke landbouw krachtig wordt bevorderd;
 - d) subsidies worden omgevormd tot betalingen voor de groene en blauwe diensten die boeren en andere grondbeheerders leveren aan de samenleving;
 - e) het EU-mededingingsbeleid zodanig wordt aangepast dat boeren meer marktmacht krijgen ten opzichte van voedselverwerkers en supermarkten.
37. Voor genetische modificatie geldt het voorzorgsprincipe, ter bescherming van het milieu en de gezondheid. Genetische modificatie wordt in de Nederlandse landbouw niet toegepast, zolang de veiligheid voor mens en natuur niet is gegarandeerd. Telers van gewassen en toeleveranciers worden volledig aansprakelijk voor (milieu)schade.
38. Nederland pleit binnen de EU voor betere etikettering van gentech-producten.
39. Nederland verzet zich tegen het verlenen van octrooien op genen en levende organismen.
40. De overheidssteun voor landbouwonderzoek richt zich met name op een duurzamer gebruik van water, voedingsstoffen, energie en grond, alsmede op de verhoging van de ziekteresistentie van gewassen en dieren.

NEDERLANDSE NATUUR

41. Om de milieuvorwaarden voor gezonde natuur te scheppen en de biodiversiteit te vergroten, worden vermessing, verdroging, stikstofuitstoot en slechte waterkwaliteit volgens EU-richtlijnen aangepakt. Nederland spant zich in Europees verband in voor optimaal herstel van de biodiversiteit, door behoud van de EU-natuurrichtlijnen, zoals de vogel- en habitatrichtlijnen, en door bescherming van de Natura 2000-gebieden.
42. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) wordt in 2018 voltooid. Ook de bescherming van de Natura 2000-gebieden komt zonder verdere vertraging tot stand. Daarvoor wordt meer geld uitgetrokken. Om de verwerving van gronden voor de EHS te versnellen wordt

tijdig een passend bod uitgebracht en worden zo nodig onteigeningsprocedures gestart om de laatste gronden te verwerven. Ook natuurwaarden buiten de EHS krijgen voldoende bescherming.

43. In de grotere natuurgebieden worden zo veel mogelijk natuurlijke processen nagestreefd, door onder meer de jacht te verminderen en te stoppen met bijvoeren.
44. Agrarisch natuurbeheer krijgt een plaats binnen de EHS wanneer dit reële winst voor de natuur oplevert. Als dat geld uitspaart, wordt dit besteed aan natuurdoelen.
45. Er komen weidevogelkerngebieden, waar voor de boerenbedrijven de zorg voor broedende weidevogels belangrijker is dan veeteelt.
46. In het wild levende dieren worden in principe met rust gelaten. Als dieren belangrijke schade veroorzaken of een bedreiging vormen voor de volksgezondheid of veiligheid, wordt alleen bij uiterste noodzaak en als er geen alternatieven zijn het doden van een deel van deze dieren toegestaan. Deze beheersjacht wordt streng gecontroleerd. Er wordt meer geïnvesteerd in diervriendelijke methoden voor schadebestrijding, zoals bij muskusratten.
47. De regering werkt samen met maatschappelijke organisaties aan een opknopbeurt voor het landschap, gericht op herstel van kenmerkende cultuurlandschappen door aanleg van heggen, houtwallen en akkerranden.
48. In natuurgebieden als de Noordzee, de Waddenzee, de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Delta en De Peel is geen plaats voor schadelijke economische activiteiten als gasboring en landaanwinning.
49. Nederland draagt bij aan voldoende zeereservaten in de Noordzee, zodat de visstand zich kan herstellen.
50. Nederland bepleit de stapsgewijze invoering van het 'nee tenzij'-principe in het Europese visserijbeleid: commerciële vangst wordt alleen nog toegestaan als het ecosysteem gezond is en uitsluitend de natuurlijke aanwas aan vis wordt weggevangen.
51. Door betere visserijmethoden wordt bijvangst zoveel mogelijk voorkomen. De resterende bijvangst wordt aan wal gebracht en verwerkt.

DIEREN HEBBEN RECHTEN

52. Dieren hebben een eigen intrinsieke waarde. Derhalve hebben zij recht op een respectvolle behandeling en moet met hun belangen zorgvuldig rekening worden gehouden. Dierenrechten worden opgenomen in de Grondwet en in een bindend Europees handvest.
53. De vee-industrie wordt stapsgewijs afgebouwd.

Landbouwdieren gaan weer buiten scharrelen, grazen en wroeten.

54. Er komt een verbod op het houden van nertsen en andere pelsdieren ter verkrijging van hun pels. Nederland streeft in Europees verband naar een volledig verbod op handel in en import van bontproducten.
55. Landbouwdieren worden ingeënt tegen ziektes als vogelgriep en MKZ, zodat grootschalig doden achterwege kan blijven.
56. Veetransporten worden aan banden gelegd. Slachtvee mag niet langer dan 4 uur worden vervoerd.
57. Er komt een verbod op dieronvriendelijke ingrepen, zoals het castreren van biggen.
58. Nederland zet zich in voor een Europees (import)verbod op zeer dieronvriendelijke producten zoals *foie gras*.
59. Het doden van overwinterende ganzen wordt alleen toegeestaan als alle alternatieven zijn uitgeput.
60. Voor beroepsvissers en viskwekers worden methoden voorgeschreven waarbij vissen niet of nauwelijks lijden.
61. Dierproeven worden uitgefaseerd. Als eerste stap worden dergelijke proeven alleen nog toegestaan als dat de enige manier is om substantiële verbetering van de volksgezondheid te bereiken. De transparantie rond de methoden en resultaten van dierproeven wordt vergroot. Er komt meer geld voor alternatieve testmethoden.
62. Er komen welzijns- en gezondheidsvoorschriften voor de handel in huisdieren. Nederland streeft, ook in Europees verband, naar een verbod op de invoer van exotische dieren.
63. Fokken van huisdieren op kenmerken die het welzijn van een dierenras bedreigen wordt verboden. Er komt een beperkte lijst van alle diersoorten die als huisdier mogen worden gehouden.
64. Er komt een certificering voor dierenasielen en opvangcentra. Dierenwelzijn is daarbij een belangrijk criterium.
65. Vermaak en sport met dieren waarbij aantoonbaar is dat het welzijn van dieren ernstig wordt geschaad, worden verboden. Er komt een wettelijk verbod op het gebruik van wilde dieren in circussen.

BEWUST CONSUMEREN EN PRODUCEREN

66. Er komt een Wet openbaarheid van productie en ketens. Deze geeft consumenten recht op informatie over de naleving van internationale normen op het gebied van mensenrechten, milieu en arbeid door bedrijven en hun toeleveranciers, ook buiten Nederland, alsmede over de milieubelasting van producten en diensten.

67. Nederlandse multinationals worden aansprakelijk gesteld voor overtredingen van internationaal erkende normen door hun buitenlandse dochters en toeleveranciers. Nederland zet zich in voor nieuwe, bindende internationale normen voor de bescherming van biodiversiteit en dierenwelzijn.
68. Grote bedrijven worden verplicht een jaarlijkse rapportage op te stellen over hun prestaties op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen en milieu.
69. Overheden verlangen van elk bedrijf dat in aanmerking wil komen voor overheidssteun of -aانبestedingen dat het aantoonbaar voldoet aan internationaal erkende normen.
70. Bij inkopen en aanbesteden geven overheden het goede voorbeeld, door te kiezen voor producten met keurmerken als *Fairtrade*, *Forest Stewardship Council*, *Marine Stewardship Council* en *EKO* of met betrouwbare certificeringssystemen.
71. De overheid stelt eisen aan banken waarmee zij zaken doet. Deze dienen wat betreft duurzaamheid te behoren tot de best presterende in de bancaire sector.
72. De overheid geeft meer voorlichting over de schadelijke milieu-effecten van het eten van vlees.

HOOFDSTUK 3. WERK VOOR IEDEREEN

Een woningcorporatie die werkloze bouwvakkers in dienst neemt als klusjesman, een supermarkt waar mensen met een verstandelijke beperking vakken vullen en boodschappen inpakken en een bijstandsmoeder die als zelfstandig belastingadviseur aan de slag gaat. Er zijn allerlei nieuwe vormen van dienstverlening te bedenken, maar dat werk moet ook lonen. Daarvoor moeten we de belastingen op arbeid verlagen en beginnende zelfstandigen meer zekerheid bieden. Dan kan de diensteneconomie een banenmotor worden.

Door de crisis zijn veel mensen hun werk en bestaanszekerheid kwijtgeraakt. Of ze vinden geen werk: de jeugdwerkloosheid loopt op. Behoud van werk en het scheppen van nieuwe banen moeten daarom topprioriteit krijgen. GroenLinks wil een economie waarin iedereen kan meedoen. Geen arbeidsmarkt die tweedeling zaait tussen mensen met een vaste baan en mensen met tijdelijk werk, tussen hoog- en laagopgeleiden.

Zo'n arbeidsmarkt vraagt om een nieuw Sociaal Akkoord. GroenLinks wil samen met vakbonden en werkgevers de stap zetten van een schrale verzorgingsstaat naar een activerende participatiestaat. Waar ieder mens zich kan ontwikkelen en een zelfstandig, zeker en ontspannen bestaan kan opbouwen. Dat is ook in het belang van de samenleving als geheel. Wanneer straks steeds meer mensen met hun welverdiende pensioen gaan, hebben we iedereen nodig.

EEN EERLIJKE EN MODERNE ARBEIDSMARKT

Er zijn mensen die staan te springen om meer flexibiliteit in hun werk. Neem de treinmachinist die de zorg voor zijn kinderen wil combineren met de verplichtingen van zijn spoorboekje. Of de secretaresse die minder wil werken voor haar baas zodat ze meer tijd kan steken in haar eigen webwinkel. GroenLinks wil dat werknemers meer zeggenschap krijgen over waar en wanneer ze werken en hoe ze hun werk inrichten. Met loopbanen die mee-bewegen met de levensloop hoeven mensen niet te pieken in hun carrière wanneer de kinderen klein zijn. Op een moderne arbeidsmarkt is de relatie tussen werkgever en werknemer gebaseerd op vertrouwen en resultaat in plaats van op wantrouwen en aanwezigheid.

Er zijn ook mensen die onzekere posities hebben op de arbeidsmarkt. Uitgerekend zij vangen de klappen op van de economische crisis: uitzendkrachten, freelan-

cers, flexwerkers en zelfstandigen zonder personeel. Zij verdienen meer zekerheid en een betere sociale bescherming. Sommige mensen komen helemaal niet aan de bak. Te veel lager opgeleiden, jongeren, mensen met een handicap, minder gezonde mensen en ouderen worden buiten het arbeidsproces gehouden en afhankelijk gemaakt van minimale uitkeringen. Nog steeds zijn drie op de vijf vrouwen niet economisch zelfstandig. Ook zij moeten kunnen werken. Voor bedrijven moet het daarom gemakkelijker worden om mensen die minder kansen hebben een baan aan te bieden. Door de werkgeverslasten te verlagen kunnen meer mensen worden aangenomen.

Op een eerlijke en moderne arbeidsmarkt moet iedereen een leven lang kunnen leren. GroenLinks is enthousiast over nieuwe ontwikkelcontracten en ontwikkelcao's: afspraken over scholing tussen werkgever en werknemer. Daarmee krijgen mensen de kans om naast het werk een opleiding te volgen en vaardigheden op te doen die verder reiken dan hun huidige baan. Ook mensen die hun hele leven zijn aangewezen op laagbetaald werk verdienen perspectief, door afspraken over waardering en kwaliteit van het werk.

Om ervoor te zorgen dat iedere werkende gelijk wordt behandeld, wil GroenLinks de huidige ontslagvergoedingen voor enkelen omzetten naar scholingsrechten voor allen. Bedrijven moeten mensen niet op straat zetten, maar van werk naar werk begeleiden. Het ontslaan van mensen die nog helemaal geen perspectief hebben op ander werk moet worden ontmoedigd. Werkgevers die vaak werknemers ontslaan, dienen daarom extra te betalen voor de werkloosheidsuitkering.

NIEUWE SOCIALE ZEKERHEID

Iedereen heeft recht op werkzekerheid. GroenLinks geeft mensen die langer dan een jaar werkloos zijn recht op een participatiecontract met de gemeente. De vergoeding hiervoor is het wettelijk minimumloon. De inhoud van het contract kan zeer verschillend zijn. Mensen voor wie werk snel in het verschieft ligt, krijgen een stevige sollicitatieplicht. Met persoonsgebonden re-integratiebudgetten kunnen mensen zelf nieuw werk vinden. Wie met scholing verder kan komen of mantelzorg geeft, krijgt daarvoor de ruimte. Voor wie betaald werk niet haalbaar is, kan beschermd werk of vrijwilligerswerk een goede invulling zijn. Ook een gesubsidieerde baan is een optie, al dan niet als opstap naar

een reguliere baan. In alle gevallen is het uitgangspunt dat tegenover geld van de gemeenschap, een plicht tot participatie staat. Uiteraard naar vermogen.

Geen moderne arbeidsmarkt zonder goede sociale zekerheid en voldoende inkomen. Maar in bijna een derde van de eenoudergezinnen groeien kleine kinderen op in armoede. Ook migranten en alleenstaanden leven vaak van een zeer laag inkomen. In de laatste paar jaar is de armoede in Nederland zelfs weer toegenomen. Daarom kiest GroenLinks voor hervormingen. Ouders met weinig inkomen krijgen meer kinderbijslag. Mensen die hard werken en weinig verdienen gaan minder belasting betalen. Als mensen pech hebben en volledig arbeidsongeschikt raken, is een goede uitkering vanzelfsprekend. Maar mensen die geheel of gedeeltelijk worden goedgekeurd, krijgen een gepaste baan aangeboden. De vraag is wat je nog wel kan, niet wat je niet kan.

GroenLinks versterkt de solidariteit tussen generaties door de oudedagsvoorzieningen te moderniseren. Ouderen die over een goed inkomen beschikken gaan op termijn ook AOW-premie betalen. De leeftijd waarop je met pensioen gaat wordt afhankelijk van het aantal jaren dat je hebt gewerkt. Door de AOW te koppelen aan het arbeidsverleden, wordt het pensioenstelsel rechtvaardiger. Mensen die vroeg zijn begonnen met werken, vaak in een zwaar beroep, kunnen voor hun 65ste met pensioen. Mensen die lang studeren en later op de arbeidsmarkt komen, werken door tot ná hun 65ste. Daarmee blijft de AOW ook in de toekomst betaalbaar.

PROGRAMMAPUNTEN

EEN EERLIJKE EN MODERNE ARBEIDSMARKT

1. De overheid dringt aan op een Sociaal Akkoord voor een nieuwe arbeidsmarkt. De kosten van werkloosheid worden meer bij de werkgever gelegd via premiedifferentiatie. Er worden harde afspraken gemaakt over voldoende scholingsbudgetten en stageplekken, het in dienst nemen van mensen die meer risico's met zich meebrengen en het voorkomen van werkloosheid door mensen te begeleiden van werk naar werk.
2. Het behoud en het scheppen van banen heeft topprioriteit. De belastingen op arbeid en de loonkosten voor met name laagbetaalde arbeid voor werkgevers worden verlaagd.
3. Werken tegen een laag loon moet financieel meer opleveren. Dat zorgt ervoor dat economische zelfstandigheid

- eerder mogelijk wordt met een deeltijdbaan en laag loon.
4. De leeftijd waarop iemand recht krijgt op het wettelijk minimumloon wordt verlaagd van 23 naar 21 jaar.
5. De ontslagbescherming voor mensen met tijdelijk werk wordt verbeterd. Er komt een eenduidig ontslagrecht met korte procedures. De ontslagbescherming voor zieke en gedeeltelijk arbeidsgeschikte werknemers wordt versterkt.
6. Langdurige werkloosheid wordt voorkomen door werknemers van werk naar werk te begeleiden. De werkloosheidsuitkering (WW) wordt verhoogd naar 90 procent van het laatstverdiende loon in het eerste half jaar en bedraagt 80 procent in het tweede half jaar. De maximale WW-duur is een jaar en het dagloon wordt gemaximeerd op een modaal salaris. Flexwerkers krijgen sneller toegang tot de WW.
7. Alle werknemers krijgen een individueel scholingsbudget. Deze scholingsrechten worden door werkgevers gefinancierd en fiscaal gestimuleerd. De levensloopregeling en de spaarloonregeling gaan erin op. Dat geldt ook voor de bestaande ontslagvergoedingen en de doorwerkbonus. Als werknemers van hun werkgever onvoldoende mogelijkheden voor scholing hebben gekregen, krijgen zij bij ontslag recht op een vergoeding. Die moeten zij aan scholing besteden dan wel aanwenden als bedrijfskapitaal indien zij kiezen voor zelfstandig ondernemerschap.
8. Werkgevers en vakbonden gaan serieus werk maken van kwaliteit van laagbetaald werk, scholing, loopbaanontwikkeling en langer doorwerken. Alleen ontwikkelcao's die harde afspraken bevatten over levensloopbewust personeelsbeleid worden in de toekomst nog algemeen verbindend verklaard.
9. Er komen verplichte quota voor het aantal gedeeltelijk arbeidsgehandicapten dat werkgevers (uitgezonderd kleine bedrijfjes en organisaties) in dienst moeten hebben. Het in dienst nemen van gedeeltelijk arbeidsgehandicapten wordt meer gestimuleerd en gefaciliteerd. Bekendheid van bestaande regelingen met dit doel wordt bij werkgevers vergroot.
10. De zeggenschap van werknemers over werktijden en thuiswerken wordt, waar mogelijk, vergroot met een wettelijk recht op thuiswerken.
11. Arbeid en zorg worden eerlijker verdeeld tussen mannen en vrouwen. Financiële voordelen voor kostwinnersgezinnen in de belastingen en de sociale zekerheid worden afgeschaft. Er komt een uitbreiding van het kraamverlof voor partners van 2 dagen naar 2 weken, een betere betaling van het ouderschapsverlof en een uitgebreider betaald zorgverlof.
12. Ouders hebben recht op kinderopvangtoeslag voor het

aantal uren dat zij participeren plus reistijd. Het is aan hen om te kiezen voor gastouderopvang, crèche of buitenschoolse opvang. Kinderopvang blijft toegankelijk voor lage inkomens. Zo nodig wordt de ouderbijdrage voor hogere inkomens verhoogd. De wachtlijsten worden weggewerkt, de kwaliteit van de kinderopvang wordt verbeterd en de openingstijden worden verruimd. Scholen bieden allemaal een dagarrangement voor kinderen met allerlei activiteiten, voldoende beweging, gezond eten en professionele leiding.

13. Nederland zet zich in voor een toekomstbestendig sociaal Europa. Daarom pleit de regering voor bindende Europese afspraken over:
 - a) verhoging van de arbeidsparticipatie van vrouwen, ouderen, etnische minderheden, mensen met een handicap of chronische ziekte en niet-studerende jongeren;
 - b) het onder curatele stellen van landen die door falend beleid de stabiliteit van de euro in gevaar brengen;
 - c) een doorlopend programma voor armoedebestrijding, waarvan allereerst de armsten in alle EU-lidstaten profijt hebben. Dit zal regelmatig worden getoetst;
 - d) het wegnemen van barrières voor werken, wonen en studeren in een ander EU-land, ook voor migranten met een permanente verblijfsvergunning;
 - e) een gezamenlijk beleid voor arbeidsmigratie, dat migranten van buiten de EU de kans geeft te werken in sectoren die handen en hoofden tekort komen, dat uitbuiting bestraft en arbeidsmobiliteit bevordert;
 - f) het stellen van redelijke eisen bij aanbestedingen door overheden, zodat ook kleinere bedrijven een eerlijke kans krijgen om overheidsopdrachten uit te voeren.
14. Om gelijke beoordeling en doorstroming van mannen en vrouwen te bevorderen, dient de top van beursgenoteerde bedrijven en (semi)publieke instellingen voor ten minste 30 procent uit vrouwen te bestaan. Dit vereist quota.
15. De overheid voert een actief voorkeursbeleid om de vertegenwoordiging van etnische minderheden in publieke topfuncties te versterken en maakt hierover ook afspraken met het bedrijfsleven.
16. De zeggenschap van werknemers wordt versterkt. Minimaal een derde van de leden van Raden van Commissarissen (RvC) wordt eens per 4 jaar gekozen door de werknemers. RvC-leden kunnen maximaal 10 jaar aanblijven. Het maximaal aantal RvC-lidmaatschappen bedraagt 5 per persoon. De positie van de ondernemingsraad (OR) wordt verder versterkt door onder andere de OR instemmingsrecht te geven over alle arbeidsvoorwaardelijke regelingen (tenzij deze in een cao zijn geregeld), adviesrecht over belangrijke investeringsbeslissingen,

belangrijke beleidsreserves en de bestemming van de winst en een verzaamd adviesrecht bij benoeming en ontslag van de bestuurder. In goede ondernemingen lopen de beloning voor de gewone werknemer en salariëring van de bestuurder aan de top niet uit elkaar. Werknemers en bestuurders maken samen het bedrijf. Bij winst komt iedereen een deel toe.

NIEUWE SOCIALE ZEKERHEID

17. Armoede komt hard aan, zeker bij kinderen. Armoede wordt teruggedrongen door de arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders en laagopgeleide vrouwen te stimuleren. Gemeenten moeten met maatwerk zorgen voor voldoende mogelijkheden voor deeltijdwerk en kinderopvang. De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk, zodat de overheidssubsidie terecht komt waar deze het hardste nodig is.
18. Het aantal mensen met problematische schulden wordt fors teruggedrongen door toegankelijke schuldhulpverlening en preventie. Er komt een reclameverbod voor consumptief krediet. Daarnaast gaan aanbieders van kredieten verplicht meebetalen aan schuldhulpverlening. Iedereen die schuldhulpverlening nodig heeft, krijgt deze uiterlijk binnen een periode van 4 weken.
19. Er komt een Wet investeren in mensen (WIM) die de Wet werk en bijstand (WWB), Wet investeren jongeren (WIJ), Wajong en delen van de Wet sociale werkvoorziening (WSW) bundelt tot een nieuwe regeling waarin participatie centraal staat. Kern van de WIM is dat iedereen die langer dan een jaar werkloos is en geen WW meer krijgt, een participatiecontract afsluit met de gemeente, tegen een vergoeding van ten minste het wettelijk minimumloon, zonder vermogens- of partnertoets. Gemeenten krijgen de ruimte om individuele afspraken te maken over bijvoorbeeld scholing, begeleiding naar werk, aangepast werk, vrijwilligerswerk, mantelzorg of zorg voor chronisch zieke kinderen of kinderen met een handicap. Wat mensen kunnen staat centraal. Tegenover geld van de gemeenschap staat in alle gevallen een plicht tot participatie naar vermogen. Gemeenten zijn verplicht een Ombudsman WIM aan te stellen, zodat iedere burger tot zijn recht komt.
20. De verzekering tegen gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid (WIA/WGA) wordt verbeterd via aanpassing van het Schattingsbesluit, zodat recht wordt gedaan aan serieuze gezondheidsproblemen.
21. Er komt een sociale en flexibele AOW. Participatie wordt het uitgangspunt. Het huidige woonlandbeginsel van 50 jaar wordt vervangen door een participatiebeginsel van 45 jaar. Laagopgeleiden die vroeg beginnen met werken

en vaak in een zwaar beroep, kunnen hierdoor eerder met AOW dan hoogopgeleiden die later beginnen met werken. Iedereen die 45 jaar in de Nederlandse samenleving heeft geparticipeerd heeft recht op een volledige AOW-uitkering. Je bouwt AOW-rechten op wanneer:

- a) je ouder bent dan 18 jaar en meer dan 50 procent van het wettelijk minimumloon verdient. Als je minder verdient, bouw je naar rato op. Als je studeert aan een instelling voor hoger onderwijs, bouw je geen AOW op;
- b) je gebruik maakt van een publieke verlofregeling, werkloosheidsregeling, arbeidsongeschiktheidsregeling, de Wet investeren in mensen (WIM) of de startersaftrek;
- c) je zorgt voor kinderen tot 5 jaar of mantelzorg verleent.

Deze zorgjaren tellen conform de WW voor de helft mee. Tegenover het recht op AOW staat een plicht tot participatie. Wie door overmacht – arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, intensieve zorgtaken – niet kan participeren, bouwt volledige AOW op. Wie niet wil participeren, omdat hij of zij over voldoende vermogen of andere inkomensbronnen beschikt, bouwt geen gratis AOW meer op. Uiteraard kan diegene zich wel tegen betaling vrijwillig voor een volledige AOW blijven verzekeren. De nieuwe AOW gaat in na 45 jaar werken of bij het 67e levensjaar. Mensen die op hun 67e niet voldoende AOW en aanvullend pensioen hebben opgebouwd, worden aangevuld tot het bestaansminimum. Hierbij geldt de vermogens- en partnertoets. De nieuwe AOW geldt alleen voor de jongere generaties, voor mensen die na 1972 zijn geboren. Dat sluit aan bij het streven naar economische zelfstandigheid dat sinds 1990 het uitgangspunt van het overheidsbeleid is geweest voor deze generatie. AOW-rechten die onder het oude systeem zijn opgebouwd worden omgerekend naar een fictief arbeidsverleden en tellen mee voor de nieuwe AOW. Er komt een regeling voor mensen die laagbetaald en zwaar werk verrichten maar, doordat ze een deel van hun leven buiten Nederland hebben gewoond, nooit een Nederlands arbeidsverleden van 45 jaar hebben kunnen opbouwen.

22. Ouderen met een goed inkomen gaan op korte termijn meebetalen aan de AOW. Ouderen met een karig pensioen worden hierbij ontzien en krijgen extra inkomensondersteuning.
23. Het pensioenstelsel wordt gemoderniseerd:
 - a) Pensioenregelingen worden flexibeler, met meer ruimte om sneller pensioen op te bouwen aan het begin van de loopbaan.
 - b) Pensioenfondsen worden gestimuleerd om de toevertrouwde gelden maatschappelijk verantwoord te beleggen.

- c) Diversiteit in de besturen van pensioenfondsen wordt gestimuleerd. Daarbij is het vooral nodig om de positie van jongeren te versterken.
 - d) Het fiscale kader voor pensioenopbouw wordt versoepeld en de pensioengrondslag wordt gemaximeerd op een inkomen van anderhalf maal modaal.
24. De positie van zelfstandigen en hun toegang tot de sociale zekerheid wordt verbeterd:
 - a) Zelfstandigen krijgen toegang tot bedrijfstakpensioenfondsen.
 - b) Het uren criterium voor zelfstandigen wordt afgeschaft en vervangen door een inkomenscriterium. Hiermee wordt deeltijdondernemerschap gestimuleerd.
 - c) Zelfstandigen krijgen recht op een ruimere scholingsaftrek.
 - d) Zelfstandigen kunnen indien nodig een beroep doen op de Wet investeren in mensen (WIM), zonder dat zij eerst hun pensioensvoorziening hoeven aan te spreken en op te souperen.
 25. Bij het erfrecht tarief dient de achterstelling in fiscaal opzicht van alleenstaanden te worden teruggebracht op een budgettair neutrale manier.
 25. Er komt een actieve voorlichtingscampagne over de rechten van mensen zonder geldige verblijfspapieren op basisvoorzieningen, zoals medische zorg, toegang tot opvang en het recht van hun kinderen op onderwijs, voor professionals die in de desbetreffende sectoren werken en voor belangenbehartigers die met ongedocumenteerden werken.

HOOFDSTUK 4. MEER ONDERWIJS

Weekendscholen voor achterstandsleerlingen, studenten die risicoleerlingen onder hun hoede nemen en ouders die samenwerken om zwarte en witte scholen te mengen. Het zijn particuliere initiatieven die volop steun verdienen, maar er is meer nodig om te garanderen dat ieder kind in Nederland dezelfde kansen op goed onderwijs krijgt. Alle kinderen – onafhankelijk van hun ouders' opleidingsniveau, inkomen of achternaam – moeten hun talenten kunnen ontwikkelen.

GroenLinks kiest ervoor om in deze financieel zware tijden miljarden extra te investeren in het onderwijs. Juist nu, juist daar. Om sterk uit de crisis te komen, moeten we het onderwijs verbeteren. Het is de basis van de kenniseconomie die Nederland wil zijn en investeringen in het onderwijs betalen zich altijd terug. Maar scholen zijn meer dan leveranciers van arbeidskrachten. Ze zijn ook de plek waar kinderen worden gevormd tot vrije en actieve burgers. Waar hun talenten tot bloei kunnen komen. En waar ze worden toegerust om een zelfstandig bestaan op te bouwen.

Extra investeringen zijn nodig, vooral in het basisonderwijs en (voorbereidend) beroepsonderwijs. Door gebrek aan individuele aandacht kunnen veel kinderen uit arme en migrantengezinnen hun taal- en leerachterstand nooit meer inhalen. Ook slimmeriken en bollebozen worden onvoldoende uitgedaagd. De meeste kinderen komen prima door de schooltijd heen. Maar de 40 duizend jongeren die jaarlijks zonder diploma het onderwijs verlaten, gaan een onzekere toekomst tegemoet.

GELD NAAR DE KLAS

Leerkrachten spelen een centrale rol in het leven van kinderen. Leraren die met hart en ziel hun werk doen, geven kinderen kansen die ze thuis soms niet krijgen. Maar het valt niet mee om steeds weer vol passie voor de klas te staan. Zeker niet als je overbelast bent. Om het onderwijsvak aantrekkelijker te maken moet de werkdruk omlaag. Extra ondersteunend personeel of kleinere klassen moeten ervoor zorgen dat leraren alle kinderen voldoende aandacht kunnen geven. Dat uitblinkers meer kunnen doen en er extra begeleiding is voor leerlingen die dat nodig hebben. En dat er voor de leraren zelf meer tijd vrijkomt voor regelmatige bijscholing en het ontwikkelen van lessen.

Om dit te bereiken is extra geld nodig op de onderwijsbegroting. Tegelijkertijd kan ook het huidige budget

beter worden besteed. Te veel geld wordt uitgegeven aan managers, topsalarissen van bestuurders en prestige-projecten of blijft hangen in de reserves van de scholen. Ook dat geld moet naar de klas.

GroenLinks wil dat peuters op elke basisschool terecht kunnen voor een voorschools programma. Daar leren ze spelenderwijs nieuwe woorden, zodat ze met een rijke woordenschat kunnen beginnen aan de basisschool.

De organisatie van scholen raakt niet alleen de leerlingen, maar ook hun ouders. Als thuis lunchen de norm is en de naschoolse opvang een stressvol gesleep met kinderen, zullen veel ouders minder werken dan ze eigenlijk willen. Dat is ongewenst. Basisscholen moeten daarom brede scholen worden, met ruime openingstijden en een breed aanbod van muziek-, sport- en ontspanningsmogelijkheden. De School in Zandvoort is een mooi voorbeeld. Deze basisschool is de hele dag open, het hele jaar door en kinderen leren er in hun eigen tempo. Zulke initiatieven verdienen extra aanmoediging.

BEROEPSONDERWIJS VERDIENT MEER

Van alle jongeren gaat 60 procent naar het beroepsonderwijs. Het zijn de timmerlieden, verzorgenden, secretaresses en elektromonteurs van de toekomst. Het zijn de mensen die het kortst profiteren van ons publiek gefinancierde onderwijssysteem en zelfs die beperkte onderwijsjaren worden niet maximaal benut.

Vmbo- en mbo-scholen zijn al jaren ondergeschoven kindjes. Het gemiddelde opleidingsniveau van de leraren daalt, net als het percentage onderwijzend personeel op het totaal. Het gevolg is dat steeds meer lessen worden gegeven door instructeurs en praktijk-begeleiders die lang niet altijd een onderwijsbevoegdheid hebben. En het kan zomaar gebeuren dat een leraar die is opgeleid om techniekles te geven er Engels en wiskunde bij doet. Dat komt de onderwijskwaliteit niet altijd ten goede. Bovendien geldt ook op het vmbo en mbo dat leerlingen te weinig persoonlijke begeleiding krijgen. De economische crisis zorgt daarbij voor een tekort aan stageplaatsen en leerwerkplekken, waardoor afronding van de opleiding wordt bemoeilijkt.

Naast het basisonderwijs, geeft GroenLinks de komende jaren daarom prioriteit aan investeringen in het vmbo en het mbo: voor meer en beter toegeruste leraren, met voldoende tijd voor hun leerlingen. Dat is de beste

manier om perspectief te geven aan onze jongeren en om tienduizenden drop-outs te voorkomen.

KENNISLAND

Nederland wil een van beste kenniseconomieën in de wereld worden. Dat kan alleen als toponderwijs net zo belangrijk wordt als toponderzoek. Het is daarom onbegrijpelijk dat bij een derde van alle studies aan hogescholen en universiteiten studenten minder dan 10 uur les per week krijgen. Ook op hogescholen en universiteiten verbeter je het onderwijs door in te zetten op meer capabele en academisch geschoolde docenten, die genoeg tijd en aandacht hebben voor elke student. Op hun beurt moeten studenten zelf ook meer tijd kunnen besteden aan hun studie. GroenLinks wil hun financiële positie verbeteren. Zo hoeven zij minder uren te steken in een bijbaan en blijft er meer tijd over om te studeren.

PROGRAMMAPUNTEN

GELD NAAR DE KLAS

1. Er gaan miljarden extra naar het onderwijs. Dit geld wordt vooral geïnvesteerd in het basisonderwijs en het (voorbereidend) beroepsonderwijs. GroenLinks roept op tot een Nationaal Onderwijsakkoord waarin overheid, bestuurders, docenten, ouders en leerlingen zich samen sterk maken voor een onderwijssector die elke leerling voldoende aandacht en begeleiding geeft.
2. Werken in het basis- en (voorbereidend) beroepsonderwijs wordt aantrekkelijker gemaakt. De werkdruk wordt verminderd. Leraren geven minder uren les, krijgen kleinere klassen en/of betere ondersteuning door klasse-assistenten, gespecialiseerde vakdocenten en conciërges. Zo krijgen docenten meer tijd per leerling.
3. De afspraken uit het Actieplan Leerkracht worden overkort uitgevoerd. Dat betekent dat er ook voor het beroepsonderwijs afspraken moeten komen over wanneer leraren aanspraak kunnen maken op een hogere beloning en extra scholing. Aanvullend op het Actieplan worden er afspraken gemaakt over extra beloning voor leraren die les geven aan veel leerlingen met achterstanden.
4. Het aantal onbevoegde leraren en leid(st)ers voor de klas, op de voorschool en de buitenschoolse opvang wordt teruggedrongen.
5. Ouders krijgen meer zeggenschap over het beleid van scholen, bijvoorbeeld door de positie van medezeggenschapsraden te versterken.

6. Lerarenteams krijgen meer invloed op het te geven onderwijs. Zij bepalen de lesmethode en hebben inspraak in nieuwe pedagogische concepten.
7. Er komt in het hele land een aanbod van voorschoolse programma's om achterstanden bij peuters te bestrijden en te voorkomen.
8. Alle basisscholen worden brede scholen. Ook in het voortgezet onderwijs wordt de toepassing van het concept van de brede school gestimuleerd. Brede scholen verzorgen een programma van zeven tot zeven. Er is ruimte voor sport, kunst, drama en buiten spelen, als het kan in de natuur. De voor-, tussen- en naschoolse opvang wordt verzorgd door deskundige pedagogische medewerkers. De brede school werkt samen met de jeugdhulpverlening en de gezondheidsdiensten om problemen snel te kunnen signaleren en aanpakken. Er wordt geïnvesteerd in goede onderwijsgebouwen die klimaatneutraal zijn, een goed binnenklimaat waarborgen en een goede werkplek zijn voor leerlingen en leerkrachten.

BEROEPSONDERWIJS VERDIENT MEER

9. Vmbo- en mbo-scholen gaan beter presteren:
 - a) De urennorm van 850 uren onderwijsactiviteiten per jaar voor mbo-opleidingen wordt beter ingevuld en nageleefd.
 - b) Er wordt eerder ingegrepen bij opleidingen die als zwak worden beoordeeld. Van opleidingen die zeer zwak zijn wordt de onderwijslicentie na één jaar ingetrokken.
 - c) Er komt een maximumnorm voor overhead en scherper toezicht op de financiën van instellingen.
 - d) Schooluitval wordt tegengegaan door jongeren die dreigen uit te vallen een eigen coach of studiebegeleider te geven en beter samen te werken met de hulpverlening.
 - e) Scholen gaan beter samenwerken om de overgang van vmbo naar mbo te verbeteren. Het ineenschuiven van deze twee onderwijssoorten in bijvoorbeeld brede vakscholen wordt bevorderd.
 - f) Kleinschaligheid wordt gestimuleerd.
 - g) Meer leerlingen verlaten het mbo met het hoogste diploma (mbo-4).
10. Iedere leerling in het beroepsonderwijs heeft recht op een stage- of leerwerkplek. Daartoe:
 - a) worden scholen wettelijk verplicht om een stage- of leerwerkplek te regelen voor jongeren die dat buiten hun schuld zelf niet is gelukt. Scholen mogen geen enkele leerling van school laten gaan vanwege het ontbreken van een stage- of leerwerkplek;
 - b) moeten bedrijven per 50 werknemers minimaal 1 stage- of leerwerkplek aanbieden;

- c) worden bedrijven die veel stage- of leerwerkplekken bieden fiscaal gestimuleerd.
- d) worden er vak(technische)opleidingen gecreëerd op het gebied van onder meer warmte- en koudetechniek en duurzame energie, waarmee jongeren direct aan de slag kunnen in de groene economie.

ONDERWIJS ALS EMANCIPATIEMACHINE

11. Volwasseneneducatie kan een belangrijke rol spelen bij de integratie van nieuwkomers, het tegengaan van analfabetisme, de verwerving van de Nederlandse taal en een succesvolle herintreding op de arbeidsmarkt van bijvoorbeeld bijstandsmoeders. Met name de regionale opleidingscentra (roc's), maar ook het voortgezet onderwijs, hogescholen en universiteiten moeten laagdrempelige leertrajecten aanbieden aan volwassenen en zo een leven lang leren beter faciliteren. Er komt een plan om (functioneel) analfabetisme in 10 jaar tot een minimum te beperken.
12. De vroege selectie in het Nederlandse onderwijs, die met name negatieve gevolgen heeft voor achterstandsleerlingen, wordt teruggedrongen door:
 - a) het doorstromen van lagere naar hogere opleidingen en het stapelen van opleidingen te stimuleren en doorlopende leerlijnen en flexibele schoolcarrières mogelijk te maken. Dit houdt onder andere in dat er meer brede brugklassen komen, dat lesprogramma's beter op elkaar aansluiten en dat doorstroomeisen transparant en objectief zijn;
 - b) alle kinderen te toetsen, maar toetsscores (zoals Cito-scores) alleen als selectiecriteria te gebruiken als deze zijn gebaseerd op voortgangstoetsen die op verschillende momenten gedurende de basisschooltijd zijn afgenomen;
 - c) de structurele vorming van meer kopklassen en schakelklassen (op de basisschool) en voetklassen (op de middelbare school), waardoor leerlingen die aan het eind van groep 8 nog taalachterstanden hebben een extra jaar onderwijs kunnen volgen;
 - d) te experimenteren met *junior colleges* voor kinderen van 11 tot en met 14 jaar. Een diploma van het junior college geeft toegang tot alle typen vervolgonderwijs en combineert de sterke punten van het basisonderwijs, zoals één of twee vaste leraren, met die van het voortgezet onderwijs, zoals inhoudelijke verdieping.
13. Segregatie in het onderwijs wordt bestreden met:
 - a) een acceptatieplicht voor het bijzonder onderwijs. Leerlingen die de grondslag van de school respecteren worden toegelaten;

- b) een vast aanmeldmoment voor het basisonderwijs, waarbij het plaatsen van kinderen op de school in de eigen buurt wordt bevorderd;
 - c) een plicht voor gemeenten en schoolbesturen om niet-vrijblijvende afspraken te maken over het bestrijden van segregatie. De onderwijsinspectie ziet toe op de kwaliteit van de afspraken en de uitvoering door scholen.
14. Seksuele vorming in het onderwijs besteedt ook aandacht aan seksuele weerbaarheid, seksuele diversiteit, mensenrechten, acceptatie en veiligheid.
 15. Het onderwijs draagt bij aan het doorbreken van rolpatronen in de beroepskeuze. Het wordt aantrekkelijker voor mannen om in het basisonderwijs, de kinderopvang en op de voorschool te werken. De pabo's stellen kennisontwikkeling en inhoudelijke vakkennis weer centraal. Naast de basisopleiding tot leraar, krijgen pabo's de mogelijkheid om ook specialisaties aan te bieden, zoals voor de bovenbouw in het basisonderwijs.
 16. Op reguliere scholen wordt zoveel mogelijk passend onderwijs geboden aan iedereen, ongeacht functiebeperkingen. Scholen en leraren krijgen ondersteuning om alle leerlingen goed onderwijs te kunnen bieden.

KENNISLAND

17. De toegankelijkheid van het hoger onderwijs wordt vergroot door ruime studiebeurzen in de vorm van een studieloon. Studenten kunnen studeren zonder leenangst, grote bijbanen en zonder financieel afhankelijk te zijn van hun ouders. De studiebeurs wordt gefinancierd uit een geringe en inkomensafhankelijke hogeronderwijsbelasting voor voormalig studenten. De hoogte van deze belasting is afhankelijk van het aantal studiejaren, zodat snel studeren loont.
18. De kwaliteit van het hoger onderwijs wordt versterkt. Het onderwijs wordt geïntensiveerd door de docent/student ratio en het aantal contacturen te verhogen. Professionalisering van docenten krijgt meer aandacht.
19. Buitenlandse studenten krijgen gemakkelijker toegang tot ons hoger onderwijs.
20. Met hogescholen en universiteiten worden afspraken gemaakt over meer loopbaankansen voor jongeren, vrouwen en migranten.
21. Op onderzoek wordt niet bezuinigd. Er wordt meer geïnvesteerd in kennisontwikkeling op het gebied van energie, klimaat en het efficiënt omgaan met natuurlijke hulpbronnen.
22. Op Europees niveau ijvert Nederland ervoor dat:
 - a) een groter deel van de EU-begroting wordt besteed aan onderwijs, onderzoek en ontwikkeling;

- b) er voor alle studerenden een Erasmusbeurs beschikbaar komt, die de meerkosten van een studiejaar aan een buitenlandse onderwijsinstelling dekt;
- c) de resultaten van publiek gefinancierd onderzoek gratis toegankelijk worden;
- d) het midden- en kleinbedrijf makkelijker mee kan dingen naar onderzoeks- en ontwikkelingsgelden, zodat ook hier kennisontwikkeling wordt bevorderd.

HOOFDSTUK 5. RUIMTE OM TE LEVEN

Een grote bank loopt voorop in het nieuwe werken. Het bedrijf heeft een energiezuinig hoofdkantoor, dichtbij het station, en betaalde mee aan een fietsbrug over het spoor. De werknemers kunnen zelf kiezen wanneer zij werken en waar: thuis, in de trein of op kantoor. Ze hebben een schone auto van de zaak, maar ook een treinabonnement. Bij een energiebedrijf in Rotterdam wonen de werknemers in de omgeving van kantoor. Voor dienstreizen nemen ze de deelauto om de hoek. En in Utrecht worden winkels bevoorrad met elektrische wagentjes in plaats van vieze trucks. Ondernemende koplopers maken al lang werk van groen werken en reizen. Van hun voorbeeld moeten we de regel maken.

Iedereen wil goed wonen in een veilige omgeving. Mobiel zijn. Genieten van rust en natuur dicht bij huis. Met meer dan 16 miljoen mensen in een klein land is dat een hele puzzel. Het kan wel. Maar niet als je de ruimtelijke ordening laat verslonzen en investeringen in asfalt opvoert, zoals de afgelopen kabinetten hebben gedaan. GroenLinks wil de ruimte in ons land behouden en het vervoer vergroenen.

RUIMTE WINNEN

Als we ruimte over willen houden voor natuur, water, recreatie en karakteristieke Nederlandse landschappen, dan moeten we het platteland niet verder verrommelen, maar binnen de bebouwde kom plek zoeken om te wonen en te werken. Zo kunnen we woon- en werkplekken dicht bij elkaar brengen en beter verbinden. Dat vereist strenge sturing door de rijksoverheid en de provincies. Elk dorp zijn eigen industrieterrein, dat kan echt niet meer.

In steden en dorpen is nog ruimte. Lege kantoorpanden, kerken en fabrieken kunnen we ombouwen tot moderne woningen. Energiezuinig, maar ook levensloopbestendig: zowel oma als haar studerende kleinzoon moet er kunnen wonen. 'Bouwen in de wei' is nu goedkoper dan nieuwbouw in de stad. Dat moet andersom. GroenLinks wil compact bouwen bevorderen met een heffing op het gebruik van de open ruimte.

GROEN REIZEN

Reizen hoort bij een veelzijdig leven. Maar verkeer eist ook z'n tol. Ongezonde lucht, broeikasgassen, lawaai, ongelukken, files en gemiddeld wel drie parkeerplaatsen per auto. Nodeloos reizen moeten we dus zien te voorkomen. En schoon en zuinig vervoer moet de aantrekkelijkste keuze worden voor reizigers.

Daartoe dient de overlast van het reizen te worden meegerekend in de prijs. GroenLinks is een groot voorstander van de kilometerheffing. Wie op drukke plekken of momenten rijdt, of in een vieze auto, betaalt een hoger tarief. Want in de stad is echt geen ruimte voor meer wegen en parkeerplaatsen. In dunbevolkte gebieden geldt een lager tarief. Daar is de auto vaak het beste alternatief.

In de rest van Nederland moet openbaar vervoer voor de langere afstanden de beste keus zijn. Goedkoper dan de auto, vaak en snel, betrouwbaar en comfortabel. De kneep zit 'm vooral in het netwerk in de stedelijke regio's. Dát moet beter. Reizigers kunnen dan soepel overstappen tussen de trein en de (ov-)fiets, lightrail, trams of bussen. Of tussen de trein en de (deel)auto, op P+R-terreinen met een goede aansluiting op het openbaar vervoer. Randstadrail, tussen Den Haag en Rotterdam, is een lichtend voorbeeld.

GroenLinks kiest voor een stad waar de fietser koning is en de voetganger keizer. Een stad waar auto's en scooters steeds vaker op stroom rijden. Om de omslag naar elektrisch rijden te versnellen, is een netwerk van oplaadpunten nodig. Als we slim zijn, bouwen we meteen aan een lokaal energienet dat vraag en aanbod van groene stroom op elkaar afstemt. De energie van je zonnepanelen wordt dan opgeslagen in de autoaccu van je buurvrouw.

VEILIG WONEN

Geluk begint voor veel mensen thuis, in een fijn huis, een veilige wijk en een groene omgeving. Maar in sommige buurten wordt het woongenot verpest door overlast en criminaliteit. Daar is strengere toezicht nodig. Politieagenten, stadswachten en conciërges die weten wat er speelt, kunnen een hoop rotzooi voorkomen.

Meer blauw op straat lukt alleen als we agenten verlossen van papieren rompslomp. En van de zinloze strijd tegen softdrugs. GroenLinks wil van wietteelt en coffeeshops een gewone bedrijfstak maken, met vergunningen en met wietaccijnzen. Politie en justitie kunnen zich dan richten op winkeldiefstal, straatroof, inbraken en huise-lijk geweld. Een hogere pakkans en sneller straffen, dat schrikt criminelen af.

Een wijk leefbaar maken, dat kan de politie niet alleen. In steeds meer gemeenten dragen bewoners hun steen-

tje bij. Ze volgen een training om te kunnen bemiddelen bij overlast en conflicten. Ze beslissen mee over de besteding van het bewonersbudget: een huiskamer voor ouderen of meer groen om in te spelen. GroenLinks wil dit soort initiatieven stevig bevorderen. Maar om achterstandswijken vooruit te helpen is meer nodig. De individuele achterstandspositie van veel bewoners moet worden aangepakt, door middel van scholing en werk.

Meer woongeluk vraagt ook om betere doorstroming op de woningmarkt. Nu vinden starters vaak geen huis, omdat de goedkoopste woningen bezet blijven. GroenLinks wil daarom scheefhuren aanpakken. Wie ondanks een goed inkomen in een sociale huurwoning blijft, gaat meer huur betalen. Of koopt zijn woning. Bij verhuizing kan de corporatie de woning weer terugkopen. Zo komt het overheidsgeld bij de laagste inkomens terecht, blijven buurten gemengd en ontstaat een grote sociale koopsector met honderdduizenden betaalbare woningen.

Zulke 'te woon'-varianten, tussen huren en kopen in, zijn hard nodig, want koophuizen zijn nu vaak onbetaalbaar. De hypotheekrenteaftrek bevoordeelt de hogere inkomens, drijft de prijzen op en kost de overheid handen vol geld. Een geleidelijke afschaffing van deze aftrekpost is onvermijdelijk. Dan kan op termijn het eigenwoningforfait worden afgebouwd, evenals de overdrachtsbelasting bij verkoop van een huis. Zo scheppen we minder schulden en komt er meer doorstroming.

PROGRAMMAPUNTEN

RUIMTE WINNEN

1. De minister van Duurzaamheid en Ruimte is verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening op hoofdlijnen. Het middenbestuur wijst in de eigen regio de grenzen aan waarbinnen gemeenten mogen bouwen.
2. De rijksoverheid voert een open ruimteheffing in. Projectontwikkelaars betalen deze eenmalig op het moment dat zij groene ruimte bebouwen.
3. In de onroerendezaakbelasting (ozb) gaat ruimtegebruik zwaarder meetellen.
4. Huizen worden zoveel mogelijk binnen de grenzen van steden en dorpen gebouwd en nabij knooppunten van openbaar vervoer.
5. Er komt een Fonds Duurzame Structuurversterking. Al het geld voor infrastructuur en ruimtelijke investeringen komt in

één pot, waaruit integrale plannen voor verkeer en wonen worden gefinancierd. Zo gaat er minder geld naar asfalt en meer naar openbaar vervoer en stadsverbetering.

6. Nederland wordt voldoende beschermd tegen natte voeten, juist door water de ruimte te geven. Hierbij geldt de stelregel: eerst vasthouden, dan bergen en dan pas afvoeren. De nieuwe kansen die waterberging biedt voor natuur en recreatie worden benut. Rivieren worden verruimd.
7. In de Randstad worden tot 2040 ten minste 500 duizend nieuwe woningen gebouwd, grotendeels binnen de bestaande stads- en dorpsgrenzen. Deze woningen zijn energieneutraal of wekken energie op.
8. De overheid bevordert dat nieuwe woningen rekening houden met verschillende levensfasen en makkelijk aanpasbaar zijn voor mensen met een handicap.
9. Leegstand van kantoren levert geen belastingaftrek meer op. Leegstand langer dan 1 jaar wordt beboet met een leegstandsheffing. Zo wordt het verbouwen van lege kantoren tot woningen bevorderd.
10. In krimpende gemeenten probeert de overheid niet de bevolking, maar de voorzieningen op peil te houden, zoals onderwijs, zorg en winkels. De verdeelsleutel van het Gemeentefonds wordt aangepast ten behoeve van krimpgemeenten. Het regionale economische beleid speelt in op de kansen van krimp in sectoren als natuur, recreatie, zakelijke dienstverlening, creatieve industrie en zorg.

GROEN REIZEN

11. Fietsen wordt krachtig gestimuleerd. Er komen meer stationsstallingen en ov-fietsen. Gemeenten en provincies moeten voldoen aan kwaliteitsnormen voor fietsvoorzieningen. Ze investeren in goede voorzieningen voor de fiets, zoals comfortabele, veilige en snelle fietsroutes. De subsidie die gemeenten van de rijksoverheid ontvangen voor fietsinfrastructuur wordt verhoogd.
12. Duurzaam vervoer van deur tot deur wordt mogelijk gemaakt door het meenemen van fiets of gehandicaptenvoertuig in de trein eenvoudiger en gratis te maken, juist ook tijdens de spits.
13. Het vervoer per trein krijgt een forse impuls: extra trein-capaciteit, inhaalsporen, betere stations en beter onderhoud van spoor en treinen. De trajecten waar treinen in hoge frequentie gaan rijden, worden verlengd tot buiten de Randstad. Tevens starten in meerdere regio's buiten de Randstad experimenten met nachttreinen, naar Brabants voorbeeld.
14. Er komt een nieuwe spoorlijn van Almere via Utrecht naar Breda (AUB) en betere treinverbindingen naar Duitsland en België.

15. Nederland start een tramoffensief. In grootstedelijke regio's gaan regionale treinen, metro, sneltram en snelbus een samenhangend net van metrokwaliteit vormen. Wacht- en overstaptijden worden korter. Reisinformatie is integraal en actueel.
16. Openbaar vervoer wordt in grotere gebieden aanbesteed, zodat het minder versnipperd. Daarbij worden gebruikerswensen, duurzaamheid en kwaliteit belangrijke uitgangspunten, die soms wat meer zullen kosten.
17. Openbaar vervoer wordt beter toegankelijk voor ouderen, gehandicapten en mensen met kinderen.
18. Pas als de ov-chipkaart perfect functioneert, wordt de strippenkaart afgeschaft. De privacy is gewaarborgd: gegevens mogen alleen worden gebruikt bij verdenking van ernstige misdrijven, geanonimiseerd voor onderzoek of als de reiziger actief toestemming geeft. Reizigers die op hun privacy gesteld zijn, mogen hiervan geen financieel nadeel ondervinden.
19. De rijksoverheid stuurt zodanig op ov-tarieven en (auto) belastingen dat schoon en zuinig vervoer en thuiswerken aantrekkelijker worden. Duurzaam goederenvervoer via spoor en binnenvaart wordt gericht gestimuleerd.
20. Nederland neemt internationaal het voortouw voor beter grensoverschrijdend openbaar vervoer, alsmede voor de invoering van een Europese treinplanner met boekings-systeem, ook voor fiets en rolstoel.
21. De kilometerheffing wordt zo snel mogelijk ingevoerd, waarbij:
 - a) de kilometertarieven een fors verschil maken tussen milieubelastende en zuinige voertuigen;
 - b) vrachtverkeer duurder wordt;
 - c) op drukke plekken en in de spits een hoger tarief geldt;
 - d) de privacy buiten kijf staat: politie en justitie krijgen geen toegang tot reisgegevens;
 - e) de opbrengst wordt ingezet voor lagere lasten op arbeid.
22. De vergoeding voor woon-werkverkeer gaat onder het normale belastingregiem vallen. De nu geldende vrijstelling wordt in 5 jaar geleidelijk afgeschaft.
23. De aanschafbelasting voor auto's wordt niet verder verlaagd en fors gedifferentieerd naar milieubelasting. Vanwege de ruimte die auto's innemen moet er een rem blijven op het autobezit.
24. Deelauto's krijgen een volwassen plek in het Nederlandse vervoerssysteem. De auto hoeft niet per se voor de deur te staan.
25. Autorijden op fossiele brandstof wordt zo snel mogelijk vervangen door rijden op groene stroom of andere duurzame energiebronnen. Kopers van elektrische auto's kunnen een laagdrempelige lening krijgen, die wordt afgelost met hun besparing op brandstof. Taxi's gaan elektrisch.
26. Nederland ijvert in Brussel voor de strengst mogelijke milieunormen voor voertuigen, waaronder een maximum van 80 gram CO₂ per kilometer in 2020 voor nieuwe personenauto's.
27. Er komen geen nieuwe wegen die ons land nog meer versnipperen. Dus ook geen A4 Midden-Delfland. Het spitstarief in de kilometerheffing moet nieuwe wegverbredingen overbodig maken. Waar dat nodig is voor het milieu en/of tegen geluidsoverlast gaat de maximumsnelheid naar 80 of 100 km per uur.
28. Er komen experimenten om wegen duurzamer te maken, bijvoorbeeld door overkappingen en combinaties met het produceren van groene energie.
29. De groei van Schiphol en regionale vliegvelden wordt gestopt. Vliegveld Twente komt er niet. Er komt een belasting op vliegen. Nederland maakt zich in Europees verband sterk voor de invoering van een kerosinetax, vergelijkbaar met de accijns op benzine en andere brandstoffen.
30. Nederland grijpt haar sterke marktpositie aan om een voortrekkersrol te spelen bij het schoner maken van binnenvaart en zeevaart, bijvoorbeeld door havengelden afhankelijk te maken van de milieuprestatie van de reder en door op de wal groene stroom aan te bieden. Nederland maakt zich in EU-verband sterk voor de invoering van een accijns op zware stookolie.

WOONGELUK VOOR IEDEREEN

31. Huurders kunnen, onder voorwaarden, hun woning kopen van de woningcorporatie. Indien de corporatie kiest voor een terugkooprecht (antispeculatiebeding) kan de huurder de woning met korting kopen.
32. Wie ondanks een goed inkomen in een sociale huurwoning blijft wonen, gaat meer huur betalen.
33. Huurders van (studenten)kamers en mensen in woongroepen krijgen recht op huurtoeslag.
34. Huurcommissies krijgen meer mogelijkheden om verhuurders die zich niet aan de regels houden aan te pakken.
35. Kraken wordt niet verboden.
36. Activiteiten van woningcorporaties moet in eerste instantie gerelateerd zijn aan hun sociale doelstelling: het in stand houden van een voorraad betaalbare woningen voor huishoudens met een laag inkomen. Gemeenten maken prestatieafspraken met woningcorporaties, onder andere over energiebesparing en investeringen in de wijk. Bij de scheiding van sociale en commerciële activiteiten van corporaties wordt verzekerd dat zij blijven investeren in

voorzieningen, zoals winkels, die gebouwen en buurten leefbaarder maken.

37. Bij nieuwbouw krijgt particulier opdrachtgeverschap ruim baan.
38. De hypotheekrenteaftrek wordt geleidelijk afgeschaft. Het bedrag aan hypotheekschuld waarover rente kan worden afgetrokken wordt gemaximeerd en geleidelijk afgebouwd tot nul. De waarde van het eigen huis wordt geleidelijk betrokken in de vermogensbelasting, waarbij een vrijstelling geldt ter hoogte van de waarde van een gemiddeld huis. Tegelijkertijd worden het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelasting geleidelijk afgebouwd.
39. De vrijstelling van het eigenwoningforfait voor huiseigenaren zonder hypotheek (wet-Hillen) vervalt. De kapitaalverzekering eigen woning wordt niet langer fiscaal vrijgesteld voor nieuwe gevallen en het eigenwoningforfait wordt niet geïndexeerd.
40. Huizenbezitters die door financiële problemen hun huis dreigen kwijt te raken, krijgen de mogelijkheid hun woning of hypotheek over te doen aan de overheid, tegen billijke voorwaarden omtrent huur of afbetaling. Dit geldt voor huizenbezitters met een hypotheek tot het niveau van de Nationale Hypotheek Garantie.
41. Cliëntgestuurde wooninitiatieven waarbij ex-cliënten die weten hoe het is om dak- of thuisloos te zijn hulp bieden aan dak- en thuislozen zijn succesvol en behoeven uitbreiding. Er komt een regeling die zulke wooninitiatieven ruimhartig financiert.

VEILIGE BUURTEN

42. De politie is er om de woon- en werkomgeving veiliger te maken. De bureaucratische rompslomp wordt tot een minimum beperkt en overgenomen door ter zake kundig administratief politiepersoneel. De menskracht die daarvoor vrijkomt wordt ingezet voor wijkgerichte politiezorg. De politie wordt niet meer afgerekend op het aantal uitgeschreven bonnen.
43. De succesvolle initiatieven met getrainde (jonge) vrijwilligers die bemiddelen bij overlast en conflicten in de buurt krijgen navolging.
44. Rijksoverheid en gemeenten verstrekken bewoners- en wijkbudgetten, zodat bewoners kunnen meebeslissen over investeringen in leefbaarheid in wijken waar dat nodig is.
45. Softdrugs worden gelegaliseerd, de verstrekking van harddrugs gereguleerd. Er komt intensieve voorlichting over middelengebruik.
46. Technologieën om mensen in de gaten te houden op wie geen verdenking rust, zoals slimme camera's, worden slechts bij uiterste noodzaak ingezet, na een strikte

mensenrechtentoets. Wetten en regels die zulke surveillance mogelijk maken vervallen na 2 jaar.

HOOFDSTUK 6.

REGIE OVER ZORG

Steeds meer ouderen kiezen voor Thuishuizen. Met hulp van vrijwilligers en zorg in de buurt kunnen ze er langer zelfstandig wonen, in gezelschap van anderen. In Thomashuizen wonen kinderen met een verstandelijke beperking. Elk huis wordt geleid door twee 'zorgondernemers': echtparen of stellen die er zelf ook wonen en samen met de ouders de kinderen begeleiden en verzorgen. Het is zorg-op-maat die je iedereen zou toewensen.

Goede zorg is een basisbehoefte die voor iedereen toegankelijk en betaalbaar moet zijn. De overheid bewaakt daarom de kwaliteit en de toegang door randvoorwaarden te stellen en eisen op te leggen aan zorgverleners. Elk winstoogmerk moet daarbij worden uitgesloten.

De gezondheidszorg kost veel geld, maar dat is het dubbel en dwars waard. Op zorg mag niet worden bezuinigd. Daarvoor zijn de noden te groot, met name in de ouderen- en gehandicaptenzorg. Extra geld is nodig om de omslag te kunnen maken naar zorg dicht bij huis, waarbij mensen zoveel mogelijk de regie in eigen hand houden. Tegelijkertijd moet zorg beter, goedkoper en eerlijker worden georganiseerd. Door de zorg meer inkomensafhankelijk te financieren slaan we twee vliegen in een klap: de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten en de bureaucratische zorgtoeslag kan worden afgeschaft.

ZORG DICHTBIJ

Kinderen, jongeren en ouders die hulp nodig hebben bij het opgroeien en opvoeden, moeten dicht bij huis steun kunnen vinden. Een gespecialiseerde jeugdkracht verleent eerste hulp en werkt samen met het gezin en het eigen netwerk aan het oplossen van de problemen. Alleen wanneer kinderen niet veilig zijn in de eigen omgeving, worden ze uit huis geplaatst en bij voorkeur opgevangen in een pleeggezin.

Ouderen, chronisch zieken en mensen met een handicap wonen en werken het liefst in hun eigen buurt en zo zelfstandig mogelijk. Ook als mensen afhankelijk worden van zorg en ondersteuning, willen ze zoveel mogelijk de regie over hun leven behouden. GroenLinks wil daarom dat het eenvoudiger wordt om te kiezen voor persoonsgebonden budgetten. Uiteraard blijft er ook goede ondersteuning voor wie de zorg niet zelf kan of wil regelen. Gemeenten krijgen extra geld om thuiszorg en kleinschalige voorzieningen in de wijk uit te breiden, zoals

dagbesteding voor demente ouderen. Door mantelzorgers goede ondersteuning te bieden wordt de kracht van het eigen netwerk van familie, vrienden en burens beter benut en de zorg zo dichtbij mogelijk georganiseerd.

Ook als je niet meer thuis kunt wonen, wil je zoveel mogelijk zelf kunnen bepalen hoe je leven eruit ziet. Wanneer je doucht, wat je eet en wanneer je op bezoek gaat bij vrienden of een bioscoopje pikt. Daarvoor zijn meer handen nodig aan tafel en bed, maar ook extra inkomensondersteuning. GroenLinks investeert in meer personeel, in opleidingen en in de aantrekkelijkheid van het beroep van verzorgende. De zorginstellingen gaan in ruil voor deze investering zorg kleinschaliger organiseren en meer op maat aanbieden. Dat blijkt in veel gevallen goedkoper te zijn dan zorg in grote verpleeghuizen. In kleinschalige zorgvoorzieningen kunnen mensen bijvoorbeeld gemakkelijker een beroep doen op hun eigen netwerk.

ZORG BETER ORGANISEREN

Medische handelingen die prima door verpleegkundigen kunnen worden gedaan, worden nu uitgevoerd door artsen. Dure specialisten doen werk waartoe ook een huisarts bevoegd is. Dat maakt de zorgsector onnodig duur en ingewikkeld. Door meer taken aan huisartsen en verpleegkundigen over te laten, wordt de zorg efficiënter en hun werk interessanter. De kosten kunnen verder omlaag door de excessieve beloningen van sommige specialisten aan banden te leggen en nieuwe specialisten in loondienst te laten werken. Maar ook door de eerstelijns zorg te versterken en zorg dicht bij mensen te organiseren, in hun eigen buurt, met thuiszorg, huisarts en wijkverpleegkundige.

Mensen die nu terugvallen op de AWBZ belanden vaak automatisch in grote zorginstellingen. Om dat te veranderen wil GroenLinks zorgverzekeraars een grotere rol geven in de uitvoering van de publieke zorg. Zorgverzekeraars moeten dan wel zonder winstoogmerk opereren en verplicht samenwerken met gemeenten om zorgvoorzieningen in de wijk te realiseren. Een persoonsgebonden budget garandeert de vrijheid om te kiezen: voor opname in een groot verpleeghuis of zorg in de buurt.

VOORKOMEN IS BETER DAN GENEZEN

Preventie is de beste gezondheidszorg. De afgelopen twintig jaar is het aantal kinderen met overgewicht verdubbeld: een op de vijf meisjes en een op de zeven jongens is te zwaar. Gezond leven moet daarom gemak-

kelijker en goedkoper worden. GroenLinks wil dat schoolkantines niet alleen vette zoute snacks maar ook gezonde broodjes aanbieden en dat kinderen drie uur gymles per week krijgen. Het is belangrijk dat mensen met een laag inkomen beter de weg kunnen vinden naar aanvullende voorzieningen van gemeenten. Meer inkomen geeft ruimte voor een gezondere levensstijl. De voedingsindustrie moet worden aangesproken op haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en foute vetten, zout en onverantwoorde reclames terugdringen.

PROGRAMMAPUNTEN

ZORG IN MOEILIJKE TIJDEN

1. In de wet wordt vastgelegd dat instellingen die werken met publieke (zorg)gelden altijd een vergunning hebben en geen winstoogmerk. Dat geldt voor zorgverzekeraars en zorgverleners, zoals thuiszorgbureaus. In de vergunning worden onder andere eisen gesteld aan de kwaliteit van de zorg, de inspraak van de patiënt, de scholing van het personeel en de salariëring.
2. De ziektekosten worden solidair opgebracht. Dat betekent dat:
 - a) de nominale premie wordt verlaagd en de financiering van de zorg meer inkomensafhankelijk wordt;
 - b) de zorgtoeslag overbodig wordt;
 - c) het eigen risico inkomensafhankelijk wordt.

ZORG DICHTBIJ

3. De jeugdzorg wordt verbeterd door:
 - a) deze dichtbij te organiseren. De gemeenten krijgen de regie over de jeugdzorg, zoals opvoedingsondersteuning aan huis. Gemeenten worden verantwoordelijk voor een sluitend aanbod van gespecialiseerde jeugdkrachten die directe ondersteuning bieden, in samenwerking met de eigen omgeving;
 - b) de jeugdkrachten verantwoordelijk te maken voor de doorverwijzing naar gespecialiseerde jeugdzorg;
 - c) de verschillende financieringsstromen voor de jeugdzorg te bundelen;
 - d) de pleegzorg te stimuleren, zodat kwetsbare kinderen en jongeren zoveel mogelijk in gezinsverband opgroeien en niet in een instelling terecht komen;
 - e) meer aandacht te besteden aan (migranten)jongeren die in de justitiële jeugdzorg terecht komen, terwijl zij in veel gevallen beter geholpen zouden zijn met geestelijke gezondheidszorg;
 - f) het inspraakrecht in de jeugdzorg voor jongeren en

- (pleeg)ouders te versterken;
 - g) de inhoudelijke deskundigheid van de jeugdzorg te verbeteren, onder andere ten aanzien van huiselijk, seksueel, eengerelateerd en antihomogeweld;
 - h) kinderen zonder strafrechtelijke veroordeling niet meer onder te brengen in justitiële inrichtingen.
4. Ouderen, chronisch zieken en mensen met een handicap krijgen maximale zeggenschap over het eigen leven:
 - a) Eigen regie wordt gestimuleerd door de inzet van persoonsgebonden budgetten voor de mensen die dat willen.
 - b) Er komt één onafhankelijke indicatiestelling voor zorg, onderwijs, werk en inkomen.
 - c) Gemeenten krijgen de plicht om participatie zo breed mogelijk te ondersteunen en krijgen extra – geoordeelde – middelen om kleinschalige wijkvoorzieningen te organiseren. Daarmee wordt de recente bezuiniging op de AWBZ gecompenseerd.
 - d) Mantelzorgers worden beter ondersteund door gemeenten, bijvoorbeeld door af en toe afgelost te kunnen worden door professionele en vrijwillige zorgverleners.
 - e) Bij de aanbestedingen in de thuiszorg dienen kwaliteit en continuïteit voorop te staan.
 5. Wonen en zorg worden gescheiden. De wooncomponent wordt uit de AWBZ gehaald. Mensen die in een instelling wonen krijgen zo meer regie over hun woonlasten en de manier waarop ze wonen. Mensen met een lager inkomen worden hiervoor gecompenseerd via de huurtoeslag en gaan er niet in inkomen op achteruit. Er komt een vermogenstoets in de AWBZ.
 6. De bewonersbijdragen die instellingen vragen voor langdurige zorg worden gemaximeerd zodat bewoners de financiële ruimte hebben om maatschappelijk te participeren.
 7. Er wordt meer geïnvesteerd in personeel, opleidingen en loopbaanmogelijkheden in de langdurige zorg. Instellingen voor verpleging en verzorging en voor gehandicapten- en geestelijke gezondheidszorg verbinden zich in ruil daarvoor aan concrete plannen om kleinschaligheid te stimuleren en de kostenefficiëntie te verbeteren.

ZORG BETER ORGANISEREN

8. Zorg in wijk en buurt komt centraal te staan. De eerste lijns zorg wordt versterkt. Het opzetten van kleinschalige gezondheidscentra wordt gestimuleerd, waarbij een apotheek, huisartsen, wijkverpleegkundigen en andere zorgverleners betrokken zijn.
9. Zorg die door de huisarts kan worden geleverd, vindt niet meer plaats in het ziekenhuis.

10. Werk in de zorg wordt interessanter en efficiënter door een taakherschikking van medisch specialisten, artsen, verpleegkundigen en paramedici.
11. Het systeem voor declaraties in de zorg, de diagnose-behandelingcombinatie (DBC), wordt drastisch vereenvoudigd. Het medisch beroepsgeheim wordt gerespecteerd.
12. Medisch specialisten komen in loondienst en worden onder de beloningscode voor de zorgsector gebracht.
13. Artsen worden gestimuleerd om de goedkope variant van een geneesmiddel voor te schrijven. Als er medische redenen zijn om te kiezen voor een duurdere variant dan wordt die, in lijn met onafhankelijke kwaliteitsrichtlijnen, voorgeschreven.
14. Innovatie en medische technologie worden meer gericht op preventie en kostenbeheersing.
15. Zorgverzekeraars zonder winstoogmerk krijgen een centrale rol in de uitvoering van de publieke basisverzekering. In het bestuur van deze instellingen krijgen de cliënten een zwaarwegende stem.
16. Zorgverzekeraars mogen onderhandelen over een groter deel van de ziekenhuiszorg, mits er een budgetbeheersingsinstrument en wettelijke kwaliteitseisen komen.
17. Langdurige zorg (AWBZ) wordt zoveel mogelijk overgeheveld naar de publieke basisverzekering. Zorgverzekeraars worden verplicht samen te werken met gemeenten om zorgvoorzieningen te realiseren die het mogelijk maken om langer thuis te wonen.
18. Om het aantal orgaandonoren te vergroten, wordt het actief donorregistratiesysteem ingevoerd: mensen zijn donor, tenzij zij aangeven dat niet te willen.
19. Kwalitatief hoogwaardige alternatieve zorg, die voldoet aan eisen op het terrein van effectiviteit, opleiding, kwaliteitsbeleid en klachtenregeling, blijft vrijgesteld van btw-heffing.
20. Er komt binnen de hulpverlening meer aandacht voor mensen die kampen met een opeenstapeling van problemen.
21. Zolang de privacy niet waterdicht is, wordt het elektronische patiëntendossier niet ingevoerd.
22. Abortus en euthanasie zijn geen gewone medische behandelingen. Daarom is het goed om in een aparte wet extra eisen te stellen aan artsen die hiermee te maken krijgen. Maar in de huidige situatie zijn artsen die een abortus of euthanasie uitvoeren in principe strafbaar, tenzij ze zich aan de medische regels houden. GroenLinks wil dat omdraaien. Artsen zijn pas strafbaar nadat is gebleken dat ze zich niet aan de regels hebben gehouden, zoals bijvoorbeeld de 24-wekentermijn bij abortus en de consultatie van een onafhankelijke en gespecialiseerde arts bij euthanasie. Abortus en euthanasie moeten daarom uit het wetboek van strafrecht.
23. GroenLinks ijvert voor een maatschappelijk en politiek debat over de vraag of de huidige euthanasiewet ouderen die lijden aan onomkeerbaar verlies van menselijke waardigheid voldoende ruimte biedt voor regie over hun leven.

VOORKOMEN IS BETER DAN GENEZEN

24. Nederland maakt zich in EU-verband sterk voor een vrijstelling van de btw-heffing voor gezond eten, zoals verse groenten en fruit.
25. Met gemeenten en het bedrijfsleven worden afspraken gemaakt over gratis advisering aan mensen met een laag inkomen over verbetering van levensomstandigheden en betere benutting van voorzieningen die gemeenten daarvoor hebben. Zo kunnen accountancybedrijven wijken adopteren met een hoog aandeel lage inkomens en de bewoners hun ondersteunende diensten aanbieden.
26. Scholen krijgen de verplichting om gezonde schoolkantines en voldoende sportmogelijkheden voor hun leerlingen te organiseren.
27. Er komen bindende afspraken met de voedingsindustrie over een reclameverbod op snoep voor kinderen onder de 12 jaar en over het terugdringen van foute vetten en zout in het eten. Zo nodig komt er wetgeving.
28. Met wet- en regelgeving en prijsmaatregelen wordt gezondheidsschade door roken en overmatig alcoholgebruik zoveel mogelijk voorkomen.
29. De seksuele en reproductieve gezondheid wordt bevorderd door voldoende aandacht voor seksuele vorming in het onderwijs. De overtijdbehandeling wordt uit de abortuswet gehaald. De verplichte bedenktijd bij abortus wordt afgeschaft. In die delen van de Caraïben die Nederlands grondgebied worden, zal op verantwoorde wijze gestalte worden gegeven aan de abortuspraktijk.
30. De overheid stelt dat de anticonceptiepil in het basispakket van de zorgverzekering moet blijven. Seksuele gezondheidszorg en abortus zijn toegankelijk voor iedereen, ongeacht verblijfsvergunning.
31. (Semi)publieke instellingen dienen een effectief beleid tegen pesten te voeren en worden hierin gefaciliteerd.

HOOFDSTUK 7.

VRIJZINNIG SAMENLEVEN

De meiden met hoofddoek op onze universiteiten. Het lesbische stel dat samen met de biologische vader van hun kind een huishouden runt. De dominee die niet in God gelooft. Het Kamerlid dat opkomt voor de vrijheid van meningsuiting van haar felste tegenstander. Zij allen laten zien dat Nederland nog steeds een vrijzinnig land is.

De laatste kabinetten hadden weinig op met onze vrijzinnige traditie. GroenLinks is er juist trots op. Eeuwenlang liep ons land voorop in godsdienstvrijheid. Nog steeds mag je zelf bepalen waar je wel en niet in gelooft. Vrijzinnigheid betekent ook dat je staat voor redelijkheid en dialoog. Voor een open samenleving met respect voor mensenrechten en minderheden. Er zijn dus grenzen: geen geweld, geen discriminatie, geen geloofsdwang.

De polarisatie rond migranten en moslims zet de vrijzinnigheid onder druk. We kruisen de degens over de vraag of migrantenvrouwen wel of niet gescheiden mogen zwemmen. Zulke windmolengevechten leiden af van de echte problemen, zoals de achterstand van migranten op de arbeidsmarkt en in het onderwijs, het isolement van sommige migrantenvrouwen en de relatief hoge criminaliteit onder jongens uit migrantengezinnen.

Intussen gaat de integratie wél door, gelukkig. Hele sectoren in onze grote steden, zoals de kinderopvang en de supermarkten, draaien op het werk van migranten en hun nakomelingen. Dankzij honderdduizend migrantenjongeren in het hoger onderwijs kan Nederland een kennisland worden. Zonder de nieuwkomers zouden literatuur, popmuziek en sport veel saaiër zijn.

RUIMTE VOOR VERSCHIL

Iedereen heeft het recht om anders te zijn. Er bestaat niet één definitie van het goede leven. Soms lijkt het wel zo. Als je ziet hoeveel mensen zich kapot werken. Als je mensen hoort eisen dat iedereen zich aanpast aan de levensstijl die bij Nederland hoort. Die van henzelf dus. Dat is zo on-Nederlands. Juist in tijden van crisis en angst moeten we van onze verschillen onze kracht maken. Niemand mag worden uitgesloten. Dat is verspilling van talent. Een land dat zijn vrijzinnigheid koestert werkt als een magneet op creatieve geesten van elders. Het staat sterker in de wereld.

Vrijzinnig samenleven is niet vrijblijvend. Het is soms een hele opgave om elkaar te verdragen. Om te kunnen spreken over wat ons stoort én over wat ons bindt,

moeten we elkaar kunnen verstaan. Daarom verlangen we van nieuwkomers dat ze Nederlands leren. Anders kunnen ze niet meepraten en meedoen in de buurt, op de arbeidsmarkt of op de school van hun kinderen. Daarom stellen we zeker dat inburgeraars de belangrijkste waarden uit de Grondwet kennen, zoals we die ook aan kinderen op school onderwijzen.

Integratie is emancipatie. Dat vraagt om praktische oplossingen voor de achterstanden van sommige groepen nieuwkomers. GroenLinks kiest voor een activerende participatiestaat. Die biedt mensen werk in plaats van een uitkering. Zo krijgen zij meer ruimte voor zelfstandige keuzes.

GRENZEN STELLEN

De ruimte voor verschil wordt begrensd door de wet. Je mag een ander niet je wil opleggen, ook al gaat het om de partner met wie je samenleeft. Je mag niemand discrimineren, ook niet op een reformatische school. Een vrijzinnige samenleving bestaat bij de gratie van een betrouwbare rechtsstaat die ieders vrijheid beschermt.

De wet kan geen tolerantie afdwingen. Dat is een houding die moet worden voorgeleefd, allereerst door mensen in vooraanstaande posities. Ook van de leiders van religieuze, etnische en andere gemeenschappen – die in ons land ruimte krijgen dankzij de vrijzinnigheid – mogen we verlangen dat ze het goede voorbeeld geven. Ze behoren andere levensstijlen niet te verketteren, ook al botsen die met hun diepste overtuigingen.

Religie is voor veel mensen zingevend en bezielend. Religieuze groepen leveren vaak een waardevolle bijdrage aan de samenleving. Maar deze gemeenschappen mogen hun leden niet beletten het geloof de rug toe te keren of op eigen wijze vorm te geven. Het dienen van een god mag geen groepsdwang zijn, geen gebod van echtgenoot of familie.

Te veel vrouwen worden veroordeeld tot een geïsoleerd bestaan door orthodoxe geloofsopvattingen of door de voorkeur van sommige mannen voor een afhankelijke echtgenote. GroenLinks komt op voor het recht van deze vrouwen om eigen keuzes te maken: zo gaan huwelijksmigrantinnen niet alleen inburgeren, maar ook een opleiding volgen, als zij nog niet voldoende diploma's hebben voor de Nederlandse arbeidsmarkt. Economische zelfstandigheid vermindert de afhankelijkheid van vrouwen, die

te vaak leidt tot opsluiting en gezinsgeweld. De sociale verbanden waarin je vormgeeft aan je leven, moet je zelf kunnen kiezen. Dat is vrijzinnig burgerschap in een rechtsstaat.

In een rechtsstaat moet de wet worden gehandhaafd zonder willekeur. Dat is cruciaal voor het vertrouwen van burgers. Zowel de scooterdief als de witteboorden-crimineel verdient straf. Daarbij gaat het niet alleen om vergelding en afschrikking. Straf moet ook het begin zijn van werk, scholing of behandeling. Anders kweken we draaideurcriminelen. De overheid van GroenLinks doet niet alleen aan repressie, maar ook aan preventie: hulpverleners en politie zitten er bovenop, wanneer zij signalen krijgen van opvoedingsproblemen en geweld binnen gezinnen.

OPEN CULTUUR

Een vrijzinnige samenleving kan niet zonder een open cultuur waarin mensen elkaars opvattingen en levensstijlen kunnen uitwisselen en onderzoeken. Die open cultuur proberen veel scholen aan kinderen mee te geven. Ook een bruisende kunstensector en veelstemmige media zijn onmisbaar. Meer mensen moeten de kans krijgen om van kunst te leren genieten. Journalisten verdienen steun om ons goed te kunnen informeren en de macht te controleren, of dat nu via kranten, omroepen of websites gebeurt.

Al sinds de zeventiende eeuw staat de vrije drukpers in Nederland. Van oudsher zijn we een toevluchtsoord voor mensen die worden vervolgd om hun ideeën of geloof. Ze hebben ons land gemaakt tot wat het nu is. Nog steeds zijn er mensen die aankloppen voor asiel. Als zij een goede reden hebben voor hun vlucht, moeten we hun een warm thuis bieden. Zij verdienen dezelfde kansen, rechten en plichten als andere burgers van dit land. Ons land moet ook opkomen voor de vluchtelingen die elders aankloppen. Een humaan Europees asielbeleid vereist dat we de lasten en lusten eerlijk delen.

DIGITALE VRIJHEID

Het internet is de eigentijdse drukpers. Het is de plaaggeest van dictators en de muze van uitvinders. Een moderne democratie en een creatieve economie leven van bytes en breedband. Maar het web zindert alleen als het vrij blijft van poortwachters en spionnen. Als iedereen toegang heeft tot het net. En niemand hoeft te

vrezan dat z'n muisklikken worden verklikt.

De vrijheid van internetters staat onder druk. Het geplande downloadverbod is niet alleen een inperking van je informatievrijheid, maar ook een aanslag op je privacy. Als downloaden niet zomaar mag, moet elke byte die je binnenhaalt voortaan worden geïnspecteerd. Dan worden miljoenen Nederlanders tot verdachten gemaakt door een overheid die tot ver achter hun voordeur komt. In een rechtsstaat heeft niet alleen de burger, maar ook de overheid zich aan grenzen te houden. De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer staat niet voor niets in onze Grondwet.

Veel componisten en muzikanten willen niets liever dan dat je hun songs downloadt. Zij benutten de kansen die het internet biedt om gehoord en gezien te worden, roem te vergaren en ontroering te bieden.

GroenLinks wil geen downloadverbod, maar een handvest van digitale vrijheden. Dat hoort hoog op de agenda in Den Haag en Brussel. Een hele generatie van whizzkids en piraten vraagt erom. Het web moet vrij blijven.

PROGRAMMAPUNTEN

RUIMTE VOOR VERSCHIL

1. In artikel 1 van de Grondwet over gelijke behandeling wordt expliciet gemaakt dat ook discriminatie op grond van homo- en heteroseksuele gerichtheid, leeftijd en handicap niet is toegestaan.
2. Gemeenten verlenen geen subsidies en vergunningen aan publieke gelegenheden als daar gediscrimineerd wordt. Desnoods gaan ze over tot sluiting.
3. De Arbeidsinspectie gaat strenger optreden tegen discriminatie op de arbeidsmarkt.
4. Er komt een nationaal actieplan tegen discriminatie, waarbij zelforganisaties een grote rol spelen.
5. Nederland spant zich in om de horizontale richtlijn van de EU tegen discriminatie buiten de arbeidsmarkt goedgekeurd te krijgen.
6. De Wet gelijke behandeling wordt aangescherpt. De 'enkele feit constructie', die scholen in het bijzonder onderwijs het recht geeft om openlijk homoseksuele leraren en leerlingen van school te sturen, wordt geschrapt.
7. Nederland ijvert ervoor dat huwelijken en geregistreerde partnerschappen tussen partners van gelijk geslacht in alle

- EU-landen worden erkend.
8. Ambtenaren van de burgerlijke stand mogen niet weigeren om partners van gelijk geslacht te huwen.
 9. Alle politiekorpsen gaan geweld tegen (vermeende) homo's, lesbo's, bi's en transgenders registreren. Voorlichtingscampagnes brengen de mogelijkheid om anoniem aangifte te doen van antihomogeweld onder de aandacht.
 10. De ondersteuning van homo-hetero-allianties, zoals in de sport en op de werkvloer, wordt voortgezet.
 11. Ouderschap van homoparen wordt zoveel als mogelijk gelijkgesteld aan dat van heteroparen en sociale acceptatie wordt bevorderd.
 12. De sterilisatie-eis bij geslachtsverandering wordt afgeschaft.
 13. Inburgering is gericht op meedoen. De kwaliteit wordt verbeterd. Gemeenten leveren maatwerk, uitgaande van de capaciteiten en ambities van de deelnemers. De focus ligt op participatie in de samenleving en op toetreding tot opleiding en de arbeidsmarkt. Daarom staat het leren van de Nederlandse taal centraal. De inburgering verzekert dat inburgeraars kennis hebben van grondrechten zoals de vrijheid van meningsuiting, het recht op zelfbeschikking en non-discriminatie. Vanaf 2011 wordt minstens 80 procent van de inburgeringstrajecten aangeboden via gecombineerde trajecten, waarbij taalverwerving gekoppeld is aan werk, opleiding of participatie. Hiervoor blijven extra premies beschikbaar. Migranten die overduidelijk zijn ingeburgerd worden vrijgesteld van inburgeringstrajecten en inburgeringsexamens.
 14. Voor huwelijksmigranten van buiten de EU gaat dezelfde inkomenstoets gelden als voor EU-burgers. De leeftijdsgrens is 18 jaar. Er komt een inburgeringseis in Nederland in plaats van in het buitenland, alsmede een opleidings-traject: toegelaten partners gaan, als zij nog geen startkwalificatie voor de arbeidsmarkt hebben, een opleiding op maat volgen. Voor de opleidingskosten kan een vorm van studiefinanciering worden aangevraagd. Het voortijdig beëindigen van de opleiding heeft geen gevolgen voor het verblijfsrecht; wel komt een van het inkomen afhankelijk deel van de studiekosten dan voor rekening van de partner van de huwelijksmigrant als er geen verzachtende omstandigheden zijn. Zo worden de emancipatie en de integratie van de huwelijksmigranten bevorderd.
 15. Toegelaten partners kunnen na een jaar onafhankelijk verblijfsrecht krijgen, dat na 2 jaar permanent wordt, of eerder als er sprake is van fysiek of psychisch geweld, seksueel misbruik of overlijden van de partner. Het niet behalen van het inburgeringsexamen mag het verlenen van

de zelfstandige verblijfsvergunning niet in de weg staan, maar wordt tegengegaan door boetes.

16. De mogelijkheid van een dubbele nationaliteit wordt niet ingeperkt voor geboren of genaturaliseerde Nederlanders. Nederland komt op voor hun recht om afstand te doen van hun oorspronkelijke nationaliteit.
17. De legeskosten voor naturalisatie en verblijfsvergunningen mogen niet hoger zijn dan de daadwerkelijke ambtelijke kosten.

GRENZEN STELLEN

18. Preventie van misdaad staat voorop. Probleemgezinnen krijgen intensieve hulp bij het opvoeden. Minder jongeren verlaten de school zonder diploma. De inzet van de politie wordt in samenspraak met jeugdzorg, onderwijs en gemeente meer gericht op het aanpakken van kleinere vergrijpen en het voorkomen van bendevorming.
19. Straffen zijn snel, transparant en rechtvaardig. Bij een lage strafmaat worden alternatieve straffen toegepast.
20. Gedetineerden hebben recht op een eigen cel.
21. Straf wordt het begin van werk of scholing. Ter voorbereiding van de terugkeer in de maatschappij krijgen gedetineerden meer begeleiding, behandeling en opleiding, ook na hun vrijlating, vanuit reclassering en gemeenten. De medewerking van ex-gedetineerden wordt bevorderd door het gebruik van voorwaardelijke straffen aan het einde van hun gevangenisstraf.
22. De uitvoering van de levenslange gevangenisstraf wordt aangepast. Na 30 jaar wordt door de rechter onderzocht of vrijheidstelling op termijn bespreekbaar is. Gratieverzoeken worden niet meer aan de Koning gericht, maar aan de Hoge Raad der Nederlanden.
23. De rechtspositie van slachtoffers wordt verder versterkt. De overheid probeert in elke strafzaak de bij slachtoffers veroorzaakte materiële en immateriële schade te herstellen en te verhalen op de daders. Slachtoffers die worden gehoord door de rechter-commissaris kunnen zich daarbij door een advocaat laten bijstaan.
24. Politie en Openbaar Ministerie zijn verplicht slachtoffers die dat op prijs stellen op de hoogte te houden van het verloop van hun strafzaak. Slachtoffers krijgen het recht om onder begeleiding daders rechtstreeks te confronteren met hun leed.
25. Migranten zonder verblijfsvergunning moeten veilig aangifte kunnen doen, zonder dat hun persoonsgegevens worden doorgeleid aan de vreemdelingenpolitie.
26. De preventie en bestrijding van huiselijk, seksueel en eegerelateerd geweld wordt geïntensiveerd. Bij uithuisplaatsing krijgt niet alleen de pleger, maar ook

het slachtoffer rechtsbijstand. Er komt meer capaciteit en deskundigheid bij de politie. Daders krijgen, naast eventuele straf, vaker therapie opgelegd. Meer hulpverleners en professionals worden getraind om signalen van mishandeling te herkennen en te melden. Wanneer er sprake is van fysiek of psychisch geweld kunnen partners met een afhankelijke verblijfsvergunning direct een zelfstandige verblijfsvergunning krijgen, zodat ze sneller uit de gewelddadige relatie kunnen ontsnappen. De opvangcapaciteit wordt uitgebreid. Gemeenten zorgen voor voldoende opvanghuizen en doorstroomwoningen voor vrouwelijke en mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld. Er komt extra aandacht voor homoseksuelen en transgenders uit traditionele gemeenschappen, voor wie nu een groot gebrek aan opvang is.

27. De overheid ondersteunt initiatieven van sekswerkers om voor hun belangen op te komen en biedt hun mogelijkheden om uit de prostitutie te stappen.
28. De controle op de seksbranche wordt verbeterd, zonder registratie van sekswerkers. Sekswerkers zonder werkvergunning en hun klanten worden niet strafbaar, om te voorkomen dat misstanden niet meer worden gemeld.
29. De opsporing en vervolging van mensenhandel wordt geïntensiveerd, zowel in de seksindustrie als in andere economische sectoren.
30. Slachtoffers van mensenhandel krijgen een verblijfsvergunning als terugkeer naar het land van herkomst gevaarlijk voor hen is, ook wanneer zij niet getuigen in het strafproces.
31. De kwaliteit van de strafrechtspleging wordt aanzienlijk verbeterd. De rechter-commissaris krijgt een sterke positie in het opsporings- en vervolgingsonderzoek, zorgt ervoor dat de verdediging net als het Openbaar Ministerie toegang heeft tot informatie en stelt het strafdossier samen dat aan de rechter wordt voorgelegd.
32. Nederland werkt pas mee aan uitbreiding van de wederzijdse erkenning van strafrechtelijke beslissingen in de EU als er onvoldoende gezamenlijke waarborgen zijn voor de rechten van verdachten.

VLUCHTELINGEN BESCHERMEN

33. Het asielbeleid waarborgt de rechten van asielzoekers, waaronder een eerlijke procedure, fatsoenlijke opvang en – als een asielverzoek wordt afgewezen – veilige terugkeer.
34. Binnen de EU ijvert Nederland voor een betere naleving van het VN-Vluchtelingenverdrag en internationale mensenrechtenverdragen, zodat asielzoekers in heel Europa dezelfde bescherming krijgen, en voor een aanpassing van de Dublinverordening, waardoor asielverzoeken eerlijker

worden verdeeld over de EU-landen. De verantwoordelijkheid voor toetsing van asielverzoeken mag niet worden afgeschoven op landen buiten de EU.

35. Er komt een helder criterium voor de toepassing van de verkorte asielprocedure; duidelijk kansloze asielverzoeken mogen verkort worden afgedaan. In alle andere gevallen gaat zorgvuldigheid binnen de procedure voor snelheid. Asielzoekers worden in staat gesteld in elke fase van hun asielprocedure nieuwe feiten en omstandigheden in te brengen.
36. Kwetsbare groepen asielzoekers, zoals minderjarigen, vrouwen, seksuele minderheden en getraumatiseerden, krijgen bijzondere aandacht om ervoor te zorgen dat hun asielrelaas ten volle wordt getoetst.
37. Asielzoekers worden beoordeeld met actuele en accurate informatie over het herkomstland. Deze moet transparant en toetsbaar zijn voor de asielzoeker. Naast informatie van ambassades wordt ook informatie van mensenrechtenorganisaties meegewogen.
38. Als na 3 jaar nog geen definitieve beslissing op een asielverzoek is genomen, wordt een verblijfsvergunning toegekend.
39. Asielzoekerscentra worden kleinschalig, met voldoende privacy. Hierbij is aandacht voor de veiligheid van kwetsbare groepen. Asielzoekers mogen leren en werken zolang ze in Nederland zijn. Met name asielzoekers met kinderen hoeven niet steeds te verhuizen.
40. Om te bevorderen dat afgewezen asielzoekers terugkeren, sluit Nederland terugkeerovereenkomsten met veilige herkomstlanden, liefst in EU-verband.
41. Als zij hun uitzetting niet tegenwerken, behouden afgewezen asielzoekers opvang totdat terugkeer daadwerkelijk is gerealiseerd.
42. Uitgeprocedeerde asielzoekers mogen slechts in vreemdelingendetentie worden genomen wanneer duidelijk aantoonbaar is dat zij terugkeer naar het land van herkomst tegenwerken. Vreemdelingendetentie voor uitgeprocedeerde asielzoekers mag slechts van zeer beperkte duur zijn; er moet zicht zijn op uitzetting. De omstandigheden in de gesloten opvang zijn veilig en humaan. Minderjarigen worden onder geen beding in vreemdelingendetentie geplaatst.
43. Wie buiten zijn of haar schuld Nederland niet kan verlaten wordt niet op straat gezet en krijgt een tijdelijke verblijfsvergunning. Deze kan na 3 jaar worden omgezet in een permanente verblijfsstatus, als terugkeer langdurig onmogelijk is.
44. Overheden nemen hun verantwoordelijkheid voor noodopvang van asielzoekers die in fysieke en/of psychische nood verkeren.

45. Voor vreemdelingen die zich niet kunnen verzekeren is medische zorg beschikbaar.

OPEN CULTUUR

46. Er komt extra financiële ondersteuning voor kunst- en cultuureducatie, jeugdtheater en amateurkunst.
47. De overheid stimuleert de ontwikkeling van de creatieve industrie, onder meer door middel van garantstellingen bij investeringen.
48. De transparantie en de onafhankelijkheid van de kunst-raden die adviseren over kunstsubsidies worden vergroot.
49. Het verzuilde omroepbestel verdwijnt. De publieke omroep krijgt 2 algemene televisienetten. Netredacties bepalen de programmering. Net als krantenredacties zijn zij vrij in de keuzes die zij maken. Hun autonomie wordt in de wet vastgelegd. De programma's kunnen zij inkopen bij omroepverenigingen of externe productiehuisen.
50. Er komt extra geld voor Nederlandse documentaires en drama, alsmede voor digitalisering van de televisie.
51. De overheid speelt een actieve rol in het stimuleren van journalistieke producties, zonder zich met de inhoud te bemoeien. De stimuleringsgelden zijn er niet alleen voor de bestaande kranten, maar ook en vooral voor het veelvoud aan nieuwe media.
52. Er komt meer aandacht voor media-educatie in het onderwijs. Kinderen leren informatie te zoeken, te filteren en kritisch te bekijken. Hierbij is tevens een taak weggelegd voor bibliotheken.

DIGITALE VRIJHEID

53. Er komt geen downloadverbod. Hyperlinken en embedden blijft vrij.
54. Nederland krijgt een bindend handvest van digitale grondrechten en bepleit dit ook binnen de EU.
55. Het auteursrecht is aan een flinke modernisering toe, op het gebied van duur en beheer van exploitatierechten en de aard van het gebruik. Een eerlijke vergoeding voor de maker, het recht van consumenten om informatie te delen voor niet-commerciële doelen en de ruimte voor creatief hergebruik staan daarbij voorop. Modernisering van het auteursrecht in het digitale tijdperk vraagt om het verkorten, in internationaal verband, van de termijnen van exploitatierechten (die nu doorlopen tot 70 jaar na de dood van de maker) voor toekomstig werk. De persoonlijkheidsrechten van makers, zoals het recht op naamsvermelding en het recht om zich te verzetten tegen aantasting van de integriteit van hun werk, dienen levenslang te blijven gelden.
56. De positie van zelfstandige auteurs en uitvoerend

kunstenaars wordt versterkt en de ontwikkeling van eerlijke verdienmodellen gestimuleerd. Bijvoorbeeld door versterking van de onderhandelingspositie van individuele kunstenaars en makers tegenover uitgevers, producenten en collectieve beheersorganisaties of door de introductie van minimumstandaarden voor een auteurscontractenrecht.

57. In artikel 7 van de Grondwet over de uitingenvrijheid en artikel 13 over het brief- en telefoongeheim wordt expliciet gemaakt dat deze rechten ook gelden voor hiermee vergelijkbare technologieën als web en e-mail.
58. Nederland verkort de bewaartijd voor verkeersgegevens van internet- en telefoongebruikers tot het Europese minimum van een half jaar. Binnen de EU maakt de regering zich sterk voor de afschaffing van de bewaarplicht.
59. De overheid waarborgt de netneutraliteit. Overheden en internetdienstverleners mogen bepaalde inhoud, diensten of technologische toepassingen niet bevoordelen boven andere of blokkeren zonder toestemming van de gebruikers, tenzij op last van de rechter.
60. Er komt een wet die bepaalt dat niemand van internet mag worden afgesloten als onderdeel van een straf of sanctie.
61. Nederland ijvert voor volledige openheid rond de onderhandelingen over het anti-namaakverdrag ACTA en verzet zich tegen opname van bepalingen over internet en auteursrecht.
62. Nederland komt wereldwijd op tegen censuur. Zij zet zich in voor een Europees verbod op de export van software waarmee het internet gecensureerd en gefilterd kan worden naar landen waar de vrijheid van meningsuiting niet gegarandeerd is.
63. De publieke sector gebruikt open standaarden en, waar mogelijk, open source software. De overheid bevordert de toepassing ervan ook buiten de publieke sector.
64. Nederland keert zich tegen octrooi op software en andere vormen van octrooimisbruik.
65. Privacy en persoonsgebonden gegevens worden beter beschermd. Digitale informatiesystemen, diensten en producten worden zo ontworpen dat alleen noodzakelijke informatie wordt opgeslagen, voor een vooraf beschreven doel en waar mogelijk anoniem. Burgers en consumenten krijgen inzicht in het gebruik van hun persoonsgegevens. Zonder hun expliciete toestemming mogen deze niet worden doorverkocht of gedeeld met derden.
66. Er komt een meldplicht voor datalekken.
67. De overheid verplicht zich tot maximale inspanningen om de gevolgen van identiteitsdiefstal voor slachtoffers te minimaliseren.

68. Er komt geen landelijke databank met de vingerafdrukken van aanvragers van reisdocumenten. De overheid slaat vingerafdrukken en gezichtsscans van aanvragers van identiteitsdocumenten alleen op in de chip van dat document, conform de Europese verordening, zodat kan worden gecontroleerd of pas en persoon bij elkaar horen.
69. Waar mogelijk worden taken van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) overgeheveld naar de politie. Het aantal telefoontaps wordt sterk teruggebracht. Rechters mogen niet langer gebruik maken van anonieme AIVD-getuigenissen.

HOOFDSTUK 8. BETER BESTUUR

Kunstenaars die een straatfestival organiseren, burens die een gezamenlijke tuin aanleggen en gezinnen die een mini-windmolen op hun dak plaatsen. Zij verdienen een overheid die hen de ruimte geeft in plaats van een overheid die een muur van regels en papierwerk opwerpt. Een overheid die hen waar nodig helpt, maar zich zo min mogelijk bemoeit met de persoonlijke levenssfeer en mensen niet het eigen initiatief ontnemt.

Tegelijkertijd mogen zij van de overheid verwachten dat die haar publieke verantwoordelijkheid neemt. Dat ze garandeert dat iedere burger gelijke toegang heeft tot goede zorg, het beste onderwijs en een passende woning. Deze kerntaken van de overheid zijn de afgelopen jaren op grote schaal uit handen gegeven. Delen van het onderwijs, de zorg, de huisvesting, maar ook de energievoorziening en het openbaar vervoer werden overgelaten aan oncontroleerbare zelfstandige bestuursorganen, maatschappelijke instellingen en private partijen. De afstand tussen beleid maken en beleid uitvoeren werd steeds groter. Markten werden geliberaliseerd, het toezicht uitbesteed of verwaarloosd.

De toegang tot collectieve voorzieningen en de kwaliteit van de dienstverlening zijn hierdoor verslechterd. Door de overmatige administratieve rompslomp is er te weinig tijd voor het eigenlijke werk: het verlenen van diensten aan burgers. Mensen die bij gemeenten werken of in de zorg, worden te veel afgerekend op tijdschrijven en op het invullen van formulieren. Burgers krijgen op hun beurt te maken met een gekmakende indicatie-industrie en een overvloed aan procedures. De overheid is geen bedrijf. Niet kille cijfers, maar zorgvuldigheid, zeggenschap, dienstbaarheid en effectiviteit zouden centraal moeten staan in de publieke sector.

We hebben een actieve overheid nodig, die de publieke zeggenschap herstelt over taken als zorg, onderwijs en huisvesting. Maar tegelijkertijd ook een overheid die selectief is en ruimte geeft aan mensen om zelf actief te zijn. Die balans moet worden hervonden in de publieke sector.

EEN SLANK EN KRACHTIG BESTUUR

De vermarkting van grote delen van de publieke sector heeft er niet voor gezorgd dat de bureaucratie en de bestuurlijke drukte zijn afgenomen. Integendeel, in het onderwijs, de zorg en de sociale zekerheid is sprake

van een groeiende regel- en managementdruk. En er zijn koninkrijkes ontstaan: woningbouwcorporaties en zorginstellingen die onverantwoorde risico's nemen met publiek geld.

Het is tijd om flink de bezem te halen door de publieke sector. Dit keer niet met het doel om overheidstaken af te stoten, maar om een slanker en krachtiger bestuur te vormen, met voldoende democratische legitimatie. Gemeenten werken nu nog samen in een wirwar van regionale verbanden: in 2005 gemiddeld 27 per gemeente. Doordat taken overlappen is een bestuurlijk circus ontstaan dat voor burgers niet meer is te overzien en voor hun vertegenwoordigers in raden en staten volstrekt oncontroleerbaar is geworden.

GroenLinks kiest voor meer armslag voor gemeenten en geeft ze daartoe de middelen en bevoegdheden. Of het nu gaat om het helpen van mensen bij het vinden van werk of om winkelen op zondag, gemeenten kunnen maatwerk leveren. Een deel van het beleid dat nu nog bij de provincies ligt kan worden overgedragen aan gemeenten, zoals cultuur en jeugdzorg. Dat kan betekenen dat kleinere gemeenten moeten opschalen om dit uitgebreider takenpakket goed te kunnen uitvoeren.

De provincies en waterschappen kunnen worden samengevoegd tot een krachtig middenbestuur. Dat krijgt grote zeggenschap over de ruimtelijk ordening van Nederland. Daartoe verschuift een deel van de bevoegdheden, taken en budgetten van het rijksniveau naar het middenbestuur. Op landelijk niveau draagt de ontkokering van ministeries in acht departementen bij aan een heldere agenda voor de toekomst, met uitdagingen die klassieke beleidsterreinen overstijgen. Zo wordt op alle niveaus de bestuurlijke spaghetti verminderd. Het openbaar bestuur wordt er sterker van, tegen lagere kosten.

MEER ZEGGENSCHAP

Naast een actieve overheid zijn ook actieve burgers hard nodig. Zij moeten meer invloed krijgen op hoe hun leven is georganiseerd: in de buurt, op school, in het ziekenhuis en op het werk. Dat kan via wijkbudgetten en cliënten- en bewonersraden. Met een stevigere positie van gekozen vertegenwoordigers in ondernemings- en medezeggenschapsraden. Door maatschappelijke organisaties meer speelruimte en inspraak te geven. Maar vooral ook door

initiatieven van mensen niet in de kiem te smoren met bureaucratisch geneuzel, maar te ondersteunen. Zo geven we vorm aan een democratische samenleving, waarin mensen kunnen meedoen, meepraten en meebeslissen.

PROGRAMMAPUNTEN

EEN SLANK EN KRACHTIG BESTUUR

1. Niet kille cijfers, maar zorgvuldigheid, zeggenschap, dienstbaarheid en effectiviteit worden leidend in de publieke sector:
 - a) Publieke professionals krijgen meer ruimte om in te spelen op specifieke situaties en vragen van burgers.
 - b) Er wordt gestuurd op kwaliteit en achteraf verantwoording afgelegd. Burgers worden betrokken in het proces van verantwoording.
2. Er wordt een krachtig en democratisch gelegitimeerd middenbestuur gevormd door de waterschappen en de provincies samen te voegen tot maximaal 7 landsdelen.
3. Het middenbestuur krijgt een grote bevoegdheid op het gebied van ruimtelijke ordening (waaronder woningbouw), verkeer en vervoer, natuur- en waterbeheer en recreatie, waarbij milieutaken en vooral waterbeheer leidend zijn. Een deel van de taken van de huidige provincies, zoals op het gebied van de jeugdzorg, welzijn en cultuur, wordt overgedragen aan de gemeenten.
4. Het aantal niet democratisch gelegitimeerde regionale organisaties, zoals WGR+ regio's en stadsregio's, wordt sterk ingeperkt. Taken op het gebied van ruimtelijke ordening worden overgeheveld naar de nieuw te vormen landsdelen, andere taken gaan naar de gemeenten.
5. De bestaande ministeries worden samengevoegd tot acht departementen, met een beperkt aantal managementlagen:
 - a) Algemene en Binnenlandse Zaken, waaronder Europese Zaken;
 - b) Justitie en Vreemdelingenzaken;
 - c) Duurzaamheid en Ruimte;
 - d) Financiën en Economische Zaken;
 - e) Internationale Samenwerking;
 - f) Onderwijs, Cultuur en Jeugd;
 - g) Werk, Sociale Zaken en Emancipatie;
 - h) Zorg en Welzijn.
6. De Eerste Kamer wordt afgeschaft.
7. In de gehele (semi)publieke sector gaat een salarisplafond gelden dat gelijkstaat aan het salaris van de minister-president. De ministersalarissen worden gefixeerd en voorgenomen verhogingen teruggedraaid.
8. De inhuur van kostbare externe adviseurs door overheden

wordt teruggedrongen.

9. Het aantal zelfstandige bestuursorganen wordt teruggebracht.
10. Nederland ijvert ook voor minder bestuurlijke drukte en meer democratie in de Europese Unie, door:
 - a) de samenvoeging van het voorzitterschap van de Europese Commissie en de Europese Raad tot een EU-president, die door het Europees Parlement wordt gekozen;
 - b) het verminderen van het aantal eurocommissarissen;
 - c) grensoverschrijdende kieslijsten voor het Europees Parlement, met lijsttrekkers die strijden om het EU-presidentschap;
 - d) Europawijde correctieve referenda.

MEER ZEGGENSCHAP VOOR BURGERS

11. De zeggenschap van burgers in zorg- en onderwijsinstellingen en woningcorporaties wordt versterkt, bijvoorbeeld door de bevoegdheden en rechten van cliënten- en bewonersraden uit te breiden. Daarbij moet extra aandacht worden gegeven aan kwetsbare groepen zoals zwerfjongeren en verslaafden.
12. Overheden nodigen burgers actief uit om mee te denken over beleid, bijvoorbeeld via burgerpanels en wijkbudgetten. Ook worden burgers directer betrokken bij de evaluatie van het beleid, bijvoorbeeld via gebruikersgroepen en kwaliteitspanels.
13. Er komt een Wet op de vrijheid van informatie. Deze legt het recht op vrije toegang tot informatie van de publieke sector vast, alsmede een plicht tot snelle openbaarmaking. Het aantal uitzonderingsgronden wordt beperkt.
14. Burgers krijgen het recht om wetten door een rechter te laten toetsen aan de Grondwet.
15. Het toekomstig College voor mensenrechten en gelijke behandeling wordt onafhankelijk en goed toegerust om de naleving van zowel de burgerlijke als de sociaal-economische mensenrechten in Nederland te bevorderen.
16. Online samenwerking biedt burgers nieuwe mogelijkheden voor politieke participatie. De overheid gaat experimenteren met vormen van e-participatie en bestaande initiatieven op dit gebied ondersteunen, om daarmee ook groepen die nu nog weinig participeren te betrekken.
17. De functiescheiding tussen uitvoerende en controlerende machten wordt versterkt (een sterker dualisme) op lokaal, provinciaal en landelijk niveau. De burgemeester en de Commissaris van de Koningin zijn niet langer voorzitter van de gemeenteraad respectievelijk de Provinciale Staten.
18. De gemeenteraad kiest de burgemeester. De Provinciale Staten kiezen de Commissaris van de Koningin.
19. De Tweede Kamer kiest de (in)formateur en de minister-president. Op termijn wordt Nederland een republiek en wordt ook het staatshoofd gekozen. Zolang het huidige

staatshoofd een onderdeel is van de regering behoort informatie over in welke organisaties het koninklijk huis een financieel belang heeft publiekelijk toegankelijk te zijn.

20. De betrokkenheid van burgers bij de politiek is gering en de politieke partijen kampen met een legitimiteitscrisis. GroenLinks roept mede in het licht van deze ontwikkelingen op tot een breed maatschappelijk debat over de vernieuwing van onze democratie.

HOOFDSTUK 9.

SOLIDE EN SOLIDAIR

De kredietcrisis heeft onze economie forse schade berokkend. Daarmee zijn ook de overheidsfinanciën uit het lood geslagen. Er komt minder belasting binnen en het extra beroep op de werkloosheidsuitkeringen moet worden betaald. Zonder ingrijpen komt de overheid de komende jaren heel wat geld tekort. GroenLinks vindt dat deze tekorten, zo snel als dat economisch verantwoord is, moeten worden weggewerkt. Dat vereist een evenwichtige benadering. Niet alleen de overheids-schuld doet er toe. We hebben ook rekening te houden met de schade die reeds aan het milieu is toegebracht en moet worden hersteld. Doen we dat niet, dan zadelen we de toekomstige generaties op met een torenhoge schuld. En met een samenleving die gebrek heeft aan energie, schoon water, eerlijk voedsel en andere hulpbronnen. We moeten af van de creditcardcultuur die het maken van schulden door bedrijven en burgers stimuleert en de aflossing ervan op de lange baan schuift.

De uitgangspunten van GroenLinks voor een solide en solidair financieel beleid zijn de volgende:

- Niets is economisch verstandig, als het ecologisch onverstandig is. GroenLinks investeert in snelle vergroening van economie en samenleving.
- De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. GroenLinks is solidair met mensen in kwetsbare posities en versterkt de solidariteit tussen de generaties.
- Er wordt alleen bezuinigd waar dat kan en verantwoord is en er wordt geïnvesteerd waar dat noodzakelijk is.
- Links en groen hervormen is de beste manier van bezuinigen. De hervormingen die GroenLinks voorstelt, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt en in het belastingstelsel, leveren niet alleen geld op voor de staatskas, maar hebben ook andere positieve effecten, zoals gelijkere kansen op werk en een beter milieu.
- De belastingen op milieuvervuiling en vermogen worden verhoogd en de lasten op arbeid verlaagd. Want groen werkt.
- Als de overheid geld tekort komt, zijn zowel bezuinigingen als lastenverzwaringen aan de orde.

- Internationale afspraken worden nageleefd, zoals het Europees Stabiliteitspact en de afspraken over ontwikkelingssamenwerking.

Niet alleen de komende jaren komt de overheid geld tekort. Op de lange termijn zal onze samenleving vergrijzen. Dat klinkt somber, maar dat is onterecht. In goede gezondheid en welstand oud worden; dat heet vooruitgang. Het is wel verstandig ons goed voor te bereiden op deze toekomst met relatief meer ouderen en minder jongeren. GroenLinks hanteert daarbij twee uitgangspunten:

- Ook in de toekomst hebben we mensen nodig in de klas en aan het bed. Tekorten aan goed geschoold personeel moeten worden voorkomen. Daar hebben we allemaal belang bij. Daarom is het goed dat in Nederland op de lange termijn meer mensen betaald aan de slag gaan. De arbeidsparticipatie moet omhoog.
- We treden de toekomst solidair tegemoet. Reeds nu betalen jongeren relatief veel aan voorzieningen (zoals zorg en AOW) waar vooral of uitsluitend ouderen gebruik van maken. Dat zou terecht zijn als veel ouderen, zoals vroeger, nauwelijks of geen middelen van bestaan hebben. Dat is niet meer het geval. Oudere generaties beschikken over steeds meer inkomen en vermogen. Daarom wil GroenLinks de lasten eerlijker verdelen over de generaties en de ongelijke verdeling van nu verminderen.

Het duurt nog even voordat de vergrijzing haar hoogtepunt nadert. Maar het is wel verstandig om nu al besluiten te nemen over bijvoorbeeld de inrichting en financiering van de AOW en de pensioenen, de aftrek van de hypotheekrente, een solidaire financiering van de AWBZ (de verzekering voor langdurige zorg) en de financiering van het hoger onderwijs. Doen we dat nu, dan is er tijd voor iedereen om zich in te stellen op de veranderingen die gaan komen. Doen we dat niet of te laat, dan betalen jongeren straks de rekening en zetten we de solidariteit tussen de generaties op het spel. We kunnen en moeten nu kiezen voor een perspectief op een solide toekomst, met uitzicht op houdbare overheidsfinanciën. De generaties van morgen mogen van ons verlangen dat wij nu in actie komen.

PROGRAMMAPUNTEN

1. Het uitgangspunt van een gezond financieel-economisch beleid is het Bruto Nationaal Geluk. Vermindering van de staatsschuld is belangrijk, maar niet heilig. GroenLinks investeert nu in een schone en groene toekomst.
2. Er wordt een verstandig begrotingsbeleid gevoerd. De economie wordt niet kapot bezuinigd als het slecht gaat en niet onnodig of extra gestimuleerd als het goed gaat. Zo snel als verantwoord worden de tekorten op de begroting weggewerkt. Op termijn wordt gestreefd naar een structureel overschot op de begroting.
3. Het belastingstelsel wordt vergroend en de belasting op vermogen verhoogd. Met de opbrengsten worden deels het overheidstekort en deels de lasten op arbeid verlaagd. De koopkracht van met name werkenden tot modaal, alsmede gezinnen met kinderen op het minimum, gaat met voorrang omhoog. Leden van het Koninklijk Huis gaan, net als ieder ander, belasting betalen over inkomen en vermogen.
4. Er komt een toptarief van 60 procent voor inkomens boven de 150.000 euro.
5. Bij bezuinigen op de overheidsuitgaven worden in het bijzonder de uitgaven voor onderwijs, zorg, openbaar vervoer en ontwikkelingssamenwerking gespaard. Er wordt zo veel mogelijk extra geïnvesteerd in deze sectoren. Onderwijs heeft daarbij topprioriteit.
6. Het maken van schulden wordt niet langer gestimuleerd, het aflossen wel. Zo komt er een einde aan de bevoordeling van vreemd vermogen boven eigen vermogen in de vennootschapsbelasting.
7. De solidariteit tussen jong en oud, gezond en ziek, en rijk en arm, wordt versterkt. Dit wordt bereikt via onder andere:
 - a) aanpassing van de financiering van de zorg;
 - b) herziening van het fiscale stelsel;
 - c) modernisering van de arbeidsmarkt;
 - d) modernisering van de woningmarkt;
 - e) invoering van een nieuw systeem voor de bekostiging van het hoger onderwijs;
 - f) een eerlijke financiering van de voorzieningen voor de oude dag.Deze maatregelen worden snel en voortvarend genomen, zodat de overheidsbegroting op lange termijn zeker is gesteld en er tijd is voor een goede invoering en gewinning.

COLOFON

TEKST

De basis voor dit verkiezingsprogramma is gelegd door de programmacommissie, bestaande uit Kathalijne Buitenweg (voorzitter), Natasja van den Berg, Bas Eickhout, Cees van Eijk, Lot van Hooijdonk, Henrike Karreman, Jesse Klaver, Dick Pels, Jolande Sap, Katinka Eikelenboom (secretaris), Richard Wouters (secretaris) en Merel Terlien (stagiair), met medewerking van Kees Vendrik.

Het definitieve verkiezingsprogramma is op 18 april 2010 vastgesteld door het congres van GroenLinks.

VORMGEVING

Daniel Hentschel, GroenLinks

DRUK

Drukkerij Macula b.v. - Boskoop

UITGAVE

Partijbestuur GroenLinks

Postbus 8008

3503 RA Utrecht

tel. 030-2399900

fax 030-2300342

info@groenlinks.nl

www.groenlinks.nl

GROENLINKS
ZIN IN DE TOEKOMST

ChristenUnie

VOORUITZIEN CHRISTELIJK-SOCIAAL PERSPECTIEF

Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2010-2014

ChristenUnie

VOORUITZIEN
CHRISTELIJK-SOCIAAL PERSPECTIEF

Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2010-2014

VOORAF

Vooruitzien heet het verkiezingsprogramma dat de ChristenUnie heeft geschreven voor de Tweede Kamerverkiezingen van 9 juni 2010. Een verkiezingsprogrammacommissie onder leiding van de politiek secretaris is vanaf oktober 2009 bezig geweest met dit programma. De resterende maanden van 2009 zijn gebruikt om deskundigen van binnen en buiten de partij te raadplegen over hun visie op de context waarin het verkiezingsprogramma zou moeten landen. Ook zijn er diverse partijcommissies aan het werk gegaan om voor deelterreinen beleidsvisies en -voornemens te formuleren.

De val van het kabinet op 20 februari 2010 heeft het proces in een stroomversnelling gebracht. Aan de programmacommissie zijn drie leden toegevoegd. De achterban is geconsulteerd via een enquête waaraan ruim 1500 ChristenUnieleden hebben meegewerkt. Dit alles heeft geresulteerd in een conceptprogramma, dat op 6 april in Nieuwspoor geïntroduceerd kon worden. In de korte tijd die hen gegeven kon worden, namelijk tot 16 april, hebben kiesverenigingen kans gezien het programma aandachtig te lezen en 120 amendementen en drie moties daarover in te dienen. Deze wijzigingsvoorstellen en adviezen zijn behandeld op het Uniecongres van 24 april. Daarna is het verkiezingsprogramma vastgesteld met unanimiteit van stemmen.

Met Vooruitzien wil de ChristenUnie de verkiezingscampagne in. En na de verkiezingen zal dit programma, gebaseerd op het kernprogramma van de partij, leidend zijn voor het handelen van de gekozen Tweede Kamerfractie.

We hopen en bidden dat de inhoud van dit programma zal bijdragen aan een Nederland waar je kinderen wilt laten laten opgroeien;
dat kan omgaan met verschillen;
dat werkt aan een sociale en duurzame economie.

Peter Blokhuis
voorzitter landelijk bestuur

Joop Alssema
politiek secretaris

LEDEN VERKIEZINGSPROGRAMMACOMMISSIE:

Joop Alssema
Robert de Graaff
Simone Kennedy-Doornbos
Annelies van der Kolk
Reinier Koppelaar
Carola Schouten
Gert-Jan Segers
Later toegevoegd:
Pieter Grinwis
Jacob Pot
Joël Voordewind

INHOUDSOPGAVE

VOORAF	5
INHOUDSOPGAVE	6
KIEZEN VOOR DE SAMENLEVING INVESTEREN IN VERTROUWEN	10
Een christelijk-sociaal antwoord op de uitdagingen van morgen	10
Opbouwende bijdrage	10
Minder overheid, meer samenleving	10
Leven met verschil	11
Naar een duurzame economie	11
Politiek van hoop	11
HOOFDSTUK 1: BLOEIENDE SAMENLEVING	14
1.1 WIJKEN TOT BLOEI BRENGEN	14
Veiligheid en leefbaarheid in de buurt	14
Kader <i>Geef jongeren richting en perspectief</i>	15
Opnieuw grenzen stellen	15
Straffen en opnieuw beginnen	16
1.2 DE VEELKLEURIGE SAMENLEVING	17
Integratie door burgerschapsvorming	17
Leven met religieuze verschillen	18
De bescherming van vreemdelingen	19
Migratie	20
1.3 TALENT TOT BLOEI BRENGEN	20
Naar een veilig en gezond opgroeiklimaat	20
Kader <i>Opvoeden in de 21e eeuw</i>	20
Jeugd en gezin op de kaart	21
Gezinsbeleid	21
Pleeggezinnen	22
Gezonde levensstijl	22
Toegankelijke en effectieve jeugdzorg	23
Inspirerend Onderwijs	23
Betrokken ouders	23
Meer bewegingsruimte voor scholen	23
Investeren in leerkrachten	24
Passend onderwijs en gemotiveerde leerlingen	24
Kader <i>Bijzonder onderwijs en integratie – het middel en de kwaal</i>	25
Beroepsonderwijs	25
Hoger onderwijs	26
Sport	26

1.4 MENSWAARDIGE ZORG	27
Het zorgstelsel	27
Langdurige zorg	28
Kader <i>Respect en waardering voor ouderen</i>	29
Preventie	29
Mantelzorg	30
1.5 OPKOMEN VOOR KWETSBAREN	30
Beschermwaardigheid van het leven	30
Armoede en schulden	31
Maatschappelijke opvang	32
Prostitutie en kinderporno	32
Vrijwilligerswerk	32
Emancipatie	33
1.6 RUIMTE VOOR CREATIVITEIT EN DIVERSITEIT	33
Omroepbeleid	33
Kunst en cultuur	34
HOOFDSTUK 2: DUURZAME ECONOMIE	38
2.1 ECONOMIE UIT DE CRISIS HELPEN	38
Economische uitdagingen	38
Maar niet op de oude voet verder	39
De crisis als kans benutten	39
2.2 RUIMTE VOOR ONDERNEMERS	39
Sneller en beter beslissen, met minder regels	39
Betere kredietverlening	40
ZZP'ers	40
MKB	40
Industrie	40
Innovatie en toegepast onderzoek	40
Kennistoepassing en arbeidsmarkt	40
Subsidies voor innovatie	41
Overheidstoezicht op banken en bedrijfsleven	41
Beloningsbeleid voor toezichthouders	41
Risicobeleid banken	42
Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	42
Nationaal MVO	42
Internationaal MVO	43
Maatschappelijk verantwoord consumeren	43

INHOUDSOPGAVE (VERVOLG)

2.3 ARBEIDSMARKT EN SOCIALE ZEKERHEID	43
Christelijk sociale visie	43
Dynamische arbeidsmarkt	44
Iedereen een kans	44
Talent centraal	44
WWB en re-integratie	45
Balans tussen arbeid en zorg	45
2.4 RENTMEESTERS VAN HET LAND	45
Stap voor stap naar een rechtvaardiger en betaalbare woningmarkt	45
De eigen woning en de fiscus	46
De huurwoning, de huurtoeslag en de woningcorporatie	47
Wonen en wijken	47
Ruimte	48
Sneller, beter, anders	49
Mobiliteit: Schoon en zuinig, vlot en veilig	49
Kader <i>De kilometerheffing: eerlijk wapen tegen files én voor een beter milieu</i>	49
Automobiliteit	50
Goederenvervoer	50
Luchtvaart	51
Fietsen	51
Openbaar Vervoer	51
Kader <i>Actieplan spoor</i>	52
Waterbeheer: veilig en duurzaam	53
Landbouw	54
Visserij	56
Natuur	56
2.5 RECHTVAARDIGE TOEKOMST	57
Energie en Klimaat	57
Milieubewust produceren	59
HOOFDSTUK 3: DIENSTBARE OVERHEID	64
3.1 DIENSTBAAR AAN DE BURGER	64
Vertrouwen tussen overheid en burger	64
Een dienstbare overheid	64
Een samenbindende grondwet	64
Kader <i>Tolerantie</i>	65
Dienstbare burgers in een verbonden samenleving	66
De overheid moet haar grenzen kennen	66
Democratie hoort dicht bij de burger verankerd te zijn	66
Bestuurlijke inrichting - vertrouwen in medeoverheden	67
Meer met minder	67
Nieuwe verhoudingen binnen het Koninkrijk	68
Een efficiënte politieorganisatie in democratische en rechtsstatelijke inbedding	68
Terrorisme	68
Rechtspleging	69

3.2 DIENSTBAAR IN DE WERELD	69
Internationale gerechtigheid	69
Kader <i>Mensenrechten en godsdienstvrijheid</i>	69
Succes en falen van ontwikkelingshulp	70
Particuliere hulp	70
Multilaterale en bilaterale hulp	71
Eerlijke handel	71
Defensie	72
Bevoegdheden van Europese Unie en de nationale parlementen	72
Uitbreiding Europese Unie	73
Het Midden-Oosten en Israël	73
Iran	74
Israël en de Palestijnen	74
3.3 GEZONDE OVERHEIDSFINANCIËN	75
Schade na de recessie	75
Crisis als kans	75
Uitgangspunten terugdringen staatsschuld	75
Ambitie terugdringen tekort	75
Begrotingsregels	76
AOW en pensioenen	76
3.4 SOLIDAIR BELASTINGSTELSEL	76
Belastingheffing naar draagkracht	77
Vereenvoudiging van het stelsel	77
Stimuleren van ondernemerschap	77
Gezins- en familievriendelijk fiscaal beleid	77
Stimuleren van 'groene' keuzes	78

KIEZEN VOOR DE SAMENLEVING

INVESTEREN IN VERTROUWEN

EEN CHRISTELIJK-SOCIAAL ANTWOORD OP DE UITDAGINGEN VAN MORGEN

Bij deze verkiezingen gaat het in belangrijke mate om vier vragen:

- Hoe bezuinigen we op een sociaal en economisch verantwoorde manier;
- Hoe gaan we op een vreedzame manier om met onze culturele en religieuze verschillen;
- Hoe werken we aan herstel van vertrouwen tussen overheid en burgers;
- Hoe benutten we de crisis als kans op een duurzamer economie.

De antwoorden op deze belangrijke vragen zijn bepalend voor de politieke koers van ons land.

De ChristenUnie legt met dit programma haar christelijk-sociale antwoorden op tafel. Dit programma bevat keuzes met het oog op een bloeiende samenleving, een duurzame economie en een dienstbare overheid. Daarmee willen wij werken aan herstel van vertrouwen in ons land en de toekomst.

OPBOUWENDE BIJDRAGE

De ChristenUnie bedrijft politiek bij een open Bijbel en we willen onze politieke keuzes maken als navolgers van Jezus Christus. Wij geloven dat in de dienst aan God en de dienst aan de naaste iets opbloeit van het goede leven. Dat leidt tot een politiek van dienstbaarheid aan de samenleving, verdediging van onze geestelijke en politieke vrijheden, opkomen voor het gezin, voor kwetsbaren, eerbied voor het leven en een keus voor duurzaamheid. In een tijd waarin de ene crisis zich op de andere heeft gestapeld, laat de ChristenUnie zich inspireren door het Evangelie om inzicht en richting te verkrijgen voor de vraagstukken van overheid en samenleving van vandaag. Daarbij laten we het niet bij woorden alleen. In de afgelopen jaren heeft ChristenUnie laten zien vanuit christelijk-sociale uitgangspunten een opbouwende bijdrage te kunnen leveren aan het bestuur van Nederland.

De ChristenUnie heeft veranderingen op gang gebracht op gebieden waarop we bij de vorige Kamerverkiezingen hebben ingezet: jeugd en gezin, opkomen voor de meest kwetsbaren, zorg voor de schepping. Denk aan het kindgebonden budget, de Centra voor Jeugd en Gezin, de kentering in het drugs- en alcoholbeleid. Denk aan de inzet

voor opvang van tienermoeders, de markering van de beschermwaardigheid van het leven, de uitstapprogramma's voor prostituees en schuldhulpverlening. Denk aan de inzet voor duurzame energiebronnen, internationale gerechtigheid, schoon water, veilige dijken. Tijdens de crisis heeft de ChristenUnie zich ingezet voor een adequate bestrijding van de gevolgen door te kiezen voor het voorkomen van hoge jeugdwerkloosheid, vergroening van de economie, en het verantwoord terugdringen van de staatsschuld en het begrotingstekort.

Deze resultaten laten zien dat de ChristenUnie in staat is een christelijk-sociale overtuiging te combineren met politiek die stappen in de goede richting zet. Geen gouden bergen beloven, maar wel doen wat je hebt beloofd. Wij zijn aan de slag gegaan en hebben ons laten kennen als een partij met ruggengraat en dienstbare politici. Zo willen we ons opnieuw inzetten, met hart voor mensen en zorg voor de schepping. De ChristenUnie wil verder.

MINDER OVERHEID, MEER SAMENLEVING

De ChristenUnie is er van overtuigd dat gezondmaking van de overheidsfinanciën hand in hand gaat met het investeren in vertrouwen tussen overheid en samenleving. Er moet ingrijpend bezuinigd worden, omdat de staatsschuld snel is opgelopen en we de volgende generatie niet met een ondragelijke last mogen opzadelen. We kunnen ook niet op de oude voet verder in een dolmakende race naar meer en groter, waarbij we het ene gat met het andere stoppen en de gevolgen voor mens en natuur niet meer in de hand te houden zijn. We zullen moeten werken aan een duurzame economie. De overheid is het aan haar roeping verplicht om voortaan dat wat ze moet doen – het dienen van de publieke gerechtigheid – goed te doen en zichzelf veel meer te leren beperken waar de samenleving recht op ruimte heeft. Burgers en bedrijven kunnen niet langer al hun wensen en verlangens op het bordje van de overheid leggen en elkaar en hun eigen verantwoordelijkheid over het hoofd zien. Dit vraagt om een nieuwe keuze van en voor elkaar. Het vraagt om een herstel van vertrouwen.

Het begrotingstekort zal in een verantwoord tempo moeten worden weggewerkt. De ChristenUnie kiest ervoor het tekort tot 2015 met 16 miljard te verkleinen. Allereerst door een kleinere overheid met minder taken. Mede daardoor zijn stevige bezuinigingen op de overheid mogelijk. Verder door hervorming in de woningmarkt, de zorg en de uitkeringsregelingen, en door een tijdelijke crisis- en herstellat.

De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. We doen dit samen, ieder naar vermogen. De ChristenUnie beoordeelt ombuigingen niet alleen op korte termijn gewin, maar ook op lange termijn effecten. Op weg naar een duurzame economie. Het verantwoorde tempo van het aflossen van de schuld is een bewuste keus. Want het geeft de samenleving het vertrouwen en de tijd om verantwoordelijkheden op zich te nemen. Burgers en bedrijven krijgen meer ruimte en minder overheidstoezicht. Het onderwijs krijgt meer vrijheid. Er komt een sterkere verbinding tussen formele en informele zorg, waarbij familie, vrienden en de buurt een grotere rol kunnen spelen. Burgers worden nadrukkelijker bij hun wijken en de veiligheid van hun buurten betrokken. Boeren krijgen een grotere verantwoordelijkheid voor het beheer van ons landschap. Bedrijven ondernemen menswaardig en milieubewust en zijn het vertrouwen van hun klanten waard. Dat is christelijk-sociale politiek en biedt perspectief op een dienstbare overheid en een bloeiende samenleving.

LEVEN MET VERSCHIL

Een andere grote vraag waar we voor staan, is of we in staat zijn vreedzaam met onze verschillen om te gaan. Ons land is altijd een land van minderheden geweest en heeft de afgelopen decennia steeds meer een multiculturele en multireligieuze aanblik gekregen. Deze veranderingen vragen veel van ons aller aanpassingsvermogen. De intense debatten over de identiteit van Nederland, de positie van de islam, religie in het publieke domein, integratie, leefbaarheid en veiligheid laten zien dat de toekomst van onze samenleving veel mensen aan het hart gaat. De sociale en politieke polarisatie onderstreept de noodzaak om opnieuw duidelijk te maken waar we het met elkaar absoluut over eens moeten zijn – de democratische rechtsstaat en haar politieke en geestelijke vrijheden – en waar we in ontspanning van elkaar kunnen verschillen. Het komt aan op burgers die zich van harte verbinden aan onze rechtsstaat en op de overheid die deze rechtsstaat met alle wettige middelen handhaaft en beschermt. Dat vormt de basis om met onze culturele en religieuze verschillen om te gaan.

In het debat over de toekomst van Nederland levert iedereen zijn bijdrage. De ChristenUnie brengt het heilzame perspectief in van bijbelse waarden als gerechtigheid, naastenliefde, zorg voor de schepping en eerbied voor het leven. Maar tegelijkertijd is er in de samenleving een seculier sentiment waarneembaar dat steeds minder ruimte laat voor levensbeschouwing. Er lijkt een seculier-liberale meerderheidscultuur te ontstaan die weinig afwijking meer duldt. De ChristenUnie staat echter pal voor de vrijheid om je hart te laten spreken, om in de samenleving werk van je geloof te maken. Geloof en ideologische overtuigingen zijn bepalend voor de identiteit van mensen. De vrijheid om het Evangelie – of welke overtuiging dan ook – te verbinden met maatschappelijke betrokkenheid is ons dierbaar. Wij geven ruimte aan verschil, zoals we dat in ons land al heel lang doen. Ruim baan dus voor bijzonder onderwijs,

christelijke zorginstellingen, levensbeschouwelijk jeugdwerk en een pluriform omroepbestel.

NAAR EEN DUURZAME ECONOMIE

De gevolgen van de recessie zullen nog jarenlang voelbaar zijn voor bedrijven en burgers. De ChristenUnie is echter doordrongen van het besef dat we als samenleving een kans verspillen als we klakkeloos op de oude voet verdergaan. De economische crisis heeft ons immers met de neus op een aantal feiten gedrukt: we hebben op te grote voet geleefd. Er is een samenhang tussen crises op financieel vlak, op het gebied van voedsel, klimaat en natuurlijke hulpbronnen. Die samenhang is dat de Westerse wereld te kampen heeft met een fundamentele waarden crisis. In het christelijk-sociale denken staan verantwoordelijk beheer van de schepping en onderlinge solidariteit centraal. De mens leeft niet voor zichzelf. Economische groei is geen doel op zich, maar een middel.

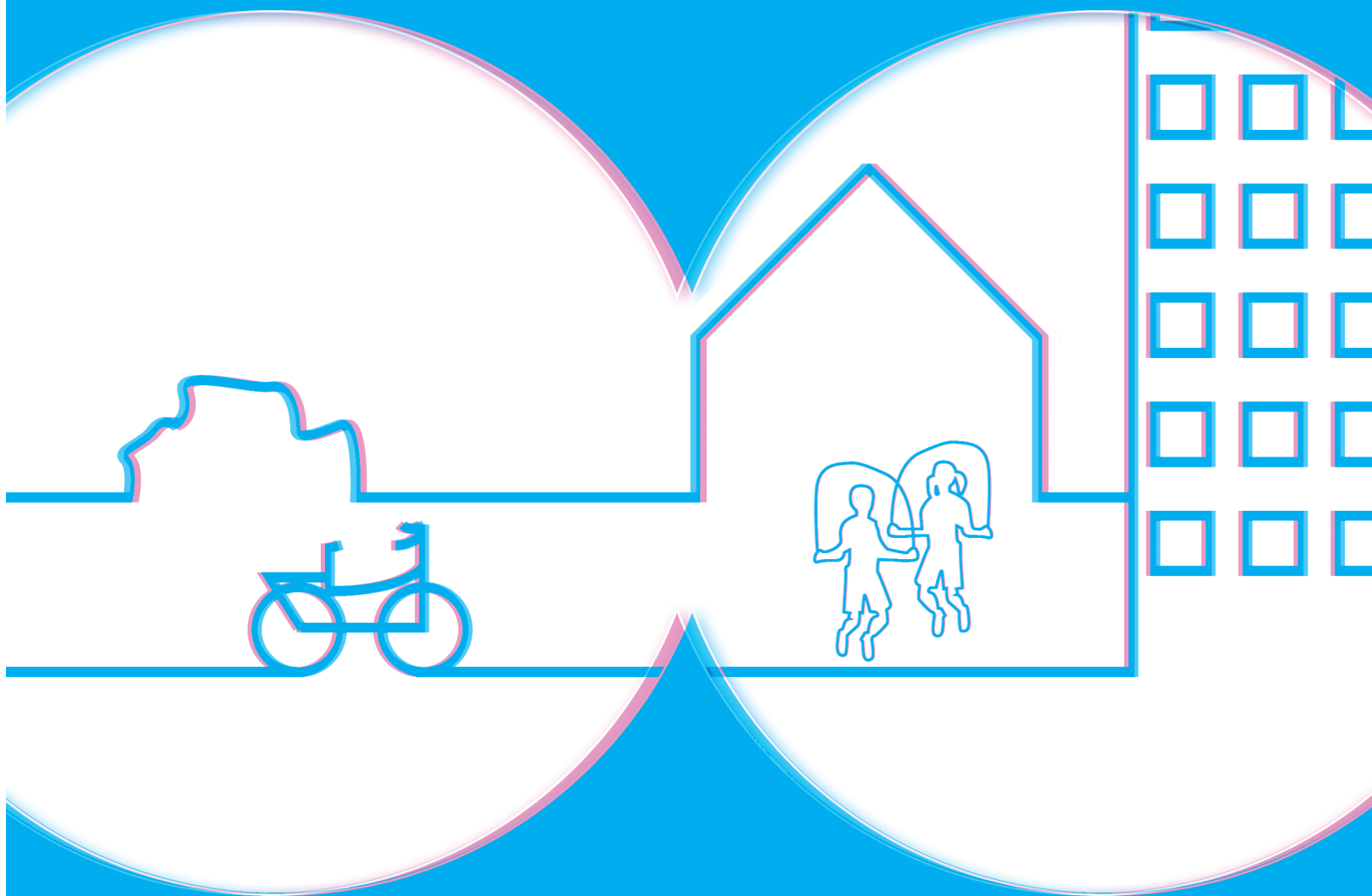
De ChristenUnie beschouwt de wereldwijde crisis als hét moment om een omslag te maken. Het gaat er daarbij niet om dat het allemaal 'minder' moet, maar 'beter' kan. We willen een economie waarin consumenten geen genoeg meer hoeven te nemen met oneerlijk en niet-duurzaam gemaakte producten en opgewekte energie. Op lange termijn is het winstgevend als ondernemers zich bij innovaties en investeringen laten leiden door duurzame waarden.

POLITIEK VAN HOOP

De ChristenUnie weet zich geplaatst voor grote uitdagingen. Hoe krijgen we de overheidsfinanciën gezond, hoe herstellen we het onderlinge vertrouwen, hoe houden we de samenleving leefbaar en hoe slaan we de weg in naar een duurzame economie? Het zijn de concrete vraagstukken waarop we in dit programma christelijk-sociale antwoorden formuleren. Dat doen we niet in de illusie dat politiek de hemel op aarde zou kunnen vestigen. De ChristenUnie gelooft niet in politieke blauwdrukken voor een perfecte samenleving. Maar we leggen ons evenmin neer bij de status quo, we berusten niet in onrecht, morele en culturele verwarring, een doldraaiende economie, een verontruste samenleving, een schepping onder druk en aantasting van het leven. Integendeel, de politiek van de ChristenUnie is politiek van geloof en hoop. Geloof dat God ons de weg wijst en trouw blijft. Hoop op bevrijding van geknechte mensen en op een nieuwe start voor een ontspoorde samenleving. God heeft met Jezus Christus een nieuw begin gemaakt en zal straks komen met zijn definitieve vrede. Daardoor verliezen we niet snel de moed, maar steken we de handen uit de mouwen en doen we wat we moeten en kunnen. Biddend om Gods zegen zetten we ons in voor een bloeiende samenleving, een duurzame economie en een dienstbare overheid.

ChristenUnie

**EEN LAND WAAR
JE KINDEREN WILT
LATEN OPGROEIEN**

BLOEIENDE SAMENLEVING

MENSEN TOT HUN RECHT LATEN KOMEN

Niemand leeft voor zichzelf; we zijn op elkaar aangewezen. De ChristenUnie is daarom een partij van de samenleving. We geven ruimte aan gezinnen, bedrijven, verenigingen en sluiten ons aan bij de beweging van burgers die aan de slag gaan voor een betrokken samenleving. Talloze burgers zijn actief in vrijwilligersorganisaties, sportverenigingen, kerken, steunen goede doelen, zorgen met hun bedrijven voor werkgelegenheid, helpen mee in de school van hun kinderen en het verzorgingshuis van hun ouders. De ChristenUnie is een bondgenoot van die burgers, maakt zich sterk voor veiligheid en wil ruimte voor de samenleving. Dus ook ruim baan voor bijzonder onderwijs, christelijke zorginstellingen, levensbeschouwelijk jeugdwerk en een pluriform omroepbestel.

Als we denken over onze samenleving, voelen we ons aangesproken door wat Jeremia schrijft aan zijn volksgenoten in ballingschap: zet je in voor de bloei van de stad waarin je woont, want de bloei van de stad is ook jullie bloei (Jeremia 29:7). Zo willen ook wij hier en nu ons inzetten voor de bloei van onze samenleving.

1.1 WIJKEN TOT BLOEI BRENGEN

VEILIGHEID EN LEEFBAARHEID IN DE BUURT

Wie zou niet willen leven in een verbonden, betrokken en verantwoordelijke samenleving. Voorwaarden voor zo'n bloeiende samenleving zijn veiligheid en leefbaarheid. Geweld en overlast doen een inbreuk op het veiligheidsgevoel en roepen terecht grote verontwaardiging op. Wie wordt er niet kwaad als je hoort dat ambulancepersoneel wordt lastig gevallen als ze hulp bieden. Hoe is het mogelijk dat een busmaatschappij niet langer in een bepaalde wijk wil rijden. En we laten het toch niet gebeuren dat onze buurten verpauperen en het vuil op straat slingert.

De overheid moet duidelijk zijn in haar reacties op criminaliteit en overlast. Niet alleen omdat straf op wangedrag vanzelfsprekend zou moeten zijn. Maar ook omdat anders de samenleving ondermijnd wordt. Als mensen zich onveilig voelen komen ze minder makkelijk buiten de deur, leggen ze minder snel contact. Soms verhuizen mensen zelfs uit hun wijk omdat ze zich er angstig voelen. Een samenleving werkt gewoon niet als het niet veilig is.

Bij het 'terugwinnen van de straat' en het werken aan veiligheid en leefbaarheid heeft iedereen een rol. Niet alleen de overheid, maar ook burgers, winkels, scholen, politie en

woningcorporaties. Leefbare wijken en veiligheid maken we met elkaar. Lokaal ondernemerschap verbetert de leefbaarheid en werkgelegenheid. Burgers krijgen een grotere betrokkenheid op hun buurt als ze worden gestimuleerd tot het nemen van eigen verantwoordelijkheid voor het opknappen van huizen en straten. Woningcorporaties en overheden kunnen elkaar vinden in het werken aan schone, veilige en dus leefbare buurten. Dat zijn buurten waarin jongeren veilig naar school gaan en op hun speelveldjes spelen, waarin hun ouders met een gerust hart wonen, werken en winkelen en waarin ouderen op een bankje van de oude dag genieten.

De overheid is hierin een bondgenoot van de lokale bewoners door te werken aan integratie van nieuwkomers en bijvoorbeeld het algemene gebruik van het Nederlands verder te stimuleren zodat we elkaar allemaal verstaan. Door jongeren en gezinnen daar te helpen waar ze dat nodig hebben. Straatcoaches kunnen via hun contacten met straatjongeren al vroeg signaleren of er problemen dreigen te ontstaan. Gezinsmanagers kunnen het geheel van problemen van een gezin in kaart brengen en aan oplossingen werken. Ouders zullen – indien nodig verplicht – moeten samenwerken met scholen en andere instanties met het oog op het welzijn van hun kinderen. Lokale toezichthouders signaleren en bestrijden overlast zoals vuil en zogenaamde kleine criminaliteit.

Agenten dienen zichtbaar te zijn als dat nuttig is en direct beschikbaar als dat moet, op straat, in de wijk en op het platteland. Burgers die mee willen helpen bij het oplossen van misdrijven worden serieus genomen. Het opsporen en bestrijden van misdrijven is een zaak van politie en justitie. Maar ook burgers kunnen hieraan bijdragen. Hoe meer preventie en hoe groter de pakkans, des te minder krijgt misdaad de kans om grip te krijgen op de samenleving.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

VEILIGE BUURTEN

- Burgernet wordt uitgebreid. Via Burgernet kunnen burgers onmiddellijk misdrijven melden. Hoe sneller de melding, hoe sneller de politie ter plaatse is en hoe groter de pakkans. Op initiatief van de ChristenUnie is Burgernet van start gegaan. De komende periode maken wij ons sterk voor een landelijk dekkend netwerk en uitbreiding daarvan met het oog op urgente hulpverlening, zoals vermiste kinderen. Er worden voorzienin-

gen getroffen zodat deelnemers aan Burgernet kunnen worden ingeschakeld voor EHBO en reanimatie.

- Lokale en landelijke overheden en instellingen met publieke taken zoals woningcorporaties en energie-maatschappijen werken verplicht samen met politie en justitie. Door gegevens te koppelen kunnen misdrijven makkelijker aan het licht komen.
- Bij jeugdcriminaliteit wordt lik-op-stuk-beleid gevoerd, zoals het innemen van scooters en brommers na het plegen van een misdrijf.
- Politie en toezichthouders richten zich zoveel mogelijk op een heterdaad aanpak en het voorkomen dat misdrijven gepleegd gaan worden.

LEEFBARE BUURTEN

- Buurtbewoners worden zo veel mogelijk betrokken bij het werken aan leefbaarheid van de eigen buurt, zoals overleg over aanleg van speelveldjes. Ook investeringen die snel meer veiligheid geven kunnen gemakkelijker en goedkoper samen worden gefinancierd. Hoe effectiever buurtbewoners – bijvoorbeeld ten behoeve van toezicht - worden ingeschakeld, hoe effectiever de politie toezichtregie kan uitoefenen.
- Lokaal ondernemerschap wordt door de overheid ruimhartig gestimuleerd.
- Elke buurt krijgt een eigen wijkagent, of gemeentelijke wijktoezichthouder, die direct aanspreekpunt is. Via regulier wijk- en veiligheidsberaad onderhoudt diegene het contact met burgers, scholen, jongerenwerkers, sportverenigingen, woningcorporaties en winkeliers.
- Gemeentelijke toezichthouders treden – in samenwerking met de buurtbewoners – op tegen overlast, verkeersovertredingen, straatvuil, openbaar drank- en drugsgebruik.

Kader

GEEF JONGEREN RICHTING EN PERSPECTIEF

Burgers ergeren zich aan respectloos en asociaal gedrag van (hang)jongeren. De ChristenUnie begrijpt de roep om keiharde aanpak van overlast, maar ziet ook de verhalen achter de overlast. Er is een groep van 16.000 'overbelaste jongeren', voornamelijk in de grote steden. Door een instabiele thuissituatie, schulden, criminaliteit in hun directe omgeving, en psychische problemen lopen zij een groot risico geen diploma te halen en maatschappelijk uit te vallen. Deze jongeren hebben boven alles behoefte aan iemand die ze kunnen vertrouwen en die hen behalve grenzen ook richting geeft. Het gaat erom dat we van jongeren houden: het is 'ónze jeugd van tegenwoordig'!

De overheid kan helpen perspectief te bieden. Dankzij de ChristenUnie is 500 miljoen geïnvesteerd in de aanpak van jeugdwerkloosheid, onder andere door investeringen in het MBO en in 'plusvoorzieningen' voor overbelaste jongeren om een startkwalificatie te halen.

Het schoolverzuim is succesvol teruggedrongen. Met 22 gemeenten is specifiek ingezet op het terugdringen van overlast door Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren, o.a. door gezinsmanagers en straatcoaches.

In de komende kabinetsperiode wil de ChristenUnie:

- inzet op loopbaanbegeleiding/coaching, doorlopende leerlijnen en 6-jarige vakscholen met veel praktische vakken;
- tegengaan discriminatie op de arbeidsmarkt;
- inzet op voorziening die jongeren aan structuur en dagritme kunnen helpen;
- begeleiding van jongeren naar ondernemerschap;
- investering in jeugdwerkers/coaches met deskundigheid én hart voor jongeren: relatie staat centraal;
- stimulering van jeugdparticipatie in gemeenten om de relatie tussen buurt en jongeren te verbeteren, en alternatieven te bieden voor de 'straat' met culturele, recreatieve en sportvoorzieningen;
- besliste en gerichte benadering van ouders van overlastgevende jeugd onder de 12 door een snelle maar lichte gezagsmaatregel. Als ingrijpen in het ouderlijk gezag nodig is, is tussenkomst van de rechter altijd aan de orde. Zo'n ingreep is immers verstrekkend en heeft grote gevolgen voor ouders en kinderen;
- zich ervoor inzetten dat het geld dat het kabinet Balkenende IV vrijmaakte voor Nederlands-Antilliaanse jongeren, daadwerkelijk wordt uitgegeven. Er moet aandacht zijn voor Nederlands-Antilliaanse jongeren door een aanpak die gericht is op het terugdringen van problemen en vergaren van specifieke kennis voor de reguliere instanties, in samenwerking met de Antilliaanse gemeenschap;
- overlast terugdringen door inzet op verbetering van de opvoeding van de jeugd. Ouders en andere gezagsdragers moeten daarin hun verantwoordelijkheid nemen.

OPNIEUW GRENZEN STELLEN

De ChristenUnie heeft in de kabinetsperiode de laatste jaren veel werk gemaakt van de verbetering van de veiligheidssituatie. Er zijn agenten bijgekomen. Bevoegdheden van politie en justitie zijn verruimd. Nu veroordeelden in veel meer gevallen dan voorheen DNA-profielen moeten afstaan, konden meer misdrijven worden opgelost. Veel voorkomende criminaliteit is teruggedrongen met gedragsaanwijzingen, gebiedsverboden en het vastzetten van veelplegers. Om criminele winsten af te romen is de 'pluk ze' wetgeving verruimd.

Ondanks beperkte successen is er nog een lange weg te gaan. Het oplossingspercentage van geregistreerde misdrijven is veel te laag (ca. 20 procent). Straffen hebben te weinig effect. De recidive is hoog. Politie en justitie werken te weinig samen met burgers, bedrijven en instellingen om de veiligheid gezamenlijk en vanuit eigen verantwoordelijkheden op te pakken. De overheid is in wet- en regelgeving lang niet duidelijk genoeg.

Bij een overheid die duidelijke grenzen stelt past geen ge-
doogbeleid. Het idee dat reguleren criminaliteit voorkomt
is ook naïef. Activiteiten als drugshandel en prostitutie
spelen altijd in criminele sferen waarbij er misbruik wordt
gemaakt van andermans afhankelijkheid. Als de overheid
gaat reguleren, of gedogen, dan verliest zij de ambitie om
deze zaken echt aan te willen pakken. Rondom de geregu-
leerde sectoren ontstaat een schemergebied dat ronduit
crimineel is. Nu al gaat 80 procent van de in Nederland
geproduceerde cannabis naar het buitenland. De nationale
recherche schat dat 60 - 90 procent van de vrouwen in de
prostitutie dat onvrijwillig doet.

Hoe wezenlijk een stevige aanpak van criminaliteit en
overlast ook is, een beleid dat alleen gebaseerd is op re-
pressie of een reflex van verontwaardiging is niet goed. De
aanpak die de ChristenUnie voorstaat, is een combinatie
van enerzijds handhaving en grenzen stellen en anderzijds
de problemen aanpakken die de voedingsbodem zijn voor
criminaliteit en onveiligheid.

De volgende maatregelen dragen hier aan bij:

- Aanpak van financieel-economische criminaliteit volgens
het principe: heterdaadaanpak, snelle strafoplegging en
verbeurdverklaring van genoten winsten.
- Introductie van de mogelijkheid voor preventieve ver-
beurdverklaringen, zodat een eventuele nieuwe wets-
overtreding meteen wordt gevolgd door een straf.
- 'Grenzeloze' criminaliteit, zoals internetcriminaliteit en
financiële criminaliteit worden - evenals vrouwenhandel -
in gespecialiseerde landelijke eenheden ondergebracht.
- Organisatoren van grootschalige evenementen zijn zelf
verantwoordelijk voor de veiligheid. Is niettemin politie-
inzet nodig dan worden de kosten doorgerekend via een
tickethoofding.
- Meer gebruik van vrijwillige politie, in het bijzonder in te
zetten bij grootschalige operaties.

EFFECTIEVER DRUGSBELEID

Het tweeslachtige drugsbeleid is de laatste tientallen jaren
een bron van ellende geweest. Het doel, softdrugs buiten
de criminaliteit houden, is niet bereikt. In plaats daarvan
is het beleid een enorme impuls geweest voor de groei
van de georganiseerde criminaliteit. Drugs zijn 'gewoon'
geworden en hebben veel verslaafden tot slachtoffer
gemaakt.

Gelukkig is mede door invloed van de ChristenUnie ook
op deze terreinen een kentering opgetreden. Het aantal
coffeeshops is sterk teruggedrongen, zeker in de buurt van
scholen. Wietplantages worden stelselmatig opgerold. Er
is veel beter zicht op het feit dat mensen die profiteren van
activiteiten als drugshandel, prostitutie, gokken, illegale
arbeid vaak nergens voor terugdeinzen. We zijn gaan
beseffen dat zij vanuit hun onderwereld winsten opstrijken
die, eenmaal witgewassen, de bovenwereld corrumperen.

Het is tijd voor een heldere lijn en dus:

- Verdwijnen de coffeeshops uit het straatbeeld
- Geldt op straat en in publieke ruimten een blowverbod
- Is er een nultolerantie voor gebruik van en beschikken
over drugs bij 18-minners.
- Zijn methadonprogramma's of heroïneverstrekking aan
verslaafden alleen toelaatbaar als zij zijn gericht op afkic-
ken
- Verdwijnt het onderscheid tussen hard- en softdrugs
- Geldt een nultolerantie voor drugstoeristen en drugsrun-
ners
- Worden huizen en ruimten waarin wietplantages worden
aangetroffen, verbeurd verklaard indien dit verwijtbaar is
aan de eigenaar.

STRAFFEN EN OPNIEUW BEGINNEN

Straffen van daders heeft het karakter van vergelding
en afschrikking. Dat element is de afgelopen jaren zelfs
nog versterkt. Gemiddeld genomen zijn de straffen in
Nederland steeds zwaarder geworden. De kosten van de
strafoplegging voor de samenleving zijn teruggedrongen
door de betaling van uitkeringen tijdens het uitzitten van
vrijheidsstraffen te beëindigen en de kosten van het innen
van boetes in rekening te brengen bij de daders zelf. Snelle
strafoplegging is de beste preventie. Termijnen duren in
Nederland echter nog veel te lang.

Tegelijk moeten we ons niet blind staren op het effect van
straffen. In sommige jeugdgroepen bijvoorbeeld werkt
het statusverhogend wanneer men met politie in aan-
raking komt. Het verblijf in de gevangenis heeft een sterke
negatieve invloed op jongeren. Het is soms veel nuttiger
om straf te gebruiken als stok achter de deur. Dan maakt
de gemeente de afspraak met een jongere om zijn leven te
beteren door heel concrete stappen te zetten. Als de jon-
gere zich niet aan de afspraken houdt kan de straf alsnog
uitgevoerd worden. De ChristenUnie nam al het initiatief
voor deze zogenaamde Doe Normaal aanpak. Daarbij
wordt de hele omgeving van een jongere gebruikt om een
gedragsverandering tot stand te brengen. Dus ook ouders
en de school worden daarbij betrokken.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

- 'Eenvoudige misdrijven', waarbij de bewijsvoering
overduidelijk is en vervolging naar alle waarschijnlijkheid
leidt tot strafoplegging worden van aanhouding tot straf
binnen één maand afgedaan. Politie, justitie en rechter-
lijke organisatie worden hierop ingericht.
- Inkomensafhankelijke boetes dragen er toe bij dat
elke wetsovertreder naar verhouding even zwaar wordt
beboet. De ernst van een delict bepaalt hoeveel boete-
eenheden betaald moeten worden. De hoogte van een
boete-eenheid wordt bepaald door de hoogte van het
inkomen van de overtreder.
Wie de straf heeft uitgezeten, krijgt een tweede kans:
terug naar school, of werken voor je levensonderhoud.

De laatste fase van een straf is daarom gericht op resocialisatie en op het verkrijgen van vaardigheden om een nieuw bestaan op te bouwen. De hulp om die kans te pakken wordt ook in de eerste fase na de straf voortgezet.

- Bij zeer ernstige misdrijven past niet anders dan een levenslange vrijheidsstraf. Mensen kunnen echter tot berouw en inkeer komen. Indien daders door hun opstelling en gedrag, in het bijzonder naar de slachtoffers en hun nabestaanden toe, overtuigend aantonen dat zij anders in het leven zijn komen te staan, kan na verloop van 30 jaren een moment voor heroverweging aan de orde zijn. Bij de beslissing tot vervroegde vrijlating worden slachtoffers en hun nabestaanden betrokken.

RECHT DOEN AAN SLACHTOFFERS: GENOEGDOENING EN - ZO MOGELIJK - VERZOENING

De straffen in ons land staan tot op heden niet voldoende in verband met in het bijzonder de slachtoffers van misdrijven. Binnen het rechtssysteem zal vergelding liefst ondergeschikt moeten komen aan genoegdoening. En genoegdoening kan (soms) leiden tot verzoening.

Genoegdoening aan de slachtoffers en zo mogelijk verzoening moeten daarom onderdeel uitmaken van strafproces en strafoplegging. Daarnaast is het van belang om een straf niet alleen in het perspectief te zetten van boetedoening maar ook in het perspectief van het geven van kansen om een nieuw bestaan op te bouwen.

- De kosten van slachtofferhulp en van schadefonds geweldsmisdrijven worden omgeslagen op wetsovertreders. Tevens dragen veroordeelden bij aan de kosten van de rechtspleging.
- Veroordeelden krijgen een sterke stimulans om nieuwe kansen te grijpen door de strafzwaarteaf trek: Veroordeelden krijgen de keus tussen een kortere straf, met plicht tot verrichten van (nuttige) arbeid, of een langere straf zonder arbeid. De strafzwaarte is in beide gevallen gelijk.
- Wie schade vergoedt en slachtoffers genoegdoening biedt of zelfs tot verzoening brengt, krijgt een lagere straf.
- Daders worden – indien het slachtoffer hierin bewilligt – verplicht, onder begeleiding, hun slachtoffers, de eventuele nabestaanden daarvan, of de aangerichte schade onder ogen te zien. Bij deze gelegenheid worden afspraken over de vergoeding van de schade gemaakt.
- Vermogensschade die door criminaliteit is toegebracht wordt gemakkelijker verhaalbaar via de strafrechter. Door de eisen aan slachtoffervorderingen te versoepelen en de grenzen van de hoogte te schrappen, hoeft de vergoeding in veel meer gevallen geen voorwerp te zijn van een civiel proces. De inning kan via de strafrechter, ten gunste van het slachtoffer, worden overgenomen door het Centraal Justitieel Incasso Bureau.

1.2 DE VEELKLEURIGE SAMENLEVING

INTEGRATIE DOOR BURGERSCHAPSVORMING

Nederland is een veelkleurige samenleving geworden, maar we moeten wel zeilen bijzetten om de nieuw ontstane veelkleurige samenleving werkbaar en leefbaar te maken. Het onderlinge vertrouwen moet nu verder groeien en ons land is daarom nu niet gebaat bij grootschalige immigratie. De komst van migranten naar Nederland heeft onze samenleving in veel gevallen verrijkt. Zo zien we bijvoorbeeld in delen van de grote steden hoe multiculturele kerken op een inspirerende manier het christelijk geloof en de sociale samenhang hebben teruggebracht in hun wijken. Maar tegelijkertijd heeft de culturele verandering van onze samenleving veel gevraagd van iedereen. De gevolgen van de instroom van nieuwkomers zijn vooral merkbaar in wijken die in sociaal en economisch opzicht het meest kwetsbaar zijn. Ondertussen voelen veel migranten zich nog altijd buitenstaanders. Er zijn sociale, culturele, religieuze, economische en politieke tegenstellingen langs etnische en culturele scheidslijnen die op dit moment de hele samenleving onder druk zetten. Teveel mensen voelen zich ontheemd in eigen land. Het komt er daarom op aan om ook vanuit de politiek met wijsheid, voortvarendheid en onderscheidingsvermogen deze grote sociale kwestie ter hand te nemen. Voor het welslagen van deze onderneming zijn we uiteindelijk van elkaar afhankelijk.

Bij de toegenomen diversiteit is het cruciaal het belang van onze fundamentele waarden en normen te onderstrepen. Van nieuwkomers vragen we geen assimilatie, maar wel aanvaarding van de rechtsstaat. Die rechtsstaat, die sterk beïnvloed is door de waarden van het christendom, maakt alle burgers voor de wet gelijk. Iedereen is gehouden de wet te gehoorzamen en zich voor het behoud van de democratische rechtsstaat in te zetten. We koesteren onze politieke en religieuze vrijheden en gunnen die elkaar van harte. Die vrijheden zijn ook geen onderwerp van onderhandelingen. Als we het over de rechtsstaat en de kernwaarden van onze samenleving eens zijn, hebben we vervolgens ook de ruimte om bij niet-essentiële verschillen met grotere ontspanning met onze onderlinge verschillen om te gaan. We hebben als land van minderheden in dit opzicht een rijke traditie hoog te houden. Ook als we diepgaande religieuze verschillen hebben of ons aan elkaar ergeren, blijft de ruimte voor verschil – binnen de grenzen van de wet – gewaarborgd. Het is dan ook essentieel nieuwkomers te helpen zich als burgers van dit land te vormen, met binding aan onze democratische rechtsstaat. Die inburgering houdt niet op bij het afleggen van een examen; ook daarna moet participatie van nieuwkomers gestimuleerd blijven worden. Werk en vrijwilligerswerk zijn daarbij van groot belang. Zo kan iedere Nederlander die echt bij deze samenleving wil horen, de taal spreekt en zich verbindt aan de rechtsstaat, ook werkelijk deel van de samenleving uitmaken.

Voor een leefbare, veelkleurige samenleving staat de ChristenUnie de volgende maatregelen voor:

- Nieuwkomers worden niet behandeld als mensen die zichzelf niet kunnen redden - zo voelen zij dat zelf ook meestal niet - maar als volwaardige en mondige burgers. Subsidies in het kader van het integratiebeleid zijn bedoeld als tijdelijke stimulering van participierend burgerschap. Niet voor het permanent in stand houden van multiculturele organisaties.
- Minderheden kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de maatschappij. Multiculturele kerken hebben bijvoorbeeld een belangrijke positieve functie voor veel nieuwe bevolkingsgroepen. Specifieke zichtbare activiteiten ten dienste van de samenleving worden gefaciliteerd.
- Burgerschapsvorming is makkelijker als je vrijwilligerswerk doet of een betaalde baan hebt. Discriminatie in welke vorm dan ook wordt bestreden. Inburgering wordt een praktijkopleiding die iedere nieuwkomer moet doorlopen. Lessen Nederlandse taal en cultuur worden gecombineerd met een vakopleiding, vrijwilligerswerk of een betaalde baan. Hoog opgeleide nieuwkomers en kennismigranten volgen een voortraject dat aansluit op hun specifieke situatie.
- Wie een dubbele nationaliteit heeft en zitting heeft in een Nederlandse volksvertegenwoordiging, mag niet tegelijkertijd lid zijn van een buitenlandse volksvertegenwoordiging. De wet op de incompatibiliteiten wordt daartoe aangepast.
- Het Nederlands is de voertaal voor iedere Nederlandse burger. Diensten van de overheid aan de burger worden in het Nederlands aangeboden. Als burgers in hun communicatie met de overheid vertaling nodig hebben, moeten ze een beroep doen op vertalers in hun eigen omgeving of anders zelf een tolk bekostigen.

LEVEN MET RELIGIEUZE VERSCHILLEN

Onze multiculturele samenleving is ook een multireligieuze samenleving geworden. Zeker de komst van de islam plaatst de samenleving voor een nieuwe uitdaging. Het Westen en de islamitische wereld hebben een beladen verleden en het christendom en de islam verschillen fundamenteel van elkaar. Islamitische landen hebben bovendien op dit moment veelal een gebrek aan politieke en religieuze vrijheid. Zo is het pijnlijk te constateren dat christenen en joden in islamitische landen vervolgd worden of als tweederangsburger worden beschouwd. Dat onderstreept de noodzaak van een waardig en inhoudelijk cultureel debat over de gevolgen van de komst van de islam hier en de identiteit van Nederland. De ChristenUnie brengt in dat gesprek de christelijke waarden in die onze cultuur mede hebben gevormd. Onderstreping van onze fundamentele vrijheden, zoals godsdienstvrijheid, is van groot belang. Dit is voor de ChristenUnie niet bij wijze van 'concessie', maar een kwestie van 'confessie': geloof wordt niet gewerkt door kracht of geweld. Daarom kan vrijheid niet met onvrijheid worden verdedigd. De ChristenUnie zal nooit instemmen

met de inperking van fundamentele vrijheden voor een specifieke groep, of dit nu gaat om christenen of moslims. Segregatie en wederzijdse vervreemding moeten worden voorkomen, ook in het onderwijs (zie ook de kader Bijzonder Onderwijs). Waar blijkt dat het islamitisch onderwijs kinderen afzondert van de rest van de samenleving kunnen scholen ervoor kiezen samenwerkingsverbanden met een school van een andere richting aan te gaan. Door gezamenlijke culturele en sportieve activiteiten te organiseren, komen kinderen met verschillende achtergronden spelenderwijs met elkaar in aanraking.

De (dreigende) radicalisering van sommige moslimjongeren vraagt om alertheid en adequaat optreden van zowel de islamitische gemeenschap zelf als de overheid. Maar ook hier geldt dat we alleen verder komen met het perspectief van volwaardig burgerschap voor iedereen die van goede wil is. Wij kennen hier geen eerste- en tweederangsburgers. Voor de toekomst van ons land is iedereen even belangrijk en telt iedereen mee.

De culturele en religieuze achtergrond van nieuwkomers verschilt. Zo zijn er ongeveer evenveel migranten met een islamitische achtergrond als migranten met een christelijke achtergrond. Tegelijk is veel integratiebeleid versmald tot islambeleid dat via de moskee wordt uitgevoerd. De (lokale) overheid heeft soms zelfs een religieuze agenda ontwikkeld teneinde een 'gematigde islam' te stimuleren, wat allerminst een taak van de overheid is. De moskee is niet de eerste aangewezen plaats voor het contact tussen overheid en nieuwkomers.

Concreet staat de ChristenUnie het volgende beleid voor:

- De Minister van Integratie zet zich in voor een waardig debat over de gevolgen van de komst van de islam naar Nederland. Gezien de spanningen in onze samenleving is het van belang dat we toegroeien naar een gedeeld perspectief op een gezamenlijke toekomst, binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat.
- De ruimte voor religie – dus ook voor de islam – in de publieke ruimte blijft. Iedereen heeft de vrijheid om ook in het publieke domein zijn hart te laten spreken.
- Om de integratie van Turkse en Marokkaanse Nederlanders te bevorderen wordt de bemoeienis met Nederlandse minderheden vanuit de landen van herkomst ontmoedigd. Omdat wij elkaar ons gezicht laten zien, verdraagt gelaatsbedekkende kleding zich slecht met normale sociale interactie. Waar de openbare orde en veiligheid dan wel de normale sociale interactie wordt belemmerd, is een verbod op het dragen van gelaatsbedekkende kleding als boerka's gerechtvaardigd (OV, scholen, openbare gebouwen).
- Iedere Nederlander heeft de vrijheid van vereniging, godsdienst en meningsuiting. Maar financiële ondersteuning van Nederlandse culturele, politieke en religieuze instellingen vanuit aantoonbaar onvrije landen (zoals Saoedi-Arabië en Iran) is niet toegestaan. Een vrije

samenleving mag beschermd worden tegen de import van onvrijheid.

- Overtredingen van de strafwet zijn ook strafwaardig als zij religieus zijn gemotiveerd. Houders van een niet-Nederlands paspoort die zich tegen de Nederlandse samenleving en haar rechtsstaat keren, mogen daaruit worden verwijderd.
- De overheid voert noch een religieus noch een seculier voorkeursbeleid. Identiteits-gebonden en niet-identiteitsgebonden maatschappelijke organisaties worden, bijvoorbeeld in het subsidiebeleid, op gelijke voet behandeld.
- Er zijn nog steeds veel immigranten die hier al decennia wonen, maar vanwege een taalbarrière nog nauwelijks deelnemen aan de maatschappij. Er zal meer inspanning gepleegd worden om deze mensen met taalcursussen te bereiken zodat ze er echt bij kunnen gaan horen.

DE BESCHERMING VAN VREEMDELINGEN

Het opkomen voor de vreemdeling is een christelijke roeping. Gastvrijheid, rechtvaardigheid en barmhartigheid zijn christelijke deugden. Als Nederland voor politieke vluchtelingen geen wijkplaats is, werken wij mee aan hun onderdrukking. Het is van belang dat de opvang van vluchtelingen en de toetsing van asielaanvragen zo dicht mogelijk bij de bron plaatsvinden: in de regio waar de vluchtelingen vandaan komen. Nederland helpt, zoveel mogelijk in Europees verband, landen die zodoende met de opvang van veel vluchtelingen te maken krijgen.

Sinds de invoering van de nieuwe Vreemdelingenwet in 2001 is de instroom van asielzoekers teruggebracht van 60.000 naar 15.000. Het instroomcijfer is substantieel gedaald. Nederland blijft invulling geven aan zijn internationale verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de bescherming van vluchtelingen. Naast de eerder genoemde bescherming in de eigen regio blijft er ook een verantwoordelijkheid voor vluchtelingenbescherming in Nederland. Het moment is gekomen om het huidige strenge beleid om te buigen naar een rechtvaardig beleid. De uitvoering van de pardonregeling heeft geleerd dat er geen gevaar voor aanzuigende werking is gebleken. Met de huidige instroommaatregelen kan nu de strenge uitvoering van de Vreemdelingenwet worden bijgesteld naar een humaner beleid. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan de ernstige klachten van internationale mensenrechtenorganisaties. Verder kan weer royaal invulling worden gegeven aan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de rechten van het kind en uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en andere internationale instanties.

In dat kader worden de volgende maatregelen uitgevoerd:

- Drie maanden na indiening van het asielverzoek gaat het recht op taalonderwijs in;
- Drie maanden na indiening van het asielverzoek mag men werk zoeken teneinde daarmee in het eigen levensonderhoud te voorzien. Dit werk heeft geen gevolgen

voor de verblijfsrechten;

- De tijdelijkheid van de asielvergunning wordt teruggebracht van vijf naar drie jaar;
- Nederland verplicht zich tegenover de UNHCR om een substantieel hoger aantal vluchtelingen dan nu het geval is op te nemen, die uit een gevaarlijke en uitzichtloze situatie dringend herhuisvesting nodig hebben.

Als vluchtelingen zich in ons land melden, hebben zij recht op een snelle en zorgvuldige procedure. Zeker nu het Europees Verdrag in werking is getreden, zal het vluchtelingenbeleid meer in samenwerking tussen en in afstemming met de EU geregeld moeten worden. Uitgangspunt is de beste asielpraktijk en niet de slechtste.

In het geval van gedwongen terugkeer zal zeker moeten worden gesteld dat in het land van herkomst fundamentele mensenrechten, zoals de godsdienstvrijheid, niet worden geschonden. Vluchtelingen worden niet teruggestuurd als dat gevaar voor leven of vrijheid oplevert. Dit is in het bijzonder een aandachtspunt bij terugkeer naar islamitische landen. Asielzoekers die nog in afwachting zijn van een besluit over een verblijfsvergunning mogen betaald werk verrichten, maar zij bouwen op deze manier geen rechten op die een eventuele terugkeer naar het land van herkomst bemoeilijken. De leefomstandigheden voor asielzoekers en vooral voor kinderen, moeten sterk worden verbeterd. Detentie wordt alleen als uiterste middel gebruikt. Kinderen horen niet in detentie.

Nederland kan niet onbeperkt mensen opnemen die vooral uit economische motieven een verblijfsvergunning willen hebben. De overheid dient zich in te zetten voor verbetering van economische perspectieven en opvang van vluchtelingen elders in de wereld. Het voorkomen van illegale immigratie is op de lange duur alleen kansrijk, als ook wordt gewerkt aan verbetering van de leef- en werk-omstandigheden in de landen van herkomst.

- Nederland zet zich, op basis van het Vluchtelingenverdrag, in voor het bereiken van duurzame oplossingen voor de vluchtelingenproblematiek en stelt vanuit het budget van Ontwikkelingssamenwerking per jaar een substantieel bedrag aan de UNHCR beschikbaar. Er wordt naar gestreefd niet alleen de eerste opvang, maar ook de beoordeling van het vluchtverhaal (de asieltoets) plaats te laten vinden in de eigen regio, bij voorkeur in opvangcentra onder beheer van de Verenigde Naties. In Europees verband wordt meer geld vrijgemaakt voor bescherming en hervestiging van vluchtelingen in de regio. Waar voor vluchtelingen geen uitzicht is op lokale integratie of terugkeer dient Nederland zich solidair te tonen en vluchtelingen de mogelijkheid tot hervestiging te bieden.
- Asielzoekers behoren zo snel mogelijk te weten waar zij aan toe zijn. Het gaat er om een goed evenwicht te vinden tussen snelheid en zorgvuldigheid. Als na een

zorgvuldige asielpcedure is beoordeeld dat er geen bescherming nodig is, komt terugkeer aan de orde. Vrijwillige terugkeer is de meest duurzame vorm van terugkeer met het beste perspectief op een succesvolle re-integratie. Daarom is persoonlijke begeleiding en individueel maatwerk noodzakelijk om te komen tot een zorgvuldige terugkeer met perspectief.

- Een effectief terugkeerbeleid is van groot belang. Op landen die weigeren uitgeprocedeerde asielzoekers weer op te nemen, dient in EU-verband druk te worden uitgeoefend. Wanneer tot twee maal toe geen laissez passer wordt afgegeven, krijgen de asielzoekers uit humanitaire overwegingen een verblijfsvergunning in ons land, tenzij de asielzoekers verwijtbaar gedrag vertonen.
- Vreemdelingen die in ons land zijn overgegaan naar een andere godsdienst worden in geen geval gedwongen terug te keren naar het land van herkomst, indien daar in de praktijk sprake is van vervolging van betrokkene.
- De overheid biedt asielzoekers in procedure in Nederland opvang aan. Voor hen geldt een zorgplicht, ook als het uitgeprocedeerde asielzoekers betreft, zodat mensen geestelijk en lichamelijk gezond blijven. De leefomstandigheden in de opvang worden sterk verbeterd. In iedere provincie komt een permanente en kleinschalige opvang. Het recht op gezinsleven wordt gerespecteerd. Gezinnen van asielzoekers en vluchtelingen worden niet gescheiden. Vluchtelingen worden in staat gesteld zo spoedig mogelijk met hun gezinsleden te herenigen. De nareistermijn wordt daartoe verlengd.
- Gemeenten hebben de plicht mensen die door toedoen van de Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V) als illegaal op straat worden gezet, in een noodopvang te plaatsen. Kinderen noch volwassenen mogen op straat worden gezet.

MIGRATIE

Met het generaal pardon en het wijkenbeleid is een bewuste keus gemaakt om te investeren in de mensen die hier nu zijn. De inspanningen voor de leefbaarheid van onze samenleving vragen nu wel een kritische blik naar de instroom van nieuwkomers in ons land. Een samenleving waarin de integratie in harmonie verloopt en waarin diversiteit kan worden gewaardeerd, is slechts mogelijk bij beheersing en regulering van immigratiestromen. Beheersing betekent: beperking van de omvang. Regulering betekent: toegang tot Nederland geschiedt onder voorwaarden. Alleen dan kunnen burgers in deze samenleving met en voor elkaar verantwoordelijkheid dragen en nemen. Uitgangspunt is dat nieuwkomers zich op korte termijn moeten kunnen redden in onze samenleving. De ChristenUnie staat de volgende maatregelen voor:

- Voorbereiding op komst naar Nederland vindt in de meeste gevallen plaats in land van herkomst, hierop kan een uitzondering worden gemaakt indien deze persoon al in Nederland is getrouwd.
- Nieuwkomers leggen een inburgeringsexamen af. Even-

wicht tussen eigen verantwoordelijkheid en solidariteit gaat gepaard met het uitgangspunt dat de inburgering zelf wordt bekostigd, uitgezonderd vluchtelingen. Dit geldt uiteraard voor de nieuwe instroom.

- Het inburgeringsexamen toetst ook de kennis van centrale Nederlandse waarden zoals onze politieke en religieuze vrijheden.
- De wet inburgering wordt omgevormd tot de wet burgerschapsvorming.
- De leges voor verblijfsvergunningen worden bepaald op een zodanig niveau dat het bedrag zelf geen belemmering vormt voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning of gezinshereniging.
- Het ontbreken van sociale binding in het land van herkomst kan geen reden zijn voor weigering tot een kortstondig verblijf in Nederland.

1.3 TALENT TOT BLOEI BRENGEN

NAAR EEN VEILIG EN GEZOND OPGROEIKLIMAAT

Een veilig en gezond opgroei-klimaat voor kinderen in de 21e eeuw. Dat is waar het voor de ChristenUnie om draait in het Jeugd en Gezinsbeleid. Dat is in het belang van kinderen zelf en van de samenleving. Daarvoor zijn sterke gezinnen nodig en een sociale omgeving die de waarden van de opvoeding ondersteunt en niet ondermijnt. Voor ouders die het niet op eigen kracht redden is toegankelijke en effectieve jeugdhulpverlening noodzakelijk.

Kader OPVOEDEN IN DE 21E EEUW

In wat voor wereld groeien onze kinderen op? Die vraag stellen veel ouders met kinderen zich in deze tijd. Hoe maak je je kinderen weerbaar tegen de stroom van informatie en invloeden die op hen afkomt? Welke grenzen stel je aan het gebruik van internet, alcohol en drugs, experimenteel gedrag op het gebied van relaties en seksualiteit? Hoe bescherm je je kinderen tegen pesten, verkeerde bedoelingen van volwassenen en andere schadelijke ervaringen? Natuurlijk, het zijn de vragen van opvoeders van alle tijden. En het is geweldig om in internationale vergelijkingen te lezen dat Nederlandse jongeren tot de gelukkigste ter wereld behoren! Dat moeten we zo houden. Dat relativeert, maar maakt de vraag voor ouders zelf niet minder urgent. Niet voor niets is de vraag naar opvoedondersteuning en gespecialiseerde jeugdhulpverlening de afgelopen jaren sterk gestegen. Een toenemend aantal jongeren raakt in dusdanige problemen dat de ouders aankloppen om professionele hulp. Deze toename wordt enerzijds veroorzaakt door opvoedverlegenheid bij ouders en opvoeders. Anderzijds komt jeugdhulpverlening vaak pas te laat in aanraking met (gebroken) gezinssituaties waar meerdere problemen tegelijk spelen: werkloosheid, huisvesting, onderwijs, verslaving, schuldenproblematiek.

JEUGD EN GEZIN OP DE KAART

Om bovenstaande redenen heeft de ChristenUnie het thema Jeugd en gezin in de afgelopen kabinetsperiode hoog op de politieke agenda gezet. Voor het eerst was er een speciale programmaminister. Dankzij het programma voor Jeugd en Gezin kunnen ouders nu al laagdrempelig terecht voor opvoedondersteuning en –informatie in meer dan 150 Centra voor Jeugd en Gezin. Bovendien worden alle gezinnen extra ondersteund: gezinnen krijgen meer financiële armslag dankzij het kindgebonden budget en gratis schoolboeken. Gezinnen hebben meer mogelijkheden om werk en gezin te combineren dankzij de uitbreiding van het ouderschapsverlof en de inzet op gezinsvriendelijk werkgeverschap.

De ChristenUnie in het kabinet heeft een andere wind laten waaien op het gebied van alcohol en drugs: er wordt in veel gemeenten gebruik gemaakt van het blowverbod op bepaalde plekken, het aantal coffeeshops in de buurt van scholen is verminderd en de normstelling en controle op de minimale verkoopleeftijd van alcohol aan jongeren is strakker geworden. Voorts is er ingezet op media-educatie om jongeren weerbaar te maken voor multimedia-aanbod, en is er actie gekomen om ‘kinderlokken’ via internet aan te pakken. Ook is er een andere wending gegeven aan seksuele voorlichting: in plaats van de al te technische nadruk op het gebruik van voorbehoedsmiddelen is er meer aandacht gekomen voor de betekenis van relaties en de weerbaarheid van jongeren tegen ongewenste seksuele omgang. Er is geïnvesteerd in de toekomst van jongeren door het voorkomen van schooluitval, het aanpakken van spijbelen, maatschappelijke stages, en het toeleiden tot de arbeidsmarkt via campussen.

In de jeugdhulpverlening is de focus verlegd van specialistische en verkokerde hulpverlening naar integrale samenwerking rondom multi-probleemgezinnen (één gezin, één plan). Hierdoor krijgen ouders en kinderen met minder verschillende hulpverleners te maken. Bovendien is geïnvesteerd in de versterking van de sociale netwerken en de eigen kracht van gezinnen.

In de jeugdbescherming worden kinderen dankzij het programma Beter Beschermd sneller en beter geholpen, en is de werklast voor gezinsvoogden verlaagd. Een belangrijk resultaat is verder dat sinds 1 januari 2010 er geen kinderen met een machtiging gesloten jeugdzorg in een justitiële jeugdinrichting hoeven te verblijven.

GEZINSBELEID

Gezin en familie zijn van vitaal belang voor de toekomst van de samenleving. In familieverband krijgen kinderen als het goed is een stabiele basis waar ze zich leren hechten, waar ze leren onvoorwaardelijk voor een ander te zorgen en waar ze waarden en normen meekrijgen voor de rest van hun leven. Idealiter groeit een kind op bij de eigen vader en moeder. Kinderen die opgroeien in een gebroken

gezinssituatie of een eenoudergezin lopen een groter risico op psychosociale of maatschappelijke problemen.

Toch toont een goed gezinsbeleid niet alleen oog voor het ‘traditionele’ gezin, maar zeker ook voor eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen, omdat juist zij vaak in een kwetsbaardere positie verkeren. Mede tengevolge van echtscheiding neemt het aantal eenoudergezinnen toe, tot mogelijk 700.000 in 2050. Met deze (demografische) ontwikkeling zal de komende jaren rekening moeten worden gehouden, of het nu gaat om volkshuisvesting, zorg, of sociale en fiscale arrangementen.

In de christelijke traditie is het huwelijk een verbintenis van één man en één vrouw. Daarin onderscheidt het huwelijk zich van andere samenlevingsvormen. Ter voorkoming van onrechtvaardige situaties kan voor niet-huwelijkse samenlevingsvormen een regeling getroffen worden waarin bepaalde rechtsgevolgen, bijvoorbeeld in het belang van eventuele kinderen, worden vastgelegd.

Van de samenleving mag een bijdrage aan de kosten van kinderen worden gevraagd. Iedereen moet toegang hebben tot informatie en advies over opvoeding. De woningmarkt en leefomgeving moeten gezins- en kindvriendelijker worden. Het kunnen combineren van werk en gezin is van het grootste belang.

- Ook in een volgend kabinet blijft een minister voor Jeugd en Gezin nodig, met een verbreding op terreinen die thans onder Onderwijs en Justitie vallen, en kinderopvang.
- Voor ouders die daar behoefte aan hebben dient opvoedadvies en -ondersteuning beschikbaar te zijn. In 2011 hebben alle gemeenten daarom een Centrum voor Jeugd en Gezin, dat laagdrempelig voor ouders is en goede verbindingen heeft met de school.
- Opvoedondersteuning moet altijd gericht zijn op het versterken van de eigen kracht van het gezin en het sociale netwerk.
- Inkomensondersteuning van gezinnen is van onverminderd maatschappelijk belang, ook om armoede bij kinderen te bestrijden. Daarom investeren we meer in gezinnen. Ook kan de ondersteuning eenvoudiger. De kinderbijslag, het kindgebonden budget en diverse andere regelingen worden samengevoegd tot één kindgebonden budget voor alle gezinnen. Er komt een belastingvrije som voor ieder huishouden, zodat de keuzevrijheid ten aanzien van arbeid en zorg in stand blijft (zie paragraaf 3.4.4). Gezinnen kiezen zelf voor de manier waarop ze de opvang van kinderen regelen.
- De ChristenUnie wil voorkomen dat de bijstandsmoeders er niet meer voor hun kinderen kunnen zijn. Daarom hebben alleenstaande ouders met jonge kinderen geen sollicitatieplicht; zij hebben wel een scholingsplicht. Daarnaast helpt de gemeente hen op verzoek met het vinden van bijvoorbeeld een kleine deeltijd baan of werk dat vanuit huis kan worden gedaan.
- Conflicten voor, tijdens en na een echtscheiding hebben

negatieve gevolgen voor kinderen. Het voorkomen van echtscheidingen door te investeren in relatie- en opvoedvaardigheden is een betere weg. Tevens is het van belang te voorzien in gerichte zorg en begeleiding voor kinderen.

- Problemen rond de alimentatie zijn soms een bron van conflicten. Doordat de berekening van de alimentatiehoogte ondoorzichtig is, wordt deze te vaak aangegepen voor juridische procedures en het weigeren van betaling. Spanningen rond een echtscheiding worden hierdoor nodeloos vergroot. De ChristenUnie bepleit daarom een meer uniforme en voor iedereen na te rekenen alimentatieberekening, uit te voeren door het LBIO.
- Er is behoefte aan een onafhankelijke instantie die kennis bundelt en adviseert op het gebied van gezinnen, dat periodiek de staat van het gezin in Nederland monitort. Hiertoe wordt een Gezinsraad opgericht.
- Kinderen hebben recht om te weten wie hun vader en moeder zijn.

PLEEGGEZINNEN

Liefdevolle pleegouders kunnen een geweldig verschil betekenen voor een uithuisgeplaatst kind. Hun juridische en financiële positie moet worden versterkt. Een pleeggezin wordt beoordeeld op geschiktheid en een goede match. Geloofsovertuiging mag als zodanig geen reden voor afwijzing zijn.

- Pleegouders krijgen wat de ChristenUnie betreft een adequate vergoeding, minder administratieve rompslomp en meer kennisondersteuning.
- Pleegouders krijgen meer inspraakmogelijkheden via de instelling van pleegouderraden.
- Als bij langdurig verblijf 'family life' is ontstaan, krijgt het pleegkind sneller duidelijkheid over definitieve opname in het gezin.

GEZONDE LEVENSTIJL

Behalve in het gezin worden jongeren gevormd door de omgeving waarin ze verkeren: vrienden, school, sportvereniging maar ook de (digitale) media. Onder grote delen van de Nederlandse jeugd is een ongezonde cultuur van te veel drinken op te jonge leeftijd. In Europa staan Nederlandse jongeren bovenaan de lijst van veeldrinkers. En dat terwijl het gebruik van alcohol, ook in kleine hoeveelheden, tot het 23e jaar leidt tot blijvende schade aan de hersenen. In sommige jongerensubculturen is softdrugsgebruik gangbaar. Het drugsgebruik hangt gewoonlijk nauw samen met overlast en criminaliteit, schooluitval en weinig toekomstperspectief.

Geregeld worden we opgeschrikt door verhalen over meisjes die slachtoffer worden van pooierboys of tot seks worden gedwongen in groepsverband. Beelden en clips op televisie of internet beïnvloeden de opvattingen over seksualiteit en relaties onder jongeren veelal negatief. Op al deze terreinen zijn ouders primair verantwoordelijk

voor de opvoeding. Maatschappelijke initiatieven zoals 'Moedige Moeders' en 'Vroeg op Stap' laten zien dat ouders veranderingen teweeg kunnen brengen. Toch vragen ook zij om een duidelijk signaal op deze terreinen. De ChristenUnie wil de ingezette kentering op deze terreinen met kracht voortzetten en de vanzelfsprekendheid van de beschikbaarheid van alcohol en drugs onder jongeren aanpakken. Ook initiatieven om seksualisering tegen te gaan verdienen ondersteuning.

- De verkoopleeftijden voor alcohol wordt opgetrokken naar 18 jaar, en krachtig gehandhaafd door het lokaal bestuur.
- Supermarkten en slijterijen respectievelijk coffeeshops verliezen hun verkoopvergunning bij driemaal overtreding van de leeftijdsgrens.
- Zowel het beschikbaar hebben van alcohol als van drugs door jongeren tot 18 jaar in de publieke ruimte wordt strafbaar gesteld. Dit heeft tot gevolg dat alcohol en drugsgebruik door jongeren onder de 18 op straat niet meer mogelijk is.
- Er komen alcohol- en drugsvrije zones op plaatsen waar veel minderjarigen komen (rond school, sport en vereniging).
- Er komt een verbod op blowen in de openbare ruimte.
- Gemeenten krijgen de bevoegdheid om de sluitings tijden in de horeca te reguleren volgens het 'Vroeg op stap'-principe.
- Commerciële hokken en keten worden gesloten. Buurt en huiskamerketen worden gehouden aan strikte regels als het gaat om o.m. veiligheid en leeftijden voor het nuttigen van alcohol.
- Scholen en schoolfeesten (frisfeesten) worden alcohol- en drugsvrij.
- In seksuele voorlichting op scholen komt meer aandacht voor de waarde van relaties van liefde en trouw.
- Het voorkomen van gehoorschade wordt actief nagestreefd bij concerten, uitgaansgelegenheden en MP3-spelers door beperking van het maximale geluidsvolume
- Er zal gerichte voorlichting gegeven worden om internet- en gameverslaving tegen te gaan. Jongeren worden geïnformeerd over de gevaren, ouders worden bewust gemaakt van de grens tussen gezond internet- en gamegedrag en verslaving. De hulpverlening wordt beter afgestemd op de problemen van internet- en gameverslaving.
- Overgewicht onder jongeren is een groeiend probleem; meer sporten, minder gamen is daarom het devies.
- In schoolkantines worden alleen nog gezonde producten verkocht.
- Scholen zullen meer lesuren bewegingsonderwijs gaan verzorgen.
- Reclame voor ongezonde producten specifiek gericht op jonge kinderen wordt tegengegaan, zo nodig door middel van een reclameverbod.
- De overheid zet het beleid om het aantal zelfdodingen terug te dringen voort.

TOEGANKELIJKE EN EFFECTIEVE JEUGDZORG

De afgelopen kabinetsperiode is geïnvesteerd in de professionalisering van de hulpverleners in de jeugdzorg en in de preventie en vroegsignalering. De bureaucratie alsmede de wachtlijsten zijn teruggedrongen. De evaluatie van de Wet op de Jeugdzorg laat echter zien dat de jeugdzorg eenvoudiger kan en beter ingericht kan worden teneinde de eigen kracht van gezinnen te versterken, en jongeren met complexe problemen beter te helpen.

- Signaleer tijdig: voorkom dat lichte problemen uitgroeien tot complexe. Versterk daarom de eerste lijn: breng ondersteuning en advies waar ouders komen (kinderopvang, scholen).
- Niet elke opvoedvraag is een vraag om professionele hulp. Geef ouders en het sociaal netwerk bij voorkeur de kans om de regie over het gezin in handen te houden door zelf een plan op te stellen en zo mogelijk informele hulp in te schakelen via een netwerkberaad zoals de Eigen Kracht-conferentie.
- Geef gemeenten meer verantwoordelijkheid voor de financiering van zowel de eerste als de tweedelijns jeugdhulpverlening, te beginnen bij de ambulante zorg. Voorwaarde hiervoor is dat gemeenten hun eerstelijns op orde hebben en voldoende deskundigheid en bestuurskracht hebben. Samenwerking op de schaal van de GGD-regio's ligt voor de hand.
- De huidige indicatiestelling via Bureau Jeugdzorg vervalt. Een multiprobleemgezin krijgt één stevige jeugd- en gezinswerker of gezinscoach toegewezen die de zorgcoördinatie ter hand neemt. Deze wordt geen doorverwijzer, maar is zelf hulpverlener of beoordeelt welke specialistische hulp ingeschakeld dient te worden en bewaakt vervolgens de integraliteit en samenhang in de hulpverlening.
- Stel vanuit het gemeentelijk domein ook langdurige steun ter beschikking aan gezinnen die het niet op eigen kracht redden. Dit kan escalatie van problemen voorkomen.
- De jeugdbeschermingstaken (gezinsvoogdij) en reclasering blijven apart van de Centra voor Jeugd en Gezin georganiseerd.
- Bij uithuisplaatsing wordt een zorgaanbieder afgerekend op trajecten en niet op bezetting. Bij een trajectbenadering is het hoofddoel dat een jongere terug naar huis/eigen omgeving gaat, of anderszins op een passende plek terecht komt, inclusief school of werk.
- Landelijk werkende (identiteitsgebonden) instellingen behouden een plaats in het stelsel.

INSPIREREND ONDERWIJS

Het volgen van onderwijs geeft mensen de kans te worden gevormd als persoon en de door God gegeven talenten te ontwikkelen. Het is een randvoorwaarde voor constructieve deelname aan de samenleving. Onderwijs is dus een investering, geen kostenpost.

De overheid heeft zich de laatste decennia teveel met de inhoud van het onderwijs bemoeid. De ChristenUnie wil schoolbesturen en leerkrachten meer ruimte geven. De ChristenUnie ziet het als de taak van schoolbesturen om het onderwijs zo goed mogelijk in te richten, van docenten om kennis over te dragen en hun eigen vak te onderhouden en van ouders om de school te kiezen die bij hun kinderen past. De overheid is er om toe te zien op de kwaliteit van het onderwijs. Op die manier komt iedereen tot zijn recht.

Wij streven naar onderwijs waar ouders actief betrokken zijn bij de school, waar leerlingen uitgedaagd worden om hun best te doen, waar bevlogen leraren investeren in kinderen, waar enthousiaste schoolbesturen ouders en leerlingen betrekken bij het beleid en waar de samenleving inspireert via maatschappelijke stages.

BETROKKEN OUDERS

Ouders zijn als eerste verantwoordelijke voor de vorming en opvoeding van hun kind. Onderwijs heeft een grote invloed op de vorming van kinderen. Daarom is het belangrijk dat ouders voor hun kinderen onderwijs kunnen kiezen wat bij hun levensvisie past. De ChristenUnie staat dan ook pal voor de vrijheid van onderwijs. De overheid garandeert de vrijheid van stichting, richting en inrichting van onderwijs. Bijzondere scholen dragen bij aan de pluriformiteit van de samenleving en zijn daarom van grote meerwaarde in het onderwijsbestel. Van ouders mag, op grond van hun bewuste keuze voor een bepaalde school, worden verwacht dat zij actief betrokken zijn bij de school.

MEER BEWEGINGSRUIMTE VOOR SCHOLEN

De ChristenUnie erkent de zelfstandige verantwoordelijkheden van onderwijsinstellingen. Het is daarom zaak dat de overheid een stap terugdoet wanneer het gaat om de inrichting van het onderwijs en zich beperkt tot het scheppen van ideale voorwaarden waarin vakmensen in het onderwijs hun werk kunnen doen en leerlingen uitgedaagd worden om zich te ontwikkelen. Om deze eigen verantwoordelijkheid van scholen voor de kwaliteit van het onderwijs te benadrukken wordt in beginsel alleen nog met lumpsum budgetten gewerkt en worden projectsubsidies en geoordeelde gelden waar mogelijk afgeschaft. Dit voorkomt bureaucratische procedures. Scholen moeten wel transparant rapporteren over de besteding van deze lumpsumbudgetten zodat ouders, docenten en inspectie voldoende inzicht hebben waar het geld aan besteed wordt.

Scholen krijgen vrijheid in het experimenteren met nieuwe onderwijsmethoden; de toezicht vanuit de inspectie biedt voldoende garantie op de kwaliteit van het onderwijs. Inhoudelijke kwaliteitstoetsen beperken zich tot de kennis van vakken als rekenen en taal. De overheid bepaalt niet hoe bepaalde vakken gedoceerd worden. Ook krijgen kleinere voortgezet onderwijsinstellingen de vrijheid om minder profielen aan te bieden.

- Als we vertrouwen uitspreken in het vakmanschap van schoolbesturen en leerkrachten zullen we ook de moed moeten opbrengen de regeldruk en de verantwoordingsplicht voor ontvangen gelden te verminderen. Dus: geen geoormerkte gelden, maar werken met lumpsum budgetten.
- Verbetering van de verantwoording door schoolbesturen naar ouders en naar de samenleving door verdeling van onderwijsgeldten transparanter te maken.
- Nederlands is de voertaal binnen het primair en voortgezet onderwijs. In Fryslân kan, naast het Nederlands, ook het Fries de voertaal zijn binnen het primair en voortgezet onderwijs.

INVESTEREN IN LEERKRACHTEN

Het kabinet waarvan de ChristenUnie deel uitmaakte heeft de afgelopen jaren via het actieplan leerkracht ongeveer een miljard geïnvesteerd in leraren. Een volgende stap is dat leerkrachten meer zelf verantwoordelijk zijn in het overdragen van kennis, het bereiken van leerrendement en het zowel inhoudelijk als didactische onderhouden van hun vak. Voor dit laatste worden initiatieven als de lerarenbeurs en de lerarenregisters gecontinueerd en krijgen alle leerkrachten een talentenbudget om hun expertise te onderhouden. Voor een deel wordt de deskundigheidsbevordering niet langer tijdens lessen, maar in de eigen tijd gedaan, bijvoorbeeld via avond- of zomercursussen. Om hun bevoegdheid te kunnen behouden dienen leerkrachten gebruik te maken van het talentenbudget om zich in voldoende mate te laten trainen en bijscholen. Op scholen zal extra tijd worden vrijgemaakt voor rekenonderwijs.

Opgroeïende kinderen hebben baat bij een evenwichtige samenstelling van het onderwijskundig personeel. PABO's zullen meer moeite moeten doen om mannen op te leiden tot leerkracht, door bijvoorbeeld het verbreden van het cursusaanbod.

- Alle leerkrachten krijgen een talentenbudget om hun vak zowel inhoudelijk als didactisch te onderhouden. Initiatieven als de lerarenbeurs en de lerarenregisters worden gecontinueerd.

PASSEND ONDERWIJS EN GEMOTIVEERDE LEERLINGEN

Dankzij datzelfde kabinet zijn er meer mogelijkheden om verbindingen te leggen tussen onderwijsinstellingen en diverse partners (bijvoorbeeld gemeente, jeugdzorg en GGD) om zodoende een passend begeleidingstraject voor iedere leerling vorm te geven. Kwetsbare zorgleerlingen moeten de kans krijgen zich maximaal te ontwikkelen, ook als zij worstelen met meervoudige problematiek. Omdat niet alle kinderen hun plek kunnen vinden in het regulier onderwijs, blijft speciaal onderwijs hard nodig. Ook dient er extra aandacht te zijn voor kinderen met dyslexie en dyscalculie en voor hoogbegaafde leerlingen. Hoogbegaafde leerlingen hebben vaak te maken met een gebrek aan uitdaging,

onderprestatie en sociaal-emotionele problemen. Ook al deze leerlingen hebben baat bij een passende plek en begeleiding. Om kinderen met taalachterstanden de kans te geven om hun achterstand snel in te halen, wordt extra geïnvesteerd in voor- en vroegschoolse educatie.

De maatschappelijke stage is een succes. Het biedt leerlingen de kans om op een manier die bij hen past een bijdrage te leveren aan de samenleving en kennis te maken met beroepsgebieden. De ChristenUnie is voorstander van continuering en uitbreiding van de maatschappelijke stage.

Iedere leerling die het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie (een diploma op MBO-2 niveau of hoger) is een voortijdig schoolverlater. Op Europees niveau is afgesproken dat het aantal voortijdig schoolverlaters drastisch gereduceerd moet worden. Maar in veel andere landen hoeven leerlingen niet de moeilijke overstap te maken van het VMBO naar het MBO, waar in Nederland veel leerlingen uitvallen. Daarom pleiten wij voor een warme overdracht tussen deze beide vormen van onderwijs en het uitbreiden van de mogelijkheden om 6-jarige vakopleidingen te realiseren (zo mogelijk binnen het VMBO) die direct leiden tot een startkwalificatie. Daarnaast is het noodzakelijk leerlingen beter in beeld te houden en een lik-op-stuk beleid te voeren bij verzuim, waarbij ook de ouders beter op de hoogte worden gehouden als leerlingen dreigen uit te vallen.

- Het zorgprofiel van scholen moet aansluiten op de wensen van leraren én ouders. Schoolbesturen hebben de verantwoordelijkheid dat iedere zorgleerling met passende begeleiding, expertise en voorzieningen kan meedraaien in het onderwijs, dat er een aanbod is voor hoogbegaafde leerlingen, dat leerkrachten niet overbelast worden en dat gewone leerlingen niet tussen wal en schip vallen.
- Er wordt extra geïnvesteerd in onderwijsassistenten, om kinderen meer individuele aandacht te kunnen geven, en voor- en vroegschoolse educatie.
- Er wordt een uitzondering gemaakt in de nieuwe examennorm voor leerlingen met dyslexie en rekenblindheid. Via deze uitzondering hebben exacte talenten met dyslexie bijvoorbeeld een eerlijke kans om door te stromen naar hun werkelijke opleidingsniveau.
- De maatschappelijke stage wordt wegens succes verlengd.
- Voortijdig schoolverlaten wordt bestreden door een betere aansluiting van VMBO op MBO, door kwalitatief goed MBO onderwijs door goede en bevoegde docenten, door het uitbreiden van 6-jarige vakopleidingen (zo mogelijk binnen het VMBO) en door lik-op-stuk beleid bij verzuim.
- Er komt een 6 jarige vakopleiding binnen het VMBO, bestaande uit 4 jaar school en 2 jaar begeleiding bij een bedrijf (stage). In de praktijk doe je de meeste praktische kennis en vaardigheden op.

Kader

BIJZONDER ONDERWIJS EN INTEGRATIE – HET MIDDEL EN DE KWAAL

Steeds duikt ze weer op, de discussie over de bijdrage van het bijzonder onderwijs aan integratie. Zo heeft de PvdA, gesteund door SP en GroenLinks in de afgelopen periode weer eens het voorstel van de plank gehaald om het bijzonder onderwijs te dwingen iedere leerling te accepteren. Ouders hoeven slechts 'respect' te hebben voor de grondslag van een christelijke school, dat is genoeg voor de toelating van hun kind. De kwaal van witte en zwarte scholen wordt zo bestreden door middel van de aantasting van de onderwijsvrijheid.

Nog afgezien van het feit dat het middel misschien wel erger is dan de kwaal, is het vooral de vraag of het bijzonder onderwijs wel zo schuldig is als deze partijen suggereren. In opdracht van de gemeente Amsterdam heeft onderwijs-socioloog Sjoerd Karsten onderzocht hoe het zit met de spreiding van allochtone leerlingen. Op katholieke scholen was 45 procent van de leerlingen allochtoon, op openbare scholen 49 procent en op protestantse scholen 50 procent. De door hem onderzochte evangelische scholen waren soms zelfs helemaal 'zwarte scholen'. En alleen scholen die 'bijzonder' zijn op basis van een onderwijsmethode, zoals Montessori-onderwijs, zijn echt wit. In reactie op het plan van de acceptatieplicht benadrukt ook de Besturenraad, de koepelorganisatie voor protestants-christelijk onderwijs, dat christelijke scholen niet minder allochtone leerlingen opnemen dan andere scholen. 'Witte' en 'zwarte' scholen ontstaan niet omdat scholen bepaalde kinderen weigeren, maar omdat ouders voor een bepaalde school kiezen. De acceptatieplicht is niet het juiste middel tegen de kwaal van segregatie in het onderwijs. Het is onterecht en zelfs beledigend voor de scholen die het betreft om te suggereren dat een identiteitsgebonden school selecteert op kleur of etniciteit.

De praktijk is dat scholen zich verantwoordelijk weten voor de wijken waar zij gevestigd zijn. Niet alleen het katholiek of PC-onderwijs, maar ook de kleinere richtingen – gereformeerd, reformatorisch, evangelisch, islamitisch – zetten zich in voor ontmoeting en integratie. Zo zijn in Rotterdam het reformatorische Wartburg College en het islamitische Ibn Ghaldoen vorig jaar een uitwisselingsprogramma gestart. Leerlingen vertellen over en weer over elkaars geloof en cultuur. Het is een voorbeeld van twee scholen die staan voor hun identiteit, maar ondertussen werken aan integratie. Op eigen initiatief, zonder wettelijke dwang.

De acceptatieplicht is een vorm van symboolpolitiek die iets anders bereikt dan wat de partijen zeggen te willen bereiken. Want wat hierbij echt in het geding is, is de onderwijsvrijheid. Als je die graag wil aantasten, moet je dat vooral hardop zeggen. Maar als je je wil inzetten voor

allochtone leerlingen, zijn er betere middelen tegen de kwaal van segregatie. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Amerika, waar 'zwarte scholen' alleen maar lokaal gefinancierd worden, worden 'zwarte scholen' in Nederland door landelijk beleid extra financieel ondersteund. En dan niet op basis van kleur, maar op basis van feitelijke achterstand. Dezelfde reden dus waarom ook sommige 'witte' scholen op het platteland extra ondersteuning krijgen. Dat leidt er toe dat de leerlingen op 'zwarte scholen' in Nederland veel sneller hun achterstanden inhalen dan de leerlingen op de 'zwarte scholen' in Amerika. Met extra ondersteuning zijn leerlingen dus wel geholpen. Een acceptatieplicht is alleen leuk voor de bühne.

BEROEPSONDERWIJS

MBO instellingen moeten zich meer concentreren op waar zij goed in zijn. Er zijn nu meer dan 11.000 verschillende MBO-opleidingen en het aantal opleidingen neemt nog elk jaar toe. Dit leidt tot hoge kosten en verlies aan efficiency. Het aantal verschillende opleidingen en vakken moet naar beneden en de kwaliteit moet omhoog: concentreren en reduceren dus. Ook de aansluiting met de praktijk kan beter. Veel werkgevers klagen dat opleidingen nauwelijks aansluiten bij de wensen van het bedrijfsleven en dat afgestudeerden intern opnieuw moeten worden opgeleid. Tegelijkertijd bieden bedrijven studenten te weinig stageplaatsen aan. Het is duidelijk dat zowel leerlingen als bedrijven baat hebben bij nauwere samenwerking. Het aanbod en de inhoud van opleidingen moet beter worden afgestemd met het bedrijfsleven en het bedrijfsleven moet worden aangemoedigd om meer te investeren in de opleidingen het aanbieden van stageplaatsen.

Er dient aandacht te zijn voor doorgaande leerlijnen tussen verschillende onderwijssoorten waarbij leerlingen zo min mogelijk overlap, breuken of lacunes in het leerproces ervaren. Dit om het rendement van het onderwijs en het welzijn van leerlingen te verhogen en vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen.

- Verminder het aantal opleidingen in het MBO en stem het aanbod regionaal af met het bedrijfsleven en publieke instellingen. Het bedrijfsleven wordt aangemoedigd om te investeren in de opleidingen en onderzoek mede te financieren. Het bedrijfsleven mag echter niet het laatste woord hebben in het onderwijs: de onafhankelijkheid van scholen moet gewaarborgd worden.
- MBO studenten krijgen ook een OV-trajectkaart
- Voortaan werken we met een twee stromen MBO: beroepsgericht en theoretisch. De beroepsgerichte opleidingen worden regionaal afgestemd met het bedrijfsleven. Hierbij heeft de onderwijsinstelling het laatste woord. De MBO opleidingen van niveau 4 worden afgestemd met de relevante HBO instellingen om doorstromen te bevorderen.

HOGER ONDERWIJS

Er is een tendens dat hoger onderwijs voornamelijk in economische termen wordt aangeduid. Voor de Christen-Unie is (hoger) onderwijs echter meer dan de motor van de economie. Het ontwikkelt jongeren, onderzoekt de werkelijkheid en het reflecteert op de samenleving. Opleidingen binnen de geesteswetenschappen, de letteren- en cultuurstudies verdienen daarom bescherming. De Christen-Unie het belangrijk dat het hoger onderwijs en onderzoek verankerd is in de samenleving.

Deze verankering is voor de samenleving bijvoorbeeld zichtbaar in wetenschaps- en rechtswinkels. De verankering zou verder versterkt kunnen worden door private financiering van (delen) van opleidingen. Belangrijk is de eigenheid van het onderwijs en onderzoek te blijven beschermen: niet de markt, maar de onderwijssector bepaalt de inhoud van onderwijs en onderzoek.

Er moet binnen het Hoger Onderwijs meer ruimte zijn voor discussies over burgerschap, ethiek, integriteit en de samenleving als geheel. Academische vorming is niet alleen het opdoen van academische kennis en vaardigheden, maar ook het in de breedte ontwikkelen van mensen die in de toekomst veelal leidinggevende functies zullen krijgen.

Voor wat betreft het volwassenenonderwijs voert de ChristenUnie het profijtbeginsel in, wat betekent dat volwassenenonderwijs door de onderwijsvolgers zelf betaald wordt. Studiekosten blijven natuurlijk aftrekbaar van de belasting. De ChristenUnie zet in op het verhogen van de kwaliteit van het onderwijs en het blijvend investeren in de nodige faciliteiten binnen het onderwijs. Hogescholen en universiteiten doen er goed aan zich te richten op waar zij echt goed in zijn, in plaats van uit proberen te blinken in een grote diversiteit aan opleidingen en faculteiten.

Op veel HBO instellingen wordt te weinig uren les gegeven, zijn colleges te massaal en is de staf student ratio te laag. Hierom is extra investering in het onderwijs noodzakelijk. HBO instellingen zullen moeten investeren in docenten die goed gekwalificeerd zijn voor hun beroep en die in staat gesteld worden om met voldoende contacttijd leerlingen te begeleiden in individueel opgestelde leer-routes. Tegelijkertijd mag er meer eigen initiatief worden verwacht van studenten ten aanzien van de bekostiging van hun opleiding en van instellingen ten aanzien van begeleiding van studenten. Daarnaast kunnen ook docenten aan hogescholen een extra stap zetten.

Bedrijven en maatschappelijke instellingen kunnen via wetenschapswinkels en rechtstreekse financiering van vakspecifieke masteropleidingen bij dragen aan de financiering van het onderwijs. Vanzelfsprekend dient de eigen verantwoordelijkheid van onderwijs en onderzoek in acht genomen te worden. Niet de markt, maar de opleiding bepaalt.

Ter voorkoming van versnippering van subsidiegelden voor

onderzoek, komt er één subsidiebureau waar voor verschillende onderzoeken subsidiegelden verstrekt worden. De Nederlandse overheid zoekt aansluiting bij Europese initiatieven om dit te bewerkstelligen. Het (Europees) onder één loket brengen van verschillende subsidiegelden vermindert de administratieve lasten ten aanzien van het aanvragen van subsidies en gaat versnippering tegen.

- Door intensiever les te geven en opleidingen waar mogelijk te verkorten, kan niet alleen een kostenbesparing worden gerealiseerd, maar kunnen studenten ook sneller hun diploma halen en participeren op de arbeidsmarkt.
- Concentratie van opleidingen en faculteiten kan bijdragen aan de reductie van het aantal opleidingen en dus aan de doelmatigheid.
- De ChristenUnie wil de basisbeurs behouden. Bij constatering van fraude met studiefinanciering vervalt het recht op een studiebeurs.
- Om studie-uitval en vertraging tegen te gaan komt er scherper toezicht op studiebegeleiding. Studiebegeleiding blijft onderdeel van de accreditatieprocedure van opleidingen. Tussenjaren, zoals gegeven op de Evangelische Hogeschool, worden gefinancierd om de uitval in het Hoger Onderwijs tegen te gaan.
- Evenals het ontvangen van studiebeurs afhankelijk is van de duur van de studie, moet ook het tarief van het collegegeld dat zijn. Voor de duur van de studie plus één jaar blijft het collegegeld bepaald op een regulier niveau; daarna moet de student een grotere financiële bijdrage leveren.
- Er komt een studiebeurs voor studenten uit ontwikkelingslanden. Niet alleen de toplaag van de studenten uit deze landen, maar ook minderbedeelden komen hiervoor in aanmerking. De beurs is beschikbaar voor talentvolle, hardwerkende jongeren uit ontwikkelingslanden.

SPORT

Sport is een praktische manier om, zoals de Bijbel ons ook aanmoedigt, respectvol met elkaar te leren omgaan. Sport verbreedert, geeft spelvreugden, haalt jongeren vanachter de beeldbuis vandaan, houdt ouderen fit en is een mooie manier om je van God gegeven talenten te ontwikkelen. De ChristenUnie hecht daarom veel waarde aan zowel breedtesport als topsport.

Om de mogelijkheden voor sport voor iedereen toegankelijk te maken, hecht de ChristenUnie veel waarde aan het vormgeven van breedtesport. Ze geeft jong en oud, mensen met allerlei verschillende culturele en religieuze achtergronden de gelegenheid samen te spelen. Ze integreert en brengt zelfs veel jongeren over de grenzen van ons land. Daarnaast is sport ook een middel om de volksgezondheid te bevorderen. Zo zijn overgewicht en diabetes in toenemende mate een kostenpost en doodsoorzaak. Het bevorderen van sport vormt hiertegen een gezonde tegenkracht.

Om meer jongeren meer aan het sporten te krijgen worden sportverenigingen bij de sportlessen in het basis- en voortgezet onderwijs betrokken. Dat kan ook vorm krijgen door schoolteams mee te laten doen in competities, zoals dat in andere landen al veel gebeurt.

Ook via topsport kun je je talenten ontplooiën. Topsporters kunnen een positief rolmodel zijn.

Concreet staat de ChristenUnie de volgende maatregelen voor:

- Gemeenten werken samen bij het aanbieden van sportfaciliteiten, waarbij bijvoorbeeld de ene gemeente een zwembad exploiteert, terwijl een naburige gemeente een sporthal heeft.
- Scholen kunnen met schoolteams in competities participeren. Leerlingen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs kunnen hun maatschappelijke stage vervullen door als begeleider en trainer op te treden in de amateursport.
- Sporters met een handicap krijgen binnen de structuren van bestaande verenigingen meer ruimte.
- Overheidsgeld wordt niet gebruikt voor het instandhouden van betaald voetbal. Het organiseren van de Olympische Spelen in Nederland is een te kostbare en niet realistische optie.
- De overheid zet zich, samen met de KNVB, in voor de invoering van de 6+5-regel in het voetbal. De verplichting voor voetbalclubs minimaal 6 nationale spelers op te stellen, stimuleert de jeugdopleiding in ons land.
- Sporten is gezond, maar drinken na afloop van wedstrijden – ‘de derde helft’ – doet dat effect vaak weer teniet. Drankgebruik in de kantine wordt ontmoedigd.
- Recreatieve buitensporten als wandelen, fietsen, skeeleren, kanoën en paardrijden worden verder ontwikkeld door het aanleggen van regionale routes en goede voorzieningen zoals rustplaatsen, afgescheiden paden en oversteek- en overdraagplaatsen.

1.4 MENSWAARDIGE ZORG

In de Nederlandse samenleving is door de jaren heen een hoogwaardig collectief verzekerd stelsel van zorg opgebouwd, dat mensen veel zekerheid biedt en ‘zorg’ uit handen neemt. We vinden het met elkaar vanzelfsprekend in Nederland dat daar een prijskaartje aan mag hangen. Tegelijk lopen de kosten van dit stelsel nu steeds sneller op door de veranderde bevolkingssamenstelling (vergrijzing) en de langere levensverwachting. Dit leidt tot discussie over de houdbaarheid van dit stelsel.

De samenleving is veranderd. Economische voorspoed, een beter gemiddeld opleidingsniveau en technologische hulpmiddelen hebben de zelfredzaamheid van veel mensen doen toenemen. Tegelijk leidt individualisering en versneling in de samenleving ertoe dat mensen zich minder met elkaar verbonden weten. Ouderen en zorgbehoevenden

kunnen niet altijd vanzelfsprekend terugvallen op mantelzorg vanuit het eigen sociale netwerk.

De ChristenUnie vindt dat solidariteit niet altijd collectief hoeft te worden georganiseerd, maar hecht aan de onderlinge verantwoordelijkheid tussen mensen. Daarmee komt solidariteit tussen mensen meer tot zijn recht. Om de verbondenheid in de samenleving en daarmee solidariteit met kwetsbaren overeind te houden, streeft de ChristenUnie naar een zorgstelsel waarin meer nadruk wordt gelegd op eigen verantwoordelijkheid voor wie dit kunnen dragen, maar waarin ook meer ruimte is voor onderlinge verbondenheid en ‘omzien naar elkaar’ met het oog op wie op hulp zijn aangewezen. Een stelsel dat menswaardige zorg mogelijk maakt.

Voor de toekomst en kwaliteit van de Nederlandse gezondheidszorg is de inzet van het personeel in de zorg, van verpleegkundigen en verzorgenden, cruciaal. Nog meer dan in voorgaande jaren spelen deze beroepsgroepen een sleutelrol bij het oplossen van de problemen. Zij verdienen het vertrouwen om die zorg te geven die goed is voor de patiënt. Om te voorkomen dat ervaren krachten uit de zorg verdwijnen vanwege nieuwe eisen op het gebied van scholing, worden medewerkers die werkplekken in de zorg invullen waarvoor momenteel hogere diploma-eisen gesteld worden, wanneer ze geboren voor 1 januari 1980 en kunnen aantonen naar tevredenheid op deze werkplek te hebben gewerkt, coulant bejegend en niet verplicht tot scholing anders dan noodzakelijke bijscholing.

De ChristenUnie ziet de voordelen die het Elektronisch Patiënten Dossier (EPD) kan bieden bij de zorgverlening, maar signaleert dat de vertrouwelijkheid van medische gegevens die worden opgeslagen in het EPD op dit moment nog onvoldoende gewaarborgd kan worden. Het waarborgen van de privacy en de vertrouwelijkheid van gegevens zijn voorwaarden voor landelijke invoering van het EPD. Nader onderzoek en aanpassingen zijn daartoe vereist.

HET ZORGSTELSEL

De overheid heeft de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor een doelmatige besteding van middelen. Het geld moet zo veel mogelijk bij het bed en de stoel van de zorgbehoevende terecht komen. Het is daarom goed dat er in het stelsel financiële prikkels worden ingebouwd, die de doelmatigheid bevorderen. Door een verbeterde ketenzorg en versterking van de eerste lijn kan de zorg dicht bij de patiënt worden geleverd en een ongewenste toestroom naar de tweedelijns worden afgeremd. Ook is het van belang dat er maatregelen worden genomen om de kwaliteit van zorg beter inzichtelijk te maken.

Meer doelmatigheid mag echter niet ten koste gaan van de kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg. Er is een grens aan wat meetbaar en afdwingbaar is. In de zorg moet de relatie tussen arts en patiënt centraal staan.

Er moet worden gestreefd naar zoveel mogelijk samenhang tussen de verschillende zorgvoorzieningen. Regels en procedures moeten ten dienste staan van goede zorgverlening. Overtollige bureaucratie moet zo veel mogelijk worden tegengegaan.

ZORGVERZEKERING

De ChristenUnie wil dat de premie voor de ziektekostenverzekering verder inkomensafhankelijk wordt. Daardoor kan het rondpompen van geld via de zorgtoeslag worden afgeschaft. Het verplichte eigen risico wordt inkomensafhankelijk vormgegeven, met lage uitvoeringskosten. Voor de laagste inkomens gaat het eigen risico 200 euro bedragen, voor de middeninkomens 400 en voor de hoogste inkomens 600 euro.

BASISPAKKET

- De kosten van de zorg stijgen nu deels doordat dure nieuwe medische technologieën en behandelingen min of meer automatisch in het vergoede pakket worden opgenomen. De ChristenUnie wil dat een meer strikte en expliciete afweging wordt gemaakt.
- Het basispakket moet meer worden gericht op risico's die niet 'gebruikelijk' zijn: mensen betalen zelf voor kosten die 'bij het leven horen'. Te denken valt aan de anticonceptiepill voor vrouwen boven de 21 jaar, dieetvoeding en lifestyle geneesmiddelen. Wie zich wil verzekeren voor zorgkosten die bij het leven horen, kan hiervoor terecht bij aanvullende pakketten.
- Palliatieve zorg is geen onverzekerbare zorg; ze wordt in het basispakket opgenomen.
- Onnodig gebruik van zorg moet worden afgeremd. Verzekerden die zich zonder doorverwijzing van hun huisarts en zonder een acute medische noodzaak in een ziekenhuis willen laten behandelen, moeten daarvoor een eigen bijdrage betalen.

TERUGHOUDEND MET MARKTWERKING

- Verdere invoering van vrije prijsvorming is alleen mogelijk na zorgvuldige evaluatie van voorgaande stappen op basis van kwaliteit en toegankelijkheid. Zorgverzekeraars en zorginstellingen onderhandelen over prijs, kwaliteit en volume van zorg. Het volume is vrij, maar alleen met een eenduidige en controleerbare productomschrijving.
- Winstuitkeringen van zorgaanbieders aan aandeelhouders passen niet bij het karakter van de zorg. Om die reden komen er geen zorginstellingen met een aandenvennootschap als rechtspersoonsvorm.
- Medisch specialisten verdienen in Nederland beduidend meer dan in de ons omringende landen, en daarvoor is geen enkele reden. De beloningsstructuur van medisch specialisten wordt daarom aangepast.
- Zorgverzekeraars mogen selectief contracteren met uitzondering van de huisartsenzorg. Voor het contracteren van basiszorg en/of acute zorg in ziekenhuizen gelden bereikbaarheidsnormen.
- Kleinere ziekenhuislocaties die essentieel zijn voor de

bereikbaarheid van basiszorg en/of acute zorg blijven gehandhaafd. Het oprichten van grote locaties kan geen argument zijn om kleine ziekenhuislocaties te sluiten, tenzij dit voor de veiligheid van de zorg noodzakelijk is.

- Voor verblijfskosten in ziekenhuizen en verpleeghuizen wordt een inkomensafhankelijke eigen bijdrage of eigen risico gevraagd.

LANGDURIGE ZORG

De overheid dient – zeker in de zorg – op te treden als een schild voor de zwakken. Kwalitatief goede zorg moet beschikbaar zijn voor iedereen. Dit betekent onder meer dat er in de langdurige zorg een collectief gefinancierd stelsel van voorzieningen voor kwetsbare mensen blijft bestaan. Deze zorg leent zich niet voor marktwerking.

Er komt wat de ChristenUnie betreft een glasheldere polis AWBZ waarin de aanspraken op langdurige zorg duidelijk zijn beschreven. Op die manier blijft de toegang tot onbetwistbare zorg gegarandeerd en wordt oneigenlijk gebruik voorkomen. Zorgverzekeraars worden verantwoordelijk voor de uitvoering van de AWBZ en de zorgkantoren worden opgeheven. De meer complexe vormen van specialistische zorg in de AWBZ worden zo veel mogelijk in de Zorgverzekeringswet ondergebracht.

Voorzieningen met een belangrijke welzijnscomponent en maatregelen op het gebied van ondersteuning en begeleiding kunnen op termijn volledig naar de WMO worden overgeheveld. Voorwaarde is dat de WMO eerst op orde is gebracht en de gemeenten meer bestuurskracht ontwikkelen. Dit kan onder meer door bovengemeentelijke samenwerking te stimuleren.

- In de langdurige zorg moet de keuzevrijheid van cliënten centraal staan. Daarom wordt een systeem van persoonsvolgende financiering ingevoerd. Experimenten met vouchers worden voortgezet.
- Er wordt toegewerkt naar één integrale indicatiestelling. Daartoe worden experimenten uitgevoerd met de ICF-classificatie. Zorgprofessionals krijgen een grotere rol bij de indicatiestelling.
- Waar mogelijk wordt de zorg thuis gegeven. Er blijft echter een keuze mogelijk voor verblijf in een instelling ten laste van de AWBZ, bijvoorbeeld voor hen die niet de regie over het eigen leven kunnen voeren. Zo vermindert ook het gevaar van vereenzaming.
- De mogelijkheden worden onderzocht om een systeem van zorgsparen in te voeren voor voorspelbare zorguitgaven als gevolg van ouderdom, zoals thuiszorg en verblijf in een verzorgingshuis.
- Het recht op geestelijke verzorging is gegarandeerd en geldt ook voor mensen die buiten een instelling zorg ontvangen.
- De overheid geeft bijzondere aandacht aan de bestaansmogelijkheden van (bovenregionaal en landelijk werkende) zorgvoorzieningen op levensbeschouwelijke grondslag.
- De overheid draagt zorg voor adequate ondersteuning

van ouders die thuis de zorg voor één of meerder gehandicapte kinderen op zich nemen.

- Het persoonsgebonden budget (PGB) wordt zo breed mogelijk toegepast en is een volwaardig, toereikend alternatief voor zorg in natura. Budgethouders kunnen kiezen voor één integraal budget – het participatiebudget. Dit budget mag ontschot worden besteed op alle levensterreinen waar de budgethouder een vastgestelde ondersteuningsbehoefte heeft.
- Landelijk en lokaal moeten er goede voorwaarden komen om mantelzorg en vrijwilligerswerk te versterken. Goede afstemming en samenwerking tussen formele en informele zorg moet worden bevorderd. Ook moeten er meer mogelijkheden komen voor respijtzorg. De informatieverstrekking over ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers moet worden verbeterd.
- De zorgvrager dient voldoende mogelijkheden te hebben om mee te denken over de vormgeving en kwaliteit van de zorg. De overheid draagt zorg voor een stevige en heldere wettelijke verankering en een adequate financiering van Patiënten, Gehandicapten- en Ouderenorganisaties (PGO). Ook de positie van familieorganisaties moet worden gewaarborgd. Tevens moet er ruimte zijn voor kleine en identiteitsgebonden organisaties die een specifieke doelgroep vertegenwoordigen.

Kader

RESPECT EN WAARDERING VOOR OUDEREN

De 'verzilvering' van de samenleving biedt ook kansen. De ChristenUnie gaat graag de uitdaging aan om de ervaring en de levenswijsheid van oudere mensen dienstbaar te maken aan de samenleving.

Ouderen worden nu vaak vroegtijdig 'afgeschreven' op de arbeidsmarkt. Een 60-plusser heeft 3 procent kans nog aan het werk te komen. Terwijl de komende jaren ouderen hard nodig zijn op de arbeidsmarkt. De beelden die over ouderen bestaan, zijn vaak niet terecht. Ze zouden niet productief zijn, vastgeroeste arbeidspatronen hebben en vaak ziek zijn. Tegelijkertijd worden ouderen als betrouwbaar, betrokken en nauwkeurig aangemerkt. Ouderen verdienen respect en waardering voor hun kwaliteiten en de bijdrage die ze hebben geleverd én nog leveren aan de maatschappij. Met goede regelingen kan de inzetbaarheid van ouderen worden ondersteund.

- Talenten van werknemers – ook ouderen – worden op peil gehouden door permanente scholing, te financieren uit het talentenbudget (zie: arbeidsmarkt en sociale zekerheid).
- Ondernemingen worden op verzoek ondersteund bij het opstellen van leeftijdsbewust personeelsbeleid, gericht op de inzetbaarheid van (oudere) werknemers.
- Er komt een betere verankering van het recht op deeltijdpensioen voor ouderen.

- Alle belemmeringen voor doorwerken na 67 jaar worden weggenomen. Ook het functioneel leeftijdsontslag (FLO) wordt aangepast om langer werken mogelijk te maken.
- De AOW-partnertoeslag blijft behouden voor zieke, arbeidsongeschikte partners zonder uitkering. Hiertoe wordt een arbeidsdeskundige keuring op eigen verzoek mogelijk (bij een gezinsinkomen van 60.000 euro is er geen recht meer op een AOW-partnertoeslag).

Om meer diversiteit in wonen mogelijk te maken en ouderen de gelegenheid te bieden zo lang als dat medisch en sociaal verantwoord is in hun eigen huis en omgeving te blijven, is het belangrijk dat er meer geïnvesteerd wordt in goede woonvoorzieningen voor ouderen. De overheid draagt zorg voor een toereikend en toegankelijk aanbod van (psycho)geriatrie zorg. Ook is er meer deskundigheid op het gebied van ouderenzorg nodig in de eerste lijn.

- Gemeenten worden ondersteund in de regievoering en samenwerking op het terrein van wonen, welzijn en zorg. De ChristenUnie steunt de ontwikkeling van woonzorgcomplexen. Om de beschikbare middelen vanuit onder meer de WMO en de AWBZ door corporaties goed te laten inzetten, is goede afstemming noodzakelijk.
- Er moet worden toegewerkt naar wijkgerichte teams van verpleegkundigen en verzorgenden, die voldoende armslag krijgen bij de zorgverlening aan chronisch zieke mensen en kwetsbare ouderen. De wijkgerichte teams functioneren als een schakel tussen de AWBZ en de lokale ondersteuning. De preventieve ouderenzorg wordt versterkt door middel van een verdere landelijke vestiging van consultatiebureaus voor ouderen.
- Ouderen moeten afhankelijk van hun inkomen meer financieel bijdragen aan de kosten van wonen. Alleen waar zorg en wonen onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden of waar de woonomgeving een therapeutische functie heeft (zoals in de GGZ) blijven de woonkosten onderdeel van het zorgstelsel.
- Ouderen dragen meer bij aan de ondersteuning en aanschaf van hulpmiddelen die horen bij het ouder worden (bv. rollator). Bij het bepalen van de hoogte van de eigen bijdrage in de AWBZ en de WMO wordt rekening gehouden met inkomen uit vermogensparen.
- De kwaliteit van de ouderenzorg kan worden verbeterd door een goede samenwerking tussen geriatrie zorgaanbieders (eerste lijn, extramurale specialisten, ziekenhuizen, verzorgingshuizen) te bevorderen. De expertise van de specialist ouderengeneeskunde moet ook in de thuissituatie breder beschikbaar komen voor kwetsbare ouderen en laagdrempelig toegankelijk zijn.

PREVENTIE

Een gezonde levensstijl is een belangrijke basisvoorwaarde voor een goede gezondheid. Door gezonde voeding en voldoende beweging kunnen veel ziekten worden voorko-

men. Toch is er sprake van een sterke stijging van ziektes die samenhangen met een ongezonde leefstijl. Om een gezonde leefstijl te bevorderen en het beroep op de zorg terug te dringen, moet de overheid meer investeren in preventie. Preventie moet – meer dan nu het geval is – een integraal onderdeel worden van de gezondheidszorg.

- Ziektepreventie wordt gestimuleerd door de besluitvormingsprocedure rondom de toelating van nieuwe vaccins te verbeteren.
- Gezond gedrag wordt bevorderd. Dit kan bijvoorbeeld door bij deelname aan bevolkingsonderzoeken een premiekorting te verstrekken. Programma's gericht op het bevorderen van gezond gedrag en gezonde voeding komen in aanmerking voor opname in het pakket.
- Het Rijk werkt samen met de gemeenten aan een verdere landelijke uitvoering van het actieprogramma JOGG (Jongeren op gezond gewicht).

MANTELZORG

Een grotere nadruk op eigen verantwoordelijkheid houdt niet op bij het individu. Mensen zijn ook verantwoordelijk voor elkaar. Er moet daarom een beleid gevoerd worden dat sociale verbanden en instituties in de samenleving ondersteunt en versterkt, dat mensen de tijd en gelegenheid laat om zorgtaken op te pakken, en dat mantelzorg en vrijwilligerswerk op de één of andere manier aantrekkelijk maakt.

Het is van belang de wisselwerking tussen de formele en de informele zorg verder op gang te brengen. Op die manier kan ook het sociaal kapitaal van de samenleving beter worden benut. Hierbij kunnen kerken en andere religieuze gemeenschappen een rol spelen, zij het op hun eigen voorwaarden: zij horen geen verlengstuk van de overheid te worden.

- De Eigen Kracht-conferenties die al worden gebruikt in de jeugdzorg, kunnen worden uitgebreid naar het terrein van de ouderen- en gehandicaptenzorg.
- Het langdurig zorgverlof blijft gehandhaafd.
- Goede samenwerking tussen mantelzorgers en professionele zorgverleners (zoals gefaciliteerd door organisaties Present en HiP) wordt bevorderd, zodat een geïntegreerd zorg- en hulpaanbod ingezet kan worden voor mensen die ondersteuning nodig hebben.
- Er moeten meer mogelijkheden komen voor respijtzorg, ook mantelzorgers moeten er eens tussenuit kunnen. De informatieverstrekking over ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers wordt verbeterd.

1.5 OPKOMEN VOOR KWETSBAREN

BESCHERMWAARDIGHEID VAN HET LEVEN

De waarde van het menselijk leven hangt niet af van prestaties, gezondheid, leeftijd, gewenstheid, geluk of een handicap. Al het leven, in gaafheid en gebrokenheid, ver-

dient volle bescherming en zorg. Tegelijkertijd moet erkend worden dat een ongewenste zwangerschap of ondraaglijk lijden veel pijn en moeite brengen in het leven en dat iedereen dit lijden liever zou willen voorkomen. Maar echter wanneer mensen – in welk stadium van hun leven ook – worden aangeduid als en daarmee gereduceerd tot 'vrucht' of 'ongewenst leven' wordt de suggestie gewekt dat ze er maar beter niet hadden kunnen zijn.

De ChristenUnie neemt haar uitgangspunt in het geloof dat God de Schepper van het leven is en dat de mens zich daarom niet mag opstellen als beschikker, maar als ontvanger en hoeder van dat leven. De overheid is als schild voor de zwakken geroepen hen te beschermen die dat zelf niet kunnen.

De ChristenUnie heeft zich altijd verzet tegen de legalisering van abortus en euthanasie in ons land. Deze wetgeving druist in tegen een van de meest elementaire waarden: de beschermwaardigheid van het leven. Daarom is de wetgeving die abortus en euthanasie legaliseerde een verkeerde weg. De rechtsbescherming van het leven moet hersteld worden, en waar dat wettelijk niet gebeurt moet in de zorg al het mogelijke gedaan worden om, door een aanbod van alternatieven en goede zorg, mensen ervan te weerhouden dat ze de wegen inslaan die juridisch helaas geopend zijn. Vanuit die overtuiging ging de ChristenUnie in de afgelopen kabinetsperiode het debat aan over embryoselectie, en hebben wij ons ingezet om alternatieven voor abortus en euthanasie te bevorderen. Zo wordt op initiatief van de ChristenUnie gewerkt aan zorgvuldiger besluitvorming bij ongewenste zwangerschap, waarbij nadrukkelijk alternatieven worden aangeboden, en zo is er extra geïnvesteerd in de opvang van tienermoeders. Bovendien heeft het kabinet voor het eerst fors geïnvesteerd in onderzoek naar volwassen stamcellen. Daarnaast heeft een trendbreuk plaatsgevonden in de zorg aan het einde van het leven. Jarenlang leek euthanasie de enige manier om een einde te maken aan ondraaglijk lijden en werd er te weinig geïnvesteerd in alternatieven. Door de inzet van de ChristenUnie is meer geld vrijgemaakt voor uitbreiding van de palliatieve zorg en hospices. Wat ons betreft is dit nog maar het begin. De ChristenUnie zal voorstellen blijven doen voor beleid dat zich richt op de hulpbehoefte achter de vraag naar abortus of euthanasie. Alle inspanningen moeten erop gericht zijn te voorkomen dat mensen beëindiging van hun eigen leven of van ongeboren leven als enige uitweg uit een noodsituatie zien.

TIEN STAPPEN IN DE GOEDE RICHTING

1. Betere hulpverlening bij ongewenste zwangerschap

Huisartsen en andere medische beroepsgroepen behoren vrouwen die onbedoeld zwanger zijn, afdoende voorlichting te geven over andere oplossingen dan het afbreken van de zwangerschap. De kans op verwerkingsproblemen na een abortus wordt aan de orde gesteld,

evenals het aanbod van gespecialiseerde hulpverlening door organisaties als de FIOM en de VBOK.

2. Landelijk netwerk van opvanghuizen

Om vrouwen die ongewenst zwanger zijn te helpen, is laagdrempelige hulpverlening nodig in de vorm van een landelijk dekkend en door de overheid gesubsidieerd netwerk van opvanghuizen. Ook tijdelijke pleegzorg voor moeder en kind moet tot de mogelijkheden behoren.

3. Aandacht voor seksuele moraal

Bij preventie van ongewenste zwangerschappen speelt de seksuele moraal onder jongeren een belangrijke rol. Dit vergt gerichte voorlichting in het onderwijs. Iedere school heeft de grondwettelijke vrijheid daaraan een eigen invulling aan te geven.

4. Recht op leven mag niet afhankelijk zijn van uitkomsten echo

Sinds de 20-weeken-echo standaard wordt aangeboden aan elke zwangere vrouw is sprake van een toename van het aantal late abortussen. Om te vermijden dat deze echo leidt tot abortus vanwege niet-gewenste eigenschappen of niet-ernstige aandoeningen, en vanwege betere mogelijkheden om prematuur geboren baby's te behandelen, wordt de grens voor een abortus vervroegd naar 18 weken. De 20-weeken-echo bereidt ouders vervolgens voor op mogelijke afwijkingen bij hun kind en opent in sommige gevallen de mogelijkheid om met behandeling in de baarmoeder te beginnen.

5. Zorg voor pasgeborenen

Het is niet met zekerheid te zeggen of een baby met een ernstige handicap een leven van ondraaglijk lijden tegemoet gaat. Het toetsingskader mag niet verruimd worden met het criterium 'toekomstig lijden'. Ook bij pasgeborenen kan palliatieve zorg de roep om levensbeëindiging voorkomen.

6. Het tekort aan donororganen verminderen

Intensivering van de voorlichting en verbetering van de procedures in ziekenhuizen kan het tekort aan donororganen verminderen. Mensen worden gestimuleerd een keuze te maken of zij wel of geen orgaandonor willen zijn. De ChristenUnie kiest niet voor een systeem van actieve donor registratie, waarbij men automatisch donor is tenzij men registreert geen donor te willen zijn. Wel wil de ChristenUnie burgers aanspreken op hun verantwoordelijkheid naar hun medemensen, door er stelselmatig op aan te dringen dat zij hun keuze kenbaar maken.

7. Alleen onderzoek met niet-embryonale stamcellen

Veelbelovend onderzoek met niet-embryonale lichaamsstamcellen voor de ontwikkeling van behandeling van verscheidene aandoeningen als diabetes, spierziekten, Alzheimer en Parkinson, wordt krachtig gestimuleerd.

8. Meer palliatieve zorg

De vraag naar euthanasie en hulp bij zelfdoding kan verminderd worden door meer aandacht te geven aan de mogelijkheden van pijnbestrijding en stervensbegeleiding (palliatieve zorg). De bekostigingsstructuur mag geen belemmering vormen voor het verlenen van goede palliatieve zorg.

9. Aandacht voor geestelijke verzorging

Geestelijke verzorging en bijstand vormen een integraal onderdeel van de palliatieve zorg.

10. Evaluatie

Er komt een evaluatie van de toetsingsprocedure voor euthanasie.

ARMOEDE EN SCHULDEN

Armoede ontwricht mensenlevens. Vaak is het voorzien in een eigen inkomen – via werk – de beste manier om armoede te voorkomen. Maar de laatste jaren neemt het aantal werkende armen juist steeds meer toe. Het gaat hier meestal om kleine zelfstandigen die amper het hoofd boven water kunnen houden, of mensen die langdurig tegen een laag inkomen werken. Dit is een zorgelijke ontwikkeling. Bij de armoedebestrijding zijn waardevolle particuliere initiatieven ontstaan, zoals Voedselbanken. Maar ook kerken leveren een aanzienlijke bijdrage in de bestrijding van armoede. Daar moet meer erkenning voor komen. Een van de grootste oorzaken van armoede is het hebben van schulden. De laatste jaren is de schuldenproblematiek sterk toegenomen, juist ook onder jongeren. De kosten van mobiele communicatie zijn hiervan een belangrijke oorzaak. Het besef moet groeien dat sparen beter is dan lenen. En dat op krediet kopen hoge kosten met zich meebrengt. Dit bewustzijn moet al op jonge leeftijd worden bijgebracht.

- De koppeling tussen lonen en uitkeringen blijft gehandhaafd.
- De bijstandsregeling voor zelfstandigen – de BBZ – moet worden aangepast, waarbij de opbouw van lijfrenten ten behoeve van de pensioenopbouw niet betrokken wordt bij de vermogenstoets.
- Kwijtschelding voor gemeentelijke lasten moet ook mogelijk zijn voor zelfstandigen die tijdelijk niet in hun inkomen kunnen voorzien; daarbij moet lankmoedig worden omgegaan met de overwaarde van hun huis. Ook ondernemers met schulden moeten kunnen aankloppen bij laagdrempelige vormen van schuldhulpverlening.
- De samenwerking tussen gemeenten en particuliere initiatieven op het gebied van armoede- en schuldenbestrijding (zoals voedselbanken en diaconieën) moet verbeterd worden.
- Er komt één verantwoordelijke bewindspersoon om schuldenproblematiek effectief aan te pakken.
- Het verbod op commerciële schuldhulp wordt opgeheven, mits gecertificeerd.
- Sparen wordt bevorderd door herintroductie van het

zilvervlootsparen voor kinderen.

- Kinderalimentatieschuld wordt opgenomen in het landelijk informatiepunt schulden (LIS).
- Er wordt niet alleen geïnvesteerd in schuldhulpverlening maar ook in preventie en nazorg.
- Jongeren/kinderen leren beter omgaan met geld en leren ook de waarde daarvan beter kennen. Hiervoor ligt een belangrijke taak in de opvoeding door ouders en school. Het is beter dat het aangaan van schulden wordt voorkomen en dat een kind gaat leren sparen en zodra het saldo toereikend is een gewenste aankoop doet.

MAATSCHAPPELIJKE OPVANG

Nederland is een welvarend land. Hoewel steeds meer mensen die onvrijwillig dakloos waren de weg naar opvang hebben gevonden, vallen nog steeds veel mensen tussen de wal en het schip. Er zijn naar schatting ongeveer 40.000 dak- en thuislozen in ons land. De groep daklozen is zeer divers: drugsverslaafden, alcoholisten, psychiatrisch patiënten, asielzoekers zonder opvang, illegalen en zwerfjongeren. De meesten hebben te maken met een combinatie van problemen. Het beleid voor dak- en thuislozen moet vooral gericht zijn op re-integratie, nazorg en preventie.

- Het Rijk en de gemeenten dragen gezamenlijk zorg voor een landelijk sluitend netwerk van voorzieningen voor maatschappelijke opvang.
- Re-integratie, nazorg en preventie krijgen een stevige verankering in de WMO. In de maatschappelijke opvang is ruimte voor diversiteit op basis van identiteit.
- De nazorg aan ex-gedetineerden kan worden verbeterd. De maatschappelijke opvang moet daadwerkelijk perspectief bieden op een terugkeer in de samenleving. Door middel van goede afspraken tussen Rijk en gemeenten wordt een sluitende aanpak op maat ontwikkeld, waarin niet alleen aandacht is voor veiligheid voor de omgeving en toeleiding naar werk, maar ook voor zelfstandig wonen, het opbouwen van een sociaal netwerk en zingeving.
- Succesvolle particuliere initiatieven die deze doelstellingen nastreven verdienen daarbij ondersteuning, ook wanneer die voortkomen uit een christelijke motivatie (bijvoorbeeld stichting Exodus, stichting Ontmoeting).

PROSTITUTIE EN KINDERPORNO

Prostitutie is een schrijnend verhaal. Criminaliteit, mensenhandel en uitbuiting zijn de werkelijkheid achter de schone schijn van de valse koopromantiek. De prostituees zijn de echte slachtoffers.

De Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche, een vrucht van de deelname van de Christen-Unie aan de coalitie, is te beschouwen als een eerste stap om grip te krijgen op de sector en om de ergste misstanden tegen te gaan, onder meer doordat dit wetsvoorstel prostitutiebezoek aan kennelijke slachtoffers van mensenhandel en uitbuiting strafbaar stelt. Daarnaast is de hulp

aan slachtoffers verbeterd en zijn in tal van steden zogeheten uitstapprogramma's ingesteld om prostituees te helpen een leven op te bouwen waar ze zelf trots op kunnen zijn. Maar hiermee zijn we er niet, en daarom:

- Blijft voorlichting en preventie op scholen en in jeugdcentra, jeugdinrichtingen en asielzoekerscentra van groot belang.
- Moet nog meer energie worden gestoken in opvangvoorzieningen en uitstapprogramma's, in het bijzonder voor minderjarigen in de prostitutie.
- Kan laagdrempelige hulp bereikbaar worden gesteld met een red-light-alarm voor slachtoffers van pooierboys en prostituees.
- Wordt mensenhandelaren en mensen die financieel voordeel hebben van het uitbuiten van derden (zoals door onvrijwillige prostitutie) niet slechts een vrijheidsstraf opgelegd. Bij een eerste veroordeling worden alle (on)roerende goederen van de veroordeelde verbeurd verklaard. Daarnaast krijgt de veroordeelde een levenslang verbod om een zogenaamd 'dienstverlenend bedrijf' te hebben en/of te beheren. Recidive leidt tot een levenslange vrijheidsstraf.
- Worden pooierboys niet met rust gelaten, maar aangepakt, ook met maatregelen als het inlichten van hun naaste omgeving over hun activiteiten.
- Is inmiddels niet alleen het bezit van kinderporno, maar ook het bezoeken van dergelijke sites strafbaar gesteld. In aanvulling hierop worden providers aansprakelijk voor de inhoud van de sites die zij beheren indien zij niet de vereiste zorgvuldigheid in acht hebben genomen om verwerpelijke inhoud te verwijderen.

VRIJWILLIGERSWERK

Onbetaalde arbeid en vrijwilligerswerk zijn de smeerolie van de samenleving en verdienen als zodanig erkenning en waardering. Zonder vrijwilligers is er voor veel sociale verbanden, zoals sportverenigingen, buurtclubs en scholen, geen toekomst. Het belang van vrijwilligerswerk zal de komende jaren verder toenemen. Door de vergrijzing van de samenleving en de vermaatschappelijking van de zorg wordt er een steeds groter beroep gedaan op vrijwilligers en mantelzorgers. Daarom moet vrijwilligerswerk ondersteund en gewaardeerd worden.

- De bijverdienregeling en de vrijwilligersvergoeding in de WWB worden jaarlijks geïndexeerd.
- In de overheids-CAO wordt de mogelijkheid opgenomen voor iedere ambtenaar om tenminste één dag per jaar vrijwilligerswerk te verrichten onder werktijd (werknemersvrijwilligerswerk).
- Werknemers die een vakantiedag of overuren willen besteden aan een goed doel (een 'solidariteitsdag') kunnen daarvoor hun brutoloon inzetten.
- Wie tijdens de studie maatschappelijke diensten verricht, kan vermindering van de studieschuld verdienen. De 'revenue' komen via een puntensysteem in mindering op de collegegelden (aftrekregeling collegegelden).

EMANCIPATIE

De mens is geschapen naar het beeld van God, daarom is ieder mens van evenveel waarde. Dit betekent niet dat iedereen hetzelfde is. God heeft ons geschapen als unieke personen met een grote diversiteit aan talenten en interesses. Minderheden en mensen die 'anders' zijn mogen niet buitengesloten of gediscrimineerd worden.

Iedereen moet kunnen meedoen in onze samenleving. Het is van belang dat wij de diversiteit in de samenleving erkennen, dat wij de dialoog en ontmoeting bevorderen en dat hierover ook op scholen en tijdens inburgeringscursussen voorlichting wordt gegeven. Deze voorlichting is het meest effectief als er sprake is van beïnvloeding door ontmoeting. Wanneer grondrechten met elkaar botsen moeten de partijen in het ontstane conflict zorgvuldig handelen. De Algemene Wet Gelijke Behandeling waarborgt een balans in de verschillende grondrechten en is nooit een vrijbrief voor discriminatie. Andersom mogen ook identiteitsgebonden instellingen niet gediscrimineerd worden of beknot in hun beleidsvrijheid die voortkomt uit de vrijheid van organisatie.

Geweld tegen minderheden moet worden bestreden en bestraft; het is belangrijk dat wordt geïnvesteerd in de aanpakbereidheid van minderheden. In het bijzonder de bestrijding van antisemitisme verdient aandacht. Omdat de motieven en doelstellingen van minderheden zeer divers zijn, kunnen we in het emancipatiebeleid niet iedereen binnen de minderheidsgroep over één kam scheren en moet keuzevrijheid centraal staan.

In de kern gaat het bij vrouwenemancipatie ook om keuzevrijheid. De ChristenUnie acht mannen én vrouwen prima in staat eigen afwegingen te maken over de verdeling van arbeid en zorg naar gelang hun levensfase en gezinssituatie. De overheid hoeft geen druk uit te oefenen op de afwegingen die aan de keukentafel gezamenlijk worden gemaakt. Onze samenleving telt veel mensen met een beperking. Zij hebben recht op dezelfde goede kwaliteit van leven als mensen zonder een beperking. Een belangrijk deel van deze groep mensen heeft een dermate zware beperking, dat veelal levenslang en levensbreed zorg en ondersteuning nodig is, gericht op hun deelname aan de samenleving. Ook mensen met beperkingen moeten in levensdomeinen als onderwijs, arbeid, vervoer en wonen zelfstandig zijn waar het kan en professionele ondersteuning krijgen waar nodig.

Als onderdeel van het homo-emancipatiebeleid wordt bijzondere aandacht gegeven aan de bevordering van 'respect voor verschil'. De afgelopen drie jaar zijn organisaties als Contrario, RefoAnders en Onze Weg de dialoog aangegaan in eigen kring en hebben een eigen geluid laten horen daarbuiten. Zij verdienen het in hun werk gesteund en op gelijke voet met andere homo-organisaties behandeld te worden.

- De overheid heeft een voorbeeldfunctie en mag in haar personeels- en gunningbeleid niet beschuldigd kunnen worden van discriminatie van minderheden.
- Op scholen en bij inburgeringscursussen moet voorlichting worden gegeven over diversiteit en de wijze waarop wij minderheden de ruimte geven.
- Geweld tegen minderheden, mensenhandel en onderdrukking moeten krachtig worden bestreden.
- De Wet gelijke behandeling op grond van Handicap of Chronische Ziekte (Wgbh/cz) moet op alle levensdomeinen worden toegepast.
- Er zal worden gewerkt aan gerichte maatregelen ter bestrijding van discriminatie van en geweld tegen homo's, zowel op straat als in de sport, het onderwijs, de (ouderen)zorg en bedrijven.
- Diversiteitsbeleid met duidelijke doelstellingen (afspiegeling van de regionale omgeving) wordt beschreven in jaarplannen/jaarverslagen, voor bedrijven die verslagplichtig zijn.

1.6 RUIMTE VOOR CREATIVITEIT EN DIVERSITEIT

OMROEPBELEID

Voor de Nederlandse samenleving is een pluriforme en in de samenleving verwortelde publieke omroep van cruciaal belang. De publieke omroep geeft mensen en groepen een stem, brengt hen samen, draagt bij aan overdracht van kennis en waarden en betreft een breed publiek bij historische, culturele, politieke en geestelijke ontwikkelingen in ons land. Tegelijk biedt het bestel een forum voor maatschappelijke discussie, waarin we van mening kunnen verschillen. Die combinatie van integratie en diversiteit is uniek en wordt gedragen door ledenomroepen waaraan bijna vier miljoen Nederlanders zich hebben verbonden. Dat bestel blijkt één van de goedkoopste van Europa te zijn en bovendien opgewassen tegen de concurrentie met de commerciële omroepen. De ChristenUnie is dan ook een voorstander van handhaving van dit publiek bestel waar inhoud en bereik hand in hand gaan, met als hart duidelijk geprofileerde ledenomroepen. Met het oog op de versterking van een vitale, pluriforme, publieke omroep staat de ChristenUnie de volgende maatregelen voor:

Zekerheid voor de lange termijn

- De huidige drie publieke zenders worden gehandhaafd, met het daarbij benodigde budget.
- Om de continuïteit te bevorderen wordt de toekenning van het budget voortaan gekoppeld aan de concessieperiode.
- De overheid garandeert vrije doorgifte van een pluriform media-aanbod van de publieke omroepen via de kabel.

Balans tussen centrale regie en rol omroepen

- De rol van de centrale NPO-organisatie wordt beperkt. De NPO coördineert de programmering en operationele

activiteiten worden alleen dan door de NPO gedaan als uitvoering door omroepen niet wenselijk is. Het budget voor de versterking van het media-aanbod (programma-versterking) dat de NPO toewijst, wordt beperkt tot 25 procent.

Pluriformiteit en maatschappelijk draagvlak

- Het aantal leden moet zwaarder meewegen bij de verdeling van het budget onder de ledenomroepen omdat dit hun verworteling aantoont in de samenleving. Dat neemt bovendien een barrière weg voor fusies van verwante omroepen.
- De onafhankelijkheid van de publieke omroep ten opzichte van de politiek wordt versterkt doordat het College van Omroepen een vetorecht krijgt bij de benoeming van leden van de Raad van Bestuur die worden voorgedragen door de Raad van Toezicht.

Besteding publieke middelen

- Zentijd en budget voor kerken en genootschappen op geestelijke grondslag blijven gehandhaafd, maar worden bestuurlijk onder gebracht bij verwante ledenomroepen (zoals ZvK bij EO en Human bij de VPRO).
- De publieke omroep heeft al jarenlang een stabiele bron van inkomsten uit de STER-gelden. Incidenteel, bijvoorbeeld rond grote sportwedstrijden, gaan die inkomsten de behoefte te boven. De meeropbrengst van de STER gaat naar een fonds ter bevordering van een pluriform nieuwsaanbod, waarop ook kranten een beroep kunnen doen. Incidentele minderopbrengsten van de STER worden gecompenseerd.
- Salarissen boven de 'Balkenende-norm' mogen niet uit publiek geld worden betaald.
- Ook de publieke omroep ontkomt niet aan bezuinigingen (met onder meer gevolgen voor de omroeporkesten en De Wereldomroep).

Media-ethiek

- Er wordt mediacode ingevoerd om te komen tot een veilig media-aanbod en . De werkzaamheden van het media-expertise centrum om kinderen en jongeren en leraren te ondersteunen in het leren omgaan met de veelheid van media-uitingen.
- De wetgeving wordt aangepast om seksreclameblokken op commerciële zenders in nachtelijke uren van de buis te krijgen. (Financieel) kwetsbare mensen worden tegen zichzelf in bescherming genomen door vergaande regulering van tv-programma's waar men naartoe kan bellen om bijvoorbeeld een prijs te winnen of horoscoopadvies te krijgen.
- Reclame gericht op kinderen (tot 12 jaar) moet aan een op te stellen code voldoen.
- Ten behoeve van klachtenbemiddeling en ongeraagd advies verdient de aanstelling van een ombudsman voor iedere omroep aanbeveling.

KUNST EN CULTUUR

Het genieten en de beoefening van kunst en cultuur dragen bij aan de vorming van een gemeenschappelijke identiteit en aan de ontwikkeling van talenten. Bovendien kunnen kunst en cultuur de reflectie op heden en verleden stimuleren door de ogen te openen voor schoonheid of lijden. Daarom verdient het culturele erfgoed bescherming. Maar ook hedendaagse kunst en cultuur moeten midden in de samenleving staan en bereikbaar zijn voor iedereen.

Via cultuureducatie en amateurkunst kunnen kinderen en volwassenen hun culturele en creatieve talenten ontdekken en ontplooien. Bovendien bevordert cultuurdeelname in verenigingsverband de sociale cohesie. Ook in het onderwijs en de ouderenzorg blijkt deelname aan muzikale en culturele activiteiten een goede manier te zijn om het leervermogen te stimuleren en ouderen actief en gezond te houden. Tenslotte is een regio met een aantrekkelijk cultureel klimaat voor veel bedrijven een regio met een aantrekkelijk vestigingsklimaat; zo kan de economie gestimuleerd worden.

De ChristenUnie wil deelname aan kunst en cultuur in de samenleving stimuleren. Dit begint in de openbare ruimte en via cultuureducatie. Kunst in de openbare ruimte mag verrassen, want zo wordt debat gestimuleerd. Maar de openbare ruimte is geen uitbreiding van de beschikbare expositieruimte voor vernieuwende kunst, die door een elitaire kunstcommissie mag worden ingevuld zonder verantwoording te hoeven afleggen aan de bevolking. Het mag niet zo zijn dat een min of meer gesloten kring van ingewijden de dienst uitmaakt, zeker niet als daarbij overheidsmiddelen worden ingezet. Kunst die aansluiting probeert te zoeken met het publiek of de historie wordt nog te vaak veronachtzaamd.

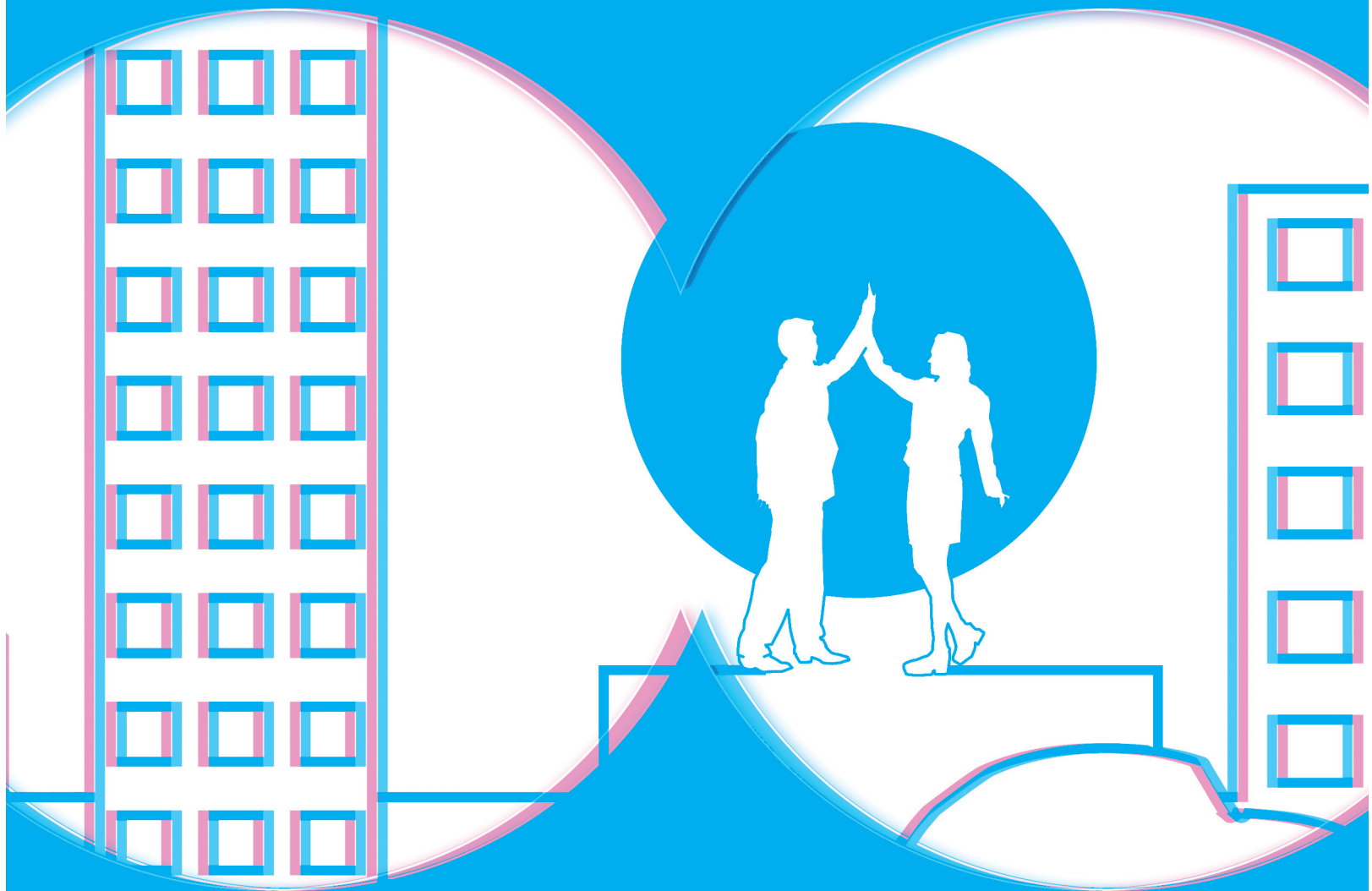
Als kunst oproept tot discriminatie, geweld, godslastering of onzedelijkheid, drijft kunst mensen uit elkaar. Dergelijke kunst wordt niet uit publieke middelen bekostigd. Ook kinderen moeten in de openbare ruimte beschermd worden tegen beelden die schadelijk kunnen zijn voor hun ontwikkeling. Een overheid mag zijn opdrachtgeverschap serieus nemen en moet niet bang zijn om zich inhoudelijk met de opdracht te bemoeien, mits ze de artistieke grenzen respecteert. Maar het mag niet zo zijn dat alleen kunst die de overheid bevalt, wordt uitgevoerd of gemaakt. Kunst is immers iets van en voor de samenleving zelf.

Voor de Nederlandse cultuur is de Nederlandse taal van fundamentele betekenis. Tegenover de druk van internationalisering dient de Nederlandse taal zorgvuldig en zelfbewust te worden onderhouden. Hetzelfde geldt voor het Fries en Papiaments als erkende rijkstalen. Streektalen zijn belangrijk voor de eigen identiteit van gemeenschappen.

- Het cultuurbeleid van overheden en van fondsen moet op een transparante manier worden gevoerd en de criteria voor het verlenen van subsidie behoren helder te zijn en geregeld te worden geëvalueerd. De betrokkenheid van de kunst op de brede samenleving is een belangrijk aandachtspunt.
- Het ondernemerschap van kunstenaars moet worden bevorderd. De WWIK wordt afgeschaft; veel creatieve mensen – zoals auteurs – kunnen daar toch geen beroep op doen. Het aankopen van kunst kan worden gestimuleerd door uitbreiding van expositieruimten en creatieve leen- en aankoopprojecten voor bedrijven en particulieren.
- Bezuinig op het aantal landelijke kunstinstituten dat subsidies verleent, bijvoorbeeld voor het plaatsen van kunst in de openbare ruimte. De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor hun kunstbeleid en moeten zelf verantwoording afleggen aan hun bevolking.
- De overheid bevordert het eenvoudig en zorgvuldig gebruik van het Nederlands als bestuurstaal en cultuur- en omgangstaal.

ChristenUnie

**EEN LAND DAT
KAN OMGAAN MET
VERSCHILLEN**

DUURZAME ECONOMIE

DE CRISIS ALS KANS

2.1 ECONOMIE UIT DE CRISIS HELPEN

Nederland is een ondernemend én een ondernemersland. Ons kleine land is de zestiende economie ter wereld en groot in de internationale handel. Ondernemingen zijn van groot belang. Ten eerste omdat zij werkgelegenheid genereren. Werk is goed voor mensen. Het geeft eigenwaarde en biedt inkomen. Hiernaast zijn ondernemingen de aanjager van product- en procesinnovatie. Iedereen profiteert dan ook van een sterk bedrijfsleven.

Hoewel de economie sinds de tweede helft van 2009 weer is gaan groeien, heeft de grootste financiële en economische crisis sinds decennia bedrijven en burgers flink geraakt. De export is ingeklapt, de vraag naar producten en diensten afgenomen en – als gevolg daarvan – de werkloosheid is gestegen. De reserves van zelfstandige ondernemers en (familie)bedrijven zijn zo goed als op en de vooruitzichten zijn nog onzeker. Mede op initiatief van de ChristenUnie zijn – waar mogelijk – maatregelen getroffen om de grootste klappen op te vangen. Op de korte termijn is het van groot belang dat de overheid de broodnodige kredietverlening verder faciliteert. Voor de langere termijn moeten er echter structurele keuzes gemaakt worden, waarmee de uitdagingen van de toekomst worden aangeaan.

ECONOMISCHE UITDAGINGEN

Nederlandse bedrijven staan voor de uitdaging een interessante handelspartner te blijven van opkomende markten in bijvoorbeeld Azië. Het Nederlandse vestigingsklimaat dient aantrekkelijk te blijven voor buitenlandse hoofdkantoren. Ook om verdere uitverkoop van bedrijven naar het buitenland en daarmee het verdwijnen van arbeidsplaatsen te voorkomen. Forse investeringen in de Nederlandse kennis-economie zijn nodig om koploper te blijven op het gebied van innovatie en industrie. De positie van Nederland als centrum van internationale logistiek en handelsverkeer moet versterkt worden. De mainports vervullen hierin een belangrijke rol. Hiernaast moet blijvend worden ingezet op sectoren waar Nederland traditiegetrouw sterk is: water, landbouw, maar ook de scheepsbouw, binnenvaart en de petrochemische industrie. Nederland kan de concurrentie met het buitenland aan, vanwege onze ligging, onze efficiency en onze betrouwbare productie. Deze sterke punten willen we behouden.

Door de crisis loopt de werkloosheid nu op. Met de inzet van crisismaatregelen, zoals deeltijd-WW en gerichte in-

vesteringen, is voorkomen dat de situatie nog meer uit de hand zou lopen. Werkloosheid heeft vele negatieve gevolgen. Ten eerste voor de werknemer zelf, maar ook voor de samenleving, omdat waardevolle kennis en kunde onbenut blijft. Het tegengaan van werkloosheid heeft daarom nu hoge prioriteit. Op termijn wordt de arbeidsmarkt echter steeds krappere en personeel schaarser, omdat veel ouderen gaan uitstromen. Dit gaat zijn effect hebben op de economische ontwikkeling. De ChristenUnie streeft naar een toekomstbestendig arbeidsbestel, dat minder afhankelijk is van conjuncturele schommelingen en waar sprake is van een juiste solidariteit tussen generaties. In dit arbeidsbestel staat duurzame arbeidsparticipatie voorop. Investeren in inzetbaarheid is daarvoor noodzakelijk. Om de collectieve voorzieningen op niveau te houden, moeten er meer handen beschikbaar komen. Dit kan door langer door te werken, maar ook door mensen aan de zijlijn een kans te bieden. Langer doorwerken kan alleen, als er meer oog komt voor de belasting van werknemers gedurende hun levensloop, maar ook door vast te houden aan een collectieve rustdag. In het spitsuur van het leven moeten werknemers kunnen rekenen op voldoende mogelijkheden om hun zorgtaak op zich te nemen. De ChristenUnie investeert hier al jaren in. Zo is er – via het kindgebonden budget – ruimere financiële ondersteuning van ouders gekomen en is het ouderschapsverlof uitgebreid en de opname ervan geflexibiliseerd. Deze lijn wordt doorgezet.

Fiscale regelingen zijn de afgelopen jaren meer toegesneden op het ondernemerschap, bijvoorbeeld door de verlaging van de vennootschapsbelasting, de verbetering van de MKB-winstvrijstelling en de – door de ChristenUnie gerealiseerde – vrijstelling van 1 miljoen euro in de regeling voor bedrijfsopvolging. Het fiscale stelsel moet meer dan nu robuust, solide en eenvoudig zijn, waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

Een van de grootste uitdagingen voor de komende jaren, vormt het op orde brengen van de overheidsfinanciën. Dit wordt in hoofdstuk 3 nader uiteengezet. Het nog broze economische herstel mag hierdoor niet in gevaar gebracht worden. De ChristenUnie kiest daarom voor een beslist en tegelijk verantwoord tempo van tekortreductie. Vergroting van de productiviteit van de Nederlandse economie levert een grotere 'koek' op en kan daardoor ook bijdragen aan het terugdringen van het begrotingstekort.

MAAR NIET OP DE OUDE VOET VERDER

De gevolgen van de recessie zullen nog jarenlang voelbaar zijn. De ChristenUnie is echter doordrongen van het besef dat we als samenleving een kans verspillen als we klakkeloos overgaan op 'business as usual'. De economische crisis heeft ons immers met de neus op een aantal feiten gedrukt: we hebben op te grote voet geleefd. En nog steeds blazen we de kredietbel verder op. De wereld is onderling afhankelijker geworden, met te weinig onderlinge controle door een gebrek aan toezicht. Er is een samenhang tussen crises op financieel vlak, op het gebied van voedsel, klimaat en natuurlijke hulpbronnen. Die samenhang is dat de Westerse wereld te kampen heeft met een fundamentele waardencrisis. Met het omarmen van het neoliberalisme kregen in financiële markten en bedrijven waarden voet aan de grond die de horizon van de menselijke verantwoordelijkheid inperkten tot de nauwe blik van het eigen voordeel op de korte termijn. De onverantwoorde hypothekvormen en de wijze waarop financiële risico's werden doorverkocht op de financiële markten waren tezamen de aanzet tot de kredietcrisis, illustreren welke gevolgen deze morele blikvernuwing kan hebben. Maar er zijn talloze andere dramatische gevolgen van het hyperkapitalisme: kustbewoners die met lede ogen moeten toezien hoe een buitenlandse vissersvloot 'hun' zee leegvist. Bewoners van het regenwoud die zien hoe 'hun' bossen gekapt worden voor palmolieplantages of illegale houthandel. Alles tot meerdere eer en glorie van anonieme consumentenmarkten ergens ver weg.

Het christelijk-sociale denken gaat uit van een bredere verantwoordelijkheid. De mens leeft niet voor zichzelf. Economische groei is geen doel op zich, maar een middel. Een middel tot het in de volle breedte ontwikkelen van de samenleving. Economie staat in dienst van gerechtigheid, solidariteit, duurzaamheid en menselijk welzijn. Waarbij economische prestaties evenwichtiger en met een breder welvaartsbegrip dan het BNP uitgedrukt moeten worden.

DE CRISIS ALS KANS BENUTTEN

De ChristenUnie beschouwt de wereldwijde crisis als hét moment om een omslag te maken. Het gaat er daarbij niet om dat het allemaal 'minder' kan, maar dat het 'beter' moet. We willen een economie waarin consumenten geen genoeg meer hoeven te nemen met oneerlijk en onduurzaam gemaakte producten. Op lange termijn is het winstgevend als ondernemers zich bij innovaties en investeringen laten leiden door duurzame waarden.

Dit vraagt ook om herziening van de economische orde. Daarbij zijn we niet tegen marktwerking, maar wel tegen scheefgroei en terughoudend over toestaan van marktwerking in sectoren waar publieke belangen in het geding zijn. Om kapitaal, techniek en ondernemerschap dienstbaar te doen zijn aan de samenleving en aan de schepping horen werknemers, milieu, consumenten en onderwijs voldoende invloed te hebben. De scheve verhoudingen tussen korte termijn belangen van 'aandeelhouders', zoals hedgefondsen, en lange termijn belangen van 'belanghebbenden'

moet worden rechtgetrokken. Prikkel die leiden tot korte termijn winstbejag moeten in evenwicht worden getrokken met prikkels die loyaliteit en verantwoord ondernemerschap belonen. Bijvoorbeeld door het aanpakken van topsalarissen en het verduurzamen van prestatiebeloningen, maar ook door lange termijn aandeelhouderschap te belonen.

De ChristenUnie wil dat het volgend kabinet de ambitie toont, Nederland tot de meest duurzame en innovatieve economie van Europa te maken. Dat vergt aanhoudende inzet voor een gunstig vestigings- en investeringsklimaat, positionering van Nederland als internationaal logistiek centrum, investeren in onderwijs en duurzame innovatie, kortere en snellere procedures met weinig administratieve rompslomp en bouwen aan een economische orde waarin maatschappelijke belangen intrinsiek verankerd zijn.

2.2 RUIMTE VOOR ONDERNEMERS

Ondernemingen creëren toegevoegde waarde, werkgelegenheid en daarmee (nationaal) inkomen. Zij vormen de motor van de economie. Het spectrum van ondernemingen loopt van mondiaal opererende multinationals tot de kleine zelfstandige 'op de hoek'. Dit vraagt specifiek beleid dat rekening houdt met de diversiteit aan ondernemers en ondernemingsvormen.

SNELLER EN BETER BESLISSEN, MET MINDER REGELS

Regels hebben een functie, maar wanneer ze het land 'dichtregelen' schieten ze hun doel voorbij. Voor een slagvaardige economie is het van belang procedures sneller en beter te maken, met minder administratieve rompslomp. Als regels alleen belemmeren, in plaats van belangen dienen, dan worden ze geschrapt. Op het gebied van infrastructuur, wonen en ruimte moet hiertoe de insteek van de Crisis- en Herstelwet worden gevolgd. Ondernemers moeten niet dwarsgezet worden met onnodige of zware vergunningentrajecten, teveel verplichte enquêtes of vergaande welstandseisen. Hiernaast moet de cultuur rondom subsidieregels veranderen naar een cultuur waarin het bieden van vertrouwen en kansen centraal staat. En waar controle achteraf plaatsvindt. Om zo ruimte te bieden aan ondernemers.

- Subsidieaanvragen worden vooraf op hoofdlijnen getoetst en pas achteraf meer gedetailleerd gecontroleerd. Hiernaast wordt het aantal ondernemerssubsidies door middel van samenvoeging sterk beperkt.
- De Commissie Regeldruk Bedrijven wordt voortgezet, waarbij het kabinet de commissievoorstellen zal gaan voorzien van een reactie, zodat duidelijk gemotiveerd wordt waarom een voorstel wel of niet wordt overgenomen.
- De loonsomberekening voor werkgevers wordt gewijzigd, zodat de salarisadministratie vereenvoudigd kan worden.

BETERE KREDIETVERLENING

De belangrijkste randvoorwaarde voor ondernemerschap is de toegang tot krediet. Door de economische crisis is de kredietverlening zo goed als stil komen te liggen; ze komt vooralsnog moeizaam op gang. Dit vormt een directe belemmering voor het realiseren van economische groei. Banken wentelen nu teveel de schade af op ondernemers die de crisis niet veroorzaakt hebben. Vanuit hun maatschappelijke rol moeten banken ondernemers juist beter ondersteunen en begeleiden bij hun activiteiten. Tegelijkertijd moet de overheid een actievere rol pakken om de kredietverlening weer op gang te brengen.

- Kredietverstrekking wordt gefaciliteerd door bestaande garantieregelingen voort te zetten. Banken moeten hiernaast actiever wijzen op het bestaan van de garantieregelingen.
- De middelen van institutionele beleggers, zoals pensioenfondsen, worden meer dan nu ingezet ten behoeve van de nationale economie. De overheid stimuleert dit en dwingt het zo nodig af.

ZZP'ERS

De klappen op de arbeidsmarkt zijn tijdens de crisis vooral opgevangen door de zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers). Hiermee hebben ZZP'ers bewezen een onmisbare factor te zijn geworden in de Nederlandse economie. Toch wordt in het beleid nog niet specifiek rekening gehouden met deze groep. Er moet meer oog en aandacht komen voor de ZZP'ers.

- Pensioenopbouw en het afsluiten van collectieve verzekeringen door ZZP'ers wordt beter gefaciliteerd. Mogelijkheden om 'goedkoop te sparen' via de Fiscale Oudedagsreserve (FOR) worden verbeterd.
- Bij aanbestedingsregels van de overheid wordt meer rekening gehouden met (groepen) ZZP'ers.

MKB

Het midden en klein bedrijf (MKB) is de motor van onze economie. Zes op de tien werknemers is daar werkzaam. Daarmee vormt het de basis van het ondernemerschap in Nederland. De fiscale regelingen op het gebied van MKB worden voortgezet, toegankelijker en eenvoudiger, waarbij succesvol ondernemen niet geremd maar beloond wordt.

- De zelfstandigenaftrek wordt verder geïntegreerd in de MKB winstvrijstelling. Er komt een basisvrijstellingsbedrag met daarboven een winstafhankelijk bedrag.
- Het MKB krijgt meer mogelijkheden om mee te doen aan overheidsaanbestedingen.
- De positie van kleine winkeliers ten opzichte van grote winkelketens wordt verbeterd.
- De eigenaar wordt het uitgangspunt bij de belastingvaststelling, niet de verschillende ondernemingen die deze eigenaar in beheer heeft. Hierdoor wordt tussentijdse belasting tussen ondernemingen van een en

dezelfde eigenaar voorkomen. Zo hoeft bijvoorbeeld een boer die een windmolen op zijn land heeft staan, geen belastingen meer te verrekenen tussen zijn eigen bedrijven.

INDUSTRIE

Nederland kent een aantal belangrijke industrieën, zoals de scheepsbouw, metaal, biochemie en petrochemische industrie. Deze industrieën leveren veel werkgelegenheid op, ook in de hele toeleveringsketen. Nederland kan de concurrentie met het buitenland aan, vanwege onze ligging, innovatiekracht, rechtszekerheid, efficiency en onze betrouwbare productie. Deze sterke punten willen we behouden.

- Voor de komende jaren wordt het dankzij de Christen-Unie ingezette Industriebeleid voortgezet.
- Europese regels over concurrentie en staatssteun worden geregeld omzeild en geschonden door EU-lidstaten. Nederland maakt zich er hard voor dat deze praktijken gestopt worden. Ook zal Nederland zich er extra voor inzetten, dat deze praktijken voor de EU-rechter in Luxemburg worden gebracht.

INNOVATIE EN TOEGEPAST ONDERZOEK

Onderzoek, innovatie en kennisontwikkeling zijn van vitaal belang voor Nederland als kenniseconomie. Innovatie is de sleutel tot duurzame groei van de Nederlandse economie, tot het versterken van onze concurrentiepositie. Innovatie biedt ons ook nieuwe mogelijkheden om maatschappelijke problemen aan te pakken en te werken aan een schoner milieu of betere gezondheidszorg. Bovendien kan innovatie de arbeidsproductiviteit verhogen, wat noodzakelijk is in een tijd van vergrijzing.

Nederland moet niet in alles willen excelleren maar zich concentreren op een selectief aantal innovatiegebieden die vanuit economische en duurzaamheidsoptiek kansrijk zijn om daarin volop te investeren. Alleen op deze wijze kan Nederland de internationale achterstand op dit terrein inhalen. De onlangs verschenen Investeringsagenda van het Innovatieplatform biedt daartoe goede handvatten. De overheid neemt het voortouw wanneer het publiek belang in het geding is en wanneer innovatie niet door de markt wordt opgepakt. De overheid toont zich een betrouwbare partner door bij innovatiesubsidies meer langjarige zekerheid bieden, zodat er bijvoorbeeld meer ruimte is voor innovatie op het gebied van duurzame energie en energiebesparing.

Tegelijkertijd moet er oog zijn voor de keerzijde van de techniek. Zo kan de privacy in het geding zijn. Het uitgangspunt is dat techniek ten dienste moet staan van mensen en mensen niet ten dienste staan van techniek.

KENNISTOEPASSING EN ARBEIDSMARKT

Hoewel het in tijden van laagconjunctuur niet meteen zichtbaar is, zijn de dreigende tekorten op de arbeidsmarkt

zorgwekkend. De beschikbaarheid van goed opgeleide medewerkers is bepalend voor de omzetgroei van een onderneming in de technologiesector. De overheid moet ervoor zorgen dat onderwijs en arbeidsmarkt elkaar op alle niveaus vinden. De gerichte toepassing van kennis moet verbeterd worden, bijvoorbeeld door meer in te zetten op experimenteel onderzoek. Ook is het nodig om meer in te zetten op de ontwikkeling van toponderzoekers van eigen bodem.

- De regeling voor kennismigranten wordt geflexibiliseerd om meer maatwerk te kunnen leveren.
- De ChristenUnie heeft in de vorige kabinetsperiode succesvol gepleit voor invoering van de TOA (Transfer Onderwijs en Arbeidsmarkt); deze TOA wordt uitgebreid en voortgezet om ook in de regio's de verbinding tussen bedrijven en onderwijsinstellingen te bevorderen.
- Nederland wordt aantrekkelijker voor buitenlandse technologische bedrijven en investeringen.
- De innovatieagenda wordt ontwikkeld in nauw overleg met technologiebedrijven.
- Nederland ontwikkelt zich verder op het gebied van laboratoriumonderzoek en internationaal onderscheidende onderzoekscentra.

SUBSIDIES VOOR INNOVATIES

Er zijn te veel subsidieregelingen. De huidige subsidieprocedures duren bovendien te lang en zijn te complex, waardoor innovaties niet tot stand komen. Soms worden subsidies toegekend aan projecten die prima door de markt hadden kunnen worden opgepakt. De ChristenUnie wil gericht investeren in innovatie. Een voorbeeld is het verankeren van praktijkgericht onderzoek in het HBO en dit onderzoek koppelen aan innovatie in private en publieke sectoren. Hiervoor zijn investeringen in praktijkgericht onderzoek binnen het HBO nodig. Zo kan de kennisinstelling met publiek geld radicaal innovatief onderzoek doen, en zullen bedrijven een marktconforme prijs moeten betalen als dit onderzoek praktisch toepasbare resultaten oplevert. Ook binnen het MKB komen veel innovaties op, die vaak internationaal de aandacht trekken. De WBSO subsidie is heel effectief gebleken voor stimulering van innovatie in het MKB en moet daarom gehandhaafd blijven. Echter de grote multinationale bedrijven met grote R&D centra in Nederland profiteren ook van de WBSO, terwijl zij deze stimulators niet gebruiken voor extra inspanningen maar alleen om hun kosten te drukken. Daarom wordt voorgesteld om de WBSO bijdrage per bedrijf te maximeren tot 2 miljoen per jaar (grote bedrijven uitsluiten mag niet vanwege Europese regelgeving).

- Het MKB krijgt meer toegang tot fiscale faciliteiten en subsidies om te innoveren.
- Stimuleren van private Research and Development-investeringen gebeurt door innovatiesubsidies te koppelen aan private R&D-uitgaven. Door subsidies kan het risico voor bedrijven die radicaal innovatief onderzoek

willen doen teruggedrongen worden. Bovendien kan de overheid zo samenwerking bevorderen.

OVERHEIDSTOEZICHT OP BANKEN EN BEDRIJFSLEVEN

Bedrijven en banken zijn van groot belang voor economische ontwikkeling, werkgelegenheid en innovatie. Het bedrijfsleven heeft bovendien direct invloed op natuur en milieu, op de samenleving en op het consumentenvertrouwen in de economie. Via zelfregulering maken bedrijven zelf al afspraken over een positieve aanwending van deze invloed, onder andere via de Corporate Governance Code. Tegelijkertijd moet de overheid randvoorwaarden scheppen waarbinnen ondernemingen opereren. Dit geldt in het bijzonder voor sectoren die een algemene nutsfunctie vervullen, zoals banken, pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen. Van deze organisaties mag extra zorgvuldigheid en transparantie richting de samenleving worden verwacht.

De financiële en economische crisis heeft echter pijnlijk duidelijk gemaakt dat er fundamentele tekortkomingen in ons huidige economische systeem bestaan. Zo zijn er perverse prikkels die risicovol korte termijnbeleid aanmoedigen, in plaats van verstandig langetermijnbeleid. In de jacht naar steeds meer geld en bezit, ook van klanten, werden te complexe producten bedacht en verkocht, terwijl het toezicht daar niet op inspeelde. De banken die wél op eigen benen zijn blijven staan in de crisis, kenmerken zich door strikte risicoafwegingen en goede interne controlemechanismen, waarbij geen sprake is van exorbitante bonussen. Deze uitgangspunten moeten dan ook de basis vormen voor een nieuw kader van verantwoord economisch handelen.

In een verantwoord economisch systeem is het toezicht op orde. Omdat Nederland onderdeel uitmaakt van een moneitairie unie dient het toezicht op banken in Europese afstemming tussen de verschillende nationale toezichthouders plaats te vinden. Voor de Nederlandse belastingbetaler levert dit een stabielere en beter gecontroleerde systeem op. De boetes die de AFM oplegt zijn minimaal en allesbehalve pijnlijk voor de bedrijven die ze krijgen. Hooguit wordt er schade geleden op het gebied van reputatie. Nu veel consumenten thuis via internet of via tussenpersonen een hypotheek afsluiten is het belangrijk dat het toezicht op de intermediairs en andere aanbieders scherper wordt. Mensen moeten beschermd worden.

- Boetes die in het kader van de uitoefening van financieel toezicht kunnen worden opgelegd, worden flink verhoogd.
- Het toezicht op de zorgplicht, waaraan financiële instellingen zich moeten houden, wordt verscherpt.

BELONINGSBELEID VOOR TOEZICHTHOUDERS

Veel zorginstellingen, woningbouwcoöperaties, onderwijsinstellingen en zorginstellingen volgen bepalingen

rondom bestuur en toezicht. Dit leidt in veel gevallen tot een 'titelinflatie': de functie van een bestuurder wijzigt niet substantieel, het salaris wel.

De rol van commissarissen in het bedrijfsleven is aan het veranderen. Er wordt meer betrokkenheid van hen verwacht ten opzichte van 2003 – het jaar dat de eerste code corporate governance in werking trad. Omdat de rol van de commissarissen wordt uitgebreid, ligt het voor de hand dat hun beloning onder de mediaan van het bedrijfspgemiddelde komt te liggen. Dit zorgt ervoor dat hun bezoldiging trendvolgend wordt binnen het bedrijf, in plaats van trendzettend. Bedrijven moeten transparant zijn over hun beloningsgebouw en hierover jaarlijks verslag doen in hun financieel jaarverslag.

Van commissarissen in de financiële sector mag ten aanzien van hun expertise meer verwacht worden dan tot op heden het geval was. Daarom pleit de ChristenUnie in navolging van de commissie Maas voor invoering van de Bankeneed, wordt de variabele beloning van bankbestuurders voor minimaal 50 procent gekoppeld aan niet financiële doelstellingen, en mag de totale variabele beloning niet meer dan één jaarsalaris bedragen.

De overheid blijft haar stimulerende rol op punten van kwaliteitsbevordering, emancipatie en diversificatie van Raden van Bestuur en Raden van Commissarissen voortzetten. In overleg met het Nederlands centrum voor directeuren en commissarissen wordt een actieplan opgesteld om te werken aan kwaliteitsbevordering van bestuurders en commissarissen.

- Publiekprivate instellingen houden vast aan de 'Balkenende-norm'.
- Teneinde de betrokkenheid van bestuurders en commissarissen bij de onderneming of instelling te vergroten hebben bestuurders altijd een binding met het bedrijf of de instelling.

RISICOBELID BANKEN

Voor de financiële stabiliteit van Nederland is het van belang dat er stabiele systeembanken zijn die stabiele geldstromen garanderen. Negatieve gevolgen van investeringen met een hoog risico mogen daarom niet gedragen worden door systeemproducten: laat het risico daar waar het hoort. Het kan niet zo zijn dat risicovolle producten het systeemdeel van de bank omver kunnen werpen.

- Een mogelijkheid om hoge risico's niet door systeemproducten te laten dragen is het verhogen van de solvabiliteitsnorm. Naarmate een bank meer risico's loopt, zal de solvabiliteitsnorm hoger moeten zijn.
- Voer een bankheffing in, om het financiële risico voor de belastingbetaler te verlagen. Deze heffing wordt op z'n minst Europees, maar bij voorkeur mondiaal ingevoerd.
- Het depositogarantie stelsel wordt herzien. In overleg

met de Nederlandse Vereniging van Banken wordt gewerkt aan een stelsel waarin banken met een hoger risicoprofiel of een lagere rating meer bijdragen aan het garantiestelsel dan banken met een laag risicoprofiel of een lage rating. Deze bijdrage wordt gekoppeld aan de totale leen- en spaarportfolio. Europees gezien geldt een garantie van 100.000 euro. De ChristenUnie heeft de voorkeur voor een lager bedrag, namelijk 50.000 euro, mits dit Europees geregeld wordt.

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is het ondernemen van de toekomst. Veel Nederlandse ondernemingen besteden gericht aandacht aan MVO. Van de honderd grootste Nederlandse ondernemingen rapporteert al meer dan de helft over ketenbeheer. De verschillen tussen bedrijven zijn nog wel groot. Daarom blijft aandacht voor MVO belangrijk.

Het belang van verantwoordelijk ondernemen is groot. Ondanks armoede en ondervoeding groeit de voedslexport van arme landen naar rijke(re) landen en stroomt geld en waarde deze landen uit. De vrije markt heeft hier geen antwoord op omdat aanbod zoekt naar de meest koopkrachtige vraag. Helaas maken kinderarbeid en schending van mensenrechten vaak onderdeel uit van de productieketen. De WTO-akkoorden leggen onacceptabele beperkingen op aan het stellen van maatschappelijk verantwoorde eisen aan producten en diensten.

Sociale rechtvaardigheid en zorg voor de Schepping zijn kernwaarden voor de ChristenUnie. De normen van ethisch verantwoord leven beperken zich niet tot ons privéleven, maar strekken zich uit over ons leven als burger, consument, werknemer, ondernemer. Bedrijven van de toekomst ondernemen menswaardig en milieubewust en zijn het vertrouwen van hun klanten waard.

NATIONAAL MVO

De ChristenUnie verwacht veel van 'de vier O's' in Nederland – ondernemers, overheden, onderwijs en onderzoek – als het gaat om MVO of consumeren. Ondernemers en bedrijven implementeren MVO en stellen bij schendingen in de productieketen een resultaatgericht verbeterplan op. Overheden stimuleren, ondersteunen, spannen zich in om verantwoorde producten en diensten een goede kans op de markt te geven, kopen duurzaam in en introduceren, indien noodzakelijk, wettelijke kaders. Onderzoeksinstituten doen onderzoek naar verantwoorde technieken, systemen, organisatiestructuren en marketing. Het onderwijs leidt op tot verantwoord ondernemen.

Arbeid kan niet bestaan zonder rust. Vanuit onze christelijke overtuiging is de zondag een daarvoor gegeven en aangewezen dag, zoals ook vastgelegd in de Winkeltijdenwet. Toch komt er meer en meer druk te staan op ondernemers

en werknemers om op zondag te werken. Het argument dat winkelen ook ontspanning is, wordt daarbij vaak genoemd. Maar voor de ontspanning van de één levert de ander een inspanning. Een collectieve rustdag doet een samenleving goed. Het biedt, naast de mogelijkheid van kerkgang, tijd voor gezin en sociale relaties. Bovendien komen kleine ondernemers steeds meer in de verdrukking als zij gedwongen worden om op zondag te werken, omdat zij het personeel niet hebben om zeven dagen per week open te zijn. Volgens het CPB hebben zij dan ook baat bij een aangescherpte Winkeltijdenwet.

De ChristenUnie:

- benadrukt het belang van zelfregulering, maar wil bedrijven stimuleren om een betere prestatie op het gebied van MVO te laten zien. De rapportage verplichting MVO moet conform geaccepteerde internationale richtlijnen worden opgenomen in modelgedragscodes;
- staat pal voor de zondagsrust. Op zondag wordt niemand gedwongen om te werken of de winkel te openen. De Winkeltijdenwet en Arbeidstijdenwet worden strikt gehandhaafd;
- wil duurzaam ondernemerschap stimuleren in de R&D-fase en bij schaalvergroting;
- ondersteunt voortgang op het gebied van MVO door gericht en snel reagerend inkoopbeleid van de overheid via een agentschap Duurzaam Inkopen;
- vindt dat de MVO-criteria aan overheidssteun in samenhang moeten worden gebracht met rapportageplicht en duurzaam inkopen.

INTERNATIONAAL MVO

De ChristenUnie wil een gelijk speelveld voor MVO-producten door internationale belastingparadijzen te ontmoedigen en juridische steun te verlenen aan mensen die gedupeerd zijn doordat bedrijven de MVO-regelgeving ontduiken. Daarnaast moet onderzoek worden gedaan naar de mogelijkheden om fiscale instrumenten, accijnzen, schaarsterechten in te zetten om MVO te stimuleren.

De ChristenUnie wil:

- handelsovereenkomsten en subsidieregelingen mede evalueren op basis van de omgang met mensenrechten, zoals kinderarbeid en godsdienstvrijheid;
- boetes opleggen als Nederlandse bedrijven (of hun eerste toeleverancier) die subsidie krijgen voor projecten in het buitenland, gebruikmaken van kinder- en dwangarbeid;
- een rechtsbijstandfonds oprichten voor juridische kosten van mensen die op een of andere manier gedupeerd zijn door onverantwoord ondernemen van een bedrijf;
- de productie van betaalbaar voedsel voor armen onderdeel laten uitmaken van internationale MVO-overeenkomsten;
- heldere codes betreffende de (internationale) zorgplicht van bedrijven op het gebied van arbeid, mensenrechten, milieu en eerlijke handelspraktijken. Wettelijke regelge-

ving van deze zorgplicht als een sector onredelijk lang geen stappen onderneemt of als er een grote groep van achterblijvers is. De overheid moet dan de bewijslast omdraaien: betreft een ondernemer grondstoffen of producten uit een sterk verdachte regio dan kan de overheid eisen dat de ondernemer aantoonde dat het de keten op orde heeft.

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD CONSUMEREN

Onderzoeken tonen aan dat meer dan de helft van de consumenten maatschappelijk verantwoord willen consumeren. In de winkel zelf blijkt de keuze toch vaak op het product te vallen met de beste prijs-prestatieverhouding. De geschiedenis van het product, de productieketen, is niet zichtbaar en speelt dus nauwelijks een rol bij aankoopbeslissingen.

De ChristenUnie wil:

- Eerlijke producten tegen eerlijke prijzen in de schappen van de winkels;
- De geschiedenis van de producten op het gebied van duurzaamheid en sociale impact traceerbaar en zichtbaar maken, zodat de consument een eerlijke keuze kan maken;
- Duurzame en sociale waarden waar mogelijk in de prijs van de producten verwerken;
- In de eigen communicatie wijzen op de ethische verantwoordelijkheid die de consument in de winkel draagt;
- Producten uit de winkels weren waarvan de productie in strijd is met internationale afspraken op het gebied van mensenrechten, kinderarbeid of milieubelasting.

2.3 ARBEIDSMARKT EN SOCIALE ZEKERHEID

CHRISTELIJK SOCIALE VISIE

Werk biedt mensen de mogelijkheid hun talenten te ontplooiën. Het biedt zingeving en draagt bij aan de opbouw van een samenleving. De ChristenUnie streeft naar samenleving waarin iedereen kan meedoen. Het liefst via betaald werk en zorgtaken; anders via vrijwilligerswerk of maatschappelijke participatie.

Iedereen kan een bijdrage leveren aan de samenleving. Vanuit deze invalshoek moet gekeken worden naar wat mensen (nog) wél kunnen in plaats van wat ze níet kunnen. Regulier werk verdient een reguliere beloning. Dit houdt in dat het wettelijk minimumloon de absolute ondergrens is, ook wanneer er sprake is van loonaanvulling. Wanneer een baan (tijdelijk) niet tot de mogelijkheden behoort, moet er goede sociale en financiële bescherming voorhanden zijn. Zodat voorkomen wordt dat er een tweedeling ontstaat tussen degenen die wel mee kunnen doen en degenen die dat – om uiteenlopende redenen – niet kunnen.

Om onze collectieve voorzieningen, zoals zorg en onderwijs, op peil te houden ontkomen we niet aan langer doorwerken. Mede vanuit het oogpunt van solidariteit

tussen generaties. Daarbij moet wel meer balans komen in de belasting van werknemers gedurende hun levensloop, zodat er een goede balans tussen werk en zorg gevonden kan worden. Tevens moeten er meer kansen komen voor mensen die nu nog aan de zijlijn staan. Leeftijd, afkomst, handicap of geslacht mogen geen belemmerende factoren zijn in de zoektocht naar werk. Bij dit alles moet gezinnen de ruimte geboden worden om hun eigen keuzes te maken in de verdeling van arbeid en zorg. Daarbij mag er geen sprake zijn van overheidsdwang.

DYNAMISCHE ARBEIDSMARKT

Om mee te doen op een dynamische arbeidsmarkt moet er geïnvesteerd worden in inzetbaarheid, onder meer door scholing en training. Dit is een randvoorwaarde om langer te kunnen participeren op de arbeidsmarkt. Werknemers worden zo immers mobieler en kunnen flexibeler inspelen op nieuwe omstandigheden. 'Van werk naar werk' wordt dan het uitgangspunt. De sociale zekerheid wordt daarmee een trampoline in plaats van een vangnet.

- Er wordt een talentenbudget geïntroduceerd; werknemers krijgen een eigen budget voor scholing, verlof, of een aanvulling op de WW. Te financieren door eigen inbreng, bijdrage van werkgevers en fiscale facilitering door de overheid. Dit geldt ook voor flexwerkers en ZZP'ers. Het spaarloon en de levensloopregeling worden geïntegreerd in dit talentenbudget. Met het talentenbudget kan ook gespaard worden voor stoppen met werken vanaf 65 jaar, als er sprake is van een zwaar beroep (zie 3.3.5 AOW en pensioenen).
- Het talentenbudget voor werknemers wordt zodanig vormgegeven dat de kosten geen belemmering vormen voor het MKB.

De WW wordt anders ingericht, waarbij de werkgever én de werknemer een gezamenlijke verantwoordelijkheid krijgen voor een snelle overgang van werk naar werk. De eerste fase van werkloosheid komt de WW in handen van de sociale partners. De WW-premie voor werkgevers wordt verlaagd. Daarvoor in plaats gaan werkgevers het loon van werknemers doorbetalen bij werkloosheid. Afhankelijk van het arbeidsverleden voor maximaal zes maanden. De loon-doorbetaling wordt op sectoraal niveau geregeld, waarbij ook premiedifferentiatie wordt ingevoerd. Na een poortwachterstoets, waarin zowel de inspanning van de werkgevers als die van de werknemer wordt beoordeeld, volgt een publieke WW. Het publieke vangnet wordt uitgevoerd door gemeenten.

- Wanneer er naast WW sprake is van een ontslagvergoeding, wordt de loon-doorbetaling hiermee verrekend.
- Voor arbeidsmigranten komt een hogere drempel om recht te krijgen op WW. De wekennis in de WW wordt voor deze groep verruimd van 26 weken naar 52 weken.
- De maatregelen die zijn genomen om jeugdwerkloosheid te bestrijden, worden voortgezet.

- De kennismigrantenregeling, waarbij kenniswerkers een fiscaal voordeel krijgen, wordt beperkt van 10 naar 5 jaar.
- De markt voor persoonlijke dienstverlening wordt verder gestimuleerd, zodat het aantrekkelijker wordt om kleine 'zwarte' banen wit te maken.
- Nederland heeft een groot en stevig sociaal vangnet, en dat is iets om te koesteren. Dat kan alleen blijven bestaan als misbruik wordt gestraft. Daarom wordt er extra geïnvesteerd in het tegengaan van uitkeringsfraude, en worden misbruikers gekort. De grootscheepse controles waarbij instanties als politie, belastingdienst en UWV samenwerken, worden uitgebreid.

IEDEREEN EEN KANS

Nu is de benadering van uitkeringsgerechtigden nog gefragmenteerd. Er zijn veel regelingen, die complex zijn en onderling verschillen. Dit terwijl de doelgroepen vaak veel overeenkomsten vertonen. De ChristenUnie kiest voor een meer integrale benadering waarbij de talenten van mensen centraal staan en niet de uitkeringsregeling waarin ze zitten.

TALENT CENTRAAL

De Wajong, Wet Investeren in Jongeren en de Wet Werk en Bijstand worden gestroomlijnd, waarbij het hebben van werk of scholing het uitgangspunt is. De afgelopen jaren zijn, mede dankzij de ChristenUnie, veel participatieplaatsen gerealiseerd, zoals bijvoorbeeld het waardevolle werk van conciërges. Dit beleid wordt doorgezet. Met werk gaat niemand er op achteruit ten opzichte van de uitkering, omdat het tegen minimaal het wettelijk minimumloon (WML) wordt beloond. Er wordt onderscheid gemaakt tussen volledig en duurzaam (jong)gehandicapten en mensen die meer kunnen.

- Volledig en duurzaam jonggehandicapten (mensen die zelfstandig minder dan 20 procent WML kunnen verdienen) krijgen een uitkering op Wajongniveau, waarbij geen vermogens- of partnertoets geldt. Op deze groep wordt geen druk gelegd om te participeren. Uiteraard kan dit wel op vrijwillige basis, bijvoorbeeld in de dagopvang.
- Mensen die wel meer mogelijkheden hebben krijgen recht op werk of scholing. Gemeenten worden hiervoor verantwoordelijk.
- Wanneer er regulier werk verricht wordt vanuit een uitkering en de verdien capaciteit niet voldoende is, wordt het loon aangevuld tot minimaal het wettelijk minimumloon (WML).
- Werk moet lonen. Daarom wordt een salarisstijging of een extraatje van de werkgever niet meteen gekort op de loonaanvulling. Dit geldt tot het niveau van 120 procent WML. Hierdoor worden mensen ook gestimuleerd om meer zelfstandig te gaan verdienen.
- Sociale werkplaatsen zijn alleen nog voor wie een speciale, veilige werkomgeving nodig heeft in verband met arbeidsbeperking.

- Bij de aanbesteding van overheidsopdrachten worden in contracten afspraken gemaakt over de inzet van het aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (contract compliance).

WWB EN RE-INTEGRATIE

- Gemeenten moeten ook het zittend bestand in de WWB activeren. Hiertoe screenen ze elke 3 jaar hun volledige bestand en komt er een prestatieverplichting voor deze groep, die mede afhangt van de conjunctuur.
- Niet uitkeringsgerechtigden kunnen – in hun zoektocht naar werk – een beroep doen op ondersteuning vanuit de gemeente.
- Re-integratietrajecten bieden uitzicht op minimaal 1 jaar werk. Er wordt meer ingezet op no cure, less pay contracten. Hierdoor worden de effectiviteit en efficiency vergroot.
- Het UWV wordt opgeheven. De onafhankelijke arbeidsdeskundige keuring vindt plaats op de Werkpleinen en de gemeenten worden verantwoordelijk voor alle re-integratie.

BALANS TUSSEN ARBEID EN ZORG

Een stabiel gezinsleven is van groot belang voor een goede ontwikkeling van kinderen. Opvoeden is een verantwoordelijke taak, waarin ouders elkaar aanvullen. Tijdens het ‘spitsuur’ van het leven moeten werknemers vaak een drukke baan combineren met zorgtaken. Overigens vaak niet exclusief voor kinderen, maar ook voor ouders of vrienden. Dit vergt maatregelen die de combinatie van arbeid en zorg mogelijk maken. Dankzij de ChristenUnie zijn er de afgelopen jaren veel stappen op dit gebied gezet, zoals de introductie van het kindgebonden budget, de uitbreiding en flexibilisering van het ouderschapsverlof en het pleegzorgverlof. Dit alles vergt balans tussen de verantwoordelijkheden van werknemers, werkgevers en de overheid.

Een van de manieren waarop de overheid financieel bijdraagt aan werk en zorg is via de kinderopvangtoeslag. De uitgaven hieraan zijn in een paar jaar tijd sterk opgelopen, van 700 miljoen naar 2,6 miljard euro, terwijl het participatie-effect niet navenant is. De voorwaarden voor het ontvangen van kinderopvangtoeslag moeten daarom aangepast worden.

- Er wordt een eigen bijdrage ingevoerd voor het ontvangen van kinderopvangtoeslag. Over het eerste dagdeel van opvang wordt geen toeslag uitgekeerd. Dit geldt voor maximaal 1 kind in een gezin. Hiernaast wordt de kinderopvangtoeslag gemaximeerd op zes dagdelen opvang per week. Over het aantal uren dat daarboven komt wordt geen toeslag meer uitgekeerd.
- De mogelijkheid van flexibilisering van arbeidstijden wordt vergroot, bijvoorbeeld door schooltijdbanen en het stimuleren van thuiswerken.
- Er komt een belastingvrije som voor ieder huishouden ter vervanging van de algemene heffingskorting, zodat

mensen meer keuzevrijheid krijgen in de afweging tussen arbeid en zorg (zie paragraaf 3.4.4).

- De opname van ouderschapsverlof wordt financieel beter gefaciliteerd door de belastingkorting die wordt ontvangen bij de opname van het verlof, te vergroten. Concreet betekent dit dat de ouderschapsverlofkorting wordt verdubbeld.

2.4 RENTMEESTERS VAN HET LAND

Een centraal begrip bij de ChristenUnie is verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheid voor mensen en de inrichting van de samenleving, maar ook verantwoordelijkheid voor natuur en milieu. Wij moeten beheerders zijn, niet verteerders van Gods schepping. De ChristenUnie zet zich daarom in voor de schepping. Niet omdat ze maakbaar is, maar omdat ze kwetsbaar is.

De ChristenUnie hecht bijzondere waarde aan een duurzame leefomgeving. Wij willen als goede rentmeesters op een verantwoordelijke en dus duurzame manier omgaan met de schepping. Dat bepaalt onze keuzes op terreinen als ruimte, natuur en water, maar ook op het gebied van wonen, mobiliteit, landbouw en visserij.

STAP VOOR STAP NAAR EEN RECHTVAARDIGER EN BETAALBARE WONINGMARKT

Een goede woning in een prettige woonomgeving is belangrijk voor het welzijn van mensen. De overheid heeft de taak om voor voldoende woonruimte voor alle bevolkingsgroepen te zorgen. Helaas zijn er nog steeds grote problemen op de Nederlandse woningmarkt. De hoge huizenprijzen en de lange wachtlijsten bij woningcorporaties zijn daar belangrijke symptomen van. De woningnood, vooral onder starters, is nog steeds groot. De woningbouwproductie blijft achter en sluit onvoldoende aan op de vraag. Dat heeft veel te maken met de gevolgen van de financiële en economische crisis en de daardoor wegvallende vraag. Toch is de problematiek ten aanzien van de woningbouwproductie niet overal in het land hetzelfde. Met name in de noordelijke Randstad blijft de woningbehoefte onverminderd groot en zal naar verwachting de onbalans tussen vraag en aanbod de komende jaren alleen nog maar toenemen. Dit uit zich vooral in een sterke behoefte aan sociale huurwoningen. In delen van Friesland, Groningen, Limburg en Zeeland doet krimp zich nu al voor, maar ook elders is de woningbehoefte minder groot dan jaren het geval is geweest. Een goed gebalanceerde benadering van het krimp- en groeivraagstuk is noodzakelijk: gas geven en remmen tegelijk.

Beter, rechtvaardiger en minder kostbaar. Dat zijn kernwoorden in de benadering die de ChristenUnie voorstaat bij de woningmarkt. Beter, want de woningmarkt werkt niet goed. Rechtvaardiger, want de hoogste inkomensgroepen profiteren buitenproportioneel van met name de ongelimiteerde hypotheekrenteaftrek terwijl starters te weinig kansen hebben op een eigen huis. Minder kostbaar, want

de uitgaven (misgelopen inkomsten) aan met name de hypotheekrenteaftrek lopen de spuigaten uit. Uitgangspunt voor de ChristenUnie is dat het rijksge­d dat in de woningmarkt gestoken wordt, ten goede komt aan de oorspronkelijke doelen, namelijk het ondersteunen van de lagere inkomens en het bevorderen van het eigen woning­bezit. Nu worden er te veel verkeerde impulsen gegeven die leiden tot het opdrijven van de huur- en koop­prijzen.

De ChristenUnie wil werk maken van het duurzamer en energiezuiniger maken van de woningvoorraad. Dit is goed de portemonnee van de bewoners en mogelijk ook voor het klimaat. Doel is minimaal 30 procent energiereductie in 2020 in de bestaande woningen en vanaf 2015 energieneu­traal bouwen in de nieuwbouw. De toepassing van duur­zame bouwmaterialen en duurzaam bouwen wordt minder vrijblijvend.

De verbetering van het woon- en leefklimaat in de steden verdient ook de komende jaren blijvende aandacht, met name het behoud van kwalitatief goed en toegankelijk groen en voldoende speelplekken. Om de leefbaarheid in steden te handhaven kan het nodig zijn in bepaalde wijken, buurten of woningblokken een specifiek woningtoewij­zingsbeleid te hanteren. Dit dient samen met de gemeen­ten in de regio te worden opgepakt. De regio's die te maken hebben of krijgen met bevolkingsdaling verdienen extra aandacht om de kwaliteit van de woonomgeving en de voorzieningen, zoals scholen, ziekenhuizen, winkels en openbaar vervoer op peil te houden.

Grote hervormingen met betrekking tot de woningmarkt zijn de afgelopen jaren achterwege gebleven. Maar mede dankzij de ChristenUnie zijn er wel de nodige resultaten geboekt. Zo is er extra aandacht voor behoud van de leefbaarheid in de voormalige groeikernen gekomen (de zogenaamde Ortega-gemeenten); is er een subsidieregeling voor glasisolatie gekomen; extra geld voor starters­leningen (BEW-subsidie); zijn de energieprestatienormen voor de nieuwbouw aangescherpt; is het vergunningvrij bouwen uitgebreid; zijn er crisismiddelen vrijgespeeld voor woningbouw en is de NHG (nationale hypotheekgarantie) verruimd naar 350.000 euro.

DE EIGEN WONING EN DE FISCUS

Hypotheekrenteaftrek blijft bestaan, maar wel in een eerlijker en afgeslankte vorm.

De ChristenUnie zet in op een woningmarkt die beter functioneert, rechtvaardiger is en minder beslag legt op de overheidsfinanciën. Wat gaat dat betekenen voor de hypotheekrenteaftrek, het eigenwoningforfait en de over­drachtsbelasting?

De ChristenUnie bepleit een integrale aanpak van het woningmarktbeleid. Voor de fiscale behandeling van de eigen woning betekent dit dat de hypotheekrenteaftrek, het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelasting in hun

samenhang moeten worden gezien en aangepakt. De ChristenUnie vindt het huidige pakket aan renteaftrek en belastingen onrechtvaardig en financieel onevenwichtig. Hoge inkomens worden sterk bevoordeeld, er staat een finan­ciële straf op verhuizen, er wordt zinloos geld gepompt en er is een prijsopdrijvend effect. Het oorspronkelijke doel van al deze maatregelen, namelijk bevordering van het eigen woningbezit, lijkt hiermee buiten beeld te zijn geraakt.

Uitgangspunten bij een aanpassing van de fiscale behan­delling van het eigenwoningbezit:

- Wijzigingen worden behoedzaam en geleidelijk doorge­voerd, zodat de woningmarkt rustig blijft en de solida­riteit tussen generaties niet wordt aangetast. Anders gezegd: de weg is net zo belangrijk als de bestemming.
- Mensen voor wie het moeilijk is om huisvesting te be­kosten - onder wie starters - krijgen een extra steuntje in de rug.
- De baten van de overheidsstimulering van het eigen wo­ningbezit worden evenwichtiger verdeeld over hogere en lagere inkomensgroepen.
- Het aflossen van hypotheekschulden wordt gestimu­leerd.

De ChristenUnie bepleit de volgende maatregelen:

De hypotheekrenteaftrek moet stapsgewijs worden aange­past:

- Lenen en aflossen horen bij elkaar. In het huidige systeem van hypotheekrenteaftrek zijn lenen en aflos­sen van elkaar losgeraakt. Dat is een legitieme, maar ongewenste ontwikkeling geweest. De ChristenUnie wil aflossen bevorderen en is daarom voorstander van een systeem waarin een annuïtaire belastingaftrek gedu­rende 30 jaar (de looptijd van een hypothecaire lening) wordt gehanteerd. Deze maatregel gaat gelden voor nieuwe gevallen.
- De hypotheekrente wordt aftrekbaar tot een woning­schuld van maximaal 750.000 euro. Met deze keuze wor­den de gevolgen voor de woningmarkt geminimaliseerd.
- De hypotheekrenteaftrek wordt in een periode van 22 jaar met jaarlijks 1 procent afgebouwd, totdat een voor iedere woningeigenaar gelijke hypotheekrenteaftrek is bereikt van 30 procent. Dit is, niet toevallig, gelijk aan het belastingpercentage van box 3.
- Voor nieuwe gevallen wordt de hypotheekrenteaftrek gelijk beperkt tot 42 procent (belastingpercentage der­de schijf van box 1). Vervolgens start over 10 jaar (vanaf 2020) de afbouw van dit percentage met 1 procent per jaar en loopt deze mee met de hiervoor beschreven geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek, totdat een aftrek van 30 procent is bereikt.
- Starters mogen niet de dupe van deze maatregelen wor­den. Daarom wil de ChristenUnie, zodra deze maatre­gelen van kracht worden, de overdrachtsbelasting voor starters schrappen. Op termijn wil de ChristenUnie de overdrachtsbelasting geheel afschaffen.

DE HUURWONING, DE HUURTOESLAG EN DE WONINGCORPORATIE

Hoe houden we de huurwoningmarkt gezond.

Nederland kent al jaren een uniek systeem van sociale woningbouw en huurtoeslag. Woningcorporaties spelen daarbij een cruciale rol. Hierdoor kunnen veel huurders prettig en betaalbaar wonen. Maar de huurtoeslag staat al enkele jaren onder flinke druk door de gestegen huren van de afgelopen tien jaar en de opgelopen bouwkosten voor nieuwbouwwoningen. De huurtoeslag wordt steeds vaker gebruikt als een verkapte objectsubsidie.

De ChristenUnie vindt dat een huurwoning bereikbaar en betaalbaar moet blijven voor iedereen met een laag inkomen. Er is geen ruimte voor liberalisering van de sociale huursector, zolang het woningtekort nog niet is opgelost, huurders door de hoge huizenprijzen niet kunnen doorstromen naar de koopsector en de huur- en woonlastenquotes onverminderd hoog zijn.

De ChristenUnie wil dat woningcorporaties zich de komende jaren concentreren op hun kerntaak, namelijk het bouwen en verhuren van betaalbare en kwalitatief goede woonruimte aan mensen met een laag inkomen. Er blijft ruimte voor sociaal ondernemerschap, maar de ChristenUnie vindt het van wezenlijk belang dat woningcorporaties zich niet ontwikkelen tot projectontwikkelaars.

Mede vanwege de noodzakelijk bezuinigingen denkt de ChristenUnie wel dat het nodig is om de overheidsregulering op de huurwoningmarkt te herzien. De ChristenUnie stelt voor dat de woningcorporaties de huurtoeslag gaan uitvoeren en deze geleidelijk zelf gaan betalen, in ruil voor een huurprijs gebaseerd op het inkomen en de wozwaarde, de mogelijkheid de huur voorspelbaar en beperkt te laten stijgen en de doorberekening van investeringen in energiebesparing in de huurprijs. De huur mede baseren op het inkomen is tevens een wapen in de strijd tegen scheefwonen.

WONEN EN WIJKEN

- De nieuwbouw wordt meer toegesneden op de woningbehoefte. Dit betekent meer goedkope en middeldure (eengezins)woningen om de kansen voor starters en gezinnen te vergroten. Ook wordt rekening gehouden met de toekomstige bevolkingssamenstelling. In veel regio's zal sprake zijn van voortgaande verkleining van huishoudens en vergrijzing/groei in zorgvraag. Bij nieuwbouw staat het belang van de toekomstige koper of huurder voorop.
- Nieuwbouwwijken worden opgeleverd met een redelijk voorzieningenniveau van openbaar vervoer, weginfrastructuur en publieke voorzieningen. Dit betekent dat exploitatieverliezen in het openbaar vervoer de eerste jaren acceptabel zijn. Het is reëel dat een deel van de

winsten op woningbouw gebruikt worden voor de financiering van maatschappelijke en infrastructurele voorzieningen. De instrumenten uit de Grondexploitatiewet bieden daarvoor mogelijkheden.

- Gezien de precaire staat van de overheidsfinanciën zullen de subsidies voor het grotestedenbeleid en de woningbouw kritisch worden doorgelicht. De relatie tussen stedelijke opgaven en de verdeling van het gemeentefonds wordt opnieuw bezien. Daarbij wordt recht gedaan aan de (groot)stedelijke opgaven van alle steden; niet alleen van de grote steden. Factoren als sociaaleconomische positie en groei versus krimp worden daarbij verrekend.
- Eenzijdige samenstelling van wijken wordt zo veel als mogelijk voorkomen door bestaande wijken op te knappen en te zorgen voor een divers aanbod van woningen. Verder komt er meer aandacht voor preventie, zodat het ontstaan van nieuwe 'krachtwijken' wordt tegengegaan. Om huisuitzettingen te vermijden zijn verhuurders en hypotheekverstrekkers alert op betalingsachterstanden.
- Verbouw van lege kantoorruimte naar woningen of andere voorzieningen, dat door fiscale onaantrekkelijkheid nu nog nauwelijks plaatsvindt, wordt bevorderd. Dit kan door verhoging van de boete op leegstand (leegstandswet) en invoering van een leegstandsheffing, het wegnemen van wettelijke belemmeringen voor tijdelijk gebruik voor andere functies, en door beperking van de fiscale verrekenbaarheid van leegstandsverlies tot drie jaar.
- Investeringen in de uitbreiding van ruimte voor speelplekken en sportvoorzieningen zijn nodig. Voldoende groen binnen de stad is van groot belang, omdat dit een positief effect heeft op het welzijn van de bewoners. Uitgangspunt is ten minste 75m² groen per (nieuwe) woning in bestaand bebouwd gebied.
- Er komt een innovatieprogramma stedelijk wonen, dat nieuwe woonvormen stimuleert in hoge dichtheden én met veel buitenruimte, een veilige/fietsvriendelijke woonomgeving en veel groen. Groene daken, dakterrassen, binnenhoven op parkeergebouwen en andere vormen van duurzaam dubbel grondgebruik worden opgenomen in een kwaliteitslabel binnenstedelijk wonen.
- Op weg naar energieneutrale woning- en utiliteitsbouw worden de normen voor duurzaam en energiezuinig bouwen stapsgewijs aangescherpt. Hierbij wordt de kwaliteit van het binnenklimaat van woningen bewaakt. EPC 0 is nu al goed bereikbaar in de nieuwbouw, maar nog niet ambitieus genoeg, want het gaat met name over warmte. Ook bij de bestaande gebouwen worden betere isolatie en vormen van duurzame energieopwekking geleidelijk ingevoerd. Particuliere huiseigenaren worden blijvend gestimuleerd tot energiebesparing.
- Particulier opdrachtgeverschap en consumentgericht bouwen wordt gestimuleerd. Welstandseisen worden eerder in het bouwproces betrokken; dit scheelt burgers en bedrijven ergernis en komt de kwaliteit van de bouwplannen ten goede.

- Gelet op de grote woningbouwopgave worden de mogelijkheden van nieuwe contractvormen die samenwerking tussen overheden en bedrijfsleven bevorderen (bijvoorbeeld alliantiecontracten) krachtig gestimuleerd.

RUIMTE

De inrichting van Nederland is vrijwel geheel gevormd door menselijk ingrijpen. De overheid heeft een belangrijke ordenende en ontwikkelende taak. Zij draagt zorg voor de kwaliteit van leven in zowel de kleine kernen als de grootstedelijke gebieden, voor verbetering van gebieden met economische achterstanden, en (met name in grootstedelijke gebieden) voor een positieve binding van mensen met hun dagelijkse leefomgeving én met hun medebewoners. Nederland is te divers voor één blauwdruk. Inrichting van de ruimte vergt aansluiting bij het eigen karakter van landschappen en steden. Ruimtelijke beslissingen horen genomen te worden op het bestuurlijk niveau dat het meeste aansluit bij het niveau waarop ruimtelijke functies zich het sterkst ontwikkelen. De provincies kunnen een sterke regisserende rol spelen, zodat gemeenten in een regio elkaar ruimtelijk versterken en niet beconcurreren. De rijksoverheid moet zich beperken tot (financiële) steun van projecten met een nationale uitstraling. Het rijk draagt bij aan gewenste ontwikkelingen op decentraal niveau door subsidies, kennisdeling en nieuwe instrumenten aan lagere overheden te verstrekken.

In delen van Nederland is de komende jaren geen sprake meer van bevolkingsgroei, maar van bevolkingskrimp. Dit heeft grote gevolgen voor de leefbaarheid; voorzieningen komen onder druk; de bedrijvigheid loopt gevaar. Aan de andere kant, zo laten de ervaringen in bijvoorbeeld Duitsland zien, kan de krimp kansen bieden: kansen voor de ontwikkeling van leefomgeving en milieu, nieuwe bestemmingen voor oude wijken en industriegebieden. Lokale overheden moeten in staat worden gesteld die kansen te grijpen. Krimpgemeenten en -regio's moeten niet voor opgaven komen te staan die hun financiële en organisatorische draagkracht te boven gaan. Om die reden wordt de omstandigheid of regio's of gemeenten krimp te wachten staat, één van de factoren die bepalend zijn voor de verdeling van rijksmiddelen over gemeente- en provinciefonds. Een aantrekkelijke leefomgeving is van belang voor het welzijn van de bewoners, voor het waardebewoud van de gebouwen, voor toerisme en recreatie, en het maakt ons land aantrekkelijk als vestigingsplaats van internationaal opererende bedrijven. Gemeenten moeten worden gestimuleerd om duurzaamheid en kwaliteit in de gebouwde omgeving te bevorderen, in nauwe samenwerking met bewoners en ondernemers.

Voorkomen moet worden dat open landschappen via de kaasschaafmethode steeds kleiner worden. Verrommeling, versnippering en bouwen op opdringerige zichtlocaties langs wegen moeten worden tegengegaan. Bedrijfsterreinen, agrarische bebouwing en andere gebouwen moeten

zoveel mogelijk landschappelijk worden ingepast door middel van kwalitatieve streekeigen beplanting.

Voor gemeenten moet het aantrekkelijker worden om binnenstedelijk te bouwen in plaats van in het volgende weiland naast de snelweg, waar het rijk verantwoordelijk is voor de aanleg van extra wegcapaciteit. Binnenstedelijk bouwen is ook duurzamer want het beperkt de groei van de mobiliteit.

De samenhang tussen ruimtelijke ordening en infrastructuur moet worden verbeterd. Door te bouwen bij bestaande stations en een slimmere verdeling van ruimtelijke functies over knooppunten kan het aantal files worden beperkt en het rendement van het openbaar vervoer worden verbeterd.

- Er komt een nieuwe Nota ruimte en mobiliteit, met een visie op de ontwikkeling van Nederland tot 2040. Deze nota geeft richting aan integrale gebiedsontwikkeling en een klimaatbestendige inrichting van ons land.
- Er komt meer aandacht voor de ruimtelijke inpassing van nationale infrastructuur. Geluidswallen worden bij voorkeur 'groen' uitgevoerd.
- Om het gebruik van verschillende vervoermiddelen aantrekkelijk te maken, wordt geïnvesteerd in transferia bij knooppunten en uitbreiding van de OV-chipkaart tot een mobiliteitskaart die ook gebruikt kan worden voor taxi, deelauto en OV-fiets.
- Verstedelijking en bedrijvigheid worden gebundeld rond bestaande kernen en daarbinnen bij OV-knooppunten. De mogelijkheden van verdichting rond stations in de brede Randstad en bundeling van ruimtelijke ontwikkelingen langs haltes van hoogwaardig regionaal openbaar vervoer, worden onderzocht.
- Prioriteit wordt gegeven aan binnenstedelijk bouwen en herstructurering van bestaande bedrijventerreinen. Om het landschap in de Randstad te sparen, wordt de huidige ambitie van 40 procent binnenstedelijk bouwen verhoogd naar 60 procent. Dat is goed voor het draagvlak van voorzieningen en het openbaar vervoer. Compact bouwen en slim verdichten zijn uitgangspunt, omdat intensief ruimtegebruik niet ten koste mag gaan van schaars groen. Een stevig investeringsbudget van de rijksoverheid is nodig.
- Uitbreidingen van steden en dorpskernen ('rode functies') worden op regionaal niveau afgewogen. Plattelandsgemeenten krijgen voldoende ruimte om te bouwen voor de eigen bevolkingsaanwas. Daarbij wordt gewaakt voor overproductie in krimpregio's en voor het bebouwen van waardevolle landschappen. Clustering van voorzieningen in deze regio's is nodig om het voorzieningenniveau in krimpgebieden op peil te houden.
- Waardevolle landschappelijke eenheden, zoals het Groene Hart, worden beschermd. Om versnippering te voorkomen stuurt de provincie bindend de bovenlokale samenwerking bij de bouw van woningen of de aanleg van bedrijventerreinen, bijvoorbeeld door grondexploitatie

tatievergunningen of door een fonds voor regionale kostenverevening in te stellen.

- Behoud van het karakter van landschappen, door verrommeling en horizonvervuiling, zoals opvallende reclame-uitingen langs wegen, tegen te gaan.
- Om de groene ruimte open te houden, wordt het bouwen in de open ruimte belast (open ruimteheffing). De opbrengst wordt deels gebruikt voor bouwen in de stad en investeringen in landschap.

SNELLER, BETER, ANDERS

Jaarlijks worden er miljarden besteed aan aanleg en onderhoud van infrastructuur en ruimtelijke projecten. De besteding van dit geld kan efficiënter. Bij de besluitvorming over projecten speelt de bepaling van maatschappelijke kosten en baten een belangrijke rol.

- Er komt één budget komt voor infrastructuur (wegen, spoor en vaarwegen) en ruimte, zodat de ruimtelijke, milieu- en mobiliteitsproblemen integraal worden afgewogen en aangepakt.
- De kosten van infrastructuur en externe kosten zoals milieuvervuiling komen niet langer voor rekening van de gemeenschap, ze worden doorberekend aan de gebruiker. De huidige methodiek van kosten baten analyse voor infrastructurele werken is niet goed genoeg. Voor het wegverkeer wordt nu rekening gehouden met de opbrengst van het wegvervoer in accijns en belastingen; het openbaar vervoer heeft deze voordelen niet. De afweging wordt evenwichtiger wanneer bijvoorbeeld de kosten van de uitstoot van broeikasgassen en de vermindering van reizigerskilometers worden meegenomen.
- Voorstellen om de besluitvorming rond infrastructuur (advies commissie Elverding) aanmerkelijk te versnellen en te vereenvoudigen, worden snel omgezet in wetgeving. Dit met inachtneming van goede consultatie en mogelijkheden van bezwaar en beroep voor burgers en bedrijven. Gewaarborgd wordt dat ook alternatieven (anders dan infrastructuur) worden meegenomen in de besluitvorming.
- Sommige onderdelen van de tijdelijke Crisis- en Herstelwet moeten structureel in wetgeving worden verankerd. Het is met name belangrijk om te komen tot een nieuwe omgevingswet waarin de huidige wetten worden geïntegreerd.
- De kosten van beheer en onderhoud krijgen meer aandacht bij de besluitvorming over projecten. Niet de laagste aanlegkosten zijn bepalend, maar de laagste kosten over de hele levenscyclus van een project. Aannemers worden geprikkeld om de duurzaamheid van asfalt te verbeteren.

MOBILITEIT: SCHOON EN ZUINIG, VLOT EN VEILIG

Mobiliteit brengt mensen bij elkaar. De mobiliteit blijft echter groeien. Als we hier niet bewust mee omgaan, gaat dit ten koste van veiligheid, milieu en leefbaarheid. Er

moeten daarom keuzes gemaakt worden. De ChristenUnie kiest voor leefbaarheid en veiligheid en daarom voor een ombuiging van de groei van het personenvervoer naar het openbaar vervoer en de fiets en stimulering van duurzaam transport over water en spoor. Veel projecten voor zowel weg, spoor als water staan klaar voor uitvoering, het werk moet nu beginnen.

De afgelopen jaren heeft de ChristenUnie als regeringspartij het mobiliteitsbeleid mede bepaald. Meer dan door enig kabinet hiervoor is er geïnvesteerd in (regionaal) openbaar vervoer, fietsverkeer en binnenvaart. Daarnaast is het gelukt om meer integraal te gaan werken; het gaat bij investeringen in infrastructuur niet langer alleen over een weg of een tramlijn, maar over de ontwikkeling van een gebied als geheel.

De komende jaren zal een periode van financiële krapte zijn. Dat vereist scherpe prioriteitstelling. De ChristenUnie geeft voorrang aan beheer en onderhoud van wegen, spoorwegen, vaarwegen en dijken. Dat betekent dat de komende jaren, waar dat mogelijk en verantwoord is, met name de aanleg van wegen wordt getemporiseerd. Met een innovatieve aanpak kunnen aanlegprojecten zo veel als mogelijk doorgaan: marktpartijen worden uitgedaagd de kosten over de levenscyclus significant te verlagen, bijvoorbeeld met langjarige DBMO-contracten (ontwerp, bouw, onderhoud en beheer).

Kader

DE KILOMETERHEFFING: EERLIJK WAPEN TEGEN FILES ÉN VOOR EEN BETER MILIEU

Niet méér betalen, maar anders betalen. Wanneer een automobilist niet langer betaalt voor het bezit van z'n auto maar voor het gebruik van de weg, wordt hij gestimuleerd bewuste keuzes te maken: wanneer en waar ga ik met mijn auto de weg op. Hierdoor wordt onnodige en maatschappelijk extra belastende mobiliteit (in de spits op volle wegen) beperkt. Op deze manier kunnen ook de maatschappelijke kosten (belasting van milieu en woonomgeving) in rekening worden gebracht. Door hogere tarieven in de spits op drukke plaatsen, worden files teruggedrongen. Slechts een paar procent minder auto's is op de grootste knelpunten al goed voor een veel betere doorstroming. Ondanks miljarden investeringen in nieuwe snelwegen en verbreding van bestaande snelwegen kunnen betrouwbare reistijden in 2020 niet gehaald worden wanneer er geen kilometerprijs wordt ingevoerd. Zonder kilometerprijs is er sowieso nog eens 7 miljard euro extra nodig. Ook komen de doelstellingen voor schonere lucht en minder CO₂-uitstoot dan onder druk te staan.

- **Betalen voor gebruik in plaats van bezit**

In plaats van het bezit van de auto te belasten, wordt het gebruik belast door invoering van een kilometerhef-

fing die gedifferentieerd is naar tijd, plaats en milieukeurmerken. Gelijktijdig worden de motorrijtuigenbelasting en de BPM afgeschaft.

- **Eerlijke tarieven**

De hoogte van basis- en spitstarief worden zó vastgesteld dat de te verwachten inkomsten daaruit op het moment van omzetting gelijk zijn aan de totale vaste lasten voor mobiliteit. De opbrengst wordt ingezet voor het Infrafonds. Overwogen wordt het basistarief in dun bevolkte gebieden (waar de afstanden groter zijn en de verkeersdruk geringer) lager te stellen dan in dichtbevolkte gebieden.

- **Snel invoeren**

De kilometerheffing is een complexe hervorming die zorgvuldig maar ook zo snel mogelijk moet worden ingevoerd. Bij een start in 2013 moet de invoering uiterlijk in 2018 zijn afgerond.

- **Privacy waarborgen**

In de landelijke administratie wordt alleen het totaal aantal kilometers geregistreerd voor een beperkte tijd; niet de individuele ritgegevens.

AUTOMOBILITEIT

De auto blijft in veel gevallen het belangrijkste vervoermiddel. Hiervan uitgaande wordt er ingezet op verduurzaming van de automobilititeit.

- Technische mogelijkheden om voertuigen zuiniger te maken, overlast en vervuiling te beperken en de veiligheid te bevorderen worden maximaal benut. Nederland zet zich in voor het aanscherpen van de Europese CO₂-normen voor personenauto's naar 80 gr/km in 2020. Dit mogen geen theoretische waarden zijn, ze worden getoetst via een test die de praktijk goed nabootst.
- Als doel wordt vastgesteld voor de verkeerssector 10 procent reductie van de CO₂ uitstoot in 2020 ten opzichte van 1990, oplopend tot 80 á 90 procent in 2050.
- Elektrisch rijden is voor Nederland een interessante toekomst. Hiervoor zijn onder andere de volgende stimuleringsmaatregelen nodig: realisatie voldoende oplaadpunten; handhaving vrijstelling motorrijtuigenbelasting; 0 procent bijtelling zolang de elektrische auto in de introductiefase zit; aantrekkelijk maken voor de leasemarkt door bijvoorbeeld een restwaardegarantie voor accu's of een aantrekkelijk afschrijvingsregime.
- De bijtellingregeling voor een auto van de zaak, die geldt als er jaarlijks meer dan 500 kilometer privé wordt gereden, wordt niet alleen gedifferentieerd naar zuinigheid maar ook naar het verreden aantal kilometers.
- De onbelaste vergoeding voor woon-werk- en zakelijk verkeer wordt verlaagd; daarmee worden mensen gestimuleerd om dichterbij hun werk te gaan wonen.
- Het wegwerken van de onderhoudsachterstand van

bruggen en viaducten heeft prioriteit; hierop wordt niet bezuinigd.

- Om knelpunten op de weg op te lossen wordt er eerst gekeken welke winst kan worden geboekt door beter benutten, door mobiliteitsmanagement en door invoering van de kilometerprijs. Pas waar er daarna nog een structureel knelpunt is, is wegbreiding een optie. In het kader van de heroverwegingen worden weginfrastructuurprojecten waarover nog geen definitief besluit is genomen, heroverwogen op basis van deze criteria.
- Bij nieuwe weginfrastructuurprojecten wordt standaard gekeken in hoeverre deze gecombineerd kunnen worden met verbetering van het openbaar vervoer. De miljarden investeringen in het oplossen van de wegknelpunten rond Rotterdam en Utrecht moeten gelijk opgaan met een kwaliteitssprong in het OV.
- Bij maatregelen die de automobilititeit direct dan wel indirect bevorderen wegen alternatieve maatregelen in de sfeer van het openbaar vervoer mee. Hiertoe kunnen onder meer financiële prikkels om het gebruik van openbaar vervoer te bevorderen worden ingevoerd.
- Lichthinder ('lichtvervuiling') in natuurgebieden wordt voorkomen door terughoudend te zijn met nieuwe wegverlichting en door de toepassing van nieuwe verlichtingstechnieken. Dit gebeurt zonder in te leveren op sociale en verkeersveiligheid (bijvoorbeeld met LED's in het wegdek en LED-verlichting die inschakelt bij nadering van voertuig). Bij vervanging wordt gekozen voor duurzame lampen.

GOEDERENVERVOER

Nederland heeft een sterke positie in het internationale goederenvervoer. Rotterdam zou nooit tot de top van de wereldhavens behoren zonder het totaalpakket van aanvoer, (gedeeltelijke) bewerking, logistieke dienstverlening en doorvoer. Die positie is het waard om te behouden, maar wel met verbetering van de luchtkwaliteit en de veiligheid, en een betere benutting van milieuvriendelijke vervoersmogelijkheden.

- De zeehavens werken samen om sterk te staan tegenover buitenlandse concurrenten. Nederland maakt zich in Europa sterk voor gelijke regels voor overheidsfinanciering van haveninfrastructuur.
- De vollopende achterlandverbindingen krijgen meer mogelijkheden. De A15 wordt aangepakt, maar daarnaast is met name bevordering van de binnenvaart en het spoor nodig.
- Nederland maakt zich internationaal sterk voor aanscherping van de emissie-eisen voor SO_x, NO_x, CO₂ en fijnstof voor de zeevaart en binnenvaart. De Europese Commissie en de Lidstaten voeren een heffing in op bunkerbrandstof bij zee- en binnenschepen, afhankelijk van de milieuprestatie van die brandstof. Ook wordt het concept van de 'groene havens' standaard praktijk in Europa; schone schepen worden sneller afgehandeld en/of betalen minder havengeld.

- In de binnenvaart komen nieuwe technieken op de markt die de NOx reduceren tot -90 procent. De bestaande subsidies daarvoor worden uitgebreid.
- Omdat de zeescheepvaart met mondiale concurrentie te maken heeft, wordt de fiscale faciliteit voor schepen en zeevarenden voortgezet om uitvlaggen te voorkomen.
- Het vaarwegennet kan meer worden gebruikt voor distributie van goederen voor het midden- en kleinbedrijf. De realisatie van overslagterminals voor water, weg en spoor wordt gestimuleerd en er komt een actieplan voor de kleine vaarwegen en de kleine binnenvaartschepen.
- Het achterstallig onderhoud van de vaarwegen is in 2016 weggewerkt. De overheid probeert, binnen de wettelijke kaders, de gevolgen van de crisis voor de binnenvaart samen met de branche en de banken te bestrijden, zodat sanering van de vloot, die na de crisis hard nodig is, wordt voorkomen.
- De belasting van bestelwagens en vrachtwagens wordt geleidelijk verhoogd totdat ze een evenredig deel betalen van de kosten die zij veroorzaken (wegenonderhoud, vervuiling) als personenwagens.
- Zoals dat in andere Europese landen reeds het geval is komt een verbod op vrachtvervoer over de weg op zondag.

LUCHTVAART

De luchtvaart is van belang voor het intercontinentale vervoer. Binnen Europa wordt het netwerk van hogesnelheidslijnen echter een steeds beter en vooral ook duurzamer alternatief. Daarin moet worden geïnvesteerd. Verdere uitbreiding van regionale luchthavens is niet nodig en onrendabel. Schiphol kan niet koste wat kost blijven groeien. De bescherming van de regio tegen geluidsoverlast en het halen van de klimaatdoelen hebben prioriteit. De luchtvaart moet daarom, net als andere transportwijzen, gaan betalen voor de vervuiling die zij veroorzaakt.

- Uiterlijk in 2012 is er een nieuw transparant handhavingstelsel om het vliegverkeer bij Schiphol binnen de perken te houden. Dit stelsel is qua beschermingsniveau gelijkwaardig aan de huidige wettelijke normen voor geluid, veiligheid en emissie. Het beschermt ook de woongebieden die wat verder liggen van de luchthaven (het zogenaamde buitengebied). Bewoners weten ook voor de toekomst waar ze aan toe zijn.
- De uitstoot van broeikasgassen van de inkomende, uitgaande en binnenlandse luchtvaart mag in 2050 niet hoger zijn dan het niveau van 2005, net als in Engeland. Onderzocht wordt hoe de luchtvaart binnen dit klimaatdoel kan passen.
- Nederland maakt samen met Europese koploperlanden een start met het doorrekenen van de externe kosten van het vliegverkeer, zodat het concurrentievoordeel van vliegen in vergelijking met van andere vervoerwijzen wordt opgeheven. Er komt daarom in overleg met de ons omringende landen een NOx heffing per vliegtuig. Op internationaal niveau zet Nederland in op het heffen

van accijns op kerosine.

- De plannen voor uitplaatsing van vluchten van Schiphol naar regionale luchthavens worden geschrapt. Regionale luchthavens blijven gesloten tussen 23.00 en 07.00 uur. Om omwonenden zekerheid en bescherming te bieden worden bij deze luchthavens lokale geluidsnormen vastgesteld voor alle woonwijken waar een substantiële geluidsbelasting kan optreden.
- Luchthaven Twente is niet winstgevend te exploiteren als burgerluchthaven. Bovendien is er vlak over de grens in Duitsland reeds een luchthaven. De voormalige militaire luchthaven wordt daarom geen nieuwe regionale luchthaven.
- Er komt een specifieke heffing voor de recreatieve luchtvaart (sportvliegtuigen) en er worden strengere geluidseisen gesteld aan circuit- en parachutenvluchten.

FIETSEN

Fietsen en wandelen worden als duurzame, goedkope en gezonde vorm van mobiliteit krachtig gestimuleerd. Hierdoor worden steden leefbaarder en bereikbaarheidsproblemen beperkt. De ChristenUnie streeft naar 25 procent meer fietsgebruik in 2020 en 50 procent minder dodelijke fietsslachtoffers. Hiervoor zijn investeringen in fietsvoorzieningen nodig. Deze kosten relatief weinig.

- Het netwerk van fietssnelwegen tussen woon- en werklocaties wordt uitgebreid. Er komen twintig nieuwe routes in de periode 2010-2014. Uiteindelijk moet dit leiden tot een samenhangend netwerk van doorgaande hoofd fietsroutes in het gehele land.
- De mogelijkheid van fietsparkeren bij voorzieningen en bedrijventerreinen wordt opgenomen in ruimtelijke ordeningsvoorschriften.
- Bij stations komen voldoende en kwalitatief goede fietsparkeerplekken. Bewaakte stallingen zijn open tot de laatste trein. Er komt in samenwerking met gemeenten en provincies een programma om de 100.000 extra plaatsen te realiseren die nodig zijn tot 2020.
- Fietsenstallingen zijn bij voorkeur gratis, met uitzondering van langdurige stalling; dit om te voorkomen dat achtergelaten weesfietsen de stallingen verstoppen. Financiering kan uit parkeeropbrengsten en een bijdrage van de vervoerders.
- Het OV-fietsstelsel wordt uitgebreid tot alle belangrijke vervoerknooppunten.
- Nederland zet zich in voor strengere Europese emissie- en geluidnormen voor brom- en snorfietsen.

OPENBAAR VERVOER

Het openbaar vervoer moet aantrekkelijker worden. Openbaar vervoer is niet overal een bruikbaar alternatief voor de auto, maar ook op het platteland is door een slimmere organisatie een aanzienlijke verbetering mogelijk. De ambities voor het openbaar vervoer moeten en kunnen hoger. De ChristenUnie zich zal inzetten voor het bevorderen en het sterk verbeteren van het openbaar vervoer, zowel qua

dekking van het vervoersnet als qua frequentie en aansluiting van de diverse vervoermiddelen op elkaar.

- **Groeiambitie**

Na de succesvolle vijftig spoedprojecten in het regionaal openbaar vervoer, moet het regionaal openbaar vervoer verder groeien. Samen met provincies en stadsregio's stelt het rijk hiervoor een visie en actieplan op. Vervoerders worden verplicht bezetting en klanttevredenheid te rapporteren aan de overheid om de kwaliteit en de concurrentiepositie van het OV ten opzichte van ander vervoer te borgen (o.a. zitplaatsen op lange afstanden).

- **Investeren in lightrail en busbanen**

In stedelijke regio's wordt geïnvesteerd in de aanleg van nieuwe lightrailverbindingen en busbanen om een betrouwbaar en snel alternatief te bieden voor het al maar groeiende autogebruik. Gemeenten en provincies kunnen dit alleen met steun van het rijk betalen. In de Randstad leidt dit tot een herkenbaar en samenhangend Randstadnetwerk dat als drager fungeert voor de stedelijke ontwikkeling. Hierbij kan worden voortgebouwd op het succes van metro en tramplus in Rotterdam, Randstadrail in Den Haag en de Zuidtangent in de regio Amsterdam.

- **Duurzaam**

Uiterlijk in 2015 wordt 100 procent van het elektrisch openbaar vervoer voorzien van duurzame energie. Hierover maakt het rijk afspraken met NS en de overheden die opdrachtgever zijn van het regionale OV.

- **Reiziger centraal**

De OV-chipkaart wordt meer klantgericht in plaats van vervoerdergericht, bijvoorbeeld bij het overstappen. In overleg met de vervoerders worden de tarieven van de OV-chipkaart afhankelijk van de kilometers hemelsbreed in plaats van de afgelegde kilometers. De NS krijgt als marktleider de verplichting op te komen voor de bredere OV-belangen.

- **Reizigersrechten**

Er komt een vervoersautoriteit als onafhankelijke beroepsinstantie. Deze beslist wanneer consumentenorganisaties, vervoerders en concessieverleners het niet eens worden, en kan bij concessiegrensoverschrijdende vraagstukken zo nodig knopen doorhakken. Als vervoersmaatschappijen te weinig capaciteit bieden gaat de reiziger minder betalen.

- **Aanscherping regels straattaxi**

De taxi, ook in de grote stad, word een aantrekkelijke en betrouwbare manier van vervoer waar je als klant met een gerust hart instapt. De nieuwe Taxiwet wordt daarom snel van kracht.

Kader ACTIEPLAN SPOOR

Dankzij de ChristenUnie geldt er nu een groeiambitie van 5 procent per jaar op het spoor. Deze ambitie, opgenomen in het coalitieakkoord, heeft veel dynamiek losgemaakt. Met een aantal korte termijn acties is het gebruik van de trein gepromoot en de kwaliteit verbeterd. Er is voor de langere termijn 4,5 miljard euro beschikbaar gekomen voor uitbreiding van de infrastructuur op belangrijke corridors in de Randstad en het Noorden. De plannen zijn uitgewerkt, nu is het tijd dat ze voortvarend worden uitgevoerd.

De 5 procent groeidoelstelling blijft ook voor de komende vier jaar uitgangspunt. De korte termijnacties worden daarom onverminderd voortgezet. Daarnaast worden in de nieuwe kabinetsperiode in het eerste jaar plannen gemaakt en budget gereserveerd voor extra investeringen tot 2028.

- **Capaciteitsuitbreiding**

Inhaalsporen of spoorverdubbeling, extra perronsporen en ongelijkvloerse kruisingen zijn op een aantal punten noodzakelijk. In de Randstad wordt het kernnet viersporig, zodat niet alleen intercity's maar ook sprinters zes keer per uur kunnen rijden. De enkelsporige regionale spoorlijnen worden opgewaardeerd, inclusief de grensoverschrijdende spoorlijnen. Om de capaciteit verder te vergroten wordt het nieuwe Europese beveiligingssysteem ERTMS snel ingevoerd, zodat treinen korter op elkaar kunnen rijden.

- **Kortere reistijden**

De hoofdverbindingen in het kernnet van de spoorwegen worden waar mogelijk geschikt gemaakt voor hogere snelheden. De maximum snelheid wordt verhoogd van 140 naar 160 km per uur. Onderzocht wordt waar reistijd kan worden verkort door het inzetten van treinen met snelheden tot 250 km per uur. Kansrijke trajecten hiervoor zijn Amsterdam-Utrecht-Eindhoven-Luik/Aken, Utrecht-Arnhem-Keulen en Breda-Eindhoven-Keulen.

- **Kortere routes**

Bij de verbreding van de A27 wordt rekening gehouden met een toekomstige spoorlijn Breda-Utrecht, zodat bij de aanleg hiervan honderden miljoenen kunnen worden bespaard. Revitalisering van niet meer in gebruik zijnde spoorverbindingen wordt onderzocht. Nu de regio vrijwel zeker de spoorlijn Groningen-Heerenveen realiseert, moet in de toekomst ook de verbinding Lelystad-Heerenveen als onderdeel van de Zuiderzeelijn worden aangelegd. Bij de groei van Almere richting het westen wordt voorzien in een tweede OV-verbinding over het IJmeer.

- **Meer stations**

Er worden de komende kabinetsperiode vijftien nieuwe stations geopend. Waar nodig wordt geïnvesteerd in optimalisering van de OV-aansluiting van en naar stations. De bouw van stations wordt niet meer afhankelijk gesteld van de beschikbare capaciteit, maar wordt juist benut als kans om de spoorcapaciteit uit te breiden, bijvoorbeeld door het aanleggen van inhaalsporen.

- **Scherpere eisen aan NS**

De voor reizigers belangrijke criteria van snelle en betrouwbare reistijden, optimale aansluitingen, hoge frequenties en kans op een zitplaats worden opgenomen in de NS vervoersconcessie voor het hoofdrailnet, gekoppeld aan een prijsprikkel (maximaal toegestane prijsverhoging). In de concessie wordt ook uitbreiding van het nachtnet geregeld. Als grootverbruiker van energie gaat de spoorsector het goede voorbeeld geven. Er komt een actieplan dat zorgt voor een substantieel lager energieverbruik.

- **Toegankelijk voor iedereen**

In 2020 is al het spoomaterieel toegankelijk voor gehandicapten en voorzien van toiletten.

- **Goed onderhoud, robuuste knooppunten**

Op spooronderhoud wordt niet bezuinigd. Engelse toestanden worden voorkomen. De capaciteit op knooppunten zoals Utrecht Centraal wordt vergroot, zodat grote storingen makkelijker kunnen worden opgevangen.

- **ProRail opheffen**

ProRail wordt een onderdeel van Rijkswaterstaat, zodat er één beheerder ontstaat voor alle rijksinfrastructuur. Hierdoor wordt synergie afgedwongen tussen weg- en spoorprojecten en wordt de minister beter aanspreekbaar op het spoorbeheer.

- **Goederencorridors**

Bij groeiend transportvolume is aandacht nodig voor de veiligheid en leefbaarheid bij passages van steden en dorpen. Aparte corridors voor het goederenvervoer zijn aan te bevelen wanneer de drukte van het personenverkeer toeneemt. Dit kan door viersporigheid of aparte trajecten voor het goederenvervoer.

WATERBEHEER: VEILIG EN DUURZAAM

Leven met water: dat is voor ons Nederlanders vanzelfsprekend. Meer dan de helft van ons land is blootgesteld aan overstromingsrisico's. Meer dan een kwart ligt onder de zeespiegel. Achter onze dijken en duinen wonen ongeveer 10 miljoen mensen en ligt 2000 miljard euro aan geïnvesteerd vermogen. Maar veilig en duurzaam leven met water is allerm minst een vanzelfsprekendheid. Het onderhoud van duinen en dijken vereist onze voortdurende aandacht en

zal de komende jaren veel extra geld vergen. De normering van onze dijken stamt uit 1960 en is dringend aan herziening toe. En de uitdagingen waar ons land voor staat zijn immens: voortgaande verzilting versus de beschikbaarheid van voldoende zoet water, grotere pieken en dalen in de rivierwaterafvoer, een langzaam maar zeker stijgende zeespiegel en dalende bodem, nattere winters en drogere zomers met intense piekbuien.

Nederland is de best beveiligde delta ter wereld. Dat wil de ChristenUnie zo houden. Dat het in Nederland zo veilig wonen en werken is, heeft alles te maken met hoe we in ons land het waterbeheer hebben georganiseerd. De waterschappen spelen daarbij een niet te onderschatten rol. Toch kan het waterbeheer in Nederland nog altijd beter en efficiënter. Het aanbod van de waterschappen om te komen tot een doelmatig waterbeheer vormt daarbij een belangrijk impuls.

HET STEMPEL VAN DE CHRISTENUNIE OP HET WATERBELEID

De ChristenUnie heeft met een bewindspersoon op Verkeer en Waterstaat in de afgelopen kabinetsperiode haar stempel op het waterbeleid gedrukt. Zwakke plekken in onze kust zijn versterkt, de veiligheid langs de rivieren is vergroot en de waterkwaliteit gaat erop vooruit.

Verder zijn er via een visie op het waterbeleid, de instelling van de Deltacommissie, de kabinetsreactie op het rapport van die Deltacommissie en uiteindelijk de totstandkoming van het Nationaal Waterplan en de Deltawet met daarin verankerd een Deltaprogramma, een Deltafonds en de Deltacommissaris die van start is gegaan, grote stappen gezet op weg naar een veilig en duurzaam Nederland. Daarnaast is dankzij de ChristenUnie de blik niet alleen op onze eigen waterveiligheid gericht, maar neemt Nederland internationaal verantwoordelijkheid door andere, veelal arme laaggelegen deltagebieden in de wereld te helpen met onze 'waterkennis'.

- **Doorpakken met de Deltawet en het Deltaprogramma**

Het voorkomen van een watersnoodramp: daarop zullen alle inspanningen gericht zijn. In dat licht is er een driedovoudige opgave. Ten eerste worden alle dijken en keringen aangepast aan de wettelijke normen. Ten tweede wordt het huidige beschermingsniveau, dat dateert uit 1960, herzien; de nieuwe veiligheidsnormering wordt niet alleen bepaald door economische waarden maar ook door de geriskeerde maatschappelijke ontwrichting en bedreiging van mensenlevens. Ten derde wordt er geanticipeerd op de gevolgen van de klimaatverandering, die consequenties zal hebben voor de zoetwatervoorziening en de veiligheid van ons land.

Om deze grote opgaven aan te pakken, wordt de door het kabinet voorgestelde Deltawet snel van kracht, wordt de waterveiligheidsopgave waarvoor ons land

staat exact in kaart gebracht, en komt er een Deltaprogramma dat financieel gevoed wordt uit een Deltafonds waarop niet bezuinigd kan worden. De door het kabinet aangestelde Deltacommissaris zorgt voor snelheid en eensgezindheid in de aanpak van de grote wateropgaven waarvoor ons land staat. Voor een aantal gebieden in Nederland is op relatief korte termijn duidelijkheid gewenst, zoals het Rijnmondgebied, het gebied rond het IJsselmeer, en hoe bijvoorbeeld de zoetwatervoorziening is gegarandeerd als het Volkerak Zoommeer in Zeeland weer zout wordt.

- **Waterveiligheid: huis op orde**

Om voor wat betreft de waterveiligheid 'het huis op orde te krijgen', lopen er uitvoeringsprogramma's, zoals Ruimte voor de Rivier en het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Deze worden onverkort doorgezet. In 2011 worden de resultaten van de derde toetsingsronde bekend, de APK van onze dijken en keringen. Tot 2020 zijn er miljarden extra nodig, alleen al om de dijken en keringen te laten voldoen aan de huidige, verouderde veiligheidsnormering. De slechte toestand van de overheidsfinanciën noodzaakt tot herprioritering: geld dat is gereserveerd voor de aanleg van wegen waarover nog geen besluit genomen is, wordt deels gebruikt voor het onderhoud van dijken. De waterschappen leveren een extra bijdrage en inspanning bij het op orde houden van onze dijken en keringen.

- **Nederland werkt wereldwijd met waterkennis**

Nederland wordt het belangrijkste kennis- en innovatieknooppunt op het gebied van delta- en watervraagstukken ter wereld. Als welvarend land met veel kennis op het gebied van waterbeheer hebben we een verantwoordelijkheid waterkennis te delen met minder welvarende Deltagebieden in de wereld, zoals Indonesië en Bangladesh. Bovendien is het bevorderen van duurzame ontwikkeling in kwetsbare mondiale delta's goed voor het Nederlandse bedrijfsleven.

- **Effectiever en efficiënter waterbeheer**

Het waterbeheer in Nederland kan veel effectiever en efficiënter door het beter organiseren van de watertaken die over de verschillende overheden zijn verdeeld, en door verdergaande samenwerking en opschaling van het aantal waterschappen in de richting van (deel)stroomgebieden (minimaal tien waterschappen minder de komende kabinetsperiode). Zo lang de ministeries van Verkeer en Waterstaat en VROM beide bestaan, moet al het rijksbeleid met betrekking tot waterbeheer en de (drink)waterketen bij Verkeer en Waterstaat in één hand worden ondergebracht.

Waterschappen en gemeenten sluiten snel een deal over een efficiënter beheer van de afvalwaterketen. De provincies nemen stevige regie in het ruimtelijke domein inclusief de afweging van waterbelangen, maar worden

ontlast van waterbeheertaken, zodat dubbel werk wordt voorkomen.

- **Geen vierde verdieping van de Westerschelde**

De Westerschelde is een zeearm die zowel economisch als ecologisch van groot belang is. Het telkens weer verdiepen van de Westerschelde heeft zijn sporen nagelaten. Na zo veel verlies aan kostbare polders en natuur is het genoeg geweest. De Westerschelde mag niet voor een vierde keer worden verdiept.

LANDBOUW

De ChristenUnie is een politieke partij met een sterke betrokkenheid bij de Nederlandse boeren. Wij zetten in op een sterke agrarische sector, nu en morgen, en zoeken daarbij een goede balans tussen economie en ecologie. De ChristenUnie streeft naar een ondernemende agrarische sector die een gezonde economische basis heeft, medekoploper is op gebied van innovatie, dierenwelzijn en milieu, mogelijkheden heeft om externe milieukosten te beprijzen en bijdraagt aan behoud van karakteristiek landschappen.

- De overheid stimuleert innovaties met onderzoeks- en ontwikkelingsgeld, investeringssubsidies en fiscale stimuleringsmaatregelen, zodat ondernemers kunnen voldoen aan vergaande (maatschappelijke) eisen ten aanzien van milieu en dierenwelzijn. De overheid blijft de koppeling tussen onderwijs, praktijk en beleid versterken.
- Maatschappelijke eisen ten aanzien van productie worden, door samenwerking in ketenverband, verrekend in de consumentenprijs. Dit leidt tot een hogere prijs voor primaire producent: de boer wordt beloond voor extra inspanningen ten aanzien van dierenwelzijn, milieu en landschap. En de consument betaalt voor wat hij vraagt.
- Nederland zet zich in Europa krachtig in voor een landbouwbeleid dat de voedselzekerheid hoog in het vaandel voert.

Marktwerking en liberalisatie

De ChristenUnie blijft terughoudend ten aanzien van verdere liberalisering van het landbouwbeleid. Verdergaande liberalisering van de huidige marktordering dwingt boeren tot het produceren tegen zo laag mogelijke kosten. Daardoor komt de zorg voor milieu, dierenwelzijn en landschap in het gedrang en wordt verdere schaalvergroting noodzakelijk. Dat is een kant die de ChristenUnie niet op wil. De ChristenUnie wil daarom dat de internationale werking van vrije markt wordt verbeterd, het Europese landbouwbeleid wordt aangescherpt en maatschappelijke prestaties van agrariërs beter wordt beloond.

- Een Europees Landbouwbeleid, inclusief substantieel budget, blijft nodig. Meer diensten (natuur- en waterbeheer, dierenwelzijn, innovatieve methodes, biologische landbouw) met bijbehorende vergoeding vallen onder

het gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Het GLB stimuleert innovatief en duurzaam ondernemerschap

- Het GLB geeft toeslagen per hectare. Dit gaat verdere intensivering van de landbouw tegen en maakt het halen van milieueisen realistischer. Er komt een overgangsregeling voor boeren die hierdoor ernstig worden gedupeerd.
- Een publieke noodvoorziening blijft behouden (voor in ieder geval granen en zuivel, incl. boter) in de vorm van een Europees vangnet voor ernstige marktverstoringen. Europese exportsubsidies worden afgeschaft.
- In de WTO wordt gepleit voor de mogelijkheid om eisen te stellen aan import ten aanzien van duurzaamheid en dierenwelzijn.

Veehouderij

Nederland heeft een beperkte fysieke en milieugebruiksruimte. Doordat het principe van grondgebondenheid is losgelaten, lopen we aan tegen een mestoverschot en een grote behoefte aan veevoer van buiten Europa. Tegelijk groeit het maatschappelijk ongemak over het toenemend aantal dieren in een klein land als Nederland. Dit vraagt om regulering.

- Het dierrechtensysteem blijft na 2015 gehandhaafd. Ook blijft een vorm van melkquotum behouden. Wordt het melkquotum toch afgeschaft, dan vallen ook melkkoeien onder een dierrechtensysteem.
- Grondgebondenheid en regionale productie van veevoer wordt gestimuleerd. Soja die wordt geïmporteerd moet voldoen aan duurzaamheidscriteria. Regionale kringlopen worden door duurzame innovaties zo veel mogelijk gesloten. Transparante productie richting de consument is noodzakelijk voor maatschappelijke acceptatie en draagvlak.
- De veehouderij verkleint de milieudruk door het toepassen van de best beschikbare technieken voor de gecombineerde reductie van fijn stof, ammoniak, stikstof en CO₂ door energiebesparing en productie van duurzame energie.
- Nederland volgt het preventieve EU-diergezondheidsbeleid: om besmettelijke ziekten als MKZ, vogelpest, Q-koorts te bestrijden wordt de veestapel gevaccineerd. Gevaccineerde dieren hoeven niet geruimd te worden. Hun producten komen voor consumptie beschikbaar.
- Risico's voor de volksgezondheid worden beheerst door in navolging van de provincie Noord-Brabant beperkingen te stellen aan uitbreidingen van stallen voor de intensieve veehouderij. Stallen mogen niet meer dan één bouwlaag hebben en het bouwblok mag niet groter worden dan 1,5 ha (inclusief groen). In landbouwontwikkelingsgebieden hebben de provincies de bevoegdheid om ontheffing te verlenen tot maximaal 2,5 ha.
- In de veeteelt worden antibiotica niet preventief ingezet en wordt gebruik in grote groepen dieren zo veel mogelijk vermeden. Het convenant tussen boeren en dierenartsen om het antibioticagebruik terug te dringen leidt tot een kwaliteitsrichtlijn en systeem van toezicht

bij het voorschrijfgedrag. Als de betrokkenen zelf niet voor 2012 zorgen voor een systeem van controle zijn wettelijke maatregelen om te zorgen voor een rem op het veterinaire antibioticagebruik onontkoombaar. De maatregelen die eerder in Denemarken zijn getroffen zijn voor dit stelsel van wettelijke maatregelen leidend.

Dierenwelzijn

De ChristenUnie ziet dieren als schepselen van God, waarvoor de mens als rentmeester zorgdraagt. Uitgangspunt voor de ChristenUnie is een ambitieuze, maar haalbare basisnormering door de overheid. De plus op wettelijke dierenwelzijnseisen komt vanuit de markt, zodat vraag, aanbod en prijs bij elkaar komen en de primaire producent betaald wordt voor de extra eisen van de consument. Ook wordt de ondernemer tijd gegund om investeringen in milieu of dierenwelzijn terug te verdienen. De consument wordt via fiscale en financiële regelingen of via het inkoopbeleid van detailhandel gestimuleerd tot duurzame en diervriendelijke aankopen.

- De overheid stimuleert innovaties en investeringen voor verbetering van dierenwelzijn, zowel qua stal(inrichting), behandeling als foklijnen. Focus voor innovatie komende jaren is verbetering dierenwelzijn die hand in hand gaat met verlaging van milieudruk.
- Nederland behoort qua dierenwelzijn tot Europese kopgroep. Ingezet wordt op het verhogen van de Europese standaarden, zodat Nederlandse ondernemers niet te ver voor de troepen uitlopen en concurrentienadeel ondervinden.
- Diertransport wordt beperkt tot een maximum van 500 kilometer of acht uur. Vermindering van de transportafstand komt ook ten goede aan risicovermindering van verspreiding van dierziekten.

(Glas)tuinbouw

- De energieproducerende kas wordt fiscaal gestimuleerd. Tevens wordt het winnen van aardwarmte ondersteund vanuit een garantiefonds en met investeringssubsidies
- Ondernemers krijgen meerjarige zekerheid voor een verlaagd energietarief. Dit wordt gekoppeld aan ambitieuze neerwaartse CO₂-vereveningsdoelen, waardoor de glastuinbouw een sterke prikkel heeft om te investeren in klimaatneutrale of energieleverende kassen.
- Een plantgezondheidsfonds op initiatief van de sector wordt ondersteund via artikel 68 van het GLB. Premiesubsidie is onder voorwaarde van goede preventieve maatregelen.

GGO en kwekersrecht

De ChristenUnie staat kritisch tegenover de toepassing van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's).

- Een breed afwegingskader voor import en teelt van ggo's wordt ontwikkeld met aandacht voor het doel van het ggo, de veiligheid voor mens, dier en milieu, sociaal-

economische gevolgen van ggo's, alternatievenonderzoek.

- Consument en producent behouden keuzevrijheid. EU-lidstaten krijgen het recht om teelt op eigen bodem te weren.
- Er komt meer ruimte voor nieuwe technieken die geen inbreuk maken op de soorteigenheid van planten. Klasisieke veredeling wordt ondersteund.
- Door toenemende octrooiverlening op plantgerelateerde eigenschappen staat de toegang tot genetische bronnen onder druk. De balans tussen kwekersrecht (met kwekersvrijstelling) en het octrooirecht (met slechts onderzoeksvrijstelling) wordt daarom (inter)nationaal hersteld, zodat innovatie en ontwikkeling in plantveredeling niet wordt belemmerd. Het octrooirecht wordt hierop aangepast met tenminste een beperkte kwekersvrijstelling (vgl. Duitsland en Frankrijk). Betreffende regelgeving op Europees niveau wordt in dit licht geëvalueerd.

VISSERIJ

Verduurzaming van de visserij is vanuit ecologisch én economisch perspectief dringend gewenst. Oorzaken zijn de dalende visstanden door klimaatverandering en overbevissing, kleinere quota, minder zeedagen en hoge (gas)olieprijzen. De ChristenUnie is bezorgd over de druk op onze eeuwenoude visserij en de dalende visstanden. Lichtpunt is dat de bestanden van de voor Nederland belangrijke commerciële vissoorten Tong, Schol en Kabeljauw een positieve trend vertonen. Het is een bewijs dat goed beheer positief kan bijdragen aan de visstand.

Verduurzaming moet plaatsvinden in internationale context. Het (Europese) visserijbeleid moet gericht zijn op het scheppen van stabiele randvoorwaarden en volop inzetten op handhaving. De Nederlandse werkwijze kan hiervoor als voorbeeld dienen. De eigen verantwoordelijkheid en kennis van de beroepsgroep speelt een belangrijke rol in inrichting van het Europese visserijbeleid. Een belangrijke uitdaging voor de visserijsector is gelegen in de vermarktning van het duurzaam gevangen eigen Noordzeeproduct.

- De Nederlandse vloot is over vijf jaar volledig duurzaam door de uitvoering van het masterplan Transitie Visserijvloot en heeft een goede marktpositie in Nederland vanwege goede ketensamenwerking en een positieve onderscheiding van de wildgevangen Noordzeevis in de Europese markt.
- Binnen vier jaar zijn alle schepen Msc gecertificeerd. De overheid ondersteunt indien nodig bij certificering.
- Meerjarige beheerplannen worden opgesteld voor een duurzame exploitatie van de zee en een verantwoord evenwicht tussen visserijbelangen en natuurbelangen. Visserijsector en wetenschap werken samen in bestandsopnamen en het opstellen van beheerplannen.
- Om de verduurzaming kans van slagen te geven wordt ingezet op opleiding van de jonge generatie vissers. Een duurzaam opleidingsschip, waarop door de visserijsector

wordt samengewerkt met WNF, retail- en kwaliteitsopleidingen, wordt in de vaart gebracht.

- De visserij dient gericht te zijn op het zoveel mogelijk terugdringen van de omvang van bijvangst. De industrievisserij, die gericht kleine vis vangt om te verwerken tot vismeel, wordt verboden.
- Nederland blijft zich sterk maken voor een internationale samenwerking op het gebied van visserijbeheer, bescherming van de traditionele visgebieden van ontwikkelingslanden, een verbod op de walvisvangst en een algeheel verbod op het gebruik van drijfnetten.
- Bij alle voorstellen voor ruimtelijke ordening, Natura 2000-gebieden op de Noordzee en natuurcompensatie wordt rekening gehouden met de belangen van de visserijsector.

NATUUR

De ChristenUnie hecht grote waarde aan goed natuurbeleid en zorgvuldige omgang met het landschap. Mooie landschappen en natuur dragen bij aan het welzijn van mensen en zijn cruciaal voor het behoud van biodiversiteit. Biodiversiteit is het natuurlijk kapitaal van deze wereld, en behalve mooi ook erg nuttig. Biodiversiteit is de basis van ons voedsel en de grondstoffen die we gebruiken voor kleding, brandstof en medicijnen, en draagt bij aan een stabiel klimaat. De EHS en Natura 2000 zijn belangrijke pijlers voor een goed natuurbeleid. Dit vraagt om goede ruimtelijke sturing, om passende beloning voor geleverde diensten, om samenwerking tussen overheid, terreinbeherende organisaties, boeren en particulieren, en om langjarige kaders qua doelen en vergoeding.

Onderhoud en beheer van ons landschap kost veel geld. Dit hoeft niet alleen met subsidie te worden gerealiseerd, maar vraagt om de ontwikkeling van alternatieve financieringsconstructies, zowel per regio als op rijksniveau.

- De bijdrage van de landbouw aan natuur- en landschapsprestaties wordt actief bevorderd. Daarom wordt ingezet op langjarige subsidiekaders gericht op gebiedsbescherming, zodat de boer zich in zijn bedrijfsvoering echt kan richten op deze taak. Landbouwkoepels en agrarische natuurverenigingen worden gestimuleerd tot betere invulling van de zorgplicht voor weidevogels.
- Regionale ontwikkelingsplannen (op maat) combineren de bevordering van waterberging (veiligheid) en waterkwaliteit, extensivering van landbouwactiviteiten, duurzame energie (wind, biomassa, covergisting, aardwarmte etc.) en behoud van natuur met versterking van de biodiversiteit. De ontwikkeling van klimaatadaptieve landschappen op deze wijze wordt (fiscaal) gestimuleerd.
- De rijksoverheid zet in op het ontwikkelen van financiële mogelijkheden waar provincies, gemeenten, projectontwikkelaars en/of particulieren gebruik van kunnen maken en geeft zo invulling aan het rapport Landschap verdient Beter van de Taskforce Rinnooy Kan (ingesteld naar aanleiding van een motie van de ChristenUnie).

De ChristenUnie onderschrijft het belang van Natura 2000 als netwerk van Europees waardevolle natuur. De uitvoering blijkt in de praktijk weerbarstig. Er is veel onduidelijkheid over de mogelijkheden voor omringende bedrijven, en over hoe en op wat voor termijn de doelen gehaald kunnen worden. Het opstellen van beheerplannen blijkt erg gecompliceerd. Inzet van de overheid om de Natura2000 plannen te laten slagen is dus hard nodig: heldere regels, goede communicatie, snel handelen en boter bij de vis. De gedachte dat Natura2000 kostenneutraal is, is verleden tijd. Natuur kost geld, en de rekening daarvoor kunnen we niet op het bordje van enkele ondernemers leggen. Belangrijk uitgangspunt voor de beheerplannen is het zoveel mogelijk laten samengaan van bedrijvigheid en natuur.

- De overheid ondersteunt bij het opstellen van beheerplannen, met name lokale betrokkenen die geen grote organisatie achter zich hebben.
- Rijk en provincies maken op korte termijn afspraken over de financiering van Natura2000: zowel aankoop als beheer.
- Professionele beheerders (boeren, rietsnijders, particulieren, terreinbeherende organisaties) worden betaald voor het beheer dat zij uitvoeren.

De ChristenUnie zet daarnaast in op een robuuste Ecologische Hoofdstructuur (EHS), als belangrijke schil rondom internationaal kwetsbare Natura 2000-gebieden. Dit draagt niet alleen bij aan biodiversiteit maar zorgt er ook voor dat benodigde milieu- en watercondities en natuurkwaliteit van Natura 2000-gebieden gemakkelijker kan worden bereikt. Grote aaneengesloten gebieden krijgen voorrang, kleinere snippers EHS kunnen worden afgestoten. Ook komt er meer ruimte voor zelfrealisatie als natuurdoeltypen daarvoor geschikt zijn: boeren behouden eigen grond en krijgen betaald voor geleverde diensten. Bovendien is flexibiliteit in de EHS-gebieden mogelijk: hoe verder af van de Natura 2000-kern, hoe meer ruimte in beheer en begrenzing. Op deze manier vormgegeven heeft de EHS de meeste impact op behoud biodiversiteit, een relatief kleinere impact op omringende ondernemers, en kan ze rekenen op meer draagvlak onder bewoners. De investeringen worden gericht op het kosteneffectief veiligstellen van de EHS. Langzamerhand is gebleken dat voor de feitelijke realisatie van een hoge natuurkwaliteit meer tijd nodig is dan tot 2018.

- Blijvende inzet om de EHS in 2018 te realiseren. Tenminste 80 procent van de doelen moet in 2018 zijn gerealiseerd. Het nog resterende deel is uiterlijk 2025 gereed.
- Nieuw aan te leggen robuuste verbindingzones worden planologisch vastgelegd en op gunstige momenten gerealiseerd.
- De hoeveelheid te verwerven grond wordt kritisch onderzocht. Voorwaarden voor aankoop zijn: de verwerving is noodzakelijk voor het behouden van de meest kwetsbare natuur; ontbrekende schakels voor afronding van een robuust EHS-gebied krijgen voorrang; en er

is voldoende budget beschikbaar voor inrichting en beheer.

2.5 RECHTVAARDIGE TOEKOMST

Een rechtvaardige toekomst is een toekomst waarin ook volgende generaties kunnen voorzien in hun levensbehoeften, kunnen genieten van natuur en toegang hebben tot voldoende grondstoffen. Deze toekomst is niet vanzelfsprekend. Daar is verstandig handelen voor nodig, internationaal, nationaal, regionaal, lokaal en individueel. De ChristenUnie vertaalt dit toekomstperspectief terug naar handelen hier en nu. De ChristenUnie houdt daarbij de handelsbalans in het oog, maar zet ook stevig en vastberaden koers naar een duurzame economie. De benodigde omschakeling zal een inspanning vragen van de hele maatschappij. Een samenwerking tussen overheid, ondernemers, onderwijs, onderzoek en burger.

ENERGIE EN KLIMAAT

Onze energievoorziening is voor een aanzienlijk deel gebaseerd op verbruik van fossiele energiebronnen. Deze bronnen zijn eindig, en verbranding veroorzaakt onwenselijke emissies. Toename van de mondiale energievraag leidt tot prijsstijgingen. Op termijn kunnen deze prijsstijgingen ontwrichtend werken voor de wereldeconomie. De emissies veroorzaken problemen in luchtwegen, schade aan de schepping en mogelijk een verandering van het klimaat. Hoewel de omvang van de invloed op het klimaat niet met 100 procent zekerheid is vast te stellen, moet de politiek uit voorzorg tijdig handelen.

De huidige energieprijzen tellen de kosten van mogelijke toekomstige effecten (economische ontwrichting door schaarste, dijkverhogingen, etc.) af op de toekomst. Verduurzaming van de energievoorziening rendeert door grotere energiezekerheid, prijsstabiliteit, een gezond leefmilieu, welvaart (vanuit een verbreed welvaartsperspectief), een goede concurrentiepositie, onafhankelijkheid van instabiele regio's, export en banen.

De liberalisering van de energiemarkt bemoeilijkt een broodnodige omschakeling. Om de omschakeling toch te realiseren kiest de ChristenUnie voor:

- Reductie van 80-95 procent van de emissie van broeikasgassen in 2050.
- Reductie van 30 procent broeikasgassen in 2020 ten opzichte van 1990, 20 procent hernieuwbare energie in 2020, en in de periode 2011 tot 2020 gemiddeld jaarlijks minstens 2 procent energiebesparing.
- Nederland in de top vijf van de Europese Unie op gebied van energie-efficiënte technologie en duurzame energie.
- Energieneutrale overheidsgebouwen in 2030.

Correctie falen energiemarkt

De marktwerking voor energie faalt. Toekomstige kosten maken geen onderdeel uit van de energieprijzen. Eerste stap

is daarom dit te herstellen. De ChristenUnie doet dit door niet-duurzame energie anders en meer te beprijzen en de stimuleringsregeling voor duurzame energie te verbeteren.

De ChristenUnie wil een geleidelijk stijgende inputheffing op niet-duurzaam opgewekte stroom, met name bij kolen. Tegelijkertijd komt er een geleidelijk op te voeren verplichting voor bij- en meestook van duurzame biomassa of biogas (tweede generatie) bij kolen- en gascentrales. De inputheffing wordt lager naarmate het aandeel duurzaam in de energieopwekking toeneemt. Het streven is dit op Europees niveau in te voeren. Door deze maatregelen zal de kWh-prijs stijgen. De ChristenUnie wil dit compenseren door het vastrecht voor consumenten fors te verlagen. Deze combinatie van een hogere kWh-prijs en een lager vastrecht maakt energiebesparing in woningen aantrekkelijker, zonder dat de koopkracht van mensen wordt aangetast. Daarnaast past de ChristenUnie de SDE-regeling aan. De effectiviteit wordt verhoogd door per duurzame optie (windenergie, zonne-energie, biomassa, blue energy, etc.) grenzen te stellen aan de op te voeren maximale productiekosten. De aantrekkelijkheid van duurzame investeringen wordt verhoogd door zekerheid in terugleververgoedingen te bieden voor de feitelijke levensduur van het duurzame project. Er bestaat een kans dat dit leidt tot een onacceptabele winstgevendheid wanneer de energieprijs sterk stijgt; in dat geval wordt onmatige winst afgeroomd.

De ChristenUnie wil energieleveranciers verplichten om een vast aandeel duurzame energie te leveren, zodra de productie van duurzame energie concurrerend is met de niet-duurzame opties.

Verder zet de ChristenUnie op Europees niveau in op:

- Het creëren van schaarste in emissierechten, waardoor emissierechten duurder worden;
- Een verplichting voor een aandeel duurzaam in energieopwekking;

en op nationaal niveau:

- Verhoging van de energiebelasting voor alle tarieven;
- Een eerlijk warmtetarief voor duurzame warmte (groot-schalige warmte- en koudeopslag, aardwarmte). Het tarief mag niet hoger zijn dan andere warmtetarieven. Als het warmtetarief lager kan zijn dan andere tarieven, dan moet het tarief ook lager zijn.

Stimulering energietransitie

Doordat correctie van het marktfalen worden energiebesparende maatregelen aantrekkelijk. De terugverdiertijden worden korter. Energiebesparing, duurzame energie en innovatie worden verder gestimuleerd door een combinatie van maatregelen. Aan de voorkant wil de ChristenUnie een regenererend investeringsfonds voor de voorfinanciering van energiebesparing en duurzame energie en fiscale vergroening. Aan de achterkant een scherp en innovatief inkoopbeleid en een verplichte energiebesparing voor energieleveranciers met een systeem van onderlinge han-

del in behaalde energiebesparing (witte certificaten).

De realisatie van de energietransitie wordt bevorderd door:

- Aanscherping van normen, zoals verhoging van de grens voor terugverdiertijd voor het verplicht treffen van energiebesparingsmaatregelen door bedrijven en instellingen van 5 jaar naar 7 jaar, in combinatie met een meer gerichte fiscale regeling.
- Opvolgen van meerjarenafspraken met verplichtingen.
- Beloningsbeleid voor koplopers.
- Verbetering van vergunningtrajecten energiebesparing.
- Een rijksstructuurvisie Ruimte voor windenergie en biomassa (tweede generatie).

Innovatie energie-infrastructuur

Verduurzaming van de energievoorziening vraagt ook een transitie in energietransport. We moeten van de huidige simpele netten overschakelen naar slimme, regionale netten van de toekomst. Hierdoor verlaagt de drempel voor innovatieve regionale en kleinschalige duurzame opwekking:

- Eenergieproducenten betalen zelf een deel van kosten van netuitbreiding.
- Decentrale slimme netten (smart grids), warmtenetwerken en WKK.
- Regulering in de bouw van netten ter voorkoming van een centraal net dat ongunstig is voor decentrale opwekking en opslag van elektriciteit (Powerhouse scenario).
- Realisatie op korte termijn van de afgesproken 950 MW windenergie op zee; voor 2020 inzetten op 6000 MW windenergie en een stopcontact op zee.
- Bij het aanpakken van grote infrastructurele werken de mogelijkheden voor duurzame energie benutten. Zo liggen er bij het opknappen van de Afsluitdijk en de Brouwersdam grote kansen voor blue energy.

Gedrag

Voor het besparen in energiegebruik is een omslag in gedrag nodig. Dit vraagt verantwoord consumeren. De overheid draagt hieraan bij door het:

- Introductie van energiebesparingsaftrek voor particulieren.
- Ondersteunen van maatschappelijke duurzame initiatieven.
- Bevorderen van transparantie over productieprocessen en productkwaliteit.
- Een breed scala aan overheidsmaatregelen, zoals goede fietsvoorzieningen, een sterk verbeterd openbaar vervoer, duurzame energie etc.

Emissiereductie

Bijvoorbeeld door verplichte bij- en meestook van tweede generatie biomassa in elektriciteitscentrales, vooral bij nieuwgebouwde kolencentrales. Verder zou de overheid op de wat langere termijn het opslaan van CO₂ kunnen stimuleren door dit te verplichten voor nieuwgebouwde centrales.

Bio-energie

De ChristenUnie wil bio-energie sterk bevorderen door het bieden van langjarige duidelijkheid over de te gebruiken reststromen. Voorwaarden zijn wel dat het gaat om duurzame bio-energie die

- geen verder verlies veroorzaakt van habitat voor zeldzame dieren en planten;
- geen voedsel benut als brandstof;
- geen vormen bevat die nauwelijks broeikasgasreductie per eenheid energiedrager opleveren.

Een gelijk speelveld op Europees niveau is hierbij van groot belang.

Kernenergie

De ChristenUnie wil geen nieuwe kerncentrales, zolang er geen duurzame en betrouwbare oplossing is gevonden voor de problemen van veiligheid en afval.

Klimaat en ontwikkelingssamenwerking

De ChristenUnie ziet in het klimaatbeleid mogelijkheden voor het versterken van de agenda voor ontwikkelingsamenwerking:

- Toezicht op de bijdrage van het klimaatfondsbeleid aan projecten in ontwikkelingslanden, die bijdragen aan de CO₂-emissiereductie van Nederland;
- Een duurzaamheidsfonds gebaseerd op CO₂-uitstootrechten; dit genereert gelden voor duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden.

MILIEUBEWUST PRODUCEREN

Een goed en gezond milieu is van groot belang voor een prettige leefomgeving. Nederland is een druk bewoond land waar verantwoord omgegaan moet worden met bodem, water en lucht. Overheid, burgers en bedrijven dragen ieder op hun eigen plaats verantwoordelijkheid voor de bescherming van deze leefomgeving.

Nederland is aantrekkelijk voor het internationale bedrijfsleven. Scherper aan de duurzame wind varen kan dus. De normstelling in Nederland loopt soms vooruit op normstelling in andere landen. Dat maakt onderdeel uit van ons vestigingsklimaat en kan ook de innovatie bevorderen. Tegelijkertijd wensen wij de administratieve regeldruk voor bedrijven te beperken. Bij sterke vermoedens van een schadelijk effect op het milieu moet de overheid preventief handelen.

De ChristenUnie wil dat de overheid duurzame innovatie bevordert langs de route van eco-efficiënt en eco-effectief produceren. Eco-efficiënt door het leveren van goederen en diensten met minder niet-herbruikbare energie en minder materialen, leidend tot minder afval, minder vervuiling en minder kosten. Eco-effectief door het maken van producten die aan het eind van hun leven biologisch afbreekbaar zijn, of die technologisch weer kunnen worden hergebruikt.

Bij veel menselijke activiteiten ontstaat afval. Dat kan hinderlijk zijn en schadelijk voor het milieu. Afval dat ontstaat moet zoveel mogelijk worden hergebruikt. Overheid, bedrijven en burgers hebben daarnaast een taak in het bestrijden van zwerfafval. De ChristenUnie hanteert het principe dat de vervuiler betaalt en is voorstander van uitbreiding van het statiegeldsysteem naar kleine PET-flesjes en blikjes.

Door de hoge stedelijke bevolkingsdichtheid en de aanwezigheid van grote kassencomplexen wordt het 's nachts steeds minder donker. Dit heeft zijn weerslag op de dierenwereld. De overheid zal een actief beleid voeren om lichtvervuiling tegen te gaan

- Door materiaalketenbeleid worden producten vaker hergebruikt en materialen gerecycled. Door productgerichte milieuzorg kunnen milieubelastend materiaal en verpakkingen worden teruggedrongen (dematerialisatie).
- De voorlichting aan bedrijven en consumenten over de materiaalketens en het hergebruik van producten en materialen wordt verbeterd.
- Verouderde vuilverbrandingsinstallaties met een laag rendement worden gesloten.
- Om lichtvervuiling tegen te gaan worden kassencomplexen geïsoleerd en autowegen spaarzamer verlicht waar dit de verkeersveiligheid niet nadelig beïnvloed.

Het MVO-beleid (zie 2.2.8) zet de kaders voor milieubewust produceren. Nederland maakt onderdeel uit van een internationale markt. De rol van Europa op het gebied van het milieubeleid is groot. Op Europees niveau wil de ChristenUnie afspraken maken over:

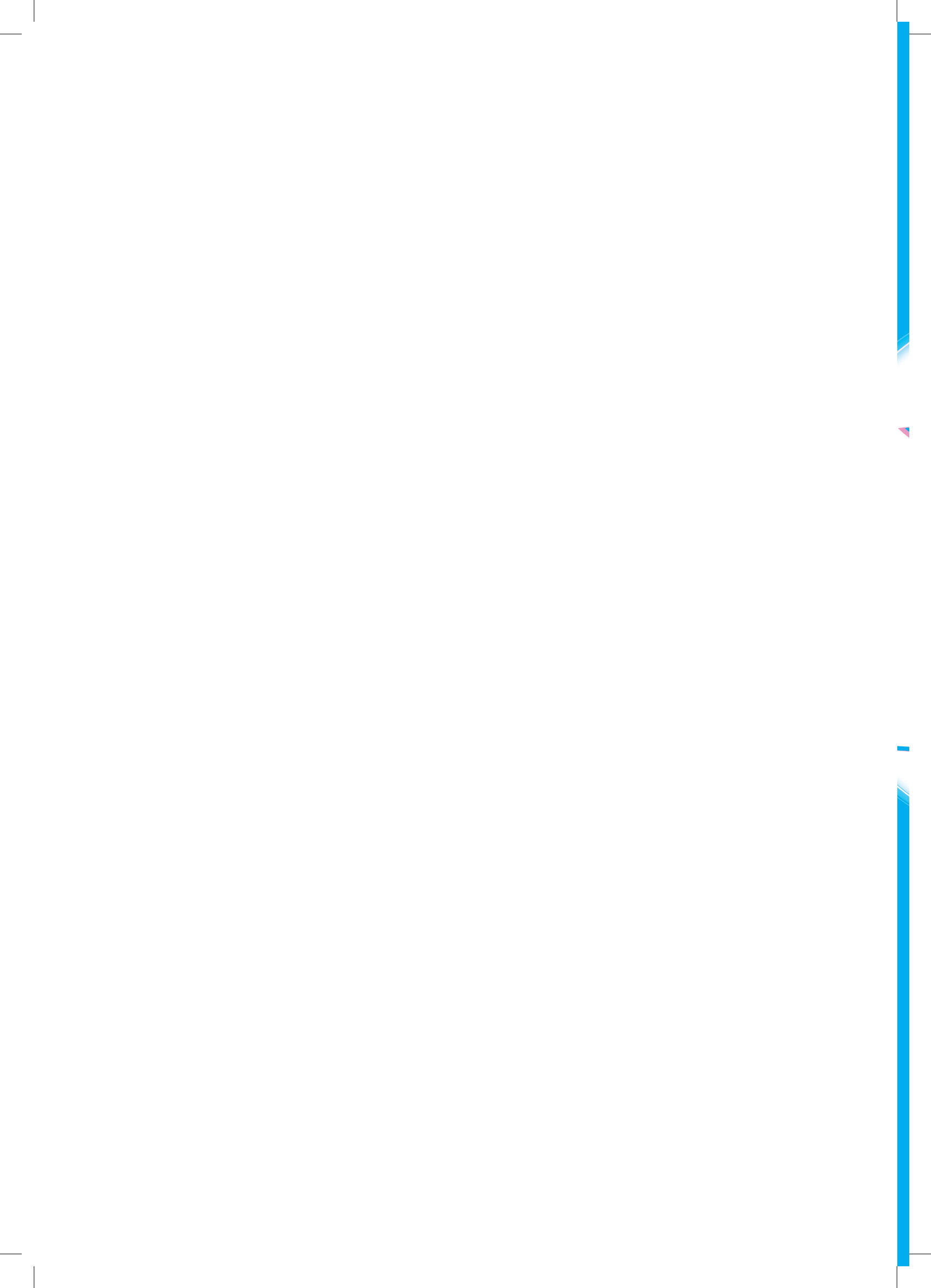
- Het stoppen of afbouwen van milieuschadelijke subsidies en niet-duurzaam stimuleringsbeleid, zoals de subsidies op energie- of watergebruik.
- Het bevorderen van transparantie door uitbreiding van de productlabeling.
- Het weren van niet-duurzame producten.
- Het via een milieuheffing doorberekenen van de milieukosten van producten en diensten in de kostprijs.
- Het verlagen van BTW-tarieven voor milieuvriendelijke producten en diensten.

Op nationaal niveau wil de ChristenUnie een op innovaties gerichte markt vraag creëren door een duurzaam inkoopbeleid van overheidsinstanties. Doel is het bereiken van een top-vijf positie in Europa als het gaat om toepassing van duurzame technologie. De overheid versterkt de samenwerking tussen onderzoek en bedrijfsleven om te komen tot innovatie op het gebied van duurzame technologie. De overheid reduceert regelgeving en legt meer verantwoordelijkheid bij het bedrijfsleven. Zij vraagt van bedrijven dat deze zich in hun productieprocessen bewegen binnen de grenzen van de milieuruimte. Deze algemene maatregelen worden gecombineerd met een stevig toezicht- en handhavingsbeleid voor maatschappelijke milieu- en

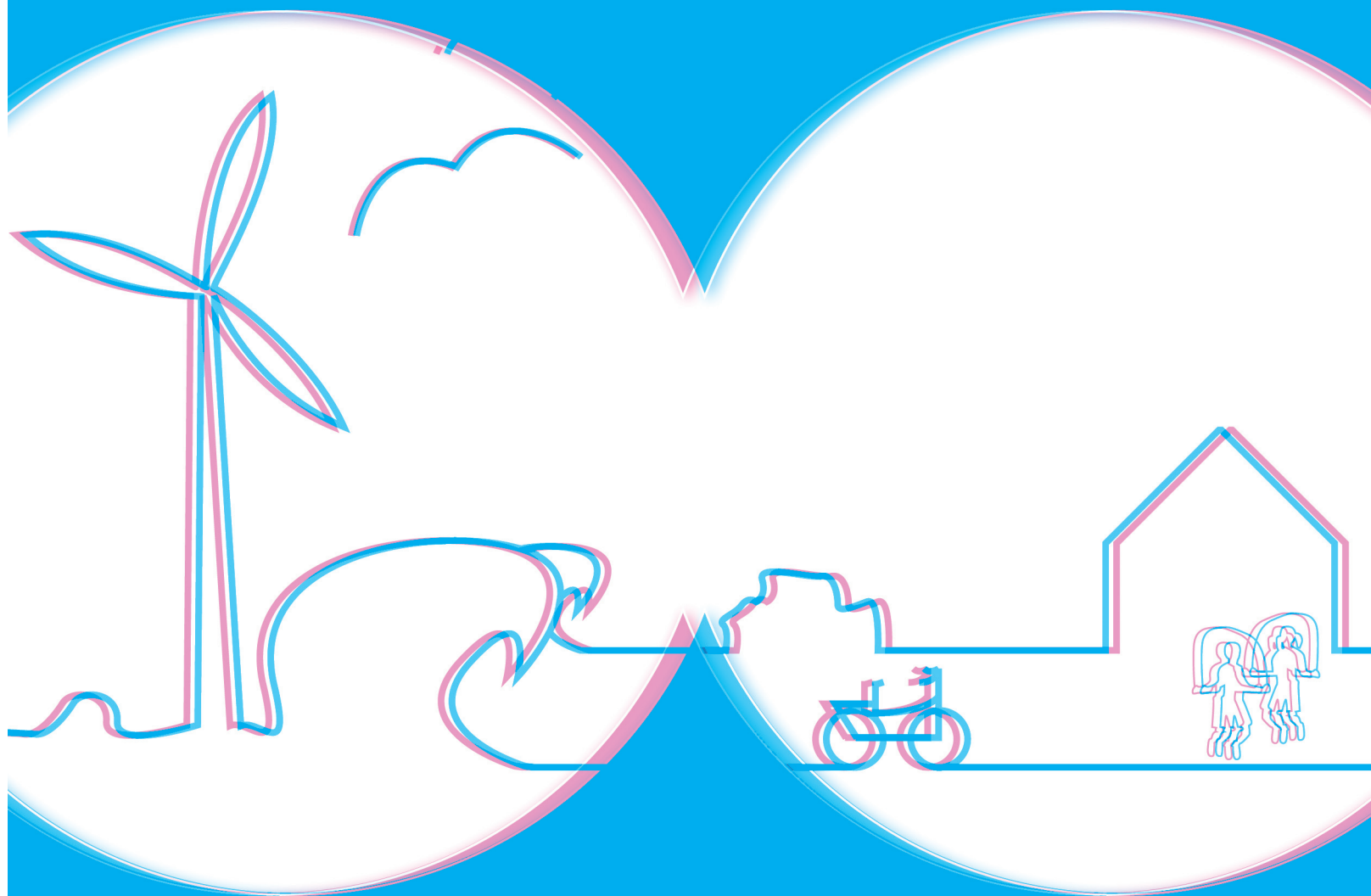
veiligheidsrisico's. Door handhaving van de vigerende Wet Milieubeheer - waarbij bedrijven verplicht zijn om alle besparende maatregelen te nemen die zich binnen 5 jaar terug verdienen - valt veel winst te behalen.

De consument bepaalt uiteindelijk of de inspanningen van bedrijven op het gebied van milieubewust produceren worden beloond. De milieudruk van onze bestedingen ligt een factor drie boven het niveau dat onze aarde duurzaam aankan als iedere wereldburger hetzelfde bestedingsniveau en -patroon zou hebben. De ChristenUnie wil dit zichtbaar maken. Dit sluit aan bij ons streven om naast het BNP een breder welvaartsbegrip te introduceren waarin het omgaan met ons milieukapitaal is opgenomen. De ChristenUnie wil hiervoor een nationale doelstelling formuleren die in lijn is met de milieudoelen voor 2020 en 2050, en die terugvertaald wordt naar individuele doelstellingen. Er zijn nu al producten en diensten waarvan de milieudruk zichtbaar is bij aankoop. Deze ontwikkeling moet krachtig worden bevorderd.

- Bedrijven worden verplicht de inzichtelijkheid van de milieu- en gezondheidseffecten van producten en processen te verstrekken.
- Handhaving en controle op de naleving van milieu- en veiligheidsnormen hebben hoge prioriteit. De terugverdientijd van de Wet Milieubeheer wordt verhoogd van 5 naar 7 jaar, zodat nog meer rendabele maatregelen onder de wet vallen. Hier hoort wel een stevig vergunningenbeleid en controle- en handhavingsbeleid bij.
- De import van en handel in illegaal hout wordt verboden. Het gebruik van duurzaam hout wordt gestimuleerd. De overheid geeft daarbij het goede voorbeeld door in haar aanbestedingsbeleid 100 procent legaal en duurzaam hout te eisen.
- Duurzaamheid op regionaal niveau wordt bevorderd door samenwerkingsverbanden tussen lokale overheden, ondernemers, onderzoeksinstituten, onderwijs en burgers te stimuleren en ambitieuze doelen te formuleren.

ChristenUnie

**EEN LAND DAT
WERKT AAN EEN SOCIALE
EN DUURZAME ECONOMIE**

DIENSTBARE OVERHEID

BONDGENOOT VAN DE BURGER

3.1 DIENSTBAAR AAN DE BURGER

VERTROUWEN TUSSEN OVERHEID EN BURGER

Vertrouwen tussen overheid en burger is geen vanzelfsprekendheid. Daar moet voortdurend aan worden gewerkt. Bestuurders kunnen vertrouwen niet opeisen. Zij moeten vertrouwen winnen door betrouwbaar te zijn. Hiermee is niet alles gezegd. Alles is politiek, maar politiek gaat (bepaald) niet over alles. Burgers, bedrijven en instellingen hebben eigen verantwoordelijkheden en moeten daarop ook kunnen worden aangesproken.

We leven in een tijd waarin het aan vertrouwen tussen overheid en burger ontbreekt. Ook democratisch genomen besluiten roepen heftige kritiek op. Aan bedoelingen van politici wordt getwijfeld. Er is te weinig besef dat 'we' in Nederland met z'n allen de samenleving moeten dragen en dus ook met z'n allen moeten werken aan een betere samenleving.

Herstel van vertrouwen stelt vooral eisen aan de bestuurders en volksvertegenwoordigers zelf.

We hebben in de allereerste plaats integere politici nodig. Overheden en overheidspersonen moeten integer zijn, omdat zij in dienst staan van de samenleving en daarmee uiteindelijk in dienst van God. Alleen integere politici kunnen aanspraak maken op een vertrouwensrelatie tussen overheid en burgers.

We hebben mensen nodig die open kaart spelen als de politieke cultuur een obstakel is voor noodzakelijke politieke veranderingen. Daarbij past verantwoording afleggen over besluiten, maar geen afrekencultuur tussen bestuur en volksvertegenwoordiging die bestuurlijke daadkracht belemmert. Verantwoording afleggen is essentieel, maar het doel is een goed bestuur - niet het hoofd van de bestuurder.

Ten derde gaat het ook om vertrouwen geven. Regels zonder grond frustreren burgers. Een verantwoordingsplicht die mensen in de zorg of het onderwijs afleiden van hun eigenlijke taak, is alleen maar een sta in de weg voor goede zorg en kwalitatief onderwijs. Wie echt vertrouwen geeft, laat dit daarom gepaard gaan met 'loslaten'.

EEN DIENSTBARE OVERHEID

Goede bestuurders - of zij nu in de gemeente werken, bij de provincie of het rijk - stellen niet zichzelf centraal of het bestuur dat zij vertegenwoordigen, maar de burger. We hebben daarom geen mensen nodig voor wie de macht

of het aanzien van het ambt centraal staat, maar betrouwbare politici, die zich dienstbaar opstellen, trouw aan de publieke zaak. Zij behoren betrokken te zijn op de belangen van samenleving en burgers. Overheden die zich zo opstellen, zijn trouw aan wat hun roeping is: zich dienstbaar op te stellen aan de opdracht het goede na te streven voor mens en samenleving.

Inbedding van het overheidsgezag in een democratische structuur is een groot goed. Dit verzekert dat overheden verantwoording afleggen over hun handelen. Democratie betekent niet dat het overheidshandelen samenvalt met de optelsom van wensen en belangen van (de meerderheid van) de burgers, de kiezers. Wat het publieke belang inhoudt, zal bij elk politiek besluitvormingsproces steeds weer opnieuw moeten worden verduidelijkt. Politieke partijen met een helder en consistent politiek profiel zijn daarbij onmisbaar. Dan hebben kiezers wat te kiezen. Dit betekent dat politieke uitgangspunten en vooronderstellingen in het politieke debat helder naar voren moeten komen. Daarbij hoort een gepaste plaats voor godsdienst en levensovertuiging in het publieke debat, in de publieke ruimte.

- Bij de opstelling en uitvoering van regels en beleidsplannen staan de belangen van burgers centraal. Daarom maakt de overheid gebruik van de kennis van bewoners van hun eigen leefomgeving. Betrokkenheid van burgers en bedrijven bij de publieke dienstverlening bevordert actief burgerschap.
- De invoering van een correctief referendum op verzoek van kiezers over een wetsvoorstel cq. verordening die door parlement, gemeenteraad of provinciale staten is goedgekeurd, is wenselijk. Een dergelijk referendum heeft alleen nut als het aantal handtekeningen om een referendum aan te vragen op een geloofwaardig niveau wordt vastgesteld, en de opkomstdrempel tenminste boven de 50 procent ligt.
- Burgerinitiatieven hebben een meerwaarde in een democratische besluitvorming en worden aangemoedigd.
- Overheidsbestuurders publiceren hun nevenfuncties
- Het beloningsniveau van bestuurders en ambtenaren in de publieke sector gaat de 'Balkenende-norm' niet te boven.

EEN SAMENBINDENDE GRONDWET

Even belangrijk als haar verankering in de democratie is de verankering van het overheidsgezag in het recht. De rechtsstaat dient de rechtszekerheid. Grondrechten beschermen burgers tegen willekeur en overschrijding van de bevoegd-

heden op terreinen die toebehoren aan burgers, kerken en andere levensbeschouwelijke instellingen, scholen en bedrijven.

In een pluriform Nederland, waarin we vele bevolkingsgroepen kennen en het moeizaam blijkt met verschillende overtuigingen in één samenleving in vrede met elkaar om te gaan, is het van belang dat we ons met elkaar reenschap geven van de ontstaansgeschiedenis van de Nederlandse samenleving. Het Statuut voor het Koninkrijk en de Grondwet kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Aan de Grondwet wordt daarom een preambule toegevoegd. Deze preambule geeft uitdrukking aan de historische identiteit en de dragende waarden van de Nederlandse samenleving.

Kennis van de inhoud van het Statuut en de Grondwet en van de geschiedenis van het koninkrijk dragen bij aan burgerschapsvorming.

Het koningschap belichaamt de verbondenheid van allen in Nederland.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

- Het recht op leven wordt vastgelegd in de Grondwet. Het menselijk leven heeft volledige rechtsbescherming vanaf de bevruchting tot aan de dood.
- Artikel 1, het recht op gelijke behandeling, wordt uitgebreid zodat ook gehandicapten discriminatie wordt tegengegaan.
- De Nederlandse taal wordt grondwettelijk verankerd. Aan de positie van de overige talen in het Koninkrijk - Fries, Papiaments – wordt op gepaste wijze recht gedaan.
- Het verbod om wetten rechterlijk te toetsen aan de Grondwet wordt afgeschaft. Dit versterkt het gezag van de Grondwet. In hoogste instantie beslist een Constitutioneel Hof over de uitleg van de Grondwet.
- Indien de Raad van State in zijn advies concludeert dat een wetsvoorstel grondwetsuitleg vergt, kan dit slechts, indien door tenminste 30 Kamerleden verlangd, met gekwalificeerde meerderheid van twee derde worden aangenomen.
- Internationale verdragen zijn pas goedgekeurd wanneer de inhoud van die verdragen is omgezet in Nederlandse wetgeving.
- Het Koninkrijk der Nederlanden is een constitutionele monarchie. De staatsrechtelijke functie van het koningschap heeft haar waarde bewezen en blijft intact.
- Er wordt geen rangorde tussen de verschillende vrijheidsrechten in de Grondwet vastgesteld.

Kader TOLERANTIE

Tussen onverdraagzaamheid en gelijkheidsdwang is een tussenweg mogelijk. Een weg, waarop het mogelijk is onbekommerd en ronduit voor je overtuiging uitkomend naast elkaar te gaan. Een soms lastige en bochtige weg.

Zeker. Met hobbels en kuilen. Maar ook met ongedachte doorkijkjes en uitzichten en in elk geval onverwachte ontmoetingen.

Nederland is een land van minderheden. De samenleving fragmentariseert, en het lijkt er ook nog eens op dat al die minderheden elkaar steeds minder kunnen vinden. Tolerantie jegens andersdenkenden doet pijn. Maar waarvoorheen de schurende verschillen tussen het ene en het andere geloof ook echt wel werden opgemerkt, maar men desondanks elkaar z'n levensbeschouwing, z'n instellingen en z'n organisaties gunde, is dat de laatste jaren klaarblijkelijk steeds moeilijker geworden voor veel mensen. Verschillen worden niet meer getolereerd, overtuigingen niet meer geaccepteerd. Ze werken eerder als een rode lap op een stier en worden het liefst grondig onder het tapijt geschouffeld. Vooral als die levensbeschouwelijke verschillen ook nog eens een religieuze achtergrond hebben.

Voorbeelden? Een Koptisch christelijke trambestuurder mag geen kruis op zijn tramuniform dragen. Het luiden van kerkklokken stuit in een aantal gemeenten op weerstand bij omwonenden. Moslims voelen zich vaak buiten de samenleving staan. Joodse instellingen kunnen al jarenlang niet meer zonder zware bewaking, en wie openlijk de uiterlijke kenmerken van het jodendom draagt (zoals een keppeltje) voelt zich op straat niet meer veilig.

Kan het anders, is er een weg terug. Zeker. Maar dan is er wel wat nodig.

In de eerste plaats een zelfbewuste houding van juist die minderheidsgroepen die op z'n minst voor hun gevoel in de verdrukking zijn geraakt. Kom maar op voor je overtuiging en draag die uit!

In de tweede plaats een hernieuwd besef bij iedereen in dit land, dat tolerantie geen onverschilligheid betekent (dat doet geen pijn) maar een samenleven in één land, terwijl verschillen van levenswijze en levensovertuiging wel degelijk steken en botsen. Dan ontstaat er ruimte voor het omgaan met overtuigingen en gedragingen die indruisen tegen je eigen overtuiging. Dan is er respect voor gewetensbezwaren in beroepsverband. Dat is natuurlijk wel wederzijds. De liberaal moet de christen zien staan; de moslim de jood; de christen de moslim, enzovoorts.

Als die weg er is, wordt die dan ook gekozen. Ja. Niet altijd. Maar vaak ook wel.

Een goed voorbeeld is de Haagse Verklaring (2007) inzake de vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing. Christenen, islamieten, hindoes, humanisten, joden, bahai's en soefi's hebben voor elkaar en aan elkaar de vrijheid verklaard om hun eigen godsdienst en levensovertuiging te huldigen en uit te dragen en die van anderen de verdragen.

Zulke initiatieven, waarvoor creativiteit, moed en een zelfbewust staan voor je eigen overtuiging nodig is, vragen navolging. Een weg tussen onverdraagzaamheid en polari-

satie aan de ene kant, en gelijkschakeling en neutraliteitsdwang aan de andere kant. Alleen zo kunnen we werken aan een samenleving die verschillen kan verdragen, juist als ze pijn doen.

DIENSTBARE BURGERS IN EEN VERBONDEN SAMENLEVING

De samenleving wordt niet primair gevormd door overheid of door overheidsbestuurders, maar door de burgers zelf. Zij nemen verantwoordelijkheden, gaan verplichtingen aan en maken de samenleving leefbaar in hun onderlinge relaties. Een vrije samenleving in een democratische rechtsstaat kan alleen bloeien als voldoende mensen er vertrouwen in hebben en hun gedrag richten naar de kernwaarden waarom het in de rechtsstaat draait. Op hun beurt kunnen burgers een beroep doen op de overheid als hun veiligheid of bestaanszekerheid in het geding is. Het in stand houden van de rechtsstaat vergt inspanningen van overheid en burger. Iedereen heeft plichten heeft jegens de gemeenschap 'zonder welke de vrije en volledige ontplooiing van zijn persoonlijkheid niet mogelijk is', zegt de VN-verklaring voor de rechten van de mens terecht. Om iedereen hiertoe te bepalen, wordt een Handvest opgesteld.

- Een Handvest verantwoordelijk burgerschap bepaalt overheid en burger elk bij hun eigen mogelijkheden en verantwoordelijkheden voor de instandhouding van de leefbaarheid van de samenleving.
- In een vrije rechtsstaat bloeien de klassieke vrijheidsrechten. Deze rechten worden ook onderhouden in de samenleving. Verschillen in levensovertuiging of godsdienst leiden niet tot uitsluiting van de mogelijkheid om bepaalde beroepen uit te oefenen. Werkers in de zorg met bezwaren tegen abortus-provocatus en euthanasie mogen geen benadeling ondervinden bij de toelating tot opleidingen en uitvoering van het werk. Waar hoofd-doekjes niet tot functionele bezwaren leiden, vormt dit evenmin een belemmering.
- Gemeenten en andere overheidsorganen houden bij publieke handelingen en manifestaties rekening met de levensbeschouwelijke en religieuze pluriformiteit van de bevolking en gewetensbezwaren van ambtenaren. Dit besef van diversiteit klinkt ook door bij de aanstelling van ambtenaren van de burgerlijke stand.

DE OVERHEID MOET HAAR GRENZEN KENNEN

De overheid doet - binnen de haar toekomstige bevoegdheden - wat burgers en instellingen zelf niet tot stand kunnen brengen, terwijl het toch noodzakelijk is voor het goed functioneren van de samenleving. De ChristenUnie kiest voor een beperkte overheid, die zich opstelt als bondgenoot van burgers. Een overheid die mensen in moeilijkheden op weg helpt. Daarna komt pas de rol van de overheid als beslisser en afdwinger. Burgers en gezinnen, bedrijven, kerken, onderwijs- en zorginstellingen en al die andere samenlevingsverbanden, hebben eigen verantwoordelijk-

heden. De overheid schept voorwaarden opdat we niet in een samenleving belanden waarin het recht van de sterkste geldt. De ChristenUnie streeft naar sterke sociale verbanden, waarin deze eigen verantwoordelijkheden in vrijheid tot hun recht kunnen komen.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen

- De persoonlijke levenssfeer van de burgers verdient meer bescherming. Bij maatregelen in het kader van verbetering van haar dienstverlening, terrorisme- of criminaliteitsbestrijding, legt de overheid structureel verantwoording af van de mate waarin zij de privacy van haar burgers beschermt dan wel beperkt. Bevoegdheden van de overheid op deze terreinen moeten na verloop van een aantal jaren worden verlengd. Daarmee keren zij periodiek terug als onderwerp op de agenda van het publieke debat.
- Bewaartermijnen van gegevens van burgers door overheid en in het bijzonder door bedrijven worden beperkt.
- Als burgers door feiten en omstandigheden hun identiteit genoegzaam kunnen aantonen, is vasthouden aan de letter van de Identificatieplicht niet nodig en wordt dus geen boete opgelegd.
- Er is in Nederland geen plaats voor registratie op basis van etniciteit.

DEMOCRATIE HOORT DICHT BIJ DE BURGER VERANKERD TE ZIJN

Het waarborgen van vertrouwen tussen overheid en burgers en bedrijven is niet gebaat bij een machtsstrijd tussen verschillende overheden. De bestuurlijke inrichting van het land behoort daarom eenduidig te zijn. Herindelingen of bestuurlijke opschaling vinden in beginsel alleen dan plaats indien de behoefte vanuit gemeenten zelf opkomt. Waar dit plaatsvindt is de benaderbaarheid van het democratisch bestuur telkens een specifiek aandachtspunt. Wijk- en dorpswethouders, dorps- en wijkraden en decentrale loketten kunnen hieraan tegemoet komen. Kleinschalige taken kunnen worden overgedragen aan wijk- en dorpsraden, die - indien een gemeente hiervoor kiest - ook gekozen kunnen worden.

Tenslotte is vertrouwen gebaat bij het besef dat het Rijk, een gemeente of een provincie altijd (veel) meer is dan een dienstverlenende eenheid. Diensten en ondersteunende apparaten kunnen op gemeenschappelijke basis worden georganiseerd. Maar bij herindelingen, opschaling van ambtelijke diensten en decentralisatie van rijkstaken, dient behalve de efficiëntie ook de democratische verantwoordingsstructuur nadrukkelijk te worden betrokken.

- Samenwerking tussen gemeenten is wenselijk, maar het primaat blijft bij democratisch gelegitimeerde organen zoals de gemeente, de provincie en de rijksoverheid.
- Gemeentelijke herindeling is alleen gewenst als dit voor een goede uitvoering van alle taken nodig is. Inwoner-aantallen alleen zijn niet maatgevend, de opvattingen en

belangen van de burgers worden nadrukkelijk meegevoerd.

- Minder complexe, meer lokaal gebonden taken kunnen veelal op het niveau van dorpen of wijken of voormalige gemeenten worden uitgeoefend. Dit draagt bij aan het dichten van de kloof tussen bestuur en burger, tussen kiezer en gekozen. Het draagt eveneens bij aan het behoud van het eigen karakter en het behoud van de gemeenschap van wijken en dorpen.
- In de Randstad kunnen de stedelijke agglomeraties de provinciale status en bijbehorende bevoegdheden verkrijgen.

BESTUURLIJKE INRICHTING - VERTROUWEN IN MEDEOVERHEDEN

Sterke gemeenten en sterke provincies met eigen bevoegdheden helpen het beste om bestuurlijke drukte en onduidelijkheid over 'wie gaat over wat' te bestrijden. Slechts één bestuurslaag moet verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de oplossing van een bepaald maatschappelijk probleem. Basistaken rond veiligheid moeten verankerd zijn in de lokale samenleving.

Een sterk decentraal bestuur is gebaat bij een robuust eigen belastinggebied. Overheden moeten elkaar kunnen vertrouwen. Als het Rijk decentraliseert, blijft er te vaak sturing bestaan door het Rijk op een taak; het Rijk laat de taak niet echt los en deelt verantwoordelijkheden niet scherp genoeg toe. Op deze manier houden te veel bestuurslagen zich met hetzelfde onderwerp bezig. Decentralisatie moet daarom in beginsel plaatsvinden zonder 'gouden koorden'. Het differentiëren in het takenpakket van bestuurslagen, verdient de voorkeur boven het overvragen van samenwerkingsconstructies (bijvoorbeeld het overdragen van een taak van gezamenlijke gemeenten aan de provincie waar samenwerking reeds op die schaal plaatsvindt).

Het Rijk beperkt zich tot kaderstellend nationaal bestuur en voert alleen die taken zelf uit die van nationaal belang zijn. Beheerstaken in het fysieke domein worden, waar verantwoord, aan provincies of gemeenten overgedragen. Het gaat daarbij onder meer om verantwoordelijkheden op het gebied van welzijn, sport en wijken (gemeenten), regionale economie, plattelandsbeleid, natuur en recreatie (provincies).

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

- De hoofdlijn van de bestuurlijke inrichting van Nederland blijft uitgaan van drie bestuurslagen. De gemeente is de meest nabije bestuurslaag, met als kerntaak het behartigen van de directe leefomgeving en het sociale domein. Gelet hierop worden onder meer (delen van) de AWBZ, de sociale zekerheid en de jeugdzorg aan gemeenten overgedragen. Bij de overdracht van dergelijke bevoegdheden kan worden rekening gehouden met de schaalgrootte van de gemeente.
- Differentiatie in takenpakketten kan betekenen dat aan

grotere gemeenten meer bevoegdheden kunnen worden overgedragen dan aan kleinere.

- De provincies vormen het regisserend regionaal bestuur en hebben een ontwikkeltaak voor verkeer en vervoer, landschap, recreatie en natuur. Daarnaast gaat de provincie over het ruimtelijk economisch domein en het regionale cultuurbeleid. Gelet op deze uitgangspunten worden de Brede Doel Uitkering voor verkeer en vervoer (BDU), het investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en andere specifieke geldstromen aan het Provinciefonds toegevoegd. Enkele uitvoeringsorganisaties van het rijk, zoals de Dienst Landelijk Gebied, worden aan de provincies overgedragen.

Op landelijk niveau kan politieke en bestuurlijke verantwoordelijkheid (en dus het aantal bewindslieden) worden losgekoppeld van de ambtelijke organisatie. Dit biedt ruimte om het aantal ministeries te beperken, onder handhaving van een groter aantal ministers dan wel projectministers waar dat uit oogpunt van politieke coördinatie of spreiding van macht nodig is. De ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie kunnen op deze manier worden samengevoegd, terwijl op politiek niveau de eindverantwoordelijkheid voor de openbare orde bij de minister van Binnenlandse Zaken blijft en de eindverantwoordelijkheid voor opsporing en vervolging bij de minister van Justitie. Daarnaast kan een ministerie Ruimtelijke Inrichting bijvoorbeeld de ministeries van VROM, V&W en delen van het ministerie van LNV omvatten. En bij een ministerie voor financieel-economisch beleid kunnen, behalve Financiën, delen van EZ en LNV worden ondergebracht. Omdat de energie gericht moet zijn op het oplossen van maatschappelijke problemen en niet op reorganisaties, zou er op weg naar verdere samenvoeging eerst gewerkt kunnen worden met 7 á 8 programmaministers die meerdere departementen onder hun verantwoordelijkheid krijgen.

MEER MET MINDER

Rijk, provincies en gemeenten zullen de komende jaren meer moeten doen met minder geld. Dit vereist bezinning op welke taken de overheid wel verricht en niet. Elders in dit verkiezingsprogramma zijn hiertoe heldere keuzes gemaakt. Het vereist ook meer doelmatigheid in de organisatie en minder specifieke regels. Overheidsdiensten worden daarom zo veel mogelijk aangeboden via één (fysiek) loket, de gemeente. Gedetailleerde vergunningverleningen belasten burgers en bedrijven vaak onnodig. Vergunningstelsels worden daarom zoveel mogelijk omgezet in algemene regels. Het bijbehorend regime van toezicht en handhaving kan beperkt blijven tot acties op basis van risicoanalyse en verantwoording achteraf door de burgers of bedrijven die een vergunning hebben verkregen.

- Bestuurlijke controle tussen overheden maakt plaats voor toezicht op hoofdlijnen en horizontale verantwoording.
- Een duidelijke taakverdeling tussen overheidsdiensten

en overheidslagen leidt tot een forse afname van het aantal beleids- en uitvoerende ambtenaren bij in het bijzonder de nationale overheid.

- Gemeenten en provincies krijgen een robuust eigen belastinggebied
- Het kiesstelsel van de waterschappen wordt gewijzigd. Waterschapsbestuurders worden indirect verkozen, via de gemeenteraden.
- Het aantal waterschappen wordt fors verminderd (zie ook 2.4.4).
- Gemeenschappelijke uitvoeringsdiensten van gemeenten of provincies kunnen tot meer doelmatigheid leiden. Te denken valt aan één uitvoeringsdienst voor het innen van de belasting voor decentrale overheden en waterschappen. De verschillende overheden behouden hun afzonderlijke bevoegdheden, alleen de uitvoering wordt gebundeld.
- Product- en bedrijfsschappen worden vervangen door op vrijwillige basis georganiseerde brancheorganisaties.

NIEUWE VERHOUDINGEN BINNEN HET KONINKRIJK

Het Koninkrijk staat op de drempel van invoering van nieuwe staatkundige verhoudingen.

De kleinere Antillen, Bonaire, St. Eustatius en Saba worden openbare lichamen binnen het land Nederland. Deze status zal tijdelijk moeten zijn, omdat dit in beginsel op gespannen voet staat met het principe dat Nederland een gedecentraliseerde eenheidsstaat is. Een verdere eenwording binnen Nederland is daarom nadrukkelijk het perspectief voor de middellange termijn.

De grotere eilanden Sint-Maarten en Curaçao gaan, net als eerder Aruba, tot op zekere hoogte een eigen weg als land binnen het Koninkrijk. Wijziging van het Statuut moet tussen de (dan) vier landen voorzien in een duidelijke afbakening van cruciale Koninkrijkstaken zoals rechtshandhaving, effectieve criminaliteitsbestrijding, effectief financieel toezicht, deugdelijk bestuur, onderwijs, gezondheidszorg en armoedebestrijding. Voor de langere termijn wordt een Masterplan voor het Koninkrijk der Nederlanden uitgewerkt, waarbij recht wordt gedaan aan het uitgangspunt dat binnen het Koninkrijk alle burgers gelijkwaardig zijn en een oplossing wordt gevonden voor het 'democratisch gat' dat aan de orde is bij beslissingen die de eilanden aangaan.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

- Binnen het Koninkrijk, respectievelijk binnen Nederland blijft respect voor de eigen taal, cultuur en tradities van de eilanden een leidraad voor de onderlinge verhoudingen.
- De BES-eilanden worden op afzienbare termijn gemeenten binnen Nederland, met de ruimte om afspraken te maken die op de situatie zijn toegespitst.
- Verhoudingen binnen het Koninkrijk zijn gericht op het scheppen van (economisch) perspectief.

- Binnen het Koninkrijk is sprake van vrij verkeer van personen binnen afspraken die hieromtrent tussen landen en landsdelen worden gemaakt. Koninkrijksburgers kunnen niet over en weer tussen de landen en landsdelen worden uitgezet.

EEN EFFICIËNTE POLITIEORGANISATIE IN DEMOCRATISCHE EN RECHTSSTATELIJKE INBEDDING

De politieorganisatie is op dit moment nog hoofdzakelijk territoriaal georganiseerd. Deze organisatievorm biedt niet op alle fronten een adequaat antwoord op een tijd waarin grenzen aan betekenis verliezen, mensen contact kunnen houden over de hele wereld en (internet)criminaliteit in feite niet meer aan plaatsen gebonden is. Het is van belang dat de politie voor deze nieuwe uitdaging wordt toegerust. Om te weten wat er 'op straat leeft' is het soms belangrijker om bijvoorbeeld Hyves en andere netwerksites in de gaten te houden, dan daadwerkelijk de straat op te gaan. Financiële criminaliteit en discriminatiemisdrijven vinden steeds meer, of vooral, virtueel plaats.

Teneinde het oplossingspercentage met succes omhoog te kunnen brengen, zal de politie zich meer moeten richten op de kerntaken: opsporing en openbare orde.

Democratische legitimatie vereist verantwoording afleggen aan de gekozen raden en staten.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

- Het aantal politieregio's, 25, kan worden teruggebracht.
- Grenzeloze criminaliteit, zoals internetcriminaliteit, vrouwenhandel en financiële criminaliteit, worden in gespecialiseerde landelijke eenheden ondergebracht.
- Politietaken die niet met opsporing of openbare orde van doen hebben, worden overgebracht naar bestuurlijke toezichtorganisaties. Hierbij valt onder meer te denken aan verkeershandhaving, toezicht in het groene gebied en milieuhandhaving. Bestaande hulpverleningsdiensten zoals de huisartsenposten, de jeugdhulpverlening en nood- en crisisopvang nemen waar mogelijk de spoedeisende hulp over.
- Politie en andere toezichtorganisaties als douane, arbeidsinspectie en andere bijzondere opsporingsdiensten werken geïntegreerd samen. Waar mogelijk worden bevoegdheden geharmoniseerd.

TERRORISME

De strijd tegen het terrorisme stelt ons land, als onderdeel van de Westerse, vrije samenlevingen, voor grote uitdagingen. We kennen geen confrontatie met vijandige staten, maar met vijandige bewegingen zonder vast territorium, zonder vaste woon- of verblijfplaats en zonder scrupules wat betreft de inzet van wapens en strijdmethoden. Het is onontkoombaar gebleken dat politie en justitie in de afgelopen tien jaar meer middelen en bevoegdheden hebben gekregen om de samenleving tegen aanslagen te kunnen beschermen. Gelukkig zijn er mede daardoor sinds 2004 geen aanslagen geweest in ons land.

De opsporingsmiddelen zijn op orde; het sanctiearsenaal verdient nog wel uitbreiding. Steeds staat daarbij de rechtsstaat voorop.

Op zichzelf vormen opvattingen en (religieuze) levensovertuigingen geen bedreiging voor de nationale rechtsorde. Zij kunnen daarvoor echter wel misbruikt worden. Bedreigingen komen van mensen die onze samenleving verwerpen of terreur en angst willen zaaien. Terreur heeft dan ook niet zo zeer het plegen van aanslagen als zodanig als doel, maar het verspreiden van angst en het opwekken van verdeeldheid en polarisatie. Maatregelen ter voorkoming van terrorisme zijn pas effectief als zij daarop zijn afgestemd; ze vinden juist daarom in veel gevallen plaats buiten veel media-aandacht om. Een grote(re) zichtbaarheid van zogeheten antiterrorismemaatregelen pakt tegen diezelfde achtergrond niet per definitie goed uit.

Hoewel een goede samenwerking tussen burgers en overheid in bepaalde omstandigheden nodig kan zijn ter voorkoming van aanslagen, heeft het geen nut om burgers nodeloos lastig te vallen met antiterrorismemaatregelen. De stap om maatregelen te treffen en bevoegdheden te verruimen wordt slechts genomen indien deze aantoonbaar van belang zijn om de informatiepositie van de overheid voor dat doel te verbeteren. Ongericht taps zetten, en het langdurig bewaren van computer- en communicatiegegevens, passen hierin niet.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

- De rechtsstatelijke beginselen zijn en blijven leidend bij de strijd tegen terrorisme en radicalisering. Deze worden niet opgerekt.
- De opbouw van meer kennis en analyse van terrorisme, radicalisme en extremisme wordt ter hand genomen.
- Aan uitbreiding van opsporingsbevoegdheden ter bestrijding van terrorisme is in beginsel geen behoefte. Wel is er reden de uitzetting van (verdachten van) terroristische misdrijven te vergemakkelijken en - indien de veiligheid dit vereist - verdachten van (de voorbereiding van) terroristische misdrijven tijdelijk beperkende toezichtmaatregelen op te leggen.
- Ontneming van het Nederlanderschap, beroepsverboden en de ontneming van democratische rechten en plichten zijn toegevoegde straffen bij een veroordeling wegens terroristische misdrijven.
- De algemene identificatieplicht en het langdurig bewaren van persoonsgegevens en computer- en communicatiegegevens dragen niet bij aan verbeterde opsporingskansen. Deze maatregelen worden ingeperkt. Voor ouderen boven de 70 wordt de ID-plicht afgeschaft.

RECHTSPLEGING

Bij de rechtspleging gaat het uiteindelijk om recht doen. Recht doen is meer dan het toepassen van een regel; de bedoeling is stappen te zetten op de weg naar gerechtigheid. Dit vereist rechtspraak die toegankelijk is, dicht bij de

burger staat en zich bewust is van haar verantwoordelijkheid jegens burgers in onmin, slachtoffers en daders, zwakken en sterken, en van het evenwicht tussen wetgeving en wetsuitleg.

Deze uitgangspunten leiden tot de volgende maatregelen:

- De derde fase van de herziening van de rechterlijke organisatie is nog onvoltooid gebleven. Deze wordt ter hand genomen. Een constitutioneel hof wordt de hoogste rechtseenheidsinstantie in het Koninkrijk en heeft de bevoegdheid wetten te toetsen aan de grondwet.
- Toegang tot het recht ten behoeve van on- en minvermogenen is een primaire verantwoordelijkheid van advocatuur en notariaat zelf. Rechtsbijstandsubsidies kunnen worden vervangen door de verplichting van deze rechtshulpverleners om rechtsbijstand te verlenen aan rechtshulpvragers.
- De gang naar de (dure) rechter is niet altijd nodig. Conflictbemiddeling is vaak een betere en minder kostbare weg. Daartoe kan bij (burgerlijke) conflicten tussen burgers eerst bemiddeld worden, voordat zij tot rechtszittingen kunnen leiden. Dit kan bij een mediator. Dat wordt gestimuleerd. Bij wet wordt daarom mogelijk gemaakt dat een overeenstemming tussen partijen die bij een mediator tot stand is gekomen als rechtsgeldige akte kan worden ingeschreven bij een notaris.
- Niet alleen de slachtoffers, maar ook wijken en buurten worden er van op de hoogte gesteld dat misdrijven die in hun omgeving zijn gepleegd, zijn opgelost en dat de daders hun terechte straf hebben gekregen.

3.2 DIENSTBAAR IN DE WERELD

INTERNATIONALE GERECHTIGHEID

Wereldwijde vraagstukken zoals klimaatverandering, de proliferatie van massavernietigingswapens, internationaal terrorisme, de blijvende armoede en de toenemende mondiale ongelijkheid vragen om een actieve houding van Nederland op het internationale toneel. Vanuit de bijbelse opdracht te zorgen voor recht en gerechtigheid, één van de centrale noties van de christelijke politiek, streeft de ChristenUnie naar rechtvaardige internationale verhoudingen in de wereld en naar vrede, veiligheid en respect voor de mensenrechten.

Kader MENSENRECHTEN EN GODSDIENSTVRIJHEID

Nederland heeft zijn ontstaan als zelfstandige staat te danken aan de strijd om het belangrijkste vrijheidsrecht: de vrijheid van geweten en van godsdienst. Alleen al daarom moet ons land opkomen voor wereldwijd respect voor godsdienstvrijheid en mensenrechten. In veel landen (o.a. Irak, Iran, Egypte, Marokko en Turkije) zijn vervolgingen vanwege geloof, overtuiging of ras aan de orde van de dag. En in veel ontwikkelingslanden worden de rechten van

kinderen geschonden door gedwongen arbeid. Nederland moet het lidmaatschap van internationale instellingen als de VN, de Europese Unie, de OVSE en de Raad van Europa aanwenden om staten waar sprake is van ernstige en aanhoudende schending van mensenrechten aan te klagen of bij te sturen.

- Nederland spant zich ervoor in dat ambassades rapporteren over de godsdienstvrijheid in de jaarrapportages mensenrechten. Bilaterale verhoudingen, handelsrelaties en hulp zullen afhangen van de inhoud van deze rapporten.
- Nederland ziet er op toe dat de mensenrechtenambassadeur een stevige positie krijgt in de ambtelijke ondersteuning van de Hoge Vertegenwoordiger voor het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid.
- Er wordt een loket geopend voor de melding van schendingen van grensoverschrijdende mensenrechten in onder meer handelsrelaties.
- Het recht op godsdienstvrijheid neemt een belangrijke plaats in binnen het mensenrechtenbeleid. Dit impliceert in het bijzonder het recht van mensen om van godsdienst te veranderen.
- Het Mensenrechtenfonds wordt ingezet om een bijdrage te leveren aan vermindering van religieus geweld, het stimuleren van samenwerking en het faciliteren van projecten gericht op verzoening.
- In het geval van gedwongen terugkeer van vluchtelingen of asielzoekers zal zeker moeten worden gesteld dat in het land van herkomst fundamentele mensenrechten, waaronder de godsdienstvrijheid, niet worden geschonden.
- Godsdienstvrijheid en een gelijkwaardige behandeling van minderheidsgroeperingen zijn onderdeel van de criteria voor toetreding tot de EU en voor het aangaan van bilaterale relaties.

SUCCES EN FALEN VAN ONTWIKKELINGSHULP

We kunnen er niet omheen dat er nog steeds erg veel armoede en ongelijkheid is in de wereld. Dit wordt onder meer veroorzaakt door politieke instabiliteit, voedseltekorten, economische ongelijkheid op de wereldmarkt, torenhoge schulden en ecologische belemmeringen. Vanuit het oogpunt van bijbelse gerechtigheid hebben we de verantwoordelijkheid om deze chronische ongelijkheid te bestrijden en zorg te dragen voor onze naasten, zeker nu ontwikkelingslanden nog zwaarder dan westerse landen getroffen worden door de economische crisis.

Een van de manieren waarop dit kan, is ontwikkelingssamenwerking. Ontegenzeggelijk zijn hiermee successen geboekt op het gebied van onder meer kindersterfte, moedersterfte, schoolgang en economische ontwikkeling. Maar tegelijkertijd zijn er ook duidelijke voorbeelden te noemen waar het de vraag is of ontwikkelingssamenwerking wel werkt. Terecht is daar de afgelopen jaren veel kritiek op geweest. Daar zullen we lering uit moeten trekken. Want

nog altijd leven ruim 1 miljard mensen van minder dan een dollar per dag en dus onder het bestaansminimum. Een van de lessen is dat armoedebestrijding breder aangepakt moet worden dan via ontwikkelingssamenwerking alleen. De geldstroom van ontwikkelingssamenwerking is maar een relatief beperkt deel van de internationale geldstromen. De bedragen die omgaan in internationale handel en grensoverschrijdende investeringen, en donaties die migranten terugsturen naar de familie in hun thuisland, vormen veel omvangrijker geldstromen. Pretenties die niet zijn waar te maken, dragen niet bij aan het behoud en de versterking van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking.

- Er blijft een aparte minister voor Ontwikkelingssamenwerking.
- Het budget voor ontwikkelingssamenwerking blijft tenminste 0,8 procent van het BNP. Op termijn is een geleidelijke groei naar 1 procent aan de orde. Dit budget wordt meer verbonden met andere departementen die internationaal actief zijn. 0,7 procent van het BNP blijft wat de ChristenUnie betreft zuivere Official Development Aid (ODA) zonder vermenging met andere budgetten. De 0,1 procent boven de internationaal overeengekomen 0,7 procent BNP wordt besteed aan klimaat- en milieudoelen.
- Het is van belang dat er meer verbinding wordt gezocht met andere geld- en investeringsstromen om samen verschil te kunnen maken.
- Bij internationale samenwerking streven we naar armoedebestrijding, maar ook naar versterking van de economie, handelsrelaties, rechtszekerheid en het ontwikkelen van een hoogwaardige infrastructuur van onderwijs, gezondheidszorg, banken en communicatie.
- De bestrijding van HIV/Aids houdt onverminderd aandacht. Nederland vergroot zijn inzet om te komen tot een uitkering aan Aids-wezen in Afrikaanse landen. De ontwikkeling van een sociaal zekerheidssysteem wordt ondersteund zodat ook grootouders die de zorg voor Aids-wezen op zich nemen en weduwen die achterblijven in hun levensbehoeften kunnen voorzien en zorg kunnen dragen voor de jongere generatie.
- In de landbouwsector wordt meer geïnvesteerd in rechtszekerheid, diversificatie, verduurzaming en productiviteit van de gezinslandbouw in ontwikkelingslanden.
- In het Nederlandse beleid voor ontwikkelingssamenwerking - ook in de noodhulp - komt structurele aandacht voor mensen met een handicap, zodat ook zij kunnen delen in ontwikkelingskansen. Het Verdrag en Facultatief Protocol inzake de rechten van mensen met een handicap moet zo spoedig mogelijk door Nederland worden geratificeerd.

PARTICULIERE HULP

De overheid zou zich niet moeten bezighouden met lokale armoedebestrijding. Dat is primair een taak van particuliere

hulporganisaties, ondersteund door de overheid. Particuliere organisaties staan dicht bij de lokale bevolking en bouwen relaties op. Zij zijn bij uitstek in staat om kwetsbare groepen deel te laten uitmaken van de samenleving, zoals gehandicapten, kinderen, ouderen en etnische en religieuze minderheden. Zij kunnen de verbinding maken tussen het maatschappelijk middenveld over de grenzen heen. Aan de Nederlandse kant worden ze gedragen door donateurs of leden, die hen niet alleen steunen maar ook scherp houden. Ze komen vaak in landen waar bilaterale programma's niet mogelijk zijn omdat het regime er te onbetrouwbaar is.

Particuliere organisaties zijn daarnaast van cruciaal belang om economische ontwikkeling mogelijk te maken. De instituties die noodzakelijk zijn om ontwikkeling mogelijk te maken kunnen niet extern worden opgedrongen. In de arme landen zelf zal men de verantwoordelijkheid moeten nemen om dit aan te pakken. Dat kan alleen met een stevig maatschappelijk middenveld dat tegenover de falende overheid functioneert. Zolang er geen betrouwbare overheid is en corruptie welig tiert, zijn er grote risico's en kosten verbonden aan handeldrijven en het ontplooiën van economische activiteiten. Juist in het afdwingen van dergelijke ontwikkelingen kan het maatschappelijk middenveld stap voor stap verschil maken.

- Particuliere organisaties worden door de overheid ondersteund via het Medefinancieringsstelsel. Van het budget voor ontwikkelingssamenwerking komt een derde ten goede aan medefinancieringsorganisaties.
- Particuliere hulporganisaties worden verplicht om samenwerkingsverbanden aan te gaan met maatschappelijke organisaties uit het zuiden. Op die manier draagt hun werk direct bij aan versterking van het maatschappelijk middenveld.

MULTILATERALE EN BILATERALE HULP

Tegenover ondersteuning van het particuliere kanaal staat wat de ChristenUnie betreft een kritische houding ten opzichte van het bilaterale en multilaterale kanaal. Er gaat veel mis met hulp die gegeven wordt via het multilaterale kanaal (VN, Wereldbank, EU) en het bilaterale kanaal (hulp van overheid naar overheid). De internationale instituten zijn log en bureaucratisch en hebben hoge apparaatskosten. Wel is het multilaterale kanaal belangrijk voor het bereiken van afstemming van de hulp en het maken van internationale afspraken. Wat de ChristenUnie betreft moet er meer afstemming komen tussen de multilaterale instellingen, niet alleen over waar en hoe hulp te verlenen, maar ook over arbeidsvoorwaarden en salarissen. Het democratisch gehalte in de Wereldbank en het IMF moet verbeterd worden, zodat de invloed en sturing van westerse landen in het nadeel van arme landen worden verminderd.

Er moet zeer terughoudend worden omgegaan met het geven van begrotingssteun, met name aan instabiele landen, omdat dit grote risico's van hulpverslaving en corruptie met zich meebrengt. De ChristenUnie wil het aantal landen

waaraan bilaterale hulp wordt gegeven beperken. Hierdoor is de hulp minder versnipperd en kan Nederland de rol op zich nemen van Lead Nation, conform de Verklaring van Parijs (2005). Nederland zou zich vooral moeten inzetten in die sectoren waar Nederland een meerwaarde inbrengt qua kennis en ervaring.

De verbinding met het maatschappelijk middenveld kan deze vorm van hulp effectiever maken. Te denken valt aan af te dwingen budget tracking en verantwoording over de inzet van hulpgeld ten behoeve van de eigen bevolking.

- De multilaterale organisaties worden de komende jaren hervormd zodat zij zich richten op kerntaken.
- Het geven van ontwikkelingsgeld aan multilaterale instellingen wordt aan randvoorwaarden verbonden: meer afstemming, minder bureaucratie, evenwichtige stemverdeling.
- Het aantal landen waaraan bilaterale hulp wordt gegeven, wordt beperkt van 36 naar 15.
- De bilaterale hulp die Nederland geeft, wordt op ingezet op terreinen waarin Nederland goed is: watermanagement, landbouw, milieu en justitie.

EERLIJKE HANDEL

Eerlijke handel is van groot belang voor ontwikkelingskansen van ontwikkelingslanden. Afrika is een continent vol waardevolle grondstoffen die zeer in trek zijn bij de verwerkende industrie in ontwikkelde landen en die in grote hoeveelheden worden geëxporteerd (vooral naar China). De ChristenUnie wil de lokale verwerking en waardedoetoevoeging in ontwikkelingslanden stimuleren. Dit bevordert werkgelegenheid, economische groei en zelfredzaamheid. Het is van belang dat handelsrelaties worden gestimuleerd en dat producten uit ontwikkelingslanden een afzetmarkt vinden in Europa. Op zijn beurt mag Europa geen producten dumpen in ontwikkelingslanden, waardoor de lokale markt wordt verstoord.

- Lokale bewerking van grondstoffen en waardedoetoevoeging wordt gestimuleerd om werkgelegenheid en economische ontwikkeling te bevorderen. Ontwikkelingslanden worden ondersteund in het voldoen aan hoge (technische) importeisen van de EU.
- Nederland zet China in internationaal verband onder druk om niet langer de Yuan kunstmatig laag te houden. Zo wordt de marktverstoring tegengegaan en krijgen ontwikkelingslanden meer kansen om hun bewerkte producten te exporteren,
- Nederland spreekt de BRIC-landen (de opkomende grootmachten Brazilië, Rusland, India en China) aan op hun verantwoordelijkheid om mensenrechten en arbeidsnormen te respecteren in hun handelsrelaties met Afrikaanse landen.
- Voedselvoorraden (exportrestricties) zijn niet vooral een monetair instrument, maar dienen ter leniging van de basisbehoeften van de eigen burgers en een garantie

van betaalbaar voedsel voor de armen bij droogtes, misoogsten en rampen.

- Door te stimuleren dat staatsobligaties worden uitgegeven in de valuta van het land in plaats van in dollars, zullen hun overheden meer verantwoordelijkheid moeten nemen voor hun eigen beleid en zijn ze minder afhankelijk van de Verenigde Staten.
- Er wordt scherp op toegezien dat handelsverdragen van de EU met ontwikkelingslanden bijdragen aan economische diversificatie, naleving van arbeidsrechten, regionale integratie en duurzame ontwikkeling in deze landen.
- Ontwikkelingslanden behouden voldoende ruimte om opkomende bedrijfstakken tijdelijk af te schermen, totdat deze sectoren op gelijke voet kunnen concurreren met de EU.
- Handelsverdragen bevatten herzieningsclausules die het mogelijk maken om afspraken bij te stellen, mocht de ontwikkeling van ontwikkelingslanden door het akkoord in gevaar komen.
- Nederland ziet toe op coherentie tussen het Europese handels-, landbouw- en ontwikkelingsbeleid; het belang van de ontwikkelingslanden is doorslaggevend.

DEFENSIE

Een wereld die voortdurend verandert en kleiner wordt, roept telkens opnieuw de vragen op over taken en toerusting van de krijgsmacht en over de middelen die daarmee gemoeid zijn. Met het oog op toekomstige verplichtingen en dreigingen biedt volgens de ChristenUnie een veelzijdig inzetbare krijgsmacht de beste mogelijkheden om de verschillende taken uit te voeren: bescherming van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied, bevordering en handhaving van de internationale rechtsorde, en de ondersteuning van burgerlijke overheden bij rampenbestrijding en humanitaire hulpverlening. De Nederlandse krijgsmacht heeft de laatste jaren getoond dat zij prestaties op hoog niveau kan leveren (in bijvoorbeeld Uruzgan, maar ook in Tsjad, Bosnië en de Golf van Aden) en kan daarvoor op veel waardering rekenen.

Een veelzijdig inzetbare krijgsmacht is ook in staat vitale economische en maatschappelijke Nederlandse belangen te beschermen, zoals de koopvaardij tegen piraterij en de samenleving tegen terrorisme. De krijgsmacht zal voortdurend alert moeten blijven op nieuwe dreigingen en het vermogen moeten bezitten daarop in te spelen. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de dreiging van cyberwar, aan de gevolgen van een snel veranderend machtsevenwicht, maar ook aan het gebrek aan wervingsmogelijkheden om de krijgsmacht te vullen als gevolg van vergrijzing en ontgroening van de samenleving. Een veelzijdig inzetbare krijgsmacht vraagt om voldoende middelen, maar dient ook betaalbaar te zijn.

Aan de inzet van militairen voor crisisbeheersing en vredesoperaties ligt bij voorkeur een adequaat volkenrechtelijk mandaat ten grondslag. De Kamer wordt daarbij geïnfor-

meerd zoals geregeld in artikel 100 van de Grondwet. Bij de inzet van militairen in andere gevallen wordt de Kamer zoveel mogelijk langs de lijnen van het Toetsingskader geïnformeerd. Financiering van de inzet van militairen vindt plaats via de zogenaamde Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

- De NAVO blijft het belangrijkste veiligheidsverband voor Europa en Noord-Amerika. De NAVO kan op verzoek van de Verenigde Naties ook buiten het oorspronkelijke taakgebied operaties uitvoeren.
- Het Europese Veiligheids- en Defensie Beleid (EU) wordt ontwikkeld in samenhang met en afgestemd op de NAVO. Er is dus geen sprake van een zelfstandig Europees veiligheidsbeleid en een Europees leger.
- In het kader van het Non-proliferatieverdrag dient de rol van kernwapens te worden teruggedrongen. De regering zal in NAVO-verband het actief terugdringen van tactisch-nucleaire wapens bevorderen.
- Goed omschreven gedragscodes bewaken en bevorderen het morele peil van de Nederlandse militairen. Overmatig drankgebruik, vloeken en verspreiding van pornografisch materiaal worden tegengegaan.
- De overheid blijft zorg dragen voor voldoende financiële middelen voor het in stand houden van de geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht.
- De kwaliteit van nazorg aan uitgezonden militairen blijft een punt van voortdurende aandacht. Er zal een samenhangende veteranenwet komen voor postactieve militairen die op missie zijn geweest. Voor actieve militairen geldt een zorgplicht.
- Er wordt in de komende kabinetsperiode een beslissing genomen over de opvolging (ook wat betreft aantallen) van de F-16. De JSF heeft daarbij op grond van huidige inzichten in capaciteit en kwaliteit de voorkeur, mits de geluidscontouren passen binnen de huidige kaders en de prijs acceptabel is. Gelet op de ambities die wij voorzien voor onze krijgsmacht, is een beperking van het aantal aan te schaffen toestellen mogelijk.

BEVOEGDHEDEN VAN EUROPESE UNIE EN DE NATIONALE PARLEMENTEN

De Europese samenwerking van de afgelopen zestig jaar bracht vrede, stabiliteit en welvaart. De samenwerking is niet beperkt gebleven tot West-Europa, maar mocht worden uitgebreid tot Midden- en Oost-Europa. De gezamenlijke aanpak van grensoverschrijdende problemen stelt de lidstaten beter in staat hun verantwoordelijkheid voor de inrichting van de eigen samenleving waar te maken. Met name de economische crisis heeft de meerwaarde en noodzaak van Europese samenwerking aangetoond. Samenwerking heeft de impact van de crisis gedempt, bood een forum voor gezamenlijke actie en is zeker voor een klein land met een open economie als Nederland van belang. Het Verdrag van Lissabon is het kader voor het functioneren van de Europese instellingen. De toenemende besluit-

vorming op Europees niveau vraagt om grotere betrokkenheid van de nationale parlementen. De ChristenUnie heeft daarom bij wet een parlementair behandelvoorbehoud geregeld om de rol van het Nederlandse parlement bij Europese besluitvorming te versterken. De Kamer kan hierdoor in een vroeg stadium aangeven bij welke onderwerpen zij betrokken wil zijn, en waarover eerst met de regering gesproken moet worden voordat de regering een definitief standpunt in kan nemen in de Raad.

- De Europese instellingen hebben als taak de publieke gerechtigheid te bevorderen. In Europa doen we dat samen waar Nederland dit alleen niet kan.
- Onderwijs, gezondheidszorg, familierecht, belastingstelsel en belastingheffing zijn onderwerpen die nationaal geregeld worden. Voor onderwijs en familierecht is wederzijdse erkenning wel van belang.
- Samenwerking op het terrein van justitie is hard nodig om werk te kunnen maken van de bestrijding van mensenhandel, een rechtvaardig en gelijkwaardig asielbeleid en terrorismebestrijding. Harmonisatie van strafwetgeving binnen de EU is niet nodig. Binnen de EU moet wel sprake zijn van gegevensuitwisseling en uitlevering van verdachten en veroordeelden.
- Samenwerking op het terrein van milieu en klimaat wordt verbeterd. Europese regels worden in alle EU-landen gehandhaafd. Door betere coördinatie tussen de voorzitters van Europese Commissie en Europese Raad en de regeringsleiders kan slagvaardig opgetreden worden bij internationale topoverleggen. Klimaat als nieuwe prioriteit vraagt om een vertaling in het EU-budget.
- Samenwerking op het terrein van economie is ook noodzakelijk. De economische crisis heeft duidelijk gemaakt dat de instrumenten en bevoegdheden van de EU nog onvoldoende zijn toegesneden op een crisis van grote omvang. Er is meer afstemming nodig bij toezicht op banken en financiële instellingen, de maatregelen die nationale lidstaten nemen om de crisis te bestrijden en bij de maatregelen om de staatsfinanciën weer binnen de kaders te brengen die in het Pact voor Stabiliteit en Groei zijn afgesproken. Binnen de Eurozone nemen we de euroregels serieus.

UITBREIDING EUROPESE UNIE

De Europese Unie is de afgelopen jaren sterk uitgebreid. Meer landen kunnen zo delen in de voordelen van samenwerking. Na deze jaren van uitbreiding is het tijd om het tempo te verlagen. De mogelijkheden om de komende jaren nieuwe lidstaten goed te integreren in de Europese Unie zijn beperkt. Er is tijd nodig om te wennen aan de samenwerking tussen zoveel lidstaten, met bovendien een nieuwe besluitvormingsstructuur.

- De grenzen van de Europese Unie worden duidelijk vastgesteld. Kandidaat leden zijn alleen die staten die voldoen aan de Kopenhagen-criteria en op het Europese continent liggen.

- Er zijn perspectieven op toetreding voor IJsland, Liechtenstein en Noorwegen, als zij hierom verzoeken. Op de lange termijn is er ook perspectief voor de landen van de Westelijke Balkan, mits zij - indien gewenst - samenwerken met het Joegoslaviëtribunaal.
- Turkije - een gewaardeerde NAVO-lidstaat - kan om geografische, historische en culturele redenen geen lid worden van de EU. Om wel tegemoet te komen aan bestaande toezeggingen wordt dit land het aanbod gedaan van het Europees Nabuurschap. In de onderhandelingen met Turkije is erkenning van de genocide op Armenen en Assyrische christenen tijdens de Eerste Wereldoorlog een vereiste. Godsdienstvrijheid en een gelijkwaardige behandeling van minderheidsgroeperingen zijn onderdeel van de toetredingscriteria. Toetsing van deze criteria beperkt zich niet tot het wetgevingsproces maar let met name op naleving in de praktijk. Politieke of economische sancties van Turkije tegen landen als Cyprus en Armenië blokkeren iedere vooruitgang in de onderhandelingen.
- Landen aan de oostgrens van de Europese Unie kunnen vooralsnog niet toetreden. Ze voldoen niet aan de vereiste criteria. Het Europees Nabuurschapsbeleid is voorlopig het meest geëigende instrument voor samenwerking met en ondersteuning van deze landen, zoals Oekraïne, Georgië, Moldavië en Wit-Rusland. Voor landen die deel willen uitmaken van het EBN gelden strikte eisen ten aanzien van godsdienstvrijheid, vrijheid van vereniging en vrijheid om politieke partijen te stichten.
- Ook na toetreding dient wordt scherp toegezien op naleving van benodigde nieuwe wetgeving in de praktijk en voortgaande bestrijding van corruptie.
- Alle EU-lidstaten voldoen uiteraard aan de mensenrechtenverdragen; daarbuiten respecteert de Europese Unie de culturele eigenheid van de toetredingslanden.

HET MIDDEN-OOSTEN EN ISRAEL

Het Midden-Oosten is sinds jaren een brandhaard van onderlinge spanningen en geweld. De zelfmoordaanslagen in Irak, de nucleaire dreiging van Iran en de herhaalde dreiging om Israël van de wereldkaart te vegen, de Gaza-oorlog en de vervolging van christenen. Er lijkt geen uitzicht op vrede en stabiliteit in de regio.

In veel landen in het Midden-Oosten is geen sprake van godsdienstvrijheid. In landen als Egypte, Jemen, Saoedi-Arabië en Syrië worden christenen vanwege hun geloof vervolgd en gebruiken moslimrechters de shariawetgeving om in hun vonnis christenen te benadelen. Als inwoners zich tot het christendom bekeren, worden zij vaak door hun islamitische familieleden en dorpsgenoten onder grote druk gezet om weer terug te keren tot de islam. Veel christenen hebben te maken met geweld en doodsb bedreigingen. Ook in Irak voelen veel christenen zich niet veilig en vluchten naar omliggende landen of naar het Koerdische Noorden (Nineveh-vlakte). Ook daar worden ze alsnog bedreigd en vermoord. Radicale moslimgroeperingen in Saoedi-

Arabië en Marokko exporteren onvrijheid en prediken een gewelddadige en haatdragende versie van de islam. Zo beïnvloeden zij niet alleen delen van het Midden-Oosten, maar ook islamitische gemeenschappen in Europa. Ook in Nederland worden sommige islamitische groeperingen en moskeeën gefinancierd met geld uit deze landen.

- Nederland komt actief op voor godsdienstvrijheid in het Midden-Oosten en vraagt speciale aandacht voor de bescherming van en hulp aan christenen en andere religieuze en etnische minderheden.
- De ambassades in landen in het Midden-Oosten worden verantwoordelijk gesteld voor het opstellen van periodieke rapportages over de omgang met politieke en religieuze minderheden in deze landen. Deze evaluaties maken deel uit van de Jaarrapportage mensenrechten. Bilaterale betrekkingen en ontwikkelingshulp worden mede afhankelijk gemaakt van de uitkomsten van deze rapportages.

IRAN

Iran staat in veel opzichten op een kruispunt en kan zeer destabiliserend zijn voor de vrede in het Midden-Oosten. Het regime geeft weinig ruimte aan interne democratiseringsbewegingen en heeft rond de presidentsverkiezingen in 2009 demonstraties met geweld neergeslagen. Daarnaast verrijkt Iran uranium en is het bezig met het ontwikkelen en testen van raketten voor de lange- en middellange afstand. Dit vormt niet alleen een bedreiging voor Israël en het Midden-Oosten, maar ook voor Europa en de vrede in de rest van de wereld. Daarnaast worden christenen in Iran gediscrimineerd, mishandeld en gevangen gezet vanwege hun geloof. Moslims die zich tot het christendom bekeren, lopen het risico de doodstraf te krijgen.

- Nederland steunt de maatregelen die in het kader van de VN en de EU worden genomen om te voorkomen dat Iran de beschikking krijgt over kernwapens.
- Mensenrechten vormen een belangrijk speerpunt in het Nederlands beleid jegens Iran.

ISRAËL EN DE PALESTIJNEN

Israël neemt in het Midden-Oosten een bijzondere positie in. Het is één van de weinige democratieën in de regio en vormt het nationaal tehuis voor Joden wereldwijd. Met steun van de Verenigde Staten en de Sovjet Unie konden de Joden zich daar veilig vestigen na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. En nog steeds kunnen Joden terecht in Israël als thuishaven. Deze staat verdient daarom vanwege historische en morele argumenten politieke steun, met inachtneming van internationale rechtsbeginselen. Op bijbelse gronden weet een christen zich met het Joodse volk verbonden (zie bijvoorbeeld Romeinen 9 t/m 11).

Sinds de Oslo-akkoorden van 1993 wordt gepoogd een constructieve oplossing te vinden voor het - in de kern

religieuze - conflict tussen Israël en de Palestijnen. Het concept 'eenzijdig door Israël opgeven van land voor vrede' heeft vooralsnog geen positief effect gehad. Zo werd Israël na het ontruimen van de Gaza-strook eerder met meer dan minder raketten bestookt. Gesprekken over vrede moeten daarom beginnen met de onomwonden erkenning van de staat Israël. Een duurzame vredesregeling kan pas standhouden met veilige en erkende grenzen voor Israël en erkenning door Israël van de aspiraties van de Palestijnen om tot een eigen staat te komen.

Helaas zijn de vredesonderhandelingen veelvuldig verstoord door steeds weer oploeiende conflicten. Zolang verschillende landen en groeperingen in de regio de staat Israël niet erkennen, zolang het geweld en de provocaties niet stoppen en afgewezen worden, zal er weinig tot geen vooruitgang geboekt worden in de vredesbesprekingen.

De haatgevoelens jegens Israël kunnen worden verminderd als er meer perspectief is op economische vooruitgang voor de Palestijnen. In de jaren vóór de intifada's (tot 1992) groeide de Palestijnse economie sneller dan de Israëlische, liepen de Palestijnen hun inkomensachterstand in en exporteerden ze hun goederen via Israëlische havens. Die kant moet het weer op. Er komt weer perspectief op economische vooruitgang als Israël en de Palestijnen samenwerken in het creëren van werkgelegenheid, afzet voor producten, aan water, energie, infrastructuur en telecommunicatie. En Israël kan de Palestijnse Autoriteit bijstaan met het hervormen van de veiligheidsdiensten en het bestrijden van corruptie en terrorisme.

In de Gazastrook wonen anderhalf miljoen mensen op een klein stukje land. De humanitaire situatie in Gaza is mede ten gevolge van de huidige opstelling van Hamas uitzichtloos en de bevolking lijdt onder de huidige situatie. Tegelijkertijd heeft de Israëlische bevolking in de nabijheid van de Gazastrook te lijden onder raketbeschietingen. Met betrekking tot de Gaza moeten Nederland en Europa aandringen op een definitief staakt-het-vuren zodat de raketbeschietingen op Israël stoppen en de grens naar de Gaza weer open kan.

- Onverkort wordt vastgehouden aan het huidige Europese associatieakkoord met Israël.
- De Nederlandse ambassade wordt gevestigd in Jeruzalem, de ongedeelde hoofdstad van de staat Israël.
- Inwoners van de Palestijnse gebieden hebben vanzelfsprekend recht op een menswaardig bestaan. Respect voor en het garanderen van mensenrechten, godsdienstvrijheid (waaronder voor christelijke Palestijnen) en democratische waarden door de Palestijnse Autoriteit horen daar onlosmakelijk bij. Zoals ook Israël gehouden is de bewegingsvrijheid en het economisch verkeer te bevorderen en de ruimte en vrijheden van christelijke Palestijnen en Messiasbelijdende joden te waarborgen.
- De Palestijnse Autoriteit dient de staat Israël onomwon-

den te erkennen, geweld af te zweren en eerder gesloten akkoorden te eerbiedigen. Alleen onder die condities kan Nederland en kan de EU financiële hulp bieden aan de Palestijnse Autoriteit. Elk gesprek over de vrede in het Midden-Oosten begint met de onvoorwaardelijke erkenning van het bestaansrecht van de staat Israël.

- Van Israël en de Palestijnen wordt een constructieve houding in het vredesproces gevraagd. Deze houding krijgt betekenis als Israël zich constructief opstelt in het nederzettingenbeleid en als de Palestijnen Israël als staat onomwonden accepteren.
- De Nederlandse hulp wordt gericht op versterking van de wederzijdse samenwerking tussen de Palestijnse Autoriteit en Israël.
- Terrorisme is een groot gevaar voor een duurzame vredesregeling en moet door internationale afspraken, intensieve grenscontroles en bestrijding van de wapenhandel worden tegengegaan. Het ontmantelen van de militaire infrastructuur van zowel Hezbollah als Hamas is een taak van de internationale gemeenschap. Het Palestijnse veiligheidsapparaat dient overeenkomstig de afspraken in de Oslo-akkoorden beperkt te zijn tot politietaken.
- Financiële steun aan het onderwijs van de Palestijnen wordt alleen gegeven als dit onderwijsmateriaal inzet op verzoening, afziet van het oproepen tot haat en geweld en als op landkaarten de staat Israël is afgebeeld.
- Nederland dringt zowel bilateraal als in Europees verband bij Syrië en Libanon aan op volledige diplomatieke betrekkingen met Israël. Deze betrekkingen zijn voorwaarde voor de Europese (handels)associatieakkoorden met deze landen. Hetzelfde geldt voor andere Arabische landen. Een boycot van Israël wordt niet geaccepteerd.
- De Nederlandse regering zoekt in samenwerking met de VN en met de Europese Unie naar mogelijkheden elke vorm van antisemitisme te bestrijden.
- Nederland zal er in EU-verband op aandringen een Gazaconferentie te organiseren (vervolg op Sharm el Sheikh) met het Kwartet, Israël en gematigde Arabische landen om tot een definitief staakt-het-vuren te komen.

3.3 GEZONDE OVERHEIDSFINANCIËN

SCHADE NA DE RECESSIE

De financiële crisis heeft harde klappen aan onze economie en overheidsfinanciën uitgedeeld: de krimp van 4 procent in 2009 was de grootste na de oorlog. Het overschot van 4 miljard in 2008 is omgeslagen in een tekort van 36 miljard in 2010 en 29 miljard in 2011 (CEP2010). De staats-schuldteiler staat op 69 procent van het bruto binnenlands product. Ter vergelijking: aan het begin van de vorige kabinetsperiode stond de teller op 45 procent.

De klap van de crisis is in eerste instantie opgevangen door teruglopende winsten van bedrijven en de olopemde staatsschuld. In 2010 en 2011 lijkt het economisch herstel door te zetten. De gevolgen van het wegvallen van de we-

reldwijde stimuleringsmaatregelen door overheden zullen moeten worden afgewacht.

De werkloosheid ijlt nog na en loopt in 2011 op tot 500.000 personen. Hierdoor, en door de bezuinigingsmaatregelen die nodig zijn om het tekort op orde te brengen, zullen burgers en bedrijven de gevolgen van de crisis de komende jaren blijven voelen.

CRISIS ALS KANS

De ChristenUnie wil lessen trekken uit de financiële crisis, en deze aangrijpen om te zorgen dat de financiële sector evenwichtiger omgaat met risico's.

We willen bonussen aan banden leggen.

De budgettaire opgave geeft bovendien een momentum om op belangrijke terreinen van de samenleving hervormingen door te voeren: de arbeidsmarkt, de woningmarkt en de zorg. Een momentum ook voor het terugdringen van de dichtgeregelde bureaucratie in het openbaar bestuur, en het bevorderen van duurzaam produceren en consumeren.

UITGANGSPUNTEN TERUGDRINGEN STAATSSCHULD

Goed rentmeesterschap vraagt een goed beheer van overheidsfinanciën. De komende generaties mogen niet met een onbeheersbaar grote schuld, noch met een verwaarloosd niveau van publieke voorzieningen wordt opgezadeld. Te hoge overheidstekorten leiden bovendien tot onzekerheid op de kapitaalmarkten en daarmee tot rentestijging. De hogere prijs van kapitaal leidt tot dalende investeringen en tot economische vertraging. Het tempo waarin de tekorten worden teruggedrongen dient verantwoord te zijn om het economisch herstel niet in de knop te breken. Daarnaast dient de samenleving voldoende tijd te hebben om zich in te stellen op ingrijpende veranderingen. De overheid kan risico's en verantwoordelijkheid niet terugleggen bij de burger, zonder dat deze daartoe is toegerust en tijd heeft om zich aan te passen.

AMBITIE TERUGDRINGEN TEKORT

Volgens de meest recente prognose van het CPB zal het begrotingstekort in 2015, zonder aanvullende maatregelen en uitgaande van een economische groei van 1,75 procent, uitkomen op -2,9 procent. De ChristenUnie vindt dit tekort onverantwoord groot, en wil aan het begin van de volgende kabinetsperiode een saldopad afspreken teneinde het tekort terug te dringen met 16 miljard in 2015. De ChristenUnie streeft daarbij naar een weloverwogen mix van ombuigingen, intensiveringen en een verantwoorde lastenontwikkeling.

De ChristenUnie wil in de komende kabinetsperiode voorts hervormingsbesluiten nemen die het houdbaarheidstekort terugdringen. De maatregelen die worden voorgesteld om het tekort met 16 miljard te verbeteren dragen hier al aan bij. Enkele andere besluiten zullen vooral op langere

termijn bijdragen aan de houdbaarheid, zoals de verhoging van de AOW-leeftijd, de hervorming van de woningmarkt, de herziening van de WW-regeling en enkele maatregelen in de zorg.

Op de korte termijn (in 2013) moet Nederland voldoen aan de EU-norm van -3 procent BBP. Daarom stelt de ChristenUnie een tijdelijke Crisis- en Hersteltax voor. Deze wordt vormgegeven via een tijdelijk BTW-verhoging van het hoge tarief van maximaal 1 procent. Het lage BTW-tarief wordt ontzien, omdat dit geldt voor de eerste levensbehoeften. Via een BTW-verhoging van het hoge tarief draagt iedereen bij aan het herstel én wordt recht gedaan aan het principe dat meer consumeren meer kost. De maatregel loopt uiterlijk in 2014 af, en draagt dus niet structureel bij aan de doelstelling om het tekort met 16 miljard te verbeteren.

BEGROTINGSREGELS

De ChristenUnie hecht aan handhaving van de begrotingsregelregels zoals die de afgelopen 15 jaar zijn ontwikkeld (trendmatige begrotingsbeleid, scheiding uitgaven en inkomsten, werking van de automatische stabilisatoren). De ChristenUnie wil uitgaan van een behoedzaam scenario. Aanvullend op deze regels stelt de ChristenUnie voor om met een signaalmarge te werken van 1 procent op het afgesproken saldogpad. Wanneer de signaalmarge wordt overschreden, worden extra maatregelen getroffen om de gewenste saldodoelstelling aan het eind van de kabinetsperiode weer in zicht te krijgen.

AOW EN PENSIOENEN

Mensen leven langer in goede gezondheid. De levensverwachting zal de komende decennia stijgen met zo'n 3,5 jaar. Dat is een zegen. Tegelijkertijd stelt het ons ook voor financiële keuzes. Langer leven brengt hogere kosten van AOW en pensioenen met zich mee. Om houdbare overheidsfinanciën te garanderen, kiest de ChristenUnie er voor om langer door te werken. Dit is ook mogelijk, omdat onze gezondheid langer op peil blijft. Bovendien past het in een gedachte van solidariteit tussen generaties. De rekening kan niet geheel bij jongeren worden neergelegd. In dat verband wordt er ook een bijdrage van rijkere ouderen gevraagd voor het betaalbaar houden van de AOW. Tegelijkertijd moet er oog zijn voor mensen die niet meer langer door kunnen werken vanwege een zwaar beroep. Zij moeten de mogelijkheid hebben om - door zelf te sparen en gefaciliteerd door de werkgever en overheid - eerder te stoppen. Het AOW-voorstel - zoals dat er oorspronkelijk lag - wordt op onderdelen vereenvoudigd.

Sinds enige jaren worden de AOW-uitkeringen niet meer geheel betaald uit de AOW-premies. In 1997 is de AOW-premie gemaximeerd om te voorkomen dat de premiedruk voor lage inkomens te veel zou oplopen. Als gevolg daarvan wordt de AOW op dit moment al voor een steeds groter deel gefinancierd uit de algemene middelen. De ChristenUnie acht het aanvaardbaar dit automatisme licht

versterkt voort te zetten, waarbij de lagere inkomens uiteraard gecompenseerd worden voor de inkomensachteruitgang.

- De AOW-leeftijd wordt verhoogd naar 67 jaar. Als de ouderenparticipatie hierdoor stijgt, kan de AOW op lange termijn afhankelijk worden van de levensverwachting. De verhoging van de AOW moet met zo min mogelijk schokeffecten gepaard gaan. Daarom wordt vanaf 2015 de AOW-leeftijd de eerste zes jaar met een maand verhoogd, en daarna ieder jaar met twee maanden.
- De mogelijkheden om van deeltijdpensioen gebruik te maken worden verruimd.
- Sociale partners maken met elkaar afspraken over de financiering van het mogelijk eerder stoppen met werken voor werknemers met een zwaar beroep. Hiervoor wordt het talentenbudget ingezet. Vanaf 65 jaar kan een werknemer geld uit dit budget opnemen voor eerder stoppen of deeltijdpensioen. Werkgevers kunnen hiertoe bijdragen door een storting in het talentenbudget. Dit is een vorm van goed werkgeverschap inclusief aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden. Fiscaal wordt sparen in het talentenbudget gefaciliteerd.
- Ouderen met een inkomen tot modaal - AOW en een redelijk aanvullend pensioen - mogen er door de verdergaande fiscalisering niet op achteruit gaan.

De pensioenfondsen zijn door de crisis in zwaar weer terechtgekomen. De dekkingsgraden daalden snel en de toekomstbestendigheid van de fondsen is ter discussie komen te staan. De ChristenUnie pleit voor meer deskundigheid in pensioenfondsbesturen, ook om verantwoorde keuzes te maken bij risicovoller beleggen. De pensioenlasten van werkgevers, maar ook van actieven moeten in de hand gehouden worden. Fondsen worden niet gesplitst naar leeftijdscohorten, zodat de solidariteit tussen generaties behouden blijft. Om werknemers meer flexibiliteit te geven wordt het mogelijk om meer eigen keuzes te maken ten aanzien van de pensioenopbouw.

- Het Witteveen-kader (opbouwpercentage pensioen) wordt gekoppeld aan de AOW-leeftijd.
- Er komt een bovengrens voor het verplicht sparen voor pensioenen. Wanneer er meer verdiend wordt dan de bovengrens, kunnen werknemers zelf bepalen of ze collectief voor hun pensioen sparen of niet.
- Arbeidsmigranten kunnen het - tijdens hun arbeid in Nederland opgebouwde - AOW-recht niet meer meenemen bij terugkeer. Wel wordt de betaalde premie uitgekeerd op het moment van terugkeer naar hun thuisland.
- In de ANW komt geen sollicitatieplicht. Nabestaandenpensioen blijft hiernaast behouden.

3.4 SOLIDAIR BELASTINGSTELSEL

De overheid mag via belastingheffing de middelen innen die ze nodig heeft voor het uitvoeren van publieke taken. Denk aan salarissen in onderwijs, zorg, politie, de krijgs-

macht, aan het aanleggen en onderhouden van infrastructuur en de openbare ruimte, de kosten van het openbaar bestuur enzovoorts. Burgers mogen van de overheid echter verwachten dat de overheid zuinig en efficiënt omgaat met belastinggeld en dit besteedt in het algemeen belang.

Belastingheffing heeft ook sturende economische en inkomenspolitieke effecten. Herverdeling van inkomen is een christelijk-sociaal principe en de overheid heeft het mandaat om hier de goede keuzes in te maken. Hiernaast is belastingheffing een middel om gewenste keuzes te stimuleren en ongewenst gedrag te ontmoedigen.

De ChristenUnie staat voor een robuust en solide belastingstelsel. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- hef belasting naar draagkracht;
- vereenvoudig het stelsel;
- stimuleer ondernemerschap;
- gezins- en familievriendelijk;
- stimuleer groene keuzes.

De meeste overheidsdiensten kosten geld. Dat geldt niet voor de belastingdienst: die haalt juist geld op. Personeelstekorten zorgen ervoor dat te weinig controle op aangiften plaatsvindt. Ter voorkoming van fraude en misbruik wordt de belastingdienst op die onderdelen juist versterkt, evenals die onderdelen van politie en justitie die gespecialiseerd zijn in het afpakken van crimineel verkregen geld.

BELASTINGHEFFING NAAR DRAAGKRACHT

De ChristenUnie vindt dat belastingheffing op inkomen plaats dient te vinden naar draagkracht, zonder dat dit te zeer ten koste gaat van het principe dat arbeid moet lonen. Het is rechtvaardig dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Vanuit dit idee is het invoeren van een 'sociale' vlaktax onwenselijk. Hier profiteren immers vooral de hogere inkomensgroepen van. Compensatie via toeslagen maakt de uitvoering onnodig complex.

- De Crisis en Hersteltax wordt vormgegeven via een BTW-verhoging (hoge tarief) van maximaal 1 procent. Hiermee wordt recht gedaan aan het principe dat meer consumeren meer geld kost.

VEREENVOUDIGING VAN HET STELSEL

De ChristenUnie pleit voor een zo eenvoudig mogelijke vormgeving van het belastingstelsel. Het is effectiever om de inkomensafhankelijkheid in de premies en schijftarieven vorm te geven dan om inkomenseffecten achteraf te repareren via toeslagen. De huidige systematiek van toeslagen heeft tot veel uitvoeringsproblemen geleid en dient daarom te worden teruggebracht tot het hoogstnoodzakelijke.

- Het aantal toeslagen wordt verminderd en de uitvoering ervan waar mogelijk gedecentraliseerd. De uitvoering van de huurtoeslag wordt overgeheveld naar de woningcorporaties. Ook omdat zij het beste zicht hebben op de huurders die de toeslag nodig hebben (zie maatregelen

woningmarkt). De zorgtoeslag kan verdwijnen wanneer de premie ZVW inkomensafhankelijk wordt. Dit voorkomt het 'rondpompen' van geld (zie maatregelen zorg). De kinderopvangtoeslag wordt versoberd (zie maatregelen arbeidsmarkt)

- De doorwerkbonus wordt afschaft omdat deze het doorwerken niet stimuleert. Het participatie-effect is nihil en de maatregel daarmee inactief.
- De fiscale voordelen die nu gelden voor de spaar- en levensloopregeling worden geïntegreerd in het talentenbudget (zie maatregelen arbeidsmarkt).

STIMULEREN VAN ONDERNEMERSCHAP

Belastingen zijn eveneens een effectief middel om ondernemerschap te stimuleren. Ondernemingen vormen de kern van onze economische structuur. Ze scheppen werkgelegenheid en genereren BBP. De prikkels in de IB en VPB moeten zodanig staan dat ondernemen niet geremd maar beloond wordt. Tegelijkertijd moet er een halt worden toegevoerd aan het ontwijken van de vennootschapsbelasting via rentestructures, omdat dit ongelijkheid creëert tussen ondernemingen.

- De zelfstandigenaftrek wordt bij voorkeur geïntegreerd in de MKB winstvrijstelling (zie maatregel in hoofdstuk MKB).
- De eigenaar wordt het uitgangspunt bij de belastingvaststelling, niet de verschillende ondernemingen die deze eigenaar in beheer heeft (zie maatregel in hoofdstuk MKB).
- Er dient paal en perk te worden gesteld aan rentestructures binnen de vennootschapsbelasting, waarbij onder meer hedgefondsen speciale BV's oprichten om schulden in onder te brengen en zodoende belasting ontduiken.

GEZINS- EN FAMILIEVRIENDELIJK FISCAAL BELEID

Het merendeel van de Nederlanders heeft naast de verantwoordelijkheid om te voorzien in het eigen inkomen de zorg voor andere personen in een huishouden. Er zijn 2,5 miljoen gezinnen met kinderen, en daarnaast 2,1 miljoen (echt)paren met de zorg voor elkaar. Bij belastingheffing moet zoveel mogelijk de feitelijke draagkracht per huishouden in aanmerking worden genomen. Er dient rekening gehouden te worden met de gezinssituatie en de gezinsomvang.

- Er komt een belastingvrije som voor ieder huishouden (gedifferentieerd naar samenstelling: alleenstaand of (echt)paar); deze vervangt de algemene heffingskorting.
- Kinderen die het eigendom van hun ouderlijke woning tijdens hun leven hebben verkregen en die hun ouders hebben verzorgd door hen gedurende de laatste levensjaren in huis te nemen, worden vrijgesteld van de erfbelasting over de koopsom bij het overlijden.
- Er komt een reclameheffing op commerciële uitingen

die impact hebben op de publieke ruimte, zoals billboards, rijdende reclames op vrachtwagens en openbaar vervoer, TV-spots en dergelijke.

STIMULEREN VAN 'GROENE' KEUZES

Milieukosten moeten zoveel mogelijk tot uitdrukking komen in de prijzen van producten. De belastingvergroening wordt daarom op een voortvarende en realistische wijze voortgezet, waarbij de overheid niet alleen milieuvriendelijk gedrag ontmoedigt, maar ook milieuvriendelijk gedrag stimuleert (zie ook 2.5).

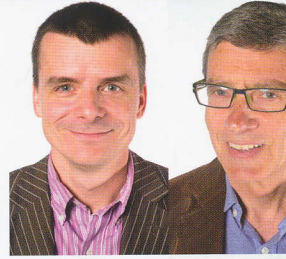
- Producten en diensten die een relatief grote 'ecologische voetafdruk' hebben worden ondergebracht in het hoge BTW-tarief. Dit geldt in elk geval voor vlees.

CONTACT Partijbureau ChristenUnie Postbus 439, 3800 AK | 033 422 6969
Puntenburgerlaan 91, 3812 CC, Amersfoort | bureau@christenunie.nl | www.christenunie.nl

Anders

Ja

D66

**Verkiezingsprogramma D66
voor de Tweede Kamer 2010 - 2014**

We willen het anders

We staan voor een keuze. Blijven we leven in het verleden of stappen we in de toekomst? Houden we krampachtig vast aan 20e eeuwse verworvenheden of gaan we zelfbewust de uitdagingen van de 21e eeuw aan? En dat zijn er nogal wat. Niet alleen de financiële crisis. Ook klimaat, energie, voedsel en armoede. Blijven we navelstaren en achterom kijken of staan we op en pakken we aan?

In de loop van de vorige eeuw kreeg de overheid door de politiek steeds meer maatschappelijke verantwoordelijkheden toebedeeld. Zo raakten we gewend aan een overheid die voor ons zorgt. Dat noemden we de verzorgingsstaat. Met die verantwoordelijkheid groeide ook de macht van de overheid. En de verwachtingen over die overheid: als er een probleem is lost zij het wel op. Terwijl zij daar vaak helemaal niet toe in staat is. Daardoor groeit in de samenleving de machteloze woede over een overheid die niet doet wat ze zou moeten doen: voor ons zorgen. Zo ontstaat bij mensen het beeld dat de overheid niet te vertrouwen is.

Voor D66 staan vrije individuen aan de basis van onze samenleving. Tegelijkertijd kan geen mens zonder de ander. We hebben elkaar nodig. We leven samen, we ondernemen met elkaar. 'Geen ik zonder wij.' Dat wil niet zeggen dat we niet voor onszelf kunnen zorgen. De meeste mensen kunnen goed voor zichzelf zorgen. En voor hun omgeving. Veel van die verantwoordelijkheid ligt nu bij de overheid. Dat willen we veranderen. We leggen verantwoordelijkheid terug bij de mensen. Natuurlijk hebben we de overheid ook nodig. Voor overstijgende zaken als klimaat, energie en veiligheid. Wanneer de verantwoordelijkheid bij de overheid ligt willen we daar dan wel echt invloed op. De macht bij de mensen.

D66 wil vernieuwen, hervormen en investeren. Transformeren naar een nieuw zelfbewustzijn, persoonlijk en maatschappelijk. Want wat gebruikelijk en gewoon is werkt niet meer. We willen dat mensen hun eigen kracht ontdekken. Zoveel mogelijk zelf doen. En het dan pas aan een ander of aan de overheid vragen. Zo ontwikkelen we ons van een verzorgingsstaat naar een ontplooiingsmaatschappij.

D66 is van nature optimistisch. We vertrouwen op de eigen kracht van mensen. Het beste onderwijs en volop ruimte voor ondernemerschap zijn de sleutels naar meer werk, welvaart en geluk. D66 wil dat elk mens een eerlijke kans krijgt om mee te doen. We willen dat mensen weerbaarder en zelfstandiger worden. Dat maakt de samenleving sterker.

We willen onze samenleving menselijk en duurzaam maken. Een kwestie van beschaving. Sociaal en rechtvaardig. Schoon en veilig. Met meer verbondenheid en zorg voor elkaar, in Nederland en daarbuiten. Met onderwijs waarin elk kind tot zijn recht komt. Genoeg werk voor jong en oud. Voldoende woningen voor elke levensfase. Schone energie in een duurzame economie. Met een bescheiden maar krachtige overheid die ruimte geeft aan creativiteit en ondernemerschap. We willen het anders.

Anders

Ja

D66

P3

Inhouds opgave

- 03** We willen het anders
- 22** Anders verdienen en verdelen
- 32** Anders leren en ontwikkelen
- 40** Anders leven en wonen
- 50** Anders energie opwekken en gebruiken
- 56** Anders besturen en beïnvloeden
- 62** Anders zorgen en verzorgen
- 70** Anders veilig en samen leven
- 76** Anders kijken en creëren
- 84** Anders handelen in de wereld
- 90** Financieel kader: Plan 2020
- 94** Colofon

Wat willen we anders? En waarom?

Er is een scheiding tussen mensen die het goed voor elkaar hebben en mensen die het minder goed voor elkaar hebben. Mensen voor wie het goed geregeld is, en mensen voor wie het niet goed geregeld is. Het is een scheiding die door alle rangen en standen heen loopt, nationaal en internationaal. Er is lang genoeg gepraat en hard genoeg gestudeerd. Het is nu tijd om iets te gaan doen.

Wat kan er anders?

- **Onderwijs.** Er is zoveel onaangeboord potentieel. Talent komt niet genoeg tot bloei. Niet alleen bij kinderen, ook bij volwassenen
- **Werk.** Veel te veel mensen doen niet mee. Opgeborgen in zogenaamd sociale regelingen, of opgesloten in een gouden kooi
- **Wonen.** Kom er als starter maar eens tussen. Eenvoudige koopwoningen zijn te duur, goedkope huurwoningen zijn niet beschikbaar
- **Duurzaamheid.** Grondstoffen raken op en de verspilling gaat door. De aarde warmt op, het klimaat verandert en de lucht vervuilt
- **De overheid.** De overheid is te aanwezig en blijft uitdijen. Er zijn teveel regels. Die remmen ondernemerschap en belemmeren economische ontwikkelingen

Anders leren

We willen onderwijs waarin elk kind tot zijn recht komt. Onderwijs dat het beste in ieder kind boven laat komen, kinderen hun talenten helpt ontdekken en ontwikkelen, waardoor ieders potentieel ten volle wordt benut. Onderwijs waarin tijd en aandacht is voor elk kind. Het beste onderwijs is de beste investering in onze toekomst.

Daarom:

- 2,5 miljard euro investeren in het onderwijs
- Vanaf 2,5 jaar recht op school om achterstand en schooluitval te voorkomen
- Betere beloning voor leraren op achterstandsscholen en in exacte vakken
- Doorstroombonus: bij een volgend diploma wordt de vorige school beloond
- Brede scholen, voor onderwijs, opvang en talent-ontwikkeling
- Topinstituten door concentratie van kennis en onderzoek

Dat kan anders / Onderwijs

In het onderwijs heeft niet iedereen een gelijke kans. Het gaat niet om witte en zwarte scholen. Die zijn alleen maar afspiegelingen van de buurten waarin ze staan. Het gaat om kinderen die te laag opgeleid van school komen. Ze kunnen meer en beter maar het onderwijs is er niet op ingericht om hun potentieel naar boven te laten komen. Wat tientallen jaren geleden blanke arbeiderskinderen -gebeurde, overkomt nu ook kinderen van immigranten: stelselmatige onderschatting van hun mogelijkheden. Deze kinderen komen al met taalachterstanden op school en halen die niet meer in.

In het onderwijs is ook te weinig aandacht voor de individuele kwaliteiten en talenten van bijzondere kinderen. Als je hoogbegaafd, zeer sensitief of bijzonder creatief bent, pas je niet in het systeem en kom je niet tot je recht. Deze kinderen gaan onderpresteren, ze krijgen stigmatiserende labels of ze vallen uit. Terwijl het vaak juist deze creatieve kinderen zijn die Nederland zo broodnodig heeft als het een werkelijk innovatieve economie wil zijn.

Ook de middenmoters kunnen meer dan nu zichtbaar wordt. Het onderwijs is ingericht op kinderen die uit zichzelf en makkelijk leren. De rest past zich aan en hobbelt mee, presteert onder haar kunnen (vooral jongens, onvoldoende uitdaging) of valt voortijdig uit (veel immigrantenkinderen). Hun talent komt niet tot zijn recht.

Anders wonen

We willen een woningmarkt waarin mensen een betaalbare woning kunnen vinden die past bij hun levensfase, vooral voor starters. Een woningmarkt waarin koophuizen betaalbaar zijn en mensen geen huurwoningen bezet houden die niet voor hen bedoeld zijn. We willen wonen naar inkomen.

Daarom:

- Geleidelijke beperking hypotheekrenteaftrek
- Inkomenstoets: wie het kan betalen, betaalt ook wat de huurwoning waard is
- Kleinere woningcorporaties richten zich op goede en betaalbare huurwoningen
- Meer en gevarieerdere nieuwbouw
- Meer groen in en om de stad

Dat kan anders / Wonen

Voor mensen met een hoog inkomen en een hoge hypotheek op hun huis is het goed geregeld. Niet aflossen wordt gesubsidieerd. Voor mensen die al jaren voor een lage huur in hetzelfde huis wonen is het ook goed geregeld. Ze wonen gesubsidieerd terwijl ze meer kunnen betalen. Zittende huurders blokkeren de doorstroming en verstoppen het systeem: blijf zitten waar je zit en verroer je niet. De financiële voordelen van de gevestigde kopers en huurders worden door hen beleefd als verworven rechten. Redelijke hervormingen van de woningmarkt in zijn geheel zoals het stapsgewijs beperken van de hypotheekrenteaftrek en huur naar draagkracht zijn voor hen geen optie.

Voor wie is het niet goed geregeld? Voor mensen die, als ze een eerste huis willen kopen, geen startkapitaal kunnen ophoesten of de financiële zekerheid van een vaste baan niet kunnen aantonen. Voor mensen die geen starterswoning kunnen kopen door de prijsopdrijvende werking van de hypotheekrenteaftrek. Mensen die op de wachtlijsten staan voor een goedkope huurwoning die nu bezet wordt door mensen voor wie die woning niet meer bedoeld is. Jonge mensen komen er gewoon niet tussen.

Anders besturen

We willen een overheid die alle ruimte en kansen biedt aan zoveel mogelijk mensen. Een overheid die niemand uitsluit. Een overheid die niet in de weg loopt maar juist de weg wijst. Die ruimte geeft zodat mensen zelf verantwoordelijkheid en initiatief nemen. Een overheid die zich dienstbaar en terughoudend opstelt. Een overheid die zijn plaats kent en door minder bureaucratie vanzelfsprekend beperkt van omvang is. Bescheiden, krachtig en slagvaardig.

Daarom:

- Eén overheidsloket voor ondernemers
- Niet tijdig teruggehoord van de overheid betekent verzoek goedgekeurd
- Minder taken bij het rijk, meer taken bij de gemeenten
- Minder middenbestuur: Waterschappen en provincies integreren
- Samenvoegen van departementen tot zeven ministeries
- Overheidsdocumenten zijn openbaar, geheimhouding wordt verantwoord

Dat kan anders / Overheid

We zijn te ver doorgeschoten in de behoefte alles onder controle te krijgen en elk risico uit te sluiten. We kunnen de overheid niet vragen alle problemen te voorkomen of op te lossen. Daar is de overheid niet voor en de politiek mag die illusie niet wekken. De overheid heeft teveel taken gekregen en reikt met haar macht te ver in het leven van de individuele burger en het samenleven van de burgers onderling. Er is een herschikking van de macht nodig, een herschikking naar het niveau van de mens en mensen onderling.

De overheid is een sta in de weg geworden. Het aantal ambtenaren blijft groeien en met hen het aantal regels. Formulieren invullen is voor ondernemers een dagtaak geworden. Wie begrijpt hoe het werkt doet mee, maar wie het niet meer kan volgen doet niet meer mee en is voortaan uitgesloten – van subsidies, regelingen, voordelen, aanbestedingen etc.

Integratie anders bekeken

Schooluitval, overlast en jeugdcriminaliteit: autochtoon of allochtoon doet er niet toe. Want schooluitval kent vele oorzaken, niet alleen de culturele of sociale achtergrond van de scholier. En wie overlast veroorzaakt of een misdaad pleegt moet worden aangepakt en gestraft, ongeacht zijn afkomst.

Integratie is een zaak van mensen onderling. Het vindt plaats op het werk en in de klas, op straat en in de buurt. Daar tref je mensen met andere omgangsvormen. Integratie betekent manieren vinden om met elkaar om te gaan. Niet dat je met iedereen bevriend moet zijn. En al helemaal niet dat je alles van een ander maar leuk moet vinden of moet overnemen.

Integratie begint met participatie. Daarom wil D66 investeren in onderwijs, en taalachterstanden en schooluitval terugdringen. Daarom wil D66 de arbeidsmarkt toegankelijk maken en de woningmarkt in beweging krijgen. En vanzelfsprekend overlast aanpakken en criminaliteit bestrijden, maar zonder onderscheid. Want het zijn de daden van mensen die tellen, niet hun achtergrond, kleur of geloof. Wij gaan uit van individuen. En mensen behoren tot meerdere groepen en hebben meerdere identiteiten.

Tolerantie is de sleutel. Tolerantie betekent niet dat je alles maar goed moet vinden. Het is ook nodig om grenzen te stellen en daar volstrekt duidelijk over te zijn. Over integratie blijven praten lost niets op. D66 heeft oplossingen. Voor op het werk, in de klas, op straat en in de buurt. Want wie participeert die integreert.

In Nederland woedt al jaren een heftig debat over integratie. Een debat dat gaat over echte problemen. Toch vindt u in ons programma geen apart hoofdstuk hierover. Integratie is voor D66 geen geïsoleerd vraagstuk. Het is een integraal onderdeel van onze agenda voor onderwijs, werken, wonen en veiligheid. In die hoofdstukken vindt u onze voorstellen. Zonder onderscheid. De toekomst telt, niet de afkomst.

randvoorwaarden vormen voor een vitale, toekomstbestendige economie. Een sterke markt vraagt om een sterke overheid die heldere voorwaarden schept en daadkrachtig toezicht houdt. De vraag is niet of er meer marktwerking of juist meer overheidsingrijpen nodig is, maar vooral wanneer wel en wanneer niet.

Van baanzekerheid naar werkzekerheid

Werk is een belangrijke manier om voor jezelf te kunnen zorgen, jezelf te ontplooiën en mee te doen in de maatschappij. Arbeidsparticipatie zorgt voor economische zelfstandigheid en is de belangrijkste motor van integratie in de samenleving: voor jong en oud, voor man en vrouw, voor 'oude' en 'nieuwe' Nederlanders. Voor D66 heeft 'werk voor iedereen' dus de hoogste prioriteit. Helaas is vooral onder de 'outsiders' in de samenleving de werkloosheid vaak nog hoog. Soms door eigen beperkingen, maar vaak ook door bestaande beperkende structuren en instituties.

De Nederlandse arbeidsmarkt sluit sommige mensen structureel uit van deelname ('outsiders'). Werklozen komen maar moeilijk aan een baan, zo verlaten oudere werknemers de arbeidsmarkt vaak te vroeg. De participatie van vrouwen is de laatste decennia sterk gegroeid, maar in uren nog relatief laag (veel deeltijdwerk) waardoor economische zelfstandigheid niet wordt bereikt. De werknemer met een vast contract is goed beschermd, heeft een hoge ontslagbescherming, een lage baanmobiliteit en een hoge mate van baanzekerheid. Maar ook de vermeende zekerheid van een vaste baan is in de snel veranderende globale economie een schijnzekerheid gebleken. Wat overblijft, is een starre arbeidsmarkt die mensen uit- en niet insluit. Voor D66 is er op de moderne arbeidsmarkt voor iedereen een plek waar prestaties beloond worden. De broodnodige zekerheid is er voor alle burgers, niet uitsluitend voor groepen insiders. Hervormingen van de arbeidsmarkt zijn daarom nodig.

Om de doorstroming op de arbeidsmarkt te verbeteren en een hogere participatie te bewerkstelligen is volgens D66 een omslag nodig in de welvaartstaat: van baanzekerheid naar werkzekerheid. Niet de verzekering tegen inkomensverlies moet centraal staan, maar de zekerheid dat mensen die hun baan verliezen weer aan het werk komen en blijven. De afhankelijkheid van betuttelende regelingen en instanties moet worden verminderd, en het aloude sociale vangnet moet worden omgebouwd tot een springplank.

- **Ontslagrecht hervormen.** De doorstroming op de arbeidsmarkt moet worden gestimuleerd. Hiervoor

moet het ontslagrecht worden hervormd. De arbeids-overeenkomst moet zonder tussenkomst van derden kunnen worden ontbonden, de preventieve toets bij het UWV Werkbedrijf kan worden geschrapt. De redelijkheid van het ontslag (en eventuele vergoeding) kan indien nodig achteraf door de kantonrechter worden vastgesteld.

- **Gelijke rechten voor alle werknemers.** D66 wil één arbeidsrecht voor alle werknemers.
- **Kortere maar hogere WW.** D66 wil mensen effectief stimuleren om te werken. De duur van de werkloosheidsuitkering kan worden ingekort tot maximaal één jaar. Daarentegen kan de uitkering in de eerste maanden hoger worden dan nu het geval is, waarna deze geleidelijk wordt afgebouwd. Mensen worden op deze manier beter geactiveerd om snel terug te keren op de arbeidsmarkt, waardoor ze minder lang afhankelijk van de overheid zijn. Dit systeem werkt effectiever dan kostbare re-integratietrajecten.
- **Belastingverlaging.** Meer werken moet meer lonen. D66 wil de belastingtarieven voor met name de lagere inkomens verlagen, via het belastingtarief in de 1e en 2e schijf en de inkomensafhankelijke arbeids- en combinatiekorting (voor mensen die arbeid en zorg combineren). Juist door werk vanaf minimumloonniveau te stimuleren, kunnen we ook de huidige 'outsiders' - de mensen die nu nog niet actief zijn op de arbeidsmarkt - een prikkel geven om zich aan te bieden.

Iedereen is nodig!

- **Hervormen WAJONG.** Steeds meer jongeren missen de aansluiting met de participatiemaatschappij. Het accent van de WAJONG moet worden gelegd op ondersteuning bij het verkrijgen en behouden van een baan in plaats van op het verstrekken van de uitkering. Eén op de twintig jongeren stroomt de WAJONG in, vaak om er voorgoed in te blijven. D66 wil deze jongeren niet afschrijven en afkopen. Dat is geen sociaal beleid. Slechts een kwart van de Wajongers werkt, vaak in sociale werkplaatsen, terwijl de inschatting is dat 60% best zou willen en kunnen werken, al dan niet met ondersteuning. D66 stelt voor de WAJONG verder te herijken zoals met de WAO is gedaan. De toegang wordt dan beperkt tot de volledig en duurzaam arbeidsongeschikten, mensen die voor 80% tot 100% arbeidsongeschikt zijn en een beperkte kans op herstel hebben. D66 gaat uit van wat mensen nog wel kunnen en wil op grond van dat uitgangspunt ondersteuning voor hen organiseren.

naar 67 jaar en in de verdere toekomst koppelen aan de stijging van de gezonde levensverwachting, met gelijktijdig aanpassing van de fiscale behandeling van aanvullende pensioenen. We worden steeds ouder, en dus is het logisch dat mensen langer doorwerken. Bovendien worden de lasten op deze manier meer evenredig over de generaties verdeeld. Het is voor D66 essentieel dat de verhoging van de AOW-leeftijd gepaard gaat met de broodnodige modernisering van de arbeidsmarkt voor ouderen. Vanzelfsprekend hebben we daarbij extra aandacht voor de 50-plusser. Discriminatie op basis van leeftijd wordt uiteraard niet getolereerd.

- **Afschaffen ontsiemaatregelen.** Om de arbeidsparticipatie van ouderen te verhogen, is het volgens D66 noodzakelijk om leeftijdsgebonden 'ontsiemaatregelen' in CAO's af te schaffen, en terugschakelen bespreekbaar te maken, zowel in loon als in uren. Op een moderne arbeidsmarkt kunnen ouderen dan langer aan het werk blijven omdat hun beloning in overeenstemming is met hun bijdragen op dat moment. Ook geeft dit vooral bij zware beroepen tijdig de mogelijkheid naar alternatieve bezigheden op latere leeftijd te kijken en te voorkomen dat deze mensen – noodgedwongen – afscheid nemen van de arbeidsmarkt.
- **Leven lang leren.** Om mensen aan het werk te helpen en houden, moeten we blijven investeren in de inzetbaarheid van werknemers door op tijd bij en om te scholen. Een 'leven lang leren' moet volgens D66 dan ook het uitgangspunt zijn voor iedere werknemer én ondernemer. D66 pleit voor fiscale stimulering van levenslang leren, en het benutten van de sectorale scholingsfondsen.
- **Scholingsafspraken.** Werkgevers en werknemers leggen wederzijds scholingsafspraken vast in het arbeidscontract en zien toe op de naleving ervan. Uitgangspunt hierbij is dat er meer zeggenschap over scholing bij de individuele werknemer komt te liggen.

Innovatie en ondernemerschap

Nederland is een land van ondernemen, handel en bedrijvigheid. De 'parels' van onze economie zijn waterbeheer en innovatieve voeding, maar ook hightech materialen en -systemen en creatieve producten. En tegenwoordig ook nano-technologie, gaming en industriële design producten. Deze sterktes van ons land kunnen en moeten we in de toekomst uitbouwen. Daar gaan we ons geld mee verdienen in de toekomst. Nederland als onmisbaar knooppunt in het internationale bedrijfsleven. D66 wil dat Nederland weer volop participeert en voorop

loopt in Europese samenwerking op het gebied van onderzoek en ontwikkeling.

Innovatie en ondernemerschap zijn volgens D66 de sleutels tot welvaartsverhoging. De laatste jaren verdwijnt Nederland uit de kopgroep van meest innovatieve landen. Het Nederlandse innovatiebeleid is te versnipperd, en investeringen in R&D leveren te weinig op. Teveel verschillende terreinen zijn aangewezen als economische prioriteit. Om Nederland in de top van innovatieve landen te brengen, moeten heldere keuzes worden gemaakt door marktpartijen die daar door de overheid in worden gefaciliteerd. De overheid draagt zorg voor een excellent onderwijssysteem (Zie ook hoofdstuk 'Anders leren en ontwikkelen'), en stimuleert innovatief ondernemerschap. Echte innovatie komt uiteindelijk tot stand door MKB-ondernemers en ZZP-ers die met hun flexibiliteit bijdragen aan een dynamische ontwikkeling van de economie.

- **Centres of excellence.** D66 wil dat er meer samenhang, continuïteit en samenwerking in innovatiebeleid komt. Top clusters worden versterkt onder directe begeleiding van het Rijk. Kennisinstellingen worden aangemoedigd tot bundeling van krachten en specialisatie (b.v. voeding rond Wageningen, biotechnologie rond Leiden, materialen in Twente, mechatronica in Eindhoven en waterbouw in Delft).
- **Meer publiek-private samenwerking.** D66 wil dat publiek en privaat meer samenwerken op het gebied van innovatie. Dit kan bijvoorbeeld door het stimuleren van publiek-private samenwerking en het delen van faciliteiten. Vooral het toepassen van nieuwe wetenschappelijke inzichten in de praktijk (valorisatie) moet verder uitgebouwd worden door betere verbindingen tussen kenniscentra en de dagelijkse vernieuwers (tuinders, dijkbouwers, sporters en gamers). Iedere kennisinstelling moet over een centrale kennishelpdesk beschikken waar relatief eenvoudige vragen beantwoord kunnen worden tegen een kleine vergoeding.
- **Van subsidie- naar garantieregeling.** Om focus te realiseren in het innovatiebeleid wil D66 minder collectieve subsidieregelingen. D66 wil meer werken met garantieregelingen. De overheid controleert niet meer zelf, maar laat dit over aan experts die minder op formaliteiten letten en meer op de intrinsieke kwaliteiten van de (startende) MKB-ondernemers of het innovatieve project. Zo wordt het ook aantrekkelijker voor investeerders om risicovol kapitaal in innovaties te steken. De overheid kan meefinancieren in de eerste groeifase van jonge bedrijven ('venture capital').

onvoldoende afgestemd op deze groeiende en in belang toenemende groep (pensioen, zwangerschapsregelingen, starterskrediet, levensloop.) Startende ondernemers en jonge bedrijfjes worden door onnodige of hoge eisen van overheidsinstellingen benadeeld. Bovenwettelijke eisen in aanbestedingen staan innovatie in de weg.

- **Urencriterium verruimen.** Het urencriterium moet worden verruimd waardoor zelfstandigen sneller in aanmerking komen voor een belastingaftrek en er meer mogelijkheid komt voor bijscholing.
- **Microfinanciering breed beschikbaar.** D66 wil dat de mogelijkheid van microfinanciering zo breed mogelijk beschikbaar wordt. Door deze financiering komen kleine ondernemers, waaronder ZZP-ers, makkelijker aan een startkapitaal.
- **Levensloopregeling voor zelfstandigen.** D66 wil dat de levensloopregeling ook voor zelfstandigen wordt opengesteld. De huidige regeling zorgt voor ongelijke behandeling: nu kunnen alleen werknemers er gebruik van maken, terwijl het voor alle werkenden zou moeten gelden.
- **Simpel van loondienst naar zelfstandig ondernemen.** De overstap van loondienst naar zelfstandig ondernemen moet worden versoepeld. Voor ZZP-ers in de situatie van werk naar werk zullen faciliteiten moeten worden gecreëerd, zodat zij gebruik kunnen maken van kinderopvang en aftrekbaarheid van kosten van bedrijfsruimten.

Betaalbare Pensioenen

Voor D66 is een goed, betaalbaar, solidair en solide pensioenstelsel van groot belang. Ons aanvullende pensioenstelsel stelt mensen in staat om – naast de AOW – te sparen voor de oude dag. Om het Nederlandse stelsel toekomstbestendig te maken is het nodig de ambities en het stelsel aan te passen. Op dit moment is er namelijk niet voldoende geld in kas om in de toekomst de koopkracht van pensioenen te garanderen. Bovendien wordt ons pensioenstelsel gevoeliger voor schokken in de economie omdat er meer gepensioneerden komen en minder werkenden. Ook zorgt de stijgende levensverwachting voor een constante druk op de pensioenfondsen.

Daarom zal het onontkoombaar zijn dat ook bij de aanvullende pensioenregelingen, net als bij de AOW, langer wordt doorgewerkt. De hierdoor verkregen besparingen voor de pensioenfondsen kunnen dan worden gebruikt voor de vereiste financiering van de pensioenen. Daarnaast is het wenselijk de mogelijkheden

van de deeltijdpensioering minder abrupt te laten plaatsvinden. Voor de benodigde aanpassingen binnen de pensioenregelingen hebben de sociale partners de verantwoordelijkheid.

- **Herziening levensloopsparen.** Binnen het fiscaal gunstige levensloopsparen kunnen zowel de pensioenvoorziening als voorzieningen voor training en opleiding of ouderschapsverlof worden opgebouwd. Door dit onder eenzelfde fiscaal gunstig regime te brengen wordt mensen geen keuze voor het een of tegen het ander opgedrongen en kunnen de middelen flexibel worden ingezet.
- **Financiële alfabetisering.** Volgens D66 moeten de pensioenfondsen waarmaken wat ze beloven en helder aangeven wat de spaarders wel en niet kunnen verwachten. D66 is een voorstander van het makkelijker overdraagbaar maken van pensioenvorderingen naar andere pensioenfondsen. Daarnaast zou in het onderwijs en via buurtcentra gewerkt moeten worden aan financiële alfabetisering. Loonstrookjes, verzekeringspolissen en pensioenprognoses zijn voor teveel mensen niet begrijpelijk. Pensioenuitvoerders moeten worden verplicht de uitleg in simpele bewoordingen ter beschikking te stellen.
- **Ouderen in pensioenbesturen.** D66 wil dat de besturen van de pensioenfondsen deskundig zijn en zoveel mogelijk een afspiegeling zijn van de deelnemers. Daarom moeten gepensioneerden, evenals werknemers, een wettelijk recht hebben op vertegenwoordiging in de besturen van hun fonds. Daarnaast moet er naar gestreefd worden meer jongeren en vrouwen in deze besturen op te nemen. Daarvoor behoort de wet gewijzigd te worden volgens het initiatiefwetsvoorstel van de Tweede Kamerleden Koser Kaya (D66) en Blok (VVD).

Een betrouwbare financiële sector

De kredietcrisis heeft het vertrouwen in de financiële sector ernstig ondermijnd. Een betrouwbare, stabiele financiële markt is van cruciaal belang voor een gezonde, toekomstbestendige economie. D66 meent dat een sterk, internationaal georiënteerd verzekerings- en bankwezen Nederland veel kennis, welvaart en banen kan opleveren. Om het vertrouwen in de sector te herstellen, is striktere regulering van deze sector noodzakelijk. Een sterk bankwezen kan niet zonder een sterke overheid en sterke toezichthouders. Omdat de financiële markt zich niet beperkt tot nationale grenzen, bepleit D66 een Europese (en liefst mondiale) aanpak. Een zorgvuldige 'governance' van financiële instellingen is noodzakelijk.

-zoals het onderwijs, de zorg en de AOW - in stand te kunnen houden, ook voor de jongeren en de toekomstige generaties. Het is duidelijk dat Nederland een financieel probleem heeft. We hebben een fors tekort op de begroting en de schuld is mede door de ingrepen in de banken de afgelopen jaren hard gestegen. Een deel van onze welvaart zijn we structureel verloren door de crisis. De overheidsinkomsten en –uitgaven moeten hier nog op worden aangepast. Op dit moment bedraagt de rente op de overheidsschuld al €5 miljard per jaar; de helft van de totale uitgaven aan onderwijs, cultuur en wetenschap in Nederland. Als we nu niks doen, lopen de rente-uitgaven de komende jaren alleen maar op. Dit betekent dat de uitgaven voor belangrijke collectieve voorzieningen onder druk komen te staan. Meer hierover staat in het D66 Plan2020, zie bijlage achter in dit verkiezingsprogramma.

- **Financiële duurzaamheid.** We hebben oog voor een rechtvaardige verdeling van lusten en lasten over generaties. Nu ingrijpen, betekent dat we jongeren en toekomstige generaties niet opzadelen met onbetaalde rekeningen. D66 wil daarom binnen twee kabinetsperiodes weer solide overheidsfinanciën hebben. Uitgangspunt is dat de overheidsfinanciën in 2020 weer gezond zijn. Daarbij moet het zwaartepunt van de verbetering liggen op de eerste jaren: de begroting in 2015 weer richting evenwicht zijn gebracht, ook met het oog op de afspraken die Nederland in Europa heeft gemaakt (stabiliteits- en groeiact). Voor de jaren na 2015 moet, met het oog op de kosten van de vergrijzing, verder worden gegaan met het gezond maken van de overheidsfinanciën zodat richting 2020 een overschot kan worden gerealiseerd. D66 streeft een jaarlijks overschot van de overheidsbegroting na, opdat er structureel gewerkt kan worden aan het verlagen van de staatschuld.
- **Trendmatig begrotingsbeleid.** D66 is voorstander van het handhaven van het trendmatige begrotingsbeleid: er is een vast plafond voor de overheidsuitgaven en de overheidsinkomsten ademen mee met de conjunctuur. Hierdoor heeft de overheid een stabiliserende werking op de economie.

Belastingen: Van arbeid naar vergroening

D66 is terughoudend met lastenverzwaring. Dit betekent niet dat D66 helemaal niks wil veranderen aan de belastingen. D66 wil dat werken meer loont, dynamiek op de arbeidsmarkt wordt bevorderd en dat de kosten voor milieuvriendelijk gedrag worden doorberekend aan de gebruiker. Daarom is D66 voorstander van het verschuiven van de belastingdruk van arbeid naar consumptie en vervuiling. Werken moet meer lonen en wie meer vervuilt

moet meer betalen. Door verder te gaan met het 'vergroenen' van het belastingstelsel en door de aanpak van de hypotheekrente, gaan de belastingtarieven op arbeid de komende jaren naar beneden en wordt scholing gestimuleerd.

- **Europese gemeenschappelijke grondslag voor de vennootschapsbelasting.** D66 streeft naar de invoering van een Europese gemeenschappelijke grondslag voor de vennootschapsbelasting. Dit beperkt administratieve lasten voor bedrijven en burgers zonder de vrijheid van lidstaten om de hoogte van de belastingen te bepalen aan te tasten.
- **Verlaging tarief eerste belastingschijven.** D66 wil de belastingtarieven voor – in het bijzonder - de lagere inkomens verlagen, via het belastingtarief in de eerste twee schijven en via de inkomensafhankelijke arbeids- en combinatiekorting. Daarmee wordt het besteedbaar inkomen in deze categorie vergroot. Juist door werk vanaf het minimumloonniveau te stimuleren, kunnen we ook de huidige 'outsiders' (mensen die nu nog niet actief zijn op de arbeidsmarkt) een prikkel geven om zich aan te bieden.
- **Afschaffen overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting.** D66 is voor levensvorm neutraal overheidsbeleid. Daarom wil D66 de overdraagbare heffingskorting afschaffen, zonder uitzonderingen. Het geeft geen pas om in de 21ste eeuw fiscale voordelen voor het kostwinnersmodel in stand te houden ten koste van andere, steeds vaker voorkomende vormen van samenleven. Voor D66 staat het individu centraal, ook in de belastingheffing.
- **Scholingsaftrek.** D66 is van mening dat juist het investeren in menselijk kapitaal gestimuleerd moet worden. Als mensen gedurende hun leven investeren in hun inzetbaarheid, dan blijven zij aantrekkelijk op de arbeidsmarkt. Daarom is D66 voorstander van het uitbreiden van fiscale regelingen voor scholing.
- **Vergroenen belastingstelsel.** D66 is voorstander van het verder vergroenen van het belastingstelsel. Door de BTW op de consumptie van vlees (de kiloknallertax) en de energiebelasting te verhogen, wordt duurzaam gedrag beloond en milieuvriendelijk gedrag bestraft. Daarnaast wil D66 ook een stap zetten in het in rekening brengen van de 'echte' kosten voor milieuvriendelijk gedrag bij de producenten. Daarom wil D66 bestaande vrijstellingen voor energieheffingen voor de landbouwsector en lagere accijns op 'rode diesel' afschaffen.

belang. De maatschappelijke kosten van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen moeten in de prijs van producten opgenomen worden.

Nederlandse economie in internationaal perspectief

Geen welvaart zonder buitenland. D66 werkt consequent aan verdere integratie en vervolmaking van de interne Europese markt. Op zeer veel terreinen zal de grensoverschrijdende samenwerking moeten worden geïntensiveerd ten behoeve van burgers en bedrijfsleven. Zo is er bijvoorbeeld nog veel te winnen op het gebied van milieu, informatietechnologie, onderzoek en onderwijsuitwisselingen.

- **Europese kenniseconomie.** De Europese Unie moet haar inspanningen intensiveren om een mondiaal concurrerende, dynamische en innovatieve kenniseconomie te worden. D66 is voorstander van een sterke samenwerking en meer middelen voor Europa op het gebied van onderzoek en ontwikkeling. Internationale programmering en samenwerking wordt bevorderd zowel in strategische prioriteiten, als in grensstreken en voor het MKB. Er worden realistische doeleinden geformuleerd waarop de lidstaten elkaar kunnen aanspreken.
- **Stabiliteit- en groeipact afdwingbaar.** De Economische en Monetaire Unie heeft een sterkere politieke inbedding en een grotere begrotingsdiscipline nodig. In tijden van economische groei moeten de landen werken aan een begrotingsoverschot om voorbereid te zijn op slechtere tijden. De afspraken in het stabiliteits- en groeipact moeten juridisch afdwingbaar worden. De EU en Eurozone moeten zo snel mogelijk werk maken van een eigen Europees instrumentarium voor crisismanagement, zo nodig op basis van een verdragswijziging.
- **Tegen protectionisme.** De EU-lidstaten waken ervoor om uit elkaar gespeeld te worden. D66 wil beschermende maatregelen die de eigen markt bevoordelen en ontwikkelingslanden schaden afschaffen door onder andere Europese landbouwsubsidies en importheffingen af te bouwen.
- **EU2020 niet vrijblijvend.** D66 wil dat Nederland proactief positie kiest in het plan EU2020 en bij het eigen economisch beleid optimaal gebruik maakt van de kansen die dit voor Nederland biedt. EU2020 kan alleen een succes worden met bindende afspraken. Dus geen vrijblijvendheid meer, maar gebruik maken van bindende wetten en regels, meetbare targets, die publiekelijk worden geëvalueerd.

- **Stimulering van de Nederlandse handel van groot economisch belang.** D66 vindt het van groot belang dat de sterke exportpositie van Nederland op (duurzame) gebieden waarin het voorop loopt, zoals water, milieutechnologie en afvalmanagement, gestimuleerd moet worden om er voor te zorgen dat op Europees en mondiaal niveau het klimaat, het milieu en de gezondheidssituatie verbeterd wordt.

het onderwijs, samen met ouders en leerlingen, in te richten. We moeten professionals de ruimte geven. Onderwijsinstellingen zijn zelf verantwoordelijk voor de invulling van hun onderwijs. De overheid is eindverantwoordelijk voor het niveau. Met minder bureaucratie en regels van bovenaf zorgen we ervoor dat scholen en leraren hun vak met trots en plezier kunnen uitoefenen.

Gelijke startkansen in het onderwijs

D66 zet zich in voor gelijke toegangskansen tot onderwijs voor alle kinderen.

- **Eerder naar school.** D66 wil een 'leerrecht' vanaf 2,5 jaar introduceren en daarmee ouders stimuleren hun kind te laten deelnemen aan voor- en vroegschoolse educatie (VVE) van hoge kwaliteit. In omringende landen zijn hiermee goede resultaten bereikt want in de eerste levensjaren wordt de basis gelegd voor de verdere ontwikkeling. Met VVE kunnen talenten in de breedte worden ontdekt en gestimuleerd en eventuele (taal-)achterstanden vroeg worden gesignaleerd en aangepakt, spelenderwijs in één groep. Onder verantwoordelijkheid van de basisschool zorgt dit geïntegreerde educatieve programma in samenwerking met de kinderopvang en peuterspeelzalen voor een betere start in het voltijdse basisonderwijs.
- **Acceptatieplicht bijzonder onderwijs.** D66 vindt het huidige artikel 23 van de Grondwet op termijn niet houdbaar voor het onderwijs. D66 wil dat scholen niet langer kinderen mogen weigeren vanwege hun geloof of achtergrond. Streng religieuze scholen mogen vrijzinniger leerlingen én leraren niet weigeren.
- **Gelijke kansen op plaatsing.** Ouders moeten hun kinderen soms al direct na de geboorte aanmelden voor een populaire school. D66 wil een vast aanmeldmoment (bij 2 jaar) en een vast aanmeldpunt, zodat ouders gelijke kansen hebben op plaatsing van hun kind op de school naar keuze.
- **Kleinschalige en effectieve basisscholen.** De kwaliteit van het basisonderwijs is gebaat bij een kleinschalig, lokaal karakter met keuzevrijheid voor ouders. D66 wil geen verdere schaalvergroting van de grote individuele basisscholen en scholengroepen.
- **Eenvoudiger nieuwe scholen starten.** Ook wil D66 het makkelijker maken om een nieuwe school te starten, onder andere door het begrip 'richting' te verruimen naar andere dan alleen religieuze grondslag.
- **Internationale vaardigheden ontwikkelen.** Op de internationale arbeidsmarkt en in de samenleving van morgen zal het met gemak kunnen gebruiken van verschillende talen en begrip van andere culturen steeds belangrijker worden. Daarom wil D66 onderzoeken of het leren van Engels op de basisschool daaraan een significante bijdrage levert en zo ja, op welke wijze dit kan worden ingevoerd. Op jonge leeftijd leren kinderen een taal haast spelenderwijs terwijl het later veel moeite kost. Daarnaast moet het leren van andere talen worden aangemoedigd. Talen zouden zoveel mogelijk door 'native speakers' moeten worden gedoceerd. Het spreken van vreemde talen is geen overbodige luxe, maar vergroot de kansen en keuzevrijheid van iedereen. Het Nederlandse bedrijfsleven vraagt om werknemers die een e-mail kunnen versturen naar Spanje, een telefoongesprek kunnen voeren met de vestiging in Frankrijk en die een bestellijst kunnen controleren van een vracht uit Duitsland. Twintig talen leren hoeft niet maar basiskennis van Engels, Frans en Duits is geen overbodige luxe. D66 wil stages en studie in het buitenland stimuleren voor leerlingen en studenten van alle onderwijsniveaus.
- **Natuur en duurzaamheid in het onderwijs.** D66 wil kinderen al op jonge leeftijd bewust leren omgaan met natuur en duurzaamheid. Daartoe wil D66 de kerndoelen in het basisonderwijs moderniseren, waardoor elke school natuur- en milieueducatie geeft. De relatie met voedselproductie in de landbouw ziet D66 daarbij als een wezenlijk element.

Minder uitval

Teveel kinderen beginnen aan het basisonderwijs met een taalachterstand die in latere jaren niet meer ingehaald wordt. Een taalachterstand betekent een extra drempel voor vervolgonderwijs en leidt uiteindelijk tot een moeilijke start op de arbeidsmarkt. Door spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten verspelen jongeren hun kans om mee te doen in onze maatschappij. De schatting is dat er in Nederland nog steeds bijna anderhalf miljoen laaggeletterden zijn. Dit is onacceptabel. D66 wil deze achterstanden adresseren en de uitval tegengaan door een aanpak van voorkomen én genezen. D66 wil dat Nederland in het Nationale Actie Plan voor EU2020 hoge einddoelen zet voor het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. D66 is voorstander van meerdere concrete onderwijsdoelstellingen in de EU2020-strategie.

- **Wegwerken taalachterstanden.** D66 wil dat iedereen die dit nodig heeft de kans krijgt te werken aan een betere beheersing van de Nederlandse taal. Geen kind gaat van de basisschool af voor het behoorlijk Neder-

- **Meer flexibiliteit in vakanties.** D66 wil meer flexibiliteit in de invulling van vakanties en waar nodig belemeringen wegnemen. De keuze om van de mogelijkheden gebruik te maken is aan de school in overleg met de medezeggenschapsraad.
- **Burgerschap in het onderwijs.** In het onderwijs moeten onderwerpen aan bod komen die belangrijk zijn voor het functioneren van een individu in onze moderne samenleving - zoals de Universele Rechten van de Mens, de rechtsstaat, gelijke behandeling, seksuele diversiteit en de evolutietheorie. D66 wil dat deze onderwerpen op elke school worden onderwezen, ook als zij niet in lijn zijn met de religieuze opvattingen van de school. Hetzij als onderdeel van het vak maatschappijleer, hetzij als het vak 'burgerschap'.

Nog meer investeren in leraren

Docenten zijn bepalend voor het onderwijsresultaat. Onbevoegde docenten, lesuitval en 'ophokuren' zijn in de ogen van leerlingen en hun ouders terecht grote knelpunten. Bovendien staat Nederland aan de vooravond van een groot tekort aan goede leraren door pensionering. In het voortgezet onderwijs gaat in de komende zes jaar 60% van alle docenten met pensioen. Als antwoord hierop is het 'Actieplan Leerkracht' opgesteld, dat zich richt op versterking van het leraarsvak, een betere beloning en een professionelere school. De ambities van dit plan gaan voor D66 echter niet ver genoeg. D66 wil een aantal nog niet uitgevoerde aanbevelingen van de Commissie Rinnooy Kan implementeren en dringt aan op de volgende aanvullende maatregelen:

- **Meer gedifferentieerde beloning.** Voor D66 is een betere beloning van het leraarsvak een randvoorwaarde voor kwaliteitsverhoging. Ook willen we differentiëren: een hogere beloning voor leraren op achterstandsscholen en in exacte vakken, die verder gaat dan het 'Actieplan Leerkracht' nu voorschrijft, om de structurele tekorten daar weg te werken. En een leraar die zich bijschoolt mag dat merken in zijn salaris. Dit stimuleert docenten om zichzelf en hun onderwijskwaliteit te blijven verbeteren en vergroot de aantrekkingskracht van het leraarsvak. Om jonge leerkrachten voor het basisonderwijs te behouden wanneer de economie weer aantrekt, moeten volgens D66 de eerdere Dittrich-gelden verlengd worden. Daarnaast hoeven de leraren in de jaren dat zij lesgeven geen studielening terug te betalen: deze wordt proportioneel kwijtgescholden.
- **Leraarsvak verder versterken.** D66 wil nog meer investeren in het vak van leraar. Wij steunen een sterke

beroepsorganisatie, een beroepsregister en nascholing. D66 is blij met de aangescherpte toelatingseisen voor de Pabo op gebied van rekenen en taal (havo-niveau). Daarnaast moet de Pabo een specialisatie bieden op het jonge en het oudere kind. Bevoegdheidseisen moeten in het MBO worden ingevoerd en in alle sectoren strenger worden gehandhaafd. Bijscholingsmogelijkheden voor aanvullende bevoegdheden moeten versneld uitgebreid worden.

- **Minder bureaucratie op school.** Een betere kwaliteit en positie van leraren vraagt een professionelere school met meer tijd en ruimte voor onderwijs. Gediplomeerde docenten moeten zo veel mogelijk uren kunnen besteden aan het geven of ontwikkelen van onderwijs en niet aan vergaderingen, voorschriften en rapportages. De vereenvoudiging van bekostiging die D66 voorstelt moet hieraan bijdragen. (Zie 'Slimmer financieren voor betere kwaliteit'.)
- **Innovatie in lesgeven.** Vanwege het aankomende lerarentekort is het belangrijk om studenten, oud-leerlingen, onderzoekers, opgeleide ouders, praktijklectoren en bedrijven meer bij het onderwijs te betrekken. D66 wil dat scholen meer ruimte krijgen om specifieke taken door anderen te laten uitvoeren. Dit zal ook het aantal zij-instromers en herintreders vergroten door scholen meer ruimte te geven om specifieke taken door anderen te laten uitvoeren. Daarnaast pleit D66 voor een grotere inzet van digitale leermiddelen en -methoden, omdat kinderen op verschillende manieren leren.
- **Bescherming van homodocenten.** D66 komt met een initiatiefwetsvoorstel waarbij de Algemene Wet Gelijke Behandeling zo wordt aangepast dat scholen in het bijzonder onderwijs niet langer het recht hebben om indirect openlijk homoseksuele leerlingen en docenten van school te sturen.

Onderwijskwaliteit omhoog

De kwaliteit van ons onderwijs kan en moet veel beter. We houden leerlingen een beetje voor de gek: vaak is een zes eigenlijk een vijf. D66 vindt dat de overheid landelijke kwaliteitsnormen moet vaststellen, samen met scholen, docenten en deskundigen. De lat moet omhoog voor alle vakken, en ook de bijdrage aan talentontwikkeling moet worden gemeten. Alle scholen worden door de Onderwijsinspectie getoetst en de norm is gelijk voor elke school, ongeacht de locatie of de samenstelling. D66 wil centrale examens in het basis-, voortgezet en beroepsonderwijs, als objectieve garantie voor het niveau en een succesvolle doorstroom naar vervolgopleidingen. Ook de talentontwikkeling van de individuele leerling

wereld heeft dit systeem geïllustreerd dat opleiden loont.

- **Basis- en kaderleerweg op het VMBO.** D66 wil een duidelijker scheiding tussen de basis- en kaderleerweg op het VMBO. Leerlingen die minder theoretisch ingesteld zijn worden opgeleid tot vakmensen. Tegelijkertijd moet het niveau van de kaderleerweg worden verhoogd. De gemengde leerweg moet worden gestaakt. In plaats daarvan kunnen leerlingen een extra beroepsgericht vak volgen bij de theoretische leerweg.
- **VMBO moet beter voorbereiden op MBO.** D66 steunt initiatieven waarbij VMBO en MBO intensief samenwerken, zodat deze beide onderwijsvormen beter op elkaar aansluiten. Het aantal examenrichtingen op het VMBO kan omlaag: elke examenrichting moet duidelijk relateren aan een van de zestien MBO-richtingen. Zo kunnen VMBO-leerlingen eenvoudiger doorstromen naar het MBO en wordt de kans dat leerlingen afhaken kleiner. Bij tekortschieten mogen leerlingen een jaar langer blijven en hoeven zij in dat jaar niet alle vakken opnieuw te doen, maar worden ze gericht bijgeschoold in de probleemvakken met behoud van een volledig programma. Op het VMBO moet het mogelijk zijn om de studiekeuze langer uit te stellen. Scholen moeten meer aandacht besteden aan begeleiding.
- **Eén ruimte voor Europees hoger onderwijs.** D66 wil dat studenten en onderzoekers in heel Europa terecht kunnen. D66 wil daarom naar een eenduidige classificatie zodat onderwijsstelsels beter op elkaar aansluiten. Intensievere Europese samenwerking bij het accrediteren van opleidingen en het waarborgen van kwaliteitseisen zijn hier logische onderdelen van.
- **Stimuleer bevoegdheden leraren.** Voor veel beroepsopleidingen zijn nu geen speciale bevoegdheden vereist. D66 wil stimuleren dat scholen hun leraren in staat stellen deze bevoegdheden wel te behalen. Dit vraagt wel om een verkort, aangepast programma voor mensen die nu in het MBO praktijklessen geven of ondersteunen.
- **MBO internationaal.** Voor D66 beperkt internationalisering van het onderwijs zich niet tot het hoger onderwijs. Ook in het MBO moeten leerlingen de mogelijkheid krijgen via internationale stages, uitwisselingen en opleidingen hun horizon te verbreden.
- **Meer stages.** Scholen moeten een structurele band ontwikkelen met bedrijven en overheidsinstellingen om zo meer stageplaatsen voor de leerlingen te creëren en

te kunnen garanderen. Ze kunnen stagebedrijven een verantwoordelijkheid geven in het leerproces. Door bedrijven een deel van de toetsen te laten afnemen, creëert de school betrokkenheid bij de leerling en zijn opleiding.

Betere aansluiting hoger onderwijs, onderzoek en innovatie

Innovatie en ondernemerschap zijn de motor van onze economie. De aanvoerleiding van kennis, kenniswerkers en ondernemers is echter dichtgesluid. Er zijn veel goede maar weinig excellente studenten, vele maar kleine onderzoekfondsen, talrijke maar weinig effectieve subsidieregelingen voor innovatief ondernemerschap en veel aanbodgerichte maar weinig vraaggedreven bestuurs- en beleidsorganen en instellingen. Versnippering en nivellering belemmeren het kennispotentieel. D66 wil dat hoger onderwijs, onderzoek en het bedrijfsleven beter op elkaar gaan aansluiten en dat excelleren wordt gestimuleerd.

- **Afschaffen van de opleidingsnumerus fixus voor toelating tot universiteiten.** Individuele opleidingen kunnen echter besluiten een instellingsnumerus fixus te handhaven om de kwaliteit van de opleiding te waarborgen.
- **Bredere bachelors opleidingen.** D66 pleit in het hoger onderwijs voor een clustering naar brede bachelors opleidingen, waarin meer afstudeerspecialisaties en verschillende afstudeerniveaus (bijvoorbeeld Honours programma's) worden aangeboden. Met bredere opleidingen kan het aantal teleurgestelde switchers of afhakers wordt beperkt. En talentvolle studenten krijgen de mogelijkheid te excelleren in hun vakgebied, door talentklassen, verdieping en specialisatie.
- **Meer mogelijkheden voor uitblinkers.** Uitblinkers worden in het huidige systeem vooral uitgedaagd in de breedte: meer vakken op de middelbare school of een tweede studie. D66 vindt het bieden van uitdagingen in de breedte op de basisschool een goede zaak, die vooral gestimuleerd dient te worden bijvoorbeeld in de vorm van het lesgeven in een extra taal of het bieden van een speciaal programma. In het voortgezet onderwijs wil D66 echter juist in de diepte: excellente studenten uitdagen om hun talent te ontwikkelen door specialisatie. D66 denkt hierbij op termijn aan invoering van een Associate Degree, uitbreiding van de HBO-masters, Honours programma's en University Colleges, verlenging van WO-masters naar twee jaar, invoering van research masters, meer onderzoekerbanen en het invoeren van een Professional Doctorate voor werken-

- **Schoolkosten geen drempel.** Steeds hoger worden de ouderbijdragen zijn sluipende barrières die gelijke kansen op onderwijs naar keuze in de weg staan. D66 wil daarom een maximum stellen aan de vrijwillige bijdrage die scholen kunnen vragen van ouders. Incidenteel kunnen ouders op individuele basis meer bijdragen. Daarnaast wil D66 dat alle schoolbesturen de Gedragscode Schoolkosten voor het voortgezet onderwijs onderschrijven.
- **Hoger onderwijs: meer geld bij kwaliteit.** D66 steunt het advies van de Commissie Sorgdrager om kwaliteit van opleidingen zwaarder te laten wegen in toekenning van het onderwijsbudget. D66 wil dat het hoger onderwijs meer financiële prikkels krijgt om de kwaliteit te verbeteren. HBO- en WO-instellingen die zich onderscheiden door een hogere onderwijskwaliteit en minder uitval van studenten moeten hiervoor extra worden beloond.
- **Studiefinanciering.** D66 wil dat onderwijs voor iedereen toegankelijk is. Tegelijkertijd moet de kwaliteit van het onderwijs verbeterd worden en talent meer gestimuleerd. D66 wil op termijn de basisbeurs vervangen door een sociaal leenstelsel, onder voorwaarde dat de vrijgekomen gelden worden geïnvesteerd in verbetering van de kwaliteit van het hoger onderwijs. Maatregelen waar D66 aan denkt zijn bijvoorbeeld meer docenten, talentprogramma's, masters en meer onderzoeksbanen. Kinderen die jonger zijn dan 17 en willen deelnemen aan hoger onderwijs, zoals hoogbegaafden, moeten ook in aanmerking kunnen komen voor studiefinanciering of andere financiële ondersteuning ook al zijn zij volgens de huidige wetgeving te jong. D66 stelt voor de terugbetalingstermijn van studieschulden te verlengen tot twintig jaar, waardoor afgestudeerden maandelijks minder hoeven terug te betalen. Dat scheelt voor mensen die net beginnen met werken.
- **Wettelijk collegegeld voor tweede studie.** D66 wil dat ambitieuze studenten voor het wettelijke collegegeld een tweede studie kunnen volgen. Hogescholen en universiteiten moeten ook een beloning ontvangen voor studenten die tweede bachelor of master afronden.
- **Leerplicht verlengen.** D66 is voorstander van een leeftijdsonafhankelijke leerplicht. Dat betekent dat iedereen, op het moment dat hij of zij geen werk heeft, verplicht is om door te leren voor een startkwalificatie. Op die manier wordt gewaarborgd dat mensen aansluiting vinden bij de arbeidsmarkt. Er wordt een mogelijkheid ingebouwd om personen vrij te stellen van deze eis.
- **Vrijwillige bijscholing verruimen.** D66 wil de mogelijkheden om vrijwillig bij te scholen verruimen. Daarvoor is een goed en flexibel aanbod van avond- en weekendonderwijs van groot belang. Juist in achterstandssituaties moeten mensen voortdurend de kans hebben zich op te werken door nog een diploma te halen op een avond- of weekendschool.
- **Faciliteren leven lang leren.** Voor volwassenen moeten er aangepaste lesroosters, toetsmomenten en specifieke afspraken voor praktijkervaring worden gemaakt. D66 wil dat mensen op latere leeftijd dezelfde leerrechten hebben als mensen onder de dertig jaar. Hoger onderwijs-instellingen worden aangemoedigd een zo groot mogelijk deel van hun curriculum ook aan te bieden als e-learningmodules om leren op afstand eenvoudiger te maken.

Een leven lang leren

Om als werknemer flexibel te blijven in een wereld die verandert, is voortdurende om- en bijscholing nodig. Leren is een levenslang proces: wat je op je twintigste leert, kan op je dertigste al achterhaald zijn. Een leven lang leren houdt je een leven lang scherp en aantrekkelijk op een arbeidsmarkt in beweging.

Ruimte en infrastructuur

Goede inrichting van ruimte en infrastructuur is belangrijk voor de economie. Ons netwerk van steden functioneert als een uitgestrekte metropool, en vormt een hoofdschakel tussen Europese, trans-Atlantische en Aziatische markten. Om deze pijlers voor onze welvaart en positie in de wereld sterk te houden en duurzamer te maken zijn grote ruimtelijke investeringen nodig in stedelijke netwerken, vervoerssystemen, zakencentra, industriegebieden en energieknoppunten. De huidige structuurpolitiek is echter te zeer versnipperd en gericht op kwantiteit. Ook het structuurbeleid voor de transportsector vraagt een kanteling van kwantiteit naar kwaliteit. 'Nederland Distributieland' verlangt een integraal ontwikkelingsprogramma in plaats van vele losse projecten voor de transportsector, de zeehavens, luchthavens, achterlandverbindingen en logistieke centra. De koers moet worden verlegd naar kwaliteit en samenhang, naar innovatie, duurzame energie en hoogwaardige dienstverlening.

Voor de strategie voor Nederland als aantrekkelijke stadsdelta in Europa moeten nu stappen worden gezet. De waterveiligheid van Nederland maakt daarvan onderdeel uit.

- **Dynamische steden en leefbare buurten.** Onze steden zijn de motoren van de economie en een bron van innovatie en verandering. D66 wil dat het goed wonen is in elke stad en buurt, met voldoende groen, betaalbare en goede woningen, een rijk cultuuroed en goede verbindingen binnen en buiten de stad. De steden kennen grote problemen, vooral in achterstandswijken. Een tweedeling is ontstaan tussen dynamische groeiwijken en stagnerende probleemwijken.
- **Woonservicewijken in grote steden.** D66 steunt de plannen voor woonservicewijken in grote steden en ook de bouw van aanleunwoningen bij verzorgingscentra.
- **Rechtvaardige financiering van stedelijke ontwikkeling.** Het huidige grondbeleid werkt vertragend en heeft tot gevolg dat winsten op plaatsen komen waar ze niet horen. De herstructurering, verdichting, maar ook de vergroening die nodig zijn om onze steden dynamisch en aantrekkelijk te houden verlangen grote investeringen. Hervorming van de grondpolitiek is daarom onontkoombaar. Middelen moeten daarvoor aan woningcorporaties kunnen worden onttrokken. Het zelfrealisatieprincipe, dat grondeigenaren bij bestemmingswijziging het alleenrecht geeft op ontwikkeling, moet worden heroverwogen. De bouwopgave in de groeiende delen van Nederland moet zo worden vormgegeven en gerealiseerd dat het beperken van de woon-werkafstanden, gebruik maken

van vormen van duurzame mobiliteit en het ontzien van gebieden met natuurwaarde voorop staan. Binnenstedelijk bouwen, bouwen in de buurt van OV-knoppunten en bouwen nabij belangrijke bestemmingen zijn de speerpunten van het ruimtelijk ordeningsbeleid. Ook is de decentralisatie van de ruimtelijke inrichting (te) verdoorgesloten. De concurrentie tussen gemeenten moet beteugeld worden door een meer sturende ruimtelijke ordeningshiërarchie waarin de landsdelen (provincies) regie kunnen voeren over het bestemmen van grond voor bijvoorbeeld bedrijventerreinen, waarbij de regio als geheel wordt betrokken in een duurzame maatschappelijke afweging.

- **Meer en slimmer groen in de stad.** D66 wil meer groen in steden. Bij de bouw van elke woning moet worden gestreefd naar een betere verhouding tussen gebouwen en groen per (nieuwe) woning. Dat betekent meer stadsparken en meer groen, in kwantitatief - en als dat niet mogelijk is - kwalitatief opzicht. Meer groen zal vanuit het oogpunt van duurzaamheid en ruimtebeslag in combinatie met hogere stedelijke dichtheden gerealiseerd moeten worden rekening houdende met de lokale karakteristiek. Bij nieuwe woonwijken mag er niet worden bezuinigd op de groenvoorzieningen en moeten speelvoorzieningen en trapvelden gestimuleerd worden.
- **Samenwerken om achterstandswijken aan te pakken.** Voor het geven van financiële steun aan achterstandswijken wordt samenwerking vereist tussen lokale overheden, corporaties, het onderwijs en de zorgsectoren en participatie van burgers, bedrijven en verenigingen. Diversiteit in de samenstelling van de bevolking geeft onze steden levendigheid en variatie. Variatie mag echter geen tweedeling worden. De overheid heeft wel een rol bij het aanpakken van achterstand, zwak onderwijs en zwakke sociale verbanden.
- **Veranderende publieke rol bij stedelijke planontwikkeling.** D66 wil dat regelgeving rondom multifunctionele projecten – op bijvoorbeeld het gebied van wonen en zorg, wonen en onderwijs of wonen en werken - wordt vereenvoudigd, zodat ontwikkelingstrajecten korter worden. Stedelijke planontwikkeling moet veel meer ruimte bieden aan initiatieven van burgers en bedrijven zelf. Hier hoort een faciliterende, voorlichtende en initiërende overheid bij.
- **Publiek private samenwerking.** Bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen ziet D66 een belangrijke rol voor marktpartijen. Daarvoor moeten de overheden eerst de kaders uitzetten (publiek-publiek) en daarna is er een

op innovatieve sanitatie en snellere herinrichting van watergangen in het landelijk en stedelijk gebied. D66 wil zich concentreren op het goed uitvoeren van bestaande plannen. We gaan in Nederland verstandig om met water, en het is van groot belang dat te blijven doen. Bescherming van Nederland tegen de gevolgen van de klimaatverandering is en blijft in de komende decennia belangrijk. D66 steunt dan ook de huidige verbetermaatregelen, zoals het Hoogwaterbeschermingsprogramma, het programma Ruimte voor de rivier en de WB-21 maatregelen. Wel wil D66 de planning voor deze programma's flexibeler maken tot na 2015, om de kosten beter te spreiden en mogelijkheden voor maatschappelijke meerwaarde en besparende innovaties de kans te geven. D66 heeft op voorhand bezwaren tegen een verhoging van het IJsselmeerpeil met maximaal 1,5 m. zoals voorgesteld door de Deltacommissie. Dit vooral vanwege de aantasting die dit zou veroorzaken aan de historische steden, dorpen en landschappen langs de voormalige Zuiderzeekust. D66 wil eerst zoeken naar alternatieve oplossingen, zoals het tegengaan van verspilling via het hoofdwatersysteem en het terugdringen van watergebruik bij de grootverbruikers. In het Groene Hart zijn vormen van bosteelt en tuinbouw ingevoerd die zeer hoge eisen stellen aan de waterkwaliteit. D66 pleit voor onderzoek naar teelten die een hoger zoutgehalte kunnen verdragen. Pas als genoemde alternatieven geen soelaas bieden en gekeken is naar de effecten op het totale Deltagebied, is een verhoging van het IJsselmeerpeil acceptabel.

Anders wonen: Woningmarkt van het slot

Een goede woning voor iedereen. De woningmarkt is de afgelopen decennia volledig op slot geraakt. Dit geldt zowel voor de huur- als voor de koopmarkt. Hierdoor krijgen starters op de woningmarkt geen kans om een goed huis te huren of te kopen en zitten mensen vast in hun woning. De prijzen van koopwoningen zijn in de afgelopen decennia fors gestegen en de gemiddelde starter kan zich geen koophuis veroorloven. Daarnaast kampt Nederland met een woningvoorraad die niet voldoet in kwantiteit en kwaliteit. Het gebrek aan toegang en aan doorstroming leidt niet alleen tot maatschappelijke onvrede, maar ook tot economische schade.

Om de woningmarkt structureel van het slot te halen, zijn volgens D66 grootschalige hervormingen noodzakelijk. Zowel de huur- als de koopmarkt moeten worden hervormd. Dus niet alleen de hypotheekrenteaftrek en de overdrachtsbelasting, of alleen de huurtoeslagen en de huurregulering, maar het geheel. Het vergt eveneens een ander ruimtelijk ordeningsbeleid, een beleid dat gericht is op minder overheidsingrijpen. Opdat vraag en aanbod beter op elkaar aansluiten en doorstroming op de woningmarkt wordt bevorderd.

Het systeem van de hypotheekrenteaftrek leidt er toe dat de fiscale bevoordeling door de overheid –relatief en absoluut– toeneemt met de stijging van het inkomen. Tegelijkertijd zorgt het ervoor dat Nederlandse gezinnen hoge hypotheekschulden hebben en weinig aflossen. D66 wil het systeem hervormen zodat het weer doet waarvoor het is bedoeld: het stimuleren van het kopen van een eigen huis. De fiscale aftrek zal echter meer gericht worden ingezet, waardoor vooral starters profijt hebben van de regeling.

Bij dit alles past wel een kanttekening: hervormingen op de woningmarkt kunnen alleen voorzichtig en geleidelijk. Daarom is D66 voorstander van zorgvuldige overgangstermijnen. Hierbij zal D66 rekening houden met de verwachtingen en de daarop aangevane verplichting van huidige woningbezitters.

In onze voorstellen hanteren wij een aantal uitgangspunten: allereerst voeren wij wijzigingen geleidelijk en voorspelbaar door om onrust op de woningmarkt te voorkomen. Ten tweede willen wij af van de perverse prikkel om met zo veel mogelijk schulden en een zo laag mogelijke aflossing een huis te financieren. Ten derde willen we de bevoordeling van mensen met hoge inkomens geleidelijk afbouwen. De hypotheekrenteaftrek is niet bedoeld voor inkomenspolitiek. Tenslotte streven wij uiteindelijk naar een versimpeling van de regels.

Daarom stelt D66 een geleidelijke hervorming van de hypotheekrenteaftrek voor. Uitmondend tenslotte in een stelsel waarbij we fiscaal uitgaan van een aflossing van elke hypotheek in 30 jaar en waarbij alle inkomensgroepen tegen hetzelfde percentage van 30% de hypotheekrente mogen aftrekken.

- **Hypotheekrenteaftrek gaat uit van een lineaire aflossing.** Op dit moment is er een 'boete' op het aflossen van een hypotheek. Met elke aflossing daalt immers de hoofdsom waarover fiscaal aftrekbare rente wordt betaald. D66 wil zich niet mengen in de wijze waarop mensen hun hypotheek structureren. Maar wil wel af van prikkels die leiden tot minder aflossen of tot hypotheekvormen met maximale schulden. Bij de renteaftrek gaat D66 daarom uit van een aflossing in dertig jaar. Elk jaar daalt de som waarover rente afgetrokken mag worden met 3,3%. Fiscaal neemt D66 daarmee een lineaire aflossing in dertig jaar aan. Dit stimuleert sparen en niet het hebben van schulden. Voor bestaande hypotheekvormen begint deze lineaire afbouw van het aftrekken van de hypotheekrente bij de inwerkingtreding van deze regeling. De betrouwbaarheid van de overheid staat aan terugwerkende kracht in de weg. Voor zover onder deze maatregel geen rente meer mag worden afgetrokken verhuist het corresponderende deel van de schuld naar de sparen en beleggen box (nu box 3).

'normale' bedrijven kunnen worden die commercieel werken, gewoon belasting betalen over hun winsten en bovendien een prikkel hebben om meer en goede woningen te bouwen. Door deze maatregelen blijft een kleinere sociale huursector over en wordt de doorstroming bevorderd. Dan komt eindelijk ook de huurmarkt weer in beweging en zullen de wachtlijsten korter worden.

- **Terug naar de kerntaak.** Woningbouwcorporaties moeten hun belangrijke gemeenschapstaak (nog) beter en transparanter verrichten. De principes zijn: schoenmaker hou je bij je leest en gelijke monniken gelijke kappen. De kerntaak is het bouwen en beheren van betaalbare huurwoningen. Alle activiteiten moeten daar aan gerelateerd zijn. Het corporatiesysteem wordt meer sociaal en meer transparant.
- **Kleinere sociale huursector.** D66 wil dat de omvang van de sociale huursector meer in lijn wordt gebracht met de doelgroep. Dit kan door corporaties de mogelijkheid te bieden om uit te treden uit het bestel van toegelaten instelling. Aangezien de corporaties vooral vermogen hebben opgebouwd dankzij de actieve steun van de overheid, moeten uittreedende corporaties dat vermogen wel afdragen aan de overheid.

Kwaliteit van het woningaanbod

Naast verbetering van de markt voor koop- en huurwoningen zijn maatregelen nodig om de kwantiteit en kwaliteit van het woningaanbod beter aan te laten sluiten bij de behoeften.

- **Meer en gemengd bouwen.** D66 wil af van de rigide quota voor sociale woningen bij nieuwbouw. De woningbouw ligt achter op schema. Het aanbod blijft achter bij de vraag. Vooral starters kunnen moeilijk een geschikte woning vinden. D66 wil dat falen herstellen door bij de verkoop van bouwgrond als voorwaarde te stellen dat binnen een vaste termijn werkelijk wordt gebouwd. Daarbij moet veel aandacht zijn voor de kwaliteit van de bouw. Vooral in achterstandswijken wil D66 dat er divers wordt gebouwd zodat ook mensen met hoge en middeninkomens er een passend huis kunnen vinden. Segregatie in het onderwijs en achterstanden op de arbeidsmarkt nemen toe als buurten eenzijdig zijn samengesteld. D66 wil vergroting van de sociale samenhang en leefbaarheid in dorpen, wijken, buurten en straten, door invulling te geven aan het woonaspect van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO).
- **Makkelijker splitsen en samenvoegen woningen.** D66 wil dat splitsen en samenvoegen van woningen

makkelijker wordt gemaakt. Bestaande woningen moeten makkelijker gerenoveerd kunnen worden. Omdat dit leidt tot beter passende woonruimte, maar ook omdat dit een bijdrage levert aan de verhoging van de kwaliteit en duurzaamheid van bestaande woningvoorraad. De bureaucratische remmingen om woningen te splitsen en samen te voegen moeten worden beperkt.

- **Meer short-stay huisvesting.** D66 wil hervormingen in de huisvesting voor tijdelijke werknemers. Niet-gecertificeerde uitzendbureaus stoppen tijdelijke werknemers vaak weg in te kleine woningen. Wij willen dat de gemeente meer initiatieven neemt voor zogenoemde short-stay huisvesting. Daarmee kan erop worden toegezien dat de problemen zich niet in één wijk concentreren.

Duurzame mobiliteit

Nederland kenmerkt zich door een dicht netwerk van steden en dorpen en daarbij horende verplaatsingen op korte afstand. Door het groeiend aantal auto's en gereedschappen kilometers bereiken we de grenzen van ons wegennet. Voor een duurzame samenleving is goed openbaar vervoer onontbeerlijk. De reistijden in het openbaar vervoer moeten concurrerend zijn met die van de auto. Trein, tram, lightrail, bus en OV-fiets moeten samen zorgen voor een aantrekkelijk snel, hoogfrequent en eenvoudig toegankelijk transportnetwerk. Goed openbaar vervoer is meer dan een verzameling lijnen, het is een systeem en moet dus veel meer dan nu in samenhang worden bekeken.

Openbaar Vervoer: de reiziger centraal

- **Betere aansluiting.** Voor D66 heeft een goede aansluiting van trein, metro, tram, bus en fiets prioriteit. In de dienstregeling maar ook op terreinen als betaling, tarieven en marketing. De tarieven van het openbaar vervoer moeten niet uit de pas lopen met autokosten.
- **Hogere frequenties.** Om meer (spits-)reizigers naar het openbaar vervoer te lokken is D66 voor het tot stand brengen van hoogwaardige, hoogfrequente 'metro-achtige' treinverbindingen tussen de (grote) steden. Met hogere frequenties worden vertragingen als minder hinderlijk ervaren. Dit betekent een snelle uitvoering van het programma 'frequent spoor' en prioriteit voor spoorverdubbeling op trajecten zoals tussen Den Haag en Rotterdam. Voor alle grote steden wordt ingezet op snelle onderlinge openbaar vervoer verbindingen, evenals uitbreiding van het NS-nachtnet. De trein nemen kan ook op andere manieren aantrekkelijker gemaakt worden, onder andere door bijvoorbeeld gratis internet aan te bieden en te zorgen voor schone treinen.

werkfaciliteiten, autodelen, bevordering van fietsgebruik en combi's met OV, moet worden versneld en binnen bereik van grotere groepen mensen worden gebracht.

- **Verbetering bestaande wegen.** Voor D66 is verbetering van bestaande wegen eerste keus, en nieuwe wegen mogen alleen als deze echte meerwaarde voor het functioneren van netwerken opleveren. Concreet betekent dit dat D66 kiest voor vergroten van de capaciteit van het bestaande hoofdwegennet en opwaarderen van belangrijke regionale wegen. Hierbij wordt rekening gehouden met de effecten van kilometerbeprijzing op de behoefte aan wegen. D66 wil aan de slag met creatieve en andere echt ontlastende oplossingen, zoals tunnels, waarbij in een vroeg stadium gelet wordt op het ontzien van natuur en mens.
- **Ontlasting rijkswegennet.** Het rijkswegennet wordt in Nederland intensief gebruikt voor relatief korte lokale en interlokale verplaatsingen. Daarom wil D66 het rijkswegennet ontlasten door aan betere benutting op netwerkniveau te werken: regionaal verkeer meer over het regionale netwerk, doorgaand verkeer over doorgaande routes. Verbeteringen in het netwerk die dit ondersteunen krijgen voorrang.
- **Parkeren op strategische locaties.** D66 wil meer P+R voorzieningen op strategische locaties in het wegennetwerk waar goede overstapmogelijkheden beschikbaar zijn (naar trein, metro of snelle bus), zodat de toegangswegen tot de kerngebieden van het stedelijk netwerk kunnen worden ontlast en goed bereikbaar blijven. Daartoe wil D66 één aanpak van rijk, stadsregio's en steden ontwikkelen. Verder wil D66 de verbetering en onderhoud van belangrijke corridors als één geheel aanpakken, waarbij uitwisseling met OV extra aandacht krijgt.

Omgaan met krimp in de landelijke gebieden

Veel plattelandskernen hebben of krijgen te maken met bevolkingskrimp. Net als in het stedelijk gebied, heeft ook het landelijk gebied te maken met achterstandssituaties. Een adequate ruimtelijke en sociaal-economische ontwikkelingsstrategie is nodig. Dat is in eerste instantie een verantwoordelijkheid voor het lokaal bestuur, maar het rijk moet hen daarin bijstaan. Met investeringen in de economische structuur, zoals in ecologische landbouw en toerisme, en door het stimuleren van innovatie, zoals vervoer op maat en slimme netwerken voor zorg en onderwijs. Krimpgebieden moeten voldoende verbinding houden met vitale groeigebieden. Krimp is overigens lang niet altijd erg. Krimp is ook een kans. Er is minder druk op schaarse goederen, en meer fysieke ruimte voor bouwen en groen.

- **Verbreden bedrijvigheid rondom landbouw.** Veel agrarische ondernemers zoeken naar verbindingen tussen agrarische productie en ander bedrijvigheden zoals recreatie, zorg of educatie. Dit zijn belangrijke ontwikkelingen. Ze dragen bij aan de verbinding tussen stad en land, genereren extra inkomsten voor meer kleinschalige landbouw in de buurt van steden en dragen creatieve en duurzame oplossingen aan voor problemen van de grote stad. D66 wil deze ontwikkelingen ondersteunen door flexibilisering van overheidsmiddelen en het wegnemen van belemmerende regels, bijvoorbeeld op het gebied van kampeervoorschriften.
- **Realistisch omgaan met krimp.** Vergrijzing en inkrimping van de bevolking in de landelijke gebieden heeft consequenties voor bouwplannen en bereikbaarheid. Bouwplannen met te forse ambities moeten worden bijgesteld. Er moet diverser worden gebouwd, het accent moet van kwantiteit naar kwaliteit. Er moet regionale afstemming komen over bouwafspraken. D66 vindt daarnaast dat de bereikbaarheid van het landelijk gebied op peil moet blijven. Slechte ontsluiting vormt een knelpunt voor bedrijven en werknemers. Ook moet deeltijdwonen worden benut, werp geen belemmeringen op - zoals sommige gemeenten doen - met specifieke verordeningen voor tweede woningen.

Landschap en natuur

In een dichtbebouwd land als Nederland is het makkelijk te vergeten dat ons land ook weidse landschappen en schitterende natuur kent. De uitdaging is om op korte en lange termijn voldoende ruimte te kunnen bieden aan economische groei én aan waardevol landschap en natuur.

- **Nieuwe economische dragers voor het landelijk gebied.** D66 pleit voor nieuwe economische dragers voor het landelijk gebied, waar mogelijk gekoppeld aan de klimaatopgave van Nederland. In een aantal gebieden staat de economie en de leefbaarheid toenemend onder druk. D66 ziet daar mogelijkheden voor combinaties van windenergie, waterberging, verbetering van de waterkwaliteit, biomassa-productie, aanlevering van schoner grondwater, vervening, duurzame recreatie en nieuwe natuur. Deze ontwikkelingen kunnen op maat plaatsvinden in de regio's, zoveel mogelijk 'business based', en waar nodig met ondersteuning van publieke middelen. Hiermee worden kosteneffectief meerdere duurzaamheids- en leefbaarheidsdoelen gediend. In het landelijk gebied ziet D66 ook de mogelijkheid het aandeel van de biologische voedselproductie te verhogen.
- **Helderheid over Natura 2000.** D66 is voorstander van het project Natura 2000, een Europees samenhangend

koeien met roomblanke of mokkabruine dijen in de wei of rietvelden. Daarnaast zijn er nog vele andere eco-systeemdiensten, zoals biodiversiteit, biobrandstoffen, CO₂-opslag of waterbeheer. D66 wil boeren belonen als ze deze maatschappelijke functies combineren met hun werk. Er zijn veel nieuwe duurzame verdienmodellen en rood-voor-groen financieringen in ontwikkeling. D66 wil dat, naast de bestaande fiscale faciliteiten omtrent investeringen in milieuvriendelijke aanpassingen, ook ingrepen ten behoeve van de diervriendelijkheid fiscaal aantrekkelijk worden. Om toekomstige generaties niet op te zadelen met de manier waarop wij leven, is het noodzakelijk om onze voedselketen te verduurzamen en de groei van vleesconsumptie te remmen.

- **Europees landbouwbeleid.** In het verlengde hiervan pleit D66 voor vernieuwing van het Europees landbouwbeleid, waarbij Europese gelden worden gekoppeld aan maatschappelijke diensten in de landbouw. Dit betekent dat boeren worden betaald op basis van de maatschappelijke prestaties die ze leveren, zoals landschap, cultuurhistorie, koeien in de wei, weidevogels, biodiversiteit, waterbeheer, energie, klimaat, educatie of recreatie.
- **Innovatieve landbouwsector.** D66 wil de bestaande kracht van de Nederlandse land- en (glas)tuinbouw verder versterken door duurzame oplossingen te bevorderen zoals de inzet van aardwarmte voor energieneutrale kassen.
- **Biotechnologie als kans.** D66 ziet in de ontwikkeling van biotechnologie en het veredelen van gewassen kansen voor innovatie en verduurzaming. De introductie van nieuwe gewassen moet niet meer afhankelijk zijn van een Europees veto. Wel is het van belang dat individuele consumenten zelf de keuze kunnen maken om wel of niet genetisch gemodificeerde producten te kopen.
- **Duurzame en diervriendelijke landbouw.** Voor D66 is in Nederland alleen toekomst voor duurzame, diervriendelijke voedselproductie. De producenten kunnen variëren van kleinschalige biologische bedrijven tot high-tech agroparken waar verschillende agrarische bedrijvigheden op een innovatieve, duurzame en diervriendelijke wijze gecombineerd worden. Milieuwinst ontstaat door gebruik te maken van elkaars afvalstromen. D66 staat in principe niet negatief tegenover agroparken en wel negatief tegenover megastallen zonder extra garanties voor de volksgezondheid en investeringen in dierenwelzijn en milieu. Ook het landschappelijke effect van megastallen is ongewenst gezien het schaarse open landschap dat Nederland kent. Het RIVM doet op dit moment onderzoek naar risico's van

grote intensiteit van vee voor de volksgezondheid en diergezondheid. D66 wil dat de resultaten van dit onderzoek zwaar worden meegewogen bij het formuleren van de landbouwmaatregelen. Omdat agroparken zich slecht verhouden tot woonkernen moet op zoek worden gegaan naar meer passende locaties, bijvoorbeeld in de buurt van havens of bedrijventerreinen.

- **Dierenwelzijn verbeteren.** D66 is tegen het dierenleed in de bio-industrie. D66 wil concrete verbeteringen in de veeteelt, zoals het fors vergroten van de hokken voor dieren, het buiten laten grazen van runderen, het verbieden van onverdoofd castreren van varkens en het aan banden leggen van diertransporten langer dan vier uur of verder van 300 kilometer. Boeren moeten voor deze verbeteringen gebruik kunnen maken van een aftrekregeling om hun gelijk speelveld te behouden. De jacht op en handel in beschermde diersoorten moet worden aangepakt.
- **Aanpak dierenmishandeling.** D66 wil dat mensen die dieren mishandelen, hoge boetes, een houdverbod en eventueel een celstraf opgelegd kunnen krijgen.
- **Welzijnslabel op alle dierlijke producten.** Een beschaafde samenleving behoort fatsoenlijk en veilig om te gaan met dieren. D66 wil dat op alle dierlijke producten een label komt waarop eenvoudig af te lezen is wat de graad van dierenwelzijn is geweest. Zo worden consumenten in staat gesteld een verantwoorde keuze te maken. Hierbij kan worden ingespeeld op de vele initiatieven waar supermarkten, veehouderijbedrijven en dierenbescherming al mee bezig zijn.
- **Jacht op en handel in beschermde diersoorten aanpakken.** Veel dieren worden met uitsterven bedreigd door vernietiging van hun leefgebied, overbejaging en dierenhandel. D66 wil een strengere controle op - en handhaving van - de handel in Nederland en Europa.

eigen verantwoordelijkheid voor de omgeving waarin hij of zij leeft. Het is daarom belangrijk dat fors wordt geïnvesteerd in de verdere bewustwording van consumenten, in kennis over energiebesparing, en in gedragsverandering.

Dit alles kan niet gerealiseerd worden zonder bindende klimaatdoelstellingen over grenzen heen. Nu is de kans om, vanuit de kleine gebaren, de grote slagen te maken. Als het aan D66 ligt wacht Europa niet langer op de Verenigde Staten en China, maar nemen we de vlucht naar voren: Europa-breed kiezen voor schone energie. Wind, water en zon in plaats van olie, kolen en gas.

D66 is voor het principe 'de vervuiler betaalt'. Dat geldt op alle niveaus: voor het individu, voor bedrijven en voor overheden. Het creëren van een gelijk speelveld voor 'vuile' en 'schone' technologieën betekent onder meer dat de maatschappelijke (ecologische) kosten van energieproductie en -gebruik moeten worden toegerekend aan de bron. D66 is voor een actieve rol voor de overheid om de transitie in goede banen te leiden en de economie structureel te verduurzamen. We moeten weg van de vrijblijvende convenanten en intentieverklaringen, en met meer durf en ambitie dwingender afspraken maken. D66 staat voor de belangen van volgende generaties. De aarde is niet van ons. Energiebesparing, duurzame energieproductie en vergroening van onze economie zijn niet alleen noodzakelijk om de aarde in de nabije toekomst leefbaar te houden. Ook de kinderen van de toekomst hebben recht op een schone wereld.

D66 pleit ervoor duidelijke langjarige randvoorwaarden voor een succesvolle versnelde omslag naar volledig hernieuwbare energie in 2050 vast te leggen in een Deltawet Nieuwe Energie, Binnen die voorwaarden krijgen overheid, burgers en bedrijven volop ruimte voor initiatieven en innovaties.

Energiebesparing in de gebouwde omgeving
Veel energiebesparingsmaatregelen in en rond woningen verdienen zichzelf snel terug. Vaak zonder subsidies. Toch worden veel verbeteringen niet doorgevoerd en blijven veel subsidies ongebruikt. D66 wil energiebesparing als hoogste prioriteit stellen. Geld ter beschikking stellen alleen is niet voldoende: om energiebesparing echt een succes te laten worden moet de overheid op een breed front inzetten en door een combinatie van financiële prikkels en verplichtingen investeringen op

gang brengen. Voor nieuw te bouwen woningen en kantoren zullen strenge normen gelden, maar met alleen het verduurzamen van nieuwbouw gaat de transitie te langzaam. Er staan ongeveer 7 miljoen woningen en gebouwen in Nederland; het is noodzakelijk om de bestaande woningvoorraad prioriteit te geven.

- **Energiezuinige sociale woningen.** Ongeveer 35% van de bestaande woningvoorraad in Nederland is sociale woningbouw en is in bezit van woningcorporaties. D66 wil de woningmarkt hervormen: het verduurzamen van de sociale woningbouw is daar een belangrijk onderdeel van. D66 wil daarom een CO₂--reductieverplichting vaststellen voor woningcorporaties. D66 wil de sociale huursector verplichten om in de periode tot 2020 de woningen met de laagste energielabels met drie labelklassen te verbeteren. Ook hier geldt dat op niet-naleving sancties staan. Een probleem is dat wanneer woningcorporaties investeren in de isolatie van huizen, zij dit niet eenvoudig kunnen terugverdienen door de huur te verhogen. Het is hierdoor voor hen niet rendabel om deze investeringen te doen. D66 wil deze problematiek oplossen door de introductie van een 'totale woonlasten' aanpak. In dat geval kunnen woningcorporaties de investeringen in energiebesparing verrekenen met het verhogen van de huur, terwijl de totale woonlasten voor de bewoner niet omhoog gaan omdat de energiekosten dalen. Om de besparingen te realiseren moeten woningcorporaties meer samenwerken met energiebedrijven voor technische ondersteuning, met gemeenten voor snelle uitvoering en met banken om de investeringen te financieren. Tevens moet de wet aangepast worden zodat huurders deze investeringen niet kunnen blokkeren.

- **Energiezuinige koopwoningen.** Ook koopwoningen moeten energiezuiniger worden. Ieder huis dat aangekocht wordt is reeds verplicht om een energielabel te hebben. D66 stelt voor kopers van een huis te verplichten de energiehuishouding van hun nieuwe woning te verbeteren tot ten minste energielabel B. Deze verplichting geldt alleen als de daarvoor noodzakelijke investering binnen 7 jaar kan worden terugverdiend. Met name slecht geïsoleerde woningen (G-label) moeten zo snel mogelijk naar het B-niveau worden getild. De extra investeringen kunnen ('groen') gefinancierd worden via de hypotheek. Voor bijzondere gebouwen zoals monumenten kan een uitzondering worden gemaakt.

- **Makkelijker isoleren.** Particuliere huiseigenaren stuiten vaak op administratieve en organisatorische lasten bij het isoleren van hun huis. D66 pleit voor

dat stelt dat verbranden alleen nog mag als niets anders meer kan. Hergebruik en upcycling is de norm, het gaat om het langdurig behouden van grondstoffen in de gebruiksfase. Uiteindelijk is het tekort aan grondstoffen zelfs voor de energievoorziening de grootste bedreiging.

Verduurzaming van grootschalige en kleinschalige energieopwekking

D66 zet in op decentrale energieopwekking. Hier is veel potentieel en als bijkomend effect raken burgers en bedrijven zo meer betrokken bij energieproductie en – consumptie. Daarnaast blijft grootschalige energieopwekking nodig, maar moet deze duurzamer. D66 kiest voor grootschalige energieopwekking met wind op zee, voor grootschalige zonne-energie en voor flexibele gascentrales als overgangsbrandstof. Van de eindige fossiele brandstoffen vindt D66 aardgas de meest geschikte “transitiebrandstof” als tijdelijke overbrugging naar een volledig duurzame energiemix. D66 heeft een ambitieuze energieagenda en wil de Nederlandse ambitie niet loslaten. Om deze ambitie te verwezenlijken voor de energiemix warmte, transport en elektriciteit, moet elektriciteit de grootste transitie realiseren. Om hernieuwbare energie te stimuleren, moeten alle energieleveranciers in Nederland wettelijk verplicht worden een toenemend minimum aandeel hernieuwbaar opgewekte elektriciteit in hun energiemix te hebben, met als targets: 10% in 2010, 15% in 2015, 30% in 2020, 95% in 2040 en 100% in 2050. Daarnaast is energiebesparing een belangrijk onderdeel van het energietransitiebeleid, met als doelstelling 3% besparing per jaar.

- **Financiering duurzame energie.** Meer dan de helft van de Nederlandse energiesubsidies blijft onbenut. Potentiële investeerders worden afgeschrikt door een onaantrekkelijke combinatie van rendement en risico, bureaucratie en onvoorspelbaarheid van de overheid. Met name kleine projecten vinden geen doorgang. De financiering van duurzame energie moet voorspelbaar, transparant en simpel zijn en worden losgekoppeld van de rijksbegroting. D66 wil een zogeheten Feed-in tarief instellen met het volgende doel: het betrekken van burgers en ondernemers bij deze energietransitie en het stimuleren van innovatie van kleinschalige projecten. Dit houdt in dat de kleinverbruiker die zelf energie opwekt, bijvoorbeeld met zonne-panelen, zijn overtollige stroom tegen een tevoren vastgesteld tarief terug mag leveren aan het net. Dat tarief wordt jaarlijks door de overheid vastgesteld op basis van de dan geldende tarieven voor grijze stroom en geldt voor een periode van 20 jaar. Stroomleveranciers moeten wettelijk verplicht worden om, wanneer hun particuliere klanten overschakelen

van consument naar producent van groene elektriciteit, hen de groene stroom aan te laten kopen tegen een technologie-specifiek basistarief dat voor 20 jaar vast ligt. Dit geeft een investeringszekerheid, die bijvoorbeeld in Duitsland tot een sterke groei van groene stroom heeft geleid. Het goedkoper worden van de technologie maakt het de overheid mogelijk om de basistarieven voor elektriciteit uit nieuwe investeringen jaarlijks naar beneden bij te stellen. De regeling moet een open einde kennen zodat burgers en vooral fabrikanten en installateurs die projecten bouwen meer zekerheid hebben. In eerste instantie is de regeling bedoeld voor zonne-energie, wind-op-land, en biogas, maar nieuwe veelbelovende technologieën moeten in de toekomst ook kunnen profiteren.

- **Locaties voor opwekking duurzame energie.** Veel duurzaam potentieel, bijvoorbeeld in wind-op-land, wordt niet gerealiseerd doordat projecten vastlopen in vergunningverlening of afstemming met lokale overheden. Veel mogelijke opwekkingslocaties worden niet ontwikkeld. De overheid dient een meer sturende rol te spelen, met concrete doelstellingen. D66 pleit verder voor één vergunningenloket met een bepaling dat als de aanvraag voor een vergunning niet binnen drie maanden na indiening is behandeld, de vergunning automatisch goedgekeurd is.
- **Wind-op-zee.** Nederland moet voorop lopen in de ontwikkeling van wind-op-zee. De procedures voor locaties/kavels, inclusief vergunningen en subsidies, moeten geïntegreerd uitgegeven worden door één departement. De veiligheidsvoorschriften en milieuregels voor wind-op-zee zijn aan herijking toe. Door starre en achterhaalde regels worden windparken nu onnodig ver uit de kust gerealiseerd. Nederland moet volop gaan deelnemen aan het North Seas Countries Offshore Grid Initiative voor de aanleg van een grensoverschrijdend netwerk in de Noordzee en de kuststaten.
- **Grootschalige zonne-energie.** D66 wil dat de Europese Unie een verdrag sluit met Noord-Afrikaanse landen over investeringen in zonne-energie daar en terugleververgoedingen van zonnestroom aan het elektriciteitsnet. Deze zonnestroom kan via hoogspanningsnetten op basis van gelijkstroom efficiënt naar Noordwest-Europa getransporteerd worden. Nederland moet actief gaan deelnemen aan het Zonne-Energie Plan van de Mediterrane Unie en Nederlandse bedrijven dienen te worden gestimuleerd om deel te nemen aan het DESERTEC consortium voor de toekomstige bouw van tot 100 GW aan zonnecentrales in Noord-Afrika.

- **Slimme netten.** De transitie van centrale naar meer lokale en ook lange afstandsopwekking van elektriciteit, zal gevolgen hebben voor de optimale inrichting van het elektriciteitsnet. Netwerkbedrijven zullen de netwerken moeten aanpassen. Een (geleidelijke) transitie naar 'slimme' netten zal nodig zijn. Daarbij speelt ook de keuze tussen gelijkstroom en wisselstroom als technologie. In overleg met de (inter-)nationale netbeheerders wil D66 verder onderzoeken of het op de langere termijn verstandig is over te stappen op gelijkstroom. Voor elektriciteitstransport via hoogspanning- en laagspanningnetten biedt gelijkstroom waarschijnlijk een beter alternatief ten opzichte van wisselstroom, dat voor middenspanningnetten de meest economische oplossing blijft. Juist voor energie uit hernieuwbare bronnen (zoals bij windparken op zee en grootschalige zonne-energie uit Zuid Europa of Noord Afrika) zijn 'high voltage direct current'-HVDC-verbindingen uitstekende oplossingen. D66 wil op korte termijn nadere pilots organiseren om de besparingsmogelijkheden van gelijkstroom op laagspanning niveau te ontwikkelen. De overheid moet met netbeheerders investeren in pilots met gelijkstroomnetten, beginnend op lokaal niveau, om uiteindelijk een betrouwbare structuur op te bouwen. Door de inrichting van actieve 'slimme netten' kunnen netbeheerders ook de opwekking en het verbruik van elektriciteit bij consumenten bijsturen.

- **Nederland als gasrotonde.** Nederland speelt een belangrijke rol in transport, opslag en distributie van gas in Noordwest-Europa. Middels pijplijnen en LNG-faciliteiten kan deze rol uitgebouwd worden tot die van een zogenaamde gasrotonde. D66 onderschrijft deze ambitie omdat deze verder bijdraagt aan energie-zekerheid en energie-onafhankelijkheid. Daarbij blijft de ambitie van D66 om Nederland in 2050 volledig onafhankelijk van fossiele brandstoffen te maken uiteraard wel overeind.

- **Internationale energiemarkt.** Europa wordt steeds belangrijker, ook als het gaat om energie - en milieu-beleid. D66 spant zich in voor een snellere ontwikkeling van één Europese energiemarkt, mede omdat de omslag naar duurzame energie door samenwerking efficiënter gerealiseerd kan worden.. De energiemarkt is allang niet meer nationaal georiënteerd; onze gas- en elektriciteitsnetwerken zijn sterk verweven met andere landen in Noordwest-Europa. D66 wil zich inzetten om meer inter-connecties, zoals de NorNed-kabel van Noorwegen naar Nederland, te krijgen. Europa moet internationale samenwerkingsverbanden creëren om ook investeringen in grootschalige energieopwekking uit hernieuwbare bronnen buiten de EU te stimuleren.

Duurzaamheid en bestuurlijke vernieuwing

Meer daadkracht en minder bureaucratie vragen ook om bestuurlijke vernieuwing. D66 wil dat Energie en Klimaat-beleid in één hand komt, zoals in landen als Denemarken, Verenigd Koninkrijk, en Duitsland. Door bundeling van werkvelden en de daaruit volgende bestuurlijke slagkracht kan de centrale overheid de transitie maken van het formuleren naar het realiseren van ambities.

- **Interregionale regulering.** D66 vindt dat het tijd is om het toezicht en de regulering van de energiemarkten naar een hoger niveau te brengen. Leveranciers en netbeheerders opereren in de praktijk al op Noordwest Europese schaal.
- **Transitieplan 2050.** D66 wil dat in de komende kabinetsperiode een concreet en integraal transitieplan wordt geformuleerd met als doel in 2050 geen fossiele brandstof meer te gebruiken.

rijksoverheid kan sterk worden afgeslankt en moet zich richten op strategische vraagstukken van nationale en internationale aard.

- **Slagvaardige gemeenten voorwaarde voor decentralisatie.** Kleine gemeenten hebben vaak te weinig bestuurskracht om de uitdagingen van de toekomst aan te gaan. D66 wil een aanzienlijke decentralisatie van Rijkstaken naar gemeenten. Daarvoor is versterking van de bestuurskracht noodzakelijk. Dan is wel een aanzienlijke opschaling nodig. Gemeenten krijgen maximaal 2 jaar de tijd om hiervoor zelf met adequate voorstellen te komen. Ook grote steden, vooral die met een regiofunctie, hebben een tekort aan bestuurskracht. Daarvoor kan schaalvergroting eveneens een oplossing zijn. De huidige constructies op basis van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen en WGR-plus kunnen in de nieuwe opzet fors worden verminderd of bij ruimtelijk-economische taken worden overgebracht naar de provincies nieuwe stijl. Daarin worden ook gedeconcentreerde Rijksdiensten ondergebracht en ZBO's op regionaal niveau. De noodzaak moet steeds opnieuw worden bewezen. De besluitvorming over deze ingrijpende operatie dient binnen de komende kabinetsperiode te worden afgerond. Binnen-gemeentelijke decentralisatie naar dorpen, wijken en buurten kan de aanspreekbaarheid en zichtbaarheid van het bestuur vergroten, mits daarvoor vanuit de lokale bevolking voldoende draagvlak bestaat. Hervorming van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten moet aansluiten bij de beoogde taakverzwaring en opschaling. Uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied kan hier deel van uitmaken.
- **Meer gemeentelijke taken.** Het lokale bestuur vormt de primaire bestuurslaag. Veel meer taken dienen te worden gedecentraliseerd naar dat niveau, zoals de AWBZ (welzijnsbeleid), (langdurige) zorg, sociale woningbouw, grote stedenbeleid, jeugdzorg en de sociale zekerheid. Dit biedt ook ruimte om taken en bevoegdheden van ZBO's (Zelfstandige Bestuurs-organen, zoals het UWV) geheel of gedeeltelijk over te hevelen naar de versterkte gemeenten.
- **Meer ruimte en vrijheid voor gemeenten.** Gemeenten krijgen meer beleidsvrijheid en financiële middelen. Alle verticale toezichts- en verantwoordingsrelaties en de daaruit voortvloeiende verplichtingen voor decentrale overheden worden drastisch gesaneerd waarbij ook de nog resterende specifieke uitkeringen moeten worden meegenomen. Bestuurders moeten niet voortdurend verantwoording aan elkaar afleggen, maar vooral aan de burgers.

- **Eigen gemeentelijk belastinggebied.** In de lokale democratie moet ook een goede afweging tussen belastingheffing en voorzieningenniveau kunnen worden gemaakt. Vergroting van het eigen gemeentelijke belastinggebied is daarom gewenst, zeker met het oog op de voorgenomen decentralisatie.
- **Provincies worden landsdelen.** D66 wil een beperkt takenpakket van de provincies en beperkte bevoegdheden in medebewind. D66 wil deze provincies nieuwe stijl in deze kabinetsperiode opschalen tot een beperkt aantal landsdelen, waarvan het randstedelijk gebied - de vierhoek Amsterdam - Den Haag - Rotterdam - Utrecht - er een zal zijn. Hierna volgen andere landsdelen. Binnen de landsdelen moet aandacht blijven voor de culturele eigenheid van de oorspronkelijke provincies. De waterschappen gaan op in deze landsdelen.
- **Rijkstaken decentraliseren.** Zoveel mogelijk Rijkstaken moeten worden verlegd naar decentrale niveaus, met name de gemeentes en het middenbestuur. Dit betekent dat er lokale verschillen zullen ontstaan die decentrale overheden aan hun eigen burgers moeten verantwoorden. De rijksoverheid richt zich op strategische vraagstukken van nationale en internationale aard. Ze houdt zich minder bezig met inrichting en controle van lagere bestuursniveaus. Dit leidt tot afslanking van het rijksapparaat.

Minder ministeries, met heldere verantwoordelijkheden

- **Minder/kleinere ministeries.** D66 wil het aantal ministeries verminderen. Ook worden ministeries afgeslankt. Dit kan omdat D66 kiest voor minder overheidsinterventie en meer eigen verantwoordelijkheid voor burger. Vertrouw op de eigen kracht van mensen. Vermindering van de controlelast is hiervan een exponent. Verbetering van de prestaties van rijkstaken, zoals de uitvoering van grote projecten, ICT projecten, dienstverleningprojecten, is nodig.
- **Beperken tot kerntaken.** Ministeries dienen zich enkel bezig te houden met hun primaire kerntaken. Secundaire of ondersteunende taken van ministeries, zoals het ontwikkelen en beheren van ICT, facilitaire werkzaamheden en administratieve afhandeling, worden rijksbreed centraal georganiseerd, dan wel uitbesteed aan de markt. Lopende initiatieven hiertoe worden doorgezet en versterkt.
- **Minder ministers.** Ook het aantal ministers wordt

overstijgen geen departementen en versterken zo de verkokering. Het huidige commissiestelsel moet worden vervangen door themacommissies - jeugd, kenniseconomie etc. – die de departementen overstijgen.

- **Meer zeggenschap Tweede Kamer bij belangrijke benoemingen.** D66 pleit voor instemmingsrecht van de Tweede Kamer bij de benoeming van bestuurders van uitvoeringsgerichte, zelfstandige bestuursorganen (ZBO's). Ook de publieke verantwoording door ZBO's dient te worden verbeterd: de Kamer moet directeurs van ZBO's kunnen horen. Grote uitvoerings-ZBO's krijgen burgerraden met ruime controlerende en initiërende bevoegdheden.
- **Kamer neemt initiatief bij formatie.** D66 vindt dat de Tweede Kamer na de verkiezingen het initiatief moet nemen bij het formatieproces. Niet het staatshoofd, maar bij voorkeur het parlement zelf moet een informateur of formateur voordragen. Het staatshoofd bekrachtigt deze voordracht. Wanneer in de toekomst de minister-president rechtstreeks wordt gekozen, heeft deze zelf de verantwoordelijkheid voor het formatieproces.
- **Ambtenaren gehoord door volksvertegenwoordiging.** Ambtenaren moeten door de volksvertegenwoordiging kunnen worden gehoord. Dit is een nuttig aanvullend instrument voor informatievoorziening aan de Tweede Kamer.
- **Ceremonieel Koningschap.** D66 wil dat het staatshoofd een ceremoniële rol speelt in ons staatsbestel. Het staatshoofd moet geen deel meer uitmaken van de regering. Daarmee kan zijn onschendbaarheid worden afgeschaft. Ondertekening van wetten en 'Koninklijke' besluiten is dan overbodig. De formateur wordt niet langer door de Koning aangewezen maar door de Tweede Kamer, of liever nog: direct gekozen door de burgers. Leden van het Koninklijk Huis zijn niet vanzelfsprekend lid van de Raad van State. De Koning regeert ook niet meer 'bij de gratie Gods'.

Transparant en dienstbaar bestuur

Naast het versterken van de democratie wil D66 meer openheid en transparantie in het openbaar bestuur: beslissen en besturen dient niet plaats te vinden buiten het zicht van de burgers, maar in de openbaarheid. Openbaarheid en transparantie zijn ook van groot belang voor goede nieuwsgaring. Alleen als overheidsinformatie vrij beschikbaar is, kan de pers haar controlerende functie uitoefenen. De huidige praktijk is nog weinig transparant. Geheimhouding is de standaard en openbaar-

king vindt alleen plaats op verzoek. Het gevolg: bestuur en burgers touwtrekken over de openbaarheid van overheidsinformatie. De openbaarheid van overheidsinformatie is de laatste vijftien jaar niet aangepast. Ontoegankelijkheid blijft overheersen. Een bestuur dat zich verhuult is niet aanspreekbaar. D66 wil de wet Openbaarheid van Bestuur aanpassen. Ook wil D66 een verbetering in de openbaarheid van de Europese instellingen (Eurowob).

- **Verminderen regeldruk.** Burgers, grote bedrijven en MKB-ondernemingen moeten minder last van regels krijgen door onder meer de dienstverlening te verbeteren. Wel zal de overheid de rol van marktmeester steviger moeten invullen om te toetsen of de werking van markten publieke belangen schaadt. Ook consumentenbelangen moeten aldus worden geborgd.
- **De overheid is dichtbij en servicegericht.** D66 vindt servicegerichtheid, bereikbaarheid en dienstbaarheid belangrijke criteria in de opstelling van de overheid richting burgers. Openingstijden, bereikbaarheid via telefoon en internet en een snelle afhandeling van vragen zijn hierin belangrijke graadmeters. Waar mogelijk wordt dienstverlening van de overheid ook via internet aangeboden. De mogelijkheden voor contact zonder internet blijven gehandhaafd.
- **Normen dienstverlening concreet en meetbaar.** De overheid moet zichzelf dwingende mechanismen opleggen. Servicenormen bij dienstverlening moeten concreet en meetbaar zijn. Goede dienstverlening betekent ook dat de overheid op eigen initiatief de burgers moet wijzen op mogelijkheden of voordelen.
- **Archieven transparant.** D66 wil, naar Brits voorbeeld, geheime archieven transparanter maken. Er moet een inventarislijst komen van geheime stukken, zodat bij uiteindelijke ontsluiting van de stukken er gericht naar documenten kan worden gevraagd. Nu is de inhoud van de archieven volstrekt ondoorzichtig, zelfs wanneer geheime stukken worden vrijgegeven.

Nederland als onderdeel van Europa

Denken over bestuurlijke vernieuwing blijft wat D66 betreft niet beperkt tot onze landsgrenzen. De rol van Nederland in Europa moet niet door Buitenlandse Zaken maar door Algemene Zaken worden gecoördineerd. Dit ligt voor de hand, vooral nu in het Lissabon-verdrag de positie van de Europese Raad is versterkt en daarmee de doorslaggevende rol van de premier voor de positie van Nederland in Europa. Bovendien kunnen zo de standpunten van de ministers in de verschillende EU-Raadsforma-

dat wil zeggen een rechtstreeks democratisch mandaat van de kiezer. In een consistent systeem van 'checks and balances' behoort het zo te zijn dat de regering regeert en de volksvertegenwoordiging de wetten maakt.

- **Eerste Kamer afschaffen.** De Eerste Kamer is ooit ingesteld om als 'chambre de réflexion' de wetsvoorstellen uit de Tweede Kamer nogmaals te bestuderen. In de werkelijkheid van alledag is het politieke karakter echter gaan overheersen, terwijl de Eerste Kamer niet direct wordt gekozen. Daarom wil D66 de Eerste Kamer afschaffen. Het beoordelen van de kwaliteit en uitvoerbaarheid van wetgeving laten we dan over aan hen die ervoor toegerust zijn: juristen en praktijkdeskundigen. Hun beoordeling is zowel een uitvoerings-toets als een toets op kwaliteit van wetgeving. Totdat de Eerste Kamer is afgeschaft dient zij een eenmalig terugzendrecht te krijgen. Een volledig en volwaardig systeem van constitutionele toetsing dient te zijn ingevoerd voor de Eerste Kamer kan worden afgeschaft.

Met het Elektronisch Patiënten Dossier (EPD) is de patiënt eigenaar van zijn eigen medische informatie. D66 steunt de ontwikkeling van het EPD, mits de privacy van de patiënt volledig gegarandeerd is en mits nut en noodzaak voldoende zijn aangetoond. De technische oplossing van een EPD voor heel Nederland, dat een nationale communicatiestandaard voor de zorg zet, is noodzakelijk. D66 wil eerst een succesvolle proef evalueren van delen van het EPD, zoals het Elektronisch Medicatiedossier. De patiënt is de enige die kan bepalen wie daar toegang toe krijgt. De patiënt moet altijd kunnen traceren wie wanneer zijn gegevens heeft ingezien.

- **Patiëntenorganisaties bundelen krachten.** Patiëntenorganisaties dragen bij aan zelfbewustzijn en autonomie van patiënten en zorggebruikers. De patiëntenbeweging is financieel nog te afhankelijk van subsidies en is ook te versnipperd. Zij moet haar krachten bundelen en betaald worden uit de zorgpremies.

Kwaliteit van de zorg

De kwaliteit van de zorg kan verder worden verhoogd door een combinatie van het organiseren van zorg dicht bij patiënten en door het gericht specialiseren. Vaak gaan deze kwaliteitsverhogingen gepaard met toenemende doelmatigheid. D66 pleit voor het meten van kwaliteit van zorg door het gebruik van objectieve criteria met betrekking tot de resultaten van zorg (kwaliteitsindicatoren), opgesteld in nauw overleg met patiëntenorganisaties.

- **Huisarts als poortwachter.** D66 wil de poortwachterrol van de huisarts versterken. De toegankelijkheid van de huisarts moet worden verbeterd. D66 stimuleert flexibele openingsuren van huisartsenpraktijken die aansluiten bij een eigentijdse dagindeling waarin ouders vaak allebei werken. Iedere huisartsenpraktijk is bijvoorbeeld minimaal één werkdag per week in de avonduren open. Gaan mensen op eigen initiatief naar duurdere zorg als bijvoorbeeld de Eerste Hulp, dan betalen zij zelf het verschil.
- **Uitbreiden zorgnetwerken.** In plaats van verdere schaalvergroting en fusies van instellingen en verzekeraars wil D66 een snelle uitbreiding en financiering van zorgnetwerken rondom specifieke zorgvragers en hierin gespecialiseerde experts, zoals nu bij Parkinsonpatiënten.
- **Zorgservicepunten creëren.** D66 pleit voor de combinatie van zorg- en dienstverleningsservicepunten in wijken waar daar behoefte aan is. Ook gemeentelijke diensten, woningcorporaties en zorginstellingen kunnen hier een plaats krijgen.

- **Deskundigheidscentra bundelen expertise.** D66 is tegen versnippering van expertise over te veel locaties en pleit voor het samenbrengen van specialistische kennis en professionals.
- **Nieuwe vormen van zorginstellingen.** D66 vindt dat de overheid geen rol heeft in het 'redden' van zorginstellingen, wel in het borgen van cruciale zorg. Ziekenhuizen zijn niet zonder meer het antwoord op de curatieve zorgvraag van morgen. D66 pleit voor nieuwe vormen van zorg(instellingen) tussen eerste en tweede lijn; 'anderhalfdelijnsinstellingen' voor onder andere de chronische zorg en inloopcentra in de wijken.
- **Goede, patiëntgerichte en betaalbare zorg.** Zorgverzekeraars zijn verantwoordelijk voor goede, patiëntgerichte en betaalbare zorg voor al hun verzekerden. D66 wil door met de ZVw maar wil wel een aantal verbeteringen aanbrengen. Zo moet het langjarig contracten afsluiten met verzekerden mogelijk worden en de ex-post risicoverevening worden afgeschaft (compensatie voor de extra kosten die een patiënt met een hoog gezondheidsrisico met zich meebrengen) en wil deze meer baseren op goede zorgresultaten. Dat maakt zorgverzekeraars kritischer over de kwaliteit van zorg en stimuleert een langdurige band met de verzekerden.
- **Eén kwaliteitsinstituut.** D66 wil meer onderlinge afstemming en concentratie van de sectorspecifieke toezichthouders in de zorg. Ook het bestuur en governance in de zorgsector moeten verbeteren. Om te voorkomen dat cruciale zorg wegvalt, is een 'early-warningsysteem' nodig. Alle zorgorganisaties die zich met kwaliteit en transparantie bezig houden moeten opgaan in één gezaghebbend kwaliteitsinstituut.

Zorg: Zinnig en Zuinig

De zorg moet zinnig, zuinig en toekomstzeker zijn. Zonder aanvullend beleid zullen de kosten van de zorg de komende jaren sterk stijgen. Net als andere beleidsterreinen, zal ook de zorg geconfronteerd worden met druk op beschikbare middelen. De groei in zorguitgaven moet de komende jaren worden geremd. De beschikbare middelen moeten doelmatig en zinnig worden besteed. Ook met bewustere eigen keuzes over gezondheid, zorg en zorgkosten en door innovatie is nog veel winst te behalen.

- **Reële prijzen in de zorg.** Reële prijzen voor zorgprestaties (prestatiebekostiging door DBC- en ZZP-systeem) zijn leidend. D66 vindt dan ook dat vóór 2012 de planbare zorg in het ziekenhuis (het B-segment) in stappen via 50% tot het maximum (ongeveer 70%) kan worden uitgebreid.

schap. Andere vrouwen ontdekken dat het te laat is om eenvoudig zwanger te worden. In beide gevallen moeten ze bij een arts terecht kunnen.

- **Preconceptiezorg verbeteren.** D66 verbetert de preconceptiezorg, onder andere door de vorming van een laagdrempelig preconceptiespreekuur, vooral voor allochtone vrouwen en kwetsbare groepen meisjes. De pil blijft in het basispakket. Voorkomen van ongewenste zwangerschap blijft noodzakelijk.
- **Abortus en overtijdbehandeling in overleg met arts.** D66 is voor het afschaffen van de wettelijke bedenktijd voor abortus van 5 dagen. Als een vrouw ongewenst zwanger raakt beslist zij in samenspraak met de arts of zij haar zwangerschap wil voortzetten of niet. Goede informatie is van belang voor een afgewogen beslissing. D66 ziet geen reden de overtijdbehandeling onder de abortuswet te laten vallen. D66 wil dat de toegankelijkheid van medicamenteuze abortus verbetert, bijvoorbeeld doordat de huisarts de abortuspil voor kan schrijven.
- **Invriezen eicellen mogelijk.** Indien bewezen veilig en effectief, ziet D66 in principe geen bezwaar tegen het (op eigen kosten) invriezen van eicellen op sociale indicatie. Deze procedure moet plaatsvinden na zorgvuldige voorafgaande informatie over de gezondheidsrisico's van het moederschap op hogere leeftijd. Vrouwen beslissen zelf over het invriezen van eicellen. D66 wil wel de maatschappelijke drempels voor het 'op tijd' krijgen van kinderen afbreken. D66 stimuleert de mogelijkheden voor vrouwen om het moederschap te combineren met een maatschappelijke carrière (Zie ook het hoofdstuk 'Anders verdienen en verdelen').
- **Wetenschappelijk onderzoek embryo's onder voorwaarden.** Voor D66 is wetenschappelijk onderzoek met embryo's onder voorwaarden aanvaardbaar, ook als deze embryo's speciaal gekweekt moeten worden voor wetenschappelijk onderzoek, bijvoorbeeld naar ernstige genetische aandoeningen. D66 pleit voor afschaffing van het verbod hierop. Voorwaarden hiervoor zijn: toestemming van de donoren, groot wetenschappelijk of maatschappelijk nut en de onmogelijkheid om hetzelfde onderzoek op een andere manier uit te voeren.
- **Embryoselectie: arts en ouders bepalen.** D66 geeft mensen met een kinderwens die het risico lopen een ernstige genetische aandoening door te geven aan hun nageslacht de mogelijkheid om in samenspraak met de arts te bepalen of pre-implantatie genetische diagnostiek ('embryoselectie') zinvol kan zijn. Het is niet aan de overheid om vast te stellen hoe ernstig de aandoening, of

hoe groot het risico op de aandoening moet zijn om voor PGD in aanmerking te komen.

- **Zinvolle prenatale screening aanbieden.** D66 wil dat zinvolle prenatale screening wordt aangeboden én vergoed aan alle zwangeren, ook aan vrouwen onder de 35 jaar. De screening kan uitgebreid worden naar specifieke aangeboren afwijkingen. D66 handhaaft het aanbieden van structureel echoscopisch onderzoek (SEO) op 20 weken aan alle zwangere vrouwen. Ook daarbij is goede voorlichting vooraf essentieel.
- **Babysterfte terugdringen.** Het sterftecijfer van baby's tijdens of kort na de geboorte is in Nederland te hoog. D66 is van mening dat de aanbevelingen van het rapport van de Stuurgroep Zwangerschap en Geboorte moeten worden opgevolgd.

Midden in het leven

Het voorkomen van gezondheidsproblemen bij mensen is cruciaal. D66 wil veel aandacht voor goede voeding, het belang van bewegen en sport. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat een aantal veelvoorkomende ziekten is te voorkomen, te beheersen of uit te stellen door een gezondere levensstijl. Een gezonder consumptie- en beweegpatroon moet gestimuleerd worden met informatie en voorlichting, maar ook met financiële prikkels.

- **Belonen gezond gedrag.** D66 steunt financiële beloningen van gezond gedrag in de zorgverzekeringswet.
- **Roken ontmoedigen.** D66 steunt het tabaksontmoedigingsbeleid en is voor het rookverbod in de horeca.
- **Screenen borstkanker.** D66 wil snel laten onderzoeken of de screeningsleeftijd voor borstkanker moet worden veranderd.

Jeugd en opvoeding

Tussen het consultatiebureau en de eerste schooldag zit veel tijd. Voor die periode wil D66 dat gemeenten laagdrempelige opvoedingsondersteuning ter beschikking stellen. Ouders kunnen hier terecht voor advies, maar ook voor actieve hulp bij het bevorderen van een gezond eetpatroon, de motorische ontwikkeling en een goede taalkennis van hun kind. Ook kan hier actief op de mogelijkheden van voor- en vroegschoolse educatie worden gewezen. Indien nodig kan zwaardere hulp ingeroepen worden van collega's van de jeugdzorg.

- **Avond- en weekendbereikbaarheid instellingen.** D66 wil dat instellingen voor jeugd en gezin niet alleen

zelfregulering is daarvoor ontoereikend. Direct op de gebruikers gerichte (sluik)reclame van receptgeneesmiddelen en het problematiseren van kleine kwalen (bijvoorbeeld schimmelnagels) moeten verboden blijven.

- **Medicinale cannabis in basispakket.** D66 wil de beschikbaarheid van medicinale cannabis vergroten door het op te laten nemen in het basispakket. Ook moeten er meer soorten worden gekweekt. Op dit moment kunnen patiënten met MS, Kanker, HIV en spierziekten gebruik maken van legaal geproduceerde medicinale cannabis. De kosten hiervan zijn hoog en de diversiteit beperkt.

AWBZ en WMO: beperkt, maar sociaal

De AWBZ (Algemene wet bijzondere ziektekosten) is niet langer betaalbaar als er geen fundamentele keuzes gemaakt worden. D66 brengt de AWBZ terug naar de kern; zware langdurige zorg. Wat daar niet onder valt gaat ofwel naar de Zvw ofwel naar de WMO. Zo blijft een 'andere' AWBZ over, beperkt, maar sociaal.

- **Steekproefsgewijs en achteraf toetsen.** D66 pleit voor het steekproefsgewijs achteraf toetsen van indicaties voor AWBZ-zorg. Dit moet door een onafhankelijk orgaan gebeuren (wellicht het CIZ in zeer afgeslankte vorm) waar partijen ook voor beroep terecht kunnen.
- **Persoonsgebonden budget.** D66 pleit voor verdere uitbouw van de regie van het individu over de keuze van zorg en zorgverleners en maakt zich daarom sterk voor persoonsgebonden en persoonsvolgend budget (PGB/PVB). Indicatiestelling voor PGB/PVB moet daarbij plaatsvinden op functionele basis en niet naar zorgzwaar-tepakketten. Fraude wordt krachtig bestraft. Deze maatregel versterkt de positie van de patiënt en stimuleert innovatieve en goedkopere oplossingen binnen de AWBZ.
- **De WMO is geen zorgwet.** D66 bepleit ook tussen Zvw en WMO een helder onderscheid: zorg, welzijn en vervoer. Op het gebied van hulpmiddelen betekent dit dat middelen ter ondersteuning van de zelfredzaamheid binnen de WMO horen en middelen die met zorg of verpleging te maken hebben bij de Zvw. Indicatiestelling moet eenvoudiger, sneller en daadwerkelijk klantgericht. Gemeenten moeten worden gesteund om maatwerkoplossingen te leveren. Daarbij pleit D66 voor een integrale context voor de WMO in combinatie met andere beleidsterreinen. Dit vergt grote deskundigheid en vindingrijkheid van de gemeente(ambtenaren) en kan worden gerealiseerd in gecombineerde loketten.
- **Mantelzorgers verlichten.** D66 stimuleert mogelijkhe-

den om de werkdruk op mantelzorgers te verlichten. Met mantelzorg investeer je in sociale cohesie en worden tegelijkertijd kosten bespaard in de zorg.

- **Opvang na AWBZ.** D66 wil dat de gemeente een actieve rol speelt bij het opstarten en ondersteunen van vrijwilligersinitiatieven voor mensen die niet meer onder de AWBZ vallen. Zij zijn nu aangewezen op hun eigen, soms beperkte, netwerk.
- **Kwaliteitscriteria thuiszorg.** De selectie van thuiszorgaanbieders moet ook gebeuren op basis van prijs, maar vooral op basis van kwaliteit. D66 wil dat iedere gemeente expliciete kwaliteitscriteria opstelt bij het aanbesteden van thuiszorgcontracten.

Eind van het leven

- **Consultatie ouderen.** Naast de bekende consultatiebureaus voor jonge kinderen wil D66 meer consultatiemogelijkheden voor ouderen. Klachten en vragen die te maken hebben met het ouder worden kunnen daar eenvoudig worden neergelegd en verdere hulpverlening kan er worden ingeschakeld.
- **Palliatieve zorg beter.** D66 geeft ruim baan aan de ondersteuning van wetenschappelijk onderzoek naar betere vormen van palliatie en ondersteuning in de laatste fase van het leven. Er moet meer en beter worden voorgelicht over de mogelijkheid van het sterven in een hospice.
- **Euthanasie blijft keuzemogelijkheid.** Met de protocolering van palliatieve sedatie dreigt het gevaar dat dit voor artsen een alternatief wordt voor euthanasie. Euthanasie is echter een andere praktijk. Daarom moet euthanasie een reële keuzemogelijkheid voor patiënten blijven. Ook niet-lichamelijke aandoeningen kunnen een grond voor euthanasie of hulp bij zelfdoding zijn. De huidige euthanasiewet en -regelgeving, met melding en toetsing, voldoet en hoeft niet worden aangepast. Voortzetting van de steun en consultatie aan artsen door middel van 'Steun en consultatie bij euthanasie in Nederland' (SCEN) is gewenst omwille van zorgvuldigheid en het voor artsen zeer belastende karakter van de handeling.
- **Voltooid leven.** Zelfbeschikking strekt zich voor D66 uit tot het einde van het eigen leven. D66 wil voor alle wilsbekwame volwassenen zoeken naar verantwoorde wegen waarlangs die zelfbeschikking gerealiseerd kan worden, zonder direct een verantwoordelijkheid of claim te leggen bij artsen. D66 staat open voor een volwassen debat over hulp bij zelfdoding aan mensen die een hardnekkige en

Zorg voor iedereen

Wie in Nederland verblijft, heeft recht op noodzakelijke medische en psychische zorg. Dat geldt voor illegalen, maar ook voor gedetineerden, daklozen, chronisch psychiatrische patiënten en asielzoekers. Wat 'noodzakelijk' is, moeten uitsluitend artsen in deze gevallen bepalen. De overheid moet hulpverleners in staat stellen om deze zorg te geven en hen daarvoor een passende vergoeding garanderen.

- **Betere zorg in achterstandswijken.** D66 wil dat informatie over gezondheid beter aansluit bij bewoners van achterstandswijken. Als voorlichting in een andere taal frequent nodig blijkt, zal die beschikbaar worden gesteld. Wijkverpleegkundigen moeten bijscholing krijgen in effectieve maatregelen om gezondheidsproblemen in achterstandswijken aan te pakken. Hulpverleners van de GGZ krijgen een specifieke training.
- **Overlast daklozen en verslaafden voorkomen.** Overlast moet bij de kern worden aangepakt. D66 is voorstander van het creëren van gebruikersruimten en het medisch verstrekken van harddrugs binnen een afkickprogramma. Het medisch verstrekken van drugs voorkomt ook veel criminaliteit. Door goede afstemming met omwonenden over de locatie kan overlast effectief worden vermeden, zo blijkt uit ervaring. Door goede opvang te bieden met medische en psychologische zorg, wordt de omgeving veiliger en verbetert het leven van verslaafden.

Overige voorstellen voor de zorg

- **Zorg in buitenland mogelijk.** D66 maakt zich hard voor grensoverschrijdende gezondheidszorg in Europa, zowel voor patiënten als voor zorgaanbieders. Daarom streeft D66 naar een zo breed mogelijke EU-Richtlijn voor Patiëntenrechten in Grensoverschrijdende gezondheidszorg. Het recht van patiënten om zorg en medische handelingen te zoeken binnen de EU mag alleen beperkt worden in noodzakelijke en goed onderbouwde gevallen. Aanbieders van zorg- en medische diensten moeten op grond van vrij verkeer van diensten en werknemers binnen de EU kunnen werken. D66 wil een flinke impuls geven aan de Europese samenwerking op gebied van Onderzoek & Ontwikkeling, e-Health, informatieverstrekking aan patiënten en zorgverstrekkers en het verder ontwikkelen van medische verslaglegging en kwaliteitsnormen. Patiënten en zorgverleners moeten eenvoudig kunnen nagaan of medicijnen of behandelaars toelating hebben in een andere EU Lidstaat, of dat ze verboden zijn, respectievelijk geen vergunning hebben.
- **Dierproeven tot uiterste beperken.** Dierproeven dienen tot het uiterste worden beperkt, bijvoorbeeld tot onderzoek naar ernstige aandoeningen waarvoor uitsluitend via dierexperimenteel onderzoek therapie kan worden ontwikkeld. Alternatieven en onafhankelijke voorlichting daarover moeten actief gestimuleerd worden. D66 wil het publiek/privaat fonds 'Alternatieven voor dierproeven' opzetten, waarmee Nederland ook in Europees verband het voortouw neemt.
- **Transgenders.** D66 wil dat transgenders ook de behandeling van secundaire geslachtskenmerken vergoed krijgen. Transgenders moeten nu nog voldoen aan de onvruchtbaarheidseis. D66 wil aan deze eis zo snel mogelijk een eind maken.
- **Onderzoek onderbelichte groepen.** D66 wil dat medisch wetenschappelijk onderzoek meer gericht wordt op tot nu toe onderbelichte groepen: kinderen, zwangere vrouwen, ouderen, en mensen met zeldzame of psychiatrische aandoeningen. D66 wil ook medisch onderzoek stimuleren dat onvoldoende interessant is voor commerciële financiering.
- **Goede voorlichting over alternatieve geneeskunde.** D66 wil dat burgers in vrijheid kunnen kiezen voor alternatieve genezers, maar hecht aan een duidelijk onderscheid tussen het reguliere en het alternatieve circuit en aan goede objectieve voorlichting. Zorgverzekeraars moeten alternatieve geneeswijzen duidelijk in aparte modules aanbieden. Hiermee kunnen verwarrende signalen aan verzekerden worden voorkomen.

- **Betere opsporing na aangifte.** Het is goed als aangifte wordt gedaan. Maar het is minstens zo belangrijk dat er vervolgens ook echt actie komt, daders opgespoord worden en vervolging plaatsvindt. Daarvoor moet worden geïnvesteerd in politie en zijn onder andere meer rechercheurs en forensisch deskundigen nodig.
- **Agenten meer op straat.** Voor degenen die strafbare feiten begaan, moet het strafrecht snel, consequent en streng worden gehanteerd. Niet door superzware straffen, maar wel door veel daders op te pakken en zichtbaar, snel en consequent op te treden. Daarvoor moeten agenten meer op straat zijn. Dit verhoogt immers de pakkans en een snellere reactie na het delict.
- **Georganiseerde criminaliteit is niet altijd zichtbaar, maar ondermijnt de samenleving.** D66 meent dat de aandacht voor overlast gevende jongeren niet ten koste moet gaan van de aanpak van georganiseerde criminaliteit.
- **Prostitutie niet verbieden, mensenhandel hard aanpakken.** D66 is tegenstander van het verbieden van prostitutie. Een legale prostitutiebranche is noodzakelijk om de grote misstanden in deze sector effectief te bestrijden. D66 wil mensenhandel hard aanpakken, hoge eisen stellen aan gezondheid en hygiëne en criminele inmenging in de branche voorkomen. Het moet prostituees makkelijk worden gemaakt uit hun beroep te stappen als zij dat wensen. Verdwijnen in sectoren met beperkt toezicht, zoals escort- en internetservices, moet voorkomen worden. Gemeenten moeten streven naar geharmoniseerde eisen die nageleefd worden.
- **Preventieve maatregelen krijgen prioriteit.** Criminaliteitsbestrijding, ook van georganiseerde misdaad en terrorisme, kan niet zonder preventie. Het bieden van kansen, het serieus nemen van problemen, voor en van iedereen, in werken, leren en wonen, zijn van onschatbare waarde in het voorkomen van criminele carrières. Teruggeleiden van gedetineerden in de samenleving hoort daar ook bij. D66 wil dat de overheid prioriteit geeft aan preventieve maatregelen waarvan de werking onderzocht en onderbouwd is. D66 geeft de voorkeur aan de aanpak van verloedering en onveilige plekken en de inzet van politiemensen en andere handhavers zoals stadswachten op straat, maar legt anderzijds geen taboe op de inzet van instrumenten zoals cameratoezicht. Dit kan soms nuttig zijn. Verdere uitbreiding van repressieve bevoegdheden heeft niet de voorkeur. De oplossing voor het gevoel van onveiligheid op straat ligt voor een belangrijk deel bij hoe mensen onderling met elkaar omgaan en zelf nadenken over wat zij kunnen doen. De overheid kan niet alles voorkomen en oplossen. D66 wil daarom investeren in het informeren van mensen over hun mogelijke eigen bijdragen aan de veiligheid van zichzelf en hun omgeving.
- **Identificatieplicht alleen bij wettelijke overtreding.** D66 wil dat identificatieplicht alleen ingeroepen wordt bij aantoonbare overtreding van de wet. Uiteraard zonder discriminatie.
- **Veroorzaakte schade zelf vergoeden.** D66 meent dat vergoeding van aangerichte schade door daders of hun ouders vanzelfsprekend moet zijn.
- **Geweld tegen publieke diensten niet tolereren.** Mishandeling van professionals die hun werk doen in het belang van de samenleving moet stevig worden aangepakt. Er moet consequent meer toezicht komen in het openbaar vervoer. Verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte, waaronder trein-, bus- en metrostations, draagt ook bij aan preventie.
- **Geen minimumstraffen.** Opgelegde straffen moeten gerelateerd zijn aan daad, persoon en omstandigheden. Daarvoor geeft de wet maximumstraffen. D66 is tegenstander van de invoering van minimumstraffen. Daarmee zou de rechter de mogelijkheid ontnomen worden om in het individuele geval een passende straf op te leggen. D66 is ook tegen hoge vrijheidsstraffen, vanwege de ongewenste effecten. Hoge straffen schrikken niet sterker af, kosten wel veel geld, bemoeilijken het reïntegratieproces en hebben geen positief effect op het voorkomen van recidive.
- **Taakstraffen en boetes.** De taakstraf heeft zich gaandeweg steeds meer ontwikkeld tot een boete in natura: uren in plaats van euro's. D66 wil dat bij een taakstraf herstel voorop staat of in elk geval een zichtbare positieve bijdrage aan de samenleving, waar nodig en mogelijk aangevuld met het verwerven van vaardigheden voor een delictvrij bestaan. Waar louter bestraffing als normbevestiging aan de orde is, kan een strafrechtelijke boete naar draagkracht een reëel alternatief zijn. Bijvoorbeeld in de vorm van een dagboete, zoals dat in ons omringende landen wordt toegepast.
- **Regulering cannabisteelt.** Handel in en kweek van cannabis zijn belangrijke bronnen van criminaliteit. D66

wil dat er onafhankelijke commissies (per ressort) komen waar burgers met klachten over de rechterlijke macht terecht kunnen.

- **Loopbaan rechters.** De carrièrekansen in de professie moeten vergroot worden; niet meer alleen promotie bij beleid en management, maar ook als inhoudelijk specialist. In financiële en milieustrafzaken worden de rechtbanken uitgebreid met niet-juridische deskundigen, zoals bijvoorbeeld bij de penitentiaire kamer bij het gerechtshof in Arnhem.
- **Mediation bevorderen.** D66 wil dat alternatieve geschillenbeslechting bevorderd wordt (mediation, geschillencommissies).

Politie

De politie is cruciaal als het gaat om veiligheid. De politie, met zijn geweldsmonopolie, is een publiek orgaan, onder democratische controle. Het gezag over de politie berust bij de burgemeester als het gaat om openbare orde en hulpverlening; het openbaar ministerie heeft het gezag bij de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Dit duaal gezag is de kern van de organisatie van de politie. Het beheer van de politie dient te worden hervormd. Dat vraagt opschaling van alle belangrijke beheersbeslissingen en het beheer van alle voorzieningen tot nationaal niveau. Landelijke en regio-overstijgende beleidsprioriteiten kunnen aan de politieorganisatie worden opgedragen. Dit mag echter niet ten koste gaan van veiligheid en van de rol van de lokale democratische controle.

D66 wil blijven investeren in de kwaliteit van de politie. Nieuwe expertise is nodig om problemen als digitale criminaliteit aan te pakken en de ondermijnende financiële criminaliteit het hoofd te bieden. Internationale samenwerking is een voorwaarde voor de bestrijding van georganiseerde en grensoverschrijdende misdaad.

- **Blauw op straat.** D66 wil dat er niet bezuinigd wordt op 'blauw op straat'.
- **Aangifte eenvoudiger.** Het doen van aangifte kan volgens D66 eenvoudiger en met meer aandacht en service. Bij zoveel mogelijk misdrijven wordt het mogelijk aangifte te doen via internet.
- **Meer tijd voor echt politiewerk.** D66 is voor minder bureaucratische verantwoording binnen de politie. Politiemensen die zijn opgeleid voor het echte politiewerk, moeten dat ook doen. D66 wil niet dat politie taken doorgeschoven krijgt van andere overheden.
- **Geen perverse prikkels.** D66 wil af van eenzijdige

managementprincipes gebaseerd op prestatie-indicatoren om het werk van de politie te sturen. Het gaat er niet om een bepaald aantal verdachten aan te leveren, het gaat erom het werk te doen dat op dat moment nodig is.

- **Flexibilisering van de CAO.** Flexibilisering van de CAO is nodig om aan de noden van de tijd tegemoet te komen. Belonings-differentiatie moet mogelijk zijn.
- **Politie in Europese context.** D66 streeft naar versterking van de politie- en justitiesamenwerking binnen de EU. De EU moet een rechtsruimte worden. Daartoe moet nog veel gebeuren op het gebied van gemeenschappelijke regels, maar ook en vooral op het gebied van wederzijds vertrouwen. Samenwerking tussen Nederland, Europol en Eurojust moet hiervoor in de komende periode worden gemaximaliseerd.

Bescherming persoonlijke levenssfeer

Het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer is een grondrecht, onder meer vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. D66 maakt zich al langer sterk voor dit recht: ze verzette zich tegen het verstrekken van passagiersgegevens aan de Verenigde Staten, en ze bepleit het invoeren van een Europees Meldpunt Identiteitsdiefstal. Privacy is ook een publiek goed. Een aantasting van privacy tast dus ook het weefsel van de samenleving aan.

Bescherming van de persoonlijke levenssfeer is bij uitstek een probleem dat nationale grenzen overschrijdt. D66 zet zich daarom in voor het Europees en ook mondiaal vastleggen van maatregelen die persoonsgegevens beschermen.

- **Privacy impact analyses.** Projecten waarbij de opslag van persoonlijke informatie een rol speelt, moeten worden onderworpen aan 'privacy impact analyses'. Programma's van gegevensopslag voor veiligheid en wetshandhaving moeten aan een grondige evaluatie worden onderworpen en herzien. Bovendien moet 'privacy by design' het uitgangspunt zijn bij grote informatiseringsprojecten: rechtsbescherming en controle moeten integraal onderdeel zijn van systemen. Voor publieke partijen is dit verplicht (vergelijkbaar met een milieueffectrapportage). Private partijen moeten desgevraagd kunnen aantonen dat ze verantwoord met risico's omgaan en niet in strijd handelen met de Wet Bescherming Persoonsgegevens.
- **Horizon wetgeving vaststellen.** D66 wil dat wetten en regelgeving die op gespannen voet staan met de privacy van burgers na een van te voren vastgestelde

deling moet terug naar zijn land van herkomst. D66 wil dat Nederland de succesvolle terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers ondersteunt.

- **Europese context.** D66 vindt dat Nederland zich moet inzetten voor het ontwikkelen van een Europees Asielstelsel. De nadruk moet hierbij komen te liggen op een eerlijke verdeling van asielzoekers over de lidstaten. Nu worden lidstaten aan de buitengrens van Europa, zoals Italië en Griekenland, te zwaar belast. Dit leidt tot illegaliteit, mensenrechtenschendingen en onzichtbare migratiestromen. Ook moet er volgens D66 bij het bewaken van de buitengrenzen van Europa meer aandacht komen voor het naleven van mensenrechtenverdragen. D66 vindt dat het Nederlandse asielbeleid zich niet moet beperken tot Europese minimumnormen. Dit betekent dat zoveel mogelijk moet worden voorkomen dat asielzoekers in detentie geplaatst worden.
- **Kinderen niet in de cel.** D66 wil geen kinderen in de cel; voor hen moet altijd een alternatief gezocht worden.
- **Duur van detentie maximaliseren.** Asielzoekers mogen, in afwachting van de uitkomst van hun asielprocedure, niet langer dan vier weken aan de grens gedetineerd worden.
- **Homoseksualiteit.** In de inburgeringscursus moet aandacht zijn voor de gelijke behandeling tussen hetero's en homo's.
- **Leges verlagen.** De leges van verblijfsvergunningen dienen op korte termijn verlaagd te worden naar een bedrag dat in verhouding staat tot de aanvraag van een paspoort. Het heffen van leges mag er niet toe leiden dat het recht op gezinsleven beperkt wordt.
- **Gezinshereniging.** D66 wil geen nieuwe obstakels voor gezinshereniging en –vorming en afschaffing van alle regels op dit punt die strijdig zijn met verdragsrechtelijke verplichtingen. D66 wil deze regelgeving harmoniseren met Europese regelgeving. D66 ziet ook een nieuwe groep internationalen en partners, die meerdere keren in een decennium in Nederland komen om te werken en wonen en dan weer ergens anders een project hebben. De papiermassa aan vergunningen moet dus minimaal voor 10 jaar gelden en niet elke keer opnieuw worden aangevraagd.

Een pluriforme samenleving

De Nederlandse samenleving is de laatste decennia in snel tempo veranderd en die veranderingen zullen zich

doorzetten. Burgers van verschillende herkomst vormen een mozaïek van culturen, die met elkaar deze samenleving gestalte geven. Van iedere burger wordt naar vermogen een bijdrage aan de samenleving gevraagd, zonder daarbij uit te gaan van een éénvormige identiteit. Het zijn de waarden van de Nederlandse democratische rechtsstaat waarvan wordt uitgegaan. Dáár moet iedereen zich aan houden. De Nederlandse taal is het voertuig van de samenleving. Het is daarom belangrijk dat iedereen die voor langere tijd hier woont zich de Nederlandse taal eigen maakt. Niet omdat de taal in de verdrukking dreigt te komen, maar omdat taalvaardigheid de beste garantie biedt voor zelfredzaamheid, participatie en ontplooiing.

Op buurt- en wijkniveau leven mensen van verschillende herkomst en met uiteenlopende leefstijlen met elkaar en accepteren zij elkaar, ondanks problemen, die in het debat vaak de boventoon voeren. Problemen ontstaan wanneer er sprake is van overlast. Van hangjongeren, lawaai, van mensen die dicht op elkaar wonen en elkaar het leven moeilijk maken. De kwaliteit van de openbare ruimte is essentieel voor de leefbaarheid van stad, dorp en buurt. Zowel burgers als overheid zijn daarvoor verantwoordelijk en kunnen daarop worden aangesproken.

- **Gelijke behandeling.** De fundamentele waarden van Nederland staan in onze Grondwet. Daarin staat dat mensen in gelijke situaties gelijk moeten worden behandeld. Ongelijke behandeling van mannen en vrouwen of racisme is niet toegestaan. Ook zijn mensen vrij in hun godsdienst, levensovertuiging of politieke gezindheid. D66 wil aan het eerste artikel van de grondwet ook de gelijke behandeling van gehandicapten en van homo's toevoegen.
- **Vrijheid van meningsuiting.** D66 vindt dat de grenzen van de vrijheid van meningsuiting voor iedereen gelijk moeten zijn, ongeacht de religieuze, culturele of maatschappelijke achtergrond. Haatzaaien en het oproepen tot geweld is strafbaar. Voor het overige vindt D66 dat de botsing van meningen het maatschappelijk debat rijker kunnen maken. Vooringegenomen opvattingen, religieuze dogma's en politieke stellingnames moeten altijd betwist kunnen worden. Er mag dus een grote mate van incasseringsvermogen worden verwacht van mensen. In het publieke debat mag en moet men echter elkaar ook houden aan ongeschreven beschavingsnormen en respect. D66 vindt dat de wettelijke regelingen die stellen dat religieuze opvattingen beschermwaardiger zijn dan andere opvattingen moeten worden geschrapt.

Media: gelijke kansen

Onder invloed van technologie en nieuwe business-modellen is het aanbod van multimediale toepassingen groter geworden en toegankelijker gemaakt. De convergentie van de media is onmiskenbaar. Diverse media overlappen elkaar en de verschillen worden steeds kleiner. Kranten hebben ook videoreportages op hun websites, tv-zenders zijn ook online te zien, filmmaatschappijen verkopen ook direct aan kabelexploitanten, telecombedrijven werken nauw samen met contentleveranciers. En steeds vaker opereren bedrijven in dezelfde branche vanuit verschillende landen met grote verschillen in regelgeving.

- **Afschaffen onrechtvaardige regels.** D66 wil oneerlijke concurrentie tussen verschillende media bestrijden door onrechtvaardige regels voor toetreding af te schaffen en zorgvuldig omgaan met de posities van gevestigde spelers. Programma's op het internet zijn grotendeels ongeregeerd, voor programma's op televisie gelden grote beperkingen.
- **Samengaan toezichthouders.** D66 vindt dat toezichthouders als het Commissariaat voor de Media, Opta en het Agentschap Telecom moeten samengaan om het volledige spectrum van de media te kunnen blijven beheersen. Dat is bovendien efficiënter en draagt bij aan een kleinere publieke sector. De NMA dient separaat te blijven om te voorkomen dat partijen te dominant worden.

Internet: vrij en toegankelijk

Internet is een infrastructuur voor communicatie en interactie, waar (de meeste) informatie open en vrij toegankelijk is.

- **Privacy bescherming.** D66 wil dat de privacy op internet wordt beschermd. Het vastleggen van surfgedrag, invullen van formulieren etcetera, dient beperkt te worden.
- **Tegen downloadverbod.** D66 is tegen een downloadverbod. D66 wil de vrijheid op internet garanderen. D66 is dan ook tegen het 'three-strikes-out'-principe waarbij consumenten na drie vermeende inbreuken op het auteursrecht van het internet worden afgesloten. D66 beschouwt toegang tot internet als een grondrecht voor elk individu.
- **Auteursrecht aanpassen.** D66 pleit voor een beperking of aanpassing van het auteursrecht om daarmee vernieuwende businessmodellen kansen te geven.

- **Netwerkneutraliteit.** D66 wil dat internetproviders zich niet bemoeien met het internetverkeer van hun abonnees. Providers mogen bijvoorbeeld niet innovatieve diensten, zoals internettelefonie, blokkeren. Dat is belangrijk voor de economie, want dit gedrag van ISPs leidt tot concurrentievervalsing. Het is ook goed voor sociale cohesie, want het zorgt ervoor dat iedereen toegang heeft tot hetzelfde internet.

Auteursrecht en digitale wereld

In het auteursrecht moeten de belangen van de makers van audio, video, tekst en beeld die recht hebben op een adequate vergoeding voor hun prestatie, in evenwicht worden gebracht met de belangen van gebruikers. De keten tussen makers en gebruikers moet worden vereenvoudigd.

- **Samenwerken auteursrechtorganisaties.** D66 wil dat auteursrechtorganisaties als BUMA/STEMRA en Sena samenwerken zodat er voor grote (groepen van) gebruikers of één loket ontstaat waar de afdracht op grond van heldere, liefst gezamenlijke criteria kan geschieden. Deze samenwerkende organisaties moeten een onafhankelijke, transparante beroepsmogelijkheid kennen om onrechtvaardige afdrachten te voorkomen.
- **Harmonisatie regels.** Nederland moet internationaal, en in het bijzonder in Europa, sterk aandringen op een zo groot mogelijke harmonisatie van auteursrechtelijke regels.
- **E-boeken onder laag BTW-tarief.** De komst van goedkopere e-boeken heeft veel impact op het aanbod voor lezers, de positie van schrijvers en de omzet van boekhandels en uitgeverijen. D66 vindt dat de lezer bepaalt welk boek hij langs welke weg en tegen welke prijs afneemt. D66 vindt dat schrijvers en uitgeverijen zelf bepalen hoe zij voorzien in deze behoeften. Voor schrijvers mag het economisch niet uitmaken of hun boeken in druk of in e-versies worden verkocht. D66 wil nadrukkelijk waken tegen sterke marktpartijen die hun positie als 'portal' zouden kunnen misbruiken. D66 wil dat e-boeken en audioboeken onder het lage BTW-tarief vallen, net als papieren boeken.

Publieke omroep

D66 is voor een sterke onafhankelijke publieke omroep met een hoogwaardige programmering. Het is van groot belang dat er in programmering een helder onderscheid bestaat tussen publieke en commerciële omroepen. Nu betaalt de publieke omroep in feite mee aan de salarissen van internationale topvoetballers en ligt de nadruk te veel op vermaak.

- **Investerings in kunst en cultuur stimuleren.**

D66 wil fiscaal vriendelijke instrumenten continueren of introduceren die het voor meer mensen en bedrijven mogelijk maakt zelf in kunst en cultuur te investeren. D66 wil meer gebruik maken van koppelsubsidies, en cultureel beleggen kan worden uitgebreid.

- **Investeringsfonds voor kunst en cultuur.** D66 wil een substantieel deel van subsidies omzetten in een investeringsfonds voor kunst en cultuur waarbij toegankelijkheid en waardering bepalend zijn. Dit investeringsfonds participeert in kunstprojecten op basis van het verwachte rendement in economische maar ook in maatschappelijke en culturele zin. Dit fonds dient met zo transparant mogelijke toekenningcriteria en zo weinig mogelijk bureaucratie te werken.

Cultuur verbindt...

Cultuur is veelomvattend: het gaat over erfgoed, gebouwen, tuinen, musea, over immaterieel erfgoed, zoals muziek en theatertradities. Maar ook over nieuwe ontwikkelingen in muziek, games, dans, mode en architectuur. Cultuur is van grote waarde voor onze samenleving en heeft een wezenlijke invloed op het karakter en de kwaliteit ervan. Cultuur verbindt, en geeft uitdrukking aan wat er leeft.

D66 wil dat de Nederlandse creatieve industrie in 2020 tot de meest vooraanstaande van Europa behoort. Vrijheid van expressie is voor D66 het belangrijkste uitgangspunt van haar cultuurbeleid. Cultureel ondernemerschap dient te worden ontdaan van blokkerende regels, gebrekkige vaardigheden en een tekort aan ondersteuning.

- **Modern erfgoedbeleid.** D66 is van mening dat er sprake moet zijn van een helder selectiebeleid voor ons cultureel erfgoed. Industrieel en naoorlogs cultureel erfgoed verdient meer aandacht. D66 wil het evolueren en moderniseren van architectuur en landschap niet onnodig remmen.
- **Filmindustrie stimuleren.** De Nederlandse film en filmindustrie moet worden gestimuleerd. D66 wil dat er productiehuisen voor film komen die (beginnende) filmmakers in staat stellen met minder rompslomp films te maken. Animatiefilmers hebben voor Nederland een grote potentie en kunnen via coproducties met omroepen worden versterkt. Er moet een apart fonds komen voor de maatschappelijke documentaire. Gemeenten moeten filmopnames beter faciliteren. Publieke filmfondsen moeten ook voor commerciële partijen toegankelijk zijn. Filmproducenten moeten tege-

lijkertijd publiek en privaat geld in een film kunnen investeren.

- **Verbeteren uitlenen museale collecties.** D66 wil dat de overheid zich garant stelt voor de niet-verzekerde uitlening van museale objecten. Door een zogenoemde indemniteitsregeling wordt het makkelijk voor musea om collecties uit te lenen en zelf tentoonstellingen te organiseren. Dit werkt als een stimulans voor de (internationale) uitwisseling van kunst en kennis en zelfs ook voor de marketing van Nederland en Nederlandse kunstenaars. Een uitwisseling van kunstwerken en erfgoed draagt bij aan een (culturele) integratie van EU-lidstaten.
- **Nationaal Historisch Museum.** Een fusie met het Huis voor Democratie en Rechtsstaat versterkt de relevantie van beide musea.
- **Games als speerpunt.** Nederland speelt een opvallende rol bij het ontwikkelen van games. D66 wil het ontwikkelen van kunstzinnige games verder stimuleren. D66 ziet het tegelijkertijd niet als taak van de overheid om beleid te ontwikkelen voor de inhoud van games.
- **Mode en design stimuleren.** D66 wil de financiering van startende mode- en designondernemingen stimuleren met fiscaal aantrekkelijke regelgeving. In het mode- en designonderwijs is in de voorgaande periode wel ruim geïnvesteerd, maar dat was niet het geval bij het doorontwikkelen van talentvolle jonge ontwerpers tot succesvolle entrepreneurs.
- **Culturele aanwezigheid in buitenland sterker.** Het huidige beleid om Nederlandse kunst, cultuur en historie te promoten is niet effectief genoeg. Bovendien is het beleid versnipperd over verschillende ministeries. D66 wil het internationaal cultuurbeleid bundelen en in een gericht aantal landen en steden inzetten, zodat de culturele en economische potentie wordt benut.

Aandacht voor jongeren

D66 ziet creativiteit als cruciaal in de ontwikkeling van ieder mens. Daarom dient kunst en cultuur in het onderwijs en in de samenleving een significante rol te spelen. Zowel het jong kennismaken met kunstbeoefening als het leren van een kunstzinnig ambacht moet toegankelijk zijn en van hoge kwaliteit.

- **Culturele vorming op school.** D66 wil kinderen al op jonge leeftijd bewust laten omgaan met kunst en cultuur. Op school moeten zij kennismaken met bijvoorbeeld performance, theater, beeldende kunst, dans en muziek.

landen op internationale fora.

Voor D66 geldt: samen staan we sterk. Als land alleen begin je niet zo veel in de wereld, bundeling van krachten in verschillende verbanden versterkt ook de positie van elk land op zich.

Een veilige wereld: EU, NAVO en VN

Conflicten in de wereld zijn van alle tijden. De aard van de veiligheidsrisico's en dreigingen is de laatste jaren wel sterk veranderd. Er worden nieuwe 'krijgsmethoden' ontwikkeld: aanvallen op digitale netwerken waardoor krijgsmachten of zelfs delen van samenlevingen kunnen worden ontwricht.

Lang niet alle bedreigingen vragen om een militair antwoord. Voor de bestrijding van terrorisme is met name nauwkeurig politie- en inlichtingenwerk van doorslaggevend belang. In sommige zwakke landen met een groot veiligheidsrisico voor de omgeving zal dit niet zonder vredes- of stabilisatie- operaties kunnen.

- **Ontwikkel een Europese veiligheidsmacht.** D66 wil dat Nederland een actieve politiek voert om tot Europese krachtenbundeling te komen, zowel civiel als militair. De defensie van Europese lidstaten moet drastisch worden hervormd ten behoeve van collectieve slagvaardigheid en kosteneffectiviteit.
- **Rol van de NAVO.** De NAVO zal zich, behalve op de veiligheid van haar lidstaten, vooral moeten richten op stabilisatie-operaties, op verzoek en onder mandaat van de VN. Er moet meer aandacht zijn voor de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van militaire missies en voor de gemeenschappelijke exit-criteria. D66 wil dat lidstaten naar draagkracht meebetalen aan de NAVO en EU-missies, ook als ze niet aan die missies deelnemen.
- **Samenwerking tussen EU, NAVO en VN.** D66 wil de samenwerking en afstemming tussen de EU, NAVO en de VN verbeteren. De EU en de NAVO zijn strategische partners en vullen elkaar aan in het gebruik van diplomatie, ontwikkelingshulp en militaire middelen. De relatie tussen deze twee organisaties dient sterk te verbeteren.
- **Kernwapenvrije wereld.** Kernwapens worden in de volgende kabinetsperiode uit Nederland verwijderd. D66 steunt initiatieven om ook in de rest van de wereld het aantal kernwapens sterk terug te dringen of volledig te verwijderen. Handhaving en versterking van afspraken over het non-prolifratie horen hier bij. Daarnaast bepleit D66 beperking van ontwikkeling en bezit van kleine wapens, clusterbommen en landmijnen en strenge maatregelen tegen wapensmokkel. Nederland

blijft voorstander van een robuust wapenhandelsverdrag en voor een betere naleving van de wapenexportcode van de EU. Onze pensioengelden worden niet meer belegd in wapens. Nederland moet een aanjaagers- en makelaarsfunctie vervullen bij diverse ontwapeningsonderhandelingen die de komende jaren starten.

- **Focus op fragiele staten.** Nederland richt zich in haar buitenland-, veiligheids- en ontwikkelingsbeleid sterk op fragiele staten en zet zich in voor een zo vroeg mogelijke internationale betrokkenheid bij deze staten, door ondersteuning van duurzame ontwikkeling, vredesdiplomatie en opbouw van maatschappelijke organisaties.
- **Steun aan wederopbouw Afghanistan.** D66 wil dat de NAVO de operatie in Afghanistan in samenspraak met de internationale partners geleidelijk afrondt. Nederland blijft wat D66 betreft wel bij Afghanistan betrokken en levert een bijdrage op het gebied van (weder)opbouw, goed bestuur en opleiding van militairen en politie.
- **Conflict Midden-Oosten.** Nederland moet in lijn met de EU een eenduidige politiek voeren in zake het Israëliësch-Palestijns conflict, waarbij wordt toegewerkt naar een twee staten oplossing. Uitbreiding van Israëliësch nederzettingen in Palestijns gebied (inclusief delen van Jeruzalem) is onacceptabel evenals de beperking van de Palestijnse economie en bewegingsvrijheid in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever. Sancties in Europees verband kunnen niet uitgesloten worden. Europa moet zich inzetten voor humanitaire ondersteuning van Palestijnse burgers. D66 streeft een veilig en vredig Israël na binnen de grenzen van 1967. Dat betekent opheffing van de militaire en civiele bezetting van de "Westbank" (conform resoluties 242 en 383 van de VN). Dat vergroot de kans op een politiek onafhankelijke, economisch levensvatbare, Palestijnse staat naast Israël, met Oost Jerusalem als hoofdstad. D66 is voor opschorting van het EU-associatieverdrag met Israël zolang het doorgaat met het bouwen van joodse huizen en nederzettingen in Oost Jerusalem en de Westbank. En voor volledig gelijke kansen en rechten voor alle bevolkingsgroepen in Israël. Ook met Hamas zal gepraat moeten worden; ondermeer om tot afspraken te komen die leiden tot openstelling van de grenzen van Gaza. Europa moet bijdragen aan de bestrijding van wapenhandel in deze regio en aan de bestrijding van terroristische netwerken en geldstromen.

aantallen. In de discussie hierover moet de ontwikkeling van onbemande vliegtuigen expliciet worden meegenomen.

- **Verbetering veteranenzorg.** D66 wil dat veteranen binnen en buiten dienstverband ruimhartiger worden begeleid. Verwerking van ervaringen bij missies moet nadrukkelijke aandacht krijgen. Tevens wordt hierbij het thuisfront betrokken. D66 wil dat er ook op andere momenten dan Nationale Veteranendag ruimte is voor het eren van veteranen, bijvoorbeeld tijdens het Bevrijdingsdefilé in Wageningen.
- **Bescherming klokkenluiders.** D66 wil zich sterk maken voor bescherming van klokkenluiders binnen defensie.
- **Diversiteit krijgsmacht.** D66 meent dat de krijgsmacht een goede afspiegeling moet zijn van de samenleving. Tevens moet het een plaats zijn waar jonge mensen een gedegen opleiding kunnen genieten die hen ook buiten de krijgsmacht van nut kan zijn.

Internationale samenwerking

De armere delen van de wereld hebben de afgelopen decennia een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Honderden miljoenen mensen zijn ontsnapt aan de diepste armoede en er is in veel landen voor veel mensen enorme vooruitgang geboekt in voedselzekerheid, gezondheidszorg, onderwijs en economische ontwikkeling. De belangrijkste motoren achter deze vooruitgang zijn vrede en economische ontwikkeling, ingebed in politieke stabiliteit en beter bestuur. Investerings in ontwikkelingssamenwerking door onder andere Nederland hebben zeker ook een bijdrage geleverd, maar deze is onvoldoende geweest. D66 deelt de analyse van het recente WRR-rapport dat internationale samenwerking breder is dan ontwikkelingshulp en vindt daarin goede aanknopingspunten voor het moderniseren van een internationale samenleving. Tegelijkertijd voelt D66 een grote noodzaak om ook in de toekomst solidair te zijn met de kansarmen in de wereld. Zeker nu zij de grootste klappen van kredietcrisis, klimaatcrisis, en energiecrisis zullen moeten verwerken. Daarnaast is in deze mondiale samenleving een stabiele, rechtvaardigere en duurzame wereld ook voor Nederland belangrijker dan ooit. D66 gebruikt de teleurstelling over resultaten uit het verleden niet als excuus voor een bezuinigingsoperatie. D66 wil wel grote verbeteringen doorvoeren in de doelmatigheid en effectiviteit van de investeringen in ontwikkelingssamenwerking. Daarbij past een langere termijnvisie en planning en evaluaties dienen daar sterk rekening mee te houden. De bilaterale samenwerking zal zich, sterker dan

nu het geval is, laten leiden door de vraag uit ontwikkelingslanden. Voor D66 geldt hierbij als uitgangspunt het streven dat mensen hun lot in eigen handen kunnen nemen door middel van eerlijke handelsbetrekkingen, en door het geven van een stem aan ontwikkelende landen op internationale fora.

- **0.8% van het BNP voor ontwikkelingssamenwerking handhaven.** D66 wil dat Nederland dit percentage handhaaft voor het ontwikkelingsbudget. Dit percentage geldt als gemiddelde voor een vierjaarlijkse periode, om ongezonde bestedingsdruk aan het einde van een begrotingsjaar te voorkomen. Bij de besteding dient meer nadruk te liggen op het stimuleren van zelfredzaamheid in plaats van armoedebestrijding.
- **Optimale donorcoördinatie.** De regering stelt na grondige analyse - en in overleg met het ontvangende land en met de andere donoren - haar specifieke bilaterale ontwikkelingsbijdrage vast. Zo mogelijk wordt hierbij vooral specifiek Nederlandse deskundigheid ingezet. Afstemming binnen de EU kan en moet nog sterk worden verbeterd, met behulp van de nieuwe Europese diplomatieke dienst. Ten behoeve van de effectiviteit wordt het aantal bilaterale relaties terug gebracht. De gecoördineerde hulp reageert op de hulpvraag vanuit de bevolking.
- **Verbeteren multilaterale hulp.** D66 pleit voor het doorlichten en verbeteren van multilaterale hulp door de VN en andere multilaterale instellingen.
- **Goed bestuur en corruptiebestrijding integraal onderdeel beleid.** Het bevorderen van goed bestuur en tegengaan van corruptie verdient een hoge prioriteit. Scheiding van politieke, economische en militaire macht is van het hoogste belang. Ondersteuning van ontwikkeling naar een democratische rechtsstaat en onafhankelijke politieke partijen, ontwikkeling van een sterke en vrije digitale sector versterking van het maatschappelijk middenveld, versterking van persvrijheid, en verbetering van juridische bescherming van het bedrijfsleven is vast onderdeel van elke ontwikkelingsstrategie..
- **Ruimte voor innovatie.** D66 wil binnen internationale samenwerking ruimte voor innovatie en doordacht en vraaggestuurd experimenteren. Lastige interventies, bijvoorbeeld in moeilijke gebieden met weinig andere donoren, moeten op hun eigen merites beoordeeld worden.
- **Kennisontwikkeling bestuur.** In de EU zal Nederland zich hard maken voor een kennis en opleiding cluster

- **Europese integratie.** D66 kiest voor een verdergaande Europese integratie. De EU vraagt om sterke democratische waarborgen. Daarom moeten de bevoegdheden van het Europees parlement verder worden versterkt op het gebied van wetgeving en controle. Ook is D66 voorstander van een direct gekozen voorzitter van de Europese Commissie. Daarnaast is D66 voor het afschaffen van het roulerend voorzitterschap binnen de EU.
- **Intensievere betrokkenheid bij Europa.** De coördinatie van de inzet van Nederland in Europa moet door Algemene Zaken gebeuren, in plaats van Buitenlandse Zaken. De Tweede Kamer dient eerder bij de Europese besluitvorming te worden betrokken. Ingrijpende wijzigingen van het Europees verdrag kunnen alleen bij Europees referendum worden goedgekeurd.
- **EU-begroting.** De huidige Europese begroting is onvoldoende gericht op de uitdagingen van morgen. D66 pleit daarom voor een grondige hervorming van de Europese begroting. In het licht van de forse bezuinigingen in de Europese lidstaten, mag ook op de Europese begroting bezuinigd worden. D66 ziet daarbij met name ruimte voor het afbouwen van inkomenssteun aan boeren.
- **Open voor toetreding.** De Europese Unie staat wat D66 betreft altijd open voor nieuwe leden. Landen – zoals ook Turkije – kunnen toetreden mits ze voldoen aan de toetredingscriteria.
- **EU-afdrachten.** D66 pleit ervoor afdrachten van de lidstaten te baseren op het bruto nationaal inkomen. Op termijn komen er Europese belastingen, onder de voorwaarde dat burgers per saldo niet meer zullen afdragen.
- **Volwaardige diplomatieke dienst.** D66 meent dat de EU een volwaardige diplomatieke dienst moet krijgen die geleidelijk de taken van nationale ambassades overneemt. Nederland kan vanwege een herbezinning op taken en activiteiten en vanwege de komst van de diplomatieke dienst van de EU een (aanzienlijk) aantal ambassades afstoten. Nederland neemt hierin een voortrekkersrol op zich, eventueel in Benelux verband. Op termijn moeten de nationale veto's ten aanzien van de Europese buitenlandse politiek komen te vervallen en zal de EU in de VN-veiligheidsraad een eigen zetel moeten krijgen.
- **Consulaire zaken Europees bundelen.** EU-burgers buiten de EU moeten voor consulaire bijstand bij alle

EU-missies terecht kunnen en de administratieve lasten voor burgers voor deze hulp moeten worden teruggebracht. Waar mogelijk kunnen er bezuinigingen gerealiseerd worden door missies samen te voegen en te sluiten.

- **Kiesrecht in het buitenland.** Nederlandse burgers in het buitenland (expats) en Nederlandse militairen op missie moeten beter in de gelegenheid gesteld worden om deel te nemen aan verkiezingen.
- **Bijstand van ambassades verbeteren.** Nederlanders in buitenlandse gevangenissen, mensenrechtenactivisten (inclusief Ngo's) in het buitenland en ontvoerde kinderen behoeven betere bijstand van ambassades.
- **Mensenrechten centraal:** Nederland dient een actief beleid te voeren gericht op het nakomen van de Rechten van de Mens in de hele wereld. D66 wil dat Nederland agenderend optreedt en bedreigde verdedigers van mensenrechten snel tijdelijke opvang biedt.
- **HLBT-emancipatie.** Het verbeteren van de mensenrechtenpositie van homoseksuelen blijft een integraal onderdeel en een prioriteit binnen het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingsbeleid en in de bilaterale relaties. Als traditioneel voorstaander van een sterke internationale rechtsorde en bescherming van mensenrechten, versterkt Nederland zijn leiderschapsrol in de internationale HLBT-emancipatie. Nederland bepleit in de Europese Unie stevige antidiscriminatiewetgeving voor alle burgers.
- **Nederland en internationaal recht.** Rechtspraak en waarheidsvinding kunnen deel uitmaken van het voorkomen en beëindigen van conflicten. Nederland levert hier, met Den Haag als juridische hoofdstad van de wereld, een belangrijke bijdrage aan.

- **D66 wil dynamische en concurrerende markten: onze welvaarts groei is gebaat bij goede marktwerking en concurrentie.** Marktwerking dus als middel, niet als doel. Een sterke markt heeft een sterke overheid nodig die de randvoorwaarden zet en effectief toezicht houdt.
- **D66 staat voor een goede kwaliteit van de publieke dienstverlening en een solide sociaal vangnet voor diegene die dit het hardst nodig hebben.** Dit betekent noodzakelijke zorg voor zieken en een gegarandeerd minimuminkomen voor de zwakkeren in de samenleving.
- **D66 wil een krachtig openbaar bestuur met minder bestuurlijk drukte.** Door de bestuurlijke drukte tussen overheidslagen te verminderen kan de dienstverlening aan de burgers worden verbeterd en tegelijkertijd efficiënter worden gewerkt.
- **D66 wil het trendmatige begrotingsbeleid handhaven: er is een vast plafond voor de overheidsuitgaven en de overheidsinkomsten ademen mee met de conjunctuur.** Hierdoor heeft de overheid een stabiliserende werking op de economie.

Investeren, hervormen en bezuinigen

Centraal staan vijf speerpunten: onderwijs, arbeidsmarkt, woningmarkt, duurzaamheid en democratie.

- **Onderwijs: Bij D66 staat onderwijs op één.** D66 investeert structureel €2,5 miljard extra in het onderwijs. Goed onderwijs is de basis voor de zelfontplooiing van ieder individu en voor de toekomstige welvaart en het welzijn van Nederland. D66 wil, juist in deze economisch moeilijke tijden, investeren in onderwijs en kennis, omdat dit de beste belegging is voor de toekomst. Investeren in het salaris, de opleiding en de arbeidsvoorwaarden van docenten, in voor- en vroegschoolse educatie, in vermindering van schooluitval en in kennis en innovatie. Zodat ieder individu de kans krijgt het beste uit zichzelf te halen. Een leven lang.
- **Arbeidsmarkt: De komende jaren zullen we slimmer, langer en flexibeler moeten gaan werken, met een hogere toegevoegde waarde.** Immers, steeds minder werkenden zullen de oude dag van steeds meer gepensioneerden moeten betalen. En dat kan. Door verhoging van de AOW-leeftijd, met twee maanden per jaar, naar 67. Door een modern ontslagrecht. Door een kortere, maar hogere WW. Door te blijven investeren in kennis en vaardigheden van

werknemers. Door een gelijk speelveld te creëren voor insiders en outsiders. Door te stoppen met dure, maar nauwelijks effectieve re-integratietrajecten. En door de belastingen in de onderste belastingsschijven te verlagen. Want werk moet lonen. Door dit pakket steunt D66 de economische groei en verbeteren de overheidsfinanciën in 2015 met bijna €2 miljard en op de lange termijn met €6,5 miljard.

- **Woningmarkt: De woningmarkt zit op slot.** Te veel mensen wonen niet zoals ze zouden willen en kunnen. D66 gaat hervormen. Het uitgangspunt van D66 is een goede, bereikbare woning voor iedereen. Daartoe zijn hervormingen op zowel de huur- als de koopmarkt noodzakelijk. Minder overheidssturing, dat wil zeggen minder regels en subsidies, en meer concurrentie. Een jaarlijkse inkomenstoets voor huurwoningen gaat 'scheefwonen' tegen en bevordert doorstroming. D66 wil vanaf 2011 geen overdrachtsbelasting voor starters, en dit vanaf 2014 voor overigen bepalen. Het geleidelijk inperken en rechtvaardiger maken van de hypotheekrenteaf trek bevordert de solidariteit en remt het prijs- en schuldopdrijvend effect van de huidige regeling. Huurliberalisatie zorgt voor meer doorstroming en kortere wachtlijsten. En kleinere woningcorporaties versterken hun publieke taak en stoten commerciële activiteiten af. Zo maken we de woningmarkt weer bewoonbaar. Door de hervorming van de woningmarkt verbetert D66 de overheidsfinanciën in 2015 met bijna €1 miljard en op de lange termijn met circa €6,5 miljard.
- **Duurzaamheid: Voor D66 geldt: je laat je land na zoals je het aantrof, en liefst iets beter.** Ook generaties na ons hebben recht op een schone leefomgeving en een duurzame energievoorziening. Het echec van Kopenhagen heeft de noodzaak tot harde, internationale afspraken met betrekking tot duurzame energieproductie verder vergroot. Maar ook mensen zelf moeten zich meer bewust worden van hun eigen gedrag. Door energiebesparing. Door een 'kiloknaller-tax', een extra belasting op vlees. Door het aanschaffen van een auto goedkoper, maar het gebruik ervan duurder te maken. Door extra investeringen in het openbaar vervoer. En dit alles onder het motto: de vervuiler betaalt. D66 gaat daarom verder met het vergroenen van de belastingen en het verduurzamen van onze infrastructuur en energievoorziening. Door deze maatregelen verbeteren de overheidsfinanciën in 2015 met €2 miljard en op de lange termijn met €3,5 miljard.

Colofon

Dit verkiezingsprogramma is tot stand gekomen onder auspiciën van de Permanente programma commissie van D66, bestaande uit:

Joris Backer – voorzitter
Ad van Vugt – algemeen coördinator
Frank van Mil - secretaris

De inhoud van dit programma is geleverd door tal van mensen die meedachten, meeschreven of redigeerden:

Hoofdstukvoorzitters:

Bob van den Bos
Marjolein Demmers
Ruud Hendriks
Jan Willem Holtslag
Wouter Koolmees
Juriaan Pröpper
Winnie Sorgdrager
Michiel Verkoulen
Frans Versteeg

Hoofdstuksecretarissen:

Ouke Arts
Annelien Bredenoord
Gerhard Mulder
Frederique Petit
Tim Rosendahl
Casper Thomas

Redactie en review:

Thijs van Bijlouw
Daan Bonenkamp
Annelou van Egmond
Maurice Eykman
Corina Hendriks
Sven-Ake Hulleman
André Meiresonne
Kirsten Nienhuis
Marty Smits

En verder:

Walter Amerika
Erwin Angad-Gaur
Sjoerd Arlman
Annet Aris
Bert Bakker
Marc Berg
Ben van Berkel
Tjeerd Bijnsdorp
Bas Bloem
Fulco Blokhuis
Els Borst
Caroline Bos
Dick Braam
Gérard Brockhoff
Linda Carton
Patrick Cramers
Ben Crul
Matthijs Dierckx Kuijper
Duane van Diest
Boris Dittrich
Marianne Douma

Erik Eljon
Hans Engels
Ingrid van Engelshoven
Han Entzinger
Rob van Esch
Robert Farla
Joke Geldhof
Gerben Jan Gerbrandy
Marita van Gessel
Bibi van Ginkel
Thom de Graaf
Ad 's-Gravesande
Richard Grol
Axel Groothuis
Nick Guldemond
Boris van der Ham
Fons van der Ham
Pieter Hasekamp
Michiel Herter
Marc Hertogh
Bernadette Hoekstra
Thomas Hoffhuis
Petra Hoogerwerf
Peter IJzerman
Wimar Jaeger
Maartje Jansen
Ries Jansen
Simon Kalf
Ilona Kalksma
Laura Kaper
Marianne Ketting
Meine Henk Klijsma
Ernst van Koesveld
Floris van der Kolk
Marga Kool
Fatma Koser Kaya
Carla Kramer
Roy Kramer
Andre Kreutzen
Paut Kromkamp
Simone Kukenheim
Stefan Kuks
Marije van der Laan
Medy van der Laan
Jeroen Lammers
Jan Wouter Langenberg
Martijn Leisink
Marusjka Lestrade-Brouwer
Gijs van Loef
Evert du Marchie van Voorthuysen
Anne van Meer
Christa Meindersma
Ronald Meijers
Yolande Melsert
Jeroen Mimpfen
Pieter Mulder
Eva Olde Monnikhof
Peter Oei
Olivier Oosterbaan
Alexander Pechtold
Frans Penninx
David Peters
Klaartje Peters
Jan Petit

Irma van der Pluijm
Patrick Poelman
Dick Polman
Ton Poppes
Niels Rood
Wouter Saes
Mark Sanders
Marietje Schaake
Erik Schilp
Maarten Schurink
Joel Schuyler
Gerard Schouw
Mark Sluiter
Robbert Smet
Henk Smid
Paul Smits
Joost Sneller
Hélène Steenhoff
Thomas Steffens
Harry Stokman
Duncan Stutterheim
Judith Swinkels
Ashley Terlouw
Jan Terlouw
Henk-Willem Tiktak
Kees Tukker
Merlijn Twaalfhoven
Pieter Tordoir
Sophie in 't Veld
Antoon Verhaak
Pieter Verhage
Jacqueline Versteeg
Piet de Vey Mestdagh
Hans Vijlbrief
Joris Visser
Inge van der Vlies
Niels de Vos
Henk de Vries
Ralph de Vries
Ib Waterreus
Han Weber
Geertjan Wenneker
Gijs Werschkull
Paul Wessels
Angelique Westerhof
Steven van Weyenberg
Saskia Wildemors
Harry de Winter
Ron Wit
Marco Witschge
Maaie Witteveen
Menno Witteveen
Gerrit Jan Wolffensperger
Anette Wolthers
Gerard Wuisman
Kees Zegers
Harmen Zijp
Joan de Zwart-Bloch

Vormgeving:

Zabriski.nl

Druk:

Quantes

In dit verkiezingsprogramma vindt u concrete oplossingen voor vraagstukken die nu spelen. Maar de dagelijkse praktijk van het parlementaire werk is veel gevarieerder dan wij nu kunnen voorspellen. Daar zijn ongetwijfeld vraagstukken bij die in dit programma beperkt of zelfs geheel niet aan de orde komen.

Daarom hebben wij onze uitgangspunten en ideeën vertaald in vijf 'richtingwijzers'. Bij twijfel zal een gekozen vertegenwoordiger deze richtingwijzers zwaarder laten wegen dan de oplossingen die bij het schrijven van dit programma nog logisch en verdedigbaar waren, maar niet veel later door de feiten al weer zijn achterhaald.

Vertrouw op de eigen kracht van mensen

Wij vertrouwen op de eigen kracht en ontwikkeling van mensen. Daarom zien we de toekomst met optimisme tegemoet. Mensen zijn zo creatief dat ze steeds opnieuw zelf oplossingen vinden. Wij willen dat de overheid deze kracht, vindingrijkheid en creativiteit van mensen ondersteunt en ruimte geeft. De sleutel voor verandering ligt bij mensen zelf en wij willen dat de overheid daarbij aansluit. Wat mensen voor zichzelf en anderen kunnen doen is veel belangrijker en effectiever dan wat de overheid kan doen.

Denk en handel internationaal

Samenlevingen zijn op steeds meer verschillende manieren met elkaar verbonden. Wij staan open voor de gehele wereld en sluiten niemand uit. Bij alles wat we doen, vragen we ons steeds af welke effecten dat heeft op anderen in deze wereld. Wij onderkennen dat Europa steeds meer ons binnenland wordt. Internationale samenwerking en economische vooruitgang zijn de sleutels naar een wereld met minder oorlog en conflicten. Daarbij handelen wij steeds pragmatisch, nuchter en op basis van feiten.

Beloon prestatie en deel de welvaart

Mensen zijn niet gelijk, wél gelijkwaardig. Mensen zijn verschillend en wij willen dat de overheid ruimte laat voor die verschillen. Wij streven naar economische zelfstandigheid voor zoveel mogelijk mensen en vinden dat mensen die uitmuntend presteren daarvoor een beloning verdienen. Wij willen een dynamische, open samenleving waarin iedereen de ruimte krijgt om zijn eigen beslissingen te nemen en iedereen zich op zijn eigen manier kan ontwikkelen. Wij vinden het vanzelfsprekend om welvaart met elkaar te delen. We willen dat zoveel mogelijk mensen meedoen in het maatschappelijk en economisch proces, want daar worden we allemaal beter van. Voor mensen die zichzelf niet kunnen redden dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving

Wij willen de wereld om ons heen tegemoet treden met respect en mededogen. Dat geldt voor de mensen om ons heen en voor onze omgeving. De aarde is niet van ons en dus geen gebruiksartikel. We willen stoppen met het uitputten en vervuilen van onze leefomgeving. We willen dat in de discussie over natuur en milieu niet het behoud, maar de aantasting van natuur en milieu beargumenteerd wordt.

Koester de grondrechten en gedeelde waarden

De fundamentele waarden van onze samenleving zijn vrijheid voor en gelijkwaardigheid van ieder mens, ongeacht opvattingen, geloof, seksuele geaardheid, gerichtheid of herkomst. Lichamelijke integriteit, geweldloze oplossing van belangenconflicten en een respectvol gehanteerde vrijheid van meningsvorming en uiting, inclusief respect voor onze democratische rechtsstaat, zijn voor ons centrale waarden. Die waarden zijn universeel en zonder meer bovengeschikt. Wij beschermen de grondrechten van onszelf en anderen.

RECEPTEN VOOR MEDEDOGEN EN DUURZAAMHEID

VERKIEZINGSPROGRAMMA
PARTIJ VOOR DE DIEREN
TWEDE KAMERVERKIEZINGEN 2010

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Veehouderij, landbouw en voedsel	6
2.1	Veehouderij	6
2.2	Dierziekten en volksgezondheid	9
2.3	Landbouw	10
2.4	Duurzaam voedsel, duurzame handel	12
3	Natuur, biodiversiteit en dieren in het wild	14
3.1	Bescherming van natuur, behoud van biodiversiteit	14
3.2	In het wild levende dieren	16
3.3	Biodiversiteit buiten Nederland	18
4	Klimaat, energie en milieu	19
4.1	Klimaat- en milieubeleid	19
4.2	Energie	20
4.3	Vervoer	23
4.4	Import van grondstoffen	23
4.5	Ondersteuning ontwikkelingslanden in klimaatbeleid	24
5	Vissen, mariene ecosystemen en visserij	25
5.1	Visbestanden en mariene ecosystemen	25
5.2	Viskwekerijen	27
5.3	Vangst- en dodingsmethoden van vis	28
5.4	Visserij buiten de Europese Unie	29
5.5	Walvisjacht	29
6	Gezelschapsdieren, zwerfdieren en exotische dieren	31
6.1	Houden van gezelschapsdieren	31
6.2	Opvang van gezelschapsdieren	34
6.3	Dierenmishandeling en verwaarlozing	35
7	Dierproeven en biotechnologie	37
7.1	Vermindering aantal proefdieren.	37
7.2	Welzijn van proefdieren	39
7.3	Biotechnologie bij dieren	40
8	Dieren voor vermaak en mode	42
8.1	Dierentuinen en dolfinaria	42
8.2	Kinderboerderijen	43
8.3	Circussen	43
8.4	Sport met dieren	44
8.5	Bontproductie	45
8.6	Dieren in evenementen, tradities, kunst en media	46
9	Een meerderheid voor mededogen	47
9.1	Overheid	47
9.2	Werk en inkomen	48
9.3	Onderwijs	48
9.4	Veiligheid	49

9.5	Vluchtelingen	49
9.6	Ontwikkelingshulp	49
9.7	Bestuur en democratisering	50
9.8	Gezondheidszorg	50
9.9	Recht	51
9.10	Sociaal leven	51
9.11	Woningmarkt	52
9.12	Ruimtelijk beleid	52
9.13	Cultuur en media	53
9.14	Buitenlands beleid en defensie	53
9.15	Godsdienstvrijheid	54
9.16	Privacy	54
9.17	Emancipatie	55
9.18	Financiële markten	55
9.19	Crisisbestrijding	56
9.20	Fiscale maatregelen ten behoeve van klimaat en milieu	56

1 Inleiding

De Partij voor de Dieren is de eerste en enige partij ter wereld die de belangen van dieren, natuur en milieu centraal stelt. De Partij voor de Dieren opereert vanuit een ander perspectief dan gebruikelijk is in de politiek. Waar de andere politieke partijen hun inspanningen goeddeels richten op het behartigen van de korte-termijn belangen van de mens, probeert de Partij voor de Dieren mensen ertoe te bewegen verder te kijken dan alleen het belang van de eigen soort. Dit heeft een nieuwe politieke stroming op gang gebracht die uitgaat van het overstijgend belang dat zich niet laat vangen in termen van 'links' of 'rechts' of van traditionele levensbeschouwelijke stromingen. De Partij voor de Dieren is een seculiere emancipatiebeweging die plaats biedt aan mensen van uiteenlopende achtergronden die elkaar vinden in het streven de aarde leefbaar te houden voor mensen en voor dieren.

'Alles van waarde is weerloos'. Dit gaat vooral op voor alles wat het meeste waard is voor het leven: schone lucht, schoon water, een schone bodem, een stabiel klimaat en een harmonieuze omgang tussen alle levende wezens. De Partij voor de Dieren wil het heersende recht van de sterkste doorbreken en opkomen voor de belangen van de zwakste. Dieren zijn dat in onze samenleving bij uitstek. Net als natuur- en milieuwaarden.

De vele crises die onze planeet teisteren zijn veroorzaakt door menselijk toedoen. Ze worden veroorzaakt door een gebrek aan toekomstvisie van de gevestigde politieke partijen. De invloed van mensen heeft een desastreuze invloed op de toekomstmogelijkheden van onze leefomgeving. Als we niet snel tot andere beleidskeuzes komen, brengt dit komende generaties in onoverkomelijke problemen. Het is zagen aan de tak waarop we zitten.

Om serieuze aandacht te vragen voor dieren, natuur en milieu in het belang van alle levende wezens op aarde, heeft de Partij voor de Dieren ervoor gekozen de rechten en het welzijn van dieren tot speerpunten van haar inzet te maken. Er is een beschavingsoffensief noodzakelijk dat vergelijkbaar is met de strijd van weleer tegen de onderdrukking van vrouwen, kinderen en slaven. De Partij voor de Dieren kiest ervoor de aandacht te verleggen door niet een menscentraal programma maar een planeetbreed programma te presenteren. Een programma waarin dieren, natuur en milieu, persoonlijke vrijheid en persoonlijke verantwoordelijkheid centraal staan. Een programma met Recepten voor Mededogen en Duurzaamheid.

2 Veehouderij, landbouw en voedsel

De veehouderij trekt een zware wissel op dier, natuur, milieu en op de mens. Voedsel wordt zo goedkoop mogelijk geproduceerd en de hele wereld over gesleept. De maatschappelijke kosten die de intensieve productie van voedsel met zich mee brengt voor natuur en milieu worden afgewenteld op de maatschappij en in de vee-industrie betalen dieren de echte prijs voor de kiloknallers in de winkel. Tegelijkertijd kunnen boeren nauwelijks het hoofd boven water houden in de bulkproductie die tot standaard verheven is. Veel consumenten staan niet meer stil bij waar hun voedsel vandaan komt of hoe het geproduceerd wordt. We geven steeds minder geld uit aan ons voedsel, en de boer ziet zich genoodzaakt tot verdere schaalvergroting om zich te handhaven.

De Partij voor de Dieren wil een radicale omslag in het landbouwbeleid. Ons voedsel moet worden geproduceerd binnen de grenzen van dierenwelzijn en de draagkracht van de aarde. Schone lucht, water en bodem, gezond voedsel en een vitaal en leefbaar platteland staan te allen tijde voorop. Boeren ontvangen een goede prijs voor een eerlijk product en worden beloond voor het in stand houden van het landschap. Het huidige stelsel van directe en onvoorwaardelijke subsidiëring van boeren moet worden afgeschaft. Deze gelden moeten ten goede komen aan de omschakeling naar een duurzame en diervriendelijke landbouw, de productie van plantaardige eiwitten, ontmoediging van de consumptie van dierlijke eiwitten en de bescherming van de natuur. De veehouderij wordt op een natuurlijke, ecologische en regionale wijze gereorganiseerd. Consumenten betalen voor een goed product, boeren ontvangen een eerlijke prijs en de kosten voor goed dierenwelzijn en voor natuur en milieu worden doorberekend aan de consument, niet meer betaald door de belastingbetaler.

2.1 Veehouderij

De intensieve veehouderij wordt afgeschaft en maakt plaats voor een dier-, natuur-, milieu- en mensvriendelijke vorm van veehouderij.

Nederland is het meest veedichte land ter wereld. In de afgelopen 50 jaar heeft de Nederlandse veehouderij zich ontwikkeld tot een vee-industrie waarin jaarlijks circa 500 miljoen dieren gedood worden. De dieren zijn in deze periode steeds intensiever geëxploiteerd. Ze hebben minder ruimte gekregen, ze zien het daglicht niet meer en groeien als gevolg van fokprogramma's, voer en medicijnen onnatuurlijk snel. Slachtkuikens kunnen na enkele weken hun eigen lichaamsgewicht niet meer dragen, koeien produceren vier keer meer melk dan 100 jaar geleden en kippen leggen achtmaal zoveel eieren als vroeger. In de overvolle stallen is er voor de dieren niets te beleven, waardoor ze aan stress lijden en ernstig gestoord gedrag vertonen.

De vee-industrie heeft ook grote nadelige gevolgen voor het milieu en de natuur. De afvalstromen zijn enorm. Nederland heeft een groot mestoverschot, de ammoniakuitstoot is te hoog en de uitstoot van methaan en lachgas is een belangrijke bron van de Nederlandse broeikasgasuitstoot. Om de dieren te voeren wordt op grote schaal tropisch regenwoud gekapt voor de aanleg van sojaplantages ten behoeve van goedkoop veevoer voor de Nederlandse vee-industrie. De intensieve en massale veehouderij brengt bovendien grote risico's met zich mee voor mens en dier in de vorm van ernstige epidemieën en dierziektecrises. De recente uitbraak van Q-koorts heeft dat andermaal aangetoond. Door verdergaande schaalvergroting komen landschap en gezinsbedrijven onder druk te staan.

De Partij voor de Dieren wil toe naar een dier-, natuur-, milieu- en mensvriendelijke vorm van veehouderij. De Nederlandse veestapel wordt vergaand verkleind, en de dieren worden op een extensieve manier gehouden. Dieren die gehouden worden, worden goed behandeld. Huisvesting wordt rond het dier vormgegeven en staat ten dienste van zijn welzijn en gezondheid, waardoor ingrepen niet meer nodig zijn en het antibioticagebruik drastisch vermindert. Nederlandse veehouders richten zich op de regionale markt, en maken gebruik van lokaal geteeld veevoer, waardoor kringlopen gesloten worden en gesleep met dieren niet meer nodig is.

Verbetering dierenwelzijn veehouderij

In de intensieve veehouderij worden dieren behandeld als bulkproducten die voor de laagst mogelijke kostprijs zo snel mogelijk moeten groeien en zoveel mogelijk moeten produceren. Dit gaat ten koste van het dierenwelzijn. Krappe huisvesting voor dieren maakt ingrepen zoals snavelkappen noodzakelijk, dieren worden over enorme afstanden getransporteerd om geslacht of vetgemest te worden, en vertonen stress en kanibalistisch gedrag door een verkeerde opfok en de manier waarop ze gehouden worden.

De Partij voor de Dieren wil dat landbouwhuisdieren gehuisvest en verzorgd worden in overeenstemming met hun aard en gedrag. De opfok en huisvesting van dieren wordt zo afgestemd op hun leefwijze en natuurlijk gedrag dat ingrepen niet meer toegepast worden. Dan kunnen kippen stofbaden, varkens kunnen wroeten en koeien hebben toegang tot de wei. De groepsgrootte van dieren wordt afgestemd op de sociale vermogens en behoeften van het specifieke dier. De fokkerij wordt niet meer gericht op zo hoog mogelijke productie maar op het fokken van gezonde en weerbare dieren.

Maatregelen

- 2.1 De fok, opfok en huisvesting wordt afgestemd op de behoeftes en het natuurlijk gedrag van het dier, en staat ten dienste van hun gezondheid. Natuurlijk gedrag zoals stofbaden, wroeten, weidegang en het leven in sociale groepen wordt te allen tijde mogelijk gemaakt. Dieren hebben de keuze om binnen of buiten te verblijven.
- 2.2 Dieren die buiten verblijven hebben beschutting tegen wind en regen, zon en kou. In stallen leven de dieren bij daglicht.
- 2.3 Er komt een einde aan het oormerken van vee. Chipherkenning vormt voor veel diersoorten een diervriendelijker alternatief.
- 2.4 Er komt een verbod op het castreren van biggen, het couperen van staarten bij schapen, het knippen van hoektanden, het afbranden van staarten bij varkens, het onthoornen van runderen, het snavelkappen bij kippen en andere pijnlijke ingrepen.
- 2.5 Er komt een verbod op het houden van productiedieren die ongeschikt zijn om gehouden te worden zoals konijnen, struisvogels en herten. Voor alle toegestane productiedieren komt wetgeving op het gebied van huisvesting en verzorging.
- 2.6 Dieren worden zodanig gefokt dat robuuste rassen ontstaan. In plaats van het productieniveau wordt het welzijn van dieren het uitgangspunt. Rassen die op enige wijze mankementen vertonen in gedrag, gezondheid of reproductie worden verboden.
- 2.7 Het seksen en daarna vernietigen van pas uitgekomen mannelijke kuikens uit de legsector wordt uitgebannen. Dubbeldoelrassen (rassen die zowel voor eieren als voor vlees gehouden kunnen worden) bieden een alternatief.

Handel in en transport van dieren

Gesleep met dieren is een van de grootste problemen in de huidige veehouderij. Zowel het welzijn als de gezondheid van dieren komt vaak ernstig in het gedrang. De trans-

portsector is zo gericht op kostprijs dat dierenwelzijn bijzaak is. De huidige transportregels die dieren zouden moeten beschermen worden veelvuldig overtreden. Vrachtwagens worden voller geladen dan is toegestaan, veel dieren hebben geen water en voer tot hun beschikking, vervoerde dieren krijgen onvoldoende rust en dieren worden ook bij extreme weersomstandigheden vervoerd. Regelmatig worden Nederlandse varkensstransporten van de weg gehaald, maar ondanks herhaaldelijke overtredingen worden vergunningen niet ingetrokken. Bovendien is transport een van de belangrijkste oorzaken van de snelle verspreiding van dierziekten, waaronder die besmettelijk zijn voor mensen.

De Partij voor de Dieren wil het transport van dieren drastisch beperken. Veehouders moeten hun eigen dieren fokken, zelf afmesten en aan een slachterij in de regio afleveren. Gescheiden fokken en afmesten mag alleen als er sprake is van een één-op-één-relatie met een bedrijf in de regio. De mesterij neemt zijn dieren van slechts één fokkerij af en het transport van de dieren wordt beperkt tot maximaal twee keer; een keer naar de mesterij en een keer naar het slachthuis.

Maatregelen

- 2.8 De transporttijd van levende dieren wordt tot maximaal twee uur beperkt.
- 2.9 Van transporteurs die welzijnsovertredingen begaan wordt de vergunning ingetrokken.
- 2.10 De handel in en transport van dieren wordt geplaatst onder toezicht van een inspectiedienst die onafhankelijk opereert van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- 2.11 Veemarkten worden verboden met het oog op dierenwelzijn en de verspreiding van dierziekten.

Slachtmethoden

Het slachten van dieren moet volgens de wet plaats vinden 'na voorafgaande bedwelming omdat daardoor met de grootste mate van zekerheid wordt voorkomen dat het dier lijdt door pijn of stress'. Helaas ziet de praktijk in de slachthuizen er anders uit. In menig slachthuis worden kippen om bedrijfseconomische redenen met te zwakke stroom bedwelmd, waardoor jaarlijks miljoenen dieren onverdoofd geslacht worden. Ook de slacht van koeien, varkens en andere dieren geschiedt vaak op onzorgvuldige wijze, waardoor de dieren onaanvaardbaar lijden.

Het onverdoofd slachten om religieuze redenen vormt een ander groot probleem. Op basis van artikel 6 van de grondwet, vrijheid van godsdienst, is bepaald dat dieren ook volgens joodse en islamitische tradities geslacht mogen worden: zonder verdoving en dus met alle pijn en stress van dien. In 20% van de Nederlandse slachterijen wordt onverdoofd geslacht, ook voor de export. Onverdoofd geslacht vlees dat niet als halal vlees afgezet kan worden, komt als 'gewoon' vlees in de winkels te liggen. De onwetende vleeseter die denkt dat hij op basis van de Nederlandse wetgeving vlees eet van verdoofd geslachte dieren, wordt bewust misleid.

De Partij voor de Dieren is tegen onverdoofd ritueel slachten. De vrijheid van godsdienst en het kunnen uitoefenen van rituelen houdt op waar lijden van mensen of dieren begint. Er zijn bovendien alternatieven voorhanden die in verschillende religieuze gemeenschappen al worden toegepast, zoals bedwelming. In andere landen is onbedwelmd ritueel slachten al verboden. In Nederland heeft de Partij voor de Dieren in de Tweede Kamer een initiatiefwetsvoorstel ingediend dat de uitzonderingsbepaling voor het onverdoofd ritueel slachten opheft, zodat alle dieren voor de slacht verdoofd worden.

Maatregelen

- 2.12 De overheid oefent in slachthuizen strenge en intensieve controle uit en past bij overtreding strenge sancties toe. Dit geldt in bijzondere mate voor het bedwelmen van dieren voorafgaand aan de slacht.
- 2.13 Alle slachtmethoden waarbij de dieren niet verdoofd worden, worden verboden. Er worden daarbij geen uitzonderingen gemaakt voor culturele of religieuze tradities en gewoonten.

Stimulering diervriendelijke veehouderij

Veehouders die hun dieren respectvol en naar de aard van het dier behandelen, die hen de ruimte geven en die milieuvriendelijk veevoer gebruiken, maken extra kosten in vergelijking met de intensieve veehouderij, waarbij de ontstane milieu- en volksgezondheidsschade op de belastingbetaler wordt afgewenteld. Biologische veehouders hebben bovendien te maken met dure controles en keurmerkverplichtingen. Hierdoor zijn producten uit de gangbare veehouderij onethisch laag geprijsd in verhouding tot producten uit de biologische(-dynamische) sector.

De Partij voor de Dieren wil het prijsverschil tussen dier- en milieuvriendelijke producten en de kilonallers omkeren. De kosten die nu worden afgewenteld op de belastingbetaler worden geïntegreerd in de kostprijs. Veehouders moeten worden gestimuleerd om over te stappen op een dier- en milieuvriendelijke manier van produceren.

- 2.14 Voor dierlijke producten uit de vee-industrie gaat het hoge BTW tarief gelden, voor producten uit de biologische landbouw gaat het nultarief gelden.
- 2.15 Ter ondersteuning van nationale normen die verder gaan dan de Europese regelgeving, komt er een goed etiketteringssysteem. In dat systeem moet duidelijk herkenbaar worden in welk land een dierlijk product geproduceerd is en volgens welke (dierenwelzijns)normen.

2.2 Dierziekten en volksgezondheid

Risico's voor de gezondheid en het welzijn van dieren en mensen worden teruggedrongen.

Dierziekten zijn van alle tijden en ook in de toekomst kunnen we uitbraken van dierziekten verwachten. Het huidige veehouderijsysteem, waar niet het dier maar maximale productie voorop staat en dieren in grote aantallen bij elkaar gehouden worden, werkt dierziekten echter in de hand. In de intensieve veehouderij worden grote aantallen dieren op een zeer beperkte oppervlakte in stallen gehouden. De dieren lijden een stressvol bestaan. Ze hebben daardoor een lagere weerstand tegen ziektes. Bovendien zijn de dieren door het fokbeleid genetisch steeds meer op elkaar gaan lijken en zijn zo kwetsbaarder geworden voor de uitbraak van ziektes. Hierdoor vormt de intensieve veehouderij een gevaar voor de volksgezondheid. Veel mensen op het platteland maken zich hier terecht zorgen over. Q-koorts heeft zich snel verspreid en heeft al duizenden mensen (chronisch) besmet, waarvan een aantal zelfs is overleden. Omdat er veel te laat werd ingegrepen, werden er meer dan 45.000 dieren gedood, waaronder veel gezonde dieren.

Ook fijnstof uit stallen leidt tot gezondheidsproblemen op het platteland: in veedichte gebieden maken huisartsen zich zorgen over het aantal patiënten met longklachten als gevolg van de uitstoot van fijnstof door de intensieve veehouderij.

Antibiotica resistente bacteriën afkomstig uit de intensieve veehouderij, zoals de MRSA-

bacterie, vormen een andere ernstige bedreiging voor de volksgezondheid. Het massale preventief gebruik van antibiotica in de vee-industrie maakt dat bacteriën zich kunnen aanpassen aan de antibiotica, waardoor de antibiotica niet of minder werkzaam worden. De resistent geworden bacteriën kunnen ook gevaarlijk zijn voor mensen. Het risico bestaat bovendien dat er door de intensieve veehouderij nieuwe en gevaarlijke virusmutaties ontstaan. Hierdoor kunnen nieuwe ziektes ontstaan die niet te behandelen zijn.

De Partij voor de Dieren wil dat de dier- en volksgezondheid centraal staan. Ter voorkoming van dierziekten zullen drastische veranderingen doorgevoerd moeten worden in het veehouderijsysteem. Door regionalisering, het uitbannen van lange afstandstransporten en het inkrimpen van de bedrijfsgrootte wordt de kans op een dierziekte-uitbraak verkleind en zullen de gevolgen van uitbraken beperkter zijn. Bij het fokken van dieren moet de nadruk liggen op gezonde, weerbare rassen. Het huisvestingssysteem dient te worden aangepast aan het dier ten gunste van de algemene gezondheid en weerbaarheid. Stallen worden niet langer gevestigd nabij woonkernen. Megastallen en megabedrijven worden verboden, net als gemengde bedrijven waar zowel kippen als varkens gehouden worden.

Het antibioticagebruik in de veehouderij wordt strikt gereguleerd en alleen toegepast als laatste middel. Preventieve toediening van antibiotica wordt verboden. Gezonde dieren worden niet langer massaal vernietigd bij uitbraken van besmettelijke ziekten. Dieren worden ziek, maar kunnen ook weer beter worden. De Partij voor de Dieren is voor preventieve inenting van dieren, maar wel als laatste middel. Vaccinatie mag niet als lapmiddel worden gebruikt voor de intensieve veehouderij.

Maatregelen

- 2.16 Gemeentes worden bevoegd om vergunningen te weigeren op gronden van volksgezondheid, dierenwelzijn of natuur.
- 2.17 Megastallen en megabedrijven worden per direct verboden.
- 2.18 Er komt een minimale afstand van 1 km tussen beroepsmatige veehouderijen en de dichtstbijzijnde bebouwde kom. Beroepsmatige veehouderijen binnen 1 km van de dichtstbijzijnde bebouwde kom worden warm weggesaneerd of verplaatst.
- 2.19 Het stelsel van dierrechten (quotering van het aantal dieren) in de varkens- en pluimveehouderij blijft bestaan. Er komt een regeling om de dierrechten van stoppende veehouders op te kopen, zodat die ruimte niet weer wordt opgevuld.
- 2.20 Massale vernietiging van gezonde dieren bij uitbraak van besmettelijke dierziekten wordt niet meer toegepast. Waar mogelijk worden dieren preventief gevaccineerd.
- 2.21 Bij uitbraken van niet-dodelijke dierziekten wordt de norm dat dieren kunnen uitzieken en herstellen. Dieren mogen niet langer om louter economische redenen massaal gedood worden als 'oplossing' voor een dierziektecrisis.
- 2.22 Het gebruik van medicijnen als groeibevorderaars en het preventief toedienen van antibiotica in de veehouderij wordt verboden.
- 2.23 Dierenartsen worden verplicht om het antibioticagebruik centraal te melden, zodat geografisch gezien de vinger aan de pols gehouden wordt, onder andere ter preventie van ziekte-uitbraken.
- 2.24 Dierenartsen mogen geen belangen hebben in (dieren)farmaceutische bedrijven.

2.3 Landbouw

Door slim gebruik te maken van wat de natuur te bieden heeft wordt de aantasting van milieu, natuur en klimaat door de landbouw gestopt.

De Partij voor de Dieren wil een ommezwaai in het landbouwbeleid. Duurzame landbouw, gestoeld op ecologische principes en onafhankelijk van de input van fossiele brandstoffen, moet de norm worden. Duurzame landbouw is in staat alle mensen op aarde te voeden, zonder een wissel te trekken op het klimaat, de natuur, het milieu en onze toekomst. De productie van voedsel is te belangrijk om alleen aan de markt over te laten. De overheid dient te bewaken dat er duurzaam en diervriendelijk wordt geproduceerd. Zowel bij wat en hoeveel er geproduceerd wordt, als bij hoe dat gebeurt, moet de overheid kunnen bijsturen.

Akker- en tuinbouw

De Partij voor de Dieren wil inzetten op biodiversiteit op en rond de akkers door geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken. Duurzaam bodembeheer zorgt voor vruchtbare bodems met voldoende organische stof. Bij duurzame landbouw worden de kosten die door gangbare landbouw op het systeem worden afgewenteld verminderd. Biologische landbouw laat op dit moment al zien hoe het moet: met onze huidige biologische landbouw, ongeveer 2,5% van het Nederlandse landbouwareaal, besparen we momenteel al 10 miljoen per jaar aan externe kosten die we bij gangbare landbouw wel hadden moeten betalen.

De Partij voor de Dieren wil dat Nederland voorop loopt in duurzame landbouw, zowel in de akkerbouw als in de glastuinbouw. In plaats van een grootverbruiker van energie vormt de glastuinbouw zich om tot netto-leverancier van energie en voorziet zij hele woonwijken van energie en voedsel. Nederlandse telers kiezen niet meer voor bulkgewassen maar specialiseren zich op het produceren van duurzame kwaliteitsgewassen. De nutriënten in het voedselsysteem blijven in een gesloten, regionale kringloop. De consument weet weer waar zijn voedsel vandaan komt en hoe het geproduceerd is, en kan daar met recht trots op zijn.

Maatregelen

- 2.25 Het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt sterk gereduceerd en streng gecontroleerd. Sterfte onder bijen wordt tegengegaan door een direct verbod van de neonicotinoiden.
- 2.26 Er wordt meer geïnvesteerd in biologische landbouw; het areaal in Nederland wordt vergroot door het geven van omschakelsubsidies, en de consumentenvraag wordt gestimuleerd door o.a. fiscale maatregelen en consumentenvoorlichting.
- 2.27 Voor de import van voedsel gaan strenge milieu- en dierenwelzijnsnormen gelden.

Gentechnologie

Genetische manipulatie van planten en dieren vormt een drastische breuk met de wijze waarop organismen zich normaal voortplanten. Het tast niet alleen de integriteit van planten en dieren aan, maar vormt ook potentieel grote risico's voor hun voortbestaan en het ecosysteem. Genetisch gemanipuleerde dieren en planten kunnen hun natuurlijke soortgenoten verdringen en zo het ecosysteem ontwrichten. Teelt van gentechgewassen gaat gepaard met een groot gebruik van landbouwgif en kunstmest en werkt monoculturen en ontbossing in de hand. Ook blijkt dat multinationals die gengewassen op de markt brengen hun macht misbruiken om boeren uit te buiten. Bijvoorbeeld door het afsluiten van wurgcontracten en de koppelverkoop van pesticiden, en door octrooien. De Partij voor de Dieren wijst het gebruik van gentechgewassen af.

De Partij voor de Dieren wil dat er op basis van het voorzorgsprincipe een einde komt aan de toelating van gentechgewassen voor teelt en import in Europa, en wil voorkomen dat er in Nederland gentechgewassen geteeld worden. Nederlandse burgers staan

afwijzend tegenover de teelt en het gebruik van gentechgewassen. Dit is de reden waarom nog maar heel weinig producten in de supermarkt gentech bevatten. Maar omdat er niet op het etiket hoeft te staan dat dieren gevoerd zijn met gentech, bevat veel geïmporteerd veevoer gentechsoja en gentechmaïs. Er wordt door bedrijven veel gelobbyd om meer soorten gentechgewassen toe te laten, zowel voor import als voor teelt.

Maatregelen

- 2.28 Nederland maakt zich in de EU sterk voor een verbod op de import van gentechgewassen.
- 2.29 Er komt een verbod op de teelt van gentechgewassen in Nederland.
- 2.30 Zolang er geen Europees totaalverbod op gentechgewassen is gerealiseerd, moeten individuele lidstaten de vrijheid houden om (producten van) gentechgewassen te weigeren, Nederland maakt zich hier sterk voor.
- 2.31 Bij alle producten waarbij in het productieproces gentech is gebruikt wordt dit vermeld op het etiket. Dierlijke producten, kleding en plantaardige grondstoffen zijn hierbij geen uitzondering.
- 2.32 Het importeren van (producten van) gekloonde dieren wordt niet toegestaan (zie verder hoofdstuk 7, Dierproeven en biotechnologie).
- 2.33 Octrooien op het leven (erfelijk materiaal, DNA, markers etc.) worden verboden. Kweekrechten voor rassen gekweekt op basis van natuurlijke voortplantingsmechanismen blijven in stand.

2.4 Duurzaam voedsel, duurzame handel

Om in de toekomst alle monden te kunnen voeden is een krimp van de veestapel en een omschakeling naar een meer plantaardig voedselpatroon noodzakelijk.

Omschakeling naar plantaardige eiwitten

Landbouw, met de veehouderij op kop, legt een onevenredig zwaar beslag op onze natuurlijke hulpbronnen en het milieu. Zo wordt volgens de FAO 18% van de wereldwijde broeikasgasuitstoot veroorzaakt door de veehouderij. Ecosystemen, lucht, bodem en water worden overal ter wereld ernstig uitgebuit en vervuild, een groot deel daarvan ten behoeve van goedkoop vlees voor de westerse consument. De veehouderij legt wereldwijd beslag op 80% van de landbouwgronden, en is verantwoordelijk voor 30% van de mondiale afname in biodiversiteit. Om één kilo vlees te produceren is gemiddeld vijf kilo plantaardige eiwitten nodig, en tot wel 40.000 liter water. Het veevoer wordt vaak in andere werelddelen geproduceerd, en is daar verantwoordelijk voor de grootschalige kap van tropische regenwouden en bossavannes. De veehouderij is daarom een zeer inefficiënte vorm van eiwitproductie.

De Partij voor de Dieren pleit voor matiging in de vleesconsumptie. Vermindering van de consumptie van dierlijke eiwitten komt ten goede aan zowel de volksgezondheid, kan zorgen voor een eerlijke verdeling van voedsel in de wereld en vermindert de aantasting van ecosystemen en het milieu. In het belang van dieren, mensen, natuur en milieu zal de overtollige consumptie van dierlijke eiwitten plaats moeten maken voor een meer plantaardige voedingswijze. Zo is het mogelijk om binnen de draagkracht van de aarde genoeg voedsel te produceren voor iedereen.

De Partij voor de Dieren wil duurzame keuzes stimuleren en onduurzame keuzes ontmoedigen. Hiervoor wordt het principe 'de vervuiler betaalt' gehanteerd: dierlijke eiwitten worden belast naar de mate waarin zij vervuilen, en plantaardige alternatieven wor-

den financieel aantrekkelijk gemaakt. Miljoenensubsidies die nu nog worden verstrekt aan de promotie van vlees en zuivel worden per direct afgeschaft.

Maatregelen

- 2.34 Nederland stimuleert de transitie van de consumptie van dierlijke eiwitten naar de consumptie van plantaardige eiwitten, door voorlichting, fiscale maatregelen en regelgeving op het gebied van etikettering. Nederland zet in op regionale voedselproductie en -consumptie om zo regionale kringlopen weer te herstellen.
- 2.35 Er wordt eenduidige etikettering ingevoerd voor voedselproducten. De etiketten geven eerlijke en heldere informatie over de aanwezigheid van dierlijke (hulp) stoffen, dierenwelzijn, gebruik van natuurlijke hulpbronnen, sociale omstandigheden, belasting op natuur en milieu, afgelegde voedselkilometers en bij vissen of visproducten het gewicht aan bijvangst per kg product.
- 2.36 Subsidies die nog worden verstrekt aan de promotie van vlees, vis en zuivel worden per direct afgeschaft.

Eerlijke en verantwoorde handel

De Nederlandse landbouw en onze voedselvoorziening zijn in grote mate afhankelijk van de wereldmarkt. Veel landbouwproducten, zoals soja, suiker en maïs maar ook dieren en dierlijke producten, worden op grote schaal geëxporteerd. Dit creëert veel dierenleed, een grote uitstoot van broeikasgassen en scheve economische verhoudingen in de wereld.

De Partij voor de Dieren wil naar een regionale voedselproductie. Nederland produceert gezond, milieu- en diervriendelijk voedsel en stelt eisen op deze terreinen ten aanzien van de producten die zij importeert. Hiervoor worden door de overheid regels gesteld en gehandhaafd, bijvoorbeeld in de vorm van non-trade concerns binnen de WTO. Vrijblijvende afspraken, zoals momenteel gemaakt zijn onder de Round Table for Responsible Soy (RTRS) schieten duidelijk tekort en worden vervangen door bindende regelgeving.

Boeren, in Nederland en in ontwikkelingslanden, krijgen een eerlijke prijs voor hun producten en werken onder gezonde omstandigheden. Nederlandse boeren kiezen niet meer voor bulkproductie en schaalvergroting, maar voor het produceren van hoogwaardige en duurzame kwaliteitsproducten. Producten die zijn geproduceerd met kinderarbeid, schuldsavernij of die niet voldoen aan de eisen die in Nederland worden gesteld, zijn wat betreft de Partij voor de Dieren niet meer te vinden in de Nederlandse supermarkten.

Maatregelen

- 2.37 Nederland maakt zich sterk voor het afschaffen van Europese subsidies voor de export van overschotten van landbouwproducten zodat geen dumping meer plaats kan vinden op lokale markten in ontwikkelingslanden.
- 2.38 De landbouwsubsidies die Nederland van de EU ontvangt worden ingezet voor het stimuleren van biologische landbouw en de teelt van lokale eiwitgewassen.
- 2.39 Nederland stelt scherpe randvoorwaarden op het gebied van dierenwelzijn, volksgezondheid, mensenrechten en milieu. Dit biedt kansen voor marktbescherming tegen onduurzame producten van elders.
- 2.40. Biologische teelt van snijbloemen wordt bevorderd boven niet-biologische teelt.

3 Natuur, biodiversiteit en dieren in het wild

Natuur en biodiversiteit zijn het kritisch natuurlijk kapitaal van onze samenleving: letterlijk het waardevolste dat we bezitten. De diversiteit aan planten, dieren en ecosystemen heeft immers niet alleen een grote waarde in zichzelf, het is de basis voor ons dagelijks leven. De natuur zorgt voor schone lucht, schoon water, een gezonde bodem en de biodiversiteit die onmisbaar is voor het verbouwen van ons voedsel. Duurzaamheid is niet alleen zorg voor verminderde CO2 uitstoot en verminderd gebruik van fossiele brandstoffen, maar ook een zorgvuldige omgang met de natuur, de leefomgeving en het dier.

In eigen land staan natuur en biodiversiteit zwaar onder druk. De afgelopen 100 jaar zijn de populaties van de inheemse wilde soorten een factor drie kleiner geworden. Dat heeft niet alleen te maken met het verdwijnen van natuurgebieden, maar ook met de aantasting van de kwaliteit van de leefomgeving. Veehouderij is een grote boosdoener: driekwart van de Nederlandse natuurgebieden wordt structureel te zwaar belast door ammoniak, en de verdroging van de natuur heeft alles te maken met het afstemmen van het waterpeil op de wensen van de landbouw. De Partij voor de Dieren is de enige politieke partij die hier voortdurend tegen strijdt.

De Partij voor de Dieren vindt dat in het wild levende dieren zoveel mogelijk met rust moeten worden gelaten en wil een einde aan het afschieten van dieren die schade of overlast zouden veroorzaken. In plaats daarvan moeten moderne, niet-dodelijke methoden ontwikkeld worden om het leervermogen van de dieren aan te spreken, zo wordt dieren duidelijk gemaakt waar ze wel en waar ze minder gewenst zijn.

3.1 Bescherming van natuur, behoud van biodiversiteit

Nederland gaat haar natuur met spoed herstellen en beschermen.

Netwerk van aaneengesloten natuurgebieden

De in het wild levende dieren zijn in Nederland hun leven vaak niet zeker. Voor veel soorten is het leefgebied versnipperd en een groot aantal dieren wordt beschoten of op een andere manier gedood omdat ze overlast zouden veroorzaken. Voor deze dieren is het van belang dat natuurgebieden op elkaar worden aangesloten zodat zij in staat zijn zich over grotere afstanden te bewegen.

Het op elkaar laten aansluiten van natuurgebieden (Ecologische Hoofdstructuur, EHS) maakt de natuur sterker, bevordert biodiversiteit en vergroot de kansen op het voortbestaan van soorten. Ook biedt het ruimte voor de spontane terugkeer van dieren die hier van oorsprong voorkwamen. De realisatie van de EHS verloopt helaas zeer moeizaam en wordt zelfs actief tegengewerkt. De Partij voor de Dieren wil dit proces juist sterk versnellen.

Zolang natuurgebieden (nog) een relatief beperkte omvang kennen, zoals de Oostvaardersplassen, is het bestaan van populaties van door de mens doelbewust geïntroduceerde dieren, zoals runderen, paarden en schapen, in deze gebieden niet te beschouwen als een natuurlijke situatie. Net als bij boerderijdieren en gezelschapsdieren, heeft de beheerder dan ook de verantwoordelijkheid om over het welzijn van deze grazers te waken. De Partij voor de Dieren staat open voor nieuwe inzichten en streeft naar een kritische beoordeling van wat het beste is voor de dieren. Op basis van de evaluatie van het International Committee on the Management of large herbivores in the Oostvaardersplassen (ICMO) zal de Partij voor de Dieren met haar leden tot een nieuw vast te stellen standpunt komen wat betreft omgang met de wintersterfte in de Oostvaardersplassen.

Bescherming van natuur

De kwaliteit van de natuur in Nederland is ernstig in gevaar. Meer dan 80% van de Speciale Beschermingszones (Natura 2000-gebieden) bevindt zich in een slechte staat. Natuurbeleid gaat niet alleen over het aankopen van natuurgebieden, maar vooral over het daadwerkelijk beschermen van de natuur tegen schadelijke invloeden van buitenaf.

Verreweg het grootste probleem wordt gevormd door de ammoniakuitstoot van de veehouderij. Maar ook de kunstmatig lage waterstanden ten behoeve van de landbouw zijn funest voor de natuur. Onder druk van de landbouwlobby is het natuurbeschermingsbeleid steeds verder ondermijnd. Als er al maatregelen worden getroffen, gaat het om lapmiddelen als luchtwassers en stalaanpassingen die het dierenwelzijn nog verder verslechteren. De Partij voor de Dieren wil dat de aantasting van de natuur bij de wortel wordt aangepakt: minder dieren, minder uitstoot, minder problemen.

Via uit- en afspoeling van landbouwgronden wordt het zoete oppervlaktewater ernstig belast met nutriënten (fosfaten en stikstofverbindingen). De eutrofiëringsverschijnselen, zoals blauwwierbloeï en met kroos bedekte sloten, die door de nutriëntenbelasting worden veroorzaakt kunnen we al tientallen jaren om ons heen zien. De Partij voor de Dieren vindt het van groot belang om vol in te zetten op onderzoek en maatregelen om de uit- en afspoeling drastisch te verminderen.

Een kader voor de bescherming van oppervlaktewater wordt gegeven door de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). De door de richtlijnen vereiste kwaliteit is de zogenaamde goede watertoestand, die eind 2015 moet zijn gehaald. De 'goede watertoestand' valt uiteen in twee componenten, een goede chemische toestand (schoon water) en een goede ecologische toestand (levend water). De overheid moet een meetnetwerk en geschikte deskundigen inzetten om die kwaliteiten van alle wateren in beeld te brengen.

Naast de aantasting van natuurwaarden staan natuur en open ruimte voortdurend onder druk van bouwprojecten en infrastructuur. De Partij voor de Dieren wil geen nieuwe snelwegen door het groen en geen bedrijventerreinen in open polders. Waardevolle gebieden als het Westerschelde-estuarium moeten met rust gelaten worden.

Maatregelen

- 3.1 De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) wordt zo spoedig mogelijk gerealiseerd. Dat betekent inzet op verwerving van gronden, het tot stand brengen van robuuste verbindingzones en het inrichten van nieuwe gebieden tot natuur.
- 3.2 Gebieden die zijn aangewezen als onderdeel van de EHS, blijven binnen de EHS. Er wordt niet gemorreld aan de grenzen van de EHS ten nadele van de natuur.
- 3.3 De Natura 2000-gebieden worden zo snel mogelijk definitief aangewezen. De eerder geformuleerde doelen en grenzen mogen daarbij niet naar beneden worden bijgesteld.
- 3.4 De vergunningsplicht wordt opnieuw ingevoerd: voordat een (economische) activiteit mag plaatsvinden in de buurt van beschermde natuur, moet worden getoetst op mogelijke schadelijke effecten. Dat geldt ook voor bestaande activiteiten.
- 3.5 Bij beheer en herstel van natuurkwaliteit wordt ingezet op bronbeleid in plaats van op symptoombestrijding. De oorzaken van natuurschade moeten zoveel mogelijk worden weggenomen.
- 3.6 Milieumaatregelen mogen niet ten koste gaan van dierenwelzijn. Subsidies op luchtwassers en emissiearme stalsystemen, waardoor de dieren steeds slechter af zijn, worden afgeschaft. Het geld wordt in plaats daarvan gebruikt voor een sanering van de veehouderij en een krimp van de veestapel.

- 3.7 Het Reconstructiebeleid, dat tot doel had om veehouderijen te verplaatsen, wordt omgezet in een saneringsbeleid. De gelden die hiervoor zijn gereserveerd, worden ingezet voor een sanering. De resterende natuur en open ruimte worden gekoesterd en niet verder aangetast; er geldt een zeer strikt 'nee, tenzij'-principe.
- 3.8 De Partij voor de Dieren is tegen het uitzetten van dieren in (nieuwe) natuurgebieden. Het zodanig inrichten van gebieden dat daar bepaalde diersoorten kunnen leven is prima, maar daar moet de menselijke bemoeienis ophouden.

3.2 In het wild levende dieren

In het wild levende dieren worden zoveel mogelijk met rust gelaten.

Jacht en leefgebieden voor dieren

In Nederland wordt voor het plezier gejaagd op wilde dieren. Jaarlijks worden er twee miljoen dieren doodgeschoten en eenzelfde hoeveelheid aangeschoten, door ongeveer 28.000 jagers. Ondanks het feit dat slechts 3% van de Nederlanders plezier of hobby een acceptabele reden vindt voor de jacht, en 72% van de bevolking vindt dat jagen als hobby verboden zou moeten worden¹, krijgen jagers alle medewerking van de overheid om hun hobby te blijven beoefenen.

De Partij voor de Dieren vindt dat in het wild levende dieren zoveel mogelijk met rust moeten worden gelaten. Het doden van dieren is alleen acceptabel wanneer er dringende redenen voor zijn, bijvoorbeeld omdat het dier lijdt, of omdat het dier gevaarlijk is of voor de volksgezondheid bedreigend is en het doden de enige, effectieve weg is. De uitvoering gebeurt niet door jagers, maar door professionals in dienst van de overheid.

Volgens de huidige wet mag pas tot het doden van dieren in het wild worden overgegaan wanneer sprake is van belangrijke schade aan landbouwgewassen of vee, of wanneer de openbare veiligheid of volksgezondheid wordt bedreigd –en dan nog alleen wanneer er geen andere bevredigende oplossing is dan de jacht. De praktijk is heel anders: ontheffingen voor afschot worden routinematig verleend en het plezier van de jager staat centraal. Twee miljoen zoogdieren en vogels zijn daar ieder jaar het slachtoffer van.

Juridisch gezien kan er binnen de Flora- en faunawet alleen gejaagd worden op konijn, wilde eend, patrijs, haas, fazant en houtduif. Als voorbeeld de jacht op wilde zwijnen: die jacht bestaat niet in juridische zin. Toch worden wilde zwijnen massaal gedood, eufemistisch 'populatiebeheer' genoemd. De redenen voor dit afschot blijken niet te kloppen: uit onderzoek blijkt dat het intensief afschieten van wilde zwijnen juist heeft geleid tot een verstoorde populatie waarbij ieder jaar méér dieren worden geschoten.

Zogenaamde 'schadelijke diersoorten', worden intensief bestreden in ons land, vaak zonder enig ander resultaat dan de dood van talloze dieren. Zo sterven jaarlijks meer dan 300.000 muskusratten een gruwelijke dood in een klem of een verdrinkingsval. Nog nooit is enig effect op de veiligheid van dijken aangetoond. Evengoed wordt ieder jaar maar liefst 31 miljoen euro uitgegeven aan de bestrijding van muskusratten, geld dat beter ingezet zou kunnen worden voor preventie en versterkte dijkbewaking.

Het compenseren van landbouwschade die door in het wild levende dieren is veroorzaakt, is achterhaald. Het remt de innovatie in schadepreventie, bevordert afschot (omdat het Faunafonds afschot vereist alvorens uit te betalen) en draagt niets bij aan een

¹Blauw Research, 2006. De beleving van jacht onder Nederlanders.

oplossing voor het probleem dat dieren landbouwgewassen eten. De Partij voor de Dieren wil dat deze regeling afgebouwd wordt en dat de vrijkomende gelden ter beschikking komen voor de ontwikkeling en inzet van diervriendelijke en duurzame methoden van schadepreventie. De taakstelling van het Faunafonds gaat zich hiertoe beperken en het bestuur wordt samengesteld met onafhankelijke deskundigen op het gebied van duurzame innovatie, diervriendelijke schadepreventie en populatiebiologie.

De Partij voor de Dieren wil dat er een einde komt aan de subsidieregeling voor het gedogen van overwinterende ganzen en smienten. Dit gedogen leidt tot onnatuurlijke aanwas van de populatie en tot toenemend afschot. In plaats hiervan moeten de dieren met moderne, niet-dodelijke middelen uit de productiegras- of wintertarwevelden geweerd worden en gelokt worden naar aantrekkelijk gemaakte niet-productievelden, zoals waterrijke natuurterreinen, dijken en ongebruikte stroken langs onverharde wegen.

Maatregelen

- 3.9 In het wild levende dieren worden zoveel mogelijk met rust gelaten. Het doden van in het wild levende dieren door hobbyisten (jagers) wordt verboden.
- 3.10 Het Faunafonds dient met het oog op de gewenste onafhankelijkheid te worden samengesteld uit onafhankelijke deskundigen zodat een kritischer beoordeling van de aanvragen om ontheffingen plaatsvindt.
- 3.11 De Flora- en faunawet moet zodanig worden bijgesteld dat uit de wettelijke bescherming van dieren die de wet beoogt, ook werkelijke bescherming voortvloeit.
- 3.12 Er moet meer geld en middelen vrijgemaakt worden voor de ontwikkeling en toepassing van alternatieven voor het voorkomen en bestrijden van schade.
- 3.13 Via deugdelijke afrastering tussen natuurgebieden en (snel)wegen wordt voorkomen dat dieren op de weg belanden, waarbij de mogelijkheid tot migratie door ondertunneling of viaducten wordt verzekerd.
- 3.14 Er komt een einde aan de jachtpartijen van het Koninklijk Huis. De overheid draagt niet langer bij aan het Koninklijk Jachtdepartement en het Kroondomein wordt jaarrond opengesteld voor publiek.
- 3.15 Verwilderde katten (*Felis catus*) worden niet langer gedood, maar worden gevangen, gecastreerd of gesteriliseerd, geresocialiseerd en geplaatst in gastgezinnen, of, wanneer dat onmogelijk is, bij voorkeur teruggezet op de plaats waar ze zijn gevangen. Zeker nu de wilde kat (*Felis silvestris*) op beperkte schaal terug is in Nederland, dient er een totaal afschotverbod te komen.
- 3.16 Er komen strengere straffen en meer veldtoezicht om wildvang en vervolging van dieren te bestrijden en te voorkomen.
- 3.17 Er komt onderzoek en een voorlichtingscampagne ten behoeve van de zelfstandige terugkeer van en co-existentie met de wolf in Nederland.
- 3.18 Weidevogels krijgen een beter leefgebied door aanscherping van de bemestingsnormen en het maaibeleid.
- 3.19 Er komt een einde aan de muskusrattenbestrijding. De vrijkomende middelen worden ingezet voor preventie en herstel van zwakke plekken in de dijken.

Dieren in en rond stedelijk gebied

Verschillende dieren hebben zich goed aangepast aan het wonen in de omgeving van mensen. Al te gemakkelijk worden deze dieren aangemerkt als veroorzakers van overlast. Gemeenten reageren hierop vaak met zeer dieronvriendelijke maatregelen, waarbij soms duizenden dieren worden gevangen en gedood. De Partij voor de Dieren vindt deze brute methoden verwerpelijk. Ze zijn bovendien niet effectief en niet nodig. Veel beter is om te kiezen voor preventief beleid. Voor duiven en meeuwen moet daarbij gedacht worden aan beperking van het voedselaanbod door een beter afvalbeleid en

lokken naar en/of plaatsen van alternatieve nestgelegenheden waar de nesten kunnen worden beheerd.

Zowel in stedelijk als in landelijk gebied kunnen in het wild levende dieren gewond raken – vaak door toedoen van de mens. De opvangcentra die zich over deze dieren ontfemen, om ze na verzorging weer uit te zetten, draaien grotendeels op vrijwilligers en hebben te kampen met structureel geldgebrek. De Partij voor de Dieren wil dat de overheid verantwoordelijkheid neemt voor de opvang van zieke en gewonde in het wild levende dieren. Kwaliteitseisen aan opvangcentra worden gekoppeld aan (financiële) ondersteuning om zowel aan de eisen te kunnen voldoen als het reguliere opvangwerk te kunnen voortzetten.

Maatregelen

- 3.20 Gemeenten worden verplicht de ‘overlast’ van wilde dieren in stedelijk gebied, zoals duiven en meeuwen, via preventieve, diervriendelijke maatregelen te beperken.
- 3.21 Losgelaten of ontsnapte dieren, zoals kippen en konijnen, die eigen populaties hebben gevormd worden diervriendelijk gevangen en vervolgens herplaatst.
- 3.22 De overheid garandeert en financiert de opvang en het vervoer van zieke en gewonde in het wild levende dieren.

3.3 Biodiversiteit buiten Nederland

Het verlies aan biodiversiteit elders in de wereld mede als gevolg van het consumptiegedrag van Nederlanders wordt een halt toegeeroepen.

De Westerse bevolking trekt met haar consumptiegedrag een zware wissel op de hulpbronnen die wereldwijd beschikbaar zijn. Zo is er voor iedere wereldburger gemiddeld 2,1 hectare grond beschikbaar, maar gebruikt de gemiddelde Nederlander ongeveer 4,4 hectare. Als alle wereldburgers hetzelfde zouden doen, zouden we twee aardbollen nodig hebben.

De vee-industrie is een van de belangrijkste bedreigingen voor de wereldwijde biodiversiteit. Als een van de grootste soja-importeurs ter wereld zijn we direct verantwoordelijk voor de kap van tropisch regenwoud en verder verlies van biodiversiteit door de verbouw van genetisch gemanipuleerde gewassen en het gebruik van landbouwgif. Ook op andere terreinen is onze aanslag op de natuurlijke rijkdommen van de aarde veel te groot. We importeren nog altijd grote hoeveelheden tropisch hardhout en voor goedkope palmolie voor onze levensmiddelenindustrie worden op grote schaal kostbare (mangrove) bossen gekapt.

De Partij voor de Dieren vindt dat Nederland nu maatregelen moet nemen om haar aandeel in het biodiversiteitsverlies elders in de wereld een halt toe te roepen. Daarnaast dient Nederland bestaande programma's voor de bescherming van natuurgebieden in kwetsbare delen van de wereld te ondersteunen en zelf aanvullende programma's te initiëren.

Maatregelen

- 3.23 Er komt een verbod op de import en gebruik van producten zoals hout, soja en palmolie waarvan de productie de biodiversiteit aantast.
- 3.24 De ecologische voetafdruk van Nederlanders wordt aanzienlijk verkleind. We gaan minder consumeren, vervuiling beprizen en de producten in de Nederlandse schappen moeten voldoen aan strenge duurzaamheidscriteria.
- 3.25 Nederland ondersteunt en initieert programma's voor de bescherming van natuurgebieden in kwetsbare delen van de wereld.

4 Klimaat, energie en milieu

De opwarming van de aarde en de verandering van het klimaat vormen een bedreiging voor miljarden mensen, dieren en planten. We hebben nu al te maken met ongewone weersomstandigheden als gevolg van klimaatverandering, zoals droogte, overstromingen, orkanen en onberekenbaar geworden regenseizoenen.

Onze lucht, onze bodem en onze watervoorraden raken vervuild met meststoffen, gifstoffen en zware metalen. De grondstofvoorraden worden uitgeput en onze zeeën en rivieren zijn vervuild met plastics en andere afvalstoffen.

De Partij voor de Dieren wil een dwingend klimaat- en milieubeleid om de opwarming van de aarde te beperken en erger te voorkomen. Nederland en Europa zullen stevig moeten inzetten op de overgang naar het gebruik van duurzame energie en duurzame grondstoffen. Fossiele brandstoffen zullen vervangen worden door duurzame energiebronnen als zon, wind en water. Ook op het gebied van energiebesparing worden grote stappen gezet, door middel van regelgeving. Landbouw en veeteelt leveren een grote bijdrage aan klimaatverandering en moeten daarom onderdeel worden van het klimaatbeleid. 'De vervuiler betaalt' moet het leidende principe worden en milieuvervuilende subsidies worden afgeschaft. Nederland zal haar eigen land moeten aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering, en hierbij ook haar bijdrage leveren in het buitenland.

4.1 Klimaat- en milieubeleid

Klimaat- en milieubeleid kunnen niet aan de markt overgelaten worden. De overheid is verantwoordelijk voor de kaders waarbinnen de markt opereert, door regels te stellen en ze te handhaven.

Juist omdat Nederland op een van de rijkste continenten in de wereld ligt en een van de hoofdveroorzakers van de massale uitstoot van broeikasgassen is, heeft het een extra verantwoordelijkheid om de klimaatverandering aan te pakken. Nederland en de Europese Unie nemen een te afwachtende houding aan door ambitieuze reductiedoelstellingen te laten afhangen van nog lopende internationale onderhandelingen. Dat vindt de Partij voor de Dieren onaanvaardbaar.

De Partij voor de Dieren wil dat Nederland, zowel in als samen met de Europese Unie, een werkelijke voorloper wordt in de wereldwijde opdracht om de opwarming van de aarde te beperken tot 1 tot 2 graden Celsius. Om deze doelstelling te behalen, is het noodzakelijk om de netto uitstoot van broeikasgassen in 2050 tot nul te reduceren.

Dit betekent dat een massale omschakeling naar hernieuwbare schone energiebronnen zoals wind, waterkracht en zonne-energie noodzakelijk is. Om te voorkomen dat het beleid achterblijft bij de doelstellingen wil de Partij voor de Dieren dat jaarlijks bindende reductieverplichtingen worden vastgelegd in een klimaatwet.

Landbouw en klimaat

De veehouderij is een van de grootste veroorzakers van de opwarming van de aarde. Wereldwijd stoot de veehouderij 18% van de broeikasgassen uit². Dat is 40% meer dan alle verkeer en vervoer samen (13%).

Een krimp van de veestapel en een afname van de consumptie van dierlijke eiwitten is alleen al om milieuredenen noodzakelijk. Ter illustratie: als iedereen in Nederland één

²Food and Agriculture Organisation, 2006. Livestock's Long Shadow, Environmental Issues and Options.

dag per week geen vlees eet, levert dat een besparing op die gelijk staat aan het van de weg halen van één miljoen auto's.

Geen convenanten, maar regels

Het huidige milieubeleid kenmerkt zich door convenanten en andere vrijwillige afspraken. Hiermee wordt maar weinig milieuwinst geboekt, bovendien gaat het erg langzaam. De Partij voor de Dieren vindt dat de overheid verantwoordelijk is voor het stellen van de kaders waarbinnen verantwoorde productie en consumptie mogelijk is. Milieuvriendelijk produceren en consumeren is het meest gebaat bij een prijsprikkel. De hele keten van een product wordt gereguleerd, en het principe dat de vervuiler betaalt, wordt overal toegepast om milieuvriendelijke productie en consumptie te stimuleren en milieuvriendelijke consumptie en productie te ontmoedigen. Nederland moet een streng milieubeleid voeren waarbij de adequate bescherming van bodem, lucht en water prevaleert boven economische belangen op de korte termijn. Het overschakelen naar milieuvriendelijk produceren en consumeren biedt Nederland vooral kansen. Hiervoor is het nodig dat milieureggeving strenger wordt gehandhaafd.

Maatregelen

- 4.1 In het milieubeleid wordt uitgegaan van het voorzorgsprincipe bij het bepalen van normen voor de kwaliteit van bodem, water en lucht.
- 4.2 De overheid stelt kaders waarbinnen verantwoord geproduceerd en geconsumeerd kan worden. Milieuregels worden strikt gehandhaafd.
- 4.3 De uitstoot van broeikasgassen uit de landbouw moet een integraal onderdeel van het klimaatbeleid van Nederland gaan vormen.
- 4.4 De Nederlandse energievoorziening moet per 2050 klimaatneutraal zijn. Deze doelstelling en de globale route er naar toe moeten niet elke paar jaar ter discussie staan.
- 4.5 Er worden duurzaamheids- en diervriendelijkheidseisen gesteld aan import van producten, in het WTO stelsel kan dit afgesproken worden als zogenaamde 'non-trade concerns'.
- 4.6 Energie en klimaat komen onder de bevoegdheid van één minister te vallen.
- 4.7 Er komt een klimaatwet om een drastische reductie van de uitstoot van broeikasgassen te realiseren.

4.2 Energie

Het energiegebruik van Nederland kan veel lager en veel duurzamer. Door energie te beprijsen, door regels te stellen en door innovatie te stimuleren.

Een essentiële factor in onze huidige cultuur is de beschikbaarheid van energie. Voor de opwekking van energie worden vooral fossiele brandstoffen gebruikt zoals kolen, gas en olie. Deze brandstoffen zijn eindig en de verbranding leidt tot ernstige vervuiling op mondiaal niveau. Het gebruik van biomassa voor de opwekking van elektriciteit biedt onvoldoende soelaas: het legt beslag op (landbouw)grond waardoor concurrentie met de teelt van voedselgewassen ontstaat. Door de kap van regenwouden voor de productie is de CO₂ winst van biobrandstoffen vaak beperkt.

De Partij voor de Dieren wijst het afvangen en ondergronds opslaan van CO₂ van fossiele herkomst af als 'duurzame' oplossing. Immers, de vervuiling wordt niet bij de bron aangepakt. Ook kernenergie is geen duurzaam alternatief. De opwekking van kernenergie levert radioactief afval op dat tienduizenden jaren gevaarlijk blijft. Toekomstige generaties worden zo geconfronteerd met een enorm en vooralsnog onoplosbaar afval-

probleem. Daarbij is het delven en verrijken van uranium, de grondstof voor kernenergie, zeer vervuilend, en ten slotte is uranium ook een eindige grondstof.

Energiebesparing

De eenvoudigste oplossing voor complexe problemen wordt vaak over het hoofd gezien. Energiebesparing en het matigen van de energieconsumptie komen onvoldoende van de grond, terwijl het vaak de goedkoopste manier is om het klimaat te sparen. De Partij voor de Dieren vindt dat een gemiste kans en wil het energiegebruik in Nederland fors verminderen.

Zeer vergaande energiebesparing in de glastuinbouw is mogelijk door toepassing van de 'gesloten kas'. Door seizoensopslag van warmte in de bodem kunnen de ramen gesloten blijven. Dit heeft zeer positieve, bewezen effecten: zeer laag energie- én waterverbruik, vrijwel geen pesticiden nodig, sterk verbeterde arbeidsomstandigheden en aanzienlijk hogere productie.

Maatregelen

- 4.8 Energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar moeten volgens de wet Milieubeheer worden uitgevoerd. In de praktijk komt hier zeer weinig van terecht. De landelijke overheid verplicht de gemeenten tot handhaving en helpt ze hierbij, bijvoorbeeld door middel van omscholing van gemeentebtenaren.
- 4.9 Het netto energieverbruik van nieuwbouwwoningen wordt in 10 jaar tot nul terug gebracht. Vanaf 2020 worden uitsluitend energieneutrale en energiepositieve woningen gebouwd.
- 4.10 Het tempo van energierenovaties in bestaande bouw wordt opgevoerd naar 4% per jaar. Alle bestaande woningen zijn gerenoveerd in 2030.
- 4.11 De glastuinbouw gaat volledig over op de 'gesloten kas'.
- 4.12 Grotere bedrijven moeten in hun jaarrekeningen laten zien hoeveel energie zij hebben bespaard ten opzichte van het vorige jaar.
- 4.13 Onnodige verlichting, zoals in kantoren, etalages en voor reclames, wordt aan banden gelegd.
- 4.14 Grootgebruikers van energie betalen nu lagere tarieven. Deze subsidie op energieverpilling moet worden afgeschaft.
- 4.15 De overheid dient hergebruik van restwarmte (warmtenetwerken) te stimuleren.

Duurzame energie

De Partij voor de Dieren vindt dat duurzame energiebronnen die nu nog duurder zijn dan andere energiebronnen versneld moeten worden ontwikkeld en ingevoerd. De markt voor zonnepanelen in Nederland ligt sinds eind 2003 zo goed als stil, terwijl wereldwijd een grote groei plaatsvindt. De overheid moet de markt voor zonnepanelen weer krachtig stimuleren, zodat er een kritische massa voor R&D en bedrijvigheid in Nederland ontstaat.

Ook voor windmolens zijn er – onder voorwaarde dat deze op diervriendelijke wijze worden gerealiseerd – kansen die nu nog onbenut blijven vanwege hoge ontwikkelingskosten en concurrentie met goedkopere vormen van energieopwekking. Een werkelijk schone energievoorziening verdient zich echter gemakkelijk terug. De opwekking van echt schone en duurzame energie via stimulerende maatregelen en financiële prikkels zal dan ook een belangrijke impuls moeten krijgen.

Water is op verschillende manieren te gebruiken om duurzame energie op te wekken, bijvoorbeeld door getijdenenergie en door middel van omgekeerde osmose. Dieren mogen geen hinder ondervinden van deze technieken en dit moet een expliciet crite-

rium vormen in het toestaan van deze technieken.

Maatregelen

- 4.16 Het subsidiebeleid op duurzame energie wordt herzien, er komt een stabiel en betrouwbaar systeem gericht op het vergroten van de productie van decentrale duurzame energie, met een feed-in tarief voor duurzame energie, zoals in Duitsland ook toegepast wordt.
- 4.17 Energieleveranciers die op de Nederlandse markt willen opereren zullen elk jaar een oplopend percentage aan duurzame energieopwekking moeten realiseren.
- 4.18 Zonnepanelen langs snelwegen, op vliegvelden en op viaducten en kleinschalige windenergie langs sporen worden de norm.
- 4.19 De bouw van nieuwe kolencentrales in Nederland wordt verboden.
- 4.20 Er komen geen nieuwe kerncentrales.
- 4.21 Duurzame stroom moet voorrang hebben op het elektriciteitsnet.
- 4.22 Voor het gebruik van de bodem, voor het benutten van aardwarmte en voor warmte-koude opslag wordt de bodem gezoned om duurzaam gebruik te garanderen.

Biobrandstoffen en biograndstoffen

In de strijd tegen klimaatverandering wordt steeds meer ingezet op de 'bio-based economy', waarin fossiele grondstoffen worden vervangen door landbouwgewassen en -afvalstromen om grondstoffen en energie te winnen. De Partij voor de Dieren ziet de noodzaak om fossiele grondstoffen te vervangen, maar realiseert zich ook de nadelige gevolgen van de productie van biobrandstof en -grondstoffen. Hiervoor is veel landbouwgrond in andere delen van de wereld nodig. Momenteel wordt 80% van het landbouwareaal ingezet voor de productie van dierlijke eiwitten. Wanneer dit drastisch verminderd zou worden, is er wellicht wel ruimte voor de teelt van energiegewassen. Nu gaat het echter ten koste van natuurlijke ecosystemen zoals regenwouden in Zuid-Amerika voor de aanleg van soja-akkers en veengebieden in Indonesië voor de aanleg van oliepalmlantages.

Ook het gebruik van 'landbouwfval' is niet zonder problemen. Doordat de nutriënten samen met het landbouwfval van de akkers worden gehaald, moet deze weer aangevuld worden met kunstmest, dat ook weer geproduceerd wordt uit aardolie.

De Partij voor de Dieren wil dat er strenge duurzaamheidscriteria worden opgesteld die voor (nieuwe vormen van) biobrandstoffen kunnen garanderen dat de productie ervan niet concurreert met de productie van voedsel en geen negatieve gevolgen heeft voor tropische regenwouden, milieu, klimaat, biodiversiteit en de situatie van mensen in ontwikkelingslanden. Zolang aan deze criteria niet kan worden voldaan, is de productie van biobrandstoffen voor de Partij voor de Dieren ontoelaatbaar.

Maatregelen

- 4.23 Biobrandstoffen die niet voldoen aan strenge integrale duurzaamheidscriteria worden verboden. Er worden strenge duurzaamheidscriteria opgesteld op basis van een volledige duurzaamheidsanalyse van alle onderdelen van het productieproces.
- 4.24 Bij de ontwikkeling van brandstoffen en grondstoffen uit landbouwsystemen wordt steeds integraal gekeken naar de hele keten, indirecte verdringingseffecten worden hierbij ook meegenomen.
- 4.25 Energie welke is opgewekt uit landbouwfval, mest of dierlijke resten is geen groene energie, mag niet gesubsidieerd worden en mag ook niet onder die naam verkocht worden.

4.3 Vervoer

Mobiliteit in Nederland wordt groen, betrouwbaar en toegankelijk.

De Nederlander is zeer mobiel. De afstanden in ons land zijn relatief klein en gemakkelijk te overbruggen. De mobiliteit vormt echter een steeds groter probleem in de vorm van files en milieubelasting. De Partij voor de Dieren pleit voor het terugdringen van woon-werkverkeer en het stimuleren van milieuvriendelijker vervoer. Vermindering van het vervoer en energiearm vervoer dienen daarom door de overheid bevorderd te worden. Er wordt fors geïnvesteerd in elektrische auto's en de bijbehorende infrastructuur. Elektrische voertuigen zijn zuiniger en bieden veel meer opties om volledig om te schakelen naar duurzame energie. Openbaar vervoer, ook op het platteland, moet betrouwbaar en toegankelijk zijn.

De Partij voor de Dieren is voor toepassing van het 'de vervuiler betaalt' principe in vervoersbelastingen, zodat de automobilist betaalt voor de werkelijk gereden kilometers. De privacy van de gebruiker dient in een dergelijk systeem wel gegarandeerd te worden.

Maatregelen

- 4.26 Verkeerswegen voor het gemotoriseerde verkeer worden niet meer aangelegd en verbreed zonder natuur- en milieucompensatie in de eigen regio. Knelpunten in het wegennet dienen in principe opgelost te worden via compenserende maatregelen in de OV-infrastructuur.
- 4.27 Het openbaar vervoer moet hoge prioriteit krijgen. De tarieven dienen aanzienlijk verlaagd te worden en de frequentie en beschikbaarheid moeten worden verhoogd.
- 4.28 Er komt een betere OV-verbinding van Noord-Nederland met de Randstad en met Noord-Duitsland.
- 4.29 Door of langs bestaande natuurgebieden zullen geen nieuwe wegen worden aangelegd.
- 4.30 Inkomsten uit fiscale maatregelen die als doel hebben het autogebruik terug te dringen, komen ten goede aan de verbetering van openbaar vervoer.
- 4.31 Het personenvervoer over water wordt gestimuleerd.
- 4.32 Het vervoer per fiets wordt gestimuleerd door de aanleg van meer fietspaden. Bestaande fietspaden worden beter onderhouden.
- 4.33 De transportsector krijgt een verplichte reductiedoelstelling van 30% vermindering van de broeikasgasuitstoot in 2020 ten opzichte van 2008.
- 4.34 Deelautoprojecten worden landelijk gestimuleerd; o.a. door verlaging van het BTW-tarief van 19% naar 6%.

4.4 Import van grondstoffen

Nederland neemt de verantwoordelijkheid voor de duurzaamheid van de goederen die zij importeert.

Nederland importeert veel grondstoffen, zoals hout, kolen, metalen en landbouwgewassen. Vaak zijn deze grondstoffen op een niet-duurzame wijze gewonnen, geproduceerd en vervoerd, ten koste van mens, dier en milieu. De handel in tropisch hardhout leidt tot een groot verlies aan biodiversiteit, het uitsterven van dier- en plantensoorten en heeft in veel gevallen nog grotere armoede van de lokale bevolking als gevolg. Winning van delfstoffen gaat vaak gepaard met enorme vervuilingen en dubieuze arbeidsomstan-

digheden.

De Partij voor de Dieren wil dat de Nederlandse overheid haar verantwoordelijkheid neemt voor de producten die zij Nederland invoert. Bedrijven hebben hierin een grote rol te spelen, maar de overheid kan regels stellen en erop toezien dat deze nageleefd worden. Nederland zal via wet- en regelgeving de bewijslast bij bedrijven leggen. Bedrijven moeten zelf aantonen dat het door hen verhandelde en/of gebruikte hout op duurzame manier is verkregen. Hiervoor worden strenge duurzaamheidscriteria opgesteld waarbij ecologische, sociale en economische voorwaarden zullen gelden.

Maatregelen

- 4.35 Nederland voert een importverbod in voor niet duurzaam geproduceerd hout.
- 4.36 Voor de top 15 van ingevoerde grondstoffen worden transparante en bindende duurzaamheidscriteria ontwikkeld. De bewijslast voor het voldoen aan strenge duurzaamheidscriteria ligt bij de importerende bedrijven.
- 4.37 Nederland ondersteunt de herkomstlanden bij het ontwikkelen van duurzame bosprojecten en de bescherming van tropisch regenwoud.
- 4.38 Bedrijven moeten over de duurzaamheid van hun geïmporteerde grondstoffen rapporteren in hun jaarverslag.
- 4.39 Het gebruik van milieubelastende middelen, waaronder gevaarlijke impregneermiddelen voor hout, wordt verboden.

4.5 Ondersteuning ontwikkelingslanden in klimaatbeleid

Nederland ondersteunt ontwikkelingslanden om zich aan te passen aan de klimaatverandering.

De geïndustrialiseerde landen zijn primair verantwoordelijk voor de uitstoot van broeikasgassen die leiden tot de opwarming van de aarde. Daarom zullen zij de zwaarste maatregelen moeten treffen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Daarnaast zullen zij ontwikkelingslanden moeten ondersteunen bij hun aanpassingen aan de gevolgen van klimaatverandering.

De Partij voor de Dieren wil dat Nederland de belangrijkste slachtoffers van klimaatverandering, in het bijzonder in de arme landen, helpt om de klimaatverandering het hoofd te bieden. Nederlandse bedrijven zijn groot in het aanleggen van dijken en het opspuiten van zeekeringen. De Nederlandse overheid gaat samen met deze bedrijven kwetsbare ontwikkelingslanden helpen zich te beschermen tegen waterspiegelstijging en overstromingen.

Verder zal Nederland ontwikkelingslanden terzijde moeten staan in kennisontwikkeling om deze landen in staat te stellen zich enerzijds aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie) en anderzijds energiebesparende technieken toe te passen en te ontwikkelen (mitigatie).

Maatregelen

- 4.40 Er komt een klimaatfonds van 0,25% van het BNP voor klimaatmaatregelen in ontwikkelingslanden. Dit bedrag komt bovenop de ongeveer 0,8% van het BNP voor ontwikkelings-samenwerking.
- 4.41 Nederland ondersteunt de kennisontwikkeling in ontwikkelingslanden om het hoofd te bieden aan klimaatverandering.
- 4.42 Er komt een Europees noodfonds voor humanitaire rampen als gevolg van klimaatverandering.

5 Vissen, mariene ecosystemen en visserij

Onze blauwe planeet wemelt van het leven in de zeeën en oceanen. Althans van oorsprong, want de mens is in toenemende mate bezig dit leefgebied te vervuilen, leeg te trekken en drastisch te verstoren. De collectieve rijkdom van de mariene natuur is een bezit voor al het leven op aarde en vraagt om scherpe bewaking en bescherming. Het tot nu toe gevoerde beleid staat daar haaks op.

De vaak opgeroepen idylle en romantiek van het eerlijke vissersberoep maskeert dat de visserijsector de laatste decennia is veranderd in een hightechindustrie die op ongekende schaal jacht maakt op het leven in zee. Militaire opsporingsapparatuur maakt dat geen school vis nog onopgemerkt blijft, tot op grote diepten. Enorme netten halen complete scholen tegelijk uit het water. Zware kettingen en metalen korren slepen op de bodem alles kapot. Zeebodems verworpen tot een levenloze kaalslag. Vissoorten zijn ernstig overbevist en staan op het punt van uitsterven. In de Europese zeeën wordt 88 procent van de visbestanden overbevist: 30 procent daarvan kan zich mogelijk niet meer herstellen. Kleine vissers in Afrika zijn van hun broodwinning beroofd nadat Westerse vissersschepen hun wateren hebben leeggevist. Armoede, piraterij, stroperij en migratiestromen zijn het gevolg. De diepzee is de volgende kandidaat voor ontwrichting op een schaal die we niet eens kennen, simpelweg omdat de diepzee-ecologie grotendeels volstrekt onbekend terrein is. Met bijna 400 schepen is de EU verantwoordelijk voor 60% van de diepzeevisserij met sleepnetten.

Nederland heeft een belangrijk aandeel in de verwoesting van het leven in zeeën en oceanen. Onze visserijsector is een van de grootste van Europa. Het grootste trawlerschip ter wereld is in Nederlandse handen. Nederlandse vissers vissen niet alleen in de eigen en Europese wateren, maar over de hele wereld. Daarbij heeft Nederland als visvarende EU-lidstaat een belangrijke stem bij de bepaling van het Europees visserijbeleid.

Herstel van het natuurlijk evenwicht op zee is letterlijk van levensbelang voor alle wezens op aarde. De Partij voor de Dieren wil dat Nederland breekt met het bestaande visserijbeleid en absolute prioriteit geeft aan behoud en herstel van de mariene biodiversiteit. De visserij zal per direct sterk aan banden moeten worden gelegd om vispopulaties en het bodemleven weer een kans te geven. De huidige initiatieven op het gebied van verduurzaming, waarbij wordt ingezet op minimale aanpassing van de visserijtechniek, zijn volstrekt onvoldoende.

Het overstappen op het kweken van vissen, een nieuwe en snel groeiende industrie, is geen oplossing voor de schade die in de zeeën wordt aangericht. Het welzijn van de vissen in de kwekerijen is op geen enkele wijze gegarandeerd en voor veel vissoorten geldt bovendien dat zij gevoed worden met vis(meel) dat afkomstig is van bulkvangsten wildgevangen visjes, die eigenlijk voedsel voor andere dieren in de zee vormen.

Dankzij de inzet van de Partij voor de Dieren in de Tweede Kamer is het welzijn van vissen opnieuw op de politieke agenda gezet. Vissen, schaal- en schelpdieren verdienen ook wettelijke bescherming. De Partij voor de Dieren is de enige politieke partij die zich daar sterk voor maakt.

5.1 Visbestanden en mariene ecosystemen

Nederland stelt de draagkracht van zeeën en oceanen centraal. Er mag niet gevist worden, tenzij onafhankelijke populatiebiologen vaststellen dat een

(beperkte) vangst met het oog op behoud van vispopulaties en biodiversiteit verantwoord is.

Nederlands en Europees visserijbeleid: structurele overbevissing

Europese vissers vangen structureel veel te veel vis. Quota komen 42 tot 57% hoger uit dan onafhankelijke wetenschappers adviseren voor een duurzaam beheer van de visbestanden. Het resultaat van 25 jaar Gemeenschappelijk Visserijbeleid is dat 88% van de Europese visbestanden wordt overbevist. Als we in dit tempo doorgaan, zijn in 2048 de zeeën leeg, voorspellen toonaangevende visserijbiologen.

De Partij voor de Dieren zal er alles aan doen om het niet zover te laten komen. Allereerst moet Nederland haar eigen verantwoordelijkheid nemen. Het 'Duurzame Visserijbeleid' dat in 2007 door de Nederlandse regering is ingezet, is volgens de Partij voor de Dieren volstrekt onvoldoende om de visbestanden te redden en de mariene biodiversiteit te beschermen. De capaciteit van de Nederlandse vissersvloot is veel te groot voor een verantwoorde visserij en zal dus flink moeten worden ingekrompen. De visserijsubsidies kunnen worden benut voor een warme sanering van de sector.

Verder speelt Nederland een rol bij de wijziging van het Europees visserijbeleid. De onderhandelingen daarover zijn inmiddels gestart en moeten in 2013 zijn afgerond. De Partij voor de Dieren vindt dat ook hier het voorzorgbeginsel leidend moet zijn. Gezien de uiterst zorgelijke visstand betekent dit dat er in de EU en dus ook in de Nederlandse wateren in principe niet meer kan worden gevestigd. Alleen wanneer kan worden aangetoond dat een (beperkte) vangst verantwoord is en binnen de draagkracht blijft van de mariene ecosystemen, kan visserij nog worden toegestaan.

Bijvangst

Het probleem van overbevissing wordt aanzienlijk verergerd door ongewenste bijvangsten. Vissers vissen doorgaans op één bepaalde vissoort maar vangen in hun netten ook veel andere diersoorten. Deze dieren hebben ze 'niet nodig' en worden in grote hoeveelheden op zee over boord gegooid, in de meeste gevallen dood. Ook vissen die niet de gewenste maat hebben worden (dood) teruggegooid in zee. Deze bijvangsten kunnen oplopen tot wel 90% van de totale vangst. En naast vissen sterven jaarlijks vele zeezoogdieren als dolfijnen en zeehonden op gruwelijke wijze in vissersnetten. Ook schaal- en schelpdieren zijn veelvuldige bijvangstslachtoffers van de visserij.

De Partij voor de Dieren vindt dat de gehele bijvangst niet overboord mag worden gegooid. Dit vermindert de laadcapaciteit van de visboot direct en dwingt tot selectieve visserij. Bovendien kan de bijvangst als eiwitbron nog gebruikt worden. Dan is de dood van de bijvangstdieren niet nutteloos geweest. Ook dienen de ondermaatse vissen van de bijvangst mee te tellen in de vangstquota.

Bescherming mariene ecosystemen

Visserijbiologen wijzen erop dat de massale aantasting van de visbestanden en de biodiversiteit in zee alleen kan worden gestopt als er grote gebieden gesloten worden voor visserij. Alleen dan krijgen ecosystemen de kans zich te herstellen. Ter illustratie van hun bevindingen hebben wetenschappers laten zien dat het bodemleven in zee inderdaad opbloeit op plekken waar vissersschepen niet meer kunnen komen: rondom windmolens in zee.

De Partij voor de Dieren wil snel zeereservaten op de Noordzee. Ook de Waddenzee, een uniek en belangrijk gebied voor trekvogels en andere diersoorten, mag niet worden aangetast door menselijke activiteiten als de schelpdiervisserij.

Duurzame visvangst is een fabeltje

In het kader van de 'verduurzaming' van de visserij worden al vele jaren de mogelijkheden onderzocht van minder schadelijke vangsttechnieken. Het schiet maar niet op. Zo lopen er al meer dan 10 jaar proeven met de zogenaamde pulskor, waarbij elektrische schokken in het water platvissen op de bodem moeten opschrikken, waarna ze kunnen worden opgevist. De proeven wijzen uit dat de elektrische schokken tot ernstige beschadigingen en de dood van vissen kan leiden.

De Partij voor de Dieren vindt dat destructieve vormen van visserij zoals de (al of niet elektrische) boomkor en de diepzeevisserij verboden moeten worden. Eventuele alternatieve vangstmethoden mogen pas worden toegelaten wanneer zij aan strenge duurzaamheidscriteria voldoen. Het welzijn van dieren vormt daarbij een belangrijk uitgangspunt.

Maatregelen

- 5.1 Nederland moet haar wateren gaan beschermen: meer dan de helft van haar zeeoppervlak wordt aangewezen als zeereservaat. Visserij is in deze reservaten niet toegestaan.
- 5.2 De Waddenzee is ook een reservaat en wordt effectief en zorgvuldig beschermd tegen schadelijke activiteiten als schelpdiervisserij en gaswinning.
- 5.3 De capaciteit van de vissersvloot wordt sterk teruggebracht.
- 5.4 Boetes voor frauderende vissers worden fors verhoogd en vergunningen kunnen worden afgenomen. Scheepsbewegingen en activiteiten aan boord worden gemonitord ten behoeve van het toezicht.
- 5.5 Het voorzorgsbeginsel wordt het leidend beginsel in zowel het Nederlandse als het Europese Visserijbeleid. Gezien de uiterst lage visstanden, betekent dit dat er in principe niet meer kan worden gevestigd. Alleen wanneer onafhankelijke populatiebiologen kunnen aantonen dat (beperkte) vangst met het oog op behoud van vispopulaties en biodiversiteit verantwoord is, kan visserij worden toegestaan.
- 5.6 Gevangen vissen dienen direct na de vangst zo snel en pijnloos mogelijk te worden gedood, als ze nog niet dood blijken.
- 5.7 Er komt een verbod op de diepzeevisserij.
- 5.8 Destructieve vangsttechnieken, zoals de boomkorvisserij, worden verboden.
- 5.9 Visserijsubsidies worden afgeschaft. De gelden worden benut voor een warme sanering van de sector.
- 5.10 Er komt een (tijdelijk) verbod op de vangst, aanlanding en verkoop van kabeljauw en paling.
- 5.11 Er komt een verbod op het overboord zetten van de bijvangst. Alle vangst telt mee voor de quota en wordt aangeland.
- 5.12 Alternatieve vangstmethoden worden verplicht om te voorkomen dat zeezoogdieren komen vast te zitten in de vissersnetten.
- 5.13 De staand want visserij wordt niet langer toegestaan.
- 5.14 Er komt een einde aan de subsidiëring van zogenaamde duurzaamheidskeurmerken voor vis, zoals het MSC-keurmerk. Ook deze gelden kunnen beter worden benut voor een krimp van de sector via een warme sanering.

5.2 Viskwekerijen

Viskwekerijen vormen een nieuwe intensieve dierhouderij en worden vooralsnog niet toegestaan.

Nu de zeeën en oceanen zijn overbevist, schieten overal ter wereld viskwekerijen als paddenstoelen uit de grond. Ook in Europa. Viskwekerijen zijn verre van duurzaam en

verre van diervriendelijk. De vissen worden in hoge dichtheden gehouden en krijgen hormonen en antibiotica toegediend. Vissoorten die zich niet goed blijken voort te planten in gevangenschap worden op verschillende manieren gemanipuleerd om voortplanting en groei te bevorderen. Voor het fokken van palingen wordt zelfs geëxperimenteerd met stamceltherapie, waarbij de dieren worden ingespoten met de stamcellen van zeebravissen.

Viskwekerijen hebben zich ontwikkeld tot een nieuwe intensieve dierhouderij, die krachtig wordt gesteund door de Europese Unie. Een oplossing voor de overbevissing van de zeeën biedt dit niet, omdat veel gefokte vissen uitsluitend of overwegend met (producten van) zeevissen worden gevoed. De viskwekerij vormt daardoor een extra aanslag op de zeevisbestanden.

Van kwekerijen die hun vissen in afgescheiden stukken open water houden, is inmiddels bekend dat zij een groot gevaar vormen voor de biodiversiteit. Hoge concentraties voer, uitscheidingen van de vissen, hormonen en antibiotica komen geconcentreerd in de natuur terecht. Deze zaken kunnen lokaal maar ook benedenstrooms tot allerlei ontwrichtingen aan de lokale natuur leiden. Bovendien kan een gefokte vis ontsnappen en kruisen met vissen uit het wild, waardoor wilde populaties minder goed overleven.

De Partij voor de Dieren is van mening dat het niet meer van deze tijd is om zich een nieuwe bedrijfstak te laten ontwikkelen zonder strenge randvoorwaarden op het gebied van duurzaamheid en dierenwelzijn. Het creëren van een nieuwe vorm van intensieve, niet-duurzame dierhouderij is gezien het te verwachten lijden van de dieren en milieueffecten onacceptabel.

Maatregelen

5.15 Voor viskwekerij geldt een nee, tenzij-principe: het kweken van vissen is voornog niet toegestaan. Pas wanneer er integrale duurzaamheidscriteria, waaronder dierenwelzijn, zijn opgesteld en is aangetoond dat bij het kweken van vissen aan deze criteria kan worden voldaan, kan een afweging plaatsvinden over de toelaatbaarheid van het kweken van vissen.

5.3 Vangst- en dodingsmethoden van vis

Vissen verdienen bescherming tegen onnodig lijden voorafgaand aan dood of slacht.

De vangst van vissen gaat gepaard met ernstige verwondingen, pijn en stress voor de dieren. In de grote netten worden veel vissen doodgedrukt of verwond. In de drijfnetten of staande tuigen staat ze een langdurige doodstrijd te wachten.

Anders dan veel mensen denken, gaat een vis niet snel dood als hij op het droge wordt gebracht. Platvissen kunnen wel een uur blijven leven. Veel vissen worden bovendien levend opengesneden om de organen en het bloed te verwijderen. Bij palingen wordt nog steeds gebruik gemaakt van een dodingsmethode waarbij grote hoeveelheden zout op de paling worden gestrooid. Zout op de kieuwen en de huid moet zijn zoals zout in een wond en de paling kronkelt langdurig heftig om het zout te ontvluchten.

De Partij voor de Dieren vindt dat vissen, net als andere dieren, bescherming verdienen tegen pijn en stress voorafgaand aan en gedurende de slacht. De partij pleit daarom, als enige partij in Nederland, voor regelgeving voor het doden van vissen, zowel voor

kweekvissen als voor vissen die in open water worden gevangen. Alternatieve, bewezen diervriendelijkere dodingsmethoden worden op dit moment nauwelijks toegepast. Daar zal eindelijk verandering in moeten komen.

Maatregelen

- 5.16 Vissen worden beschermd tegen onnodig lijden voorafgaand aan dood of slacht. Er komen regels voor het doden en slachten van dieren.
- 5.17 Ontwikkelde alternatieve dodingsmethoden die pijn en stress voorafgaand aan dood en slacht verminderen, zoals doding door elektrocutie, dienen zo spoedig mogelijk gecertificeerd en verplicht toegepast te worden.
- 5.18 Het doden van palingen met de zoutbadmethode wordt per direct verboden.
- 5.19 De omvang van vissersnetten wordt drastisch verkleind.

5.4 Visserij buiten de Europese Unie

Het wegvangen van visbestanden buiten de Europese Unie, ten koste van lokale gemeenschappen, is moreel ontoelaatbaar.

Vissers uit Nederland en andere Europese lidstaten vissen niet alleen in de wateren van de Europese Unie. Nadat de vangsten in de eigen zeeën terugliepen, zijn zij op zoek gegaan naar nieuwe visgronden. Zo zijn ze uitgeweken naar andere gebieden, zoals de kust van West-Afrika. Door toedoen van Europese vissers zijn de vispopulaties ook daar inmiddels ernstig overbevist.

De Partij voor de Dieren vindt het moreel ontoelaatbaar dat grote Europese industriële schepen de visbestanden van andere landen wegvangen en de lokale bevolking ernstig benadelen.

Maatregelen

- 5.20 Nederland maakt zich sterk voor een beëindiging van Europese bevissing van bestanden buiten de Europese wateren.
- 5.21 Alle bestaande EU-contracten voor visserij buiten de eigen wateren worden doorgevoerd op mededogen en duurzaamheid. Contracten die hieraan niet voldoen worden beëindigd.

5.5 Walvisjacht

De jacht op de walvis moet wereldwijd verboden blijven.

Walvissen zijn kwetsbare dieren. Ze planten zich langzaam voort en als gevolg van de commerciële jacht zijn veel walvissoorten aan de rand van uitsterven gebracht. De Internationale Walvisvaart Commissie (IWC), opgericht om de walvispopulaties in stand te houden, heeft in 1986 een wereldwijd verbod afgekondigd op de commerciële walvisjacht.

Landen als Japan, Noorwegen en IJsland lappen het moratorium op de walvisjacht aan hun laars en jagen nog steeds op walvissen. Japan doet dat onder het mom van de wetenschap, Noorwegen heeft het IWC-verbod uit 1986 simpelweg niet ondersteund. Tot nu toe is de IWC een tandenloze tijger gebleken, omdat ze geen sanctie kan opleggen.

De Partij voor de Dieren vindt dat Nederland en Europa de walvisjacht pertinent moeten afwijzen en onverkort moeten vasthouden aan het moratorium. Uitzonderingen, zoals die voor Japan, kunnen niet worden getolereerd.

Maatregelen

- 5.22 Nederland wijst de walvisjacht pertinent af. De regering zet zich in voor een totaalverbod en treft maatregelen tegen landen die het huidige moratorium niet respecteren.
- 5.23 De Europese Unie staat niet toe dat walvisvarende landen als Noorwegen of IJsland gebruik maken van Europese wateren voor de jacht op walvissen.

6 Gezelschapsdieren, zwerfdieren en exotische dieren

Er leven in Nederland meer dan 30 miljoen gezelschapsdieren: vissen, vogels, katten, honden, konijnen, knaagdieren, reptielen en amfibieën. De handel in dieren en dierbenodigdheden is bijzonder winstgevend. Jaarlijks wordt er in de sector meer dan 2,1 miljard euro omgezet.

Hoewel het hier gaat om de handel in levende wezens, houdt de overheid nauwelijks toezicht. Regels voor de bescherming van het welzijn van gezelschapsdieren zijn er vrijwel niet. Zo mogen in Nederland zo goed als alle (gefokte) diersoorten gehouden worden door particulieren, ook dieren die naar hun aard en behoefte duidelijk niet geschikt zijn voor een leven in een huiskamer of achtertuin. Wallaby's, kaaimannen, wasberen, papegaaien en eekhoorns zijn daar nog maar enkele voorbeelden van. Er worden nog altijd dieren uit het wild gevangen voor de huisdierenindustrie. Als er al regels aan verbonden zijn, kunnen die gemakkelijk worden omzeild. De illegale handel tiert welig, ook in bedreigde diersoorten.

De Partij voor de Dieren vindt dat er dringend moet worden gewerkt aan regels en beleid voor de bescherming van gezelschapsdieren. Er moet een beperking komen van de diersoorten die door particulieren mogen worden gehouden, en de impulsaankopen van dieren moeten sterk worden afgeremd. Met deze maatregelen wil de Partij voor de Dieren het aantal gezelschapsdieren beperken dat jaarlijks door verkeerde behandeling omkomt, wordt gedumpt of afgestaan. Voor dit maatschappelijk probleem draaien in de praktijk de dierenasiels op, terwijl zij vaak geheel afhankelijk zijn van de inzet van vrijwilligers en te kampen hebben met structureel geldgebrek. De Partij voor de Dieren vindt dat de overheid haar verantwoordelijkheid voor de opvangproblematiek moet nemen en zorg moet dragen voor financiering van het werk van de dierenasielen.

6.1 Houden van gezelschapsdieren

Het aantal diersoorten dat in Nederland mag worden verhandeld moet sterk worden beperkt, waarbij het natuurlijke gedrag, de aard en de behoeften van het dier als uitgangspunten worden genomen.

Fok en handel

Op de fok van gezelschapsdieren wordt nauwelijks toezicht gehouden door de overheid. Alleen Nederlandse bedrijfsmatige fokkers van honden en katten zijn verplicht zich te laten registreren, de rest heeft vrij spel. Iedereen die daar brood in ziet kan dieren fokken voor de huisdierenhandel, zonder specifieke voorschriften voor het dierenwelzijn. Ook de handel zelf wordt niet geregistreerd: de overheid heeft zelfs geen gegevens over het aantal honden, katten, konijnen, knaagdieren, vogels, reptielen en andere dieren die jaarlijks in ons land worden verkocht.

Het gebrek aan regels voor de fok van en handel in gezelschapsdieren heeft pijnlijke gevolgen voor de dieren. Inteelt is gewoon toegestaan, evenals ver doorgevoerde selectie op uiterlijke kenmerken. Dit zorgt bij de fok van rasdieren voor grote welzijnsproblemen bij feitelijk mismaakte dieren. De afwezigheid van overheidstoezicht heeft bovendien geleid tot grootschalige malafide handel. De afgelopen decennia is een hele nieuwe dier-industrie ontstaan waarin teefjes nest na nest moeten werpen, konijnen worden doorgefokt en knaagdieren in krappe onderkomens zoveel mogelijk nakomelingen moeten produceren voor de huisdierenmarkt. Veel van deze in Nederland verkochte dieren zijn afkomstig uit Oost Europa, waar ze onder erbarmelijke omstandigheden worden

gehouden en gefokt. Er is geen controle op hun welzijn, ook niet in Nederland omdat de handel in deze dieren niet hoeft te worden geregistreerd.

Dieren worden op steeds meer plekken te koop aangeboden. Niet alleen rechtstreeks bij de fokker of in de dierenwinkel, maar ook op internet en in tuincentra. Impulsaankopen worden eerder uitgelokt dan afgeremd. Het ontbreekt aan goede voorlichting over de natuurlijke behoeften van het dier en de noodzakelijke verzorging. De benodigdheden die bij het dier te koop worden aangeboden, zoals hokken, riemen, speelgoed en trainingsmateriaal zijn vaak niet geschikt of zelfs ronduit dieronvriendelijk. Het gevolg is dat veel gezelschapsdieren, ondanks de goede bedoelingen van hun eigenaar, ernstig in hun welzijn worden aangetast. Gevolg is ook dat jaarlijks vele dieren in het asiel belanden of op straat worden gezet.

De Partij voor de Dieren wil een einde aan de vrijhandel in levende dieren. Fokkers en handelaren moeten voortaan beschikken over een vergunning voordat zij dieren mogen fokken of verkopen. Voor die vergunning gelden strenge welzijnsvoorschriften. Zo mogen jonge dieren pas van hun moeder worden gescheiden wanneer zij daar fysiek en sociaal aan toe zijn, en moeten huisvesting en verzorging voorzien in de natuurlijke behoefte van het dier. Selectieve fok wordt aangepakt en het aantal nesten dat een vrouwtje mag werpen wordt gelimiteerd.

Veel dieren zijn vanwege hun aard en behoeften niet geschikt om gehouden te worden als gezelschapsdier. Vooral aan exotische dieren en vogels kan meestal geen geschikte leefomgeving worden geboden. De Partij voor de Dieren wil het aantal diersoorten dat in Nederland mag worden verhandeld sterk beperken, waarbij het natuurlijke gedrag, de aard en de behoeften van het dier als uitgangspunten worden genomen.

Maatregelen

- 6.1 Er komt op korte termijn een beperkte positieflijst met dieren die gehouden mogen worden als gezelschapsdier. Daarbij staan het natuurlijk gedrag, aard en behoeften van het dier centraal als afwegingscriterium. Van de dieren die niet op deze lijst staan, wordt de handel verboden en het bezit uitgefaseerd. Niet-gedomesticeerde zoogdieren en vogels mogen in elk geval niet meer gehouden worden in Nederland, evenmin als reptielen en amfibieën.
- 6.2 Artikel 13 van de Flora- en faunawet, waarin wordt geregeld dat alleen gefokte dieren die geschikt zijn om te houden geïmporteerd mogen worden, wordt volledig in werking gesteld.
- 6.3 Fok van en handel in gezelschapsdieren wordt vergunningsplichtig. Vergunning voor de fok of verkoop van dieren wordt alleen afgegeven indien aan strenge welzijnsvoorschriften is voldaan.
- 6.4 Rasstandaarden moeten worden aangepast zodat dierenwelzijn een niet-inwisselbare randvoorwaarde vormt.
- 6.5 De in Nederland gefokte, geïmporteerde en verkochte gezelschapsdieren worden voortaan geïdentificeerd en centraal geregistreerd.
- 6.6 Het verbod op het couperen van honden wordt strikt nageleefd. Het in bezit hebben van een gecoupeerde hond wordt in principe strafbaar, met ontheffingsmogelijkheden, zoals voor dieren die in de opvang terecht komen en bij particulieren worden herplaatst.

Aanschaf, huisvesting en verzorging

De handel in dieren en dierbenodigdheden is erg winstgevend. De afgelopen jaren is het aantal verkooppunten sterk gegroeid. Dieren zijn niet meer alleen te koop bij de

dierenwinkel of bij de fokker zelf, maar ook volop op internet. Konijnen en knaagdieren behoren inmiddels tot het standaardassortiment van tuincentra. De dieren staan strategisch opgesteld, in glazen kooien op ooghoogte van kinderen, en kosten bijna niets. Steeds meer dieren worden zo in een opwelling aangeschaft.

De voorlichting over de aard, natuurlijke behoeften en verzorging van dieren laat te wensen over en is vaak zelfs helemaal verkeerd. Zo worden sociale dieren als cavia's en konijnen nog altijd solitair verkocht en wordt foutieve informatie gegeven over het hanteren en verzorgen van dieren. Dierenwinkels en tuincentra staan zelfs vol met dierenbenodigdheden zoals hokken, kooien en kommen die helemaal niet geschikt zijn om dieren in te huisvesten. Dit leidt tot onbedoelde maar ernstige aantasting van het welzijn van het dier.

De Partij voor de Dieren vindt dat de aanschaf van een dier nooit een impulsbeslissing mag zijn en wil daartoe het aantal verkooppunten sterk beperken. Dierenwinkels verwijzen bij voorkeur door naar een dierenasiel in de buurt. Voordat een dier wordt verkocht wordt deugdelijke informatie verstrekt over de aard, natuurlijke behoeften en verzorging van het dier. Pas na kennisname van deze informatie en een bedenktijd kan het dier daadwerkelijk worden gekocht.

Maatregelen

- 6.7 Het aantal verkooppunten voor gezelschapsdieren wordt flink beperkt. Er komt in elk geval een verbod op de verkoop van dieren op internet en in tuincentra. Op de lange termijn wil de Partij voor de Dieren dat dieren niet meer verkocht worden in een dierenwinkel.
- 6.8 Voordat sprake kan zijn van de koop van een dier, wordt kennisgenomen van deugdelijke informatie over aard, natuurlijke behoeften en verzorging van het betreffende dier. Deze informatie wordt opgesteld door gedragsdeskundigen en dierenbeschermingsorganisaties.
- 6.9 Er komt een bedenktijd voor de verkoop van dieren. Bij eerste interesse kan het dier worden gereserveerd, na de bedenktijd kan het daadwerkelijk worden gekocht en meegenomen naar huis.
- 6.10 Dieren met rasgebonden lichamelijke of gedragsproblemen mogen niet deelnemen aan tentoonstellingen.
- 6.11 Dierenbeurzen worden verboden.
- 6.12 Dierenbenodigdheden als hokken, kooien, riemen, speelgoed en trainingsmateriaal moeten voldoen aan strikte welzijnsnormen. De verkoop van aantoonbaar slechte huisvestingssystemen, zoals vissenkommen en krappe konijnenhokken, wordt verboden.
- 6.13 Er komt een certificeringsplicht voor hondenscholen. Het volgen van een cursus wordt verplicht voor nieuwe hondeneigenaren.
- 6.14 Fokkers en andere leveranciers van dieren zijn verplicht de dieren te identificeren en geregistreerd te hebben, zodat de herkomst van het dier te traceren is.

Medische zorg en het doden van gezelschapsdieren

Voor de gezondheid van dieren is periodieke medische controle, en zorg wanneer dat nodig is, van groot belang. Dierenartskosten zijn onnodig hoog doordat het 19% btw-tarief voor luxe goederen en diensten wordt gehanteerd. De Partij voor de Dieren vindt dat medische zorg voor dieren geen luxeproduct is en betaalbaar moet zijn en wil het btw-tarief verlagen naar 6%.

Het doden van gezelschapsdieren door particuliere eigenaren is nog steeds niet straf-

baar. Malafide handelaren maken gebruik van dit gat in de wetgeving door dieren die niet het gewenste geslacht hebben of niet over de gewenste vachtkleur beschikken te doden. De Partij voor de Dieren wil hier snel een einde aan maken.

Maatregelen

- 6.15 Het BTW-tarief voor dierenartsen, en de diensten van dierenasielen gaat omlaag van 19% naar 0%. Het tarief voor huisdiervoeders wordt 6%.
- 6.16 Er komen klinieken of spreekuren voor minima om ervoor te zorgen dat ook gezelschapsdieren van mensen met een minimuminkomen de medische zorg krijgen die zij nodig hebben.
- 6.17 Dierenartsen worden verplicht na toediening van een medicijn bij een dier een bijsluiter mee te geven aan de eigenaar.
- 6.18 Dieren mogen alleen worden gedood door personen die de benodigde, goed omschreven, kennis en vaardigheden bezitten om dit humaan uit te voeren.

6.2 Opvang van gezelschapsdieren

De zorg voor dieren die nergens terecht kunnen is een maatschappelijke taak. De overheid betaalt voor de opvang en verzorging van gevonden of afgestane dieren.

Jaarlijks belanden in Nederland meer dan 75.000 honden en katten in het asiel. Daar komen alle knaagdieren, konijnen, reptielen en andere dieren nog bij. Alleen voor honden en katten bestaan structurele voorzieningen. Opvangcentra die zich over de andere dieren ontfermen zijn veelal opgericht door particulieren en worden zonder enige vorm van overheids- of ondersteuning draaiende gehouden door vrijwilligers.

De opvang van gevonden of afgestane dieren is een maatschappelijke taak. In de praktijk laat de overheid het ernstig afweten. De enige wettelijke regeling is de bewaarplicht: gemeenten zijn verplicht zwerfend aangetroffen dieren veertien dagen te 'bewaren' als een gevonden voorwerp. De huidige, willekeurige invulling van deze gemeentelijke plicht zorgt voor onduidelijkheden en ongelijkheid, met als gevolg dat het merendeel van de dierenasielen die deze belangrijke maatschappelijke taak op zich nemen, structureel te kampen hebben met geldgebrek, capaciteitsproblemen en personeelstekorten. Ook dierenambulances worden onvoldoende ondersteund en kennen dezelfde problemen als de asielen.

Mensen in acute nood kunnen altijd een beroep op politie en brandweer doen. Hulp van deze instanties is geen dienstverlening, maar noodzakelijke hulp. De Brandweerwet spreekt van: beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan bij brand. Formeel is hiermee ook de hulpverlening aan dieren geborgd in noodsituaties. In de praktijk blijkt hulp voor dieren echter veel minder vanzelfsprekend: sommige nooddiensten vinden het redden van een koe uit de sloot geen noodhulp, maar een dienstverlening. Een dienst die dus ook geweigerd kan worden.

De Partij voor de Dieren vindt dat de overheid verantwoordelijkheid moet nemen voor dieren in nood en dieren die nergens terecht kunnen. Door dierenbeschermingsorganisaties wordt gewerkt aan een landelijk netwerk van professionele opvangcentra die aan kwaliteitseisen voldoen. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid dit proces financieel te ondersteunen.

Maatregelen

- 6.19 Er komt een landelijk dekkend netwerk van professionele opvangcentra en dierenambulances met door de overheid gegarandeerde financiering voor de opvang en verzorging van gevonden of afgestane dieren.
- 6.20 Er wordt een Opvangfonds ingericht waarin per verkocht dier een substantiële bijdrage moet worden gestort voor de opvang van gezelschapsdieren.
- 6.21 Mensen die worden opgenomen in een zorginstelling moeten in meer gevallen hun huisdier mee kunnen nemen. De regels hiervoor worden versoepeld.
- 6.22 Dieren die in beslag zijn genomen of in het asiel belanden omdat hun eigenaar is gearresteerd, mogen niet de dupe worden van langlopende juridische processen of gevangenisstraf van hun eigenaar. Deze dieren moeten binnen een maand in aanmerking komen voor herplaatsing.
- 6.23 Noodhulpverlenende instanties zoals politie en brandweer zijn verplicht ook noodhulp te verlenen aan dieren.
- 6.24 Dierenambulances krijgen dezelfde vergunningen als andere nooddiensten om snel ter plaatse te kunnen zijn om (gewonde) dieren uit hun benarde situatie te redden.

6.3 Dierenmishandeling en verwaarlozing

Dierenmishandeling en verwaarlozing zijn onacceptabel. Nederland krijgt een dierenpolitie.

Het bestrijden van dierenmishandeling en verwaarlozing krijgt te weinig prioriteit in Nederland. Dierenbeulen kunnen vaak jaren hun gang gaan met het mishandelen en verwaarlozen van dieren voordat er wordt ingegrepen. En zelfs dan zijn de gevolgen zeer mild. Als de zaak al bij het Openbaar Ministerie komt, wordt in veel gevallen geseponneerd door de officier van justitie. De enkele dierenbeulen die bij de rechter moeten verschijnen, komen er doorgaans met beschamend lage boetes vanaf. Onderzoek toont aan dat er een sterk verband bestaat tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling: een geweldpleging richting mensen is relatief vaak vooraf gegaan door mishandeling van dieren.

De Partij voor de Dieren wil dat er meer prioriteit wordt gegeven aan het opsporen, vervolgen en bestraffen van dierenmishandeling. Nederland moet een dierenpolitie invoeren die de bevoegdheid krijgt dierenmishandeling op te sporen en dieren in beslag te nemen. Verder moet de aandacht voor mogelijke dierenmishandeling en de relatie met huiselijk geweld worden vergroot.

Er komt een landelijk registratiesysteem van dierenmishandeling en –verwaarlozing, die kan worden geraadpleegd door alle opsporingsambtenaren; het Openbaar Ministerie faciliteert inbeslagname van dieren bij dierenmishandeling en –verwaarlozing en stelt voldoende financiële middelen hiervoor beschikbaar; de overheid draagt zorg voor een continu goed kennisniveau van opsporingsambtenaren, Openbaar Ministerie en rechters op het gebied van dierenwelzijnswetgeving.

Maatregelen

- 6.25 Nederland krijgt een regionale dierenpolitie die belast wordt met de opsporing van dierenmishandeling. Mishandeling en verwijtbare verwaarlozing worden zwaarder bestraft.
- 6.26 Er komt meer prioriteit bij het OM voor het vervolgen van dierenmishandeling en verwaarlozing.

- 6.27 Een levenslang houdverbod wordt als zelfstandige straf of maatregel ingevoerd in het Wetboek van Strafrecht.
- 6.28 Bij de opsporingsdiensten komt meer aandacht voor het herkennen van signalen van dierenmishandeling en de relatie met huiselijk geweld.
- 6.29 Het afsteken van vuurwerk tijdens de jaarwisseling door particulieren wordt verboden. Door de gemeente georganiseerd vuurwerk blijft wel toegestaan.

7 Dierproeven en biotechnologie

Dierproeven worden om verschillende redenen uitgevoerd; om informatie te krijgen over een ziekte, een medicijn, een vaccin of een chemische stof. De wetenschap maakt gebruik van de vele overeenkomsten tussen dieren en mensen. Meestal is het uiteindelijke doel van de dierproeven namelijk om iets over de mens te weten te komen. Hoewel de bescherming van de volksgezondheid het belangrijkste doel is van veel medisch-biologisch onderzoek, staat niet de menselijke biologie centraal, maar die van dieren. Het gevolg is dat we van veel stoffen wel precies weten wat de effecten van die stoffen zijn op bijvoorbeeld ratten, maar dat we van de gevolgen voor de mens niet meer dan een indicatie kunnen geven. De gegevens uit het proefdierenonderzoek moeten worden 'vertaald' naar de mens. Om problemen te voorkomen moeten daarbij flinke veiligheidsmarges worden gehanteerd. Het proefdier wordt gebruikt als een modelsysteem.

Of dierproeven noodzakelijk zijn om die kennis te vergaren, is uiterst discutabel. Een dierproef is slechts een middel om kennis te vergaren. Er zijn meer middelen of modelsystemen om onze kennis te vergroten over ziekte en gezondheid. Veel beter is het om direct de menselijke biologie als uitgangspunt te nemen. De laatste jaren wordt steeds duidelijker dat dit ook goed kan. Het is onterecht en uit de tijd dat proefdierenonderzoek als onaantastbare standaard wordt beschouwd in de onderzoekswereld.

Tegen dierproeven bestaat veel maatschappelijke weerstand. Veel mensen realiseren zich dat dieren ook overeenkomsten met mensen kennen als het gaat om het ervaren van pijn, angst en stress.

De Partij voor de Dieren wil een einde aan alle dierproeven. Ze wil dit doel bereiken door een systematische beperking van dierproeven in combinatie met een krachtige ontwikkeling van proefdiervrije technieken. De beëindiging van alle dierproeven zal in fasen moeten worden gerealiseerd. De Partij voor de Dieren ziet het als haar missie om dit proces sterk te versnellen.

7.1 Vermindering aantal proefdieren.

Ethische wetenschap experimenteert niet op levende dieren. Proefdiervrije technieken worden de norm en er komt een einde aan de dierproef als de 'gouden standaard' in de testmethoden.

Jaarlijks worden in Nederlandse laboratoria ongeveer 600.000 gewervelde dieren gebruikt voor experimenten. De totale hoeveelheid dieren die wordt ingezet ten behoeve van dierproeven is nog veel groter. Dieren die worden aangehouden voor fok of toekomstige experimenten slijten hun leven in een laboratorium, maar worden niet meegeteld als proefdier. Daarnaast zijn er elk jaar honderdduizenden dieren die geboren worden in een proefdierlaboratorium, maar die als overtollige 'voorraad' sterven of worden doodgemaakt zonder in een dierproef te zijn gebruikt. Elk jaar worden er zo in de gezamenlijke laboratoria meer dan een miljoen dieren gefokt en gedood. Daarbij vallen de ongewervelde dieren, zoals octopussen, buiten de registratie van het aantal proefdieren en worden dus niet meegeteld.

De Partij voor de Dieren wil een einde aan alle dierproeven, maar realiseert zich dat dit in fasen moet worden doorgevoerd. Om dat proces te versnellen is het van belang om flink te investeren in alternatieven voor proefdierenonderzoek. Er moeten veel meer initiatieven kunnen worden ontplooid om zulke alternatieven te ontwikkelen en te per-

fectioneren. Mede dankzij de inzet van de Partij voor de Dieren is het budget voor alternatieven voor dierproeven in Nederland inmiddels verdubbeld. Dat is niet alleen goed nieuws voor de dieren, maar ook voor de volksgezondheid en onze (kennis)economie. Er zou echter nog veel meer onderzoek kunnen worden gedaan: op dit moment blijft het grootste deel van het onderzoekspotentieel onbenut. Van belang is ook dat ontwikkelde alternatieven daadwerkelijk kunnen worden toegepast. De goedkeuring (validatie) van een alternatief voor een dierproef neemt vaak jaren in beslag. De Partij voor de Dieren vindt dat dit proces sterk moet worden versneld.

Openbaarheid over dierproeven is noodzakelijk om het doel van dierproeven kritisch te kunnen beoordelen, en zolang er dierproeven worden verricht moet het welzijn van de dieren voorop staan.

De Nederlandse wetgeving die proefdieren zou moeten beschermen is ruim dertig jaar oud en toe aan een ingrijpende herziening. De Wet op de dierproeven (Wod) stamt uit 1977 en stelt een aantal voorschriften ten aanzien van proefdieronderzoek. Evaluaties wijzen uit dat de bijdrage van deze wet aan de bescherming van proefdieren verre van optimaal is. Zo stelt de wet dat Dierexperimentencommissies (DEC's), die vergunningaanvragen voor proefdieronderzoek beoordelen, de intrinsieke waarde van het dier als een zelfstandig afwegingscriterium moeten meewegen in een ethische toets. In de praktijk blijkt echter vooral te worden getoetst op de proefdierkundige opzet van de onderzoeksaanvragen en het veronderstelde belang of nut voor de wetenschap en de maatschappij. De belangen van het dier staan niet centraal en tellen nauwelijks mee.

Informatie over individuele dierproeven is niet openbaar. De precieze doelen en opzet van de onderzoeksaanvragen van de verschillende dierexperimentele onderzoeken worden niet bekend gemaakt. De ethische afweging gebeurt achter de gesloten deuren van de Dierexperimentencommissies en gegevens over proefdieronderzoek worden niet gepubliceerd. Per kalenderjaar rapporteert de Voedsel en Waren Autoriteit in grote lijnen over het totaal aantal proefdieren en de gebruikte diersoorten, het aantal experimenten per instelling en de categorieën waarbinnen de onderzoeken vallen. Informatie over individuele dierproeven wordt nooit gegeven.

Die verborgenheid verhindert een open maatschappelijk debat over de vraag of dierproeven noodzakelijk zijn of niet. Burgers of maatschappelijke organisaties kunnen zich hierdoor geen duidelijk beeld vormen van (het belang van) dierproeven. Er bestaan - ten onrechte - geen mogelijkheden voor het indienen van bezwaren door burgers of maatschappelijke organisaties.

De Partij voor de Dieren vindt dat er stevig moet worden ingezet op een sterke vermindering van het aantal dierproeven. Dat kan onder meer door het delen van kennis en door de ontwikkeling en toepassing van alternatieve methoden te bevorderen. Ook de doelen waarvoor proefdieronderzoek is toegestaan, moeten kritisch worden bekeken.

Maatregelen

- 7.1 De overheid stelt zichzelf tot doel het aantal dierproeven jaarlijks met minimaal 10% terug te brengen.
- 7.2 Wetenschappelijk onderzoek dat door de overheid wordt gesubsidieerd wordt vooraf getoetst op het gebruik van proefdieren.
- 7.3 Er komt structurele overheidsfinanciering voor de ontwikkeling, validatie en implementatie van alternatieven voor proefdieronderzoek. Het budget sluit aan bij de onderzoekspotentie en bedraagt minimaal 10 miljoen euro per jaar.
- 7.4 Er wordt een proefdierheffing ingevoerd: voor ieder proefdier dat met het oog op experimenten wordt ingezet of aangehouden, stort de betreffende onderzoeksinstelling een bedrag van 1000 euro.

- stelling 10 euro in de ontwikkelingskas voor alternatieven.
- 7.5 Bij investeringen in de Life Sciences wordt steeds een deel van het budget geormerkt voor het versterken van de kennisinfrastructuur op het gebied van alternatieven voor dierproeven.
 - 7.6 Nederland maakt zich sterk voor versnelde acceptatie van proefdiervrije technieken in Europese regelgeving. De testprotocollen waarin dierproeven verplicht zijn gesteld, worden geëvalueerd en aangepast.
 - 7.7 De doelen waarvoor proefdieronderzoek is toegestaan, worden aangescherpt.
 - 7.8 Besluitvorming over de (ethische) toelaatbaarheid van dierproeven wordt openbaar en controleerbaar met mogelijkheden tot inspraak, bezwaar en beroep voor burgers en maatschappelijke organisaties.
 - 7.9 Er komt onafhankelijk onderzoek naar de wetenschappelijke waarde van dierproeven.
 - 7.10 Er wordt een openbaar toegankelijke database ingericht, waarin alle gegevens uit dierexperimentele onderzoeken worden opgeslagen, inclusief mislukte experimenten, om zodoende onnodige dierproeven en fok van proefdieren te voorkomen.
 - 7.11 Er komt een complete registratie van proefdieren in Nederland, inclusief de fokdieren en dieren die wel in laboratoria gehouden worden, maar niet zijn ingezet bij een dierproef.
 - 7.12 Er komt een verbod op dierproeven voor de ontwikkeling van levensmiddelen.
 - 7.13 Het testen op dieren van nieuwe medicijnen die nauwelijks afwijken van bestaande medicijnen (zogenaamde 'me-too' medicijnen) wordt verboden.
 - 7.14 Onderzoek met primaten wordt verboden. Het Biomedical Primate Research Center (BPRC) in Rijswijk wordt zo spoedig mogelijk gesloten, evenals apenimporteur Hartelust in Tilburg. De apen die in deze primatencentra verblijven worden ondergebracht in een deugdelijke opvanginstelling.
 - 7.15 Nederland zet zich in voor een forse aanscherping van de Europese Dierproevenrichtlijn. De reductie van het aantal dierproeven en de bescherming van proefdieren staat daarbij centraal.
 - 7.16 Bij het collecteren voor goede doelen, waaronder medische fondsen, moet het expliciet worden vermeld als de fondsen deels worden gebruikt voor dierexperimenteel onderzoek.

7.2 Welzijn van proefdieren

Het welzijn van proefdieren kan en moet aanzienlijk worden verbeterd.

Zolang er dierproeven worden verricht, dient het welzijn van de proefdieren voorop te staan. Dat betekent dat de dieren op een voor hen zo natuurlijk mogelijke wijze worden gehuisvest, dat er onafhankelijke controle op hun welzijn plaatsvindt en dat ingrepen die onnodig lijden veroorzaken - dit ter beoordeling van een onafhankelijke ethische commissie - verboden worden.

Maatregelen

- 7.17 De minimale huisvestingseisen voor proefdieren komen tegemoet aan de behoeften van de betreffende diersoort. Daarbij wordt rekening gehouden met de natuurlijke sociale structuren van de dieren.
- 7.18 Het welzijn van proefdieren wordt tijdens het experiment dagelijks gecontroleerd door een onafhankelijke dierenarts.
- 7.19 Overtredingen en nalatigheid van de onderzoekers worden bestraft met bestuurlijke boetes, geldboetes, het intrekken van de vergunning of, in het uiterste geval, gevangenisstraf.
- 7.20 Het afknippen van een teen of een stuk staart van een (pasgeboren) knaagdier

wordt niet langer toegestaan als identificatiemiddel. Het Ingrepenbesluit wordt hiertoe direct aangepast. Alternatieve, diervriendelijke vormen van identificatie worden onderzocht en toegepast.

- 7.21 Ongewervelde soorten worden onder de Wet op de dierproeven gebracht. Er komt onderzoek naar pijn- en stressbeleving van ongewervelde dieren.
- 7.22 Proefdieren die na afloop van de experimenten niet meer gebruikt worden, worden – indien hun lichamelijke en geestelijke conditie dat toelaat – op kosten van de dierproefgebruikers via gespecialiseerde opvangcentra bij nieuwe eigenaren herplaatst.

7.3 Biotechnologie bij dieren

Het genetisch veranderen van dieren druist in tegen het respect voor de lichamelijke integriteit van het dier en is ethisch ontoelaatbaar.

Een aparte categorie dierexperimenten wordt gevormd door de biotechnologie. Door middel van genetische manipulatie worden (veelal menselijke) afwijkingen in dieren gecreëerd, zoals vetzucht in muizen. Genetische aanpassing van varkens zodat hun organen mogelijk bruikbaar zijn voor de mens (xenotransplantatie) is een andere toepassing van genetische manipulatie.

In Nederland worden ieder jaar bijna honderdduizend dieren, vooral muizen en ratten, gebruikt in biotechnologische experimenten. Genetische manipulatie is een verspillende techniek; er zijn gemiddeld 150 dieren nodig om één transgene lijn te maken.

Voor de moederdieren hebben vaak ernstig te lijden van de handelingen die worden uitgevoerd om transgene dieren te maken, maar ook de nakomelingen kunnen veel pijn en stress ervaren door de genetische afwijking waarmee ze ter wereld komen. Deze dieren hebben dus al te lijden voordat ze aan daadwerkelijke experimenten worden onderworpen. Verreweg de meeste dieren die als gevolg van genetische manipulatie in een laboratorium worden geboren, zijn echter 'niet bruikbaar' voor experimenten en worden afgemaakt.

Genetische manipulatie heeft geleid tot een stijging van het totale aantal dierproeven. De grote aantallen dieren die worden gebruikt in genetische experimenten hebben een jarenlange dalende trend in het proefdiergebruik afgeremd. Dat is een zorgelijke ontwikkeling.

De Partij voor de Dieren vindt dat het genetisch veranderen van dieren niet te verenigen is met de lichamelijke integriteit van het dier en wijst dit daarom principieel af. Zolang er geen verbod op het verrichten van deze experimenten is gerealiseerd, dient het wettelijk verankerde 'Nee, tenzij'-principe strikt te worden gehandhaafd.

Maatregelen

- 7.23 Er komt een verbod op genetische manipulatie en klonen van dieren.
- 7.24 Er komt een verbod op het octrooien van leven.
- 7.25 Import van genetisch gemanipuleerde dieren en/of de producten die afkomstig zijn van deze dieren (zoals melk en vlees) mag niet worden toegestaan.
- 7.26 Xenotransplantatie wordt verboden, evenals het kruisen van menselijke en dierlijke cellen voor de productie van hybride embryo's.
- 7.27 Zolang biotechnologie bij dieren nog niet verboden is, wordt de vergunningverleningsprocedure weer openbaar. Er komen ethische criteria voor deze procedure

waarin de belangen van het dier nadrukkelijker worden meegewogen. Het belang van het onderzoek wordt steeds in een brede maatschappelijke context beoordeeld.

- 7.28 Alle gegevens die voortkomen uit biotechnologische onderzoeken bij dieren worden openbaar gemaakt. Resultaten van onderzoek worden meegenomen in de bespreking van de vervolgaanvraag van voorstellen, die voortbouwen op eerder biotechnologisch onderzoek. Indien de resultaten geen belangrijke informatie opleveren, wordt de vervolgaanvraag afgewezen.
- 7.29 Er komt een centrale databank, waarin alle beschikbare kennis over de gevolgen van genetische manipulatie bij dieren verzameld wordt. Deze data worden gebruikt bij het besluitvormingsproces rond nieuwe vergunningverleningen.

8 Dieren voor vermaak en mode

In Nederland zijn extreem wrede spelletjes met dieren, zoals katknuppelen en paling-trekken, gelukkig niet meer toegestaan. Maar dieren worden nog steeds op vele manieren gebruikt om mensen te vermaken. Daarbij zijn de dieren vaak de dupe. Dit is overduidelijk het geval als dieren worden gedood of verwond, zoals bij de jacht en het hengelen. Bij andere vormen van vermaak met dieren, bijvoorbeeld in circussen of dierentuinen, wordt dieren angst en stress berokkend, of is er sprake van ontoereikende huisvesting en de inperking van de bewegingsvrijheid. Ook worden in Nederland dieren gefokt om hun vacht te verwerken tot modeproduct en kennen we culturele tradities waarvan dieren de dupe worden.

De Partij voor de Dieren vindt dat dieren met respect en zorgvuldigheid behandeld moeten worden en is er daarom sterk tegen om dieren ten koste van hun vrijheid en welzijn te gebruiken om mensen te vermaken.

8.1 Dierentuinen en dolfinaria

Dierentuinen en dolfinaria zijn toe aan een nieuwe doelstelling. In plaats van het vermaak van mensen staat voortaan de (tijdelijke) opvang van in het wild levende dieren centraal.

Dierentuinen en dolfinaria beroven dieren van hun vrijheid met als enige doel ze aan mensen te tonen. De leefruimte is te klein voor natuurlijk gedrag. Apathisch en stereotiep gedrag, stress, abnormaal moederzorggedrag voor de pasgeborenen en een verlaagde weerstand komen veelvuldig voor.

Veelgehoord is het argument dat dierentuinen en dolfinaria een educatieve waarde zouden hebben. Wat de Partij voor de Dieren betreft is dit onterecht. Dierentuinen en dolfinaria laten de bezoekers niet zien hoe de dieren in hun natuurlijke omgeving leven. Ze suggereren bovendien dat het moreel gerechtvaardigd is om dieren van hun vrijheid te beroven om ze aan mensen te tonen. Alleen indien dieren zich niet in hun oorspronkelijke leefgebied kunnen handhaven of daarin niet teruggezet kunnen worden, kan de dierentuin een aanvaardbare, bij voorkeur tijdelijke vorm van huisvesting zijn. Haar oude doelstelling is dan veranderd in die van opvangcentrum voor in het wild levende, al dan niet bedreigde dieren en diersoorten. De huisvesting van de dieren dient er in deze gevallen op gericht te zijn de natuurlijke leefomstandigheden zoveel mogelijk te benaderen. Het welzijn van het dier is daarbij belangrijker dan de wens van het publiek om het dier van alle kanten en op ieder moment van de dag te kunnen bekijken.

De Partij voor de Dieren vindt het fokken met dieren in een dierentuin ethisch ontoelaatbaar, omdat de nieuwe dieren op onnatuurlijke wijze worden grootgebracht en hun leven moeten doorbrengen in gevangenschap. Dierentuinen bieden evenmin een geschikte omgeving voor het opgroeien van in gevangenschap geboren dieren van bedreigde diersoorten, met het oog op herintroductie in de natuur. Dat is gedoemd te mislukken ten koste van het dier. Eventuele fokprogramma's zouden daarom, na zorgvuldige overweging, uitsluitend kunnen plaatsvinden in daarop toegespitste opvangcentra.

Maatregelen

- 8.1 De primaire functie van dierentuinen wordt de opvang van in het wild levende dieren die (nog) niet direct kunnen worden teruggezet in de natuur.
- 8.2 Dolfinaria worden omgevormd tot opvangcentra voor zeedieren in nood, gericht

- op het terugzetten van deze dieren in zee.
- 8.3 Voor de huisvesting van dieren in een dierentuin worden de natuurlijke leefomstandigheden zo dicht mogelijk benaderd. Het welzijn van de dieren is daarbij belangrijker dan de zichtbaarheid van de dieren voor het bezoekende publiek.
- 8.4 Het fokken met dieren in dierentuinen en dolfinaria wordt verboden.

8.2 Kinderboerderijen

Kinderboerderijen zorgen dat hun dieren conform soorteigen gedrag worden gehuisvest en verzorgd.

Kinderboerderijen hebben een educatieve functie doordat kinderen er kunnen leren hoe ze met dieren moeten omgaan. Maar het welzijn van de gehouden dieren is er vaak beneden de maat. De huisvesting is meestal te klein en komt onvoldoende tegemoet aan het natuurlijke gedrag van de dieren. Ook wordt er vaak met de dieren gefokt om in het voorjaar jonge dieren te hebben. Dat lijkt leuk voor het publiek, maar de overtollige dieren moeten aan het eind van de zomer weg van de kinderboerderij en komen dan in de handel terecht.

De Partij voor de Dieren wil dat kinderboerderijen hun dieren goed, conform soorteigen gedrag huisvesten en verzorgen, waarbij sociale dieren in groepen worden gehouden. Er moet voor elke gehouden diersoort worden gestreefd naar de optimale huisvesting. Daarbij is het van belang dat er op kinder- en stadsboerderijen alleen diersoorten worden gehouden die daar naar hun aard geschikt voor zijn. Exotische dieren als wallaby's en lama's horen niet thuis in een kinderboerderij.

Maatregelen

- 8.5 Het fokken van dieren op kinderboerderijen moet drastisch worden beperkt, en worden afgestemd op de huisvestingscapaciteit van de kinderboerderij, waarbij dieren ook oud kunnen worden. Nieuwe aanwas kan komen door overtollige dieren van andere kinderboerderijen en van dierenopvangcentra over te nemen.
- 8.6 Er komt een einde aan de vrijstelling om uitheemse diersoorten te houden op kinderboerderijen.

8.3 Circussen

Dieren horen niet thuis in een circus.

In een aantal circussen worden nog steeds (wilde) dieren gebruikt om kunstjes uit te laten voeren. De trainingsmethoden, de huisvesting en het constante reizen van plaats naar plaats maken dat deze dieren een miserabel leven leiden in gevangenschap. Diverse landen, waaronder België, Engeland, Oostenrijk, Griekenland, Zweden, en Finland, hebben al nationale of gemeentelijke verboden ingesteld op het gebruik van bepaalde diersoorten in circussen. In Nederland pleit een aantal gemeenten voor de mogelijkheid om circussen met dieren te kunnen weren van hun grondgebied.

De Partij voor de Dieren vindt het vermaken van mensen geen rechtvaardiging voor het opsluiten van dieren en ze te trainen om diverse vormen van onnatuurlijk gedrag te vertonen. Het laten uitvoeren van kunstjes door dieren getuigt niet van respect. Hun levenslange opsluiting in kooien is onacceptabel.

Maatregelen

8.7 Het gebruik van dieren in circussen wordt verboden.

8.4 Sport met dieren

Natuurlijk gedrag en welzijn vormen randvoorwaarden voor ieder diegebruik. Gokwedstrijden met dieren druisen in tegen het welzijn van het dier en worden daarom verboden.

Een aantal vrijetijdsbestedingen waarin dieren een belangrijke rol spelen wordt aangeduid als "sport", zoals hengelsport, paardensport, hondensport en duivensport. Sport met dieren is een probleem als de dieren hierbij in hun gezondheid en welzijn worden aangetast. Dit gebeurt bijvoorbeeld door dieronvriendelijke trainingsmethoden, door overbelasting van het dier en door het doden van dieren die bij het teruglopen van hun prestaties worden afgedankt. Het steeds verder opvoeren van de prestaties van dieren, ten koste van hun welzijn, wordt verergerd door het gokken op wedstrijden met dieren.

De Partij voor de Dieren wil strenge regelgeving om het welzijn van dieren die in sport en recreatie worden gebruikt te waarborgen.

Hengelen

De aantasting van het dierenwelzijn geldt in hoge mate voor hengelen. Hengelen is geen sport. Het is net als jagen een vorm van tijdsverdrijf ten koste van dieren. Voor de vis beginnen de angst, stress en pijn zodra hij aan de haak geslagen is. De gevangen vis probeert uit alle macht van de haak los te komen. Beschadigingen en verwondingen zijn steevast het gevolg. De Partij voor de Dieren wil dat hengelen wordt verboden. Mocht een hengelverbod (voorlopig) niet haalbaar zijn, dan moet hengelen sterk worden ontmoedigd en moet het gebruik van de zeer dieronvriendelijke weerhaken en leefnetten worden verboden. Ook viswedstrijden moeten worden verboden.

Duivensport

Bij duivensport is het geen uitzondering dat veel duiven rond of tijdens een wedstrijd sterven als gevolg van uitputting. Vooral de éénhoksrace, waarin duizenden duiven verzameld worden die na een trainingsperiode van enkele weken of maanden worden losgelaten voor een race van 400 tot 600 kilometer, is berucht. Ook de lange vluchten waarvoor duiven per vrachtwagen naar een plek in Europa worden vervoerd om van daaruit tot wel 1200 kilometer terug naar huis te moeten vliegen, geven veel problemen. Veel dieren raken daarbij verzwakt en gedesoriënteerd. De verdwaalde duiven belanden in steden of in opvangcentra, waar men zich geconfronteerd ziet met de problemen rond de opvang en verzorging van deze dieren en hun nakomelingen.

De Partij voor de Dieren wil dat er een einde komt aan de extreme praktijken van de duivensport en wil een verbod op de wedvluchten.

Paardrijden en paardensport

Hoewel de meeste ruiters het beste voor hebben met hun dier, gaat het met veel van de paarden en pony's in ons land niet goed. Dat begint al met de huisvesting. Paarden zijn echte kuddedieren met een sterke behoefte aan contact met soortgenoten en veel bewegingsvrijheid. Een paard brengt van nature meer dan de helft van de dag door met eten en de daarbij behorende beweging. De manier waarop veel paarden en pony's worden gehouden in Nederland is het tegenovergestelde daarvan. De dieren staan het grootste deel van de tijd alleen in een kleine box. Als ze geluk hebben, zien ze aan de andere kant van de tralies een soortgenootje, maar normaal contact met een ander paard is niet mogelijk. Die eenzame opsluiting is een straf voor sociale dieren.

Ook het trainen en berijden van paarden is niet probleemloos. Wanneer het natuurlijke bewegingspatroon van het paard als uitgangspunt wordt gehanteerd, kan paardrijden plezierig en verantwoord zijn voor mens en dier. Veel paarden worden echter te jong ingezet en te slecht getraind, waardoor ze hun leven lang verkeerd lopen met pijnlijke en chronische blessures tot gevolg. Voor hun tiende levensjaar zijn deze dieren volledig doorgesleten waarna ze als dank voor bewezen diensten op transport worden gezet naar slachterijen in Italië om als paardenrookvlees te eindigen.

In de sport staat het welzijn van het paard op gespannen voet met ambities en competitie. Bij military, een raceparcours met vaste hindernissen, lopen paarden vaak ernstige blessures op en moeten ze in sommige gevallen zelfs worden afgemaakt. Voor dressuur worden paarden met behulp van pijnlijke methodes vaak in houdingen gedwongen die ze van nature nooit zouden aannemen. Uit angst voor blessures laten de meeste eigenaren hun sportpaarden nooit in de wei.

De Partij voor de Dieren wil dat er wettelijke normen komen voor het huisvesten, trainen en het berijden van paarden en pony's. Voorwaarden voor het welzijn van deze sociale dieren zijn bijvoorbeeld de mogelijkheid om contact te maken met een soortgenoot en dagelijkse weidegang. Verder moeten er regels komen om het welzijn van paarden en pony's in training en bij berijden te waarborgen, zoals een minimumleeftijd waarop het dier belast mag worden en een verbod op schadelijke trainingsmiddelen.

Maatregelen

- 8.8 Er komt een verbod op het gokken op wedstrijden met dieren.
- 8.9 Hengelen wordt verboden of anderszins ontmoedigd door middel van voorlichting en beperkende maatregelen, waaronder een verbod op het gebruik van meerdere hengels, weerhaken, de drietandhaak (dreg) en leefnetten.
- 8.10 Viswedstrijden worden verboden.
- 8.11 Er komt een verbod op meerdaagse vluchten en éénhoksraces met duiven.
- 8.12 Er komt speciale regelgeving voor het welzijn van paarden en pony's in de vorm van een Paardenbesluit. Daarin worden onder meer minimumeisen opgenomen voor huisvesting, sociaal contact, bewegingsvrijheid en de leeftijd waarop een dier belast mag worden met training. Schadelijke trainingsmethoden worden verboden.
- 8.13 Er komt een verbod op paardenmarkten.
- 8.14 Het verbod op couperen van paardenstaarten wordt strikt gehandhaafd.
- 8.15 Er komt een sluitend identificatie- en registratiesysteem voor paarden en pony's.
- 8.16. Er komt regelgeving voor gaststalling, watervoorziening en voeding voor paarden die langer dan 4 uur per dag op wedstrijd gaan.
- 8.17 Gezien de enorme toename van de paardensport in Nederland en een gebrek aan kennis zorgt de overheid voor adequate voorlichting over het diervriendelijk houden en berijden van paarden.

8.5 Bontproductie

Bont is een overbodig luxeproduct. In Nederland is de overgrote meerderheid van de bevolking al sinds decennia tegen het gebruik van bont. De import van honden-, katten- en zeehondenbont is al verboden, net zoals het fokken van chinchilla's en vossen ten behoeve van bont. Maar nertsen worden in Nederland nog massaal voor bont gehouden: bijna 800.000 moederdieren en jaarlijks meer dan 4 miljoen jonge dieren die van hun vel worden gestript. Met het welzijn van deze nertsen is het slecht gesteld. Nertsen zijn niet-gedomesticeerde dieren die niet gewend zijn aan mensen en in de natuur een groot territorium hebben om te jagen. In de kleine kooien vertonen ze door verveling en

stress zelfbeschadigend en stereotype gedrag.

Ook de wijze waarop dons gewonnen wordt is in veel gevallen pure dierenmishandeling. Levende ganzen worden klem gezet om de donsveertjes uit de huid te trekken.

De Partij voor de Dieren wil een totaalverbod op de productie van bont en een verbod op dons afkomstig van levend geplukte dieren en wil dat bij producten duidelijk is of er gebruik gemaakt is van dierlijke producten zodat de consument weet wat hij koopt.

Maatregelen

8.18 In navolging van verboden in Engeland, Noord-Ierland, Oostenrijk, deelstaten van Duitsland en Schotland komt er een Nederlands verbod op het fokken van nertsen en andere dieren voor hun vacht.

8.19 De Nederlandse overheid zet zich in voor een Europees verbod op het fokken van dieren voor hun vacht.

8.20 Kleding en andere producten die zijn vervaardigd met behulp van dierlijke producten zoals bont, dons en konijnenhaar worden duidelijk zichtbaar geëtiketteerd.

8.6 Dieren in evenementen, tradities, kunst en media

Dieren worden vaak gebruikt voor evenementen, tradities, kunstuitingen en mediaoptredens, zoals reclamespots, televisieprogramma's, levende kerststallen en volksspelletjes. Het welzijn van de dieren die gebruikt worden in media, kunst en (traditioneel) volksvermaak is vaak niet gegarandeerd. Wilde dieren als olifanten en tijgers hebben bijvoorbeeld ernstig te lijden van een leven in gevangenschap en zouden dus niet ingezet moeten worden voor televisieshows en optredens van artiesten. Voor de meeste dieren levert het verblijf en optreden in een televisiestudio veel stress op.

In verschillende plaatsen wordt voor het jaarlijkse dorpsfeest een wedstrijd 'swientje tikken' georganiseerd, waarbij geblinddoekte deelnemers in een afgesloten ruimte een varken moeten zien aan te raken. Bij het Limburgse evenement ganstrekken in Grevenbicht wordt in wedstrijdverband de kop van een speciaal daarvoor gedode gans afgerukt door ruiters. Dergelijke traditionele volksspelletjes getuigen van een respectloze kijk op dieren en horen niet thuis in deze tijd.

Voor sommige tradities worden zelfs internationale verdragen omzeild, zoals het rapen van kievitseieren. De Partij voor de Dieren vindt het onbestaanbaar dat de eieren van een beschermde diersoort onder het mom van traditie mogen worden weggenomen uit de nesten.

Verder vindt de Partij voor de Dieren dat er welzijnseisen gesteld moeten worden aan het gebruik van dieren voor evenementen. De handelingen mogen niet strijdig zijn met de aard en natuurlijk gedrag van de dieren en mogen hun welzijn en gezondheid niet schaden of angst en stress veroorzaken.

Maatregelen

8.21 Het verhuren van dieren wordt verboden, als dat het dierenwelzijn benadeelt.

8.22 Er komt een einde aan dieronvriendelijke tradities als kerststallen met levende dieren en dieronvriendelijke volksspelletjes als swientje tikken en ganstrekken.

8.23 Het rapen van kievitseieren wordt, net als in de rest van Europa, verboden.

8.24 Er komen gedragscodes voor het gebruik van dieren in kunstuitingen en media, evenals voor het ter vermaak vertonen van realiteitsgetrouwe beelden waarin dieren het slachtoffer worden van mishandeling en vernedering. Er gaat van zulke beelden een slechte signaalfunctie uit.

9 Een meerderheid voor mededogen

De Partij voor de Dieren gaat er in het algemeen vanuit dat mensen 'zich jegens elkan- der in een geest van broederschap [behoren te] gedragen' (Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 1). Niet het recht van de sterkste behoort centraal te staan, maar het belang van de zwakke dient serieus te worden gewogen bij elk besluit. De beperkte blik van veel politieke partijen die zich geheel richten op het korte-termijn belang van de westerse mens en zijn geld, dient doorbroken te worden met een pla- neetbrede visie waarin mededogen, duurzaamheid, persoonlijke vrijheid en persoon- lijke verantwoordelijkheid de leidende thema's zijn. De Partij voor de Dieren werkt aan een samenleving waarin een respectvolle en harmonieuze omgang tussen alle levende wezens centraal staat, en voelt zich daarbij geïnspireerd door mensen als Albert Ein- stein, Mahatma Gandhi en Albert Schweitzer.

De Partij voor de Dieren is een seculiere partij die niet te definiëren valt in de achterhaal- de termen 'links' of 'rechts', maar een overstijgend belang vertegenwoordigt. Daardoor kan ze in veel gevallen waarin een patstelling dreigt tussen politieke machtsblokken, het beslissende gewicht in de schaal leggen. Dat gebeurt regelmatig in Eerste en Tweede Kamer en zal ook in coalitievorming een reële mogelijkheid vormen, waarmee een stem op de Partij voor de Dieren een grote kans biedt om mededogen en duurzaamheid hoog op de politieke agenda te krijgen. Daarnaast staan persoonlijke vrijheid en persoonlijke verantwoordelijkheid centraal in het afwegingskader van de Partij voor de Dieren. Naast de initiërende rol die de Partij voor de Dieren inneemt op het gebied van dieren, natuur en milieu, heeft zij een visie op andere beleidsterreinen die gestoeld is op duurzaam- heid en leefbaarheid voor mens en dier.

9.1 Overheid

De overheid ontwerpt en controleert wetgeving en moet zelf het goede voorbeeld geven bij de naleving daarvan. Daarnaast is zij beheerder van maatschappelijke voorzieningen die essentieel zijn voor een goed functionerende samenleving, waarin verdergaande privatisering van collectieve voorzieningen wordt tegengegaan. Er dient een nadruk- kelijke scheiding van kerk en staat te zijn, levensbeschouwelijke overtuigingen in bij- voorbeeld moreel ethische kwesties behoren niet van overheidswege aan anderen te worden opgelegd.

Standpunten

- Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) moet worden opge- heven.
- Er komt een ministerie voor duurzame ontwikkeling, ruimte, energie en dierenwelzijn. Hiervoor kunnen onderwerpen als milieu, natuur, water en maatschappelijk gewenste waarden als dierenwelzijn gebundeld worden binnen het huidige ministerie van VROM. De minister van dit ministerie krijgt de bevoegdheid om het beleid van de andere ministers te toetsen op duurzaamheid.
- De overheid stelt zich terughoudend op in moreel ethische kwesties die de persoon- lijke levenssfeer van burgers raken. Binnen een via breed maatschappelijk debat vast- gesteld kader biedt de overheid maximale ruimte aan het maken van eigen keuzes.
- Het aantal rijksambtenaren wordt via natuurlijk verloop met 20% verminderd.
- Het budget voor het inhuren van externe adviseurs door de overheid wordt met 20% beperkt. Dit levert een besparing van ca. € 500 mln.
- De duur van het wachtgeld voor politieke ambtsdragers wordt gehalveerd.

9.2 Werk en inkomen

In een goed georganiseerde samenleving moeten de talenten van alle mensen tot hun recht kunnen komen. Het is niet te verantwoorden dat een samenleving veel onvervulde en onvervulbare taken kent, en tegelijk een groot aantal werklozen. De overheid zal een sterkere aansturende rol moeten vervullen in dit allocatievraagstuk dan nu het geval is.

Nu krijgen mensen vanaf hun 65ste AOW. De Partij voor de Dieren kan instemmen met een zeer geleidelijke verhoging van de AOW-leeftijd tot 67 jaar. Falend overheidsbeleid, zoals het verzuimen van het vullen van het aangekondigde spaarfonds AOW in de jaren '90, mag echter niet neergelegd worden bij de oudere werknemers, daarom is een ruime overgangstermijn noodzakelijk.

Standpunten

- Voor mensen die nu 55 jaar of ouder zijn blijft de AOW-leeftijd 65 jaar. Daarna stijgt de AOW-leeftijd jaarlijks met 1 maand. Op die manier gaat de AOW-leeftijd omhoog naar 67 jaar in 2044. Dit levert op termijn een structurele jaarlijkse besparing van € 3,5 mld.
- Mensen die langdurig werkloos zijn moeten financieel gestimuleerd worden om maatschappelijke taken te vervullen. Het gevoel voor arbeidsparticipatie wordt hierdoor in stand gehouden en bevorderd.
- Het oprichten van een eigen bedrijf dient gestimuleerd te worden door een vrijstelling van de winstbelasting in de startfase van de onderneming indien voldaan wordt aan de door de overheid op te stellen criteria op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- De duur van de werkloosheidsuitkering kan worden ingekort tot maximaal 12 maanden. De uitkering wordt in de eerste maanden hoger dan nu het geval is. Op deze manier kan € 0,9 mld. worden bespaard op de WW-uitkeringen.
- Het overstappen van een uitkeringssituatie naar een betaalde baan moet beter gestimuleerd worden, bijvoorbeeld door loonsuppletie en het faciliteren van stageplaatsen.
- Kinderbijslag behoort inkomensafhankelijk te zijn. Hiermee kan € 250 mln. worden bespaard.
- De voorwaarden voor het van de belasting aftrekken van giften worden verruimd.
- Het zou kleine ondernemers makkelijker gemaakt moeten worden om uitvallers uit het arbeidsproces te re-integreren. Kleine ondernemers mogen niet langer de dupe worden van situaties van heruitval.

9.3 Onderwijs

Scholing en onderwijs vormen de economische en intellectuele basis van onze samenleving. Beide moeten in hoge mate toegankelijk zijn. De huidige problemen in het onderwijs zijn het resultaat van opeenvolgende vernieuwingen. Grootschaligheid en 'competentiegericht leren' maken het onderwijs onpersoonlijk en ongestructureerd. Scholing dient gebaseerd te zijn op aanleg, belangstelling en talenten van het kind. Het kind behoort centraal te staan in het aangeboden lespakket. De Partij voor de Dieren vindt dat we niet moeten bezuinigen, maar investeren in onderwijs. Het platteland moet leefbaar blijven onder meer door kleine basisscholen open te houden.

Standpunten

- Scholen in het voortgezet onderwijs moeten naast keuzeverantwoordelijkheid ook budgetverantwoordelijkheid dragen voor schoolboeken.
- Het vakonderwijs voor VMBO's en MBO's moet worden hersteld.
- Collegegelddifferentiatie en selectie aan de poort vormen onnodige belemmeringen in de toegang tot het onderwijs.

- Het collegegeld voor tweede studie gaat niet omhoog.
- Het stelsel van studiefinanciering wordt niet gewijzigd.
- Gezondheid, voeding, natuur, dierenwelzijn en milieu moeten een essentieel onderdeel worden van het algemene lespakket.
- Sponsoring van het onderwijs en schoolboeken door commerciële partijen moet worden verboden om de onafhankelijkheid van onderwijs en wetenschappelijk onderzoek te waarborgen.
- Verlaging van de administratieve druk in het onderwijs.

9.4 Veiligheid

De Partij voor de Dieren hecht veel belang aan de individuele vrijheid van burgers, maar deze mag geen inbreuk maken op de vrijheid en het welzijn van anderen. De tolerantie binnen onze samenleving vormt een groot goed, maar het kan niet worden toegestaan dat die tolerantie een vrijbrief vormt om vormen van oprukkende intolerantie te gedogen.

Standpunten

- Er moet meer onderzoek gedaan worden naar effectievere straffen op gewelddadig gedrag naar mens en dier, waardoor herhaling wordt tegengegaan.
- Bij de bestrijding van criminaliteit dient meer prioriteit gegeven te worden aan zaken die het welzijn van mensen en dieren het meest aantasten.
- De bestrijding van mensenhandel en gedwongen prostitutie moet hogere prioriteit krijgen bij politie en justitie.
- Eerwraak en vrouwenbesnijdenis moeten actiever bestreden worden.
- Er moet een sterkere controle komen op de handel in en doorvoer van wapens. Er komt een openbaar register met betrekking tot de wapenhandel en de positie van Nederland als wapenleverancier en doorvoerland.

9.5 Vluchtelingen

De Partij voor de Dieren hecht groot belang aan een rechtvaardige behandeling van mensen en het tegengaan van schendingen van mensenrechten. Niet alleen in ons eigen land, maar ook internationaal gezien heeft de Nederlandse overheid hier een verantwoordelijkheid. Onafhankelijk van de eigen economische belangen en politieke samenwerkingsverbanden dienen sancties te worden opgelegd bij schendingen van mensenrechten door andere landen.

Standpunten

- Slachtoffers van mensenrechtenschendingen kunnen asiel krijgen in Nederland.
- Op Europees niveau moet Nederland zich sterk maken voor betere opvang van vluchtelingen in de eigen regio. Daarnaast biedt Nederland eigenstandig hulp bij het organiseren van de opvang van vluchtelingen in de regio van herkomst.
- Nederland moet een humaan en rechtvaardig asielbeleid toepassen. De Partij voor de Dieren vindt dat asielzoekers binnen een redelijke termijn uitsluitel moeten krijgen over hun verblijfsrecht in Nederland; mensen die buiten hun eigen schuld langer dan 2 jaar wachten in een opvangcentrum krijgen een verblijfsvergunning.
- In afwachting op uitzetting hebben uitgeprocedeerde asielzoekers recht op medische zorg en mogen uitgeprocedeerde asielzoekers met kinderen niet meer op straat worden gezet.

9.6 Ontwikkelingshulp

De oorzaken van massale immigratie moeten aangepakt worden. Een belangrijke oorzaak van immigratie is armoede, honger en klimaatschade elders. De problemen in her-

komstlanden hangen ook vaak samen met oorlogen, hoge geboortecijfers en te weinig mogelijkheden om in de eigen behoeften te voorzien. Ontwikkelingshulp dient daarom gericht te zijn op kennisontwikkeling, ontwikkeling van een zelfstandige regionale voedselvoorziening, gezondheidszorg en preventie van oorlogen.

Standpunten

- Het budget voor ontwikkelingshulp blijft gehandhaafd op ongeveer 0.8% van het BNP. Het toezicht van de overheid op effectieve besteding wordt verbeterd.
- Ontwikkelingssamenwerking wordt meer gericht op de noden van ontvangende landen dan op de belangen van het participerende Nederlandse bedrijfsleven.

9.7 Bestuur en democratisering

De Partij voor de Dieren vindt dat democratie de staatsvorm is die de inwoners van een land het meeste recht doet. In eigen land moet het democratisch gehalte van de besluitvorming worden versterkt. Het kiesstelsel moet de diversiteit van het politieke spectrum faciliteren.

Standpunten

- De Partij voor de Dieren is tegen wijzigingen in het kiesstelsel die een verhoging zouden betekenen van de drempel voor (nieuwe) politieke partijen om in het parlement te komen.
- Het raadgevend referendum moet een plaats krijgen bij belangrijke besluiten.
- Het burgerinitiatief wordt gestimuleerd en vergemakkelijkt.
- De Partij voor de Dieren is voor de getrappt gekozen burgemeesters via de gemeenteraad en de getrappt gekozen Commissaris der Koningin door de Provinciale Staten.
- De waterschappen zijn een bestuurslaag waar duurzaamheid en verantwoord milieubeleid een goede invulling kunnen vinden. De waterschappen moeten worden ontdaan van 'geborgde zetels' en geheel op democratische wijze gekozen worden. De efficiency operatie die reeds is ingezet bij de waterschappen verdient steun.
- De kosten van het Koninklijk Huis worden beperkt: staatstoelages worden beperkt tot de koningin en de kroonprins; het koninklijk jachtdepartement wordt opgeheven; het aantal paleizen dat in gebruik is bij het Koninklijk Huis wordt beperkt tot twee; het privé-jacht De Groene Draeck komt geheel voor rekening van de Koninklijke familie.

9.8 Gezondheidszorg

De gezondheidszorg moet toegankelijk zijn voor iedereen. Marktwerking in de zorg is onwenselijk. De Partij voor de Dieren vindt dat binnen de gezondheidszorg meer verantwoordelijkheid toegekend moet worden aan mensen op de werkvloer en minder aan managementlagen. Dit komt ten goede aan de efficiency binnen de zorg en zal schrijnende situaties beter helpen voorkomen. Deze verantwoordelijkheid hoort ook in financiële zin te worden erkend en geldt voor vele takken van de sociale sector. Daarnaast moet er veel meer aandacht voor zorg voor ouderen in verpleeghuizen komen en moet mantelzorg een belangrijke plaats innemen in onze samenleving en de erkenning krijgen die het verdient.

Standpunten

- Het eigen risico in de zorg moet niet worden verhoogd en er komt geen eigen bijdrage voor de huisarts.
- Er moet worden gestreefd naar kleinschalige voorzieningen op lokaal- en buurt-niveau in gezondheidszorg.
- Patiënten die zonder tijdige afmelding niet verschijnen op afspraken gaan de kosten van de consulten zelf dragen.

- Thuiszorgvoorzieningen moeten van zodanige aard zijn dat ook mensen die niet kunnen terugvallen op mantelzorg zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen.
- Mantelzorg moet fiscaal aantrekkelijker worden gemaakt.
- Bewegingsonderwijs wordt uitgebreid en wordt toegepast op de individuele leerling. Zwemonderwijs wordt opgenomen in het lespakket van basisscholen.
- Er dient meer erkenning te komen voor het belang van alternatieve geneeswijzen en een einde te komen aan het alleenrecht van de reguliere visie en aanpak binnen de gezondheidszorg.

9.9 Recht

Veel mensen beschouwen de uitwerking van het huidige rechtssysteem in toenemende mate als onrechtvaardig. Rechtspraak is lang niet altijd een bepaling van wie gelijk heeft in een rechtsgeding, maar van wie de langste adem heeft. Veel slachtoffers van letselschade zien zich genoodzaakt genoeg te nemen met een magere schikking omdat ze niet de mogelijkheid hebben tot een juridische krachtmeting met verzekeringsmaatschappijen. Overheden hebben een langere adem dan maatschappelijke organisaties, in personele en financiële zin, waardoor een tegenwettelijk beleid stand kan houden, bijvoorbeeld bij de afgifte van afschot- en milieuvergunningen. Klokkenluiders zien hun carrière en persoonlijk leven geruïneerd, omdat er nog steeds onvoldoende wettelijke bescherming voor ze is.

Standpunten

- Maatschappelijke organisaties die met succes overheidsbeleid aanvechten via de rechter, moeten een reële vergoeding krijgen voor de juridische kosten die ze daarvoor maken.
- Er moet een betere wettelijke beschermingsregeling komen voor 'klokkenluiders' die maatschappelijke misstanden aan de kaak stellen.
- De toegang tot het recht moet vergroot worden via betere rechtshulp voor mensen met beperkte inkomens.

9.10 Sociaal leven

Mensen hebben niet alleen rechten, maar ook plichten jegens elkaar en de samenleving. Daarbij geldt dat de economie en het sociale leven niet louter beheerst mogen worden door financiële factoren. Mensen hebben de vrijheid om te leven volgens hun eigen culturele gewoonten voor zover deze niet strijdig zijn met de wet en de vrijheden van anderen waaronder de dieren. Mensen hebben recht op een veilige en schone omgeving. Van de overheid vraagt dit alles een actieve houding en een beperking van de bureaucratie.

Standpunten

- Initiatieven die tot doel hebben de sociale cohesie te bevorderen moeten gestimuleerd en waar mogelijk gesubsidieerd worden.
- Immigranten worden geacht zichzelf de taal en noodzakelijke sociale vaardigheden eigen te maken om in de Nederlandse samenleving te functioneren; de overheid ziet er op toe dat dit gebeurt en is hierbij behulpzaam. Onwil leidt tot sancties.
- Het ouderenbeleid moet er op gericht zijn om mensen zolang mogelijk zelfstandig in onze samenleving te laten functioneren. De overheid is behulpzaam om dat mogelijk te maken en past hierbij maatwerk toe. Meergeneratiewonen moet worden aangemoedigd door een ruimhartig beleid ten aanzien van het bouwen van aanleunwoningen voor jongeren of ouderen op eigen erf.

9.11 Woningmarkt

Iedereen heeft recht op woonruimte. Burgers moeten de mogelijkheid hebben om tegen een redelijk deel van hun inkomen over een fatsoenlijke woning te beschikken. Bij het verstrekken van huursubsidie c.q. de aftrek van hypotheekrente moet de overheid toezien op een evenredige verdeling van de overheidssteun. Onbeperkte aftrek van hoge hypotheekrenten past daar niet bij. De Partij voor de Dieren wil ook af van fiscale prikkels die stimuleren tot het hebben van schulden en die het aflossen van een hypotheek 'beboeten'. Systeemwijzigingen dienen echter geleidelijk te worden ingevoerd om ernstige verstoring van de woningmarkt en het schaden van het vertrouwen van de burger te voorkomen, met behoud van rechtszekerheid van mensen die al een hypotheek hebben afgesloten.

Voor kleine woningen is in Nederland een maximale huurprijs vastgesteld. Dit zou ook studenten moeten beschermen tegen huisjesmelkers. Maar in de praktijk werkt het niet, omdat studenten vaak bang zijn hun kamer uitgezet te worden wanneer ze naar de huurcommissie stappen. Pas na verhuizing hoeven huurders niet meer bang te zijn voor represailles. Het moet daarom mogelijk gemaakt worden dat de te veel betaalde huur met terugwerkende kracht gevorderd kan worden.

Standpunten

- De aftrek van hypotheekrente blijft, maar wordt op korte termijn beperkt tot een hypotheekschuld van maximaal € 750.000 en geleidelijk verder teruggebracht tot € 500.000. Iedereen heeft 30 jaar recht op aftrek van een annuïtair dalend percentage van de hypotheekrente. Via een geleidelijke invoering wordt het aftrekpercentage afgetopt op 42%. Dit levert uiteindelijk een jaarlijkse besparing van € 4,1 mld.
- De overdrachtsbelasting voor woningen wordt gedifferentieerd naar energieverbruik, waarbij kopers minder overdrachtsbelasting betalen voor een energiezuinige woning én als ze na aankoop tijdens de verbouwing alsnog forse energiebesparende maatregelen toepassen. De overdrachtsbelasting voor onzuinige woningen wordt overeenkomstig verhoogd.
- Er komt een tijdelijke verlaging van de overdrachtsbelasting om de huizenmarkt een impuls geven.
- Mensen die hun huis in de verkoop hebben staan, terwijl ze al een ander huis hebben gekocht hebben tijdelijk recht op een dubbele hypotheekrenteaftrek.
- Leegstaande kantoorpanden, die hiervoor geschikt zijn, moeten kunnen worden omgebouwd tot woonruimte.
- Teveel betaalde huur boven de maximaal vastgestelde huurprijs moet tot 1 jaar na afloop van het huurcontract terug gevorderd kunnen worden van de verhuurder.

9.12 Ruimtelijk beleid

Veranderende perspectieven in de landbouw leiden tot het vrijkomen van gebieden. Deze ruimte moet op zorgvuldige wijze beheerd en bestemd worden met oog voor de belangen van mens, dier, natuur en milieu. Zo moet er een stimuleringsregeling komen om leegstaande gebouwen te benutten voor doelen die meer overeenstemmen met het algemeen belang. Deze herallocatie van de ruimte kan op vrijwillige basis leiden tot meer woonruimte, vitalisering van dorpsgemeenschappen, aanwas van natuurgebieden en een betere benutting van infrastructuur. De toegenomen bouw mogelijkheden op het platteland zullen zonder overheidsbijdrage leiden tot de bouw van tienduizenden extra woningen, een miljardenimpuls voor economie en werkgelegenheid en een ontlasting van de woningvraag in de steden, doordat de trek van het platteland naar de stad een halt wordt toegeroepen.

Standpunten

- Het Rijk bevordert dat mensen op eigen erf kunnen bouwen ten behoeve van huisvesting van ouders of kinderen en bevordert voor een ieder een plezierige leefomgeving door herallocatie van ruimte ombouw van leegstaande kantoorruimte en ecologisch verantwoord gebouwde en energiezuinige woningen en bedrijfsgebouwen.
- Vrijgekomen agrarische gebouwen mogen in principe benut worden voor woningbouw van gelijke omvang, waarbij de inhoud per woning/appartement niet meer mag bedragen dan 500 m³. Grotere agrarische complexen mogen benut worden voor de vorming van appartementencomplexen op het platteland. De ombouw dient aangepast te zijn aan het karakter van het landschap, infrastructuur en de regionale architectuur. Er mag geen sprake zijn van bouw hoger dan twee etages. De landgoedregeling waarbij agrarische grondeigenaren mogen bouwen op een kavel van ten minste 5 hectaren, moet worden gestimuleerd, op voorwaarde dat minimaal 75% van het terrein wordt ingericht voor natuurontwikkeling.
- De overheid krijgt, om speculatie te voorkomen, de mogelijkheid vrijkomende gronden als eerste aan te kopen tegen onafhankelijk vastgestelde marktwaarde.
- Er komen geen nieuwe regionale luchthavens.
- De bouw van 'zichtlocaties' in de vorm van lintbebouwing voor bedrijventerreinen langs wegen in de groene ruimte moet worden beperkt.
- Het omvormen van agrarische percelen van ten minste 5 hectare tot in het bestemmingsplan vastgelegde biologische landbouwtoepassingen wordt gehonoreerd met een bouwvergunning voor één woning, waarmee de vorming van kleinschalige biologische boerenbedrijven sterk gestimuleerd wordt.
- In (gemeentelijke) bestemmingsplannen dient beschreven te zijn dat het plaatsen van een schuilstal ten alle tijde mogelijk is, indien dit noodzakelijk is voor het welzijn van het dier.

9.13 Cultuur en media

Omdat kennis van de eigen cultuur één van de grondslagen vormt voor respect voor andere culturen en omdat cultuur en media een belangrijke rol kunnen vervullen om van Nederland weer een aangenamere samenleving te maken, vindt de Partij voor de Dieren dat er meer geld en aandacht besteed moet worden aan deze thema's. De verflakking van het TV- en radioaanbod kan gestopt worden door verbetering van de positie van de Publieke Omroep.

Standpunten

- Er wordt niet bezuinigd op de budgetten voor kunst en cultuur.
- De positie van publieke omroep moet worden versterkt. Er moet een stelsel van promotie en degradatie komen waarbij de toegewezen zendtijd en programmamiddelen behalve met ledental een directe relatie krijgen met de geleverde prestaties in relatie tot de taakopdracht van de publieke omroep.
- Op alle zenders komt een volledig reclameverbod voor alcoholische dranken.
- De zendtijd voor kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag (de '2.42-omroepen' of voorheen '39f-omroepen') wordt afgeschaft, een besparing van circa € 10 mln. Levensbeschouwelijke programmering, anders dan via subsidie aan ledenomroepen, is geen taak voor de overheid.

9.14 Buitenlands beleid en defensie

Nederland stelt zich in internationale bondgenootschappen loyaal op naar haar bondgenoten maar maakt eigen afwegingen waarin niet geopolitieke overwegingen de doorslag vormen, maar mededogen en duurzaamheid. In dat beleid passen opbouwmissies in het kader van ontwikkelingssamenwerking veel beter dan militaire missies, ook wan-

neer die een opbouwcomponent kennen.

Standpunten

- Nederland kiest voor een meer autonome positie binnen de NAVO.
- Nederland trekt zich terug uit Afghanistan en stuurt geen nieuwe militaire missies naar dat land.
- Er moet een parlementair onderzoek komen naar de rol van Nederland bij de militaire inval in Irak.
- Er worden geen JSF straaljagers aangeschaft. Defensie vliegt verder met een afgeslankte en gemoderniseerde vloot F16 straaljagers.
- Het defensiebudget kan met 20% omlaag. Deze budgetkorting levert een besparing van € 1,4 mld.
- De Nederlandse bijdrage aan de EU moet worden heronderhandeld en kan ten minste 10% lager.
- Nederland beperkt het aantal ambassades en vervangt die waar mogelijk door consulaten. Hiermee kan € 200 mln. bezuinigd worden op de diplomatieke dienst.
- Nederland stopt met het bevorderen van de buitenlandse vraag naar in ons land geproduceerde dierlijke eiwitten.

9.15 Godsdienstvrijheid

Nederland beschouwt vrijheid van godsdienst als een groot goed dat grondwettelijk verankerd is. Toch mag vrijheid van godsdienst van de één niet in botsing komen met burgerlijke vrijheden en democratische rechten van anderen. Er worden om die reden grenzen gesteld aan uitingen van religie die burgerlijke vrijheden schaden.

Standpunten

- Er komt een verbod op het onverdoofd ritueel slachten van dieren.
- Er komt geen wettelijk vastgelegde (religieuze) rustdag.
- Scholen die gebaseerd zijn op levensbeschouwelijke grondslag mogen niet discrimineren in hun aannamebeleid.
- Politieke partijen mogen niet discrimineren naar sexe, ook niet waar de overwegingen daartoe ingegeven worden door levensbeschouwelijke opvattingen.

9.16 Privacy

De Partij voor de Dieren hecht zeer aan de privacy van burgers. Het is onacceptabel dat in Nederland per dag meer telefoontaps worden uitgevoerd dan in de VS in een heel jaar. In toenemende mate worden burgerlijke vrijheden ingeperkt door de overheid, en daaraan moet met kracht een halt worden toegeroepen tenzij de vrijheid of veiligheid van mens of dier in het geding is.

Via het internet kunnen consumenten muziek en films zelf downloaden en bekijken waar en wanneer ze willen. De muziek- en filmindustrie heeft zich nog onvoldoende aangepast aan deze situatie en daardoor downloaden veel consumenten zonder te betalen. In de plannen van de overheid worden internetproviders verplicht om het internetverkeer van hun klanten in de gaten te houden, waarmee het recht op privacy en communicatiegeheim, informatievrijheid en vrijheid van meningsuiting onder druk komt te staan. Internetproviders mogen geen verlengstuk worden van de opsporingsdiensten.

Standpunten

- Het Elektronisch Patiëntendossier en het Elektronisch Kinddossier worden niet doorgevoerd omdat de privacy onvoldoende gewaarborgd is.
- Het opnemen van vingerafdrukken in het paspoort en opname in de centrale data-

base moet ongedaan gemaakt worden.

- De Wet Identiteitsvaststelling Verdachten, Veroordeelden en Getuigen moet betere waarborgen krijgen voor de rechten van burgers.
- De bewaarplicht van telecomgegevens en e-mailgegevens dient drastisch te worden ingeperkt.
- In artikel 7 van de Grondwet over de uitingsvrijheid en artikel 13 over het brief- en telefoongeheim wordt expliciet gemaakt dat deze rechten ook gelden voor hiermee vergelijkbare technologieën, zoals Internet en e-mail.
- De Wet Bescherming Persoonsgegevens dient te worden aangescherpt om burgerrechten veilig te stellen.
- Privé gegevens van vliegtuigpassagiers en informatie over bankafschriften mag door de overheden niet gedeeld worden met derde landen zoals de VS.
- Kilometerheffing en kentekenregistratie op snelwegen mag niet worden ingevoerd zonder stringente privacywaarborgen.
- Er is in ons land geen ruimte voor een algemene maatregel tot preventief fouilleren.
- De overheid mag internetproviders niet dwingen om automatische opsporingssoftware in te zetten om de inhoud van het internet- en mailverkeer van klanten te monitoren.
- Er komt geen downloadverbod dat door providers gehandhaafd zou moeten worden.
- Er mag geen Europese internetcensuur komen via een filter dat delen van het internet afsluit.

9.17 Emancipatie

De Partij voor de Dieren staat voor erkenning van emancipatiebewegingen. Overal waar sprake is van achterstelling van groepen, zoals vrouwen, homo's, etnische minderheden, is het een taak van de overheid zorg te dragen voor volwaardige integratie en gelijkberechtiging.

Standpunten

- Een gelijke beloning voor mannen en vrouwen wordt wettelijk verplicht.
- Er wordt met kracht opgetreden tegen alle uitingsvormen van discriminatie.
- De overheid streeft ernaar het ambtenarenapparaat een evenwichtige afspiegeling te laten zijn van de samenstelling van de bevolking.
- Homoseksuele paren krijgen gelijke rechten aan die van heteroseksuele paren.
- Bij een echtscheiding hebben mannen en vrouwen dezelfde rechten.

9.18 Financiële markten

De aanhoudende financiële crisis maakt pijnlijk duidelijk hoezeer wij geld zijn gaan overwaarderen ten opzichte van het waardevolste wat we hebben, schone lucht, schoon water, schone grond en een stabiel klimaat. Het feit dat banken en financiële instellingen zich vrijwel zonder uitzondering zijn gaan bezig houden met de verkoop van onbegrijpelijke producten, beleggingsproducten met geleend geld en versluierde provisiestelsels waarin consumenten het overgrote deel van hun inleg op voorhand kwijt zijn, vraagt om een totale heroriëntatie van de financiële dienstverlening.

Er moeten banken komen die louter aan traditionele financiële dienstverlening doen, zoals sparen, lenen en betalen. Financiële instellingen die andere producten aanbieden moeten duidelijk herkenbaar worden en onder streng toezicht gebracht worden van de AFM.

Standpunten

- De door de Staat verleende garanties aan banken gaan gepaard met een stevige verduurzamingseis, zowel qua belonings- als investeringsbeleid.

- Aan kredietverlening van door de Nederlandse Staat gefinancierde banken worden duurzaamheidscriteria gekoppeld.
- Nederland moet bevorderen dat er internationaal een kleine belasting op valutatransacties (Tobintax) komt. Daarmee wordt een fonds gevormd voor overheidsingrijpen bij bancaire missers.
- Duurzaam bankieren wordt aantrekkelijker gemaakt door uitbreiding van het groenfinancieringsstelsel voor alle economische sectoren.
- Bankiers die zich schuldig maken aan de verkoop van onverantwoorde financiële producten worden persoonlijk aansprakelijk voor de toegebrachte schade.
- Consumenten moeten worden beschermd tegen te hoge (persoonlijke) leningen.

9.19 Crisisbestrijding

De bestrijding van de financiële crisis moet in samenhang gezien worden met andere crises, zoals de wereldvoedselcrisis, de zoetwatercrisis, de energiecrisis, de biodiversiteitscrisis, de klimaatcrisis en dierziekten crises. Juist bij de bestrijding van crises mag niet ingezet worden op herstel van de oude situatie, maar wordt ingezet op nieuwe, duurzame doelen. De huidige vorm van crisisbestrijding via het buiten werking stellen van delen van het democratisch proces en de aanleg van meer wegen en andere infrastructurele werken geeft blijk van een gebrek aan duurzame toekomstvisie.

Standpunten

- De crisis- en herstelwet moet volledig worden herzien.
- De onteigeningsparagraaf verdwijnt uit de crisis- en herstelwet en wijzigingen in de onteigeningswet krijgt een zelfstandige parlementaire behandeling.
- De transitie naar een meer op plantaardige eiwitten gebaseerd productie- en consumptiepatroon wordt een belangrijk onderdeel van de bestrijding van de crisis.

9.20 Fiscale maatregelen ten behoeve van klimaat en milieu

De Partij voor de Dieren wil een gezond en duurzaam economisch systeem. In dit systeem worden de werkelijke kosten doorberekend in elke stap van de keten, en niet meer afgewenteld op de belastingbetaler. De prijsprikkel die dan ontstaat, bevordert duurzame productie en consumptie. Het verschil in koopkracht wordt gecompenseerd door middel van lagere belasting op arbeid.

Alle subsidies die de overheid verstrekt, zullen opnieuw moeten worden gezien met het oog op de effecten op milieu en klimaat. Subsidies die niet-duurzaam gedrag in de hand werken worden afgeschaft. Ook het belastingstelsel en de prikkels die hiervan uitgaan, moet op de schop. Het belastingstelsel wordt vergaand vergroend. Deze veranderingen zullen een verschil in koopkracht met zich meebrengen. Dit verschil moet gecompenseerd worden door arbeid minder te gaan belasten.

Maatregelen

- De externe kosten van de productie- en afvalfase van producten komen tot uiting in de prijs van het product.
- Er komt een accijns op vlees van €2 per kilo, zodat de werkelijke kosten van productie ook tot uiting komen in de kostprijs van het product. De opbrengst van deze vleestaks maatregel bedraagt circa € 1,4 mld. per jaar.
- Er komt een heffing op de import van veevoer.
- Subsidies en kortingen voor milieuvervuilende activiteiten en producten worden afgeschaft.
- Nederland voert een flexibele CO₂-taks in die lager wordt naarmate de Europese prijs voor CO₂-emissierechten hoger wordt.

- Dierlijke eiwitten komen onder het hoge BTW tarief te vallen. Deze beprijzing van vlees, melk, kaas, boter en eieren levert jaarlijks € 1,1 mld.
- Voor biologische producten zal het btw nultarief gaan gelden.
- Er komt een accijns op kerosine voor vliegtuigen.
- Er wordt een vrachtwagenheffing ingevoerd van 15 cent per kilometer.
- De belasting op grijze stroom is hoger dan de belasting op groene stroom, en het degressieve systeem van energiebelasting wordt afgeschaft. Dit levert jaarlijks € 600 mln. op.
- Groene spaar- en beleggingsregelingen worden gestimuleerd en uitgebreid met alle vormen van duurzame ontwikkeling.
- Alle subsidies die de overheid verstrekt, zullen worden herbezien met het oog op de effecten op milieu, klimaat en omgang met dieren. Hiermee valt honderden miljoenen te besparen.
- Er wordt een wegwerptaks ingevoerd voor milieuonvriendelijke verpakkingen en stiegeld op blik en kleine drinkflesjes.

Daad bij het Woord

De SGP stáát ervoor!

Inhoudsopgave

<i>Woord vooraf</i>	<i>3</i>
<i>Daad bij het Woord!</i>	<i>4</i>
<i>1. Gezin en jeugd</i>	<i>10</i>
<i>2. Beter onderwijs</i>	<i>15</i>
<i>3. Zorg voor elkaar</i>	<i>20</i>
<i>4. Vrede in de samenleving</i>	<i>29</i>
<i>5. Betrouwbaar recht en stabiele veiligheid</i>	<i>32</i>
<i>6. Voor een duurzame leefomgeving</i>	<i>40</i>
<i>7. Ons dagelijks brood</i>	<i>50</i>
<i>8. De toestand in de wereld</i>	<i>58</i>
<i>9. Gezonde overheidsfinanciën</i>	<i>64</i>
<i>Index</i>	<i>66</i>

Woord vooraf

En zijt daders des Woords
en niet alleen hoorders.
(Jakobus 1:22)

Daad bij het Woord!

Wat Nederland nu nodig heeft, is een daadkrachtige overheid. Een regering die niet talmt, treuzelt en zaken voor zich uit schuift, maar kiest voor een geloofwaardige aanpak. De SGP wenst een kabinet dat niet aftreedt, maar slagvaardig optreedt. Wat Nederland ook meer dan ooit nodig heeft, zijn kiezers, Kamerleden en bewindslieden die eerst luisteren naar het Woord, zich daardoor laten gezeggen en daarnaar handelen.

Voor de derde keer op rij mag u als kiezer naar de stembus voor vervroegde verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer. Met dit verkiezingsprogramma vraagt de SGP om uw stem. Met uw steun versterkt u het staatkundig gereformeerde geluid in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

De SGP wil niet op een afstand kijken naar de problemen en daar wat over theoretiseren. Het gaat erom de problemen goed te bestuderen en werkelijke oplossingen aan te dragen. In dit verkiezingsprogramma doen we daarvoor een serieuze en doordachte poging.

Het motto 'Daad bij het Woord' is ontleend aan de brief van de apostel Jakobus. Opmerkelijk is dat Jakobus in dit geschrift de vinger legt bij twee ontsporingen: het misbruik van de tong en het begeren van rijkdom. Opmerkelijk en actueel, omdat juist de laatste jaren de vrijheid van meningsuiting steeds vaker wordt opgerekt tot een vrijbrief om te beledigen en te kwetsen. Ook worden we door de financiële en economische crisis geconfronteerd met het feit dat wij Nederlanders al jarenlang op te grote voet leven.

Volgens Jakobus komen we het diepste probleem van mens en samenleving aan de weet door ons, bij het licht van de Heilige Geest, grondig te verdiepen in het Woord van God, de volkomen wet van de vrijheid. In deze spiegel zien we als mens wie we werkelijk zijn. Dit Woord heeft de kracht om ons van binnenuit vrij te maken. Vrij van zelfzucht en eigenbelang. Alleen zo verkrijgen we de werkelijke vrijheid om God en de medemensen te dienen.

De SGP wil zich laten leiden door de gouden regel van dit hoogste Woord: God lief te hebben boven alles en de naaste als onszelf, in het besef dat we dit niet in eigen kracht kunnen, maar dat de Heere op het gebed wijsheid en inzicht wil geven. Dat motiveert onze vertegenwoordigers tot het bedrijven van politiek die mens en samenleving perspectief geeft voor de toekomst.

Voeg als kiezer daarom ook de daad bij het Woord. Geef Deo volente op woensdag 9 juni de SGP uw stem.

W. Koliijn, *algemeen voorzitter van de SGP.*

Daad bij het Woord!

God regeert!

Hij heeft het eerste en het laatste Woord.

Bij Hem is alles in goede handen.

De belijdenis dat God regeert, doet bovendien beseffen dat de uitkomst van al ons werken en doen afhankelijk is van Zijn zegen. Dat is een ware verademing, omdat het mensen behoedt voor *overmoed* en *overspanning*.

Deze uitgesproken christelijke proclamatie en de daarmee verbonden geesteshouding, tekenen de inzet van de SGP. Het gaat om Gods eer en om het echte welzijn van alle mensen. Uiteraard is dit hoge doel een koersbepalende inzet voor dit politieke verkiezingsprogramma. Maar het is niet minder een belangrijke kwestie voor de mentaliteit van ons allemaal, want wetten zijn nodig, maar wetten alleen werken niet. Regels zijn ook niet het belangrijkste. Het komt uiteindelijk aan op de gezindheid en de waarden die de gedachten en het gedrag van mensen bepalen.

Wie de daad bij het Woord voegt, hoeft daarom niet op een overspannen en krampachtige manier te werk te gaan alsof alles afhangt van onze politieke actie. Nodig is allereerst dat wij mensen aandachtig luisteren naar het Woord van God en er gehoor aan geven door de werking van Gods Geest. Die oproep geldt voor iedereen. Het welvaren van en de vrede in onze samenleving is daar het meest mee gediend.

Overmoed

Wie de boodschap van de Bijbel, het Woord van de heilige God, naast zich neerlegt, overschat zichzelf en gaat daarmee in tegen God, zijn Schepper. Daar komen ongelukken van. Die overmoed is oud en zit diep in ieder van ons. Die wortelt in het geloof in de kracht van mensen die zélf denken te kunnen uitmaken wat goed en kwaad is.

Dit zogenaamd rationele geloof in de 'goede mens' leidde alle eeuwen door tot overspannen verwachtingen, gevolgd door diepe teleurstelling en ontgoocheling. De geschiedenis van de mensheid bewijst dat alle torens van Babel vroeg of laat weer instorten. Alle probeersels om in het hier en nu een aardse heilsstaat op te richten liepen op grote mislukkingen uit. Het maakte daarbij weinig verschil of het nastreven van die heilsstaat was gebaseerd op een religie of, zoals in de 20^e eeuw, op een ideologie, een -isme.

Wie belijdt dat God regeert en dat Hij toewerkt naar Zijn Koninkrijk, ziet in dat de geschiedenis geen toevallige samenloop van omstandigheden is. Mensen, volken, hebben een hoogsteigen geschiedenis. Wie dat feit eigenwijs negeert en net doet alsof het verleden ons niets te zeggen heeft, maakt zich al evenzeer schuldig aan overmoed. Die vertilt zich vroeg of laat aan de weerbarstige werkelijkheid. Die miskent bovendien de waarde van wat historisch is gegroeid en zo onze identiteit vormde tot wat die nu is.

Calvinisme

Nederland is eerst en vooral gestempeld door het christendom, vanaf haar ontstaan en zelfstandigheid meer in het bijzonder door het gedachtegoed van het calvinisme. Al is daar best het nodige op af te dingen, je ziet het tóch. Aan onze architectuur, op onze schilderijen, in onze literatuur. Zelfs in ons staatsbestel, waarin de verschillende 'machten' elkaar in toom houden om zo te voorkomen dat één staatsorgaan ontspoot, is dat merkbaar. Een heilzaam principe, al was het maar omdat daaraan de wetenschap ten grondslag ligt dat mensen, en ook menselijke machten, de even onbedwingbare als gevaarlijke neiging hebben zichzelf 'uitnemender' te achten dan de ander, met alle gevaren voor machtsmisbruik van dien.

Beperkte staat

Deze rem op machtsmisbruik is verankerd in onze rechtsstaat, het samenstel van wetten en regels waarin ieders rechten en plichten zijn uitgebalanceerd - óók de rechten en plichten van minderheden. In het verlengde daarvan ligt de centrale notie dat de staat slechts beperkte mogelijkheden en bevoegdheden heeft.

Beperkte mogelijkheden: een volk laat zich niet, of maar in beperkte mate, dwingen door wetten en regels. Zoals gezegd: waar het vooral op aankomt, is een andere gezindheid, een andere geest die door Nederland gaat waaien. Wil er écht iets (kunnen) veranderen, dan hebben we niet minder nodig dan een Réveil, waardoor ons volk weer veerkracht en vitaliteit verkrijgt. Zo niet, dan blijft het behelpen en doormodderen.

Beperkte bevoegdheden: de regering moet zich alleen bemoeien met wat noodzakelijk is om het maatschappelijke en economische leven in goede banen te leiden. Wordt de overheid met te veel taken opgetuigd, dan komt dat haar aanzien en functioneren niet ten goede. Kerntaken van de overheid zijn het bevorderen van vrede en veiligheid en het garant staan voor goed werkende basisvoorzieningen, inclusief een sociaal vangnet voor hen die zichzelf echt niet kunnen helpen. Veel taken moeten en kunnen gerust worden overgelaten aan burgers zelf, aan organisaties, kerken en andere instellingen die op hun 'eigen' gebieden kennis en ervaring in huis hebben.

Vóór een christelijk Nederland

De SGP staat in de rijke, voluit christelijke traditie en wil in die traditie blijven staan. Ook anno Domini 2010. Als de SGP ergens voor staat en voor gaat, is het wel dáár voor.

En wel om twee redenen.

Reden één is dat die traditie z'n waarde in het verleden overtuigend heeft bewezen. Waarom zouden we niet putten uit de gerijpte ervaring en door vorige generaties opgedane wijsheid uit het verleden? De vraag stellen, is haar beantwoorden. Het is bepaald geen toeval dat vrijheid en welvaart, basisbehoeften van ieder mens, vooral te vinden zijn in die delen van de wereld waar het zaad van het christelijk geloof volop tot bloei kwam.

Reden twee - niet minder belangrijk - is dat het christelijk geloof ook nú nog veel goeds te bieden heeft. Iedereen dient God te dienen en Zijn geboden te onderhouden. Daar is zegen op te verwachten. Gods geboden onderhouden om het eigen persoonlijke leven in te richten, dat gaat voorop. Maar evenzeer om de gemeenschappelijke ruimte vorm te geven. Zonder dat 'morele fundament' is het niet mogelijk om blijvend weerstand te bieden aan krachten en machten die onze democratische rechtsstaat bedreigen, van binnenuit en van buitenaf.

Op dit moment zijn er twee fronten.

Versus ongeloof

Het christelijk-historische denken botst allereerst op het denken van doctrinaire seculieren, die de klassieke opvatting over de verhouding van kerk en staat vervormen tot een scheiding van geloof en samenleving. Alsof deze opstelling neutraal is. Neutraliteit bestaat niet. Niemand heeft een neutrale levensbeschouwing, iedereen heeft een bepaalde visie op mens en samenleving. De zogenaamde keuzes op basis van een neutrale levensbeschouwing zijn keuzes op basis van een seculier geloof. Daarom kun je je niet in de publieke ruimte begeven zonder je geloof, levensovertuiging en de daarop gebaseerde opvattingen mee te nemen. Bovendien: als ergens is gebleken dat het christendom ook in het openbare leven voor de inrichting van de samenleving een geweldige, positieve kracht ten goede kan zijn, is het wel in Europa en Amerika.

Achtergrond van deze onhistorische opvatting over de verhouding van kerk en staat is niet zelden de - terechte - vrees voor de islam. Uit angst voor de islam, moet het christendom het dan

evenzeer ontgelden. De redenering die daaraan ten grondslag ligt, is die van een radicaal en blind gelijkheidsdenken: alle godsdiensten zijn gelijk, discrimineren mag niet, dus wie moeite heeft met (uitingen van) de islam, moet ook moeite hebben met (uitingen van) het christendom. Er is echter een groot verschil tussen het christendom en de islam. Een hemelsbreed verschil. Waar dat kan, mag daar ook best uitdrukking aan worden gegeven.

Versus islam

Op het tweede front botsen de waarden van het christelijk geloof op de leer en afschuwwekkende praktijken van de radicale islam. Zeker wereldwijd gaat van een opkomend, militant islamisme een grote bedreiging uit. 'Elf september' heeft velen de ogen geopend. Was het gevaar van de islam eerst vooral gelokaliseerd in het Midden-Oosten, met name rond Israël, nu ligt heel de wereld in de gevarezone, zoals uit terroristische aanslagen blijkt. In (veel) islamitische staten is geen democratie en hebben minderheden geen leven, soms letterlijk!

Tegen die achtergrond, en ook omdat de islam wezensvreemd is aan Nederland, de Westerse cultuur en niet zelden vijandig staat tegenover christenen en joden, gaat een toenemende zichtbaarheid van de islam in de publieke ruimte in Nederland ons aan het hart. Dat heeft niets met onderbuikgevoelens te maken, maar alles met hartzeer over de teloorgang van het christelijk karakter van Nederland als natie.

Tegen de achtergrond van deze 'strijd der geesten' en gelet op de politieke en maatschappelijke actualiteit, moet er eerst en vooral gewerkt worden aan het, waar mogelijk, versterken van de fundamenten van de samenleving.

Vóór het gezin

Dat begint al direct met de opwaardering van het klassieke huwelijk en het traditionele, oftewel natuurlijke gezin: man, vrouw, en als het huwelijk tussen die twee bekrond wordt met de kinderzegen, kinderen. Functioneert een huwelijk goed, dan varen alle betrokkenen er wel bij en wordt er een stevig fundament gelegd waarop verder gebouwd kan worden. Daar profiteert de hele samenleving van. Maar óók het omgekeerde geldt: waar huwelijken en gezinnen kapot gaan, lijden niet alleen de naast betrokkenen, maar lijdt ook de omgeving daaronder.

Een goed gezin is het halve werk. Vrouwen, kinderen en mannen hebben baat bij een thuishaven waarin tijd is voor elkaar en ruimte wordt gecreëerd om de eigen talenten te ontplooiën. Dat is niet alleen een Bijbelse waarheid, dat kan iedereen die om zich heen kijkt met eigen ogen zien. Daarentegen is het funest wanneer gezinnen onder druk staan, omdat man en vrouw beiden iedere dag keihard moeten werken om het hoofd boven water te houden. Ongezonder voor hen zelf, slecht voor de kinderen. De toename van de problemen in de jeugdzorg is geen toeval. Daarom spant de overheid het paard achter de wagen als zij tweeverdieners beloont en eenverdieners benadeelt.

Vóór degelijk onderwijs

Het belang van een goede opvoeding en opleiding van kinderen kan niet genoeg onderstreept worden. Dat begint uiteraard al thuis, door vaders en moeders. Dat loopt daarna nog lang door: op scholen en andere onderwijsinstellingen. Daarom is het bittere noodzaak dat de regering zorg draagt voor voldoende en goed onderwijs. Daarbij moet bedacht worden dat scholen geen bedrijven zijn die je eenvoudig kunt afrekenen op opbrengsten. Het gaat in het onderwijs niet alleen om het overdragen van kennis, maar óók om cultuur, en hoe je met elkaar omgaat!

De SGP houdt haar ideaal van een school met de Bijbel staande. Onderwijs bij het licht van een opengeslagen Bijbel is van grote betekenis. Omdat de overheid dat ideaal niet deelt met de SGP, kiest de SGP voor een bijzondere school met de bijbel. Een voluit christelijke partij is dat aan haar stand verplicht. De vrijheid van onderwijs moet in ieder geval gerespecteerd worden. De eigen identiteit van de school moet voluit serieus worden genomen.

Vóór de zondagsrust

Een rustpunt in de hectiek van iedere dag is de zondag. Dit geschenk van de Schepper is een weldaad om even op adem te komen en onze aandacht naar een hoger plan te trekken. De zondagse dienst aan God is het mooiste begin van de week. Stil staan bij het feit dat de mens niet leeft bij brood alleen geeft ontspanning en rust, voor lichaam en ziel. Een regering die het goede voor heeft met Nederland, zal de zondag dan ook in ere houden en zich ervoor inspannen om mensen die dag te verschonen van onnodig werk. Het is pure armoe als mensen zó opgejaagd worden dat ze zelfs de zondag nog nodig hebben om te doen waar ze de rest van de week niet aan toekomen.

Vóór het leven

Eerbied voor het leven begint met het besef dat het leven niet iets is wat je in eígen hand hebt. Leven uit de hand van God de Schepper, dát geeft perspectief. Dat uitzicht is nodig in onze ik-cultuur. Zonder eerbied voor de heiligheid van het leven raakt iedere samen-leving onherroepelijk ontwricht, niet het minst in geestelijke zin. Het schept ook een klimaat waarin mensen ongewenst zijn als ze niet (meer) passen in het ideaalbeeld of zich overbodig gaan voelen als hun economische waarde naar het oordeel van andere mensen te laag is. Het doden van duizenden ongeboren kinderen past in zo'n klimaat, evenals 'dood op bestelling'. Dat leidt, hoe je 't ook wendt of keert, tot 'levensontwaarding'.

Vóór duurzaam beheer van de schepping

Niet alleen het menselijk leven lijdt. Ook de schepping, en onze medeschepselen zuchten onder de menselijke hebzucht. De hoge opdracht is om de aarde te bouwen én die te bewaren en dat te doen als rentmeesters die gevoel hebben voor hoe het was en oog hebben voor wat er komt. Dat is een heilige plicht tegenover God, Die ons deze taak en zorg voor het werk van Zijn handen toevertrouwt. Ook tegenover onze kinderen en kleinkinderen, die, als ze tijd van leven krijgen, een erfdeel moeten krijgen waar ze verder mee kunnen. Verstandig beheer van de aarde mag daarom geen kwestie zijn van modieus groen of van zorg over een warmer wordende aarde, maar dient voort te vloeien uit eerbied voor Gods goede creatie. Dat vergt enerzijds duurzaam beleid van de overheid, maar anderzijds ook een beleid dat niet onrealistisch is. In het laatste geval gaat het immers slechts ten koste van de concurrentiepositie van industrie en landbouw en wordt het symboolpolitiek. De SGP staat voor een realistisch duurzaam beheer.

Vóór ieders veiligheid

De overheid wordt in de Bijbel 'dienares van God' genoemd. Dat houdt onder meer in dat de overheid wetten dient uit te vaardigen en erop toeziet dat die worden nageleefd. Het beschermen van de burgers is eerste vereiste en pure noodzaak. Dat is bij uitstek de taak van de overheid. Helaas schort het daaraan. Ideologische verblindings en stelselmatige verwaarlozing van de benodigde slagkracht van politie en justitie heeft bij veel Nederlanders geleid tot het gevoel dat de sterksten en brutaalsten de halve wereld hebben. Om dat gevoel weg te nemen moet doortastend en consequent worden opgetreden. Over de hele linie: van 'klein' vandalisme tot grof geweld, van draaideurcriminelen tot terroristen.

Zorg vóór elkaar

De overheid is ook een 'schild voor de zwakken'. Zij staat er garant voor dat er zorg is voor mensen in nood. Kerken en (christelijke) maatschappelijke organisaties hebben als het gaat om het omzien naar mensen die hulp behoeven, in het verleden hun sporen meer dan verdiend. Dat deze rol gaandeweg is overgenomen door vaders van Staat is onmiskenbaar en begrijpelijk. Dat zal en moet ook zeker zo blijven, maar een herwaardering van wat kerken en particuliere organisaties op dit terrein (kunnen) doen, is meer dan gewenst. Zij, en ook heel veel vrijwilligers, zijn het cement van de samenleving. Bijzondere zorg en aandacht moet er zijn voor (langdurig) zieken, gehandicapten en ouderen. Hier geldt wel heel in het bijzonder dat de overheid een 'schild voor de zwakken' dient te zijn.

Vóór gezonde overheidsfinanciën

Het gezond maken en houden van de overheidsfinanciën is de komende tijd van groot belang. De enorme tekorten die nu gedekt moeten worden, zijn veroorzaakt door het structureel op te grote voet leven. Een efficiëntere overheid en beperking tot de kerntaken zijn een goede eerste stap. Dat bespaart niet alleen geld, maar zorgt er ook voor dat er meer vrijheid is om de eigen verantwoordelijkheid van mensen in te vullen. Minder bemoeizucht leidt bovendien tot minder bestuurlijke drukte voor de overheid en minder regeltjes voor gezinnen en bedrijven. Aan de andere kant kan extra ruimte om te investeren in echte kerntaken, zoals onderwijs, zorg, innovatie, veiligheid, mobiliteit en duurzaamheid, als een vliegwiel werken om inkomsten en uitgaven van de overheid weer in een gezond evenwicht te brengen.

Vóór internationale samenwerking

Nederland is al vanaf de onafhankelijkheid altijd betrokken geweest op de buitenwereld. Een handeldrijvende natie heeft oog voor wat er in de landen en volken om ons heen en verder weg gebeurt. Die open houding deed echter geenszins afbreuk aan onze 'eigen' identiteit - hoe je die identiteit ook invult of verklaart. Het is goed dit in gedachten te houden nu de oplossing van sommige vraagstukken alleen mogelijk is door met andere landen samen werken.

Europa

Samenwerken, dat is wat de SGP voor ogen staat, niet samensmelten. Met name geldt dat voor de Europese Unie (EU). Gelukkig is de laatste jaren het inzicht gegroeid dat het federale, naïeve eenheidsdenken geen recht doet aan de eigen ontwikkelingsgang en cultuur van de verscheidene Europese lidstaten. Gevoegd bij de terechte afkeer van nog veel meer 'Brusselse' bemoeienis en lasten, is dat voldoende reden om Europa binnen de perken te houden. Een land als Turkije moet alleen al daarom buiten de deur worden gehouden, nog los van het feit dat dit land geografisch, religieus en cultureel niet eens Europees is.

Geloofsvervolging

Op de lijst met landen waar geloofsvervolgingen het ergst zijn, komt na het 'rode' Noord-Korea een hele reeks van islamitische staten. In veel staten (Indonesië, delen van Afrika en natuurlijk in het Midden-Oosten) is het de heersende godsdienst. Er is verschil tussen gematigden en radicalen, zeker, maar dat er in veel islamitische landen geen of nauwelijks plaats is voor (christelijke) minderheidsgroepen, zegt genoeg. Wie dit miskent, sluit de ogen voor een werkelijkheid die weliswaar pijnlijk is, maar daarom niet minder waar. Juist Nederland zou er een eer in moeten stellen om (het voor) deze vervolgd en hun geloof op te nemen - als het kan samen met andere landen, maar als het moet alleen. Hiermee handelen we helemaal in lijn met een van de beste tradities van Nederland, lange tijd een toevluchtsoord voor mensen die ter wille van hun geloof werden vervolgd.

Vóór Israël

Als er één volk is dat kan meepraten over vervolging en onderdrukking, is het wel het Joodse volk. Na een eeuwenlange diaspora, kreeg het in 1948 weer een eigen staat met Jeruzalem als stad die symbool staat voor de terugkeer in het eigen huis. Israël is het enige fatsoenlijk democratisch geregeerde land in het Midden-Oosten. Uitgerekend dit land wordt van alle kanten bedreigd, of het nu is door een terreurstaat als Iran of door de gewelddadige Palestijnse 'buren' van Hamas. Tegenover de afbrokkelende steun van andere landen zou Nederland de verbondenheid met het Joodse volk juist moeten versterken.

De SGP stáát ervoor...

De SGP beseft dat er, zeker gelet op de morele staat van Nederland, nog een lange weg te gaan is. De gouden regel om God lief te hebben boven alles en de naaste als onszelf, is voor iedere

Nederlander een richtinggevend houvast. Maar voordat het zó ver is dat velen dit inzien, moet er nog veel gebeuren. Zoals gezegd: dat is niet alleen en niet allereerst een taak van de overheid, de opwekking daartoe is een zaak en taak van de kerk en van christenen zelf, ieder op zijn of haar eigen plaats. Maar dat appèl moet niet alleen klinken in de richting van mensen die we ontmoeten, die oproep moet evenzeer klinken richting overheid. Zij is het aan haar hoge roeping en belangrijke opdracht verplicht om God de eer te geven die Hem toekomt en voor mensen het goede te zoeken. Voor nu, en voor later...

De werkelijkheid is weerbarstig, het is waar. Maar idealen zijn er niet om op te geven, maar om je aan op te trekken. Hoe verder die idealen van de werkelijkheid af liggen, des te meer wordt er van ons gevraagd. Dat kan ontmoedigen, maar dat hoeft niet. De beslissende motivatie om ons werk te doen en daarmee door te gaan, is de wetenschap dat God in het geven van Zijn Woord en Wet het goede voor heeft met mensen. Hij heeft er recht op door iedereen te worden gehoorzaamd. Immers, de Prediker dringt erop aan God te vrezen, Zijn Geboden te onderhouden. Daar wil de SGP van getuigen. Daar wil de SGP in afhankelijkheid van God handen en voeten aan geven, ook in de Tweede Kamer.

De SGP stáát ervoor.
De SGP gelooft erin!
De SGP voegt de daad bij het Woord!

Dat doen we met een gerust hart.
Om de eenvoudige reden dat we weten dat God regeert.
Hij heeft het laatste Woord.

1. Gezin en jeugd

Gezinnen vormen de ruggengraat van een goede samenleving. Het opgroeien in een stabiel gezin vergroot aanzienlijk de kans op een evenwichtige persoonlijke ontwikkeling. Omgekeerd zijn veel individuele en maatschappelijke problemen te herleiden tot het gebrekkig functioneren van gezinnen. Gezonde gezinnen zijn dus van groot belang voor ons allemaal. Gezinnen zijn hechte gemeenschappen waar de gezinsleden geborgenheid en liefde ervaren. In het gezin worden waarden, normen en fatsoen geleerd. Opoffering en iets over hebben voor elkaar krijgen bij uitstek in het gezin gestalte. Wie deze dingen in het klein niet leert, zal ze in het groot niet toepassen.

Het gezin biedt stabiliteit, structuur en vertrouwen. We doen er dus verstandig aan het gezin te koesteren. Wanneer we denken zonder gezinnen te kunnen, komen we bedrogen uit. De samenhang in de gemeenschap gaat teloor. Die ontwikkeling is momenteel te zien. Uitholling van het gezin en toenemend individualisme gaan hand in hand. De conclusie is helder: herwaardering van het gezin is broodnodig!

Huwelijk en gezin

Aan de basis van het gezin staat het huwelijk. Het is een belangrijk onderdeel van de orde in de schepping die we in ere moeten houden. God Zelf heeft het huwelijk ingesteld en bedoeld als een levenslange verbintenis tussen man en vrouw. Hieruit volgt dat een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht niet de bedoeling kan zijn. Zo'n relatie is een kunstmatige constructie.

Het is een zegen wanneer het huwelijk bekroond wordt met kinderen. Alleen binnen een duurzame verbintenis van man en vrouw, gekenmerkt door liefde en trouw, komen kinderen werkelijk tot hun recht. Het huwelijk is een verbond voor het leven. Van de huwelijkspartners wordt trouw gevraagd: je kunt niet zomaar van elkaar af, omdat je de ander serieus neemt. In het huwelijk van hun ouders krijgen kinderen een levende illustratie van het belang van deze trouw. Voor hun vorming is dat van groot belang. Echtscheiding is daarom voor ouders en kinderen een pijnlijke zaak.

Het huwelijk van man en vrouw is in alle tijden een vanzelfsprekende leefvorm geweest. Dat is begrijpelijk, want juist man en vrouw vullen elkaar in het huwelijk goed aan. Man en vrouw hebben een verschillende aanleg en roeping. Het is onbegonnen werk om dit onderscheid weg te poetsen. Het hameren op gelijkheid en onderlinge uitwisselbaarheid van man en vrouw miskent de natuurlijke werkelijkheid. Man en vrouw maken elkaar compleet. Zo ontmoeten zij elkaar in gelijkwaardigheid. Dat geeft kleur en zin aan het leven.

Juist de overheid is geroepen om orde te bevorderen. Ook de orde van het natuurlijke gezin. Gelukkig leven zeer veel Nederlanders in zo'n gezin. Maar jammer genoeg weet de overheid zich geen raad meer met relaties. Volgens haar kan inmiddels elk leefverband van één of meer volwassenen een gezin zijn. Dat is behoorlijk nietszeggend. En het is ook schadelijk. Omdat er op het gebied van gezin en relaties geen grenzen worden aangegeven heerst grote verwarring. Zo ontstaat gemakkelijk verwrongen beeldvorming. Denk bijvoorbeeld aan kinderen die twee ouders hebben van hetzelfde geslacht. Voor het welzijn van de samenleving moet het natuurlijke gezin weer op de kaart worden gezet.

Concreet:

- De publieke erkenning van niet-huwelijkse samenlevingsvormen en de gelijkschakeling van deze samenlevingsvormen met het huwelijk dient te verdwijnen.
- Het klassieke huwelijk wordt in ere hersteld. De mogelijkheid van het zogeheten 'homohuwelijk' moet ongedaan gemaakt worden.
- Ambtenaren van de burgerlijke stand die op grond van hun geweten niet mee willen werken aan een 'homohuwelijk' moeten daartoe het volste recht hebben.
- Om aan het belang van gezin en jeugd uitdrukking te blijven geven, is een minister van Gezin en Jeugd opnieuw nodig. Deze minister is ook verantwoordelijk voor onderwerpen als peuterspeelzalen en kinderopvang.

- In het overheidsbeleid moet weer de definitie van het natuurlijke gezin gebruikt worden. De waarde van dit gezin voor de samenleving wordt ook in de Grondwet vastgelegd.

Pleegzorg en adoptie

Het is natuurlijk het mooiste als kinderen bij hun eigen ouders opgroeien. Daar wordt immers een vertrouwde sfeer geboden. Er zijn gevallen waarin dat helaas niet mogelijk is. Er moet dan gezocht worden naar een passend alternatief, in de omgeving of elders in de wereld. Pleegzorg of adoptie is voor deze kinderen nodig. Opvang in een pleeggezin verdient de voorkeur boven een pleegtehuis. De omgeving van een gezin heeft op kinderen een positieve invloed. Pleegouders en adoptieouders zijn van groot belang om kinderen zo goed mogelijk te kunnen helpen. Deze ouders moeten we koesteren. De ondersteuning van deze ouders moet daarom goed geregeld zijn. Ook verdienen zij een belangrijke positie in het proces van hulpverlening.

Concreet:

- Bij het zoeken van een pleeggezin moet eerst gekeken worden naar het netwerk van familie en bekenden.
- Er dienen goede voorzieningen voor pleegouders te zijn, waaronder toereikende verlofregelingen.
- Bij werving en selectie van pleegouders mogen pleegouders niet bij voorbaat op godsdienst of levensovertuiging worden uitgesloten.
- Bij een afnemend aantal adoptiekinderen uit het buitenland, verdient het aanbeveling om meer aandacht te vragen voor vormen van langdurige pleegzorg.
- Adoptie is een langdurig proces. De termijnen en de procedures die gelden, dienen waar mogelijk verkort en vereenvoudigd te worden.
- Justitie treedt actief op tegen misstanden als kinderhandel en illegale adoptie.
- Er dient één adoptieautoriteit te komen om toezicht te houden op de internationale adoptiepraktijk.
- Adoptiekinderen zijn het beste af met een vader en een moeder. De mogelijkheid voor paren van hetzelfde geslacht om kinderen uit het buitenland te adopteren, moet worden geschrapt.

Echtscheiding

Het beeld van de huwelijken in Nederland is geen onverdeeld rooskleurig plaatje. Al jaren ligt het percentage van de huwelijken die worden ontbonden boven de dertig procent. Naast de pijn en het verdriet die dit veroorzaakt, lijden vooral de kinderen onder een echtscheiding. Kinderen scheiden nooit; zij houden hun ouders het liefst bij elkaar. Bij problemen in de persoonlijke ontwikkeling speelt echtscheiding van ouders vaak een pijnlijk belangrijke rol. Echtscheiding dient daarom zoveel mogelijk voorkomen te worden. Gods gebod 'Gij zult niet echtbreken' is geen dwangbuis, maar een oproep tot trouw. Het is een opgave om ook als het tegenzit en het leven anders loopt dan verwacht, tóch het uiterste te proberen om samen verder te gaan.

Concreet:

- Inspanningen voor het in stand houden van huwelijken moeten krachtig ondersteund worden. De beschikbaarheid van programma's voor vroegtijdige hulp en begeleiding moet vergroot worden.
- Bij echtscheiding dient bemiddeling verplicht te worden, zeker wanneer de ouders kinderen jonger dan 18 jaar hebben, teneinde de schade voor kinderen te beperken.
- Er dient meer aandacht te worden gegeven aan de negatieve gevolgen van echtscheiding.
- Het ontduiken van de alimentatieplicht moet effectief tegengegaan worden en de mogelijkheden tot handhaving van het ouderschapsplan dienen versterkt te worden.

Kinderopvang

De overheid moet voorwaarden scheppen zodat ouders zelf hun kinderen kunnen opvoeden. Dat is helaas het tegenovergestelde van wat zij nu doet. Momenteel stimuleert en verleidt zij ouders juist om hun verantwoordelijkheid uit handen te geven. Ouders die hun verantwoordelijkheid weggeven, krijgen een scheut subsidie. Dat is hypocriet van een overheid die met de mond belijdt dat ieder zijn verantwoordelijkheid moet nemen. Het is bovendien onrechtvaardig dat belastinggeld niet terecht komt bij ouders die hun kinderen zelf opvoeden. Veel ouders hebben immers geen behoefte om allebei veel betaald werk te verrichten.

Kinderen verdienen een persoonlijke opvoeding door hun eigen ouders. Dat is voor hen namelijk het beste. Ouders hebben ten opzichte van hun kinderen een unieke relatie. Ze zijn niet te vervangen. De beste opvoeders zijn in principe de ouders zelf. Het is onbegrijpelijk en onverantwoord dat de overheid dit belang moedwillig verwaarloost door kinderopvang te stimuleren. En dat terwijl kinderopvang in de wet omschreven wordt als 'het bedrijfsmatig verzorgen en opvoeden van kinderen'. Zo'n opvoeding moeten we toch niet willen.

Concreet:

- Ouders betalen zelf de kosten van kinderopvang, behalve wanneer sprake is van medische of sociale noodzaak. Denk bijvoorbeeld aan eenoudergezinnen.
- De Rijksbijdrage voor kinderopvang wordt gehalveerd. De resterende helft wordt verdeeld over alle ouders en wordt toegevoegd aan het nieuwe, robuuste kindgebonden budget. Ouders kunnen dan zelf bepalen hoe ze hun kinderen opvoeden.
- Medewerkers in de kinderopvang dienen bekwaam en vaardig te zijn. Voldoende taalvaardigheid is een absolute voorwaarde en moet worden aangetoond.
- Factoren die een schadelijke invloed hebben op de ontwikkeling van zeer jonge kinderen, zoals het gebruik van audiovisuele media, moeten in de kinderopvang zo veel mogelijk tegengegaan worden.

Gezinsvriendelijker belastingheffing

Investeren in gezinnen is goud waard. Het gaat om de toekomst van de samenleving. Meer aandacht is gewenst voor de waarde van menselijk kapitaal. En meer waardering voor ouders die hun kinderen grootbrengen. Helaas dringt de overheid er op aan dat (beide) ouders meer gaan werken voor de economie en meer belastinginkomsten te creëren. Dat gaat vaak ten koste van zorg aan familie en gezin. Er wordt wel veel gesproken over een goede combinatie van arbeid en zorg. Maar dat klinkt mooier en makkelijker dan het is. Uit onderzoek blijkt dat veel kinderen lijden aan het individuele ontplooiingsstreven van hun eigen ouders.

De SGP bepleit dat de overheid zich terughoudend opstelt en zich niet bemoeit met de keuze van ouders over de onderlinge verdeling van arbeid en zorg. Daarom moeten in elk geval de negatieve prikkels uit het huidige belastingsstelsel verdwijnen. Verder dient het uitgangspunt voor de belastingheffing de draagkracht van het gezin te zijn. In de huidige inkomstenbelasting staat het individu centraal en niet het gezin. Dat leidt tot zeer scheve verhoudingen in de belastingdruk tussen tweeverdienersgezinnen en eenverdienersgezinnen. Zo betaalt een eenverdienersgezin met een inkomen van 40.000 euro op dit moment zo'n 90% procent méér belasting dan een tweeverdienersgezin met eenzelfde inkomen. De komende jaren zal dat verschil in belastingdruk alleen nog maar verder toenemen, tot wel 120% meer belasting. Dat komt door de afbouw van de overdraagbare algemene heffingskorting voor de niet-verdienende partner en belastingkortingen die tot doel hebben de arbeidsparticipatie van beide partners te bevorderen. De SGP vindt deze bemoeizucht van de overheid misplaatst en de scheve verdeling van belasting onrechtvaardig.

Een heldere keus voor een andere, gezinsvriendelijke koers op belastinggebied is dringend nodig. De financiële lasten van gezinnen zijn zwaar, zeker voor grote gezinnen. Logisch, want zij worden onvermijdelijk geconfronteerd met hoge kosten, zoals kosten voor opleidingen, kleding, vervoer en wonen. Daar komt bij dat juist deze gezinnen vaak een kostwinner hebben omdat het voor grote gezinnen (met jonge kinderen) vaak onmogelijk is dat beide partners een betaalde baan hebben.

Het zorgen voor de kinderen is immers méér dan een fulltime baan en van grote betekenis voor de toekomst van onze samenleving.

Concreet:

- De kinderbijslag en het kindgebonden budget worden samengevoegd in een robuust kindgebonden budget.
- Het belastingstelsel wordt gezinsvriendelijk ingericht.¹
- Nieuwe overheidsmaatregelen worden ook getoetst op de effecten daarvan voor grote gezinnen.

Media

De rol van media is niet meer weg te denken uit onze leefwereld. In huis, op straat en in het openbaar vervoer, overal worden we geconfronteerd met uitingen van de media. De kunst is om op een goede manier met media om te gaan. Het is vooral belangrijk dat kinderen al vroeg een kritische houding ontwikkelen. Er moet daarom in het onderwijs aandacht zijn voor media-educatie. Aandacht voor mediaopvoeding is echter eenzijdig als we geen aandacht hebben voor de kwalijke rol van bepaalde media-uitingen. Schadelijke en ongewenste media-uitingen moeten zoveel mogelijk beperken. Omroepen zullen bijvoorbeeld hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Daarnaast moeten ouders nauw betrokken worden bij de ontwikkeling en beoordeling van verschillende media-uitingen. Wat ouders met veel inspanning aan hun kinderen proberen mee te geven mogen we niet onder druk laten staan door een laks mediabeleid van de overheid.

Commerciële belangen hebben vaak geen positieve invloed op de kwaliteit en het niveau van mediaprogramma's en -uitingen. Wanneer men zich hoofdzakelijk richt op hogere kijkcijfers is verlaging van het inhoudelijke peil van de omroepen onontkoombaar. Het is daarom belangrijk dat de overheid naast de commerciële omroepen ruimte creëert voor een kernachtige, kwalitatief hoogwaardige publieke omroep. Die publieke omroep richt zich uitsluitend op taken die bij de commerciële omroepen niet uit de verf komen. Programma's voor spel en vermaak vallen daar bijvoorbeeld duidelijk niet onder. De publieke omroep zal zich weer op de kerntaken moeten richten, waartoe in ieder geval een degelijke nieuwsvoorziening behoort.

Concreet:

- Ouders krijgen een duidelijke rol bij de ontwikkeling van de classificatie voor films en programma's. Hun positie binnen het NICAM wordt verbeterd.
- De publieke omroep komt te bestaan uit één TV-zender, twee radiozenders en de Wereldomroep.
- De publieke omroep wordt reclamevrij gemaakt.
- De publieke omroep geeft geen geld uit aan dure en overbodige posten als de inkoop van sportrechten. Dergelijke onderdelen kunnen aan commerciële zenders worden overgelaten.
- Er dient een onafhankelijke instantie te komen voor de beoordeling van klachten over programma's van commerciële omroepen.

Zorg voor jeugd

Ouders ontlenen meestal veel vreugde aan hun kinderen. Maar bij het opgroeien van kinderen doen zich ook allerlei vragen en problemen voor. Dat is eigen aan de opvoeding. We moeten dit niet onnodig gaan problematiseren. De meeste ouders redden zich behoorlijk, vaak met enige hulp uit hun omgeving. Toch zijn er ook ouders die behoefte hebben aan extra ondersteuning. Het is belangrijk dat er dan voldoende voorzieningen zijn. Een eenvoudig advies en lichte vormen van hulp kunnen soms grote problemen voorkomen.

¹ Zie voor meer informatie *Een belastingstelsel dat goed 'werkt'* op pagina 64.

Voorzieningen voor hulpverlening en ondersteuning moeten zo dicht mogelijk bij ouders en jongeren geplaatst worden. De gemeente speelt hierin een belangrijke rol. De komende jaren zal de gemeente zich moeten ontwikkelen tot het eerste niveau waarop zorg voor jeugd gestalte krijgt. De Centra voor Jeugd en Gezin moeten zich ontwikkelen tot laagdrempelige aanspreekpunten. Daarin zijn bijvoorbeeld de GGD en consultatiebureau actief. Voor leerlingen is het echter van belang dat er rond de school een goed functionerend zorgnetwerk beschikbaar is. Op scholen komen namelijk veel problemen aan het licht.

In sommige gevallen is het gezin geen veilige plaats voor kinderen. Dat is een trieste werkelijkheid. De overheid is dan geroepen om in te grijpen. Het gaat daarbij niet om het doordrukken van een visie van de overheid op de opvoeding, maar om het waarborgen van de veiligheid van het kind. Er moet ook naar gestreefd worden de ingreep zo beperkt en kort mogelijk te laten zijn.

Concreet:

- Zolang subsidie voor kinderopvang bestaat, verdienen peuterspeelzalen vanwege hun pedagogische waarde minimaal hetzelfde niveau van bekostiging als kinderopvang.
- De gemeente is verantwoordelijk voor de regie van diverse zorgnetwerken, zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin en het Zorg Adviesteam.
- Bij ondersteuning en zorg moet voluit ruimte zijn voor identiteitsgebonden hulp. De gemeente voorziet in de aanwezigheid van identiteitsgebonden organisaties in het Centrum voor Jeugd en Gezin.
- De positie van landelijk werkende instellingen moet behouden worden.
- Ouders moeten worden betrokken bij vragenlijsten binnen de jeugdgezondheidszorg.
- De Bureaus Jeugdzorg moeten zich minder bezig houden met indicatiestelling, meer met zorgcoördinatie. Het indicatiebesluit wordt afgeslankt en dient minder vaak een vereiste te zijn.
- Succesvolle campussen voor jongeren, die dreigen af te glijden naar criminaliteit, worden voortgezet.
- Ingrijpen van de overheid in het gezin is alleen gerechtvaardigd en geboden als een bedreiging van de veiligheid van het kind in het geding is.
- Huisartsen dienen beter toegerust te zijn om verschijnselen van kindermishandeling te kunnen onderkennen.
- Er dient meer nazorg te worden geboden aan gezinnen waarbij een melding van kindermishandeling onterecht blijkt te zijn.

2. Beter onderwijs

Jong geleerd is oud gedaan. Daarom sturen we onze kinderen al vroeg naar school. Degelijk onderwijs is een onmisbaar voorrecht. Het helpt jongeren om op eigen benen te gaan staan en hun weg door het leven te gaan. In het onderwijs maken we op allerlei manieren kennis met cultuur en samenleving. Dat kunnen we niet uit onszelf. Anderen dragen kennis en vaardigheden, waarden en normen aan ons over. Leren begint met aannemen op gezag van buiten, namelijk het gezag van de onderwijzer. Wie niet wil leren, is onhandelbaar. Ook de wetgever heeft dit onderkend. Leren is daarom een wettelijke plicht.

Het maakt natuurlijk wezenlijk verschil of het onderwijs goed of slecht is. De SGP gelooft dat onderwijs goed is wanneer het gericht is op een leven zoals dat in de Bijbel wordt geleerd. Daarom wenst de SGP iedere leerling een school met de Bijbel toe. Het past de mens wanneer hij luistert naar zijn Schepper. We geven daarmee aan dat we over het goede leven niet zelf de wijsheid in pacht hebben, maar dat we bereid zijn om te leren. Wie dit niet wil, doet God, zichzelf en medemensen tekort.

Onderwijs en opvoeding zijn nauw met elkaar verbonden. In het onderwijs vindt die vorming plaats waar het gezin meestal niet voor is toegerust. En zoals de levensovertuiging de opvoeding doortrekt, gebeurt dat ook in het onderwijs. Het is daarom van belang dat het onderwijs op school goed aansluit bij de overtuiging van ouders. Zij moeten hun kinderen met een gerust hart naar school kunnen sturen. Ook christelijke ouders. Dat de overheid niet kiest voor een school met de Bijbel, betekent niet dat ouders die keuze onthouden mag worden. Alle ouders dragen immers bij aan het onderwijs door belasting te betalen.

Vrijheid van onderwijs

Nederland heeft gelukkig een bijzonder onderwijssysteem. De overheid is in ons land niet de enige partij die scholen in stand houdt. Scholen die door ouders zijn opgericht, de zogenaamde bijzondere scholen, worden ook bekostigd. Dat is een mooi en belangrijk uitgangspunt. Het geeft namelijk aan dat onderwijs een wezenlijk belang van ouders is. De verantwoordelijkheid van ouders voor het onderwijs is een goede zaak. De betrokkenheid bij de school is dan vaak groot. Die betrokkenheid en verantwoordelijkheid zijn broodnodig en moeten we koesteren.

In de identiteit van bijzondere scholen schuilt hun kracht. Het is daarom vanzelfsprekend dat we bijzondere scholen ruimte bieden om hun identiteit te kunnen bewaren. Bijzondere scholen kunnen bijvoorbeeld eisen stellen aan leraren en leerlingen. Het zou een vreemde gang van zaken zijn wanneer scholen personen moeten toelaten die niet bij hun identiteit passen. Dergelijke dwang leidt tot niets anders dan slechte verhoudingen. De overheid zal de vrijheid van scholen dus moeten garanderen.

Er heerst momenteel een kritische houding ten opzichte van bijzondere scholen. Dat is onterecht. Belangrijke bron van kritiek zijn de bestuurlijke en onderwijskundige problemen in het islamitisch onderwijs. Die problemen moeten gericht en resoluut worden aangepakt, in een uiterst geval door de rechter te verzoeken het bestuur te ontslaan. Maar we moeten niet het kind met het badwater weggooien. De kwaliteit van bijzondere scholen staat doorgaans buiten kijf. Goede scholen mogen we dus niet duperen door het slechte gedrag van een klein aantal scholen.

Concreet:

- Op de vrijheid van onderwijs mag niet bekibbeld worden, financieel noch anderszins.
- Scholen moeten bij de aanstelling van personeelsleden en het toelaten van leerlingen een beleid kunnen voeren in overeenstemming met grondslag en doel van de school.
- Scholen behouden de ruimte om van (de ouders van) leerlingen te vragen de grondslag van de school te onderschrijven.

- De wettelijke bevoegdheden voor de onderwijsinspectie worden versoberd. Onderdelen van kerndoelen die op gespannen voet staan met de didactische vrijheid van scholen, worden geschrapt.
- Communicatie is in het onderwijs van fundamenteel belang. Het dragen van gezichtsbedekkende kleding mag daarom in het onderwijs niet toegestaan worden.

Doelgericht onderwijs

Goed onderwijs is kernachtig en doelgericht. Onderwijs bereidt leerlingen voor om aan de samenleving deel te nemen en hun beroep uit te oefenen. De school staat midden in de samenleving. Dat gegeven heeft natuurlijk consequenties. Problemen met en zorgen over leerlingen verdienen aandacht. Dat zijn problemen voor het onderwijs. Maar de laatste jaren bestaat de neiging om maatschappelijke problemen bij de school neer te leggen. Dat is vooral gebleken met de onderwijsvernieuwingen. Maatschappelijke behoeften werden aan de school opgelegd. En dat gevaar bestaat nog. Er wordt gesproken over de 'school' van de toekomst, waarin de school nog maar een onderdeel is. Ook is er behoefte om maatschappelijke problemen, zoals slecht fatsoen en afnemende gemeenschapszin, met behulp van de school op te lossen. Die aanpak miskent in wezen het probleem. En hoe nobel de intenties ook kunnen zijn, het eigenlijke onderwijs kan er door in het gedrang komen. Voor de oplossing bestaan bovendien veel betere alternatieven. Versterking van gezinnen bijvoorbeeld.

Concreet:

- De verplichting om afzonderlijke burgerschapsvorming te geven moet worden afgeschaft. Een normale school doet vanzelfsprekend aan burgerschapsvorming.
- Scholen maken leerlingen bewust van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Zij kiezen hiervoor zelf hun middelen, bijvoorbeeld een maatschappelijke stage.
- De eisen voor het verkrijgen van een gymbevoegdheid zijn voor (beginnende) leraren een te grote belasting; de omvang van de gymopleiding wordt beperkt.
- Scholen blijven uitsluitend verantwoordelijk voor onderwijs. Neventaken als buitenschoolse opvang worden afgestoten.

Brede vorming

Kernachtig onderwijs is overigens geen beperkt onderwijs. In het onderwijs vindt cultuuroverdracht plaats. Het gaat in het onderwijs om een brede vorming van leerlingen met het oog op hun deelname aan de samenleving. In het onderwijs komen alle elementen aan bod die hiervoor nodig zijn. Het gaat om uiteenlopende onderwerpen als taalvaardigheid en kennis van maatschappij en geschiedenis. Soms vraagt het onderwijsprogramma ook om een kleine aanpassing. Omgang met de media is in deze tijd bijvoorbeeld erg belangrijk. Maar alle onderwijselementen vormen een ondeelbaar geheel.

Taal en rekenen zijn een belangrijk onderdeel van het onderwijs. Ze vormen de basis voor de ontwikkeling van het onderwijsprogramma. In lerarenopleidingen is dat natuurlijk van bijzonder belang. De aandacht hiervoor moet worden vastgehouden. We moeten alleen oppassen dat we niet doorschieten. Onderwijs is meer dan rekenen en taal. Door eenzijdige aandacht voor rekenen en taal, verliezen we de waarde van brede vorming en de schoolcultuur uit het oog. We moeten dus voorzichtig zijn met scholen enkel te beoordelen op hun resultaten voor rekenen en taal.

Onderwijs is bij uitstek een sociaal en cultureel gebeuren. Onderwijs geven is geen productieproces. Dat betekent dat resultaten niet zo makkelijk op formules zijn te zetten of volledig objectief te meten. Resultaten hebben vooral een functie binnen de school. Helaas wordt steeds vaker in economische termen over onderwijs gesproken. De nadruk valt steeds meer op opbrengsten en het afrekenen van scholen. Daar moeten we voorzichtig mee zijn. Het is met name van belang dat leraren oog hebben voor de uiteenlopende ontwikkeling van leerlingen in hun klas. De komende jaren moet de overheid daarom investeren in vakbekwaamheid van leraren.

Concreet:

- Scholen moeten, op hun eigen manier, aandacht besteden aan media-educatie.

- Resultaten voor rekenen en taal dienen als kwaliteitsaspect voor de onderwijsinspectie, maar kunnen geen wettelijke bekostigingsvoorwaarde zijn.
- De leerlijn van basis- naar voortgezet onderwijs dient verbeterd te worden; basisscholen moeten de eindresultaten van leerlingen doorgeven op basis van een door hen gekozen, erkende toets.
- Referentieniveaus voor taal en rekenen zijn niet bedoeld als knellend keurslijf, maar als hulpmiddel voor een vloeiender overgang tussen schoolsoorten. Toetsen en examens worden geijkt aan de referentieniveaus. De Inspectie toetst het onderwijs niet aan de referentieniveaus, maar aan de kerndoelen.
- Onderwijs aan jonge kinderen verdient meer aandacht; de specialisatie 'jonge kind' binnen de pabo dient verlengd te worden. Daarbij wordt ook het overlappende onderwijsprogramma aangepakt.

Zorg voor leerlingen

Het aantal leerlingen in het onderwijs dat extra zorg nodig heeft, neemt behoorlijk toe. Behalve voor ouders ligt hier voor scholen een verantwoordelijkheid. Het is een uitdaging om zoveel mogelijk leerlingen in het reguliere onderwijs op te nemen. Er zijn echter ook grenzen aan deze uitdaging. De ambitie moet namelijk wel passen bij de capaciteit van de leraar. Ook mag het onderwijs niet in de knel komen door de zorgbehoefte van leerlingen. Deze criteria zijn van wezenlijk belang bij de verdere ontwikkeling van passend onderwijs. Als we onvoldoende rekening houden met de mogelijkheden van scholen, raken we nog verder van huis.

Goed onderwijs doet recht aan capaciteiten van leerlingen en vraagt niet het onmogelijke. Voor sommige leerlingen is deelname aan het reguliere onderwijs geen realistisch perspectief. Te hoge ambities kunnen de ontwikkeling van deze leerlingen juist frustreren. Het is voor hen beter wanneer zij naar speciaal onderwijs gaan. De overgang van deze leerlingen moet soepel verlopen. Ook moet voorkomen worden dat leerlingen tussen wal en schip vallen. Een goede afstemming tussen regulier onderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs is daarom van belang. Bij het inrichten van deze complexe zorgstructuur wordt zoveel aansluiting gezocht bij de bestaande samenwerkingsverbanden.

Concreet:

- Samenwerkingsverbanden moeten voor hun zorgleerlingen in een goed onderwijsaanbod voorzien.
- Het moet duidelijk zijn welke zorg de afzonderlijke scholen minimaal bieden.
- De indicatiestelling voor zorgleerlingen moet geflexibiliseerd worden. Het gaat meer om de zorgbehoefte in de school dan om een officieel label voor een kind.
- Voor de structuur van medezeggenschap wordt aangesloten bij de bestaande medezeggenschapsregelingen; het optuigen van nieuwe voorzieningen is onwenselijk.

Gedegen vakmanschap

Het beroepsonderwijs is een belangrijke schakel in onze samenleving en economie. Hier worden kundige vakkrachten opgeleid die in allerlei sectoren nodig zijn. Het karakter van het beroepsonderwijs verschilt wezenlijk van bijvoorbeeld hoger onderwijs. Daar moeten we oog voor hebben en houden. Bij de onderwijsvernieuwingen werd het beroepsonderwijs te theoretisch benaderd. Het is een goede ontwikkeling dat er in het voorbereidend en middelbaar beroepsonderwijs nu meer aandacht is voor het kweken van vakmanschap. Die ontwikkeling verdient stimulans. Ook de overgang tussen deze schoolsoorten moet verstevigd worden. Jaarlijks vallen teveel leerlingen uit.

Onderwijsvernieuwing gaat het beroepsonderwijs niet voorbij. In het (middelbaar) beroepsonderwijs is het competentiegericht onderwijs ingevoerd. Daarin staan zelfstandigheid en integrale vaardigheden centraal. Dat zijn op zich goede punten, waar in het verleden te weinig aandacht voor was. Toch blijft een kritische houding nodig. Bij de ontwikkeling van het

competentiegericht onderwijs dreigt het kenniselement namelijk vaak onderbelicht te raken. Ook de vaardigheden zijn vaak te algemeen. Het accent zal meer moeten liggen op de inhoudelijke vakbekwaamheid. De nadruk op zelfstandigheid zal bovendien realistisch moeten zijn. Veel leerlingen hebben behoefte aan daadwerkelijk onderwijs en instructie via contacturen en kunnen zelfstandigheid nog niet goed aan, vooral in de eerste leerjaren. De rol van de leraar blijft onmisbaar.

Concreet:

- Onderwijsprogramma's waarin voorbereidend en middelbaar beroepsonderwijs samenwerken moeten verder worden gestimuleerd.
- Gegarandeerd moet worden dat een voldoende aantal uren beschikbaar is voor loopbaanbegeleiding.
- Het aantal kwalificatiedossiers moet verder worden beperkt en de hoeveelheid competenties moet worden teruggedrongen.
- Voortdurende aanpassing van de inhoud van kwalificatiedossiers moet worden tegengegaan. Er komt een vast moment waarop nieuwe versies worden doorgegeven.

Stimulerende kenniscultuur

Het in stand houden van een uitdagende kenniscultuur is een belangrijk streven in een moderne samenleving. Allereerst is van het groot belang dat verworven inzichten worden overgedragen aan nieuwe generaties. Bovendien wordt op de meest uiteenlopende terreinen gezocht naar nieuwe en diepere inzichten om problemen en uitdagingen in onze samenleving te lijf te gaan. Het hoger onderwijs draagt hier een belangrijk steentje aan bij. Daar worden immers de studenten gevormd die zich aan het onderzoek zullen gaan wijden. Een stimulerende cultuur is voor het realiseren van kennisambities onmisbaar.

De afgelopen decennia is het hoger onderwijs enorm gegroeid. De aantallen studenten zijn fors toegenomen. Het is echter niet realistisch om te veronderstellen dat de intelligentie evenredig is gestegen. Verschil in niveau tussen studenten wordt steeds meer merkbaar. Daarom is het goed om meer onderscheid aan te brengen binnen het hoger onderwijs. Dictaat door de middelmaat moet bestreden worden. Uitgangspunt blijft wel dat de basis voor iedereen toegankelijk is. Vooral in de fase na de bacheloropleiding zijn er meer mogelijkheden om kwaliteitsverschil tussen studenten zwaarder te laten wegen. Het mag duidelijk zijn dat de basisvaardigheden van scholieren bij het betreden van het hoger onderwijs wel op peil dienen te zijn.

Onderwijs en onderzoek zijn nauw verweven. Toegepast en fundamenteel onderzoek komt tot stand aan respectievelijk hogescholen en universiteiten. Het is van belang om de diversiteit aan onderzoeksdisciplines tot zijn recht te laten komen. De sectoren alfa, bèta en gamma verdienen evenveel aandacht. Ze hebben ieder hun eigen waarde voor de samenleving. Om de continuïteit van onderzoek te kunnen bewaren is een stabiele basis nodig, ook in financieel opzicht. Daarin zal de overheid de komende jaren moeten investeren.

Concreet:

- Tussen voortgezet en hoger onderwijs worden afspraken gemaakt over het minimumniveau van taal- en rekenvaardigheid. Een verplichte taal- of rekentoets kan als overgangmaatregel dienen.
- Studenten dienen eerst de bacheloropleiding af te ronden, voordat ze aan een masteropleiding kunnen beginnen.
- De lengte van masters wordt uitgebreid naar twee jaar en er komen topuniversiteiten. Hierbij is selectie van studenten mogelijk op basis van kwaliteit.
- Het collegegeld voor de bachelor wordt geleidelijk verhoogd. Het collegegeld voor de master kan worden gedifferentieerd als daar een extra toegevoegde waarde voor de student tegenover staat. Dit mag niet leiden tot een beperktere toegankelijkheid van het onderwijs, wat gerealiseerd wordt door voor dit deel leningen te verstrekken onder voor de student gunstige voorwaarden (lange terugbetalingstermijn, lage rente).

- De behoefte aan nieuwe leraren mag niet leiden tot bijstelling van de bekwaamheidseisen van leraren en een verlaging van de status van leraren. De educatieve minor mag geen structurele bevoegdheid zijn. Leraren moeten binnen vijf jaar een educatieve master behalen.
- Directe financiering aan universiteiten ('eerste geldstroom') dient versterkt te worden.
- Er is een afzonderlijk budget nodig voor versterking van de faculteiten geesteswetenschappen. Beoordeling van plannen geschiedt door een onafhankelijk orgaan.

3. Zorg voor elkaar

De zorg in Nederland staat op een hoog niveau. Dat is een voorrecht, maar ook een verantwoordelijkheid. Een voorrecht, omdat het in de zorg gaat om mensenlevens waarmee we niet zorgvuldig genoeg om kunnen gaan. Een verantwoordelijkheid, omdat medische onzorgvuldigheden grote gevolgen kunnen hebben. De overheid heeft een belangrijke taak om te zorgen dat de kwaliteit, de toegankelijkheid en de continuïteit van de zorg goed geborgd worden. Maar het zorgen voor onze naaste is evengoed een Bijbelse opdracht en daarom een verantwoordelijkheid van ons allemaal. In het bijzonder geldt die zorg voor de meest kwetsbaren: het ongeboren leven, mensen in de eindfase van hun leven, mensen met beperkingen en langdurig zieken. Goede, kwalitatieve zorg strijdt vóór het leven of voor een natuurlijk, waardig levenseinde. De kwaliteit van een samenleving is af te meten aan de bereidheid van mensen om voor elkaar te zorgen.

Over de vraag hoe de kwaliteit van de zorg het beste gegarandeerd kan worden, is veel maatschappelijke discussie. Iedereen kent de discussies over verschraving van de zorg en te lange wachtlijsten. Een belangrijke vraag daarbij is of er nu wel of niet gekozen moet worden voor marktwerking in de zorg. De SGP vindt marktwerking alleen verantwoord als duidelijk is dat publieke belangen, zoals kwaliteit, toegankelijkheid, continuïteit en betaalbaarheid goed geborgd zijn. De overheid heeft daarin een belangrijke rol en moet blijven sturen op prikkels om de kwaliteit, innovatie, transparantie en efficiëntie van de zorg te bevorderen. De toetreding van malafide aanbieders moet worden verhinderd. De praktijk wijst uit dat fusies lang niet altijd leiden tot verbetering van zorg vanuit het perspectief van de cliënt. Er komt daarom een zwaardere toets op fusies in de zorg, met name op de vraag welke meerwaarde een fusie heeft voor kwalitatief verantwoorde zorg. Daarnaast is het van essentieel belang dat patiënten en cliënten goed worden vertegenwoordigd, met name in vergelijking met de grote 'macht' van verzekeraars en zorgaanbieders. De SGP stelt daarom extra geld beschikbaar voor de toerusting van patiënten- en cliëntenorganisaties.

De sterk toegenomen regeldruk wordt in de hele zorgsector en door cliënten als een groot probleem ervaren. Goede, verantwoorde zorg moet weer op de eerste plaats komen en niet allerlei regeltjes die daar weinig aan bijdragen. De SGP neemt de noodkreten van zorginstellingen, medewerkers, patiënten, cliënten en hun ondersteuners serieus. Daarom vindt de SGP dat de regeldruk in de zorgsector met minstens 25% verminderd moet worden. Hoe? Onder anderen door de coördinatie en afstemming tussen de overheidsinstanties te verbeteren. Door de verschillende financieringsstromen in de zorg beter op elkaar af te stemmen. Door instellingen die in meerdere gebieden werkzaam zijn afspraken te laten maken met minder verschillende overheidsorganisaties. Bijvoorbeeld door sterk in te zetten op vereenvoudigde en uniforme regels. En tot slot door meer ruimte te geven voor eigen verantwoordelijkheid van cliënten en zorgaanbieders om, binnen de geldende sectorale kwaliteitskaders en -normen, invulling en uitwerking te geven aan kwaliteit en veiligheid in de eigen instelling. Zodat de tijd die door al deze maatregelen samen vrij komt, weer ingezet kan worden voor het leveren van goede, verantwoorde zorg.

Medische ethiek

Het menselijk leven is een kostbaar geschenk van God. We mogen daar niet achteloos aan voorbij gaan alsof een nieuw mensenleven enkel een 'klompje cellen' is. Ook blijft het leven waardevol, wanneer een mens aan het einde van het leven met veel pijn en moeite geconfronteerd wordt. Hoe moeilijk de omstandigheden ook kunnen zijn: het besef dat het leven van de mens een geschenk is, maakt duidelijk dat we op een verantwoorde manier om moeten gaan met het broze en vergankelijke leven. Een geschenk kapot maken voor de ogen van de Gever, is een slag in Zijn gezicht. Een overheid die toestaat dat pril kinderleven, leven met een handicap of leven in de laatste fase wordt gedood, gaat eraan voorbij dat God Zelf de Gever van ieder mensenleven is.

Het begin van het leven

Elk mensenleven is daarom beschermwaardig, ook het leven dat nog niet geboren is en in een pril stadium verkeert. De Wet afbreking zwangerschap spreekt met mooie woorden over de 'bescherming van het ongeboren leven', maar intussen werken de zorgvuldigheidseisen niet zoals het zou moeten. In de praktijk gaat het vermeende recht van de vrouw op abortus in veel gevallen ten koste van het leven van het kind. Deze Abortuswet is in strijd met de menselijke waardigheid en moet vervallen. Zolang deze wet nog bestaat, moeten er duidelijke waarborgen komen die werkelijk gericht zijn op de bescherming van ongeboren leven. Daarbij is een sterke verlaging van de abortusgrens een belangrijke stap in de goede richting, maar niet voldoende. Het taboe op het beperken van de mogelijkheden voor abortus moet verdwijnen. Elk initiatief daartoe kan op onze steun rekenen.

Concreet:

- De bescherming van het leven moet ook voor ongeborenen in de Grondwet worden vastgelegd.
- Het begrip 'noodsituatie' bij abortussen moet duidelijk worden afgebakend.
- De beraadtermijn in de Abortuswet die vrouwen verplicht om zich vijf dagen te bezinnen op de vraag of zij een andere oplossing zien, moet ook echt een beraadtermijn en geen wachttijd zijn. Voor iedere vrouw die hulp zoekt, moet deze termijn concrete invulling krijgen. Iedere vrouw moet keuzegesprekken en psychosociale begeleiding aangeboden krijgen. Alternatieven als adoptie, pleegzorg, financiële ondersteuning en opvang voor tienermoeders moeten met overtuiging aangeboden worden aan iedere vrouw die hulp zoekt. Deze alternatieven dienen nadrukkelijk deel uit te maken van de gedragsrichtlijnen bij abortus. De Inspectie behoort op de naleving hiervan streng toe te zien.
- De overtijdbehandeling die tot een zwangerschap van zeven weken kan worden toegepast is precies hetzelfde als een abortus. Een zogenaamde 'flexibele beraadtermijn' is niets waard. Er is geen reden om deze behandeling anders tegemoet te treden dan een abortus: de beraadtermijn moet gelijk zijn. Ten minste vijf dagen dus.
- Met name tienermoeders lopen tegen allerlei praktische en financiële problemen aan als zij ongewenst zwanger zijn. Voor hen dient verspreid over het land voldoende hulp en opvang beschikbaar te zijn. Op dit moment is de capaciteit veel te klein en de financiering onzeker. De SGP stelt voor deze belangrijke vorm van hulp aan mensen met meestal complexe problemen extra geld beschikbaar. Ook dient er voor hen één loket beschikbaar te zijn waar zij met hun (praktische) vragen terecht kunnen.
- Hulpverlening bij ongewenste zwangerschappen en keuzegesprekken dienen buiten de abortusklinieken door onafhankelijke hulpverleners plaats te vinden.
- Beëindiging van een zwangerschap vanwege een gevreesde handicap is selectie van ongeboren kinderen en daarom ontoelaatbare discriminatie van gehandicapt leven. Omdat de twintig wekenecho en prenataal onderzoek vaak blijken te leiden tot een abortus als er kans is op een gehandicapt leven, moet met dit onderzoek zeer terughoudend omgegaan worden. Het leven is niet maakbaar en de onderzoeken leveren geen volledig beeld op. Zolang abortus is toegestaan, mag het onderzoek pas na afloop van de abortustermijn plaatsvinden. Zulke onderzoeken zijn alleen te verantwoorden wanneer er werkelijk behandelmogelijkheden voor het ongeboren kind zijn. Er moet daarom duidelijk voorlichtingsmateriaal meegegeven worden waarin objectieve en volledige informatie gegeven wordt over de waarde van gehandicapt leven.
- In abortusklinieken vindt geen medisch noodzakelijke zorg plaats. Zolang zij nog niet gesloten zijn, worden zij niet langer uit publieke middelen gefinancierd.
- Abortus is geen 'exportproduct'. Abortusboten of mobiele klinieken krijgen of houden geen vergunning.

- Elke vorm van selectie van embryo's is een slechte zaak. Een embryo is immers menselijk leven in een pril stadium. Embryo's verbruiken als onderzoeksmateriaal of embryo's vooraf testen op geslacht of kenmerken van ziekten en aandoeningen moet worden tegengaan. De verruimde mogelijkheden voor embryoselectie worden ingetrokken.
- Er mag geen genetisch onderzoek worden toegestaan dat niet voldoet aan ethische criteria, waarbij de eerbied voor het leven het belangrijkste ijkpunt is. Ook mag genetisch materiaal slechts worden gebruikt voor scherp afgebakende doelen.
- Voor stamcelonderzoek mogen alleen volwassen stamcellen gebruikt worden. Dit onderzoek moet door de overheid worden gestimuleerd.
- Het verbod op therapeutisch kloneren blijft gehandhaafd en wordt permanent.
- De internationale handel met erfelijk materiaal van mensen via internet moet met kracht worden bestreden.

Het einde van het leven

Rond het levenseinde van mensen is er vaak veel nood: existentiële noden, ondraaglijke pijn, onpeilbaar leed en onbeschrijflijke eenzaamheid. Voor een deel kan het leed weggenomen worden door kwalitatief hoogwaardige palliatieve zorg. Door goede pijnbestrijding, psychosociale, pastorale en liefdevolle zorg aan het (sterf)bed. Zorg, niet alleen voor de patiënt zelf, maar ook voor diens naasten. De SGP stelt daarom extra geld beschikbaar voor de palliatieve zorg.

Concreet:

- Er komen meer voorzieningen voor palliatieve zorg voor kinderen.
- Palliatieve zorg wordt opgenomen in het basispakket van de zorgverzekering.
- Mensen die als gevolg van ouderdom, in combinatie met hartfalen, COPD, neurologische aandoeningen of het dementeringsproces een zeer beperkte levensverwachting hebben, moeten ook in aanmerking kunnen komen voor palliatieve zorg.
- In de opleiding van artsen, verpleegkundigen en verzorgenden moet meer en blijvende aandacht komen voor hoogwaardige palliatieve zorg.
- Palliatieve zorg wordt vaak veel te laat ingezet. Ketenzorg in de palliatieve fase is daarom van groot belang. Het inzetten van multidisciplinaire begeleidingsteams die vanaf het 'slecht nieuws'-gesprek tot na het overlijden betrokken zijn, wordt gestimuleerd.
- Mantelzorgers en vrijwilligers zijn onmisbaar als het gaat om palliatieve zorg. Mantelzorgers worden zo goed mogelijk betrokken en begeleid bij het zorgproces.
- Het instellen van een leerstoel voor palliatieve zorg wordt ondersteund.

Mensen in nood moeten de hulp krijgen die zij op dat moment nodig hebben. Steeds vaker wordt ook in allerlei situaties de dood als hulp gezien. De SGP is er heilig van overtuigd dat deze keuze niet goed is. Heftige pijn, de ontluistering bij dementie en een jong kind met een ernstige handicap betekenen veel leed voor de betrokkene en zijn omgeving. Euthanasie, levensbeëindiging en hulp bij zelfdoding zijn dan echter geen oplossing, maar een noodgreep. Het bekorten van het leven, noch het onnodig verlengen van het stervensproces zijn in overeenstemming met respect voor de waarde van het menselijk leven. Palliatieve zorg is hier op zijn plaats.

Er wordt gelukkig naar gestreefd om zelfdoding zoveel mogelijk te voorkomen. In de lijn hiervan dient ook werk gemaakt te worden van het streng aanpakken van informatie over zelfdoding via boeken, websites en consultants, omdat deze in strijd is met de noodzakelijke eerbied voor het leven.

Concreet:

- Elke vorm van zelfdoding wordt zoveel mogelijk bestreden. De overheid neemt meer preventieve maatregelen om mensen tegen zichzelf te beschermen.
- Euthanasie, hulp bij zelfdoding en levensbeëindiging van gehandicapte pasgeborenen worden niet langer toegestaan. Verlichting van het lijden is een betere weg.

- Het Openbaar Ministerie moet weer voluit betrokken zijn bij de toetsing van euthanasie. Het vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie moet zo aangepast worden, dat er bij onzorgvuldigheid consequent wordt opgetreden. Ten minste dient er toetsing vooraf plaats te vinden.
- Euthanasie uit vrije keuze is in strijd met de eerbied voor het leven. Er mag geen verruiming van de gronden voor euthanasie plaatsvinden – zoals 'klaar met het leven zijn' of de vrees voor toekomstig lijden. Elke vorm van euthanasie bij mensen die hun wil niet kunnen uiten, is een nog veel ernstiger misgreep. Uitbreiding van de mogelijkheden voor euthanasie bij dementie of welke andere grond ook of levensbeëindiging van kinderen en jongeren, mag niet worden toegestaan.
- De strafrechtelijke bepalingen over hulp bij zelfdoding worden ten minste uitgebreid met een verbod op het op welke wijze ook bieden van algemene informatie over methoden waarop men zijn leven kan beëindigen.
- Terminale sedatie mag op geen enkele wijze gebruikt worden als route om de zorgvuldigheidseisen voor euthanasie te ontlopen.
- Orgaandonatie dient een persoonlijke keuze van mensen te zijn. Elke claim van de overheid op organen via het stelsel van orgaandonatie, mag niet worden goedgekeurd. Ook het vóór het overlijden reeds ontnemen van organen mag niet de praktijk worden. Er komt meer aandacht voor goede voorlichting en zorgvuldige procedures in ziekenhuizen.

Maatschappelijke ondersteuning

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is tot stand gekomen vanuit de gedachte dat we weer terug moeten naar een zorgzame samenleving. Tegelijkertijd heeft de praktijk in de afgelopen jaren uitgewezen dat een wet de maatschappij niet verandert. De SGP staat voor een sterkere Wmo. De SGP pleit voor een ruimhartig beleid dat voorwaarden schept voor de burger om zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen en solidair te zijn ten opzichte van mensen met een (psychiatrische) beperking of langdurige zorgbehoefte. Identiteitsgebonden organisaties zijn daarin onmisbaar. Zij hebben het vertrouwen van mensen en weten hen te bereiken. Ook de plaats van de kerken moet duidelijk in beeld zijn bij de lokale overheid.

Concreet:

- De SGP wil maatregelen om de keuzevrijheid in de Wmo zo goed mogelijk te waarborgen. Identiteitsgebonden organisaties mogen in gemeentelijke verordeningen niet worden uitgesloten. Als er al aanbesteed gaat worden, moeten zorgaanbieders meer op de kwaliteit van huishoudelijke verzorging concurreren en minder op de prijs.
- Er moet meer eenheid komen in de uitvoeringspraktijk van de Wmo. Voorkomen moet worden dat alle gemeenten het Wmo-wiel allemaal zelf moeten uitvinden.
- De wijkverpleegkundige moet weer terugkomen. De wijkverpleegkundige nieuwe stijl biedt niet alleen verzorging en verpleging, maar regelt daarnaast alles wat daarbij komt kijken. Daarmee treedt de wijkverpleegkundige op als persoonlijk begeleider van de cliënt, maar zo nodig ook van diens familie of mantelzorgers.
- Mantelzorgers die zorgtaken op zich nemen die eigenlijk onder de AWBZ vallen, moeten in ruil daarvoor ontlast kunnen worden door een aanbod van de gemeente dat (een deel van) de huishoudelijke verzorging wordt overgenomen door professionele thuiszorg.

Mantelzorg en vrijwilligerswerk

Het is prachtig als mensen zich vrijwillig en belangeloos willen inzetten voor andere mensen. Daarom vindt de SGP dat we niet zuinig genoeg kunnen zijn op onze mantelzorgers en vrijwilligers. De SGP vindt dat het de afgelopen jaren wél heeft geschort aan de waardering voor al deze mensen. Door de vergrijzing neemt het aantal ouderen toe, waardoor ook de hulpvraag toeneemt. Op mantelzorgers wordt dus steeds meer een beroep gedaan, terwijl er tegelijkertijd een steeds groter wordende druk vanuit de overheid op hen uitgeoefend wordt om de arbeidsmarkt op te

gaan. Het moet mogelijk worden om meer zorgtaken en maatschappelijke taken op zich te nemen, zonder dat mensen dat erg in hun portemonnee gaan voelen. Daarom wil de SGP stimulerende maatregelen nemen, zoals een goede regeling voor zorgverlof. Dit draagt bij aan een verbetering van de onderlinge betrokkenheid binnen familie, kerk en maatschappelijke verbanden.

Concreet:

- De ondersteuning aan vrijwilligers wordt verder verbeterd. Daarbij hoort ook de erkenning van het beroep van vrijwilligerscoördinator in de zorg. Vrijwilligers die de handen uit de mouwen willen steken, worden zo weinig mogelijk lastiggevallen met papieren rompslomp en bureaucratische regeltjes.
- Gemeenten worden gestimuleerd zo veel mogelijk gebruik te maken van de ervaring die patiënten- en cliëntenverenigingen, mantelzorgsteunpunten en koepelorganisaties hebben opgebouwd.
- Het mantelzorgcompliment van 250 euro blijft beschikbaar, de uitvoering van het mantelzorgcompliment wordt vereenvoudigd.
- De regels die het werklozen onmogelijk maken vrijwilligerswerk te doen worden afgeschaft, ook als het vrijwilligerswerk niet direct op terugkeer naar de arbeidsmarkt is gericht. Als mensen vanuit een vrijwilligerswerksituatie naar werk zoeken, komen zij door hun nieuwe verworven vaardigheden en hun bredere netwerk mogelijk makkelijker aan een nieuwe baan.

Langdurige zorg

Veel mensen hebben voor een langere periode zorg nodig. Dat geldt voor veel ouderen, die kunnen en mogen genieten van hun 'oude dag', maar tegelijkertijd aan den lijve ondervinden dat de ouderdom met gebreken komt. Dat geldt voor mensen met beperkingen, die letterlijk en figuurlijk stuiten op allerlei drempels. De SGP wil zich voor al deze mensen inzetten.

Concreet:

- De discussie over de houdbaarheid van de AWBZ zal in deze kabinetsperiode moeten worden beslecht. De AWBZ moet beter worden toegesneden op het oorspronkelijke doel. Hierbij is het uitgangspunt van de SGP dat er een wettelijke regeling zal blijven voor mensen met een chronische ziekte of beperking.
- De overheid moet de toegankelijkheid van identiteitsgebonden zorg blijven waarborgen en ervoor zorgen dat een identiteitsgebonden leefsfeer binnen instellingen voor langdurig verblijf beschermd blijft.
- Mensen die langdurig zorg nodig hebben, moet de mogelijkheid worden geboden zo lang mogelijk (zelfstandig) thuis te blijven wonen. Dat kan als er in de directe woonomgeving goede voorzieningen zijn en ter plaatse hoogwaardige zorg geleverd kan worden. De mogelijkheid van VPT (volledig pakket thuis) moet daarom meer benut en bevorderd worden.
- Er moet één lokaal loket komen waar een onafhankelijke en integrale indicatiestelling voor zorg, onderwijs, werk en inkomen wordt uitgevoerd.
- Er moet een participatiebudget ingevoerd worden voor mensen die alle begeleiding en ondersteuning op alle levensterreinen zelf willen regelen en daar ook toe in staat zijn. Tot een participatiebudget is ingevoerd, vindt de SGP het belangrijk dat mensen die zelf hun zorg, begeleiding, hulp, hulpmiddelen of voorzieningen in willen kopen weloverwogen kunnen kiezen voor een volwaardig en toereikend persoonsgebonden budget (pgb).
- Openbare gebouwen en het openbaar vervoer moeten goed toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Het vervoer van deur tot deur wordt voor mensen met een handicap verbeterd.
- Voor mensen die permanent zorg met verblijf nodig hebben, wordt wonen en zorg gescheiden. In plaats daarvan kan een beroep worden gedaan op de huurtoeslag.

Bovendien wordt door deze maatregel de eigen bijdrage in de AWBZ beperkt. Cliënten krijgen op termijn meer flexibiliteit in het kiezen van eigen woonruimte.

Geestelijke gezondheidszorg

De SGP is van mening dat ook mensen met ernstige psychische beperkingen recht hebben op een zo volwaardig mogelijk leven en een zo volwaardig mogelijke participatie in de samenleving. Voor veel cliënten van de geestelijke gezondheidszorg (GGz) geldt dat er sprake is van een veelal langdurige en soms zelfs levenslange zorgbehoefte op alle levensgebieden (school, werk, thuis, vrije tijd) die gedurende het leven kan variëren qua intensiteit en benodigde inzet van zorg of dienstverlening (behandeling, ondersteuning). De SGP pleit dan ook voor een integrale benadering van de benodigde zorg en niet een versnippering ervan over uiteenlopende domeinen, sectoren en stelsels.

Concreet:

- Gemeenten worden aangemoedigd om bij de uitvoering van de Wmo meer in te zetten op de maatschappelijke en sociale participatiemogelijkheden voor mensen met een psychische beperking.
- De maatschappelijke, sociale en levensbeschouwelijke context van de cliënt moet zoveel mogelijk als uitgangspunt worden genomen bij het plannen en aanbieden van de benodigde zorg en ondersteuning.
- Mantelzorgers en pastoraat worden zo goed mogelijk betrokken bij de hulp aan cliënten. Door meer gebruik te maken van de ervaringskennis van cliënten zelf en van de directe sociale omgeving van de cliënt, kan de hulp van professionele hulp- en dienstverlening gericht plaats vinden.
- Uitbreiding van de ambulante zorg in combinatie met een samenhangend stelsel van sociale en maatschappelijke ondersteuningsvormen kan een middel zijn om ook in de toekomst het zorgstelsel betaalbaar te houden.
- In de GGz moeten meer prikkels komen om te innoveren. Besparingen die daardoor gerealiseerd worden, moeten ten goede komen van de zorg aan de cliënt.
- Het maximaal aantal reguliere behandelingen in de geestelijke gezondheidszorg dat vergoed wordt, wordt teruggebracht. Laagdrempelige psychologische hulp komt meer voor eigen rekening. Uitzondering hierop zijn crisiscontacten.
- De tarieven in de GGz worden fijnmaziger, waardoor de daadwerkelijke kosten van de geleverde zorg beter benaderd worden.
- In de geestelijke gezondheidszorg moet het grote tekort aan psychiaters, artsen, en Gz-psychologen worden vermindert door meer opleidingsplaatsen toe te staan.
- Het onderzoek naar de achtergrond van de stijging van de jeugd GGz wordt geïntensiveerd.

Medische zorg

De medische zorg in Nederland staat op een hoog niveau. Daar zijn we dankbaar voor. Tegelijkertijd schept dat voor de overheid een verantwoordelijkheid. Immers, nergens kunnen fouten en mismanagement zulke ernstige consequenties hebben als in de medische wereld.

Concreet:

- Kleinschalige ziekenhuizen hebben alle recht van bestaan. Waar een kleinschalig ziekenhuis niet haalbaar is, wordt ingezet op kwalitatief hoogwaardige buitenpoliklinieken.
- Een clustering van voorzieningen (bijvoorbeeld de huisarts, eerstelijns psycholoog, fysiotherapeut en een apotheek) biedt mogelijkheden om ook in landelijke gebieden de meest basale zorg in stand te houden.
- Veiligheid in ziekenhuizen is een belangrijk aandachtspunt. De ziekenhuissector moet samen met overheid en de Inspectie adequate veiligheidsnormen ontwikkelen.

- Om mensen met een hartstilstand eerder te kunnen helpen, worden gemeenten en instellingen gestimuleerd AED-kasten te plaatsen die gekoppeld zijn aan een AED Alert, een systeem waarbij een sms-je wordt verzonden aan burgers die kunnen helpen bij een hartstilstand.
- Thuis bevallen moet een vrije keus blijven als er in de buurt een ziekenhuis aanwezig is, tenzij er een medische indicatie is voor een ziekenhuisbevalling.
- De tijdsduur van 45 minuten die een ambulance maximaal af moet leggen om een ziekenhuis te bereiken, wordt beter gehandhaafd.
- De veiligheid en kwaliteit in privéklinieken en particuliere behandelcentra worden streng gecontroleerd. De toetreding van dit soort aanbieders moet strakker worden gereguleerd. Er moet getoetst worden op de aanwezigheid van randvoorwaarden om verantwoorde medische zorg te kunnen leveren. De zorg is geen vrijplaats voor avonturiers.

Zorgstelsel

De beheersbaarheid van de kosten in de medische zorg is de komende jaren een toenemend aandachtspunt. Het Centraal Planbureau heeft berekend dat de uitgaven aan zorg elk jaar met 4% per jaar zullen stijgen. Deze uitgavenstijging is hoger dan de verwachte groei van onze economie. De gevolgen daarvan zijn, als er geen maatregelen worden genomen, groot. Het CPB heeft namelijk berekend dat het eigen risico voor de zorgverzekeringswet dan zou gaan van 165 euro naar 775 euro per persoon per jaar. De SGP vindt dat geen wenselijk toekomstbeeld. Maar het alternatief, heel sterk stijgende collectieve zorgpremies, is evenmin aantrekkelijk. Daarom zijn heldere keuzes nodig om de zorg ook in de toekomst betaalbaar te houden. Uitgangspunt voor de SGP is dat de kwaliteit van de zorg gegarandeerd blijft en de lasten per gezin of persoon eerlijk worden verdeeld.

Concreet:

- Het verstrekkingspakket moet worden opgeschoond voor ethisch onaanvaardbare zaken als (medisch niet-noodzakelijke) abortus provocatus en euthanasie.
- Het wettelijk eigen risico wordt geleidelijk en inkomensafhankelijk verhoogd, een bezoek aan de huisarts blijft buiten het eigen risico vallen. Chronisch zieken met lage inkomens betalen minder eigen risico dan nu het geval is.
- Het basispakket van de zorgverzekering wordt getoetst op noodzakelijkheid, werkzaamheid en doelmatigheid. De aanspraken op het basispakket van de zorgverzekering worden beperkt. Nieuwe methoden en technieken worden na goedkeuring van de minister van Volksgezondheid toegevoegd aan het verzekerde pakket.
- Het aantal mensen dat een zorgtoeslag ontvangt, wordt verminderd door een verlaging van de inkomensgrens.
- Wijzigingen in het zorgstelsel worden getoetst op de effecten voor mensen die gemoedsbezwaren hebben tegen verzekeringen. Zo mogelijk worden nadelige effecten gecompenseerd. Gemoedsbezwaren blijven erkend worden.
- Het aantal verschillende tegemoetkomingen voor specifieke groepen in de zorg wordt gereduceerd. Een vereenvoudiging kan worden bereikt, door onder meer de zorgtoeslag, de compensatieregeling eigen risico en de tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten samen te voegen.
- Huisartsen die aantoonbaar betere zorg verlenen, worden daar ook financieel voor beloond.
- De governance van zorginstellingen ten opzichte van specialisten wordt versterkt. Het aanbod van specialisten moet toenemen door het aantal opleidingsplaatsen te vergroten. De salarissen van medisch specialisten worden beperkt. De doelmatigheid van zorginstellingen wordt verbeterd.
- Verzekeraars worden onder strikte condities volledig risicodragend.

- Het BTW-compensatiefonds wordt ook op de zorg toegepast, zodat ongelijke behandeling van belasting wordt voorkomen.

Werken in de zorg

In de zorg zijn dagelijks honderdduizenden mensen actief bezig om zich in te zetten voor anderen. Zij behoren daarvoor voldoende waardering te ontvangen. Helaas ontbreekt het daar echter nogal eens aan. Dat moet en dat kan anders.

Concreet:

- De tijd die zorgmedewerkers kwijt zijn voor administratieve handelingen, moet drastisch worden verminderd. Het gaat in de zorg niet alleen om aantoonbare kwaliteit, maar ook om de door de cliënt ervaren kwaliteit. Laat zorgmedewerkers daarom weer zórgmedewerkers zijn.
- De verhouding van het management ten opzichte van de handen aan het bed is onevenwichtig. Die scheefgroei moet weer worden rechtgetrokken, zodat de 'eerste hulp' aan de hulpbehoevenden weer voorop komt te staan. De hoge vergoedingen voor het (semi-) management in de zorg moeten omlaag.
- Mensen die 'met de handen aan het bed' staan, moeten marktconform beloond worden, zodat de verzorgende beroepen weer aantrekkelijker worden. Hiervoor komt extra geld beschikbaar.
- Zorgwerkers die gewetensbezwaren hebben tegen bepaalde handelingen zoals abortus of euthanasie, mogen niet worden achtergesteld bij de toelating tot de opleiding of bij sollicitaties en zeker niet worden ontslagen. Ook mag niemand mag worden verplicht mee te werken aan (voorbereidende) handelingen gericht op euthanasie.
- Een Verplegenden /Verzorgenden adviesraad (Var) wordt bij elke zorgaanbieder verplicht. De Var heeft de functie om het management gevraagd en ongevraagd te adviseren over de kwaliteit van te leveren en geleverde zorg.

Volksgezondheid

Welvaart brengt risico's met zich mee voor de volksgezondheid. Veel mensen leven niet (geheel) gezond. Te weinig beweging, ongezonde voeding, roken en overmatig alcoholgebruik vormen bedreigingen voor de gezondheid. Daarnaast vragen zaken als depressiviteit, eenzaamheid en diabetes de aandacht, aangezien die het welbevinden beïnvloeden. De SGP vindt gezond leven in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de burger zelf, maar wil wel actief bijdragen aan bezinning en maatregelen om de volksgezondheid te bevorderen.

Concreet:

- Voorkomen is beter dan genezen. Daarom wordt extra ingezet op preventie. Ook huisartsen kunnen meer aan preventie doen, zo nodig in samenwerking met de GGD.
- Preventie wordt in het basisverzekeringspakket opgenomen. Daarmee kan op langere termijn veel geld bespaard worden.
- Er moet een sterke regie gevoerd worden op het preventiebeleid vanuit landelijke doelen.
- Er komt meer aandacht voor gezondheidsachterstanden.
- In de chronische zorg, waaronder diabeteszorg, wordt een betere samenwerking in de zorgketen gestimuleerd.
- De introductie van een darmkankerscreening kan veel gezondheidswinst opleveren. Andere nieuwe bevolkingsonderzoeken moeten onderzocht en afgewogen worden op kosten en effecten.
- Het rookverbod in de horeca blijft gelden.
- Topsport wordt in Nederland al jarenlang gesponsord door de Nederlandse overheid. De SGP vindt dat geen taak van de overheid en wil deze steun beëindigen.

- Er komt een wettelijke geluidsnorm voor uitgaansgelegenheden om gehoorschade bij jongeren te voorkomen. Daarnaast komt er een wettelijke volumebegrenzing voor geluidsdragers met hoofdtelefoon.
- Elke ouder krijgt, wanneer hun kind de leeftijd bereikt van 12 jaar, een duidelijke folder met de feiten over de gezondheidsschade door gebruik van alcohol, tabak en drugs.
- In overheids campagnes over de gevaren van verslavende middelen worden bij voorkeur 'ervaringsdeskundigen' ingeschakeld.
- Er wordt een landelijk logo ontwikkeld voor FRIZZZ-feesten (Zonder alcohol, Zonder drugs, Zonder roken), zodat jongeren (met name onder 18 jaar) daar niet met verslavende middelen in aanraking komen.

Alcoholbeleid

Drank maakt meer kapot dan je lief is. Deze campagneslogan wijst op de gevaren van overmatig alcoholgebruik. Helaas is zo'n campagne hard nodig. Veel mensen verstaan hun verantwoordelijkheid niet. Alcoholmisbruik leidt in de praktijk niet alleen tot levensgevaarlijke verkeerssituaties, maar ook tot ongelukken met dodelijke afloop. Ook geweld, agressie en vandalisme zijn veelal gerelateerd aan overmatig drankgebruik. De SGP staat een krachtig ontmoedigingsbeleid van alcoholgebruik door jongeren voor en een stevige aanpak van alcoholmisbruik door middel van wetgeving.

Concreet:

- De landelijke leeftijdsgrens voor zowel zwak-alcoholhoudende als sterke drank wordt 18 jaar. Onder de 18 jaar dient bezit en gebruik van alcohol in de openbare ruimte strafbaar te zijn.
- Er komt een verbod op de wijdverbreide praktijk van prijsacties met alcoholhoudende dranken, zoals 'happy hours', stuntprijzen in supermarkten en de verkoop onder de kostprijs.
- Om het alcoholgebruik onder jongeren echt effectief terug te dringen, wordt een verbod op alcoholreclame ingevoerd. Totdat een verbod op alcoholreclame is ingevoerd, worden er in de wet criteria voor alcoholreclames opgenomen.
- Er komen hogere accijnzen op alcoholische producten om alcoholmisbruik te bestrijden.
- Er komen meer wettelijke mogelijkheden om drankgebruik op straat te beperken.
- Het oprichten van alcoholpoli's wordt gestimuleerd en met de benodigde financiën ondersteund. Jongeren die daar terechtkomen en hun ouders, wordt een uitgebreid vervolgtraject van nazorg en voorlichting aangeboden.
- Illegale drankketen moeten zo snel mogelijk verdwijnen.
- Het Vroeg Op Stap-beleid, waarbij jongeren gestimuleerd worden om vroeger te gaan stappen, wordt geïntensiveerd.
- Schoolfeesten moeten alcoholvrij zijn.

4. Vrede in de samenleving

Onbehagen en vervreemding leven breed in de Nederlandse samenleving. Veel mensen herkennen zich steeds minder in het land en de buurt waarin zij wonen. Ze zien de identiteit van Nederland vervagen. Deels door binnenkomst van andere culturen en godsdiensten, deels door de ontwrichtende opmars van de seculiere ideologie. Onbehagen en vervreemding zijn dan begrijpelijk. Er is de afgelopen decennia veel veranderd en bepaald niet ten goede. Het is tijd dat we deze verkeerde ontwikkelingen onderkennen en stoppen. We dienen weer oog te krijgen voor onze identiteit. Angst mag daarbij echter nooit onze raadgever zijn. We moeten vastberaden en overtuigd koers kiezen.

Het christelijk geloof heeft in het Westen een onuitwisbare invloed op cultuur en samenleving. Zeker in Nederland. Onze rechtsstaat en cultuur zijn gevormd door christelijke beginselen. En zij worden daardoor nog steeds gedragen, hoezeer men dat ook bestrijdt. We mogen de unieke en rijke waarde van de christelijke boodschap en traditie dus niet verwaarlozen. Godsdiensten en overtuigingen waarin Jezus Christus niet centraal staat, doen onze samenleving geen goed. Ze missen de heilzame invloed van Gods liefdevolle geboden. Voor een christen kan het daarom niet bestaan dat alle godsdiensten gelijk zouden zijn. Je mag onderscheid maken, daar waar onderscheid is.

Het maken van onderscheid tussen godsdiensten is niet in strijd met tolerantie en vrijheid van godsdienst. We moeten meer oog krijgen voor de grenzen die aan de vrijheid van godsdienst zitten. Ook moeten we af van een slappe invulling van tolerantie. Natuurlijk moeten we recht doen aan de positie van minderheden. Hun komt gewetensvrijheid toe en ruimte om hun geloof te belijden. Maar dat betekent niet dat we ieder exact hetzelfde moeten geven. Zo mogen we terughoudendheid vragen als het gaat om openbare uitingen van culturen en godsdiensten die niet passen in de Nederlandse samenleving. Anderzijds dienen opvattingen die wortelen in de christelijke traditie gerespecteerd te worden. Op dit punt kent juist de seculiere ideologie nauwelijks tolerantie. In toenemende mate worden personen en organisaties die maar een beetje orthodox-christelijk lijken beknot, zelfs als het welzijnswerk is. Dat is de omgekeerde wereld!

Onderscheid tussen godsdiensten komt overigens niet in mindering op de gelijkwaardigheid van alle mensen. Alle Nederlanders hebben recht op basale voorzieningen als onderwijs, werk en zorg. Achterstanden moeten worden voorkomen en weggewerkt. Achterstelling en onrecht moeten worden bestreden. En ongeacht hun achtergrond verdienen alle personen die in hun land van herkomst gevaar lopen, toelating in Nederland. Van onderscheid mag hier geen sprake zijn.

Asiel en migratie

Nederland is in de geschiedenis een vluchthaven gebleken voor mensen die uit hun eigen land gevlucht zijn, omdat hun leven daar niet veilig was. Ons land heeft royaal bescherming geboden aan vreemdelingen die zich hier vanwege geweld of onderdrukking hebben gemeld. Dat moet zo blijven. De christelijke barmhartigheid vereist dat we aan vreemdelingen in nood onderdak bieden. Dat geldt wel heel bijzonder voor hen die vanwege het geloof vervolgd worden. Uiteraard moeten we misbruik van de asielmogelijkheden bestrijden.

Ons land is klein en dichtbevolkt. De mogelijkheden om (economische) migranten op te vangen zijn dus beperkt. Daarom moeten we de toestroom van kansarme migranten beperken. Wat dat betreft, zijn uit het verleden teveel slechte voorbeelden bekend, vooral op het gebied van gezinsmigratie. Het gebruik van sociale zekerheidsregelingen door deze migranten is vaak hoog. We moeten daarom eisen stellen aan migranten om hun kansen op een actieve deelname aan onze samenleving te vergroten.

Concreet:

- De Europese richtlijn voor gezinshereniging moet worden aangepast, zodat Nederland (absolute) inkomenseisen kan blijven stellen aan migranten.

- Zolang het geregistreerd partnerschap in Nederland een erkende relatievorm is, moet gezinshereniging alleen mogelijk zijn wanneer er sprake is van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap.
- Nederland spoort andere Europese landen aan om een gelijk aandeel te nemen in het hervestigingsbeleid.
- Er moet harder gewerkt worden aan gezamenlijke Europese normen voor toelating en ondersteuning van immigratiediensten.
- Het indienen van herhaalde aanvragen om terugkeer moet worden voorkomen door een deadline te stellen waarop bezwaren kunnen worden aangedragen.
- Gegevensbestanden van instanties die te maken hebben met migranten en asielzoekers moeten gekoppeld worden.
- Mogelijkheden voor opvang van vluchtelingen in de regio van herkomst moeten vergroot worden.
- Asielbeleid is erop gericht de echte vluchtelingen zo goed mogelijk te helpen. Het is een kwestie van behoorlijk bestuur dat asielprocedures binnen redelijke termijnen worden afgehandeld.
- Een goed asielbeleid moet gekoppeld zijn aan een goed terugkeerbeleid. Het mag echt niet langer gebeuren dat asielzoekersgezinnen die niet kunnen terugkeren op straat worden gezet.

Integratie en inburgering

Integratie betekent dat nieuwkomers zich met een positieve houding inspannen om deel te nemen en bij te dragen aan onze samenleving. Zij moeten op eigen benen kunnen staan. Die bereidheid moet aanwezig zijn. Het betekent niet dat nieuwkomers heel onze cultuur en al onze gewoonten moeten indrinken en kopiëren. Eenheidsworst is niet de bedoeling. Er zijn bovendien genoeg praktijken en gewoonten in Nederland waarvoor we ons moeten schamen. Denk bijvoorbeeld aan de seculiere verworvenheden, blootreclames etc. Het is wenselijk dat nieuwkomers op dergelijke punten kritisch blijven. Wel mogen we minimaal verwachten dat zij zich – evenals elke autochtoon dat behoort - aan de wetten en regels van ons land houden.

Integratie wordt bevorderd wanneer nieuwkomers weten waar zij aan toe zijn en wat zij in het land van aankomst kunnen verwachten. Het naïeve multiculturalisme, waardoor in het verleden bijvoorbeeld geen taaleisen werden gesteld, heeft wat dat betreft aanzienlijke schade berokkend. Van die houding moeten we af, omdat de problemen overduidelijk zijn geworden. Het scheppen van helderheid begint al in de inburgering. De Nederlandse identiteit en traditie moeten bijvoorbeeld helder aangegeven worden. En daarmee bedoelen we natuurlijk niet de seculiere moraal.

Concreet:

- Discriminatie op basis van ras, afkomst of huidskleur moet krachtig worden bestreden.
- Bestrijding van segregatie in het onderwijs kan het beste worden aangepakt door een evenwichtiger bevolkingssamenstelling in wijken na te streven. De zogenaamde 'zwarte scholen' moeten vooral goede scholen zijn.
- Inburgering blijft verplicht, maar de verantwoordelijkheid en eigen bijdrage voor inburgering worden aanzienlijk verhoogd. Er wordt voorzien in een passende leenmogelijkheid en een betalingsregeling.
- In de inburgeringscursus wordt uitdrukkelijk aandacht besteed aan het probleem van antisemitisme.
- Het accent moet in de inburgeringscursus liggen op beheersing van de Nederlandse taal en basale kennis van de Nederlandse samenleving.
- Inburgeraars moeten in ieder geval op de hoogte zijn van Nederlandse symbolen en rituelen als het Wilhelmus, de Nederlandse vlag en Koninginnedag.
- Een uitkering wordt niet verstrekt aan hen die niet meewerken aan de verplichting tot het volgen van een inburgeringscursus.

- De mogelijkheid van een dubbele nationaliteit wordt beperkt tot gevallen waarin het opgeven van de herkomstnationaliteit onmogelijk is.
- Om de leefbaarheid van wijken te vergroten, krijgen gemeenten de bevoegdheid om kansarme allochtonen te spreiden.
- Het dragen van gezichtsbedekkende kleding mag niet belemmerend werken bij het voldoen aan wettelijke en maatschappelijke verplichtingen.
- Polygamie mag in Nederland niet worden erkend.
- Neef-nichthuwelijken zijn geen erkende relatievorm in het kader van gezinshereniging.
- Personen met een verblijfsvergunning kunnen worden uitgezet wanneer zij in het eerste jaar drie kleine delicten hebben gepleegd of wanneer zij onherroepelijk zijn veroordeeld voor een misdrijf.
- Er komt voor migranten een ingroeimodel voor de sociale zekerheid

Islam

De situatie in veel islamitische landen is zorgelijk als het gaat om mensenrechten en de positie van minderheden. Ook christenen worden daar regelmatig bedreigd en vervolgd. We moeten voorkomen dat islamitisch fundamentalisme wortel schiet in de Nederlandse samenleving. Hoewel we niet alle moslims over één kam willen scheren, is speciale aandacht voor de islam wel degelijk gerechtvaardigd. Momenteel kent Nederland een aanzienlijk populatie moslims. De afgelopen jaren hebben we bovendien te maken gehad met radicalisering onder moslims. Radicalisering is in allerlei verbanden realiteit en moet op alerte wijze worden bestreden.

Concreet:

- De AIVD en anderen, waaronder ook de moslimgemeenschap zelf, moeten alert blijven op radicalisering, met name onder jongeren. Bijzondere aandacht gaat uit naar de rol van het internet hierin.
- Radicaal-islamitische invloeden vanuit het buitenland moeten worden tegengegaan, waaronder de komst van radicale imams naar Nederland.
- Bij de bouw van moskeeën en minaretten moet wijze terughoudendheid betracht worden.
- Antisemitisme moet consequent en hard worden aangepakt. Nederland moet al het mogelijke doen om radicale zenders die Jodenhaat aanwakkeren te blokkeren en moet internationaal aandringen op harde maatregelen.

5. Betrouwbaar recht en stabiele veiligheid

Het geloof in gelijke behandeling en het discriminatieverbod zijn kenmerkend voor de seculiere moraal. Met niet nalatende ijver dringen veel politici en opinieleiders dit geloof op aan iedereen die zich in Nederland bevindt. Wanneer het gelijkheidsgeloof bepalend wordt voor de Nederlandse identiteit, verliest men belangrijke christelijke kernwaarden uit het oog.

Het seculiere pleidooi gaat vergezeld van stevige nadruk op vrije meningsuiting. De individuele moraal en de persoonlijke uitingen moeten volledig vrij zijn. Die veelgeroemde tolerantie houdt echter spoedig op wanneer het opvattingen en gedragingen betreft die niet passen in het denkraam van deze moraal. Waar men stelt dat alles gezegd moet kunnen worden, blijkt bij doorvragen dat juist niet die gedragingen en opvattingen worden geaccepteerd die zich rechtstreeks op het Woord van God baseren.

Drie recente voorbeelden maken dat duidelijk. Een: in het voorjaar van 2010 heeft de Tweede Kamer de nieuwe staatkundige positie van de Nederlandse Antillen behandeld. Ondanks fel verzet van de eilanden die tot Nederland gaan behoren (Bonaire, St. Eustatius en Saba) worden abortus, euthanasie, homohuwelijk en homo-emancipatie toch opgedrongen. Twee: in onder meer Amsterdam krijgen organisaties die hulp verlenen vanuit een christelijke levensvisie geen subsidie. Niet omdat ze geen kwaliteit leveren, maar omdat ze christelijk zijn. Dat is regelrechte discriminatie. En drie: in de kathedraal van 's-Hertogenbosch werd onder het mom van het opkomen voor homorechten op stuitende wijze met luid protest een kerkdienst verstoord. Protesteren in kerkdiensten is in strijd met het Wetboek van strafrecht en mag niet gedoogd worden. Politie en justitie moeten hier stevig optreden.

De seculiere pleitbezorgers nemen grote afstand van de christelijke waarden en normen als basis van onze Nederlandse beschaving. De SGP is er diep van overtuigd dat deze seculiere moraal de samenleving schade berokkent en – wat veel schokkender is – van God afvoert. Aan deze 'afgang' op het terrein van recht en moraal moet een einde komen. De overheid als dienaar van God zal zich hier met gezag tegen keren. Door wetten, door gezaghebbend en betrouwbaar bestuur en door krachtig optreden van politie en justitie. Om mens en samenleving te beschermen, heeft de overheid als taak om het handelen in overeenstemming met de Bijbel en de geboden van God te bevorderen.

Grondwet en grondrechten

In de Grondwet staan de belangrijke waarborgen van de Nederlandse rechtsstaat. Bij een botsing van grondrechten staan de klassieke grondrechten en de bescherming van minderheden veel te snel op achterstand. Het verbod op discriminatie – en zeker de moderne interpretatie ervan – krijgt een te grote plaats in de politieke en rechtspraak. Het evenwicht tussen de grondrechten wordt hierdoor verstoord. De staatsvrije sfeer die de vrijheid van burgers en hun organisaties markeert, komt hiermee in gevaar.

Concreet:

- Het verdient aanbeveling wanneer de grondrechtenparagraaf wordt voorafgegaan van een preambule. Daarin wordt uiting gegeven aan het ontstaan van de Nederlandse natie en de christelijke wortels ervan.
- De positie van het Nederlands wordt in de Grondwet vastgelegd.
- Bij de subsidiëring van (welzijns)organisaties mogen organisaties op basis van een (christelijke) levensvisie niet worden buitengesloten.
- Organisaties en in het bijzonder scholen zijn vrij om in hun benoemings- en toelatingsbeleid eisen te stellen die nodig zijn voor de verwezenlijking van hun grondslag en identiteit. Ook de vrijheid van kerken blijft uiteraard gewaarborgd.
- De Commissie Gelijke Behandeling is bedoeld om met voorbijgaan van andere grondrechten, exclusief gericht te zijn op naleving van het gelijkheidsbeginsel. Dit leidt

tot eenzijdigheid en onevenwichtigheid. Bovendien zijn de uitspraken van de commissie niet bindend. De CGB kan daarom worden afgeschaft.

- De vrijheid van meningsuiting is een groot goed, maar mag niet uitlokken tot kwetsen of schofferen van mensen. Uitingen als antisemitisme, racisme en ontkenning van volkerenmoord worden streng bestraft.
- De Naam van God is heilig. Lastering van God, zoals Hij Zich in de Bijbel bekend maakt, dient te worden tegengegaan. Het verbod op godslastering wordt gehandhaafd. Ook dient bij het afleggen van de eed uitgegaan te worden van de christelijke eed. Ambtsgebeden en vloekverboden zijn belangrijke publieke uitingen van de erkenning van Gods Naam.
- De Grondwet waarborgt dat iedere Nederlander tot ambtenaar benoemd kan worden. Dit dient in elke gemeente onverkort te gelden voor ambtenaren met gewetensbezwaren tegen het homohuwelijk.

Binnenlands bestuur

Het politieke debat verruwt. Deze tendens is nog eens bevestigd in de aanloop naar de landelijke verkiezingen. De SGP is een voorstander van een open en fundamenteel debat in de politieke arena. Goede argumenten en fundamentele beschouwingen zijn sterke waarborgen voor het behoud van de representatieve democratie. Onbeschaafd taalgebruik, hyperige spoeddebatten en het slaafs volgen van de media roepen slechts teleurstelling bij de kiezer op. Dit komt de kwaliteit en het imago van de politiek niet ten goede.

Goed bestuur gaat niet alleen over de inhoud. Het hangt ook samen met de manier waarop het is georganiseerd. Burgers zijn niet uit op allerlei vernieuwingen van bestuur en raadpleging. Veel belangrijker is dat de overheid (rijk, provincies en gemeenten) betrouwbaar is en haar woord nakomt. Veranderingen van de structuur voegen weinig tot niets toe. Een overheid die de burger erkent en mee laat denken over belangrijke ontwikkelingen kan wel veel betekenen.

Nederland bestaat uit provincies en gemeenten. Deze historisch gegroeide indeling heeft oude papieren. Om het bestuur efficiënter te krijgen moet gekeken worden naar de rollen die de verschillende bestuurslagen hebben. Bezien moet worden of het aantal provincies omlaag kan. Het lokale bestuur - eventueel in samenwerking met gemeenten in de regio - is het beste in staat om beleid te ontwikkelen dat in het belang van de burgers is. Daarbij is kleinschaligheid in veel gevallen een meerwaarde.

Concreet:

- Nederland kent een constitutionele monarchie, 'bij de gratie Gods'. In onstabiele politieke situaties is dit een groot voorrecht. De huidige bevoegdheden van de Koningin blijven gewaarborgd.
- Om het vertrouwen in de politiek te herstellen zijn kwaliteit van wetgeving en beleid en de betrouwbaarheid van het bestuur van wezenlijk belang. De SGP is geen voorstander van directe democratie. Referenda, een gekozen burgemeester of minister-president en andere vormen van bestuurlijke 'vernieuwing' zijn een teken van armoede. Goede bestuurders houden rekening met de wensen van de bevolking, maar maken zelf een belangenafweging en nemen zelf inhoudelijke beslissingen. Die verantwoordelijkheid moet niet op anderen worden afgeschoven.
- Het is belangrijk dat procedures op rijksniveau worden verkort. Ook op provinciaal en gemeentelijk niveau dient gezocht te worden naar mogelijkheden om burgers sneller van antwoord of een beslissing te voorzien.
- De bestuurlijke drukte moet worden gereduceerd. Samenvoeging van (delen van) ministeries is gewenst, zodat er minder bestuurlijk overleg nodig is. Ook dient er bezuinigd te worden op de inzet van externen.
- Het gebruik van stemcomputers bij verkiezingen moet weer worden ingevoerd. Vereiste hierbij is dat schriftelijke controle voor de burger mogelijk is.

- Het is niet logisch dat niet-Nederlanders stemrecht hebben bij lokale verkiezingen. Het stemrecht moet weer gekoppeld worden aan het Nederlanderschap.
- De SGP stelt de gemeentelijke autonomie voorop. Dit is de bestuurslaag die het dichtst bij de burger staat. Bij gemeentelijke herindelingen is het daarom belangrijk dat er bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak is. Indien er geen grote bestuurlijke problemen zijn, is de SGP tegen dwang of drang tot herindeling door provincies of het rijk. Uitgangspunt bij herindeling dient een vrijwillige keuze te zijn. Hierbij maakt het niet uit of een gemeente veel of weinig inwoners heeft.
- Decentralisatie van taken naar gemeenten, provincies of waterschappen is het uitgangspunt, voor zover zij dit aankunnen. Hoofregel is dat maximaal twee bestuurslagen betrokken zijn bij een thema. Daarbij mogen de takenpakketten van de gemeenten verschillen naar gelang hun grootte.
- Gemeenten en provincies hebben een eigen belastinggebied. Om meer mogelijkheden voor eigen beleid te ontwikkelen, moet de ruimte voor eigen belastingheffing vergroot worden, onder gelijktijdige verlaging van de landelijke belastingheffing. Bij de financiering van gemeentelijke of provinciale taken door het rijk wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van een algemene uitkering. Op lokaal of provinciaal niveau kan dan uitgemaakt worden welke keuzes het best passen bij de daar levende wensen.
- Bij de vormgeving van beleid op bijvoorbeeld het gebied van kansspelen en prostitutie dienen gemeenten altijd de mogelijkheid te hebben deze sectoren op hun grondgebied niet toe te staan.
- Respect voor degenen die overleden zijn is noodzakelijk. In de Wet op de Lijkbezorging dienen daarom strengere normen te worden opgenomen ten aanzien van het ruimen van graven. Er wordt maximaal naar gestreefd om nabestaanden tijdig op de hoogte te stellen van het voornemen om tot ruimen over te gaan.

Nederland overzee

In de afgelopen periode is veel gebeurd binnen het Koninkrijk. De SGP steunt de voorstellen om de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba onderdeel uit te laten maken van Nederland. Pogingen van Nederland om ethisch verwerpelijke zaken op te dringen aan deze eilanden zijn niet gewenst. Bij zulke fundamentele thema's is de vrijheid om een eigen beleid te hebben voor deze delen van Nederland gewenst.

Concreet:

- Bonaire, Sint Eustatius en Saba moeten de vrijheid behouden om tegen abortus, euthanasie, homohuwelijk en prostitutie te zijn. De eilanden kunnen niet gedwongen worden om zulke zaken te accepteren. Datzelfde geldt voor de andere landen binnen het Koninkrijk: Aruba, Curaçao en Sint Maarten.
- Binnen de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk is sprake van veel corruptie. Om kwijtschelding van de grote schulden aan Nederland te verkrijgen, moeten er effectieve maatregelen genomen worden om corruptie tegen te gaan.
- Drugshandel en drugsgebruik dienen binnen het gehele Koninkrijk streng bestraft te worden. Om dat te bereiken is nauwe samenwerking met de Nederlandse politie en justitie noodzakelijk.

Strafrecht en zeden

Nergens komt duidelijker naar voren dat mensen geneigd zijn tot het kwade dan op het terrein van de misdaad en criminaliteit. Geweld, doodslag, prostitutie en verslaving zijn daar uitingen van. De SGP vindt dat de overheid de taak heeft om het kwade in te dammen en om strenge maatregelen te nemen tegen illegale praktijken. Een beleid waarin zedeloos gedrag wordt gestimuleerd of goedgekeurd, is funest voor de bevolking van Nederland. Dat geldt ook voor gedrag dat weliswaar strafbaar is, maar oogluikend wordt toegestaan. De SGP is daarom tegen gedoogbeleid en voor strikte strafrechtelijke maatstaven.

Op veel terreinen geeft de overheid zelf het slechte voorbeeld. Zo haalt de Nederlandse staat onder het mom van het tegengaan van verslavingen via de kansspelbelasting, voordeel uit de Staatsloterij en casino's. Het halfslachtige gedoogbeleid op het terrein van drugs draagt eveneens bij aan het beeld dat in Nederland alles is toegestaan. De afschaffing van het bordeelverbod doet velen niet alleen denken dat prostitutie een normaal beroep zou zijn, maar blijkt ook veel prostituees uit Oost-Europese landen aan te trekken. Veel 'exploitanten' maken zich schuldig aan uitbuiting en vrouwenhandel. Bestrijding van mensenhandel is een complexe zaak. Om dit type misdrijf daadkrachtig tegen te gaan, is het noodzakelijk dat er rechters komen die zich specialiseren in het bestrijden van deze misdrijven.

Kinderpornonetwerken, vrouwenhandel en drugscriminaliteit zijn voorbeelden van criminaliteit die op internationaal niveau spelen. Ze zorgen voor ingewikkelde opsporings- en strafzaken. Juist zulke internationaal opererende bendes moeten effectief kunnen worden aangepakt. Samenwerking met politie en justitie in andere (Europese) landen moet daarom worden geïntensiveerd. Ook de uitwisseling van gegevens inzake verdachten, wijze van opereren en vormen van criminaliteit moet sterk verbeterd worden. Dit geldt reeds op het landelijk niveau, waar de korpsen nog lang niet altijd goed samenwerken, maar zeker ook op internationaal vlak.

Concreet:

- Prostitutie is in strijd met de waardigheid van de vrouw. Ze is een vorm van geweld tegen vrouwen, temeer omdat het overgrote deel van deze vrouwen tot prostitutie gedwongen wordt. Het bordeelverbod moet daarom weer worden ingevoerd. Zolang dit landelijk niet is gebeurd, moeten gemeenten voluit de ruimte krijgen om elke vorm van prostitutie uit hun gemeenten te weren. De vrouwen die verstrikt zitten in de prostitutie mogen niet aan hun lot worden overgelaten, maar moeten hulp krijgen. Elke gemeente biedt hun een uitstapprogramma aan om weer een menswaardig bestaan op te bouwen. Zolang prostitutie legaal is, moet de minimumleeftijd van prostituees fors omhoog naar tenminste 23 jaar. Mannen die gebruik maken van illegale prostituees moeten gestraft worden. Voor meisjes en vrouwen die geronseld worden voor prostitutie en dus slachtoffer van mensenhandel zijn, dient meer opvangcapaciteit beschikbaar te komen. Mensenhandelaren krijgen zelf te maken met zwaardere straffen.
- Het spreekt voor zich dat kinderporno een misdaad is, die streng bestraft dient te worden. In de praktijk blijkt de strafmaat niet afschrikwekkend te zijn. Er moet zo snel mogelijk een verplichting voor providers komen om te filteren. De beschikbaarheid van porno draagt niet bij aan een gezonde visie op seksualiteit, maar is slechts een oppervlakkige vorm van lustbeleving die vrouwen degradeert tot lustobject. Ook de verkrijgbaarheid van porno bij bijvoorbeeld benzinstations moet tegengegaan worden.
- Gelegaliseerde kansspelen zorgen voor veel verslaving. Naast het bieden van hulp aan deze verslaafden, moet de overheid zo snel mogelijk een kansspelverbod invoeren en in de tussentijd reclame verbieden en bedrijven verplichten tot het nemen van preventieve maatregelen. Om goed toezicht op de kansspelen te houden, dient er een kansspelautoriteit te komen die los staat van de sector.
- Het drugsbeleid in Nederland is al decennialang halfslachtig. Zowel soft- als harddrugs zorgen voor veel (financiële) problemen in gezinnen en zijn schadelijk voor de gebruikers. In plaats van legalisering van drugs als dé oplossing aan te prijzen, is daadwerkelijke handhaving noodzakelijk. Dat betekent: coffeeshops sluiten, intensivering van de controle op de productie en teelt van elke vorm van drugs, het tegengaan van growshops. Ook is de strafmaat in Nederland mild, wat een aanzuigende werking heeft. De straf moet dus omhoog.
- De overheid moet vervuiling van de publieke ruimte tegengaan. Dat geldt in het bijzonder voor uitingen waar de overheid via financiering (mede-)verantwoordelijk voor is. Er komen duidelijke normen waarop degenen die verantwoordelijk zijn voor de uitzending en programmering dwingend aangesproken kunnen worden. Datzelfde geldt voor reclame-uitingen langs de weg. Gemeenten krijgen de mogelijkheid hiertegen op te treden.

- Er dient een verbod te komen op de verkoop en verspreiding van gewelddadige spellen.

Veilig Nederland

Rellen en overlast in onder meer Gouda, Veenendaal en Culemborg en geweld tegen politie, spoorweg- en ambulancepersoneel lijken onderdeel te zijn van de nieuwe ethiek in Nederland. Jongeren die overlast geven, zijn in de eerste plaats zelf verantwoordelijk voor hun wangedrag. Maar ook ouders moeten financieel en door boetes aangesproken worden op het gedrag van hun kinderen. Op hen rust de taak van goede morele vorming van hun kinderen.

Naast deze vorming door ouders en onderwijzend personeel is een krachtig optreden van politie en justitie gewenst. Voor jong en oud moet duidelijk zijn dat zinloos geweld, overlast en criminaliteit streng en zichtbaar worden bestraft. Misdaad mag niet lonen. Om dit te bereiken, is geld en kwaliteitsverbetering nodig.

In plaats van te investeren in de kwaliteit van politie en rechtspraak heeft kabinet-Balkenende IV flink bezuinigd op de politie. Ongetwijfeld zijn er mogelijkheden om op bepaalde posten te bezuinigen, zonder dat de kwaliteit van de politiezorg gevaar loopt. Het probleem is echter dat de kwaliteit van het politiewerk ('blauw op straat') lijdt onder de forse bezuinigingen. Door te bezuinigen op het ondersteunend personeel zijn andere politieagenten in mindere mate beschikbaar voor de opsporing en vervolging van strafbare feiten. Zo is er toch op de basistaken van de politie bezuinigd. De SGP wil daarom extra geld investeren in de politie. Hierbij is vooral extra politie op het platteland van belang. Ook blijft alertheid geboden om terroristische aanslagen te voorkomen.

Wijkagenten zijn op papier een mooi uitgangspunt, maar de praktijk laat zien dat die agenten er niet altijd echt gekomen zijn. Het verdient aanbeveling om in elk dorp en in elke stadswijk een wijkpost te hebben waar men terecht kan voor aangifte bij een voor iedereen bekende agent die zelf ook de (potentiële) overlastgevers of (jonge) criminelen in zijn wijk kent. Zichtbare aanwezigheid van agenten is één van de factoren die criminaliteit kan verminderen.

Concreet:

- Er komt één minister voor Veiligheid, die verantwoordelijk is voor politie en justitie. De bestaande verkokering en belangenstrijd kan hierdoor worden verminderd.
- Bij de verdeling van het budget voor politie moeten plattelandsgebieden meer prioriteit krijgen. Om de politiebezetting overal tot zijn recht te laten komen, moet de lokale politiek meer zeggenschap krijgen over het beleid rond de politie. Nu vindt dit teveel alleen op regionaal niveau plaats, waarbij de grote steden vaak aan het langste eind trekken. De criminaliteit verschuift dan naar de minder stedelijke gebieden.
- Het lokaal veiligheidsplan wordt in de wet verankerd. Het is belangrijk dat gemeenten meer grip krijgen op de inzet van politie op hun grondgebied.
- De SGP is geen voorstander van een nationale politie. Wel is nationale inzet van belang voor regio- en grensoverschrijdende criminaliteit.
- In stadswijken en dorpen is de politie zichtbaar aanwezig.
- Zichtbaarheid van de politie kan niet zonder grondig recherchewerk tot een succes worden. Er dient dan ook meer budget te komen voor de recherche, zodat ook daar een beloning kan komen overeenkomstig de te dragen verantwoordelijkheid.
- Bestuurlijke prikkels die ertoe leiden dat het voor de criminaliteitscijfers lonender is om tien eenvoudige zaken op te lossen dan één ingewikkelde, worden geschrapt. Juist zware, moeilijke klussen verdienen alle ruimte te krijgen.
- Criminaliteit vindt in toenemende mate plaats op internationaal niveau, met name bij drugs en terroristische misdrijven. Naast deskundigheid in specifieke sectoren is in het algemeen een hoger opleidingsniveau gewenst, zodat ook complexe zaken aangepakt kunnen worden. Tevens dient er goede samenwerking en afstemming met andere (Europese) landen te zijn.

- Allochtone jongeren zijn oververtegenwoordigd in de criminaliteit. Er moeten aparte streefcijfers zijn om de criminaliteitscijfers onder deze jongeren krachtig terug te dringen.
- Om verder afglijden naar criminaliteit te voorkomen moet tevens ingezet worden op projecten om jongeren klaar te stomen voor normale deelname aan de maatschappij.
- Het is een goede zaak wanneer burgers door initiatieven als Amberalert worden betrokken bij de signalering en opsporing van strafbare feiten. Ook dient de overheid duidelijk te communiceren welke effecten de opsporing van strafbare feiten heeft. Goede voorbeelden moedigen burgers aan om alert te zijn op crimineel gedrag in hun omgeving en hebben tevens een afschrikkende werking.
- Er moet een Veiligheidswet komen waarin duidelijke afspraken staan over de taken van de politie op het terrein van veiligheid en de eigen verantwoordelijkheid van organisaties en ondernemingen. In deze wet moet ook worden vastgelegd dat organisatoren van evenementen een zorgplicht hebben om de veiligheid goed te regelen. Als de veiligheid alleen met grote politie-inzet gegarandeerd kan worden, komt er geen vergunning voor dergelijke evenementen.
- Naast de politie heeft ook de brandweer een belangrijke taak voor de veiligheid. Niet in de laatste plaats de vele vrijwilligers die zich met risico van hun leven inzetten voor de bestrijding van branden en rampen en hulp bij ongevallen. Er moet meer aandacht komen voor deze groep, zodat hun betrokkenheid bij de lokale gemeenschap kan blijven bestaan. Bij de totstandkoming van protocollen en regels rond de veiligheid, moet hun inbreng en betrokkenheid nadrukkelijk zijn gewaarborgd. De regionalisering mag zeker niet door financiële prikkels worden bevorderd.
- Bij het volgen van verdachte personen of organisaties ter voorkoming van terrorisme is de bescherming van burgers belangrijker dan de privacy van degenen die mogelijk kwaad in de zin hebben.
- Voorkomen dient te worden dat organisaties in Nederland zich laten financieren door extremistische en radicale groeperingen uit het buitenland, die mede gericht zijn op het omverwerpen van de Nederlandse rechtsorde. Bij terechte verdenking van dergelijke verbanden is streng toezicht en plaatsing op de lijst van verboden organisaties noodzakelijk.

Recht en straf

De overheid heeft de bijzondere opdracht om kwaad in de samenleving te bestrijden. Wanneer er geen of weinig straf gegeven wordt, dan blijkt het voor misdadigers lonend te zijn om hun 'beroep' voort te zetten. De SGP wil daarom een strafklimaat dat meer aansluit bij de ernst van de gepleegde misdrijven. Ook stelselmatige daders van 'kleine criminaliteit' lopen vrijwel meteen weer vrij rond. Het is abnormaal wanneer een moordenaar na enkele jaren gevangenisstraf vrij komt. Het is ongewenst wanneer de straf ook nog eens verkort wordt door de vervroegde invrijheidsstelling na tweederde van de uit te zitten straf. Dat is niet alleen fnuikend voor het rechtsgevoel van burgers, maar ook voor degenen die zelf betrokken zijn bij de opsporing van strafbare feiten. Snelle rechtspraak - zo mogelijk dicht bij de burger - en strenge straffen zijn van groot belang om het gezag van de rechtsprekende macht te handhaven.

Streng beleid dient samen te gaan met barmhartigheid voor degenen die bewezen hebben berouw te hebben over het door hen gepleegde delict. Voor hen, maar ook voor ieder die aan het eind van zijn gevangenisstraf is gekomen, dient er goede opvang te zijn. Ex-gedeteneerden en mensen in de laatste fase van hun straf ontvangen hiervoor extra begeleiding, zodat zij hun maatschappelijke positie weer stap voor stap kunnen innemen en tegelijkertijd de kans op recidive vermindert. Tijdens de detentie moeten gevangenen reeds worden voorbereid op een verantwoorde terugkeer in de maatschappij.

Concreet:

- Er zijn goede ervaringen opgedaan met rechtspraak dicht bij de burger en snel na het gepleegde misdrijf. Met name zien we dit bij het 'supersnelrecht' na de jaarwisseling.

Deze snelle, effectieve en zichtbare vorm van rechtspraak moet breder worden toegepast.

- Er dient een verhoging te komen van de strafmaat, vooral voor zeden- en geweldsdelicten. Er moet meer zicht komen op de precieze hoogte van de opgelegde straffen. Van de straf dient een afschrikkende werking uit te gaan. Te vaak wordt volstaan met voorwaardelijke straffen, taakstraffen of korte gevangenisstraffen. Strengere straffen zijn daarom nodig.
- De verjaringstermijn waarna ook zeer ernstige delicten niet meer vervolgd kunnen worden, moet vervallen. De ernst van delicten als moord, doodslag of zedenzaken, mensenhandel en terroristische misdrijven laat het niet toe dat vervolging achterwege blijft.
- De voorwaardelijke vervroegde invrijheidsstelling nadat tweederde van de straf is uitgezeten, wordt afgeschaft. Nu er sprake is van een overschot aan cellen is er immers ook geen praktische reden meer om de straf te verkorten.
- Er dient zorg voor te worden gedragen dat in gevangenissen geen zedelijk schadelijk materiaal als (kinder)porno aanwezig is. Streng toezicht op het downloaden of verspreiden van dergelijk materiaal is noodzakelijk. Het bezit en gebruik van drugs wordt eveneens streng aangepakt en zeker de handel in drugs vanuit de gevangenis.
- Stelselmatige daders van 'kleine criminaliteit' moeten veel langer worden vastgehouden en via een apart traject worden begeleid om kans op herhaling te verminderen. De gepleegde delicten moeten worden bestraft als één groot delict.
- Geweld en agressie tegen publiek personeel moeten strenger bestraft worden dan wanneer het gebeurt bij anderen, omdat hierbij het gezag van de overheid in het geding is.
- De burgemeester heeft een belangrijke taak op het terrein van de veiligheid. Hij mag echter niet dienen om de gaten te dichten die justitie laat vallen. In de wet moeten duidelijke criteria hiervoor worden opgenomen.
- Een taakstraf kan alleen opgelegd worden bij lichte vergrijpen. Bij zeden-, levens- en geweldsdelicten en bij terroristische misdrijven kan niet volstaan worden met alternatieve straffen. Dat geldt evenzeer bij recidive. In dergelijke gevallen dient altijd sprake te zijn van tenminste een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.
- Daders van zedendelicten mogen geen tbs ontlopen door niet mee te werken aan psychologisch onderzoek. Bij zulke delicten moet de gevangenisstraf waar nodig altijd vergezeld gaan van tbs.
- Er is geen reden om voor levenslange gevangenisstraffen een vast moment van heroverweging in te voeren. Een dergelijk moment roept óf ongerechtvaardigde verwachtingen op bij de veroordeelde, óf miskent de ernst van de vaak meervoudige misdrijven.
- Voor uitzonderlijk ernstige en onomstotelijk bewezen gevallen van (meervoudige) moord, zoals oorlogsmisdaden en terroristische aanslagen, moet het weer mogelijk zijn om de doodstraf te overwegen.
- Er dienen ruimere mogelijkheden te komen voor DNA-onderzoek bij verdachten in strafzaken. Dit onderzoek mag ook toegepast worden bij verwanten van de verdachte en om de identiteit vast te stellen van een onbekend slachtoffer.
- Gevangenen dragen zelf bij in de kosten die verbonden zijn aan het verblijf in de gevangenis.
- Gedurende de hoger beroepfase worden contact- en gebiedsverboden niet opgeschort.
- Er dient een ruimhartig beleid te worden gevoerd ten aanzien van de zorg voor ex-gedetineerden. Er moet zoveel als mogelijk worden gedaan om hen weer voldoende toegerust in de samenleving terug te laten keren. De overheid moet hier voldoende geld voor beschikbaar blijven stellen.

6. Voor een duurzame leefomgeving

Wat is groen? Groen staat symbool voor alles wat goed is voor onze leefomgeving, voor klimaat, planten en dieren. Maar, onze leefomgeving schatten we pas echt op haar juiste waarde wanneer we deze behandelen als schepping van God. Psalm 104, de natuurpsalm, maakt er geen geheim van: 'Hoe groot zijn Uw werken, o HEERE! Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt; het aardrijk is vol van Uw goederen.' God staat Zelf voor Zijn schepping in. Wij, mensen, hebben direct na de schepping wel twee belangrijke taken van Hem gekregen: bouwen en bewaren. Bouwen wil zeggen dat wij de schepping nuttig mogen gebruiken. Bewaren houdt in dat we geen roofofbouw plegen, maar perspectief bieden aan toekomstige generaties. Dit zijn noties waarop de SGP aangesproken kan en mag worden.

Eerlijk is eerlijk. Bouwen gaat ons makkelijker af dan bewaren. Of het nu gaat om de schaalvergroting in de agrarische sector, het bouwen van huizen, het aanleggen van wegen of het klimaatvraagstuk. Maar daar mogen wij ons niet bij neerleggen. Bouwen en bewaren is als opdracht aan ieder mens persoonlijk gegeven. Goed rentmeesterschap begint dus bij burgers en bedrijfsleven, niet bij de overheid. Dat betekent een terughoudende opstelling van de overheid in het wettelijk sturen van ontwikkelingen in de maatschappelijk gewenste richting. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om duidelijke kaders te stellen, goede initiatieven te faciliteren en uitwassen te bestrijden.

Voedselvoorziening

'Het is hard werken, maar ik zou niet anders willen.' Deze uitspraak van een veehouder typeert de inzet van veel boeren, tuinders en vissers. De SGP waardeert deze inzet. Het gaat ten slotte om onze voedselvoorziening. Die blijft belangrijk. Kijk maar naar de wereldwijd toenemende vraag naar voedsel. De genoemde sectoren hebben gezorgd voor een betaalbaar en veilig voedselpakket. Met de aanpalende handel en verwerkende industrie is de agrarische sector een belangrijke pijler onder de Nederlandse economie. Bovendien is de sector één van de belangrijkste dragers van een leefbaar platteland. De SGP zal zich daarom in blijven zetten voor een levendige land- en tuinbouw en een vitale visserij.

De agrarische sector, en ook de visserij, hebben een bijzondere positie in markt en leefomgeving. Het gaat om gezinsbedrijven die leveren aan een grote markt die steeds meer geliberaliseerd wordt. Coöperatieve afzetorganisaties hebben nauwelijks mogelijkheden om te sturen, laat staan de individuele boer of tuinder. Schaalvergroting en intensivering zijn dan onontkoombare trends. Begrijpelijk, maar het baart wel zorgen. Dat is ook te merken aan de maatschappelijke druk tegen schaalvergroting en intensivering. Het gaat immers niet om grote bedrijven, weggestopt op industrieterreinen, maar om bedrijven die een grote invloed hebben op onze leefomgeving. Dit biedt een vat vol tegenstrijdige belangen en ontwikkelingen. De komende jaren moeten belangrijke keuzes gemaakt worden. De SGP gaat met open vizier voor een economisch weerbare én maatschappelijk verantwoorde land- en tuinbouw en visserij.

Verdienen, samenwerken en innoveren zijn de kernelementen die maatschappelijke verantwoordelijkheid en economische weerbaarheid in elkaar kunnen vlechten. De SGP kiest daarbij voor een constructieve opstelling. Geen duimschroeven, maar gezamenlijk de hand aan de ploeg! Steun voor gezinsbedrijven. Zoeken naar toegevoegde waarde. Ruimte voor samenwerking. Krachtig innovatiebeleid. De SGP wil hier extra geld voor uittrekken.

Concreet:

- Behoud van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het instrument 'directe inkomenssteun' voor gezinsbedrijven is een voorwaarde voor een concurrerende en maatschappelijk verantwoorde land- en tuinbouw. Voor wat (betaalbaar en veilig voedsel, vooruitstrevende regelgeving, landschapsinpassing), hoort wat (inkomenssteun).

- Europese gelden voor plattelandontwikkeling moeten vooral op het boerenerf (agrarische sector en structuur) neerdalen.
- Nederland moet in de regelgeving een gelijk speelveld tussen Europese lidstaten nastreven.
- Nederland en Europa moeten harder met de vuist op de WTO-tafel slaan om meer ruimte te krijgen voor 'non trade concerns' op het gebied van dierenwelzijn en milieu.
- De regie op het gebied van landbouw, natuur/milieu en voedselkwaliteit moet in handen van één minister blijven.
- De aanleg en ontsluiting van Greenports moet gestimuleerd worden. De clustering van tuinbouwactiviteiten moet gefaciliteerd worden.
- De Europese teelt van eiwitrijke gewassen, als alternatief voor importsoja, moet gestimuleerd worden.
- De professionele biologische landbouw verdient steun. De biologische landbouw is een waardevolle kraamkamer voor verduurzaming van de gangbare landbouw.
- Bodemvruchtbaarheid krijgt prioriteit in het mestbeleid. Er moet meer ruimte komen voor maatwerk per gebied.
- Rode diesel, de landbouwwijziging en de verlaagde energie- en omzetbelasting voor de glastuinbouw moeten worden gehandhaafd.
- De verwerking van mest moet ruim baan krijgen. (Co)vergisting en recycling van fosfaat verdienen steun.
- De SGP is tegen de huidige versnippering van het innovatiebeleid. Liever één innovatiefonds met een duidelijke agenda en bijdragen van overheid, sectoren, ketenpartijen, wetenschap en maatschappelijke organisaties, dan een scala aan (tijdelijke) subsidieregelingen.
- De overheid moet samenwerking faciliteren; samenwerking tussen primaire producenten bij de afzet, samenwerking in de keten en samenwerking tussen sector, maatschappelijke organisaties en wetenschap.
- De overheid moet een meer evenredige verdeling van marges in de voedselketen bevorderen. De regelgeving voor mededinging moet hiervoor versoepeld worden.
- Het terugdringen van de papieren rompslomp en de regeldruk moet daadwerkelijk prioriteit krijgen. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid loopt ver achter op andere ministeries.
- Bedrijfsovernames door jonge boeren moeten gestimuleerd worden. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. De Tante Agaath-regeling, die ingezet wordt voor bedrijfsovernames, moet verruimd worden.
- De SGP blijft zich verzetten tegen de onredelijke aanpak van landbouw- en visserijactiviteiten in en om Natura 2000-gebieden. Beleid en wetgeving moeten versoepeld worden.

Veehouderij en de omgang met dieren

De veehouderij is vaak de gebeten hond. Of het nu gaat om de uitstoot van ammoniak, de import van soja, het uitbreken van dierziektes, dierenwelzijn of 'megastallen'. De SGP kan de kritiek voor een deel onderschrijven. Neem bijvoorbeeld het doden van mannelijke eendagskuikens, omdat alleen de vrouwtjes als leghennen gebruikt kunnen worden. Mogen wij zo omgaan met schepselen van God?

De Bijbel geeft duidelijk aan dat dieren gebruikt mogen worden ten dienste van mensen, maar wel onder voorwaarde dat er goed voor gezorgd wordt. Als dieren enkel als productiemiddel worden gezien, gaat het fout. Hoewel vele veehouders hun dieren niet zo zien en met liefde hun vak uitoefenen, worden ze door globalisering en prijskritische consumenten wel op het pad van schaalvergroting en intensivering gestuurd. Dat moet anders.

Vergaande regelgeving werkt contraproductief. Nederland is immers geen eiland. Ook moet eerst een boterham verdiend worden, voordat geïnvesteerd kan worden in betere stallen. De SGP kiest daarom voor een constructieve opstelling, voor het uitbouwen van positieve ontwikkelingen en initiatieven. Niet alleen de veehouderij, maar ook supermarktketens en consumenten zullen hieraan hun steentje bij moeten dragen. Het gezinsbedrijf is voor de SGP de gewenste schaalgrootte waarbij de zorg voor het dier het beste gewaarborgd is.

Concreet:

- Over de licht- en schaduwzijden van biologische en gangbare, extensieve en intensieve veehouderij in Nederland moet een fundamentele discussie gevoerd worden.
- Het vermarkten van biologische producten, streekproducten en tussensegmenten moet gestimuleerd worden. Hiervoor is samenwerking en afstemming in de keten nodig.
- Weidegang moet gestimuleerd worden.
- Samen met sector en wetenschap moet gezocht worden naar alternatieven voor ongewenste ontwikkelingen en ingrepen, als het doden van eendagskuikens.
- Transporten van levend vee over lange afstand moeten beperkt worden tot maximaal 500 kilometer of acht uur.
- De overheid moet pilotprojecten met agroproductieparken faciliteren: minder gesleep met dieren, efficiënter gebruik van grondstoffen en hergebruik van afvalstromen.
- Het systeem van varkens- en pluimveerechten moet na 2015 gehandhaafd worden, zodat het aantal dieren en de mestproductie begrensd blijven en schaalvergroting wordt afgeremd.
- Hoewel de melkquota in 2015 worden afgeschaft, moet hier, linksom of rechtsom, een andere vorm van regulering voor in de plaats komen.
- Massaal doden van vee en vernietiging van alle vlees bij uitbraken van dierziekten mag niet meer voorkomen.
- Het aantal proefdieren kan omlaag. Openheid moet actief bevorderd worden. Alternatieven voor proefdieren verdienen (juridische) steun.

Visserij

De visserijsector zit in een transitieproces. De mosselvisserij heeft helaas haar neus gestoten aan Natura 2000, maar heeft een uitweg gevonden. De Noordzeevisserij heeft te kampen met hoge brandstofkosten, beperkende quota en concurrerende kweekvis. Ook wordt zij op de huid gezeten door milieuorganisaties. Innoveren is het toverwoord. Dat moet zich niet alleen richten op de vangstmethode, maar ook op de marketing. Daarvoor is tijd en steun onontbeerlijk. Ook de beroepsmatige binnenvisserij beleeft moeilijke tijden. De belangen van deze ondernemers verdienen meer aandacht. De SGP zal zich in blijven zetten voor een vitale visserijsector.

Concreet:

- Europese regels, o.a. over aanlandingen, pk's van kotters en palingvisserij, moeten in héél Europa identiek worden toegepast en daadwerkelijk gehandhaafd.
- Er komen voldoende mogelijkheden voor de mosselvisserij.
- De visserijsector moet reële tijd krijgen voor verduurzaming. Betrokkenheid van de sector is essentieel.
- De schaduwzijden van kweekvis moeten meer voor het voetlicht gebracht worden.

Natuur en landschap

Natuur en cultuur liggen in Nederland dicht bij elkaar. Ze hebben elkaar voor een groot deel vormgegeven. De diversiteit van natuur en landschap is groot. Biodiversiteit is door God in de schepping gelegd, maakt de natuur weerbaar en is nuttig voor de mens. Een gevarieerd landschap is mooi, geeft rust en mogelijkheden voor ontspanning. Dat alles verdient bescherming. Maar wel met een stukje nuchterheid. Agrarische en andere bedrijven hebben een volwaardige plek in ons landschap, ook in en nabij natuurgebieden. Dat moet zo blijven. Helaas prevaleert kwantiteit tegenwoordig vaak boven kwaliteit. De SGP draait dit graag om.

Concreet:

- De invloed van beleid voor natuurgebieden op bedrijvigheid in de omliggende gebieden moet tot een noodzakelijk minimum beperkt worden.
- De realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur loopt vertraging op. De SGP kiest niet voor een dure versnelling, maar voor het bijstellen van ambities en temporiseren.
- Beleidsdoelen voor biodiversiteit, recreatie en landschap moeten zoveel mogelijk in dezelfde gebieden gerealiseerd worden, zodat op een kleinere oppervlakte meer bereikt kan worden.
- Natuurontwikkeling en -beheer door agrariërs en particulieren heeft de voorkeur boven verwerving van landbouwgrond voor natuur door de overheid. De taakstelling hiervoor moet uitgebreid worden. Vergoedingen en contracten voor agrarisch en particulier natuurbeheer moeten reëel en aantrekkelijk zijn.
- De robuuste verbindingzones moeten zoveel mogelijk via agrarisch en particulier natuurbeheer gerealiseerd worden. Verwerving van gronden wordt aan een beperkt maximum gebonden.
- In het natuurdomein zijn veel verschillende terreinbeherende instanties actief. Om te voorkomen dat deze instanties elkaar voor de voeten lopen of dubbel werk doen, is het goed als deze instanties intensiever gaan samenwerken en uitvoeringsactiviteiten concentreren.
- Normale bedrijvigheid in en om Natura 2000 gebieden moet uit de beklagdenbank. Het doet afbreuk aan het noodzakelijke draagvlak voor natuurbescherming.
- De subsidie voor particuliere historische buitenplaatsen moet behouden blijven.
- Er moet structureel beleid komen voor leegstaande stallen en schuren. Verpaupering kan zo voorkomen worden.
- Goede landbouwgrond mag niet ontpolderd worden.

Ruimtelijke ordening

De ordening van onze schaarse ruimte is een lastige opgave. Woningbouw, bedrijvigheid, natuur, landbouw, wegen, alles heeft een plekje nodig en liefst niet teveel door elkaar. De SGP staat achter het motto 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. Tegenover de tendens dat de landelijke overheid steeds meer de regie naar zich toe trekt, zet de SGP daarom de vrijheid voor gemeenten om, waar mogelijk, een eigen beleid te voeren. Binnen duidelijke randvoorwaarden moeten gemeenten er voor kunnen zorgen dat aan de lokale behoeften van burgers en bedrijven zoveel mogelijk voldaan kan worden. Dat geldt niet alleen voor gemeenten in het stedelijk gebied, maar ook in het landelijk gebied!

Concreet:

- Bouwregelgeving en ruimtelijke procedures moeten vereenvoudigd worden.
- Onteigeningsprocedures mogen niet versoepeld worden.
- De huidige taken van gemeenten ten aanzien van ruimte en milieu moeten zoveel mogelijk bij de gemeente blijven. Samenwerking moet van onderop vormgegeven worden. Het basistakenpakket van regionale omgevingsdiensten moet daarom beperkt blijven.
- Herstructurering van verouderde bedrijventerreinen heeft de voorkeur boven de aanleg van nieuwe. Er moeten voldoende mogelijkheden blijven voor lokale bedrijventerreinen.
- Goede afstemming van regionale en lokale vraag naar en beschikbaarheid van bouwlocaties en geconcentreerde spreiding van de regionale locaties gaat 'verrommeling' van het landschap tegen.
- Ruimtelijke en economische ontwikkeling buiten de Randstad, bijvoorbeeld in Noord-Nederland, moet meer aandacht krijgen.

Wonen

Al jaren staat het sein voor de woningmarkt op rood. De doorstroming schiet tekort. Teveel mensen zitten in een sociale huurwoning (scheefwonen) of hebben recht op huurtoeslag, terwijl ze een eigen woning aan kunnen. Voor starters is het lastig om de woningmarkt op te komen. Onder voorwaarde dat de lasten voor huizenbezitters niet worden verzwaaard, is de SGP voor een geleidelijke en zorgvuldige hervorming van de woningmarkt.

Concreet:

- Gelet op de economische crisis wil de SGP de hypotheekrenteaftrek de komende jaren handhaven. Wel wil de SGP in de komende periode onderzocht zien of een sociale vlaktaks² tegelijkertijd kan worden ingevoerd met een belastingherziening wat betreft de eigen woning. Er mag alleen iets veranderen aan de hypotheekrenteaftrek als de gemiddelde huizenbezitter per saldo niet inlevert. Dat kan alleen als er sprake is van een *gelijktijdige* afschaffing van de overdrachtsbelasting en het eigen woningforfait, de invoering van een vlaktaks met een laag belastingtarief en een hervorming van de huurwoningmarkt. Daarom zijn geleidelijkheid en zorgvuldigheid cruciaal.
- Het scheefwonen en de huurtoeslagen voor huishoudens die deze niet echt nodig hebben, worden aangepakt.
- De overheid draagt zorg voor betaalbare huurwoningen, niet alleen voor lage inkomens, maar ook voor grote gezinnen.
- De achterstanden bij het restaureren van monumenten worden weggewerkt tot een acceptabele werkvoorraad. De verschillende soorten monumenten moeten evenredig aan bod komen.
- Herbestemming van monumenten wordt gestimuleerd. In het geval van kerken moet voldoende recht worden gedaan aan de bijzondere functie en waarde van het gebouw.
- Woningcorporaties moeten hun maatschappelijke taak meer in het oog houden.
- De minister maakt gebruik van de mogelijkheid om beschermde stads- en dorpsgezichten aan te wijzen.
- Het voorzieningenniveau in kleine plattelandskernen en krimpregio's (op korte termijn vooral in delen van Groningen, Limburg en Zeeland) moet op peil blijven.

Energie

In de World Energy Outlook 2008 waarschuwde het Internationaal Energie Agentschap voor een oliecrisis. Een jaar later ligt het accent in de Outlook op een dreigende klimaatramp als gevolg van de CO₂-uitstoot. Het tekent twee belangrijke spitsen van het energie- en milieubeleid. Nationaal en internationaal. Het rentmeesterschap waar de SGP voor staat, vraagt immers verantwoord om te gaan met de door God toevertrouwde primaire energiebronnen.

Vermindering van de CO₂-uitstoot en de koppeling van energienetten en -markten moeten de belangrijke issues op Europees niveau zijn. Het CO₂-emissiehandelssysteem kan een effectief instrument zijn, maar laat nu nog te weinig haar tanden zien. Dat moet anders.

De SGP vindt het verstandig om op nationaal niveau het accent te leggen op het garanderen en betaalbaar houden van onze toekomstige energievoorziening. Reductie van de CO₂-uitstoot is van belang, maar wekt niet het brede maatschappelijke gevoel van urgentie op dat nodig is om veranderingen door te zetten. De macht van oliesjeiks en gasrijke landen over de olie- en gaskraan is een meer tastbare dreiging dan het onzichtbare CO₂. Bovendien raakt de energievoorziening direct het nationale wel en wee. Dat moet worden benut. Het een sluit het ander niet uit. Juist niet. Het vermeden gebruik van fossiele energiebronnen is direct gekoppeld aan vermeden CO₂-emissie. Strategisch beleid, met het bijbehorende instrumentarium, moet zich naast de korte termijn, ook richten op de lange termijn. Bedrijven moeten hierbij ruimte krijgen om eigen keuzes te maken. Zo kunnen onderzoekers, bedrijven en decentrale overheden aan de slag!

² Zie voor meer informatie *Een belastingstelsel dat goed 'werkt'* op pagina 64.

Concreet:

- Nederland moet zich niet alleen inzetten voor internationale afspraken over verduurzaming van de energievoorziening en reductie van de CO₂-uitstoot, maar ook voor internationale samenwerking bij het ontwikkelen van duurzame technologie. Hier liggen kansen voor Nederlandse onderzoekers en bedrijven.
- Nederland moet op Europees niveau pleiten voor een effectiever CO₂-emissiehandelssysteem, zodat een hogere CO₂-prijs gerealiseerd wordt en papieren CO₂-reductie vermeden wordt. Inkomsten moeten deels naar de energie-intensieve industrie teruggesluisd worden om te voorkomen dat de internationale concurrentiepositie van deze industrie verzwakt.
- De effectiviteit van het energiebeleid moet omhoog. Regels, belastingen en subsidies hebben de voorkeur boven vrijblijvende convenanten.
- Nationale doelstellingen voor hernieuwbare energie worden in overeenstemming gebracht met EU-doelstellingen. Een hoger ambitieniveau is wenselijk, maar mag niet de grondslag worden voor (wettelijke) overheidsmaatregelen als concurrerende landen dat evenmin doen.
- Europese energiemarkten en -netten moeten zoveel mogelijk geïntegreerd worden.
- De SGP vindt dat het maken van keuzes voor bepaalde vormen van duurzame energieopwekking en energiebesparing zoveel mogelijk aan de markt overgelaten moet worden. Doelstellingen moeten dan wel wettelijk vastgelegd worden. Een verplichting voor alle Nederlandse energieleveranciers om een oplopend percentage duurzaam geproduceerde elektriciteit, gas en warmte te leveren is een goede optie.
- De SGP pleit voor oprichting van een Nationaal Energifonds. Vanuit dit fonds kunnen op basis van een strategische agenda onderzoeksprogramma's, kredieten voor opschaling van innovaties, garantstellingen, infrastructuur, subsidies voor energiebesparingsmaatregelen en de onrendabele top van met name decentrale en kleinschalige stroomopwekking en warmtebenutting (voor)gefinancierd worden.
- De voeding van het Nationaal Energifonds moet voor langere tijd zeker gesteld worden, zodat bedrijfsleven en onderzoekers hierop kunnen anticiperen.
- Met de financiering van de onrendabele top van stroomopwekking en warmtebenutting moet terughoudend omgesprongen worden. Het mag de energieleveranciers niet in een keurslijf dwingen. Door een verplichting voor energieleveranciers om een oplopend percentage duurzame energie te leveren krijgt duurzame energie meer marktwaarde en kan de subsidieregeling voor duurzame energie beperkt worden.
- Onderzoek naar en benutting van 'nieuwe' biomassa (tweede generatie biobrandstoffen en algen), aardwarmte, zonne-energie en kernfusie moet gestimuleerd worden.
- De regie over het energie(besparings)beleid moet in één ministerie terechtkomen.
- De rol van decentrale overheden in het faciliteren van regionale initiatieven voor energiebesparing en benutten van duurzame energie en warmte moet versterkt worden. Regionale samenwerking moet gestimuleerd worden. Hier is nog veel mogelijk.
- De inzet van warmtekrachtkoppeling (wkk) in energie-intensieve industrie en glastuinbouw moet gestimuleerd en, eventueel, op termijn verplicht worden, onder voorwaarde dat warmte nuttig gebruikt wordt.
- Zolang schone energiebronnen niet toereikend zijn, is de benutting van kernenergie, bijvoorbeeld door middel van een nieuwe kerncentrale bij Borssele, en aardgas een aanvaardbare tussenoplossing. Een evenwichtig samengestelde brandstofmix verbetert de betaalbaarheid en stabiliteit van de energievoorziening. Met de benutting van kernenergie en aardgas kan ook een schoner tegenwicht geboden worden aan de bouw van conventionele kolencentrales. Een bouwstop voor kolencentrales gaat de SGP een stap te ver. Energiebedrijven hebben immers al te maken met het dalende CO₂-plafond van het Europese CO₂-emissiehandelssysteem, moeten ook anticiperen op het

oplopende verplichte percentage duurzame energie voor energieleveranciers en kunnen in de kolencentrales biomassa meestoken.

- Opslag van CO₂ is een aanvaardbare tussenoplossing, mits het zorgvuldig en betaalbaar ingevoerd kan worden, er draagvlak voor is en private partijen het grootste deel van de financiering voor hun rekening kunnen nemen. Het proefproject onder Barendrecht moet afgeblazen worden.
- De omvang van het windmolenpark in de Noordoostpolder moet beperkt worden.
- Bij renovatie van bestaande woningen moet de energieklassen verbeterd worden.
- De energienormen voor nieuwbouwwoningen (in 15 jaar naar EPC van 0) en utiliteitsbouw worden aangescherpt.

Milieukwaliteit

Milieu is meer dan CO₂. Ook afval, fijn stof en legionella leveren problemen op. De zorg voor gezond water, een gezonde lucht en een schone bodem is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid voor burgers en bedrijven. Hier is echter ook een taak weggelegd voor de overheid. Goed gedrag moet gestimuleerd worden. Uitwassen moeten bestreden worden. Toepassing van het principe 'de vervuiler betaalt' gaat ook de gebruiker aan.

Concreet:

- Het gebruik van vuurwerk moet sterk ontmoedigd worden door een vuurwerkheffing, beperking van de verkoop en het toewijzen van afsteeklocaties.
- De normering van de luchtkwaliteit moet toegesneden worden op de luchtdeeltjes die daadwerkelijk schadelijk zijn (bijvoorbeeld zwarte rook).

Technologie

Technologie, biotechnologie en andere technologieën bieden wetenschappers en bedrijven steeds meer mogelijkheden om het leven op aarde naar eigen hand te zetten, of zelfs van de grond af aan op te bouwen. Althans, zo spreken zij erover. Ze leveren er de nodige vergezichten bij. De SGP is uiterst kritisch. God heeft het leven geschapen. De natuurlijke grenzen die in Zijn schepping liggen, zijn er niet voor niets.

De voortschrijdende potentie van bijvoorbeeld nano- en biotechnologie roept in heel de maatschappij fundamentele vragen op: Wat is leven eigenlijk? Waar de moderne mens zichzelf tot maat van alle dingen heeft verklaard en niet goed raad weet met deze fundamentele vragen, heeft de SGP hier wel een duidelijke en waardevolle visie op. God heeft het leven geschapen. Zijn Woord is de maat van alle dingen.

Concreet:

- De SGP is tegen genetische modificatie van dieren. De SGP is ook tegen genetische modificatie van gewassen als genen van niet aanverwante soorten ingezet worden. Bij zwaarwegende humane, medische redenen kan hierop een uitzondering gemaakt worden.
- De overheid moet zorg dragen voor een voedselketen die vrij is van genetisch gemodificeerd materiaal.
- Het octrooirecht op genen en plantenrassen moet herzien worden.
- Het maatschappelijk debat over de ontwikkeling en toepassing van technologieën die vergaande invloed hebben op het leven op aarde moet vroegtijdig geïnitieerd en gevoerd worden.

Nuchter mobiel

Mobiliteit is voor mensen erg belangrijk. Voor het werk, voor sociale contacten en voor recreatie. SGP kiest daarom voor beleid, waarin auto en OV op waarde worden geschat. Een beleid dat zich kenmerkt door een nuchtere kijk op mobiliteit. Mobiliteit is onmisbaar. Tegelijkertijd is helder, dat mobiliteit niet onbeperkt genoten kan worden. Dat zou geen recht doen aan de vele afwegingen en

spanningsvelden die een rol spelen rond mobiliteit: leefbaarheid, veiligheid, schone lucht, gezonde natuur, verantwoord energiegebruik, voldoende stilte en rust. Waarden die iedere burger óók gehonoreerd wil zien. Daarom bepleit de SGP een uitgekiend ruimtelijk beleid om mobiliteit te verminderen. Bijvoorbeeld door middel van een intelligent locatiebeleid kunnen hier serieuze slagen worden gemaakt. Ook op fiscaal terrein kunnen maatregelen worden genomen om mobiliteit te remmen. Het afschaffen van de overdrachtsbelasting – wat de SGP voorstaat – kan mensen stimuleren om dichterbij het werk te gaan wonen. Ook op het terrein van transportpreventie valt het nodige te winnen.

Concreet voor wegen:

- Een robuuste inzet ten aanzien van het oplossen van knelpunten op hoofdwegen en hoofdspoor is hard nodig.
- Het Rijk moet zich niet alleen richten op investeringen in de Randstad, maar ook op het gebied daarbuiten (Gelderland, Zeeland, Noorden).
- De SGP bepleit een eenduidig en begrijpelijk systeem van autobelastingen. Door een stapeling van fiscale vergroeningsmaatregelen wordt het huidige systeem te complex.
- De SGP is positief over het principe van de kilometerbeprijzing. Het moet echter wel technisch haalbaar en betaalbaar zijn. Bovendien dienen we zeer terughoudend te zijn om juist de economisch meest actieven extra te belasten voor hun kilometers.
- Er komt een verbod op vrachtverkeer op zondag, zoals dat ook in verschillende andere Europese landen geldt.
- Er moet zoveel mogelijk gesneden worden in het oerwoud van verkeersborden.
- De overheid schept randvoorwaarden waarmee schone vormen van vervoer worden gestimuleerd: elektrisch rijden, aardgas, groen gas, biobrandstoffen, waterstof en hybride rijden.
- Het Rijk moet voldoende geld vrijmaken voor een integrale, niet-gefaseerde uitvoering van het voorkeursalternatief van de Rijnlandroute.

Concreet voor fietsen:

- Gemeenten, provincies en waterschappen moeten gestimuleerd worden om aantrekkelijke fietspaden aan te leggen en te verbeteren. Dit geldt ook de faciliteiten voor elektrisch fietsen.
- Verdere uitbreiding van het netwerk van regionale snelfietsroutes tussen woon- en werklocaties.
- Het gebrek aan (gratis) fietsstallingen moet worden weggewerkt.
- Fietsen wordt een expliciet aandachtspunt in het gezondheidsbeleid.
- De verkeersveiligheid wordt vergroot door een steviger inzet op ontvlechting van fietsroutes en routes voor gemotoriseerd verkeer.

Concreet voor verkeersveiligheid:

- Verkeersveiligheid krijgt hoge prioriteit.
- Drugs en alcohol in het verkeer moeten volledig worden uitgebannen.
- Getrapte invoering van het rijbewijs vanaf 17 jaar moet serieus worden overwogen. Dit moet gebeuren aan de hand van heldere randvoorwaarden. Zo mag er in de eerste fase alleen worden gereden onder begeleiding van een oudere persoon.

Concreet voor de binnenvaart:

- Knelpunten in de vaarwegen moeten zo snel mogelijk worden weggewerkt. Dit geldt ook de kleinere vaarwegen als haarvaten van het systeem.
- Er mag geen nieuw achterstallig onderhoud ontstaan.
- Het Rijk moet, binnen wettelijke kaders, de gevolgen van de crisis voor de binnenvaart bestrijden. Het perspectief voor de binnenvaart is over enige jaren veel gunstiger. Daarom is van belang dat een koude sanering wordt voorkomen en extra wordt ingezet

op maatregelen om de sector te versterken (Modal Shiftbeleid, Quick Wins Verladere en kleine vaarwegen).

- Goederenvervoer over water is favoriet bij de SGP. De Betuweroute mag geen valse concurrentie opleveren.
- De papieren rompslomp moet tot een minimum worden teruggebracht.

Concreet voor het spoor:

- Openbaar vervoer moet goed toegankelijk zijn voor gehandicapten.
- Het Rijk moet meer investeren in regionaal openbaar vervoer. Niet de vervoervraag moet leidend zijn, maar de ambitie om regionaal OV op te plussen tot een samenhangend netwerk van OV. Juist in dichtbevolkte gebieden, zoals Zuid-Holland, is nog veel te winnen. Zie het succes van Randstadrail. Er gaapt een kloof tussen de mogelijkheden en de financiële middelen die de decentrale overheden ontvangen.

Concreet voor de luchtvaart:

- De luchthaven Schiphol loopt tegen haar grenzen aan. De aanleg van een luchthaven in zee moet tot de mogelijkheden blijven behoren. Onderzoek hiernaar moet doorgang vinden.
- De invoering van accijns op kerosine moet Nederland in internationaal verband sterk bevorderen.

Concreet voor veerdiensten:

- Veerdiensten voorkomen jaarlijks maar liefst 333 miljoen omrijkilometers. Dit voorkomt veel uitstoot en bovendien veel verkeersslachtoffers.
- Het Rijk moet bevorderen dat de noodzakelijke verjonging en innovatie van de veerpontenvloot serieus gestalte krijgt.

Waterstaat

Wereldwijd stijgt de zeespiegel, terwijl de westkant van Nederland kampt met bodemdaling. Tegelijkertijd neemt de rivierafvoer toe. Dat is een proces, waarop we tijdig moeten reageren. De SGP beklemtoont, dat het onnodig is elkaar angstscenario's aan te praten. Het beveiligingsniveau tegen hoog water is in Nederland groot, maar moet op onderdelen beter. Technisch is dit prima realiseerbaar. Dat betekent voor de SGP allereerst dat dijken verder versterkt en opgehoogd moeten worden. Dit geeft het minste ruimtebeslag, is effectief en relatief betaalbaar.

De SGP bepleit vooral inzet op het klassieke instrumentarium, zoals kustversterking en dijkverhoging. In allerlei modieuze ideeën, zoals tulpeneilanden in zee, zien wij niets. De veiligheid in ons land is gediend met een nuchtere en zakelijke benadering. Bij deze nuchtere benadering hoort ook dat wij zo snel mogelijk de geconstateerde achterstanden bij dijkversterkingen inhalen.

Concreet:

- Er liggen grote wateropgaven. Daarom moeten we geen tijd en energie verdoen aan structuurdiscussies. Waterschappen hebben zich al eeuwen op positieve wijze bewezen. Hun bestaansrecht is daarom geen punt van discussie.
- Adequate uitvoering van het rapport van de Deltacommissie vereist dat de benodigde financiële middelen voor de lange termijn zijn veilig gesteld. Instelling van een Deltafonds verdient daarom alle steun. Laten wij onze ondergrondse rijkdom – aardgasbaten – omzetten in bovengrondse veiligheid.
- De SGP vindt het ongewenst om het waterpeil van het IJsselmeer met 1,5 meter te verhogen, zoals is voorgesteld door de Deltacommissie. Onderzoek naar alternatieven moet worden bevorderd.
- Serieuze vraagtekens plaatst de SGP bij de voorstellen voor het op de lange termijn mogelijk afbreken van de Oosterscheldekering. De consequenties voor de veiligheid in

Zeeland moeten leidend zijn. Ook zijn de consequenties van verzilting voor de landbouw van zwaarwegend belang.

7. Ons dagelijks brood

Dat wij ons dagelijks brood ontvangen, is geen vanzelfsprekende zaak. In grote delen van de wereld is honger een dagelijkse werkelijkheid. Wat dat betreft zijn we in Nederland rijk gezegend. Van dat besef kunnen we niet genoeg doordrongen zijn. Het is de verantwoordelijkheid van elke burger zich in te spannen om in zijn eigen levensonderhoud te voorzien. De Heere heeft hiervoor ieder mens talenten en gaven gegeven. De mens heeft de opdracht gekregen de aarde te bouwen en te bewaren. Wanneer mensen niet of slechts in geringe mate inhoud kunnen geven aan deze verantwoordelijkheid heeft de overheid een taak om hen daarbij te helpen en zo nodig te ondersteunen. Deze overheidssteun dient erop gericht te zijn dat mensen niet onnodig en te lang afhankelijk zijn van de overheid. Het is zaak dat mensen weer zo snel en zo veel mogelijk zelfstandig aan de maatschappij kunnen deelnemen.

Een gezonde economische basis in onze maatschappij is onmisbaar om onze verantwoordelijkheid als rentmeester invulling te kunnen geven. De rol van de overheid is daarbij tweërlei. Aan de ene kant dient de overheid de in de samenleving aanwezige talenten en potenties aan te moedigen. Wanneer het particulier initiatief tot zijn recht komt, kan iedereen zijn persoonlijke verantwoordelijkheid als rentmeester vorm en inhoud geven. Aan de andere kant heeft de overheid de taak duidelijke grenzen te stellen, omdat ook in het economisch leven de ongebondenheid van de mens openbaar komt. Om zelfverrijking ten koste van anderen, uitbuiting van de aarde en roofoverval op toekomstige generaties tegen te gaan, is een heldere en duidelijke normstelling door de overheid broodnodig.

Zondag

De zondag is een bijzondere dag. De SGP vindt het belangrijk dat deze Opstandingsdag van Christus uniek blijft. Het is een groot voorrecht om één dag te hebben voor kerkgang, het luisteren naar het Woord van God en onderlinge ontmoeting. Deze dag is niet alleen vanwege het christelijke karakter van belang, maar ook vanwege de belangrijke maatschappelijke en sociale waarde. Ieder mens heeft er recht op om op adem te kunnen komen. Dat geldt voor werknemers, maar ook voor (kleine) winkeliers. Dat zal ook in de komende periode de inzet van de SGP zijn.

In de praktijk zien we veel niet-noodzakelijk werk gebeuren op zondagen. Vooral de laatste jaren is er een tendens om op zondag de winkels vaker of zelfs altijd open te stellen. Deze ontwikkeling – vooral gestimuleerd door het grootwinkelbedrijf - moet stoppen. Die zorgt alleen voor overwerkte kleine ondernemers en saaie, eentonige winkelstraten. Meer dan ooit is een dag van bezinning en collectieve rust van groot belang. De zondag is niet bedoeld om allerlei evenementen en verkoopactiviteiten te ontplooiën.

Concreet:

- De Zondagswet moet worden gehandhaafd en verbeterd, zodat de waarde van de zondag weer meer tot zijn recht komt. Handhaving van de wetten die de positie van de zondag moeten beschermen moet weer prioriteit krijgen bij gemeenten. De regering moet gemeenten hiervoor duidelijke handvatten bieden.
- Winkels dienen op zondag gesloten te zijn. De uitzondering in de Winkeltijdenwet voor twaalf koopzondagen per jaar moet vervallen.
- Steeds meer gemeenten verklaren zich toeristisch om elke zondag open te kunnen zijn. Aan dit groeiende misbruik van de Winkeltijdenwet moet een krachtig halt toegeroepen worden. De toerismebepaling kan beter worden geschrapt.
- Supermarkten die gebruik maken van de regeling voor avondwinkels om op zondagmiddag en -avond open te kunnen zijn, misbruiken de mogelijkheden die de wet biedt. Deze bepaling mag alleen gelden voor échte avondwinkels, waarbij de zondag ontzien moet worden.
- De wonderlijkste feestdagen gelden als alibi om op zondag open te kunnen zijn. Ook die optie moet vervallen.

- Uitgangspunt van de Arbeidstijdenwet moet worden dat op zondag alleen 'werken van noodzakelijkheid en barmhartigheid' zijn toegestaan. Werknemers en winkeliers die niet op zondag willen werken, mogen op geen enkele manier worden gedwongen op zondag beschikbaar te zijn of hier nadelige gevolgen van ondervinden. Gemeenten moeten met hun belangen uitdrukkelijk rekening houden.
- Om onnodig zondagswerk te voorkomen, moet innovatie mede gericht zijn op technologische ontwikkelingen die volcontinuïteit overbodig maken.

Economie en ondernemerschap

De context van het vorige verkiezingsprogramma was een aantrekkende economie. Ondanks dat vonden we niet dat Nederland de tijd kon nemen om achterover te leunen. 'Want uit het verleden weten we dat het economisch tij snel kan keren.' Een schot in de roos. Het economisch tij is de afgelopen twee jaar drastisch gekeerd. Bedrijven in verschillende sectoren moeten alle zeilen bijzetten om het hoofd boven water te houden. De overheid is er niet voor om alle bedrijven door de crisis heen te helpen. Voor behoud van gezonde bedrijvigheid en ondernemerschap zullen tijdens een crisis de minst veerkrachtige bedrijven afvallen. De overheid heeft wel een taak als het gaat om het faciliteren van een gezonde bedrijfsvoering, met oog voor belemmeringen en voor de toekomst. Dat betekent dat de overheid wel een rol kan spelen als veerkrachtige bedrijven tijdelijk in de problemen komen.

Concreet:

- Het concept 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen' is in verschillende sectoren en branches nog geen gemeengoed. De verschillen zijn groot. Met een sector- en branchespecifieke aanpak om MVO van de grond te krijgen, is nog een wereld te winnen.
- De SGP zal zich sterk maken voor de positie van het Midden- en Kleinbedrijf. Het MKB is de motor van de Nederlandse bedrijvigheid en werkgelegenheid, maar moet het in de aandacht regelmatig afleggen tegen de grote bedrijven.
- Het moet makkelijker worden om een bedrijf te starten of over te nemen. Onnodige belemmeringen voor beginnend ondernemerschap moeten weggenomen worden. De Tante Agaath-regeling voor bedrijfsovernames in het MKB moet uitgebreid worden.
- De SGP zet zich in voor een goed functionerende scheepsbouwregeling. Met de geboden borgstelling kan worden voorkomen dat goed draaiende werven de deuren moeten sluiten, omdat ze tijdelijk in zwaar weer verkeren. Nederland zal erop aandringen dat concurrentieverstorende steun in andere (Europese) landen effectief wordt tegengegaan.
- De overheid moet al het mogelijke doen om de regeldruk en administratieve lastendruk omlaag te brengen. Bij het vormgeven van nieuwe regelgeving moet dit aspect zwaar wegen. Ook bestaande regelgeving moet op dit punt regelmatig tegen het licht gehouden worden. Zo vinden wij het nodig na te gaan welke Arboregels echt noodzakelijk zijn, en welke geschrapt kunnen worden. De kleinere bedrijven verdienen hierbij speciale aandacht, omdat de papieren rompslomp bij deze bedrijven relatief grote gevolgen heeft.
- Er moet een permanente versoepeling van de urennorm voor ZZP'ers komen, zodat het gemakkelijker wordt om in aanmerking te komen voor de fiscale voordelen.
- Er blijft voldoende subsidie beschikbaar voor initiatieven van het bedrijfsleven om de veiligheid van ondernemers, met name winkeliers, te waarborgen.
- Om de prikkel tot ondernemerschap te vergroten en de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven te verbeteren, wordt de vennootschapsbelasting verlaagd.
- De economische crisis is mede veroorzaakt door te risicovolle investeringen. Er moet beter toezicht komen op de financiële sector. Risicovolle beleggingen van banken worden afgeremd door een bankbelasting die hoger wordt naarmate het risico toeneemt. De opbrengst van de bankbelasting wordt gebruikt als buffer om toekomstige

problemen in de financiële sector het hoofd te bieden. Bonussen die aanzetten tot risicovol beleggen en investeren, moeten zoveel mogelijk worden ingedamd.

- De economische ontwikkeling van gebieden buiten de Randstad en andere stedelijke gebieden moet meer aandacht krijgen.

Innovatie

De wereldwijde concurrentie tussen bedrijven neemt toe. Nederlandse bedrijven zullen het daarbij niet moeten hebben van goedkope arbeidskrachten, maar van kennis en innovatiekracht. Daar moet de overheid op insteken. De wil is er. De praktijk is echter nog weerbarstig. Meer innovatie is niet alleen goed voor de concurrentiekracht, maar het is ook de sleutel voor bijvoorbeeld verduurzaming van onze energievoorziening of het efficiënter maken van productieprocessen.

Concreet:

- De overheid moet veel meer investeren in onderwijs en kennisopbouw. Daar wordt de basis gelegd voor toekomstige innovatie. Dan gaat het dus niet alleen om de initiële scholing, maar ook om levenslang leren. Bij- en omscholing is van groot belang, voor jong en oud.
- De overheid moet veel meer investeren in duurzame innovaties.
- De regeling die voorziet in een lagere afdracht van loonbelasting voor werknemers die scholing krijgen, wordt uitgebreid.
- Toepassingsgericht onderzoek door universiteiten moet breder opengesteld worden voor het bedrijfsleven, bijvoorbeeld door middel van kennisvouchers.
- Samenwerking tussen bedrijven ten behoeve van innovatie, alsook betrokkenheid van kennisinstellingen hierbij, moeten gestimuleerd en gefaciliteerd worden.
- De opstart van bedrijven die gelieerd zijn aan universiteiten, met name door afgestudeerden, moet gestimuleerd worden.

Werk voor wie dat kan

Werken is waardevol. Niet alleen voor het inkomen, maar ook voor ervaring en kennis die daardoor wordt opgedaan en voor de sociale contacten via de werkkring. Wie werkt, vereenzaamt doorgaans niet. De SGP hanteert het uitgangspunt dat huishoudens in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen levensonderhoud, inclusief de taakverdeling waarmee dat bereikt wordt. De arm van de overheid mag niet zover strekken dat de (financiële) druk op gezinnen met kinderen zo groot wordt, dat beide partners (bijna) fulltime moeten gaan werken om rond te kunnen komen. De overheid moet óók de zegeningen tellen van de grote maatschappelijke verdiensten van mensen zonder betaalde arbeid, zoals vrijwilligerswerk, mantelzorg en de opvoeding van kinderen.

Concreet:

- In een gezin zijn man en vrouw samen verantwoordelijk voor elkaar en voor hun kinderen. Hun eventueel gezamenlijke arbeidsparticipatie mag niet ten koste gaan van de zorg voor kinderen of mantelzorg. De overheid houdt daar in haar beleid rekening mee.
- Voor het opvangen van de kosten van de vergrijzing is het van belang dat mensen, als ze dat kunnen en willen, meer gaan werken. De norm zou weer 40 uur per week moeten worden. Deze norm kan behaald worden door het verrichten van betaalde én onbetaalde arbeid, zoals vrijwilligerswerk en mantelzorg.
- De marktsector reageert sneller en heftiger op de nieuw ontstane economische situatie dan de collectieve sector. Daardoor is het mogelijk de loonruimte van de collectieve sector te beperken. Als gevolg daarvan is het ook eenvoudiger loonmatiging in de marktsector langer vol te houden. Dit is cruciaal voor het behoud van banen en voor de concurrentiepositie van de Nederlandse economie.
- Er komt één duidelijke ontslagprocedure, die bovendien sterk vereenvoudigd en verkort wordt. Er komt een wettelijke regeling voor het bepalen van de hoogte van de ontslagvergoedingen.

- Door de economische crisis zijn veel organisaties (tijdelijk) in moeilijkheden geraakt. Normaal gesproken zijn reorganisaties dan onvermijdelijk. Om te voorkomen dat ondernemingen met een tijdelijke dip te veel mensen moeten ontslaan, blijft de deeltijd-WW gedurende de crisis behouden voor bedrijven die voldoende gezond zijn. Het verlengen van deeltijd-WW moet onverlet laten dat waar mogelijk actief wordt gezocht naar overplaatsing van werknemers naar andere sectoren.
- De overheid moet er strikt op toezien dat werkgevers voldoende aandacht besteden aan het voorkómen van gezondheidsrisico's.
- De levensloopregeling wordt afgeschaft, omdat deze slechts door een zeer beperkt aantal mensen wordt gebruikt en dan ook nog meestal door hen die relatief meer te besteden hebben. Mensen die gebruik maken van de levensloopregeling zijn over het algemeen voldoende in staat om zelf maatregelen te nemen voor een betere verdeling van arbeid en zorg over hun levensloop. Bovendien leidt de herziening van het belastingstelsel dat de SGP voorstaat tot veel betere combinatiemogelijkheden van arbeid en zorg. De door veel mensen gebruikte spaarloonregeling blijft wel bestaan.
- De fiscale stimulans voor opbouw van aanvullend pensioen wordt voor inkomens van meer dan 1,5 maal modaal geschrapt voor het deel boven deze grens. Voorwaarde is wel dat er duidelijke afspraken komen over wat mensen over hun pensioenen moeten weten en wat pensioenfondsen moeten aanbieden om te zijner tijd grote nadelige verrassingen te voorkomen.

Activerende sociale zekerheid

In de komende jaren staat de overheid voor grote uitdagingen om mensen die nu aan de kant staan, toch - ondanks de economische crisis - arbeid te laten verrichten. Daarom steekt de SGP extra geld in het vergroten van de kansen van oudere mensen op de arbeidsmarkt. Als mensen nog (gedeeltelijk) kunnen werken, wil de SGP hen ondersteuning bieden bij het vinden van werk. Als daarvoor eerst extra scholing nodig is, wil de SGP hen daarbij ondersteunen. De steun is erop gericht om de eigen verantwoordelijkheid weer op te kunnen pakken.

Concreet:

- Iedere werkloze met een uitkering die kan werken, moet de kans krijgen een goede baan te vinden die past bij zijn ervaring of opleiding. Als dit niet mogelijk is, moet er ruimte geboden worden om over te schakelen naar een andere sector.
- Er wordt onderzoek gedaan naar de manier waarop een uitkering voor uitkeringsgerechtigden kan worden gecombineerd met sociaal dienstbetoon. Dit geeft een uitkeringsgerechtigde niet alleen de mogelijkheid om nieuwe vaardigheden op te doen, maar ontmoedigt tevens hen die daar onterecht gebruik van maken. Regelgeving die het verrichten van sociaal dienstbetoon in de weg staat, wordt aangepast.
- De uitvoerende instanties dragen er zorg voor dat kwetsbare jongeren meer dan evenredig aan bod komen bij het vervullen van openstaande vacatures.
- Voor de economische ontwikkeling is het cruciaal dat iedereen die kan werken, dat ook doet. Dit wordt gestimuleerd door het verschil tussen loon en uitkering te vergroten. Tegelijkertijd wil de SGP dat ook mensen met een uitkering blijven profiteren van de welvaartsontwikkeling. Minimaal vindt voor hen indexatie ter compensatie van de inflatie plaats. Dit garandeert zoveel mogelijk het behoud van koopkracht voor mensen die een uitkering krijgen. Als de loonontwikkeling hoger is dan de inflatie, blijven uitkeringen voor een belangrijk deel van de welvaartsontwikkeling profiteren.
- De maximale WW-duur wordt beperkt tot 1,5 jaar, evenals een herhaald gebruik van de WW.
- Er moet een terughoudender opstelling komen ten opzichte van het algemeen verbindend verklaren van CAO's. Nu wordt er nog heel vaak in CAO's gesuppleerd tot 100 procent bij ziekte, waardoor er weinig financiële prikkels voor werknemers overblijven om weer te re-integreren. Daarnaast moet er een versoepeling van het

dispensatiebeleid komen bij Algemeen verbindend verklaren, zodat bedrijven (weer) sneller een eigen ondernemings-CAO kunnen sluiten met vakbonden.

Sommige mensen hebben net een extra duwtje in de rug nodig om te kunnen functioneren op de arbeidsmarkt. Als het aan de SGP ligt, krijgen zij dat duwtje. Met name voor de toch al kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt, zoals (gedeeltelijk) arbeidsgehandicapten, laagopgeleide jongeren en ouderen³, is er nog veel werk aan de winkel. Ook zij moeten kansen krijgen om volwaardig mee te (blijven) doen.

Concreet:

- Werkgevers die een Wajonger in dienst nemen, krijgen loonkostensubsidie in plaats van de huidige voorziening loondispensatie. Voordelen van deze wijziging zijn dat de Wajonger pensioen kan opbouwen, dat hij één loonstrook krijgt (van zijn werkgever) en dat ingewikkelde loon- en uitkeringsberekeningen niet meer nodig zijn. Wajongers die in deeltijd werken, krijgen over de niet-gewerkte uren een uitkering van het UWV.
- Ook voor mensen met een WIA- of WAO-uitkering die daarnaast beschikken over een WSW-indicatie, wordt het instrument van loonkostensubsidies ingezet om de instroom naar regulier werk te bevorderen. Onderzocht moet worden of deze maatregel ook effectief is voor langdurig werklozen.
- Te vaak gebeurt het dat mensen die onmiskenbaar begeleiding op het werk nodig hebben, geen jobcoaching krijgen toegekend. Daarom worden de beleidsregels voor het toekennen van budgetten voor jobcoaching versoepeld. De tijdelijke subsidieregeling stagejobcoach wordt verlengd.
- Vooral in sectoren waar de uitstroom van ouderen tot grote tekorten van vakkrachten gaat leiden, worden oudere vakmensen ingezet om leerlingen te begeleiden. Zo ontstaan waardevolle leermeester/gezelschapsrelaties, zodat vakkennis behouden blijft en wordt overgedragen.
- Leer-werktrajecten kunnen jongeren een goede dienst bewijzen. Kleinschalige leerwerkcentra waar kwetsbare jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt worden opgeleid en begeleid richting een duurzaam betaalde baan, worden aangemoedigd.
- De regels voor een uitkeringsgerechtigde om als kleine zelfstandige te beginnen, moeten nog verder worden versoepeld. Daarnaast moet goede begeleiding worden geboden vanuit het UWV of re-integratiebureaus.
- De financiële prikkels om de re-integratiegelden zo resultaatgericht mogelijk in te zetten, worden aangescherpt. De verantwoording over de re-integratiebudgetten wordt ook voor overheidsorganisaties persoonsgebonden, zodat inzichtelijk wordt tot welke resultaten de inspanningen hebben geleid.

Soms moeten werkgevers over de streep getrokken worden om mensen met een zwakke arbeidsmarktpositie in dienst te nemen. Dat kan het geval zijn als werknemers om wat voor reden dan ook minder kunnen presteren dan anderen of omdat de overheid de arbeidsparticipatie van sommige groepen op de arbeidsmarkt wil bevorderen.

Concreet:

- Werkgevers die iemand met een kwetsbare arbeidsmarktpositie in dienst nemen, hebben meestal recht op premiekortingen. Vaak kunnen kleine werkgevers die premiekortingen niet helemaal verzilveren. Omdat juist bij kleine bedrijven veel kansen liggen, worden de premiekortingen vervangen door een bonusstelsel. Werkgevers die iemand met een kwetsbare arbeidspositie in dienst nemen, krijgen een bonus die wordt uitgesmeerd over meerdere termijnen. Daarbij wordt de bonus hoger naarmate de

³ Zie voor meer informatie *AOW en pensioenen* op pagina 63.

werknemer langer in dienst is. Dat biedt een stimulans voor bedrijven om mensen duurzaam aan het werk houden.

- De mogelijkheden om mensen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie een proefplaatsing aan te bieden, worden verruimd.
- Lastige (en vaak onoverzichtelijke) regelingen schrikken werkgevers af om uitkeringsgerechtigden in dienst te nemen. Daarom worden de administratieve lasten voor werkgevers die kwetsbare jongeren in dienst nemen, beperkt tot het minimum. Werkgevers worden bovendien zoveel mogelijk persoonlijk benaderd om helderheid te verschaffen over de regelgeving.

Schild voor de zwakken

Hoewel werken belangrijk is, staat de SGP ook pal voor mensen die om wat voor reden dan ook niet kunnen werken. Vanuit Bijbelse naastenliefde dient de overheid een schild voor hen te zijn. Als werken echt niet meer gaat, willen we - aanvullend op de ondersteuning vanuit familie, kerk en maatschappelijke verbanden - zorg dragen voor een goed sociaal vangnet voor hen die desondanks toch uit de boot dreigen te vallen. De SGP wenst dit principe ook in economisch mindere tijden te handhaven.

Concreet:

- De belastingkorting voor alleenstaande ouders wordt verhoogd.
- Schuldhulpverlening is een taak die gemeenten goed moeten behartigen wanneer burgers vanwege problemen of onvoorziene omstandigheden niet meer aan hun financiële verplichtingen kunnen voldoen. Voorkomen is echter beter dan genezen. Daarom ligt hier ook in preventieve zin een belangrijk aandachtsgebied.
- Het niet-gebruik van tegemoetkomingen wordt teruggedrongen. Dat voorkomt dat mensen in armoede leven, terwijl dat niet hoeft. Mensen worden daarvoor actief benaderd.
- Degenen die terecht gebruik maken van de sociale zekerheid moeten dat natuurlijk kunnen blijven doen. Juist om hun positie te beschermen is een harde aanpak nodig van misbruik van sociale zekerheid. Er wordt verder geïnvesteerd in digitale opsporing via koppeling van databestanden en in een actief opsporings- en terugvorderbeleid. Wie misbruik maakt van de regelingen moet passend gestraft worden en dient onterecht ontvangen bedragen terug te betalen.
- Bij gebleken onwil om te gaan werken, moet niet worden geschroomd om op de uitkering te korten.
- De kinderbijslag wordt gestopt voor hen die in Nederland wonen, maar hun kinderen in het buitenland hebben.
- Het is onrechtvaardig als uitkeringen die naar het buitenland gaan ter plaatse veel meer waard zijn dan uitkeringen die in Nederland uitgekeerd worden. Alle uitkeringen aan mensen in het buitenland worden in hoogte zodanig aangepast, zodat ze in koopkrachttermen vergelijkbaar zijn.

AOW en pensioenen

De SGP is voor een geleidelijke verhoging van de AOW-leeftijd. Voorwaarde voor deze maatregel is wel dat ouderen een eerlijke kans op werk hebben op de arbeidsmarkt. Over de uitwerking van deze maatregel is de afgelopen maanden veel maatschappelijk debat geweest. De SGP maakt in dat debat heldere keuzes.

Concreet:

- De AOW-leeftijd wordt geleidelijk (1 maand per jaar) verhoogd naar 67 jaar. Voorwaarde voor deze maatregel is wel dat ouderen een eerlijke kans op werk hebben. Vandaar dat de SGP hier fors in investeert.
- Alleen als kansen toenemen en groot genoeg zijn, kan de AOW leeftijd omhoog. Anders is de maatregel niet zinvol en niet rechtvaardig. Daarom investeert de SGP fors om

langer werken voor ouderen mogelijk te maken. Er wordt stevig ingezet op bijscholing en omscholing. Om mensen met de zogenaamde 'zware beroepen' langer te kunnen laten werken, wordt werk gemaakt van sterk verbeterde arbeidsomstandigheden. De sociale partners kunnen daarover nadere afspraken maken bij de CAO-onderhandelingen. Indien nodig zet de SGP extra beleid in om voldoende kansen te realiseren.

- De premiekorting voor het in dienst houden van een werknemer van 62 jaar of ouder wordt vervangen door een no-riskpolis in de Ziektewet voor oudere werknemers.
- Voor oudere werknemers wordt er na de WW een loonverzekering (inkomstenverrekening) geïntroduceerd van maximaal 1 jaar bij acceptatie van een baan onder het oude inkomensniveau.
- Ontslagen werknemers met een arbeidsverleden van tenminste 10 jaar krijgen een individueel trekkingsrecht op scholing.
- Als de houdbaarheid van de financiën indexering op de levensverwachting nodig maakt, dan zal dat moeten plaatsvinden. Dit heeft echter geen effect voordat rond 2040 de AOW-leeftijd van 67 jaar is bereikt.
- Als mensen toch kiezen voor een AOW op 65 jaar, dan heeft dat een lagere AOW-uitkering tot gevolg. Als mensen ervoor kiezen om op latere leeftijd met AOW te gaan, dan levert dat een hogere AOW-uitkering op.
- Momenteel betalen jongeren een groter deel van de AOW dan ouderen. Dit wordt de komende 18 jaar geleidelijk recht getrokken door het fiscale tarief voor ouderen met 1% per jaar te verhogen. Om deze maatregel voor de minima te compenseren, wordt het bruto AOW-bedrag verhoogd.
- Er vindt geen extra korting plaats op de AOW-partnertoeslag.

Een belastingstelsel dat goed 'werkt'

De SGP wil dat bij de heffing van de inkomstenbelasting wordt uitgegaan van de draagkracht per gezin en niet van de draagkracht van ieder individu. Het belastingstelsel moet mannen en vrouwen de ruimte bieden om naar eigen inzichten de verdeling van zorg en arbeid in hun gezin vorm te geven zonder dat sprake is van fiscale sturing. Bovendien is het huidige belastingstelsel heel erg ingewikkeld geworden.

Concreet:

- In de komende periode wordt onderzocht of een sociale vlaktaks kan worden ingevoerd. Dat betekent dat de huidige progressieve tarieven worden vervangen door één laag belastingtarief. Daardoor kunnen er diverse aftrekposten, zoals de inkomensafhankelijke combinatiekorting, worden geschrapt. Hierdoor wordt meer werken aantrekkelijker gemaakt. Bovendien wordt het belastingstelsel hiermee eenvoudiger.
- Om met name mensen met lagere inkomens te ontzien, wordt een belastingvrijstelling ingebouwd.
- Voor eenverdienersgezinnen met minderjarige kinderen geldt een gelijke belastingvrijstelling.
- Er wordt een extra toptarief ingevoerd van 10% hoger dan het vlaktakstarief voor alle inkomens boven de Balkenende-norm.
- Het is onverteerbaar dat een kleine groep mensen belasting ontduikt, zodat de rest van Nederland daardoor iets meer belasting moet betalen. Belastingontduiking wordt daarom hard en consequent aangepakt. Dat gebeurt door hoge boetes en digitale opsporing.
- Mede omdat het huidige belastingstelsel en de daarmee samenhangende regelingen nauw met elkaar verweven zijn, is het belangrijk dat de koopkrachteffecten heel goed in kaart worden gebracht vóórdat een sociale vlaktaks wordt ingevoerd.

Tot het moment dat de nieuwe sociale vlaktaks is ingevoerd zet de SGP zich ook in voor gezinsvriendelijker maatregelen.

Concreet:

- De afbouw van de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting wordt teruggedraaid.
- De inkomensafhankelijke combinatiekorting, het belastingvoordeel voor de minst verdienende partner met kinderen, wordt afgeschaft.

8. De toestand in de wereld

Wij leven in een bezeten wereld. En wij weten het. Deze uitspraak van Johan Huizinga, gedaan in 1935, is blijvend actueel. Er zijn verschillende ingrijpende crises die de aandacht van wereldleiders en politici vragen. Falende staten, gewapende conflicten, natuurrampen, voedselcrisis, klimaatcrisis, watercrisis, armoedecrisis en machts crisis versterken elkaar.

De machtsverhoudingen verschuiven door de opkomst van China, India, Brazilië en Rusland. Wordt China de nieuwe wereldmacht? Misschien niet meteen, maar VS en EU zullen hiermee steeds meer rekening moeten houden. Zowel politiek als economisch verschuift de macht van west naar oost. Ook de VS kijken meer naar de Pacific in plaats van naar Europa, net als Rusland overigens.

De wereld is een dorp geworden. Vrijwel niets op de wereld blijft verborgen voor de speurende ogen van de media. Dat de wereld een dorp is geworden, betekent echter ook, dat wat er aan de andere kant van de wereld gebeurt, rechtstreeks invloed kan hebben op ons doen en laten. Denk aan het internationaal terrorisme, de mogelijk nucleaire dreiging vanuit Iran, maar ook aan de internationale kredietcrisis. Nederland is geen eiland.

Het wereldgebeuren raakt ook ons land. Aan de andere kant laat Nederland de wereld niet voor wat zij is. Nederland is geen groot land, maar heeft internationaal wel een stevige reputatie. Helaas niet op ieder terrein een gewenste reputatie. De SGP huivert bij de seculiere zendingsdrang die Nederland kenmerkt op de terreinen van abortus, homoseksualiteit en dergelijke. Maar op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, op het terrein van militaire missies, op het vlak van het internationale recht en de mensenrechten doet Nederland ook veel waardevolle dingen. Die reputatie moet hoog worden gehouden. Als welvarende natie hebben we de roeping om bij te dragen aan internationale veiligheid, stabiliteit en armoedevermindering.

Europese Unie

Europa moet zijn grenzen kennen. De Europese Unie (EU) zal ten dienste staan van de lidstaten en niet andersom. Europese integratie is geen doel in zichzelf. In de afgelopen decennia heeft de SGP daarom vaak 'nee' gezegd tegen nieuwe Europese verdragen. Meestal omdat de EU te hard van stapel liep. Het gaat de SGP om een Europa dat zich tot de kerntaken beperkt. Op veel terreinen is de Brusselse bemoeienis te ver doorgeschoten. De SGP staat voor een slagvaardige Europese samenwerking die zich richt op grensoverschrijdende problemen, zoals de achteruitgang van het milieu, het bestrijden van de internationale criminaliteit, terrorisme en het reguleren van de toestroom van asielzoekers en illegale migranten. Deze problemen vragen wél om Europese oplossingen, omdat nationale oplossingen hiervoor niet toereikend zijn. Burgers zullen zich het beste in een Europese Unie herkennen wanneer die bijdraagt aan het oplossen van deze concrete problemen. Daarom: nationaal wat nationaal kan, Europees wat Europees moet.

Concreet:

- Bovenaan ons wensenlijstje voor de EU staat een beleid dat in harmonie is met Gods heilzame geboden. Wil de EU zich ontwikkelen tot een duurzaam samenwerkingsverband, dan dient zij niet alleen een economische maar ook een geestelijke samenhang te hebben: een gedeeld waardenbesef is daarvoor nodig.
- De moderne, seculiere moraal zet de toon in beleid en regelgeving van de EU. De SGP pleit in het belang van een ieder voor gezonde moraal en duurzame waarden, zoals pro-life, huwelijk en gezin, respect voor gezag en bescherming van de rechtsstaat.
- Turkije moet geen EU-lidstaat worden. Het land ligt grotendeels niet in Europa, kent een islamitische bevolking en cultuur, wil een antiwesterse rol in het Midden-Oosten spelen, maakt inbreuk op de rechten van minderheden (christenen, Koerden en Armeniërs) en grenst direct aan Iran, Irak en Syrië. Toetreding overvraagt ook de financiële draagkracht van de EU. De SGP vindt een geprivilegieerd partnerschap tussen de EU en Turkije een prima alternatief, om de handelsrelaties en diplomatieke betrekkingen met

Turkije vorm te geven. Harde voorwaarde hierbij is dat Turkije de Armeense genocide erkent.

- De EU moet met elan opkomen voor het recht van Israël op veilige en erkende grenzen. De regering spant zich in voor de opwaardering van het associatieverdrag en het invoeren van regulier topperleg met Israël.
- Kerken en identiteitsgebonden instellingen moeten grote vrijheid hebben om hun eigen beleid te bepalen en uit te voeren, ook wanneer sprake is van overheidssubsidie.
- De financiële en economische crisis laat zien dat een beleid waarbij geen duidelijke kaders worden gesteld aan marktwerking en financiële instellingen te veel marktmacht krijgen, erg risicovol is. Europa moet het toezicht op banken en bedrijven verbeteren.
- De Tweede Kamer controleert scherp of de Europese Unie zich beperkt tot de kerntaken. De Tweede Kamer maakt hierbij gebruik van de in het Verdrag van Lissabon geboden instrument van de oranje kaart. Om daar adequaat vorm aan te geven moet de Tweede Kamer een overlegstelsel opzetten met parlementen van de andere lidstaten.
- De Tweede Kamer stuurt de regering met een duidelijk onderhandelingsmandaat naar Brussel, zodat de minister beter aanspreekbaar en controleerbaar is op het bereikte onderhandelingsresultaat.
- De uitbreiding met nieuwe lidstaten is de laatste tien jaar te snel gegaan. Kandidaat-lidstaten moeten voldoen aan de relevante toetredingscriteria. Voor landen die willen toetreden tot de eurozone geldt dat ze aan de economische voorwaarden moeten voldoen en dat dit gecontroleerd moet worden door de Europese Commissie.
- De besteding van Europese gelden (zo'n 100 miljard euro per jaar) is en blijft onduidelijk, alle kritiek van de Europese en nationale Rekenkamers ten spijt. Transparantie en controle daarop moeten worden versterkt door verbetering van de nationale beheerverklaring. De afdracht van Nederland aan de EU moet worden verlaagd.
- Met Europese subsidies gaat veel mis. De SGP bepleit een forse inperking van het budget en het aantal EU-subsidies. We moeten de structuurfondsen beperken tot de landen die het echt nodig hebben.
- Het Europees Parlement vergadert alleen in Brussel.
- Er komt geen EU-belasting.
- Onze visserijsector mag geen nadeel ondervinden ten gevolge van een uiteenlopend (handhavings)beleid in de lidstaten.
- Wetgeving omtrent euthanasie en abortus blijft een zaak van de lidstaten. Abortuswetgeving in lidstaten mag niet via het vrij verkeer van personen en diensten worden omzeild. Het uitoefenen van druk op lidstaten met een minder liberale wetgeving vinden wij laakbaar.
- Embryonaal stamcelonderzoek mag niet door de EU worden gefinancierd omdat daarbij menselijke embryo's worden vernietigd.

Verbondenheid wereldwijd

De SGP dringt er bij de Nederlandse overheid op aan om in haar buitenlands beleid uitdrukkelijk aandacht te hebben voor naties en groepen binnen naties, die godsdienstige, culturele en historische verbondenheid hebben met Nederland, zoals Israël, Zuid-Afrika, Suriname en Indonesië.

Concreet:

- Zuid-Afrika wordt geteisterd door geweldplegingen, soms met een duidelijk etnisch motief. Nederland moet, zoveel mogelijk in internationaal verband, de Zuid-Afrikaanse overheid bijstaan in haar strijd tegen het systematische geweld. Dit kan vooral op het vlak van opsporing, justitiële ondersteuning, etc.

- Wat betreft Indonesië wordt gestreefd naar goede wederzijdse betrekkingen, waarbij Nederland wel moet pleiten voor eerbiediging van de rechten van godsdienstige en culturele minderheden.
- Nederland moet bij de Indonesische regering pleiten voor een substantiële mate van zelfbestuur voor de Molukken en de Papoeabevolking en voor eerbiediging van hun cultuur.
- Nederland en Suriname dienen een stevige, gezamenlijk aanpak te realiseren van grensoverschrijdende criminaliteit, met name de georganiseerde drugscriminaliteit. Daarnaast kan Nederland Suriname expertise bieden bij het versterken van de Surinaamse financiële sector, maar ook op het gebied van het hoger beroepsonderwijs.
- Het netwerk van diplomatie wordt beperkt evenals vrijwillige bijdragen aan internationale organisaties (niet ODA).

Israël

Het Joodse volk is Gods oogappel (Deuteronomium 32 vs 10). De Heere Jezus, de Zoon van God, is uit een Joodse moeder geboren. Deze en andere Schriftgegevens zijn beslissend voor de bijzondere band die de SGP heeft met het Joodse volk én met de Joodse staat Israël. Daarnaast is de staat Israël de enige democratie in het Midden-Oosten. Als Israël er niet was, zouden er beduidend minder kerken bestaan in het Midden-Oosten. Helaas bepalen moedwil en misverstand maar al te vaak de opinievorming rond Israël. Zolang bijvoorbeeld niet wordt erkend, dat het Arabisch-Israëliëse conflict over Palestina in feite een Islamitisch-Joods conflict is, blijven oplossingen steken aan de oppervlakte. Nederland moet waar mogelijk in de EU en in andere internationale verbanden consequent opkomen voor de gerechtvaardigde belangen van Israël. Bovendien moeten alle middelen worden aangewend om de Arabische wereld te bewegen de staat Israël te erkennen als Joodse staat binnen veilige en erkende grenzen.

Concreet:

- Jeruzalem moet de ondeelbare hoofdstad van Israël blijven. Daarover en over de terugkeer van Palestijnse vluchtelingen – waarmee de Joodse staat zou worden opgeheven – mogen geen concessies worden gedaan.
- Vrede tussen de Joden en Palestijnen zal vooral van 'onderop' tot stand moeten komen, via onder meer economische en humanitaire samenwerking. Druk van bovenaf om te komen tot een twee statenoplossing wijst de SGP dan ook af. Territoriale tegemoetkomingen aan de Palestijnen blijken vooral een aanmoediging te zijn voor voortzetting van de strijd tegen Israël. Judea en Samaria vormen bovendien de bakermat van de Joodse beschaving. Het is ongewenst, dat vanuit Den Haag en Brussel wordt bepaald dat Joden zich niet in deze landstreken mogen vestigen.
- De Nederlandse ambassade in Ramat Gan moet worden verplaatst naar Jeruzalem.
- De Nederlandse regering en diplomatie dienen zich in te zetten voor een volwaardige plaats van Israël binnen de VN en haar organen en instellingen, en met alle middelen het telkens weer opduikende antisemitisme in deze gremia te bestrijden.
- De Palestijnse bevolking heeft helaas veel te lijden, niet in de laatste plaats van haar eigen leiders. Humanitaire hulp moet royaal verstrekt worden.
- Palestijnse groeperingen die terreur als middel gebruiken (zoals Hamas) kunnen niet als gesprekspartner worden geaccepteerd en ontvangen geen financiële hulp. In het algemeen moet hulp afhankelijk gesteld worden van de onvoorwaardelijke erkenning van Israël.
- Nederlandse en Europese subsidie voor Palestijns lesmateriaal, waarin onverholven antisemitisme aanwezig is, dient onmiddellijk te worden gestopt.
- De rechten van de christelijke en andere religieuze minderheden in de Palestijnse gebieden dienen te worden gewaarborgd.
- Voorkomen moet worden dat de islamitische republiek Iran een nucleaire mogendheid wordt.

- De dictatuur Syrië is een bondgenoot van Iran, Hezbollah en Hamas en een steunpilaar van het internationale terrorisme. Om die redenen zal Nederland het met de EU onderhandelde associatieverdrag niet ratificeren.
- Nederland dient alleen samen te werken met Arabische landen die niet uit zijn op de vernietiging van Israël.

Christenvervolging

In ons land waait een ijzige seculiere wind. Dat heeft onder meer nadelige consequenties voor christelijke organisaties. Maar in vergelijking met veel christenen in het buitenland zijn Nederlandse christenen bijzonder bevoorrecht. De SGP ziet het als een hoge verantwoordelijkheid om op te komen voor vervolgte christenen wereldwijd. Daarbij denken wij aan christenen in Iran, Noord-Korea, Indonesië, China en Eritrea, maar ook aan de Assyrische christenen in Irak en de Koptische christenen in Egypte.

Concreet:

- Landen waar christenen en andere religieuze minderheden vervolgd worden, moeten onder zo groot mogelijke internationale druk worden gezet.
- Nu christenvervolging uitzonderlijk veel voorkomt in islamitische landen⁴, dient dit een voortdurend gesprekspunt te zijn in contacten tussen de westerse en de islamitische wereld. Zowel tijdens diplomatieke- als handelscontacten.
- Landen waar christenen verhinderd worden in rust en vrede hun geloof te belijden, kunnen geen financiële banden met Nederland aangaan, krijgen geen handelsmissies op bezoek en de diplomatieke banden worden ingetrokken.
- Bij de verstrekking van ontwikkelingshulp moet de positie van vervolgte christenen een expliciete overweging zijn.

Verenigde Naties

Internationale instellingen, zoals de Verenigde Naties, zijn bedoeld om vrede te bestendigen. Op zich is de SGP een voorstander van internationale samenwerking. Echter, deze internationale instellingen mogen zich, zeker als er vitale belangen op het spel staan, niet de bevoegdheid toe-eigenen om nationaal gemaakte afwegingen te overstemmen. Al te vaak hebben de verschillende belangen van de vijf permanente leden van de VN-Veiligheidsraad noodzakelijk ingrijpen gehinderd of zelfs onmogelijk gemaakt. Ter waarborging van internationale vrede en veiligheid is een blijvende en substantiële versterking van de transatlantische betrekkingen, zowel militair als economisch, een absolute voorwaarde en prioriteit.

Veiligheid en Defensie

De wereld wordt er niet veiliger op. Zeker wanneer we letten op de instabiele situatie in de landen van de voormalige Sovjet-Unie en het Midden-Oosten, maar ook als we activiteiten van allerhande terroristische organisaties in ogenschouw nemen. De EU vervult een nuttige rol in crisisbeheersingsoperaties, daar waar het gaat om missies lager in het geweldsspectrum. En bij operaties met sociaal-economische en gouvernementele opbouw kan de EU dat beter dan de NAVO. Maar in het wijde spectrum van dreigingen en missies speelt de EU een bijrol naast de NAVO. Daarom vindt de SGP dat de NAVO de hoeksteen van het Nederlandse veiligheidsbeleid moet blijven.

Verder is het van groot belang dat Nederland blijft beschikken over een doeltreffende en geavanceerde krijgsmacht. Hier liggen grote zorgen. De ambities zijn hoog, maar er is geen passend budget. In de afgelopen jaren is er gesneden in de operationele capaciteiten. Onmisbare investeringen worden gefinancierd door de verkoop van defensiematerieel. Er wordt afgezien van broodnodige versterkingen, bijvoorbeeld op het gebied van de luchtgrondwaarneming en

⁴ Zie ook *Islam* op pagina 38.

onbemande waarnemingstoestellen. Daarnaast worden vele projecten 'gefaseerd'. Haags jargon voor uitstel.

De SGP vindt het schrijnend, dat het Defensiebudget in de afgelopen periode niet serieus is verhoogd. Ondanks de financiële gaten. Ondanks de snelle slijtage van materieel in Uruzgan. Ondanks de kosten van goede arbeidsvoorwaarden. Deze kaalslag moet stoppen. De voortdurende bezuinigingen krijgen op termijn consequenties voor de uitzendcapaciteit.

Concreet:

- Op basis van de uitkomsten van de Verkenningen (naar defensie- en veiligheidsbeleid op de langere termijn) zal Nederland heldere ambities moeten vaststellen met een daaraan gekoppeld budget. Dat kan het beste in de vorm van een herijkte Nationale Veiligheidsstrategie die een goede balans kent tussen binnenlandse en internationale veiligheid.
- Het Defensiebudget moet op termijn fors worden verhoogd, maar ook al in de komende kabinetsperiode.
- Er moet een opvolger voor het F-16 gevechtsvliegtuig komen om hoog in het geweldsspectrum te kunnen blijven acteren. Met scherpe controle op de voortgang van het aanschaftraject heeft de JSF technisch gezien de beste papieren om de F-16 te vervangen.
- Ook Nederland is er bij gebaat, dat Afghanistan niet opnieuw een uitvalsbasis voor terroristen vormt. Nederland moet daarom een substantiële bijdrage blijven leveren aan de wederopbouw van dit land via onder meer ontwikkelingssamenwerking. Militaire steun, op welke wijze ook, hoeft niet te worden uitgesloten.
- Energieveiligheid zal door toenemende schaarste aan olie/gas aan belang winnen. Zowel het veiligheidsbeleid als de inrichting van de krijgsmacht zullen hiermee rekening moeten houden.
- De SGP vindt dat vooral de Europese partners zich meer moeten inspannen om de uitgestoken hand van de VS voor meer samenwerking, inspanning en eenheid aan te nemen.
- Verbetering van de samenwerking NAVO-EU is bittere noodzaak, zeker om duplicatie en concurrentie te voorkomen. Een arbeidsverdeling waarbij de NAVO gecompliceerde, langdurige geweldszware operaties uitvoert en de EU kleinschalige, kortdurende vredesbewarende missies tot stand brengt, heeft de voorkeur van de SGP.

Ontwikkelingssamenwerking

Nederland is het aan zijn stand verplicht om aandacht te hebben voor gebieden die dringend hulp nodig hebben. Gelukkig speelt Nederland op het gebied van ontwikkelingshulp een toonaangevende rol. Desondanks staat ontwikkelingssamenwerking nu, zestig jaar na het begin ervan, onder zware kritiek. Nederland zou te veel geven, bovendien zou het geld weinig effectief besteed worden, en dat met een economische crisis in eigen land.

Het spreekt voor zich dat ontwikkelingsgeld zo effectief mogelijk moet worden besteed. Serieuze controle en evaluatie zijn dan ook geboden. Er is echter geen valide reden om minder te besteden aan ontwikkelingssamenwerking. Ontwikkelingslanden worden het hardst getroffen door de wereldwijde economische crisis. Maar er is meer. Ondanks allerlei onvolkomenheden zijn er toch ook veel resultaten geboekt, zoals het terugdringen van moeder- en kindersterfte en beter onderwijs voor meer mensen. De SGP wil daarom graag komen tot een realistische benadering van het fenomeen ontwikkelingshulp, waarbij een gezonde balans wordt gevonden tussen overtrokken verwachtingen en ongefundeerd cynisme.

Concreet:

- Om hevige fluctuaties in het beschikbare OSW-budget te voorkomen, moet worden uitgegaan van een meerjarengemiddelde. Bijvoorbeeld 0,8% over het BNP van drie jaren.

- Uit de ervaring van 60 jaar ontwikkelingssamenwerking blijkt dat de beste resultaten worden geboekt als de 'lijntjes' kort zijn. Geld voor hulp moet dus naar organisaties die ter plaatse vertrouwd zijn.
- De sector moet minder eenkennig worden: het probleem van armoede en de bestrijding ervan moet in een breder kader worden geplaatst door samen te werken met het bedrijfsleven en het onderwijs.
- De nadruk dient vooral te liggen op het belang van economische ontwikkeling. Belemmeringen voor de ontwikkeling van het MKB moeten worden weggenomen.
- Er moet meer specifieke aandacht komen voor de landbouwsector in ontwikkelingslanden. Juist deze sector staat immers in nauwe relatie met de primaire levensbehoeften van mensen.
- Het is nodig alert te zijn op de vervuiling van het budget voor ontwikkelingssamenwerking, bijvoorbeeld als het gaat om de kosten van de opvang van asielzoekers en exportkredieten.
- De huidige steun voor weeskinderen en andere kwetsbare kinderen moet serieus worden uitgebouwd. Het is inherent aan deze problematiek, dat hiervoor een lange adem nodig is.
- Er dient meer geld beschikbaar te komen voor uitstapprogramma's voor prostituees in ontwikkelingslanden, maar ook voor het tegengaan van kinderprostitutie.
- De bureaucratische last die ontwikkelingsorganisaties krijgen opgelegd in het kader van hun subsidieaanvragen is enorm. Deze last moet met 20% worden verminderd.
- AIDS is een wereldwijd probleem. Wie echt wil helpen zal ook aandacht moeten vragen voor onthouding vóór het huwelijk en trouw binnen het huwelijk. Bij de aanpak moeten 'faith based' organisaties en kerken een rol spelen, omdat ze een sleutelpositie innemen in preventie en de zorg voor aidspatiënten.
- Ontwikkelingssamenwerking op Europees niveau moet slechts coördinerend zijn. De inhoud van ontwikkelingsbeleid is een zaak van de lidstaten.

9. Gezonde overheidsfinanciën

Zoals elke politieke partij die zichzelf serieus neemt, wil ook de SGP het hoofd bieden aan de gevolgen van de economische crisis. Die crisis heeft de overheidsfinanciën hard geraakt. De uitgaven stijgen, terwijl de inkomsten afnemen. Een groot tekort resteert. Helaas is het grote tekort niet alleen het gevolg van de financiële crisis. Als dat zo zou zijn, zou het allemaal wel meevallen. Een tijdelijk tekort is relatief makkelijk op te vangen. Nee, er is veel meer aan de hand. Al jaren is duidelijk dat de overheid op te grote voet leeft. Om politieke redenen is er telkens voor gekozen om bezuinigingen uit te stellen. De crisis maakt het probleem nu glashelder. Verder uitstel is niet mogelijk. Niet alleen de financiële sector heeft op de pof geleefd, de overheid heeft het er niet veel beter afgebracht. Daarom moet de overheid serieus werk maken van rentmeester zijn. Sparen in vette jaren zodat in magere jaren een reserve gebruikt kan worden, is een les die opgevolgd moet worden. Overigens heeft de SGP daar door de jaren heen steeds op gewezen.

In totaal moet er zo'n 29 miljard euro bezuinigd worden om de overheidsfinanciën weer gezond te maken op lange termijn. Dit doel is niet in één kabinetsperiode te realiseren; dat zou de SGP ook onverantwoord beleid vinden. Want drastisch bezuinigen op te korte termijn kan het economisch herstel in de knop breken. Daarnaast zijn de noodzakelijke ingrepen zo omvangrijk, dat een langer invoeringstraject noodzakelijk is. De SGP wil de overheidsfinanciën daarom in acht jaar gezond maken.

In dit verkiezingsprogrammama beschrijft de SGP háár keuzes. Die financiële keuzes worden op een betrouwbare wijze doorgerekend door het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving. De meeste maatregelen zijn in dit verkiezingsprogramma opgenomen. De gedetailleerde financiële onderbouwing van de door de SGP gemaakte keuzes, is te vinden op onze website, www.sgp.nl. De hoofdlijnen waarlangs de SGP haar afwegingen heeft gemaakt en de komende jaren zal maken, zijn de volgende drie:

- *Ondersteun gezinnen, de economie en de kerntaken van de overheid.* De overheid moet vooral gericht zijn op het ondersteunen van gezinnen, de verdiencapaciteit van de economie en haar kerntaken. De laatste jaren is veel beleid gevoerd dat een gezond gezinsklimaat afremt in plaats van stimuleert. Zo betalen eenverdieners momenteel veel meer belasting dan tweeverdieners met hetzelfde gezinsinkomen. Dat is onrechtvaardig en onverantwoord omdat een goed gezinsbeleid het halve werk is. Mensen hebben in Nederland toekomst als de economie zich voldoende kan ontwikkelen. Door de toenemende concurrentie op wereldschaal is ontwikkeling van kennis en innovatie daarvoor cruciaal. De SGP wil dan ook fors investeren in onderwijs en innovatie om de verdiencapaciteit voor de toekomst te vergroten. Daarnaast is van belang dat ondernemerschap niet belemmerd wordt door allerlei overbodige regels. Ook investeert de SGP in andere kerntaken van de overheid, zoals werk en sociale zekerheid, duurzaamheid, zorg, recht en veiligheid, mobiliteit, defensie en de woningmarkt. Kortom: wel bezuinigen, maar ook investeren.
- *Efficiëntere overheid.* De overheid moet veel efficiënter gaan werken. Het overheidsapparaat is groter en stroperiger dan nodig. Teveel geld wordt rondgepompt via allerlei subsidies en ingewikkelde regelingen. Dit remt de spankracht van de economie. De SGP kiest dan ook niet voor belastingverhoging. De SGP wil juist de belastingen verlagen op arbeid en winst om zo een spoedig herstel te stimuleren. Kortom: niet extra belasten, wel snoeien in het woud van subsidies en regelingen.
- *Eerlijker verdelen en eigen verantwoordelijkheid teruggeven.* Lasten en lusten moeten eerlijker worden verdeeld. Mensen die hun talenten inzetten voor de Nederlandse economie moeten daarvoor eerlijk beloond worden. Ook moet er meer evenwicht komen tussen de verantwoordelijkheid die mensen zelf kunnen dragen en de rol van de overheid. Kerntaak van de overheid op sociaal terrein is dat zij een schild is voor de

zwakken. Dat blijft als een paal boven water staan, maar moet niet verworden tot een overheid die zich altijd en overal met alles en iedereen bemoeit. Kortom: schild voor de zwakken, maar geen bemoeial.

Index

Aardwarmte	45	Bonussen.....	52
Abortus provocatus.....	21, 26, 59	Bordeelverbod	35
Beraadtermijn.....	21	Brede vorming	16
Noodsituatie	21	Buitenpoliklinieken.....	25
Overtijdbehandeling	21	Buitenschoolse opvang	16
Abortusboten	21	Bureau Jeugdzorg.....	14
Abortusklinieken.....	21	Burgerschapsvorming.....	16
Adoptie	11	Calvinisme.....	4
Afghanistan	62	CAO's.....	53
Agrarische sector.....	40	Centrum voor Jeugd en Gezin	14
AIDS.....	63	Christendom	5
Alcohol.....	28	Christenvervolging	8, 61
Alcoholreclameverbod	28	Clïëntenorganisaties.....	20, 24
Algemene heffingskorting	57	CO ₂ -opslag.....	46
Alleenstaande ouders	55	CO ₂ -uitstoot	44, 45
Allochtone jongeren	37	Coffeeshops	35
Amberalert	37	Colleggeld	18
Ambulance.....	26	Commerciële omroepen.....	13
Antisemitisme	31	Commissie Gelijke Behandeling	32
AOW	55	Competentieverricht onderwijs	17
Arbeidsparticipatie	52	Constitutionele monarchie.....	33
Armeense genocide.....	59	Criminaliteit	34, 36
Asiel	29, 30	Deeltijd-WW.....	53
AWBZ	24	Defensie	61, 64
Bankbelasting	51	Deltacommissie	48
Basispakket Zvw	26	Dierenwelzijn	41
Bedrijventerreinen	43	Dierziekten	42
<i>Belasting</i>	13, 44, 56	Discriminatie.....	30
Belastingen.....	12	DNA-onderzoek	38
Belastingstelsel.....	12	Doodstraf	38
BES eilanden.....	34	Drugs.....	28, 34, 35
Bescherming van het leven.....	21	Dubbele nationaliteit	31
Bezuinigingen	64	Duurzaamheid.....	64
Bijzondere scholen.....	15	Echtscheiding	11
Binnenlands bestuur	33	Ecologische Hoofdstructuur	43
Binnenvaart.....	47	Economie.....	51, 64
Biobrandstoffen.....	45	Economische crisis	64
Biodiversiteit.....	43	Eigen risico Zvw	26
Biologische landbouw	41	Eigen woningforfait	44
Biotechnologie.....	46	Embryoselectie.....	22

Energie	44, 62	Indonesië	60, 61
Energiebesparing.....	45	Inkomensafhankelijke combinatiekorting	56, 57
Europese Unie.....	8, 58	Innovatie.....	52, 64
Euthanasie.....	22, 23, 26, 59	Integrale indicatiestelling.....	24
Fietsen	47	Integratie	30
Financiën.....	8, 64	Intensieve veehouderij	42
Fundamenteel onderzoek.....	18	Irak	58
Fusietoets zorg.....	20	Iran	8, 58, 60, 61
Geestelijke gezondheidszorg	25	Islam	6, 31
Gehandicapten	24	Israël	8, 59, 60
Gehandicaptenvervoer	24, 48	Jeugd.....	10
Gehoorschade	28	Jeugdwerkloosheid.....	53
Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	40	Jobcoach	54
Gemeentelijke herindeling	34	Jodenhaat.....	31
Gemeenten.....	34	Joodse staat.....	60
Genetisch onderzoek.....	22	JSF	62
Genetische modificatie	46	Kansspelbelasting	35
Gevangenen	38	Kansspelen	34, 35
Gevangenisstraf	37	Kennis.....	52
Geweld en agressie.....	38	Kenniscultuur	18
Gewelddadige spellen.....	36	Kerk en staat	5
Gewetensbezwaren.....	26, 27, 33	Kerncentrale	45
Gezichtsbedekkende kleding	31	Kernenergie	45
Gezin	10, 64	Kernfusie.....	45
Godslastering.....	33	Kerntaken overheid.....	64
Greenports	41	Kilometerbeprijzing	47
Grondrechten	32	Kindermishandeling.....	14
Grondwet	32, 33	Kinderopvang.....	10, 12, 14
Grote gezinnen.....	12, 44	Kinderporno	35, 38
Growshops.....	35	Kindgebonden budget	12, 13
Hamas	61	Kleine kernen	44
Handel erfelijk materiaal.....	22	Kolencentrales.....	45
Hezbollah	61	Koningshuis	33
Hoger onderwijs	18	Koopzondag	50
Homohuwelijk	10, 32	Kostwinnersgezin.....	56, 64
Huishoudelijke verzorging.....	23	Kweekvis	42
Huurtoeslag	44	Landbouw	63
Huwelijk	6, 10	Landschap	42
Hypotheekrenteaftrek	44	Langdurige zorg	24
Identiteitsgebonden zorg	23, 24, 32	Leefomgeving.....	40
Inburgering	30	Leeftijdsgrens alcohol.....	28

Leer-werktrajecten	54	Ondernemen	64
Lerarentekort	19	Ondernemerschap	51
Leven	7	Onderwijs	6, 15, 64
Levensbeëindiging gehandicapte pasgeborenen ..	22	Onderwijsinspectie	16
Levensloopregeling	53	Ongewenste zwangerschap	21
Loonmatiging	52	Onteigeningsprocedures	43
Loopbaanbegeleiding	18	Ontpolderen	43
Luchtvaart	48	Ontslagrecht	52
Maatschappelijk ondernemen	51	Ontwikkelingssamenwerking	62
Maatschappelijke ondersteuning	23, 25	Oosterscheldekering	48
Maatschappelijke stage	16	Opvoeding	13, 15
Mantelzorg	22, 23, 25, 52	Orgaandonatie	23
Mantelzorgcompliment	24	Ouderen	24
Mantelzorgsteunpunten	24	Overdrachtsbelasting	44
Marktwerking in de zorg	20	Overheidsfinanciën	64
Media	13	Palestijnen	60
Mediaopvoeding	13	Palingvisserij	42
Medisch specialisten	26	Palliatieve zorg	22
Medische ethiek	20	Participatiebudget	24
Medische zorg	25	Patiëntenorganisaties	20, 24
Melkquota	42	Pensioen	53, 55
Mensenhandel	35, 38	Persoonsgebonden budget	24
Mestbeleid	41	Peuterspeelzaal	14
Migratie	29	Peuterspeelzalen	10
Milieukwaliteit	46	Platteland	36
Minaretten	31	Pleegzorg	11
Misdad	34	Politie	36
MKB	51	Polygamie	31
Mobiliteit	46, 64	Premiekortingen	54
Molukken	60	Prenataal onderzoek	21
Monarchie	33	Preventie	27
Monumenten	44	Prijsacties alcohol	28
Moskee	31	Privéklinieken	26
Moslims	31	Proefdieren	42
Mosselvisserij	42	Prostitutie	34, 35, 63
Nanotechnologie	46	Provincies	34
Nationaal Energiefonds	45	Publieke omroep	13
Natura 2000	43	Recherche	36
Natuur	42	Recht	32, 37, 64
Neef-nichthuwelijken	31	Rechtspraak	37
Omgevingsdiensten	43	Rechtsstaat	5

Referendum	33	Topsport.....	27
Regeldruk	20, 41, 51	Topuniversiteiten	18
Re-integratie.....	54	Turkije	58
Rijnlandroute	47	Twintig wekenecho	21
Rode diesel	41	Universiteiten.....	19
Rookverbod	27	Vakmanschap.....	17
Ruimtelijke ordening	43	Veehouderij	41
Scheefwonen	44	Veerdiensten.....	48
Scheepsbouw	51	Veiligheid.....	7, 25, 36, 61, 64
Schepping	7	Veiligheidswet	37
Schild voor zwakken	65	Vennootschapsbelasting	51
Schiphol	48	Verenigde Naties	61
Schuldhelpverlening.....	55	Verjaringstermijn.....	38
Segregatie in het onderwijs	30	Verkeersveiligheid	47
Sociale vlaktaks	44, 56	Verlofregelingen	11
Sociale werkvoorziening	54	Vervroegde invrijheidsstelling.....	38
Sociale zekerheid.....	55, 64	Visserij.....	42, 59
Spaarloonregeling.....	53	Vlaktaks	44, 56
Spoeddebatten.....	33	Voedselvoorziening	40
Spoorwegen.....	48	Volksgesondheid.....	27
Stamcelonderzoek	22, 59	Volledig pakket thuis.....	24
Stemcomputers	33	Voortgezet onderwijs	18
Stemrecht	34	Vrijheid van meningsuiting.....	33
Straf	37	Vrijheid van onderwijs.....	15
Strafmaat	38	Vrijwilligerswerk	22, 23
Strafrecht.....	34	Vrouwenhandel	35
Suriname.....	60	Vuurwerk.....	46
Syrië.....	58, 61	Wajong	54
Taakstraf.....	38	Warmtekrachtkoppeling.....	45
Tante Agaath regeling	41	Waterschappen	48
Tante Agaath-regeling.....	51	Waterstaat.....	48
Technologie	46	Wegen	47
Ter beschikking stelling (tbs)	38	Wereld	8, 58
Terminale sedatie	23	Werken in de zorg	27
Terrorisme.....	38	Wetenschappelijk onderzoek	18
Therapeutisch kloneren	22	WIA	54
Thuiszorg	23	Wijkagenten.....	36
Tiernermoeders	21	Wijkverpleegkundige.....	23
Toegepast onderzoek	18, 52	Winkeltijdenwet.....	50
Toelatingsbeleid	15	Wmo	23
Toerismebepaling	50	Wonen	44

Woningcorporaties	44	Zondagswet	50
Woningmarkt	44, 64	Zonne-energie.....	45
WW	53	Zorg.....	7, 20, 64
Zeden	34	Zorg Adviesteam	14
Zelfdoding	22	Zorg voor leerlingen.....	17
Zelfstandige zonder personeel.....	51	Zorgmedewerkers.....	27
Ziekenhuisbevallingen	26	Zorgstelsel.....	26
Ziekenhuizen	25	Zorgtoeslag	26
Zondag	7	Zorgverzekering	26
Zondagsrust	50	Zuid-Afrika	59
Zondagswerk	51		

*Partijprogramma
"Vertrouwen
en handhaven"*

I N H O U D

<i>Voorwoord</i>	4
<i>1. Politiek, bestuur en samenleving</i>	6
<i>2. Economie, kredietcrisis en financiën</i>	9
<i>3. Waarden en normen</i>	13
<i>Kerntaak Bestuur</i>	18
<i>Kerntaak Veiligheid</i>	20
<i>Kerntaak Sociaal</i>	23
<i>Kerntaak Ruimte</i>	27
<i>Kerntaak Buitenland</i>	29
<i>Kerntaak Financiën</i>	31
<i>Financiële onderbouwing</i>	
<i>I. Uitgaven</i>	33
<i>II. Besparingen</i>	35
<i>III. Balans tussen de voorgestelde uitgaven en besparingen</i>	38

De inbreng van 'gewone' burgers staan aan de basis van dit programma. Mensen die iedere dag de problemen van onze samenleving ervaren en daar ook oplossingen voor hebben aangedragen. Deze informatie is bewerkt door specialisten op het gebied van politiek, maatschappij, veiligheid, onderwijs, zorg en economie, o.l.v. Rita Verdonk. De resultaten hiervan zijn door politiek-economisch adviseur drs. Sander O. Boon geplaatst in een brede historische context. Dit partijprogramma vormt daarmee de grondslag voor het gedachtegoed van Trots op Nederland.

VOORWOORD

Vertrouwen en Handhaven

Trots op Nederland streeft naar een harmonieuze, veilige en rechtvaardige samenleving, een samenleving waarin de mensen weer zelfstandig functioneren. De huidige politiek-ambtelijke bestuurslaag vormt een rem op deze gewenste ontwikkeling, omdat kerntaken worden verwaarloosd. Op het gebied van veiligheid, immigratie, integratie, economie, mobiliteit, zorg, onderwijs, defensie, buitenlandse zaken, ontwikkelingssamenwerking en regelgeving wordt niet goed opgetreden. Het wantrouwen tussen burgers onderling en tussen burger en overheid is groot. Mensen in dit land moeten elkaar weer gaan vertrouwen. Om dit te bereiken is een trendbreuk in het Nederlandse politieke bestel en het politieke denken nodig.

De overheid moet zich weer op gaan stellen als neutrale scheidsrechter die ten dienste staat van de samenleving. Een neutrale, krachtige, transparante en duidelijk afgebakende rol van de overheid zal een positief effect hebben op verhouding tussen burger en overheid, tussen burgers onderling en tussen de verschillende religies en culturen in onze samenleving. Verantwoordelijkheden worden bij mensen weggehaald. Van de wieg tot het graf wordt men verplicht om aan allerlei sociale voorzieningen mee te betalen. Het huidige bestuursmodel leidt tot een onbehaaglijke vrijblijvendheid en een vals soort individualisme omdat vrijheid, verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid zijn ontkoppeld. Calculerende burgers en bestuurders kunnen vaak ongehinderd opkomen voor het eigen private belang, ten koste van onze welvaart en de minder weerbaren. De welwillende burgers in ons land hebben daar genoeg van. De overheid moet haar burgers dienen en beschermen, in plaats van uitmelken en betuttelen.

Omdat de overheid geleidelijk een bepalend onderdeel is geworden van onze samenleving, zijn ook burgers eraan gewend geraakt om naar de overheid te kijken als er een oplossing voor een probleem moet komen. Onze overheid springt hier uit gewoonte enthousiast op in en stelt zich onmiddellijk op als eigenaar van het probleem. De overheid is hiermee verworden tot een zichzelf in stand houdende organisatie. En de huidige politieke partijen in de Tweede Kamer zijn onderdeel geworden van het probleem. Partijen zien de nadelen en problemen van een grote en betuttelende overheid niet meer omdat ze ermee zijn vergroeid. Hoewel er natuurlijk politieke verschillen zijn tussen de partijen, verschillen ze niet in hun idee dat de overheid een instrument is om hun doelstellingen te verwezenlijken. Echte oppositie komt tegenwoordig dan ook niet meer voor.

Maar er is verandering op komst. De mening van Nederlanders verandert, zoals die mening ook in de late jaren zestig van de vorige eeuw is veranderd, maar dan omgekeerd. Door een combinatie van hogere belastingen en verschalende dienstverlening neemt het 'overheidsbewustzijn' van de burgers toe. De komende jaren zal deze beweging zich scherper gaan aftekenen. Trots op Nederland ziet het als haar taak de burgers in Nederland weer een stem te geven, een mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het bestuur van het land.

Op 3 april 2008 is Trots op Nederland gestart met politiek 2.0, een nieuwe manier om heldere en eerlijke politiek te bedrijven. Een belangrijk instrument daarbij is een interactieve website. Hierop was en is het voor burgers mogelijk hun mening te geven. De eerste stap was hen te vragen naar de 10 onderwerpen die zij, de burgers van Nederland, belangrijk vinden. Daaropvolgend zijn mensen op verschillende terreinen met elkaar aan de slag gegaan om niet alleen de problemen te beschrijven, maar juist ook te komen met oplossingen. Door mee te doen hebben mensen hun eigen verantwoordelijkheid genomen.

Medio 2009 is er door Trots op Nederland een meedenkdag georganiseerd waar iedere Nederlandse burger welkom was. Daar zijn de onderwerpen verder uitgediept. De problemen en oplossingen die toen zijn geformuleerd vormen de basis voor dit partijprogramma. Trots op Nederland is dus een politieke beweging voor en door de burgers van Nederland. Zij hebben hun voorkeur uitgesproken voor vertrouwen en handhaven, voor een effectieve overheid en een harmonieuze samenleving!

Rita Verdonk

1. POLITIEK, BESTUUR EN SAMENLEVING

Nederland is een prachtig land. We kunnen trots zijn op heel veel zaken die onze voorvaders hebben bereikt. De welvaart is groot en ons bedrijfsleven internationaal vermaard. Maar we staan op een keerpunt. Onze overheid is, ten opzichte van de productieve economie, te groot en te log geworden om nog te kunnen worden bekostigd. Het takenpakket is te omvangrijk en niet meer van deze tijd. De situatie grenst aan het onhoudbare. Er zijn drie belangrijke redenen aan te wijzen waarom de overheid zich juist nu bescheidener moet gaan opstellen. Ten eerste zijn veel taken inmiddels overbodig. In de loop der decennia zijn veel gewenste maatschappelijke ontwikkelingen door de overheidssturing volbracht. Ten tweede is de overheid als gevolg van overdreven regulering, bureaucratische druk en toenemende inbreuk in ons privéleven steeds vaker een last dan een lust. Met het huidige beleid roept zij ook spanning op tussen bevolkingsgroepen. Het wegcijferen van de eigen cultuur en het voortrekken van andere

culturen in de vorm van positieve discriminatie is schadelijk voor de samenhang in de samenleving. Ten derde is de huidige omvang van de overheid niet meer te betalen, de gevolgen van de kredietcrisis versterken dit effect. We hebben op dit moment niet te maken met een gewone recessie, maar met een systeemcrisis. Een combinatie van hoge schulden, een verzwakte economie, een verzwakt bankstelsel en een logge overheid maakt dat het roer nu echt om moet. Het kan echt anders en beter.

De weg naar een groot overheidsapparaat is al lang geleden ingezet, de Grondwet van 1848 heeft dat niet kunnen voorkomen. In dat jaar zette de liberale staatsman Johan Rudolph Thorbecke een Grondwet in elkaar die er voor zorgde dat de macht van de koning werd ingeperkt en de overheidsbemoediging in de samenleving werd beperkt. Hij zorgde er ook voor dat particuliere en maatschappelijke pressie op de staatsmacht werd geminimaliseerd. Maar de bepalingen die erin stonden om overheidsinmenging

in de samenleving te beperken waren niet waterdicht.¹ Het parlement stond open voor deelbelangen die de staatsmacht gebruikten om hun doelen te bereiken. Vakbonden, ondernemersverenigingen, ambtenarenbonden, boerenbonden, kerken, moskeeën en ideologisch verschillende politieke partijen zijn inmiddels vast onderdeel van onze samenleving, maar door hun onderlinge politieke strijd kwam er veel nieuwe wetgeving naast de Grondwet. Dit maakte langzaam maar zeker de overheid groter, complexer en bemoeizuchtiger.

De Grondwet is eenmaal grondig herzien in 1983. Dat was nodig om de nieuwe wetten die vanaf 1848 waren gemaakt in één keer een plaats te geven in een nieuwe Grondwet. Sindsdien staat er expliciet in vermeld dat de overheid een opdracht heeft om sociale grondrechten te verlenen. Denk bijvoorbeeld aan het verlenen van rechtsbijstand als men daar geen geld voor heeft, het bevorderen van werkgelegenheid, verlenen van sociale zekerheid, verbetering van het leefmilieu, het bevorderen van de volksgezondheid, zorg dragen voor maatschappelijke en culturele ontplooiing en het aanbieden van onderwijs. Niemand is natuurlijk tegen deze maatregelen, maar om ze te verwezenlijken moet de overheid wel beslag leggen op een groot deel van onze welvaart in de vorm van belastingen en andere heffingen. Door de gestaag gegroeide omvang van de overheid is belastinggeld vooral sinds de vroege jaren zeventig niet eens meer toereikend. Er moest steeds meer worden geleend waardoor de staatsschuld

¹ Thorbecke vond dat de staat het algemeen belang behartigde en dat dit algemeen belang voorrang had op het particuliere belang. Het primaat van de maatschappelijke besluitvorming lag voor hem dus bij de staat. De staat was daarom te allen tijde gerechtigd de individuele vrijheid van burgers aan banden te leggen (Van de democratische rechtsstaat naar de ochlocratie, Frank van Dun). De staat kon hierdoor worden bevolkt door partijen die deelbelangen dienden en wetten invoerden uit naam van algemeen belang. Daardoor is de individuele vrijheid in de loop der tijd door de staat verregaand ingeperkt.

Op veel terreinen waar de overheid zich mee bemoeit, is de kwaliteit achteruit gegaan.

snel is toegenomen. Ook de gasbaten zijn verbruikt. Maar los van de schuldopbouw en het gasverbruik heeft de verruiming van de overheidstaken voor onze samenleving andere, verstrekkende gevolgen gehad.²

Wat ging er mis?

Het is erg moeilijk zo niet ondoenlijk om objectief vast te stellen wat de juiste mate is van overheidssteun voor bepaalde groepen mensen. De afweging hiervan is dan ook onderwerp van uitvoerige politieke besluitvorming, waarbij verschillende belangen tegen elkaar worden afgewogen. Welke belangenvoorrang krijgen boven andere belangen is niet transparant. Het parlement beoordeelt, maar lobbygroepen en ideologische vooringenomenheid hebben veel invloed op dit proces. De politieke strijd om de verdeling van belangen is een spel geworden van geven en nemen, van verdeel en heers. In ons land noemen we dat polderen. Omdat het herverdelende politieke systeem openstaat voor deelbelangen, is er een politieke strijd om de middelen van anderen ontstaan.

Door die politieke strijd is de taakopvatting van de overheid in de loop der tijd veranderd van beschermer van de welvaart naar verdeler van de welvaart. Als er problemen of spanningen rijzen, wordt doorgaans een commissie ingesteld die tot de conclusie komt dat de oplossing van het probleem ligt in het trekken van de portemonnee. De portemonnee van de belastingbetaler welteverstaan. De samenleving is door de groei van inspraak, aanspraak en rondpompen van geld van anderen oneindig veel complexer geworden. Veel mensen begrijpen niet meer waar de overheid voor staat. Ideologie, persoonlijke contacten en zelfs de waan van de dag hebben invloed op de politieke verdeling van de belangen. Wat gisteren nog rechtsgeldig was, kan vandaag in het tegendeel zijn omgeslagen. Wie gisteren nog voordeel had bij bepaalde wetgeving, kan vandaag worden beroofd van zijn privilege. Rechtsongelijkheid is de basis van de samenleving, georganiseerd onrecht de norm.

Door de alomtegenwoordige overheid is ook de liefde en het vertrouwen uit de samenleving verdwenen. Onlangs bleek uit de Nationale Vertrouwensmonitor dat zes op de tien Nederlanders elkaar niet meer vertrouwt en maar liefst 75% van de mensen vertrouwt de huidige politiek niet. We betalen belasting aan de overheid, maar weten niet waaraan en aan wie dit geld wordt besteed. Uitkeringen zijn anoniem en vrijblijvend, onze ouders slijten hun laatste jaren in matig presterende verzorgingshuizen of verpleeghuizen die zich vaak ver van onze woonplaats bevinden. De zorg, het vertrouwen en de solidariteit tussen de mensen is verdwenen.

De onvrede over het functioneren van de overheid is groot. We moeten ons dan ook afvragen of de overheid in de huidige omvang en met het huidige takenpakket nog wel voldoet aan de wensen van onze samenleving. Scholen, zorginstellingen en omroepverenigingen zijn afhankelijk gemaakt van overheidsfinanciering en staan met de neus naar Den Haag en met de rug naar de burger. Burgers hebben geen of nauwelijks inspraak meer in deze organisaties. Door ontkerkelijking en ontzuiling kunnen we vaststellen dat de katholieken, protestanten, joden, arbeiders, middenstanders en de adel steeds minder ver van elkaar zijn komen te staan, maar juist verder van de eigen verzuilde maatschappelijke organisaties. Door overheidsfinanciering en ontzuiling zijn de maatschappelijke organisaties dus losgezongen van de samenleving, de huidige politiek heeft daar geen antwoord op.³

De politieke partij is verstatelijkt en de staat partijdig⁴

De drie ideologische hoofdstromingen in ons politieke landschap, liberalisme, sociaal democratie en christen democratie, zijn de afgelopen decennia steeds meer op elkaar gaan lijken. In het parlement uit zich dat in een verzameling van verschillende partijen die wat standpunten betreft over de inrichting van de samenleving niet of nauwelijks nog van elkaar zijn te onderscheiden. Daarbij is de bureaucratie enorm uitgebreid en is er een waar benoemingscircuit opgetuigd, zowel in de politiek als de ambtenarij. De politieke partij is vergroeid met het ambtelijk apparaat. De politieke partij is verstatelijkt en de staat is partijdig geworden. Nog maar drie procent van de Nederlandse bevolking is lid van een politieke partij. Om in aanmerking te komen voor relevante

² De schuldproblematiek van onze overheid wordt in het tweede hoofdstuk behandeld.

³ Deze ontwikkeling staat beschreven in het boek *De Geldpomp* van Gijs Herderscheê (Balans, 2009). Overigens is diezelfde overheid er debet aan dat nieuwe groepen mensen met sterk afwijkende culturen door de mislukte integratie met de rug naar de samenleving staan. Zie het derde deel voor een analyse.

⁴ Deze uitspraak is van Dr. A. P. M. Krouwel, universitair docent verbonden aan de faculteit politicologie van de Vrije Universiteit te Amsterdam

politieke en maatschappelijke posities moet je lid zijn van een politieke partij. Nieuwkomers worden gezien als onwelkome gasten die buiten de deur moeten worden gehouden. De politieke partijen zijn banenmachines geworden. Een steeds kleinere groep mensen heeft en houdt hierdoor in Nederland de touwtjes in handen. Burgers staan buitenspel.

De gevolgen van deze bestuurlijke en politieke verknoping zijn serieus te noemen. Er heerst een regententaliteit, er is sprake van een tekort aan vertrouwen bij het publiek, er is een geringe binding tussen politiek en publiek en daardoor een verantwoordingsprobleem. Kort gezegd komt het erop neer dat er wel verantwoordelijke bestuurders en politici zijn, maar dat hun verantwoordelijkheid maar in beperkte mate wordt gekoppeld aan aansprakelijkheid.⁵ Ditzelfde tekort zien we ook terug in het bedrijfsleven. Verantwoordelijke bestuurders van grote beursgenoteerde bedrijven kunnen grove fouten maken waardoor de aandeelhouderswaarde in korte tijd verdampt. Zij zijn echter niet aansprakelijk.⁶

Verandering lijkt bijna onmogelijk. Er valt voor de Nederlanders niet zo bijster veel meer te kiezen. De burgers van dit land stemmen op een steeds kleiner wordend gezelschap van beroeps politici. Eens in de vier jaar mogen de burgers opdraven om op een bestaande partij te stemmen, de zetels worden daarna verdeeld over dezelfde partijen als vóór de verkiezingen. Na nieuwe verkiezingen wordt door zetelverschuiving de buit misschien iets anders verdeeld, maar om dit voor de partijen draaglijk te maken is het benoemingencircuit opgetuigd. De politieke partijen zijn meer bezig met het in stand houden van zichzelf dan met het oplossen van problemen van de inwoners van ons land. De steun voor deze partijen vanuit de bevolking is dan ook steeds kleiner geworden. Een regering van en voor het volk is verworden tot een regering van en voor een zeer kleine minderheid van de Nederlandse bevolking. Er is sprake van een politiek kartel. Hier is niets democratisch aan.

Het roer moet om

Er zijn te veel ambtenaren, er is te veel regeldruk en er zijn te veel bestuurders en bestuurslagen. Daarbovenop komt de verstikkende werking van het poldermodel. De overheidstaak om via de polder groepen mensen van verschillende culturele en / of religieuze afkomst te faciliteren en te emanciperen is niet meer van deze tijd. Er is een anders ingerichte overheid nodig, een overheid die zich weer neutraal gaat opstellen en de rol aanneemt die haar het meest op het lijf geschreven is: die van scheidsrechter. De transitie van de huidige opzet naar deze nieuwe rol is de grote uitdaging waar Nederland nu voor staat. Een neutraal politiek bestel dat zich baseert op de klassieke grondrechten, op vrijheid en bescherming van het individu is beter in staat de uitdagingen van deze tijd aan te kunnen.

Om de logge bureaucratie en de verstikkende regeldruk écht op te lossen moeten we op een heel andere manier durven kijken naar de regelgeving. Niet van bovenaf vanuit de overheid, maar van onderop. Centraal staat het vertrouwen in de burger en de ondernemer. De eerste vraag is dan: wat kan men zelf beslissen? Pas als er belangen van anderen gaan spelen en er spelregels nodig zijn, komt de gemeentelijke overheid in beeld. Dat is de bestuurlijke laag waar de burger het meest mee te maken heeft. De bestuurlijke laag boven de gemeenten wordt gevormd door de provincies. Die schaffen we als bestuurslaag af. De historische en culturele betekenis blijft natuurlijk gewoon behouden. Op rijksniveau weten we dan welke regels er nodig zijn en gehandhaafd dienen te worden en kunnen we uitrekenen hoeveel ambtenaren daarvoor nodig zijn.

De politieke strijd om de verdeling van belangen is een spel geworden van geven en nemen, van verdeel en heers.

⁵ Dit hebben we bijvoorbeeld kunnen zien bij de vuurwerkcramp in Enschede. Zo ongeveer iedere officiële instantie heeft daar gefaald, maar alleen de eigenaren van de fabriek kregen straf.

⁶ Deze analyse rust deels op onderzoek van Dr. A. P. M. Krouwel.

Bij vertrouwen hoort handhaven. Dat kan met veel minder ambtenaren en politici. De Tweede Kamer kan terug naar 75 zetels, zodat men zich bezig kan gaan houden met de zaken die echt belangrijk zijn. Daarnaast heeft dat in ieder geval effect op het aantal ambtenaren bij de departementen, die hoeven zich namelijk niet meer te buigen over onbenullige en overbodige vragen. Om te zorgen dat de slagvaardigheid van de ministers (en ook de wethouders) toeneemt, wordt de top van het ambtelijk apparaat automatisch ontslagen als de zittende minister of wethouder verdwijnt. Een nieuwe minister of wethouder bepaalt of ze worden herbenoemd.

De politieke praktijk sluit inmiddels niet meer aan bij de maatschappelijke werkelijkheid. Ambtenaren, bestuurders en politici leven in een papieren werkelijkheid die in niets meer lijkt op wat de man in de straat ervaart. Naast de institutionele veranderingen dient daarom ook de cultuur van de diverse overheidsorganisaties te veranderen. De ambtenaren en bestuurders zijn er voor de burger en niet andersom. De ambtenaar moet weer burgerdienaar worden.

2. ECONOMIE, KREDIETCRISIS EN FINANCIËN

De Nederlandse economie is vanouds erg sterk geweest. Nederlanders zijn de uitvinders van de aandelenbeurs en het hedendaagse banksysteem. Het gevolg van deze vindingen was een gouden eeuw waarin de eerste internationaal opererende bedrijven op poten werden gezet, zoals de Verenigde Oost-Indische Compagnie (de VOC).⁷ De sterke gulden zorgde voor stabiliteit en voorspoed. Tegelijk met de groeiende economie ontwikkelde zich een stabiel politiek bestuur. Economische groei was in die tijd geen doelstelling van een hoger gezag, maar een resultante van persoonlijke vrijheid en goed afgebakende eigendomsrechten. Uit ervaring wist men dat een stabiele en efficiënte overheid, die zich concentreerde op de bescherming van individu en bezit, garant stond voor welvaart en welzijn. De oorspronkelijke rijkdom van de westerse wereld is dan ook gebaseerd op het handhaven van de klassieke grondrechten: vrijheid van godsdienst, vrije meningsuiting, onderwijs en bescherming van eigendomsrechten.

Wat is er mis gegaan?

De groei van het takenpakket van de overheid, de bureaucratie, de regulering, de hoogtes en hoeveelheid van verstrekte uitkeringen en vergaande internationale (militaire) samenwerking kosten veel geld. De overheid is om dit te kunnen betalen in de loop der tijd steeds meer aanspraak gaan maken op het geld dat in de samenleving wordt verdiend. In 1900 waren de Nederlandse overheidsuitgaven als percentage van het nationale inkomen bijvoorbeeld nog maar 10%, in 1950 was dit 24% en in 2002 al 52%.⁸ De overheid is dus in steeds ruimere mate op de samenleving gaan teren. Anders gezegd; de staat is gaan parasiteren op de burger en de economie. Dit werkt zeer verstikkend op de economische bedrijvigheid, waardoor de economische groei sterk wordt beknut.

Toch kenden we tegelijkertijd jarenlang een groei van de welvaart. De kredietcrisis heeft echter een vervelende waarheid boven water gebracht: we hebben de afgelopen decennia op de pof geleefd. Zowel overheden, bedrijven als gezinnen hebben zich in de schulden gestoken om zich een aangename levensstijl te kunnen veroorloven. Overheden wilden meer uitgeven dan er via belastinggeld en heffingen binnenkwam, bedrijven wilden investeren in capaciteit die uiteindelijk alleen kon worden gebruikt door meer consumptie op krediet en gezinnen wilden met hogere hypotheekleningen en consumptieve leningen goed wonen en leven. Zowel overheden als de economie groeiden gestaag en simultaan. We maakten ons zelf wijs dat we rijk konden worden door te lenen.

⁷ De Gouden Eeuw loopt grofweg van 1602, het jaar van de oprichting van de VOC, tot 1672, het jaar dat bekend staat als het Rampjaar.

⁸ Bronnen: Adam Smith Institute "Economische geschiedenis van Nederland in de 20e eeuw" J.L. van Zanden / R.T. Griffiths. Dat de 52% in 2002 niet werd gehaald en de lasten ten opzichte van het nationale inkomen in de jaren negentig van de vorige eeuw snel daalden, komt alleen maar door de sterke groei van de productieve economie. De collectieve uitgaven groeiden in die tijd gewoon door, zij het minder sterk dan de groei van de productieve economie. Nu de productieve economie stagneert zullen we de komende jaren bij ongewijzigd overheidsbeleid een omgekeerd proces zien.

Het uitbundige leengedrag is mogelijk gemaakt door het kunstmatig laag houden van de geldmarkttrente door overheden en centrale banken, de VS voorop. Door de korte rente jarenlang laag te houden werd lenen gestimuleerd. Bij elke economische dip verlaagden centrale banken de rente nog verder om de economie te stimuleren.⁹ Landen in Azië hielden hun valuta goedkoop ten opzichte van de dollar door Amerikaanse staatsobligaties in te kopen.¹⁰ Hierdoor bleef de lange rente ook lager. Door de lage rente kon de kredietcreatie en daarmee de schuldenberg tot enorme proporties toenemen. Toen de financiële instellingen ook nog eens uitvonden dat de schulden op hun balans konden worden opgeknipt en verpakt en worden doorverkocht aan andere partijen, was het hek van de dam.¹¹ Door overheidsregulering is het probleem verergerd omdat het nemen van krediet en het hebben van schuld in veel landen fiscaal aantrekkelijk is. In 2007 stortte de boel in elkaar omdat die Amerikanen die rationeel en economisch gezien eigenlijk helemaal geen leningen mochten krijgen, toch sub-prime hypotheekleningen verstrekten en in toenemende mate in gebreke bleven. De golf van schuldproblemen is daarna in schokken over de rest van de wereld gespoeld.

Opeenvolgende Nederlandse regeringen hebben ons opgezadeld met een staatsschuld van maar liefst 380 miljard euro in 2010.¹² Overigens was dit nog niet genoeg, want ook de ruim 200 miljard euro die onze gasbel sinds 1970 heeft opgeleverd is niet geïnvesteerd in blijvend welvaartverhogende investeringen, maar grotendeels over de balk gegooid. Door lenen, verspillen en de dertig jaar lange kredietstimulering is er kortstondige welvaart gecreëerd. Maar krediet opnemen betekent naar voren halen van koopkracht en interen op toekomstige koopkracht. De rekening zit dus gewoon onder in de zak.

Systeem is onhoudbaar

Als gevolg van de kredietcrisis kan worden gesproken over een systeemcrisis. De overheidssector en het bankwezen zijn zeer vervlochten geraakt en voor hun voortbestaan in huidige omvang van elkaar afhankelijk. De overheid is objectief gezien niet meer te betalen uit alleen belastinggeld en is afhankelijk van bankleningen om de begrotingsgaten te kunnen dichten. En het door de financiële crisis in problemen geraakte banksysteem is afhankelijk van overheidssteun (lees: de belastingbetaler), maar uiteindelijk veel te groot gegroeid om te kunnen worden gered. Er wordt daarom op dit moment zelfs een beroep gedaan op de geldpers van centrale banken om de gaten met nieuwe leningen te kunnen dichten.¹³

Het opstapelen van schulden door kredietcreatie was jarenlang veel te makkelijk. Centrale bankiers hebben door hun rol als hoeder en beschermer van de financiële industrie de commerciële bankiers ongelooflijk veel roekelozer gemaakt. Door de impliciete steun aan commerciële banken is de financiële economie veel sneller gegroeid dan de productieve economie.¹⁴ Bankiers vonden het geweldig zo veel krediet te kunnen creëren, ze verdienden goud geld en de bonussen stegen tot in de hemel. Bankiers konden niet verliezen en wisten dat bij verlies overheid en centrale bankiers klaar zouden staan om het verlies te verdelen over de burgers. Het redden van de banken en financiële instellingen betekent dat er sprake is van een omgekeerde Robin Hood: van de armen wordt gepakt om de rijken te ondersteunen, terwijl die rijken ook nog eens rijk zijn geworden door het nemen van onverantwoorde risico's en het probleem van de kredietcrisis hebben veroorzaakt.

9 De productieve economie heeft baat bij een stabiele rente, maar in ons systeem van centrale banken die samenwerken met commerciële banken en overheden is een stabiele rente op langere termijn onmogelijk. Het huidige monetaire systeem veroorzaakt extreme conjunctuurcycli. Door de door centrale banken gemanipuleerde lage en afnemende rente ontstaat namelijk in eerste instantie markteuforie en veel investeringen met geleend geld, maar veranderende omstandigheden en verwachtingen zorgen voor snel veranderende kapitaalstromen, stijgende marktrente en bedrijfsfaillissementen, omdat door afnemende economische activiteit de aangegane schulden niet meer kunnen worden voldaan.

10 Door een kunstmatig lagere valuta werd de eigen exportindustrie gestimuleerd.

11 Het zogenaamde securitiseren van schuld. De redenering achter dit idee was dat risico's zo beter konden worden gespreid, waardoor de risico's in het systeem veel kleiner werden. Het gevolg was een lagere marktrente en overdadig veel liquiditeit. De realiteit was dat risico helemaal niet verdween. Toen de kredietcrisis begon wist ineens niemand meer wie het risico had en wat de waardepapieren waard waren. Het gevolg was een financieel infarct en een bijna ineenstorting van het financiële systeem na de val van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers in 2008.

12 In opdracht van de zender RTL-Z heeft het CPB uitgerekend dat de Nederlandse staatsschuld in 2010 zal oplopen naar 380,9 miljard euro. In 2000 bedroeg de staatsschuld nog 224 miljard euro.

13 Zowel de Amerikaanse centrale bank (Federal Reserve), de Europese Centrale Bank (ECB) als de centrale bank van Engeland hebben in 2009 voor honderden miljarden dollars, euro's en ponden aan vastgoedobligaties en overheidsobligaties gekocht met nieuw gedrukt geld. Dit deden zij om de officiële rente laag te houden, maar ook om commerciële banken te verlossen van slechte leningen.

Miljarden euro's zijn gegaan naar de financiële instellingen. Maar een heel klein deel van het ondersteuningsgeld is gegaan naar handel en industrie. En er is helemaal niets gegaan naar degenen die het hardst zijn getroffen door de crisis: de hardwerkende gezinnen die de belastingen moeten opbrengen. Wie krijgt dus uiteindelijk de rekening? De belastingbetaler! Want de winst is in dit systeem voor de banken, maar het verlies voor de belastingbetaler. We zijn hierdoor met z'n allen een stuk armer geworden.

Het leven op de pof lijkt ten einde. Door de kredietcrisis is het systeem van economische groei door goedkoop lenen spaak gelopen. Dit zal slachtoffers eisen. Veel krediet is gebruikt voor consumptie, waardoor veel frivole productiecapaciteit is gecreëerd. Nu de kredietstroom is opgedroogd, is een sanering noodzakelijk en zelfs ontkoombaar. Zwakkere bedrijven en overcapaciteit moeten helaas verdwijnen, maar dat is in de kern een heel

De kredietcrisis heeft een vervelende waarheid boven water gebracht: we hebben de afgelopen decennia op de pof geleefd.

gezond proces. De overheid kiest er echter voor om dit proces van schuld- en productiesanering tegen te gaan met nieuwe schulden. Men kiest voor het stimuleren van de economie en het overnemen van de risico's die door banken zijn gecreëerd. Maar men stelt zich niet de vraag of een crisis die is ontstaan door het aangaan van te veel schuld, kan worden opgelost door nog meer schuld. Het antwoord op die vraag is natuurlijk nee, een gezonde economie groeit niet op basis van krediet, maar op basis van sparen en investeren.

De productieve economie heeft een enorme klap gekregen en is er nog lang niet bovenop. Het banksysteem is te verzwakt om nog normaal krediet te kunnen verlenen. Het financiële systeem wordt door aanpassing van boekhoudregels en ongelimiteerde steun in leven gehouden en de interbancaire geldmarkt is voorsnog overgenomen door centrale banken. Daarbovenop proberen centrale banken, door een extreme verlaging van de rente, de kredietverlening tot leven te wekken om zo de economie weer te stimuleren. Ook over-

heden stimuleren actief de verzwakte economie. Ze kunnen daar echter niet al te lang mee doorgaan, omdat er onherroepelijk een punt komt waarbij de overheidsschuld te hoog is geworden en de leencapaciteit ten einde is.¹⁵ Zodra de stimuleringsmaatregelen zijn uitgewerkt, zal blijken dat de economie helemaal nog niet op eigen benen kan staan. De kans is groot dat landen dan met elkaar in competitie gaan om hun munt te devalueren met als doel om de export te bevorderen en daarmee hun economie te stimuleren. Een mogelijk gevolg hiervan is handelsprotectionisme, gevolgd door een wereldwijde valutacrisis. Dan begint deel II van de crisis.

Trots op Nederland vindt dat dit verhaal op een eerlijke en transparante manier aan de burgers duidelijk gemaakt moet worden. De burgers zand in de ogen strooien zoals nu gebeurt, is onbehoorlijk en oneerlijk. Het getuigt van een grote minachting voor het begripsvermogen van het Nederlandse volk.

Bezuinigen

Voor de burgers van Nederland zullen de economische en politieke gevolgen van de crisis de komende jaren ingrijpend zijn. Dat gaan we onder meer zien in de toenemende werkloosheid, de terugvallende winstgevendheid bij bedrijven, enorme overheidstekorten en nieuwe regels voor het financiële systeem.

De economische crisis zal moeten worden bestreden. Er moeten snel echte keuzes worden gemaakt. Economisch herstel vereist duidelijkheid en een voorspelbare overheid. Door nu de crisis te bestrijden met geleend geld, en dus de rekening overlaat aan volgende regeringen (lees: de belastingbetaler), vergroot de overheid de onduidelijkheid. Zo creëert ze een onzekere ondernemer en een onzekere consument. Onzekere consumenten consumeren echter niet en onzekere ondernemers investeren niet.

¹⁴ Als een commerciële bank in problemen komt en te groot is om om te laten vallen, wordt er door overheden en/of centrale banken altijd ingegrepen: de bank wordt op de been gehouden. Commerciële banken weten dit en nemen daarom veel meer risico's dan bedrijven in de productieve economie.

¹⁵ Griekenland, een land met een enorme staatsschuld en torenhoge begrotingstekorten, verkeert al in de gevarenzone.

Veel mensen begrijpen niet meer waar de overheid voor staat.

Traditioneel roept de overheid bij economische tegenwind dat er zal moeten worden bezuinigd. Zo werden door het inmiddels gevallen kabinet Balkenende IV bijvoorbeeld ambtelijke commissies aan het werk gezet om te onderzoeken waar geld vandaan kan worden gehaald. De uitkomst zal ook dit keer niet verrassen. Het is namelijk nooit de overheid die bezuinigt. De overheidsuitgaven stijgen namelijk elk jaar, ook als er wordt gezegd dat de bezuinigingen 'dramatisch' zijn. Dit is natuurlijk niet verwonderlijk. Het totale aantal ambtenaren neemt namelijk niet af, maar toe. De begrotingen van alle ministeries nemen niet af, maar toe. De gezondheidszorg wordt niet goedkoper, maar duurder. Het onderwijs wordt niet goedkoper, maar duurder. De lasten gaan dus niet omlaag, maar omhoog.

Wie bezuinigt er dan wel? U! Om te beginnen past de overheid de kaasschaaf methode toe, het continu afkalven van de dienstverlening via voortdurende 'bezuinigingen'. Ook lukt het de overheid door nieuwe wetgeving en nieuwe procedures om mensen, die volgens de 'oude' regels recht hadden op één of andere uitkering of dienst, uit de uitkering of dienstverlening te werken. Over betrouwbaarheid gesproken.¹⁶ En als dit allemaal niet genoeg is, wordt de belasting verhoogd of worden nieuwe heffingen ingevoerd. Op deze manier is de enige die uiteindelijk bezuinigt de Nederlandse burger en niet de overheid.

Als er niets gebeurt zal, net zoals tijdens voorgaande crises sinds 1945, ook in deze economische crisis worden gekozen voor een

combinatie van lastenverzwaring via hogere belasting en verschraving van de dienstverlening om de overheidsfinanciën er bovenop te helpen. De economie is daar echter niet bij gebaat. Lastenverzwaringen halen de koopkracht onderuit en dat nekt de economie opnieuw. We moeten het dus anders doen.

De ondernemer is producent van de welvaart

Deze systeemcrisis kan volgens Trots op Nederland worden gezien als een kans. Een kans om te komen tot een efficiëntere en effectievere overheid. Te komen tot een samenleving waarin eerlijkheid en werklust worden beloond. We zullen ons moeten aanpassen. We moeten streven naar een vergaande hervorming van de verstikkende politieke instituties, het ongezonde politiek-economische landschap en de instabiele banksector.

Een gezonde hervorming van de Nederlandse economie en overheid kan niet worden gerealiseerd in een handomdraai. Er moet opnieuw worden gebouwd. We moeten ruim baan geven aan de ondernemers en werknemers in de productieve sector, want alleen daar wordt het geld verdiend. Productie moet weer voorop staan, er is genoeg geconsumeerd. Duidelijk moet zijn dat de overheid een consument is van de welvaart en de ondernemer de producent van de welvaart. In de financiële onderbouwing staat ons gedetailleerde plan van aanpak.

¹⁶ Het voorstel van het kabinet Balkenende IV om de AOW-leeftijd te verhogen naar 67 jaar is hier een goed voorbeeld van. De leeftijd wordt verhoogd omdat het geld nodig is om andere zaken in de polder te kunnen financieren, aldus Wouter Bos in een interview in de Volkskrant: 'Bos zegt ook dat de bewering van onder andere Agnes Kant en Marcel van Dam niet klopt dat de AOW ook zonder leeftijdsverhoging betaalbaar zal blijven - doordat ouderen steeds rijker worden en dus steeds meer belasting betalen over hun pensioenen. 'Allereerst omdat het niet enkel gaat om de betaalbaarheid van de AOW maar minstens zozeer om de betaalbaarheid van goede zorg, goed onderwijs, veilige buurten en een fatsoenlijke sociale zekerheid.'" ("Bos: hogere AOW-leeftijd is solidair", Volkskrant 26-10-2009).

3. WAARDEN EN NORMEN

De politieke economie heeft veel invloed gehad op de samenleving. Het gedrag van mensen onderling is veranderd en op z'n zachtst gezegd niet altijd ten goede, zo blijkt uit de jaarlijkse Nationale Vertrouwensmonitor. Goedkoop krediet, een snel expanderende economie zonder noemenswaardige tegenslagen in de vorm van recessies en de door de verzorgingsstaat overgenomen zorg voor elkaar hebben er voor gezorgd dat mensen egoïstischer zijn geworden. Daarbij heeft het politieke spel van verdeel en heers in de polder de politiek ontransparant en oneerlijk gemaakt. Het is voor de doorsnee burger niet meer te volgen. Bestuurders leven in een cultuur van lusten zonder lasten; ze zijn beperkt aansprakelijk en profiteren schier onbeperkt van het collectief opgebrachte belastinggeld. Dit alles gaat ten koste van de samenhang en de minder bedeeden in onze samenleving. De Hollandse moraal van hard werken, spaarzaamheid en nuchterheid, maar ook van mededogen en behulpzaamheid is op de achtergrond geraakt.

Waarden en normen, het samenspel van ongeschreven regels, afspraken en gebruiken ontstaan in de samenleving en mogen nooit door een overheid worden opgelegd. Heel lang was het impliciete uitgangspunt in onze cultuur en van onze overheid dat de ontplooiing van het individu meer welvaart en welzijn brengt dan welke collectieve aanpak dan ook. Deze oude waarden en normen zijn de laatste decennia echter verlaten en vervangen door een nieuwe set, waarbij verdeling van de welvaart boven bescherming van de welvaart staat, waarbij het gelijkheidsideaal belangrijker wordt geacht dan individuele ontplooiing, waarbij de eigen cultuur ondergeschikt is gemaakt aan andere culturen, waarbij slachtofferschap zwaarder wordt gewaardeerd dan eigen verantwoordelijkheid, waarbij het gezag wordt ondermijnd ten gunste van vrijblijvendheid. Deze set waarden en normen wordt zelfs via het recht door de overheid opgelegd.¹⁷ De keuze voor deze set waarden en normen heeft aantoonbare maatschappelijke schade aangericht en staat dus op gespannen voet met het algemene en particuliere belang.

Anno 2010 beleven we een trendbreuk. De door de overheid georganiseerde collectiviteit werkt niet meer, zowel sociologisch, economisch als monetair. De verdeel en heers politiek kent vele onbedoelde bijwerkingen, roept onvrede op, is ontransparant, oneerlijk en naar nu blijkt ook gewoon onbetaalbaar. Door de kredietcrisis is dit samenspel ontaard in een systeemcrisis. De crisis biedt echter ook een kans. Het betekent namelijk dat de overheid haar rol in de samenleving en de omvang van het takenpakket tegen het licht moet gaan houden. Door de systeemcrisis is de overheid genoodzaakt zich terug te trekken uit de privé sfeer van burgers. Mensen zullen in de nabije toekomst weer het heft in eigen handen moeten nemen.

Toch speelt de overheid hierin een belangrijke rol, want ze handhaaft het recht, een set spelregels waar zowel de overheid als de burgers zich aan moeten houden. Wij kennen in dit land namelijk een aantal ononderhandelbare vrijheden, waarden en normen, rechten en plichten: de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst, de vrijheid van onderwijs, de vrijheid van vereniging, de gelijkwaardigheid van man en vrouw, alsmede de neutraliteit van de staat. Dit zijn de grondrechten en uitgangspunten die moeten worden bewaakt door de overheid. Deze spelregels zijn er niet voor niets. Alleen een samenleving waarin de regels helder en duidelijk zijn en waar goed wordt gehandhaafd, biedt de duidelijkheid en eerlijkheid die nodig is om welzijn en welvaart te genereren. Terugtrekken van de overheid wil niet zeggen een zwakkere overheid. Op veel gebieden zal de overheid zelfs krachtiger op moeten gaan treden. Denk bijvoorbeeld aan veiligheid, want alleen in een samenleving waarin mensen zich veilig voelen is harmonieuze sociale interactie mogelijk.

Nederland immigratieland?

Een onderwerp dat al heel lang onderdeel is van hevig debat en een goed voorbeeld van doorgeslagen overheidsinvloed is het immigratie- en integratievraagstuk.

¹⁷ Sinds de laatste grote Grondwetsherziening van 1983 heeft de overheid expliciet een taak voor bepaalde zaken te zorgen, zie deel 1.

De Nederlandse cultuur is decennialang stabiel geweest, ondanks het feit dat Nederland altijd een land is geweest dat open stond voor de toestroom van immigranten met een andere culturele achtergrond. Vanouds her hebben mensen uit andere culturen emplooi en onderdak gevonden in een gastvrij Nederland. Ons land was bijvoorbeeld toevluchtsoord voor de in Engeland onderdrukte en naar Nederland gevluchte Pilgrim Fathers, de uit Frankrijk gevluchte protestantse Hugenoten en de in Spanje en Portugal onderdrukte Joden. Allen vonden ze onderdak en hebben ze geprofiteerd van de Nederlandse samenleving en onze vrijheden. Nieuwkomers integreerden goed omdat er brood op de plank moest komen; er waren geen uitkeringen. De meeste immigratie vond plaats uit economische motieven en op basis van wederzijdse instemming. Er was sprake van vrijwillige integratie en een individuele economische noodzaak om te integreren. Het was een win-win situatie, de Nederlandse samenleving heeft van de smeltkroes geprofiteerd. We mogen er trots op zijn dat Nederland eeuwenlang voor deze traditie heeft gestaan.

Nederland worstelt nu echter met een erfenis uit het recente verleden. Onze cultuur was altijd sterk en open genoeg om mensen uit andere culturen op te nemen. De huidige bestuurlijke elite heeft ons absorptievermogen echter diep aangetast. Door gesubsidieerde massa-immigratie is de afgelopen dertig jaar snel een groot aantal mensen van andere culturen binnengekomen in Nederland. Hierdoor hebben mensen niet de tijd gekregen om goed met elkaar te leren omgaan en te integreren. De delicate balans tussen groepen mensen met verschillende culturele achtergronden, voorwaarde voor het functioneren van onze democratie, is uit de samenleving verdwenen.

Het ontstaan van een multiculturele samenleving als gevolg van massa-immigratie was mogelijk tegen de achtergrond van de zich expanderende politieke economie. Een politiek bevlogen overheid heeft sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw geen grenzen gesteld aan de immigratiestroom en de reikwijdte van de verzorgingsstaat. Toegenomen welvaart, relatief hoge uitkeringen en collectieve arbeidsovereenkomsten maakten goedkope arbeid onaantrekkelijk voor de eigen inwoners. Het vuile werk moest echter wel worden gedaan. Dit werd opgelost door gastarbeiders uit lage lonenlanden uit te nodigen dit werk te doen. Na gedane arbeid werden ze op straat gezet met een uitkering. De gulle en weinig veeleisende Nederlandse overheid opende haar grenzen voor een steeds omvangrijkere migratiestroom uit moslimlanden met een sterk afwijkende cultuur.

Jarenlang was het credo van onze overheid 'integreren met behoud van identiteit', omdat werd gehoopt dat de gastarbeiders na gedane arbeid weer naar het land van herkomst zouden terugkeren. Dat bleek een misvatting,

de migranten zijn gebleven. Door gezinshereniging en gezinsvorming zijn we inmiddels toe aan de derde generatie migranten die Nederland massaal weten te vinden. Onze in eerste instantie sterk ideologisch gedreven en later gewoon laffe overheid heeft het falende multiculturele beleid decennialang volgehouden. Tegenstanders van dit beleid werden weggezet als extreem rechts of vreemdelingenhater. Nieuwe Nederlanders kregen hierdoor een verkeerd signaal, het signaal van vrijblijvendheid. Ze hoefden niet hun best te doen om mee te doen met onze samenleving. Hierdoor spreken ze onze taal relatief slecht, zitten veel allochtonen werkloos thuis en zijn specifieke groepen allochtone jongeren oververtegenwoordigd in criminaliteitscijfers, straatterreur, radicalisering en schooluitval. Deze jongeren krijgen door gebrekkige aansluiting bij onze samenleving te weinig kansen, maar doen zelf

Scholen, zorginstellingen en omroepverenigingen zijn afhankelijk gemaakt van overheidsfinanciering en staan met de neus naar Den Haag en met de rug naar de burger.

ook geen of te weinig moeite om zich aan te passen. Huwelijkskandidaten worden bijvoorbeeld vaak uit het land van herkomst gehaald. Dit alles zorgt voor een blijvend grote immigratiestroom van kansarme mensen met een andere culturele achtergrond. Deze ontwikkelingen gaan niet alleen ten koste van de oorspronkelijke inwoners van ons land, maar ook ten koste van de vele nieuwkomers die hier zijn gekomen om een nieuwe en betere toekomst op te bouwen en die gewoon Nederlander willen zijn.

Integratie

Een buitenlander die in Nederland komt wonen, kiest voor meedoen. De overheid ziet dat anders. Ook nu nog, na alle debatten en incidenten, is er niets geleerd. Nog steeds worden integratieproblemen bekeken en aangepakt vanuit de groepsgedachte. Volgens onze overheid moeten groepen zich emanciperen, moeten groepen worden beschermd tegen kwetsende meningen en moeten groepen worden gesteund door specifieke subsidies. Maar groepen handelen helemaal niet zelfstandig. Niet groepen plegen crimineel gedrag, maar individuen. Niet groepen weigeren te emanciperen, maar individuen. Niet groepen worden gekwetst door ongewenste meningen, maar individuen. Alleen individuen kunnen worden aangesproken op hun gedrag. Alleen een individu is in staat om zich te emanciperen, alleen een individu is baas over zijn eigen gedrag. Dat betekent dat alle groeps- en cultuurgebonden subsidies kunnen worden afgeschaft.

Wanneer mensen zich op Nederlandse bodem vestigen, dienen zij zich aan te passen aan onze normen en waarden en aan onze vrijheid van meningsuiting. Mensen met lange tenen die niet kunnen leven met onze Nederlandse normen en waarden hebben de keus om naar een andere bestemming uit te zien. Het is onbestaanbaar dat wij als Nederlanders onze eeuwenoude verworvenheden weg moeten gooien omdat allochtonen zich hier niet aan willen passen. Het moet weer normaal worden dat er een individuele economische noodzaak is om te integreren. Niet integreren omdat een ander dat van je verlangt, maar omdat er brood op de plank moet komen. Dus geen economische afhankelijkheid meer van de overheid, geen overbodige overheidssubsidies en geen gesubsidieerde immigratie.

Immigratie

Immigratie moet sterk worden beperkt. De Nederlandse samenleving krijgt hierdoor ruimte en rust om buitenlanders te laten integreren in onze samenleving. Het beleid moet zijn gebaseerd op selectie aan de poort. Dat is helemaal niet zo moeilijk als de huidige politieke elite beweert. Alleen mensen die een bijdrage leveren aan onze economie mogen in de toekomst nog toegelaten worden in ons land.¹⁸ Buitenlanders die zich in Nederland willen vestigen moeten werk hebben gevonden. Ze worden op deze manier, net als vroeger, weer welvaartbrenger en netto bijdrager aan onze samenleving, een win-win situatie.¹⁹ Alleen op deze manier is integratie betaalbaar en de kans op echte integratie groot. Buitenlanders die er moeite voor moeten doen, zijn later trots Nederlanders en trots op Nederland!

Asielverlening moet een uitzondering zijn en geen recht of regel en geldt alleen voor echte vluchtelingen. Kansarme buitenlanders zijn niet meer welkom. Mensen hebben eventueel recht op hulp, maar hebben niet per definitie recht op verblijf in ons land. Het verblijf is in principe tijdelijk. Hulp moet bij voorkeur ter plaatse of in de directe omgeving verleend worden, zodat vluchtelingen in hun eigen omgeving kunnen blijven voor opvang. We zijn het aan mensen die als asielzoeker naar ons land komen verplicht om geen valse verwachtingen te wekken ten aanzien van een mogelijk verblijf. De besluitvorming over toelating of afwijzing moet kwalitatief goed, maar vooral sneller plaatsvinden dan op dit moment gebeurt. Goed en snel beslissen betekent dus geen eindeloze procedures waardoor mensen soms jarenlang hun verblijf kunnen rekken.

Neutrale overheid

Tussen het in bestuurskringen nog altijd bewierookte multiculturalisme en het snel opkomende idee van 'eigen volk eerst' bestaat een derde weg: die van de aanvaarding van de eerder genoemde grondrechten als de vrijheid van meningsuiting, religie en onderwijs, neutraliteit van de staat en de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Wij staan pal voor deze vrijheden, maar zijn streng voor overtreders van de wet! Dat betekent bijvoorbeeld dat individuele wetsovertredingen op basis van geloof niet worden getolereerd en worden bestraft.

¹⁸ We leven in Nederland in een hoogontwikkelde samenleving die aan de vaardigheden van mensen hoge eisen stelt om zich een volwaardige plek te kunnen verwerven. De behoefte aan hooggeschoolde arbeidskrachten zal de komende decennia waarschijnlijk groeien. Dat dwingt naast een kwantitatief toelatingsbeleid ook tot een kwalitatief toelatingsbeleid. Daar waar Nederland een beroep zal moeten doen op hooggeschoolde werknemers uit andere delen van de wereld, zullen we de procedures voor toelating zo eenvoudig mogelijk moeten houden. Dit is vooral belangrijk omdat we de concurrentieslag met andere hoogontwikkelde landen niet mogen verliezen. Ook zij zullen immers in toenemende mate een beroep gaan doen op deze groep mensen.

¹⁹ Overigens komen alleen mensen voor een paspoort in aanmerking als ze tien jaar lang geen misdrijf hebben gepleegd.

Dit betekent ook dat de overheid seculier en neutraal is en blijft. De overheid vertegenwoordigt het algemeen belang en is geen werkplek of uitlaatklep voor deelbelangen en aparte doelgroepen. Elke zichtbare uiting die behoort tot een geloof, cultuur of deelbelang, zoals kruisjes, keppeltjes, hoofddoeken of hanenkammen, wordt geweerd uit de overheid. Als burgers te maken krijgen met de overheid, mogen ze er van uit gaan dat ze worden behandeld op basis van neutraliteit. Ze moeten niet het idee krijgen dat ze worden behandeld op basis van de normen en waarden van een onderscheidende groep mensen met een andere culturele, religieuze of ideologische achtergrond. Als je voor de overheid wilt werken accepteer je dat je het algemeen belang uitstraalt.

Alle inwoners van Nederland moeten in vrijheid kunnen leven en werken, vrij van dwang, onveiligheid en betutteling. We zijn de overheidsbetutteling voorbij. Een harmonieuze samenleving gebaseerd op wederzijds vertrouwen en respect is niet van bovenaf te bereiken. Dat doen we zelf. Wij nodigen iedereen in Nederland dan ook uit om weer mee te gaan doen, te werken aan een samenleving waar excelleren, ondernemerschap en hard werken weer loont. Alleen door gezamenlijk de handen uit de mouwen te steken en zelf weer het voortouw en de verantwoordelijkheid te nemen, komt een harmonieuze en welvarende samenleving in het vizier!

KERN TAK BESTUUR

Ons land moet efficiënt en effectief bestuurd worden. Trots op Nederland wil verantwoordelijkheden bij burgers en ondernemers neerleggen. Daarmee geven we ze vertrouwen. We willen procedures vereenvoudigen, dereguleren, de administratieve lasten verminderen en de dienstverlening van de overheid verhogen. Dat is cruciaal om burgers en ondernemers ruimte te geven, maar ook om in deze tijd de economie te laten groeien. Trots op Nederland denkt doelgericht in plaats van regelgericht, resultaatgericht in plaats van procesgericht en klantgericht in plaats van organisatiegericht. Trots op Nederland biedt ruimte waar mogelijk en stelt kaders waar vereist.

Bij TrotsopNederland staat het vertrouwen in de burger en de ondernemer centraal.

1. Alle mechanismen die gebruikt worden om de zittende bestuurlijke elite in het zadel te houden worden afgeschaft. Er komt een sollicitatieplicht voor oud politici en voor alle publieke functies geldt voortaan een open sollicitatieprocedure. Iedereen kan op alle functies die niet aan verkiezingen zijn onderworpen solliciteren. Er komt een rechtstreeks gekozen minister-president en een rechtstreeks gekozen burgemeester. Ministers en wethouders benoemen na installatie de ambtelijke top. Alle benoemingen worden afgeschaft zodat partijpolitieke baantjesverdeling en vriendjespolitiek tot het verleden behoren. Burgers krijgen meer directe invloed op de politieke inhoud, hiertoe willen we dat het districtenstelsel opnieuw wordt ingevoerd. Voor belangrijke zaken die alle burgers raken (zoals bijvoorbeeld uitbreiding van de Europese Unie) wordt een bindend referendum ingevoerd. Het aantal leden van de Tweede Kamer wordt teruggebracht naar 75.
2. Trots op Nederland streeft naar een platte en efficiënte overheid. Alle bureaucratische tussenlagen zoals provincies, deelraden en waterschappen worden opgeheven. Gemeenten krijgen voortaan een grotere eigen belastinggrondslag, dat maakt ze meer verantwoordelijk voor de prestaties. Dit gaat ten koste van de belastinggrondslag van de centrale overheid.
3. De overheid wordt klein en gaat terug naar haar kerntaken. Overheidshandelen moet gericht zijn op het welzijn van de burgers, het landsbelang en stimulering van het ondernemen door het creëren van een aantrekkelijk ondernemersklimaat. In de eerste kabinetsperiode kan de overheid met 70% van het huidige ambtenarentotaal de volgende kerntaken uitvoeren:
 - 1: Bestuur
 - 2: Veiligheid
 - 3: Sociaal
 - 4: Ruimte
 - 5: Buitenland
 - 6: Financiën
4. We willen af van de ambtenarencultuur. Voor Trots op Nederland moet een ambtenaar de burgers dienen. Beleidsambtenaren mogen geen lid zijn van een politieke partij, die vertegenwoordigt namelijk een deel belang. Het ambtenarenrecht uit 1917 wordt afgeschaft, ambtenaren krijgen normale arbeidscontracten.

5. Trots op Nederland streeft naar een strikt neutrale overheid. De overheid straalt neutraliteit uit. Geen uiterlijke religieuze of maatschappelijke kenmerken en geen tekens van deelbelangen. Geen hoofddoeken, geen keppeltjes en geen hanenkammen.
6. Iedereen die in Nederland een publiek ambt van het niveau staatssecretaris en hoger wenst te bekleden mag uitsluitend de Nederlandse nationaliteit bezitten. Voor dergelijke functies is het hebben van een dubbele nationaliteit uitgesloten.
7. Wetten zijn vaak onduidelijk en niet werkbaar. Voortaan zullen wetten weer worden getoetst aan de Grondwet, waarbij de betrokkenheid van de overheid in de samenleving zo beperkt mogelijk moet zijn (ter herinnering: in de grondwetsherziening van 1983 zijn de kerntaken van de overheid pas veel omvangrijker geworden). Alle nieuwe wet- en regelgeving wordt onderworpen aan een kosten-batenanalyse. Pas als dit een positief resultaat heeft wordt de wet ingevoerd. Wetten en regels worden gehandhaafd, elke vorm van gedoogbeleid verdwijnt.
8. Internationale verdragen mogen nooit voor altijd bindend zijn, altijd moet er de mogelijkheid bestaan om eruit te stappen. Daar waar het Nederlands belang dat dicteert bedingt Nederland een uitzonderingspositie. Bij de invoering van Europese wetten en verdragen speelt Nederland niet meer het braafste jongetje van de klas door deze strenger dan nodig te interpreteren.
9. De overheid bemoeit zich te veel met privé zaken en meningen. Wij maken een einde aan de politieke betutteling, ook op internet: geen filters. Dus het internet blijft vrij van overheidsinvloed. Strafbare feiten die ook in de reële wereld strafbaar zijn worden natuurlijk gewoon onderzocht en vervolgd.
10. Iedere vorm van discriminatie wordt afgewezen, zowel positieve als negatieve. Alle overheidsbrochures en voorlichtingscampagnes mogen voortaan alleen in het Nederlands verschijnen.
11. Trots op Nederland wil de monarchie in stand houden, maar dan wel een klein koningshuis dat gewoon belasting betaalt en geen formele macht meer heeft, maar slechts ceremoniële taken.
12. De gestelde doelen worden bereikt in een zakenkabinet onder leiding van Trots op Nederland in een tijdspanne van acht jaar.

Een steeds kleinere groep mensen heeft in Nederland de touwtjes in handen. Burgers staan buitenspel.

KERNTAAK VEILIGHEID

Veiligheid is een kerntaak van de overheid. In ons land moet veiligheid vanzelfsprekend zijn. Niet alleen veiligheid, maar ook het gevoel van veiligheid moet terug komen. Daders moeten gepakt en veroordeeld worden, rechters moeten effectief straffen. De veiligheid verbetert door het vergroten van de pakkans, daarom moet er zowel overdag als 's nachts meer politie op straat aanwezig zijn.

Algemeen

1. In ons land wordt voortaan gehandhaafd in plaats van gedoogd. De wetten die er zijn worden gewoon gehandhaafd voor iedereen. Op crimineel gedrag volgt een onderzoek, bij bewijs volgt strafvervolgning. Op een veroordeling volgt een snelle tenuitvoerlegging van de straf. Politie, Openbaar Ministerie, rechterlijke macht, gevangenissen en Tbs-klinieken moeten de middelen krijgen om een overtuigende rechtsgang te organiseren. Vormfouten zijn geen reden om daders hun straf te laten ontlopen.
2. In ons land staat het slachtoffer centraal en niet langer de dader. Het belang van het slachtoffer gaat boven dat van de dader. Dit geldt onder andere voor bescherming bij aangifte, de toegang tot de rechtsgang en het verhalen van materiële en immateriële schade.
3. Eigendom, waar vaak hard voor is gewerkt, gaan we weer beschermen. Iedereen heeft te allen tijde het recht om eigen lijf en goed te verdedigen zoals dat ook in onze wetgeving is vastgelegd. Het gebruik van geweld is daarbij niet verboden. Als iemand ongeoorloofd jouw huis of winkel binnenkomt mag je verdedigende en verjagende maatregelen nemen. De bewijslast ligt bij de indringer en niet bij de bewoner of winkelier. Verdediging van lijf en goed is gerechtvaardigd!
4. Trots op Nederland is voor de invoering van minimumstraffen. Dan heeft iedereen die een criminele daad wil begaan van te voren al duidelijkheid over hetgeen hem minimaal te wachten staat. Tevens pleiten wij voor het afschaffen van invrijheidstelling na uitzitten van tweederde van de straf. Jeugdige criminelen krijgen geen taakstraffen opgelegd maar een heropvoeding. Bij herhaald crimineel gedrag van hun kinderen krijgen ouders verplichte opvoedingsondersteuning en worden zij gekort op de kinderbijslag. Veelplegers beïnvloeden hun eigen strafmaat: bij herhaling wordt de eerder opgelegde straf verdubbeld zodat de dader van tevoren weet welke straf hem of haar te wachten staat. Trots op Nederland is tegen invoering van de doodstraf.
5. Er is sprake van toenemend geweld tegen dienstverleners. Dat moet zwaar worden bestraft. Feitelijk geweld tegen politieagenten, medewerkers in het openbaar vervoer, verplegend personeel, leraren, ambulance-medewerkers, brandweerlieden en ander overheidspersoneel wordt bestraft met een administratieve boete van 10.000 euro.
6. Het halfslachtige gedoogbeleid van softdrugs is niet meer van deze tijd. Trots op Nederland pleit voor een einde van het gedoogbeleid van softdrugs. Onze voorkeur gaat uit naar het legaliseren van softdrugs in EU-verband, waarbij accijns wordt geheven zoals bij alcohol en tabak. Maar omdat dit voornamelijk niet te regelen is, willen we geen gedoogbeleid, maar handhaving. Dat betekent dat coffeeshops gestaag zullen worden gesloten, om te beginnen bij scholen en weg uit de centra van dorpen en steden.
7. Dierenmishandeling wordt zwaar gestraft.

Bij vertrouwen hoort handhaven.

Rechtsgang

8. De politieagent wordt hersteld als gezagsdrager in plaats van sociaal werker en mikpunt voor straatterroristen. De politie wordt weer de baas op straat.
9. Het oplossingspercentage van misdrijven moet omhoog. Dat betekent dat de politie beter en minder bureaucratisch georganiseerd moet worden, zodat er meer politie op straat kan werken. Trots op Nederland wil één nationale politie, onder leiding van één politiebaas met veel veldervaring! De politie moet terug in de kleine kernen, iedere burger heeft in gelijke mate recht op veiligheid en bescherming.
10. Er is te veel administratieve rompslomp voor uitvoerend politiepersoneel. Daar moeten we vanaf. Trots op Nederland wil een betere scheiding tussen administratief en uitvoerend personeel, waardoor politieagenten veel meer uren op straat kunnen zijn dan nu het geval is.
11. Veiligheid is een kerntaak van de overheid, daar mag niet op worden bezuinigd. Geen korting op het politie-budget, maar 20% salarisverhoging voor de politie.
12. Rechters hebben in Nederland een ongekend privilege: ze hoeven niet af te treden als ze structureel fouten maken. Daar wil Trots op Nederland vanaf. Wij willen dat rechters niet meer voor het leven worden benoemd. Na vijf jaar in functie krijgt elke rechter een functioneringsgesprek. Bij disfunctioneren zoals bij veelvuldige blunders, volgt ontzegging uit de rechterlijke macht. Rechters mogen ook geen bijbanen meer hebben. Het systeem van rechter-plaatsvervangers moet worden afgeschaft door het benoemen van voldoende rechters. De burger krijgt inspraak in het rechtsproces middels lekenrechtspraak.
13. Trots op Nederland vindt dat alle veiligheidszaken behandeld moeten worden op één departement onder leiding van één minister: de minister van Veiligheid. Het ministerie van Veiligheid krijgt in ieder geval de volgende taakgebieden: de gehele rechtsgang, de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en immigratie. Dit ministerie wordt primair verantwoordelijk voor de binnenlandse veiligheid in Nederland. Door deze samenbundeling van taken wordt consequente handhaving mogelijk.

Defensie

14. De belangrijkste taak van het Nederlandse leger is het beschermen van ons eigen land. Trots op Nederland wil de Nederlandse soevereiniteit behouden en kunnen verdedigen. De NAVO heeft altijd goed voldaan. Nederland stelt zich Europees en trans-Atlantisch op, maar ziet ook toe op een goede relatie met Rusland en China op basis van gedeelde waarden en belangen.
15. Trots op Nederland wil dat de Nederlandse missie in Uruzgan in 2010 wordt beëindigd en dat er minstens twee jaar lang niet aan grote missies wordt deelgenomen. In deze periode kan de Nederlandse krijgsmacht weer op sterkte komen. In de toekomst zal er wat Trots op Nederland betreft vooral sprake zijn van uitzendingen wanneer internationale onveiligheid leidt tot interne onveiligheid. Het Nederlands belang komt dus meer voorop te staan. Alleen in geval van genocide naar het oordeel van de VN kan een uitzondering worden gemaakt.

De ambtenaren en bestuurders zijn er voor de burger en niet andersom.

16. Gezien de veiligheidssituatie in de wereld moet er van Trots op Nederland meer geld naar veiligheid, dus ook naar Defensie. Veiligheid is de belangrijkste kerntaak van de overheid, wanneer een overheid voor veiligheid zorgt dan schept zij de belangrijkste randvoorwaarde voor welvaart en welzijn. Trots op Nederland streeft een defensiebudget van 2% BNP na, de NAVO-norm. Trots op Nederland realiseert zich terdege dat zo'n budget in tijden van bijzondere economische crisis niet haalbaar is, maar zal bij regeringsdeelname en een verbeterende economie er wel stapsgewijs naartoe werken.

17. Trots op Nederland heeft waardering en respect voor veteranen, zij hebben recht op goede nazorg en ondersteuning achteraf. Zij zullen met alle eer en respect behandeld worden, daar zij medeverantwoordelijk zijn voor de huidige vrijheid van velen.

Immigratie

18. Asielverlening is geen recht. Opvang van asielzoekers bij voorkeur in regio van het land van herkomst. Asielzoekers die geen economische motieven hebben, maar worden vervolgd in hun eigen land worden alleen toegelaten als hulp of opvang in de eigen regio niet mogelijk is. Asielzoekers zonder identiteitspapieren worden onmiddellijk teruggestuurd. Ook asielzoekers die tijdens hun procedure een misdrijf plegen waarvoor in de Nederlandse wet een gevangenisstraf staat worden direct teruggestuurd.

19. Het recht op gezinshereniging wordt gekoppeld aan het Nederlanderschap en geldt alleen voor echtgenoten en/of minderjarige wettige kinderen. Er komen scherpere regels voor huwelijksmigratie. Er komt nooit meer een generaal pardon, iedere vorm van categorale bescherming en toelating wordt voortaan uitgesloten.

20. Illegalen worden zonder pardon uitgezet, illegaliteit is strafbaar en medeplichtigheid daaraan ook. Illegalen hebben geen recht op zorg behoudens de nu al geregelde acute noodhulp. Gemeentelijke ongehoorzaamheid met betrekking tot het uitzettingsbeleid wordt bestraft (het verantwoordelijke college van B&W is strafbaar).

21. Buitenlanders die de Nederlandse nationaliteit aanvragen dienen eerst de nationaliteit van het land van herkomst op te geven. Indien zij geen afstand kunnen doen van de nationaliteit van het land van herkomst, dan komen zij niet in aanmerking voor de Nederlandse nationaliteit. Zij kunnen dan alleen in Nederland verblijven op basis van een geldige verblijfsvergunning.

KERNTAAK SOCIAAL

Onder de Kerntaak Sociaal vallen de volgende taakgebieden: zorg, onderwijs, uitkeringen, jeugd, sport en cultuur. Ook inburgering zal onder de kerntaak Sociaal vallen. Dit zal een tijdelijk beleidsterrein zijn, aangezien wij streven naar een economische en individuele noodzaak tot integreren. Trots op Nederland beschermt diegenen die niet voor zichzelf kunnen zorgen, maar pakt profiteurs hard aan. Dat betekent dat het armoedebeleid zal worden aangescherpt. Tegengaan van vereenzaming van de ouderen in onze samenleving is voor ons een erg belangrijk punt.

Onderwijs

1. De vrijheid van onderwijs is een zeer belangrijke pijler in onze samenleving. Ouders blijven zelf bepalen naar welk type school hun kinderen gaan. Middels kindgebonden vouchers wordt het onderwijs uit de openbare kas bekostigd, ongeacht of dit openbare of bijzondere scholen zijn. Uiteindelijk kunnen ouders er zelf voor kiezen hun kind te sturen naar een school met veel of weinig managers, met veel of weinig zeggenschap voor de leraar. De door de overheidsbureaucratie gestuurde onderwijsvernieuwingen behoren wat ons betreft dan ook tot het verleden.
2. Wij willen een strenge kwaliteitsmeting van scholen op basis van een voor scholieren verplicht centraal landelijk examen en een verplichte deelname aan de Cito-toets. Vrijheid van onderwijs is een groot goed, maar de kwaliteit moet zijn gewaarborgd. Slecht presterende scholen moeten snel en consequent verplicht worden om te verbeteren en mogen geen nieuwe scholen stichten of uitbreiden. Desnoods volgt sluiting.
3. Als er sprake is van structureel spijbelen of wangedrag van schoolgaande kinderen worden de ouders gekort op de kinderbijslag of beboet. Op probleemscholen dienen regelmatige politiecontroles te zijn op wapenbezit en andere verboden zaken.
4. Juist in het onderwijs zien we de problemen ten aanzien van onze huidige maatschappelijke verhoudingen. Veel allochtonen en probleemjongeren hebben leerachterstanden. De enige manier – naast het gezin – om deze achterstanden weg te werken is om veel extra aandacht te besteden aan deze jongeren, vooral op lagere scholen. Bijvoorbeeld door extra taalonderwijs, bijlessen en huiswerkbegeleiding.
5. Onderwijs moet gericht zijn op het overdragen van kennis en vaardigheden. Competenties zijn een aanvulling hierop. Dat betekent dat in de ogen van Trots op Nederland competentiegericht onderwijs ook slechts een aanvulling op regulier onderwijs mag zijn. Onderwijs moet kinderen prikkelen en stimuleren, dat kan alleen maar in directe contacturen. Daarom moeten deze sterk worden opgevoerd, zeker in het voortgezet en hoger onderwijs. Niemand verlaat de school zonder diploma of afgeronde vakopleiding, schooluitval is onacceptabel.
6. Met zo'n 650.000 leerlingen is het MBO de grootste onderwijsvorm in Nederland die vooral mensen opleidt voor het bedrijfsleven, met name het MKB. Dit onderwijs dient dus ook aan te sluiten bij de wensen van het MKB. Het verschil tussen theoretische en praktische opleidingen moet worden hersteld.
7. De ambachtschool moet terug.
8. De individuele capaciteiten van jongeren moeten veel beter in kaart gebracht worden, zodat het onderwijs daarop naadloos kan aansluiten. Leerlingen met ernstige problemen horen toegang te krijgen tot speciaal onderwijs. Er is een grote verscheidenheid aan kinderen en deze verscheidenheid moet terug te zien zijn in het onderwijs (zie ook punt 1).

Alle inwoners van Nederland moeten in vrijheid kunnen leven en werken, vrij van dwang, onveiligheid en betutteling.

9. De relatie tussen leraar en leerling moet weer centraal komen te staan. Onderwijs wordt gegeven in de klas, daar hoort het thuis! Daarom vindt Trots op Nederland dat er meer geld beschikbaar moet komen voor het feitelijke onderwijs. Per school moet minstens 75% van het beschikbare geld direct aan het onderwijs worden besteed en slechts 25% aan overige kosten.
10. Op iedere school wordt weer een conciërge aangesteld.
11. Doorlopende lesroosters worden ingevoerd om het voor ouders makkelijker te maken een volledige dag te werken zonder buitenschoolse opvang te hoeven regelen. Kinderen gaan de hele dag naar school, na schooltijd wordt er huiswerk gemaakt en gesport.
12. Nederland behoorde ooit in de wereld tot de top. Nu behoren we tot de middenmoot. Nederland moet terug in de top 10. Meer voor minder geld, dat kan! Onze universiteiten moeten tot de top van de wereld behoren.

Zorg

1. De gezondheidszorg moet goedkoper en beter. In ons omringende landen is dat ook zo, in Nederland moet dat ook kunnen. Wij gaan 'best practices' overnemen en verbeteren. Dan kunnen we meer doen voor minder geld. Zorg kunnen we ook internationaal inkopen. Het is niet nodig om alles zelf te moeten hebben.
2. Wij streven naar een samenleving met gezonde burgers en betaalbare gezondheidszorg, maar zonder onnodige bureaucratie in die gezondheidszorg. De bureaucratie zal worden bestreden door reorganisatie en overheadreductie. De arts, het verplegend personeel en de patiënt staan centraal in de zorg, niet de duurbetaalde managers.
3. Gezond gedrag kan worden gestimuleerd door mensen die letten op hun gezondheid te belonen met een lagere verzekeringspremie. Zorg die niet kan worden verzekerd omdat de aandoening te weinig voorkomt en daardoor misschien te duur is, zal worden gefinancierd door de overheid.
4. Wij kiezen voor marktwerking in de zorg als het gaat om minder urgente en cosmetische zorg. Alleen eerste hulp, noodhulp en ambulancedienst zal worden betaald uit de algemene middelen. Zorgconsumenten moeten in aanraking komen met de prijs van zorg, zonder deze voorwaarde kan van marktwerking geen sprake zijn. Alleen door transparante prijsprikkels zijn consumenten en aanbieders in staat om kwalitatief goede zorg tegen gunstige prijzen aan te bieden.
5. De ouderenzorg raakt steeds meer in de knel. Op verzorgingshuizen en verpleeghuizen zal in de toekomst bij ongewijzigd beleid moeten worden gekort omdat de betaalbaarheid door toenemende vergrijzing in de knel komt. Wij staan daarom voor een andere denkrichting in de opvang van onze ouderen. Wij moedigen aan om generatiewoningen te ontwikkelen. Dit zijn woningen waar drie generaties onafhankelijk van elkaar kunnen wonen, maar waar de zorg voor elkaar snel kan worden gerealiseerd. Ouderen kunnen op kinderen passen als de kostwinners aan het werk zijn, daarnaast zijn kinderen langer in staat om voor hun ouders te zorgen. Ouderen krijgen op deze manier ook weer een volwaardige plek midden in de samenleving.

6. Het rookverbod voor caféhouders zal worden afgeschaft. Ondernemers kunnen zelf bepalen of hun onderneming wel of niet een rokerscafé zal zijn. Burgers beslissen zelf of ze wel of niet een rokerscafé willen bezoeken.
7. De AWBZ is onbetaalbaar geworden. De fraudegevoeligheid moet worden aangepakt en het aantal instellingen dat bij uitvoering van de AWBZ is betrokken moet worden verminderd. De AWBZ moet afgeslankt worden en er vooral zijn voor langdurige zorg voor ouderen en gehandicapten.

Jeugd

1. In de afgelopen jaren is veel extra geld gepompt in de jeugdzorg. Zonder resultaat. De wachtlijsten blijven en de problematiek vermindert niet. Het aanbod schept meer vraag. Bureaus Jeugdzorg en Centra voor Jeugd & Gezin werken niet of slecht samen.
De gehele jeugdzorgketen dient structureel en integraal verbeterd te worden. Dit vereist een nauwe samenwerking van alle betrokken organisaties onder een strakke en eenduidige regie. Alles in het belang van onze kinderen.
2. Consultatiebureaus dienen te beschikken over alle relevante informatie over het gezin waarin het kind geboren is. Door gebruik te maken van (risico)profielen kan indien nodig vroegtijdig worden ingegrepen en kan worden doorverwezen naar de meest geschikte zorg. Zowel voor het kind als voor de ouders.
3. Trots op Nederland pleit voor de invoering van maatschappelijke stages van een aaneengesloten periode van minimaal een half jaar.

De traditionele politieke partijen hebben geen antwoord op de problemen van onze tijd, zij zijn er namelijk onderdeel van.

Uitkeringen

1. Mensen die niet kunnen werken omdat zij oud, gehandicapt, ziek of een zware aantoonbare zorgplicht hebben, krijgen een uitkering. Daar zorgt Nederland voor. Mensen die niet willen werken, krijgen niets. De sociale uitkeringswetgeving die dit vangnet verzorgt is onbetaalbaar geworden en geeft klaplopers de gelegenheid om niet mee te doen.

Cultuur

In Nederland hebben we drie cultuursectoren:

1. De media. Het publieke omroepbestel wordt teruggebracht naar 1 televisie- en 1 radiozender.
2. Orkesten en podiumkunsten. Gebruik maken van diverse podia en kunstuitingen is een zaak van de burgers en niet van de overheid. Cultuursubsidies schaffen we dan ook af.
3. Musea, monumenten en archieven. Dit is ons nationale erfgoed en wordt door de overheid in stand gehouden, maar wel met particulier initiatief. Er worden slechts aanvullende subsidies gegeven. Als er geen particulier initiatief is voor instandhouding dan gaat de overheid dat ook niet doen.

Sport

1. Topprestaties zijn goed voor onze nationale trots. De lessen uit de topsport zijn goed toepasbaar in het dagelijks leven. De ambities en de discipline van een topsporter spreken tot de verbeelding. Wij kiezen voor het creëren van een echte topsportcultuur in Nederland.
2. Meer dan een miljoen mensen zijn actief in de sport. Sporters begrijpen spelregels en begrijpen ook dat je spelregels nodig hebt. Trots op Nederland ondersteunt de kwaliteit en de groei van de sportverenigingsstructuur.
3. Trots op Nederland is voorstander van het organiseren van de Olympische en Paralympische Spelen in 2028.

De taakopvatting van de overheid is veranderd van beschermer van de welvaart naar verdeler van de welvaart.

Inburgering

1. Nieuwkomers tekenen een overeenkomst betreffende rechten en plichten, leren de Nederlandse taal, leren onze normen en waarden en worden op deze kennis getoetst. In Nederland wordt in het publieke domein Nederlands gesproken. Nieuwkomers in onze samenleving kunnen alleen succesvol zijn als zij Nederlands spreken.
2. Integratie van nieuwkomers in ons land wordt economisch en cultureel noodzakelijk gemaakt. Integreren en het kunnen spreken van de Nederlandse taal geeft toegang tot de arbeidsmarkt. Wie niet integreert hoeft van Trots op Nederland niet te blijven.
3. Geen subsidies meer voor etnische en religieuze organisaties. Subsidiëring van dergelijke organisaties vanuit het buitenland wordt tegengegaan.

KERNTAAK RUIMTE

De Kerntaak Ruimte wordt gevormd door de beleidsgebieden verkeer, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, water, landbouw, milieu, natuur en voedselkwaliteit. Een belangrijke taak ligt natuurlijk in het verbeteren van de doorstroming van het verkeer en de aanpak van de files. Wij stellen in dit kader voor om een veel efficiëntere en eerlijkere vorm van kilometerbeprijzing in te voeren.

Verkeer

1. In Nederland hebben we vier netwerken voor transport en verkeer:

- Verkeerswegen
- Vaarwegen
- Spoorwegen
- Luchtruim

Deze worden niet optimaal benut. Bij een betere benutting van de laatste drie worden de verkeerswegen ontlast, neemt de filedruk af en wordt Nederland weer bereikbaar. Dit vergt wel investeringen in laad- en losplaatsen op de vaarwegen en de luchthavens, maar op een andere manier kunnen we de filedruk niet verminderen. Als we dan ook de verkeerswegen fors aanpakken door de belangrijkste verkeersaders achtbaans te maken, dan verbetert de doorstroming aanzienlijk.

2. Forensen moeten gestimuleerd en beloond worden om spitsmijdend thuis te werken. Telewerken, videoconferencing, en flexkantoren als alternatief voor fysiek vervoer. Stimulering van het werken op het dichtst bijzijnde kantoor van hetzelfde concern of in flexkantoren. Het uitrollen van een glasvezelnet om de mogelijkheden voor snel dataverkeer te vergroten is daarbij een goede maatregel.
3. De verschillende snelheden op de Nederlandse snelwegen zorgen voor onduidelijkheid, opstoppingen en veel boetes voor snelheidsovertredingen. Wij pleiten daarom voor een maximum snelheid op alle snelwegen van 120 kilometer per uur. De maximale snelheid op provinciale wegen wordt 80 kilometer per uur, bij gescheiden rijbanen 100 kilometer per uur. Bekeuren op autowegen gebeurt pas vanaf 130 km per uur, maar de bekeuring bij overschrijding wordt dan wel gerekend vanaf de wettelijke maximumsnelheid van 120 km per uur. Dit maakt een einde aan het bekeuren voor slechts een paar kilometer te hard rijden. Snelheidscontroles worden alleen uitgevoerd door middel van trajectcontroles.
4. Matrixborden boven de snelwegen zijn veroorzakers van filevorming. Dit systeem is niet bedoeld om verkeer te reguleren en wordt uitgeschakeld. Het gebruik van matrixborden wordt beperkt tot noodgevallen.
5. Wegwerkzaamheden worden zoveel als mogelijk buiten de spitsuren uitgevoerd, bij voorkeur 's nachts. Buitengewone transporten worden uitsluitend 's nachts uitgevoerd. Er komen minder op- en afritten, invoegstroken worden verlengd en doseersystemen worden beter afgestemd op daadwerkelijk verkeersaanbod en beschikbare wegcapaciteit. Een aflopend aantal rijstroken op de autosnelwegen wordt vermeden, oftewel er is sprake van het letterlijk oplossen van knelpunten.
6. Te vaak zorgen pechgevallen of andere incidenten voor filevorming. Trots op Nederland bepleit een beter incidentmanagement (opruimen ongevallen en pechgevallen), waarbij de aanrijdtijden van bergingsvoertuigen maximaal 15 minuten bedraagt. Bergingsvoertuigen moeten worden gestationeerd op vaste gevaarlijke punten langs de snelwegen. Rijkswaterstaat draagt als wegbeheerder de verantwoordelijkheid voor doorstroming en het beperken van verkeershinder. Middels directe (camera) regie kunnen hulpdiensten sneller ingeschakeld worden. De politie maakt meteen video opnames en foto's van de ongevalsituatie zodat wegen sneller vrijgemaakt kunnen worden.

Krediet opnemen betekent naar voren halen van koopkracht, maar de rekening zit dus gewoon onder in de zak.

7. Het openbaar vervoer is nog altijd een ondergeschoven kindje. Trots op Nederland streeft er naar dat het openbaar vervoer wordt geoptimaliseerd. Het moet een betaalbaar en hoog frequent alternatief worden voor eigen vervoer. Met meer service door het zo dicht mogelijk benaderen van huis naar werk/school vervoer.
8. Het kwartje van Kok wordt teruggegeven.

Wonen

1. Om de woningmarkt weer in beweging te brengen schaffen we de overdrachtsbelasting af. Hierdoor wordt het kopen van een woning vooral voor starters makkelijker.
2. Om de woningmarkt verder vrij te maken bestuderen wij de optie om de woningvoorraad van de woningbouwcorporaties over te hevelen naar de gemeenten. Gemeenten kunnen beslissen of ze de woningen zullen verkopen aan huurders of dat ze zelf nog een eigen huurbeleid willen uitvoeren.
3. Het bouwen van generatiewoningen wordt door Trots op Nederland gestimuleerd.
4. Huurwoningen mogen aan de huurders die dat willen worden verkocht.
5. De strikte planologische scheiding tussen bedrijfsterreinen en woonvoorzieningen moet worden opgeheven. Kleine bedrijven mogen best tussen woningen gevestigd zijn.
6. Waardestijgingen van grond die door bestemmingswijzigingen worden veroorzaakt, moeten direct terugvloeien naar de gemeenschap.
7. Er komt geen voorrang voor asielzoekers bij het verkrijgen van een woning.

Water

De strijd tegen het water is de oudste Nederlandse overheidstaak. Trots op Nederland zal passende aandacht schenken aan de verdediging tegen het water, zowel zeewater als zoetwater. Onderhoud aan sluisen en andere werken is vanzelfsprekend. Om het waterbeheer efficiënter uit te voeren zullen de waterschappen worden omgevormd tot uitvoeringsorganisaties onder verantwoording van Rijkswaterstaat.

Milieu

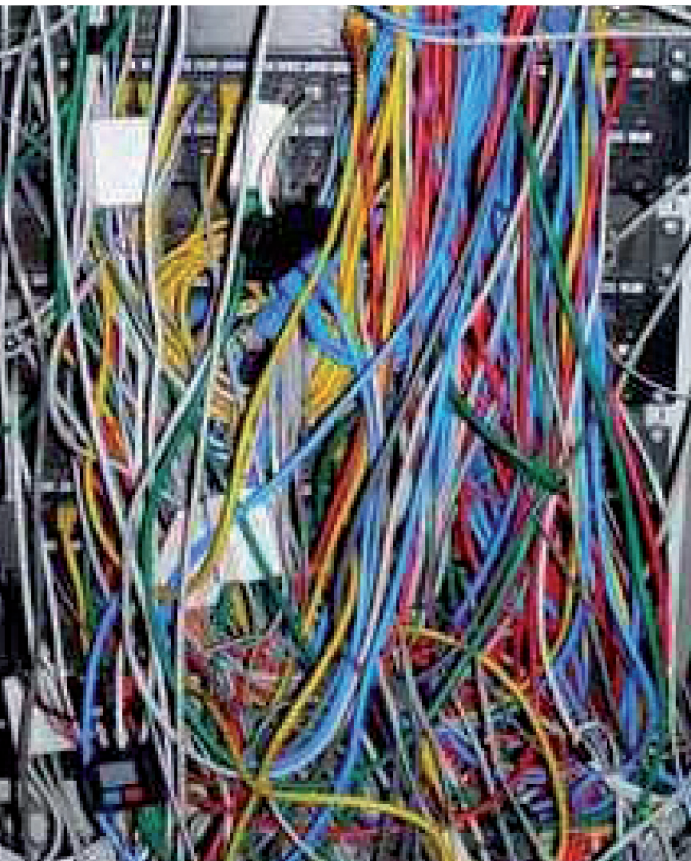
Trots op Nederland is voorstander van de bouw van een kerncentrale.

KERNTAAK BUITENLAND

De Kerntaak Buitenland bestaat in ieder geval uit de beleidsgebieden: Buitenlandse Zaken, Europa en Ontwikkelingssamenwerking. Wij bepleiten een drastische inperking van het budget voor ontwikkelings-samenwerking. Dat betekent niet dat wij niet geloven in het bieden van hulp en het bevorderen van de ontwikkeling van onontwikkelde landen. Wij denken alleen dat de overheid niet de geëigende partij is om met het belastinggeld van de burger de beste vorm van ontwikkelingssteun te kiezen, dat kunnen de belastingbetalers zelf veel beter.

Europa

1. We betalen al jarenlang relatief veel meer aan de EU dan andere lidstaten. Daar houden we mee op. Voortaan wordt de EU-bijdrage een vast percentage van het BBP, voor alle lidstaten gelijk.
2. Wij betalen niet meer mee aan Europese landbouwsubsidies en structuurfondsen. Landbouwsubsidies worden ingezet om een relatief kleine beroepsgroep te beschermen, houden een inefficiënte markt in stand, zorgen voor hogere prijzen dan in een vrije markt betaald zouden worden en ontnemen onderontwikkelde en ontwikkelingslanden de kans om hun producten in Europa aan de man te brengen. Financiële steun aan boeren in EU-lidstaten is onnodig, omdat de voedselmarkt zonder subsidies goed in staat is EU-inwoners tegen een lage prijs, adequaat van levensmiddelen te voorzien. Heel veel geld gaat via structuurfondsen naar minder ontwikkelde regio's in Europa. Het meeste geld gaat naar de cohesiefondsen ter ondersteuning van arme en achtergestelde regio's in Europa. Uit diverse nationale en internationale rapporten en onderzoeken blijkt echter dat deze steun helemaal niet werkt. Door het in stand houden van de structuurfondsen wordt veel geld nodeloos rondgepompt.
3. Wat Trots op Nederland betreft blijft er binnen de EU een beperkte bestuurlijke structuur over om met name economische samenwerking tussen de lidstaten te bevorderen. De EU moet verder haar aandacht vestigen op interne veiligheid, het tegengaan van illegale migratie en (drugs)smokkel, terrorismebestrijding, bewaking van de buitengrenzen, gezamenlijk buitenlandbeleid en vrijhandelbevorderende maatregelen.
4. De lopende onderhandelingen over een Turks lidmaatschap van de EU mogen niet worden uitgebreid en moeten worden stopgezet. Toetreding van Turkije tot de EU is uitgesloten, de status komt nooit verder dan associatieverdragen.
5. Belangrijke besluiten, zoals uitbreiding van de EU in de toekomst, worden middels een bindend referendum aan de Nederlandse bevolking voorgelegd.
6. Binnen de EU moeten sancties worden ingevoerd om landen die zich niet aan het stabiliteitspact houden en daardoor de economie van de overige lidstaten in gevaar brengen te kunnen corrigeren. Het gaat om de volgende sancties:
 - I Opschorten van deelname aan overleg en besluitvorming (dit kan ook in fasen);
 - II Opschorten van uitbetaling uit EU-fondsen;
 - III Opschorten van het EU-lidmaatschap van het betreffende land;
 - IV Beëindiging van het EU-lidmaatschap en de deelname aan de euro.
7. Ambassades zijn een overblijfsel uit een tijdperk waarin luchtvaart en internet niet bestond. Het is onnodig om in EU landen Nederlandse ambassades te hebben. Al onze ambassades in EU-landen worden gesloten en in landen buiten de EU gaan we samen met andere EU-landen ambassades organiseren. Nederland hoeft niet in elk land een eigen ambassade te hebben.

Als gevolg van de kredietcrisis kan worden gesproken over een systeemcrisis.

Ontwikkelingssamenwerking

1. Trots op Nederland vindt dat op ontwikkelingssamenwerking bespaard kan worden. Het huidige budget moet worden verminderd met tenminste 2/3e van het huidige niveau. Het budget in euro's wordt onafhankelijk van het BNP gemaakt. Bij een dergelijke beperking van ontwikkelingssamenwerking is een afzonderlijke minister van ontwikkelingssamenwerking niet nodig en kan ontwikkelingssamenwerking dus worden geïntegreerd in de kerntaak Buitenland, hetgeen additionele besparing oplevert. Noodhulp blijft onder voorwaarden geboden worden.
2. De staat mag Nederlandse bedrijfsinvesteringen in ontwikkelingslanden met een goed bestuur ondersteunen. Samenwerking met lokale ondernemers met als doel hen op te leiden, zodat zij zelf hun eigen land kunnen gaan ontwikkelen -bijvoorbeeld door het opzetten van eigen bedrijven- heeft de voorkeur. Het toezicht op de bestedingen dient streng te zijn zonder tot overmatige bureaucratie te leiden.
3. Indien andere landen in hetzelfde ontwikkelingsland actief zijn, moet Nederland alleen hulp verlenen wanneer onderlinge coördinatie kan worden gegarandeerd. Hierdoor wordt versnippering voorkomen en dus geld bespaard. Deze eis van onderlinge coördinatie is ook van toepassing op gelden die via IMF en Wereldbank of niet-gouvernementele organisaties worden besteed.
4. De derde wereld kan alleen tot ontwikkeling komen wanneer de eigendomsrechten beter worden gewaarborgd, importbarrières en exportsubsidies door het Westen worden opgeheven en de ontwikkelingshulp en verstrekte leningen worden afgebouwd.
5. Het moet makkelijker en voordeliger worden voor particulieren om geld te doneren aan gewenste initiatieven. Wij pleiten daarom voor een vereenvoudiging van de Nederlandse belastingwetgeving waardoor giften aan verschillende non-gouvernementele organisaties belastingvrij kunnen worden gedoneerd.

KERNTAAK FINANCIËN

Onder de Kerntaak Financiën valt de gehele boekhouding van de overheid. Dat wil zeggen de inkomsten en de uitgaven van de overheid. Dit geheel is al verwerkt in de financiële onderbouwing van het programma. Daarnaast is er nog een aantal andere relevante punten dat niet aan de orde komt in de doorrekening, maar wel binnen de Kerntaak Financiën valt.

1. Door de bankencrisis komen ondernemers nog maar mondjesmaat aan krediet. Er gaan op dit moment meer bedrijven failliet dan volgens de huidige staat van de economie nodig is. Trots op Nederland is voorstander van het instellen van een Nationale Investeringsbank met als doel krediet te verlenen aan ondernemers en de functie te vervullen van een herverzekeringsfonds. Kapitaal zou mogelijk vrijgemaakt kunnen worden door het afkomen van de enorme reserves van bijvoorbeeld provincies en gemeenten. Rente wordt eventueel gebruikt voor vermindering van de staatsschuld.
2. Banken mogen nooit meer zo groot worden als nu. Trots op Nederland bepleit een splitsing tussen Investerings- of Zakenbank en Spaarbank. Het fenomeen systeembank moet verdwijnen, dit soort banken moet men in het uiterste geval failliet laten gaan om in de toekomst te voorkomen dat overheden worden gegijzeld door private banken. Maar ook om te voorkomen dat private schulden worden omgezet in publieke schulden terwijl er geen publieke zeggenschap over is. Dus kleinere, maar doorgaans wel internationaal opererende banken. Onvermogene banken en financiële instellingen worden voortaan gewoon opgeheven, er gaat geen belastinggeld meer naartoe.
3. Afschaffen Algemeen Verbindend Verklaren van CAO's. Het alleenrecht van vakbonden en werkgeversverenigingen op loononderhandelingen moet worden afgeschaft. Het arbeidscontract is een zaak tussen werkgever en werknemer. Vakbonden kunnen zich, eventueel en op vrijwillige basis, aanbieden als bemiddelaar. De rechterlijke macht oordeelt of een contract rechtmatig is.
4. De AOW wordt op 65 jaar gehouden, maar men hoeft niet verplicht met pensioen op 65 jarige leeftijd. De AOW blijft betaalbaar door het fors terugdringen van inactiviteit en een structureel hogere economische groei.
5. De overheid heeft geen taak in het stimuleren van familie-uitbreiding: de kinderbijslag voor meer dan drie kinderen wordt vanaf nu afgeschaft.
6. Geen export van kinderbijslag buiten de EU.

FINANCIËLE ONDERBOUWING

I. UITGAVEN

1. Invoering van een vlaktaks van 25% met een belastingvrije voet van €3.000

De invoering van een vlaktaks van 25% in Box 1 van de Inkomstenbelasting betekent dat de tarieven van alle belastingschijven, behalve de eerste en tweede schijf voor 65+'ers, worden teruggebracht tot 25%. De tarieven van de eerste en tweede schijf voor 65+'ers worden gereduceerd met eenzelfde percentage als de tarieven van de eerste en tweede schijf voor 65-ers. Tegelijkertijd zal, ter compensatie van de Nederlanders die onder het huidige stelsel weinig of geen belasting betalen, een belastingvrije voet van €3.000 worden ingevoerd. Om te voorkomen dat de Premies volksverzekeringen (AOW, ANW en AWBZ) in het gedrang komen, worden de Volksverzekeringen uitgezonderd de AOW gefiscaliseerd. Op basis van de geschatte belastinggrondslagen voor 2009 (bron: CPB) zijn de kosten als volgt.

1e schijf 65-ers van 33,5% naar 25%, invoering belastingvrije voet:	€ 20,2 miljard
2e schijf 65-ers van 42% naar 25%:	€ 11,7 miljard
3e schijf 65-ers van 42% naar 25%:	€ 7,0 miljard
4e schijf 65-ers van 52% naar 25%:	€ 5,9 miljard
1e schijf 65+ers van 15,6% naar 7,1%, invoering belastingvrije voet:	€ 3,3 miljard
2e schijf 65+ers van 24,1% naar 7,1%:	€ 1,4 miljard
3e schijf 65+ers van 42% naar 25%:	€ 0,4 miljard
4e schijf 65+ers van 52% naar 25%:	€ 0,5 miljard
Totaal:	€ 50,5 miljard

De kosten nemen toe met € 12.625 miljard structureel per jaar bij invoering over vier jaar. Bij deze berekening wordt overigens geen rekening gehouden met de omvangrijke economische stimulans die wordt veroorzaakt door belastingverlaging in Box 1 van de Inkomstenbelasting. Als hier wel rekening mee wordt gehouden, zijn de kosten van invoering van de vlaktaks veel lager.

2. Herstel van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën in het kader van de Brede Heroverwegingen

De internationale kredietcrisis heeft geleid tot grote begrotingstekorten als gevolg van teruglopende belastinginkomsten en grote extra overheidsuitgaven. Hierdoor is de houdbaarheid van de Nederlandse overheidsfinanciën drastisch verslechterd. Het kabinet inventariseert daarom momenteel mogelijkheden om de staatsuitgaven structureel met € 29 miljard terug te brengen. Het programma van Trots op Nederland realiseert deze enorme bezuiniging over een periode van acht jaar in jaarlijkse stappen van € 3,625 miljard.

3. Verlaging van de Vermogensrendementsheffing naar 25%

Het belastingtarief in Box 3 van de Inkomstenbelasting, ofwel de Vermogensrendementsheffing, is momenteel 30%. Rekening houdend met het feit dat alleen vermogensbelasting wordt geheven over financiële bezittingen boven een bedrag van € 20.661 per belastingbetaler, is de belastinggrondslag van de Vermogensbelasting in 2009 naar schatting € 226.680 miljoen (bron: CBS). Hierbij wordt verondersteld dat ieder huishouden, dat in het algemeen bestaat uit meer dan één belastingbetaler, gemiddeld genomen gebruik maakt van eenmaal het belastingvrije bedrag van € 20.661. Over de belastinggrondslag wordt dan in totaal € 2,72 miljard aan vermogensrendementsheffing afgedragen. Verlaging van het belastingtarief van 30% naar 25% kost daarom naar schatting € 450 miljoen.

4. Afschaffing van de Vennootschapsbelasting

De Vennootschapsbelasting is een overbodige belasting in die zin dat de winst van bedrijven uiteindelijk wordt toegevoegd aan de inkomsten van de eigenaren van de bedrijven, die vervolgens belasting betalen over die inkomsten. Als de Vennootschapsbelasting wordt afgeschaft, worden de gederfde overheidsinkomsten daarom op de lange termijn grotendeels terugverdiend door een toename in de overheidsinkomsten uit inkomsten-

belasting. Er mag daarom worden aangenomen dat afschaffing van de Vennootschapsbelasting de overheid per saldo relatief weinig geld kost. Vanuit economisch perspectief is afschaffing van de Vennootschapsbelasting zeer aantrekkelijk, omdat het betekent dat bedrijfswinsten die worden geherinvesteerd onbelast blijven, hetgeen investeringen en daarmee economische groei stimuleert. De toename in overheidsinkomsten uit de Inkomstenbelasting door dit groei-effect zal de inkomstendering door het wegvallen van de dubbele-belastingheffing van de Vennootschapsbelasting meer dan compenseren.

5. Reduceren van belastingen op weggebruik naar geormerkte brandstofaccijns

Het principe van deze alternatieve vorm van rekeningrijden is dat de primaire uitgaven aan het hoofdwegennet volledig worden gefinancierd uit brandstofaccijnzen. De overige belastingen op het gebruik van particuliere voertuigen, namelijk de BPM en de wegenbelasting, zullen worden afgeschaft. Op dit moment overtreffen de totale inkomsten uit brandstofaccijnzen, BPM en de wegenbelasting in grote mate de belangrijkste uitgaven aan het hoofdwegennet. Daardoor vloeit een groot gedeelte van deze overheidsinkomsten in de algemene middelen. Het overstappen naar een systeem met uitsluitend geormerkte brandstofaccijnzen kost dus geld, omdat de algemene middelen drastisch zullen teruglopen.

De verwachte overheidsinkomsten uit de belastingen op weggebruik in 2009 zijn als volgt:

Brandstofaccijnzen (op lichte en minerale olie):	€ 7,233 miljard
BPM:	€ 2,361 miljard
Motorrijtuigenbelasting (incl. zware motorrijtuigen):	€ 3,431 miljard
Totaal:	€ 13,025 miljard

De geplande uitgaven aan het hoofdwegennet in 2009 zijn als volgt:

FES Artikel 11, Verkeer en vervoer:	€ 780 miljoen
IF Artikel 12, Hoofdwegennet:	€ 2,443 miljard
Totaal:	€ 3,223 miljard

De alternatieve vorm van rekeningrijden vereist dat de BPM en de Motorrijtuigenbelasting worden afgeschaft en dat de brandstofaccijnzen worden verlaagd tot ze de uitgaven aan het hoofdwegennet precies dekken. De kosten hiervan zijn als volgt:

Afschaffen BPM:	€ 2,361 miljard
Afschaffen Motorrijtuigenbelasting:	€ 3,431 miljard
Reductie Brandstofaccijnzen:	€ 4,010 miljard
Totaal:	€ 9,8 miljard

Een gezonde economie groeit op basis van sparen en investeren, niet op basis van krediet.

De reductie in brandstofaccijnzen betekent dat de accijns op benzine zal afnemen van €0,71 per liter tot €0,39 per liter; de accijns op diesel zal afnemen van €0,42 per liter tot €0,23 per liter. De hoge kosten van de invoering van een geormerkte systeem van brandstofaccijnzen illustreren hoezeer de huidige belastingen op weggebruik worden gebruikt om de algemene overheidsuitgaven te vergroten. De geormerkte brandstofaccijns zal in acht jaar worden ingevoerd, zodat de uitgaven in deze periode met €1,225 miljard structureel per jaar toenemen. Wij geven door deze reductie van de kosten van autorijden het kwartje van Kok terug aan de burgers.

6. Gebruik van alle aardgasbaten voor staatsschuldreductie

Gemiddeld genomen gaat maar liefst 80% van de gasbaten niet naar de staatsschuld (bron: DNB). De verwachte gasbaten, afgezien van de afgedragen vennootschapsbelasting op winst uit

De ondernemer is de producent van de welvaart, de overheid is de consument van de welvaart.

gaswinning, zijn in 2009 € 10,850 miljard. Daarnaast is een voorzichtige schatting van het structurele rendement op de aardgasbaten € 2,5 miljard per jaar (bron: DNB). Rekening houdend met rentevrijval zijn de totale kosten van het gebruik van alle gasbaten voor schuldreductie € 6,2 miljard.

7. Afschaffing van de Overdrachtsbelasting

De Overdrachtsbelasting is vanuit fiscaal oogpunt een overbodige belasting, aangezien eventuele winst uit de verkoop van woningen reeds wordt belast via de Inkomstenbelasting. Economisch gezien is de Overdrachtsbelasting zeer schadelijk, omdat deze de huizenprijs substantieel verhoogt en het aantal transacties op de huizenmarkt verlaagt. Hierdoor passen huizenprijzen zich in mindere mate aan aan wisselende economische omstandigheden. De verwachte opbrengst van de Overdrachtsbelasting in 2009 is € 2,8 miljard.

8. Afschaffing van de Successierechten

Successierechten zijn een zeer schrijnende vorm van dubbele belastingheffing. Over inkomsten uit erfenissen en schenkingen hoeven geen successierechten te worden geheven, aangezien de begunstigden over de ontvangen bedragen belasting afdragen via de Inkomstenbelasting. De geraamde inkomsten uit Successierechten in 2009 zijn € 1,7 miljard.

9. Verhoging van de salarissen bij de Politie met 20%

De totale loonsom bij de Politie was in 2006 € 2,849 miljard (bron: Kerngegevens Nederlandse Politie). Het verhogen van alle salarissen met 20% kost derhalve €570 miljoen. De salarisverhoging geldt echter alleen voor het uitvoerend personeel en niet voor het (top)management. Het resterende bedrag zal worden geïnvesteerd in meer politie op straat.

II. Besparingen

1. Overheadreductie in de sectoren Openbaar bestuur, Defensie, Zorg en Onderwijs

Als de overhead in de sectoren Openbaar bestuur, Defensie, Zorg en Onderwijs wordt teruggebracht tot in de private sector gebruikelijke percentages, levert dit € 7,305 miljard op (bronnen: Trendnota arbeidszaken overheid, Berenschot). Dit bedrag overlapt gedeeltelijk met de reductie in het aantal ambtenaren door de overige besparingen in het programma van Trots op Nederland. Rekening houdend met deze overlap, is de netto opbrengst door overheadreductie € 6,2 miljard. De overheadreductie wordt in vier jaar gerealiseerd, waardoor de besparing in deze periode toeneemt met € 1,550 miljard structureel per jaar.

2. Reële bevrozing van alle uitkeringen exclusief de AOW

Een ruwe schatting van alle uitkeringen in het kader van de sociale zekerheid, uitgezonderd de AOW, is € 67 miljard (bron: CBS). Dit betreft onder andere arbeidsongeschiktheids- en werkloosheidsuitkeringen, kinderbijslag en overheidsbijdragen aan zorgkosten. Reële bevrozing uitgaande van een trendmatige economische groei van 2% levert een structurele besparing op van € 1,3 miljard. Vanwege de vaak gedateerde overheidsstatistieken op het gebied van sociale zekerheid, moet dit getal gezien worden als niet meer dan een eerste indicatie. Daarnaast wordt hier aangenomen dat besparingen op bijvoorbeeld arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ten goede komen van de algemene middelen. Dit is alleen legitiem als er sprake is van een aanvulling vanuit algemene middelen op de betreffende sociale fondsen. Als een dergelijke aanvulling niet bestaat, resulteert een bevrozing van uitkeringen in een verlaging van de betaalde premie, en komt dus direct ten goede van de premieplichtige individuen.

Een politiek bevlogen overheid heeft geen grenzen gesteld aan de immigratiestroom en de reikwijdte van de verzorgingsstaat.

3. Reële bevrozing van ambtenarensalarissen bij het Openbaar bestuur

In 2007 was de totale loonsom van ambtenaren bij de sector Openbaar bestuur € 15,430 miljard (bron: Trendnota arbeidszaken overheid). Uitgaande van een trendmatige economische groei van 2% levert reële bevrozing van de salarissen structureel € 310 miljoen per jaar op.

4. Afschaffen van alle niet-essentiële subsidies

Van alle door de rijksoverheid verstrekte subsidies is 78% niet essentieel (bron: Edmund Burke Stichting). In 2003, het laatste jaar waarin het Subsidie Overzicht Rijksoverheid verscheen, werd door de Rijksoverheid in totaal € 22,3 miljard uitgegeven aan subsidies. Afschaffing van alle niet-essentiële subsidies levert daarom naar schatting € 17,7 miljard op. Hieronder vallen € 3,908 miljard aan subsidies aan het Openbaar vervoer, die niet zullen worden afgeschaft om de staat van het openbaar vervoer niet verder te ondermijnen. De totale besparing bedraagt daarom € 13,8 miljard.

5. Verkoop van rijksdomeinen

Een grove schatting van de opbrengst van de verkoop van rijksdomeinen is € 100 miljoen (bron: CPB). Dit is echter een absolute ondergrens, aangezien de schatting geen betrekking heeft op reguliere onbebouwde grond.

6. Kortten op de toelage van het Koningshuis

Volgens het dagblad De Pers waren de totale overheidskosten aan het Koningshuis in 2006 € 84 miljoen. De publieke financiering van het Koningshuis zal worden teruggebracht tot de Koningin en de directe kroonopvolging. Aangenomen mag worden dat dit een besparing betekent van tenminste 50%, ofwel € 40 miljoen.

7. Verkleinen van de Publieke Omroep tot 1 televisie- en 1 radiozender

In 2009 wordt door de Rijksoverheid € 843 miljoen uitgegeven aan de Publieke Omroep. Het terugbrengen van het aantal publieke televisiezenders en het aantal radiozenders tot één levert een besparing op van naar schatting € 530 miljoen.

8. Reduceren van ontwikkelingshulp tot noodhulp

Als alleen noodhulp wordt gehandhaafd, blijft naar schatting 23% over van de ontwikkelingshulp (Official Development Assistance (ODA)). Dit betekent een besparing van ongeveer € 3,9 miljard op jaarbasis.

9. Afschaffen van niet-essentieel deel van de Nederlandse EU-bijdrage

Als structuurfondsen, landbouwfondsen en dergelijke uit de EU-begroting worden geschrapt, blijft naar schatting slechts 3% van de begroting over. Bij een korting van 97% is de bruto besparing voor Nederland ongeveer € 6,7 miljard per jaar.

10. Geen afschaffing van de hypotheekrenteaftrek

De aftrek van de hypotheekrente blijft ongewijzigd.

Met Trots is uitsluitend te praten over enige vermindering van de aftrek als de vlaktax van 25% geheel is ingevoerd en Nederland weer over een stabiel economisch klimaat beschikt. En dat is voorlopig nog niet het geval.

De Hypotheekrenteaf trek verhoogt op kunstmatige wijze de huizenprijzen, waardoor de toegankelijkheid van de huizenmarkt wordt verlaagd. Daarnaast vermindert de Hypotheekrenteaf trek de grondslag van de Inkomstenbelasting, wat de belastingtarieven doet toenemen en zo de marginale belastingdruk verhoogt. De verwachte gederfde belastinginkomsten door de Hypotheekrenteaf trek, rekening houdend met het huurwaardeforfait, zijn in 2010 € 9,200 miljard. Omdat de vlaktaks de tarieven in de Inkomstenbelasting verlaagt, is de opbrengst van de afschaffing van de hypotheekopbrengst in het programma van Trots op Nederland lager: gegeven een gemiddelde belastingdruk van 38% voor 65-'ers (bron: CPB) is de opbrengst naar verwachting € 6,0 miljard.

11. Afschaffing Algemene heffingskorting, Arbeidskorting en Combinatiekorting

De geraamde omvang van de Algemene heffingskorting, de Arbeidskorting en de Combinatiekorting is in 2010 € 32,8 miljard. Deze heffingskortingen hebben een aantal grote nadelen. Ten eerste verminderen ze de effectieve belastinggrondslag, wat de tarieven in de Inkomstenbelasting verhoogt. Dit heeft een negatief effect op de economische groei, aangezien hoge marginale belastingtarieven het minder aantrekkelijk maken om te werken of te investeren. Ten tweede maken heffingskortingen, samen met aftrekposten en toeslagen, de Inkomstenbelasting nodeloos ingewikkeld. Hierdoor moeten huishoudens en bedrijven administratieve kosten maken die eenvoudig vermeden kunnen worden door het belastingstelsel te vereenvoudigen. Ten derde schenden de genoemde heffingskortingen, vanwege hun afhankelijkheid van inkomen en sociaal-economische status, het fiscale principe dat het inkomen van ieder individu op gelijke wijze belast zou moeten worden. Dit vergroot in het bijzonder de armoedeval, omdat heffingskortingen als proportie van het inkomen in het algemeen afnemen naar mate men meer verdient.

Het moet weer normaal worden dat er een individuele economische noodzaak is om te integreren

12. Afschaffing aftrekposten in de Inkomstenbelasting (excl. fiscale oudedagsreserve)

Zoals bij de afschaffing van de Hypotheekrenteaf trek (zie punt 10 hierboven) is vermeld, verminderen aftrekposten in de Inkomstenbelasting de belastinggrondslag, wat de schijventarieven opstuwt. Daarnaast verstoren veel aftrekposten de werking van markten en maken ze, net als de heffingskortingen, de Inkomstenbelasting nodeloos ingewikkeld. Een voorbeeld van een aftrekpost met een marktverstorend effect is de Investeringsaftrek, die bepaalde soorten investeringen op het gebied van milieubehoud en energiebesparing vrijstelt van belastingheffing. Hierdoor wordt het rendement op deze soorten investeringen kunstmatig verhoogd, waardoor de investeringen financiële besparingen weghalen bij andere investeringen die, als de Investeringsaftrek niet zou bestaan, rendabeler zijn. Aftrekposten die onder dit punt worden afgeschaft zijn, naast de Investeringsaftrek, onder meer de Zelfstandigenaftrek, de Afdrachtvermindering, Speur- en Ontwikkelingswerk, het Spaarloon, de Arbeidskorting voor ouderen, de Aftrek wegens scholingsuitgaven en de Giftenaftrek. Zie Miljoenennota 2010, blz. 128-129 voor een volledige lijst. De gederfde belastinginkomsten als gevolg van deze aftrekposten zijn € 2,760 miljard. Rekening houdend met de belastingverlaging door invoering van de vlaktaks levert afschaffing van de aftrekposten naar verwachting € 1,5 miljard op.

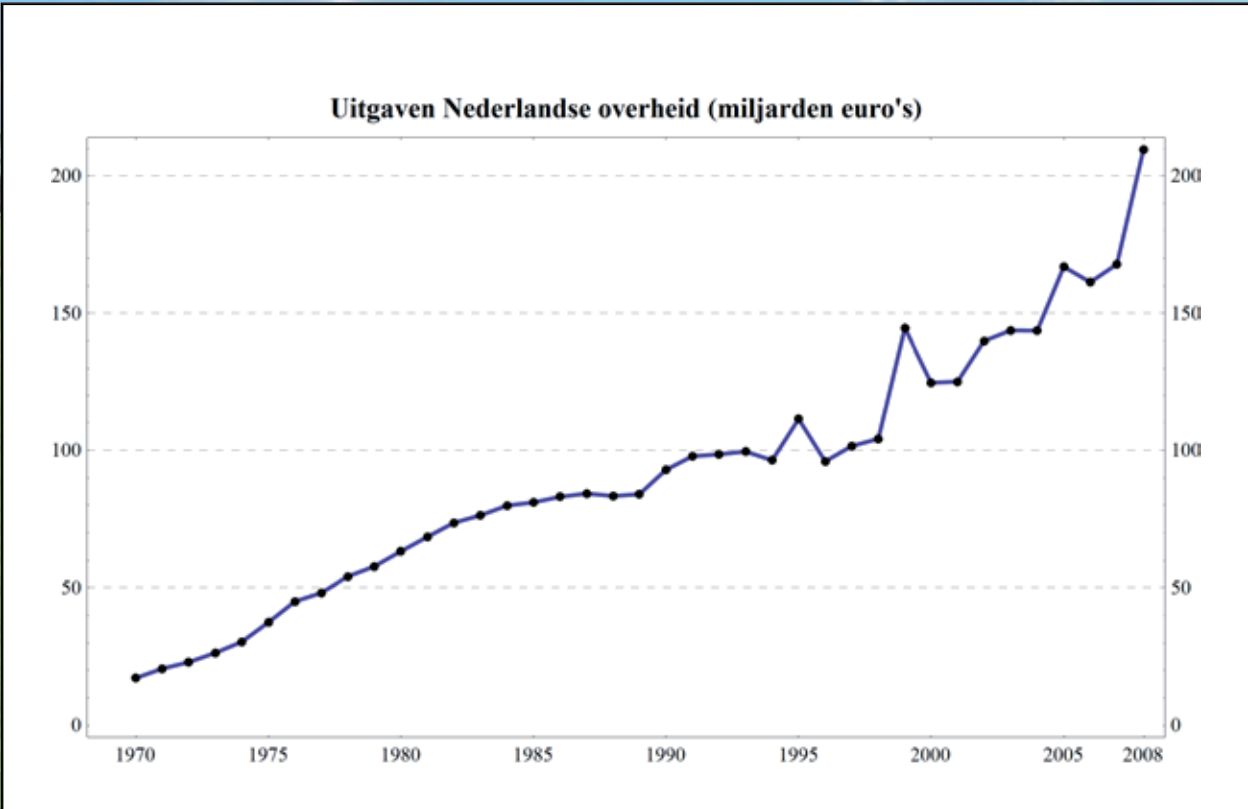
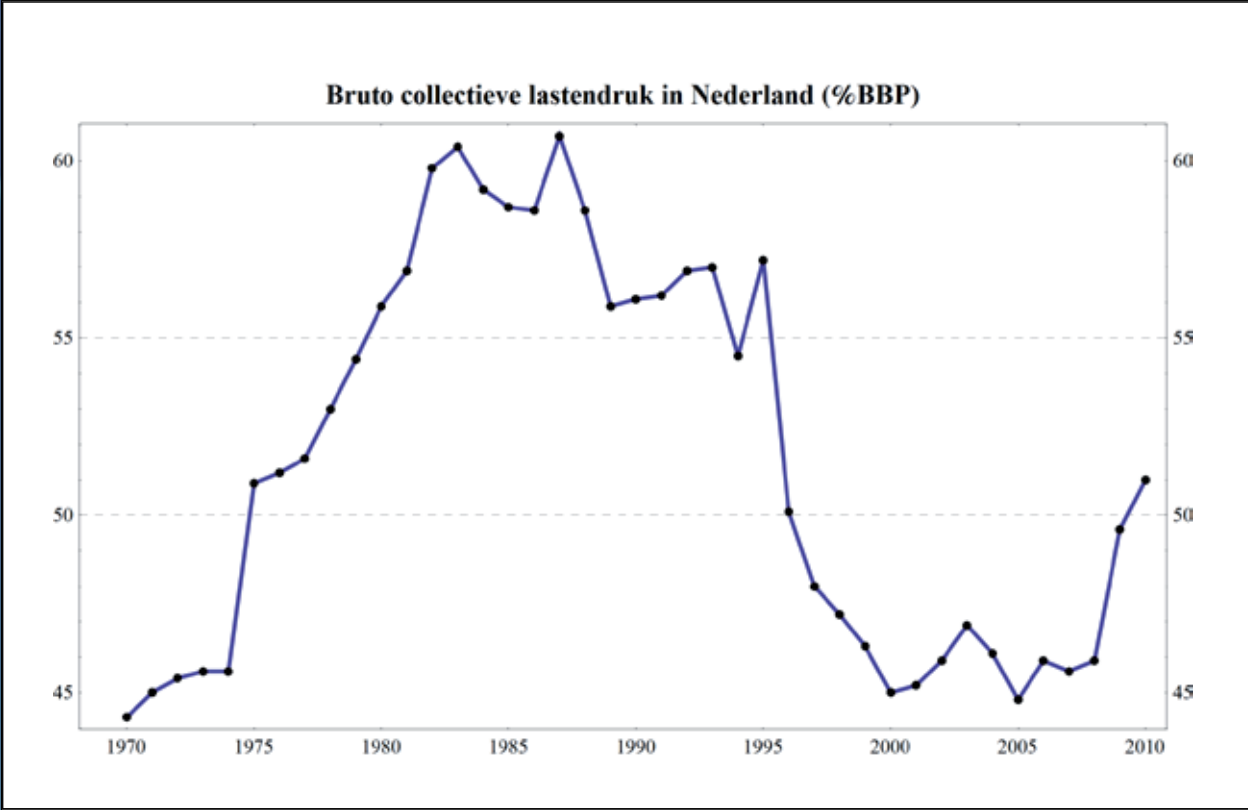
III. Balans tussen de voorgestelde uitgaven en besparingen

Financiële implicaties van voorgestelde hervormingen (op jaarbasis)

Kosten (miljoenen euro's)	Besparingen (miljoenen euro's)
<i>Invoering van vlaktaks van 25% in Box 1 van de IB met een belastingvrije voet van € 3.000, in vier jaar</i> 12.625 (eerste jaar) 50.500 (na vier jaar)	<i>Overheadreductie in Openbaar bestuur, Defensie, Zorg en Onderwijs, in vier jaar</i> 1.550 (eerste jaar) 6.200 (na vier jaar)
<i>Herstel houdbaarheid overheidsfinanciën in het kader van brede heroverwegingen</i> 3.625 (eerste jaar) 29.000 (na acht jaar)	<i>Reële bevrozing van uitkeringen excl. AOW</i> 1.300 (eerste jaar) 10.400 (na acht jaar)
<i>Verlaging van de Vermogens-rendementsheffing (Box 3 van de IB) naar 25%</i> 450	<i>Reële bevrozing van ambtenarensalarissen bij Openbaar bestuur</i> 310 (eerste jaar) 2.480 (na acht jaar)
<i>Invoeren van geormerkte brandstofaccijns, in acht jaar</i> 1.225 (eerste jaar) 9.800 (na acht jaar)	<i>Afschaffen niet-essentiële subsidies</i> 13.800
<i>Gebruik van gasbaten voor schuldreductie</i> 6.200	<i>Verkoop van niet-essentiële rijksdomeinen</i> 100
<i>Afschaffing Overdrachtsbelasting</i> 2.800	<i>Beperken toelage Koningshuis</i> 40
<i>Afschaffing Successierechten</i> 1.700	<i>Publieke Omroep naar één rudimentaire zender</i> 530
<i>Verhoging van salarissen bij Politie met 20%</i> 570	<i>Reduceren van ontwikkelingshulp naar noodhulp</i> 3.900
	<i>Schrappen niet-essentiële EU-bijdrage</i> 6.700
	<i>Afschaffing Hypotheekrenteaf trek, vanaf jaar vijf</i> 6.000 (vanaf vijfde jaar) onder strikte voorwaarden**
	<i>Afschaffing Algemene heffingskorting, Arbeidskorting en Combinatiekorting</i> 32.800
	<i>Afschaffing aftrekposten IB (excl. Fiscale oudedagsreserve)</i> 1.500
Totale kosten* 29.195 (eerste jaar) 101.020 (na acht jaar)	Totale besparingen* 62.530 (eerste jaar) 84.450 (na acht jaar)
Cumulatieve kosten over 8 jaar 596.600	Cumulatieve besparingen over 8 jaar 597.200

* De voorgestelde hervormingen zijn budgetneutraal over een periode van acht jaar. In de daaropvolgende jaren ontstaat echter een begrotingstekort, omdat de totale kosten de totale besparingen overtreffen. Dit tekort wordt echter sterk gereduceerd door de omvangrijke economische stimulans die de hervormingen zullen veroorzaken. Mocht er een tekort overblijven, dan kunnen uitkeringen (excl. de AOW) of salarissen van ambtenaren in het Openbaar bestuur worden bevroren totdat begrotingsevenwicht bereikt is.

** De aftrek van de hypotheekrente blijft ongewijzigd. Met Trots is uitsluitend te praten over enige vermindering van de aftrek als de vlaktax van 25% geheel is ingevoerd en Nederland weer over een stabiel economisch klimaat beschikt. En dat is voorlopig nog niet het geval.

WWW.TROTSOPNEDERLAND.COM

PARTIJ VOOR MENS EN SPIRIT

BRUGGEN BOUWEN NAAR EEN NIEUWE WERELD

Programma voor de periode 2010-2014

Partij voor Mens en Spirit

Als er licht is in de ziel, zal er schoonheid zijn in de mens.
Als er schoonheid is in de mens, zal er harmonie zijn in het huis.
Als er harmonie is in het huis, zal er rust zijn in het land.
Als er rust is in het land, zal er vrede zijn op aarde.
(Chinees gezegde)

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Partij voor Mens en Spirit in twaalf gedachten	3
3. Ons wereldbeeld	4
4. Vier pijlers van Partij voor Mens en Spirit	4
5. Politiek volgens Partij voor Mens en Spirit	5
6. Democratisering	6
7. Rechtvaardige en transparante economie	6
8. Financieel beleid	7
9. Sociale zekerheid en werkgelegenheid	9
10. AOW en pensioen, oudedagsvoorziening	9
11. Fiscaal beleid	10
12. Jeugd en gezin	11
13. Onderwijs en educatie	12
14. Gezondheid en zorg	13
15. Alcohol, drugs en verslaving	16
16. Wetenschap en spiritualiteit	16
17. Veiligheid	16
18. Samen leven, de multi-menselijke samenleving	18
19. Het nieuwe wonen, leven en werken	18
20. Milieu, natuur en agrarische sector	21
21. Verkeer en vervoer	23
22. Vrede en ontwikkelingssamenwerking	24
23. Defensie	25
24. Nederland, Europa en de wereld	25
25. Begrippenlijst	28

1. Inleiding

Partij voor Mens en Spirit is in maart 2008 opgericht door drie vrouwen met een spirituele achtergrond. Al snel steeg het aantal leden en waren mensen enthousiast bezig om 'een nieuwe dimensie in de politiek' vorm te doen geven.

Politiek werd en wordt niet gezien als een doel op zich, maar als een weg om gewenste verandering te realiseren. Veranderingen die haar wortels vinden in het besef dat de mens een geestelijk wezen is, verbonden met alles om ons heen. Het is vanuit dit weten vanzelfsprekend om doelstellingen te kiezen die bijdragen aan een eerlijke en rechtvaardige wereld en aan een samenleving, die geen arena meer is voor commerciële en zakelijke belangen, maar een samenleving in vrijlatende en respectvolle verbondenheid. Daarbij zijn begrippen als integriteit, intuïtie, menselijkheid, verbondenheid en transparantie van het grootste belang.

Partij voor Mens en Spirit heeft doelstellingen geformuleerd om bruggen te slaan om tot een nieuwe wereld te komen. De vier peilers liefde, authenticiteit, bewustwording en holisme zijn belangrijke uitgangspunten en toetsstenen voor onze visie en beleid. Wij willen ons niet alleen laten leiden door zaken op de korte termijn, maar doelen formuleren op basis van een langetermijnvisie. Deze is uitgewerkt in onze Kernvisie en vormt de basis voor dit programma voor de periode 2010-2014.

2. Partij voor Mens en Spirit in twaalf gedachten

1. **MenS.** De mens is een geestelijk energetisch wezen met een fysiek lichaam. Gezondheid en welzijn worden bepaald door de directe wisselwerking tussen lichaam, geest en omgeving. Daarom leggen wij ons toe op het investeren in een harmonieuze, schone en gifvrije leefomgeving en voeding, als basis voor gezondheid.
2. **Liefde.** Het uitgangspunt van beleid en van handelen moet liggen in liefde en respect voor alles wat er is. In de praktijk betekent dit het steeds toewerken naar oplossingen die voor iedereen een win-situatie betekenen. Wij stimuleren het natuurlijke menselijke talent voor liefde, verantwoordelijkheid, zorg en verbondenheid in de samenleving.
3. **Bewustzijn.** Persoonlijke en collectieve bewustzijns-groei is essentieel om tot vrede in onszelf en in de wereld te komen. Wij kiezen voor onderwijs en educatie met intensieve aandacht voor zelfkennis en sociaal functioneren.
4. **Authenticiteit.** We leggen het accent op het helpen ontwikkelen van een werkelijk vrije geest, van een uniek mens zijn dat zich los weet te maken van de invloeden van ideaalbeelden, reclame en machtsstructuren.
5. **Partnerschap.** De overheid vormt zich om tot gemeenschapsdienst en heeft als hoogste taak om als partner haar burgers te ondersteunen op de wijze zoals deze burgers dit wensen. De gemeenschapsdienst gaat de dienstverlenende nuts-, financiële-, OV-, onderwijs- en zorgsectoren deprivatiseren en neemt deze collectieve zorgtaken weer op zich om haar burgers te dienen en hen onafhankelijker te maken van commercie.
6. **Vertrouwen.** Voor de moderne burger wordt het meer mogelijk volwassen, autonoom en (zelf)zorgend te zijn door deregulering, maar ook door het afbouwen van beleid dat eenzijdig gericht is op controle op en wantrouwen van de burger. De overheid laat zien dat zij zelf te vertrouwen is, waardoor als vanzelf een andere wisselwerking wordt opgeroepen tussen overheid en burger.
7. **Gezondheid.** Elke burger heeft het recht een vrije keuze te maken voor een eigen levensstijl en levensbeschouwing, zoals voor het type gezondheidszorg (alternatief, regulier, soorten therapie, enz.). Die vrije keuze moet mogelijk gemaakt worden binnen het normale vergoedingensysteem. De overheid ondersteunt professionalisering en (bij)scholing van het alternatieve veld en respecteert het zelfbeschikkingsrecht en de lichamelijke integriteit van elke burger.
8. **Welzijn.** Economie is de voedende bloedstroom van een samenleving om te voorzien in onze basisbehoeften. Aanhoudende economische groei op de wijze van nu is ongezond, gaat ten koste van kwetsbaren en dient niet meer de bepalende factor te zijn voor overheidskeuzen. Winst staat ten dienste van het welzijn, van het welbevinden, zowel lichamenlijk als geestelijk, van mens en natuur binnen de samenleving. Geld is een middel en niet een doel.
9. **Duurzame voldoening.** Partij voor Mens en Spirit gaat voor (overheids)keuzen die burgers de mogelijkheden bieden voor elkaar te zorgen en ruimte voor zichzelf te creëren, ook op de lange termijn. We leggen het accent op 'duurzame voldoening' in plaats van op een eenzijdige materieel gerichte consumptiedrang ten koste van het ecosysteem en van de persoonlijke speelruimte. Mensen mogen meer leven vanuit hun passie en talenten.
10. **Ontwikkeling.** De mens heeft intuïtieve, creatieve, praktische, filosofische en geestelijke vermogens en behoeften die nu weinig aangesproken en gevoed worden. Samenleving en onderwijs mogen zich meer gaan richten op het ondersteunen en helpen ontwikkelen van de menselijke mogelijkheden op méér gebieden dan eenzijdig kennisverwerving en rationele ontwikkeling.
11. **Vrijheid.** Kinderen en volwassenen worden binnen de huidige samenleving meer en meer gemeten en naar een bepaald wenselijk model gevormd. Mede hierdoor zijn er steeds vaker 'afwijkingen van de norm', waardoor steeds meer mensen een diagnose en medicatie krijgen. Partij voor Mens en Spirit vraagt ruimte voor het unieke individu, zowel geestelijk als fysiek.
12. **Milieu Bewust Zijn.** Onze leefomgeving is onze basis en daar nemen we de verantwoordelijkheid voor. Milieuvriendelijk produceren en consumeren wordt belast bij burgers en bij bedrijven.

3. Ons wereldbeeld

De mens is een geestelijk wezen in een fysiek lichaam. Dit lichaam is een tempel met een eigen waardigheid, waarbinnen geest, intuïtie, gevoel, verstand en materie waardevol hun plaats vinden en zich verbinden met elkaar en met het geheel. Samen met alle mensen, wezens en krachten vormen wij een geheel, dat voortkomt uit De Bron.

Vanuit dit holistische besef erkennen wij dat alles met elkaar verbonden is en dat wij verantwoordelijk zijn voor elkaar. Daarnaast is elk wezen verantwoordelijk voor zichzelf. Elk draagt bij aan de gezondheid, levendigheid en ontwikkeling van het geheel.

De mens is steeds bezig met "een alchemistisch werk om van lood goud te maken". Het werk om een positieve bijdrage aan de wereld te zijn begint in eerste instantie in onszelf. Door steeds bewuster te worden van onze licht- en schaduwkanten en ons in de loop der tijd individueel en als groepen te helen en zuiveren, voegen wij licht toe aan onszelf en aan de wereld.

Hoe angstiger, gekwetster en bozer de mens(heid) is, hoe meer machtspatronen en ego duisternis kunnen veroorzaken. Hoe bewuster de mens(heid) wordt, hoe sterker de mogelijkheid wordt om te leven vanuit licht en liefde. Dat laatste pad willen wij gaan, met als doel dat alle wezens in vrede en authenticiteit kunnen leven met een zodanig ontwikkeld bewustzijn dat "duurzame voldoening" en vertrouwen steeds meer de plaats kunnen gaan innemen van dwang en regelgeving.

4. Vier pijlers van Partij voor Mens en Spirit

De mensheid bevindt zich in een bijzonder ontwikkelingsmoment. Wereld en mens zijn in een zich versnellende dynamische beweging. Het vertrouwen in de politiek is laag. Crisis volgt op crisis. Nieuwe oplossingen zijn nodig. Partij voor Mens en Spirit wil een nieuwe spirituele politieke dimensie introduceren, die berust op vier pijlers:

- **Liefde**
Het uitgangspunt van beleid en van handelen moet liggen in liefde en respect voor alles wat er is. In de praktijk betekent dit het steeds toe werken naar oplossingen die voor iedereen een win-situatie betekenen.
- **Authenticiteit**
Elk wezen heeft eigen unieke kwaliteiten, die steeds in ontwikkeling blijven. Beleid en handelen vanuit dit principe betekent dat mensen vrij mogen zijn en dat regelgeving dient om mens en maatschappij slechts waar nodig aan te sturen. De overheid wordt omgevormd tot gemeenschapsdienst en is partner van de burger.
- **Bewustwording**
Meer zelfkennis en bewustzijn van je ware wezen betekenen meer innerlijke rijkdom, harmonie en begrip. Meer bewustzijn leidt tot menselijkheid en compassie, tot *emenscipatie*. Uit bewustzijns groei vloeit een vanzelfsprekende verantwoordelijkheid voort.
- **Holisme**
In alle verscheidenheid is er de essentie van eenheid, omdat wij allen verbonden zijn met elkaar door energetische, emotionele en fysieke systemen. Het besef van deze eenheid betekent continue zorg voor elkaar en Het Geheel.

Het gekozen instrument van Partij voor Mens en Spirit om deze pijlers in deze tijd meer vorm en inhoud te geven is spirituele politiek. Spirituele politiek werkt vanuit een dienende basishouding en wil geen beleid vormen vóór, maar aansturen samen mét. Spirituele politiek gelooft in een verbonden systeem, dat zowel zichtbare als onzichtbare dimensies kent. Spirituele politiek respecteert het rationele denken, maar vindt dat dit een beperkt deel is van het multidimensionale wezen van de mens.

Gevoel, intuïtie, creativiteit en sociale verbondenheid mogen zwaarder gaan wegen dan economie, geld, macht en eerzucht. Spirituele politiek wil aspecten als rust, verbondenheid, zachtheid en betrokkenheid in sterke mate in de samenleving helpen opbloeien. Spirituele politiek wil maatschappelijke vraagstukken vanuit bovengenoemde aspecten met een geheel andere optiek benaderen.

HOLISME: Denken in gehelen

Elk wezen is een geheel in zichzelf en maakt ook deel uit van grotere gehelen waarin een samenhang, ordening en interactie gaande is. Alles beïnvloedt elkaar. Alles relateert met elkaar. Elk levensaspect bestaat uit een combinatie van de elementen aarde, water, lucht, vuur en geest (ether, spirit, levensenergie). Elk element heeft de ander nodig om in stand te kunnen blijven. Zo is het ook met elk aspect in deze wereld. Partij voor Mens en Spirit wil die eenheid en verwantschap van alles met elkaar benadrukken en koesteren. Levend en dienend leiden vanuit dat bewustzijn doet als vanzelf compassie, integriteit en zorgvuldigheid ontwakken in allen.

SPIRIT: Geest, Licht, Bron, Bewustzijn

Partij voor Mens en Spirit is een politieke partij die zich baseert op grondslagen vanuit moderne spiritualiteit. Het hart is het centrale punt tussen geest en materie. De mens leeft in beide werelden. Wanneer we ons bezig houden met besluitvorming en praktische zaken, dan willen we dat doen vanuit een totaal mens zijn. Politieke visie- en besluitvorming vindt daarom plaats vanuit het hart. Om onze eigen diepere wijsheid aan te spreken wenden we ons steeds tot *Spirit*, dat voor sommigen hun innerlijke bron, hun hoger zelf is en voor anderen De Bron. In dit proces zijn zelfkennis en bewustzijn onontbeerlijk. Door te werken in onszelf werken we ook in de wereld. Door te werken in de wereld werken we ook in onszelf. Alles is één.

5. Politiek volgens Partij voor Mens en Spirit

Het woord politiek is afgeleid van het Oudgriekse πολιτεία (politeia). Politeia betekende onder meer de burgerlijke samenleving; het leven als burger in de samenleving, staat, staatsvorm, en stads- of staatsbestuur. Het woord minister (Latijn) betekent 'dienaar'.

Politiek is voor ons een dienende taak om met elkaar de samenleving vorm te geven. Politiek betekent voor ons mede een nadruk op en respect voor de authenticiteit van elk wezen, het vernieuwend nadenken en navoelen vanuit openheid, zingeving en spiritualiteit en de wens een samenleving zodanig te helpen vormgeven dat mens en milieu alle kansen hebben in al hun facetten tot hun recht te kunnen komen. Partij voor Mens en Spirit wil komen tot een "authentieke politiek", die aangestuurd wordt met bezinning, overleg en wijsheid.

Besluitvorming zoals Partij voor Mens en Spirit voorstaat, zal gebaseerd willen zijn op een diepe analyse van de situatie, de mens en de context. Beslissen en handelen dienen te geschieden vanuit helder bewustzijn. Helder bewustzijn komt voort uit (zelf)inzicht, compassie en wijsheid en door het afstemmen op Spirit. Vanuit die aspecten gaan we aan het werk om de werkelijkheid (om) te vormen of in (nieuwe) banen te leiden. Daarbij werken we vanuit de wens tot 'duurzame voldoening' voor allen, waardoor ieder wezen tot zijn/haar recht kan komen. Liefdevol communiceren, waarnemen, voelen, behoeften onderkennen, verzoenen, mededogen zijn kwaliteiten die we in een beslisproces kunnen toepassen.

Politiek vanuit het hart betekent ook: allen kunnen en mogen leven conform hun gevoel en vermogens, maar ook het dragen van verantwoordelijkheid voor het geheel. Goed functionerende sociale structuren zijn onontbeerlijk voor de mensheid.

We willen van onderaf organiseren in interactie met elkaar en met de dagelijkse praktijk. Leiderschap zal in deze tijd een andere vorm aan moeten nemen: dienend, bescheiden en transparant. Dit vraagt om andere manieren van organiseren en om nieuwe wijzen van besturen, aansluitend op vaardigheden van mensen zelf. Mens en Spirit kiest voor co-creatie in plaats van voor concurrentie en strijd.

Denkend vanuit dit principe staat Mens en Spirit, waar mogelijk, achter het instellen van een nationaal kabinet naar rato met vertegenwoordigers van alle gekozen partijen, zodat alle kiezers zich waarlijk vertegenwoordigd voelen. Grote en kleinere besluiten worden samen met de bevolking of belanghebbenden genomen en gestreefd wordt naar het naar tevredenheid compenseren van betrokken burgers wiens belang wordt geschaad en naar brede consensus of een 'geen bezwaar' (sociocratie).

6. Democrativering

Nederland is een constitutionele monarchie. De moderne burger wil volwaardig meedenken, maar wordt daartoe niet in staat gesteld. Huidige regeringen en parlementen verbinden zich te weinig direct met de burger. Het democratische systeem boet ingrijpend aan geloofwaardigheid in.

Van overheid naar gemeenschapsdienst

Om de democratie te bevorderen dient de overheid te worden omgevormd tot gemeenschapsdienst. De overheid wordt een partner van de burger. Partner zijn betekent *samenwerken met elkaar*. Dit geeft een wederzijdse betrokkenheid aan die verder gaat dan een vrijblijvend informeren. Het vraagt ook om volledige transparantie. De miljoenennota dient bijvoorbeeld zodanig geschreven te worden dat zij helder inzicht geeft in welke doelen wel en niet gehaald zijn¹.

Meebeslissingsrecht burgers en modernisering kiessysteem

Het politieke systeem van nu bestaat uit een elkaar kiezende elite en geeft weinig ruimte aan echt nieuwe geluiden. Om dit te doorbreken en in de toekomst te voorkomen, gaan we zoveel mogelijk werken met burgerfora en kaderstellende referenda, zowel lokaal als nationaal. We stellen tevens een nieuw kiessysteem voor, waarbinnen burgers per partij per thema, zoals onderwijs, gezondheidszorg of veiligheid gaan kiezen.

De Tweede Kamer dient beter in staat gesteld te worden direct kennis te nemen van wat er bij burgers leeft. Wij stellen een recht tot inspraak door burgers voor, dat rechtstreeks via televisie en internet te volgen is en waarop kamerleden reageren. Daardoor kunnen onderwerpen die voor de kiezer belangrijk zijn direct voorgelegd worden.

Voor echte burgerparticipatie is een permanente structuur nodig. Burgers gaan deelnemen aan instanties en organisaties die het beleid beïnvloeden, bepalen en controleren. Ten minste 25% van het aantal mensen in belangrijke adviesraden gaat bestaan uit burgers, die vanuit hun deskundigheid, ervaring of interesse het collectieve belang willen en kunnen vertegenwoordigen.

Meerderheden dienen rekening te houden met minderheden en de intentie te hebben ieder in zijn of haar waarde te laten. Er wordt gestreefd naar besluitvorming die zo transparant en hoog van kwaliteit is en die zodanig recht doet aan de aanwezige bezwaren, dat er overeenstemming bereikt kan worden.

Koningshuis

Mensen hebben elkaar of zichzelf ooit tot koning uitgeroepen en daarop een erfelijk systeem gebaseerd, dat niet meer van deze tijd is. Ons koningshuis heeft meer invloed dan andere Europese koningshuizen, bijvoorbeeld door het benoemen van een informateur na de verkiezingen, door wekelijkse gesprekken met de minister-president, door deelname aan de Bilderberg-conferenties en door het ondertekenen van wetten. Partij voor Mens en Spirit aanvaardt dat het koningshuis in de ogen van veel Nederlanders een verbindende rol heeft. Wij vinden echter dat de rol terug gebracht moet worden tot een puur ceremoniële rol en dat het koningshuis, net als iedere andere Nederlander, gewoon belasting dient te betalen.

7. Rechtvaardige en transparante economie

Economie is de bloedstroom van het leven. Economie is in essentie voedend en dienend van aard, gericht op het voldoen van de behoeften van de mens en moet geen doel op zichzelf zijn. Economie is tevens een uiting van het menselijke vermogen om te scheppen.

Eindeloze groei gaat ten koste van anderen, van natuur en milieu. Partij voor Mens en Spirit kiest voor welzijn boven winst en wil 'duurzame voldoening', rechtvaardigheid en kwaliteit van leven als uitgangspunten nemen voor economie, in plaats van het streven naar eindeloze ongeremde economische kwantitatieve groei.

Rechtvaardigheid en transparantie

Elke mens dient in de gelegenheid te worden gesteld voldoende middelen te kunnen genereren om het eigen leven op een volwaardige manier vorm te geven. Regeringen en parlementen hebben de verantwoordelijkheid om te zorgen voor een eerlijke handel, voor verbod op producten die met behulp van kinderarbeid of andere vormen van moderne slavernij zijn gemaakt of die milieuschade veroorzaken. Ze dienen ervoor te kiezen geen geld te verdienen met dubieuze of schadelijke zaken, zoals wapenhandel of

¹ zie 7. Rechtvaardige en transparante economie

het exporteren van milieuproblemen naar het buitenland. Onze regering dient het recht op voedsel voor elk mens wereldwijd te onderschrijven.

Een betrouwbare overheid handelt transparant en wordt niet sterk beïnvloed door lobbies, noch door industrieën, noch door internationale druk en noch door belangen van eigen ambtenaren.

Een samenleving is samen leven, dat betekent ook dat we de voorzieningen, waar iedereen recht op heeft, samen bezitten, zoals bijvoorbeeld de aarde waarop wij leven, een schone omgeving, nutsvoorzieningen (energie en water), gezondheidszorg, onderwijs, openbaar vervoer en media/communicatie. Omdat essentiële voorzieningen worden geleverd door private partijen, zijn ze onnodig duur. Denk aan de kosten en systemen voor administratie, reclame, management, controlesystemen en handhaving. Door het terugdraaien van de privatisering in combinatie met de transformatie van de overheid tot gemeenschapsdienst² worden de belangrijkste voorzieningen goedkoper of zelfs gratis en kunnen we zelf meebeslissen.

8. Financieel beleid

Geld is geen natuurwet, geen wetenschap en volgt weinig voorspelbare regels. Geld is een verzameling van onderlinge afspraken.

Financiële crisis

Het huidige financiële systeem is niet meer onder goede controle van overheden gesteld en is gebaseerd op een voortdurend winst najagen. De gevolgen zijn duidelijk geworden tijdens de financiële crisis van 2008: overdadig speculatief gebruik van geld en geldscheppen (kredietverlening) waar geen reële goederen en diensten tegenover staan. De versoepeling van de financiële regelgeving in de afgelopen twintig jaar maakte de weg vrij voor deze vorm van casinokapitalisme, net als in de jaren twintig van de vorige eeuw. De bezuinigingen die als gevolg van deze crisis nodig zijn willen wij uitsmeren over een periode van acht jaar om de lasten minder zwaar te laten drukken op de samenleving.

Financiële immunisering

Om herhaling van de financiële crisis te voorkomen is het van belang om de burger, bedrijven en de overheid af te schermen van dit casinokapitalisme, ofwel van geldscheppen 'uit de lucht'. Daarom willen we de huidige geldscheppende financiële instellingen splitsen in coöperatieve banken en zakenbanken. Met deze splitsing zorgen we ervoor dat er banken ontstaan, die de behoeften van de reële economie ondersteunen. In aanvulling hierop willen we nog een aantal belangrijke verbeteringen voor het financiële systeem doorvoeren, waardoor voor de samenleving risicovolle financiële handelingen aan banden worden gelegd.

Gemeenschapsbanken

Gemeenschapsbanken zijn coöperatief georganiseerde banken die het belang van ons allemaal dienen. Alle mensen zijn samen mede-eigenaar van de gemeenschapsbanken en hebben op basis van "one man, one vote" (één mens, één stem) stemrecht in het te voeren beleid. De gemeenschapsbank mag zich niet bezighouden met speculatieve transacties, handel in aandelen, obligaties enzovoort. Dit geldt in het bijzonder voor het fenomeen derivaten³.

Veruit het grootste gedeelte van het gebruik van derivaten wordt bij wet verboden en alleen nog dat gedeelte blijft toegestaan, wat voor ondersteuning van de reële economie nodig is. De derivaten die in omloop zijn, dienen zoveel mogelijk bij de zakenbanken te worden ondergebracht.

Zakenbanken mogen geen geld meer scheppen. Ze mogen alleen met reeds door hen zelf en het door het publiek vrijwillig bij de zakenbanken geparkeerde geld, aandelen, obligaties en dergelijke kopen. Waar nodig wordt de financiële sector met nog verdergaande regelgeving aan banden gelegd.

Ondersteuning MKB

Als gevolg van de financiële crisis zijn banken sterk terughoudend geworden met het verstrekken van kredieten. Door de beperkte kredietverstrekking heeft met name het midden- en kleinbedrijf (MKB) - dé banenmotor van ons land - grote moeite om aan middelen te komen om te kunnen blijven bestaan. Bij veel bedrijven staat het water nu aan hun lippen.

² zie 6. Democratisering

³ Derivaten zijn afgeleide financiële producten met over het algemeen een groot risico. Tot half jaren negentig bestond het fenomeen derivaten bijna niet. Nu is de omvang van het gebruik van deze speculatieve en veelal "giftige" producten ruim tienmaal zo groot als wat we over de hele wereld in een jaar met elkaar verdienen. Als hier iets fout gaat, lopen we het risico dat de hele wereldeconomie in elkaar stort.

Het MKB moet op een goedkope en alternatieve manier aan leningen kunnen komen voor de bedrijfsvoering, waarbij zij onafhankelijk kunnen zijn van de zakenbanken. De lokale gemeenschapsbanken kunnen dit oplossen. Zij kunnen een goedkope en met name voor het MKB beter toegankelijke variant op factoring en lease⁴ toepassen. In het nieuwe systeem verkopen de bedrijven juridisch hun goederen en diensten aan de lokale coöperatieve bank en fysiek direct aan elkaar. Met de hiervoor genoemde maatregel krijgen bedrijven de financiële ruimte en kansen om samen met de overheid voor een spoedig herstel van de economie te kunnen zorgen.

Geldschepping en staatsschuld

Het huidige monetaire systeem heeft geen reset-knop. Om de financiële crisis en de staatsschuld op te kunnen lossen hebben we binnen de huidige regelgeving van de Europese Unie (en de Verenigde Staten) geen andere mogelijkheid dan de komende 40 jaar flink de buikriem aan te halen.

De minst "pijnlijke" weg waarlangs we het probleem van de staatsschuld en de financiële crisis op kunnen lossen is ervoor te zorgen dat alleen het ministerie van Financiën en niet banken geld mogen scheppen, zonder dat hier schuld tegenover staat. De wet moet hiertoe veranderen, zodat Nederland in een periode van ongeveer 10 jaar de totale staatsschuld kan aflossen. De belangen van de samenleving dienen belangrijker te zijn dan die van de private banken.

Van IK- naar WIJ-economie

Veel mensen zien het gebruik van rente als een vorm van diefstal en willen dat dit wordt afgeschaft. De eerste stap op weg naar het afschaffen van rente, is het afschaffen van inflatie en het toe groeien naar een nieuw systeem, waarin gebruik wordt gemaakt van welvaartsvast geld. Inflatie kunnen we enerzijds beperken door te stoppen met scheppen van geld waar geen reële goederen en diensten tegenover staan. Anderzijds zullen werkgevers, werknemers en overheden moeten stoppen met jaarlijks hun prijzen te verhogen. Volgens officiële cijfers over inflatie is in ons land in de afgelopen 40 jaar alles bijna 5 maal zo duur geworden en is bijna 95% van de loonsverhoging die we in deze periode hebben gekregen opgegaan aan inflatie. Hierbij is nog geen rekening gehouden met explosieve prijsstijging van woningen.

Als we aanvullend op het gebruik van welvaartsvast geld, de financiële instellingen een aparte vergoeding zouden geven voor de door hen te maken beheerskosten, zou er een stabiel rentevrij systeem ingevoerd kunnen worden. Het huidige geld past bij de huidige IK-economie. Welvaartsvast geld past bij de WIJ-economie, waar wij van Mens en Spirit naartoe willen gaan. Langs deze weg kunnen we de huidige economie van de schaarste ombuigen in een economie van overschot... En dat is toch waar het om gaat? De aarde is zo rijk en weelderig. De mens heeft zo veel talenten en mogelijkheden om daar samen een paradijs van te maken. Maar essentieel daarin is dat we ervoor kiezen om te delen, om respect te hebben voor elkaar en geluk voor iedereen centraal te stellen.

9. Sociale zekerheid en werkgelegenheid

Binnen het huidige economische systeem is niet voor iedereen een betaalde baan weggelegd. Volgens Partij voor Mens en Spirit kan een maatschappij alleen optimaal functioneren wanneer haar burgers en gemeenschapsdienst⁵ daar wederzijds verantwoordelijkheid voor nemen. In elke gemeenschap is het verrichten van diensten noodzakelijk. In principe dienen gezonde mensen in hun eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. Partij voor Mens en Spirit stelt dat voor iedereen een waardevolle maatschappelijke en sociale rol mogelijk is.

Waardering van verschillende rollen

Wij vinden een nieuwe visie op arbeid noodzakelijk. Voor iedereen is een (werk)plek. Het vertrekpunt bij werkgelegenheid moet echter niet het verschil tussen betaald en onbetaald werk zijn, maar de rol en de taak die het beste bij iemand passen. Wat iemand kan en doet, dient te worden gewaardeerd. Bepaalde mensen worden op dit moment niet of moeilijk in dienst genomen, zoals ouderen, allochtonen, gehandicapten, enzovoort. In het huidige systeem wordt veel talent verspild. Veel mensen zitten op de verkeerde plek. De lokale gemeenschap en de overheid hebben een taak om werk op niveau te kunnen verschaffen.

⁴ Factoring wil zeggen dat het verkopende bedrijf zijn facturen overdraagt aan een factoringsmaatschappij waardoor het de betalingen gemiddeld 45 dagen eerder binnenkrijgt dan bij normale betaling; leasen is een variant op huurkoop.

⁵ zie 6. Democratisering

Het garantie-inkomen

Mens en Spirit wil ouderschap en vrijwilligerswerk in het economische systeem betrekken, door de daar opgedane ervaring en inzet te honoreren met een garantie-inkomen en andere vormen van waardering of stelsels van beloning. Er wordt een garantie-inkomen van € 1000 per maand gefaseerd en experimenteel voor bepaalde groepen ingevoerd. Hierdoor worden de maatschappelijk “kanslozen”, kansrijk. Tegenover het garantie-inkomen staan afspraken over maatschappelijke dienstverlening. Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden, eigenheid, interesse en talenten van de betreffende persoon. Dit garantie-inkomen dient genoeg inkomen te verschaffen voor een eenvoudig leven met de noodzakelijke basisvoorzieningen. Daarbuiten kan ieder eigen verdiensten genereren.

Wij zijn voorstander van een experiment binnen een dorp in Nederland met een onvoorwaardelijk basisinkomen om te zien wat er gebeurt als werk en inkomen ontkoppeld raken en mensen vrij zijn hun leven naar eigen goeddunken in te richten.

Vergroten van de werkgelegenheid

In Nederland hebben we structureel 2 miljoen mensen, jonger dan 65 jaar, die van een uitkering leven. Hiervan kunnen we 1 miljoen mensen als werkloos zien. Om de vraag naar arbeid te bevorderen, willen we werkgevers de mogelijkheid bieden om geld voor uitkeringen te ruilen voor extra reguliere werkgelegenheid (niet een beperkte Melkertbaan-regeling). De meest eenvoudige manier om dit te realiseren is door de kosten van de inkomensafhankelijke premie voor de ziektekostenverzekering, die nu door de werkgevers wordt betaald, voor rekening van de werknemers brengen. De kosten voor alle uitkeringen en re-integratiesubsidies (voor mensen jonger dan 65 jaar), die nu door werknemers worden betaald, wordt voor rekening van werkgevers gebracht. Over de hele linie zijn de inkomenseffecten van deze ruiloperatie gering. Hierdoor is het mogelijk om deze verschuivingoperatie al per 1 januari 2011 toe te passen. Vervolgstap is om voor betaling van de kosten van de WW en WAO en de kosten van de uitkeringen die tot nu toe door de werknemers worden betaald, één nieuwe overkoepelende premie in te voeren. Vervolgens krijgen werkgevers en de lokale gemeenschappen de mogelijkheid om per 4 modale werknemers die ze nu in dienst hebben, deze nieuwe premie te ruilen voor bijna gratis extra personeel. Het enige wat de werkgevers aan extra kosten hoeven te maken is het verschil in inkomen tussen de uitkering die de extra medewerkers nu hebben en het inkomen wat ze gaan verdienen met werken.

Als we geld voor uitkeringen inruilen voor banen, dan kunnen we € 11 tot € 22 miljard per jaar aan lastendrukverlichting geven. De stijging van de werkgelegenheid en economie als gevolg van het hiervoor genoemde plan betekent € 8 tot € 16 miljard per jaar aan hogere belastinginkomsten voor de overheid. Dit geld kan de overheid gebruiken om een stuk van het financieringstekort van € 29 miljard te dichten. Hierdoor zijn minder andere “pijnlijke” maatregelen nodig.

We willen daarnaast belasting op arbeid verlagen. Een belangrijke reden waarom de lastendruk op arbeid in ons land extreem hoog is, is het feit dat we in Nederland erg veel aftrekposten en subsidies hebben. Hiermee is € 65 miljard per jaar gemoeid. Indien we de subsidies en aftrekposten volledig afschaffen kunnen we het tarief van de eerste drie belastingschijven van 33% tot 42% verlagen naar 12%. Dit levert ongeveer een half miljoen extra banen op. Dit effect klinkt heel interessant en roept de vraag op, waarom de overheid hier tot nu toe niets mee heeft gedaan. De reden hiervoor is dat de netto inkomenseffecten voor de verschillende inkomensgroepen te groot zijn.

10. AOW en pensioen, oudedagsvoorziening

Flexibel AOW-stelsel

In 2009 is een discussie gevoerd om de pensioengerechtigde leeftijd met twee jaar te verhogen. De kosten van mensen die een AOW-uitkering krijgen, worden betaald door mensen die nu werken.

Op dit moment hebben we op iedere 4 mensen in de leeftijd van 20 tot 65 jaar 1 persoon die 65 jaar of ouder is. Over 10 jaar is dit 1 op 3 en in 2040 is dit waarschijnlijk 1 op 2. De kosten van de AOW zijn nu 5% van ons nationaal inkomen. Dat zou betekenen dat de kosten de komende 30 jaar verdubbelen.

Om de kosten van de AOW betaalbaar te houden moeten pijnlijke maatregelen worden genomen. Het verlagen van de AOW-uitkering, die nu al weinig is om van te leven, vinden wij niet wenselijk en willen we daarom zoveel mogelijk voorkomen.

Het AOW-stelsel kan echter wel op een veel effectievere, flexibelere manier worden ingericht. In plaats van de pensioengerechtigde leeftijd algemeen te verhogen, heeft het meer zin om langer doorwerken te stimuleren door het bieden van voordelen, zoals deeltijd werken of het oppakken van nieuw, beter passend (vrijwilligers)werk.

Dit biedt ouderen de kans om een zinvolle bijdrage te kunnen bieden aan de maatschappij, sociaal betrokken te blijven en te kunnen werken op een tempo en wijze die bij hen past. Oudere werknemers zijn van groot belang in organisaties door hun deskundigheid, ervaring en vaak rustigere aanpak. Ouderen die willen doorwerken moeten daarvoor aantrekkelijke mogelijkheden worden geboden.

Duidelijke en eerlijke pensioenregeling

Werkende mensen sparen nu voor hun pensioen. De gemiddelde levensverwachting zal ook de komende jaren nog stijgen evenals het aantal ouderen. Dit betekent dat ook de kosten van de aanvullende pensioenverzekering stijgen. De komende jaren stijgen de kosten van deze regeling naar ongeveer 25% van het loon. Over een aantal jaar zal van iedere 4 uur die wordt gewerkt, 1 uur opgaan aan het betalen van pensioenpremie. Dit zullen we onder ogen moeten zien en onze samenleving anders gaan inrichten. Indien ouderen in deeltijd langer werken en jongeren collectief wat minder werken, dan kan men in de privé-sfeer veel voor elkaar betekenen en meer mantelzorg geven.

Ouderen niet langer te duur

De huidige belastingwetgeving stimuleert bedrijven om gebruik van de beschikbare pensioenpremieregeling te maken. Voor werknemers is de huidige pensioenregeling een slechte regeling. Jongeren beginnen met een tarief van 5% van hun salaris voor hun pensioen. Het tarief voor ouderen is 38%. Mede hierdoor worden oudere werknemers duur en lopen mensen een onnodig hoog risico indien ze op latere leeftijd werkloos worden en dus hun pensioen niet verder op kunnen bouwen. We kunnen beter, evenwichtig verspreid over het arbeidsleven, een pensioen opbouwen dat 70% zal bedragen van het te voorziene laatste loon.

Daarnaast hebben grootverdieners vaak gunstiger regelingen dan laagverdieners. Daar moet snel een einde aan komen. De overheid dient een rol te spelen bij het aanbieden van eerlijke pensioenproducten. Volgens Partij voor Mens en Spirit zou een wettelijke norm van 2% tot 4% als vergoeding voor de te maken kosten ingevoerd moeten worden. Ook moeten de verzekeringsmaatschappijen die woeker-pensioenpolissen hebben verkocht, de door hen teveel berekende kosten aan de burgers terugbetalen.

11. Fiscaal beleid

Al tientallen jaren roepen politici dat de lastendruk (belasting en sociale premies) op arbeid moet worden verlaagd. Na drie belastingstelselherzieningen is de lastendruk op arbeid voor de meeste mensen nog steeds niet verlaagd. Wel is het belastingtarief op topinkomens van 72% naar 52% en de vennootschapsbelasting van 40% naar 25% verlaagd. Ook is de belasting op inkomsten uit vermogen (bezit) verlaagd. De rijken zijn veel rijker geworden, zonder daar iets voor te hebben hoeven doen. Het huidige systeem betekent dan ook dat zo'n 10% van de Nederlanders zo'n 60% bezit. Partij voor Mens en Spirit is voor een grondige hervorming.

Eerlijker belastingstelsel

Door allerlei ingewikkelde regelingen en aftrekposten wordt momenteel jaarlijks € 100 miljard rondgepompt. We beginnen met het afschaffen van allerlei aftrekposten, die vooral ten goede komen aan de hogere inkomens. De hoogste inkomens betalen nu 52% belasting. Dat tarief willen wij verhogen naar 60%. De inkomens onder tweemaal modaal betalen geen belasting meer. BTW wordt afgeschaft. Het betalen van premies wordt ook grotendeels afgeschaft.

Uiteraard moet er geld binnenkomen in de staatskas. Dit gaan wij niet meer uit de lonen halen maar uit het belasten van de handel en verkoop van producten, waarover een belastingtarief van 10% gaat worden betaald. Dit nieuwe systeem zorgt ervoor dat de koopkracht gelijk blijft, maar er treedt een verschuiving op. Arbeid wordt goedkoper en producten worden duurder. Dit heeft als grote voordeel dat arbeidsintensieve diensten en producten, zoals biologische landbouwproducten, goedkoper kunnen worden.

Beperken hypotheekafrek

Om het begrotingstekort van € 29 miljard op te kunnen lossen en de rekening eerlijk over de inkomensgroepen te verdelen moeten we ook specifieke voordelen voor hogere inkomensgroepen aanpakken. Goed voorbeeld hiervoor is de hypotheekkostenafrek.

Er is al jaren sprake van het stoppen met de hypotheekafrek. Deze regeling steekt in wezen vreemd in elkaar. Als je 52% belasting betaalt, de rente is 5% en je hebt een huis van een miljoen gekocht, dan kan je de rente ook voor 52% aftrekken, dus € 26.000 per jaar. Koop je een huis van 150.000, en je betaalt 34% belasting, dan kan je maar € 2500 per jaar aftrekken. In feiten betalen we met zijn allen mee aan deze huizen, waarbij het fiscale voordeel voor de hogere inkomens groot is.

De hypotheekkostenafrek was oorspronkelijk bedoeld om mensen met een middeninkomen de mogelijkheid te geven om ook een woning te kunnen kopen. Als we dit als uitgangspunt nemen kunnen we het gedeelte

van de kosten voor hypotheek die boven de € 350.000 uit komen afschaffen. In aanvulling hierop willen we bekijken welke mogelijkheden er zijn om de hypotheekkostenafrek in een periode van minimaal 5 en maximaal 25 jaar helemaal af kunnen schaffen. De duur van deze periode is afhankelijk van het totale programma voor herziening van het belastingsysteem. Hierbij staat voorop staat dat we mensen niet onnodig in financiële problemen willen brengen.

12. Jeugd en gezin

In deze samenleving hebben de meeste jongeren het materieel goed, maar hebben zij geen echte eigen plek en ontbreekt het vaak aan tijd en aandacht, waardoor zij 'lastig' zijn of gevonden worden. Veel jongeren komen uit gebroken gezinnen, hetgeen de nodige emotionele schade kan hebben aangebracht. Jongeren staan bloot aan enorme hoeveelheden informatie en worden geconfronteerd met vaak verseksualiseerde commercie en uitwendige impulsen. Het is voor veel jongeren van nu moeilijk om in deze drukke samenleving bewust te worden van wat zij zelf willen, wie zij zijn en hoe zij hun leven zelf kunnen aansturen. Bij sommigen drukt een gevoel van leegte zich uit in geweld en vandalisme.

Jeugdzorg

Jeugdzorg is hard nodig, maar dient op andere leest geschoeid te worden. De huidige organisatie is niet toegerust op de situatie van nu. Steeds meer ouders zijn wanhopig en onmachtig, zeker als zij in de ambtelijke zorgmolens belanden. Ouders kunnen vals worden beschuldigd, zonder dat zij verhaal kunnen halen. Hiermee hebben de advies- en meldpunten een machtig wapen in handen. De vraag moet worden gesteld of anonieme meldingen kindermishandeling opsporen of bijdragen aan een almaar toenemend wantrouwen. Daarnaast wordt de druk op ouders steeds groter om gestelde diagnoses te accepteren, al zijn zij het er niet mee eens. De aanpak om 'achter de voordeur' te werken en gezinnen intensief te begeleiden, lijkt in veel gevallen niet zo succesvol, bijvoorbeeld door de vele verschillende hulpverleners en het gebrek aan coördinatie per gezin.

Wij staan voor een aanpak die niet alleen aandacht schenkt aan het probleem, maar juist aan de achterliggende oorzaken. Welk signaal geven deze jongeren af met betrekking tot onze samenleving? Waarin schiet de samenleving tekort?

Wij denken dat jongeren te weinig begeleid worden in de vorming van hun persoonlijkheid en op hun weg in een hectische en verwarrende samenleving met onnoemelijk veel keuzes, afleidingen en verleidingen. Jongeren worden vooral 'economisch gericht opgeleid', om de wenselijke rollen in de samenleving te vervullen. Er is weinig tijd en aandacht om hen te ondersteunen in deze samenleving, om hen te helpen ontdekken wat zij zelf willen. Zij worden vaak slecht gehoord, maar ook met weinig begeleiding losgelaten. Hierdoor gaan zij zich ongewenst en onmachtig voelen. Hun eigen kracht kan veel meer aanbeoordeld worden. Jongeren moeten kansen krijgen om (levens)ervaring op te doen in de samenleving⁶. Voor Partij voor Mens en Spirit ligt de sleutel in een andere gezamenlijke oriëntatie, waarbinnen jongeren niet meer als commercieel doel worden gezien, minder op prestatie worden afgerekend, maar een eigen plek krijgen en uitgenodigd worden de groene en rijpe inzichten van hun generatie te delen.

Gezin

Partij voor Mens en Spirit wenst meer positieve aandacht voor het gezin en voor tijd en ruimte voor het privé-leven. Door de verzakelijking van onze samenleving komen jeugd en gezin in het gedrang. Er worden daarnaast steeds meer sensitieve hoogontwikkelde kinderen geboren, die meer en speciale aandacht nodig hebben. Er lijken steeds meer kinderen met zogenaamde 'stoornissen' te komen die medicijnen krijgen voorgeschreven. Partij voor Mens en Spirit vindt dat we niet verder moeten gaan op deze weg. Wat is er aan de hand? Zijn er zoveel meer kinderen met problemen of benoemen we een enigszins ander gedrag als problematisch en menen dat het kind behandeld moet worden? Kinderen krijgen al jong een stempel mee dat zij hun gehele leven mee kunnen dragen in hun dossiers.

Onze samenleving stelt steeds meer hoge en specifieke eisen aan haar kinderen en is niet ingericht op de unieke eigenheid van jongeren. Er is een geheel andere visie op en benadering van kinderen nodig.

Ouders ervaren een druk om steeds meer en harder te werken, met als gevolg dat hun stress en uitputting een directe weerslag heeft op hun kinderen. Niet alleen is het belangrijk om gezinnen op een positieve manier te ondersteunen. De buurten waar de jongeren opgroeien moeten met meer aandacht en ruimte voor de jeugd worden ingericht. Ook moeten er alternatieven ontwikkeld worden die de kracht van gezinnen en hun vrienden en familie en buurten aanboren. Dit lukt echter slechts als mensen meer tijd over houden voor hun privé-leven.

⁶ zie 13. Onderwijs en educatie

13. Onderwijs en educatie

Elk kind is uniek en heeft persoonlijke talenten en kwaliteiten die door uitdagende en liefdevolle begeleiding en educatie geholpen worden om tot bloei te komen. Bij onderwijs dient het stimuleren van de eigen authenticiteit en bewustzijnsontwikkeling centraal te staan, in samenhang met het besef deel uit te maken van een levend en sociaal geheel. Onderwijs mag meer 'holistisch' worden in plaats van zich slechts toe te leggen op mentale kennisoverdracht. Hierdoor worden niet alleen instrumenten voor het functioneren in deze samenleving geboden, maar wordt ook gezorgd voor ruime mogelijkheden voor de ontwikkeling van specifieke kwaliteiten van elk kind op emotioneel, sociaal, intellectueel, materieel en spiritueel terrein.

Ervarend leren binnen de gemeenschap

Holistisch gericht onderwijs en educatie⁷ leggen nadruk op zelfstandig en ervaringsgericht beleven binnen de gemeenschap in plaats van het aanbieden van een eenzijdig op mentale kennisverwerving en het verzamelen van informatie gericht lespakket. Voor jongeren van alle leeftijden zijn spel, ervarend leren en creativiteit nodig om zich te kunnen ontplooien⁸. Scholen en klassen dienen qua grootte een menselijke maat te hebben.

Het aanbod van alternatieve leervormen, zoals leercentra/scholen waar zowel jongeren als ouderen samen en van elkaar kunnen leren dient te worden verbreed. Jongeren moeten kansen krijgen om verantwoordelijkheidsgevoel te ontwikkelen voor hun eigen onderwijs, hun leven en bijdrage binnen de gemeenschap. Men kan veel meer mogelijkheden worden geboden om in hun eigen gemeenschap, tussen mensen van verschillende leeftijden en met verschillende achtergronden, (levens)ervaring op te doen. Maatschappelijke stages en stages bij bedrijven worden sterk gestimuleerd.

Lesinhoud

Naast de grondwet, zijn de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (de UVRM), de Universele Verklaring van de Rechten van het Kind (de UVRK) en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (het VRK) richtinggevend voor de lesinhoud. Scholen krijgen wettelijke ruimte om hun aanpak (en identiteit) te verbreden, waardoor verschillende typen leerlingen conform hun eigen talenten educatie en begeleiding kunnen ontvangen. Er moet vrijheid komen om leerinhouden af te stemmen op het ontwikkelingsproces en de eigen talenten van kinderen. Ouders en kinderen mogen intensief en beleidsbeïnvloedend bij het onderwijs betrokken worden. Scholen en buurten werken meer samen.

De inhoud van vakkenpakketten gaat gelijkwaardig aandacht geven aan de breedte van het menszijn: brede geestelijke ontplooiing, intuïtieve vaardigheden, cognitieve vaardigheden, sociale vaardigheden, relatiekunde, leren ontspannen en maatschappelijke bewustwording. Vakken als muzikale vorming, drama, kunst, toneel en filosofie horen hierbij. Kennisverwerving dient zich daarnaast meer te richten op thema's die vanuit een brede maatschappelijke visie belangrijk zijn: gezondheid, voeding, milieu, natuur, landbouw. Daarnaast dienen praktische vaardigheden en het werken met de handen weer een uitdrukkelijke plaats binnen het onderwijsstelsel te krijgen. Een herinvoeren van een soort ambachtsschool is voor ons een grote wens. Niet iedereen wil 'met het hoofd' werken.

Het verplichten van exacte vakken als wiskunde en statistiek is een belemmerende factor voor een hogere scholing van mensen die minder lineair denkend zijn. Er moeten keuzemogelijkheden zijn, bijvoorbeeld bij menswetenschappen als sociologie en psychologie, om richtingen te kiezen die minder exact zijn.

De huidige kwaliteitsbewaking van het onderwijs vernauwt de educatieve mogelijkheden. De Cito-toets dwingt tot dominantie van reken-, lees- en taalonderwijs waardoor bijvoorbeeld mondelinge taalvaardigheid en andere vaardigheden niet getoetst kunnen worden. De Cito-toets dient te worden gebruikt waarvoor deze is bedoeld, namelijk als hulpmiddel bij de advisering richting het voortgezet onderwijs en niet als middel om de kwaliteit van scholen te bepalen en scholen daarop af te rekenen. Hiervoor dienen andere instrumenten te worden ontwikkeld, waarbij de breedte van het vakkenaanbod wordt meegewogen. Daarnaast dienen scholen rekening te houden met het zich gelukkig voelen van leerlingen en personeel en dit ook mee te nemen als kwaliteitscriterium.

Aanbod en positie van leerkrachten

De positie van coaches en leraren als professionals dient te worden versterkt. Zij krijgen meer invloed op de lesinhoud, op rapportage en evaluatie, in samenwerking met leerlingen en ouders. Onderwijs wordt meer een gezamenlijk project, dat aansluit op de behoeften.

⁷ Bij onderwijs gaat het om de overdracht van kennis of vaardigheden; educatie heeft de bredere betekenis van vorming of opvoeding.

⁸ zie ook 14. Gezondheid en zorg

In plaats van leerkrachten die traditioneel geschoold zijn, kunnen ook leerkrachten worden aangetrokken die ervaring hebben in het bedrijfsleven, een vak kunnen uitoefenen, kennis hebben van andere culturen en/of levens- en reiservaring hebben. Kortom, mensen kunnen worden aangetrokken die volop in de gemeenschap staan. De vraag dient opnieuw gesteld te worden welke diploma's werkelijk noodzakelijk zijn om een bepaald vak te kunnen onderwijzen. De nieuwe zakelijkheid en komende vergrijzing zal het aanbod in leerkrachten verschralen, waardoor nieuwe mogelijkheden bekeken dienen te worden.

Financiële regelingen

De huidige kinderbijslag, kindgebonden budget, fiscale combinatiekorting en studiebeurs willen we vereenvoudigen tot één nieuwe regeling. Met deze nieuwe regeling krijgen ouders en studenten een leeftijdsafhankelijk budget waarmee ze een basispakket eten en drinken (excl. versnaperingen) en kleding kunnen betalen. Volgens NIBUD normen komt dit per gemiddeld kind neer op een bedrag van ongeveer € 136 per maand.

Met name voor studenten en eventueel ook mensen die op latere leeftijd willen studeren willen we het les- en collegegeld afschaffen en zorgen dat de studiefinanciering voldoende is om de hiervoor genoemde kosten en de OV-studentenkaart te kunnen betalen. Dit kan met het huidige budget. Dit zou betekenen dat een student € 165 per maand ontvangt, maar daar hoeven dan geen leermiddelen, OV-kaart, ziektekostenverzekering en lesgeld meer van worden betaald. Voor uitwonende studenten kan een goedkope lening door de overheid worden verschaft.

Op onderwijs willen wij niet bezuinigen, maar wel hervormingen doorvoeren. Door grootschalige fusies zijn dure managementslagen ontstaan en zijn scholen steeds anoniemer geworden en 'leerfabrieken' geworden. Hier willen wij op terugkomen en scholen weer een krachtige eigen autonomie geven met een eigen kleine goedkope aansturing.

De overheid dient te stoppen met het steeds weer opleggen van nieuwe regelgeving. Met het onderwijsveld samen dient een heroriëntatie aangegaan te worden, waarin bekeken wordt hoe we willen werken en welke schooltypes van nu wel of niet effectief en wenselijk zijn. Ook dient uitdrukkelijk bekeken te worden wat we kinderen mee willen geven en hoe we dat gaan doen, samen met het onderwijsveld.

14. Gezondheid en zorg

De mens is een schitterend en uniek geestelijk, energetisch, psychologisch en fysiek wezen. Gezond zijn en kunnen blijven is een belangrijk basisgegeven voor elke mens om conform de eigen aard te kunnen ontwikkelen en leven. Zowel uitwendige als inwendige factoren zijn van grote invloed op de gezondheid.

De westerse (reguliere) geneeskunde is praktisch en nuttig om aandoeningen van het materiële lichaam te analyseren en te herstellen. Een mens is echter méér dan alleen een optelsom van materiële delen. Een mens is een bezielde wezen met lichaam, geest en ziel.

Partij voor Mens en Spirit staat voor een genees- en heelkunde vanuit een holistische visie op de mens. Wij gaan ervan uit dat lichamelijke, psychische, sociale en milieuaspecten elkaar wederkerig beïnvloeden. Door te kijken naar de mens als geheel, binnen zijn/haar omgeving, werkt men aan de gezondheid van lichaam en geest. Goede voeding, een zuiver milieu, innerlijke en uiterlijke harmonie, een groene leefomgeving, rust en tevredenheid zijn essentiële aspecten die de gezondheid ondersteunen.

Eigen verantwoordelijkheid en preventie

Medische behandelingen mogen er niet alleen zijn voor de rijken. Dat wordt wel het geval als er een eigen risico van € 775 per jaar wordt ingevoerd en het zelf dragen van allerlei extra kosten. Dit is een regelrechte bedreiging voor de volksgezondheid! Wij willen geen eigen risico meer en denken via preventie een grote financiële slag te kunnen slaan.

Een aantal cursussen en maatregelen met een sterk preventief karakter dient standaard te worden vergoed en tevens aangeboden worden op scholen. Het onderwijs in de zorg moet meer gericht op preventie.

Het is van essentieel belang dat de burgers zelf een bewust en verantwoord besluit kunnen nemen over alle zaken die de gezondheid van zichzelf en eventuele kinderen en hulpbehoevende ouders raken. Daarnaast heeft iedereen het recht op een vrije keuze als het gaat om geneesmethoden, geneeswijzen en geneesmiddelen.

Gezond voedsel voor iedereen

Goed voedsel heeft een bewezen invloed op het afweersysteem en daarmee op het voorkomen en herstellen van ziektes. Goed voedsel vult niet alleen, maar voedt in brede zin des woords. Goede voeding

dient voor iedereen bereikbaar te zijn. Door de invoering van een garantie-inkomen⁹ worden de voedselbanken overbodig gemaakt en wordt voedsel als grondrecht door de staat erkend.

Door de productie en consumptie van voedsel zoveel mogelijk regionaal en lokaal op elkaar af te stemmen, de consumptie van seizoensgebonden producten te ondersteunen en verspilling tegen te gaan, dalen de kosten van groenten en fruit. De mens is een natuurlijk wezen en daar past een natuurlijke, niet doorstraalde geventvrije voeding bij. Daarom wordt biologisch eten de norm, door een daarop toegesneden belastingsysteem. Om de kosten voor gezonde voeding te verlagen willen wij een BTW-vrije biologische voeding en de BTW op vlees uit de bio-industrie verhogen van 6% naar 19%.

Het is van groot belang dat bedrijven en onderwijsinstellingen hun verantwoordelijkheid nemen met betrekking tot het aanbod van gezond eten binnen hun kantines. In Frankrijk en Groot-Brittannië zijn goede resultaten gehaald bij het verbeteren van de gezondheid van kinderen en hun ouders, door het geven van gezonde kooklessen. Uit onderzoek blijkt zelfs dat gezonde voeding agressie vermindert!¹⁰ Etikettering en informatie over voedingsmiddelen dient te worden uitgebreid met informatie over herkomst en de aanwezigheid van genetisch gemanipuleerde ingrediënten om de consument goed te informeren.

Ontspanning

We leven in een maatschappij waarin stress en spanningen tot een hoog ziekteverzuim en andere problemen leiden. Door het aanleren van gezond gedrag kunnen wij kinderen en volwassenen leren omgaan met het reduceren en het elimineren van spanningen die zij dagelijks tegenkomen. Het scheppen van voorwaarden voor meer innerlijke rust en balans is essentieel voor de gezondheid.

Op scholen kan ontspanning worden aangeleerd. Onderwijs en bedrijfsleven kunnen maatregelen nemen om ontspanningsmogelijkheden te vergroten, bijvoorbeeld door de aanleg van groene bedrijventerreinen, door rust- en meditatie ruimten en een aangename werksfeer.

Fysieke uitdaging: spelen

De mens heeft een natuurlijke behoefte aan spel, fysieke uitdaging en lichaamsbeweging. Een goede fysieke conditie verbetert de weerstand; een gebrek hieraan maakt vatbaar voor ziektes.

In de huidige samenleving hebben veel sporten echter een commercieel karakter gekregen. Partij voor Mens en Spirit kiest bewust voor spel in plaats van commerciële sport. Spel is toegankelijker voor mensen die weinig of niet sporten en biedt de mogelijkheid om te werken aan gezondheid en individuele ontwikkeling op motorisch en geestelijk gebied. Spel creëert samen delen, samen oefenen, samen ontdekken, samen groeien voor jong en oud. Spel geeft de mogelijkheden tot individuele- en teamontwikkeling. Bij spel staan ongedwongen genieten en speelse competitie centraal.

Om spelen te bevorderen komen er meer vrije, duurzame speelruimtes en speelaanleidingen¹¹. Daarnaast worden voorzieningen voor wandelen en fietsen sterk uitgebreid¹².

Vrije keuze van heelmethode en -middelen

De mens dient wettelijke keuzevrijheid te hebben van heelmethode en heelmiddelen die passen bij de persoonlijke levensbeschouwing en het eigen wereld- en mensbeeld.

Met het huidige beleid van overheden (nationaal en Europees) krijgen consumenten en patiënten steeds minder keuzevrijheid als het gaat om geneesmiddelen en -middelen, indien deze niet voldoen aan de gangbare wetenschappelijke maatstaven. Vanuit een ander wereldbeeld en andere ideeën over ziekte en gezondheid wensen veel mensen zich niet te conformeren aan de uitslagen van gangbaar onderzoek. Dit dient gerespecteerd te worden.

In de visie van Mens en Spirit gaan marktwerking, commercie en zorg veelal niet samen. Privatisering van de gezondheidszorg wordt daarom teruggedraaid. Dit zorgt bovendien voor een sterke daling van de kosten, door besparing op onder andere administratie, management, reclame en werving. Burgers hebben het fundamentele recht om invloed uit te oefenen op de zorginstellingen.

Zieke mensen hebben liefde, warmte, tijd en ruimte nodig om weer in balans te komen. Dit geldt ook voor mensen in zorgcentra. Er zijn belangrijke aanvullingen op medicijnen en behandelingen nodig, zoals een

⁹ zie 9. Sociale zekerheid en werkgelegenheid

¹⁰ De stelling van professor Stephen Schoenthaler van de universiteit van Californië is, dat kinderen tegenwoordig zoveel suiker eten - omdat moderne geconserveerde voedingsmiddelen zoveel suiker bevatten - dat zij leiden aan overmatig hoge bloedsuikerspiegels, die hun gedrag beïnvloeden. Daarnaast bleek het structureel toedienen van supplementen en vitaminen/mineralenpreparaten ook een positief effect te hebben.

¹¹ zie 19. Het nieuwe wonen, leven en werken

¹² zie 21. Verkeer en vervoer

andere inrichting, mooie muziek, meditatie, zachtmoedige begeleiding en aandacht. Om deze werkwijze te bevorderen streven we naar een samenwerking tussen reguliere zorg en alternatieve zorg. De positie van de alternatieve zorg mag gelijkwaardiger worden en inspelen op de levensbeschouwing en behoeften van een grote groep Nederlanders.

Ontvlechting onderzoek/onderwijs en commercie

Commerciële farmaceutische bedrijven hebben vaak te veel invloed op adviesorganen, onderzoek, onderwijs en bijscholing. Onderzoek naar de (bij)werkingen van medicijnen is om financiële redenen vaak te summier en er worden soms zelfs onderzoeksgegevens achtergehouden. Daarom willen we de medische sector en de commerciële farmaceutische industrie gaan ontvlechten. Artsen zouden geen verplichte bijscholing meer moeten krijgen via commerciële partijen. Universiteiten moeten niet meer worden gedwongen om samen te werken met commerciële partijen en hun onderzoeksresultaten hoeven te vercommercialiseren. Wetenschappelijk onderzoek zou ter goedkeuring en toetsing niet langer moeten worden beoordeeld door farmaceuten, maar door de overheid en onafhankelijke deskundigen.

Wij willen een andere samenstelling van adviesorganen, zoals de gezondheidsraad, zodat die niet meer voor het merendeel wordt samengesteld uit personen die nauwe banden hebben met het bedrijfsleven. Wij wensen adviesorganen met onafhankelijke deelnemers waarvan een vierde uit burgers bestaat. Dit geldt eveneens voor de WHO, die nu voor 70% financieel afhankelijk van farmaceutische bedrijven is. Dit is onwenselijk en dient aangepakt te worden.

Terughoudend met vaccineren

Er zijn aanwijzingen dat vaccinaties ongewenste effecten kunnen hebben. De overheid moet daarom zeer terughoudend met vaccineren zijn en dit slechts willen toepassen na gedegen onderzoek en alleen indien hier zwaarwegende redenen voor zijn. Dit was en is niet het geval voor de vaccins tegen baarmoederhalskanker en Mexicaanse griep. Uiteraard dient vaccinatie uitsluitend op vrijwillige basis plaats te vinden.

Verkrijgbaarheid voedingssupplementen en alternatieve geneesmiddelen

Voedingssupplementen en alternatieve geneesmiddelen moeten vrij verkrijgbaar blijven. Zij mogen slechts uit de handel worden genomen bij gebleken gevaar. Onderzoekstrajecten kunnen worden opgezet om de andere werkwijze van deze middelen te onderzoeken en het andere mensbeeld dat hiermee samenhangt. Europese en nationale wetgeving wordt hierop toegesneden.

Professionalisering alternatieve gezondheidszorg

Alternatieve gezondheidszorg dient in het basispakket van de ziektekostenverzekering te komen, maar professionalisering van alternatieve gezondheidszorg is een voorwaarde voor deze erkenning. Gezien de belangrijke bijdrage van alternatieve geneeswijzen voor veel patiënten is het logisch om hiervoor een eigen onderzoeksdomein te creëren. Wij wensen daarom een faculteit Alternatieve genees- en behandelwijzen, mede om het medisch veld bij te scholen over deze andere werkwijzen. Gezien de grote interesse in en waardering van het publiek voor deze diagnose- en heelmethode dient ook vanuit wetenschappelijke hoek hiervoor positieve aandacht te komen, aansluitend op de andere insteek van deze methodieken.

We willen experimenteren met de inzet van alternatieve zorg op scholen, in gevangenissen, in tehuizen en andere instellingen. Wij zien graag dat reguliere zorg en alternatieve geneeswijzen in de nabije toekomst toenadering tot elkaar zoeken om samen te werken en te leren van elkaar.

Besparingen

Met het oog op de bezuinigingen die de overheid de komende jaren door moet voeren om een sluitende begroting te krijgen, is het nodig dat de gezondheidszorg hier ook een bijdrage aan levert. Om geld te kunnen vrijmaken willen we dat de specialisten in loondienst gaan werken, dat de grote inkomensverschillen tussen diverse specialisten verdwijnen en dat de inkomens van zorgmanagers sterk worden verlaagd. De kosten van managementslagen en overhead worden beperkt.

De diagnosebehandelingcombinatie (DBC), de basis van het betalingssysteem voor de ziekenhuiszorg en de geneeskundige geestelijke gezondheidszorg, wordt fors vereenvoudigd. Daarnaast willen we geen gebruik meer maken van particuliere ziektekostenverzekeringsmaatschappijen, maar slechts van coöperatieve vormen.

We kunnen de vergoedingssystematiek sterk vereenvoudigen, de invloed van de farmaceutische industrie in de te kiezen methoden voor behandelingen beperken en het accent van de zorg verschuiven naar preventie. Bij inzet van alternatieve behandelwijzen en middelen worden kosten sterk verlaagd door de goedkoopte van methoden en middelen.

15. Alcohol, drugs en verslaving

Het gebruik van alcohol en drugs is van alle tijden en culturen, maar neemt in onze tijd excessieve vormen aan, zeker onder jongeren. Dat betekent dat we dit niet als een vooral individueel probleem kunnen zien, maar als een probleem in de structuur van deze samenleving. Partij voor Mens en Spirit ziet werkende en duurzame oplossingen indien we de fundamentele oorzaken hiervan onderzoeken en aanpakken.

De samenleving van nu is steeds veeleisender, stressvoller, vaster gestructureerd, gecontroleerder en daarmee ook steeds onvrijer geworden. Drugs, alcohol en allerlei andere vormen van verslaving zijn een poging om tijdelijk te ontsnappen aan deze druk of zijn een manier om niet mee te doen. Er is sprake van een collectieve leegte door het wegvallen van religie, normen en waarden, idealen en gemeenschapszin. Slechts materie en uiterlijkheden lijken te tellen.

Softdrugs toestaan en harddrugs hard aanpakken

Het beleid van nu heeft hypocriete kanten. Coffeeshops zijn toegestaan, maar de toelevering is illegaal. Partij voor Mens en Spirit wil de teelt van cannabis legaliseren, maar wel teruggaan naar de 'natuur'cannabis. De huidige productveredeling heeft min of meer een harddrug gemaakt van cannabis. Wij willen slechts de teelt toestaan van de softdrug cannabis. Alcoholgebruik kan met mate, want ook alcohol is een 'natuur'drug. Synthetische drugs zijn en blijven niet toegestaan en daar is een harde aanpak van de handel noodzakelijk. Hierbij is het tevens essentieel (overheids)structuren te ontmantelen die baat hebben bij drugshandel. Goede voorlichting over de gezondheidsrisico's van toegestane drugs blijft essentieel.

16. Wetenschap en spiritualiteit

Wetenschap speelt in onze cultuur in bijna alle facetten van ons leven een grote rol. De moderne wetenschap houdt zich echter voornamelijk bezig met grofstoffelijk, materialistisch en mechanisch onderzoek. Dit eenzijdige paradigma heeft grote invloed op beleid en wetgeving en heeft daarmee grote consequenties voor wat we bijvoorbeeld mogen eten en hoe we ons willen genezen. De regering dient andere vormen van onderzoek te stimuleren, die meer recht doen aan energetische en andersoortige principes en uitgangspunten. Kwalitatief onderzoek dient een belangrijkere rol in te nemen.

Nieuwe technologieën

Nieuwe technologieën zijn in ontwikkeling. Zij zijn echter zo ingewikkeld dat het maatschappelijk debat erover stil valt. Te denken valt aan gentechnologie¹³, chiptechnologie en nanotechnologie. Deze wetenschap kan leiden tot nieuwe technieken, maar brengt ook gevaren en risico's met zich mee. Bij de ontwikkeling en inzet van deze technologieën is wijsheid essentieel. Een dialoog moet op gang worden gebracht aan de hand van simpele, alledaagse voorbeelden en scenario's, zodat goed overdacht gen-, chip- en nanobeleid kan worden geformuleerd. Het voorzorgsprincipe dient hier altijd het uitgangspunt te zijn.

17. Veiligheid

Objectieve en subjectieve veiligheid is een belangrijk aspect voor elk wezen om zich in harmonie en schoonheid te kunnen ontwikkelen en te kunnen bloeien. Het algemene gevoel van veiligheid is onvoldoende op dit moment. Dit heeft enerzijds te maken met de informatiemaatschappij, waardoor iedereen weet wat overal gebeurt, en anderzijds met een gebrek aan vertrouwen in de overheid en in elkaar. Een gemeenschap floreert en is veilig als haar burgers zich thuis, gezien en gewenst voelen.

Sociaal burgerschap

Vanuit (mede)verantwoordelijkheid voor de samenleving, zullen burgers meer neigen tot 'goed gedrag' en tot het vanzelfsprekend tentoonspreiden van verantwoordelijk en sociaal burgerschap. Criminaliteit komt in essentie voort uit inwendige angst en verwonding. Mensen kunnen "scheef groeien" door hun heden en verleden. Het kan noodzakelijk zijn om stevig in te grijpen, maar altijd vanuit het besef dat een maatregel er vooral toe dient om erger te voorkomen. Criminaliteit is tevens een weerspiegeling van een "collectief duister" in onszelf en in onze samenleving. Het werkelijk tot in de wortel oplossen van criminaliteit kan slechts door een pakket aan inzichten, acties en maatregelen die op liefde en niet op woede en wrok zijn gebaseerd.

¹³ zie 20. Milieu, natuur en agrarische sector

Vernieuwende vormen van wonen en leven kunnen de veiligheid in buurten verhogen¹⁴. Criminaliteit neemt af door meer aandacht voor het gezamenlijke in de samenleving in combinatie met meer sociaal-economische gelijkheid en meer aandacht voor psychische problematiek. Betere collectieve voorzieningen¹⁵, waaronder de instelling van een garantie-inkomen¹⁶ en het waarborgen van een continue energievoorziening¹⁷ dragen bij aan een gevoel van zekerheid en veiligheid, waardoor de kwaliteit van het samen leven verbetert. Dit zien wij als een preventiebeleid waardoor criminaliteit daalt.

Daders en slachtoffers dienen veel aandacht te krijgen en vanuit een helende intentie begeleid te worden. Werkstraffen voor daders kunnen een socialer en minder duur alternatief zijn, in plaats van of naast gevangenisstraffen.

Bescherming van persoonsgegevens

De privacy van de gewone burger komt steeds meer in het geding, zonder dat dit bewijsbaar effect heeft op criminaliteit en terrorisme. Privacy is belangrijk omdat dit vrijheid geeft en omdat het hacken en misbruiken van gegevens in deze tijd nogal eenvoudig is.

Partij voor Mens en Spirit wil dat er een afbouw plaatsvindt van controlesystemen. Nederland dient niet meer zomaar mee te werken aan het verstrekken van inlichtingen en verkoop van gegevens aan het buitenland.

De bescherming van privacy dient altijd het uitgangspunt te zijn bij het ontwerp van grootschalige informatiseringsprojecten. Deze systemen moeten niet meer informatie opslaan dan strikt noodzakelijk (dataminimalisatie) en alleen voor een vooraf beschreven doel (doelspecificatie). Zij moeten anoniem zijn waar mogelijk (anonimisering) en zo kort mogelijk worden opgeslagen (termijnverkort). De burger dient inzicht te hebben in het gebruik én toekomstig gebruik van zijn privé-gegevens (transparantie) en we moeten alleen de burger laten bepalen wat er met de gegevens gebeurt en de mogelijkheid geven om de gegevens te vernietigen (zelfbeschikking).

Bovendien moet duidelijk worden vastgelegd wie er toegang hebben tot de data (toegangscriteria). Systemen die nu worden ingevoerd, zoals het Elektronisch Patiënten Dossier, de OV-chipkaart en het biometrisch paspoort, moeten opnieuw worden ingericht volgens deze beginselen.

Bescherming van woning en de lichamelijke integriteit

Nieuwe technologieën vormen een bedreiging voor de privacy in onze woning en van onze lichamelijke integriteit. Steeds vaker wordt techniek ingebouwd in of rond woningen (zoals camera's) en het lichaam (zoals microchips). Er komen steeds meer mogelijkheden om op afstand, elektronisch, door muren en kleding heen, heimelijk bij mensen naar binnen te kijken.

De huidige rechtsbescherming, namelijk het huisrecht en het grondrecht op lichamelijke integriteit, is te fysiek van karakter om instrumenten aan te kunnen bieden tegen deze elektronische bedreigingen.

Om de privacy te beschermen moet het grondrecht op bescherming van de woning en de interpretatie van het grondrecht op lichamelijke integriteit worden aangepast. Het is van groot belang dat mensen worden beschermd tegen alle inbreuken op het huisrecht (inclusief waarneming met technische hulpmiddelen) en de lichamelijke integriteit (inclusief handelingen waarbij de inbreuk niet uit de aard der handeling kenbaar is voor de betrokkene, zoals bij heimelijk doorlichten van het lichaam op afstand). Hierdoor kan men bijvoorbeeld beschermd worden tegen het voorstel van de politie om mobiele naaktscanners te ontwikkelen voor gebruik op straat.

Ook moet nu al worden nagedacht over technieken die in de toekomst mogelijk kunnen worden, zoals het onderscheppen van hersensignalen voor opsporingsdoeleinden. Deze vorm van privacyschending klinkt nu nog ver van ons bed, maar zal onvermijdelijk steeds dichterbij komen, tot in het lichaam zelf. De privacybescherming kan alleen worden gewaarborgd als dit debat tijdig wordt aangegaan.

Betere bescherming belangen consument

De vrije markt heeft een aantal grote nadelen. Het is niet eenvoudig om als burger 'door de bomen het bos te zien'. Partij voor mens en Spirit wil een meer uitgebreide bescherming van de belangen van de consument.

Bedrijven die dure consumptiegoederen verkopen (meubels, keukens, enzovoorts) dienen aangesloten te zijn bij een garantiefonds of geschillencommissie waardoor in geval van faillissement de koper zijn of haar geld terug ontvangt of de goederen alsnog geleverd krijgt. Ook kunnen contracten niet meer per telefoon of aan de deur worden afgesloten. De potentiële klant die interesse heeft ontvangt een contract dat getekend opgestuurd dient te worden om rechtsgeldig te kunnen zijn.

¹⁴ zie 19. Het nieuwe wonen, leven en werken

¹⁵ zie 7. Rechtvaardige en transparante economie

¹⁶ zie 9. Sociale zekerheid en werkgelegenheid

¹⁷ zie 19. Het nieuwe wonen, leven en werken

Burgers die bij de BKR (Bureau Krediet Registratie) geregistreerd worden of waarvan een registratie wordt gewijzigd, ontvangen binnen een week hierover een brief die hen inzage geeft in de melding en de stand van zaken. Burgers die door de overheid in een situatie worden gebracht waarin zij rechtshulp nodig hebben, dienen deze kosten vergoed te krijgen. Beoordeling hiervan wordt door een 'commissie rechtshulp' gedaan.

18. Samen leven, de multi-menselijke samenleving

De diepste essentie van elke mens is niet cultureel bepaald, maar van een geestelijke, universele oorsprong. Mens en Spirit staat voor een multi-menselijke samenleving waarbinnen er ruimte is voor iedereen.

We zijn ons bewust van de beperktheid van onze eigen menselijke, cultureel ingekleurde visie op onszelf en elkaar. Door ons bewust te zijn van de ware essentie van elke mens is het mogelijk elkaar respectvol te waarderen, onderlinge verschillen te overstijgen en tot oplossingen op een hoger niveau te komen, waarbinnen de eigen authenticiteit centraal staat.

Integratie betekent voor ons niet het verliezen van de eigenheid of de eigen cultuur, maar juist het helpen opbloeien van de eigenheid, van talenten en vaardigheden die op individueel niveau aanwezig zijn, opdat elk mens een gewaardeerd en volwaardig lid van onze samenleving kan zijn.

Wel is het essentieel dat iedereen kan deelnemen aan de Nederlandse samenleving. Kennis van de taal is hiertoe de sleutel.

Leren van elkaar

We merken dat er een diepe kloof is ontstaan tussen de verschillende culturen. Wederzijdse angst en wantrouwen spelen hierbij een belangrijke rol. Openbare gesprekken en bijeenkomsten tussen mensen uit verschillende culturen lopen vaak uit in algemene uitspraken, die mensen niet dichter tot elkaar brengen.

Het huidige integratie- en inburgeringsbeleid is in onze ogen niet effectief, omdat het mensen wil omvormen naar een westers 'superieur' model met een bijbehorend gedrag en uiterlijk.

Partij voor Mens en Spirit vindt dat het niet werkt als wij Westerse normen en waarden willen opdringen. Ook wij Nederlanders willen geaccepteerd worden in onze eigenheid en merkwaardigheden. Bijvoorbeeld het feit dat veel Nederlandse vrouwen in deeltijd werken wordt in sommige landen als onvoldoende geëmancipeerd gezien. Maar is dat een reden om ons leven op de norm van anderen aan te passen?

Wij denken dat we elkaar nader komen als we open staan voor kwaliteiten, normen en waarden die vanuit een andere cultuur naar voren komen. Door te leren ons veilig te voelen bij elkaar, ondanks elkaars anders zijn, bereiken we veel meer en kunnen de positieve kanten van ieders cultuur wederzijds inspireren.

Het respecteren van de grondwet en de mensenrechten zijn voor ons daarbij vanzelfsprekende en levende uitgangspunten.

We willen projecten opstarten om de vraag te beantwoorden hoe verschillend mensen willen leven en werken en hoe we dat gezamenlijk kunnen realiseren. Door open gesprekken te voeren kunnen we politiekcorrecte discussies overstijgen, echt vanuit een anders zijn met elkaar in gesprek komen en elkaar een spiegel laten zien: wat kunnen we leren van elkaar?

Kunst en cultuur

De beleving van kunst, zoals drama, dans, orkest- en koormuziek bevordert de creativiteit en inspiratie. Deze kunstvormen creëren de vrijheid om de eigenheid en talenten te ontplooiën. Cultuurverschillen, zoals taal en afkomst, vormen geen barrière voor toneelspel of een concert- of dansuitvoering om elkaar te vermaken en inspireren. Deze eenheid door verscheidenheid versterkt het begrip en de tolerantie voor de verschillen en bevordert daardoor de (sociale) veiligheid en de integratie van minderheden.

Op scholen zijn drama en muzikale vorming belangrijke vakken voor de sociale en intuïtieve ontwikkeling. Brede aandacht hiervoor in het onderwijs kan 'onhandelbare pubers' veranderen in artistieke talenten en het sociale klimaat op scholen sterk verbeteren. We moeten leren van de bewezen successen op dit gebied, zowel op scholen als in de gemeenschap. Partij voor Mens en Spirit wil drama, dans en muziek daarom stimuleren, door hiervoor kansen te creëren binnen het onderwijs en de lokale gemeenschap.

19. Het nieuwe wonen, leven en werken

Wonen is steeds anoniemer geworden doordat iedereen werkt en vaak ook verder weg werkt. Vernieuwende vormen van wonen, leven en werken worden noodzakelijk door maatschappelijke processen, zoals de groeiende files en de vereenzaming van velen in een geïndividualiseerde maatschappij zonder vanzelfsprekende contacten.

Wij willen wonen, werken en recreëren dicht bij elkaar brengen. Veel mensen voelen zich het beste thuis in een leefomgeving met rust en natuur, waar de bouwwijzen en omgevingsinrichting aanleiding geven tot verbondenheid en contact.

In plaats van *inbreiding*, ofwel de opvulling van lege stukken grond en groen met bebouwing, willen we het groen uitbreiden in de stad. Geïntegreerd in de dagelijkse leefomgeving, draagt deze natuur bij aan de ontspanning en rust die nodig is voor herstel van werk en inspanning.

Leefvormen

Wijken en woningen worden nu veelal gebouwd door gemeenten en projectontwikkelaars zonder raadpleging en invloed van toekomstige bewoners of geïnteresseerde burgers. Vroegtijdige participatie door bewoners bij het maken van keuzes over de inrichting van hun wijken en woningen vergroot de betrokkenheid van inwoners bij hun buurt en de veiligheid op straat. Wanneer mensen trots zijn op hun wijk, kan de criminaliteit dalen¹⁸.

De samenleving vergrijsd snel en vergrijzing leidt vaak tot vereenzaming. We vinden dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig moeten kunnen wonen, maar vaak is de prijs daarvan hoog, zeker bij alleenstaande ouderen. Experimenten met andere woon- en leefvormen, met bijvoorbeeld gemeenschappelijke ruimten en voorzieningen om samen te koken, dienen te worden gestimuleerd.

In elke jeugdrijke buurt dient voldoende fysieke en sociale ruimte voor de jeugd te zijn. Zeker de oudere jeugd krijgt weinig ruimte, hetgeen tot overlast leidt. Het moet vanzelfsprekend zijn dat de 12+ jeugd kan skaten en voetballen. Scholen en wijkcentra kunnen ruimte aanbieden voor jeugdhuis kamers, waardoor jongeren met werkende ouders toch een stukje gezelligheid ervaren.

Sportvelden worden openbaar toegankelijk en er komen meer vrije, duurzame speelruimtes, waaronder speeldernissen (natuurspeelplaatsen) en creatieve speelaanleidingen voor alle leeftijden¹⁹.

Het bouwen als gemeenschap met pleintjes en gemeenschapsruimten wordt gestimuleerd. Het dorp wordt naar de stad gebracht door bankjes, openbare binnenplaatsen en tuinen. We stimuleren openbare kruiden-, groente- en fruitparken, waar vrij geoogst kan worden tussen de woningen. Deze parken worden waar mogelijk gezamenlijk door bewoners beheerd. Dit verbetert de sociale samenhang, verhoogt het besef onderdeel uit te maken van de natuur en draagt bij aan educatie over gezond voedsel.

Wonen voor ouderen wordt anders aangepakt. Er moet meer onderzoek worden verricht naar wat ouderen zelf willen en nodig hebben. Een ouderencoach of contactpersoon die bij ouderen op bezoek komt kan een duidelijk aanspreekpunt zijn om de zorg en papierwinkel te regelen en vereenzaming te voorkomen.

Energie: basisvoorziening voor wonen, leven en werken

De energievoorziening is een essentiële basisvoorziening van bijna alles binnen de huidige samenleving: de banken met hun elektronische facturatie, de gezondheidszorg, de voedselvoorziening, kortom alle essentiële voorzieningen zijn gebaseerd op een continue beschikbaarheid van energie (zie 20. Milieu, natuur en agrarische sector). De fossiele energiebronnen zijn echter eindig. De verbranding van olie, kolen en gas zorgt voor vervuiling en tast de gezondheid aan. Daarnaast zijn fossiele brandstoffen veelal afkomstig zijn uit politiek onstabiele landen, wat ons in een afhankelijkheidspositie zet. Juist door de algemene grote afhankelijkheid van energie vinden wij het onaanvaardbaar dat deze zaken in private handen zijn. Gezien de ontwikkeling van nieuwe technologieën zijn andere oplossingen mogelijk.

Mens en Spirit wil een nieuw energiebeleid voeren gezien de schaarste van de fossiele bronnen en de ongezonde uitstoot, zoals fijnstof, NO_x en SO₂. De omschakeling naar duurzame energie in korte tijd is noodzakelijk.

Iedereen zijn eigen energiebron

Het opwekken van energie uit lokale bronnen bevordert de autonomie op energiegebied en maakt ons onafhankelijk van multinationals, grote energiemaatschappijen en energiebronnen in het buitenland, die ver buiten ons bereik liggen. We investeren niet langer in energiebronnen die tot vervuiling leiden, zoals kernenergie. Een nieuwe kerncentrale in Borssele wijzen wij af.

Een voorwaarde naar duurzame energieopwekking is een drastische daling van het energieverbruik. Wonen, leven en werken dichtbij elkaar brengen en het bevorderen van biologische, seizoensgebonden en streekproducten zijn manieren om onnodig energieverbruik te voorkomen.

De energielabels en andere eisen aan energiezuinigheid van huizen, machines, apparatuur en auto's worden fors aangescherpt.

¹⁸ zie 17. Veiligheid

¹⁹ zie 14. Gezondheid en zorg

De overheid/gemeenschapsdienst dient op een aantal punten het voortouw te nemen. Partij voor Mens en Spirit wil een feed-in systeem in Nederland realiseren. Deze manier om de burger een vergoeding te geven voor eigen opgewekte duurzame stroom die aan het net wordt geleverd, is in Duitsland, Spanje en Denemarken een succes.

We gaan regelgeving dusdanig aanpassen dat de vergunningaanvraag en -verlening voor milieuvriendelijk bouwen en renoveren simpel wordt. Gemeenten moeten de vrijheid krijgen om verder te gaan dan de huidige wettelijke voorschriften voor duurzaam bouwen. Milieuvriendelijke producten en diensten worden goedkoper dan milieuvriendelijke.

Momenteel worden veel nieuwe innovaties opgekocht door private partijen. Onderzoek aan de universiteit wordt medegefinancierd door private partijen, waardoor patenten verdwijnen in het archief. De overheid heeft daarnaast zelf belang bij het gebruik van olie en gas vanwege de hoge belastinginkomsten en de samenwerking met en grote invloed van multinationals. Dit soort belangen kunnen een echte vernieuwing in de weg staan, want tot op heden is het Nederlandse energiebeleid weinig overtuigend. Indien we alle huizen energieneutraal willen maken, dan kunnen we een versnelling realiseren door woningbouwcorporaties te verplichten bij renovatie en bouw huizen energieneutraal te laten bouwen. Gemeentes kunnen projectontwikkelaars korting op de grondprijs geven in ruil voor energieneutrale bouw.

Een principiële keuze dient te worden gemaakt om de overgang in te zetten naar een geheel andere energievoorziening, waarbij energieonafhankelijkheid van de burger voorop staat. We stellen voor om als gemeenschapsdienst fabrieken en systemen voor duurzame, lokale energievoorziening te plaatsen, op te kopen of daarin te participeren en de hiermee verbonden installatie- en onderhoudstechniek te regelen. De overgang naar duurzame energie wordt dan sterk bevorderd. Hierdoor komt innovatie pas echt los.

Wij zien geen heil in het op andere wijze centraal regelen van energie, bijvoorbeeld via zonnepanelen in Afrika. De samenleving dient, waar mogelijk, zelfvoorzienend te worden ingericht en afhankelijkheden van multinationals dienen vermeden te worden. De nieuwe energievoorzieningen moeten eenvoudige techniek betreffen, veilig zijn, schaalbaar zijn en efficiënt zijn. Duurzame energiesystemen die hieraan voldoen zijn bijvoorbeeld geothermie, zonnepanelen, zonneboilers, biogas uit afval en (mensen)mest, warmte uit zee en windmolens. Onderzoek naar nieuwe, veilige technieken voor energieopwekking moet intensief worden ondersteund.

Optimaal grondstoffen (her)gebruik

De toenemende schaarste van grondstoffen houdt in dat spaarzaamheid en hergebruik moeten worden geoptimaliseerd. We gaan stimuleren dat auto's en andere goederen langer meegaan.

Het cradle-to-cradle-principe wordt zoveel mogelijk toegepast. Dit wil zeggen dat alle bouwmaterialen bij afdanking een nieuwe bestemming krijgen, waardoor geen afval meer ontstaat. Er is dan sprake van een gesloten kringloop van materialen en productieprocessen.

Alle materialen worden milieuvriendelijk. Er komt een verbod op de toepassing van uitlogende metalen in de bouw en er worden hogere eisen gesteld aan gebruik van gecertificeerde producten.

Veel van de (bouw)materialen producten die wij in het dagelijks leven gebruiken zijn gemaakt van plastic uit aardolie. Deze bron is op de korte termijn niet vervangbaar. Daarom wordt het gebruik en de ontwikkeling van nieuwe, duurzame materialen gestimuleerd²⁰, zoals afbreekbare plastics.

Investerings in duurzame energie en milieuvriendelijke technieken dienen altijd te worden bekeken over de lange termijn. Door op bovengenoemde wijze te wonen, leven en werken worden geen verborgen kosten meer afgewenteld op het milieu of op de maatschappij. Dit leidt tot grote besparingen, zoals nauwelijks kosten meer voor het opruimen van milieuvuiling, lagere zorgkosten door een astmavrije stad en onafhankelijke, continue energielevering en dus waarborging van maatschappelijke stabiliteit.

CO₂

Wordt de aarde nu wel of niet warmer door CO₂ en zijn daar strikte maatregelen voor nodig? Onderzoek geeft hier onvoldoende duidelijkheid over. Daarnaast worden er nog veel meer broeikasgassen veroorzaakt door bijvoorbeeld de landbouw en industrie, terwijl men daar niets tegen doet. Wij willen een écht effectief milieubeleid en geen 'windowdressing'.

Wij willen daarom stoppen met onnodig CO₂-reductiebeleid, processen in de atmosfeer structureel blijven onderzoeken en doelmatig investeren in lange termijn-oplossingen.

²⁰ zie 20. Milieu, natuur en agrarische sector

CO₂-opslag onder de grond brengt aanzienlijke energiekosten en investeringen met zich mee. Bovendien is dit een maatregel die niets oplost, maar zich richt op de gevolgen van de niet-duurzame energievoorziening. Het menselijk aandeel²¹ aandeel aan de CO₂-productie is beperkt. We kunnen ons beter richten op het uitbreiden van bossen. Bossen slaan CO₂ op en zorgen voor luchtzuivering, zuurstofproductie, waterberging, verbetering van de bodemfunctie, recreatie- en ontspanningsmogelijkheden en voor de grondstof hout.

20. Milieu, natuur en agrarische sector

De aarde vormt een levend systeem van met elkaar verbonden ecosystemen. Door economische groei worden de natuurlijke hulpbronnen waaronder bossen en oceanen uitgeput, wat resulteert in vervuiling en onomkeerbaar verlies aan soortenrijkdom. Deze aantasting en verarming van de natuurlijke omgeving veroorzaakt directe welzijnsschade voor mens en dier.

Natuurlijke hulpbronnen en ecosysteemdiensten

De natuur zorgt onder andere voor het behoud van geluidarme gebieden, zuivert de lucht, biedt als een "groene spons" buffering tegen extreme weersomstandigheden zoals droogte en overstromingen, zorgt voor ontspanningsmogelijkheden en biedt kansen voor biologische plaagbestrijding. Deze en andere ecosysteemdiensten hebben een hoge waarde voor de mens.

Natuurgebieden verbinden

De natuur in Nederland verdient blijvende bescherming. Door de drastische veranderingen in het landgebruik die de afgelopen decennia in Nederland en Europa hebben plaatsgevonden is het verbinden van natuurgebieden noodzakelijk geworden voor het instandhouden van gezonde populaties van dieren en planten. Klimaatverandering maakt een snelle realisering van de Ecologische Hoofdstructuur nog belangrijker, vanuit het oogpunt van de biodiversiteit. Soorten moeten de mogelijkheid hebben om met hun verschuivende leefgebieden mee te trekken. Biologische landbouw en agrarisch natuurbeheer kunnen een belangrijkere rol spelen bij de bescherming van biodiversiteit. Natuurgebieden dienen waar mogelijk toegankelijk te zijn zodat mensen de natuur kunnen beleven.

Bescherming van de natuur wereldwijd

Om ecosysteemdiensten blijvend te kunnen leveren, moeten verstoorde natuurlijke hulpbronnen kans te krijgen om zich te herstellen. Het instellen van beschermde (zee)reservaten dient een essentieel onderdeel te zijn van duurzaam beheer.

Wij willen niet alleen een schoon Nederland, maar een schone wereld. De overheid gaat alleen nog duurzame producten en diensten inkopen die voldoen aan de millenniumdoelstellingen. Wij willen alleen iets groen en duurzaam noemen wanneer er daadwerkelijk geen of minimale milieubelasting is en geen mensenrechten worden geschonden.

Een duurzame handel gaan we sterk bevorderen door middel van verbeterde certificering. Door effectievere samenwerking en verhoogde transparantie, kunnen eisen aan certificering worden aangescherpt, zonder dat de kosten voor handhaving toenemen. De naleving van het handelsverbod op beschermde dieren en planten in het kader van het CITES-verdrag kan op dezelfde manier worden verbeterd: participatie tussen alle betrokken partijen is niet alleen van belang bij het opstellen van regels, waaronder quota, maar ook bij de uitvoering ervan.

Straling hoger op de agenda

Stralingsoverlast dient hoger op de politieke agenda te staan, door de grote impact op de geestelijke en lichamelijke gezondheid bij velen. De norm voor straling van GSM, Wifi, UMTS en alle andere vormen van elektromagnetische straling dient te worden aangescherpt. Nu is alleen de warmteafgifte onderzocht. Wij willen ook onderzoek naar de biologische effecten²² en de resultaten dienen meegenomen te worden bij het vaststellen van nieuwe normen.

²¹ Uit de antwoorden van het ministerie van VROM betreffende CO₂ en CSS (Carbon Capture en Storage) blijkt het volgende: het menselijk aandeel in de CO₂-productie per jaar is maximaal 2% t.o.v. de totale atmosferische concentratie CO₂ (2794 Gton atm.-49Gton CO₂ equivalenten = $49/2794 \cdot 100 = 1,75\%$ menselijk aandeel). De helft van de CO₂ lost op in de oceanen, waardoor netto het menselijk aandeel CO₂ max. 1% per jaar is. Indien mensen vanaf nu geen CO₂ meer zouden produceren dan zou de CO₂-concentratie met slechts 40 ppm gedaald zijn in 2100. De stralingsforcering van CO₂ neemt af bij hogere concentraties maar deze afname is nihil. Meer CO₂ houdt niet veel meer warmte vast bij hogere concentraties. 40 ppm daling in 2100 heeft nauwelijks een effect op het klimaat. Geconcludeerd kan worden gesteld dat het toepassen van CSS op grond van de data van het IPCC niet nodig is. Deze conclusie wordt versterkt door het feit dat een hogere CO₂-concentratie een positief effect heeft op de landbouw, waardoor de extra CO₂ wordt vastgezet in biomassa, zoals voedsel. CSS kost ongeveer 25% meer energie bij gelijkblijvende energieproductie. Grote hoeveelheden energie zouden worden verspild aan CO₂-opslag in plaats van essentiële energietransitie.

²² Het thermische effect is de opwarming ofwel het in temperatuur stijgen van celweefsel in het menselijk lichaam door

Milieuvriendelijke grondstoffen

We willen de teelt en het gebruik van natuurlijke materialen zoals hennep en bamboe stimuleren. Deze planten kunnen als grondstof voor kleding, en vele andere producten, zoals papier, worden gebruikt. Wegens beperkte ruimte in Nederland zou samenwerking met andere landen gezocht kunnen worden.

De conventionele katoenteelt is erg milieubelastend en dient stevig te worden hervormd. Op termijn wordt de verkoop van producten van katoen die niet volgens strikt biologische teelt tot stand is gekomen, aan banden gelegd. Het gebruik van synthetische materialen in kleding kan worden afgebouwd naarmate kleding van natuurlijke materialen zich in kwantiteit, kwaliteit en diversiteit heeft bewezen.

Deze ontwikkelingen zouden wereldwijd voor het milieu een enorm verschil kunnen maken en wij willen dat Nederland hierin een leidende positie inneemt.

Dier- en milieuvriendelijke veeteelt

Een diepgevoeld respect voor mens, natuur en dier leidt tot het gaan afbouwen van de bio-industrie. Daarnaast wordt preventief antibioticagebruik verboden, vanwege de grote risico's voor de volks- en diergezondheid. We willen boeren en brancheorganisaties steunen in het vinden van alternatieven die het dierenwelzijn verbeteren.

Biologische, hormoon- en antibioticavrije veeteelt wordt de nationale norm. Megastallen passen niet in een diervriendelijke veeteelt. Dieren moeten zoveel mogelijk buiten kunnen rondlopen. Dit zorgt voor een hogere weerstand van het vee, leidt tot smaakvoller en gezonder vlees en helpt de uitbraak van ziektes en daarmee leed voor dierenhouders voorkomen.

Vegetarisme

Vegetarisch eten geeft per direct een zeer grote milieuwinst, want minder productie betekent energiebesparing, minder uitstoot van gassen, leidt tot directe vermindering van dierenleed en tot minder veetransporten. Partij voor Mens en Spirit wil door grootschalige actie en informatie mensen ertoe aanzetten minimaal een dag per week vegetarisch te eten.

Gentechnologie aan banden

Steeds vaker maken inheemse landbouwgewassen plaats voor nieuwe variëteiten ten behoeve van meer intensieve landbouw. Door middel van gentechnologie, het veranderen van erfelijke eigenschappen, worden nieuwe, transgene soorten gecreëerd die resistent zouden zijn tegen bestrijdingsmiddelen of andere onnatuurlijke eigenschappen hebben.

De gentechnologie kent nadelen en risico's die volgens Mens en Spirit zwaarder wegen dan de "gunstige" effecten. Ten eerste leidt dit tot een grote macht van biochemische multinationals. Momenteel controleren slechts enkele bedrijven meer dan 50 procent van de zaden- en bestrijdingsmiddelenmarkt. Ten tweede komen deze gewassen in het milieu terecht. Ten derde wordt gevreesd dat transgene gewassen tot allergieën, kanker, immunologische problemen, onvruchtbaarheid en andere gezondheidsproblemen kunnen leiden. Ten vierde zijn genetisch gemodificeerde producten in het algemeen minder smaakvol dan de natuurlijke variant, waardoor ze vaak als veevoeder dienen.

De internationale wetgeving en controle is te soepel. Consumenten weten niet of zij producten kopen met transgene ingrediënten. Deze ontwikkelingen vinden wij zorgelijk en onacceptabel. Consumenten hebben het recht te weten wat men eet. Wij willen alle transgene gewassen Nederland uit hebben!

Bescherming van insecten en vogels tegen giften

Op meerdere plaatsen in Nederland wordt imidacloprid gebruikt, een slecht afbreekbaar insecticide. Er zijn extreme concentraties van imidacloprid in het oppervlaktewater en zij vormen een dodelijke bedreiging voor insecten en ontnemen daardoor vogels één van hun belangrijkste voedselbronnen.

In Nederland is de laatste jaren sprake van massale bijensterfte. Honingbijen, verreweg de belangrijkste bestuivers van bloemen, maar ook van fruit- en groentesoorten, zijn onvervangbaar. Mens en Spirit wil direct een moratorium op het gebruik van imidacloprid instellen en de normen voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen aanscherpen. Het is onaanvaardbaar dat normoverschrijdingen van de hierboven genoemde grootte worden gedoogd. De handhaving moet worden verbeterd. Daarnaast willen we natuur- en milieuvriendelijk oever- en bermbeheer verplicht stellen.

Veel mensen gebruiken in hun tuin giften om bijvoorbeeld aanslag op het terras of onkruid te verwijderen. Door misleidende etikettering denken zij een onschadelijk product te kopen. Er zijn genoeg milieuvriendelijke

elektromagnetische straling. Hierop zijn de huidige blootstellingnormen zijn gebaseerd. Het biologische, 'a-thermische' effect omvat alle gezondheidsklachten die kunnen ontstaan door blootstelling aan (reeds lage doses) elektromagnetische straling.

methoden en producten om dit soort problemen op te lossen. Op de schadelijke methoden en producten dient per direct een verbod te worden ingesteld.

Biologische landbouw als norm

Biologische landbouw maakt geen gebruik van kunstmest, chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie en heeft daardoor een positief effect op de gezondheid en de biodiversiteit. Biologische plaagbestrijding werkt goed en heeft lage ontwikkelkosten.²³

De productie en consumptie van voedsel wordt zo veel mogelijk regionaal op elkaar afgestemd en de consumptie van seizoensgebonden en streekproducten wordt ondersteund.

We willen biologische landbouw bevorderen door een daarop toegesneden belastingsysteem²⁴, dat prijs gaat koppelen aan de mate van milieuvriendelijkheid. Hierbij wordt niet alleen de producent, maar ook de tussenhandel en de supermarkt meegewogen.

21. Verkeer en vervoer

Wegen en vervoer zijn de zenuwcellen en het zenuwstelsel van elk land. Op dit moment is dit zenuwstelsel in Nederland overbelast. Dit fileprobleem is in belangrijke mate het gevolg van het stedenbouwbeleid dat we de afgelopen 40 jaar hebben gevoerd. Bij de huidige manier van stedenbouw, zoals met de bouw van Vinex-wijken, scheiden we wonen van grote gecentraliseerde werk-, winkel-, onderwijs- en gezondheidscentra. Dit zorgt voor veel overbodige behoefte aan vervoer en onnodig veel verbruik van energie voor de auto. Het fileprobleem is onoplosbaar zolang mensen ver van waar ze wonen gaan werken of naar een winkel, school of gezondheidscentrum moeten gaan.

Beperking van onnodige mobiliteit

Het huidige vervoersbeleid is slechts werken aan symptoombestrijding. Wegen worden bijgebouwd zonder dat het probleem bij de bron wordt aangepakt. Partij voor Mens en Spirit is van mening dat decentralisatie en de menselijke maat weer de norm mogen worden.

We willen woningbouwverenigingen en projectontwikkelaars stimuleren om zoveel mogelijk zelfvoorzienend te bouwen en bij stadsrenovatieprojecten bestaande woonwijken zoveel mogelijk zelfvoorzienend te maken. Dit is mogelijk door de grondprijzen bij zelfvoorzienend bouwen sterk te verlagen²⁵. Hierdoor komt het grootste deel van het werk, onderwijs, gezondheidszorg, sport, energie, winkel en overige voorzieningen die voor de lokale gemeenschap nodig zijn, in de woonwijk zelf beschikbaar.

Hierbij wordt ook het gebruik van elektrische deelauto's of andere innovatieve vervoermiddelen gestimuleerd. Als deze nieuwe lijn voldoende voortvarend wordt opgepakt, zal noodzaak tot onnodig vervoer verkleinen.

Daarnaast is er veel overbodig vrachtverkeer omdat producten omwille van goedkopere productie of bewerking veelvuldig heen en weer door Europa of andere delen van de wereld worden vervoerd. Door minder uit te zijn op enkele euro's winst en meer oog te hebben voor milieuwinst kunnen tientallen procenten minder vrachtverkeer worden gerealiseerd.

Innovatieve vervoermiddelen

De ontwikkeling van nieuwe innovatieve vervoermiddelen, zoals skytrain of PeopleTRansporter/PTR-systemen - een kruising tussen auto en openbaar vervoer - willen wij stimuleren. Bevoorrading dient zoveel mogelijk plaats te vinden via het spoor of via een speciaal hiervoor te bouwen goederentransportbuissysteem. Dit is het meest efficiënt en voorkomt zwaar vrachtverkeer, fileproblemen en extra luchtvervuiling. Dit kan bijvoorbeeld gerealiseerd worden bij nieuwe winkelcentra.

Door het terugdraaien van privatisering van openbaar vervoer willen we ervoor zorgen dat openbaar vervoer in grootstedelijke gebieden goedkoper en uiteindelijk gratis wordt. Dit wordt mogelijk doordat vele kosten die verband houden met de administratie van betalingen en abonnementenservice, transacties, onderhoud van kaartjes- en chipmachines en poortjes en Europese aanbestedingen grotendeels verdwijnen. Bovendien wordt de privacy beter beschermd en verbetert de veiligheid doordat mensen niet meer hoeven te worden ingezet als controleurs en handhavers, maar als bewakers van rust en veiligheid op perrons en in treinen²⁶. Daarnaast voeren we een toeslag van 5 cent per liter benzine in om dit te kunnen betalen.

²³ Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving (2010) kost het 'praktijkrijp maken' van een nieuwe natuurlijke vijand zo'n € 2 miljoen. Het ontwikkelen van een nieuwe pesticide kost gemiddeld € 150 miljoen. Daar komt bij dat zich vroeger of later resistentie opbouwt en een nieuw middel moet worden ontwikkeld.

²⁴ zie 11. Fiscaal beleid

²⁵ zie 19. Het nieuwe wonen, werken en leven

²⁶ zie 17. Veiligheid

Geen kilometerheffing

Volgens officiële berichten zou de kilometerheffing iets aan het fileprobleem moeten gaan doen. Wij zijn van mening dat de investering en de jaarlijkse exploitatiekosten die nodig zijn om dit systeem mogelijk te maken veel te hoog zijn.

De kilometerheffing zou voor een gemiddelde autorijder kostenneutraal moeten werken. Uit onze berekeningen blijkt dat de kilometerheffing voor de meeste mensen niet kostenneutraal is, maar juist sterk de kosten verhoogd. Voor mensen met een lager inkomen is het nadelige inkomenseffect nog groter. Een aanvullend probleem is het risico dat de overheid dit nieuwe systeem gaat gebruiken om burgers te controleren. Mens en Spirit is dan ook van mening dat we niet met invoering van de kilometerheffing door moeten gaan. Breng werken naar wonen, dan los je het probleem bij de wortel op.

Meer mogelijkheden voor fietsers en wandelaars

Voorzieningen voor fietsers en wandelaars kunnen sterk worden verbeterd. Fietspaden en fiets snelwegen dienen drastisch te worden uitgebreid en niet dicht langs autowegen te worden aangelegd, tegen teveel stofhappen. Juist nu elektrische fietsen zo'n succes blijken, met name voor ouderen, is het verantwoord een grote verbetering te maken. Bij die voorzieningen horen ook meer bankjes in de natuur en langs fietsroutes.

Autovrije gebieden

Auto's dienen zoveel mogelijk te worden geweerd uit de centra. Dit is van groot belang ter preventie van gezondheidsschade aan de luchtwegen en ter voorkoming van chronische astma bij jonge kinderen en oude mensen. Goede voorbeelden zijn de steden Bern in Zwitserland en Curitiba in Brazilië. Het geeft een rust om daar rond te lopen. Dit is een voorbeeld dat Partij voor Mens en Spirit graag ook in Nederland ziet. Meer autovrije zondagen mogen worden ingevoerd om over dit thema meer publiek debat op gang te brengen.

22. Vrede en ontwikkelingssamenwerking

Met wapens, geweld en andere vormen van afdwingen van bepaald gedrag bereik je in het "gunstigste" geval kortstondig een wapenstilstand of bij grotere fysieke krachten een patstelling. Beiden zijn gebaseerd op het toedienen van angstmoties en kunnen daarom onmogelijk leiden tot duurzame en liefdevolle samenlevingen. Wanneer de dreiging wegvalt is men direct geneigd om weer in oude patronen terug te vallen. Ondanks de enorme bedragen die we nu over de hele wereld aan defensie besteden hebben we over de hele wereld nog steeds een groot aantal brandhaarden.

Ontwikkelingshulp en autonomie

Ontwikkelingssamenwerking dient ertoe te leiden dat landen en individuen autonoom kunnen gaan functioneren. Het bieden van ondersteuning werkt vooral goed als dit binnen kleine gemeenschappen wordt verstrekt, op een wijze die past bij de leefwijze en mentaliteit van de inwoners. Het is belangrijk dat zij onafhankelijk blijven of worden van machtige commerciële organisaties. Dit kan bijvoorbeeld door de bescherming en ondersteuning van lokale economische systemen, bijvoorbeeld door te investeren in kleine banken die microkredieten verschaffen aan armen.

Ontwikkelingssamenwerking en educatie kunnen pas slagen als deze aansluiten bij de eigen cultuur, waarbij het uitdrukkelijk niet de bedoeling is om landen te verwestersen of het neoliberale, kapitalistische model dwingend als enig juiste te presenteren, zoals nu wordt gedaan door de Wereldbank.

Scheefheid recht trekken

De economische crisis die we nu in het Westen kennen is in verhouding tot de omstandigheden waaronder een groot deel van de mensen in de wereld moet leven slechts een luxeprobleem. Om deze reden willen wij in de bezuinigingsronden het budget voor ontwikkelingssamenwerking zoveel mogelijk ontzien, al wensen we deze steun wel te hervormen.

Er is tevens sprake van scheve verhoudingen. Met betaling van rente en aflossing op schulden die door corrupte regeringen in het verleden zijn gemaakt, betalen ontwikkelingslanden nu meer aan ons dan wat wij hen aan ontwikkelingshulp geven. Dat moeten we niet langer meer willen!

Daarnaast is het onaanvaardbaar dat grote bedragen die worden gecollecteerd voor ontwikkelingshulp aan de strijkstok van de salarissen van directeuren of een vorm van corruptie blijven hangen. Heldere rapportage is van belang om eerlijk te kunnen zijn naar gevers en ontvangers.

Zichtbare resultaten

Om de hulp effectiever te maken willen we naar oplossingen die ook op de lange termijn resultaten blijven geven. We willen ervoor zorgen dat mensen in lokale gemeenschappen zichzelf beter kunnen helpen. Uit de

praktijk blijkt dat het verstrekken van microkredieten per bestede euro veruit het beste effect heeft op bestrijding van armoede. Ook willen we bijdragen aan projecten van de Verenigde Naties om alle kinderen naar school te laten gaan zodat zij niet nodeloos in een vicieuze cirkel van armoede blijven hangen en ondersteuning bieden aan projecten voor gezinsplanning. Door het bestrijden van armoede krijgen gezinnen minder kinderen, waardoor meer welvaart mogelijk wordt.

23. Defensie

Het begrip “defensie” betekent dat we onszelf verdedigen tegen aanvallen. Dit begrip is sterk opgerekt waardoor we bijvoorbeeld “vredesmissies” uitvoeren in het buitenland. Inmiddels is duidelijk dat dit in de meeste gevallen gewoonweg deelname aan de strijd betekent. Een strijd die vooral de belangen van het Westen vertegenwoordigt en lang niet altijd datgene honoreert wat de lokale bevolking wenst. Daarom zijn wij van mening dat in principe geen enkel land in de wereld, dus ook de Verenigde Staten niet, in een ander land een militaire basis mag hebben en dat slechts onder de bevolking van het betreffende land door een externe partij ingegrepen mag worden indien de steun van de bevolking duidelijk is.

Het ondersteunen van corrupte regimes is uit den boze, evenals het steunen van regimes die de mensenrechten schaden.

Herkadering werkgebied defensie

De rol van defensie moet worden beperkt tot het beschermen van het eigen land tegen aanvallen van buitenaf, tot het assisteren bij de verstrekking van noodhulp en het bestrijden van rampen en om burgeroorlogen en terrorisme aan te pakken. Dit dient echter altijd te gebeuren vanuit respect en wijsheid.

De oorlogen in Irak en Afghanistan steunen wij niet. Deze projecten zijn inhoudelijk vernietigend in plaats van opbouwend en dragen niet bij tot een betere en vreedzamere wereld. Daarom stoppen we met deelname aan de oorlog in Afghanistan, Irak, deelname aan het JSF-project en willen we niet langer militair in de wereldtop mee draaien. In plaats daarvan willen we ons richten op vredesconcepten door de oorlogsindustrie en wapenhandel af te bouwen.

In Nederland liggen Amerikaanse nucleaire wapens opgeslagen. Hier wordt mee geoefend en zij worden vervoerd. Partij voor Mens en Spirit wil deze kernraketten zo spoedig mogelijk aan de rechtmatige eigenaar retourneren.

Besparingen

Het stoppen met deelname aan de internationale operaties levert Nederland een besparing van € 0,3 miljard per jaar op. Stoppen met deelname aan het JSF-project levert ons eenmalig een besparing van € 5,7 miljard op. Middels afspraken voor samenwerking met andere landen willen we zoveel mogelijk op defensie bezuinigen. Het op defensie bespaarde geld willen we gebruiken voor positieve, opbouwende maatschappelijke doelen. Wij denken een nieuwe defensieorganisatie met een andere, niet gevechtsgerichte doelstelling op te kunnen bouwen met de helft van het huidige budget.

24. Nederland, Europa en de wereld

De mensheid is steeds meer los aan het komen van aansturing door instituties als kerk en staat. Zowel volkeren als individuen worden zich steeds meer bewust van hun eigen identiteit en eigenheid. De mens komt het beste tot zijn of haar recht als er ruimte is voor de eigen leefstijl en eigen initiatief. Wetgeving op nationaal, Europees en mondiaal niveau dient daarom bescheiden te zijn en alleen het belang en welzijn te willen dienen van allen. Vrijheid, authenticiteit en eigenheid van zowel individu als volk zijn voor Partij voor Mens en Spirit de uitgangspunten voor het vormgeven van een internationale gemeenschap.

Verbinding in vrijheid

De wens tot Europese of mondiale eenwording is een proces dat alleen uit vrije wil kan groeien in individuen en volkeren. Volkeren die autonoom willen zijn of worden krijgen hier alle ruimte en steun voor. Partij voor Mens en Spirit wil zich vooral inzetten voor verbinding en bewustzijn van verbondenheid, maar wel vanuit de eigen vrijheid en authenticiteit.

Geen Europees presidentschap

Een Europees presidentschap achten wij onwenselijk.

Een verbonden Europa is wel essentieel, maar zonder elkaar van alles op te leggen. Wij kiezen voor wereldwijd broeder- en zusterschap ten opzichte van alle andere landen, ook indien zij sociaal en cultureel anders zijn en anders handelen.

Bezuinigen op bijdragen aan de Europese Unie

De Europese Unie is momenteel een ondemocratische organisatie. De belangrijkste EU-functionarissen worden niet democratisch gekozen en werken ver buiten het gezichtsveld van het grote publiek. Dit is de ideale omstandigheid voor het lobbycircuit waarmee met name multinationals hun belangen door kunnen drukken.

Het grootste deel van de begroting van de Europese Unie is in tegenspraak met het subsidiariteitsbeginsel. Dit beginsel houdt in dat alles in eerste instantie lokaal wordt gedaan, tenzij het niet lokaal kan worden gedaan of veel efficiënter op een centraal, hoger gelegen niveau wordt gedaan. Daarnaast heeft de Europese Unie, omdat haar boekhouding niet op orde was, zolang ze bestaat nog nooit een goedkeurende accountantsverklaring gehad. Het democratische gehalte en de transparantie moeten beter! Totdat maatregelen worden genomen voor een democratischer en transparanter Europa, willen we zoveel mogelijk bezuinigen op bijdragen aan de Europese Unie.

Directe invloed door de burger

Verbetering van de Europese democratie is nu van het hoogste belang. Partij voor Mens en Spirit kiest voor een Europees parlement als wetgevend, kaderstellend en controlerend gekozen orgaan met een duidelijke meesturende rol van de burger als partner. Inwoners van Europa worden pas echt serieus genomen als zij directe invloed uit kunnen oefenen op beleid en wetgeving, bijvoorbeeld door burgercomités, burgerfora, referenda en burgerinitiatieven. Om dit proces te stimuleren willen we een departement instellen met de taak om de Europese democratie en transparantie te vergroten en behoeden. Om de stem van elk land te kunnen blijven horen is het hebben van een eigen eurocommissaris voor elk land essentieel. Deze commissaris dient gekozen te gaan worden door de bevolking van het betreffende land.

Dienend leidinggeven met lagere salarissen

Enkel vanuit een diepe wens tot dienend leidinggeven, kan beleid tot stand worden gebracht dat het belang van de hele Europese Unie dient. Macht is in dit geval omgebogen naar invloed hebben. Deze invloed wordt met graagte gedeeld vanuit het bewustzijn te willen werken aan het welzijn van allen. Mens en Spirit wil topsalarissen voor politieke en leidinggevende openbare functies sterk verlagen.

Duurzame voldoening in Europa

Het Europese beleid is momenteel teveel gericht op liberalisme, concurrentie en economisch voordeel. Het gaat er echter om 'duurzame voldoening' wereldwijd te bereiken voor elk mens. Nederland dient geen internationale politiek meer te volgen die zich eenzijdig richt op marktdenken en concurrentie. Nederland dient in een aantal gevallen bewuste keuzes te maken om een eigen intern beleid vorm te geven, ook als dit indruist tegen internationale normen. We willen ook op Europees niveau werken vanuit andere principes dan economische groei. Gezonde, evenwichtige groei dient de belangen van mensen, dieren en de natuur volledig mee te wegen en winst dient vooral kwaliteitsgroei te zijn. Deze groei omvat een duurzame omgang met onze natuurlijke hulpbronnen zoals fossiele en andere grondstoffen en biodiversiteit, en komt naast het traditionele 'maximaliseren van opbrengsten en minimaliseren van kosten'.

Europa kan een belangrijke taak vervullen in de wereld, nu machtsverhoudingen aan het veranderen zijn. Samen gaan we wereldwijd werken aan 'duurzame voldoening', waarbij de voorstellen en acties worden aangestuurd door all-win principes in plaats van door eenzijdige economische of politieke belangen.

Eigen koers op het gebied van duurzame vrede

Nederland mag een meer eigen koers gaan volgen, los van Europa en de Verenigde Staten. Militaire operaties en ingrepen blijken niet tot duurzame vrede of andere goede resultaten te leiden. Vrede groeit pas duurzaam als inwendige vrede bereikt wordt en collectieve en individuele pijnen erkend worden en een plek krijgen. Veranderingen binnen landen en culturen kunnen slechts van binnenuit groeien. Het opleggen van westerse normen en vormen van democratie is niet wenselijk. Het westerse gedachtegoed past niet standaard op elk land en bij elke cultuur. Daarnaast mag erkend worden dat de westerse systemen ook imperfecties bevatten in hun systeem en in hun uitvoering en vaak geleid hebben tot desintegratie van andere culturen indien dit opgedrongen wordt.

De vraag voor Nederland en Europa is, hoe ervoor te zorgen dat alle mensen zoveel mogelijk een gelijke toegang krijgen en houden tot informatie, markten, kapitaal, onderwijs, opleidingen, kunst, cultuur en technologie op lokaal, nationaal en supranationaal niveau. Daarnaast dienen mensgerichte strategieën ontwikkeld te worden om ervoor te zorgen dat gemarginaliseerden de kans krijgen deel te nemen aan de maatschappij en kunnen voorzien in hun levensonderhoud.

De Europese Unie dient te werken aan vertrouwen, bijvoorbeeld door aan ieder werelddeel en land “Wij delen de wereld/We share the world”-samenwerkingsverdragen aan te bieden. De noodzaak tot duurzaamheid verbindt ons allen.

Nederland vrij

Het neoliberalisme en vrije markt denken hebben niet geleid tot een beter leven voor de gemiddelde burger in deze wereld. Er blijkt een steeds krachtiger nationaal en internationaal systeem van monopolisering en controle te zijn ontstaan. De private levenssfeer van de burger wordt hierdoor bedreigd. Een omslag in het denken en voelen is noodzakelijk. Nederland kan een voortrekker zijn door vertrouwen in de burgers uit te stralen en door een volledig transparant en open beleid te laten zien dat vertrouwen waardig te zijn.

25. Begrippenlijst

Alternatieve geneeswijzen: Dit begrip stamt uit de jaren 60 en schept nogal eens verwarring. Het woord alternatief suggereert immers een volledige vervanging van de reguliere geneeskunde. Dit is niet perse de bedoeling van 'alternatieve geneeswijzen'; daarom kwam de definitie 'complementaire geneeskunde' (compleet makend) naast 'additieve geneeskunde' (toevoegen aan) later in gebruik. Deze begrippen dekken de lading beter, maar 'alternatieve geneeswijzen' is desondanks in gebruik gebleven. In onze communicatie gebruiken wij daarom vooral het begrip 'alternatieve geneeswijzen', vanwege de herkenning en het zoekgedrag van de meeste mensen.

Duurzaamheid: Duurzaam handelen zorgt ervoor dat zowel de toekomstige generaties als de mensen elders op deze planeet ook de mogelijkheid krijgen om een welvaartsniveau na te streven dat bij hen past. Het begrip "duurzame ontwikkeling" is in 1987 in het Brundtland-rapport gedefinieerd als een ontwikkeling, waarbij de huidige generatie in haar noden voorziet, zonder de mogelijkheden daartoe voor de volgende generatie te beperken.

Duurzame voldoening: Een begrip dat geleend is van de Belgische econoom Bernard Lietaer. "Duurzame Voldoening stelt de mensheid in staat materieel, emotioneel en spiritueel te groeien en te bloeien, zonder grondstoffen die noodzakelijk zijn voor de toekomst te verkwisten. Een synoniem zou kunnen zijn: verstandige groei. Het is karakteristiek voor een gemeenschap, land of wereldsysteem dat verstandige groei mensen de gelegenheid geeft uiting te geven aan hun hoogste creatieve roeping, zonder de vooruitzichten in te perken voor komende generaties om te genieten van dezelfde of een betere manier van leven. Het gaat erom dat we onze materiële behoeften zodanig kunnen vervullen dat we ons grote potentieel als menselijke wezens kunnen benutten.

Duurzame Voldoening pakt zaken aan die variëren van bittere armoede in de Derde Wereld tot de kilheid van vervallen gemeenschappen in geïndustrialiseerde gebieden, van ecologische afbraak tot het onbenut laten van de mogelijkheden van een kind door gebrek aan scholing. Duurzame Voldoening gaat niet over iets afpakken van mensen die iets hebben om het te geven aan mensen die niets hebben. Integendeel, het gaat erom dat iedereen een eerlijke kans krijgt om mee te doen aan het scheppen van nieuwe welvaart. Door de grondslagen van Duurzame Voldoening te leren, kunnen we deel uitmaken van deze stille maar zeer belangrijke evolutie."

Financiële immunisering: het onaantastbaar maken van het betalingsverkeer - inclusief het ontvangen van loon en uitkering - voor de risico's van derivaten, international banking en andere vormen van geldscheppen.

Gemeenschapsbank: Een niet-commerciële bank, in handen van de gemeenschap.

Gemeenschapsbijdrage: Belasting die geheven wordt omwille van het belang van de gemeenschap.

Gemeenschapsdienst: Een zich vernieuwende overheid, die zich opstelt volgens de faciliterende en samenwerkende bestuursstijl.

Holisme: Leer waarbij de onderlinge samenhang en samenwerking van delen en processen van het leven op de eerste plaats staat. Ofwel: alles is één. De term is afkomstig is van het Griekse "holos", dat "geheel" betekent.

Multi-menselijke samenleving: Cultuur is 'slechts' een jas waarmee de mens zich heeft omhuld. Wij zoeken naar de menselijke essentie en willen achter culturen kijken en de menselijke overeenkomsten vinden. Het gaat om leven met elkaar vanuit respect en eigenheid.

Heel Nederland – Heel NL

**Verkiezingsprogramma 2010
tijd voor vertrouwen!**

Inhoudsopgave

1.0	Eensgezind op weg naar een mooie toekomst	4
1.1	Heel Nederland wil dat...	5
1.2	Samen leven is samen verder	5
2.0	Onze jeugd, onze toekomst	6
2.1	Basis onderwijs	7
2.2	Vervolg onderwijs	8
2.3	Multiculturele scholen	9
2.4	Basis inkomen één ouder	9
3.0	Mens en samenleving	10
3.1	Werk en inkomen	10
3.2	AOW	11
3.3	Eenzaamheid	12
3.4	Cultuur	13
3.5	Sport	13
3.6	Spiritualiteit	13
3.7	Koningshuis	14
4.0	Zorg en gezondheid	14
4.1	Beperking rol verzekeraars	15
4.2	Mantelzorg	15
4.3	Gehandicapten en chronisch zieken	15
4.4	Ziekteverzuim	17
4.5	Voeding en preventie	17
5.0	Belastingen	18
5.1	Bezuinigingen	18
5.2	Hypotheekrenteaftrek	19
6.0	Onze leefomgeving	19
6.1	Natuur	20
6.2	Energie	20
6.3	Agrarische sector	21
6.4	Dierenwelzijn	21
7.0	Veiligheid	22
7.1	Wijkaanpak	22
7.2	Defensie	22
8.0	Overheid	23
8.1	Referendum	24
8.2	Religie	24
8.3	Privacy en Rechtspraak	25
8.4	Asielbeleid en Immigratie	26
8.5	Discriminatie	26
8.6	Ontwikkelingssamenwerking	27
8.7	Drugs en alcoholbeleid	27
8.8	Roken in openbare gelegenheden	28
8.9	Europa	28
9.0	Aandachtspunten	29
9.1	Veranderingen zijn onontkoombaar	29
9.2	Waarom stemmen op Heel NL, lijst 15?	29

De mens in tel bij Heel NL, lijst 15

Beste lezer,

Welkom bij Heel Nederland, de partij met hart en ziel!

De essentie van Heel Nederland is dat wij de mens weer centraal stellen in onze maatschappij.

Steeds meer mensen willen zaken in Nederland anders geregeld zien voor onze samenleving als geheel, het openbaar bestuur en de politiek. Integraal en holistisch denken, betere aansturing en meer verantwoording voor zaken die ons allen aangaan.

Op dit moment is er vanuit de politiek veel aandacht voor economie, milieu en veiligheid. Uiteraard is iedereen gebaat bij een gezonde economie, een schoon milieu en een veilige samenleving. Helaas is ons échte welzijn ondergeschikt geraakt aan deze aspecten. Er worden steeds meer regels opgelegd om ons gedrag in goede banen te leiden. Maar deze vele regels lijken eerder een tegengesteld effect te bewerkstelligen en verminderen het verantwoordelijkheidsbesef. Men voelt zich steeds meer betutteld en er ontstaat daardoor een tegenreactie.

Het is nu de tijd voor vertrouwen, wijsheid, eerlijkheid en verantwoordelijkheid in de politiek. Het is nu de tijd voor politiek die handelt vanuit holisme en menselijke maat! In dit programma leest u over wat wij willen, de achtergronden en waar we voor staan. Wij willen een belangrijke verandering in de huidige politiek teweeg brengen. U ook? Wij hebben uw steun nodig om ons doel te kunnen bereiken.

Onze grondslag is het 'heel' van holistisch, van heel zijn, van helen. Holistisch, samen – dus ook met andere partijen en bewegingen - zijn we in staat van Nederland weer een geheel te maken. In deze tijd is Nederland verscheurd. Dit biedt de agressie, waarmee ons land elke keer te maken krijgt, telkens weer een kans. Men is ontevreden, voelt dat het zo niet verder kan. De machteloosheid uit zich dan vaak in woede of passief zijn. Het is begrijpelijk, maar wel ongewenst en destructief. Dat ervaren de mensen die woedend of passief zijn zelf ook, maar ze zien geen andere oplossing, niet binnen de hedendaagse politiek. **Het is tijd voor vertrouwen, samen leven en samen verder!**
Vorst, mei 2010

Samen leven is samen verantwoordelijkheid nemen.

Heel Nederland ziet de maatschappij als één samenhangend geheel. Iedereen die deel uitmaakt van de Nederlandse maatschappij heeft het recht op de zorg van de maatschappij.

Dit betekent ook dat iedereen vanuit zijn of haar mogelijkheden zorg draagt voor het geheel, de mensen in Nederland, het Nederlandse milieu en de Nederlandse economie. In onze beleving dient de overheid de burgers de ruimte te geven om zich optimaal te kunnen ontplooiën. Hiervoor krijgt de burger de maximale vrijheid. Om met een grote mate van vrijheid om te kunnen gaan is een grote mate van verantwoordelijkheid nodig. In de samenleving die Heel Nederland voor ogen heeft, stimuleert de overheid het nemen van eigen verantwoordelijkheid door burgers op alle mogelijke vlakken, zoals onderwijs, bedrijfsleven, milieu en op sociaal gebied.

Daisha de Wijs, lijsttrekker

Programma Heel Nederland

1.0 Eensgezind op weg naar een mooie toekomst!

Er zijn bouwers nodig om Nederland weer heel te maken, om ons land te helen. Niet omdat Nederland ziek is (want dan zou het genezen zijn), maar herstellen, repareren, wat in de loop der jaren is stuk gegaan. Eensgezind op weg naar een mooie toekomst. Een toekomst waarin wijzelf, onze kinderen en kindskinderen ook écht een toekomst hebben!

Door te stemmen op Heel NL, lijst 15, kunnen we met bouwen beginnen. En net zoals je een mooi en degelijk gebouw wilt neerzetten, zijn er vele bouwstenen nodig. Bouwstenen die zich met elkaar verbinden - laag voor laag.

Heel Nederland vindt dat bij alle besluiten die worden genomen het volgende wordt gehanteerd:

1. Het is verspilde energie om het wiel weer opnieuw uit te vinden. De maatschappij heeft de laatste decennia zulke grote veranderingen ondergaan, dat de mens zich wel mee heeft moeten ontwikkelen. De behoeften en mogelijkheden van de mens van tien jaar geleden zijn anders dan toen bijvoorbeeld alleen al door de technologische ontwikkelingen. Informatie over huidige goed functionerende delen van de betreffende sector is van grote waarde om onze mening te vormen. Bestaande informatie is vaak verouderd en achterhaald. Daarom is in de eerste plaats belangrijk te onderzoeken of ideeën inmiddels door nieuwe ontwikkelingen zijn ingehaald. Dus actief onderzoek plegen naar de huidige ontwikkelingsgang en een inschatting maken inzake de toekomst op korte en langere termijn.

Kort gezegd: inventariseer eerst wat er goed gaat op de diverse beleidsterreinen, zodat het kind niet met het badwater wordt weggegooid!

2. Er zijn vele deskundigen in de diverse sectoren. Deskundigen die dagelijks met de realiteit van deze sector te maken hebben. Het is van belang om door middel van gesprekken met deze mensen hun bevindingen en hun ideeën te horen. Niet alleen over wat niet goed functioneert, maar juist wat werkbaar en haalbaar is voor de huidige tijd en in de nabije toekomst. Heel Nederland hecht zeker belang aan de lange termijn visie, maar vindt het belangrijk dat we op korte termijn haalbare veranderingen bewerkstelligen.

Kort gezegd: voordat er een nieuw regeling komt neem eerst contact op met deskundigen voor actuele input.

3. Een doordachte visie voor de lange termijn is noodzakelijk. Terug naar vroeger is onmogelijk. Zoals reeds gesteld, zijn de mensen anders dan vroeger en staan ze anders in het leven. We kunnen dus niet terugvallen op hoe het vroeger was. De huidige mens, behalve een paar uitzonderingen, zou het ook niet meer willen. Een visie ontwerpen voor de lange termijn houdt tegelijkertijd in rekening houden met de toekomstige mens en voort-schrijdende ontwikkelingen in de maatschappij op elk gebied.

Kort gezegd: schenk aandacht en formuleer een beeld, visie of vergezicht op het beleidsterrein voor zowel de korte als de lange termijn.

1.1 Heel Nederland wil dat ...

- **Wijsheid** het leidende principe is bij het beoordelen van kwesties als welzijn, zorg voor alle vormen van leven, ecologisch evenwicht en sociale en maatschappelijke ontwikkeling.
- **Rechtvaardigheid** en **vrijheid** aan de basis staan van een rechtstaat die zorgt voor duidelijk recht, eerlijke en integere rechtspraak, transparantie, sociaal evenwicht, veiligheid en verantwoorde besluitvorming. Nauwkeurige handhaving hiervan vormt het fundament van onze samenleving.
- **Vertrouwen** én **verantwoordelijkheid nemen** kenmerken zijn van goed en verantwoord bestuur.
- **Ontplooiing** een recht is binnen ieders maatschappelijke verantwoordelijkheid en verplichtingen. Dit geldt voor individuen en voor organisaties. Dat betekent ruimte voor groei, ontwikkeling en innovatie voor ieder, met respect voor diezelfde ruimte voor de ander.
- **Bewustzijnsontwikkeling** in de samenleving vooraf gaat aan economische en maatschappelijke ontwikkeling. Geestelijke waarden als bezieling, tolerantie, vredelievendheid, respect voor samenhang en solidariteit zijn richtinggevend voor het verder vormgeven aan onze samenleving.

1.2 Samen leven is Samen verder!

Als mens zijn wij onderdeel van dat altijd dynamische geheel. Van één bewustzijn in tal van manifestaties en op verschillende niveaus. De mensheid evolueert en transformeert in nauwe samenhang met haar natuurlijke omgeving. Uit deze wederzijdse wisselwerking en afhankelijkheid volgt dat respect voor het ecologische systeem en de eigen leefomgeving het uitgangspunt is voor elk handelen.

Hoewel verschillend in aard, ontwikkeling en gerichtheid, zijn alle mensen gelijkwaardig. Het leven is een geestelijke leerweg voor mens en maatschappij, voor het individu en voor het collectief. Daarom is op ieder moment de wereld als leerweg zoals deze moet zijn. Het is ieders taak elkaar op deze weg te helpen en te ondersteunen, en steeds te streven naar schoonheid, waarheid, liefde, openheid en vrijheid.

Het besef dat alle mensen verschillend, zoekende en lerende zijn, maakt van mededogen en rechtvaardigheid de vanzelfsprekende basishouding in de omgang met andere individuen en gemeenschappen.

Heel Nederland beschouwt mens, natuur, wereld en al wat er is als een immer dynamische ondeelbare eenheid. Dualiteit is inherent aan leven op aarde. Dit brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee.

Samen leven is samen verder, tijd voor vertrouwen!

De oude tegenstellingen: man versus vrouw, Islam versus christendom, het belang van de mens versus het belang van de economie, en meer, zijn achterhaald. Deze veranderde levenshouding van de huidige mensen vraagt om nieuwe bestuurders! Bestuurders die handelen met aandacht voor het algemeen belang. Die handelen vanuit Liefde en niet vanuit macht, die een positieve bijdrage leveren aan de samenleving.

De mens en alles daaromheen staat voor Heel NL centraal. Transparantie, geen betutteling, maar bestuurders die verantwoordelijkheden durven af te staan.

2.0 Onze jeugd, onze toekomst!

Heel Nederland vindt het belangrijk dat er meer aandacht besteed wordt aan kinderen, zowel in het gezin als in onze samenleving. We willen jonge kinderen weer kind laten zijn. De plicht om onderwijs te volgen dient weer teruggebracht te worden naar de leeftijd van zes jaar. Veel kinderen zijn er op hun vijfde jaar nog niet aan toe om al in een verplicht leersysteem te functioneren.

Het is bewezen dat kinderen tussen hun tweede tot hun zesde levensjaar veel en snel kunnen leren. Maar willen we onze kinderen nu écht al op tweejarige leeftijd leren rekenen en schrijven? Heel NL vindt het belangrijker dat kinderen spelenderwijs sociale vaardigheden, respect en geborgenheid leren in de veiligheid van het eigen gezin. Een kind kan in de rest van zijn of haar leven meer dan voldoende kennis opdoen.

Beginnen bij de jeugd Een maatschappij wordt gevormd door menselijke interactie. Dat betekent dat we al jong dienen te beginnen om de interactie mogelijk te maken. Interactie breng je niet tot stand door een kind op jonge leeftijd naar de crèche te sturen of kennis bij te brengen. Kinderpsychologen vertellen dat kinderen het beste gebaat zijn door zich in de eerste jaren, liefst tot vier jaar, te hechten aan één persoon. Vanuit deze gezonde hechting kunnen ze daarna een relatie aangaan met andere personen.

Gevoelige kinderen Bijna 4 miljoen mensen zijn nog geen 20 jaar oud. De laatste decennia zijn er steeds meer gevoelige en bewuste kinderen geboren. Gevoelige mensen hebben een gevoelig zenuwstelsel. Hierdoor vangen ze informatie, stemmingen en prikkels op die door anderen vaak niet worden opgepakt. Ze horen, zien, voelen ruiken en denken meer dan anderen. Zij hebben dan ook ander onderwijs en andere begeleiding nodig dan op dit moment beschikbaar is. Omdat ze veel subtielere dingen opmerken, hebben ze een grotere stroom indrukken te verwerken waardoor ze snel overprikkeld kunnen raken. Er hangt bijna overal een geluidsdeken over de omgeving, altijd zijn er weer prikkels die onrust geven. Rust, en ze daarmee de tijd geven om de indrukken te verwerken, is wat ze nodig hebben. Dus kleinere klassen, kleinere scholen en een aangepast leersysteem. Dit komt alle kinderen ten goede!

2.1 Basis Onderwijs

Geef kinderen verantwoordelijkheden die bij hun leeftijd passen én die ze aankunnen. De één heeft een doekarakter en de ander een leer karakter. Pas daar het basisonderwijs op aan, en wacht daarmee niet tot de middelbare school. Laat kinderen ervaren dat ze mee kunnen komen, geef ze de kans om hun eigen kwaliteiten en mogelijkheden te ontplooien. Bijvoorbeeld door al in het basisonderwijs het vak Religie en Mens/Maatschappij op het programma te zetten. Zodat kinderen van jongs af aan zoveel mogelijk aspecten van onze multiculturele samenleving leren kennen en deze onderscheiden, zodat ze begrip kunnen opbrengen dat de ander anders is. Samen Leven is Samen Verder!

Biedt kinderen de mogelijkheid om zich in eigen tempo en vaardigheden te kunnen ontwikkelen, door kleinere scholen en klassen te verwezenlijken. Maak al in het basisonderwijs de verdeling: één leerkracht per klas als leraar en begeleider. Daarnaast voor specifieke vakken, bijvoorbeeld Religie, Mens/Maatschappij, per deskundigheid eventueel externe deskundigen inschakelen. Zeker geen bezuinigingen op onderwijs, eerder meer mogelijkheden scheppen. Onderzoek op welke wijze het huidige leersysteem beter kan worden aangepast op de mondige en/of hooggevoelige jeugd van nu en op 'doe'- en 'leer'kinderen. Leerplicht vanaf zesjarige leeftijd.

In het basisonderwijs moeten vooral menselijke basisvaardigheden worden geleerd zoals:

- Sociale vaardigheden
- Omgaan met verantwoordelijkheid, respect en begrip voor anderen
- Opbouwen van de eigenwaarde en het zelfvertrouwen van het kind
- Omgaan met faalangst
- Samenwerking, ontwikkelen van het Wij-denken

Praktische kennis moet worden afgewisseld met het ontwikkelen van eigenwaarde, zelfvertrouwen en sociale vaardigheden. In het leersysteem is het belangrijk dat rekening wordt gehouden met de aard van het kind. Praktisch ingestelde kinderen krijgen praktische opdrachten waarmee ze zich de theorie kunnen eigen maken. Theoretisch ingestelde kinderen krijgen eerst theorie die vervolgens aan een praktische opdracht wordt gekoppeld.

Staatschuld

Ieder kind dat in Nederland geboren wordt, heeft een schuld van 23.000 euro doordat de Nederlandse staatsschuld 380,9 miljard euro bedraagt. Nog nooit is de staatsschuld zo hoog geweest. Deze staatsschuld legt een (onbewuste) last op de schouders van de inwoners van Nederland.

Wij vinden het belangrijk om de staatsschuld sterk te verlagen. Zet het mes in dure overheidsprojecten, vooral welke gebaseerd zijn op de veronderstelde opwarming van de aarde (IPCC rapport).

Heroverweeg tevens de noodzaak van allerhande bouwprojecten van de overheid en stel deze uit indien het niet uiterst noodzakelijk is. Ook projecten die al geaccordeerd zijn door de Eerste en Tweede Kamer. Gebruik het gereserveerde geld voor het aflossen van de staatsschuld.

Infrastructuur

De infrastructuur verbeteren door wegen aan te leggen waar nodig is en bestaande wegen te verbreden. Het openbaar vervoer stimuleren door ze in sommige gevallen gratis beschikbaar te stellen. Bijvoorbeeld op koopzondagen of andere speciale dagen en voor jongeren en ouderen.

Er dienen duidelijke structuur, regelmaat en rust in het onderwijs te komen, zodat kinderen zich veilig voelen op school en weten waar zij aan toe zijn. De school wordt een rustpunt waarin een kind zichzelf optimaal kan ontwikkelen.

Op scholen wordt kleinschaligheid ingevoerd zodat het kind de groep kan overzien. De klassen moeten kleiner, zodat er meer individuele aandacht voor het kind is. Om dit te realiseren moet allereerst het lerarentekort worden teruggedrongen.

2.2 Vervolg Onderwijs

Geen studiefinanciering of studiebeurs, maar studie faciliteren.

Het onderwijs én de materialen dienen op elke leeftijd geheel gratis te zijn. Vanaf 18 jaar uitsluitend het onderwijs faciliteren. Dit betekent dat niet alleen het onderwijs gratis is, maar ook alle materialen die nodig zijn.

Onder materialen wordt verstaan:

- benodigde boeken, laptop en andere materialen
- noodzakelijke verzekeringen
- gratis huisvesting en openbaar vervoer

Zodra de benodigde materialen niet meer nodig zijn of als men de studie staakt, worden deze doorgegeven aan de volgende student. Men verlaat onmiddellijk de geboden huisvesting, zodra men de studie stopt of in een andere stad gaat studeren.

Voor faciliteren van de studie wordt er geen onderscheid gemaakt tussen lager, middelbaar of hoger beroepsonderwijs.

Aantal jaren maximeren

Aan elke studie wordt een maximale termijn toegekend. Haalt men de studie niet binnen de gestelde termijn dan vervalt het faciliteren van de studie en dient men op eigen kosten verder te gaan.

Mocht men tussentijds ontdekken dat de studie niet datgene is wat de student in gedachten had, dan kan er één keer worden overgeschakeld naar een andere studie. De voorwaarde hierbij is dat de wisseling in de eerste helft van de toegekende studietermijn dient te liggen.

Geen maximum leeftijd en vervolg studies

Zodra de student binnen de gestelde termijn het diploma heeft behaald, kan deze doorgaan met een volgende studie. Een student kan onder dezelfde voorwaarden blijven studeren, de kennis blijven ontwikkelen en vergroten, maar alleen wanneer de diverse studies met goed gevolg worden afgelegd.

Preventie betreffende roken en alcohol- en drugsgebruik

Vanaf de eerste klas van de middelbare school dient er uitgebreide voorlichting te komen over de gevolgen van alcohol- en drugsgebruik, alsmede roken.

Wanneer wordt geconstateerd dat een leerling overmatig gebruikt, dan wordt samen met de ouders deskundige begeleiding ingeschakeld. Het is niet alleen een probleem dat bij de ouders kan worden gelegd, de school dient de verantwoording te nemen door middel van goede voorlichting en begeleiding.

Hoe wordt dit bekostigd?

- Door het terugdringen van managementlagen, die in de loop der tijd in scholen en universiteiten zijn gecreëerd maar geen directe bijdrage leveren aan het feitelijke onderwijs.
- De overheadkosten van scholen en universiteiten dienen sterk te worden gereduceerd.
- Door centrale inkoop en onderhandeling kunnen de prijzen van het gefaciliteerde sterk omlaag worden gebracht.

2.3 Multiculturele scholen

Heel Nederland is voorstander van multiculturele scholen, waar vakken als religie door externe deskundigen worden gedoceerd. Dit zal het onderlinge begrip en de tolerantie van de leerlingen c.q. studenten ten goede komen.

We leven in Nederland in een multiculturele samenleving. Door reeds op jonge leeftijd de verschillende zienswijzen en gebruiken te onderwijzen wordt een veilige samenleving gestimuleerd waarin respect en waardering voor anderen aanwezig is.

Heel NL maakt onderscheid tussen particuliere scholen en scholen met overheidssubsidie.

De overheid moet iedere Nederlander neutraal behandelen. Dit zou ook moeten gelden voor alle organisaties die met gemeenschapsgeld worden betaald. Daarvan verwachten wij dezelfde neutraliteit richting alles en iedereen. Wanneer zij dit niet doen, dient de overheidssubsidie te vervallen.

Een voorbeeld hiervan is de organisatie 'Different'. Deze is een onderdeel van een christelijke organisatie die subsidie van de overheid ontvangt. Different deed aan zogenaamde homo genezingen en behandelen homoseksualiteit als zijnde een ziekte. Nadat hier aan publiciteit werd gegeven heeft het ministerie besloten om de subsidie aan deze organisatie in te trekken. Een goede zaak!

2.4 Basis inkomen voor één ouder

Ondersteuning voor (alleenstaande) moeders.

Uit onderzoek is gebleken dat kinderen zich beter ontwikkelen als zij de eerste jaren van hun leven zich kunnen binden aan één persoon. Door de hoge woonlasten en kosten voor het levensonderhoud zijn veel ouders verplicht om beiden te gaan werken.

Heel NL wil hier verandering in brengen door moeders de eerste vier levensjaren van het kind een uitkering te geven. Moeders of verzorgers in staat stellen het kind zelf te kunnen verzorgen. Dit leidt tot een gezondere samenleving, minder eenzaamheid en minder echtscheidingen wanneer de kinderen volwassenen zijn geworden.

In eerste instantie willen wij dit voor alleenstaande moeders, maar later zouden alle moeders hiervan gebruik moeten kunnen maken.

3.0 Mens en samenleving

Samen leven

De laatste decennia hebben de mensen een grote bewustzijnsontwikkeling doorgemaakt. Sneller dan ooit in onze geschiedenis. Bewuste mensen kunnen verantwoordelijkheden dragen.

Samen leven is voor Heel NL bewust zijn van wat je doet en wat er om je heen gaande is. Naar de essentie kijken en naar wat belangrijk is voor nu en in de toekomst. Lange en korte termijn visie, bewust zijn van de consequenties van besluiten. Verantwoordelijkheid nemen en dragen voor alles hier op aarde: de mens, de natuur, de dieren, je leefomgeving en uiteraard jezelf!

Wij moeten het samen doen, samen zijn we sterk en kunnen we veel tot stand brengen.

Heel NL voor menselijke maat, en een menslievender samenleving.

Heel NL is de partij die een frisse wind door de Tweede Kamer doet waaien.

En voor een frisse wind is een kiertje, ofwel een paar zetels, al genoeg.

Niet vergeten: lijst 15!

Sociale Cohesie, de sociale samenhang in onze

maatschappij. Heel Nederland wil de sociale cohesie in Nederland versterken. Om dit te bereiken willen wij:

➤ **Versimpeling van de regelgeving.** Er bestaan te veel regels die op detailniveau het leven van de mensen raken. Dit is een bron van irritatie en een oorzaak van de toenemende agressie onder de mensen. Op hoofdlijnen moeten duidelijke regels gesteld worden. Daarbinnen moet een grote mate van vrijheid zijn.

➤ **Het opnemen in de samenleving** van groepen Nederlanders die nu geconcentreerd leven in bepaalde wijken van grote steden. Het integratieproces begint door de nieuwe Nederlanders gelijkmatig te spreiden over de gehele stad, in plaats van in 'Multiculturele Ghetto's'

3.1 Werk en inkomen

Uitkeringen en subsidies worden gekoppeld aan een tegenprestatie ten bate van de samenleving, passend bij iemands mogelijkheden. De tijd die besteed wordt aan deze tegenprestatie is bepalend voor de hoogte van de uitkering of subsidie, uitgaande van een standaard werkweek van zesendertig uur.

Wij willen een klimaat scheppen waarin iedereen dezelfde mogelijkheden krijgt om het inkomen te vergroten. Wij willen dat de overheid samen met het bedrijfsleven in opleidingen investeert en gelegenheden schept waar werkgevers in contact kunnen komen met potentiële werknemers. De belastbaarheid van het inkomen wordt gekoppeld aan het dragen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en de maatschappelijke relevantie van het werk. Wie een hoger inkomen nastreeft, neemt meer verantwoordelijkheden op zich, werkt langer of vervult een maatschappelijke functie naast het werk.

3.2 Aow

Heel Nederland is voor invoering van een flexibele AOW leeftijd. Laat de burger vanaf zijn of haar 60e levensjaar zelf bepalen hoe de AOW wordt uitgekeerd. AOW is een vorm van verzekering, waarvoor men tot 65-leeftijd premie betaalt via de premie volksverzekeringen. AOW heeft tevens het beginsel van solidariteit in zich. Iedereen krijgt bij het bereiken van de 65 jarige leeftijd een gelijk bedrag aan AOW uitkering.

Heel Nederland is van mening, dat burgers vanaf hun 60e levensjaar zelf moeten kunnen bepalen hoe de AOW wordt uitgekeerd. Een vervroegde uitkering zorgt dat de maandelijkse AOW-uitkering lager wordt; en later startende maandelijkse AOW-uitkering wordt dan hoger.

Maak de AOW werkelijk solidair. Onderzoek heeft aangetoond dat mensen die lichamelijk zware beroepen hebben uitgevoerd een lagere levensverwachting hebben dan mensen met een kantoorbaan. Dat betekent dat mensen met zwaardere beroepen per saldo minder lang van hun AOW kunnen genieten.

Iedereen betaalt een gelijk percentage tot een bepaald (laag) maximum qua belastbaar inkomen aan de AOW. Dit betekent dat de 'zwakkeren' de 'sterken' dragen, terwijl dit vanuit solidariteit andersom zou moeten zijn. De AOW is pas werkelijk solidair als het maximum bedrag van het belastbaar inkomen wordt losgelaten. En als de uitkering wordt aangepast voor wie in de fysiek zware beroepen heeft gewerkt. De maandelijkse uitkeringen van het totaal te ontvangen AOW-bedrag worden dan verdeeld over de (kortere) periode, dit op basis van de (kortere) levensverwachting. Bij carrièrewisselingen wordt dit naar evenredigheid berekend.

Herijking en rekening houden met in- of deflatie. De standaardleeftijd voor de AOW dient geregeld herijkt te worden op basis van de dan geldende levensverwachting. En het totale (gemiddelde) AOW-bedrag dat iemand kan krijgen in zijn of haar oude dag wordt geïndexeerd en jaarlijks gecorrigeerd voor de in- of deflatie.

Geef mensen de vrijheid om al dan niet met 65 te stoppen met werken. Iedereen moet zelf kunnen kiezen wanneer men stopt met werken. En zoals reeds is gesteld, moeten werknemers die ouder zijn dan 65 verzekerd kunnen blijven. Momenteel is het voor een werknemer niet mogelijk om werknemers ouder dan 65 te verzekeren. Hierdoor is het risico voor de werkgever te groot om deze werknemers in dienst te houden.

Aanvullende maatregelen zijn nodig. Aanvullende ontregeling is nodig om de oudere werknemers van 65+ arbeidsrechtelijk te stimuleren te blijven werken. Onveranderde werknemers- en werkgeversverzekeringen, ontslagbescherming en blijvende CAO voorwaarden. De leeftijdsgrens voor de zelfstandigenaftrek laten vervallen.

Samenwerking met particuliere verzekeraars. Voor de toekomst van de AOW is het wenselijk om in twee generaties de AOW geheel om te bouwen tot een verzekering waarbij samengewerkt kan worden met particuliere verzekeraars. Zodat fluctuaties in de demografische opbouw van ons land – met name wanneer het bevolkingsaantal daalt – in de toekomst niet voor een grote financiële druk op de jongere generatie hoeft te zorgen.

Focus op duurzame en goedkopere pensioen/AOW oplossing

Het AOW probleem van nu is mogelijk een korte termijn probleem. In 2030 zijn de meeste babyboomers overleden en de komende generaties hebben volgens sommigen een lagere levensverwachting dan de babyboomers. Een duurzame oplossing voor de AOW is dat de totale kosten van pensioenen en AOW verlaagd worden. Dit is mogelijk door alle pensioenen bij één pensioenfonds onder te brengen. Hierdoor vervalt het probleem van het pensioengat en worden de uitvoeringskosten lager. De AOW kan ook goedkoper door mogelijk te maken dat mensen de AOW-premie betalen aan een pensioenfonds of een speciale bankrekening die na het 65 levensjaar in fasen wordt vrijgegeven. Met een normaal rentepercentage zou je dan een aanzienlijk hoger AOW-bedrag kunnen krijgen. Nu betaalt men de premie aan de overheid en het is maar de vraag of al die premies werkelijk ten goede komen aan de AOW.

3.3 Eenzaamheid

Het is tijd om de eenzaamheid in Nederland op te lossen!

In een land met ruim 16,5 miljoen mensen bedreigt eenzaamheid de volksgezondheid. Minstens 10 % van de Nederlanders – dus bijna 2 miljoen mensen - heeft last van ernstige eenzaamheid. Ze voelen zich niet verbonden met anderen, ervaren een leegte en voelen zich niet in staat daarin verandering aan te brengen.

Naast deze 10% is nog eens 30% (5,5 miljoen mensen) van de Nederlanders naar eigen zeggen te vaak eenzaam. Eenzaamheid verzwakt de mens, men is vatbaarder voor ziekten en het leidt tot stress.

Ons onderbewustzijn ervaart lange periodes van afzondering als onveilig en onnatuurlijk.

Nu de ommekeer!

Hoe de komende jaren worden, wordt bepaald door wat u nú besluit!

De kracht van Heel NL is om een ommekeer tot stand te brengen, zodat we samen een andere weg gaan bewandelen.

Een totaal nieuwe cyclus in het leven van u, van anderen en de hele wereld. Een nieuwe energie, het ligt aan u wanneer deze begint.

Onderzoekers van de VU in Amsterdam doen al jaren onderzoek naar wat eenzaamheid is en welke problemen dit met zich meebrengt. Uit het onderzoek blijkt dat eenzaamheid een groot maatschappelijk probleem is.

Eenzaamheid heeft niet per se iets met weinig mensen om je heen te maken De kluizenaar kan zielsgelukkig zijn en de druk bezette man of vrouw met een uitgebreid sociaal netwerk kan zich eenzaam voelen. Sociaal isolement is niet hetzelfde als eenzaamheid. Het bezoeken van eenzame mensen maakt hen niet minder eenzaam.

Heel NL bestrijdt al jaren, met succes en op eigen kosten, de toenemende eenzaamheid, maar kan dat niet alleen. Het is tijd voor een nieuwe visie omtrent eenzaamheid.

3.4 Cultuur

Heel Nederland vindt het belangrijk dat mensen de mogelijkheid krijgen om zich creatief te uiten. Het stimuleert de ontwikkeling van nieuwe ideeën, brengt mensen bij elkaar en het maakt ons land aantrekkelijk voor het buitenland. Het bezuinigen op kunstsubsidies is zowel in maatschappelijk opzicht als in economisch opzicht niet wenselijk. Kunst trekt mensen en bedrijven uit andere landen. Het functioneert als een visitekaartje van Nederland. Vaak gaan met handelsdelegaties ook kunstgezelschappen mee. Het nut hiervan is al lange tijd bekend.

Kunst biedt voor jongeren de mogelijkheid om zich te uiten, het fungeert daardoor als uitlaatklep. De overheid kan hierin bijdragen door mogelijkheden voor dans, muziek en beeldende kunst te faciliteren. Heel NL wil dat de lokale overheden meer budget krijgen om jongeren met kunst in contact te brengen.

3.5 Sport

Sport is een ideale gelegenheid om gezond en met plezier door het leven te gaan. Sport stimuleert kwaliteiten zoals doorzettingsvermogen, inspiratie, discipline en sociale omgang. In de sport kan men zich uitleven, eigenwaarde en zelfvertrouwen creëren en leert men omgaan met teleurstellingen.

Heel NL wil dat sport vanaf het basis onderwijs tot en met het hoger onderwijs ruimschoots in het leerprogramma wordt ingebouwd. Met de voorwaarde dat het om ontspanning, plezier en sociale omgang gaat en niet om de prestatiedrang te bevorderen. Sport dient van jongs af aan en voor iedereen beschikbaar te zijn (dus ook voor gehandicapten en chronisch zieken). De jeugd kan zijn energie in sport kwijt, dit leidt tot minder agressie en baldadigheid. **Sport en natuur gaan uitstekend samen.** Deze combinatie ontwikkelt tevens respect en waardering voor onze aarde. Natuurparken niet met hekken of prikkeldraad afsluiten, maar openstellen voor de mens. De combinatie bewegen en met de natuur bezig zijn is een ideale situatie om gezondheid te stimuleren.

3.6 Spiritualiteit

Heel Nederland (Heel NL) is een spirituele politieke partij. Spiritualiteit is niet voorbehouden aan een bepaalde groep mensen. Ieder mens is spiritueel als hij of zij bewust leeft. Bewust zijn van wat je doet en wat er om je heen gaande is. Als je de essentie kunt zien en wat belangrijk is voor nu en in de toekomst. Lange of korte termijnvisie, bewust zijn van de consequenties van wat je doet, je handelen, je woorden.

Spiritualiteit is dan ook het meest aardse dat er bestaat. Praktisch blijven in verbondenheid met iedereen en alles. Een energetisch bewustzijn, het afstemmen op wat daadwerkelijk nodig is. Voor Heel Nederland is spiritualiteit dan ook het meest aardse dat er bestaat! Alle aspecten en facetten van maatschappij en samenleving zo veel mogelijk ruimte geven. Respect en waardering voor anderen. Verantwoordelijkheid nemen en dragen. Het 'Wij'-denken en 'wij'-leven.

3.7 Koningshuis

Het koningshuis is te midden van wisselende kabinetten, staatshoofden, economische crisis en snelle veranderingen een stabiele factor. Onze Koning(in) is er voor iedere inwoner van Nederland, ongeacht afkomst, religie of huidskleur en staat hiermee los van politieke of religieuze stromingen. Hoewel het Koningshuis een beperkte staatsrechtelijke taak heeft, is haar bijdrage aan de Nederlandse samenleving en onze internationale betrekkingen zeer groot. Dit blijkt uit het grote aantal maatschappelijke projecten waarin de leden van het Koningshuis betrokken zijn. En de staatsbezoeken die zij afleggen. Ook Koninginnedag is een feest dat zorgt voor verbondenheid en bevestiging van de Nederlandse identiteit. Een Nederland zonder Koningin of Koning is een land zonder ziel.

Heel Nederland wil de staatsrechtelijke functie van het Koningshuis onveranderd laten.

4.0 Zorg en gezondheid

De Zorg in Nederland is een sector waarop niet bezuinigd mag worden. Nederland lijkt qua kindersterfte, vergeleken met andere Europese landen, op een ontwikkelingsland. Het ziekenhuispersoneel heeft vaak alleen tijd voor de hoogstnoodzakelijke praktische handelingen. Voor persoonlijke aandacht van mens tot mens is geen ruimte, terwijl dit van wezenlijk belang is voor het welzijn van de patiënt.

Heel NL wil met name bezuinigen op de staffuncties in de Zorg en de vele bestuurslagen in ziekenhuizen en zorginstellingen. Met het geld dat hiermee bespaard wordt, willen wij meer personeel aannemen dat zich bezighoudt met de directe zorg voor de cliënt en de patiënt.

De Zorg weer laten zorgen. Heel Nederland vindt dat verplegers, specialisten en andere medewerkers in de zorg zich moeten kunnen bezighouden met hun kerntaken. Minder administratie en rapportages, meer aandacht voor u!

In de zorg moet de menselijke maat voorop staan. In woonwijken willen wij gezondheidscentra inrichten. Hier werken zorgverleners met verschillende specialisaties samen aan een snelle diagnose, advies en behandeling van de patiënt. Zorg moet kleinschalig, vertrouwd en persoonlijk worden gemaakt.

Boete voor onverzekerde zijn lager stellen. Een onverzekerde krijgt een boete voor alle maanden dat hij niet verzekerd is geweest. Dit geldt ook voor mensen die vanwege hun financiële situatie zich geen verzekering kunnen veroorloven. Het zou beter zijn om in een dergelijk geval slechts een paar maanden boete op te leggen in plaats van de gehele periode. Zo is het beter bereikbaar voor de onverzekerde om zich te verzekeren als zijn financiële situatie verbetert.

Preventieve gezondheidszorg Door het stimuleren van preventieve gezondheidszorg willen we de ziekenhuisopname op lange termijn terugdringen. Op Europees niveau komt steeds meer aandacht voor de preventieve gezondheidszorg zoals klassieke homeopathie. Wij willen dat Nederland zich hierbij aansluit.

Thuiszorg is Europees aanbesteed. Hierdoor hebben thuiszorgorganisaties zo goedkoop moeten inschrijven dat zij vervolgens de zorg niet konden leveren vanwege de bezuinigingen. Te veel overhead maakt dat de zorg niet meer geleverd kan worden en ook te duur wordt.

4.1 Beperking rol verzekeraars

Heel NL maakt zich ernstig zorgen over de bezuinigingsvoorstellen die de heroverwegingswerkgroep langdurige zorg heeft gemaakt in opdracht van het kabinet.

Heel NL wil de tendens keren dat zorg steeds meer verlegd wordt naar de patiënten zelf en diens familie. Men meent hierdoor te kunnen bezuinigen en dat lijkt in eerste instantie ook het geval. Maar al snel zal blijken dat de kosten in een andere vorm en in andere gebieden weer zullen opduiken. Als voorbeeld: wanneer men bij de zorg voor verstandelijk gehandicapten de IQ-grens verlaagt naar 70 in plaats van 85 zoals nu het geval is, zal een deel van deze groep beroep moeten doen op bijvoorbeeld onderwijs en andere regelingen. Hierdoor bezuinigt men in de zorgkosten, maar de onderwijskosten zullen drastisch stijgen.

Duurzame oplossingen voor bezuinigingen in de zorg kunnen alleen gevonden worden als er anders gekeken wordt naar de kosten, baten en doelmatigheid van de zorg.

Heel NL wil beperking van de rol en de macht van zorgverzekeraars, wil de invloed van zorgverzekeraars verminderen op hoe en welke zorg er verleend wordt. Waarvan eerst de bedoeling was dat verzekerden voordeel zouden hebben van onderlinge concurrentie tussen zorgverzekeraars, is deze nu de dupe geworden van de machtsverschuiving die heeft plaatsgevonden.

4.2 Mantelzorg

Maak het mogelijk dat men betaald verlof krijgt, als er thuis of in de familie moeilijke omstandigheden zijn. In plaats van dat de medewerker slechts half functioneert of zich ziek meldt. Familie is belangrijk, sta dan ook toe om tijdelijke of langere ondersteuning te bieden. Mantelzorg wordt door de huidige politiek gestimuleerd om kosten in de ziekenzorg te besparen. In de praktijk betaalt de mantelzorger echter de rekening. Hoe intensiever de mantelzorg, des te meer het de verzorger kost op gebied van werk, sociaal leven, fysieke en emotionele stress. Thuiszorghulp en PGB-budgetten zijn belangrijk, maar gericht op de patiënt. Ze bieden niet de (financiële) ondersteuning die de mantelzorger zelf nodig heeft om zijn of haar taak te kunnen volbrengen. Mantelzorg bespaart geen kosten wanneer de mantelzorger zelf in de ziektewet terecht komt. Heel NL wil onderzoek hoe we mantelzorg op een juiste manier kunnen honoreren en ondersteunen.

4.3 Chronisch zieken en gehandicapten

Geef mensen met een handicap en chronisch zieken kwaliteit van leven!

Een gegeven is dat het aantal gehandicapten groeit met ongeveer 6% per jaar. Chronisch zieken worden in te veel gevallen niet gecompenseerd in hun zorgkosten. Op 23 juni 2009 is de Wet gemeentelijke antidiscriminatie voorzieningen aangenomen. De wet garandeert een landelijk netwerk van voorzieningen voor melding en registratie van discriminatie. Ook voor discriminatieklachten op grond van handicap en chronische ziekte.

Hoe kunnen we de rechten van gehandicapten en chronisch zieken, die hier dagelijks mee te maken hebben, zo goed mogelijk beschermen?

Gehandicapten en chronisch zieken vinden het moeilijk om zich te laten horen. Ze zijn in het verleden vaak niet betrokken geweest bij het nemen van besluiten. Gehandicapten krijgen zelfs vaak door hulpverleners regels opgelegd die hen isoleren van hun omgeving. Zij moeten zich echter juist realiseren dat het om mensen gaat niet om producten. De behoefte aan sociale contacten is juist groot en onmisbaar.

Er wordt nu gesproken over gehandicapten terwijl spreken over 'mensen met een beperking' beter zou zijn. Gebruik van de term gehandicapt is naar buiten toe beter omdat men dan direct beseft hoe ernstig het is. Naar de gehandicapte zelf toe is het juist belangrijk om te spreken over beperkingen omdat je dan ook kijkt naar de mogelijkheden die men nog heeft.

Mensen met een handicap en chronisch zieken hebben soms een trots waardoor zij bepaalde zorg die zij nodig hebben niet aanvragen. Denk hierbij aan een persoon die niet kan lopen en in een rolstoel zit. Kan zichzelf prima redden, totdat zijn situatie verandert. Hij wordt vader en merkt dat hij zijn zoontje niet kan verzorgen, uit de box tillen etc. Hiervoor zouden nieuwe voorzieningen moeten komen, maar hij vraagt het niet aan. Een periodiek gesprek met de uitkeringsinstantie zou dit soort zaken aan het licht kunnen brengen waardoor er maatregelen getroffen kunnen worden.

De uitkeringsinstantie is een andere dan de zorgverstrekende instantie. Onderling contact met elkaar biedt de oplossing dat belangrijke zaken dat worden gesignaleerd.

Gehandicapten en chronisch zieken in onze maatschappij.

Er dient beter nagedacht te worden over toegankelijkheid van gebouwen voor blinden, doven, chronisch zieken en rolstoelen. Er is vaak een conflict in voorschriften voor gehandicapten en brandweervoorschriften bij de inrichting van gebouwen. Bij de één moet de deur naar binnen toe opengaan, bij de ander juist naar buiten toe. Overheidsgebouwen hebben vaak hoge trappen of heuvels. Voor mensen met longproblemen zijn dat grote obstakels. Ook zijn er onvoldoende parkeerplaatsen voor invaliden.

Verkeer. Stoplichten die aangeven hoeveel seconden het duurt voordat men weer kan gaan rijden. Dit zal sowieso de agressie in het verkeer wegnemen en bovendien geeft het de gehandicapte de gelegenheid om zich tijdig op het wegrijden voor te bereiden.

Architecten dienen gehandicapten of ervaringsdeskundigen te betrekken bij het ontwerpen van een gebouw. Er bestaan officiële toegankelijkheidsboeken bij de CC Raad (Gehandicaptenraad). Bij openbare gebouwen zou in ieder geval rekening gehouden moeten worden met deze handboeken. Daarnaast is het belangrijk dat gehandicapten zich realiseren dat zij niet alles moeten willen of kunnen.

Kijken naar mogelijkheden van de persoon in plaats van onmogelijkheden.

Chronisch zieken en gehandicapten dienen zoveel mogelijk voor zichzelf te kunnen zorgen.

Ze moeten vrij zijn hoe ze willen wonen en door wie ze verzorgd willen worden. Een PGB geeft hen de keuzevrijheid om hun zorg zelf te kunnen regelen.

Er wordt vaak opgemerkt dat mensen zelf veel kunnen doen om niet chronisch ziek te worden. Helaas kunnen trauma's, erfelijke ziekten, luchtvervuiling, etc. ziekten triggeren of wakker maken die voorheen niet aanwezig waren. Deze trauma's kan men niet voorkomen, ze gebeuren in je leven.

Het is voor de zorgverleners belangrijk om zich te realiseren dat er een samenhang is tussen lichaam en geest. Men zou moeten kijken naar de kwaliteit van het bestaan van de gehandicapte en chronisch zieke. Ook is het belangrijk om de zorg beter te regisseren. Bijvoorbeeld door een verbindende schakel in te stellen bij mensen met een complexe meervoudige zorgvraag. Deze zorgvraag kan niet in een vastomlijnd protocol gevangen worden.

4.3 Ziekteverzuim

Door het voor volwassenen eenvoudiger mogelijk te maken om over te stappen naar ander werk/beroep, kan volgens Heel Nederland het ziekteverzuim sterk worden teruggedrongen. Deze overstap zou bijvoorbeeld gerealiseerd kunnen worden door de persoon enige tijd mee te laten helpen/werken in een beroep waar men nu van denkt: daar word ik blij van. Zodat alle ins en outs bekeken kunnen worden. Op deze manier kunnen heel wat mensen die nu ziek thuiszitten weer hun leven oppakken.

4.4 Voeding en preventie

Gezondheid is heel belangrijk, nu wordt er vaak gewacht tot men ziek is. Terwijl door eenvoudige voorlichting de mensen zelf hun gezondheid kunnen bevorderen. Vooral door gezond biologisch voedsel betaalbaar te maken en voeding vol met ongezonde E-nummers extra te belasten. Voorlichting bieden in media en in den lande. Zowel over voeding als ziektepreventie, dit werkt zeer kostenbesparend!

Heel NL is voor preventieve geneeswijzen en waar mogelijk natuurlijke geneesmiddelen. Het begrip alternatieve geneeswijzen is heel breed en er bestaan (nog) weinig keurmerken die door verzekeraars worden erkend. Heel NL wil dat alternatieve geneeswijzen, indien erkend, geheel worden vergoed.

Meer onderzoek. Heel NL is ervoor om meer onderzoek te doen naar de werking van alternatieve geneeswijzen op lichamelijk, geestelijk en emotioneel gebied. Er dienen richtlijnen en keurmerken te komen die erkend worden door de verzekeringsmaatschappijen. Daarbij moet niet alleen gekeken worden naar het oplossen van lichamelijke klachten, maar ook naar het welbevinden van de mens. Een goede gezondheid beslaat meer dan een goed functionerend lichaam!

De klassieke Homeopathie wordt bijvoorbeeld al op Europees niveau besproken als preventief middel om de stijgende ziektekosten te beperken.

5.0 Belastingen

Uitgaven beperken in plaats van verhoging van belasting en/of eigen risico.

Heel Nederland werkt aan de toekomst. Het 'oude denken' kan niet meer, dat heeft ons land tot nu toe keer op keer in een crisis gebracht. Wij willen een stabiel en harmonisch Nederland, waar men zich thuis en veilig voelt. Dat betekent dat hard werkende mensen die zich inzetten om een stabiele economie tot stand te brengen niet gestraft moeten worden met hoge belastingen.

Het is aan de ondernemers (met name de ZZP'ers) te danken dat de crisis niet die diepgang heeft gekend zoals in de beginjaren tachtig. De ondernemer weet altijd weer wegen te vinden om nieuwe activiteiten te ontplooiën. Of de tering naar de nering te zetten, zodat ze met minder genoeg nemen.

Heel NL wil dat mensen die werken extra worden beloond door de arbeidskorting te verhogen en niet meer inkomenafhankelijk te laten zijn. En eveneens het eventuele recht op MKB-vrijstelling en zelfstandigenaftrek te verhogen.

Het toptarief in Nederland behoort tot de top-3 hoogste belastingtarieven ter wereld en begint ook nog eens bij een opvallend laag salaris, internationaal vergeleken. Die hoge belastingdruk ontmoedigt mensen om meer te werken, promotie te maken en meer te verdienen, net als de hoge belastingen op sigaretten het roken ontmoedigt.

Belastingverhoging betekent dat we de mensen die juist het inkomen voor Nederland verzorgen uit ons land verjagen. Toen destijds het hoogste tarief van 50% naar 52% ging, kozen vele 'rijken' er voor om zich in het buitenland te vestigen waar een aanmerkelijk lager belastingtarief gold. Laten we niet weer zo'n onverstandig besluit nemen.

Heel Nederland vindt dat ondanks de grote staatsschuld geen wilde acties betreffende het huidige stelsel ondernomen dienen te worden. Pas na een gedegen onderzoek, waarbij zowel inkomstenbelasting als andere belastingen, zoals PVV, Vpb, OB, WOZ, wegebelasting, etc. worden meegenomen.

5.1 Bezuinigen

Bezuinigen betekent voor Heel NL kostenposten kritisch bekijken in plaats van belastingen of eigen risico's te verhogen. Met name bij de overheid kan er in de diverse sectoren worden bezuinigd. Met uitzondering van onderwijs, zorg, defensie en op het gebied van veiligheid.

De overheid heeft de laatste decennia ruim geleefd op kosten van de belastingbetaler. Grote en luxe gebouwen, de uitgaven op de ministeries stegen de laatste jaren met 20 à 30 procent! Er is de laatste vier jaar meer uitgegeven dan er binnenkwam. Dit betekent dat de staatsschuld mede daardoor is gestegen naar een onaanvaardbaar bedrag van zo'n 389 miljard euro.

Uitgaven dienen tot een minimum te worden beperkt. Geen onnodig dure overheidsprojecten. Projecten die uitgesteld kunnen worden: uitstellen. Bezuinigen op de uitgaven van de ministeries en daar waar mogelijk is.

Laten we de huidige problemen niet doorschuiven naar de toekomst, naar de volgende generatie. In feite erven zij dan een failliet Nederland. Dat mag en kan nimmer gebeuren. Het huidige uitgavenpatroon van de overheid is nog steeds gebaseerd op de welvaartsjaren van voorheen. Het kan niet zo zijn dat de gevolgen van de huidige crisis uitsluitend op de burger worden afgewenteld.

Heel NL wil dat het begrotingstekort op 1 januari 2016 is opgelost. Dat betekent voor de overheid de hand in eigen boezem steken en kijken waar met minimale middelen er het maximale uit kan worden gehaald.

5.2 Hypotheekrente aftrek

Heel Nederland wil dat de hypotheekrenteaftrek ongemoeid blijft. De voorstelling dat de hypotheekrente volledig aftrekbaar is, is onjuist. Door bijtelling van het huurwaardeforfait is dit slechts gedeeltelijk aftrekbaar. De aftrek van hypotheekrente laten vervallen heeft meer nadelen dan voordelen en wel door:

- de bouwsector zou in een crisis terecht komen en daardoor veel werkloosheid
- jonge mensen hebben geen kans meer om een eigen woning te kopen. Terwijl dit juist een stabiele basis geeft aan hun toekomst.
- de inkomsten uit het huurwaardeforfait vervalt. Ouderen en mensen met hogere inkomens hebben meestal hun hypotheek afgelost en betalen daardoor in plaats van dat ze een aftrekmogelijkheid hebben.
- het eigen woningbezit wordt afgeremd in plaats van gestimuleerd.

Wel wil Heel NL dat er een verplichte aflossing komt voor nieuwe hypotheek.

6.0 Onze leefomgeving

Onze leefomgeving bepaalt voor een groot deel ons welzijn. Een aangename leefomgeving bevordert de sociale cohesie, onze gezondheid en vermindert agressie of ongewenst gedrag. Het is belangrijk dat men zich veilig en geaccepteerd voelt. Woningen waar je alles van de burens kunt horen, roepen onrust en spanningen op. Onvoldoende ruimte voor de jeugd roept baldadigheid en zelfs criminaliteit op.

Kinderen moeten zich zowel in huis als op school en in de straat kunnen ontplooien. Geen ruimte betekent onveiligheid en machteloosheid. Deze leiden tot verstikking, woede, baldadigheid en ander ongewenst gedrag. Bij de bouw van woonwijken dient er voldoende ruimte gecreëerd te worden voor parken, speelvelden en andere groenvoorzieningen.

Heel Nederland wil dat er met het bepalen of creëren van woningbouw, leefomgeving en natuur zoveel mogelijk wordt bijgedragen aan het fysieke, emotionele en geestelijke welzijn van de mens.

6.1 Natuur

Heel Nederland wil aandacht voor het feit dat mens en economie niet ten koste mogen gaan van een beschermd plantje of vlinder. Bijvoorbeeld in Loenen Gld. werden bomen gerooid om de vlinder makkelijker te kunnen laten vliegen. De gevolgen waren een onveilige weg én de eekhoorns die onder auto's komen omdat ze niet meer van de ene boom naar de andere kunnen springen.

Nog een voorbeeld: bepaalde uiterwaarden mogen niet worden uitgegraven, omdat er een beschermd plantje staat. Daardoor wordt nu een duur traject gevolgd waarbij een hechte gemeenschap uit elkaar wordt gerukt vanwege een nieuwe dijk en het verleggen van de rivierstroom.

Bij milieuprojecten dienen belangen zorgvuldig te worden afgewogen, zowel op korte als lange termijn. De menselijke maat is daarbij een eerste vereiste.

Heel NL wil niet dat de mens ondergeschikt wordt aan de natuur, maar dat mens en natuur samengaan. **Het kan niet zo zijn dat vogels straks meer natuur bezitten dan de mens.**

We wonen in Nederland met teveel mensen om de illusie te hebben dat natuurgebied bestempeld kan worden als wildpark. Daar hebben we niet de ruimte voor zoals in Afrika of Frankrijk. En we moeten dan ook niet doen alsof. Dit betekent:

- geen geïsoleerde natuurgebieden, maar opengesteld en toegankelijk voor iedereen. Dit geldt ook voor bezittingen van Natuurmonumenten, Gelders Landschap en andere natuurorganisaties.
- volop natuur creëren in nieuw te bouwen woonwijken of deze er mee omzomen.
- in bestaande woonwijken natuur creëren door bijvoorbeeld oude gebouwen te slopen.
- het creëren van natuurspeelterrinen en -mogelijkheden voor de kinderen.
- bij nieuwe woningbouw ruimere percelen toebedelen. De grondprijs tot een maximum beperken, zodat deze percelen betaalbaar zijn. Het mag niet zo zijn dat de gemeente een hogere grondprijs vraagt dan de waarde van de woning die er op gebouwd mag worden.
- agrariërs betalen als zij een bijdrage leveren aan het behoud en beheer van natuur, landschap en water. En in dat geval de gronden van de agrariërs zien als natuurgebied.

6.2 Energie

De problemen met de huidige energie voorzieningen zijn: er is een aankomend tekort aan fossiele brandstoffen; Nederland is afhankelijk van de toelevering en de klimaatverandering door het broeikas effect. We zijn onder meer van het Midden Oosten afhankelijk voor olie. Daarbij is er nog voor slechts 40 jaar olie. Gas zal waarschijnlijk nog 60 jaar aanwezig zijn. Kolen zijn er nog voor honderden jaren, maar het delven is ongezond en gevaarlijk. De voordelen van een kerncentrale is dat er geen CO₂ uitstoot is en dat er genoeg is. Maar het radioactieve afval is een langlevend probleem. Bovendien is de verspreiding van kernwapens hierdoor mogelijk.

Heel NL wil dat er onderzoek wordt gedaan naar welke natuurlijke energiebron het voordeligst is. Tot nu toe is gebleken, dat ondanks subsidies, windmolens niet in staat zijn om een rendabele energiebron te zijn. Er zijn diverse alternatieven, zoals zonne- en waterenergie. Het deuterium in zeewater is genoeg voor 40 miljard jaar energie. Deuterium uit 1 liter zeewater levert evenveel energie als 340 liter benzine.

Onderzocht dient te worden welke vorm van energie ons in staat stelt onafhankelijk te zijn, de meest natuurlijke energiebron is én voldoende rendement oplevert. Geen tweede kerncentrale in Nederland bouwen voordat de uitslag van dit onderzoek bekend is.

6.3 Agrarische sector

Geef landbouwers een belangrijke plek in onze samenleving. Van oudsher zijn wij agrariërs, nog steeds is de agrarische export een belangrijke bron van inkomsten.

Zo'n 30 miljard per jaar! Men wil meer natuur: de landbouwers bieden puur natuur, tenminste als ze de mogelijkheid krijgen om zo ecologisch mogelijk hun bedrijf uit te oefenen. Er zijn voorbeelden genoeg in Nederland waaruit blijkt dat dit mogelijk is.

Landbouwers hebben veel last van de scherpe prijzen op de wereldmarkt. Hoe kan een Nederlandse landbouwer immers concurreren tegen een landbouwer aan de andere kant van de wereld met 60% minder arbeidskosten?

Heel NL is voor biologische landbouw. Heel NL wil meer overheidssteun voor biologische landbouw. Door biologische landbouw toe te passen mist de agrariër zo'n 33% aan productie, het vergt meer arbeid en er zijn meer kosten mee gemoeid. Biologische landbouw stimuleren door middel van subsidies, ruimere hectaren toeslagen en BTW verhoging voor niet-ecologische producten. Menselijke maat en kleinschaligheid zijn belangrijk voor het voortbestaan van de landbouw in Nederland.

In het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), dat thans wordt vorm gegeven, dient een inkomenssteun te worden opgenomen voor de diensten van de agrariërs die zij leveren aan het behoud van de natuur, landschapsbeheer en water. Ecologisch landbouwgebied is natuurgebied. Een hectare gras levert meer zuurstof op dan een hectare bos. In een zo dichtbevolkt land als Nederland is gezonde lucht een kostbaar goed.

Heel Nederland vindt het belangrijk dat er een gezond evenwicht komt tussen mens en natuur.

Wij willen meer groen in de woonwijken en stimulering van ecologische landbouw.

6.4 Dierenwelzijn

Het dierenwelzijn is voor Heel Nederland een sterk aandachtspunt. Dieren kunnen zich niet verweren of verzorgen en zeker huisdieren en in dierentuinen zijn afhankelijk van ons mensen. We kunnen de illusie hebben dat de dieren in de natuurparken zichzelf kunnen redden, de werkelijkheid is anders. Het is voor Heel NL onaanvaardbaar dat dieren leed wordt aangedaan in welke vorm dan ook. Dit dient dan ook hard aangepakt te worden door strenge strafmaatregelen. Geen experimenten met dieren!

7.0 Veiligheid

Agressie, onveiligheid en wantoestanden winnen steeds meer terrein. Heel Nederland ziet niets in strengere straffen, want als je deze moet toepassen ben je al te laat. Dan is Nederland al onveilig! Het is al lang gebleken dat strengere straffen criminaliteit juist in de hand werkt. En daar zitten we niet op te wachten. Daarbij zijn de kosten van strengere straffen vele malen hoger dan de preventie die Heel Nederland beoogt.

De gemiddelde Nederlander heeft in zijn dagelijks leven geen last van een topcrimineel of drugsbaron. Het zijn juist de zaken in de eigen leefomgeving die het gevoel van veiligheid bedreigen. De buurman die dagelijks je oprit blokkeert, een jarenlang slepend burencflict, of een groep overlast veroorzakende jongeren, te hard rijden op woonerven, intimidatie. Dit zijn zaken waar Nederlanders in hun dagelijkse leven mee worden geconfronteerd, terwijl de aandacht van de politiek gericht is op internationale drugstransporten, topcriminelen en mensenhandel. Kleinschaligheid en menselijke maat zijn voor ons sleutels om het gevoel van veiligheid te vergroten.

7.1 Wijkaanpak

In elke (grote) wijk of dorp een vertrouwenspersoon.

Onderzoek op hoeveel inwoners van een wijk of dorp dit mogelijk en nodig is. 5.000 of minder/meer? Waarom? Om de mensen in hun dagelijkse problemen de weg te kunnen wijzen, uit een eventueel isolement te halen, vroegtijdig te signaleren als er in de wijk of het dorp iets misgaat. Dat brengt dat men zich weer veilig, geaccepteerd en geborgen voelt in de eigen omgeving.

Stimulering van projecten die de veiligheid vergroten. In Zutphen en andere steden zijn zeer succesvolle projecten zoals de 'wijkaanpak' gerealiseerd. Samen met bewoners en verschillende organisaties zorgt de Wijkaanpak voor betere leefbaarheid. Iedereen weet het beste wat er leeft in de eigen wijk en waar behoefte aan is.

7.2 Defensie

De Nederlandse strijdkrachten leveren een belangrijke bijdrage aan de internationale veiligheid en het handhaven van de internationale rechtsorde. Tevens zijn zij in staat om ons land te beveiligen tegen internationale dreigingen, in samenwerking met de NAVO en de Europese Unie. Bezuinigen op defensie is volgens Heel NL in deze instabiele tijd van terrorisme en economische terugval een te groot risico. De Europese eenheid is niet 100% gewaarborgd en het is onmogelijk om te voorspellen waar de ontwikkelingen ten gevolge van de crisis in uit zullen monden.

Daarom vinden wij dat onze strijdkrachten zeker niet moeten inleveren. Wel zien wij een besparingskans als Nederland geen geld meer investeert in de JSF. Dit geld kan beter worden ingezet om bezuinigingen op andere onderdelen van Defensie te voorkomen.

Om kosten te besparen is het belangrijk dat de verschillende onderdelen van defensie optimaal met elkaar samenwerken en waar mogelijk onderdelen met gelijke functies samenvoegen. Heel NL vindt het wel wenselijk om de verschillende onderdelen van de Nederlandse Strijdkrachten zelfstandig te laten functioneren vanwege de gespecialiseerde taken.

8.0 Overheid

Heel Nederland wil het oorspronkelijk Latijnse woord 'minister' weer laten zijn voor wat het is, namelijk 'dienaar'. De overheid is er voor de burger en niet andersom. Wij willen dat de overheid dienstverlenend is en een persoonlijk gezicht krijgt naar de burgers. Transparantie op alle fronten, men dient zich verantwoordelijk op te stellen. Geen verschuiling of het doorsturen van de een naar de ander.

Het gebruik van 0900-nummers met doorkiesmenu's wordt tot een minimum beperkt, tenzij de burger via dit nummer automatisch zijn zaken kan regelen. Er is op internet per overheidsinstantie een lijst beschikbaar met contactpersonen die de mensen rechtstreeks kunnen benaderen als zij vragen of klachten hebben.

Het is tijd voor vertrouwen! Vertrouwen in dat men als mens wordt behandeld en niet als een nummer of een of ander probleemgeval.

Meer bevoegdheden bij de regionale politiek

Steeds meer mensen stemmen bij de Gemeenteraadsverkiezingen op de regionale partijen. Dit vanuit de wetenschap dat de mensen van de partij hun regio goed kennen en weten wat er leeft. Ze staan dicht bij de mensen. Heel NL wil politiek dicht bij de mensen brengen en een burgemeester die door de bevolking is gekozen.

Heel Nederland beoogt samenwerking tussen de landelijke en regionale politici. De landelijke politici dienen meer taken en verantwoording over te dragen aan de regionale politici. Op die manier kan het roer langzaam maar zeker om. Van een top-down politiek naar een bottom-up level.

Samenwerking tussen gemeenten en ministeries onderling dient verbeterd te worden.

Waar mogelijk worden administraties gecentraliseerd zodat een overheidsorgaan zich zoveel mogelijk kan richten op haar kerntaken. De regelgeving kan simpeler, deze dient meer gericht te zijn op hoofdlijnen en op de individuele verantwoordelijkheid van de mens, door middel van:

* welstandscommissies minder inspraak. Duidelijke regels, voor 95% gericht op veiligheid en niet op vormgeving, waaraan een woning moet voldoen.

* de burger heeft de mogelijkheid om initiatieven en ideeën bij de Overheid in te dienen via een internetapplicatie. De haalbaarheid van deze ideeën wordt door een groep deskundigen met elk hun eigen vakgebied onderzocht. Deze groep heeft de bevoegdheid om de uitgewerkte ideeën in te dienen als beleidsvoorstel bij de betreffende ministeries of de Tweede Kamer. De afhandeling van de ideeën kan online worden gevolgd.

De leden van de Eerste en Tweede Kamer kunnen in aantal afnemen. Het liefst ziet Heel Nederland dat in de toekomst de leden van de Eerste en Tweede Kamer op persoonlijke titel worden gekozen. Zodat men ook persoonlijk verantwoordelijk gesteld kan worden voor zijn of haar functioneren.

De overheid dient op alle fronten te bezuinigen. Overheadkosten terugbrengen door de uitvoering van het beleid niet uit te spreiden over verschillende bestuurslagen. Overbodige en bureaucratische instanties zowel landelijk, provinciaal als regionaal saneren.

Waterschappen zijn uitgegroeid tot afdelingen die volkomen langs elkaar heen werken. De een weet van de ander niet wat er besloten is. Hierdoor worden onnodig hoge kosten gemaakt. Heel NL wil dat waterschappen onder het bestuur van de provincies vallen.

Provincies dienen zich te beperken tot infrastructuur, ruimtelijke ordening, milieu, openbaar vervoer, beheer van het gebied en waterschap. Taken die op het gebied liggen van onderwijs, cultuur, jeugdzorg en zorg voor arbeid en personen dienen overgedragen te worden aan gemeenten of het Rijk.

8.1 Referendum

Een referendum is een volksstemming of een volksraadpleging over een te nemen besluit.

In veel landen bestaat de mogelijkheid om over bepaalde belangrijke onderwerpen een volksraadpleging te houden, het referendum. Op dit moment is er in Nederland geen landelijke wetgeving die rechten geeft aan burgers om referenda aan te vragen.

Er heeft 3 jaar lang een zwakke referendumwet bestaan. Deze was bedoeld om de tijd tot aan een Grondwetswijziging voor referenda te overbruggen. Maar de grondwetswijziging sneuvelde door weerstand van vooral CDA en VVD en de Tijdelijke Referendumwet is na 31 december 2004 niet meer verlengd.

Een referendum gaat over wetten of besluiten die al door de volksvertegenwoordiging zijn goedgekeurd. Heel NL wil dat het mogelijk wordt om genomen besluiten, die achterhaald blijken door nieuwe feiten, terug te draaien.

Geen miljoenen verslindende onzinnige projecten, omdat ze eens zijn besloten. Onze regering dient net zoals een goede huisvrouw aandachtig te waken waaraan het geld aan wordt uitgegeven. De meeste mensen moeten op dit moment elke euro eerst een paar keer omdraaien voordat ze deze kunnen uitgeven. Dit verwachten wij ook van onze bestuurders.

Via een referendum krijgen de burgers de mogelijkheid om mee te denken en te besluiten.

8.2 Religie

Heel Nederland is van mening dat de overheid zich neutraal dient op te stellen naar religies. Voor veel mensen biedt religie verbondenheid, troost en inspiratie. Heel NL heeft respect en waardering dat in elke religie dezelfde essentie aanwezig is, namelijk Liefde en aandacht.

Heel NL vindt het belangrijk dat religie en overheid worden gescheiden, zodat ongelijke toebedeling qua subsidies niet tot ongelijke situaties kunnen leiden.

Bovendien is de overheid niet meer neutraal als door de gesubsidieerde religie wetten worden overtreden. Wetten zoals gelijke rechten voor mannen, vrouwen, homoseksuelen, gelovigen en ongelovigen of cultureel bepaald geweld. Dit is fundamenteel in strijd met onze rechtstaat. Het is ook in het belang van de religie zelf dat de overheid neutraal is en geen subsidies verstrekt. Zo garandeert de overheid de vrijheid van ieders keuze en kan de overheid niet in conflict komen met zichzelf.

8.3 Privacy en rechtspraak

Privacy

Vrijheid is in het democratische Nederland een groot goed. Dat betekent dat de privacy van de burger gewaarborgd dient te worden. Opgeslagen persoonsgegevens dienen beveiligd te zijn en voor niet bevoegden te allen tijde onbereikbaar. Handel in privacygegevens verbieden en streng straffen. Vertrouwelijke gegevens dienen vertrouwelijk te blijven. Het tappen van telefoon en internetverkeer mag alleen gebruikt worden wanneer daarvoor een gerechtelijk bevel is afgegeven.

Het Electronisch Patiëntendossier, Digid en andere projecten door overheid of anders, dienen zeer zorgvuldig te worden afgeschermd te worden voor onbevoegden, zodat hier niet op kan worden 'ingebroken'. Mensen die er mee werken en gegevens naar buiten brengen dienen te worden gestraft. Geen onnodige koppelingen van vertrouwelijke gegevens. Het Electronisch Patiënten dossier mag niet worden ingekeken door de ziektekostenverzekeraar. Deze gegevens mogen dan ook nimmer de premie gaan bepalen.

Rechtspraak

Het is belangrijk dat het recht onschuldig te zijn totdat schuld door een onafhankelijke rechter is bewezen weer wordt gehandhaafd. De laatste jaren komt het te vaak voor dat onschuldige mensen onterecht jarenlang gevangen zitten. Intimidatie, geestelijke mishandeling of welke mensenwaardige toestand tijdens verhoren dienen te worden gestraft. Het kan niet zo zijn dat wat van de burger niet wordt getolereerd, wel door overheidsambtenaren wordt toegepast.

Heel Nederland pleit er voor rechters te benoemen door een rechterlijk orgaan in plaats van door de politiek. Geen functionele verkleving van politieke/wetgevende functies en rechtspraak bij de Raad van State. Verbod voor rechters op lidmaatschap van een politieke partij. En op het uitoefenen van een functie in de rechtspraak en tegelijkertijd van een (eventueel bezoldigde) functie in uitvoerende en wetgevende macht.

Wij willen de rechterlijke macht ontlasten door kleine civiele geschillen op te lossen door middel van mediation. Er bestaat reeds een netwerk van gecertificeerde mediators en de toegevoegde waarde hiervan is in de praktijk bewezen. Tevens willen wij het mogelijk maken om gepensioneerde rechters en oud medewerkers van justitie een functie te laten vervullen zoals in 'de Rijdende Rechter'. Hier kan, in tegenstelling tot mediation, wel een bindende uitspraak gedaan worden. Heel NL ziet de toegevoegde waarde van de uitgebreide kennis en (levens)ervaring van oud werknemers en wil hier meer gebruik van maken.

8.4 Asielbeleid en Immigratie

Heel Nederland vindt dat de menselijke maat in het asielbeleid in acht genomen dient te worden.

Heldere regels, zodat men weet waar men aan toe is en een menswaardige behandeling. Uiterlijk binnen één jaar uitsluitel geven of men in aanmerking komt voor een verblijfsvergunning. Het in behandeling nemen van asielaanvragen dient te stoppen als de stroom zodanig groot is dat de betreffende instanties niet in staat zijn binnen één jaar uitsluitel te kunnen bieden. Mensen die in Nederland willen immigreren komen vaak uit mensonwaardige omstandigheden en dat moeten we niet voor hen in ons land voortzetten. Een verblijfsvergunning wordt uitsluitend verleend aan politieke vluchtelingen en asielzoekers die bereid zijn daadwerkelijk te integreren in de Nederlandse samenleving. In het jaar dat men wacht op de verblijfsvergunning kan men daar al mee bezig zijn door middel van het leren van de Nederlandse taal en vrijwilligerswerk. Zodra men een verblijfsvergunning heeft, wordt men nog één jaar begeleid in het Nederlanderschap, daarna dient men zelf verantwoordelijkheid te nemen voor werk en inburgering.

8.5 Discriminatie

Heel NL is tegen elke vorm van discriminatie. Geen allochtonen of autochtonen, maar medelanders. De Algemene wet gelijke behandeling (Awgb) geeft homoseksuelen niet de gelijke behandeling waar zij recht op hebben. homoseksuelen zijn Nederlanders en dienen daartoe dezelfde rechten te hebben. Geen weigering door een ambtenaar om hen te trouwen. Geen weigering voor scholen of welke instantie dan ook om mensen te weigeren op grond van hun homoseksualiteit.

Heel NL is er op tegen dat Nederlanders betiteld worden met hun oorspronkelijke afkomst. Dit zet aan tot haatvorming en tot misleidende oordeelvorming. Net zoals iedereen dient ook de media zich hier aan te houden.

Dat er wat kan veranderen in Nederland, dat is voor iedereen duidelijk.

De agressie en wantoestanden winnen steeds meer terrein.

Er wordt gesproken over normen en waarden, voor velen blijken die toch anders te zijn dan dat Heel NL ermee bedoelt.

We hebben net de eeuw van het individu achter de rug en zijn aan het begin van de eeuw waar in het 'wij'-gebeuren ontwikkeld gaat worden. Hoe krijgen we dat 'wij'-gevoel in de praktijk werkzaam?

Er kan en moet wat veranderen in ons land.

Misschien zelfs wel in de hele wereld. Wat moet er dan worden veranderd? Laten we eerst in onze eigen omgeving beginnen en misschien ook ons denken.

Heel Nederland helpt mee

om een frisse wind in de Tweede Kamer te doen ontstaan. Daarvoor hebben we slechts een paar zetels nodig. Voor frisse lucht is een kier al voldoende, daardoor *verandert een bedompte omgeving in een gezonder leefklimaat.*

Zet de landelijke politiek op een kier en help ons in de Tweede Kamer te komen!

8.6 Ontwikkelingssamenwerking

Breng de menselijke maat in ontwikkelingshulp.

Het is onaanvaardbaar dat 80% en soms zelf 90% opgemaakt wordt aan overheadkosten van een goed doel of hulpverleningsorganisatie. Dit mag hoogstens 30% of minder zijn.

Organisaties die dit niet kunnen waarmaken dienen hun status als goed doel te verliezen.

Heel Nederland is voor het steunen van kleine ontwikkelingsprojecten die gericht zijn op de lange termijn (10 – 20 jaar).

Heel Nederland is zich bewust dat onze omgeving niet uitsluitend bestaat uit ons land, maar dat de hele wereld onze omgeving is.

We moeten alleen voorkomen dat we de utopische gedachte hebben dat wij er alleen voor staan. Het mag nimmer zo zijn dat ons begrotingstekort wordt vergroot, terwijl we de wereld proberen te 'redden'. Het bedrag dat begroot is voor ontwikkelingssamenwerking dient dan ook drastisch verminderd te worden totdat het begrotingstekort is opgelost.

De aftrek van donaties/giften voor de inkomstenbelasting mogelijk maken zonder toepassing van een minimum of maximum drempel.

8.7 Drugs- en alcoholbeleid

Drugsbeleid Heel Nederland is van mening dat iedere inwoner van Nederland vrij moet zijn om genotsmiddelen te gebruiken zolang deze geen bedreiging vormen voor de directe gezondheid en keuzevrijheid. Verslaafden ervaren immers geen vrijheid meer om drugs wel of niet te gebruiken.

Beperkt gebruik van softdrugs (marihuana) leidt, net zoals bij het matig gebruik van alcohol of tabak, niet tot een lichamelijke verslaving. Bij matig gebruik is het mogelijk om zonder al te ernstige lichamelijke afkickverschijnselen zelfstandig te minderen of te stoppen.

Harddrugs zoals cocaïne, heroïne, speed of crack beïnvloeden daarentegen lichaam en geest van de gebruiker zodanig dat er snel een hardnekkige verslaving optreedt. Een verslaving waar de gebruiker meestal moeilijk vanaf komt.

Heel Nederland wil het gebruik van marihuana reguleren, zoals het gebruik van alcohol en tabak, met een minimum leeftijdsgrens en gecontroleerde verkooppunten.

De teelt dient gecontroleerd te gebeuren zodat de overheid de hoeveelheid en kwaliteit van de geteelde marihuana kan waarborgen. Wij vinden het niet verantwoord om marihuana (net als alcohol en tabak) te verkopen in de buurt van scholen of buurthuizen.

Wij zijn ons ervan bewust dat marihuana in buurlanden wordt gezien als harddrug en dat legalisatie kan leiden tot conflicten met bondgenoten. Wij willen Nederland daarom niet tot een vrijplaats voor marihuanaliefhebbers uit de hele wereld maken. De verkoop van softdrugs aan buitenlanders zou verboden moeten worden op straffe van een boete of bij herhaalde overtreding sluiting van de coffeeshop. Hiervoor kan steekproefsgewijs worden gecontroleerd bij coffeeshops.

Alcoholgebruik

Heel NL wil de leeftijdsgrens voor het gebruik van alcohol niet verhogen. De jeugd is heel goed in staat om verstandige keuzes te maken in het gebruik van alcohol. Alcohol verbieden zou het gebruik alleen nog maar aantrekkelijker maken omdat alles dat verboden is nu eenmaal een aantrekkingskracht heeft op jongeren. Wij zien het geven van goede voorlichting, het liefst door ervaringsdeskundigen, als een veel krachtiger middel om jongeren bewust te maken van de gevaren van bovenmatig alcoholgebruik.

Ook bij volwassenen is het belangrijk hen bewust te maken van de gevaren van bovenmatig alcoholgebruik. Zij zijn immers het voorbeeld naar hun kinderen en kunnen een bijdrage leveren aan het verantwoord omgaan met alcohol bij jongeren.

8.8 Roken in openbare gelegenheden

Rookverbod openbare gelegenheden

Heel Nederland vindt dat het algehele rookverbod voor openbare gelegenheden versoepeld moet worden. Een verbod op roken in plaatsen en gebouwen die niet van de overheid zijn gaat te ver. Ook mag het niet zo zijn dat kleine ondernemers gedwongen worden om dure investeringen te doen in rookruimten etc. Mensen maken zelf een keuze om naar een uitgaansgelegenheid te gaan. Dit is een groot verschil met bijvoorbeeld het gemeentehuis waar mensen soms verplicht naartoe moeten. Beter is het creëren van een subsidie die het mogelijk maakt voor kleine ondernemers om rookruimten te bouwen of andere voorzieningen te treffen.

Het aantal mensen in Nederland dat rookt neemt volgens de cijfers van het CBS nog steeds af. Hierdoor zal volgens Heel NL op een natuurlijke wijze een behoefte aan rookvrije uitgaansgelegenheden ontstaan. Ondernemers die reeds de voorzieningen hebben getroffen kunnen het rookvrij uitgaan als handelsmerk gebruiken om in te spelen op deze ontwikkeling.

8.9 Europa

De kerntaken van de EU zijn het bevorderen van vrije handel en verkeer, integratie, veiligheid en vrede binnen Europa. Het kan niet zo zijn dat er door de EU meer bepaald wordt dan door onze eigen regering. Deze tendens neemt steeds meer vorm aan. De EU is er om ons land welvarender te maken, niet om ons te beknotten – waar dan ook in. In Nederland dienen we te bezuinigen, het kan dus niet zo zijn dat we meer gaan afdragen aan de EU.

Het is tijd om in de EU pas op de plaats te maken, te gaan kijken op welke posten drastisch bezuinigd kan worden. Geen nieuwe leden totdat de euro is hersteld.

9.0 Aandachtspunten

Heel Nederland wil ...

- een maatschappij creëren met verantwoordelijke, zelfstandige en bewust levende mensen.
- de eigen verantwoordelijkheid van kinds af aan stimuleren. Kinderen als mens zien en niet als kleine volwassenen of onmondige wezens.
- een veilige samenleving waar respect en waardering voor anderen aanwezig is, zonder dat dit afgedwongen wordt door regelgeving.
- een bloeiende economie. Dit willen we bereiken door te motiveren en te stimuleren, zodat men zich hiervoor graag wil inzetten.
- een gezond milieu, waarbij de natuur en het natuurlijke een grote plaats inneemt in ons leven.
- dat de bestuurders van ons land vertrouwen in ons Nederlanders hebben en ervaren waar wij toe in staat zijn. Geen betutteling meer.

Volgens ons zijn dit de basisvoorwaarden voor een gezonde maatschappij en een gelukkige samenleving. Een samenleving waarvan ieder die in Nederland woont zegt: hier voel ik me helemaal thuis!

9.1 Veranderingen zijn onontkoombaar

Verandering begint altijd hier en nu, vanaf de huidige maatschappelijke koers. Door te handelen in overeenstemming met universele wetmatigheden, bevorderen wij het eigen welzijn en dat van de gemeenschap waar wij deel van uitmaken en waarvoor wij dus medeverantwoordelijk zijn.

Ratio, empathie, inspiratie en intuïtie, mededogen, ethiek, moed, tolerantie, daadkracht, inlevingsvermogen, rust en geduld zijn daarbij onmisbare instrumenten. Eenzijdige nadruk op materie en kwantiteit eindigt wanneer het belang wordt beseft van medemenselijkheid, integriteit en betrokkenheid. Dit betreft bijvoorbeeld het leiderschap in alle geledingen van de samenleving, dat gekenmerkt wordt door een evenwichtige verdeling van vrouwen en mannen.

Laten we er vanaf nu aan werken, op je eigen wijze, naar eigen kunnen, om van het huidige verscheurde Nederland weer een Heel Nederland te maken. En natuurlijk met heel ons hart en ziel! Draag je steentje bij, op wat voor manier dan ook, een steen die Nederland tot een geweldig thuis kan maken. Voor iedereen, wie je ook bent, wat je ook doet.

9.2 Waarom stemmen op Heel NL, lijst 15?

Drunvalo Melchizedek zegt: ‘De waarheid is dat het Universum alles doet om elkaar te helpen. We gaan een tijd binnen waar dit duidelijk zal worden. Waar dingen hopeloos lijken, zullen we steun krijgen en wanneer het lijkt alsof er geen uitweg is, zullen we een uitweg vinden en het Licht zien om er doorheen te gaan. We gaan een tijd van grote hoop binnen. Vooral de Maya's noemen dit de Eindtijd, omdat dit het einde is van een zeer lange cyclus, het is het begin van een nieuwe cyclus. Het is niet alsof alles gaat eindigen, het is het einde van één cyclus en het begin van een andere.’

Heel Nederland gelooft in de kracht van samenwerking. In essentie wil iedereen hetzelfde: namelijk een leefbare en vruchtbare wereld creëren. Waarom dan toch stemmen op Heel NL? Om de roep hiertoe duidelijk en transparant door te laten dringen bij de bestuurders van Nederland. Zodat men er niet meer omheen kan.

Heel Nederland gelooft er niet in om alleen maar ‘tegen’ te zijn zonder oplossingen te bieden. Niet dat wij overal een oplossing voor hebben. We trachten te bereiken om samen, met alle medelanders, onze sterke kwaliteiten en mogelijkheden nog verder uit te bouwen. Zodat wat niet goed functioneert vanzelf uiteindelijk wordt verbeterd. Een belangrijk aspect van Heel Nederland is dan ook de positieve benadering, zonder het negatieve uit het oog te verliezen.

‘Slechts diegene mag slopen die iets beters kan bouwen.’

‘Maar soms voelde ik mij te klein voor mijn idealen en verlangens, vooral wanneer ik mijn beperkte ZELF vergeleek met deze uitgestrekte wereld. Maar op andere momenten als ik door het antwoord dat mijn hart gaf, besepte om Wiens werk het ging, Wiens dienst het was, Wiens roep het was, werd ik in extase gebracht, alsof ik werd uitgetild boven de beperkingen, waaronder mensen gebukt gaan, door het bewust worden van de waarheid...’
Aldus beschreef Inayat Khan zijn gevoelens, tijdens zijn bootreis van Bombay naar New York.

Heel Nederland is wekelijks te beluisteren via de radio

Heel Nederland verzorgt wekelijks op maandagavond van 20.00 – 21.00 uur een informatief radio programma via internet Radio Merlijn www.radiomerlijn.nl

Heel Nederland – Heel NL
Wellenbergweg 2
7383 RX Voorst gem Voorst

T 0575-502264

F 0575-502269

E info@heelnederland.org

Partij één: kansen voor iederéén

Ideeëngoed van partij één :

Graag verrijken we dit document met input van iedereen, vanuit de kernwaarden van Partij één omdat we open source politiek willen bedrijven: www.partijeen.nl

Meediscussiëren of zelf onderwerpen inbrengen?

Dat kan ook via: www.partijeen.net

Hieraan hebben tot nu toe gewerkt:

Mark de Kok
Jurjen van der Wiel
Peter van Ees
Nickel van der Vorm
Layana Mokoginta
Mathieu Weggeman
Yeşim Candan
Pauline Westendorp
Maarten Bas Backer
en anderen

Partij één: kansen voor iederéén

Inhoudsopgave

Beginselverklaring	Pagina 3
Thema 1: Onderwijs	Pagina
Thema 2: Ondernemerschap	Pagina
Thema 3: Idealisme	Pagina
Thema 4: Arbeidsmarktparticipatie	Pagina
Thema 5: Internationaal	Pagina
Thema 6: Duurzaamheid	Pagina
Thema 7: Nederland in 2030	Pagina
Thema 8: Gezondheidszorg	Pagina

Partij één: kansen voor iederéén

Beginselverklaring, Layana Mokoginta, Mathieu Weggeman & Yeşim Candan

één:

Wij geloven dat Nederland een kansrijk land is. Wij geloven ook dat Nederland nóg meer potentie heeft om zich verder te ontwikkelen. Wij willen de nadruk leggen op de mogelijkheden van mensen, onze economie en onze samenleving. Wij willen mensen hoop en positiviteit meegeven. Wij willen verandering; verandering door inspiratie en motivatie.

Nu. Wij geloven in een nieuwe generatie die niet meer uitgaat van 'links' en 'rechts', maar een generatie die gelooft in verbinding en vernieuwing. Een generatie die én eigen verantwoordelijkheid durft te nemen, én een generatie die goed wil zijn voor de mens, de natuur en het milieu. Eigen verantwoordelijkheid reikt verder dan het individu, het treft de wereldwijde samenleving. Wij geloven in een partij die boven alle partijen staat omdat wij willen verbinden, ook binnen alle partijen. één is een nieuwe stroming die integraal politiek vertegenwoordigt. één is een kansenpartij: kansen en hoop voor iedereen met als 2 speerpunten 1) ondernemerschap en 2) idealisme waarbij wij als belangrijkste kernwaarden *verbinding, positiviteit, verantwoordelijkheid, respect en duurzaamheid* centraal stellen.

Onze overtuiging:

“Politici hebben een voorbeeldfunctie en dienen het land, niet zichzelf. We willen Nederland overtuigen om in ons te geloven en ons te vertrouwen.

Wij baseren onze uitgangspunten op **Ondernemerschap** en **de kracht van idealen**. Wij geloven vol overtuiging in:

- Het compromisloos stimuleren van eigen verantwoordelijkheid, talent en ondernemerschap.
- Het streven naar een open samenleving binnen een wereldwijde maatschappij.
- Het laten spreken van het rechtvaardigheidsgevoel, van positief zelfrespect en het daarnaar handelen.
- Het actiegericht en nuchter uitvoeren van gemaakte plannen waarvan de resultaten concreet meetbaar moeten zijn.
- Zorgen voor de lange termijn en voor duurzame ontwikkeling.

De grondhouding van één is gericht op **Positiviteit**. Alle punten die we in deze beginselverklaring aanhalen, benaderen we dus vanuit een positieve en constructieve houding: er deugt heel veel in ons land, maar het kan ook nóg veel beter, meer swingend, met minder gezeur en met meer ondernemingszin. We gaan uit van de *mogelijkheden* van mensen, van dat waar ze *goed* in zijn. We geloven dat iedereen talenten heeft. Iedereen.

Wil dat zeggen dat iedereen nu maar ondernemend aan de slag moet gaan om voor zichzelf zo veel mogelijk welvaart te creëren? Nee. Waar het om gaat is dat we met elkaar een goede balans opzoeken tussen individuele belangen en maatschappelijke wenselijkheden. één wil het 'hokjesdenken' doorbreken dat geworteld is in het té simpele en polariserende denken in

Partij één: kansen voor iederéén

politiek rechts en links en het vasthouden aan het oude. Het gaat ons om idealisme en om de eigen verantwoordelijkheid van de burgers voor henzelf en voor elkaar.

Die eigen verantwoordelijkheid gaat uit van de kracht van de mens, een kracht die één wil stimuleren. Hoe willen we dat doen? Hoe gaan we voorkomen dat mensen zichzelf te vaak en te vlug als slachtoffer zien en zich ook daar naar gaan gedragen? Dat doen we door weinig tolerantie te hebben voor negativiteit en passiviteit. In plaats daarvan gaan we samen op zoek naar wat mensen goed kunnen, graag doen en waarin ze bedreven ondernemen. Dat zijn ook vaak vanzelf de dingen waar men plezier in heeft en die dus energie geven. Iedereen in Nederland heeft een talent en ieder mens wordt daarop aangesproken. Het is de verantwoordelijkheid van iedere burger om zijn talenten op een legitieme wijze te "verzilveren".

één wil Nederland laten groeien door de focus te plaatsen op talent, innovatie en duurzaam ondernemerschap. Wij willen mensen bewust maken van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, zowel hier als in het buitenland. Het bezit van belangrijke voorraden op het gebied van energie, water, landbouwproducten, grondstoffen, ruimte en dergelijke is ongelijk en onrechtvaardig verdeeld. Bovendien zijn die levensbelangrijke voorraden beperkt en raken ze steeds sneller uitgeput als we niets doen. Daarom moeten we ons beraden over hoe we duurzaam met die voorraden om kunnen gaan en over hoe we die eerlijk met elkaar kunnen delen. We zijn ons zeker bewust dat de basis goed moet zijn om dit te verwezenlijken. **De basis is onderwijs, gezondheidszorg en veiligheid.**

Als onze visie nogal idealistisch overkomt, dan klopt dat: één gelooft in de kracht van idealen.

Visie één verbinding is de basis van de samenleving
Missie één één staat en gaat voor de inspiratie van en voor mensen omdat iedereen **kansen** moet krijgen om te groeien in talenten, in quality of life, in kennis en in gezondheid. De randvoorwaarden van onze missie zijn:

- Goed onderwijs, waarbij het onder andere gaat om het ontwikkelen van talenten en investeren in onderwijs
- Goede gezondheidszorg, waarbij het onder andere gaat om een samenwerking tussen medische en alternatieve zorg
- Duurzaam ondernemerschap
- 1) Gezond en fair voedsel, waarbij het onder andere gaat om de promotie van biologisch voedsel op werkplekken en scholen
- Stimulerende overheid
- Faciliterende politiek

Partij één: kansen voor iederéén

Ondernemerschap en Idealisme bieden antwoorden

Nederland krijgt steeds meer te maken met vergrijzing. De verhouding van 65-plussers tot de werkende beroepsbevolking zal in de komende decennia verdubbelen in Nederland en in de ons omringende landen. Die vergrijzing leidt tot een gigantische financiële druk en tot hogere productiviteitseisen in de zorg en bij de overheid. Maar tegelijkertijd is het ook de motor van nieuwe economische activiteit en van een nieuwe marktvraag. Om daar goed op in te kunnen spelen is meer ondernemerschap, innovatie en creativiteit nodig. Dat is de uitdaging. De steeds verder uitgebreide sociale systemen in Nederland hebben er echter voor gezorgd dat we te veel bezig zijn met het subsidiëren van achterstanden in plaats van met het faciliteren van mogelijkheden.

Wij geloven in de kracht van die diversiteit. Demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing, migratie en emancipatie hebben tot gevolg dat ouderen, biculturelen, gehandicapten en vrouwen een steeds groter deel van de beroepsbevolking gaan vormen. Ook economische ontwikkelingen - zoals globalisering, fusies en overnames, maar ook het werken in multidisciplinaire teams - confronteren werknemers met andere culturen, ervaringen, waarden en normen. Dat kan een bron zijn van creativiteit en innovatie. **één** wilt met nieuwe alternatieve oplossingen komen van vergrijzing door te putten uit de kracht van diversiteit!

Ons idealisme heeft te maken met de overtuiging dat iedereen in staat is en bereid is een bijdrage te leveren aan de verbetering van de kwaliteit van de samenleving. We willen besturen, beheren en ontwikkelen zoals een goede rentmeester dat zou doen, gericht op het belang van mens, dier en milieu. Ieder mens heeft talenten die daarvoor ingezet kunnen worden.

De kernwaarden van één:

<i>één. Verbinding</i>	<i>2. Positiviteit</i>	<i>3. Verantwoordelijkheid</i>	<i>4. Respect</i>	<i>5. Duurzaamheid</i>
------------------------	------------------------	--------------------------------	-------------------	------------------------

Deze kernwaarden zijn bedoeld als het kader waarbinnen wij denken en van waaruit wij onze ideeën verwezenlijken. Wij willen met behulp van deze kernwaarden alle issues bespreken en oplossen.

Partij één heeft de volgende thema's gekozen die wij belangrijk vinden voor de komende verkiezingen:

1. **Onderwijs**
2. **Ondernemerschap**
3. **Arbeidsmarktparticipatie**
4. **Gezondheidszorg**
5. **Duurzaamheid**
6. **Internationaal**
7. **Idealisme**
8. **Nederland in 2030**

In het jaar 2010 heeft één de intentie om **Cultuur , Verkeer & Veiligheid** als thema's te ontwikkelen.

Partij één: kansen voor iederéén

Identiteit van één, *Mathieu Weggeman*

Identiteit van één

één is een open community met een dynamisch, issue-driven programma. Kwalificaties als 'links' of 'rechts' en 'progressief' of 'conservatief' passen niet bij ons omdat stereotyperen en mensen of verschijnselen in hokjes plaatsen behoort tot vorige generaties. De wereld is nu te pluriform en te intercultureel voor dat soort simplificaties.

Wij komen van buiten de gevestigde politieke orde en kunnen daarom op een frisse, eigentijdse en vernieuwende manier ons werk gaan doen. We zijn daarom ook niet gedreven door het dienen van belangen, maar door het streven naar onze idealen.

Organisatievorm

één is een open community partij en communiceert via passende media. Wij maken gebruik van moderne communicatiemiddelen zoals Hyves, LinkedIn, YouTube, virale webacties e.d

Communicatie met de mensen in het land

- We willen mensen raken, inspireren, motiveren, vertrouwen geven en hen meer laten geloven in zichzelf.
- We willen bijgevolg meer geïntegreerd zijn in de samenleving (niet alleen in verkiezingstijd) in plaats van enkel in de Haagse circuits. We willen meer leren van en over de burger dan wat we leren van collega politici. Daarom zijn onze 'fractiekamers' niet op het Binnenhof maar in de centra van de grote steden. Onze werkruimten zien er uit als grand cafés en iedereen kan er binnen lopen. In steden en dorpen organiseren we politieke cafés voor een Meet & Greet met één. Mensen kunnen hun droom voor Nederland berichten in een elevator pitch, de beste ideeën worden opgenomen in onze inhoud wikipedia.
- De teksten van onze plannen zijn kort en krachtig (een paar A4-tjes, geen dikke rapporten) en waar dat kan communiceren we met beelden (ons programma heeft de vorm van een glossy). We blijven spreken en schrijven in gewone taal.
- In onze communicatie met andere partijen en bewegingen leggen we eerst de nadruk op waar we het *wel* met hen eens zijn. Dat biedt meer kans op dialoog in plaats van gevechten in de politieke arena

Web-based participatieve programmaontwikkeling

We maken onderscheid in top-down issues (**één** bepaalt wat, community bepaalt hoe) en bottom-up issues (community bepaalt wat en hoe):

- Top-down issues gaan over resultaten (= *wat*) die **één** op een zeker moment wil bereiken. Dit zijn de programmapunten die de identiteit bepalen van de beweging. Web-based wordt aan de maatschappij gevraagd mee te denken over *hoe* die resultaten gerealiseerd kunnen worden. Anders gezegd: **één** bepaalt de doelen, de samenleving wordt gevraagd strategieën en scenario's te bedenken om die doelen te bereiken.
- Bottom-up issues gaan over issues waarvan de maatschappij vindt dat **één** zich ervoor sterk moet maken. Web-based wordt gevraagd de bottom-up issues te definiëren (= *wat*), daarna kan er digitaal worden gestemd op de voorgestelde issues en vervolgens wordt de community gevraagd om voor de gekozen top-5 of top-10 issues strategieën en scenario's te bedenken (= *hoe*).

Partij één: kansen voor iederéén

Kerdoelen van één

Het *hoe* vraagt van één dat wij op eenzelfde lijn zitten wat betreft de kern van de zaak, het *wat*. Daartoe dient de onderstaande conceptlijst met de 8 kernresultaten die **één** wil bereiken.

Wil een geïnteresseerde gedetailleerd kennis nemen van de specifieke 'ins & outs' van een bepaald punt, dan kan hij/zij zich wenden tot de betreffende specialist in de fractie.

één. Onze kernwaarden:

Verbinding, positiviteit, duurzaamheid, respect en verantwoordelijkheid zijn de kernwaarden van Nederland geworden.

Positiviteit en idealisme: het kan *wel* anders én beter dan het nu is want een mooiere wereld is haalbaar. Iedereen kan bijdragen, want er is immers niemand zonder talenten. We denken positief en we handelen positief en pro-actief. Dit idealisme is het cement van **één**. Voor angstig gedrag en slachtoffergedrag hebben we weinig tolerantie;

Verbinding: tussen biculturelen en autochtonen, tussen arme en rijke milieus, tussen economie en cultuur, tussen geld en geluk;

Ondernemerschap: de historische kracht van de Nederlandse samenleving. Iedereen heeft talenten die verder ontwikkeld en ingezet kunnen worden.

2. Diversiteit:

Veel meer vrouwen, jongeren en biculturelen doen enthousiast mee aan het arbeidsproces en aan de inrichting en besturing van de samenleving.

Nu doen zij nog niet zo hard mee in de politiek, terwijl hun opvattingen over het algemeen als sociaal en duurzaam worden beschouwd. Stimuleringsmaatregelen hebben de participatie ernstig verhoogd, (langer zwangerschaps- en ouderschapsverlof, meer flexibele werktijden, ouderen in zorgfuncties e.d).

Het subsidiëren van achterstanden is afgebouwd. In plaats daarvan is het effectief en efficiënt faciliteren van kansen en mogelijkheden sterk verbeterd. Er zijn stoere programma's (i.t.t. knuffelprogramma's) ontwikkeld en uitgevoerd om de kwantitatieve achterstanden in arbeidsparticipatie van genoemde doelgroepen in te lopen.

3. Participatie:

Iedereen heeft talenten die ingezet kunnen worden; niemand zit op de reservebank.

- Iedereen erkent en herkent de eigen verantwoordelijkheid voor de eigen talentontwikkeling.
- Uitgangspunt is dat iedereen te vertrouwen is, tot het tegendeel bewezen is.
- Eigen verantwoordelijkheid, talent en ondernemerschap worden compromisloos gestimuleerd.
- Iedereen die een uitkering krijgt, vervult ook een sociale plicht.
- Radicalisering en probleem-biculturelen worden stevig aangepakt.

4. Verhouding privaat – publiek:

Partij één: kansen voor iederéén

Er is meer ondernemersruimte gekomen voor het bedrijfsleven en de publieke sector is een stuk kleiner en slagvaardiger geworden.

- Maar nationaal is geregeld en gefinancierd: het onderwijs, de gezondheidszorg, het openbaar vervoer, veiligheid en de water- en energievoorziening.
- De overheid neemt vaker specifieke maatregelen (die gelden voor bepaalde groepen en plaatsen) dan generieke maatregelen (die gelden overal en voor iedereen).
- Ze voert actiegericht en nuchter gemaakte plannen uit waarvan de resultaten concreet meetbaar zijn.
- Het openbaar bestuur is een verbindend (in plaats van een polariserend en verkokerd) bestuur geworden en geeft er voortdurend blijk van te vertrouwen in de burgers en in haar eigen ambtenaren; controles op controles zijn tot een absoluut minimum beperkt.
- Het klimaat voor ondernemerschap behoort tot de 3 beste van Europa; de Dutch Dream is een begrip geworden.
- Duurzaam en 'groen' produceren zijn in de private sector vanzelfsprekende en serieuze strategische issues geworden.

5. Onderwijs:

De rust en de discipline zijn weer terug in het onderwijs. Onderwijs wordt beschouwd als de belangrijkste factor voor de kwaliteit van de economische en sociaal-culturele ontwikkeling van ons land.

- Er is meer waardering, materieel en immaterieel voor leraren.
- Maximale differentiatie in leerwegen en doorlooptijden is gerealiseerd: "Ieder zijn eigen school!".
- Het hebben van ambities en het willen scoren zijn gemeengoed geworden: we zijn van een 6-jes cultuur naar een 9-mentaliteit gegaan.
- Meer samenwerking tussen scholen en bedrijven is gerealiseerd door het oprichten van faciliteiten waar werken en leren gecombineerd wordt. Het (V)MBO vervult daarin een voortrekkersrol.
- Een gratis mid-life studie voor professionals die werken met snel verouderende kennis (medisch specialisten, bètaprofessionals e.d.) is in overleg met de diverse beroepsverenigingen ingericht. Het volgen van die studie is nodig voor behoud van het beroepscertificaat.

6. Gezondheidszorg:

Clënten en zorgverleners zijn weer in de lead!

- De functie van intermediairs, verzekeraars, indicatieorganen en toezichthouders is gerationaliseerd en ontbureaucratiseerd.
- We zijn van een zorg inkopende verzekeraar naar een zorg inkopende patiënt gegaan.

Partij één: kansen voor iederéén

- Er is meer waardering, materieel en immaterieel voor verpleegkundigen en verzorgenden.

7 Internationaal:

Nederland is een open, stabiele en betrokken samenleving.

- Er is een nationaal businessplan om internationaal te kapitaliseren op twee van Nederlands sterkste kerncompetenties: watermanagement en voedseltechnologie.
- Overheid en bedrijfsleven voelen zich samen verantwoordelijk voor een meer rechtvaardige verdeling van voorraden op het gebied van energie, water, landbouwproducten, grondstoffen en ruimte.
- We voelen ons verantwoordelijk voor het oplossen van de voedselproblematiek in de wereld. In plaats van geld te geven aan arme landen, werken we met hen samen en stimuleren we hen om op eigen benen te staan. Die samenwerking is ook een voorwaarde voor het bewaren van vrede onder de wereldburgers; zonder veiligheid immers maar beperkte vooruitgang.
- Beschermingsconstructies zijn ingevoerd die het buitenlandse investeerders moeilijk maken om Nederlandse multinationals (industriële erfgoed) over te nemen. Het Rijnlandse business model heeft het Anglo-Amerikaanse verdrongen.
- Ten opzichte van 2009 zijn we nu (= 5 jaar later) meer gericht op Azië (China, India) en minder op Amerika.

8 Welvaart en welzijn:

- Mensen hebben idealen en die worden serieus genomen. Uitgangspunt bij elk ideaal is: het kan wél!
- Kinderen uit lagere sociale klassen krijgen aandacht en er wordt in hen geïnvesteerd: kansrijke burgers coachen jonge kinderen uit die klassen waardoor er voor hen nieuwe deuren opengaan.

Partij één: kansen voor iederéén

Wat heeft één bereikt over 4 jaar?

1 Onze *kernwaarden*: verbinding, positiviteit, verantwoordelijkheid, duurzaamheid en respect zijn de kernwaarden van Nederland geworden.

2 *Diversiteit*: Veel meer vrouwen, jongeren en biculturelen doen enthousiast mee aan het arbeidsproces en aan de besturing van de samenleving.

3 *Participatie*: Niemand zit op de reservebank. Iedereen heeft talenten die ingezet kunnen worden.

4 *Verhouding privaat – publiek*: Er is meer ondernemersruimte gekomen voor het bedrijfsleven en de overheid is kleiner en slagvaardiger geworden.

5 *Onderwijs*: De rust en de discipline zijn weer terug in het onderwijs. Er is meer waardering, materieel en immaterieel voor leraren.

6 *Gezondheidszorg*: Cliënten en zorgverleners zijn weer in de lead! Er is meer waardering, materieel en immaterieel voor verpleegkundigen en verzorgenden.

7 *Internationaal*: Nederland is een open, stabiele en betrokken samenleving die streeft naar een rechtvaardige verdeling van de welvaart.

Partij één: kansen voor iederéén

Thema 1: Onderwijs, *Nickel van der Vorm & Mark de Kok*

Alle uitgangspunten van **één** komen terug in het onderwijs: ze zouden daar hun voedingsbodem moeten vinden of zouden eraan ten grondslag moeten liggen. We zeggen bewust “zouden” omdat dit in verreweg de meeste gevallen niet het geval is.

Het onderwijs staat zeer in de belangstelling nu er landelijk getwijfeld wordt aan de kwaliteit, met name de kwaliteit van leraren staat ter discussie. Er zijn veel gedrags- en motivatie problemen en er is geen overeenstemming over de leerdoelen; met name de vraag of het gaat om kennis of vaardigheden. Ook bestaat er een grote zorg over het dreigende lerarentekort.

Moeten we het nog hebben over het percentage spijbelaars en vroegtijdige schoolverlaters, over het aantal recidieven bij jeugddelinquenten, over de problemen van allochtone jongeren? Of weten we het wel en is er geen reden meer om te onderzoeken en te registreren alléén, maar wordt het tijd om iets te doen. Datgene doen dat we al te lang voor lief hebben genomen: duurzaam opvoeden en ontwikkelen! We moeten de taak van het onderwijs verleggen van het aanbieden van goed en zorgvuldige samengestelde curricula, naar het uiterste halen uit het aanwezige, beschikbare ontwikkelingspotentieel.

In het onderwijs praten we inmiddels heel veel over competenties, talentontwikkeling, het aansluiten op de belevingswereld en het kennisniveau van de kinderen. Toch zijn intussen sturing, controle, accreditatie, uniformering, resultaat- en productgerichtheid de heersende parameters. We hebben constructen ontworpen en in stand gehouden, om menselijk gedrag meetbaar te maken. Letterlijk: constructen als het IQ zijn tegenwoordig onontkoombaar.

Het is moeilijk te begrijpen dat de Nederlandse politiek volhoudt dat onderwijs belangrijk is en hoog op de agenda staat: per leerling besteden we het minste aantal euro's afgezet tegen het BNP in heel Europa! Er moet geld bij en dus moet er meer aandacht komen. Hogere salarissen voor leraren is 1 ding, maar het gaat ook om de opleidingen. Deze hebben veel en veel meer aandacht en geld nodig. We verschuilen ons achter de zogenaamde goede resultaten van het onderwijs in Nederland (pisa-onderzoeken). We vergeten daarbij gemakshalve te bedenken dat ons huidige systeem op basis van selectie op jonge leeftijd is ingesteld en dat de onderbouw van ons schoolsysteem niet wordt meegenomen in de pisa-metingen. Die goede resultaten zeggen dus niets over ons onderwijs als geheel.

Onderwijs moet op de agenda want het is een spin in het web.

Onderwijs staat aan de basis van onze samenleving. Alle kinderen tussen 4 en 16/18 gaan dagelijks naar school. De doelstelling van scholen moet liggen bij het maximaliseren van talentontwikkeling: om zodoende de kennis- en diensteneconomie meer kans te geven, als compensatie voor de vergrijzing en als verbetering van de concurrentiepositie. Leerlingen die worden aangesproken op hun talent vertonen minder of geen gedrags- en motivatieproblemen; hetgeen schooluitval, werkloosheid en uiteindelijk ook criminaliteit tegengaat en dus de veiligheid bevordert. Het lijkt allemaal zo simpel. Waarom DOEN we het dan niet?

Huidige onderwijs is over zijn houdbaarheidsdatum heen

“Het onderwijs was zo slecht nog niet”, hoor je van veel volwassenen. Dit klopt. Het onderwijssysteem zoals volwassenen dit uit hun jeugd kennen vindt zijn oorsprong in de 19e, ja, de 19e eeuw. Gedurende de industrialisatie, waarbij de opbouw van de welvaartsstaat vroeg om grote aantallen in het arbeidsproces, de samenleving minder complex was en kennis in veel mindere mate voor iedereen beschikbaar was, voldeed dat systeem ook.

Standaard curricula en schaalgrootte waren gerechtvaardigd. *Het is echter onmiskenbaar dat de 'lopende band' die zo werd gecreëerd onrecht deed én doet aan al diegenen die niet in de middenmoot vallen:* hierdoor nam ook de uitdaging voor het leraarschap af en daarmee trok het een andere categorie mensen aan. De tijd waarin we nu leven vraagt om een andere benadering. Het kennisbegrip is veranderd en de context is veranderd. Er is creativiteit nodig en een systeem dat een levenlang leren stimuleert, mogelijk maakt en vanzelfsprekend maakt. We moeten de wezenlijke vragen durven stellen. Een parlementair onderzoek naar het zogenaamde Nieuwe Leren is niet afdoende.

Goed onderwijs begint bij leraar – leerling interactie

Om te beginnen draait het allemaal om de leraar - leerling interactie. We weten allemaal dat we met goede leraren een heel eind zouden komen. Dit impliceert dat we nu geen goede leraren zouden hebben. Dat is natuurlijk onzin. Maar we zetten ze niet goed in. Als de leraar meer autonomie krijgt, standaarden niet als leidend maar als steunbron kan beschouwen, en de ambitie van zijn opdracht wordt opgevoerd, namelijk met het maximaliseren van talentontwikkeling, dan ontstaat vanzelf een aantrekkingskracht op de leraren die we nodig hebben. Finland is daar een uitstekend voorbeeld van waarbij 12% van de begroting naar onderwijs gaat. In Finland genieten de leerkrachten een heel hoge maatschappelijke waardering, ook vanwege hun leerlingen. Achter het Finse onderwijs zit een maatschappelijk project dat wordt gedragen door de hele maatschappij: "het potentieel van elke jongere maximaal ontwikkelen, schooljaar na schooljaar".

Bovendien kunnen we de intensiteit van leraar - leerling interactie sterk verhogen door studenten en mensen uit het bedrijfsleven in te zetten om de leraar bij te staan. Dit draagt ook bij aan de oplossing tegen het leraren tekort. Het onderwijs wordt daarmee een verantwoordelijkheid van de publieke én private sector. Gedragen door de samenleving dus: de school als schoolvoorbeeld van de Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

De leerling moet het uitgangspunt zijn: de opdracht is het maximaal ontwikkelen van het talent van die leerling in de tijd die de leerling daarvoor nodig heeft. De leerling moet zich steeds uitgedaagd voelen. We moeten verschillen aanvaarden en gebruik maken van juist de sterke kanten. Dat vereist onderwijs op maat. We moeten de lopende band verlaten en ons weer richten op het individu. Daarbij mag de leraar best verantwoordelijkheid overdragen (in meer of mindere mate) op de leerling zelf.

Scholen moeten (model) staan voor maatschappelijk verantwoord ondernemen

één ziet scholen als model voor de maatschappelijk verantwoorde onderneming. Welke andere organisatie draagt meer direct bij aan de ontwikkeling van de samenleving? Scholen moeten zich dan ook bewust zijn van de rol die zij spelen in hun omgeving en zich aldus legitimeren naar ouders, leerlingen, bedrijfsleven, overheid en zichzelf. De school mag niet los staan van de samenleving.

Het afstappen van standaarden door af te wijken van de lopende band klinkt aardig natuurlijk. Maar het betekent ook dat scholen de kennis en ervaring moeten hebben zichzelf te beoordelen en te verbeteren waar nodig. De school als zelflerende organisatie – je zou bijna denken een pleonasme; toch verdient dit punt veel aandacht tijdens de scholing van leraren en schoolleiders. Behalve de noodzaak kennis op te doen binnen de scholen zelf, zullen scholen ingericht moeten zijn om in de pas te blijven met de snelle ontwikkelingen in de maatschappij. Wij verwachten dat de scholen in de steden naar een brede schoolconcept moeten groeien. De nieuwe scholen waar kinderen tot één7 uur kunnen verblijven met warme maaltijden en waar ze sport en muziek kunnen uitoefenen.

Uitgangspunten één komen terug in goed onderwijs

Het zal duidelijk zijn waarom we zeggen dat onderwijs voor ons een centrale rol speelt. We staan voor talentontwikkeling en een maximale benutting daarvan; dat hebben we nodig, dat kan niet vaak genoeg gezegd worden. Daar is autonomie voor nodig, eigen

verantwoordelijkheid, een leve lang leren. Idealisme komt terug in de overtuiging dat we uit moeten gaan van juist de sterke kanten van het individu én de samenleving. Daar is durf voor nodig. De vele gezichten die we hebben, hoeven we niet te zien als belemmering en probleem maar kunnen we begrijpen, accepteren en beschouwen als een kans. En tenslotte: de school als open instelling, rolmodel voor de complexe samenleving en voorbeeld van maatschappelijk verantwoord ondernemen. **We vertrouwen ons kostbaarste bezit aan scholen!**

Concrete acties één in onderwijs:

Kern van de één-visie op onderwijs is dat de ontwikkeling van de leerling het uitgangspunt moet zijn: de opdracht is het maximaal ontwikkelen van het talent van die leerling in de tijd die de leerling daarvoor nodig heeft. De leerling moet steeds worden uitgedaagd. We moeten verschillen aanvaarden en juist gebruik maken van de sterke kanten. Het gaat om kennis én vaardigheden én opvoeden.

Daarbij zal één zich zo veel mogelijk rechtstreeks wenden tot leraren en ouders. Wij gaan dus voorbij aan de verstikkende politiek, de juridische cultuur. Wij spreken leraren aan op hun motivatie en professionaliteit met als doel het leraarschap te prijzen in de huidige samenleving.

Alle beslissingen zouden worden getoetst aan het criterium dat het belang van leraar en de ontwikkeling van de leerling gediend moet zijn.

Doelstelling onderwijs: opleiden, inspireren, activeren

Idee	Maximaal tot ontwikkeling laten komen van talent
Consequentie	(Belangen van) leraren en leerlingen staan centraal en NIET het curriculum
Acties	<ul style="list-style-type: none">▪ Niveau lerarenopleidingen omhoog▪ Autonomie bij leraar (= uitdaging = aanzien)▪ School als lerende organisatie

Idee	Scholen in de samenleving plaatsen
Consequentie	Van gesloten curriculum en school naar open systeem
Acties	<ul style="list-style-type: none">▪ Meer interactie tussen school en omgeving▪ Introduceren van en inspireren tot Dutch Dream▪ Zij-instromers (kennisdragers, experts, enthousiastelingen) bevorderen

Partij één: kansen voor iederéén

Thema 2: Ondernemerschap, Layana Mokoginta & experts

Ondernemerschap staat bij één centraal. Ondernemen betekent het optimaliseren van de oerkracht van een mens; het is een overlevingsdrift. Wij associëren ondernemerschap met verantwoordelijkheid nemen en met maatschappelijke participatie: meedoen, innovatief zijn en talent ontwikkelen. Het kenmerk van een ondernemer is dat je altijd in oplossingen en kansen denkt. Het gaat om “hoe kan het wel?”.

Een kenniseconomie bestaat niet zonder een markt van vraag en aanbod. Innovatie, kennis en talent ontwikkelt alleen als je het kan delen, toepassen en verbeteren. Zonder het benutten van deze drie kernwaarden zal ondernemerschap op de plank blijven liggen. Dit betekent dat kennis open moet zijn en toegankelijk moet worden en dat we innovaties aangrijpen.

Het ondernemerslandschap verandert*

Ondernemerschap is een belangrijke pijler voor de Nederlandse economie, het vormt een ecosysteem waarbij klein-, midden- en grootbedrijf zowel elkaars leverancier als afnemer zijn.

Het alsmaar stijgende aantal éénpitters vormt een nieuwe netwerkeconomie. Zij werken samen op projectbasis, laten zich inhuren door grootbedrijven en werken aan innovaties met gelijkgestemden over de hele wereld. Hun kennis en de kennis die zij opdoen tijdens nieuwe opdrachten verspreidt zich daardoor vanzelf.

één wil ondernemerschap ondersteunen en stimuleren door vooral niet in de weg te staan en door barrières uit de weg te helpen. Een bloeiend en bruisend ondernemersklimaat is een open klimaat waar het speelveld voor iedereen toegankelijk blijft en gelijk is. We laten het aan de ondernemers over om meerwaarde te creëren. Onze rol daarin is voorkomen dat er spelers op voorhand worden buitengesloten. Dit betekent ook dat we de grenzen openhouden voor werknemers die in het buitenland willen werken en vice versa. Partij één zet zich in voor initiatieven die ondernemerschap, verantwoordelijk werkgeverschap en werknemerschap stimuleren.

Maatschappelijke functie

De ondernemer heeft een maatschappelijke functie omdat een ondernemer zorgt voor werkgelegenheid en samenwerkt met o.a. leveranciers. Een ondernemer moet duurzaam denken wil hij overleven want veranderen is inherent aan duurzaamheid. Je kunt niet ondernemen zonder duurzaamheid. Duurzaamheid gaat over dat je als mens, burger en als leider rekening dient te houden met de samenleving in Nederland maar ook in de wereld. We zijn niet alleen.

Als we het hebben over de maatschappelijke rol van een ondernemer dan betekent dit ook dat ondernemerschap als voorbeeld moet dienen in het onderwijs. Ondernemerschap en talentontwikkeling in het onderwijs zouden verbonden moeten worden. Ondernemers kunnen jongeren inspireren door bijvoorbeeld klassen toe te spreken over hun droom en ambities.

Een ondernemer is een creatief dier en is iemand die van zijn klanten houdt en die weet hoe hij ze tevreden kan laten terugkeren. Wat voor ondernemer ben jij? Ga jij voor het geld of ga jij voor een dienst of een product waarbij continuïteit belangrijk is, waarbij continuïteit gaat over continue vernieuwing. Ondernemerschap heeft te maken met bewust verkopen. De consument moet er wijzer van worden en het moet iets toevoegen.

Partij één: kansen voor iederéén

1. **Doelstelling: gelijk speelveld**

Idee	ondernemerschap stimuleren
Wie	Overheid
Actie	Regelgeving beoordelen op onnodige barrières en op het bevorderen van een level-playingfield.

Idee	Bureaucratie verminderen voor middenstand volgens het 'het mag tenzij principe'. Alleen een vergunning aanvragen als je niet aan de regels voldoet.
Wie	Gemeente
Actie	Goed samenwerken met MKB en plaatselijke KvK

Partij één: kansen voor iederéén

Thema 3: Arbeidsmarktparticipatie, Ye şim Candan, experts

1. Diversiteit

*“In hun natuur zijn alle mensen gelijk; het zijn hun gewoontes die de verschillen maken”-
Confucius*

Er is een groeiende bewustwording dat de beroepsbevolking steeds meer een afspiegeling van de samenleving moet zijn; met verschillen in leeftijd, geslacht, opleiding, seksuele geaardheid, fysieke gesteldheid, sociale klasse, etniciteit, nationaliteit en religie. **één** vindt Diversiteit een kans voor Nederland omdat we **één**) wonen op een schat van **één**90 culturen waar we niet genoeg mee doen en 2) dankzij de babyboom na de oorlog hebben we veel “ouderen” wonen in Nederland die we juist in kunnen zetten op de arbeidsmarkt.

Waarom is diversiteit zo belangrijk voor Nederland?

De problemen van Nederland kun je onderverdelen in demografische problemen en economische ontwikkelingen. Wat bedoelen we hiermee?

- 1) Demografisch: vergrijzing, ontgroening, migratie en emancipatie zorgen ervoor dat “nieuwe” groeperingen een belangrijk deel van de beroepsbevolking vormen. Met andere woorden, ouderen, biculturelen, gehandicapten en vrouwen zullen meer moeten participeren.
- 2) Economisch: globalisatie dwingt ons om te werken in diverse en multidisciplinaire teams en hierdoor hebben we als land te maken met andere culturen, ervaringen, waarden en normen.

één gelooft dat de focus op diversiteit de kracht zal zijn van de Nederlandse economie. één gelooft ook dat we niet meer om diversiteit heen kunnen. Diversiteit dwingt Nederland om creatiever en innovatiever om te gaan met de problemen die er nu zijn. **één** gelooft dat diversiteit de kracht van de economie van de 2**één**^{ste} eeuw is.

Diversiteit en organisatie

Vanuit een Human Resource Management perspectief heeft diversiteit vele uitdagingen. Medewerkers worden vaak vanuit een ‘normwerknemer’ beoordeeld. Dit zijn mensen met de juiste strategische eigenschappen die aansluiten op die van het bedrijf. Verder hebben bedrijven ook te maken met een zogenaamde ‘doelgroepen’ beleid. Een doelgroepenbeleid kan echter een sterk stigmatiserend en polariserend effect hebben. Initiatieven die vaak het verschil benadrukken kunnen ook zorgen voor een polarisatie. Maar hoe kunnen we juist van deze verschillen een kracht maken?

Het probleem van het bedrijfsleven is nu vaak het tekort aan toptalenten. De globalisatie dwingt ons echter om anders te kijken naar talenten. Daardoor ziet tien procent van de werkgevers zich genoodzaakt om hogere lonen dan een jaar geleden te betalen. Tien procent van de Nederlandse werkgevers kampt al met een tekort aan hoogopgeleide vakkrachten. Werkgevers in Singapore (55%), Nieuw-Zeeland (40%), Australië (38%) en de VS (38%) hebben het meest met loonstijging te maken. In Europa is het tekort aan hoogopgeleide specialisten minder groot. De tekorten zijn het grootst bij functies als accountant, IT-programmeur of -ontwikkelaar, leidinggevende functies en sales-functies waarvoor veel ervaring nodig is. Door de vergrijzing worden deze tekorten natuurlijk nog zichtbaarder in de toekomst.

Partij één: kansen voor iederéén

Diversiteit en culturen

één wil niet over integratie praten omdat integratie een negatief beladen onderwerp is geworden. Natuurlijk zullen de nieuwkomers Nederlands moeten beheersen zodat ze beter kunnen participeren in de Nederlandse samenleving. Wij willen het hebben over **diversiteit**. De media is vol van negatieve verhalen van mensen met een tweede cultuur in Nederland terwijl dit juist de schat is waar we op wonen.

één gelooft in de kracht van de verschillende culturen. De kracht van biculturaliteit is 1) ondernemerschap en 2) creativiteit. Het is algemeen bekend dat de biculturele samenleving een ondernemende samenleving is, waarom wordt dit niet méér gebruikt in het bedrijfsleven?

Er wonen 3 miljoen mensen van een andere cultuur in Nederland. Zij worden nu in de media negatief beschilderd door de verharding van de samenleving. We zien hen juist als motor van de samenleving. Alles draait tegenwoordig om de beeldvorming in Nederland en hier moet aan gewerkt worden. De mensen met een tweede cultuur beschilderen als slachtoffer en als hulbehoevend helpt niet. Wij vinden dat het werkt wanneer je zegt: **je bent 2 culturen rijk!**

Diversiteit en vrouwen

Volgens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is de grootste participatie winst op dit moment uit vrouwen te behalen. Wist jij dat één op de tien vrouwen ontslag neemt als ze kinderen krijgt? En dat nergens ter wereld zoveel vrouwen in deeltijd werken als in Nederland? Namelijk 70%. De gemiddelde werknemer verdient € 17 bruto per uur. Heb je een universitaire opleiding dan verdien je al snel € 9 per uur meer. Helaas krijgen vrouwen nog steeds minder betaald dan mannen. Gemiddeld bijna twintig procent minder per uur.

Het probleem is duidelijk. We zeggen dat de grootste participatiewinst te halen is uit vrouwen, maar tegelijkertijd werkt een groot aantal vrouwen deeltijd. Wat blijkt is dat moeders ook veel langer zwangerschapverlof willen zodat ze ook tijd daarin kunnen investeren. In Scandinavië blijkt dit veel beter geregeld te zijn. In Zweden krijg je 96 weken vrij, in Noorwegen 52 weken, in Denemarken 50 weken. Ter vergelijking: In Nederland mag je na 16 weken weer aan het werk. Als je kijkt naar de salarissen dan zien we in Denemarken en Noorwegen dat moeders de eerste zes maanden een uitkering van € 11.000,- krijgen. In Zweden krijgen moeders alle 96 weken salaris gewoon uitbetaald. In Nederland krijg je in totaal zo'n € 6.750,-. **één** gelooft dat we echt iets aan het zwangerschapverlof van vrouwen moeten doen. Grote bedrijven klagen dat de moeders na hun verlof niet meer terugkeren. Bovendien moeten vaders langer dan 2 dagen verlof krijgen. Mannen zouden de verantwoordelijkheid van het opvoeden van het kind ook kunnen delen.

Als we kijken naar de topfuncties van vrouwen dan zien we dat de Nederlandse vrouw minder dan 4% van deze functies vervult. In vergelijking staat dat gelijk aan het percentage 'topvrouwen' in Pakistan op dit moment. Als Europa de meest dynamische en concurrerende kenniseconomie wil worden is het niet voldoende dat de vrouwen enkel tot de arbeidsmarkt toetreden. We hebben vrouwelijk talent in topfuncties nodig; zowel in de publieke als de private sector, in de wetenschap en in het hoger onderwijs.

Om vrouwen een reële kans te bieden op hogere functies zou Nederland moeten overwegen om een gedragscode tussen overheid en het bedrijfsleven af te spreken; wat mevrouw Kroes en mevrouw Mees een *gender balance* noemen.

één staat voor meer vrouwen in de topfuncties omdat de vrouwen in Nederland een intellectuele meerwaarde hebben en dit niet genoeg gebruikt wordt. **één** ziet juist wel kansen om dit te gebruiken maar is er ook bewust van dat hiervoor een mentaliteitsverandering zou moeten plaatsvinden. We onderkennen hoe moeilijk dit is. Daarom is het van belang dat we rolmodellen naar voren schuiven die én moeder én topvrouw zijn. Hierbij zijn we wel van bewust dat de randvoorwaarden voor een vrouw optimaal moeten zijn om dit te

verwezenlijken. Dit houdt in dat bijvoorbeeld de kinderopvang langer open zou moeten zijn en dat vrouwen en mannen langer zwangerschapsverlof zouden moeten krijgen.

Diversiteit en ouderen

Op dit moment is het erg moeilijk voor 55+ om aan een baan te komen. Zeker in de crisis zegt men geen 'duur' personeel te willen inhuren. **één** gelooft nochtans dat een verbinding maken tussen jong en oud zal bijdragen aan het uitwisselen van expertises. De ouderen in het arbeidsproces zijn nodig omdat we hun ervaringen moeten gebruiken. **één** wil juist deze kracht van diversiteit laten zien aan het bedrijfsleven en de overheid.

2. Uitkeringsgerechtigden stimuleren om sneller aan het werken te gaan

Wij willen graag mensen stimuleren om meer eigen verantwoordelijkheid te nemen en ondernemerschap te laten zien. De verzorgingsstaat staat onder druk doordat veel mensen een uitkering krijgen. Wij geloven dat het zou helpen als mensen bewust worden gemaakt van hun 'cadeau' door ook iets terug te doen voor de samenleving. Iedereen die een uitkering krijgt, wordt in feite 'betaald' door de overheid. De uitkeringen krijgen voor de ontvanger op deze manier dus ook een maatschappelijke functie. Ieder die een uitkering krijgt, heeft een sociale dienstplicht om iets terug te doen voor de samenleving.

Wat zijn de voordelen hiervan?

- Mensen die een uitkering krijgen bewust maken dat ze nuttiger hun tijd kunnen doorbrengen;
- Mensen bewust maken wat hun toekomst mogelijkheden kunnen zijn;
- Hoop en zelfvertrouwen geven;
- Mensen in contact brengen met anderen; verbinding zorgt voor meer wederzijds respect en begrip in de samenleving.

Doelstelling: de economische waarde van diversiteit laten zien

Idee	Ouderen moeten hun deskundigheid beter inzetten, we hebben hen nodig in de arbeidsmarkt.
Wie	Ouderen (ouder dan 55)
Actie	Ouderenvereniging binnen één , midlife academisch studie

Idee	Flexibelere werktijden voor vrouwen
Wie	Bedrijfsleven en overheid
Actie	Flexibelere werktijden voor vrouwen: van de niet-werkende moeders zou 7 % gaan werken als de kinderopvang goedkoper zou zijn máár van de niet-werkende moeders zou 23% gaan werken als zij de werkuren beter zouden kunnen afstemmen.

Idee	Sociale plicht
Wie	Bijstandjongeren, WW'ers
Actie	Puntensysteem: zodra mensen geld krijgen van de overheid moeten ze er iets voor terugdoen. Mensen worden aan elkaar gekoppeld.

Thema 4: Gezondheidszorg, Mathieu Weggeman, Yeşim Candan & anoniem

Klinische gezondheidszorg

In lifestyle enquêtes zien we telkens weer dat Nederlanders hun gezondheid het allerbelangrijkst vinden. We leven graag en we willen graag lang leven in een goede conditie want we willen blijven ondernemen in het zakenleven en in onze vrije tijd.

Daarom hebben we er met elkaar veel geld voor over om gezond en fit te blijven. Het bedrijfsleven reageert op die wens en komt met de ene na de andere innovatie op het gebied van "Health & Wellness": voor Philips is Medical Systems de belangrijkste divisie geworden van het bedrijf, de opmars van bio-food is niet meer te stuiten, de handel in tests en instrumenten voor zelfdiagnose bloeit als nooit tevoren, overal verrijzen fitness centra, er komen steeds meer SPA's, cosmetische en wellness klinieken, etc.

De publieke sector steekt hier met haar archaisch en paternalistisch gezondheidszorgbeleid ouderwets en bemoeizuchtig bij af. Zij houdt de verheven positie van "de witte jas" in stand en patiënten mogen blij zijn dat ze geholpen worden.

Want wat zijn de feiten?

- 1) Nederland telt dramatisch veel minder huisartsen en specialisten per één000 inwoners dan in ons omringende landen het geval is, zoals in Duitsland, Engeland en Frankrijk. België heeft zelfs ongeveer twee keer zoveel medische specialisten en circa drie keer zoveel huisartsen als Nederland.
- Dat komt omdat de arrogante medische stand de overheid met succes heeft wijsgemaakt dat het aantal opleidingsplaatsen beperkt moet blijven omdat er anders te veel zorg verkocht gaat worden die eigenlijk niet nodig is. En dus stelde de overheid een numerus fixus in bij geneeskunde waardoor het aantal artsen bewust laag gehouden wordt. Vervolgens verdelen de leden van het medisch kartel de markt onder elkaar, want zij zeggen te weten wat goed voor ons is.
 - Bovendien zorgt dat geringe aantal artsen voor een uitermate inefficiënt en onvriendelijk behandelproces. Doordat de arts nauwelijks ergens tijd voor heeft, beperkt hij zich tot zijn kerntaken en besteedt hij alles uit wat net zo goed door anderen gedaan kan worden: intake, laboratoriumonderzoeken, voorlichting, nazorg, etc. Voor de patiënt heeft dat als gevolg dat hij/zij voor elk deelonderzoek een aparte afspraak moet maken, vaak moet wachten in een overvolle wachtkamer en nog langer op de uitslag waarvoor hij zelf 'mag' bellen. In België worden al dat soort onderzoeken in een keer achter elkaar gedaan en aan het eind van de dag zegt de arts hoe het zit.
 - De overheid roept enthousiast dat er een stimulerende marktwerking in de gezondheidszorg moet komen, maar voegt de daad niet bij het woord: cliënten mogen hun eigen zorg niet inkopen. Blijkbaar ontbreekt het ons aan de kennis want die taak is neergelegd bij de zorgverzekeraars. *Die* rekenen af met de dokter, niet de patiënt. Dat is een van de redenen waarom het met de klantgerichtheid van artsen zo prehistorisch gesteld is. De patiënt is immers niet de klant, maar de verzekeraar.
 - Dit alles maakt de Nederlandse gezondheidszorg onnodig duur. Een voorbeeld: de totale salarissom van alle medewerkers die in dienst zijn bij de zorgverzekeraars, is groter dan de totale loonsom van alle medisch specialisten in Nederland bij elkaar. Stel je voor dat dit bedrag ingezet zou mogen worden voor meer 'handen aan het bed'.

één gaat er voor zorgen dat dit niet langer mogelijk zal zijn door twee *breakthrough* maatregelen te nemen:

Partij één: kansen voor iederéén

1. **De numerus fixus voor geneeskunde wordt opgeheven.** Niet alleen omdat in een beschaafd land iedereen moet mogen studeren waar hij enthousiast voor is, maar vooral om de kartelvorming te doorbreken. De verwachting is dat er dan ongeveer net zo veel artsen zullen komen als in onze buurlanden, artsen zullen de tijd hebben om aandacht aan hun patiënten te geven en zullen zich klantgericht verantwoordelijk voelen voor de efficiency van het totale zorgproces. Dat mensen dan meer zorg zouden gaan consumeren dan nodig is – omdat een groter aanbod een grotere vraag zou genereren – is in andere gebieden vaak het geval, maar niet in de gezondheidszorg. Niemand gaat immers voor de lol naar de dokter .
2. **De patiënt koopt zélf zijn zorg in en rekent af aan de deur.** De rekening wordt daarna aan de patiënt vergoed door een nieuw op te richten instelling: de Nationale Zorgverzekeraar die haar budget ontvangt uit de belastingpremies. Zo gaat de financiering van de gezondheidszorg lijken op die van het onderwijs en ontstaat een vorm van National Health Care zoals die ook in Engeland bestaat. Natuurlijk kunnen patiënten zich bijverzekeren, maar daar houdt de rol van particuliere zorgverzekeraars op. De patiënt blijft degene die de zorg inkoopt. Medisch toerisme wordt ook niet langer ontmoedigd, want daar waar de meeste deskundigheid voor een bepaalde behandeling geconcentreerd is, wordt doorgaans het efficiëntst en dus goedkoopst gewerkt. Gevolg: de zorgverzekeraars kunnen toekomen met een fractie van het personeel dat zij nu in dienst hebben en de indirecte zorgkosten die daardoor bespaard worden, kunnen ten goede komen aan het primaire proces: de behandeling van patiënten.

Verpleeg- en verzorgingsinstellingen

Naast de klinische gezondheidszorg levert ook de geleverde zorg in verpleeg- en verzorgingshuizen momenteel grote problemen op. Door talloze Anglo-Amerikaanse efficiency maatregelen met gestandaardiseerde zorgzwaartepakketten en zorgprotocollen die tot op de seconde uitgewerkt zijn, is de menselijke maat uit die zorg verdwenen.

één ziet niets in verdere rationalisering als de oplossing voor de toenemende vergrijzing. Waar wij voor pleiten is herstel van sociale betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid van vitale burgers voor minder vitale medeburgers.

Dat gaan we bereiken door het realiseren van de volgende doelen:

- Kinderen nemen (weer) meer verantwoordelijkheid op zich voor het geven van zorg en aandacht aan hun minder vitale ouders;
- Een sociale dienstplicht is ingevoerd voor die jonge mensen die wél over de vereiste talenten beschikken, maar momenteel geen werk hebben (en die aanspraak maken op financiële vergoedingen door de Staat).
- Binnen verpleeg- en verzorgingshuizen wordt een klimaat gestimuleerd waarin ouderen (die in die huizen of in de buurt daarvan wonen) zich actief inzetten om elkaar te helpen: ouderen die voor elkaar koken, die sociaal isolement en eenzaamheid van elkaar helpen voorkomen, die elkaar leren de computer en de mobiele telefoon beter te gebruiken en dergelijke. Onderzoek heeft uitgewezen dat de tevredenheid en vitaliteit van beide groepen daardoor toeneemt.
- Verpleegkundigen en verzorgenden worden materieel en immaterieel hoger gewaardeerd.
- Als aansluitend beleid gaat één de ontwikkeling van innovatieve woon-zorg concepten bevorderen zoals groepswonen en seniorendorpen. In lijn daarmee

Partij één: kansen voor iederéén

stimuleert één dat verpleeg- en verzorgingshuizen fysiek minder gaan lijken op eenvoudige ziekenhuizen en meer op hotels, waarin ouderen niet langer patiënten of cliënten zijn, maar gasten.

Zorg voor ouderen

We moeten rekening houden dat we echt een serieus personeelstekort zullen hebben in de toekomst. We moeten erover nadenken om het makkelijker te maken voor mensen uit het buitenland om te werken binnen de zorg.

Waar we ook rekening mee moeten houden is dat er een nieuwe soort zorg bij is gekomen, namelijk voor de biculturele ouder van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse afkomst. Deze mensen zullen naarmate ze ouder zijn automatisch spreken in hun eigen taal en een eigen voorkeur voor eten hebben. Een goedwerkend voorbeeld uit de praktijk is Zorgcentrum Transvaal in Den Haag.

Als we aan Gezondheidszorg denken dan denken we aan onze kernwaarde “verbinding”. Verbinding van medische gezondheidszorg en alternatieve gezondheidszorg. De medische gezondheidszorg heeft lange wachtlijnen en een personeelstekort. De verbinding van deze twee zorgaanbieders kan ervoor zorgen dat er synergie ontstaat. De wachtlijnen voor vele kwalen zouden opgelost kunnen worden door grotere inzet van de alternatieve zorg. Hierbij kan je denken aan osteopathie, manueel therapie en homeopathie. Verbinding komt ook duidelijk terug in de Integratieve Geneeskunde:

Integratieve geneeskunde

Integratieve geneeskunde is de samenwerking van reguliere geneeskunde en veilige complementaire zorg waarvan de werkzaamheid is aangetoond.

één gelooft in vier kernaspecten van de Integratieve Geneeskunde:

- 1) **de arts-patiënt relatie staat centraal,**
- 2) **de nadruk ligt op de hele persoon,**
- 3) **de behandeling wordt gesteund door bewijs,**
- 4) **er wordt gebruik gemaakt van alle geschikte benaderingen.**

Zelfmanagement, de patiënt zelf de regie geven over zijn gezondheid met de dokter als coach, vormt naast optimale aandacht voor voeding en beweging een krachtige motor van integratieve geneeskunde. De meeste artsen zijn onvoldoende geschoold in gezonde voeding ter voorkoming van gezondheidsproblemen en obesitas. Daar is meer aandacht voor nodig.

Patiënten moeten zich geen nummer voelen maar een mens, waarbij het gaat om aandacht en kwaliteit. één wil mensen bewuster laten leven. één wil mensen inspireren om gezonder te leven door middel van gezondere voeding en meer beweging.

Om dit te realiseren is er in Nederland een academische afdeling als kenniscentrum nodig voor een goede onderbouwing van de taken op het gebied van kennis-toepassing, ontwikkeling en overdracht. Behandelingsvormen, die nog niet officieel zijn erkend, moeten hier verder bestudeerd worden zodat hun toepassing verantwoord kan gebeuren.

Geboorte en baby

Nederland kent relatief hoge sterftecijfers tijdens de zwangerschap, geboorte en in de eerste week na de geboorte. Uit een groot internationaal onderzoek naar babysterfte blijkt dat Nederland, na Frankrijk en Letland, het slechtst scoort van 25 Europese lidstaten plus Noorwegen. De sterfte rond de geboorte daalt weliswaar in de afgelopen jaren, maar in Nederland gaat dat minder snel dan in veel andere landen.

In de jaren zestig en zeventig was Nederland nog koploper in positieve zin als het gaat om babysterfte. Nederlandse moeders zijn gemiddeld ouder, er zijn meer fertiliteitbehandelingen en er worden meer meerlingen geboren, wat een hogere kans op complicaties en sterfte geeft. Ook heeft Nederland mogelijk veel allochtone zwangere vrouwen, een groep die een hoge prenatale sterfte kent. Uit recent, nog niet gepubliceerd onderzoek in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid blijkt dat de thuisbevalling geen rol speelt bij de te hoge babysterfte: vrouwen bij wie de kans op complicaties klein is, kunnen even goed thuis bevallen als in het ziekenhuis.

één moet de verbinding leggen met centrale verloskundigen in Nederland en een aantal toonaangevende ziekenhuizen om te zorgen dat we baby sterfte kunnen beperken. Het is niet meer van deze tijd dat er zoveel baby's onnodig sterven.

In Frankrijk, Engeland en Amerika gaan baby's automatisch op controle bij de osteopaat na de bevalling omdat baby's van de snelle of trage bevalling last kunnen krijgen. Osteopaten kunnen huilbaby's hierdoor verhelpen. één wil dat alle baby's door osteopaten gecontroleerd moeten worden. één gaat contact zoeken met de landelijke GGD om dit in alle consultatieboekjes te laten zetten.

Visie op voeding in relatie tot gezondheid

Sinds de tweede wereldoorlog treffen we steeds meer chemicaliën zoals pesticiden en synthetische E nummers aan in ons voedsel. Chemicaliën worden over het algemeen uitgebreid onderzocht alvorens het goedgekeurd wordt door de overheid. Maar niemand weet precies wat het effect is van het opstapelen van deze chemicaliën in ons lichaam en de uitwerking van deze chemicaliën op elkaar. Het beperkte aantal onderzoeken wat hier wel naar gedaan is, laten beangstigende resultaten zien.

Verder is de voedingswaarde van onze voeding de afgelopen honderd jaar zeer sterk gedaald als gevolg van uitputting van de grond door eentonige verbouwing van het land en overmatig gebruik van o.a. kunstmest.

Wat we ook weten is dat de gezondheid van de westerse mens sterk achteruit gaat. Wetenschappers stellen dat de huidige generatie kinderen niet ouder zullen worden dan wij, als gevolg van met name het explosief stijgende aantal gevallen met obesitas, overgewicht en mede daaruit ontstane diabetes type 2.

Ook al is er nog geen wetenschappelijk oorzakelijk verband te leggen gelooft één dat we terug moeten naar meer natuurlijk en zoveel mogelijk onbewerkt vers voedsel, zoals onze 'grootouders' dat aten. Er zijn natuurlijk ook vele zegeningen in technologische ontwikkelingen sinds die tijd die we gewoon kunnen behouden, zoals pasteuriseren etc.

De implicaties van deze visie op de manier waarop we met volksgezondheid en met name ook met de gezondheid van onze jeugd omgaan zijn groot:

- De voeding in alle ziekenhuizen en instellingen zal volledig aangepast dienen te worden. We kunnen een voorbeeld nemen aan het ziekenhuis in Winschoten waar al een aantal jaar bijna geheel E nummer vrij wordt gekookt. Ouderen in verpleeghuizen zullen fruit krijgen als ze dat willen en gestimuleerd worden water te drinken in plaats van doorgaans vochtonttrekkende dranken zoals koffie en thee. Het is bekend dat vele ouderen zijn uitgedroogd en dit vormt mede de oorzaak dat er zoveel sneller ziek worden. Zo kan er dus veel lijden en geld bespaard worden.
- In de studie Medicijnen zal opnieuw een belangrijk onderdeel over voeding (en andere factoren zoals psychologische gesteldheid, luchtvervuiling etc.) worden

Partij één: kansen voor iederéén

opgenomen in het curriculum zoals dat ook al duizenden jaren gebruikelijk is in landen als China als India.

- Als voeding veel meer als een belangrijk preventief wapen wordt gezien voor ziektes en pijn zal investeren in beschikbaarheid en stimulerende maatregelen van goede natuurlijke voeding een dermate winst opleveren dat de totale kosten voor volksgezondheid omlaag zullen kunnen.
- Er zijn zeer hoopgevende wetenschappelijke onderzoeken gedaan die een verband leggen tussen voeding en gedrag bij jongeren in bijvoorbeeld jeugdgevangenissen waar een significante daling van het aantal geweldincidenten zich voordeed.
- In veel gevallen is gezondere voeding voor de mens ook gezondere voeding voor onze planeet en dus veel duurzamer.

Doelstelling; In Nederland is de zorg altijd behulpzaam, innovatief en vernieuwend.

Idee	Invoeren van gezondheidszorgbelasting (zorgtoeslag) op vet en suikerrijk voedsel
Wie	Overheid
Consequentie	Mensen bewust maken over voeding

Idee	Verbinding medische zorg en alternatieve zorg
Wie	Overheid
Consequentie	Minder wachtrijen en artsen kunnen alternatieve zorg als hulpmiddel gebruiken

Thema 5: Duurzaamheid, Pauline Westendorp & Mark de Kok

Klimaat- en Milieunotitie: Duurzaamheid als leidend principe

Ten eerste is het belangrijk een helder onderscheid te maken tussen enerzijds klimaatproblematiek en anderzijds milieuproblematiek (hoewel deze zaken uiteraard gerelateerd zijn). Met klimaatproblematiek bedoelen we de problemen die betrekking hebben op het klimaat op aarde. Denk bijvoorbeeld aan de opwarming. Deze problematiek is globaal. Met milieuproblematiek bedoelen we problemen die op lokale schaal effect hebben. Denk bijvoorbeeld aan vervuiling, overbevissing of kap van het tropisch regenwoud. Uiteraard hebben klimaat- en milieuproblematiek raakvlakken en overlappen ze elkaar deels. Bijvoorbeeld de ijsbeer die door de opwarming met uitsterven wordt bedreigd.

Klimaatproblematiek

De huidige consensus is dat de klimaatverandering door de opwarming van de aarde voor (een groot deel) het gevolg is van menselijk handelen door uitstoot van broeikasgassen zoals CO₂. Om deze reden is het een goede zaak de CO₂-uitstoot te beperken. Echter, het is een feit dat enerzijds olie- en gasrijke landen hun natuurlijke rijkdommen niet graag op zullen geven en dat anderzijds opkomende economieën niet warm lopen voor dure beperkende maatregelen. Met andere woorden, gezien de mondiale impact van de CO₂-uitstoot is het de meest zinnige strategie om als Nederland of als Europese Unie in pas met of hooguit een stap voor op andere landen te lopen. Uiteraard spreekt het voor zich dat een stimulerende ofwel aanjagende rol voor Nederland en de EU in het klimaatdebat een goede insteek is.

Beter is het om duurzaamheid als leidend principe te nemen. Vroeg of laat zullen de beschikbare olie-, kolen- en gasvoorraden opraken. Vanaf dat moment zullen we onze volledige energievoorziening op alternatieve wijze moeten laten verlopen: energie uit kernfusie of kernsplijting, zonnecellen, windmolens, getijdenwerking, bioafval, etc. Aangezien de totale natuurlijke kracht aan energie (in diverse vormen: zonnewarmte, wind, waterstroming, etc.) zelfs in Nederland een paar honderd maal van het huidige verbruik bedraagt, zijn de mogelijkheden in principe oneindig.

Noodzaak is om ons voor te bereiden op deze onvermijdelijke energieverandering. Dit moet ten eerste gedaan worden door stevig te investeren in onderzoek naar en ontwikkeling van het gebruik van alle alternatieve energiebronnen die al voorhanden zijn. Dit vereist een stevige investering, maar deze zal zich op de lange termijn terugbetalen: door het feit dat deze energiebronnen op den duur goedkoper zullen zijn dan het schaarse olie en gas en door verkoop/export van onze ontwikkelde technologieën.

Ten tweede moet dit gedaan worden door het gebruik van alternatieve energiebronnen te stimuleren. Een effectieve manier om dit voor mekaar te krijgen is het verbinden van een prijskaartje aan het uitstoten van CO₂: de CO₂-emissie-rechten en handel daarin. Dus wel CO₂-maatregelen, maar met een andere insteek.

Uiteraard zal de energietoevergang uiteindelijk ook leiden tot een vermindering van de CO₂-uitstoot. Een andere wijze om tot vermindering van de CO₂-uitstoot te komen is het afvangen van de CO₂ bij de uitstoot zelf, gevolgd door bijvoorbeeld (ondergrondse) opslag. Aangezien dit ook (naast het stimuleren van de energietoevergang) bijzonder kapitaalintensief is, kan de overheid voor de keuze tussen een van beide mogelijkheden komen te staan. De voorkeur gaat hierbij uit naar het stimuleren van de energietoevergang. Daarnaast verdient het aanbeveling om (goedkope) alternatieven voor CO₂-afvang nader te onderzoeken.

Naast het stimuleren van de energietoevergang, zouden we ook de ontwikkeling van energiebesparende maatregelen en technologieën moeten stimuleren. Ook dit zal zichzelf op

den duur terugverdienen: enerzijds door een verminderd energieverbruik, anderzijds opnieuw door verkoop/export van ontwikkelde technologieën. Het uitdenken en implementeren van maatregelen die industrie en consumenten tot besparingen aanzetten, heeft hierbij onze voorkeur.

Overigens brengt de opwarming van de aarde ons ook vele economische voordelen, een punt dat vaak vergeten wordt. Namelijk bijvoorbeeld de lagere stookkosten, netto toename van het beschikbare landbouwgrond met een aantal miljoenen vierkante kilometers, en (als de Noordpool smelt) nieuwe beschikbare olie- en gasvelden en een aanzienlijk kortere handelsroute met Azië.

Milieuproblematiek

De milieuproblematiek kunnen we in twee categorieën onderverdelen. Enerzijds ook het gebruik van de ons beschikbare natuurlijke bronnen, maar nu in dierlijk of plantaardig levende vorm. Anderzijds de problematiek van de milieuvervuiling.

Wat milieuvervuiling betreft zijn in de afgelopen decennia in Nederland en West-Europa grote sprongen voorwaarts gemaakt. Het is belangrijk om op deze manier door te gaan. Deze dingen moeten grotendeels in lokaal verband geregeld worden: nationaal en hoogstens in overleg met buurlanden.

Wat het gebruik van de beschikbare levende natuurlijke bronnen betreft, dient ook hier duurzaamheid het leidende principe te zijn. Doorgaan op de huidige manier leidt bijvoorbeeld tot het leegvissen van de zeeën, het uitsterven van allerlei diersoorten en de vernietiging van het tropisch regenwoud (die overigens voor de stabiliteit van het klimaat op aarde van groot belang zijn). Ook op dit gebied dienen Nederland en de Europese Unie zich sterk te maken voor het duurzaam gebruiken van de beschikbare natuurlijke bronnen, en hierin een voortrekkersrol te nemen. Van beperking van de visvangst tot duurzaam gebruik van de bossen. Het is onvermijdelijk deze zaken in een wereldwijd overleg aan te pakken.

Tijd voor het aankondigen van dé kans voor Nederland: ons land kan mede door haar bijzondere geschiedenis en aanwezige talenten een oplossing bieden voor het energievraagstuk van de wereld. Daarmee kan werkgelegenheid, onderwijs, economische groei, duurzaamheid en integratie in eigen land enorm gestimuleerd worden. Iedereen is speler op de markt.

Het energievraagstuk

Energie is elektriciteit, warmte en brandstof voor vervoermiddelen. Het wereld energievraagstuk heeft drie belangrijke aspecten: spanning tussen vraag en aanbod, uitstoot van onder meer fijnstof en uitstoot van CO₂.

- Het Nederlandse aardgas is op in 2030. Als de economieën van China en India in het zelfde tempo blijven groeien, wordt energie in de hele wereld een zeer schaars goed. Dit betekent oorlog. De olieprijs stijgt tot ongekennde hoogtes en voedsel wordt onbetaalbaar. Maar ook betekent dit kansen: de prijs die voor duurzame energie betaald gaat worden, wordt ook hoger, dus fabrieken van energie-opwekkende apparatuur zoals zonnepanelen en windmolens worden steeds rendabeler. Dit levert werkgelegenheid op, zoals in Duitsland waar reeds 250.000 mensen werken in de zonnepanelen industrie.
- Bij gebruik van fossiele energie wordt onder meer fijnstof uitgestoten, dit is vooral een probleem in de steden waar mensen korter leven en kinderen een kleinere longinhoud krijgen.

Partij één: kansen voor iederéén

- Ten slotte wordt CO₂ uitgestoten, dat zorgt voor een verandering in het klimaat. Er worden miljoenen klimaatvluchtelingen en uitstervende diersoorten verwacht als er geen einde komt aan de CO₂ groei.

Strategie

Met onderstaande strategie wordt het wereld energievraagstuk opgelost in 2040, het Nederlandse integratievraagstuk in 2020 en de economie en de werkgelegenheid zullen weer in volle vaart zijn vanaf 2013. En dit alles op een duurzame wijze: er is nu een enorme kans om over te gaan van een wereld van 'boosheid, angst en angstaanjagende veranderingen naar een wereld van open-minded, wij-denken en verantwoordelijkheid' (vrij naar Noreena Hertz, 2009).

- **Strategie 1:** oplossen van het wereld energievraagstuk door het in Nederland aanwezige talent beter op te leiden en internationaal aan het werk te zetten. Duurzame energietechnologie komt op alle scholen als vast onderdeel van het lespakket. Daarnaast investeren burgers en bedrijven wereldwijd in "biomassa op niet vruchtbare gebieden" om zelf verzekerd te zijn van energie. Dit zorgt voor een beter klimaat en grotere werkgelegenheid in alle werelddelen rondom de evenaar, schonere lucht in de steden en een groter wereldwijd energieaanbod.
- **Strategie 2:** In 2040 zijn er 400 steden van meer dan één miljoen inwoners. Zonder schone energie is de lucht in deze steden zeer ongezond. Ook is voedsel in deze regio's schaars. De "Randstad Nederland" kan een goed voorbeeld zijn van een schone wereldstad. Veel groen, eten verbouwen in energie en water leverende kassen. Deze Randstad en haar "forensensteden" - die allen op minder dan 2 uur van een Randstad liggen - draaien op schone energie vóór 2030. Dit zorgt voor werkgelegenheid en vermeden uitgaven van één miljard euro ¹.

Middelen

- Gebruik talenten van alle mensen aanwezig in Nederland en gebruik de financiële middelen van de mensen die willen investeren. In 2009 zijn er 6 miljard mensen op de wereld: één miljard is in staat te investeren, één miljard verdient te weinig om voor een minimumbestaan te kunnen zorgen voor zichzelf en/of hun kinderen. De investerende één miljard zet de andere één miljard aan het werk. De 75 nationaliteiten in Nederland gaan hun netwerk en talent gebruiken om deze wereldwijde beweging op gang te krijgen.
- Zorg voor een schone Randstad door vanaf 2030 alleen toegankelijk te zijn voor schoon vervoer, energieproducerende gebouwen en een schone industrie. Het middel is decentrale energieopwekking. Zon zorgt voor warmte en elektra, wind voor elektra en de aarde voor koeling en warmte. Als de energie lokaal wordt opgewekt stijgt ook de energie-efficiency omdat de eindgebruiker door een gestegen bewustzijn hierdoor zelf minder energie verspilt (anders word je door de burens niet serieus genomen als je wel een zonnepaneel hebt (levert één Watt per uur) en geen zuinige ijskast (kost 200 Watt per uur).

Stappenplan

- Lessen op lagere scholen t/m technische universiteiten bestaan voor een vierde uit kennis over energietechnologie.

¹ vergelijk Texel: een eigen energiebedrijf op Texel scheelt de daar wonende 2000 huishoudens 2.000 maal 1800 euro per jaar aan kosten, een kleine 4 miljoen euro. Een groot deel van deze €4 miljoen wordt besteed aan lokale werkgelegenheid en productie van energie.

Partij één: kansen voor iederéén

- Wereldwijde energieprogramma's opzetten met mensen uit de landen rondom de evenaar en mensen die in ontwikkelingsorganisaties werken.
- Investeringsbrochures maken die toegankelijk zijn via het internet. Er wordt een systeem opgezet om de opgewekte schone energie te kunnen volgen van bron naar bestemming. Zo waarborgen we dat het geld van de investeerder in bijvoorbeeld Nederland terecht komt bij de landbouwgrond in bijvoorbeeld Mali. Nederlanders en de andere één miljard investeerders wereldwijd kunnen we zo informeren over de investeringsmogelijkheden en de rendementen.
- Grootschalig stimuleren van het opwekken van schone energie.

Conclusie

Internet is uitgevonden in 1957, in 1974 gelanceerd en in 2009 wereldwijd beschikbaar voor iedereen. Het eerste zonnepaneel werd in 1960 in Europa in elkaar gezet. Ook deze techniek is klaar om een wereldwijde revolutie te bewerkstelligen. Schone energie is onbeperkt beschikbaar. Iedereen op de wereld wordt binnen 30 jaar een speler op de wereldmarkt van energie.

Partij één: kansen voor iederéén

Thema 6: Internationaal, Peter van Ees, Layana Mokoginta & Ye şim Candan

Politiek en Nederland

We hebben op internationaal politiek niveau geen sterke reputatie opgebouwd. Door de moord op Pim Fortuyn, Theo van Gogh en de vlucht van Ayaan Hirsi Ali hebben we ons niet ten volle kunnen profileren. *The Washington Post* schreef dat Nederland zijn reputatie als land van de vrije meningsuiting kwijt was en ze noemden Hirsi Ali een politiek vluchteling uit Europa. Wij vinden dat we dit serieus moeten nemen en ervoor moeten zorgen dat dit **juist** weer kan in Nederland. Hoe kan het dat het zover is gekomen? Dat er een aantal denkers en schrijvers zijn die niet meer mening kunnen uiten?!

Kansen en Nederland

Welke trends voor de toekomst kunnen we onderscheiden en wat is hun betekenis voor Nederland?

- De mondiale trend is het stimuleren van een **open economie**. De regionale trend is echter juist gericht op geslotenheid; een voorbeeld zijn de Fransen die hun economie zo gesloten mogelijk houden. Nederlandse bedrijven kun je kopen, Franse hebben daar meer belemmeringen voor. Als voorbeeld van positieve trends op regionaal niveau lijkt Polen goed op weg: door afnemende regelgeving komt het land echt vooruit.
- Nederland heeft diverse speelvelden waarin het concurreert. Belangrijk is met name de kenniseconomie en de markt voor nieuwe ideeën en producten. Met deze kwaliteiten kan Nederland blijven concurreren en kan wellicht hierdoor op meerdere terreinen een betere positie innemen.
- Er is een goed aantal technologieterreinen waarin forse ontwikkelingen plaatsvinden en waarin Nederland een prominente rol in kan spelen. Zo zou de overheid Research & Development fiscaal moeten stimuleren. Hierin kan ook de Nationale Denktank een grotere rol spelen.

In het mondiale ondernemersklimaat hebben met name macro-economische trends, sociale en milieu trends, en business trends een grote impact:

- **Economische activiteit verschuift**: een foto van de wereld bij nacht laat al zien in welke mate dit gebeurt.
- **Vergrijzing en verzilvering**: zowel een uitdaging als een motor voor de ontwikkeling van Nederland.
- **Begrensde voorraden en onbegrensde vraag**: de fysieke begrenzingen van energie en andere grondstoffen zullen zich verder manifesteren. In Nederland is het einde van de gasvoorraden bijvoorbeeld in zicht – maar wellicht is het interessant andere hulpbronnen weer aan te boren of juist te ontwikkelen.
- **Nieuw sociaal leven in een technologische wereld**: online communities zoals Hyves en Twitter en virtuele werelden zoals Second Life zijn maar voorbodes van het verplaatsen van een face-to-face sociale realiteit naar virtuele verbindingen.

Partij één: kansen voor iederéén

- **Klimaatverandering**: de maatschappelijke aanvaarding van deze bedreiging breekt door. We zullen creatievere oplossingen moeten bedenken.
- **Smaken globaliseren en verschuiven**: globale markten voor consumentenproducten zullen verder homogeniseren met een doorbraak in de groei van de middenklasse in de consumentenmarkt van de ontwikkelende landen. Deze steeds bredere klasse zal een steeds grotere consumptiebehoefte kennen, met alle bijhorende effecten op de mondiale economie.
- **Talent-pools globaliseren en verschuiven**: de balans van hooggekwalificeerde en hoogopgeleide ingenieurs verschuift naar het Oosten. China levert meer ingenieurs dan alle Westerse landen samen. Azië wordt het nieuwe centrum van de wereld.
- **Globalisering en nieuw kapitaal zetten door**: Nederlandse bedrijven staan onder druk door de dreiging van buitenlandse overnames. Ook verandert de rol van de aandeelhouder en die van de grote kapitaalfondsen.
- **Stakeholders eerder dan shareholders? Belanghebbenden versus aandeelhouders?** Managers zullen in toenemende mate de sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheden van hun onderneming moeten kunnen toelichten. Het bedrijf wordt steeds meer een maatschappelijke entiteit en zal zich ook maatschappelijk moeten laten gelden.

Veelbelovende technologieën kunnen nog meer gestimuleerd worden in Nederland in de volgende gebieden:

- Gezondheidszorg
- Voeding en Vitaliteit
- Energie en Duurzaamheid
- De Financiële Industrie

Politieke thema's op internationaal niveau

Er zijn een aantal thema's – wereldwijd – waar Nederland zich niet aan kan onttrekken. We kunnen wel bepalen hoe wij daar als Nederland mee om willen gaan.

Terrorisme en veiligheid

De toenemende angst voor terrorisme en veiligheid bedreigt vrijheid van meningsuiting en bewegingsvrijheid van individuen. Ook in Nederland. Door de verharding en verrechtsing van de samenleving is er een groei van de radicalisering in Nederland en dit is grotendeels onzichtbaar. De media, de regering, het politiek debat – alles is gericht op negativiteit. Hierdoor weten we niet meer wat fictie is en wat realiteit is.

Terrorisme en georganiseerde criminaliteit zouden geen kans moeten krijgen. Hun retoriek en hun wapen is die van angst door onvoorspelbaarheid, hun modes operandus die van geslotenheid en verborgenheid. Een samenleving die zich hierdoor laat verleiden tot het versterken van de angst en het bevorderen van geslotenheid en inperking van bewegingsvrijheid speelt terrorisme en georganiseerde criminaliteit in de kaart. Nederland is een land van “gordijnen open, want we hebben niets te verbergen”. Deze houding vormt de basis voor onze veiligheid.

Partij één: kansen voor iederéén

Milieu

De milieuwetgeving is aangescherpt doordat vele beroemdheden ook hebben aangetoond hoe belangrijk dit is voor de wereld. Klimaatbeheersing (voor zover dat mogelijk is) en milieuvriendelijke producten zijn een trend en “they are here to stay”. Dit is juist een omgeving waarin Nederland zich als een vis in het water zou moeten voelen.

God created the world and the Dutch created the Netherlands. Wij zijn als geen ander in staat om het onmogelijke mogelijk te maken. Het wordt tijd dat wij dit gezegde weer gaan waarmaken!

Hoe gaan wij onze positie in Europa en de wereld versterken?

Een open samenleving in een integrerende wereld

Wij gaan ervoor zorgen dat Nederland weer een gastvrij land is, waar je openlijk en vrijuit kunt bewegen en kunt uiten. Bevorderen van informatie-uitwisseling, kennis delen en innovatie kan niet vanachter de muur en door prikkeldraad heen. Daar heb je een dialoogvriendelijke omgeving voor nodig. Wat Zwitserland is voor de financiële wereld, moet Nederland zijn voor kennis en innovatie.

Wij gaan weer doen waar we goed in zijn: de retoriek veranderen. Wij zijn het land waar homo's als eerste konden trouwen, waar abortus legaal is en euthanasie een recht is. Op het gebied van het homohuwelijk hebben we inmiddels wereldwijd navolging. Wij moeten niet bang zijn om ogenschijnlijk tegendraadse standpunten in te nemen en daardoor expertise op te bouwen om deze weer te kunnen exporteren.

Onze focus ligt op eigen verantwoordelijkheid, talentontwikkeling en ondernemerschap. Ook internationaal:

- Daarvoor is vrij handelsverkeer een voorwaarde. Daar zullen we ons binnen de EU hard voor maken.
- Ook doen wij niet mee aan gevechtsmissies, tenzij op verzoek van de wettelijke regering van het land waar die missies plaatsvinden. Wij schenden nooit de soevereiniteit van een land. Wel zullen we praten als Brugman, dialoog faciliteren en informatievergaring en -voorziening faciliteren indien er sprake is van schending van kinderrechten en mensenrechten.
- We stimuleren talentontwikkeling en ondernemerschap, dus wij zullen onze resources voor ontwikkelingssamenwerking inzetten ten behoeve hiervan. Onderwijs en microfinanciering zullen we stimuleren. Kennis en informatie stellen wij beschikbaar aan die landen die dat nodig hebben om zich aan armoede te onttrekken.

Partij één: kansen voor iederéén

Doelstelling; Nederland is een land waarbij innovatie & creativiteit centraal staan voor ideeën en productontwikkeling. Waarbij de basis veiligheid is.

Idee	Nederland is een kenniseconomie
Wie	Talenten
Actie	Top universiteit à la Harvard, onderwijssysteem van deze tijd in plaats van de industrialisatie

Idee	Stakeholder versus shareholder focus
Wie	Het bedrijfsleven
Actie	Het bedrijf wordt steeds meer een maatschappelijk entiteit en zal zich maatschappelijk moeten laten gelden.

Idee	Nederland is een innovatief land op het gebied van energie, milieu en nieuwe producten
Wie	Ondernemers
Actie	Nationale innovatieplatform, prijs voor het beste innovatieve idee voor energie, milieu en producten.

Thema 7: Idealisme, *Peter van Ees, Layana Mokoginta & Yeşim Candan*

Idealisme heeft te maken met hoe mensen denken dat een situatie hoort te zijn en hoe die situatie nu niet is. Idealisten willen zo'n situatie verbeteren.

Wij geloven in ondernemerschap en in de kracht van idealen omdat we vinden dat dit bepalend is voor de toekomst van een samenleving. Wij geloven in eigen verantwoordelijkheid en goed willen zijn voor de mens, de natuur en het milieu. Ons idealisme betekent dat organisaties **gestimuleerd moeten worden om zich te richten op de lange termijn. Niet snel geld verdienen en dan de boel aan zijn lot overlaten, maar visie hebben op het vinden van een balans tussen efficiency die zich op korte termijn uitbetaald en innovatie waarvoor dat straks pas het geval is.**

Het duurzaamheidsprincipe is daarbij een onwrikbaar uitgangspunt: duurzame projecten, duurzame ontwikkeling in de betreffende landen en een duurzaam beter leven voor de betrokken personen. Zo moeten we ons verantwoordelijk voelen voor het oplossen van de voedselproblematiek in de wereld. Vandaag de dag zijn meer dan 800 miljoen mensen ondervoed, bijna twee miljard mensen hebben een tekort aan voedsel en in de toekomst worden nog veel meer mensen met honger en ondervoeding bedreigd. Samenwerking en een eigen verantwoordelijkheid voor het realiseren van idealen, zijn zo ook voorwaarden voor het bewaren van vrede onder de wereldburgers. En zonder veiligheid geen vooruitgang.

Idealisme betekent ook aandacht geven aan de kinderen uit de lagere sociale klassen en in hen investeren. De jeugd bepaalt de toekomst van Nederland en daarom kunnen we er nauwelijks te veel aandacht en zorg voor hebben. We stellen ons voor dat kansrijke burgers kinderen uit die klassen coachen, waardoor er voor die kinderen nieuwe deuren opengaan. In samenwerking met scholen kunnen coachingsprojecten opgestart worden en dat moet al gebeuren vanaf de basisschool. In die fase ontwikkelen zich de eerste angsten en onzekerheden bij een kind, daar wordt men gevormd. Wij geloven dat het onderwijs een belangrijk instituut is om kinderen op te voeden en om hen te begeleiden in hun ontwikkeling. Ouders uit de laagste sociale kringen zijn niet altijd in staat om hun kinderen te begeleiden. Wij willen de problemen van probleemjongeren hierdoor vroeg aanpakken.

Iedereen heeft zo zijn eigen idealisme

Het mag in de ogen van één nooit zo zijn dat een bepaalde vorm van idealisme de *norm* wordt. Het dwingende van een dogmatisch, een aan de maatschappij opgelegd idealisme willen we beslist vermijden.

Hoe één idealisme verstaat, is wellicht het best aan te geven aan de hand van het begrip **goed gedrag**. Niemand weet wat dat *precies* is, maar toch heeft iedereen een beeld wat dat *ongeveer* is of zou moeten zijn. Het leeggooien van de asbak van je auto bij de stoplichten vinden we met elkaar niet snel een voorbeeld van goed gedrag. Voordringen ook niet. Toch doen we het allemaal wel eens: bij de skilift of een popconcert. Of in de zorg, omdat er een wachtlijst is en we toevallig de juiste chirurg kennen.

Bij idealisme hoort volgens één ook **openheid**. Die openheid past goed bij Nederland met zijn open economie. Maar die openheid moet niet ten koste gaan van onze economische positie; bijvoorbeeld omdat andere landen om ons heen minder open zijn dan wij en het speelveld hierdoor niet gelijk is.

Voorop lopen – *Nederland Gidsland* - is een voorbeeld van goed gedrag, maar het heeft alleen zin, wanneer we het haalbare voor ogen houden. We willen vermijden dat we op een gegeven moment omkijken en alléén blijken te lopen.

In internationale context wil één dan ook dat Nederland een meedenkende, progressieve rol speelt binnen een kopgroep van gelijkgestemde geïndustrialiseerde naties. We willen als groep meer landen overtuigen op basis van de juiste argumenten om met ons mee te doen van de wereld een duurzamere plek te maken.

Vertrouwen is ook een basiselement binnen onze kijk op idealisme. Controle op de naleving van regulering is van wezenlijk belang om vertrouwen mogelijk te maken. De huidige, welhaast dwangmatige politieke drang tot regulering beziet één echter vanuit ondernemersoptiek vooral als een zichzelf instandhoudende *box ticking exercise* die niet werkelijk reguleert, maar slechts een schijnregulering in stand houdt. Het levert veel goedbedoelende ondernemers veel onzekerheid op over of zij hun beroep nog wel kunnen uitoefenen en geeft daarnaast een hoop extra en onnodig werk.

Verdraagzaamheid is een vierde pijler van ons idealisme. In een drukke omgeving als Nederland ontkomen we niet aan elkaar. Een leefbare samenleving dient leefbaarheid serieus te nemen. Bijvoorbeeld met betrekking tot individueel gedrag in de huiselijke en openbare levenssfeer, zoals geluidsoverlast en verkeersgedrag. Voorbeeldgedrag van politici en prominenten gekoppeld aan betere marketingcampagnes en meer aandacht voor goed gedrag in het onderwijs, moet verdere achteruitgang van de verhoudingen een halt toe roepen en weten te keren.

Voor één spelen **verbinding** en **bewustwording** een grote rol in de opvatting van idealisme. Niet iedereen ziet of begrijpt meteen waarom een minuut langer nadenken over sommige zaken die ons allen aangaan, kan helpen om een betere oplossing te formuleren. De overheids campagne *De maatschappij dat ben jij* drukt goed uit hoe één tegen deze problematiek aankijkt: we lopen niet weg voor de problemen. We doen een appèl op het individu om verantwoordelijkheid voor de maatschappij te nemen. De snelheid van veranderingen loopt op. Het leven wordt er niet altijd eenvoudiger op.

De interpretatie van idealisme die één navolgt, stoelt op goed gedrag, openheid, vertrouwen, verdraagzaamheid, verbinding en bewustwording.

Idealisme binnenland

We willen mensen motiveren om een bijdrage te leveren aan de samenleving van vandaag en morgen. Duurzame economische ontwikkeling kan niet zonder een wezenlijk begrip van wat we dan wél en wat we dan niét meer kunnen doen. Deze generatie wil en kan ondernemen met liefde voor de mens, voor de natuur en voor het milieu. Idealisme betekent voor ons de kansarmen inspireren en helpen om hen op een positieve manier eruit te halen wat er in zit. Dit omdat één van de kernwaarden van één het bereiken van een open geïntegreerde samenleving is waarbij mensen op een harmonieuze manier met elkaar omgaan, waar er ruimte is voor verschillen en waarbij deze verschillen de kracht zijn van de samenleving. Bij idealisme is het **verbinden** ontzettend belangrijk.

Aantal thema's van idealisme zijn:

- Verbinding
- Inspiratie
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen
- Bewustwording

- Kansen

We willen mensen met elkaar verbinden. Wat bedoelen we hiermee?

- Een topmanager die een biculturele coach heeft omdat hij/zij niet makkelijk aan een baan komt.
- Mensen laten inzien wat het is om door te zetten door talenten te benutten.
- Een jongere die langer dan 6 maanden uitkering heeft stimuleren om met Ome Willem uit het bejaardentehuis regelmatig te gaan wandelen.
- Bedrijven bewust maken hoe ze om zouden moeten gaan met een aantal energie vraagstukken, de klimaatverandering, diversiteit en gezondheid
- Balans vinden tussen *people, planet en profit*
- Samenwerking met MVO (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen) Nederland
- Asielzoekers/vluchtelingen kunnen gewoon aan het werk zolang hun verblijfstatus nog niet duidelijk is. Het houdt hen van de straat, houdt hen geestelijk gezond en bevordert integratie – iets wat handig is op het moment dat iemand een verblijfsvergunning krijgt.

Idealisme in Buitenland

We willen kennisontwikkeling, innovatie en ondernemerschap inzetten om de armoede te bestrijden. Je zou bij innovatie bijvoorbeeld kunnen denken aan het stimuleren van innovatie op het gebied van duurzaamheid (milieuvriendelijke producten, energie toepassingen en tegengaan van verdroging/droogte/bodemerosie) en watermanagement.

Wij willen geen Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking meer, maar dit departement als een klein staatssecretariaat onder te brengen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit past in ons algemene streven om de overheid te reorganiseren tot kleiner maar beter. Tevens kan ontwikkelingssamenwerking op voorgenomen wijze beter in lijn worden gebracht met de internationale doelstellingen van Nederland.

één vindt niet alleen geld geven belangrijk maar ook efficiënte bestrijding van problemen. De sleutel tot economische ontwikkeling van Derde Wereldlanden ligt hem in de corruptiebestrijding. Dus hier moeten we ook iets aan gaan doen. Zolang dit niet opgelost wordt heeft alleen geld geven weinig zin. Zie voor een heldere analyse in “The Undercover Economist” - Tim Harford.

Doelstelling: anderen inspireren en motiveren

Idee	Fair trade en ondernemerschap stimuleren
Wie	Bewuste consumenten
Actie	Groene Piet

Idee	Blijf doorhameren op het thema “De maatschappij, dat ben jij”
Wie	Overheid, Onderwijs, Publieke Omroep, Spoorwegen, Sportverenigingen, etc
Actie	Aanhoudend hoge kwaliteit marketing- en bewustwordingscampagnes: wat kan wel en wat kan niet. Deze aanpak volhouden.

Partij één: kansen voor iederéén

Thema 8: Nederland in 2030, *Maarten Bas Backer*

één verwacht dat Nederland in de komende 2 decennia oog-in-oog komt te staan met ontwikkelingen die in hun aard geheel nieuw zijn of dusdanig ingrijpend zijn dat we gedwongen worden om onze paradigma's te herzien. We kijken in dit thema eerst naar een aantal belangrijke onderwerpen: Exponentiele Trends, De Juiste Houding, Paradigma Verschuivingen en Het Nieuwe Denken. Hierna zullen we het hebben over ons speerpunt Duurzaamheid. De voorbeelden die we bespreken zijn Transport, Landbouw, Voeding, Watermanagement, Wonen en de Vergrijzing. We sluiten af met Burger betrokkenheid en ons voorstel voor Denktank Visie 2030.

Exponentiele Trends

Steeds meer wetenschappers en longterm trend watchers zijn er van overtuigd dat veel van de meest belangrijke ontwikkelingen niet lineair zijn maar exponentieel zijn van aard. Ray Kurzweil onderbouwt deze theorie in zijn boek 'The Singularity is Near'. Kurzweil doet belangrijke voorspellingen over de ontwikkeling van technologie die de koers van de mensheid voorgoed zullen veranderen.

Zo zullen we volgens Kurzweil al voor 2030 computers hebben van één000 euro of minder waarvan de prestaties het menselijk brein evenaren. De groei in computerprestaties is exponentieel, dat wil zeggen dat hij steeds sneller gaat doordat hij vermenigvuldigd wordt met een bepaalde factor. Maar niet alleen in de snelheid van computers zien we deze accelererende groei. Ook bijvoorbeeld in biomedisch wetenschap, nano-technologie, wereldbevolkingsgroei, of milieuvervuiling en het opmaken van grondstoffen.

De Juiste Houding

Kenmerkend aan exponentiele groeitrends is dat ze steeds steiler gaan lopen. En als de trend zich zo voortzet word de situatie onhoudbaar en onvoorspelbaar. Dit betekent dat wij, binnen ons huidige systeem van denken en doen, geen antwoord hebben op waar deze trends heen gaan en wat we moeten doen tegen de tijd dat het zo ver is. Als we erkennen dat belangrijke ontwikkelingen exponentieel zijn, kunnen we op drie mogelijke manieren reageren: één) Ontkennen dat er iets aan de hand is; 2) ontwikkelingen tegen proberen te houden, oftewel vasthouden aan het oude bekende; 3) ontwikkelingen erkennen, en onze paradigma's aanpassen. Deze laatste reactie is de enige juiste en zal leiden tot het identificeren van nieuwe kansen en zal de deur openen voor welvaart en groei.

Paradigma Verschuiving

Welke paradigma's zullen er veranderen? Dat zal in veel gevallen nog moeten blijken, maar het gebeurt al dagelijks. Zo zijn we aan het begin van het informatietijdperk aan het herontdekken wat echte waardecreatie betekent. Bedrijven die nog geen één0 jaar geleden riepen dat de waarde zat in hun kennis, zeggen nu dat de werknemers hun meest waardevolle middelen zijn. Maar als we binnen 20 jaar goedkope Pc's hebben met vergelijkbare prestaties zullen bedrijven ook dit idee weer binnen een generatie werknemers moeten herzien. Dit kenmerkt niet alleen de aard van de paradigma verschuivingen maar ook de snelheid waarmee veranderingen elkaar zullen opvolgen in de komende tijd.

Partij één: kansen voor iederéén

één en het Nieuwe Denken

één heeft alles te maken met nieuwe paradigma's. één is niet geworteld in links of rechts denken. één gaat over een open en positieve houding, een houding die past bij onze tijd en bij de komende decennia. Het is een houding die Nederland in staat stelt nieuwe kansen te identificeren en op te pakken. Deze houding is terug te zien in hoe één de volgende verschuivingen in denken maakt:

- niet in problemen, maar in kansen denken
- niet tolereren, maar inspireren
- niet in schaarste denken, maar in oneindig veel van alles
- niet verdelen, maar genereren
- niet apart, maar allen-voor-één
- niet links of recht, maar één

Als Nederland in de 2éénste eeuw wil excelleren zullen we een brede denkwijze moeten aannemen waar we ons richten - niet op 'incompatibility' - maar op de ultieme verbintenis tussen mens en milieu; tussen leven en werken; tussen diversiteit en welvaart; tussen Nederland en de wereld; en zelfs tussen mens en machine.

Duurzaamheid

één staat voor duurzaamheid. Dit zal het sleutelwoord zijn. Duurzaamheid betekent voor één een kans om anders te leren kijken naar economische vooruitgang en schaarste. Een vergrijzend Nederland in een globaliserende wereld vraagt bijvoorbeeld om nieuwe ideeën over maatschappelijk verantwoord ondernemen en het milieu. Het vergt niet alleen innovatie om een plek te kunnen vinden in een wereld met opkomende wereldmachten zoals India en China, maar ook om een innovatieve visie op een wereld die zal veranderen als nooit eerder gezien.

Duurzame ontwikkeling zal steeds belangrijker worden in Nederland. Het is tevens een proces waar Nederland lerende zal zijn; een voortgaand zoekproces waarin we leren van ervaringen en we geleidelijk nieuwe inzichten proberen toe te passen.

Hoe zou Nederland eruit moeten zien in 2030?

Zoals we eerder in de beginselverklaring meldde hebben we te maken met schaarste van bronnen. Bronnen die we altijd vanzelfsprekend vonden. Zo heeft de wereld te maken met schaarste aan fossiele brandstoffen, nu al terug te zien in de recordprijzen van olie. één gelooft echter niet in schaarste van energie in de absolute zin. Innovatie en creativiteit zullen ons nieuwe bronnen laten zien, en anderen gewoontes leren. Zo zal het gebruik van biobrandstoffen en van zon- en windenergie een realiteit worden en gaan we de logistiek en economie van energie anders bekijken.

Transport

De wetenschap heeft ons inzicht gegeven in de wetmatigheden van de economie die is gebaseerd op verbruik van eindige fossiele grondstoffen. Bij een nieuwe economie gebaseerd op nieuwe technologie, biomassa en zonne-energie, gelden andere wetten met meer perspectief & innovatie.

In transportsystemen zijn allerlei ontwikkelingen in duurzaamheid gaande van verlengde vrachtauto's tot multimodaal transport over weg, spoor en water. Hier speelt de kwaliteit van de relaties binnen het transportsysteem een rol.

Partij één: kansen voor iederéén

Ook zal er voor burgers meer stimulans gecreëerd moeten worden om tot verandering te komen. Noorwegen betreft bijvoorbeeld al burgers bij experimenten met waterstof auto's.

Landbouw en Duurzame Voeding

De landbouw moet zijn oude kijk van zich afschudden. Er vindt een overgang plaats naar duurzaamheid, zowel in de gangbare landbouw als in de overschakeling naar biologische landbouw.

Duurzaam consumeren heeft geleid tot een recent SER-advies. Grote voedingsbedrijven hebben over het onderwerp duurzame voeding een website geopend, waarop zij uitleggen wat zij aan duurzame voeding doen. Het is vooral een kwestie van bewustwording bij de consument, soms geholpen met subsidie, zoals bij energiezuinige apparaten.

Watermanagement

Heel lang stond watermanagement in het teken van beheersing door dijken. Het nieuwe watermanagement geeft sinds een paar jaar het water meer vrijheid en streeft naar een flexibiliteit bij zowel te veel als te weinig water. Gesproken wordt over overloopgebieden en retentiemogelijkheden.

Wonen

Respect voor het bestaande: Hele wijken verrijzen op dit moment die duurzaam zijn ontworpen en gebouwd. Vroeger bestond bouwvoorbereiding uit het creëren van een kale vlakte, waarbij de architect samen met de aannemer dan zijn gang ging. Nu kijkt men eerst wat er is en probeert dat zo veel mogelijk te behouden en te integreren in het nieuwe. Eerst kijken wat er is, sociaal en ecologisch, dat behouden en daar om heen ontwerpen. Dat is organisch en nieuw ontwerpen.

Vergrijzing

Hoe gaan we om met de toenemende vergrijzing en de bijbehorende verhoging van de algemene lasten voor de samenleving? Het is een feit dat het aantal ouderen in Nederland toeneemt. In 2030 zijn ongeveer vier miljoen Nederlanders ouder dan 65 jaar. Dat is bijna een kwart van de bevolking. De vergrijzing brengt een grote verandering in de Nederlandse samenleving met zich mee. Het is voor het eerst in de geschiedenis dat zoveel mensen, zo gezond oud zullen worden. Het betekent ook dat het percentage mensen dat werkt in 2030 aanzienlijk lager zal zijn dan op dit moment.

één wil de vergrijzing juist positief aanpakken. Ouderen hebben erg veel te besteden zodat er nieuwe goederen en diensten kunnen worden aangeboden aangepast aan hun behoeftes. Overigens zijn ouderen niet alleen nieuwe consumenten, maar bezitten ze ook bijzondere kennis die hard nodig zal zijn in onze Expert Labs. (Zie Expert Labs verderop) Hiernaast is een van de thema's van één diversiteit en zal één ouderen stimuleren om langer door te werken. De vergrijzing zal ons ook dwingen anders te kijken naar gastarbeiders. Er zijn weer meer mensen nodig voor onze beroepsbevolking. In de zorg maar ook voor andere beroepen. Verder zullen ontwikkelingen in computertechniek, automatisering, en outsourcing het gat moeten vullen.

Bundeling van betrokken burgers

De niet-gouvernementele organisaties (NGO's) zijn typerend voor de nieuwe wereldorde en zullen steeds meer impact hebben. De laatste decennia komen steeds meer organisaties op die zich bezig houden met de kwaliteit van verbindingen. In Europa alleen al zijn er zo'n 4600 NGO's geregistreerd, die zich bezig houden met sociale en ecologische kwaliteit. Er ontstaat

Partij één: kansen voor iederéén

een nieuwe maatschappijconfiguratie. Vroeger kenden we alleen overheid en bedrijfsleven, inmiddels hebben we ook een derde speler, de NGO's.

Ondernemingen worden beoordeeld op en willen voldoen aan criteria van duurzaamheid. Het gaat om de kwaliteit van hun relatie met de sociale en ecologische omgeving. In het Engels taalgebied wordt dit samengevat als de 3 p's planet, people en profit. De NGO's spreken ook steeds meer bedrijven aan op hun verantwoordelijkheid. Dat is een nieuwe positieve ontwikkeling want vroeger spraken NGO's vooral de overheid aan.

Expert Labs voor Crowd Sourcing

In het licht van de toenemende betrokkenheid van NGO's is de infrastructuur tussen burger en overheid aan enorme innovatie toe. Nederland loopt weliswaar voorop op het gebied van 'e-government' maar ontwikkelingen zoals Expert Labs in de VS (directeur Anil Dash: ".GOV is the new .COM") zullen ook hun weg in Nederland moeten vinden. Expert Labs zijn in feite een nieuwe vorm van de onbekende Sociaal Economische Raad (SER).

Het is een hele arrogante en ouderwetse gedachte dat de kennis om maatschappelijk ingewikkelde problemen op te lossen zich bevindt binnen een kleine kring. Die kennis is juist breed verspreid in de samenleving. De beste experts zitten door het hele land. Nieuwe technologieën in combinatie met nieuwe ideeën zoals Crowd Sourcing zullen ons in staat stellen de bevolking in te schakelen om de meest ingewikkelde problemen op te lossen.

Samen leven en werken betekent namelijk ook dat we de kloof in de samenleving moeten aanpakken. De kloof tussen verschillende culturen en de kloof tussen kansarmen en kansrijken. **één** gelooft dat iedereen kansen moet krijgen. Juist zo laten we onze rijke diversiteit aan mensen en culturen een bijdrage leveren aan innovatie en duurzaamheid. **één** gelooft in de "het kan wél mentaliteit". Oftewel, wij willen Nederland inspireren en motiveren zodat we zo veel mogelijk uit onze talenten kunnen halen. Er worden nu zoveel talenten onbenut gelaten door de angst voor een andere cultuur of omdat mensen niet de kans krijgen te doen waar ze goed in zijn.

Denktank Visie 2030

Als **één** wil in de Tweede Kamer komt, willen wij werken met een "Denktank Visie 2030" zodat de besproken vraagstukken actief worden behandeld. Omdat één gelooft in een actieve en positieve houding is het belangrijk dat we juist verder kijken dan de komende paar jaar. Slagvaardigheid heeft een langer perspectief. Denktank Visie 2030 zal daarom de trends en ontwikkelingen nauwkeurig in kaart brengen en de belangrijkste paradigma verschuivingen identificeren. Eén zo'n verschuiving hebben we net besproken in Expert Labs. De constatering dat we in een tijd leven waar decentraal krachtiger is dan centraal, vergt directe actie. Denktank Visie 2030 zal daarom direct de taak krijgen Nederlandse Expert Labs op te richten.

Verkiezingsprogramma Lijst 17

2010-2014

Lijst 17 Leef(t) met LEF!

7 mei 2010.

Voorlopige versie

Lijst
17

70-70-List:

1. Handen af van de STUFI!
2. ~~Achte~~ reductie van de bureaucratie!!
WTF?!
3. Waarom zijn huizen zo duur?
Betaalbaar wonen voor jongeren!

A LOT to do... ☹

Minder regels &
"weten waar je
wezen moet".

4. Softdrugs legaal maken!
5. OV-kaart -> van MBO tot WO.
(dus gewoon vanaf het eerste studiejaar!)
6. De sleutel voor integratie
ligt bij jongeren: Wij kunnen het
verschil maken!
7. Privé blijft privé...
...ook op het internet!

hives af
checken

8. Let's go Dutch: jongeren en ouderen
delen de rekening van de vergrijzing.
9. Leegstaande kantoorpanden? Maak er studentenkamers van!
10. Tijdelijke uitkeringen: oké! → Maar... snel
weer aan het werk!
11. Openbaar vervoer!!!
Goedkoper. & Meer nachtnet!
12. ~~Fiscalisering, inflatiecorrectie, sociale cohesie~~

CUT-LIST

13. AOW leeftijd naar
68 jaar.
14. Joint Strike Fighter:
NIET aanschaffen.
15. Hypotheekrenteaftrek?
Geleidelijk afschaffen
vanaf €300.000,-
16. Back to Basic:
Maximaal 10
ministeries!
17. Bank met staatssteun?
Geen bonussen aan
de top!

Begrijpelijke
taal in de
politiek!

Inhoudsopgave

	Pagina
Voorwoord	3
Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Onderwijs	5
Hoofdstuk 2: Wonen	8
Hoofdstuk 3: Werken	9
Hoofdstuk 4: Infrastructuur	10
Hoofdstuk 5: Volksgezondheid	11
Hoofdstuk 6: Klimaat en milieu	12
Hoofdstuk 7: Privacy (en internet)	13
Hoofdstuk 8: Integratie	14
Hoofdstuk 9: Economie	15
Hoofdstuk 10: Bureaucratie en duidelijke taal	16
Hoofdstuk 11: Overig	17
Legalisering softdrugs	18
Hoofdstuk 12: Bezuinigen (de Cut-list)	19
Hoofdstuk 13: Joint Strike Fighter <u>niet</u> aanschaffen	19
Hoofdstuk 14: AOW-leeftijd naar 68	20
Hoofdstuk 15: Hypotheekrenteaftrek	20
Hoofdstuk 16: Banken met staatssteun geen bonussen	20
Hoofdstuk 17: Back to Basic: Maximaal 10 ministeries!	21
Nawoord	22

Voorwoord

Nederland, 7 mei 2010,

Geachte landgenoten,

Het allereerste partijprogramma van Lijst 17; de allereerste landelijke politieke partij die de toekomst bekijkt vanuit het perspectief van jongeren.

Het is ons een eer en genoegen om na amper beraad en na enkele weken met weinig slaap ons partijprogramma te presenteren. Het is een uitdagend en leerzaam proces geweest. Nu eens confronterend, dan weer inspirerend of zelfs schokkend.

Een kleine kanttekening dient te worden gezet. Slechts twaalf dagen geleden werd onze partij opgericht en maakten veel partijgenoten voor het eerst in levenden lijve kennis met elkaar. Een partijprogramma is de politieke kern van een partij, maar zeker niet het enige dat moet gebeuren wanneer je een landelijke politieke partij lanceert. Vandaar dat we onmogelijk kunnen stellen dat het nu voorliggende programma, met alle haast waarin het tot stand is gekomen, alles heeft wat wij ervan hebben verlangd. De samenhang kan wat beter, de formulering scherper. Er zijn enkele onderwerpen onbesproken, enkele maatregelen niet verkend en een aantal consequenties niet berekend. Dit gaan we uiteraard zo snel mogelijk doen.

Maar laten we vooral kijken naar wat er wél ligt. Een programma dat zich richt op de toekomst, dat rekening houdt met alle Nederlanders, maar vooral met de generaties die zich warmlopen voor de arbeidsmarkt of net zijn begonnen met werken. Met standpunten die een balans uitstralen tussen mens en milieu en economie en die de lasten eerlijk verdelen. We hebben laten zien dat een jongerenpartij geen one issue partij hoeft te zijn. We hebben ook laten zien dat er een positieve manier is om te kijken naar onze maatschappij, naar participatie op de arbeidsmarkt en naar integratie.

Lijst 17 wil de stem van jongeren versterken, Lijst 17 wil begrijpelijke en open politiek bedrijven en in beginsel iedereen bij onze samenleving betrekken. Lijst 17 staat voor respectvol omgaan met de medemens, met onze omgeving en met onze planeet. Wij investeren in de generaties van nu en zo bereiden we Nederland voor op de toekomst.

We zijn benieuwd naar de reacties en we zijn altijd bereikbaar voor suggesties, commentaar en complimenten.

Tot slot: veel leesplezier gewenst. En welke partij je voorkeur ook heeft, vergeet in ieder geval niet te stemmen op 9 juni!

Inleiding:

Veel jongeren hebben niets met de politiek. Dat is de conclusie die vaak wordt getrokken als jongeren massaal niet komen opdagen op politieke debatten of bij verkiezingen.

Maar laten we dit duidelijk stellen: ook deze jongeren vinden politiek ontzettend interessant. Politiek is namelijk overal een mening over hebben, het leuk vinden om na te denken over maatschappelijke problemen, vraagstukken van verschillende kanten te bekijken daarover in discussie gaan. En dat doen ze allemaal maar al te graag.

En natuurlijk hebben veel jongeren niets met de politiek in Den Haag of in de gemeenteraden. De huidige politici spreken hen niet aan. Vaak letterlijk niet, vaak in woorden die hen vreemd zijn. En dat is zo ontzettend zonde, want alles is politiek. Je kans op een baan, de kwaliteit van onderwijs, de prijs van een sigaret etc. Dat politici jongeren niet goed aanspreken is een van de belangrijkste redenen voor de lage opkomst bij verkiezingen onder jongeren.

Wij willen daar verandering in brengen. Wij willen laten zien dat stemmen nuttig en leuk kan zijn. Wij geven jongeren een stem en vertellen hen duidelijk wat we gaan doen met Nederland als ze op ons stemmen.

Daarnaast wil ik van deze inleiding gebruik maken om toe te lichten hoe dit programma tot stand is gekomen. In de afgelopen weken hebben de 34 mensen op de lijst, samen met een aantal studentenverenigingen, experts, veel jongeren op straat en online, input geleverd. Zij hebben alles wat zij belangrijk vonden naar de programmacommissie gestuurd. Vervolgens hebben verschillende mensen uit de partij een of twee onderwerpen onder hun hoede genomen waar ze zich extra in hebben verdiept en ook het resultaat hiervan ging naar de programmacommissie. Deze commissie heeft toen na een dag voorbereiding en na een ellenlange zitting, de standpunten overgehouden die goed te verdedigen waren en breed gedragen werden in de partij. Om dat te controleren zijn alle standpunten ter stemming gebracht op een vergadering waarbij bijna de gehele partij aanwezig was, dit was op 2 mei jongstleden. Vervolgens werden daaruit gezamenlijk 17 speerpunten gekozen en deze werden dinsdagochtend gepresenteerd. Vanaf woensdag was het vooral keihard schrijven.

We zijn ons er van bewust dat dit document niet voor iedereen evenveel uitnodigt om te lezen. Dit document is dan ook vooral bedoeld voor journalisten en voor wie het volledige partijprogramma wil lezen. We komen in de loop van de week met een toegankelijke samenvatting van dit programma dat kort, concreet en bondig is geformuleerd, in enkele pagina's.

Ter afsluiting nog twee veelgestelde vragen.

- 1) **Menen jullie dit serieus?** Ja, dit is volledig serieus. Wij werken met man en macht om met zoveel mogelijk zetels in de Kamer te komen.
- 2) **Wie is jullie doelgroep?** Het gebruik van het woord 'jongeren' kan misleidend zijn. We willen de kloof verkleinen met alle jongeren die ver van de politiek staan en we willen hen naar de stembus krijgen. Voor de rest zijn in ieder geval alle scholieren, studenten, ouders van studenten, iedereen die net begint met werken en jonge gezinnen deel van de doelgroep en ook zeer gebaat bij onze standpunten. Zoals wij zullen betogen in ons verkiezingsprogramma geloven wij dat dit uiteindelijk voor heel Nederland het beste zal uitpakken. Dus stem gerust ook op ons.

Hoofdstuk 1: Onderwijs

Lager en middelbaar onderwijs

Goed onderwijs moet volgens Lijst 17 draaien om het zo goed mogelijk voorbereiden van de leerlingen op de toekomst. Scholen zijn geen leerfabrieken, maar een plaats waar je je persoonlijk kunt ontwikkelen en waar je leert zelfstandig te denken. Tegelijkertijd blijven taal en rekenen essentiële onderdelen van het onderwijs. Lijst 17 vindt dat scholen ook een maatschappelijke rol hebben. Hieronder verstaan we onder andere het bijbrengen van sociale vaardigheden. Scholieren moeten weerbaar zijn en voor zichzelf leren opkomen. Op dit gebied bestaan al veel initiatieven die we willen steunen zoals 'Discussiëren kun je leren' en 'Gelijk = Gelijk'. Aan het eind van de middelbare school moeten scholieren weten waar ze goed in zijn en wat ze daarmee kunnen. Ze moeten zijn klaargestoomd voor een succesvolle doorstroming naar het vervolgonderwijs.

Een samenleving valt of staat met goed onderwijs. De generaties die nu opgroeien zullen over enige jaren het land moeten onderhouden en vooruit helpen. De beroepsbevolking wordt kleiner terwijl de groep die onderhouden moet worden alleen maar groter wordt. Daarom is het essentieel dat de generaties die nu opgroeien goed opgeleid zijn. Een goed opgeleide bevolking leidt namelijk tot meer kennis, meer innovatie, meer export en meer succesvolle ondernemers. Goed onderwijs kan schooluitval voorkomen en jeugdwerkloosheid beperken. Onderwijs is de motor van onze economie.

MBO, HBO en WO

Investeren in het onderwijs is investeren in onze toekomst. Daarom zeggen wij:

Speerpunt: Handen af van de Stufi! (studiefinanciering)

Jongeren moeten de mogelijkheid hebben om zichzelf te kunnen ontwikkelen, ook als ze geen rijke ouders hebben. De basisbeurs maakt het voor veel jongeren net mogelijk om (met een bijbaantje) te kunnen studeren. Zonder die basisbeurs is dat voor veel jongeren onmogelijk. Uit onderzoek onder 14,000 studenten¹ blijkt dat 1 op de 5(!) studenten stopt met studeren als de basisbeurs wordt afgeschaft. Van de scholieren en MBO'ers is dat zelfs 42%!

- Daarbij krijgt driekwart van de studenten op dit moment extra geld (gemiddeld 314 euro per maand) van hun ouders. Ruim 70 % van de ouders geeft aan deze bijdrage niet te kunnen verhogen.
- 72 % van de studenten geeft aan dat extra werken (bijbaan) negatieve gevolgen heeft voor de studieprestaties. Als de basisbeurs wordt afgeschaft gaat dat dus ook nog eens ten koste van de studieresultaten. Dit zou het einde van de kenniseconomie betekenen.

De cijfers laten zien dat de basisbeurs doorslaggevend is in de keuze om te gaan studeren. Daarom gaan wij keihard strijden om deze te behouden.

¹ Onderzoek LSVB onder 14.000 studenten/scholieren/MBOers/Ouders
http://reddestufi.nl/pdf/Onderzoeksbureau_LSVb-Studiefinanciering_is_heilig.pdf

Natuurlijk bestaat onderwijs uit veel meer dan alleen de studiefinanciering. De kwaliteit van het onderwijs moet over de hele linie omhoog en we kunnen hele verhandelingen volschrijven over wat er moet veranderen. Zo willen we niet langer HBO's en universiteiten uitknippen met constante bezuinigingen. Om ons verkiezingsprogramma leesbaar te houden beperken we ons tot een samenvatting door enkele concrete maatregelen te noemen.

<i>Wat gaan we doen?</i>	<i>Hoe gaan we het doen?</i>	<i>Waarom is dat nodig?</i>
Meer stageplekken creëren voor scholieren en studenten.	We laten de overheid hierin het voortouw nemen en creëren extra stages bij overheidsinstellingen. Daarbij gaan we dit extra stimuleren bij de publieke sector en in het bedrijfsleven.	Voor veel jongeren is een stage een verplicht onderdeel van de opleiding, voor anderen is het een mogelijkheid. In ieder geval is een stage een erg leerzame ervaring. Een vak leer je vaak pas echt in de praktijk. De opgedane kennis en contacten vertalen zich uiteindelijk eerder naar een nieuwe baan.
Ruim 40,000 jongeren verlaten jaarlijks hun school zonder startkwalificatie (havo-, vwo- of mbo-diploma vanaf niveau 2) . Dit aantal willen wij in 2014 hebben gehalveerd.	<ul style="list-style-type: none"> - Het EVC-traject (Erkennen van Verworven Competenties) wordt uitgebreid en vaker ingezet. Dit is een project waarbij jongeren met hun competenties en werkervaring versneld een erkend certificaat/diploma kunnen halen, toegespitst op hun kwaliteiten. - Veel leerlingen vallen uit omdat ze niet binnen het schoolsysteem passen. Voor ons is de leerling het belangrijkste. Het systeem is slechts het middel. - Veel jongeren vallen uit omdat ze niet uitgedaagd worden, of omdat ze niets hebben met theorie. Voor de laatste categorie moet de focus liggen op praktijkonderwijs. 	Op dit moment kampen vooral het VMBO en MBO met veel schooluitval. Voor voortijdig schoolverlaters is de kans op een baan een stuk kleiner. Verder blijkt uit rapporten van de inspectie dat veel MBO's onder de maat presteren. We gaan onderzoeken hoe we dit het beste kunnen oplossen. Het is duidelijk dat dit de kern is waarmee we veel schooluitval kunnen voorkomen.

<p>Speerpunt: OV-jaarkaart voor alle studenten, van MBO tot WO, zelfs als je nog geen 18 bent.</p>	<p>Nog steeds moeten veel studenten een heel stuk reizen voor hun opleiding. Zonder OV zijn ze daar gemiddeld € 1700 per jaar aan kwijt . Wij willen de OV-regeling voor studenten behouden, maar vinden dat deze ook moet gelden voor jongeren onder de 18. Dit kost ongeveer € 120 miljoen.</p>	<p>Zonder deze regeling kunen veel jongeren het zich niet permitteren om te studeren. Daarnaast is studeren meer dan alleen naar college gaan. Een OV-kaart maakt studenten mobiel en geeft ze de kans ook buiten de woon - of studieplek dingen te ondernemen die goed zijn voor de ontwikkeling.</p>
<p>Schaalvergroting (deels) terugdraaien.</p>	<p>Er moet een limiet komen aan het aantal scholieren dat onder hetzelfde overkoepelende bestuur in een basis- of middelbare school zit. Leraren kennen hun leerlingen weer bij naam en bestuurders moeten weten wat er speelt. Dit komt het onderwijs ten goede.</p>	<p>Een aantal bestuurders van scholengemeenschappen hebben elke band met de werkvloer verloren. Het zorgt voor een extra laag management en zo ontstaat er een kloof tussen de realiteit van alledag en het bestuur. Die kloof moet verdwijnen.</p>
<p>Alleen gekwalificeerde docenten voor de klas zetten.</p>	<p>Het aantal niet-gekwalificeerde docenten moet omlaag. Vanwege het lerarentekort is dat lastig. We willen het tekort tegengaan door het vak van leraar interessanter te maken. Dat kan bijvoorbeeld door ze vaker in te zetten als onderwijsdeskundigen en ze te betrekken bij het verbeteren van het onderwijs. Daarnaast gaan we stimuleren dat ze zich goedkoop kunnen verdiepen op HBO's en universiteiten en meer doorgroeimogelijkheden krijgen. Carrière voor de klas.</p>	<p>Leraar zijn is nog steeds ondergewaardeerd. Dat is heel jammer, want zonder onderwijs zijn we nergens.</p> <p>Toch moeten we ervoor waken om niet zomaar iedereen voor de klas te zetten. Niet-gekwalificeerde leraren kunnen via een EVC-traject of de PABO hun kwalificatie halen.</p> <p>Tot slot: betere leraren betekent beter onderwijs. Simpel.</p>
<p>Betere begeleiding voor leerlingen van speciaal onderwijs naar maatschappelijke participatie.</p>	<p>Voor veel leerlingen in het speciaal onderwijs is het moeilijk om aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. Wij willen dat daar betere begeleiding voor komt.</p>	<p>Wij vinden dat iedereen een goede kans moet krijgen om mee te draaien in onze maatschappij. Zeker wanneer ze dit zelf ook graag willen.</p>

Hoofdstuk 2: Wonen

Jongerenhuisvesting

Lijst 17 staat voor een stabiele woningmarkt waar iedereen een fatsoenlijke woonruimte moet kunnen huren of kopen. Dat is niet voor alle bevolkingsgroepen even eenvoudig. Speerpunt: **We zetten ons in voor betaalbare huur- en koopwoningen voor jongeren en starters.**

Er zijn te weinig studentenkamers, maar het aantal leegstaande kantoorpanden wordt elk jaar groter. **Speerpunt: Lijst 17 wil dat kantoorpanden die twee jaar leeg staan geschikt worden gemaakt voor studentenwoningen.** Zo wordt het tekort verkleind en zullen de prijzen stabiliseren.

Hoe gaan we dit aanpakken? Veel kantoorruimtes zullen, ook wanneer het financieel beter gaat, leeg blijven staan. Momenteel mag de bestemming van leegstaande kantoren maar voor vijf jaar worden gewijzigd. Voor vijf jaar is het vaak niet zo rendabel om alles om te bouwen. Op dit moment ligt er een voorstel om dit te veranderen naar tien jaar. Dat maakt het in een keer een stuk aantrekkelijker om de ruimtes om te bouwen. Wij steunen dit voorstel uiteraard. In Nederland staat 13% van de kantoorruimtes leeg en in Amsterdam zelfs ruim 16%. Daarvan is 15% tot 20% geschikt om om te bouwen tot woonruimte. Dat is ruim een miljoen vierkante meter²!

Een andere maatregel tegen hoge prijzen is een betere controle op huisjesmelkers.

Hypotheekrenteaftrek

De hypotheekrenteaftrek verstoort de woonmarkt en gaat uit van een soort omgekeerde solidariteit; hoe rijker je bent, hoe meer je ervan profiteert. De huizenprijzen zijn hierdoor opgedreven en daarom is het erg moeilijk voor starters om een huis te kopen. Ook worden de huren hoger, omdat de huizen meer waard zijn. Een slechte zaak voor jongeren dus. Wij willen dat starters een huis kunnen aanschaffen voor een redelijke prijs. Op dit moment zijn we jaarlijks 11 miljard kwijt aan de aftrek, inclusief de aftrek op goedkopere huizen. **Speerpunt: Voor huizen tot 300.000 euro krijg je hypotheekrenteaftrek. Daarboven schaffen we het geleidelijk af.**

De Nederlandse huizenbezitter heeft gemiddeld een hypotheekschuld die de afgelopen jaren is verdrievoudigd^{2b}. Nederlanders steken zich dus flink in de schulden voor een huis. Dat komt deels door de hypotheekrenteaftrek, die hen de mogelijkheid geeft om een huis aan te schaffen dat duurder is dan ze eigenlijk kunnen kopen. Daardoor worden de prijzen omhoog gedreven. In ieder geval vinden wij het belangrijk dat starters wel een woning kunnen kopen en bij huizen vanaf drie ton zijn mensen kapitaalkrchtig genoeg om dat zelf te kunnen.

Een bijkomend nadeel is dat deze regeling vooral banken bevoordeelt. Zij houden hier veel rente aan over en het geeft ze kans om allerlei risicovolle producten uit te zetten. Dit is een van de oorzaken van de crisis op de Amerikaanse huizenmarkt die in 2008 is ingezet.

In het algemeen moet de doorstroming op de woningmarkt bevorderd te worden. Daarom willen we de overdrachtsbelasting halveren, omdat dit de drempel om door te stromen verlaagt.

² <http://www.vrom.nl/pagina.html?id=47598> ^{2b} <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/macro-economie/publicaties/artikelen/archief/2006/2006-2068-wm.htm>

Hoofdstuk 3: Werken

Iedereen die werkt levert een bijdrage aan de economie. Mensen die werken hebben geld te besteden, mensen die geld besteden stimuleren de bedrijven, die vervolgens weer mensen in dienst kunnen nemen. Lijst 17 wil graag dat zoveel mogelijk mensen door middel van (vrijwilligers)werk een bijdrage leveren aan Nederland. Daarbij moet extra rekening worden gehouden met jongeren. Enkele partijen willen ontslagregelingen versoepelen en het aantal tijdelijke contracten dat een werkgever mag aanbieden voor hij verplicht is een vast contract te geven uit te breiden. Dit vergroot de onzekerheid bij jongeren voor de toekomst en Lijst 17 wil dit daarom niet hebben.

De werkende bevolking moet de niet-werkende bevolking grotendeels te onderhouden. Omdat meer jongeren studeren dan vroeger en omdat we allemaal steeds ouder worden, wordt de beroepsbevolking steeds kleiner. Daarom ziet Lijst 17 het als noodzakelijk om de AOW te verhogen tot 68 jaar. Daarover valt meer te lezen in ons hoofdstuk over bezuinigingen.

Daarbij moet werken zoveel mogelijk worden gestimuleerd. Het minimumloon mag niet worden afgeschaft. Discriminatie op de werkvloer en in sollicitaties moet worden bestreden. Ook is het belangrijk om het vestigingsklimaat voor bedrijven te verbeteren, bijvoorbeeld door minder strenge regelgeving.

Speerpunt: Tijdelijke uitkeringen zijn prima, maar met als doel om snel weer aan het werk te gaan.

Wanneer we de mensen die kunnen werken, maar die een uitkering ontvangen, aan het werk zetten vangen we drie vliegen een klap. We hebben meer mensen op de arbeidsmarkt, de persoon in kwestie kan zich inzetten voor onze samenleving en we besparen de kosten van een uitkering. Om te bevorderen dat zoveel mogelijk mensen aan het (vrijwilligers)werk gaan is een heel pakket van maatregelen nodig. Ten eerste willen we dat werknemers van het UWV deels beloond worden op basis van het aantal mensen dat zij aan een baan helpen. Daarnaast willen we meer inzetten op persoonlijke begeleiding en eventuele omscholing van mensen in de WW. Naast de sollicitatieplicht voor WW'ers willen we hen ook oproepen om in ieder geval vrijwilligerswerk te doen. Het sociale vangnet moet in ieder geval geen hangmat zijn.

- Voor veel werkzoekenden ouder dan 50 jaar is het vaak lastig om een baan te vinden. Werkgevers worden afgeschrikt door verhalen over lagere productiviteit of flexibiliteit bij oudere werknemers. Wij willen het eenvoudiger maken voor deze groep om aan een baan te komen. Om tot een goede oplossing te komen willen we om de tafel met o.a. het bedrijfsleven om te kijken wat we hier het beste aan kunnen doen. Productiviteit is belangrijk, maar ook niet alles. Oudere werknemers hebben vaak veel levens- en werkervaring, expertise en nuttige contacten. Veel bedrijven zouden er daarom sowieso goed aan doen om te zorgen voor een goede balans in hun personeelsbestand.

- Lijst 17 realiseert zich dat de manier waarop we naar werken kijken hard aan het veranderen is. Flexibele werktijden en thuiswerken willen we zo veel mogelijk bevorderen, ook omdat het files terugdringt. Hetzelfde geldt voor het bemoedigen om meer in de buurt van je baan te gaan wonen.

Hoofdstuk 4: Infrastructuur

Openbaar vervoer

Speerpunt: Lijst 17 wil dat het OV betaalbaar blijft.

Openbaar vervoer is belangrijk. Het is een milieuvriendelijkere manier om jezelf door het land te verplaatsen. Het openbaar vervoer van nu kan echter een stuk beter. Er wordt te weinig onderhoud gepleegd en dat zorgt voor extra vertragingen, bovenop de gebruikelijke vertragingen. De OV-chipkaart werkt nog steeds niet goed en kost veel meer dan was begroot. Doordat er niet altijd poortjes aanwezig zijn, vergeten mensen weleens uit te checken. Er zijn veel meer stations zonder poortjes dan van tevoren is toegezegd door de NS. Vergeten uit te checken betekent nu meteen een boete van € 20 bij de NS³. De prijsstijgingen sinds de invoering van de OV-chipkaart zijn op veel trajecten hoger dan 15%⁴. De NS verdient meer dankzij de reizigersinformatie die de OV-chipkaart ze geeft, maar ondertussen wordt het voor de reiziger steeds duurder.

Lijst 17 wil dat de problemen zo snel mogelijk worden opgelost, want zoals het nu gaat is belachelijk. Totdat dit allemaal is opgelost willen we de prijsverhogingen van de NS beperken.

Meer vervoer in de avond en nacht

Overdag zijn de verbindingen redelijk goed, maar 's avonds en 's nachts zijn veel steden en wijken slecht bereikbaar. Veel jongeren hebben daardoor moeite om thuis te komen. Er moeten daarom meer nachtbussen en –treinen komen. **Speerpunt: Lijst 17 wil meer openbaar vervoer in de avond en nacht.**

Autowegen

Lijst 17 is uiteraard voor goede autowegen, maar wil momenteel niet extra investeren in nieuw asfalt. We zien wel het probleem dat de snelwegen aan het dichtslibben zijn. De afgelopen jaren hebben we gezien dat autorijden duurder maken niet zo'n groot effect op de files heeft. Als we het autorijden en autobezit nog veel duurder maken gaat het wel een negatief effect hebben op het bedrijfsleven en op gezinnen. Voor de oplossing van files is een totaaloplossing nodig. Zes onderdelen daarvan zijn het stimuleren van thuiswerken, flexibele werktijden, wonen in de buurt van werk, goed en betaalbaar openbaar vervoer, carpoolen en vrachtverkeer vaker via de trein of over het water. Op elk gebied zijn verschillende projecten die dit bevorderen. Lijst 17 gaat niet stemmen voor tolpoortjes of de kilometerheffing.

³ <http://www.nu.nl/algemeen/1902304/onduidelijkheid-over-beveiligde-ov-chipkaartpoort.html>

⁴ <http://www.nieuwsbladdeband.nl/page/Lokaal/Regionaal/Lokaal-nieuws/PvdA-Nunspeet-stelt-vragen-over.499462.news>
<http://zwolle.sp.nl/bericht/44286/100428-sp-ov-chipkaart-leidt-tot-prijsstijging-van-18.html>

Hoofdstuk 5: Volksgezondheid

Overr volksgezondheid valt ontzettend veel te zeggen en we zouden hier makkelijk tientallen pagina's aan kunnen wijden. Vooralsnog zullen we het beperken tot een paar punten die voor ons belangrijk zijn.

Het welzijn van alle burgers is belangrijk voor ons. We zien een aantal problemen op het gebied van gezondheid zoals een toename van het aantal mensen met overgewicht, bovenmatig alcoholgebruik, maar ook bijvoorbeeld een hoog percentage eenzaamheid (33%⁵). Over het algemeen willen we al deze problemen bestrijden, maar niet met paardenmiddelen. Daarnaast vinden we vrijheid en eigen verantwoordelijkheid erg belangrijk. Mensen moeten zelf kunnen kiezen om veel te eten of drinken, maar als overheid zien we wel een taak om te zorgen voor goede voorlichting, zeker voor jongeren. Daarbij hoort ook dat we in ieder geval willen verzorgen dat er in schoolkantines de keuze voor gezond voedsel is, zonder dat we snoep willen verbieden.

Gezondheidszorg

Op dit moment zien we in de gezondheidszorg wat er gebeurt als we niet meer fatsoenlijk voor onze ouderen kunnen zorgen. Bedden worden niet voldoende verschoond, ze kunnen zelden naar buiten, mogen bijna nooit douchen, etc. Het behoeft weinig voorstellingsvermogen om de catastrofale gevolgen te zien als er nog minder geld beschikbaar is voor de ouderenzorg.

Aan de ene kant moet de zorg voor ouderen direct verbeterd worden. Dat kost geld. Aan de andere kant zijn er ook plaatsen in de zorg waar bezuinigd kan worden. We willen voorkomen dat we aan symptoombestrijding gaan doen en we willen problemen in de kern aanpakken. Voor een totaaloplossing is echter een goed onderzoek nodig dat de kernproblemen van het huidige zorgsysteem blootlegt en zo'n onderzoek is er nog niet. Een van de eerste dingen die we gaan doen als we in de Tweede Kamer komen is het initiëren van een dergelijk onderzoek.

Lijst 17 wil trouwens geen vaste bijdrage voor een doktersconsult en we willen het eigen risico ook niet omhoog. Gezinnen met lage inkomens kunnen dan hun zorg niet meer betalen of geen zorg aanvragen terwijl het nodig is. We willen tevens dat de anticonceptie weer terugkomt in het basispakket, in ieder geval tot 23 jaar, zoals eerst het geval was.

Jeugdzorg

De Jeugdzorg functioneert niet goed. Zo worden jongeren met een zorgindicatie vaak in justitiële inrichtingen geplaatst vanwege ruimtegebrek en zijn de wachtlijsten in het algemeen te lang. Als je in Nederland als jongere een strafbaar feit pleegt, ben je niet in contact met 1 organisatie, maar gelijk met een stuk of 16. Het is net een spinnenweb, waar je dan moeilijk uitkomt. Voor Lijst 17 heeft het een hoge prioriteit om deze en andere problemen in de Jeugdzorg op te lossen. Tot slot willen we voorkomen dat ieder druk kind direct Ritalin voorgeschreven krijgt. Veel kinderen verliezen hier een groot deel van hun identiteit door, terwijl de oorzaak niet medisch is⁶.

⁵ http://www.rivm.nl/vtv/object_document/o14375n50150.html .

⁶ <http://www.depers.nl/wetenschap/86426/Tien-jaar-Ritalin-geen-reden-voor-een-feestje.html>

Hoofdstuk 6: Klimaat en milieu

Milieu

Lijst 17 staat voor een goede balans tussen mens, milieu en economie. Deze balans is in de huidige samenleving doorgeslagen naar varkensflats en megastallen. Wij zijn dan ook tegen de bio-industrie en willen duurzame ondernemingen, zoals scharrelveehouderijen, belonen en bevorderen door stimuleringsregelingen in te voeren.

- Dierproeven moeten verder worden beperkt en moet er meer toezicht op proeven met dieren worden gehouden. We zijn blij met de vorderingen van de laatste jaren en we hebben gezien dat de lijn die bijvoorbeeld de Dierenbescherming inzet met het voeren van de dialoog en het uitreiken van prijzen (LEF in het Lab-prijs) voor het terugdringen van dierproeven een constructieve lijn is die tot veel resultaat leidt.

Duurzaamheid

De wereldbevolking pleegt momenteel roofbouw op onze planeet. De aarde is ontzettend vervuild en we verbruiken veel meer fossiele brandstoffen dan dat er bij komen. Met de exponentiële groei van grote landen als China en India zal het energieverbruik en de vervuiling alleen maar toenemen. Het kan haast niet anders of er wordt in de komende decennia een punt bereikt waarop het niet meer verder kan. Als we dat punt bereikt hebben zijn we te laat. Om dat te voorkomen is het van belang dat we ons consumptiepatroon structureel veranderen. Lijst 17 realiseert zich hoe lastig het is om voorloper te zijn, want in het huidige systeem betekenen stevige milieumaatregelen vaak dat de concurrentiepositie van Nederland wordt aangetast (denk aan de vliegtaks). Daarom willen we dat Europa in overleg met o.a. de VS, Rusland, China en Japan tot plannen komt die een stuk ambitieuzer zijn. In Nederland willen we sowieso de recycling bevorderen van de 2 miljoen kilogram aan huishoudelijke apparaten die we elk jaar weggooien in Nederland.

Wij gaan € 500 miljoen per jaar uit de aardgasbaten investeren in het onderzoek naar nieuwe bronnen van duurzame energie en naar betere manieren om bijvoorbeeld zonne-energie op een goedkope manier klaar te maken voor massaal gebruik. Als we deze investering niet maken zullen we op een later moment extra energie moeten importeren, wat extra geld kost. Als we het zelf doen geven we een goed signaal af en zijn we voor duurzame energie niet afhankelijk van anderen.

Groen

Sommige gemeenten kappen bomen en vormen plantsoenen om tot grasvelden als bezuinigingsmaatregel. Nederland heeft al weinig groen en dit groen wordt dan ook nog eens vernietigd door de overheid. Dit is onacceptabel en het groen in Nederland moet dan ook zo veel mogelijk behouden worden. We zijn voor meer groen, bijvoorbeeld in de vorm van parken in de stad. We zijn tegen de import van tropisch hardhout.

- De verschillende natuurgebieden in Nederland zijn niet met elkaar verbonden. Hierdoor kunnen veel dieren en planten zich niet verspreiden. Dit kan worden verholpen door zogenaamde ecodeucten. Deze ecodeucten verbinden gebieden met elkaar en beschermen de weinig maar ontzettend waardevolle natuurgebieden. De Europese Unie kent subsidies die we hiervoor kunnen gebruiken.

Hoofdstuk 7: Privacy (en internet)

Speerpunt: Privé blijft privé! Op dit moment worden steeds meer gegevens geregistreerd op steeds meer plekken. Er wordt geregistreerd waarvoor je je pinpas gebruikt, waar je naartoe belt, welke websites je bezoekt, wat voor boodschappen je doet en waar je naartoe reist. Deze gegevens worden lang bewaard (google bewaart informatie voor tientallen jaren) en dat is niet best. Nog even en de gegevens worden gecombineerd en iedereen kan voor een paar euro een samenvatting van je leven kopen. De overheid werkt hard mee aan dit proces: big brother is watching you. Wat ons betreft moet er snel een grens getrokken worden. Onder het motto van veiligheid, zijn we juist steeds minder veilig en liggen onze gegevens steeds vaker – soms letterlijk – op straat. Verder willen we veel minder telefoontaps en internettaps.

Nederland is een van de koplopers wat betreft privacy ontnemende maatregelen zoals internettaps en telefoontaps. Deze taps zijn de laatste jaren weer fors toegenomen.

Lijst 17 is tegen het structureel tappen van internetverbindingen. Bij een internettap wordt gedurende een maand al je internetverkeer nagekeken, dit is inclusief bankzaken, mails etc.

Wat betreft telefoontappen zijn de vooruitzichten niet zo goed. In 2007 werd een wet aangenomen waarbij de AIVD een meldingsplicht heeft nadat je bent afgetapt. Onze Minister wilde daar vanaf, omdat dit onnodig en tijdrovend zou zijn.

We zijn niet geheel tegen tappen, maar alleen wanneer aan strenge voorwaarden is voldaan. Er moet bijvoorbeeld tenminste sprake zijn van aantoonbare (mogelijke) dreiging.

Wat wil Lijst 17?

- Lijst 17: is tegen het aftappen van internet- en telefoonverkeer zonder tussenkomst van een rechter.
- Zolang aftappen nog toegestaan is zal Lijst 17 er op toezien dat de meldingsplicht wordt nageleefd.
- Lijst 17 wil geen extra internetbelasting.
- Lijst 17 vindt dat internet inmiddels zo belangrijk is geworden dat mensen er niet van mogen worden afgesloten als straf vanwege bijv. illegaal downloaden.

Hoofdstuk 8: Integratie

Lijst 17 staat voor een samenleving waarin iedereen meedoet. We willen kansen bieden aan ALLE jongeren, niets slechts aan bepaalde groepen. Alle jongeren, onafhankelijk van sociale klasse of achtergrond moeten de kans krijgen zich te ontwikkelen. Het wordt tijd dat Nederland inziet dat diversiteit juist een kracht kan zijn in plaats van een zwakte. Natuurlijk moet wangedrag hard worden aangepakt, maar Lijst 17 gelooft dat vrijwel alle jongeren willen meedoen aan onze maatschappij, als ze zich maar welkom voelen en kansen zien.

Lijst 17 vindt wel dat meedoen van twee kanten moet komen. Het is nodig dat iedereen de Nederlandse taal leert. Voorts zien we jongeren vaak verdwalen in het bureaucratische web van de overheid. Wij willen daarom dat alle communicatie vanuit de overheid begrijpelijker wordt geformuleerd en dat er een centraal aanspreekpunt komt voor jongeren met vragen over onderwijs of ondernemen.

Speerpunt: Jongeren zijn de sleutel tot succesvolle integratie

Wij willen laten zien dat jongeren samen moeten strijden tegen de onverdraagzaamheid. Zij moeten straks samen met elkaar deze samenleving draaiende houden. Zij zijn nog flexibel en komen op school met veel culturen in aanraking.

Nederland Tolerant

Er zijn al veel initiatieven in NL zoals Heilig, Gelijk=Gelijk en Tweede Wereldoorlog in Perspectief, waarin basis- en middelbare scholieren in contact komen met jongeren uit andere culturen. Hier leren ze zich beter te verplaatsen in de ander en de geschiedenis en leren samen met de ander een oplossing te zoeken voor maatschappelijke problemen, zoals discriminatie. Het blijkt dat de jongeren veel vooroordelen verliezen en beter met elkaar om kunnen gaan. De kern is dat mensen erbij betrekken altijd een beter effect heeft dan mensen isoleren. Jongeren begrijpen dat en in de oplossingen die ze aandragen in deze projecten komt altijd naar voren dat ze de verschillende groepen kennis met elkaar willen laten maken. Met debatten, met sport of met bijvoorbeeld toneel. De multiculturele samenleving is niet mislukt, maar het gaat ook niet vanzelf. Het ontkennen van de problemen, zoals de laatste decennia is gebeurd in de politiek, heeft averechts gewerkt, want die problemen moeten gewoon worden opgelost. Maar de basis is dat we met z'n allen in dit land wonen en er samen wat van moeten maken. En daarnaast, mensen zijn vaak het product van hun omgeving. Veel cynici beamen dat indirect door te stellen dat buitenlanders een bepaalde verkeerde 'cultuur' hebben. Cultuur is echter niet aangeboren. Dat betekent dat als je wilt dat mensen zich anders gaan gedragen, dat je zelf het goede voorbeeld moet geven, dat je ze moet betrekken, dat je ze laat zien waarom jouw waarden dan zoveel beter zijn. En dat doe je niet door mensen massaal te stigmatiseren, uit te schelden of dood te wensen. Dat is juist ontzettend zwak. En je houdt steeds minder mensen over die zich willen inzetten voor je land. Terwijl zonder immigranten onze beroepsbevolking nog veel kleiner zou zijn, ook relatief. Van welke kant je het ook bekijkt, mensen betrekken is altijd beter dan isoleren. Wij zijn voor de positieve oplossing!

Hoofdstuk 9: Economie

De economie heeft de afgelopen jaren een flinke deuk opgelopen. Het kapitalistische systeem waarin we leven heeft veel voordelen, maar helaas ook een aantal nadelen. De nadelen en de gevolgen daarvan hebben we kunnen zien bij veel banken. Winst was het enige dat telde.

Op de internationale economie heeft Nederland maar een beperkte invloed. Nationaal kunnen we er in ieder geval voor zorgen dat de economie draaiende wordt gehouden door het verbeteren van het vestigingsklimaat, zorgen dat de investeringen op peil worden gehouden en dat banken weer vaker geld lenen aan elkaar en aan particulieren. We moeten vooral kijken naar de lange termijn.

Lijst 17 pretendeert niet de economie volledig te kunnen sturen. Dat willen we ook niet. Aan de andere kant zijn er een aantal zaken die sowieso moeten worden geregeld. **Zo wil Lijst 17 geen bonussen meer voor banken die staatssteun ontvangen.** Daarnaast moet er meer toezicht zijn op banken. Los daarvan is de economie vooral een middel om welzijn te bevorderen. Daarom willen we ons speciaal richten op Nederlanders die aan het eind van hun geld een stukje maand overhebben.

Armoede

Nog steeds leeft 7% van de Nederlanders onder de armoedegrens. De afgelopen jaren is dat percentage licht gedaald en dat willen we verder omlaag brengen. Gelukkig bestaat er inmiddels veel beleid waarmee minima enkele duizenden euro's per jaar extra kunnen besparen. Helaas weten veel van hen de weg niet te vinden naar de juiste loketten. Daarmee komt veel hulp dus niet aan. Lijst 17 vindt dit vreselijk en wil dat er alles aan gedaan wordt om dit geld op de juiste plek te krijgen.

15

Ontwikkelingssamenwerking:

De meeste mensen zijn wel voor ontwikkelingssamenwerking, maar niet voor de manier waarop. Dat komt voornamelijk omdat het geld niet altijd op de goede plek terecht komt. Lijst 17 voelt een verantwoordelijkheid voor landen waar het minder goed gaat en wil daar graag vooral op de volgende manier aan bijdragen:

- Lijst 17 wil **verplichte samenwerking van NGO's**. Dit verhoogt efficiëntie en in het verleden heeft dit ook veel succes met zich meegebracht. Dit blijkt ook in het onlangs vernieuwde Cotonou-verdrag⁷.
- **Micro-investeringen**: Je leent kleine bedragen aan mensen in armere landen, waardoor je een nieuwe groep ondernemers creëert. Er gaan geen banen verloren op deze manier, omdat je de mensen zelf aan de slag laat gaan met het geld dat ze lenen. Zij creëren nieuwe werkgelegenheid.
- **Patient capital**: Ook hierbij wordt geld uitgeleend aan mensen in onderontwikkelde landen, alleen krijgen zij langer de tijd om hun idee/bedrijf van de grond te krijgen. Er wordt een groter bedrag geïnvesteerd in een kleiner bedrijf.
- **Voorwaarden voor ontwikkelingshulp**: Het is belangrijk dat geldstromen op de goede plek terecht komen. Lijst 17 ziet echter niets in het opdringen van democratie als voorwaarde voor hulp. In het algemeen willen we de focus meer leggen op kennisoverdracht dan op materieel.

⁷ http://ec.europa.eu/development/geographical/cotonouintro_en.cfm

Hoofdstuk 10: Bureaucratie en duidelijke taal

Speerpunt: minder bureaucratie → Minder regels

Nederland houdt van regelzucht, dat maakt alles lekker "duidelijk". We moeten af van de cultuur dat alles volledig moet worden dichtgetimmerd. Het werkt verlamdend, je kán niet op alles voorbereid zijn en ondertussen ontmoedigt dit het creatief denken.

Voorbeeld: je mag wel met een biertje zitten op een terras, maar niet staan. In de tram wel met 1 kinderwagen, maar niet met 2. De handhaving van dit soort regels kost handenvol geld. Al dit soort nutteloze regels moeten er allemaal uit. Het is slechts een middel, niet het doel. Het doel is namelijk om een ordelijke, veilige samenleving te hebben en deze regels zijn daarin volslagen nutteloos.

Alles in protocollen vastleggen geeft schijnzekerheid. Stopt het pesten als een school een pestprotocol heeft?

Die regeldruk komt van het Rijk, gemeenten, accountants en de onderwijsinspectie, maar ook van brandweer en Arbodienst. Er zijn besturen die ruim honderd plannen en protocollen voor veiligheid en kwaliteit in de kast hebben staan⁸. Dit is uit de hand gelopen en het moet gewoon stoppen.

Daarnaast komen veel regels voort uit richtlijnen van Europa. NL is hier vaak het braafste jongetje van de klas. Terwijl het alleen maar richtlijnen zijn en andere lidstaten nog ver achter lopen. Hier ligt ook een kans om het aantal regels in te perken.

Speerpunt: duidelijke taal in de politiek en weten waar je zijn moet.

Het Europees Referentie Kader (ERK) deelt taalvaardigheid op in zes niveaus⁹. Het gemiddelde van Nederlanders ligt op B1. De meeste kranten hebben als niveau C1, wat twee niveaus hoger is en veel politici gebruiken C2. Uit alle taalonderzoeken blijkt dat gemiddelde Nederlanders de ambtelijke taal letterlijk niet begrijpen, laat staan als het gaat om voortijdige schoolverlaters¹⁰. Het is goed om in het onderwijs zoveel mogelijk aandacht te besteden aan taal, maar het is te makkelijk, arrogant zelfs, om te stellen dat iedereen zich maar moet aanpassen aan de hoger opgeleiden. Wij willen duidelijke taal voor burgers. Formulieren moeten begrijpelijker worden gemaakt.

Voor veel jongeren is het door de taalbarrière extra lastig om iets voor elkaar te krijgen bij de overheid. Ze worden nog vaker van het kastje naar de muur gestuurd. Als je als jongere in Nederland een strafbaar feit pleegt krijg je opeens met 16 organisaties tegelijk binnen Jeugdzorg te maken.

Al deze organisaties samen - denk aan o.a. Family's First en Cardea -, maken het niet overzichtelijker. Het is simpel: er moet een jeugdloket komen waar jongeren op een laagdrempelige manier duidelijk wordt gemaakt waar ze moeten zijn en wat ze moeten doen. Voor hulp bij uitkeringen, voor vragen over werk, bij problemen met ouders, als je wil ondernemen, gewoon een loket dat je verder helpt.

⁸ http://www.volkskrant.nl/binnenland/article522990.ece/Negen_kilo_overbodige_regels_voor_scholen

⁹ http://www.taalleermethoden.nl/Portals/0/Uitleg_niveaus_ERK.pdf

¹⁰ http://www.bureau-ice.nl/upload/files/Bureau_ICE_Profiel%20nr%20%2001-08.pdf

Hoofdstuk 11: Overig

Discriminatie

Wij zijn tegen alle vormen van discriminatie en wij vinden dan ook dat het niks mag uitmaken welke seksuele geaardheid, huidskleur, afkomst, levensovertuiging of politieke gezindheid iemand heeft. Iedereen dient elkaar te respecteren en de overheid moet hierop toezien. Scholen zouden homoseksuele leraren niet mogen weigeren en ambtenaren in dienst van de overheid moeten homohuwelijken gewoon voltrekken. Lijst 17 wil verder het huidige beleid m.b.t. abortus, euthanasie en homohuwelijken in stand houden.

Detentie

Straffen na een misdaad is geen doel op zich. Uiteindelijk willen we een veilige samenleving waarin zoveel mogelijk mensen kunnen functioneren. Straffen zijn soms nodig om de veiligheid voor anderen te kunnen garanderen of om een gedragswijziging bij een gedetineerde in gang te zetten. Het doel moet altijd zijn om de gevangene uiteindelijk weer goed mee te laten draaien in de maatschappij, indien mogelijk.

Het vroegtijdig opsluiten van jongeren blijkt niet goed te werken. Vaak gaan zij opnieuw in de fout, en na een celstraf voelen ze zich meer verwant met de medegevangenen dan met de maatschappij. Er is sinds twee jaar de mogelijkheid om jongeren naar een zogeheten 'heropvoedingsgezin' te sturen. Er zijn genoeg plekken in Nederland beschikbaar, echter wordt deze maatregel weinig gebruikt. Daarnaast worden gevangenisstraffen steeds comfortabeler, dit kost veel geld en schrikt minder af.

- Lijst 17 wil het gevangenisleven versoberen.
- Lijst 17 wil dat meer jeugdcriminelen naar heropvoedingsgezinnen worden gestuurd.

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligers zijn een van de belangrijkste onderdelen van de samenleving. Zonder vrijwilligers zouden veel maatschappelijke organisaties niet kunnen bestaan. Daarom is het van belang dat vrijwilligers de waardering krijgen die ze verdienen, maar ook dat wordt gestimuleerd dat ze dit werk blijven doen. Lijst 17 vindt de invoering van de maatschappelijke stages binnen het voortgezet onderwijs om die reden een goede keuze.

Speerpunt: Softdrugs legaal maken!

Bijna al het geld dat nu coffeeshops binnenkomt gaat het zwarte circuit in.

Het wordt voornamelijk geïnvesteerd in illegale zaken: wapens, hard-drugs etc. Dat zijn samen miljarden euro's. Het is belachelijk dat we dat toestaan, dus Lijst 17 wil dit we uit het illegale circuit halen. Je kunt het dan ook belasten via accijnzen en BTW. Tot slot hebben we ook meer zicht op wat er gebeurt achter de deur van de coffeeshop en we kunnen de kwaliteit in de gaten houden. Dit verhoogt de veiligheid van de gebruiker.

Wat doen we met privé-plantages? Wat ideaal zou zijn is een systeem waarin de coffeeshophouder een vergunning krijgt om zijn eigen weed te kweken voor de verkoop. De koper moet zich dan registreren en komt dan in een systeem, krijgt een pasje en kan daar alleen kopen met dat pasje. Het gebruik zal niet of nauwelijks toenemen. Iedereen die softdrugs wil gebruiken in NL kan dat nu al redelijk eenvoudig doen. We zijn wel voor goede voorlichting uiteraard. Juist omdat softdrugs straks legaal zijn, kan de overheid betere voorlichting geven.

Extra argumenten:

- Alcohol en tabak zijn ook verkrijgbaar. Uit al het onderzoek blijkt dat deze minstens zo schadelijk zijn als softdrugs. Als we niets doen blijft softdrugs echter in het criminele circuit.
- Niet de overlast op straat rond deze shops is het probleem, maar de misdaad die er achter vandaan komt. Veel van de criminaliteit, vrouwen- en wapenhandel, illegale prostitutie, harddrugs en de daarmee gepaard gaande geweldsmisdrijven zijn steeds vaker verbonden met de netwerken die de kern vormen van de grootschalige softdrugsteelt, -import en -handel¹¹.
- Af en toe een joint is niet het einde van de wereld. En er zit een crimineel circuit achter waarin miljarden euro's omgaan. WTF! Waarom heeft niemand hier nog iets tegen gedaan?

Opbrengst van legalisering:

Volgens de rapporten van de 'bezuinigingscommissie' Veiligheid en terrorisme van het Ministerie van Financiën levert het legaliseren van softdrugs € 420 miljoen euro per jaar op. € 160 miljoen zou vrijvallen op de begroting van politie en justitie, € 260 miljoen door belastingheffing¹² (p.38). Het CPB heeft in 2004 uitgerekend dat de opbrengst mogelijk boven de € 500 miljoen per jaar ligt.

¹¹ http://www.nrc.nl/opinie/article2475753.ece/Reguleer_de_wietteelt_nu_eindelijk

¹² <http://www.minfin.nl/dsresource?type=pdf&objectid=minfinbeheer:73763&versionid=&subobjectname=>

Hoofdstuk 12: Bezuinigen (de Cut-list)

Niemand kan er nog omheen. Er zal een groot bedrag bezuinigd moeten worden. Er moeten pijnlijke keuzes genomen worden. Het Ministerie van Financiën heeft een twintigtal commissies aan het werk gezet die op zoek zijn gegaan naar goede manieren om te bezuinigen. Er zijn twintig rapporten waaruit we enkele voorstellen willen overnemen. We willen bijvoorbeeld de voorgestelde bezuinigingen op het waterbeheer overnemen, dat levert € 300 miljoen per jaar op¹³. Daarnaast hebben wij zelf ook veel ideeën om geld te besparen die we nog willen uitwerken. Het zou dus goed kunnen dat we later met extra bezuinigingsmaatregelen gaan komen. Voor nu is het belangrijk om de vijf grootste besparingen te noemen.

Wij willen voorop stellen dat bezuinigingen het land en de economie zo min mogelijk moeten schaden en dat we liever geen voorschot nemen op de toekomst. Wij nemen de politiek en onze eigen partij serieus en we staan een solide economisch beleid voor.

De vijf belangrijkste bezuinigingsvoorstellen worden hieronder op een rijtje gezet. Als ons programma volledig wordt uitgevoerd bezuinigen we over vier jaar gemiddeld 5 miljard per jaar, dus 20 miljard in vier jaar. Dat komt goed uit, want het CPB heeft aangegeven dat Nederland 19 miljard moet bezuinigen om er in 2015 weer goed voor te staan. Omdat de AOW en de hypotheekrenteaftrek naar verloop van tijd meer zal opbrengen, zal er na 8 jaar structureel 10 miljard bezuinigd kunnen worden per jaar.

Daarnaast levert legalisering van softdrugs een half miljard euro per jaar op.

Hoofdstuk 13: Joint Strike Fighter NIET aanschaffen

19

De Joint Strike Fighter (JSF) moet de opvolger worden van de verouderde F16's. Lijst 17 is hier kritisch over, wij stellen ons zelf de vraag: wat levert het op? Het project kost ontzettend veel geld, terwijl Nederland elke cent hard genoeg nodig heeft voor alleen al de basisvoorzieningen. Wij hebben die investering in de JSF niet nodig voor een veiligere wereld. Waarom zouden we dan 6 miljard (!) euro uitgeven aan 85 straaljagers¹⁴? We weten inmiddels ook dat de verwachte aankoopprijs nog kan stijgen - de prijs is nu al bijna met 50% gestegen. Bezuinigingen op de JSF, kruisraketten en het minder ambitieus maken van gevechtsmissies leveren de komende jaren een half miljard per jaar op.

Het besluit over de aanschaf van de JSF is uitgesteld tot na de verkiezingen. De vraag is natuurlijk waarom Nederland gevechtsvliegtuigen nodig heeft. Het kost bakken met geld en het is niet direct nodig voor onze verdediging. Daarnaast willen we af van meedoen aan oorlogen waarvan het doel en het mogelijk resultaat niet vaststaat. Het niet aanschaffen van de JSF past dus in het minder oorlogszuchtig zijn en het zoeken naar een ambitie die beter past bij de Nederlandse begroting.

¹³ <http://www.minfin.nl/dsresource?type=pdf&objectid=minfinbeheer:73767&versionid=&subobjectname=>

¹⁴ http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1111022.ece/Prijs_van_JSJ_een_gevoelig_punt

Hoofdstuk 14: AOW-leeftijd naar 68

We worden allemaal ouder, het aantal gepensioneerden wordt groter en de beroepsbevolking wordt daardoor relatief kleiner. Dat zorgt ervoor dat het zorgen voor steeds meer mensen op de schouders komt van steeds minder mensen. Eerder in dit programma hebben we al aangekondigd op wat voor manier we willen bevorderen dat de beroepsbevolking groter wordt. Wij stellen voor, net als veel andere partijen, om de AOW-leeftijd te verhogen.

Uiteindelijk is dit voor iedereen beter. Als we nu bezuinigen op onderwijs hebben we straks een slechter opgeleide generatie die de AOW niet meer kan betalen. Dan hebben we allemaal een probleem. Ook de jongeren van nu moeten straks doorwerken tot 68. Wij vinden dit een zeer eerlijke oplossing. Tegelijkertijd levert het, zodra de wet van kracht is, 5,5 miljard euro per jaar op. Een verhoging tot 67 jaar zou slechts 4 miljard euro per jaar opleveren¹⁵.

Hoe gaan we dat doen?

Het kabinet wilde eerst elk jaar een maand opschuiven, maar dat gaf veel administratieve problemen. Daarna wilde het kabinet op 2 data in 2020 en 2025 de leeftijd met 1 jaar verhogen. Dat schiet natuurlijk niet op.

Wij steunen graag het voorstel van Professor Kapelle om de AOW in een keer te verhogen¹⁶. Dat zouden we dan bijvoorbeeld doen in 2012. Vervolgens kunnen mensen als ze dat willen een vervroegd pensioen aanvragen (dat moet heel simpel kunnen dan). Er komt dan een tabel die aangeeft vanaf welke leeftijd je vervroegd pensioen mag aanvragen. Dat zal twee maanden per jaar opschuiven. Het voordeel van dit systeem is dat je direct profijt hebt en dat je mensen stimuleert om door te werken, waar andere partijen dit doorschuiven naar 2020. Tegelijkertijd heb je de mensen die al tientallen jaren werken en al uitkijken naar hun pensioen niet of nauwelijks geraakt. In zo'n tabel zou iemand die nu 60 is nog steeds op 65-jarige leeftijd met pensioen kunnen. Als je 58 bent kan het vanaf 66 jaar en als je 53 bent vanaf 67 jaar. Overigens is de gemiddelde pensioenleeftijd tegenwoordig 61 jaar¹⁷. Eerder stoppen met werken blijft mogelijk.

Zware beroepen zullen we ontzien. Er zijn honderden pagina's aan argumenten, maar er is geen uitweg. We moeten gewoon drie jaar langer werken. Gelukkig worden we ook gemiddeld tien jaar ouder dan toen de AOW werd ingesteld en beginnen we gemiddeld later met werken.

Hoofdstuk 15: Hypotheekrenteaftrek

Zie hoofdstuk 2.

Hoofdstuk 16: Banken met staatssteun keren geen bonussen meer uit.

Zie hoofdstuk 9.

¹⁵ <http://www.profnews.nl/925660/aow-ingreep-brengt-4-miljard-euro-extra-in-het-laatje>

¹⁶ http://www.trouw.nl/krantenarchief/2009/11/06/2907678/Aegon_pleit_voor_geleidelijke_verhoging_AOW-leeftijd.html

¹⁷ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/artikelen/archief/2009/2009-2909-wm.htm>

Hoofdstuk 17: Back to Basic: Maximaal 10 ministeries!

Er zijn er momenteel dertien ministeries en we willen graag terug naar tien. Hoe we dit het beste kunnen bereiken is door bepaalde ministeries samen te laten gaan. Bijvoorbeeld Verkeer en Waterstaat bij Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Daarnaast is een grote besparing te behalen op het gebied van ICT, zoals de gemeente Amsterdam nu ook laat zien¹⁸. Een andere mogelijkheid is om een speciaal ministerie voor Jeugd te maken. Op dit moment vallen Jeugdzaken onder 8 verschillende ministeries. Dat is erg onpraktisch en dat betekent dat veel dubbel wordt gedaan.

Er zijn trouwens 16 ministers, drie hebben geen ministerie achter zich.

Door het samenvoegen van departementen, het onderbrengen van waterschappen onder de provincies en het terugbrengen van middelen in gemeente- en provinciefonds (veel geld wordt niet namelijk niet uitgegeven en blijft hangen) kan 1 miljard per jaar bezuinigd worden. Dit blijkt uit stukken van het ministerie van Binnenlandse Zaken.

¹⁸ <http://www.automatiseringgids.nl/it-in-bedrijf/kosten-en-baten/2010/17/amsterdam-investeert-in-en-bezuinigt-op-ict.aspx> .

Nawoord:

Dit is de laatste pagina van het partijprogramma, maar een partijprogramma is natuurlijk nooit af. Er zullen altijd nieuwe ontwikkelingen zijn, nieuwe ideeën ontstaan en we zullen alle noemenswaardige veranderingen aan het publiek kenbaar maken.

In de komende tijd zullen we wellicht enkele details bijschaven, eventuele spelfouten verbeteren en alles goed laten doorrekenen.

Voor vragen en opmerkingen kan iedereen terecht bij onze persvoorlichter Marieke Bakker, bereikbaar op 06-30204903.

Hartelijk dank voor jullie aandacht.

In afwachting van wat ons nog te wachten staat, verblijven wij,

De programmacommissie van Lijst 17,

Nachshon Rodrigues Pereira (3) (Voorzitter programmacommissie)

Lot Feijen (1)

Michiel Andeweg (6)

Zoey Planjer (8)

Marieke Bakker(11)

Thijs Krens (16)

Robert Blokker (25)

En verder alle andere partijleden die input hebben geleverd, mee hebben gedacht, als klankbord hebben gediend, of teksten hebben geredigeerd.

Tot slot wil ik alle jongeren bedanken die ons in de afgelopen weken hebben overladen met suggesties, behoeftes en problemen.

Piratenpartij

voor een vrije informatiesamenleving

Partijprogramma

**'Kennnis
is macht'**

Francis Bacon, 1597

'Het geheim der aan de post toevertrouwde

Johan Rudolph Thorbecke, 1848

VOORWOORD brieven is onschendbaar'

Ons wordt nogal eens de vraag gesteld: waarom de naam 'Piratenpartij'? Hebben jullie dan Somalische connecties? Het antwoord ligt in de vraag wat vandaag de dag een piraat is.

Waar men vroeger als piraat kustplaatsjes als Den Briel moest ontzetten om naam te maken, volstaat het tegenwoordig al om een muziekje onder een YouTube-filmpje te zetten. Men is piraat als men media gebruikt waarvoor zij bedoeld zijn: het distribueren van informatie. De Piraten van Radio Veronica maakten waarschijnlijk deel uit van de laatste generatie die nog daadwerkelijk gebruik maakte van een boot. Tegenwoordig is iedereen met een internetverbinding al vlug piraat. Muziek uitwisselen, software ontwikkelen, medicijnen produceren, censuur ontduiken - slechts een greep uit de misdaden van de moderne piraat.

Dit kwaad wordt tegen gegaan met een steeds strengere controle van de informatiestroom. In hun haast moord en brand te schreeuwen hebben de controleurs echter een kapitale vergissing gemaakt: met de huidige wetgeving is nagenoeg iedereen piraat!

In dit partijprogramma zetten wij uiteen hoe Piraten de mensheid van dienst kunnen zijn. Informatie behoort vrijelijk te stromen, en ook dit programma is een tussenrapportage uit die stroom. Naarmate de stroom van informatie ons met nieuwe dingen zal confronteren, zullen de details van ons programma ongetwijfeld aan verandering en uitbreiding onderhevig zijn. De grote lijnen zullen echter zonder compromis nagestreefd worden: hervorming van het auteursrecht en patentrecht, zodat deze in lijn komen met de mogelijkheden van onze tijd. Ook zullen wij, voor zover de kiezer ons daartoe in staat stelt, de informatiestromen van de democratie genezen: een transparante overheid, geen transparante burger!

Alle hens aan dek! Het is tijd voor mouterij, het is tijd om Den Haag te kapen!

Was getekend,

Thijs Markus, voorzitter Nederlandse Piratenpartij

Officieel remixer der Neerlandse politiek

Het informatietijdperk vraagt om een informatiepartij

De Piratenpartij streeft wereldwijd naar bescherming van burgerrechten en -vrijheden; vrij gebruik van, en toegang tot, informatie en technologie; en transparantie van het politieke bestel, overheden en andere machtsconcentraties.

De Piratenpartij streeft binnen deze context naar een open samenleving waarin het bevorderen en delen van innovatie, cultuur, wetenschap en onderwijs centraal staan.

- 1 | Introductie
- 2 | Achtergrond
- 4 | De 4 'lagen' van het partijprogramma
- 5 | Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- 9 | Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- 11 | Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- 12 | Overheid open en inzichtelijk maken
- 14 | Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- 17 | Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- 20 | Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- 21 | Vrijheid van informatie
- 22 | Veiligheid
- 23 | Internationaal
- 24 | Onderwijs
- 26 | Wetenschap
- 27 | Ontwikkelingssamenwerking
- 28 | Efficiënte overheid
- 29 | Ondernemerschap
- 30 | Mobiele telefonie en internet
- 31 | Verkeer en waterstaat
- 32 | Geld en banken
- 33 | Energie
- 34 | Sociale netwerken
- 35 | Media
- 37 | Voedsel
- 38 | Volksgezondheid
- 39 | Overige standpunten

Achtergrond

Informatie, ontwerpen en ideeën zijn van nature niet schaars, omdat ze gedeeld kunnen worden zonder dat de eigenaar van het origineel zijn informatie, ontwerp of idee kwijt raakt. Wat echter wel schaars is, zijn fysieke dragers met behulp waarvan informatie verspreid kan worden. Hierdoor is in de praktijk door de eeuwen heen ook de achterliggende informatie en kennis altijd schaars geweest; het kon vanwege fysieke beperkingen niet in overvloed aan iedereen beschikbaar gesteld worden. Met de komst van het internet zijn deze fysieke beperkingen geheel weg gevallen. Hierdoor is het nu voor het eerst mogelijk een maatschappij tot stand te brengen waarin informatie en kennis in overvloed aan iedereen ter beschikking kan worden gesteld, de vrije informatiesamenleving. Kennis en informatie wordt een algemeen gemeenschappelijk bezit waar iedereen gebruik van kan maken.

De Piratenpartij wil de grootst mogelijke welvaart bereiken door het wereldwijd vrij delen van deze informatie, ontwerpen en ideeën. Door de vrije beschikbaarheid van informatie wordt het bijdragen aan innovatie, cultuur, wetenschap en onderwijs versimpeld en gestimuleerd.

Monopolies op informatie, ontwerpen en ideeën zijn ongewenst. Zij creëren onnodige schaarste en moeten worden afgeschaft. Op de lange termijn bestaan er geen patenten en auteursrechten meer. Patenten die raken aan het leven of het leven zelf monopoliseren, worden zo snel mogelijk afgeschaft.

Erkenning van de bron van informatie, ontwerpen of ideeën is gewenst. Bronvermelding helpt auteurs voor erkenning van hun werk, en draagt bij aan de betrouwbaarheid van de informatie.

Het informatietijdperk brengt mensen wereldwijd dichterbij elkaar. Ze zien elkaars cultuur en kunnen onderling informatie uitwisselen. Burgers, bedrijven en overheden werken over grenzen heen.

De Piratenpartij wil samen met andere piratenpartijen wereldwijd de problemen aanpakken op het niveau waar dat kan. Binnen Nederland en Europa komt de Piratenpartij op voor wat hier bereikt kan worden, ook in het belang van mensen elders in de wereld.

Waar overheden en bedrijven over de landsgrenzen heen werken, is democratische controle van de macht heel beperkt. De Piratenpartij streeft naar een vrije informatiesamenleving op nationaal, Europees én wereldwijd niveau.

Burgerrechten en -vrijheden staan onder druk. Nieuwe technologische mogelijkheden en onevenwichtige internationale samenwerking bedreigen fundamentele burgerrechten uit onze rechtsstaat.

- 1 | Introductie
- 2 | Achtergrond
- 4 | De 4 'lagen' van het partijprogramma
- 5 | Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- 9 | Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- 11 | Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- 12 | Overheid open en inzichtelijk maken
- 14 | Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- 17 | Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- 20 | Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- 21 | Vrijheid van informatie
- 22 | Veiligheid
- 23 | Internationaal
- 24 | Onderwijs
- 26 | Wetenschap
- 27 | Ontwikkelingssamenwerking
- 28 | Efficiënte overheid
- 29 | Ondernemerschap
- 30 | Mobiele telefonie en internet
- 31 | Verkeer en waterstaat
- 32 | Geld en banken
- 33 | Energie
- 34 | Sociale netwerken
- 35 | Media
- 37 | Voedsel
- 38 | Volksgezondheid
- 39 | Overige standpunten

De Piratenpartij waarborgt het recht op privacy, het recht op veilig leven in een rechtstaat, het recht onschuldig te zijn totdat schuld door een onafhankelijke rechter is bewezen, het recht om in morele en fysieke integriteit te leven, het recht op vrijheid van meningsuiting en het recht niet gediscrimineerd te worden.

Het Nederlandse, Europese en wereldwijde politieke bestel is niet transparant. Ook overheden en machtsconcentraties als grote bedrijven, banken, IMF en Wereldbank werken niet transparant. Onnodig veel informatie wordt gesloten gehouden en klokkenluiders worden niet gewaardeerd.

De Piratenpartij wil daar waar macht zich concentreert transparantie afdwingen. Informatie dient waar mogelijk standaard openbaar te zijn en klokkenluiders moeten worden gesteund.

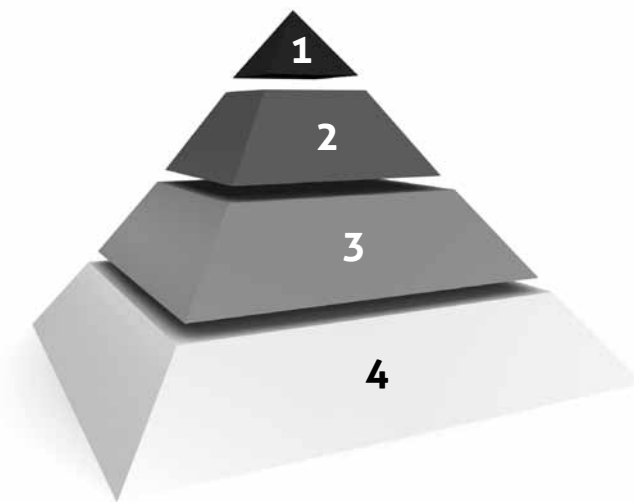
Innovatie, cultuur, wetenschap en onderwijs worden steeds meer vanuit een oude economische invalshoek benaderd. De informatie die in deze gebieden wordt ontwikkeld, wordt nu gemonopoliseerd. Als gevolg daarvan wordt deze informatie voor anderen onnodig duur of zelfs onbruikbaar. Hierdoor ontstaat onnodig welvaartsverlies (deadweight loss). De markteconomie functioneert veel beter zonder monopolies.

De Piratenpartij wil de informatie uit innovatie, cultuur, wetenschap en onderwijs in een open samenleving wereldwijd delen. De nadruk komt daardoor te liggen op het verhandelen van expertise, de toepassing van kennis. Dit past veel beter bij een op diensten georiënteerde samenleving dan het verhandelen van de informatie.

De principes van een open en delende samenleving waarin burgerrechten en gelijke toegankelijkheid tot informatie worden gewaarborgd, worden in allerlei aspecten van de samenleving doorgetrokken.

- 1 | Introductie
- 2 | Achtergrond
- 4 | De 4 'lagen' van het partijprogramma
- 5 | Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- 9 | Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- 11 | Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- 12 | Overheid open en inzichtelijk maken
- 14 | Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- 17 | Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- 20 | Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- 21 | Vrijheid van informatie
- 22 | Veiligheid
- 23 | Internationaal
- 24 | Onderwijs
- 26 | Wetenschap
- 27 | Ontwikkelingssamenwerking
- 28 | Efficiënte overheid
- 29 | Ondernemerschap
- 30 | Mobiele telefonie en internet
- 31 | Verkeer en waterstaat
- 32 | Geld en banken
- 33 | Energie
- 34 | Sociale netwerken
- 35 | Media
- 37 | Voedsel
- 38 | Volksgezondheid
- 39 | Overige standpunten

Het partijprogramma wordt gepresenteerd in 4 'lagen'

De kernpunten (1) zijn onze 7 punten die ons allen samenbinden. In feite zijn deze punten wat Piratenpartij Nederland definieert.

De standpunten (2) zijn de concrete punten die de kernpunten uitwerken en praktisch maken.

De uitleg of onderbouwing (3) zorgt voor een heldere, ondubbelzinnige en duidelijke verwoording van het standpunt. Standpunten zijn moeilijk te vatten in 1-2 zinnen zonder kort door de bocht te gaan.

De volledige uitleg (4) is de complete achtergrond van een standpunt en komt op de website te staan. Hier is zoveel mogelijk informatie gewenst en op een zo gepast mogelijke wijze gepresenteerd.

Onze zeven kernpunten zijn:

- Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- Overheid open en inzichtelijk maken

- 1 | Introductie
- 2 | Achtergrond
- 4 | De 4 'lagen' van het partijprogramma
- 5 | Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- 9 | Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- 11 | Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- 12 | Overheid open en inzichtelijk maken
- 14 | Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- 17 | Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- 20 | Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- 21 | Vrijheid van informatie
- 22 | Veiligheid
- 23 | Internationaal
- 24 | Onderwijs
- 26 | Wetenschap
- 27 | Ontwikkelingssamenwerking
- 28 | Efficiënte overheid
- 29 | Ondernemerschap
- 30 | Mobiele telefonie en internet
- 31 | Verkeer en waterstaat
- 32 | Geld en banken
- 33 | Energie
- 34 | Sociale netwerken
- 35 | Media
- 37 | Voedsel
- 38 | Volksgezondheid
- 39 | Overige standpunten

Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden

Juist door te eerbiedigen wat mensen voor zichzelf willen houden, durven mensen vrij te zijn. In een vrije samenleving hoef je niet bang te zijn voor wat anderen vinden van wat jij denkt of doet. Het recht op een persoonlijke afgeschermd levenssfeer is een belangrijke voorwaarde voor het kunnen leven in een vrije samenleving. Niet alles wordt immers door je buurman, je verzekeringsmaatschappij, de overheid of je werkgever als prettig ervaren.

In een steeds digitaler wordende wereld is de waarborging van privacy nog belangrijker. Enerzijds omdat steeds meer mensen jou digitaal kunnen bereiken, en anderzijds omdat eenmaal op het internet gepubliceerde gegevens praktisch niet meer te verwijderen zijn.

Nederland heeft van oudsher een open houding naar haar medemens. Deze houding wordt enerzijds veroorzaakt door het gezamenlijk leven in polders, anderzijds door de ligging aan een delta met de daaruit voortvloeiende handelsgeest. Deze open houding is in het verleden altijd samengegaan met het eerbiedigen van de persoonlijke en groepslevenssfeer. Want juist door te eerbiedigen wat mensen voor zichzelf willen houden, durven mensen vrij te zijn. En juist door mensen vrij te laten zijn, kunnen ze handel drijven en samen de dijken verdedigen.

- **De overheid waarborgt privacy bij IT-projecten. Projecten als het Elektronisch Patiënten Dossier, OV-chipkaart, spionagekastjes in meterkast, registratie bij kilometerheffing worden kritisch geëvalueerd.**

De overheid heeft bij alle voorgenoemde projecten niet naar de implicaties voor de privacy gekeken. Privacy wordt in de eerste plaats gegarandeerd door het ontwerp van het systeem. Voorkomen moet worden dat privacy alleen het gevolg is van afspraken en procedures. Die kunnen namelijk zonder toestemming van de betrokkene gewijzigd worden. In overleg zal per project bezien worden of het technische systeem nu nog aangepast kan worden, of dat het hele project afgeblazen moet worden.

- **Biometrische gegevens van personen (vingerafdruk, DNA-gegevens, irisscan, etc.) komen te vallen onder de lichamelijke integriteit, noodzakelijke opslag moet decentraal plaatsvinden en wordt streng gecontroleerd en gereguleerd. Handel in deze persoonsgegevens zonder toestemming van de persoon blijft verboden.**

Steeds meer biometrische gegevens zijn beschikbaar. Ze zijn onderdeel van de identiteit van personen en zeer privacygevoelig. Biometrische gegevens kunnen zeer persoonlijke medische gegevens bevatten en ze kunnen worden gebruikt bij identificatie van personen. Wanneer deze gegevens in verkeerde handen terecht komen, lopen mensen het risico vals beschuldigd te worden van een strafbaar feit. Mensen kunnen tegen hun wil met (risico op) ziektes geconfronteerd worden en daaraan gekoppeld problemen krijgen met ziektekosten- of financiële verzekeringen.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Wanneer justitie biometrische gegevens ter beschikking heeft, wordt iedereen ten onrechte op voorhand verdachte. De Piratenpartij wil dus ook geen vingerafdrukken-database of DNA-gegevensopslag van burgers. Noodzakelijke opslag beperkt zich tot opslag met toestemming van de burger, bijvoorbeeld voor medisch gebruik of beveiliging. Voor burgers die concreet verdacht zijn van een misdrijf, is opslag van biometrische gegevens mogelijk zolang die verdenking duurt - met de garantie dat die biometrische gegevens daarna uit alle systemen verwijderd worden - en alleen met toestemming van een rechter-commissaris.

- **Het briefgeheim zoals vastgelegd in de grondwet wordt gerespecteerd, het tappen van telefoon- en internetverkeer is enkel geoorloofd indien hiertoe een gerechtelijk bevel bestaat.**

Op internet gaat alle verkeer via kleine pakketjes, brieven. Dit geldt ook voor internettelefonie. Deze pakketjes worden over verschillende computers vervoerd tot het eindpunt. Wanneer in deze pakketjes gekeken wordt wat erin zit, moet dit voor alle pakketjes en wordt effectief het briefgeheim losgelaten. Wanneer naar de van- en naar-adressen gekeken wordt en op basis daarvan pakketjes worden gestopt, is sprake van censuur. Voor de Piratenpartij is het recht op privé-communicatie essentieel. Communicatie via email, chat, etc. behoort onder het briefgeheim.

- **Het versleutelen van gegevens is een burgerrecht. Er mag geen verbod komen op het versleutelen van gegevens of op encryptiesoftware. Het niet vrijgeven van de sleutel behoort tot het zwijgrecht.**

Het recht op het versleutelen van gegevens is essentieel om het recht op privacy te kunnen bewaren. Iedere computer op het internet die een pakketje ontvangt en doorstuurt kan die pakketjes openen en dus is alleen versleutelde verzending enigszins veilig. Het bewaren van versleutelde gegevens is vergelijkbaar met het zwijgrecht.

- **Verbod op bewaren van telefoon- en internetverkeersgegevens. Bedrijven mogen telefoon- en internetverkeersgegevens alleen op eigen initiatief opslaan wanneer en voor zo lang dat voor technisch beheer en facturering nodig is en alleen voor die doelen gebruiken.**

Telefoon- en internetverkeersgegevens zijn privacygevoelige gegevens die niet onnodig bewaard mogen worden. Het standaard registreren van telefoon- en internetverkeersgegevens maakt van elke burger een potentiële verdachte. Alleen op verzoek van de klant mag een registratie - enkel voor gebruik door die klant - worden bijgehouden.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

- **Recht om zonder identificatiebewijs over straat te gaan. Identificatieplicht is enkel van toepassing op personen die concreet verdacht worden van een strafbaar feit. Zij moeten zich enkel identificeren na toetsing van de verdenking door een rechter-commissaris.**

Het recht om anoniem over straat te kunnen gaan is van essentieel belang voor een rechtstaat. Daardoor is de openbare ruimte waarin burgers elkaar kunnen ontmoeten vrij. Wanneer de overheid zonder direct op de persoon herleidbare aanleiding identificatie mag verlangen, komt het recht op vrije vergadering in het geding. Wanneer iemand verdacht wordt van een strafbaar feit, kan de politie om identificatie vragen. De burger is dan niet verplicht zich te identificeren. Wanneer de persoon in kwestie zich niet identificeert, kan de politie hem na toetsing van de verdenking door een rechter-commissaris verplichten tot identificatie. In een door de rechter aangewezen, tijdelijk, risicogebied kan iemand die zich niet identificeert de toegang tot dat gebied ontzegd worden waarna ter plekke een juridische toetsing op redelijkheid en billijkheid mogelijk moet zijn.

- **Fouilleren in de openbare ruimte is verboden tenzij personen concreet verdacht worden van het plegen van een strafbaar feit of wanneer de rechter, afgaande op een veiligheidsanalyse, een locatie en tijd heeft aangewezen waarop iedereen preventief gefouilleerd moet worden.**

Fouilleren is het aantasten van de menselijke integriteit en privacy. Dat kan niet worden toegestaan zonder dat er ernstige redenen voor zijn. Preventief fouilleren kan noodzakelijk zijn wanneer een rechter daar, op basis van een veiligheidsanalyse, toestemming voor geeft.

- **Cameratoezicht op de openbare ruimte mag door overheden alleen gebruikt worden in door de rechter tijdelijk aangewezen risicogebieden. Lukrake uitbreiding van cameratoezicht in de openbare ruimte moet worden gestopt. Cameratoezicht voor objectbeveiliging mag wel, mits camerabeelden binnen een voor beveiligingsdoeleinden billijke termijn verwijderd worden.**

Cameratoezicht kan zinnig zijn, maar moet door de rechter worden gecontroleerd en daardoor tot het uiterste beperkt worden. In overleg zullen voor objectbeveiliging criteria worden opgesteld voor wanneer cameratoezicht mag worden gebruikt. Videobeelden worden standaard binnen een voor beveiligingsdoeleinden billijke termijn verwijderd, alleen wanneer de beelden van een strafbaar feit bevatten mogen ze in het belang van onderzoek en rechtsgang langer bewaard worden.

- **Grondige revaluatie en strengere richtlijnen aanwijzing overlast-/risicogebieden.**

De overheid heeft een beleid waar zeer ruime overlastgebieden worden aangewezen, vaak zonder rationele overwegingen. Gebieden waar ordeverstoringen mogelijk kunnen plaatsvinden, worden door middel van veel strengere criteria aangewezen.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

- **Privacybeleid van bedrijven en organisaties wordt aangescherpt en gehandhaafd.**

Bedrijven en organisaties moeten veel bewuster met de privacy omgaan. Nu verleiden ze klanten om gegevens af te staan waardoor bedrijven soms heel precies weten wat mensen doen en laten. Privacy moet ook hier in de eerste plaats gegarandeerd worden door het ontwerp van het systeem. Bij vrijwillig afgeven van persoonsgegevens moet heel duidelijk worden gemaakt wat de mogelijke gevolgen hiervan kunnen zijn. Handel in persoonsgegevens zonder toestemming van de persoon wordt verboden.

- **Databases met naar een persoon herleidbare gegevens moeten voldoende beveiligd worden en direct afgesloten kunnen worden bij het constateren van een lek.**

Een lek in een database met naar een persoon herleidbare gegevens kan ertoe leiden dat deze gegevens in andermans handen komen. Omdat eenmaal gelekte gegevens door het internet tot oneindige openbaarheid leiden, zijn de risico's van lekken in vergelijking met het verleden veel groter geworden. En omdat computers deze gegevens onbeperkt aan elkaar kunnen koppelen, zijn de gevolgen ook bij op het eerste gezicht onschadelijke informatie niet te overzien. Door te regelen hoe een database bij het constateren van een lek direct afgesloten kan worden, worden de naar een persoon herleidbare gegevens beschermd.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt

Vertrouwelijke informatie bestaat, en moet blijven bestaan. Omdat via het internet informatie snel en vrij verspreid kan worden, wordt het belangrijker om vertrouwelijke informatie veilig op te slaan en zorgvuldig te gebruiken.

Vroeger was het niet zo erg als één iemand ten onrechte vertrouwelijke informatie kreeg. De kans dat deze vervolgens via kranten kon worden verspreid was klein. Met het internet is het genoeg als één iemand verkeerd met vertrouwelijke informatie omgaat. Daarom moet de nadruk op het veilig opslaan en het zorgvuldig behandelen van vertrouwelijke informatie vergroot worden.

- **Informatie over personen mag slechts worden opgeslagen en gebruikt voor een vooraf bepaald, specifiek, acceptabel, realistisch, tijdsgebonden en concreet doel. Wordt dit doel verruimd dan worden de gegevens die eerder waren opgeslagen vernietigd (vertrouwensbeginsel overheid). Zonder wettelijke grondslag moet een organisatie voor het opslaan en verwerken van informatie over personen ook toestemming van de betreffende personen hebben.**

Door regels rondom het opslaan en gebruiken van informatie wordt voorkomen dat gegevens worden verzameld met toestemming van de burger en deze vervolgens anders worden gebruikt. Zonder deze regel kan een burger alle opslag van informatie weigeren.

- **Databases met naar personen herleidbare gegevens moeten voldoende beveiligd worden en direct afgesloten kunnen worden bij het constateren van een lek.**

Een lek in een database met naar personen herleidbare gegevens kan ertoe leiden dat deze gegevens in andermans handen komen. Omdat eenmaal gelekte gegevens door het internet tot oneindige openbaarheid leiden, zijn de risico's van lekken in vergelijking met het verleden veel groter geworden. En omdat computers deze gegevens onbeperkt aan elkaar kunnen koppelen, zijn de gevolgen ook bij op het eerste gezicht onschadelijke informatie niet te overzien. Door te regelen hoe een database direct afgesloten kan worden bij het constateren van een lek, worden de naar een persoon herleidbare gegevens van overige betrokkenen beschermd.

- **Meldingsplicht datalekken voor de verantwoordelijke van de database.**

Er moet een meldingsplicht komen voor datalekken, zodat er inzicht ontstaat in de veiligheid van gegevens. Op deze wijze kan ook de ernst van problemen worden vastgesteld. Een meldingsplicht betekent voor bedrijven, overheden en instellingen ook dat ze veel meer zorg besteden aan het ontwerp en de beveiliging van hun systemen, omdat ze veel meer in de kijker komen als er een lek opduikt.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

- **Geen onnodige koppeling tussen databases met vertrouwelijke gegevens.**

Koppelen van databases maakt het mogelijk informatie te combineren en vertrouwelijke gegevens te verspreiden. De mogelijkheden om vertrouwelijke informatie onderling te koppelen moeten worden geminimaliseerd. Hoe meer koppeling van informatie plaats vindt, hoe groter de kans is dat privacy van de burger wordt geschonden.

- **Bij databases met gevoelige gegevens moet veiligheid in het ontwerp liggen, niet in het vertrouwen in de gebruikers noch in de afschrikkende werking van straffen.**

Door veiligheid in het ontwerp te integreren, wordt voorkomen dat de burger erop moet vertrouwen dat het systeem niet anders gebruikt wordt. Met een juist ontwerp kan een systeem namelijk niet anders gebruikt worden. Vertrouwen in de gebruikers en straffen werken wel om de schaal waarop dingen fout gaan te limiteren, maar niet om te voorkomen dat dingen fout gaan.

- **Veiligheid wordt gegarandeerd door de techniek en de procedures zelf, niet door de geheimhouding van die techniek of procedure.**

De techniek en procedures moeten veilig zijn. Ook geheimhouding van die techniek of procedure zelf kan leiden tot minder inbraken, maar dat is niet voldoende.

- **Bedrijven en overheden dienen gegevens over personen, voor zover mogelijk, geanonimiseerd en wanneer dat niet kan zo mogelijk gepseudonimiseerd op te slaan.**

Door gegevens te anonimiseren, of wanneer dat niet kan te pseudonimiseren, worden de risico's op privacylekken geminimaliseerd.

- **Informatie wordt waar mogelijk decentraal opgeslagen.**

Decentrale opslag van informatie, beperkingen op koppeling van databases, een open structuur van informatie en het opslaan van informatie bij de burger zorgen ervoor dat er minder mogelijkheden zijn om massaal informatie te combineren.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving

Burgerrechten dienen te garanderen dat een individu niet door haar omgeving 'opgeofferd' kan worden. Doordat de burgerrechten in grote delen van de wereld veel minder goed geregeld zijn dan in Nederland, ontstaat in een wereldwijde informatiesamenleving een spanning tussen specifieke doelen, burgerrechten en burgerplichten.

De steeds verdergaande verdeling van de macht tussen staten, Europese Unie en wereldwijde verdragen raakt de kern van de staat. Burgerrechten die vroeger eenvoudig lokaal konden worden gehanteerd raken versnipperd. Enerzijds omdat de burger zich via internet en de toegenomen mogelijkheden tot reizen steeds vaker internationaal beweegt, anderzijds omdat staten steeds meer macht delegeren of afstaan aan andere organisaties met specifieke doelstellingen.

Omdat burgerrechten fundamenteel zijn en ze door de internationale ontwikkelingen gaan overlappen moet de Nederlandse overheid, ook in internationaal verband, de hoogste standaard van burgerrechten verdedigen. Ze mag niet accepteren dat onze burgerrechten in nationale of internationale ontwikkelingen worden beperkt. Dat betekent niet dat in Nederland aan burgerrechten geen burgerplichten gekoppeld zijn.

- **Het recht op leven in een rechtstaat als fundament van democratie.**
- **Het recht op privacy.**
- **Het recht onschuldig te zijn totdat schuld door een onafhankelijke rechter is bewezen.**
- **Het recht om in morele en fysieke integriteit te leven.**
- **Het recht op toegang tot internet en vrije communicatie.**
- **Het recht op vrijheid van meningsvorming en meningsuiting.**
- **Het recht niet gediscrimineerd te worden.**
- **Het recht op onderwijs tot op het hoogste onderwijsniveau.**

- 1 | Introductie
- 2 | Achtergrond
- 4 | De 4 'lagen' van het partijprogramma
- 5 | Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- 9 | Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- 11 | Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- 12 | Overheid open en inzichtelijk maken
- 14 | Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- 17 | Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- 20 | Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- 21 | Vrijheid van informatie
- 22 | Veiligheid
- 23 | Internationaal
- 24 | Onderwijs
- 26 | Wetenschap
- 27 | Ontwikkelingssamenwerking
- 28 | Efficiënte overheid
- 29 | Ondernemerschap
- 30 | Mobiele telefonie en internet
- 31 | Verkeer en waterstaat
- 32 | Geld en banken
- 33 | Energie
- 34 | Sociale netwerken
- 35 | Media
- 37 | Voedsel
- 38 | Volksgezondheid
- 39 | Overige standpunten

Overheid open en inzichtelijk maken

Daar waar macht is, moet deze gecontroleerd worden. Overheden hebben macht van de burgers gekregen en horen in het belang van de burgers te handelen. Gegevens van de overheid zijn van het publiek. Om deze twee redenen hebben burgers ook het recht op inzage van alle overheidsdocumenten. Dit is nu beperkt geregeld via de Wet Openbaarheid van Bestuur. Door het internet is het eenvoudiger geworden deze informatie ook zonder verzoek van een burger te publiceren (met uitzondering van vertrouwelijke gegevens en informatie waarbij de staat door publicatie gevaar loopt). Wanneer de overheid ten onrechte informatie achterhoudt zijn klokkenluiders nodig. Hun positie moet beter beschermd worden.

Informatie van de overheid moet door iedereen te gebruiken zijn. Dat houdt in dat bijvoorbeeld de structuur en definities van haar gegevens voor iedereen vrij beschikbaar moeten zijn. Daarom moeten ook de standaarden waarin de overheid in- en extern communiceert open zijn.

Omdat verschillende overheden vaak dezelfde software nodig hebben, zijn het goede kandidaten om vrije software te gebruiken. Hierdoor kunnen overheden hun processen efficiënter op elkaar afstemmen, elkaars investering samen delen en kan het openbaar bestuur in minder ontwikkelde landen een enorme sprong voorwaarts maken.

- **Overheden publiceren alle informatie (met uitzondering van vertrouwelijke gegevens en informatie waarbij de staat door publicatie gevaar loopt) op een inzichtelijke manier online.**

Nederland heeft al een Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). In het verleden was het daarvoor nodig dat er op papier documenten werden vrijgegeven en was het logisch dat dat op verzoek gebeurde. Nu kan de overheid deze documenten direct en automatisch via internet beschikbaar stellen. Het uitgangspunt komt hier te liggen op het standaard publiceren van alle overheidsinformatie.

- **Alle software die met publiek geld ontwikkeld wordt, wordt als open source en met een vrije licentie vrijgegeven en is voor iedereen vrij bruikbaar.**

Wat mede met publiek geld gemaakt wordt, hoort voor iedereen vrij te gebruiken te zijn.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

- **Overheden schakelen waar mogelijk over op open source software met vrije licenties en waar niet mogelijk stimuleren zij de ontwikkeling van open source software.**

Open source software is transparant en iedere partij moet deze software kunnen verbeteren of aanpassen. Door voor de ontwikkeling van nieuwe software eenmalig te betalen, wordt voor anderen (waaronder de overheid zelf) dezelfde functionaliteit gratis beschikbaar. Dit zorgt voor grote besparingen, maar levert bijvoorbeeld overheden in minder ontwikkelde gebieden ook de mogelijkheid zich snel en zonder veel kosten te ontwikkelen.

- **Overheden doen geen zaken met bedrijven waaraan zij door het contract na afloop daarvan nog steeds impliciet vast zitten (vendor lock-in).**

Wanneer een overheid na een contract impliciet nog aan een bedrijf vast zit, ontstaat er geen eerlijke concurrentie. De prijs gaat omhoog en innovatie wordt geremd. De overheid moet dus niet in zo'n situatie terecht komen. Wanneer een overheid bij het verlopen van een contract nog geen mogelijkheid heeft een 'open' contract aan te gaan, moeten de kosten om na dat contract alsnog vrij te kunnen kiezen bij het aangaan van volgende contracten in de totale kosten meegerekend worden. Dan moeten wel de noodzakelijke maatregelen genomen worden om daarna een 'open' contract aan te kunnen gaan.

- **Overheden moeten, indien mogelijk, open formaten en open standaarden gebruiken.**

Open formaten en standaarden zorgen ervoor dat iedereen de data vrij kan lezen en verwerken. Dit vergemakkelijkt binnen de overheid het ICT-beleid, maar maakt het ook voor derden makkelijker om een stukje software te ontwikkelen dat door de overheid gebruikt kan worden.

- **Bedrijven en organisaties die opdrachten voor overheden uitvoeren, publiceren hun data in open formaten gebruikmakend van open standaarden en een vrije licentie.**

De informatie die overheden inkopen moet voor iedereen toegankelijk zijn zonder dat ze zich aan bepaalde bedrijven moeten binden of ze met minder gangbare platforms geen toegang tot die informatie krijgen. Hierdoor wordt innovatie gestimuleerd. Software of softwarelicenties moeten geen drempel vormen om overheidsdata te kunnen gebruiken.

- **Klokkenluiders moeten beter beschermd worden.**

Daar waar organisaties of de overheid niet zelf transparant werken, zijn klokkenluiders hard nodig. Zij zijn de ogen en oren van de maatschappij. Daarom moeten ze ook beter beschermd worden wanneer ze voor de maatschappij opkomen en daardoor het risico lopen op persoonlijke schade.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen

Onze samenleving zou nooit mogelijk zijn geweest zonder de ontelbare ideeën, ontwerpen en culturele uitingen van mensen die ons voor zijn gegaan. We leven op de schouders van reuzen. Kinderen leren in een paar jaar tijd waar onze voorouders duizenden jaren over gedaan hebben. Deze ontwikkeling gaat, mede door het internet, steeds sneller.

De essentie van cultuur is het delen van informatie, ontwerpen en ideeën. De samenleving heeft zich op deze manier kunnen ontwikkelen. Het auteursrecht werd ontworpen om dit te faciliteren. Nu, in een samenleving waarin iedereen toegang heeft tot internet, is het auteursrecht een belemmering voor het delen van informatie, ontwerpen en ideeën geworden. Daarom wordt het auteursrecht hervormd.

Het uitgangspunt wordt weer: cultuur delen. Het auteursrecht wordt tot haar commerciële essentie teruggebracht, dat wil zeggen dat het commercieel uitbuiten van werken voor de voor terugverdienen noodzakelijke tijd tegen ander commercieel gebruik wordt beschermd. Niet-commercieel gebruik wordt direct toegestaan. Op de lange termijn moeten alle belemmeringen om creatieve werken te maken en te consumeren moeten worden opgeheven.

- **Het delen van auteursrechtelijk beschermd materiaal is toegestaan voor niet-commercieel gebruik.**

Het commercieel belang van auteursrecht is ondergeschikt aan de essentie van cultuur: het delen van informatie, ontwerpen en ideeën. Het internet faciliteert dit. Het vrij gebruik van informatie moet voorop staan als er geen expliciet doel is om met auteursrechten van een ander geld te verdienen.

- **Commercieel auteursrecht differentiëren naar toepassing en beperken in duur.**

Het commercieel auteursrecht wordt beperkt tot een periode van maximaal vijf jaar. De one-size-fits-all benadering van nu is niet meer te verdedigen, nu vele consumenten dagelijks auteur zijn en bijvoorbeeld een ingezonden brief in een krant op dezelfde manier beschermd wordt als een film, zonder dat daar enig commercieel nut tegenover staat. Elk type werk (film, roman, etc.) krijgt een naar type werk aangepaste termijn. Deze termijn wordt zodanig bepaald - en steeds aangepast - dat het werk zo snel mogelijk ook commercieel vrij beschikbaar komt en de sector zo snel mogelijk omschakelt naar nieuwe verdienmodellen. Wanneer mogelijk wordt op termijn ook commercieel auteursrecht afgeschaft. 'Commercieel gebruik' is 'winst maken met auteursrechtelijk materiaal als kern van het verdienmodel'.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

- **Overgangsmaatregel voor bestaande auteursrechten: oude auteursrechten blijven nog vijf jaar geldig.**

Er komt een overgangsmaatregel voor de sector. Het auteursrecht voor commercieel gebruik blijft nog vijf jaar gelden voor auteursrechtelijk materiaal dat al ouder is dan vijf jaar, maar volgens de oude wetgeving nog langer dan vijf jaar onder het auteursrecht zou vallen.

- **Het combineren, veranderen en remixen van bestaand auteursrechtelijk beschermd materiaal (afgeleid werk) wordt toegestaan.**

Het combineren, veranderen en remixen van bestaand werk bevordert cultuur, kunst en wetenschap. Creaties zijn altijd een mix van voorgaande creaties. Creatieve werken zijn nu ook al vaak geïnspireerd door of gebaseerd op andere creaties en dat is gewenst en stimulerend voor cultuur, kunst en wetenschap. Auteursrecht moet daarom niet belemmerend werken. Wanneer er geen expliciet doel is om met auteursrechten van een ander geld te verdienen, moet het vrij gebruik van informatie voorop staan. Wanneer remixen gebeurt met een commercieel doel, moet dit mogelijk zijn tegen een billijke vergoeding.

- **Bij het remixen of hergerbuiken van werken is bronvermelding verplicht wanneer een bronverwijzing beschikbaar is en de bron redelijkerwijs kan worden vermeld.**

Door het verplichten van bronvermelding kunnen gebruikers de oorspronkelijke werken en hun makers vinden. Het oorspronkelijke werk en zijn maker krijgen op deze manier de erkenning die ze verdienen. Alle remix-creaties vermelden bronnen zoals dat in de wetenschap al gebruikelijk is. Bij hergebruik van werken wordt de bron van het oorspronkelijke werk vermeld. Wanneer een bron anoniem wil blijven, moet dit kunnen.

- **Het gebruik en delen van verlaten werken (orphan works) wordt toegestaan.**

Verlaten werken zijn werken die niet meer uitgegeven worden of anderszins commercieel geëxploiteerd worden. Wanneer de auteursrechthouder zijn commercieel auteursrecht niet meer actief uitoefent, mag iedereen het werk ook commercieel exploiteren. Kunst, cultuur en wetenschap mag niet verstoffen.

- **Naburige rechten beperken.**

Naburige rechten kunnen alleen geclaimd worden wanneer een opname, registratie, vermenigvuldiging, uitzending of vertoning voor commercieel gebruik is. 'Commercieel gebruik' is 'winst maken met naburige rechten als kern van het verdienmodel'. Naburige rechten zijn, gelijk de auteursrechten, ondergeschikt aan het recht cultuur, kunst en wetenschap te delen. Voor commercieel gebruik worden de termijnen, vergelijkbaar met het auteursrecht, gemaximaliseerd op vijf jaar.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

- **Het verwijzen naar, linken naar en embedden van al dan niet auteursrechtelijk beschermd materiaal wordt onder alle omstandigheden toegestaan. Dit is inclusief het op commerciële basis faciliteren van zoek- indexering- en/of bestandsdeling.**

Het internet werkt op basis van deze functionaliteit. Wanneer hier onderscheid gemaakt zou worden tussen commercieel en niet-commercieel gebruik, zou het internet zich niet goed kunnen ontwikkelen.

- **Consumentenrechten moeten de burger beschermen tegen onredelijke restricties vanuit de entertainmentbranche. Digital Rights Management toepassingen die inbreuk maken op deze rechten worden verboden.**

Door Digital Rights Management worden vrijheden die bij wet aan de burger zijn toegekend door een bedrijf beperkt. Niet bedrijven, maar overheden bepalen wat de burger met creatieve werken kan doen. DRM-toepassingen die inbreuk maken op deze rechten worden verboden.

- **Er mogen geen bijzondere heffingen komen op communicatie, waaronder het internet.**

Bijzondere heffingen op communicatie en informatie verhogen de drempel om te communiceren en informatie te delen. Informatie kan vrij gedeeld worden, en daar moet geen verandering in komen door heffingen. Internet en communicatie moet zo vrij en laagdrempelig mogelijk zijn.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling

Toen patenten werden ingevoerd bestonden er nog geen auto's en geen internet. Koningen verleenden willekeurig alleenrechten. Nu is de situatie in Nederland niet veel beter. De willekeur van de koning is verdwenen, maar nu is op vrijwel alles een patent aan te vragen. Iedereen kan een patent aanvragen, en de toetsing daarvan gebeurt nadat het patent verleend is en heeft geen invloed op de toekenning ervan. Wie een patent vervolgens nietig wil verklaren, moet daarvoor zelf naar de rechter.

Patenten zijn bedoeld om innovatie te bevorderen. Nederland heeft van 1867 tot 1910 geen patentwetgeving gekend. Toch waren dit geen slechte tijden voor Nederland. Onder druk van het buitenland - Nederland werd een vrijbuitersstaat genoemd - werd in 1910 patentwetgeving ingevoerd. Tijdens deze patentvrije periode konden ondernemers onbelemmerd hun bedrijf opbouwen. Zo zijn de gebroeders Philips in die periode begonnen met de productie van gloeilampen en werd in Oss de margarinefabriek opgezet die later uitgroeide tot Unilever.

Op dit moment vindt een andere ontwikkeling plaats. Patenten worden steeds vaker geclaimd in niet-democratische landen als China. Nederland geeft door het erkennen van patenten aan die landen meer macht. De monopolies die in het Westen al bijna niet gecontroleerd worden, kunnen daar al helemaal niet gecontroleerd worden. Wanneer wij niet het voortouw nemen in het afschaffen van patenten, verliezen we niet alleen de innovatie maar ook de democratische controle op innovatie.

Patenten werken innovatie tegen. Hoewel patenten helpen om de informatie over uitvindingen te openbaren, wordt het gebruik van die uitvindingen gemonopoliseerd. De Piratenpartij wil van die situatie af. Patenten worden in Nederland nu zonder controle op de nieuwheid toegekend. Het onderzoek naar de nieuwheid dat gedaan wordt heeft geen consequenties voor de toekenning van een patent. Vrijwel alles kan dus in Nederland gepatenteerd worden, en alleen achteraf door een ander bij de rechter worden aangevochten. Hierdoor wordt veel te makkelijk een patent verleend en innovatie door anderen belemmerd. Bovendien wordt innovatie op deze manier bij de rechter bevochten, en niet op de markt. Focus ligt dus ten eerste op het verhogen van de drempel tot het verlenen van patenten.

De informatiesamenleving maakt het mogelijk wereldwijd kennis én expertise te delen. Hierdoor kunnen specialisten verspreid over de hele wereld samen uitvindingen doen. Het afschermen van ontwikkeling in grote bedrijven werkt dan averechts: op verschillende plekken moet dezelfde ontwikkeling plaatsvinden. Het open delen van informatie wordt gefrustreerd. Gepatenteerde uitvindingen zijn steeds minder nieuw. Grote bedrijven ruilen patenten uit. Daardoor kunnen ze gebruik maken van elkaars patenten. Nieuwkomers worden door gebrek aan toegang tot bestaande patenten uit de markt gedrukt.

De Piratenpartij wil dat bevordering van innovatie en kennisdeling centraal staan, niet het beschermen van bestaande uitvindingen.

- 1 | Introductie
- 2 | Achtergrond
- 4 | De 4 'lagen' van het partijprogramma
- 5 | Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- 9 | Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- 11 | Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- 12 | Overheid open en inzichtelijk maken
- 14 | Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- 17 | Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- 20 | Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- 21 | Vrijheid van informatie
- 22 | Veiligheid
- 23 | Internationaal
- 24 | Onderwijs
- 26 | Wetenschap
- 27 | Ontwikkelingssamenwerking
- 28 | Efficiënte overheid
- 29 | Ondernemerschap
- 30 | Mobiele telefonie en internet
- 31 | Verkeer en waterstaat
- 32 | Geld en banken
- 33 | Energie
- 34 | Sociale netwerken
- 35 | Media
- 37 | Voedsel
- 38 | Volksgezondheid
- 39 | Overige standpunten

- **Het huidige patentmodel is achterhaald en moet herzien worden.**

Patenten kunnen minder aantrekkelijk gemaakt worden door: 1) zware voorwaarden aan de inhoudelijke beschrijving en de nieuwheid te stellen, 2) de aanvraag van, het uitoefenen van en het verlengen van patenten duurder te maken, 3) fiscale voordelen af te schaffen, 4) de juridische kosten bij de patenthouder te leggen en 5) het misbruik van patenten aan te pakken. Andersom kan door subsidies en fiscale voordelen het delen van kennis bevorderd worden. Termijnen voor patenten kunnen verkort worden. Internationaal moet ernaar gestreefd worden dat patenten (desnoods eerst binnen een aantal verdragslanden) worden afgeschaft.

- **Patenten die innovaties belemmeren worden nietig verklaard.**

Als patenten innovatie belemmeren, is er een fout gemaakt door het patentbureau of is er een nieuwe situatie ontstaan. Er komt een wet waardoor de rechter een gegeven patent niet alleen op basis van gebrek aan innovatie, maar ook op basis van een innovatiebelemmerend effect kan afnemen. Het aanvechten van een patent gebeurt op kosten van de patentverlenende instantie, die de ingeschatte kosten van procedures doorrekent in de patentkosten voor de patenthouder.

- **Patenthouders moeten het gebruik van hun patenten aan alle gebruikers onder gelijke regels toestaan.**

Bevordering van innovatie is het doel van patenten. Waar bedrijven of organisaties patenten alléén voor zichzelf houden, wordt hier het publieke belang niet mee gediend. Het samen delen van innovatie versterkt elkaar, en daarom moeten patenthouders verplicht toestaan dat iedereen deze innovaties kan gebruiken tegen redelijke en voor iedereen gelijke voorwaarden.

- **Medische patenten kosten levens en maken de zorg onbetaalbaar en worden afgeschaft.**

Patenten op farmaceutische producten en medische behandelingsmethoden veroorzaken monopolies en daardoor inefficiënte marktwerking. Daardoor is de prijs per pil of behandeling een veelvoud van de kosten ervan en kan de maatschappij het onderzoek naar medische technieken en medicijnen niet sturen. De Piratenpartij schaft patenten op farmaceutische producten en medische behandelingsmethoden met voorrang af. Zo wordt het mogelijk publieke middelen te besparen en toch meer geld in te zetten voor door het publiek gewenste medische research.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

- **Biopatenten monopoliseren de natuur en worden afgeschaft.**

Patenten op DNA, zaden, geuren, kleuren, chemische stoffen, soorten, levende wezens of delen daarvan (zoals cellen of organen), inclusief modificaties daarvan zijn onderdeel van de natuur. De natuur en haar modificaties kunnen niet gepatenteerd worden omdat er geen monopolies op onderdelen van de natuur gewenst zijn.

- **Softwarepatenten remmen innovatie en worden afgeschaft.**

Software is bij uitstek een gebied waarin innovatie in kleine stappen plaats vindt. Juist hier kan direct geprofiteerd worden van het afschaffen van patenten. Het patenteren van (delen van) processen en interfaces belemmert de ontwikkeling van innovaties op die processen en interfaces, omdat die gebaseerd zijn op het combineren en aanvullen ervan. Wanneer onderdelen niet met andere onderdelen gecombineerd kunnen worden, stopt de ontwikkeling of wordt deze sterk vertraagd.

- **Businesspatenten remmen innovatie en worden afgeschaft.**

Methoden om zaken te doen zijn bij uitstek een gebied waarin innovatie in kleine stappen plaats vindt. Juist hier kan direct geprofiteerd worden van het afschaffen van patenten. Businessmethoden moeten niet gemonopoliseerd kunnen worden. De ontwikkeling en verbetering van methoden om zaken te doen wordt erdoor vertraagd en businesspatenten belemmeren zo de algemene welvaart. Administratieprocessen, klantprocessen enzovoort mogen daarom niet gemonopoliseerd worden.

- **MKB ondernemers kunnen innoveren en verkopen binnen Nederland zonder last van patenten.**

Innovatie vindt voor een belangrijk gedeelte plaats bij kleinere bedrijven die een sterke focus hebben op ontwikkeling. Deze bedrijven moeten worden gestimuleerd in wat ze doen, patenten mogen geen belemmering vormen voor deze innovatie.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen

Merkenrecht is primair bedoeld voor herkenbaarheid van producten voor de consument. Consumentenbescherming moet dan ook de enige functie van het merkenrecht zijn.

- **Merkenrecht is bedoeld als consumentenbescherming, nergens anders voor.**

Het primaire doel van merkenrecht is om de consument herkenning van producten te geven.

- **Auteursrecht mag niet misbruikt worden voor merkenregistratie.**

Merkenregistratie moet alléén mogelijk zijn onder het merkenrecht. Het auteursrecht hiervoor gebruiken monopoliseert cultuur en is daarom onwenselijk.

- **Parallele import buiten distributiekkanalen van de rechthouder om wordt toegestaan.**

Dezelfde producten die in verschillende wereldmarkten onder verschillende prijzen worden verkocht, kunnen gewoon vanuit de hele wereld geïmporteerd worden.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Vrijheid van informatie

Informatie, ontwerpen en ideeën moeten vrij toegankelijk zijn. Daardoor kan deze informatie optimaal door mensen benut worden. Alle beperkingen in die vrije stroom van informatie moeten worden verwijderd. Via onderwijs moet de burger de kans krijgen onderscheid te maken tussen waardevolle en niet-waardevolle informatie.

- **Vrije en ongecensureerde internettoegang is een burgerrecht.**

Internet is diep geworteld in de maatschappij. De toegang ontzeggen van het internet aan iemand is vergelijkbaar met iemand uitsluiten van de maatschappij. Eenieder heeft recht op vergadering en informatievergaring. Vrije en ongecensureerde internettoegang moet daarom een recht zijn van iedere burger. Geen enkele burger mag een internetverbinding worden ontzegd of worden geweigerd. Ook hebben burgers het recht onderling - zonder tussenkomst van anderen - internetverbindingen tot stand te brengen.

- **Internet mag niet onderworpen worden aan censuur.**

Filters die verplicht worden toegepast op internetverbindingen worden verboden. Filters die expliciet zijn aangevraagd door consumenten, bijvoorbeeld om minderjarigen te beschermen voor bepaalde inhoud, blijven mogelijk. Hierbij blijft de keuze liggen bij de burger, en niet bij de overheid, welke inhoud wel of niet mag worden bekeken.

- **Netwerkneutraliteit wordt verplicht gesteld.**

Alle verkeersgegevens wordt onder gelijke omstandigheden door internetproviders gelijk behandeld. Het blokkeren of juist voorrang geven aan bepaalde aanbieders van diensten op het internet discrimineert diensten op het internet, en moet verboden worden. Voorrang voor bepaalde typen verkeer waarvoor dat technisch noodzakelijk is (Quality of Service, QoS) blijft mogelijk onder strikte voorwaarden.

- **Draadloos en bedraad internet moet voor iedereen, overal beschikbaar zijn.**

Op Nederlands grondgebied moet een zo groot mogelijke dekking zijn voor het internet. Daar waar dekking niet aanwezig is op plaatsen waar dit duidelijk gewenst is, faciliteert de overheid het aanleggen van bedraad of draadloos internet.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Veiligheid

Veiligheid is een recht. Wie zich niet veilig voelt, kan zich niet vrij gedragen. In de informatiesamenleving zijn we ook afhankelijk geworden van het internet. Daar waar veiligheid nu via het internet wordt aangeboden, moet ze ook daar beschermd worden. De overheid én de burger zijn verantwoordelijk voor veiligheid. Tegelijkertijd is veiligheid een relatief begrip. Wie te veel de veiligheid via de overheid wil waarborgen, verliest daardoor ook veiligheid als burger tegenover de overheid.

- **Effectiviteit moet centraal staan bij het bevorderen van veiligheid en het bestrijden van criminaliteit (en dus ook terrorisme).**

Excessieve maatregelen om bepaalde minimale veiligheidsrisico's in te perken worden heroverwogen. Bestaande procedures om veiligheidsmaatregelen te nemen, moeten worden bekeken vanuit rationele overwegingen en inschattingen. Angst mag geen drijfveer zijn om risico te analyseren, dit moet door middel van gecalculeerde analyses.

- **Speciale terrorismewetgeving wordt afgeschaft. Misdaad is misdaad.**

Terrorisme, wat afgeleid is van het Latijnse "terror", wat "paniek" betekent, kan letterlijk vertaald worden naar paniekisme. Wetgeving moet worden aangenomen op basis van ratio en niet op onderbuikgevoelens. Huidige strafrechtelijke wetgeving is afdoende om "terroristen" aan te pakken.

- **Internetstoringen mogen de samenleving en de economie niet ontwrichten.**

De samenleving mag niet buitenspel worden gezet op het moment dat het internet (gedeeltelijk) niet meer functioneert. Internet is inherent ontworpen met het doel te kunnen blijven functioneren bij uitval van delen. Overheidsorganen moeten ook zorgen voor redundantie in verbindingen en apparatuur. Toch kan het internet (vrijwel) geheel uitvallen door (natuur)rampen en sabotage/terreur met bijvoorbeeld elektromagnetische bommen. Er moeten plannen komen die de Nederlandse samenleving nog steeds laat functioneren op het moment dat het internet uitvalt. Binnen overheid, zorg, financiële instellingen en andere essentiële organisaties moet regelmatig geoefend worden met scenario's waarbij stroom- en netwerkvoorzieningen langdurig niet meer werken.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Internationaal

De Piratenpartij is bij uitstek een internationaal georiënteerde partij. De Piratenpartij is actief in meer dan 40 landen. De informatiesamenleving is een wereldwijde samenleving die ook wereldwijd beschermd moet worden.

Internationale overeenkomsten zijn bij uitstek niet democratisch. Lobbygroepen hebben er te veel macht. Dit geldt in de Europese Unie, maar ook bij internationale verdragen. Bovendien is het veel te ingewikkeld om internationale handelsverdragen aan te passen. De Piratenpartij wil graag dat ook internationaal gestreefd wordt naar een meer democratische wijze van besluiten.

- **Nederland pleit voor een nieuw verdrag voor vrije informatiesamenleving.**

Nederland zal in Europa en wereldwijd pleiten voor een verdrag dat het stimuleren van innovatie en het delen van informatie in een vrije informatiesamenleving regelt.

- **Verdragen waarin auteurs- en patentrecht geregeld zijn, zullen opnieuw worden geëvalueerd.**

Nederland moet internationaal ervoor zorgen dat alle verdragen waarin auteurs- en patentrecht zijn geregeld opnieuw geëvalueerd worden in het licht van de vrije informatiesamenleving.

- **Het ACTA-verdrag en andere verdragen die inbreuk plegen op nationale burger- en consumentenrechten zullen niet worden ingevoerd.**

Het ACTA-verdrag heeft als doel om auteursrecht, patentrecht en merkenrecht in de huidige vorm te handhaven en de handhaving strenger te maken. Het is een verdrag waardoor landen die deelnemen veel moeilijker eigen beleid kunnen maken. Het ACTA-verdrag wordt onderhandeld achter gesloten deuren waardoor democratische invloed niet mogelijk is. Het ACTA-verdrag druist lijnrecht in tegen de burgerrechten, overheidstransparantie, innovatie en creativiteit, en wordt niet ingevoerd.

- **Op Europees en wereldwijd niveau zal worden samengewerkt met andere Piratenpartijen.**

Pirate Parties International is een organisatie in Brussel die internationale samenwerking met Piratenpartijen over de gehele wereld bevordert. Piratenpartij Nederland onderschrijft de "common grounds", een lijst met punten waaraan we ons houden. Verdragen op Europees en internationaal niveau worden samen met de PPI en nationale Piratenpartijen aangepast of afgeschaft waar nodig.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Onderwijs

Onderwijs is de basis van een informatiesamenleving. Via het onderwijs leren mensen hoe ze met de informatiesamenleving om kunnen gaan en welke waarde informatie heeft. Het onderwijs helpt mensen een denkkader te ontwikkelen waarin nieuwe informatie ingepast kan worden. Zonder onderwijs is informatie waardeloos.

Informatie werd vóór het internettijdperk voornamelijk geordend en gewaardeerd door professionals. Journalisten schreven in kranten en tijdschriften, wetenschappers publiceerden onder elkaar en redacteurs stelden een encyclopedie samen. In de informatiesamenleving moet iedereen informatie kunnen ordenen en waarderen. Iedereen is journalist, wetenschapper en redacteur. Dat vereist een brede algemene kennis die verder gaat dan het nieuws. Nieuws is dat wat afwijkt van het normale. Onderwijs leert ons wat normaal is, zodat we zelf kunnen beslissen of we ons aan willen passen of niet.

- **Onderwijs tot en met het hoogste onderwijsniveau is een burgerrecht**

In de informatiemaatschappij is onderwijs tot en met het hoogste onderwijsniveau een burgerrecht. Zonder onderwijs tot het niveau dat iemand aankan kan een persoon niet optimaal functioneren in een informatiesamenleving. Iedereen die de capaciteiten heeft om het onderwijs te volgen moet van elk onderwijsniveau kunnen doorstromen naar een volgend niveau.

- **Iedere Nederlander moet over vrije toegang tot onderwijs beschikken, die niet gelimiteerd wordt door zijn/haar cultuur of economische achtergrond.**

Burgers hebben fundamentele kennis en kunde nodig om in de informatiesamenleving te functioneren. Daarom moet iedere burger toegang krijgen tot onderwijs, om hiermee actief deel te kunnen nemen aan de vrije informatiesamenleving.

- **Onderwijs over omgaan met informatie.**

De vrije informatiesamenleving heeft een grote focus op informatie. Daarom moet worden onderwezen wat informatie is, hoe je er mee omgaat, wat je er mee kan, en wat het verschil is tussen "open" en "vertrouwelijke" informatie.

- **Toetsing van kennis moet los staan van verplichting om lessen te volgen.**

Het volgen van lessen het toetsen van kennis en vaardigheden zijn twee aparte dingen. Studenten moeten toetsen kunnen maken zonder het standaard onderwijs daarvoor te volgen.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

- **Leermaterialen moeten vrij toegankelijk zijn en - wanneer bekostigd door de overheid - onder een open licentie ontwikkeld en aangeboden worden.**

Materialen om mee te leren moeten zoveel mogelijk vrij en online toegankelijk worden. Leermaterialen die worden bekostigd door de overheid moeten open ontwikkeld worden en vrij toegankelijk zijn. Op deze manier kan iedereen op de wereld ervan profiteren.

- **Colleges moeten online voor iedereen onder een vrije licentie beschikbaar zijn.**

Colleges zijn mede met overheidsgeld betaald. Deze kennis moet zoveel mogelijk open en vrij toegankelijk zijn. Het beschikbaar maken van alle colleges biedt studenten flexibiliteit en niet-studenten toegang tot de mede met overheidsgeld betaalde colleges. Colleges online maken het voor studenten mogelijk vooraf de kwaliteit van een collegereeks of docent te bepalen en colleges bij andere instellingen te volgen.

- **Onderwijsomgevingen worden met open source software ontwikkeld.**

Software om onderwijs te faciliteren kan worden gedeeld door middel van het ontwikkelen en delen van open source software. Dit maakt de ontwikkeling van onderwijsomgevingen efficiënter, stimuleert samenwerking tussen onderwijsinstellingen en verhoogt op den duur de kwaliteit. Iedere onderwijsinstelling op de wereld kan van deze softwareontwikkeling profiteren en helpen deze verder te ontwikkelen.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Wetenschap

De wetenschap is één van de ankers van een goed werkende democratie. Daarvoor moet wetenschap onafhankelijk zijn en geen taboes kennen. Ook moet de kennis en expertise van wetenschappers voor iedereen toegankelijk zijn. Juist dan levert wetenschap een maatschappelijke meerwaarde op. Wetenschap vertegenwoordigt een waarde en is een doel op zich.

Wetenschap moet niet door de economie en de politiek gestuurd worden. Het vertrouwen in wetenschappers neemt af wanneer zij belangen moeten vertegenwoordigen. De wetenschap moet onafhankelijk en transparant zijn. De Piratenpartij wil daarom alle ruwe data publiceren en alle artikelen open toegankelijk maken. Door het publiek gefinancierde wetenschap moet gratis toegankelijk zijn.

- **Kennis die mede met publiek geld is ontwikkeld op universiteiten en andere instellingen is open en patentvrij en moet kosteloos en vrij toegankelijk zijn.**

Wat met publiek geld (mede) gefinancierd is, moet voor iedereen open en vrij toegankelijk zijn. Op deze kennis kan geen monopolie in de vorm van een patent worden verleend.

- **Alle wetenschappelijke artikelen worden in een open formaat en vrij toegankelijk gepubliceerd, inclusief alle ruwe data.**

Wetenschappelijke artikelen stijgen in waarde naarmate ze vaker worden aangehaald in andere wetenschappelijke artikelen. Dit geldt ook voor hyperlinks, die op het internet verwijzen naar andere documenten (webpagina's). Door alle wetenschappelijke artikelen open en met een open formaat te publiceren, wordt kennis beter gedeeld. Door de ruwe data ook te publiceren kunnen wetenschappelijke artikelen beter gecontroleerd worden en worden data ook voor ander onderzoek ontsloten.

- **Peer-review in open source context wordt gefaciliteerd.**

Wetenschappelijke artikelen worden nu vaak geplaatst in (gesloten) wetenschappelijke tijdschriften. Doordat deze tijdschriften een goede reputatie hebben waarbij collegawetenschappers een artikel beoordelen, heeft publicatie in een (gesloten) wetenschappelijk tijdschrift grote waarde voor de wetenschapper. Om open publicatie te bevorderen moet peer-review in een open source context worden gefaciliteerd.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Ontwikkelingssamenwerking

De Piratenpartij wil alle mensen op de wereld gelijke kansen tot ontplooiing bieden. Daarom moeten informatie, kennis en expertise voor zover mogelijk met mensen in ontwikkelingslanden gedeeld worden. Niet de overheden in ontwikkelingslanden moeten centraal staan, maar de mensen. Juist wanneer mensen de kans krijgen zich te ontwikkelen, zal een land zich ontwikkelen. Door de wereld van de ontwrichtende werking van patenten en auteursrechten te ontdoen, kan iedereen zich ontwikkelen. Mensen uit ontwikkelingslanden kunnen dan op gelijke voet met mensen uit ontwikkelde landen nieuwe ideeën delen en uitvoeren.

- **Onderdeel van beleid wordt het wereldwijd bevorderen van overdracht van technologie.**

Verspreiding van techniek door middel van open source geeft individuen de mogelijkheid om zélf met techniek bezig te zijn. Landen en mensen kunnen zich hierdoor ontwikkelen, door techniek te gebruiken uit landen die hier al veel verder mee zijn.

- **Onderdeel van beleid wordt het open en vrij delen van gegevens, informatie en kennis met ontwikkelingslanden.**

Ontwikkelingssamenwerking kan worden gestimuleerd door kennisdeling. De inzichten die door de tijd zijn opgedaan, worden gedeeld met landen die hier belangstelling voor hebben.

- **Soepele regels voor gebruik gepatenteerde technologie.**

In ontwikkelingslanden moeten gepatenteerde technologieën voor de ontwikkeling van het land en de bevolking zonder restricties gebruikt kunnen worden.

- **Bio- en farmaceutische patenten mogen - totdat ze zijn afgeschaft - geen onredelijke restricties opleggen aan ontwikkelingslanden.**

Patenten drijven de prijs van medische middelen, zoals medicijnen, onnodig hoog op. Burgers in ontwikkelingslanden kunnen hierdoor geen adequate toegang krijgen tot medische zorg.

- **Nederland biedt hulp voor vrije internettoegang aan burgers in landen waar vrije internettoegang niet gewaarborgd is.**

Internettoegang is een wereldwijd burgerrecht. Daarom wordt het onderdeel van ontwikkelingssamenwerking om iedere burger wereldwijd vrije toegang tot het internet te bieden. Nederland biedt hulp aan burgers in alle landen waar vrije internettoegang niet gewaarborgd is.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Efficiënte overheid

De overheid is inefficiënt. Centrale overheden vinden in elk land het wiel opnieuw uit, en bij decentrale overheden gebeurt dit nog veel vaker. Door bij de invoering van wetten al rekening te houden met de uitvoering en implementatie kan veel dubbel werk bespaard worden. Met combinaties van open source wetgeving, open source software en open standaarden kan de overheid veel efficiënter werken. Ook internationaal kunnen overheden hierbij samenwerken.

- **Investeren in open source en open standaarden voor software zodat op termijn heel veel bespaard kan worden.**

Open source en open standaarden zijn een termijinvestering, die slechts éénmaal hoeft te worden gedaan. Dit in tegenstelling tot diensten of software die van het bedrijfsleven moet worden ingekocht, waarvoor jaarlijks licenties moeten worden betaald.

- **Overheid biedt bij wetgeving en richtlijnen ook een voorbeeld voor uitwerking dat lagere gemeenten kunnen overnemen of aanpassen. Indien voor deze wetgeving ook software nodig is, wordt deze door de overheid meteen open source en met open standaarden ontwikkeld.**

Door de regelgevende overheidsinstantie direct verantwoordelijk te maken van een eerste versie van uitwerking en de bijbehorende software, kunnen problemen worden voorkomen en wordt dubbel werk op een lager niveau voorkomen.

- **Een bug-trackingsysteem voor bureaucratie en wetgeving faciliteert terugkoppeling van uitvoerenden over wet- en regelgeving.**

Er komt een systeem dat automatisch terugkoppelt wat er fout gaat op uitvoerend niveau, zodat snel aanpassingen op een hoger niveau kunnen worden gedaan. Vergelijkbaar met het bug-trackingsysteem dat op het internet gebruikt wordt.

- **Investeren in en faciliteren van open source en open standaarden voor materialen zodat op termijn veel bespaard kan worden.**

De overheid moet de ontwikkeling van open source en open standaarden bij materialen in de private sector faciliteren. Voorbeeld waarbij dat al gebeurt zijn stopcontacten. Er zijn veel meer voorbeelden waarbij marktefficiëntie kan optreden wanneer onderdelen open source en open standaard ontwikkeld worden. Ook ontwerpen van door de overheid gebruikte materialen, zoals bijvoorbeeld verkeersborden en lantaarnpalen, kunnen open source worden ontwikkeld.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Ondernemerschap

Ondernemers moeten kunnen ondernemen. De Piratenpartij komt op voor ondernemende burgers. Die burgers moet zo min mogelijk in de weg gelegd worden. De overheid moet kleine ondernemers beschermen tegen machtsconcentraties van overheden en grote ondernemingen. Daar waar de overheid van MKB-ondernemers informatie vraagt, moet ze de daarvoor benodigde software open source en gratis aanbieden.

- **MKB-ondernemers kunnen innoveren en verkopen binnen Nederland zonder last van patenten.**

Innovatie vindt voor een belangrijk gedeelte plaats bij kleinere bedrijven die een sterke focus hebben op ontwikkeling. Deze bedrijven moeten juist worden gestimuleerd in wat ze doen, patenten mogen geen belemmering vormen voor deze innovatie. MKB-ondernemers moeten zich kunnen concentreren op innovatie in plaats van op de juridische kant van patenten.

- **Ontwikkeling van gratis open source software voor door de overheid gevraagde gegevens.**

Organisaties, bedrijven en burgers kunnen efficiënter werken wanneer ze bijvoorbeeld open source boekhoudsoftware inclusief belastingregels gratis kunnen downloaden en gebruiken.

- **Geen afdracht voor muziek luisteren of televisie kijken op het werk of in horeca.**

Op het werk of in de horeca wordt muziek en televisie doorgaans niet als kern van het verdienmodel ten gehore gebracht. Het verplicht afdragen van gelden om muziek of video te vertonen op het werk of in de horeca moet worden afgeschaft.

- **Parallele import buiten distributiekkanalen van de rechthouder om wordt toegestaan.**

Het merkenrecht moet niet inhouden dat de rechthouder op elke markt een andere prijs mag bepalen. Een open markt door parallelle import komt marktwerking ten goede.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Mobiele telefonie en internet

Voor de Piratenpartij geldt: dataverkeer is dataverkeer. Daarin mag geen onderscheid gemaakt worden. Telefonische data en sms, landsgrenzen en netwerkeigendom mogen geen rol spelen bij het optimaliseren van dataverkeer. Op en tussen alle netwerken wordt privacy van de informatie gegarandeerd.

- **Mobiele communicatie wordt gelijkgesteld aan communicatie via internet service providers.**

Bij mobiele communicatie is netneutraliteit ook belangrijk; mobiele communicatie wordt daarom gelijk gesteld aan iedere andere internetverbinding.

- **Gelijke prijs voor alle mobiele communicatie binnen de Europese Unie, inclusief Nederland. Geen grenzen op mobiel internet. Datalimieten worden niet toegestaan.**

Door alle mobiele communicatie op Europees niveau te beprijsen wordt samenwerking tussen netwerken bevorderd en Europawijde marktwerking mogelijk. Artificiële grenzen moeten waar mogelijk opgeheven worden.

- **Overheden en burgers krijgen de mogelijkheid zelf of in een publiek-private samenwerking een huis-aan-huis glasvezelnetwerk aan te leggen.**

Glasvezelnetwerken en andere netwerkvoorzieningen mogen niet als monopolie behandeld worden.

- **Overheid heeft gerechtelijk bevel nodig om een mobiele telefoon te traceren of af te luisteren.**

Het traceren en afluisteren van een mobiele telefoon is een privacyschendende maatregel en daartoe mag niet door een bestuurder worden besloten. Een systeem vergelijkbaar met een huiszoekingsbevel wordt ingevoerd.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Verkeer en waterstaat

- **Anoniem reizen blijft mogelijk en mag geen extra geld kosten.**

Het kilometerheffingssysteem dat nu wordt voorgesteld komt er niet wegens schending van de privacy.

- **Strippenkaart blijft zolang OV-chipkaart privacy aantast. Er wordt gewerkt aan een OV-betaalsysteem dat anonimiteit garandeert.**

Anoniem reizen moet te allen tijde kunnen. Niet alleen een anonieme chipkaart kopen en gebruiken, maar bijvoorbeeld ook terugvragen van tegoed (bijvoorbeeld bij niet uitchecken), moet anoniem kunnen.

- **Thuiswerken en werken in de buurt wordt gestimuleerd.**

De overheid moet stimuleren dat werknemers thuis kunnen werken. Dit moet alléén gelden voor beroepen waar thuiswerk geschikt voor is.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Geld en banken

Back-upstelsysteem voor het in stand houden van betalingsverkeer wanneer internet uitvalt. Het betalingssysteem moet ook wanneer het internet uitvalt kunnen functioneren. Daarom moeten banken ervoor zorgen dat ze een back-upstelsysteem hebben dat bij uitval van internet in werking kan treden.

- **Zoveel mogelijk openheid over geldverkeer, geldcreatie en het financieel-economisch systeem.**

Niet alleen rapportage van geldstromen in financieel jargon. Heldere, ondubbelzinnige en klare uitleg over hoe het geldstelsysteem werkt moet de burgers bereiken.

- **Altijd mogelijkheid houden anoniem te betalen via contant geld of chipkaart.**

Anonimiteit moet ook mogelijk zijn bij het betalen. Ook met plastic geld moet anoniem kunnen worden betaald, de verkoper hoeft niet te weten wie er betaalt, het feit dat er betaald is, is voldoende.

- **Open informatie over fraude.**

Waar fraude mogelijk is, moet openheid van informatie zorgen dat systemen en procedures veiliger worden. Hierdoor kunnen mensen zich erop aanpassen waar toepasselijk, om niet in het web van fraudeurs te komen.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Energie

- **Engiemeters versturen alléén ruwe informatie naar leveranciers, waardoor privacy niet geschonden kan worden.**

Engiemeters meten gebruik per seconde, maar geven deze geaggregeerde data zelfstandig per maand of kwartaal door aan de engiemaatschappij. Engiemaatschappijen en distributiebedrijven mogen niet zelf kastjes kunnen aansturen. Verplichte publicatie van de broncode van software in meetkastjes.

- **Subsidies om het energie opwekken met nieuwe energiebronnen te stimuleren, worden gegeven door patenten af te kopen, niet door de eindproducten te subsidiëren.**

Wanneer de overheid met publiek geld het energie opwekken met nieuwe energiebronnen wil stimuleren, kan ze er beter voor zorgen dat iedereen goedkoper de producten kan maken en innoveren. Op elk eindproduct subsidie geven komt alleen de patenthouder ten goede. Door het patent af te kopen worden publieke middelen veel beter gebruikt en hebben ze een blijvend en ook internationaal effect.

- **Flexibele energieprijzen zodat energiepieken en -dalen bij eindgebruikers kunnen worden opgevangen.**

Door de energieprijzen op het energienetwerk per seconde te bepalen, kan de engiemarkt op een lager niveau en exacter worden georganiseerd dan met een dag- en nachttarief. De informatie over energieschaarste bevordert innovatie doordat dan ook nieuwe energiebronnen - die niet onder alle omstandigheden dezelfde energie opwekken - efficiënt gebruikt kunnen worden. Huishoudens en bedrijven kunnen dan ook aanbieders van energie worden (centrale verwarming met electriciteitsopwekking) of hun vraag naar energie (opladen elektrische auto) op prijs sturen. Bijvoorbeeld in de kasbouw kan de CO₂-productie waarbij restenergie vrijkomt afgestemd worden op de pieken in de energievraag.

- **Afhankelijkheid van energie van niet-democratische staten afbouwen en stoppen hun overheden met energiegelden te subsidiëren.**

Nederland moet de energiecontracten met niet-democratische staten afbouwen. Daarnaast moeten we ons richten op energieproductie in eigen land en bevriende democratische staten door innovatie en gebruik van lokaal aanwezige hernieuwbare energiebronnen. Dit maakt ons meer zelfvoorzienend en voorkomt dat we via onze energiebetalingen regimes in ondemocratische landen steunen en daarmee de burgerrechten en informatievrijheid beperken.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Sociale netwerken

- **Sociale netwerken moeten de mogelijkheid bieden aan alle gebruikers om hun informatie en meta-informatie te verwijderen, ook in back-ups.**

Om gebruikers te beschermen tegen het delen van privacygevoelige informatie, moeten gebruikers van sociale netwerken de mogelijkheid krijgen hun informatie te verwijderen. Verwijdering van dergelijke informatie moet plaatsvinden in het gehele systeem, inclusief back-ups en aanverwante systemen.

- **Tagging van foto's of andere privé informatie door anderen mag op netwerksites alleen met expliciete toestemming van de getagde persoon.**

Gebruikers moeten zelf de controle in de hand kunnen houden wat er met hun privégegevens gebeurt. Het beschrijven van gegevens die in de privé levenssfeer liggen, mag alleen na toestemming van de gebruiker. De Nederlandse overheid moet hiervoor wetgeving opstellen en haar invloed uitoefenen op de eigenaren van sociale netwerken. Openbaarmaking van foto's of andere privégegevens moet niet tegen de wil van betrokken gebruikers plaatsvinden.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Media

Media en journalistiek zijn essentieel voor een goed werkende samenleving. De informatiesamenleving maakt het eenvoudiger voor mensen om zich te organiseren. Tegelijkertijd levert dit het risico op van groepen mensen die langs elkaar heen leven. Wie in een aparte groep wil leven, kan dat. Wie dat niet wil, moet ook bij de informatie van andere groepen kunnen. Wanneer er voldoende mensen zijn die de brug vormen tussen verschillende groepen, wordt de samenleving daar sterker van.

Verschillende media (radio, televisie, kranten, tijdschriften) kunnen elkaar versterken en aanvullen op het internet. Die ontwikkeling moet gestimuleerd worden.

- **Materialen van bibliotheken en openbare collecties in Nederland worden gedigitaliseerd en gratis open toegankelijk gemaakt.**

Het internet is de nieuwe bibliotheek. Waar vroeger de openbare bibliotheek als primaire informatiebron gebruikt werd, geldt dat nu voor het internet. Alle informatie in openbare bibliotheken moet gratis, vrij en toegankelijk beschikbaar worden gemaakt op het internet.

- **De publieke omroep wordt verplicht uit te zenden onder een vrije licentie, zodat ook commercieel hergebruik en remixen toegestaan is.**

Wat met publieke middelen is betaald, moet ook vrij toegankelijk zijn. Het enorme archief van de publieke omroep kan een snelle stimulans tot hergebruik en remixen mogelijk maken.

- **Alle in Nederland toegankelijke radio en televisie moet via internet live en in archief beschikbaar zijn.**

Internet wordt steeds meer de spil van de informatie- en communicatievoorziening. Steeds meer mensen hebben geen abonnement op televisie, omdat internet praktischer en veel omvattender van aard is. Televisie die uitgezonden wordt in Nederland moet dan ook beschikbaar worden op het internet, zowel live als in downloadbaar formaat vanuit het archief.

- **De publieke omroep krijgt het recht op vrije rechtstreekse verslaggeving, inclusief die van sport en andere evenementen zoals voetbalwedstrijden, concerten et cetera.**

Iedereen betaalt voor de publieke omroep die onder andere de doelstelling heeft verslag te doen van wat er in Nederland gebeurt. De publieke omroep is geen commerciële activiteit en kan dus vrij opnamen maken van sport en andere evenementen en deze uitzenden. Naburige rechten gelden hier niet.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

- **Media moet beschikbaar zijn in een open formaat wanneer een open formaat beschikbaar is.**

De media moeten hun content wanneer mogelijk in een open formaat beschikbaar stellen om te voorkomen dat bepaalde media alleen op bepaalde apparaten zijn af te spelen. Alleen wanneer media zouden ontstaan waarvoor nog geen open formaat beschikbaar is, moet dit - om innovatie niet te remmen - tijdelijk mogelijk zijn.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Voedsel

Voedsel is de basis van ons leven. Wat wij eten, blijft in ons lichaam zitten en beïnvloedt onze gezondheid. Tegelijkertijd is voedsel een gigantische industrie met haar eigen belangen. Die belangen gaan niet altijd samen met die van de burger. De Piratenpartij wil geen patenten op gewassen, dieren en voedsel. Tegelijkertijd wil de Piratenpartij open informatie over wat bedrijven met en in het voedsel doen.

- **Geen patenten op gewassen, dieren en voedsel.**

Niemand kan gewassen, dieren of voedsel monopoliseren. Het gebruik of telen van voedsel behoort iedere mens toe, en mag niet exclusief worden voorbehouden aan één bepaald bedrijf, organisatie of overheid. Ook patenten op (gemodificeerde) zaden en (gemodificeerde) genen worden afgeschaft. Boeren mogen niet belemmerd worden in het telen van gewassen, dieren of ander voedsel.

- **Duidelijke etikettering en een, bijvoorbeeld door een mobiele telefoon bruikbare, tag die verwijst naar een internetlink met volledige herkomstinformatie online.**

Heldere productinformatie en duidelijke etikettering is vooral bij voedsel heel belangrijk. Uitgebreide voedselinformatie kan op een heel bruikbare wijze worden getoond aan consumenten, door te verwijzen naar een mobiel toegankelijke internetpagina. Voedselleveranciers worden verplicht gesteld deze informatie op eenduidige wijze te plaatsen op het internet, en een link toe te voegen op etiketten van voedselproducten. Hierin wordt ook de productiegeschiedenis bekend gemaakt en waar elk van de ingrediënten vandaan komt, zoals dat nu al bij eieren gebeurt.

1	Introductie
2	Achtergrond
4	De 4 'lagen' van het partijprogramma
5	Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9	Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11	Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12	Overheid open en inzichtelijk maken
14	Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17	Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20	Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21	Vrijheid van informatie
22	Veiligheid
23	Internationaal
24	Onderwijs
26	Wetenschap
27	Ontwikkelingssamenwerking
28	Efficiënte overheid
29	Ondernemerschap
30	Mobiele telefonie en internet
31	Verkeer en waterstaat
32	Geld en banken
33	Energie
34	Sociale netwerken
35	Media
37	Voedsel
38	Volksgezondheid
39	Overige standpunten

Volksgezondheid

Gezondheid wordt bereikt door gezond leven en goede medische zorg. De Piratenpartij staat voor vrijheid in hoe je wilt leven. De overheid kan gezond gedrag wel stimuleren. In de voedingsindustrie gebeurt dit maar matig. Ook wordt er beperkt onderzoek naar gezond eten en leven gedaan, omdat hier door de farmaceutische industrie niet aan te verdienen is. Deze industrie zit geklemd tussen publiek gefinancierd wetenschappelijk onderzoek en verplichte verzekeringen die ook door de burger gefinancierd worden. Doordat de kosten van de gezondheidszorg sterker stijgen dan de economische groei wordt het nu direct noodzakelijk in de kosten van de gezondheidszorg in te grijpen. Dit doet de Piratenpartij door medische patenten af te schaffen.

- **Geen patenten op farmaceutische producten en medische behandelingsmethoden.**

Patenten op farmaceutische producten en medische behandelingsmethoden veroorzaken monopolies en daardoor inefficiënte marktwerking. De kosten per pil of behandeling zijn enorm groot en de maatschappij kan het onderzoek naar medische technieken en medicijnen niet sturen. Door patenten op farmaceutische producten en medische behandelingsmethoden met voorrang af te schaffen, wordt het mogelijk bespaarde publieke middelen voor door het publiek gewenste research in te zetten.

- **Geen Elektronisch Patiënten Dossier (centraal toegankelijke opslag medische gegevens van burgers), wél een systeem met vrijwillige vermelding van levensbedreigende allergieën en dergelijke.**

Het Elektronisch Patiënten Dossier (EPD) zorgt ervoor dat één lek in het systeem ervoor kan zorgen dat alle medische gegevens van patiënten op straat komen te liggen. Op internationaal niveau is standaardisering van medische gegevens veel belangrijker, en daar moeten we ons dan ook op richten. Het landelijk EPD in de huidige vorm is niet verenigbaar met het medisch beroepsgeheim.

1		Introductie
2		Achtergrond
4		De 4 'lagen' van het partijprogramma
5		Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
9		Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
11		Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
12		Overheid open en inzichtelijk maken
14		Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
17		Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
20		Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
21		Vrijheid van informatie
22		Veiligheid
23		Internationaal
24		Onderwijs
26		Wetenschap
27		Ontwikkelingssamenwerking
28		Efficiënte overheid
29		Ondernemerschap
30		Mobiele telefonie en internet
31		Verkeer en waterstaat
32		Geld en banken
33		Energie
34		Sociale netwerken
35		Media
37		Voedsel
38		Volksgezondheid
39		Overige standpunten

Overige standpunten

De Piratenpartij gaat primair voor de hierboven beschreven punten. Wanneer deze in een coalitie bereikt kunnen worden, stemt de Piratenpartij in ruil voor die toezegging met die coalitie mee op de andere punten. Wanneer geen coalitie gevormd kan worden, probeert de Piratenpartij nog steeds door het uitlenen van haar stem voor punten van andere partijen bovenstaande punten te realiseren. Mocht dit niet lukken, dan zal de Piratenpartij experimenteren met methoden om standpunten door middel van ledeninvloed vorm te geven waarbij langere termijn, consistentie van beleid en afstemming met Piratenpartijen in andere landen worden bewaakt.

- 1 | Introductie
- 2 | Achtergrond
- 4 | De 4 'lagen' van het partijprogramma
- 5 | Privacy van burgers dient gewaarborgd te worden
- 9 | Vertrouwelijke gegevens moeten veiliger worden opgeslagen en zorgvuldiger worden gebruikt
- 11 | Burgerrechten verdedigen in een informatiesamenleving
- 12 | Overheid open en inzichtelijk maken
- 14 | Het delen van cultuur en informatie bevorderen, mede door het auteursrecht te hervormen
- 17 | Het patentsysteem hervormen ter bevordering van innovatie en kennisdeling
- 20 | Merkenrecht moet slechts ter identificatie van de producent dienen
- 21 | Vrijheid van informatie
- 22 | Veiligheid
- 23 | Internationaal
- 24 | Onderwijs
- 26 | Wetenschap
- 27 | Ontwikkelingssamenwerking
- 28 | Efficiënte overheid
- 29 | Ondernemerschap
- 30 | Mobiele telefonie en internet
- 31 | Verkeer en waterstaat
- 32 | Geld en banken
- 33 | Energie
- 34 | Sociale netwerken
- 35 | Media
- 37 | Voedsel
- 38 | Volksgezondheid
- 39 | Overige standpunten

'Zij die vrijheid opofferen voor veiligheid, verliezen vrijheid én veiligheid'

Benjamin Franklin, 1775

Colofon

De tekst van dit verkiezingsprogramma is voorbereid door de programmacommissie bestaande uit Joeri Oudshoorn en Ruud Poutsma in een open schrijfproces met medewerking van velen.

Het definitieve verkiezingsprogramma is op 16 mei 2010 vastgesteld door de ledenraad van de Piratenpartij, bestaande uit Rodger van Doorn, Bas Grasmayer, Dennis Hagens, Eva Jobse, Marvin Kauw, Bas Koopmans, Arend Lammertink, Joeri Oudshoorn, Lennart Renkema en Wesley Schwengle.

Vormgeving: George Meijer

Uitgave: Piratenpartij Nederland
Postbus 346
3500 AH Utrecht

www.piratenpartij.nl
info@piratenpartij.nl

Deze tekst is vrij te kopiëren. De Piratenpartij nodigt iedereen uit de standpunten van de Piratenpartij te kopiëren, in het bijzonder de overige politieke partijen.

Piratenpartij

voor een vrije informatiesamenleving

Postbus 346
3500 AH
Utrecht

www.piratenpartij.nl
info@piratenpartij.nl